

שבוע פרשת בשלח

(02 - 08 February 2025)

ד' - י' שבט תשפ"ה

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דִגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וַיִּצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשֶׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאֹזַת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדַרְךָ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעוּה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִגְדֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְךָ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאֹזַת עַל יְדֶיךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְלוֹי יִי שְׁהִיָּה לָנוּ יְאִמְרֵנָּא
 יִשְׂרָאֵל: בְּלוֹלֵי יִי שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוּם עֲלֵינוּ אָדָם:
 ג אָזִי חַיִּים בְּלָעוּנוּ בְּחִרְוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אָזִי הַמּוֹם
 שְׁטָפוּנוּ נַחֲלָה עֵבֶר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אָזִי עֵבֶר עַל־
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיּוֹדוּנִים: ו בְּרוּךְ יִי שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כִּצְפוּר נִמְלְטָה מִפֶּח יּוֹקְשִׁים
 הַפֶּח נִשְׁבֵּר וְאַנְחָנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יִי עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְץ:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלֶיךָ נִשְׂאֵתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שֹׁפְחָה אֶל יַד גִּבְרָתָהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יִי אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְּנוּ: ג חָנְנוּ
 יִי חָנְנוּ כִּי רַב שִׁבְעָנוּ כּוֹז: ד רַבֹּת שִׁבְעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הִלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֵי
 יוֹנִים:

תחילת קידוש לבנה,
ז' שבט, יום רביעי בערב

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת יום ההילולא (ש"ק) יו"ד שבט, ה'תשל"ד

שבת שלום והילולא והתועדויות פעילות והמשכם ופירותיהם טובות לשמים ולבריות בכל הימים
 שלאחריהם ועד שיקויים היעוד ובני ישראל יוצאים ביד רמה בגאולה האמתית והשלימה על ידי משיח
 צדקנו וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ.

בברכה

מנחם שניאורסאהן

והמושכס: הפעולה עצמה נמשכת, ונוסף ע"ז) פירותיהם – ומעלה בכא"א. וכמובן גם מרד"ה באתי לגני (דההילולא).
 טובות לשמים ולבריות: קידושין מ, א. פיה"מ להרמב"ם ריש פאה.
 ביד רמה: ראה מכילתא. זח"ג קכה, א.
 וירד .. ארץ: תהלים עב, ת.
 ובני .. רמה: בשלח יד, ז.
 תהלים עב: הקאפיטל תהלים דשנה זו – ראה סה"מ י"א ניסן בתחלתו.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 255..... שולחן ערוך עם הערות וצייונים
255..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
258..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 263..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 264..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 265..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 266..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 267..... ספר המאמרים - תרפ"ט
268..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
270..... מכתב הרבי הרי"צ לחתנו הרבי.
271..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 81..... ילקוט לוי יצחק על התורה
82..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
214..... נביאים וכתובים.
224..... עין יעקב - מסכת ברכות.
272..... נקודה משיחת קודש מעובדת.
273..... חומש לקריאה בציבור.
285..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
286..... לוח זמנים.
287..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש.

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה באתי לגני אחותי כלה, ש"פ בא, יו"ד שבת ה'תש"י..... 6
פרק חמישה עשר מהמשך באתי לגני ה'שי"ת..... 25
ד"ה ארבעה ראשי שנים הם כו',
ליל ד' פ' יתרו, ט"ו בשבת ה'תשמ"ה..... 27

התוועדיות

- שיחת מוצש"ק פ' בשלח, יו"ד שבת, ה'תשל"ד..... 33

לקוטי שיחות

- פרשת בשלח, כרך כו, א..... 68
פרשת בשלח, כרך כו, ב..... 75

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת בשלח..... 83
לוח לתהלים היומי..... 113
תניא יומי..... 114
לוח 'היום יום'..... 126

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... 129
שלושה פרקים ליום..... 133
פרק אחד ליום..... 193
ספר המצוות..... 209

לימוד מזהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת מכות..... 216
גמרא עם ביאור - מסכת סנהדרין..... 226
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'..... 255

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

סדר מפורט ליום העשירי

ב"ה, ראש חדש שבט, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

אל אני"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים
או השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היארצייט של כ"ק מו"ח אדמו"ר
הכ"מ, הנני בזה להציע:

בשבת קדש שלפני היארצייט ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק - יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל **לא להוסיף** על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטי"ר יהי הגדול שבחבורה - בריצוי רוב המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היארצייט, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי -
מנחה כדי לזכות בזה מספר יותר גדול של אני"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל - נר של שעוה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (בבקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופי"ז דמקואות.
אחי"כ יאמר המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו' ויאדיר.

בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד) בע"פ. ואם אין
מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר.

ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להעניינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, **בעד עצמו**
ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד פי"ג (כמובן בחגיגת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ
לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"ג, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"ג אחי"כ בין דפי
מאמר, קונטרס וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי **בו ביום**) על מנת לקראותו על ציון שלו.

במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו ש"י אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל
ימי חייו.

במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות ובבהמ"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם
מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת **כל ישראל** שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד אמירת
תהלים, לימוד חומש עם פירשי"י - ובמקומות המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. - אם
באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום,
גם במקום כינוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק
מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את
תפקידם בהחזקת היהדות והפצת התורה בכל המרץ החום והחיות שהם מסוגלת הנוער.

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היארצייט ובפרט ביום הש"ק
שלאחריו.

והוי יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורננו שוכני עפר, ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם
ישמיענו נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֵלָא מְתַהַלֵּף, הפסוק מדייק ואומר "מתהלך" ולא "מהלך" להורות
 2 שה'הליכה' (כביכול) של הקדוש-ברוך-הוא בגן-עדן לא הייתה הליכה רגילה
 3 אלא, קַפְּץ וְאָזַל קַפְּץ וְאָזַל", קופץ והולך, קופץ והולך, וגם מדרש
 4 זה רומז על כך שבהשראת השכינה למטה היו שינויים ולאורך הדורות בדרך

1 יֵאָרְצִיט יו"ד שבת הוא יום השנה להסתלקותה של כְּבוֹד אִמּוֹ זְקֵנְתּוֹ.
 2 הָרַבְּנִית הַצְּדִיקָנִית מֵרַת רַבָּקָה נִשְׁמָתָה עֵדָן סבתו של הרבי
 3 הרי"צ אם אביו הרבי הרש"ב, אשת סבו הרבי מהר"ש (נסתלקה בשנת
 4 תרע"ד) זְכוּתָהּ יִגָּן עֲלֵינוּ שאף הוא נסתלק ביום זה, בשנת תש"י ולאחר

5 מעשה התברר כי מסר את המאמר הזה
 6 לפרסום ליום הסתלקותו.

7 הקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל:
 8 "בִּאתִי לִגְנוֹי אַחֲתִי כְלָה",

9 וְאֵיתָא מוּבָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה
 10 (בְּמִקּוּמוֹ עַל פְּסוּק זֶה פְּסוּק זֶה בְּשִׁיר
 11 הַשִּׁירִים) "לִגְן אֵין כְּתִיב פֶּאן

12 אֵלָא לִגְנוֹי, לִגְנוֹנִי, לְמִקּוּם
 13 שְׁהָיָה עֲקָרִי בְּתַחֲלָה", בפסוק

14 לא נאמר "לגן" סתם אלא "לגני"
 15 שמשמעו הגן שלי, המקום שבו יש לי

16 עונג והנאה מכבר דַּעֲקָר שְׂכִינָה
 17 בְּתַחֲתוֹנִים הֵיְתָה, עם בריאת

18 העולם עיקר השכינה שרתה בעולמות
 19 התחתונים שבאותה שעה היו כלי ראוי

20 להשראת השכינה וְעַל יְדֵי חֲטָא
 21 עֵץ הַדַּעַת החטא הראשון שהיה

22 בתחילת הבריאה נִסְתַּלְקָה
 23 הַשְּׂכִינָה מֵאֶרֶץ וְעַלְתָּה לְרַקִּיעַ

24 הראשון מבין שבעת הרקיעים, וְעַל
 25 יְדֵי חֲטָא קִין וְאַנּוּשׁ נִסְתַּלְקָה

26 הַשְּׂכִינָה וְעַלְתָּה מִרַקִּיעַ א' לְב'
 27 וְג', כלומר, בעקבות חטא קין

28 השכינה נסתלקה מהרקיע הראשון
 29 ועלתה לרקיע השני ובעקבות חטא

30 אנוש נסתלקה השכינה מהרקיע השני
 31 ועלתה לרקיע השלישי וְאַחַר כֵּן

32 בְּדוֹר הַמַּבּוּל בעקבות חטאי אותו
 33 דוֹר נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מִרַקִּיעַ ג'

34 לְד', וְכַדְאֵיתָא מוּבָא בְּמִדְרַשׁ
 35 רַבָּה עַל פְּסוּק "וַיִּשְׁמַע אֹדָם

36 הָרָאשׁוֹן אֵת קוֹל הַיְוָי אֱלֹקִים
 37 מִתְּהַלֵּף בְּגֵן עֵדֶן - אָמַר רַבִּי אַבְבָּא, מְהַלֵּף אֵין כְּתִיב פֶּאן

בס"ד*, שבת פרשת בא יו"ד

שבת, ה'תש"י

יֵאָרְצִיט כְּבוֹד אִמּוֹ זְקֵנְתּוֹ הָרַבְּנִית
 הַצְּדִיקָנִית מֵרַת רַבָּקָה נִשְׁמָתָה עֵדָן
 זְכוּתָהּ יִגָּן עֲלֵינוּ

1 "בִּאתִי לִגְנוֹי אַחֲתִי כְלָה", וְאֵיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה
 2 (בְּמִקּוּמוֹ) "לִגְן אֵין כְּתִיב פֶּאן אֵלָא

3 לִגְנוֹי, לִגְנוֹנִי, לְמִקּוּם שְׁהָיָה עֲקָרִי בְּתַחֲלָה",
 4 דַּעֲקָר שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים הֵיְתָה, וְעַל יְדֵי חֲטָא עֵץ

5 הַדַּעַת נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מֵאֶרֶץ לְרַקִּיעַ, וְעַל יְדֵי
 6 חֲטָא קִין וְאַנּוּשׁ נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מִרַקִּיעַ א' לְב'

7 וְג', וְאַחַר כֵּן בְּדוֹר הַמַּבּוּל נִסְתַּלְקָה מִרַקִּיעַ ג'
 8 לְד', וְכַדְאֵיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה עַל פְּסוּק "וַיִּשְׁמַע

9 אֵת קוֹל הַיְוָי אֱלֹקִים מִתְּהַלֵּף בְּגֵן - אָמַר רַבִּי
 10 אַבְבָּא, מְהַלֵּף אֵין כְּתִיב פֶּאן אֵלָא מִתְּהַלֵּף, קַפְּץ

11 וְאָזַל קַפְּץ וְאָזַל", וְאַחַר כֵּן עֲמָדוֹ שְׂבָעָה צְדִיקִים
 12 וְהוֹרִידוּ אֵת הַשְּׂכִינָה לְמַטָּה, אַבְרָהָם זָכָה וְהוֹרִיד

13 אֵת הַשְּׂכִינָה מִרַקִּיעַ ז' לְו', וַיִּצְחַק מֹר' לְה', עַד
 14 כִּי מָשָׁה שְׁהוּא הַשְּׂבִיעִי (וְכָל הַשְּׂבִיעִין! חֲבִיבִין)

15 הוֹרִידוּ לְמַטָּה בְּאֶרֶץ. וְעַקָר גְּלוֹי אֱלֹקוֹת הֵיְהִי
 16 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דְּכְתִיב "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵתִי

17 בְּתוֹכְכֶם", בְּתוֹכּוֹ לֹא נֶאֱמַר אֵלָא בְּתוֹכְכֶם, בְּתוֹף כָּל
 18 אֶחָד וְאֶחָד, וְזָהוּ "צְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁכְּנוּ

19 לְעַד עֲלֵיָהּ", דְּצְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ שְׁהוּא גֵן עֵדֶן,
 20 מִפְּנֵי מָה, לְפִי שְׁהֶם מִשְׁכִּינִים (הֵינּוּ מִמְּשִׁיכִים)

2 של קפיצה ודילוג, היינו סילוק
 3 השכינה מהארץ לרקיע וְאַחַר כֵּן

4 אחרי ששבעה חטאים בזמנים שונים
 5 גרמו את סילוק השכינה מהארץ

6 לרקיע השביעי עֲמָדוֹ שְׂבָעָה
 7 צְדִיקִים וְהוֹרִידוּ אֵת הַשְּׂכִינָה

8 בחזרה מהרקיע השביעי עד לְמַטָּה
 9 בארץ, אַבְרָהָם הראשון מבין שבעת

10 הצדיקים האמורים זָכָה וְהוֹרִיד
 11 אֵת הַשְּׂכִינָה מִרַקִּיעַ ז' לְו',

12 וַיִּצְחַק מֹר' לְה', וכך הלאה עַד
 13 כִּי מָשָׁה שְׁהוּא הַשְּׂבִיעִי (וְכָל

14 הַשְּׂבִיעִין! חֲבִיבִין) הוֹרִידוּ
 15 אֵת עֲקָר הַשְּׂכִינָה לְהִיּוֹת שוֹרָה

16 לְמַטָּה בְּאֶרֶץ.

17 וְעַקָר גְּלוֹי אֱלֹקוֹת אַחַר
 18 שהשראת השכינה חזרה להיות כאן

19 למטה בארץ הֵיְהִי בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
 20 דְּכְתִיב "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ

21 וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְכֶם", בְּתוֹכּוֹ לֹא
 22 נֶאֱמַר אֵלָא בְּתוֹכְכֶם, אִף שֶׁמֵּאחַר

23 והביטוי "ושכנתי" מתייחס לבית
 24 המקדש, הפסוק היה צריך לומר

25 "ושכנתי בתוכו" בלשון יחיד, בכל זאת
 26 אמר "בתוככם" כי הכוונה היא בְּתוֹף

27 כָּל אֶחָד וְאֶחָד מבני ישראל, וְזָהוּ
 28 הפירוש הפנימי בפסוק "צְדִיקִים

29 יִירְשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁכְּנוּ לְעַד
 30 עֲלֵיָהּ", דְּצְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ

31 שְׁהוּא גֵן עֵדֶן, מִפְּנֵי מָה, באיור
 32 זכות יזכו הצדיקים לרשת את גן עדן

33 לְפִי שְׁהֶם מִשְׁכִּינִים (הֵינּוּ
 34 מִמְּשִׁיכִים מלמעלה למטה וגורמים שהיה התגלות של) אלוקות בְּחִינַת

(* נדפס בספר המאמרים תש"י עמ' 111 ואילך. ההערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר. 1) ויקרא רבה פרשה כט, יא. - ראה גם כן סוף [מאמר] דיבור המתחיל החודש הזה ש"ת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שׁוֹכֵן עַד² מְרוֹם וְקָדוֹשׁ, שְׁיִהְיֶה בְּגִלּוּי לְמִטָּה שֶׁהיא
2 המקום הנמוך ביותר. וְזָהוּ פִירוּשׁ דְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ שֶׁהוּבָאוּ לְעֵיל בְּתַחֲלִיל
3 הַמֵּאמֵר "בְּאֵתִי לְגִנִּי לְגִנּוּנִי, לְמִקּוֹם שֶׁהִיָּה עֲקָרוֹ בְּתַחֲלָה",
4 דְּעַקֵּר שְׂכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים הִיָּתָה וְעַם בְּנֵיית הַמִּשְׁכָּן וְהַמְקֻדָּשׁ חוֹזֵר
5 הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה לְהִיּוֹת לְמִטָּה כְּפִי
6 שֶׁהִיָּתָה בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה לְפָנַי חֲטָא
7 עַץ הָרֵעַתָּה.
8 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה תְּכָלִית
9 הַפְּנוּנָה הַמְטָרָה בְּכָרִיאָת
10 וְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת, הִיא כְּדַבְּרֵי
11 הַמְדַרְשׁ דְּנִתְּאָנָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
12 הוּא לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבַּרְךָ דִּירָה
13 בְּתַחְתּוֹנִים, שְׁיִהְיֶה גִלּוּי
14 אֱלֹקוֹת לְמִטָּה וְכִפִּי שֶׁמְבוֹאֵר עַל
15 כֵּךְ בְּסֵפֶר הַתְּנִיָּא (פֶּרֶק לוֹ) אֲשֶׁר "לֹא
16 שִׁיךְ לְפָנָיו יִתְבַּרְךָ בְּחֵינַת מַעֲלָה
17 וּמִטָּה... אֵלֶּא... קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם
18 הִיָּה הוּא לְבַדּוֹ יִתְבַרְךָ יְחִיד וּמְיֻחָד
19 וּמִמֵּלֶא כֹּל הַמִּקּוֹם הַזֶּה שֶׁבָּרָא בּוֹ
20 הָעוֹלָם וְגַם עֵתָּה כֵּן הוּא לְפָנָיו יִתְבַרְךָ
21 רַק שֶׁהִשְׁעִינוּ הוּא אֵל הַמְּקַבְּלִים חִיּוֹתוֹ
22 וְאוֹרוֹ יִתְבַרְךָ שֶׁמְקַבְּלִים עַל-יְדֵי לְבוּשֵׁים
23 רַבִּים הַמְּכַסִּים וּמִסְתִּירִים אוֹתוֹ יִתְבַרְךָ
24 ... עַד שֶׁנִּבְרָא עוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
25 וְהַחֲמוּמִי מִמֶּשׁ וְהוּא הַתַּחְתּוֹן בְּמַדְרֵיגָה
26 שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה מִמֶּנּוּ בְּעֵינֵי הַסֵּתֵר
27 אוֹרוֹ יִתְבַרְךָ... וְהִנֵּה תְּכָלִית הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת
28 הָעוֹלָמוֹת וִירִידָתָם מִמְדֻרְגָה מִמְדֻרְגָה
29 אֵינוֹ בְּשִׁבִיל עוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, הוּאִיל
30 וְלֹהֵם [=אֵם הִיָּתָה הַמְטָרָה וְהַתְּכָלִית
31 לְהִגִּיעַ לְעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים מִצַּד מַעֲלָתָם
32 הָרִי עַם הַ] יִרִידָה מֵאוֹר פָּנָיו יִתְבַרְךָ [=וְכַמִּילָא יֵשׁ דְּבַר שֶׁהוּא יוֹתֵר גְּבוּהַ מֵהֵם)
33 אֵלֶּא הַתְּכָלִית הוּא עוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן" עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם, עַל יְדֵי
34 אֲתַכְפִּיא כְּפִיית הַסֵּטְרָא אַחְרָא וְהָרַע לְצַד הַקְּדוּשָׁה וְהַטּוֹב וְאֲתַהֲפִקָא שֶׁל
35 הַחוּשֶׁךְ וְהַהֶעֱלֵם וְהַסֵּתֵר הָרוּחָנִי לְאוֹר, וְכַהֲמֶשֶׁךְ דְּבָרֵי רַבְנּוּ הוֹקֵן בְּתַנְיָא שֶׁם:
36 "שֶׁכֶךְ עֲלָה בְּרַצּוֹנּוֹ יִתְבַרְךָ לְהִיּוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבַרְךָ כִּד אֲתַכְפִּיא סֵטְרָא
37 אַחְרָא וְאֲתַהֲפִךְ חֲשׂוֹכָא לְנֹהוּרָא" כֵּךְ שֶׁבְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר יִהְיֶה בְּעוֹלָם הַזֶּה יוֹתֵר
38 גִּילּוּי אֱלֹקוֹת מֵאֲשֶׁר בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, וְכַמּוֹר הַדְּבַר נִפְעַל עַל-יְדֵי עֲבוּדַת
39 הָאָדָם דְּנִשְׁמָה תֵּרַד מֵהַעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים לְמִטָּה לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
40 הַתַּחְתּוֹן לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוּף וּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְהֵם יַעֲלִימוּ וְיִסְתִּירוּ
41 עַל אוֹר הַנִּשְׁמָה, וְיִכָּלֵל זֶה לְמִרוֹת הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר תִּפְעַל הַנִּשְׁמָה

(2) להעיר בענין "עד" מזוהר חלק ב ריש פרשת וארא וכביאורי זוהר שם. לקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל אלה פקודי פרק ו וביאורו פרק ד. 3) ראה תניא פרק כו. לקוטי תורה ריש פרשת פקודי. שם פרשת חוקת [מאמר] דיבור המתחיל על

ביאור בדרך אפשר

1 האלוקי בגלוי, ובעולמות התחתונים האור האלוקי אינו מאיר
 2 בגלוי כל כך, ויש שהאור בא בבחינת העלם והסתור, היינו
 3 שלא זו בלבד שאינו מאיר בגילוי כל-כך אלא אינו מאיר כלל (ומידת הגילוי
 4 היא ההבדל בין העולמות, כי בעצם הקדוש-ברוך-הוא נמצא בכל מקום
 5 בשווה ומצידו "מעלה" ו"מטה" שווים
 6 אלא שמצד העולמות יש הבדל עד
 7 כמה האור מאיר בהם בגלוי) ויש
 8 בזה חלוקי מדרגות, הבדלי
 9 דרגות, באיזו מידה האור האלוקי
 10 המאיר באותו עולם גלוי או נעלם
 11 ונסתר וכמו שכתוב "אף ידי
 12 יסדה ארץ וימיני טפחה טפחה
 13 שמים", ואיתא ומובא על פסוק
 14 "במדבר" 4 "נטה ימינו וברא
 15 שמים, ונטה שמאלו וברא
 16 ארץ", כלומר, הקדוש-ברוך-הוא
 17 ברא את השמים באמצעות יד ימין
 18 ואת הארץ באמצעות יד שמאל
 19 וידוע דיד ימין מורה על
 20 האור והגלוי יותר מאשר יד
 21 שמאל (כמובן גם מהנאמר ב"פתיח
 22 אליהו" שיד ימין היא מידת החסד ויד
 23 שמאל היא מידת הגבורה והרי החסד
 24 היא מידת הנתינה והגילוי, והגבורה
 25 היא מידת הצמצום וההסתור), וזהו
 26 הפירוש הפנימי בדברי הכתוב
 27 "וימיני טפחה שמים",
 28 ד"שמים" הנמצאים למעלה
 29 הפונה עולמות העליונים -
 30 שם הגלוי בבחינת ימין
 31 שהיא גלוי האור, והאור
 32 עצמו הוא בבחינת גלוי,
 33 כלומר שבעולמות העליונים יש גילוי אלוקות בשני מובנים, האחד - שיש
 34 בהם אור רב, והשני - שהאור הוא בגילוי ולא בהעלם ו"ארץ" הפונה
 35 עולמות התחתונים, הם מבחינת שמאל שאין האור בגלוי
 36 כל כך, וגם האור עצמו בא בבחינת העלם והסתור, והם
 37 עולמות תחתונים בשני המובנים האמורים גם במידת האור שהוא אור מועט
 38 וגם שאינו בגילוי אלא בהעלם והסתור, והולך ומפטר את החלוקה הכללית
 39 בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים פידוע ההפך שהבדל בוד'
 40 עולמות, בין ארבעת העולמות הכלליים דקתיב כפי שמרומנו בכתוב
 41 "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו",
 42 שהם ד' עולמות - אצילות בריאה יצירה עשיה - בזה

ביאור בדרך אפשר

בחלוקה זו האור אינו כמו שהיא באצילות, כמו שהיא
 בבריאה יצירה עשיה, בארבעת העולמות עצמם יש הבדל גדול
 במיוחד בין עולם האצילות, העליון מבניהם, לשלושת העולמות שלמטה
 ממנו בריאה, יצירה עשיה דאצילות הוא⁵ בבחינת גלוי העלם,
 הבריאה כולה מוגדרת כ"ש" (דבר,
 מציאות מורגשת) מ"אין" (לא-דבר,
 שאינו מציאות מורגשת) כי הבריאה
 היא מציאות מוגדרת עם הגבלות ואילו
 הבורא הוא "אין" אינו מוגדר ומורגש
 בנדודי המציאות, ובעוד שבריהא "יש"
 מ"אין" היא חידוש מציאות שטרם
 הייתה, עולם האצילות נקרא "גילוי
 ההעלם" להורות שאין הוא מציאות
 חדשה של "יש" שלא היה קודם לכן
 אלא רק גילוי של מה שהיה נעלם
 בדרגות שלמעלה ממנו (ולכן, למרות
 שגם בעולם האצילות יש עשר ספירות
 מוגדרות וגם הוא נחשב "עולם", בכל
 זאת הוא נקרא "אלוקות ממש"),
 ואצילות מלשון אצלו
 וסמוך, כלומר, עולם קרוב וסמוך
 לבורא יותר מהעולמות ב"ע שלמטה
 ממנו שביחס לאצילות הם רחוקים
 מהבורא וכן פרוש אצילות
 מלשון הצלה האצלה
 והפרשה, וגם המשמעות הו
 באצילות, מלשון האצלה והפרשה
 (כמו שכתוב בתורה לגבי משה רבנו
 ושבעים הזקנים "ויאצל מן הרוח")
 מלמד על מעלתו המיוחדת של עולם
 האצילות שהוא חלק בלתי נפרד
 מהדרגות הגבוהות באלוקות שלמעלה
 מהאצילות ואינו דבר חדש אלא כמו חלק שנאלץ והופרש מהם דאצילות
 עם היותו בחינת עולם, ובמובנים מסויימים הוא דומה לעולמות
 שלמטה ממנו (וגם בו יש עשר ספירות מוגדרות, מושג שלא קיים באותה
 צורה למעלה מהאצילות) אָבֵל בְּכֻלּוֹתוֹ עוֹלָם האצילות הוא בכלל
 עולמות האין סוף, שלמעלה ממדידה והגבלה, מה שאין בן
 בריאה עולם הבריאה שהוא העולם הבא לאחר עולם האצילות שהיא
 התחלת המציאות בבחינת יש מאין ולמרות שעולם הבריאה הוא
 רק "התחלת המציאות" ולא מוגדר כמציאות ממש וגם הוא עולם רוחני נעלה,
 בכל זאת הוא "יש" לעומת ה"אין" הבורא אותו. וזהו פירוש התחלת הפסוק
 שהובא לעיל "כל הנקרא בשמי ולכבודי", שכוונתו לעולם

כן יאמרו פרק ב. 4) ראה פרקי דר' אליעזר פרק יח. זוהר חלק ב כ, א. לז, א. פה, ב. 5) ראה בכל זה תורה אור פרשת בראשית ביאור ל[מאמר] דיבור המתחיל כי כאשר השמים. שם ריש פרשת וירא. ביאור דואלה המשפטים ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 האצילות דְשָׁמִי וּכְבוֹדֵי לִשׁוֹן הַפִּסּוּק "שמי" וכבודי" מלמד שמדובר
- 2 בדרגה גבוהה ביותר, היינו דרגה שהקדוש-ברוך-הוא אומר עליה השם שלי
- 3 והכבוד שלי הוא האור האלוקי הַמְיַחֵד בִּי והוא דבר אחד ומאוחד אתי
- 4 בעצמי עֲדִין, כי עדיין לא ירד לדרגות נמוכות יותר שבהם האחרות עם
- 5 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו פחות ניכרת
- 6 שְׁקָאֵי והכוונה היא על עוֹלָם 1
- 7 הָאֲצִילוֹת שֶׁהוּא עוֹלָם הַיְחוד 2
- 8 עולם שמואחד עם הבורא 3
- 9 וְהַהֲתַפְּלוּת שֶׁהָאֲרוֹת וְהַסְפִּירוֹת 4
- 10 שבו כלולות זו מזו בגלל שכולן יחד
- 11 בטלות לגבי הבורא, כיוון שְׁהָאֹר 5
- 12 שֶׁם בְּתַכְלִית הַגְּלוּי, ללא כל
- 13 העלם והסתר דְאֵינוּ דוֹמָה כָּלָל 7
- 14 לְכֻמוֹ שֶׁהוּא בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה 8
- 15 יְצִירָה עֲשִׂיהָ, אין כל דימיון בין
- 16 מידת גילוי האור בעולם האצילות
- 17 למידת גילוי האור בעולמות בי"ע
- 18 וּבְכִרְיָאָה יְצִירָה עֲשִׂיהָ עֲצָמָן 10
- 19 יש חלוקי מְדַרְגוֹת הַבְּדִלֵי דְרִגוֹת 11
- 20 בְּהַגְּלוּי אֲרוֹת בְּמִידַת הַגְּלוּי שֶׁל 12
- 21 האורות כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעוֹלָם 13
- 22 הַבְּרִיאָה וְעוֹלָם הַיְצִירָה 14
- 23 וְעֲשִׂיהָ שֶׁבְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה אֲרוֹר מֵאִיר 15
- 24 בגילוי יותר מאשר בעולם היצירה,
- 25 ובעולם היצירה יש יותר גילוי מאשר
- 26 בעולם העשייה, נמצא שבסך הכול יש
- 27 עולמות שונים בדרגות שונות.
- 28 אֲמָנָם כָּל זֶה כֹּל הַבְּדִלֵי הַדְּרִגוֹת 16
- 29 בין העולמות השונים המבוארים לעיל
- 30 הוּא בְּהָאֹר הָאֲלוּקִי שְׁבָא 17
- 31 לְהַחֲיוֹת אֶת הָעוֹלָמוֹת 18
- 32 בְּבַחֲיַנַּת מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין, 19
- 33 שמתלבט בכל עולם לפי ערכו ולפי
- 34 מהותו המיוחדת אָבֵל בְּהָאֹר 20
- 35 האלוקי שְׁהוּא מִצַּד עֲצָמוֹ אֹר 21
- 36 אינסופי לא מרד ולא מוגבל, האור
- 37 שהוא לְמַעְלָה מְשִׁיכּוֹת אֶל הָעוֹלָמוֹת, וְהוּא בְּחִינַת אֹר 22
- 38 הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, שְׁבָא וּמֵאִיר בְּבַחֲיַנַּת סוֹבֵב וּמְקִיף 23
- 39 לְעוֹלָמוֹת, וְאֵינוּ מֵאִיר בְּכָל עוֹלָם לִפִּי מַהוּתוֹ הַפִּרְטִית הָרִי מֵאִיר בְּכָל 24
- 40 הָעוֹלָמוֹת בְּשֵׁנָה, באותה מידה, וְזֶהוּ פִּירוּשׁ דְּבִרֵי הוֹוֵהוּ שְׁאוֹרוֹ שֶׁל 25
- 41 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מֵאִיר "בְּכוֹלָהוּ עֲלָמִין", כֹּל הָעוֹלָמוֹת וְהֵינּוּ 26
- 42 שְׁאוֹר זֶה הֵגָה אֶפְסָן הַמְשָׁכְתוֹ הוּא כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּשֵׁנָה וְהוּא 27
- 43 מֵאִיר בְּאוֹתָהּ מִידָה בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת הַעֲלִיּוֹן וּבְעוֹלָם הַעֲשִׂיָה הַתַּחְתּוֹן.

6) נקראת המשכה זו בזוהר לשון אסתלק שהוא בחינת גילוי אור הסובב כל עלמין כו' בבחינת רוממות (תורה אור סוף

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בבחינת סובב ומקיף כָּל הַעוֹלָמוֹת בְּשׁוּה, וְאִם כֵּן מֵאִיר
 2 גַּם לְמִטָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעְלָה כְּלוּמֵר, לֹא זֶה בְּלִבָּר שֶׁהָאֵוֶר ה"סוֹבֵב"
 3 מאיר גם למטה ולא רק למעלה אלא שגם למטה הוא מאיר בריוק כמו
 4 למעלה.
- 5 וְזֶהוּ "וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
 6 וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָם", לְפִי כֹל הָאֵמֹר
 7 מוּבֵן כִּיצַד הִשְׂרַת הַשְּׂכִינָה ("וַיִּשְׁכַּנְתִּי
 8 בְּתוֹכָם") אֲכַן יִכְוֵלָה לְהִיט בְּתוֹךְ כָּל
 9 אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל
 10 יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּבַחֲנֵינָא אֲתַפְּסִיא
 11 וְאֲתַהֲפִיקָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא,
 12 הִנֵּה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה יִתְרוֹן
 13 הָאֵוֶר, כְּאֵמֹר לְעִיל בְּמַעֲלַת וִיתְרוֹן
 14 הָאֵוֶר שְׂבֵא מִתּוֹךְ הַחוּשֶׁךְ דְּאֲסִתְּלַק
 15 לְקָרָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
 16 כְּבוֹלָהוּ עֲלֵמִין, שְׁמֵאִיר
 17 וּמִתְגַּלְגַּל בְּכֹל הַעוֹלָמוֹת בְּמִידָה שׁוּוּה
 18 אֹר הַסּוֹבֵב שֶׁהוּא הָאֵוֶר הַנֶּעֱלָה
 19 שְׁלֵמַעֲלָה מִשִּׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת אֲבָל עַל
 20 יְדֵי "אֲתַכְפִּיא" ו"אֲתַהֲפִיקָא" הוּא מֵאִיר
 21 בְּעוֹלָמוֹת.
- 22 קְצוּר. עֵקֶר שְׂכִינָה שׁוּוּה
 23 וּמִתְגַּלְגַּל בְּתַתְּוֹנִים דְּוִוָּקָא
 24 בְּעוֹלָמוֹת הַתַּתְּוֹנִים בְּיֹתֵר, כִּךְ הִיָּה
 25 בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה וְכִךְ הִיָּה בְּהַקְמַת
 26 הַמִּשְׁכָּן עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנֵנוּ. יִבְאָר
 27 דְּכֹנֵת הַמִּטְרָה שֶׁל בְּרִיאַת
 28 הַעוֹלָמוֹת הִיא שְׂיִהָה דִּירָה
 29 לְקוּדְשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעַצְמוֹ
 30 בְּתַתְּוֹנִים, וּבְמִיּוּחַד בְּעוֹלָם הַזֶּה
 31 וְנַעֲשֶׂה מִטְרָה זֶה שֶׁל שְׂעִיַת הַעוֹלָם
 32 הַתַּחֲתוֹן לְדִירָה לְקוּדְשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 33 מִיּוּשְׁמַת 'עַל יְדֵי אֲתַפְּסִיא
 34 וְאֲתַהֲפִיקָא, שְׁמֵמִשְׁיָךְ הָאֵדָם
 35 הַעוֹבֵד אֵת ה' בְּדוֹכִים אֵלָה אֵת אֹר
 36 הַסּוֹבֵב, שְׁזָהוּ אֹר הַמֵּאִיר
 37 כְּבוֹלָהוּ עֲלֵמִין בְּכֹל הַעוֹלָמוֹת
 38 בְּשׁוּה.
- 39 (ב) וְהִנֵּה עֲבוּדַת ה' הָאֵמֹרָה לְעִיל ("אֲתַהֲפִיקָא" ו"אֲתַכְפִּיא") שְׂמֵמִשְׁכָּה
 40 לְעוֹלָם הַזֶּה אֹר אֲלוֹקֵי נַעֲלָה בְּיֹתֵר, לְמַעֲלָה מִהַעוֹלָמוֹת, זֹאת הִיָּתָה
 41 הָעֲבוּדָה בְּמִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ בְּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים שֶׁל בִּירוֹד עֵינֵי
 42 הַעוֹלָם הַזֶּה וְהַעֲלָתָם לְקוּדְשָׁה, דְּבַחֲנֵינָא אֲתַפְּסִיא שְׂתַחֲלִילָתָה בְּדֶרֶךְ שֶׁל
- 43 "אֲתַכְפִּיא" הַמְבִיא מוֹבִיל וּמַעְלָה אֵת הָאֵדָם לְדִרְגָה גְבוּוָה יֹתֵר
 44 לְבַחֲנֵינָא אֲתַהֲפִיקָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא, שְׁהָרִי הַפִּיכַת הַחוּשֶׁךְ עַצְמוֹ
 45 לְאֹר הִיא עֲבוּדָה יֹתֵר נַעֲלִית מֵאִשְׁרַת כְּפִיַת הַרַע וְהַכְנַעְתִּי כִּי ב"אֲתַכְפִּיא" הַרַע
 46 נִשְׂאָר בְּמַהוּתוֹ וְגַם אִם כַּעַת הוּא הוֹכֵנֵעַ יִיתְכֵן שְׂמֵאוּחַר יֹתֵר יַחֲזוֹר וְיִתְעוֹרֵר
 47 וְיִשׁוּב לְהִיט רַע. וְאֵילוּ ב"אֲתַהֲפִיקָא"
 48 הַרַע הַפֶּךָ לְטוֹב (וּבְמִקְוֹמוֹת אַחֲרִים
 49 מְבוּאָר ש"אֲתַכְפִּיא" הִיא עֲבוּדַת כֹּל
 50 אֵדָם ו"אֲתַהֲפִיקָא" הִיא עֲבוּדַת
 51 הַצְדִּיקִים) וְלִכְּן אַחַת הָעֲבוּדוֹת
 52 שְׂהִיָּה בְּמִקְדָּשׁ הוּא עֲנִין
 53 עֲבוּדַת הַקְּרַבְנוֹת, שֶׁהוּא
 54 עֲבוּדָה רוּחִנִּית שְׁבַנְפֶּשׁ, כִּי
 55 הַקְּרַבַת הַקְּרַבְנוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת הִיָּתָה
 56 מְלוּוָה בְּעֲבוּרָה רוּחִנִּית-נַפְשִׁית. וְזֶהוּ
 57 הַחֲלָק הַרוּחִנִּי-נַפְשִׁי שֶׁל עֲבוּדַת
 58 הַקְּרַבְנוֹת הוּא עֲנִין הַשְּׂתַתְּפוּת
 59 הַכְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּים בְּעֲבוּדָתָם
 60 וְשִׁירָם וְזִמְרָם בְּעַת הַבָּאָת
 61 הַקְּרַבָּן, שְׁזָהוּ עֲבוּדָה רוּחִנִּית
 62 כִּי פִרְט לְהַקְרַבַת הַקְּרַבָּן בְּפִעוּלָה,
 63 הַכְּהֻנִּים הִיוּ עוֹבְדִים עֲבוּדָה רוּחִנִּית
 64 וְהַלְוִיִּים הִיוּ שִׁירִים וּזְמוֹרִים בַּעַת
 65 הָעֲבוּדָה בְּמִקְדָּשׁ וְגַם זֶה עֲבוּדָה רוּחִנִּית.
 66 וְכִיוּן שֶׁעֲבוּדַת הַקְּרַבְנוֹת הִיא עֲבוּדָה
 67 רוּחִנִּית, הָרִי הִיא שְׂיִכַת לְכֹל אֵדָם, בְּכֹל
 68 זְמַן וּבְכֹל מְקוֹם, כְּפִי שְׁהוֹלָךְ וּמְבֹאָר.
 69 וְעֲנִין עֲבוּדַת הַקְּרַבָּן בְּעֲבוּדָה
 70 בְּנַפְשׁ הָאֵדָם הוּא, דְּכַתִּיב
 71 בְּתַחֲלִיל פִּרְשַׁת הַקְּרַבְנוֹת בְּתוֹרָה,
 72 בְּחוּמֵשׁ וִיקָרָא "אֵדָם כִּי יִקְרִיב
 73 מִכֶּם קְרָבָן לְהוֹבִי', מִן הַכְּהֻמָּה
 74 מִן הַבְּקָר וּמִן כו', דְּלְכָאוּרָה
 75 יִקָּשֶׁה יֵשׁ לְחַמּוּהָ עַל לִשׁוֹן הַכְּתוּב
 76 דָּאִם הִיָּתָה בְּנִתּוּ בְּזָה
 77 "אֵדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם" רַק לְבָאָר
 78 מְשַׁפְּטִי הַקְּרַבָּן הִלְכָה לְמַעֲשֶׂה,
 79 הִנֵּה לִיָּה לְמִימְרָה הִיָּה לוֹ (לְפִסּוֹק)
 80 לְזִמְרָה אֵדָם מִכֶּם אֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 81 כִּי יִקְרִיב קְרָבָן לְהוֹבִי', הִנֵּה כֶּף וְכֶף יִהְיֶה מְשַׁפְּטֵי הוֹבָאָת
 82 הַקְּרַבָּן וְהַלְכוּתֵי, וּמִפְּנֵי מָה אֹמְרֵר "אֵדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם"
 83 לִשׁוֹן שְׂמַשְׁמַעוּ הַקְּרַבָּה "מִכֶּם", מַעֲצַמְכֶם וְכו'. אֲלָא יְדוּעַ בְּתוֹרַת
 84 הַחֲסִידוֹת הַכְּנַעֲנִית בְּזָה הַטַּעַם שֶׁהַכְּתוּב אֹמֵר "אֵדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם" וְלֹא

פרשת ויקהל עינין (שם). 7) ראה קונטרס לימוד החסידות פרק יב. [מאמר] דיבור המתחיל טעמה תש"ט (קונטרס סב) פרק ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "אדם מכס כי יקריב" הוא שָׁבָא הכתוב לא לבאר רק את דיני הקרבנות
 2 בפועל אלא גם לְבָאָר פְּלִלוֹת עֲגִיז הַקְּרָבָנוֹת בַּעֲבוּדָה הרוחנית
 3 בַּנֶּפֶשׁ הָאָדָם, וְזֶהוּ הפירוש הפנימי בלשון הכתוב "אָדָם כִּי
 4 יִקְרִיב", הָאָדָם פְּאֶשֶׁר יִתְקַרֵב לְאֱלֻקוֹת, כאשר תהיה לו התעוררות
 5 ויעלה ברצונו להתקרב לאלוקות
 6 (למרות שהוא חי בעולם הזה הגשמי
 7 ונשמתו מלובשת בגוף גשמי כך שהוא
 8 רחוק מאלוקות) הִנֵּה מִכֶּסֶם מתוך
 9 עצמכם הוא קָרְבָן לַהוֹי', ובנוסף
 10 לכך מִכֶּסֶם וּבְכֶסֶם תְּלוּי הַדָּבָר
 11 לְהִיּוֹת קָרְבָן לַהוֹי', הִינּוּ הִינּוּ
 12 לְהִיּוֹת קָרוֹב אֶל הַוְי', וכאשר
 13 האדם רוצה להתקרב לאלוקות אין
 14 הדבר תלוי אלא בו עצמו דִּדְרֻעַ
 15 דְקָרְבָנוֹת⁸ מלשון קירוב והתקרבות
 16 הֵם עֲגִיז קָרוֹב גם במובן של
 17 הקרבה, לתת ולמסור את הַפְּחוֹת
 18 וְהַחוּשִׁים וכאשר האדם מבקש
 19 להתקרב לאלוקות עליו למסור את
 20 הכוחות והכישורונות והיכולות שלו
 21 לעבודת ה', וְכֹא בָזָה הכתוב "אדם
 22 כִּי יקריב מכס" לְבָאָר, דְכָאֶשֶׁר
 23 בָּא האדם לְהִתְקַרֵב לְאֱלֻקוֹת,
 24 הוּא "מִכֶּסֶם", וְהִינּוּ שְׁתֻּלוּי
 25 הַדָּבָר בְּכֶסֶם, באדם עצמו, דָּאֵל
 26 לֵאמֹר אָדָם בִּיאֹוֶשׁוּ מִמִּצְבוֹ אֵיף
 27 אֶתְקַרֵב אֶל אֱלֻקוֹת, ויִמְנַע
 28 מעבודת הקירוב לאלוקות מתוך חשש
 29 שהדבר הוא מעל ומעבר ליכולתו
 30 וּבִפְרָט פְּאֶשֶׁר יוֹדֵעַ בנפשו
 31 פְּנִימָה את מהותו הַעֲצָמִי מִצְבוֹ
 32 ומעמדו הרוחני כפי שהוא בעצם,
 33 באמת שְׁהוּא בְּשִׁפְלוֹת נחות
 34 ביותר וּמְלַכְלֵךְ מבחינה רוחנית
 35 בְּכִמְהָ עֲגִיזִים לֹא טוֹבִים
 36 שנודקו בנפשו ופגמו בה, וְאִם פֶּן
 37 הוּא בְּמַלְכָּלִית בִּשְׂאֵי הַרְחוֹק
 38 מְאֻלְקוֹת וכדי להתקרב לאלוקות עליו לדלג על פני פער גדול והוא עשוי
 39 לשאול את עצמו וְאֵיךְ אֶתְקַרֵב לְאֱלֻקוֹת, וְעַל זֶה כִּדִּי להסיר את
 40 החשש הזה הוּא אוֹמֵר שאין לחשוש מפני המרחק הגדול כִּי מִכֶּסֶם,
 41 בְּכֶסֶם הַדָּבָר תְּלוּי, דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל גם מי שלפי שעה
- נמצא במצב רוחני מאד שפל ונחות לְכוֹל לֵאמֹר⁹ וצריך לשאוף להתעלות
 למצב רוחני נעלה מאד ולשאול את עצמו מִתִּי יִגִּיעוּ מַעֲשֵׂי לְמַעֲשֵׂי
 אֲבוֹתֵי אֲבִרְהֵם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, היינו שעליו לשאוף להגיע לרמה
 רוחנית כל כך נעלית, כמו האבות, וְאֵינִי בָּזָה הַגְּבֻלוֹת כָּלֵל, שום דבר
 לא מהווה הגבלה שבגללה רק אנשים
 מסוימים, נעלים במיוחד, יוכלו
 להתקרב לאלוקות וְאֵינִי שׁוֹם דָּבָר
 הַמוֹנֵעַ וּמַעֲכֵב חֲלִילָה, ושום
 דבר לא יכול להוות, חלילה, מחסום
 ומעצור בדרכו של האדם הרוצה
 לַעֲלוֹת ממצבו הרוחני הנחות
 ולהגיע ולהתקרב לְאֱלֻקוֹת,
 וְאֵינִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא
 בְּטוֹרֵנוּא¹⁰ עִם בְּרִיּוֹתָיו, עם
 מלכתחילה, הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לא
 דורש מהבריות דברים שאין להם
 יכולת לבצע וּמַתְגַּלָּה וּמֵאִיר
 בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי כַחוֹ
 וּיְכַלְתוּ ובכל אדם מאיר אור אלוהי
 עד כמה שביכולתו להכיל ולקלוט,
 כְּדֵאִיתָא מובא בְּמִדְרָשׁ
 רַבָּה¹¹ "וּכְשֶׁאֲנִי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ"
 הוּא מְבַקֵּשׁ מבני אדם לעשות דבר
 כזה או אחר אֵינִי מְבַקֵּשׁ לְפִי
 כַחֲדָה בהתאם לכוחות ויכולות שלי,
 של הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵלָּא לְפִי
 כַחֲדָה, לְפִי הַכַּחַשׁ שֶׁל כָּל אֶחָד
 וְאֶחָד מבני ישראל בפרט, דְּעַל יְדֵי
 זֶה על-ידי הכוחות שהקדוש-ברוך-
 הוא נותן לכל אדם הִנֵּה בְּכַח כָּל
 אֶחָד וְאֶחָד מבלי יוצא מן הכלל
 לַעֲלוֹת להתעלות ממצבו לפי שעה
 ולהגיע לַמְדֻרְגָה הַיּוֹתֵר
 נְעִלִית וכאמור, הכוונה היא
 להתעלות אפילו לדרגת האבות.
 וְזֶהוּ הפירוש הפנימי בכתוב "אָדָם
 כִּי יִקְרִיב", דְּכִבְדִּי שְׁהָאָדָם
 יִתְקַרֵב לְאֱלֻקוֹת הוּא "מִכֶּסֶם", שְׂבִכְסֵי הַדָּבָר תְּלוּי, כמבואר
 לעיל, וְהִינּוּ והעבודה הרוחנית הזו היא "מִכֶּסֶם קָרְבָן לַהוֹי", דְּמִכֶּסֶם
 מתוך עצמכם תִּקְרִיבוּ אֶת הַקָּרְבָן לַהוֹי', דְּאֵינִי הַפְּנִיָה רַק
 הַקָּרְבָן שֶׁל הַבְּהֵמָה הַגְּשָׁמִית על גבי המזבח הגשמי בְּלָבָד, כִּי אִם

(8) ראה [מאמר] דיבור המתחיל טעמה הנ"ל, ושם נסמן. (9) תנא דבי אליהו רבה פרק כה. (10) עבודה זרה ג. א. וראה ספר המאמרים אידיש בתחלתו. (11) במדבר רבה פרשה יב, ג.

ביאור בדרך אפשר

1 **מִפֶּם** מתוך האדם עצמו **מִמֶּשׁ, וְהוּא "מִן הַבְּהֵמָה", הַבְּהֵמָה**
 2 **שֶׁבָּלְבוּ שֶׁל אָדָם, שְׁהוּא הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית** כפי שכתוב בכתבי
 3 הארז"ל ומבואר בספר התניא (פרק א) "דלכל איש ישראל, אחד צדיק ואחד
 4 רשע, יש שתי נשמות... שהן שתי נפשות, נפש אחת מצד הקליפה וסטרא
 5 אחרא", והיא הנפש הבהמית, ונפש
 6 השנית שהיא הנשמה האלוקית, ועל
 7 האדם לקרב ולהעלות את נפשו
 8 הבהמית לאלוקות. והכתוב ממשיך
 9 ומפרט לגבי הקרבן "מן הבהמה"
 10 שעליו להיות "מן הַבְּקָר וּמִן
 11 הַצֹּאן", הֵן הַמָּה הַפְּרָטִי
 12 מִדְּרָגוֹת וְהוֹסִיגִים הַשּׁוֹנִים דִּישָׁנִים
 13 בַּנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְכִידוּעַ
 14 הַעֲנִינִים בְּזֶה, דְּאִינוּ דוּמָה
 15 הָאֶפְנִי הַבְּרוּרִים בְּכָל אֶחָד
 16 וְאֶחָד, כַּאֲמֹר לְעֵל עֲבוֹדַת הַקְּרִבּוֹת
 17 הַרוֹחֲנִית (על ידי "אתכפיא"
 18 ו"אתהפכא") נקראת "עבודת
 19 הַבְּרוּרִים" (מושג רחב שכולל גם את
 20 עניין העלאת ניצוצות הקדושה ש'נפלי'
 21 בענינים גשמיים. וכאן הכוונה בעיקר
 22 ל'בירור' ותיקון של הנפש הבהמית
 23 עצמה שענינו הפרדת הטוב שבה
 24 מהרע, וויכוח ועידון המידות הלא
 25 טובות של הנפש הבהמית שנועד
 26 להביא העלאה של הנפש הבהמית
 27 לקדושה ועד להתאחדות שלה עם
 28 הנפש האלוקית על ידי הפיכתה
 29 לקדושה, ובעבודה זו יש הברלים
 30 בהתאם לאופייה ומהותה של הנפש
 31 הבהמית (שבכל אדם) דִּישָׁנוּ
 32 שֶׁהֶנְפֵּשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁלוּ הוּא
 33 "מן הַבְּקָר" היינו נפש בהמית מגושמת בדוגמת **שׁוֹר נִגַּח וּבַעַל מְדוֹת**
 34 **גְּסוֹת בְּיֹתֵר, וְיִשׁ שֶׁהוּא צֹאן שֶׁהוּא בְּהֵמָה דְּקָה וְלֹא גְסָה, אִף**
 35 **שֶׁגַם זֶה בְּכָלֵל בְּהֵמָה, אֲבָל הוּא בְּדַקּוֹת עַל כָּל פְּנִיִּים** וביחס
 36 לנפש הבהמית מסוג "בקר", הרי נפש בהמית מסוג "צאן" היא עדינה ו'דקה'
 37 כך שבמובנים מסוימים מלאכת הבירור והתיקון שלה יותר קלה (וְכַמְבָּאָר
 38 בְּאֲרִיכוֹת¹² בְּקִנְטָרְס הַתְּפֵלָה, תר"ס מאמר מיוחד בנושא עבודת
 39 ה' בתפילה שכתב הרבי הרוש"ב נ"ע בשנת תר"ס שם הוא עוסק בהרחבה
 40 בביאור סוגים שונים של הנפש הבהמית ואופן הבירור וההעלאה של כל
 41 סוג), וְזֶהוּ שְׁאוּמְרַה הַפְּסוּק וּמִסִּיִּים אֲשֶׁר "תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבְּנֵכֶם"

ביאור בדרך אפשר

42 שעל כל אדם להקריב את הקרבן המיוחד שלו בהתאם למהותה של הנפש
 43 הבהמית הפרטית שלו.
 44 והולך ומוסיף פרטים לגבי המשמעות של עבודת הקרבנות בעבודה הרוחנית
 45 של האדם:
 46 **וְהִנֵּה בְּהַקְרִיבֶן הַגִּשְׁמִי** אופן
 47 העבודה **הוּא שְׁמִיבִיאִין** במשכן
 48 ובבית המקדש **בְּהֵמָה גִּשְׁמִית**
 49 ולאחר תהליך השחיטה ושאר ההכנות
 50 שורפים את הבהמה (כולה או חלקה,
 51 בהתאם לסוג הקרבן) **עַל גְּבִי**
 52 **הַמִּזְבֵּחַ, וְהִיָּה הָאֵשׁ**
 53 **שְׁלַמְעֵלָה,** מלבד האש שהדליקו
 54 הכהנים היה בבית המקדש נס שירדה
 55 על המזבח אש מן השמים **וְכִדְאִיתָא**
 56 **וּכְמוּ שְׁכַתּוּב בְּיוֹמָא (כַּא עֲמוּד**
 57 **ב) רְבוּצָה פְּאָרִי** שהאש שירדה מן
 58 השמים אל המזבח הייתה רבוצה עליו
 59 כמו אריה שרובץ על הארץ **(גַּחְלַת**
 60 **שֶׁל אֵשׁ שְׁנִפְלָה מִן הַשָּׁמַיִם**
 61 **בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה וְהִיָּתָה עַל**
 62 **הַמִּזְבֵּחַ, רִש"י).** וּבִזְהַר אִיתָא
 63 מובא אודות האש שירדה על המזבח
 64 מהשמים¹³ **"אֲרִיָּה דְאָבָל**
 65 **קוֹרְבָנִין",** אריה שאוכל קרבנות,
 66 הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן הוּא פְּעֻבְדָּה
 67 הַרוֹחֲנִית בַּנֶּפֶשׁ הָאָדָם, שאף היא
 68 צריכה להיות בדרך זו כפי שהולך
 69 ומפרט **הָרִי יִשׁ אֵשׁ שְׁלַמְעֵלָה,**
 70 שבאה מלמעלה לא מצד עבודת האדם
 71 **וְהוּא הָרִשְׁפִּי אֵשׁ שְׁבִנְפֵשׁ**
 72 **הָאֱלֹקִית,** שקיימים בה מעצם
 73 מהותה כי הצמאון והתשווקה לאלוקות
 74 בוערים **כַּאֵשׁ וּכְמֵאָמַר** הפסוק בשיר השירים **"רִשְׁפִּיָּה רִשְׁפִּי אֵשׁ**
 75 **שְׁלֵהֶבֶת יָהּ",** וְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (הוּבָא בִּילְקוּט) על פסוק
 76 זה שרשפי האש שבנפש האדם הם **כַּאֵשׁ שְׁלַמְעֵלָה, שְׁאִין הָאֵשׁ**
 77 **מְכַבֶּה לְמִים וְאִין הַמִּים מְכַבִּין לְאֵשׁ, וְהִינוּ שְׁבִטְבַּע הַנֶּפֶשׁ**
 78 **הָאֱלֹקִית** מצד טבעה ומהותה **הָרִי יִשׁ בּוּ רִשְׁפִּי אֵשׁ הָאֲהַבָּה**
 79 **לְאֱלֹקוֹת,** שנמשלה לאש בגלל הצימאון הבווער **כַּאֵשׁ וְהוּא בְּדוּגְמָא**
 80 **אֵשׁ שְׁלַמְעֵלָה שְׁאִין הַמִּים מְכַבִּין אוֹתוֹ, וְהַמִּים** שבנפש
 81 שעלולים לכבות את האהבה לאלוקות ובכל זאת למעשה לא מכבים אותה
 82 **הֵם מִים רַבִּים¹⁴** ככתוב בשיר השירים "מים רבים לא יוכלו לכבות את

(12) ראה גם כן שיחת שמחת תורה תרס"א (בספר תורת שלום). [מאמר] דיבור המתחיל משכני (השני) תש"א. 13) ראה זוהר חלק א, ו. ב. זוהר חלק ב רעח, א. זוהר חלק ג יז, א. ועוד. 14) בארוכה ראה תורה אור ריש פרשת נח. המשך מים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 האהבה ונהרות לא ישטפה" **בְּרֵבֵי הַטְּרָדוֹת בְּטְרָדוֹת הַפְּרָנְסָה**
 2 **וּבְלִבּוּלִים שׁוֹנִים בְּטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת הַמְּבַלְבְּלִים** ועלולים להיות
 3 גורם מפריע, מטריד ומבלבל את האדם מלעסוק כראוי **בְּתוֹרָה וְעִבּוּדָה,**
 4 ולמרות שהטרדות הללו הן רבות מאד ומטרידות מאד, כמו שטף זורם חזק
 5 של מים רבים **וּבְכָל זֶה הִנֵּה גַם**
 6 **הַנְּהָרוֹת** שהם משל למים רבים מאד
 7 הוורמים בשטף ובזרם חזק ביותר **לֹא**
 8 **יִשְׁטַפּוּהָ,** ואין בכוחן של הטרדות
 9 וההפרעות הרבות לפגוע באהבת ה'
 10 שקיימת בנפש האלוקית **לְפִי**
 11 **דְּרָשְׁפִי אֵשׁ הָאֵהָבָה שֶׁבִּנְפֶשׁ**
 12 **הָאֱלֹקִית הוּא בְּדִגְמַת אֵשׁ**
 13 **שֶׁלְמַעֲלָה דָאִין הַמֵּים מְכַפִּין**
 14 **אוֹתָהּ,** היינו אש בעוצמה כזו ששום
 15 דבר לא יכול לכבות אותה **וּבְזָה**
 16 **צָרִיף לְהִיּוֹת הַהֶקְרָבָה ה"קִרְבֵּן"**
 17 **שֶׁל הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שְׁגַם**
 18 **הוּא יְהִי לֹא אֵהָבָה לְאֱלֹקוֹת,**
 19 שאהבת ה' של הנפש האלוקית תשפיע
 20 על הנפש הבהמית שגם היא תתקרב
 21 לאלוקות **וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפִרְשֵׁי**
 22 **"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" וְאֵהָבְתָּ אֶת ה'וְי'**
 23 **אֱלֹקֶיךָ כָּל לְבָבְךָ,** וְאָמְרוּ
 24 **רַ"ל** שריוק הלשון "לבבך" ולא
 25 "לבך" וכאילו נאמר שאהבת ה' צריכה
 26 להיות בשני לבבות ולא רק בלב אחד
 27 מלמד שעל האדם לאהוב את ה'
 28 **"בְּשְׁנֵי יִצְרִיף,"** גם ביצר טוב וגם
 29 ביצר הרע, **דְּגַם הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית**
 30 **ולא רק הנפש האלוקית יְהִי לֹא**
 31 **אֵהָבָה לְאֱלֹקוֹת, דְּזֶה בָּא הַדְּרֹךְ**
 32 **להביא לידי כך שאהבת ה' תהיה גם**
 33 **בנפש הבהמית היא על יְדֵי**
 34 **הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנְּפֶשׁ הָאֱלֹקִית**
 35 **בִּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית, דְּתַחֲלָה** במצב ההתחלתי **הַרִי"ל** **הַנְּפֶשׁ**
 36 **הַבְּהֵמִית** מצד עצמה ומטבע מהותה **אֵין לֹא שׁוֹם יְדִיעָה וְהַרְגֵּשׁ**
 37 **בְּעֵנֵי אֱלֹקוֹת כָּלל, אָמְנָם על יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנְּפֶשׁ**
 38 **הָאֱלֹקִית** בגוף הגשמי ובנפש הבהמית, **וּמִתְבּוֹנֵן** האדם באמצעות הנפש
 39 האלוקית שלו **בְּהַתְּבּוֹנְנוֹת אֱלֹקֵי דְגַם הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית יוּכַל**
 40 **לְהַשְׁיִגּוֹ,** התבוננות באופן ובסגנון המובן גם לנפש הבהמית **הִנֵּה על**
 41 **יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַתְּקַרְבוֹת הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית לענייני אלוקות (וּכְמוֹ**
 42 **שֶׁמִּבְּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר** לגבי מהות ההתקרבות של הנפש הבהמית

43 לאלוקות בעקבות פעולה מסוג זה של הנפש האלוקית **שֶׁנַּעֲשֶׂה** בשלב
 44 ראשון **חֲקִיקָה** החלטה והסכמה **כְּלִלִית בְּהַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית דְּאֱלֹקוֹת**
 45 **הוּא גַם כֵּן דְּבָר הַמוּכָן וְהַמְּשֻׁגָּ כו'** ועצם ה'חקיקה' וההחלטה
 46 שניתן להבין ולהשיג אלוקות מקרבת את הנפש הבהמית לאלוקות, **הִנֵּה**
 47 **אַחַר כֵּן** בשלב מאוחר יותר יש
 48 לנפש האלוקית השפעה יותר מעמיקה
 49 על הנפש הבהמית וכתוצאה מכך
 50 **הוּא כְּלוּשׁוֹן הַכְּתוּב בַּמְּשָׁלִי "רַב**
 51 **תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר,"** לפי פשוטו
 52 כוונת הפסוק היא "הרבה תבוואות באה
 53 על-ידי כח השור, כי יחרוש בשדה,
 54 רצה לומר המקבל עליו עול תורה
 55 כשור לעול ימצא על ידו תורה הרבה"
 56 (מצודת דוד) וכאן הכוונה
 57 **שֶׁמִּתְהַפֵּף ה"שור"** הוא הנפש
 58 הבהמית **מִבְּהֵמִיתוֹ** והיא מפסיקה
 59 להיות "בהמית" **וְעוֹלָה וְנִקְלָל**
 60 **בְּרָשְׁפֵי אֵשׁ הַתְּשׁוּקָה** והצמאון
 61 לאלוקות **שֶׁבִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית**
 62 (וכמבואר בספר התניא שהנפש
 63 האלוקית והנפש הבהמית נלחמות זו
 64 עם זו על השליטה באברי הגוף וגם על
 65 השליטה בכוחות הנפשיים. והשאיפה
 66 של הנפש האלוקית היא להפוך את
 67 הנפש הבהמית לטוב, כמו שכתוב
 68 בתניא פרק ט': "לשנותה ולהפכה
 69 מתענוגי עולם הזה לאהבת ה'... שהרע
 70 נהפך להיות טוב גמור כמו יצר טוב
 71 ממש") **וּכְמוֹ שֶׁעַל יְדֵי קִרְבָּן**
 72 **הַגְּשָׁמִי הָרִי מִתְבַּרֵּר הַנִּיצוּצֵי**
 73 **דְּוִמָּם צוּמַח חַי,** בכל דבר גשמי
 74 יש ניצוצות של קדושה שהם מקור
 75 החיות והקיום שלו וכיון שניצוצות
 76 אלה ירדו והתלבשו בגשמיות
 77 וחומריות יש צורך לברר ולהעלות אותם בחזרה למקורם באלוקות. וכאשר
 78 מקריבים קרבנות מהדומם, הצומח והחי מבררים את הניצוצות שבהם **הִנֵּה**
 79 **כְּמוֹ כֵּן על יְדֵי הַהֶקְרָבָה בְּרוּחָנִיּוֹת** שתוכנה הוא התקרבות של
 80 הנפש הבהמית לקדושה ואלוקות **הָרִי מִתְבַּרֵּר וּמִתְהַפֵּף הַחֲשׂוֹכָא**
 81 החושך **דְּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית לְנִהוּרָא** לאור.
 82 **וְזֶהוּ הַתּוֹכַח הַפְּנִימִי של הַצִּיּוּר "וְעֵשׂוֹ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכָם",**
 83 שבנוסף למשמעות הפשוטה של ציורי להקים את המשכן ובית המקדש,
 84 הכוונה גם להשראת השכינה והחדרת קדושה ואלוקות בנפש, וכאמור שלכן

רבים תר"ו. ועוד. 15) להעיר מהמשך ראש השנה ה'תש"י פרק יב, יג, כא ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר "בתוכם" (ולא "בתוכו") דְּבַתּוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָרִי עַל יָדֵי
 2 עֲבוֹדָתוֹ הַרוּחָנִית בְּבַחֲנֵית אֲתַפְּסֵיא, וְהַעֲקָר הַמְּבִיא לְיָדֵי
 3 אֲתַתְּפַכָּא כּו', כאמור שהעבודה הנעלית יותר היא הפיכת החושך לאור
 4 והיא האופן העיקרי שדרכו ממשיכים קדושה לעולם הַנְּהָ פֶד אֲתַפְּסֵיא
 5 סְטָרָא-אַחְרָא אֶסְתַּלַּק יְקָרָא
 6 דְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא כְּכוּלְהוּ
 7 עֲלָמִין, ו"הסתלקות" ועליית כבודו
 8 של הקדוש-ברוך-הוא האמורה כאן
 9 עניינה בְּחִינַת הָאוֹר וְהַגְּלוּי, של
 10 האור האלוקי בכל העולמות שְׁהוּא
 11 בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין כּו'.
 12 האור המאיר בכל העולמות בשווה,
 13 כמבואר לעיל.
 14 קצוּר. יְבָאָר עֲנִין הַקְּרַבְנֹת
 15 בְּעֲבוֹדָה הַרוּחָנִית בְּנַפֵּשׁ הָאָדָם
 16 ד"אָדָם פִּי יְקָרִיב" כאשר אדם
 17 רוצה להתקרב לאלוקות צָרִיף
 18 לְהִיּוֹת "מִמֶּם קְרִיבָן" עליו
 19 "להקריב" מתוכו, היינו את הנפש
 20 הבהמית שלו. אֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה
 21 וְאֵשׁ מְלֻמְטָה, כשם שעל המזבח
 22 הייתה אש שירדה מלמעלה והייתה גם
 23 אש שהביאו למטה כך בעבודת ה' יש
 24 אַהֲבָה דְּנַפְשׁ הַאֱלֹקִית שְׁקִימַת
 25 בה מטבעה בדוגמת אש שלמעלה
 26 וְדִנְפֵשׁ הַבְּהֵמִית שצריך להשפיע
 27 עליה ולהחזיר בה אהבת ה', בדוגמת
 28 אש שבאה מלמטה. אַהֲבָה דְּנַפְשׁ
 29 הַבְּהֵמִית בָּאָה עַל יָדֵי
 30 הַתְּלַבְּשׁוֹת נַפְשׁ הַאֱלֹקִית
 31 בְּנַפְשׁ הַבְּהֵמִית שתחילתה היא
 32 בהתבוננות באלוקות באופן המובן גם
 33 לנפש הבהמית.
 34 (ג) וּבְזָה לאחר שנתבאר לעיל עניין
 35 השראת השכינה במשכן ועניין השראת
 36 השכינה בנפש האדם יוֹכֵן מֵה
 37 שְׁהַמְשַׁכֵּן הָיָה מַעְצֵי שְׁטִימ
 38 דְּנֻקָּא, לאור המשמעות המיוחדת
 39 של המושג "שטימ" כפי שיתבאר להלן, דְּלֵהִיּוֹת שְׁעַקְר הַעֲבוֹדָה
 40 בְּמִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ הוּא לְאֲתַתְּפַכָּא חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא, להפוך חושך

16) ראה תורה אור פרשת וישב ריש [מאמר] דיבור המתחיל בכ"ה בכסלו. אור התורה פרשת תולדות הגהה לריש [מאמר] דיבור המתחיל ראה ריח בני. 17) ראה בכל הנ"ל המשך וככה תרל"ז פרק טל ואילך. קונטרס ומעין. 18) סנהדרין קו, א. ספרי, במדבר רבה ותנחומא סוף פרשת בלק.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 שהוא, שעל ידי החטא ועון נעשה נפרד מאלקות, הרי
 44 לא היה עושה את דבר העברה רחמנא-לצלן ה' יצילנו בשום
 45 אפן, למרות שיתכן שהוא מתאוה לעשות זאת וכדי להימנע מעבירה עליו
 46 להתגבר על ניסיונות קשים לפי שבטבע כל ישראל מעצם מהותו
 47 שאינו רוצה בשום אפן ואינו
 48 יכול כלל להיות נפרד
 49 מאלקות, והראיה ההוכחה לכך
 50 שבעצם מהותו כל יהודי, יהיה מי
 51 שיהיה, לא רוצה ולא יכול להיפרד
 52 ולהתנתק מאלקות היא דכאשר פא
 53 לידי נסיון וכופין אותו חס-
 54 ושלום על ענין של פנייה,
 55 למשל, כאשר מאלצים יהודי לעבוד
 56 עבודה זרה, חסוֹשֵׁלוֹם, דאז בשונה
 57 מעבירות אחרות בהם האדם עשוי
 58 לחשוב בטעות שעשיית העבירה לא
 59 גורמת לו להיות נפרד מאלקות הרי
 60 כשמדובר על עבודה זרה חסוֹשֵׁלוֹם
 61 אי אפשר לטעות ולחשוב
 62 שאינו נעשה נפרד מאלקות,
 63 ובמצב כזה הרי הוא משליף
 64 חזיו מנגד, ולא מסכים לעבוד
 65 עבודה זרה אפילו אם לשם כך עליו
 66 לוותר על חייו ומקבל עליו כל
 67 המיני יסורין חסוֹשֵׁלוֹם
 68 ומסר נפשו על קדשת שמו
 69 יתברך, וכן נראה במוחש
 70 ממש גם אפלו בדרגות
 71 הפחותות באנשים שמצבם הרוחני
 72 נחות מאד בקל שבקלים
 73 ופושעי ישראל לגבי שמירת
 74 מצוות אחרות העוללים מסוגלים גם
 75 הם למסר נפשם על קדשת
 76 שמו יתברך, למרות שבמצוות
 77 אחרות הם כן עוברים על רצון ה' לפי
 78 דאז כשהוא ניצב בפני נסיון של
 79 עבירה כוז שבה אין מקום לספק שאם
 80 יעבור את העבירה יהיה נפרד מאלקות
 81 הרי יודע ומרגיש בנפשו את
 82 הפירוד והניתוק, ואינו רוצה חס
 83 ושלום להפרד מאלקי ישראל, דכזה להיות חס ושלום
 84 וחסוֹחֵלילה נפרד מאלקי ישראל אין ביכלת שום בר

1 ה' נקראת "שטות" ורוח הנה רוח השטות שגורמת לאדם לחטוא מכסה
 2 על האמת, ורוח שטות זו שגורמת את החטא הוא רוח הקלפה
 3 וסטרטא אחרת, צד אחר שאינו צד הקדושה ונקרא "שטות"
 4 על-דרך מלך זקן וכסיל, כשם שהיצר הרע המפתה את האדם לעבור
 5 עבירה נקרא "כסיל", טיפש, והם
 6 הקליפות והסטרטא אחרא המכסים
 7 על האור והגלוי האלוקי,
 8 דאלקות הוא אמת וחיים,
 9 וכמו שקתוב "והוי אלקים
 10 אמת הוא אלקים חיים",
 11 האלקות היא האמת והיא מקור החיים
 12 כי האלקות היא המציאות האמיתית
 13 וממנה נובעת החיות של כל הנבראים
 14 אלא שבעולם הזה הדבר מכוסה
 15 ונעלם, והאמת האלוקית היא לא בגלוי
 16 והנבראים לא מרגישים שהחיות
 17 והקיום שלהם נובעים מהאלקות
 18 וסבורים בטעות שהם בעלי מציאות
 19 עצמאית והרוח שטות מכסה
 20 על האמת והחיות אלקית,
 21 והיא הסיבה להעלם והסתר האמור
 22 ולכן נקרא בשם "קלפה",
 23 וכמו הקלפה המכסה על
 24 הפרי, עד כדי כך שהפרי אינו נראה
 25 כלל, כן הרוח שטות של הקליפה
 26 והסטרטא אחרא מכסה מעלים
 27 ומסתיר על האור דגלוי
 28 אלקות.
 29 וזהו הסבה מה שאפשר אין
 30 יתכן אשר האדם יכול להיות
 31 חסוֹשֵׁלוֹם עובר עברה,
 32 דלכאורה איך אפשר ייתכן
 33 הדבר אשר יבוא האדם לידי
 34 עברה, והרי מעצם טבעו ומהותו
 35 יהודי קשור באלקות בקשר שלא ניתן
 36 לניתוק (כפתגם רבנו הזקן – "יהודי
 37 לא יכול ולא רוצה להיות נפרד
 38 מאלקות", וכפי שיבואר להלן)
 39 והוא רק לפי שאינו מרגיש
 40 שבטעות הוא העבירה הוא נפרד
 41 מאלקות, ונדמה לו בטעות אשר עוֹדְנוּ ביהדותו והדבקות שלו
 42 באלקות לא נפגמה, ואם האדם החוטא היה יודע את האמת כמו

(19) ראה תניא פרק כד כה. קונטרס ומעין מאמר ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **יִשְׂרָאֵל**, אף יהודי אפילו מי שכאמור לגבי מצוות אחרות נחשב "קל
2 שבקלים" ו"פושעי ישראל" גם הוא לא מסוגל להיפרד מאלוקות **אֲבָל**
3 **בְּשָׂאֵי דְבָרִים**, היינו **בְּשָׂאֵי עֲבֻרוֹת רַחֲמָנָא-לְצִלָּן**, הרי אינו
4 **יודע ואינו מְרַגֵּשׁ שְׁנַעֲשֶׂה על ידי זה נִפְרָד מֵאֲחֵדוּתוֹ**
5 **יִתְבָּרֵךְ, וְנִדְמָה לוֹ בַטְעוֹת פִּי**
6 **הוא עוד בְּיַהְדוּתוֹ פֶּאֶשֶׁר** 1 **בְּשָׂאֵי דְבָרִים**, היינו **בְּשָׂאֵי עֲבֻרוֹת רַחֲמָנָא-לְצִלָּן**,
7 **הִיָּה**, ולא חל שום שינוי בקשר שלו 2 **הרי אינו יודע ואינו מְרַגֵּשׁ שְׁנַעֲשֶׂה על ידי זה**
8 עם הקדוש-ברוך-הוא וְזֶה הַטְעוֹת הוּוֹ 3 **נִפְרָד מֵאֲחֵדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְנִדְמָה לוֹ פִּי הוא עוד**
9 שהיא למעשה הגורם לאדם לעבור את 4 **בְּיַהְדוּתוֹ פֶּאֶשֶׁר הִיָּה, וְזֶה בֶּא מִהְרוּחַ שְׁטוֹת**
10 העבירה **פֶּא מִהְרוּחַ שְׁטוֹת** 5 **דִּסְטְרָא-אֲחֵרָא שְׁמַכְסָה על האור והגלוי שלא**
11 **דִּסְטְרָא אֲחֵרָא שְׁמַכְסָה על** 6 **יִרְגֵּשׁ בו, פְרוֹשׁ דְּהָרוּחַ שְׁטוֹת גֹּרֵם לוֹ לְהֶאָדָם**
12 **הָאור והגלוי שלא יִרְגֵּשׁ בו,** 7 **הַעֲדָר הַהֲרָגָשׁ, וְהִינוּ שְׂתַלְקָה הַחֲמִידָה** 20 **בַּתְּאֻה**
13 היינו שיש על נשמתו אור וגלוי אלוך 8 **וְהַחֲמִימוֹת דְּנַפְשׁ הַבְּהֵמָיִת גֹּרֵם לוֹ הַקְרִירוֹת**
14 אבל הדבר לא ניכר ולא נרגש בו 9 **וְהַעֲדָר הַהֲרָגָשׁ בְּעַנְיָנִים הָרוּחָנִיִּים, פְרוֹשׁ דִּיא**
15 **פְרוֹשׁ דְּהָרוּחַ שְׁטוֹת שְׁמַכְסָה על** 10 **זוֹגְעָבוֹנְדְקִיִּיט און צַעֲקָאֲכְטְקִיִּיט אין עֲנִינֵי חֲמִידָה**
16 **האמת גֹּרֵם לוֹ לְהֶאָדָם הַעֲדָר** 11 **וְתַאֲוָה בְּרַחֲמֵיהּ, זֶה מְקַרֵּר הַהֲרָגָשׁ (דַעַם דְּעָרְהָעֵר**
17 **הַהֲרָגָשׁ, והוא מאבד את היכולת** 12 **און גַּעֲפִיל) בְּעַנְיָנִים הָרוּחָנִיִּים, עַר אִיז אִזוֹי פִּיל**
18 **לחוש ענייני אלוקות וְהִינוּ שְׂתַלְקָה** 13 **אִיבְעָרְגַעְגַּבְעֵן בְּעַנְיָנֵי תַאֲוֹתֵיו וְרַצוֹנוֹתֵיו**
19 **הַחֲמִידָה** 20 **בַּתְּאֻה** העובדה 14 **הַחֲמִרִיִּים וְהַגְּשָׁמִיִּים, אַז דְּעֵר רוּחָנִיתִ'דִּיקְעֵר**
20 שהתאוות לענייני העולם הזה הם 15 **הַרְגֵּשׁ אִיז בֶּא אִים בְּתַכְלִית הַהַעֲלָם וְהַהֲסָתָר,**
21 בתוקף רב ובתשוקה חזקה 16 **וְהִינוּ שְׁנַעֲשֶׂה בְּלִתֵּי מְרַגֵּשׁ כָּלֵל, וְאִינוּ מְרַגֵּשׁ**
22 **וְהַחֲמִימוֹת דְּנַפְשׁ הַבְּהֵמָיִת** 17 **לְהַנְעִם וְהַעֲרָבוֹת וְהַטּוֹב וְהַעֲלוֹי בְּקִיּוֹם הַמְצֻוֹת,**
23 שמתחממת ומתלחבת לתאוות העולם 18 **וְכֵן אִינוּ מְרַגֵּשׁ הַפְּחִיתוֹת בְּרַחוּקוֹ מְאֻלְקוֹת**
24 **גֹּרֵם לוֹ הַקְרִירוֹת והאדישות** 19 **שְׁנַעֲשֶׂה על ידי חֲטָא וְעוֹן, וּבְדַרְךָ כָּלֵל הוא כְּסוּי**
25 **וְהַעֲדָר הַהֲרָגָשׁ חוֹסֵר יוֹכֵלֵת לַחֹשׁ** 20 **הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמָיִת שְׁמַכְסָה על הַנְּפֶשׁ הָאֻלְקִית, דִּיהֵנָה**
26 **בְּעַנְיָנִים הָרוּחָנִיִּים ולהתלהב** 21 **הַנְּפֶשׁ הָאֻלְקִית הוא אֻלְקוֹת בְּעֶצֶם מֵהוּתוֹ, וּבְפֶרֶט**
27 ולהתרגש מהם, **פְרוֹשׁ דִּיא** 22 **הַנִּיצוּץ שְׁבוֹ²¹ (הוא הַנִּיצוּץ פְּרָטִי הַשִּׁיף אֵל גּוּפוֹ**
28 **זוֹגְעָבוֹנְדְקִיִּיט און** 23 **הַפְּרָטִי כו'), שְׁעַל יָדוֹ הוא מְרַגֵּשׁ בְּכָל הַעֲנִינֵים**
29 **צַעֲקָאֲכְטְקִיִּיט ההתקשרות והלהט** 24 **הָאֻלְקִיִּים, ומְרַגֵּשׁ מְאֹד בְּדָבָר שֶׁהוּא מְנַגֵּד**
30 **אִין עֲנִינֵי חֲמִידָה הלא טובה** 25 **לְאֻלְקוֹת, וְהִינוּ דְּדָבָר שְׂאִינוּ אֻלְקוֹת בְּגִלּוּי אִינוּ**
31 **וְתַאֲוָה בְּרַחֲמֵיהּ, זֶה מְקַרֵּר** 26 **מְדַבְּרִים אֻלְקִיִּים-רוּחָנִיִּים ומְרַגֵּשׁ מְאֹד בְּדָבָר שֶׁהוּא מְנַגֵּד**
32 **הַהֲרָגָשׁ (דַעַם דְּעָרְהָעֵר און** 27 **לְאֻלְקוֹת, וכֵּסֶם שְׁכִיחוֹן הַחַיּוּבֵי יֵשׁ לַנְּפֶשׁ הָאֻלְקִית תְּחוּשָׁה חַיּוּבִית לְעִנְיָנֵי**
33 **גַּעֲפִיל את ההכרה הפנימית ואת** 28 **אֻלְקוֹת, כִּךְ יֵשׁ לֵה מַעֲצֵם טַבְעָה תְּחוּשָׁה שֶׁל דְּחִיָּה וְשִׁלְיָה בִּיחָס לְדַבְּרִים**
34 **יְכוּלֵת (התחושה) בְּעַנְיָנִים** 29 **מִסּוֹר וְקִשּׁוֹר בְּמִידָה כִּלְכֵךְ גְּדוּלָה בְּעַנְיָנֵי**
35 **הָרוּחָנִיִּים, עַר אִיז אִזוֹי פִּיל** 30 **תַאֲוֹתֵיו וְרַצוֹנוֹתֵיו הַחֲמִרִיִּים וְהַגְּשָׁמִיִּים, אַז דְּעֵר**
36 **אִיבְעָרְגַעְגַּבְעֵן הוא מסור וקשור** 31 **רוּחָנִיתִ'דִּיקְעֵר הַרְגֵּשׁ אִיז בֶּא אִים** כִּךְ שֶׁהַהֲרָגָשׁ הָרוּחָנִי הוּא אֲצִלוֹ

(20) להעיר [מאמר] דיבור המתחיל ויאמר משה תש"ט (קונטרס סג) פרק יב יג. 21) אולי הכוונה למה שנאמר בעץ חיים שער דרושי אצילות בריאה יצירה עשיה פרק א (הובא בלקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל ושמתי כדכד השני פרק ב): יש ניצוץ קטן מאוד שהוא בחינת אלקות כו' וזה הניצוץ מתלבש בכח ניצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה, עד כאן לשונו. ויותר נראה לי שמכוון כאן לניצוץ נברא הנ"ל. ועיין גם כן לקוטי תורה פרשת אמור [מאמר] דיבור המתחיל ונקדשתי פרק ה. דרך חיים פרק ח. קונטרס העבודה פרק ה.

ביאור בדרך אפשר

1 המנגדים לאלוקות וְהִינּוּ דְדָבָר שְׁאִינוּ אֱלֻקוֹת בְּגִלּוּי אֵינוּ רוּצָה
 2 בו, אֵין לוֹ עֵינִין בוֹ הוּא מֵתְרַחֵק מִמֶּנּוּ וּבִפְרָט בְּדָבָר שֶׁהוּא מִגְנֵד
 3 עַל אֱלֻקוֹת, הֵינּוּ דָבָר שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְד שְׁאִינוּ אֱלֻקוֹת בְּגִלּוּי אֵלָּא אִפִּילוּ
 4 מִגְנֵד לֵאלֻקוֹת הֵרִי לֹא זֶה בְּלִבְד שְׁאִינוּ רוּצָה בּוֹ אֵלָּא הַסְלִידָה מִמֶּנּוּ הִיא
 5 בְּתוֹקֶף גְּדוֹל בְּהִרְבֵּה וּבִוְרִיחַ מְזָה
 6 כְּבוֹרֵחַ מְדָבָר הַמְזִיק, וְלֹא עוֹד
 7 אֵלָּא שֶׁהִתְרַחֲקוֹת וְהִבְרִיחָה מִדְּבַר
 8 הַמִּגְנֵד לֵאלֻקוֹת הִיא לֹא רַק כְּבוֹרֵחַ
 9 מִדְּבַר הַמּוֹזִיק סֵתֵם אֵלָּא וּכְאֵדָם
 10 הַבוֹרֵחַ מִמְּנוֹת, דְּבָרָיו לוֹ
 11 לְהַנְפִישׁ הָאֱלֻקִּית דְּמִיתָה
 12 רוּחַנִית רַחֲמָנָא-לְצֻלָן וְזֶה
 13 לְמַעֲשֵׂה מַה שֶׁהָאָדָם מִכִּיָּא עַל עֲצֻמוֹ
 14 כְּאִשֶּׁר הוּא עוֹבֵר עִבְרִית וּנְפִיר
 15 וּמִתְנַתֵּק מֵאֱלֻקוֹת שֶׁהִיא מְקוֹר חַיִּיו
 16 הוּא קָשָׁה יוֹתֵר מִמִּיתָה
 17 גְּשָׁמִית חֵס וְשְׁלוֹם, וְאֵם מִמִּיתָה
 18 גְּשָׁמִית, חֵס וְשְׁלוֹם, אָדָם מֵתְרַחֵק
 19 וּבוֹרֵחַ בְּכֹל כּוּחוֹ קְלוּ-חֹמֵר שֶׁהוּא נוֹהֵג
 20 כִּךְ כְּאִשֶּׁר הוּא נִיצֵב בְּפִנֵי סִכְנָה שֶׁל
 21 מִיתָה רוּחַנִית וְכָל תְּשׁוּקָתוֹ
 22 וְחִפְצוֹ שֶׁל הָאָדָם מִצֵּד הַנֶּפֶשׁ
 23 הָאֱלֻקִּית הוּא בְּאֱלֻקוֹת,
 24 וְלַעֲשׂוֹת מַעֲנִיני העולם הזה בְּלִים
 25 לְאֱלֻקוֹת לְהַכְשִׁיר אוֹתָם לְהִיֵּת כְּלִים
 26 רְאוּיִים לְהִשְׁרָאֵת הַשְּׂכִינָה, אֵלָּא שְׂכַל
 27 זֶה הוּא מִצֵּד נֶפֶשׁ הָאֱלֻקִּית כְּפִי שֶׁהִיא
 28 מִטְּבֵעָה וּמְהוּתָה, אֲבָל עֲלֶיהָ לְהִתְמוֹרֵד
 29 עִם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית שֶׁמִּכְסֶּה וּמִסְתִּירָה
 30 עֲלֶיהָ וְכָל גְּסוֹת וְחִמְרִיּוֹת יֵשׁוּת
 31 וּמִצִּיאוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית,
 32 שֶׁהִיא גִּסָּה וְחֹמֵרִית, וְהַמְצִיאוֹת שֶׁלֶּה
 33 לֹא בְּטֵלָה לְמַה שֶׁנֶּעֱלָה מִמֶּנָּה אֵלָּא הִיא
 34 חֲשָׂה אֵת עֲצֻמָּה לִ"שׁ וּבִעֲלַת מִצִּיאוֹת
 35 עֲצֻמָּאִית חֲשׁוּבָה, וְבוֹתֵר שְׂכוֹן הֵרִי הוּא הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית מְכֻסָּה וּמִסְתִּיר
 36 וּמַעֲלִים הֵינּוּ שֶׁלֹּא מְדוּבָר בְּכִסּוּי קַל אֵלָּא כִּיסוּי שִׁמְכֶסָה וּמִסְתִּיר
 37 וּמַעֲלִים" עַל הַהֲרָגָשׁ דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֻקִּית, עַל תְּחוּשָׁה הַטְּבֵעִית שֶׁל
 38 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֻקִּית שֶׁנִּמְשַׁכֶּת לְעֵינֵי אֱלֻקוֹת וְשׁוֹלֵל כֹּל דְּבַר שֶׁמִּגְנֵד לֵאלֻקוֹת
 39 וּבִפְשִׁיטוֹת הַבִּיטוּי הַפְּשׁוּט שֶׁל כִּיסוּי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֻקִּית
 40 הוּא אִזְּ דְּעַר גְּעֵשְׂמָאק פּוֹן וְעוֹלֵט הַעוֹנֵם הַעוֹנֵם שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה
 41 הַגִּשְׁמִי וְהַחֹמוּרִי (עוֹלָם שֶׁהוּא הָעוֹלָם וְהַסֵּתֵר עַל אֱלֻקוֹת וְעַל רוּחַנִיּוֹת)
 42 אִזְּ מְכֻסָּה וּמִסְתִּיר אוּיִף דְּעַם הַרְגֵּשׁ אֱלֻקִּי, הֵרִי הוּא מְכֻסָּה
 43 וּמִסְתִּיר עַל הַ"הַרְגֵּשׁ" הָאֱלֻקִּי שֶׁיִּסֵּים בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֻקִּית וּמוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ לְפַעוֹל בְּגִלּוּי
 44 שְׂדָהוּ הַהֵעֵלֵם וְהַסֵּתֵר עַל הָאֱלֻקוֹת שׁוֹרֵר בְּעוֹלָם, וּבְמִיּוּחַד הַהֵעֵלֵם וְהַסֵּתֵר
 45 עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֻקִּית הוּא הִיפֵּף הַכּוֹנֵה מִמֶּשׁ, נִיגוּד גְּמוּר מִמֶּה

ביאור בדרך אפשר

שֶׁהִיָּתָה כּוֹנֵה וְהַמְטֵרָה הֶעָלְיוֹנָה בְּכִרְיַאת הַעוֹלָמוֹת, הַהֵעֵלֵם
 וְהַסֵּתֵר עַל אֱלֻקוֹת הוּא הַהִיפֵּךְ הַגְּמוּר מֵהַכּוֹנֵה וְהַמְטֵרָה שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־
 הוּא בְּכִרְיַאת הָעוֹלָם שֶׁהִיא דְּנִתְאַוָּה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיֵּת לוֹ
 וְתִבְרָךְ דִּיָּרָה בְּתַחְתּוֹנִים הָעוֹלָם נִבְרָא בְּגִלּוֹ רְצוֹנוֹ וְ"אוֹתוֹ" שֶׁל
 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא שְׁדוּקָא הָעוֹלָם
 הַזֶּה, לְמִרוֹת הִיֵּתוּ גִשְׁמִי וְחֹמוּרִי,
 יִהְיוּ לְהִיֵּת לוֹ "דִּירָה", מְקוֹם רְאוּי
 לְהִשְׁרָאֵת הַשְּׂכִינָה וְדוּקָא כִּאֵן יִהִיָּה
 גִּלּוּי אֱלֻקוֹת, וְזֹאת עַל יְדֵי עֲבוּדַת
 הָאָדָם דוּקָא בְּגוּף וְנֶפֶשׁ
 הַבְּהִמִית שֶׁמַּעֲלִימִים וּמִסְתִּירִים עַל
 הָאֱלֻקוֹת, וְלְהִיֵּת כְּנִשְׂמָה בְּגוּף
 בְּעוֹלָם זֶה דְּוָקָא לְמִרוֹת שֶׁהוּא
 מַעֲלִים וּמִסְתִּיר עַל הָאֱלֻקוֹת וְלְכַרְרוֹ
 לְהַפְרִיד אֵת הַטוֹב שֶׁבוֹ מֵהָרַע
 וְלַהֲעֵלּוֹתוֹ לְקְדוּשָׁה וְלַהֲפִיךְ אֵת הַחוּשֶׁךְ
 לְאוֹר וְלְזַכּוֹ, וְלִשְׁנוֹת אֵת הַגִּסוּת
 וְהַחֹמוּרִיּוֹת שֶׁל הַגּוּף וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
 וְלִזְכֹּךְ וְלַעֲדוֹן אוֹתָם, וּבְפַעֲלָה יִיתְכַּן
 מִצַּב שֶׁבוֹ הָאָדָם נוֹהֵג לְמַעֲשֵׂה בְּנִיגוּד
 מוּחַלֵּט לְכוֹנֵה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁהִיא מִטְרָה
 הַבְּרִיאָה, וְאוֹ כֹּא לְהִיפֵּךְ חֵס
 וְשְׁלוֹם, וְתוֹמֵרוֹת זֹאת שֶׁהָאָדָם יִבְרַר
 וְיִזְכֹּךְ אֵת הָעוֹלָם נוֹצֵר מִצַּב שֶׁהָעוֹלָם
 מִסְתִּיר אֶצְלוֹ עַל אוֹר הָאָמֶת
 הָאֱלֻקִּית, וּבְגִלּוֹ הַהֵעֵלֵם וְהַסֵּתֵר הַזֶּה,
 וְנִתְעַבָּה וְנִתְגַּשְּׁם כָּל כֹּף עַד
 שֶׁנִּחְסָר אֶצְלוֹ וְאֵין לוֹ כָּל חוּשׁ
 מֵהַהֲרָגָשׁ (הַנְּקָרָא פִּילְעוֹן
 הַרְגִּישׁ) בְּעֵינֵינִים הַרְוִחְנִיִּים,
 שֶׁזֶה כֹּא בְּסִפְתָּ הַנֶּפֶשׁ
 הַבְּהִמִית, שֶׁהוּא קְבוּעַ
 וּמִשְׁרָשׁ בְּעֵינֵי הָעוֹלָם, לְעוֹמֵת
 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֻקִּית הַנוֹטָה לְעֵינֵינִים
 אֱלֻקִּיִּים-רוּחַנִיִּים וּמִשְׁתַּקֵּק לְהִתְקַרֵּב אֵל ה', הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית נוֹטָה לְשַׁקוֹעַ
 בְּעֵינֵי הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי, לְהִתְחַבֵּר אֵלֵיהֶם וְלִהְיוֹת אִתָּם וְזֶהוּ כָּל מְהוּתוֹ
 וְעֵינֵינוּ, וְכֵהָם יִהְיֶה וְיִחְשַׁב וְיִדְבַר בְּחִיּוֹת בְּהֲרָגָשׁ, מִיט אֶ
 גְּרוּיִסְעֵן גִּישְׂמָאק, בְּנוֹעַם וְעוֹנֵג גְּדוֹל אֲשֶׁר הַרְגֵּשׁ זֶה בְּכֻלּוֹתוֹ
 עִצֵּם הַתְּחַבְּרוּת וְהַשְׁתַּרְשׁוּת בְּעֵינֵי הָעוֹלָם הַחֹמוּרִי וּבִפְרָט עֵינֵי הַנֶּעֱם
 (דְּעַר גִּישְׂמָאק) שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּזֶה הוּא שׁוֹלֵל אֵת הַהֲרָגָשׁ
 בְּרוּחַנִיּוֹת, וּמוֹנֵעַ מִנֶּפֶשׁ הָאֱלֻקִּית לְהִתְגַּלּוֹת וּלְפַעוֹל, שֶׁהִיא הַרְדִּיפָה אַחֲרֵי
 הַגִּשְׁמִיּוֹת וּבְמִיּוּחַד כִּשְׁהִיא מִתּוֹךְ הַנָּהָה גְּדוֹלָה וְהָאָדָם שְׁקוּעַ בָּהּ עֲמוּק הִיא
 סְתִירָה מוּחַלֵּט לְהִתְלַחֲבוֹת וְהַתְּרַגְּשׁוֹת מַעֲנִיני אֱלֻקוֹת וְהַעֲקָר הַגּוֹרֵם
 הַעִיקָרִי לְמַצַּב שֶׁל הָעֵדֵר רִגְשׁ חַיּוּבִי לְעֵינֵי אֱלֻקוֹת הוּא מִפְּנֵי הַקְּרִירוֹת
 וְהַאֲדִישׁוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, דִּי עֵצֵם קְאֻלְטָקִיט עִצֵּם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הקרירות שלו אין עננינם רוחניים וזאת מפני שהוא בהמי
2 בעצם מהותו, דשמו מוכיח עליו נפש הבהמי, והשם הזה
3 נובע מהעובדה שזו אכן מהותו כל חיותו הנושאים שבהם הוא עוסק
4 בחיות ובעניין רב והרגשותו ובהם יש לו רגש והתלהבות הוא רק
5 **בעננינם בהמיים**, עננינם
6 גשמיים וחומריים שבהם האדם דומה
7 לבהמה וכמו שאנו רואין
8 במוחש, דיש אנשים כאלו
9 אשר לבד זאת שהם ריקים
10 מתחכמה תורה ומדות ישירות
11 כך שאין בהם תוכן רוחני חיובי הגה
12 בנוסף לכך מצטיהם כמעשה
13 בהמה ממש, שדורסים דורסים
14 ומתיחסים כזוול ומלעיגים
15 רחמנא לצלן מעננינם
16 הרוחניים אשר אין להם שום
17 משג כלי, באותם עננינם ורוחניים
18 והרי הם כבהמה ממש,
19 ההולכת ודורסת ברגליה את כל
20 מה שהיא פוגעת בו מפלי הבחן
21 כלי אם הוא עפר ועץ או
22 גוף אדם, שהוא מפני העדר
23 ההרגש, בגלל חוסר היכולת
24 להרגיש ולהבחין על מה ראוי לדרוך
25 ועל מה לא דבהמה הרי אין לה
26 דעת ויכולת הבחנה, כמו כן
27 ישנם אנשים כאלו שהם
28 כבהמה ממש, ולועגים על
29 התורה ומצוות מאחר שאבדו את
30 התחושות הנכונות ואת היכולת
31 להבחין (ומהם בין אלה שהנפש
32 הבהמית קובעת את צורת ההתנהגות
33 שלהם ישנם כאלה הבורחים להם
34 בעצמם, בשרירות ליבם דרכים
35 שונים, בשמירת התורה והמצוות
36 ומחליטים כי מצוה זו הם
37 מקיימים, ובזה אינם רוצים
38 לקיימה כו' בדומה לאמור לעיל
39 שבגלל ה"רוח שטות" של הנפש
40 הבהמית המכסה על הנפש האלוקית,
41 האדם יוצר בטעות אבחנה בין עבירות
42 מסוימות לעבירות אחרות),
43 והדומה, וכך ייתכן שאנשים
44 מקבלים החלטות מוטעות דומות לגבי קיום התורה והמצוות דכל זה הוא
45 בא מהעצות החוצפה והקרירות האדישות דנפש הבהמית לענייני

קדושה ואלוקות, אשר זה הוא הספה והגורם מה שאדם בא
לידי עברה רחמנא לצלן, שהוא כמבואר לעיל רוח שטות
דסטרא אחרא והפסוי דנפש הבהמית, שהם מעלימים
ומסתירים על אור האמת האלוקית של הנפש האלוקית שמצד עצמה
היא קשורה באלוקות בקשר בלתי ניתן
לניתוק עד כדי כך שהאדם עובר
עבירה חס ושלום שנעשה כתוצאה
מהעבירה היפך הפונה המטרה
העליונה כבריאת העולם, דכונה
העליונה שנברא העולם
למענה היא בכדי לבררו ולעדן
ולזכך אותו ולעשותו כלי
לאלקות, שהעולם הזה הגשמי
עצמו יהיה מקום ראוי להשראה
השכינה ד"ירה' לאלוקות ועל ידי
פסוי הנפש הבהמית שמכסה
ומסתירה על האמת הגה בא
למעשה ההיפך ממש,
שהעולם לא די שאינו
מתברר ומזדכך ולכן אינו הופך
להיות ד"ירה' לאלוקות, הגה עוד
מעלים ומסתיר על אור
האמת, וזהו הרוח שטות
שמכסה על האמת ובגללה
האדם עלול לעבור עבירות.
קצור. יבאר דרוח שטות,
שהיא תקף התאנה העובדה
שהתאוות לענייני העולם הזה הם
בתוקף והאדם שקוע בהן ונפש
הבהמית ככלל, מצד טבעה
ומהותה, מכסים על האמת
האלוקית שאמורה להאיר בנפש
האלוקית וגורמים העדר הרגש
האלוקות חוסר הרגשה והכרה
פנימית באלוקות ועלוי המצוות,
וכן חוסר הרגשה והכרה במעלת
המצוות מצד אחד ופחיתות
הרחוק מהם ומצד שני האדם
מאבד את ההכרה והרגשה בכך
שהתרחקות מאלוקות ומהמצוות היא
דבר פחות וגרוע.
ד אמןם זה שהנפש
הבהמית מכסה על הנפש
האלוקית ומעלימה ומסתירה על אורה, ונהיני הרוח שטות של
הסטרא-אחרא, שמכסה ומעלים על אור האמת והגלוי של

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

האין-סוף שורה של צמצומים שמעלימים את האור, כך שרק הארה מועטת
 ממנו תתגלה ותרד להוות את הנבראים. ותחילת הצמצומים היא בצמצום
 הראשון שבו הקדוש-ברוך-הוא סילק את אורו הגדול הצידה, כביכול, כדי
 שתהיה אפשרות ונתינת מקום לעולמות. והאדם חייב לדעת ולומר לעצמו
 שהעולם והצמצום נברא בשבילי,
 כמשימה לכל אחד ואחד בכדי
 לבררו ולזכרו, והאדם הוא
 בציור בדמות ובתבנית רמ"ח
 אברים ושס"ה גידים שהם
 במספר תרנ"ג, דלכן כיוון
 שמשמית בירור העולם מוטלת על
 האדם כל המדרגות
 בהשתלשלות של האור האלוקי
 מדרגה לדרגה הם במספר הזה,
 ובצמצם כל דרגה מתחלקת לתרנ"ג
 בחינות ולכן הנה גם בהנשמה
 עצמה שעליה מוטל לעסוק בבירור
 הרי יש גם בן תרנ"ג כחות,
 שבהם תלויים התרנ"ג
 מצוות, וחבל זה דנשמה
 הרי מתקשר באלקות, וכמו
 החבל שראשו אחד קשור
 למעלה, וראשו השני קשור
 למטה, כאשר קצה אחד של החבל
 קשור למעלה וקצהו השני קשור
 למטה הרי על ידי זה נעשה
 ההתקשרות בין ה"מעלה"
 וה"מטה" להיות לאחדים,
 להפוך לדבר אחד למרות שעדיין
 נשאר מרחק גדול ביניהם שזה למעלה
 וזה למטה הנה כמו כן הוא גם
 בן בחבל דנשמה, גם הנשמה
 נמשלה לחבל המקשר ומחבר
 שראשו האחד קשור למעלה
 באלקות, והוא התקשרות את
 ה' תפאה שם הוי' מורכב מארבעת
 האותיות י"ד, ה"א, ו"ו, ה"א. והאות ה"א הראשונה נקראת "ה" עלאה"
 (עליונה) והאות ה"א האחרונה נקראת "ה" תתאה" (תחתונה) והקשר של
 הנשמה באלקות פירושו שהאות ה' תתאה קשורה ומחוברת בהג'
 אותיות יה"ו, שלמעלה ממנה בדרגה וראשו אחד הקצה השני של
 'חבל' הנשמה קשור למטה, והוא בהארת הנשמה המתלבשת
 בגוף האדם להחיותו, כמבואר בחסידות שגם לאחר ירדת הנשמה

אלקות, והינו דאס וועלט איז מעלים אויף אלקות,
 העובדה שהעולם מעלים על אלקות הוא רק על המדות הרגש דנפש
 האלקית, כמבואר לעיל בהרחבה כיצד הכיסוי וההעלם על הנפש האלוקית
 פוגע ביכולת לחוש ולהרגיש את חשיבותם ומעלתם והעריבות של ענייני
 אלקות אבל לא על העצמות
 דנפש האלקית כי על עצם המהות
 של הנפש האלוקית לא ניתן להעלים
 ולהסתיר ושום דבר לא פוגע ולא פוגם
 בה, כפי שהולך ומבאר.
 דהנה פתיב בשירת האיזני
 "יעקב חבל נחלתו", ומוסבר
 על כך בתורת החסידות אשר
 התקשרות הקשר והחיבור העמוק
 והפנימי של הנשמה באלקות
 הוא כמו חבל²² עבה השזור
 מתרנ"ג נימין חוטים דקים,
 דהחבל ננמשל הוא הנשמה
 עצמה, דנשמתו של אדם
 הוא החבל האמצעי המקשר
 באלקות, ולזאת הנשמה
 עצמה האמצעי המקשר ומחבר בין
 האדם לאלקות שזורה מתרנ"ג
 נימין, כנגד תרנ"ג המצוות (כפי
 שיבואר להלן) וכדאיטא מובא
 בספר של בינונים ספר התניא
 הנקרא "ספר של בינונים" כי הוא
 עוסק בעבודת ה' של ה"בינוני" שאינו
 צדיק ואינו רשע פרק נא,
 דהנשמה כלולה מתרנ"ג
 כחות, ובלשון ספר התניא שם:
 31 "שתי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה
 32 במהותה ועצמותה לצאת אל הפועל
 33 והגלוי מההעלם, להחיות רמ"ח אברין
 34 ושס"ה גידין שבגוף על-ידי
 35 התלבשותם בנפש החיונית שיש לה גם
 36 כן רמ"ח ושס"ה כחות הללו."
 37 וטעם הדבר הוא, הסיבה לכך שכוחות הנפש הם במספר תרנ"ג היא
 38 דאמרו רז"ל (סנהדרין פ"ק ד משנה ה) "חייב אדם לומר
 39 בשבילי נברא העולם", דעולם הוא מלשון העלם, ולפי
 40 זה יש לפרש את המשנה דכל אחד ואחד חייב לומר דהעלם
 41 ("עולם") וצמצום הראשון כדי שמהאור האלוקי האינסופי והבלתי
 42 מוגבל יתהוו עולמות ונבראים מוגבלים, הקדוש-ברוך-הוא עשה באור

(22) ראה אגרת התשובה פרק ה, ו.

ביאור בדרך אפשר

1 למטה להתלבש בגוף, חלק פנימי ועצמי של הנשמה נשאר למעלה ורק
 2 הארה מועטת ממנה מלוכשת בתוך הגוף הגשמי.
 3 וזהו "יעקב חבל נחלתו", דגם במדרגות הנמוכות של בני
 4 ישראל ששהם בבחינת עקבים שנמשלו לעקב שברגל שהוא החלק
 5 התחתון ביותר של גוף האדם, הנה
 6 על ידי חבל הנשמה הרי הם
 7 גם היהודים הללו קשורים
 8 ומחוברים ומאוחדים בהעצמות,
 9 בעצמותו ומהותו של הקדוש-ברוך-
 10 הוא וכביכול ששהם (נשמות
 11 ישראל) נחלתו החלק והירושה
 12 של מעלה, ועל ידי זה על ידי
 13 החיבור של הנשמה הם קשורים
 14 באלוקות בתכלית ההתקשרות
 15 תמיד, בכל מצב, גם אם הנפש
 16 בהמית והקליפות מעלימים ומסתירים
 17 על ההרגש ועל המידות של הנפש
 18 האלוקות, כמבואר לעיל. ומעתה,
 19 לאחר שהוסבר כי על עצם הנשמה אין
 20 העלם והסתר בשום מצב ומצד שני על
 21 הרגש ועל המידות יכול להיות הסתר
 22 בגלל ה"רוח שטות" מובן מרדע האדם
 23 לעולם לא יעבור עבירה שבה הוא
 24 יודע בבירור שהוא נפרד ומתנתק
 25 מאלוקות ועם זאת לגבי עבירות
 26 אחרות יתכן שה"רוח שטות" כן תכסה
 27 על האמת: והנה ענין הפפירה
 28 רחמנא-לצלן או עברה שיהיא
 29 בְּכַרְת חֶסֶד וְשָׁלוֹם, הלא הם
 30 נוֹגְעִים לְעַצְם ההתקשרות של
 31 הנשמה באלוקות, הינו בכללות
 32 ההתקשרות ולא רק בפרט כזה או
 33 אחר, ששהם עצם הנשמה ועצם
 34 הנפש, שבהם היא "עצם
 35 ההתקשרות" ועל-דרך דְּכַתִּיב
 36 "כִּי עֲזַנְתִּיכֶם הָיוּ מִבְּדֵלִים
 37 בְּיַנְיֹכֶם לְבִין אֱלֹהֵיכֶם", ויש לפרש את דיוק לשון הפסוק "אלויכם"
 38 ולא "אלוקים" סתם דְּאֱלֹהֵיכֶם פְּרוּשׁ אֱלֹהֵי שְׁלֹכֶם, והינו
 39 אֱלֹהֵי שְׁבִנְשָׁמָה, כך שהכתוב לא אומר רק שהעונות מבידלים בין
 40 האדם לאלוקות בכלל אלא מרגיש גם שהעון יוצר פגם ופירוד ביחס לאלוקות
 41 שבנשמתו של האדם וְעַנְיָנִים אֵלוֹ עבירות שקשורות בכפירה או באיסורי
 42 כרת הרי הם נוֹגְעִים בְּכַלְלוֹת ההתקשרות, כאמור, וְיָדוּעַ²³ דְּעַל

ביאור בדרך אפשר

43 עַצְמָם הַנְּשָׁמָה הָרִי אֵין שׁוֹם דְּכָר הַמַּעֲלִים וּמַסְתִּיר, והיא נשארת
 44 קשורה ומחוברת באלוקות בכל מצב וְלִזְאוֹת פְּאֶשֶׁר בָּא אֵיזָה דְּכָר שׁוֹם
 45 האדם יודע ומכיר בכך שזהו דבר הַנוֹגֵעַ בְּכַלְלוֹת הַתְּקַשְׁרוֹת נִפְשׁוֹ,
 46 שְׂיִכּוֹל לְהִיּוֹת נִפְרָד עַל יְדֵי זֶה מֵאֱלֹקוֹת חֶסֶד וְשָׁלוֹם, וְכַנ"ל
 47 דְּאִישׁ יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ רוֹצֵה
 48 בְּשׁוֹם אִפְן וְאֵינוֹ יִכּוֹל חֶסֶד
 49 וְשָׁלוֹם לְהִפְרֹד מֵאֱלֹקוֹת וְלִכְן
 50 נִרְגַּשׁ אֲצָלוֹ דְּכָר זֶה, וזה פשר
 51 העובדה שבמקרה כזה אפילו "קל
 52 שבקלים" מוסר את נפשו שלא לעבוד
 53 עבודה זרה אֲבָל בְּשָׂאֵרֵי עֲבֻרוֹת
 54 חֶסֶד וְשָׁלוֹם שבהם לא ניכר
 55 שהעבירה עליהם היא כפירה וכן
 56 עבירות שְׂאֵינָם בְּכַרְת הָרִי הֵם
 57 נִימִין פְּרֻטִיִּים וְדִקִּים בַּחֶבֶל הַעֲבָה
 58 שֶׁל הַנִּשְׁמָה, וְלִכְן אֵינָם נִרְגַּשִׁים
 59 אֲצָלוֹ כֹּל כֶּף וּבַעֲבֻרוֹת אֵלוֹ הָאֵדָם
 60 לֹא מִרְגִּישׁ אֶת הַנִּתּוּק וְהַפִּירוּד
 61 מֵאֱלֹקוֹת.
 62 וְהַגֵּם אֵף עַל פִּי שְׁלֵאֲמִיתוֹ שֶׁל דָּבָר
 63 דְּבַעֲבָרוֹ עַל אַחַת מִמֵּצְוֹת
 64 הַיְיָ אֲשֶׁר צִוָּה לַעֲשׂוֹתָן וְאֵינוֹ
 65 עוֹשֶׂה וּמִבְטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, או
 66 שְׁעוֹשֶׂה אַחַת מִמֵּצְוֹת הַיְיָ
 67 אֲשֶׁר צִוָּה הַיְיָ לְבַלְתִּי
 68 לַעֲשׂוֹתָן וְעוֹבֵר עַל מִצְוֹת לֹא
 69 תַעֲשֶׂה, הָרִי עַל יְדֵי זֶה נִפְסָק
 70 הַנִּימָא פְּרֻטִית מִתּוֹרַת הַתּוֹטִים
 71 שֶׁמֵּהֵם שׁוֹר הַחֶבֶל, אוֹתוֹ חוֹט שִׁיחַ
 72 לַמִּצְוָה זוֹ בִּפְרֹט (ולאמיתו של דבר גם
 73 זה גורם ניתוק ופירוד מאלוקות כמו
 74 עבירות של כפירה ואיסורי כרת אף
 75 שמדובר בנימא פרטית כיוון דְּבִפְרֻט
 76 זֶה הָרִי הוּא כֹּל הַעֲצָמוֹת שֶׁל
 77 הַפְּרֻט הַזֶּה וְלֹא רַק חֵלֶק מוֹעֵט
 78 מִמֶּנּוּ), וְעוֹד יוֹתֵר בַּעֲבֻרָה פְּרֻטִית
 79 קיים עוד היבט חמור שדומה לעבירה על איסור חמור שְׁפּוֹעַל חֵלִישׁוֹת
 80 בְּכַלְלוֹת הַחֶבֶל כּמוֹכּוֹן בִּפְשׁוּט שְׁפִיגָמָה וְנִיתּוּק בִּאֶחָד מִמְּרִכְבֵּי הַחֶבֶל
 81 מחלישה את כל החבל, וכך בנמשל, אף שמדובר על עבירה פרטית, בסופו
 82 של דבר יש לכך השפעה על כללות הקשר (ובלשון ספר התניא, פרק כד:
 83 "אבל באמת לאמיתו אפילו עבירה קלה הרי העוברה עובר על רצון העליון
 84 ברוך הוא והוא בתכלית הפירוד מייחודו ואחדותו יתברך..."), וְכַבֵּל זֶה

(23) ראה תניא פרק יט. קונטרס העבודה פרק ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הנה להיוותם רק נימין פֿרטיים הרי אינו נרָגֶשׁ אָצְלוּ כַל
2 כֶּף, והאדם טועה לחשוב שבעצם הוא לא נפרד ולא מתנתק וְהִינּוּ שִׁפְזָה
3 בעבירות פרטיות אלו הִנֵּה המדות דְּנַפְשׁ הַבְּהֵמִית התחושות
4 והרגשות שלה מְעֵלִימִים ומסְתִירִים על המדות דְּנַפְשׁ הָאֱלֹקִית,
5 וְהִינּוּ שְׁאִינוּ נִרְגָשׁ אָצְלוּ
6 הָאֹר וְהַחַיּוֹת הָאֱלֹקִי, וְהוּ
7 הַסִּבָּה שֶׁבָּא לְיַד עֲבָרָה
8 רַחֲמָנָא לְצַלּוֹ, וְהִינּוּ הַרוּחַ
9 שְׁטוֹת דְּסִטְרָא אַחְרָא שֶׁמְכַסֶּה
10 וּמְעֵלִים עַל אֹר הָאֱמֶת,
11 שְׁאִינוּ נִרְגָשׁ אָצְלוּ הָאֹר
12 הָאֱלֹקִי, כַּמְבֹאֵר לְעִיל בְּאִרְכּוֹת
13 וְכֵה הִנֵּה יוֹרֵד רַחֲמָנָא לְצַלּוֹ
14 מִדְּחֵי אֵל דְּחֵי אַחֵר שְׁבִשְׁלַב
15 רֵאשׁוֹן הַהֶעֱלַם וְהִכְסִיּוּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
16 הַבְּהֵמִית וְהַקְּלִפּוֹת גּוֹרִמִים לוֹ לֵאבֹד
17 אֵת הַרְגֵשׁ הָרְאוּי לְאִלּוּקוֹת, בְּהַמְשַׁךְ
18 הוּא יוֹרֵד לַמַּטֵּה מִזֶּה עַד שֶׁבָּא
19 לְעֲשׂוֹת דְּבַר אִסּוּר רַחֲמָנָא
20 לְצַלּוֹ, כְּפוּעַל, וְהוּא מְצַד הַרוּחַ
21 שְׁטוֹת כִּנְ"ל.
22 קְצוּר. יִמְשִׁיף וְיוֹסִיף עַל הַמְּבֹאֵר
23 בְּפֶקֶד הַקּוֹדֵם דְּרוּחַ שְׁטוֹת
24 הַמְעֵלִימָה וּמְסִירָה עַל הַנֶּפֶשׁ הָאִלּוּקִית
25 מְכַסֶּה רַק עַל מְדוֹת הַרְגֵשׁ
26 וְהַתְּחוּשׁוֹת דְּנַפְשׁ הָאֱלֹקִית וְלֹא
27 עַל עֲצֻמוֹתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ וְעֵצָם
28 הַהִתְקַשְׁרוֹת וְהַהִתְחַבְּרוֹת שֶׁל
29 הַנֶּשְׁמָה בְּאִלּוּקוֹת שֶׁלְעוֹלָם לֹא נִפְגְּעוֹת
30 וּנְפַגְמוֹת.
31 ה) וְהִנֵּה כְּשֵׁם שֵׁישׁ הַטָּיָה לְמַטָּה מִן הַדַּעַת
32 נְטִייה, סְטִייה לְמַטָּה מִן הַדַּעַת
33 שֶׁהַדַּעַת הִיא הַדֶּרֶךְ הִשְׁרָה וְהַמְּמוּצָעַת
34 שֶׁהוּא שְׁנִטִּיה מִמֶּנָּה נִקְרָא בְּשֵׁם
35 שְׁטוֹת דְּקַלְפָּה, הַיֶּפֶךְ הַקְּדוּשָׁה,
36 הִנֵּה כְּמוֹ כֵן יִשְׁנֶה הַטָּיָה נְטִייה
37 מִהַדֶּרֶךְ הַמְּמוּצָעַת וְהַרְגִילָה לְמַעְלָה
38 מִן הַדַּעַת, וְהוּא שְׁטוֹת
39 דְּקַדְשָׁה, כְּפִי שֶׁחוֹלֵךְ וּמְבֹאֵר.
40 וְהַעֲנִיץ הוּא, דְּהִנֵּה אָמְרוּ
41 רַ"ל (כְּתוּבֹת יז עֲמוּד א)
42 "אָמְרוּ עֲלֵיו עַל ר' יְהוּדָא
43 בְּרַבִּי אֵילְעָאי, שֶׁהִיָּה נוֹטֵל
44 בַּד שֶׁל הַדָּס וּמִרְקָד לְפָנָי
45 הַכֶּפֶלָה וְכוּ', כְּדִי לִשְׂמַח אוֹתָהּ רַב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לפני הכלה בצורה כזו **מְדַרְגָה גְבוּהָהּ, לְכֵן בְּשִׁבִיל זֶה** בשל הדרגה
 2 הגבוהה שלו בעבודת ה', למעלה מטעם ודעת על-פי השכל, **זָכָה לְגִלּוּיִים**
 3 **נְעִלִים בְּיֹתֵר** של אור אלוקי מדרגה גבוהה מאד **דְּאֶפְסִיק עֲמוּדָא**
 4 **דְנוּרָא כּו',** שהפסיק עמוד אש בין מיטות לכל העולם **שְׁזָהוּ בְּחִינַת**
 5 **גְלוּי אור בְּגִלוּי מַמְש** באופן
 6 הנראה לעין כל כו'.
 7 והולך ומפטר את המעלה והחשיבות
 8 המיוחדת של "שטות רקדושה":
 9 **וּבְאוּר הָעֲנִיָן הוּא, דְהֵנָּה**
 10 **אור-אֵין-סוּף** מצד עצמו ומהותו
 11 **הָרִי לִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בִּיה**
 12 **כָּלל,** שום מחשבה אנושית לא
 13 'תופסת' ומבינה אותו כלל **וְהוּא**
 14 **לְמַעְלָה מְגֻדֵר הַשְּׁגָה,** הוא נעלה
 15 לא רק מהבנה והשגה בפועל אלא
 16 אפילו מ"גדר השגה" היינו שכל
 17 ההגדרה של הבנה והשגה לא
 18 מתייחסת אליו מלכתחילה **דְּכָל**
 19 **הַשְּׁגָה** רעיון שכלי שיכול להיות
 20 מובן ומושג **הֵנָּה גַם הַיֹּתֵר**
 21 **נְעִלִית** גם הרעיון הנעלה ביותר
 22 והעמוק ביותר שקשה מאד להבין
 23 ולהשיג את העומק שלו **הָרִי הוּא**
 24 **בְּגֻדֵר הַשְּׁגָה עַל כָּל פְּנִים,**
 25 **אָבָל מַה שְׂאִינוּ בְּגֻדֵר הַשְּׁגָה**
 26 ומלכתחילה נעלה מלהיות מובן
 27 ומוגדר **הָרִי אֵי אֶפְשָׁר** לא יתכן
 28 **שְׂתִיפְס בְּהַשְּׁגָה כָּלל,**
 29 **וְכִדְאִיתָא בְּסִפְרָא שֶׁל בִּינוּנִים,**
 30 **פְּרָק יח,** וזה לשונו: **"וּלְגַבֵּי**
 31 **הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂהוּא**
 32 **מַעֲצָם מַהוּתוֹ לְמַעְלָה מִן הַשְּׁכָל**
 33 **וְהַדְּעַת וְלִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא**
 34 **בִּיה כָּלל** ואין המחשבה תופסת
 35 ומשיגה בו כלל, **הַכֹּל גַם** החכמים
 36 הגדולים ביותר **כְּפִתִיִם** חסרי שכל
 37 **אֲצִלוּ** לגבוי **יְתַבְרָךְ, פְּדַכְתִּיב**
 38 **וְאֲנִי בַעַר וְלֹא אֲדַע בְּהַמּוֹת**
 39 **הֵייתִי עֲמָךְ, וְאֲנִי תְּמִיד עֲמָךְ** וגו', **כְּלוּמַר שְׁפָזָה שְׂאֲנִי**
 40 **בַּעַר וּבְהַמּוֹת אֲנִי תְּמִיד עֲמָךְ,** כלומר, הדרך להתקרב אל

כו'), **אם פן הרי זו מְדַרְגָה גְבוּהָהּ, לְכֵן בְּשִׁבִיל**
זֶה זָכָה לְגִלּוּיִים נְעִלִים בְּיֹתֵר דְּאֶפְסִיק עֲמוּדָא
דְנוּרָא כּו', שְׁזָהוּ בְּחִינַת גְלוּי אור בְּגִלוּי מַמְש
כו'. וּבְאוּר הָעֲנִיָן הוּא, דְהֵנָּה אור-אֵין-סוּף הָרִי
לִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בִּיה כָּלל, וְהוּא לְמַעְלָה
מְגֻדֵר הַשְּׁגָה, דְכָל הַשְּׁגָה הֵנָּה גַם הַיֹּתֵר נְעִלִית
הָרִי הוּא בְּגֻדֵר הַשְּׁגָה עַל כָּל פְּנִים, אָבָל מַה
שְׂאִינוּ בְּגֻדֵר הַשְּׁגָה הָרִי אֵי אֶפְשָׁר שְׂתִיפְס
בְּהַשְּׁגָה כָּלל, וְכִדְאִיתָא בְּסִפְרָא שֶׁל בִּינוּנִים פְּרָק
יח, וּלְגַבֵּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂהוּא לְמַעְלָה מִן
הַשְּׁכָל וְהַדְּעַת וְלִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בִּיה כָּלל,
הַכֹּל כְּפִתִיִם אֲצִלוּ יְתַבְרָךְ, פְּדַכְתִּיב וְאֲנִי בַעַר
וְלֹא אֲדַע בְּהַמּוֹת הֵייתִי עֲמָךְ, וְאֲנִי תְּמִיד עֲמָךְ
וְגו', כְּלוּמַר שְׁפָזָה שְׂאֲנִי בַעַר וּבְהַמּוֹת אֲנִי תְּמִיד
עֲמָךְ, דְּבִכְדֵי לְהַגִּיעַ לְעֲצָמוֹתוֹ יְתַבְרָךְ הוּא עַל יְדֵי
בְטוּל הַרְצוֹן שְׁלִמְעָלָה מַטְעֵם וְדַעַת, וְלְכֵן נִקְרָאת
בְּחִינָה וּמְדַרְגָה זֹו בְּשֵׁם שְׂטוּת. וְזֵהוּ גַם כֵּן מַה
שְׂהַנְבִיא נִקְרָא בְּשֵׁם מְשֻׁעַ, וְכִמּוֹ שְׂכַתוּב "מְדוּעַ
כָּא הַמְשֻׁעַ הַזֶּה", דְהֵנָּה בְּעַת הַתְּגִלוֹת הַנְּבוּאָה
הָיָה צְרִיף לְהִיּוֹת בְּהַפְשָׁטָה הַגְּשָׁמִית²⁴, וְהֵינּוּ
הַפְשָׁטָה הַשְּׁכָל וְהַמְדוּת, וְלְהִיּוֹת בְּכַחַיִּנַת בְטוּל
שְׁלִמְעָלָה מַטְעֵם וְדַעַת, דְּזֵהוּ גַם כֵּן עֲנִיָן הַפְשָׁטָה
הַלְבוּשִׁים בְּעַת הַנְּבוּאָה, וְכִמּוֹ שְׂכַתוּב בְּשִׂאוּל
"וַיִּפְשַׁט גַם הוּא אֶת²⁵ בְּגָדָיו וַיִּתְּנָבֵא",
דְּהַלְבוּשִׁים הֵם בָּאִים מִצַּד חָטָא עֵץ הַדַּעַת, דְּקִדְם
הַחָטָא כְּתִיב "וַיְהִי וְשָׁנִיָּהֶם עָרוּמִים כּו' וְלֹא
יְתַבְשָׁשׁוּ", וְעַל יְדֵי חָטָא עֵץ הַדַּעַת נִתְחַדֵּשׁ עֲנִיָן

הקדוש-ברוך-הוא איננה על-ידי הבנה והשגה שהרי ככל שהארם יצליח להבין
 ולהשיג באלוקות בסופו של דבר הרי מחשבה אנושית לא מסוגלת להגיע
 להבנה והשגה אמיתית בקדוש-ברוך-הוא שלמעלה מגדר שכל **דְּבִכְדֵי**
לְהַגִּיעַ לְעֲצָמוֹתוֹ יְתַבְרָךְ ולהתחבר ולהתקשר עמו **הוּא** לא על-ידי
 השכל אלא אדרבה **עַל יְדֵי בְטוּל**
הַרְצוֹן האישי של האדם
שְׁלִמְעָלָה מַטְעֵם וְדַעַת,
 והביטול הוא למעלה מהשכל **וְלְכֵן**
נִקְרָאת בְּחִינָה וּמְדַרְגָה זֹו של
 ביטול המציאות האישית באופן על-
 שכלי **בְּשֵׁם שְׂטוּת.**
וְזֵהוּ גַם כֵּן הסיבה לכך **מַה**
שְׂהַנְבִיא נִקְרָא בְּשֵׁם מְשֻׁעַ,
 ובעוד שברוך כלל משמעות הביטוי
 היא חוסר דעת ושכל, למטה מהדעת,
 כאן הכוונה למעלה מהדעת **וְכִמּוֹ**
שְׂכַתוּב גַם לגבי אחד מבני
 הנביאים שנשלח על ידי אלישע
 למשוח את יהוא למלך **"מְדוּעַ כָּא**
הַמְשֻׁעַ הַזֶּה" (וכפירוש המצודות
 דוד: "כן קראו את הנביא, לפי שבעת
 שהיה מתבודד בנבואה היה נדמה להם
 כמשוגע, על כי לא פנה אז בענייני
 העולם"), **דְהֵנָּה בְּעַת הַתְּגִלוֹת**
הַנְּבוּאָה הָיָה צְרִיף הנביא
לְהִיּוֹת בְּהַפְשָׁטָה הַגְּשָׁמִית²⁴,
וְהֵינּוּ הַפְשָׁטָה יציאה מהגדרים
 של **הַשְּׁכָל וְהַמְדוּת, וְלְהִיּוֹת**
בְּכַחַיִּנַת בְטוּל שְׁלִמְעָלָה
מַטְעֵם וְדַעַת, דְּזֵהוּ גַם כֵּן
עֲנִיָן הַפְשָׁטָה הַלְבוּשִׁים
הַגְּשָׁמִים בְּעַת הַנְּבוּאָה, וְכִמּוֹ
שְׂכַתוּב בְּשִׂאוּל "וַיִּפְשַׁט גַם
הוּא אֶת²⁵ בְּגָדָיו וַיִּתְּנָבֵא",
דְּהַלְבוּשִׁים כל ענייני הבגדים **הֵם**
בָּאִים מִצַּד חָטָא עֵץ הַדַּעַת,
דְּקִדְם הַחָטָא כְּתִיב על אדם
 וחזו **"וַיְהִי וְשָׁנִיָּהֶם עָרוּמִים**

24) תניא קונטרס אחרון דיבור המתחיל להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים בשם רעיא מהימנא פרשת משפטים. וראה זוהר חלק ב קטז, ב. - ועיין גם כן טור ושולחן ערוך אורח חיים סימן צח. שולחן ערוך רבנו שם והלכות תלמוד תורה פרק ד סעיף ה. 25) בכתוב (שמואל א יט, כד) ליתא תיבת "את". אבל ככפנים הוא בגוף כתב יד קודש דתרנ"ח, מה שאין כן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַלְבוּשִׁים, וַיְדוּעַ דְּעַקֵּר הַחֲטָא הוּא הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב
2 וְרַע, לְעוֹמַת הַמִּצַּב שְׁהִיה קוֹדֵם הַחֲטָא, לְלֹא כָל רֹגֶשׁ רַע, וְכַתִּיב "וַיִּדְעוּ
3 כִּי עֵירֻמָּם הֵם", שְׁנִתְחַדַּשׁ בָּהֶם הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב וְרַע,
4 שְׁזָהוּ גַם כֵּן עֲנִין הַלְבוּשִׁים, הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב וְרַע,
5 וּבִשְׂרֹשׁוֹ הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל הַבְּגָדִים
6 הַגְּשָׁמִיִּים הוּא הַרְגָשׁ הַשְּׂכָל
7 וְהַמְדוּת בַּנֶּפֶשׁ הָאָדָם, וְכֵשֶׁם שֶׁבַעַת
8 הַנְּבוּאָה עַל הַנְּבִיא לְצֵאת מִגְדֵרֵי
9 הַמִּצְיָאוֹת הַרוּחָנִית־נִפְשִׁית שֶׁלּוֹ
10 וְלַהֲבַטֵּל לַחְלוּטִין לְאִלּוּקוֹת, כִּךְ הִיָּה
11 עֲלָיו לִפְשׁוֹת אֶת הַבְּגָדִים וְהַדְּמוּת
12 הַגְּשָׁמִית שֶׁלּוֹ וְלָכֵן בַּעַת הַנְּבוּאָה
13 הָיָה צְרִיף הָיְתָה הַפְּשֻׁטָּה
14 הַלְבוּשִׁים שֶׁהוּא עֲנִין
15 הַפְּשֻׁטָּה הַהֲרָגַשׁ דְּשֻׁכָּל
16 וְהַמְדוּת, וְהֵינּוּ לְהִיּוֹת בְּכַחֲשֵׁי
17 בְּטוֹל הַכַּחוּת וְהַחוּשִׁים וְלֹאֲבֹד
18 לְגַמְרֵי אֶת הַדְּמוּת הַחֲצִירוֹ שֶׁל
19 הַמִּצְיָאוֹת הָאִישִׁית שֶׁלּוֹ עַל כָּל
20 הַהִיבֻטִּים שֶׁלָּהּ, וְכַמְבָּאָר
21 בְּרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת יְסוּדֵי
22 הַתּוֹרָה, "מִיִּסוּדֵי הַדֵּת לִידַע
23 שְׁהָאֵל יִתְבָּרַךְ מְנַבֵּא בְּנִי
24 אָדָם, וְהַנְּבוּאָה חָלָה עַל חֲכָם
25 וְגַבּוֹר הַמִּתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ, וְאִין
26 יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּשׁוֹם
27 דְּבָר", וְכַמְבָּאָר שֶׁם בְּאַרְכָּה
28 כְּמֵה גְדוּלָה מַעֲלַת הַנְּבִיאִים, וְלָכֵן
29 מֵאַחַר שֶׁהַנְּבִיא מַתְעַלָּה מִגְדֵרֵי הַשְּׂכָל
30 (וְגַם הַמִּדּוֹת וְכָל שְׂאֵר פְּרָטֵי הַמִּצְיָאוֹת
31 וְהַיִּישׁוּת שֶׁלּוֹ וּמַתְבַּטֵּל לַחְלוּטִין
32 לְאִלּוּקוֹת) נִקְרָאת בְּחִינָה זוֹ
33 שְׁטוּת, שְׁזָהוּ הַהֲטָיָה נְטִיָּה
34 לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת וְהַשְּׂגָה,
35 וְלְהִיּוֹת שֶׁהַעֲבוּדָה בְּמִשְׁכָּן
36 וּמִקְדָּשׁ הוּא לְאַהֲפָכָא
37 חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא, לְהַפּוֹן חוּשֶׁךְ
38 לְאוֹר עַד כִּדֵּי כִךְ דְּהַחֲשֹׁף עֲצָמוֹ
39 יֵאָדָר, כְּמַבּוּאָר לְעִיל בְּפָרְקִים אִיב
40 וְהֵינּוּ דְמַהֲשֻׁטוֹת דְּלַעֲמַת זָה
41 שֶׁלְמַטָּה מִן הַשְּׂכָל הַמַּעֲלִימָה וּמַסְתִּירָה
42 עַל אִלּוּקוֹת וְלָכֵן הִיא בְּכַחֲשֵׁי חוּשֶׁךְ
43 יְהִיָּה בְּכַחֲשֵׁי שְׁטוּת דְּקִדְשָׁה
44 שְׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַשְּׂכָל וּבְכַחֲשֵׁי אֹר,
45 לָכֵן הִיָּה הַמִּשְׁכָּן מַעֲצֵי שְׁטִים

1 הַלְבוּשִׁים, וַיְדוּעַ דְּעַקֵּר הַחֲטָא הוּא הַהֲרָגַשׁ
2 הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב וְרַע, וְכַתִּיב "וַיִּדְעוּ כִּי עֵירֻמָּם הֵם",
3 שְׁנִתְחַדַּשׁ בָּהֶם הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב וְרַע, שְׁזָהוּ
4 גַם כֵּן עֲנִין הַלְבוּשִׁים, הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב וְרַע,
5 וּבִשְׂרֹשׁוֹ הוּא הַהֲרָגַשׁ
6 הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב וְרַע, וְכַתִּיב "וַיִּדְעוּ כִּי עֵירֻמָּם הֵם",
7 שְׁנִתְחַדַּשׁ בָּהֶם הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב וְרַע, שְׁזָהוּ
8 גַם כֵּן עֲנִין הַלְבוּשִׁים, הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב וְרַע,
9 וּבִשְׂרֹשׁוֹ הוּא הַהֲרָגַשׁ הַשְּׂכָל וְהַמְדוּת, וְלָכֵן בַּעַת
10 הַנְּבוּאָה הָיָה צְרִיף הָיְתָה הַפְּשֻׁטָּה הַלְבוּשִׁים
11 שֶׁהוּא עֲנִין הַפְּשֻׁטָּה הַהֲרָגַשׁ דְּשֻׁכָּל וְהַמְדוּת, וְהֵינּוּ
12 לְהִיּוֹת בְּכַחֲשֵׁי בְּטוֹל הַכַּחוּת וְהַחוּשִׁים, וְכַמְבָּאָר
13 בְּרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה, "מִיִּסוּדֵי הַדֵּת
14 לִידַע שְׁהָאֵל יִתְבָּרַךְ מְנַבֵּא בְּנִי אָדָם, וְהַנְּבוּאָה
15 חָלָה עַל חֲכָם וְגַבּוֹר הַמִּתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ, וְאִין יִצְרוֹ
16 מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּשׁוֹם דְּבָר", וְכַמְבָּאָר שֶׁם בְּאַרְכָּה,
17 וְלָכֵן נִקְרָאת בְּחִינָה זוֹ שְׁטוּת, שְׁזָהוּ הַהֲטָיָה
18 לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת וְהַשְּׂגָה, וְלְהִיּוֹת שֶׁהַעֲבוּדָה
19 בְּמִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ הוּא לְאַהֲפָכָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא,
20 דְּהַחֲשֹׁף עֲצָמוֹ יֵאָדָר, וְהֵינּוּ דְמַהֲשֻׁטוֹת דְּלַעֲמַת זָה
21 יְהִיָּה בְּכַחֲשֵׁי שְׁטוּת דְּקִדְשָׁה, לָכֵן הִיָּה הַמִּשְׁכָּן
22 מַעֲצֵי שְׁטִים דְּוָקָא, וְהֵינּוּ הַלְמַעְלָה מִן הַדַּעַת
23 הַמִּתְבָּרַר וְנִעְשָׂה מִן הַלְמַטָּה מִן הַדַּעַת. וְזָהוּ
24 "וַיְעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם", בְּתוֹף כָּל אֶחָד
25 וְאֶחָד, וְזָה בָּא עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם בְּעֲבוּדַת
26 הַבְּרוּרִים שְׁלֹ, שְׁפּוּעֵל לְאַהֲפָכָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא,
27 וְהֵינּוּ לְהַפּוֹף אֶת הַלְמַטָּה מִן הַדַּעַת דְּעוֹלָם (פּוֹן
28 וְעוֹלָט), שְׁיִהְיָה מִזָּה לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, דְּיִשְׁנָם
29 כְּמֵה דְבָרִים בְּאָדָם שֶׁהוּא נוֹהֵג וְעוֹשֶׂה כֵּן וְיִיֻלַּע
30 אֲזוּי טוֹט וְעוֹלָט, וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֵם כְּמֵה חֲק
31 שְׁבַלְתִּי מְזִיזִים אוֹתוֹ מִמְקוֹמוֹ לְפִי דְכֵן הוּא
32 הַנְּהַגַת הָעוֹלָם, וְכֵמוֹ כְּמֵה עֲנִינֵי נְמוֹס וְהַדּוּמָה
33 כּוּי, הִנֵּה אֵת זֶה צְרִיכִים לְהַפְּכוֹ אֶל הַלְמַעְלָה מִן
34 הַדַּעַת בְּעֲבוּדָה, וְכֵמוֹ עַל-דֶּרֶךְ-מִשָּׁל זְמַנֵּי
35 הָאֲכִילָה וְזְמַנֵּי הַשְּׂגָה, הִנֵּה מִצַּד הַרְגָשׁ הָעוֹלָם הֵם
36 קְבוּעִים בְּעֵתִים וְזְמַנִּים, וְגַם כְּשֶׁצְּרִיף לְהַתְעַסֵּק
37 בְּמִשָּׂא וּמִתָּן, וּמִכָּל מְקוֹם הִנֵּה זְמַנִּים הָאֵלֶּה עַל פִּי
38 הַרְבַּ בְּלָתִי נִיזְזִים וּבְלָתִי נְדַחִים כָּלֵל וְעַקֵּר, וְזְמַנֵּי
39 מוֹכִינִים לְדַחוּת אֲרוּחָה אוֹ זְמַן שִׁנְיָה
40 אֲפִילוֹ לְמַטְרוֹת רִיוּחַ בְּמַסְחָר, וְאֶךְ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זְמַנִּי הַקְּבִיעוֹת שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה הֵם נִדְחִים וְאֵין לָהֶם קָבֵעַ, 2 ואנשים מסוגלים לדחות קביעות של זמני תפילה וזמני לימוד תורה בשביל 3 מטרות כאלה ואחרות וְיֵשׁ שֶׁהֵם נִדְחִים חֲסֵי-וְשָׁלוֹם לְגַמְרִי, ולא 4 רק בזמן התפילה או הלימוד מתאחרים אלא מוותרים עליהם לחלוטין, חס 5 ושלום, וואלם הִנֵּה הָאָדָם אֲשֶׁר 6 נוֹתֵן אֵיזָה חֲשָׁבוֹן לְנַפְשׁוֹ, 7 הָאִם יֵשׁ אֵיזָה חֲכָמָה 8 בְּהִנְהָגָה פְּזוּ, המתכוון בדבר 9 ועושה חשבון-נפש יבין שהנהגה הזו 10 היא חסרת הגיון דְּמִי הוּא הַיּוֹדֵעַ 11 עֵתוֹ וְזַמְנוֹ מִתִּי יִפְטֹר מִן הָעוֹלָם, 12 וְכִדְאִיתָא מובא בְּמִדְרַשׁ 13 בְּרַבָּה²⁶ "אֵין אָדָם שֶׁהֵינֶע זִמְנוֹ 14 להיפטר שְׁלִיט לומר המְתִינֵנוּ לִי 15 עַד שֶׁאֲעֲשֶׂה חֲשָׁבוֹנוֹתֵי יוֹדֵעַ 16 שֶׁאֲעֲשֶׂה לְבִיתִי" כו', וְאִיךָ 17 יִתֵּן כָּל נַפְשׁוֹ עַל דְּבַר שְׂאֵין 18 בּוֹ מִמֶּשׁ פְּלָל, עֵינֵי הָעוֹלָם הוּא 19 שלאמיתו של דבר הם חסרי ערך וְעַל 20 הַעֲקָר מֵה שְׁהִיתָה הַפְּנוּיָה 21 בִּירִידַת נִשְׁמַתוֹ לְמִטָּה עֵינֵי 22 עבודת ה' בלימוד התורה וקיום 23 המצוות הוא שׁוֹכַח לְגַמְרִי, 24 וְהוּא רַק מִצַּד הַרוּחַ שְׁטוֹת 25 שלמטה מטעם ודעת וחסרת הגיון 26 שְׁמַכְסָּה עַל הָאֲמַת, הִנֵּה כִּיּוֹן 27 שהוא נתון תחת ההשפעה של 28 ה"שטות דקליפה" זֹאת תְּהִיָּה 29 עֲבוּדְתוֹ לְהַפְךָ שְׁטוֹת זֶה 30 דְּעוֹלָם ל"שטות דקדושה", להפוך 31 את החושך לאור, וְיַעֲמֵד עַל 32 נַפְשׁוֹ וְיִקְבַּע לוֹ עֵתִים לְתוֹרָה 33 מבלי לבטל או אפילו לדחות אותם, 34 וְאֵז כֹּאשֶׁר יִקִּים בַּעֲצֻמוֹ אֶת הַצִּיּוּר

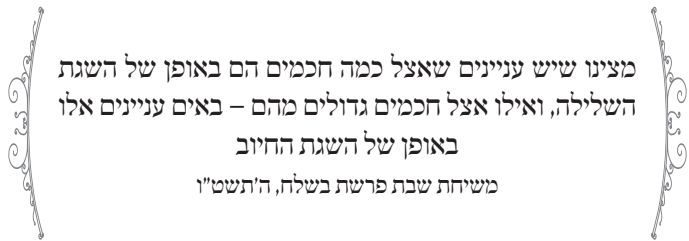
35 "ועשו לי מקדש" ויהפוך את חושך הקליפה לאור הקדושה הִנֵּה יְקוּיִים בּוֹ 36 בפרט "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם", שתמורת המצב בו יש על הנפש האלוהית 37 העלם וכיסוי יהיה מצב הפוך שְׁיֵאִיר לוֹ גְלוּי אֹר אוֹר אֱלֹקֵי בְּנַפְשׁוֹ, 38 וְזֶהוּ סִיכּוּם וְהַהוֹרָאָה לַמַּעֲשֶׂה שֶׁבִּדְבָרֵי הוֹזְהָר שֶׁהוֹבֵאוּ בְּתַחֲלִילַת הַמַּאֲמָר כִּד 39 אֲתַפְּסִיא סְטְרָא אַחְרָא, שְׁעַל 40 יְדֵי שְׁפוּעַל לְהַפְךָ אֶת הַשְׁטוֹת 41 דְּנַפְשׁ הַבְּהֻמָּיִת אִין דְּעַם קָאךְ 42 פּוֹן וְעַלְט וְאֵת הַהֲתַלְהַבּוֹת וְהַלַּהֵט 43 שֶׁל הָעוֹלָם בְּעֵינֵי גַשְׁמִיִּים אֶל 44 הַקְּדוּשָׁה בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה 45 וְהַמְצוּוֹת, אֵז אֶסְתַּלַּק יְקָרָא 46 דְּקוּדְשָׁא-בְּרִיף-הוּא בְּכוּלְהוּ 47 עֲלָמִין, מתעלה כבודו של הקדוש 48 ברוך הוא בכל העולמות שְׁמֵאִיר 49 וּמִתְגַּלָּה אוֹר הַסּוֹבֵב כָּל 50 עֲלָמִין האור האלוהי האניסופי 51 המאיר בכל העולמות בשווה (כמבואר 52 לעיל בפרק א).

53 קְצוּרָה. יְבָאֵר אֶת הַמְשַׁמְעוֹת 54 הַפְּנִימִית וְהַעֲנִיין בַּעֲבוּדַת ה' שֶׁל 55 שְׁטוֹת וְהַטְּיָה נְטִיָּה לְמַעְלָה 56 מִטַּעַם וְדַעַת שֶׁהִיא שְׁטוֹת 57 דְּקְדוּשָׁה, וְכִמּוֹ הַפְּשֻׁטָּה הַיִּצִּיאָה 58 מֵהַגְּדִירִים שֶׁל הַרְגָּשׁ הַשְּׂכָל 59 וְהַמְדוּת בַּעַת הַנְּבוּאָה. לִכֵּן 60 הַמְשַׁכֵּן מַעֲצֵי שְׁטִים מִלְשׁוֹן 61 "שטות", אֲתַהַפְּכָא דְשְׁטוֹת 62 דְּלַעֲמַת זֶה לְשְׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה. 63 וְעַל דְּרָף זֶה בַּעֲבוּדַת כָּל אֶחָד 64 וְאֶחָד.

1 הַקְּבִיעוֹת שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה הֵם נִדְחִים וְאֵין לָהֶם 2 קָבֵעַ, וְיֵשׁ שֶׁהֵם נִדְחִים חֲסֵי-וְשָׁלוֹם לְגַמְרִי, הִנֵּה 3 הָאָדָם אֲשֶׁר נוֹתֵן אֵיזָה חֲשָׁבוֹן לְנַפְשׁוֹ, הָאִם יֵשׁ 4 אֵיזָה חֲכָמָה בְּהִנְהָגָה פְּזוּ, דְּמִי הוּא הַיּוֹדֵעַ עֵתוֹ 5 וְזַמְנוֹ, וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרַשׁ בְּרַבָּה²⁶ "אֵין אָדָם שְׁלִיט 6 לומר המְתִינֵנוּ לִי עַד שֶׁאֲעֲשֶׂה חֲשָׁבוֹנוֹתֵי יוֹדֵעַ 7 שֶׁאֲעֲשֶׂה לְבִיתִי" כו', וְאִיךָ יִתֵּן כָּל נַפְשׁוֹ עַל דְּבַר 8 שְׂאֵין בּוֹ מִמֶּשׁ פְּלָל, וְעַל הַעֲקָר מֵה שְׁהִיתָה 9 הַפְּנוּיָה בִּירִידַת נִשְׁמַתוֹ לְמִטָּה הוּא שׁוֹכַח לְגַמְרִי, 10 וְהוּא רַק מִצַּד הַרוּחַ שְׁטוֹת שְׁמַכְסָּה עַל הָאֲמַת, 11 הִנֵּה זֹאת תְּהִיָּה עֲבוּדְתוֹ לְהַפְךָ שְׁטוֹת זֶה דְּעוֹלָם, 12 וְיַעֲמֵד עַל נַפְשׁוֹ וְיִקְבַּע לוֹ עֵתִים לְתוֹרָה, וְאֵז הִנֵּה 13 "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם", שְׁיֵאִיר לוֹ גְלוּי אֹר אוֹר אֱלֹקֵי 14 בְּנַפְשׁוֹ, וְזֶהוּ כִּד אֲתַפְּסִיא סְטְרָא אַחְרָא, שְׁעַל יְדֵי 15 שְׁפוּעַל לְהַפְךָ אֶת הַשְׁטוֹת דְּנַפְשׁ הַבְּהֻמָּיִת אִין 16 דְּעַם קָאךְ פּוֹן וְעַלְט אֶל הַקְּדוּשָׁה בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה 17 וְהַמְצוּוֹת, אֵז אֶסְתַּלַּק יְקָרָא דְּקוּדְשָׁא-בְּרִיף-הוּא 18 בְּכוּלְהוּ עֲלָמִין, שְׁמֵאִיר וּמִתְגַּלָּה אוֹר הַסּוֹבֵב כָּל 19 עֲלָמִין.

20 קְצוּרָה. יְבָאֵר אֶת שְׁטוֹת וְהַטְּיָה לְמַעְלָה מִטַּעַם 21 וְדַעַת דְּקְדוּשָׁה, וְכִמּוֹ הַפְּשֻׁטָּה הַרְגָּשׁ 22 הַשְּׂכָל וְהַמְדוּת בַּעַת הַנְּבוּאָה. הַמְשַׁכֵּן מַעֲצֵי 23 שְׁטִים, אֲתַהַפְּכָא דְשְׁטוֹת דְּלַעֲמַת זֶה לְשְׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה. וְעַל דְּרָף זֶה בַּעֲבוּדַת 24 כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

[בקונטרס] ומעין (מאמר כו פרק א). 26) דברים רבה פרשה ט, ג.

פרק חמישה עשר מהמשך באתי לגני ה'שי"ת

בס"ד פורים ה'שי"ת.

אור א"ס הוא גם למעלה עד אין קץ, בהעדר האור והגילוי, ע"י צמצום והתכללות האור בעצמותו. לפני הצמצום נרגש אור א"ס הבלתי-גבול, וכח הגבול שבא"ס היה בעולם. אחרי הצמצום נתעלם אור הבל"ג ונרגש כח הגבול שבא"ס

טו) **וְהִנֵּה כְּשֵׁם שְׂאֹר אֵין סוּף הוּא לְמִטָּה מִטָּה בְּהִתְפַּשְׁטוּת וְגִלּוּי עַד אֵין שְׁעוֹר וּמִסְפָּר כָּלֵל, הִנֵּה כְּמוֹ כֵן הוּא אֹר אֵין סוּף לְמַעְלָה מִעֲלָה עַד אֵין קֶץ בְּבַחֲיִנַת הָעֵלֶם הָאֹר שֶׁהוּא בְּהָעֵלֶם אַחַר הָעֵלֶם וּבְעֲלּוּי אַחַר עֲלּוּי, בְּבַחֲיִנַת הָעֲדָר הָאֹר וְהָעֲדָר הַגִּלּוּי, וּבְכִלּוּת הוּא עֲנִין הַצְּמֻצוּם שֶׁהִיָּה בְּאֹר אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא הַתְּעַלְמוֹת הָאֹר וְהַתְּכַלּוֹת בְּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ, דְּהִנֵּה לְפָנֵי הַצְּמֻצוּם הִיָּה הָאֹר אֵין סוּף בְּגִלּוּי, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּעֵץ חַיִּים: "טָרַם שֶׁנֶּאֱצְלוּ הַנְּאֻצְלִים, הִיָּה אֹר עֲלִיּוֹן פְּשׁוּט מְמַלֵּא כֹל הַמְּצִיאוֹת", וְהִנֵּנוּ שֶׁהִיָּה גִלּוּי אֹר אֵין סוּף, פְּרוּשׁ דְּמָה שֶׁהִיָּה נִרְגָּשׁ בְּפִשְׁיֻטוֹת הוּא אֹר אֵין סוּף, אֲבָל בְּחִינַת הַמְּצִיאוֹת וְהַיְשׁוּת לֹא הִיָּה נִרְגָּשׁ כָּלֵל, וְהִנֵּנוּ שֶׁהִיָּה גִלּוּי אֹר אֵין סוּף הַבְּלִי גָבוּל. וְהַעֲנִין בְּזֶה הוּא, דְּהִנֵּה אֵיִתָּא בְּעִבּוּדַת הַקֹּדֶשׁ³⁸, הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא כְּשֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ כַּח בְּבִלְתִּי בְּעַל גָּבוּל, כְּמוֹ כֵן יֵשׁ לוֹ כַּח בְּגָבוּל, דְּאִם תֹּאמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ כַּח בְּבִלְתִּי בְּעַל גָּבוּל וְאֵין לוֹ כַּח בְּגָבוּל, הֲרִי אֵתָּה מְחַסֵּר שְׁלֵמוֹתוֹ, וְאֵין סוּף הוּא שְׁלֵמוֹתָ דְּכֻלָּא מִט, וּפְרוּשׁ דְּשְׁלֵמוֹת הָאֵין סוּף הוּא כּוֹלֵל בְּלִי גָבוּל וּגָבוּל, וְלְפָנֵי הַצְּמֻצוּם הִיָּה גִלּוּי הָאֹר אֵין סוּף הַבְּלִי גָבוּל, וְכַח הַגָּבוּל שֶׁבְּאֵין סוּף הִיָּה בְּהָעֵלֶם, וְזֶהוּ אֲמָרוּ "הִיָּה אֹר עֲלִיּוֹן פְּשׁוּט", שֶׁהוּא אֹר אֵין סוּף הַבְּלִי גָבוּל מְמַלֵּא כֹל מְקוֹם הַמְּצִיאוֹת, שֶׁהִיָּה נִרְגָּשׁ רַק בְּחִינַת הָאֵין סוּף הַבְּלִי גָבוּל, וְכַח הַגָּבוּל שֶׁבְּאֵין סוּף שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמְּצִיאוֹת וְהַיְשׁוּת לֹא הִיָּה נִרְגָּשׁ כָּלֵל, וְעַל יְדֵי הַצְּמֻצוּם הִנֵּה נִתְעַלֵּם הָאֹר אֵין סוּף, וּמָה שֶׁנִּרְגָּשׁ בְּפִשְׁיֻטוֹת הוּא בְּחִינַת הַיְשׁוּת וְהַמְּצִיאוֹת, וְאֹר אֵין סוּף הֲרִי אֵינוֹ נִרְגָּשׁ,**

לגבי הקב"ה – הצמצום אינו מסתיר כלל, ומסתיר רק לגבינו, אבל הוא בשביל הגילוי. בכח הא"ס לעשות העלם והסתור כזה, שהנבראים לא ירגישו שחיותם הוא אלקות, וזהו פירוש הפסוק אכן אתה אל מסתתר

דְּהִגָּם ד"אֵת הַשְּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מְלֵא", וְהַצְּמֻצוּם הוּא רַק לְגַבִּינוּ, אֲבָל לְגַבִּיָּה יִתְבַּרְךָ הֲרִי הַצְּמֻצוּם אֵינוֹ מְסַתֵּיר כָּלֵל, וּמֵאִיר לְאַחַר הַצְּמֻצוּם כְּמוֹ קֶדֶם הַצְּמֻצוּם, וְכִמְאֹמֵר "אֵתָּה הוּא קֶדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם וְאֵתָּה הוּא לְאַחַר שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם" בְּהַשְׁוָאָה גְּמוּרָה, וְאֵין הַצְּמֻצוּם מְסַתֵּיר

38) חלק א ריש פרק ח. - וראה בכל זה המשך ראש השנה השי"ת פרק כז ואילך. [מאמר] דיבור המתחיל מרגלא בפומיה תש"ט (קונטרס סה). ועוד.

כָּלֵל. דְּהַמְשַׁל בְּזָה הוּא כְּמוֹ הָרַב הַמְשַׁפֵּיעַ שְׂכָל לְתַלְמִידוֹ, דְּחִפְצוֹ הוּא שְׂיֵהוּ נְטִיעוֹתָיו כְּמוֹתוֹ, אֲמַנָּם בְּכַדֵּי שְׂיִיכָל הַמְקַבֵּל לְהַכִּיל אֶת הַהִשְׁפָּעָה הָרִי הוּא מְסַלֵּק אֶת אֹר שְׂכָלוֹ לְגַמְרֵי וּמְמַצִּיא אֹר שְׂכָל שֶׁהוּא לְפִי עֶרְךָ הַמְקַבֵּל, וְעוֹשֶׂה בְּזָה כְּמֵה צְמֻצוּמִים וְהַעֲלָמוֹת בְּכַדֵּי שְׂיִיכָל לְהַתְקַבֵּל אֲצֵל הַמְקַבֵּל, אִם כֵּן כָּל הַצְמֻצוּמִים הֵם רַק לְגַבֵּי הַמְקַבֵּל, אֲבָל לְעֻצְמוֹ אֵינּוּ צְמֻצוּם כָּלֵל, אֲשֶׁר הַדְּגָמָא מְזָה יוֹכֵן לְמַעְלָה כְּכִיכּוֹל, דְּכָלְלוֹת עֲנִיֵן הַצְמֻצוּם הוּא רַק לְגַבֵּינּוּ אֲבָל לְגַבִּיָּה יִתְבַּרְךָ הָרִי אֵינּוּ הַצְמֻצוּם מְסַתִּיר כָּלֵל, וּבְכָאֵת יוֹכֵן גַּם זֶה דְּגַם לְגַבֵּינּוּ הֵנָּה הַצְמֻצוּם הָרִאשׁוֹן וְכָל הַצְמֻצוּמִים דְּסֻדְר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָרִי הֵם בְּשִׁבִיל הַגְּלוּי, דְּלִהוּיָת דְּעַקֵּר עֲנִיֵן הַצְמֻצוּם הוּא בְּכַדֵּי שְׂיִיכָל, כְּנִ"ל בְּמַשָּׁל, אִם כֵּן הָרִי אֵינּוּ הַצְמֻצוּם מְסַתִּיר, וּמְכַל מְקוֹם הָרִי הָאֹר אֵינּוּ סוּף אֵינּוּ נִרְגָּשׁ, וְגַם בְּחִינַת הָאֹר פְּנִימִי שֶׁהוּא הָאֹר וְהַחִיּוֹת הַמְחִיָּה אֶת כָּל הַנְּמַצְאִים, הָרִי יֵשׁ בְּרוּאִים כְּאֵלוֹ שְׂאִינָם מְרַגִּישִׁים שֶׁהוּא חִיּוֹת אֱלֹקִי, וְהַגַּם דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מְרַגִּישׁ שֵׁשׁ בּוֹ חִיּוֹת הַמְחִיָּה אוֹתוֹ וְיִוְדַע בְּבִירוֹ שֶׁהַעֲקֵר הוּא חִיּוֹת, וְהֵינּוּ דְּהַגּוֹף אֵינּוּ דְּבָר וְעֲנִיֵן כָּלֵל, וְהַעֲקֵר הוּא חִיּוֹת, וּמְכַל מְקוֹם הָרִי אֵינּוּ מְרַגִּישִׁים שֶׁהֵם חִיּוֹת אֱלֹקִי, וּבְכַפְרֵט בְּרַבּוּי הַהַעֲלָמוֹת וְהַהִסְתָּרִים שֶׁהָאֹר מְתַעַלֵּם וּמְסַתֵּת מִמְדְּרָגָה לְמְדְּרָגָה עַד שְׂיִיכּוֹל לֹמַר "לִי יְאוּרִי" כּו' וְ"כַחֵי וְעֲצָם יְדִי" כּו', דְּכָל זֶה הוּא מְהַעֲלֵם וְהַסְתָּר הָאֹר בְּיִוְתֵר, עַד שְׂיִיכּוֹל לְהִיּוֹת מַחוּ גַם כְּזֶה שְׂאִינּוּ יוֹדַע וּמְרַגִּישׁ דְּהַטְּבַע הוּא אֱלֹקוֹת, דְּכָל זֶה הוּא בְּכַח הָאֵינּוּ סוּף לְעֻשׂוֹת הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים כְּאֵלוֹ, דְּכַשֵּׁם שֶׁהַתַּפְשׁוּטוֹת בְּהָאֹר עַד הַמְדְּרָגוֹת אֲחֵרוֹנוֹת הוּא בְּכַח הָאֵינּוּ סוּף דְּוָקָא, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן הוּא כַח הָאֵינּוּ סוּף הַמְעַלִּים וּמְסַתִּיר בְּרַבּוּי הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים. דְּזֵהוּ דְּכְתִיב "אֲכֵן אֵתָּה אֶל מְסַתֵּת", דְּזֵה שְׁמַסְתֵּת בְּרַבּוּי הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים הוּא בְּחִינַת אֵתָּה מִמַּשׁ, דְּכַשֵּׁם שֶׁ"חֶסֶד אֶל־לֵ" כָּל הַיּוֹם", דִּיּוֹם הוּא בְּחִינַת גְּלוּי, וְכֵמוֹ שֶׁהַגְּלוּי הוּא חֶסֶד וְשֵׁם אֶל־, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן מֵה שְׁמַסְתֵּת וּמְתַעַלֵּם הוּא בְּחִינַת אֵתָּה מִמַּשׁ. דְּזֵהוּ מֵה שְׂאֵמְרוּ בְּסִפְרָה יְצִירָה "עֲמֵק רוּם וְעֲמֵק תַּחַת", דְּכַשֵּׁם שֶׁעֲמֵק תַּחַת שֶׁהוּא הַגְּלוּי וְהַתַּפְשׁוּטוֹת עַד מְדְּרָגוֹת הַיּוֹתֵר אֲחֵרוֹנוֹת, הוּא בְּחִינַת כַּח הָאֵינּוּ סוּף, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן עֲמֵק רוּם בְּעֵלְיָי אַחַר עֵלְיָי הוּא בְּכַח הָאֵינּוּ סוּף דְּוָקָא, דְּרַק בְּכַח הָאֵינּוּ סוּף לְהַעֲלִים וְלְהַסְתִּיר בְּרַבּוּי מִיַּנִּי הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים, דְּזֵהוּ אֹר אֵינּוּ סוּף לְמַעְלָה עַד אֵינּוּ קֵץ.

39) להעיר מזהר חלק ג ל, ב.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שלישי עמ' 1

11 רבנן שסקילה חמורה: סקילה חמורה משריפה, שכן מצינו שניתנה
 12 למנדה - למברך את השם, ולעבוד עבודת גלולים. ועבירות אלו
 13 חמורות ואין למעלה מהן, ומאי הומרא, שכן פושט ידו בעיקר הוא,
 14 ואף העונש שניתן עליהם הוא העונש החמור ביותר, ומבואר
 15 שהסקילה חמורה. שואלת הגמרא: אדרבה, שמא השריפה
 16 חמורה יותר מהסקילה, שכן ניתנה לבת בהן שזינתה, ועבירה זו
 17 חמורה היא, ומאי הומרא, שכן מחללת את אביה - שמשעה
 18 שזינתה מקליין בכבודו של אביה, ואף העונש שניתן על כך הוא
 19 העונש החמור.

1 הסדר בקפידה ואדרבה יש להקדים את המכנסים לכתונת.
 2 שואלת הגמרא: ותנא של המשנה, מאי טעמא אקדימיה לכתונת
 3 - מדוע אכן הקדים את הכתונת לפני המכנסים. משיבה הגמרא:
 4 משום דאקדימיה קרא - כיון שבפסוק שהוא לעיל נזכרה לבישת
 5 הכתונת קודם לבישת המכנסים, לכך הקדימה התנא. שואלת
 6 הגמרא: וקרא מאי טעמא אקדימיה - אף על הפסוק יקשה מדוע
 7 כתב את לבישת הכתונת קודם. משיבה הגמרא: משום דמכסיא
 8 בוליה גופיה עדיפא ליה - כיון שלבישת הכתונת חשובה שמכסה
 9 את כל גופו, העדיף הפסוק להקדימו אף סדר הליבישה אינו כן.
 10 שנינו במשנה: סקילה שריפה כו'. הגמרא מבארת מהיכן למדו

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּמָזָה שֶׁכֵּן נֹאמַר בַּיַּחַס לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה הַכֹּלְלִי וּלְרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים מוֹכֵן גַּם
 2 בְּנוֹגַע לְאַרְבָּעָה רֵאשֵׁי שָׁנִים, אֶחָד בְּנִיסָן, אֶחָד בְּאַלּוּל,
 3 אֶחָד בְּתִשְׁרֵי וְחֻמְשָׁה עֶשֶׂר בְּשִׁבְט, שְׁגַם בְּהֵם נֹאמַר הַלְשׁוֹן "רֹאשׁ"
 4 הַשָּׁנָה, שְׁגַם בְּהֵם יֵשׁ שְׁנֵי הַעֲנִינִים הַנִּלְשָׁה שְׁבֵרָאשׁ: א) שְׁפָל עֲנִינֵי יָמֵי
 5 הַשָּׁנָה הַקְּשׁוּרִים בַּעֲנִינִים (וּכְמוֹ עֲנִיין
 6 הָאֵילָן בַּחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּשִׁבְט) נִקְבְּעִים
 7 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֵהֶם,
 8 שְׁפִלּוּלִים בּוֹ, ה) וְאַחַר כֵּן
 9 מוֹנְהֵגִים עַל יְדוֹ לְאַחֲרֵי
 10 שְׁנִמְשָׁכִים כֹּל אֶחָד וְאַחַד
 11 בְּמִקְוָמוֹ בְּכָל יוֹם יוֹם מִיּוֹת
 12 הַשָּׁנָה, שְׁגַם אֲזוֹ נִיכְרַת
 13 הַהִשְׁפָּעָה מֵאוֹתָם עֲנִינֵים כְּפִי
 14 שְׁהִיוּ כְּלוּלִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
 15 (וּכְפִי שֶׁנִּתְבָּאָר בַּיַּחַס לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה
 16 הַכֹּלְלִי, שְׁהוּא עַל יְדֵי הַהַחֲלָטָה
 17 שְׁהֵיְתָה אֲזוֹ, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה).
 18 אֲמָנָם בַּעֲמוֹק יוֹתֵר אֵף עַל פִּי
 19 שְׁפָל הַעֲנִינִים שְׁבָאִים בְּמִשְׁוֹ
 20 כֹּל הַשָּׁנָה הֵם כְּלוּלִים תְּחִילָה
 21 בְּיוֹם אֶחָד דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, הָרִי
 22 יֵשׁ כֹּאן עֲנִיין שְׁלִישִׁי וְנַעֲלָה יוֹתֵר
 23 שְׁמִזָּה גּוֹפָא מוֹכֵן, שְׁבִהִיּוֹתָם
 24 – כֹּל יְמֵי הַשָּׁנָה – כְּלוּלִים בְּרֹאשׁ
 25 הַשָּׁנָה הָרִי הֵם בְּאוֹפֵן אַחַר
 26 וְנַעֲלָה יוֹתֵר מְכַפֵּי שְׁהֵם בַּהֲתַפְרֻטוֹת
 27 בְּמִקְוָמָם, שְׁהִיוּ שְׁם נִמְצָא כֹּל
 28 הַעֲנִיין (לֹא רַק כְּפִי שְׁנִמְשָׁו
 29 בְּיוֹם פְּרֻטֵי בְּמִשְׁוֹ הַשָּׁנָה)
 30 וּבְשְׁלִימוֹתוֹ, וּפְשׁוּט שְׁכֹאשֶׁר הַעֲנִיין
 31 נִמְצָא בְּאוֹפֵן מֵלֵא וּשְׁלֵם, הוּא נַעֲלָה

1 אַרְבָּעָה רֵאשֵׁי שָׁנִים הֵם כּוֹ' רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָן כּוֹ' בֵּית
 2 הַלֵּל אוֹמְרִים בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר בּוֹ (בְּשִׁבְט) 1.
 3 וְיִדְוַע דִּיּוֹק רְבוּתֵינוּ נְשִׂאֵינוּ (הַחֵל מֵאֲדַמְרוּר הוֹקֵן בְּלִקְוֻטֵי
 4 תּוֹרָה 2 וְאֲדַמְרוּר הָאֲמַצְעִי בְּעֶטְרַת רֹאשׁ 3 וּבְדִירוּשִׁים שֶׁל רְבוּתֵינוּ
 5 נְשִׂאֵנוּ שְׁלֵאַחֲרֵי זֶה) בְּנוֹגַע
 6 לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה (וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה
 7 בְּנוֹגַע לְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ), שְׁהֵטַעַם
 8 שְׁנִקְרָא בַלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ בְּשֵׁם
 9 "רֹאשׁ הַשָּׁנָה", וְלֹא תְּחִילַת
 10 הַשָּׁנָה (שְׁהִרִי בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ
 11 כֹּל דְּבַר הוּא בְּדִיּוֹק 4), לְפִי
 12 שְׁהוּא לֹא רַק תְּחִילַת הַשָּׁנָה,
 13 אֲלֵא הוּא גַם בְּדוּגְמַת הָרֹאשׁ
 14 שְׁפִלּוּל בְּתוֹכּוֹ אֵת הַחִיּוֹת שְׁל
 15 כֹּל הָאֲבָרִים,
 16 וְלֹא רַק שְׁהוּא כּוֹלל בְּתוֹכוֹ אֵת חִיּוֹת
 17 כֹּל הָאֲבָרִים, אֵלֵא גַם לְאַחֲרֵי זֶה,
 18 כְּאֲשֶׁר חִיּוֹת הָאֲבָרִים מֵתַפְרֻט
 19 וְיוֹרֵד לְכָל אֲבָר כְּפִי שְׁהוּא
 20 בְּמִקְוָמוֹ מְחוּץ לְרֹאשׁ, הָרִי הוּא
 21 מוֹנְהֵג עַל יְדֵי הַמּוֹחַ וְהַשְׁכָּל
 22 שְׁבֵרָאשׁ, וּכְמוֹ לְמַשֵּׁל כּוֹחַ הַתְּנוּעָה
 23 שְׁבִיר, שְׁבִתְחִילָה הוּא כְּלוּל בְּמוֹחַ,
 24 שְׁכֹאב שְׁחִשִׁים בִּיד הוּא בֹאמֵת בְּמוֹחַ.
 25 וְגַם כּוֹחַ הַתְּנוּעָה כְּפִי שְׁהוּא בִיד
 26 בְּפוּעַל, הִרִי הוּא עַל פִּי הַחֲלִטַת הַמּוֹחַ.
 27 וְנִמְצָא שְׁגַם אֲמִתִּיּוֹת כּוֹחַ הַתְּנוּעָה הוּא
 28 בְּרֹאשׁ, וְגַם כְּשֶׁהוּא כְּבִיד בִּיד הִרִי הוּא
 29 מְכוּחַ וְהַנְּהַגַת הָרֹאשׁ.
 30 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּנִמְשָׁל: שְׁחִיּוֹת כֹּל הַשָּׁנָה
 31 (וְכֹל הַחוֹדֶשׁ) כְּלוּלָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
 32 (וּבְרֹאשׁ הַחוֹדֶשׁ), וְגַם כֹּאשֶׁר הַשָּׁנָה
 33 מֵתַפְרֻט לְחֲדָשִׁים (וַיָּמִים) הִרִי חִיּוֹת
 34 מוֹנְהַגַת מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה. וּכְמִבְּאוּר
 35 בְּשִׁחּוֹת, שְׁהַחֲלִטָה הַטּוֹבָה שְׁקִיבֵל
 36 יְהוּדִי עַל עֲצֻמוֹ בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה, הִיא
 37 "הַוּלַכַת" עֲמוֹ לְחוּץ הַשָּׁנָה וּמְנַהֵגָה
 38 אוֹתוֹ.

בס"ד. ליל ד' פ' יתרו, ט"ו בשבט, ה'תשמ"ח (הנחה בלתי מוגה)

1 אַרְבָּעָה רֵאשֵׁי שָׁנִים הֵם כּוֹ' רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָן
 2 כּוֹ' בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר
 3 בּוֹ (בְּשִׁבְט) 1. וְיִדְוַע דִּיּוֹק רְבוּתֵינוּ נְשִׂאֵינוּ
 4 (בְּלִקְוֻטֵי תּוֹרָה 2 וּבְעֶטְרַת רֹאשׁ 3 וּבְדִירוּשִׁים
 5 שְׁלֵאַחֲרֵי זֶה) בְּנוֹגַע לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה (וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה
 6 בְּנוֹגַע לְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ), שְׁנִקְרָא בְּשֵׁם רֹאשׁ הַשָּׁנָה,
 7 וְלֹא תְּחִילַת הַשָּׁנָה (שְׁהִרִי בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ כֹּל
 8 דְּבַר הוּא בְּדִיּוֹק 4), לְפִי שְׁהוּא לֹא רַק תְּחִילַת
 9 הַשָּׁנָה, אֲלֵא הוּא גַם בְּדוּגְמַת הָרֹאשׁ שְׁפִלּוּל אֵת
 10 הַחִיּוֹת שְׁל כֹּל הָאֲבָרִים, וְגַם לְאַחֲרֵי זֶה כְּאֲשֶׁר
 11 כֹּל אֲבָר הוּא בְּמִקְוָמוֹ, הָרִי הוּא מוֹנְהֵג עַל יְדֵי
 12 הַמּוֹחַ וְהַשְׁכָּל שְׁבֵרָאשׁ, וּמָזָה מוֹכֵן גַּם בְּנוֹגַע
 13 לְאַרְבָּעָה רֵאשֵׁי שָׁנִים, אֶחָד בְּנִיסָן, אֶחָד בְּאַלּוּל,
 14 אֶחָד בְּתִשְׁרֵי וְחֻמְשָׁה עֶשֶׂר בְּשִׁבְט, שְׁפָל עֲנִינֵי
 15 יָמֵי הַשָּׁנָה נִקְבְּעִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֵהֶם,
 16 שְׁפִלּוּלִים בּוֹ, וְאַחַר כֵּן מוֹנְהֵגִים עַל יְדוֹ לְאַחֲרֵי
 17 שְׁנִמְשָׁכִים כֹּל אֶחָד וְאַחַד בְּמִקְוָמוֹ בְּכָל יוֹם יוֹם
 18 מִיּוֹת הַשָּׁנָה, שְׁגַם אֲזוֹ נִיכְרַת הַהִשְׁפָּעָה מֵאוֹתָם
 19 עֲנִינֵים כְּפִי שְׁהִיוּ כְּלוּלִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (הַהַחֲלָטָה שְׁהֵיְתָה אֲזוֹ, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה).
 20 אֲמָנָם אֵף עַל פִּי שְׁפָל הַעֲנִינִים שְׁבָאִים בְּמִשְׁוֹ כֹּל הַשָּׁנָה הֵם כְּלוּלִים תְּחִילָה
 21 בְּיוֹם אֶחָד דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, הָרִי מְזָה גּוֹפָא מוֹכֵן, שְׁבִהִיּוֹתָם כְּלוּלִים
 22 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הָרִי הֵם בְּאוֹפֵן אַחַר, שְׁשֵׁם נִמְצָא כֹּל הַעֲנִיין (לֹא רַק כְּפִי שְׁנִמְשָׁו
 23 בְּיוֹם פְּרֻטֵי בְּמִשְׁוֹ הַשָּׁנָה) וּבְשְׁלִימוֹתוֹ. וּבְכִלּוֹת יֵשׁ לוֹמַר, שְׁבִשְׁבִיל זֶה צְרִיךְ

1) משנה ריש ר"ה. 2) תבוא מא, ג. 3) בתחלתו. 4) ראה תניא שעיהוה"א בתחלתו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יותר. ודוגמה לדבר: כוח התנועה כפי שהוא במוח הוא נעלה יותר מכפי שבא
 2 לידי פועל בתנועת היד. ומשני טעמים: א) שבמוח הוא קיים ב"יכולת"
 3 והיכולת היא לא מוגבלת כפי שהוא מוגבל בפועל (שהרי יכול הרבה יותר
 4 ממה שעושה בפועל). ב) שבמוח, הכוח הוא בשלימותו בצירוף כל יתר
 5 הכוחות והחושים.
 6 ובקללות יש לומר, שבשקבל
 7 זה שימשך מיום אחד של ראש השנה
 8 לימים נפרדים במשך השנה צריך
 9 להיות ענין הצמצום כדי לעבור
 10 את המרחק שבין יכולת נעלית במוח
 11 שבראש, ובין גילוי בפועל בימי השנה.
 12 יובן ענין צמצום זה בענין השנה
 13 והזמן, מדוגמה כפי שהענין הוא
 14 בענין המקום. והוא על דרך
 15 מאמר רז"ל⁵ אודות השראת
 16 השכינה בבית קדשי קדשים "צמצם
 17 שכינתו בין בדי הארון",
 18 שהטעם לכך שהקב"ה צמצם שכינתו
 19 בין בדי הארון הוא שפדי שתוכל
 20 להיות המשכת והתפשטות
 21 השכינה בכל העולם פולו,
 22 שתהיה השכינה שוכנת
 23 ומתלבשת בתחתונים⁶, בכל
 24 מקום ומקום, ובאופן דמלא
 25 כל הארץ כבודו⁷, והיינו,
 26 שהתפשטות השכינה לא תבטל את
 27 מציאות העולם אלא שהמקום
 28 ישאר במקומו (במציאותו).
 29 ואף על פי כן יוכל לקבל את
 30 המשכת השכינה, הרי זה על
 31 ידי ענין הצמצום, שצמצם
 32 שכינתו בין בדי הארון,
 33 בקדש הקדשים, שצמצום זה
 34 (שאין בו מיעוט ח"ו, אלא 'מיקוד')
 35 באופן כזה שבין בדי ארון נעשה מקום
 36 מתאים וכלי שלם לגילוי שכינה, ועל
 37 כן נקרא "צמצום" כי הוא דבר חידוש
 38 ופועלה מיוחדת ועל ידי זה
 39 שהשכינה שורה בגשמי ממש, של "בין בדי ארון" נעשית האפשרות
 40 שהמשכת השכינה (כפי שבאה לאחרי הצמצום בין בדי
 41 הארון) תוכל להתקבל בכל מקום שפועלים. ונמצא שהצמצום

של השכינה ל"בין בדי ארון" הוא מה שגורם אחר כך אפשרויות להשראת
 השכינה בכל מקום בעולם, בתחתונים.
 וכשם שהוא בנוגע למקום, הנה על דרך זה הוא גם בנוגע
 לזמן, שבחינת "קודש הקדשים" שבשנה הוא בראש השנה, שהוא הזמן
 שנמצא למעלה מהזמן הרגיל ובו
 שורה השראת השכינה שתלך ותתפשט
 אחר כך לכל השנה. ועל דרך העבודה
 פירוש הדברים שצריך להיות
 צמצום (כמובן של 'מיקוד' –
 התייחסות מיוחדת) בעבודת
 האדם בענין ד'תמליכוני
 עליכם" שבראש השנה⁸, שאו
 צריך האדם להתעסק בעבודה הכללית
 של "תמליכוני" שאינה עבודה פרטית
 ורגילה כבכל השנה, אלא קבלת עול
 מלכות שמים כללית, שתובעת מהאדם
 'צמצום' וכיוצא כל כוחותיו בענין זה,
 ומשם ימשך לכל השנה כולה.
 ועל דרך כפי שהוא בראש השנה
 הכללי ובעניינו, הרי זה (להבדיל)
 בחיות האילן כפי שהוא
 בראש השנה שלו שביום חמשה
 עשר בשבט נמשכת חיות כללית באופן
 נעלה (וכמו 'צמצם שכינתו'),
 ולאחרי צמצום זה יוכל
 להיות נמשך ומתקבל בעניני
 חיות האילן שבכל יום פרטי
 מימות השנה.
 (ב) ועל דרך ענין זה של הצמצום
 במקום (קודש הקדשים) ובזמן (ראש
 השנה) ישנו ענין הצמצום
 בנוגע לבריאת כל העולמות
 כולם, כמו שנתבאר לעיל
 במאמר דיום ההילולא⁹,
 דאיתא בעץ חיים¹⁰
 ש'בתחלה היה אור אין סוף
 ממלא את כל החלל, ולא
 היה מקום למציאות
 העולמות, ואחר כך היה צמצום, ונמשך בו קצרו
 חיות העולמות, ועל ידי זה נעשית מציאות כל העולמות
 כולם, עד לעולם הזה התחתון שאין תחתון
 העולמות, ואחר כך היה צמצום, ונמשך בו קצרו
 חיות העולמות, ועל ידי זה נעשית מציאות כל העולמות
 כולם, עד לעולם הזה התחתון שאין תחתון

(5) ראה תנחומא ויקהל ז. (6) ראה תניא פמ"א. (7) ישע"ו, ו. ג. (8) ראה ר"ה טז, א. לד, ב. (9) ד"ה באתי לגני פרק ד ואילך (תו"מ סה"מ באתי לגני ח"ב ע' תקטז ואילך). (10) שער א (דרוש עיגולים ויושר) ענף ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ועוד נתבאר לעיל¹¹ במאמר הקודם, שיש צמצום עוד קודם הצמצום
 2 המבואר ב'עץ חיים'. כיון שזוה גופא שיש מציאות של אור שהיה
 3 ממלא כל החלל, הרי זה כבר מכריח שיש 'צמצום' קודם, לכן, שהרי מקור
 4 האור אינו בבחינת אור וגילוי אלא רק בבחינת יכולת, ועצם המציאות של האור
 5 באופן של גילוי הוא חידוש, וזהו ענין
 6 הצמצום – דבר שלא היה אפשרי קודם.
 7 ובפרט, שאור זה שבו היה הצמצום,
 8 אינו סתם גילוי אלא יש לו גם
 9 שייכות לעולמות אם כי באופן
 10 של שלילה, שאין אפשריות
 11 למציאות העולמות ואם היה
 12 לגמרי מרום מענין העולמות לא היה
 13 סתירה להם, ובודאי שכדי שיומשך
 14 אור שיש לו שייכות לעולמות יש צורך
 15 בצמצום, ואם כן ה"צמצום" המוזכר
 16 בכתבי הראי"ה הרי זה לאחרי
 17 כמה וכמה צמצומים בכמה
 18 וכמה עולמות (לכאורה אין הכוונה
 19 עולמות ב"ע אלא לדרגות שלמעלה
 20 מאור אין סוף המאיר במקום החלל),
 21 כמבואר בפירוט בלשונו של
 22 אדמו"ר הזקן, אדמו"ר
 23 האמצעי, הצמח צדק,
 24 אדמו"ר מהר"ש, אדמו"ר
 25 (מהורש"ב) נשמתם-עין
 26 ובעל ההילולא (וכפי שנתפרש כל
 27 זה במאמר הקודם), וכפי
 28 שמבארים שגם בכל צמצום
 29 ישנם כמה וכמה פרטים,
 30 וכמוכא בהערות אדמו"ר
 31 לזהר ריש פרשת תרומה¹²,
 32 כביאור מאמר הזהר שמביא
 33 ריבוי לשונות על צמצום
 34 אחר, שכל לשון מורה על
 35 צמצום בפני עצמו, כמבואר
 36 שם בפירוט אם כי בלשון
 37 הקבלה. נמצא שענין הצמצום ישנו
 38 בריבוי למעלה מעלה עד אין קץ, ובכל
 39 המשכה והמשכה הרי זה על ידי
 40 צמצום.

ג) והנה על פי מאמר רז"ל¹³ "בראשית" - בשביל ישראל
 שנקראו ראשית, היינו, שראשית כל הענינים היא בשביל
 ישראל, הרי מוכן, שכל ענין ריבוי הצמצומים הוא בשביל
 ישראל.
 וביאור הענין כמבואר בתניא¹⁴
 בענין תכלית כל הצמצומים,
 שהכל הוא בשביל אהבת
 האדם התחתון להעלותו
 לה', פי אהבה דוחקת את
 הבשר¹⁵. וכך גם הקב"ה דוחק את
 עצמו כביכול בצמצום, כדי שיוכל
 האדם התחתון לתפוס באלוקות
 ולהתקרב לקב"ה. שעי" הצמצום יכול
 האדם "לתפוס" את האלוקות כפי
 ערכו. משא"כ לו היה נברא העולם
 בבת אחת, היה ריחוק הערך עצום בין
 העולם ובין מקורו ולא היה יכול האדם
 התחתון להתקרב לאלוקות.
 ולכן הנה גם ההתבוננות
 בפירטי הצמצומים (כמבואר
 בשער היחוד לאדמו"ר
 האמצעי¹⁶, שצריכים
 להתבונן גם בפירטי הענינים)
 היא באופן דמבשרי אחרה
 אלקה¹⁷, דהיינו,
 שההתבוננות היא בענינים
 אלו כפי שהם באדם, אתם
 קרויין אדם¹⁸ על שם אדמה
 לעליון¹⁹, ועל ידי זה – על ידי
 משלים מהצמצומים שבכוחות הנפש
 – אחרה אלקה.
 והענין הוא, כפי שמבאר
 הבעל-שם-טוב בכתר שם
 טוב²⁰, ש"הקב"ה עשה כמה

(11) תו"מ סה"מ באתי לגני ח"ב ע' תקטז. וראה לקמן ע' תקכד. (12) לקוטי לוי"צ לזח"ב ע' ז ואילך. (13) ראה רש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. (14) פמ"ט. (15) ב"מ פד, א. (16) פ"ד ואילך. (17) איוב יט, כו. (18) יבמות סא, ריש ע"א. (19) לשון הכתוב – ישעי' יד, יד. ספר עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. של"ה ג, א. כ, ב. ועוד. (20) סימן רצב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 צמצועים דרך כמה עולמות כדי שיהיה אחדות עם אדם
 2 שלא היה יכול לסבול בהירותו כו'. והיינו, שעל ידי
 3 הצמצועים יוכל האדם לא רק לקבל את האור, אלא
 4 שהאור יהיה אצלו באופן של אחדות (פמבואר שם
 5 בארוכה, ובפרט במאמרי רבותינו נשיאינו כביאור
 6 מאמר זה²¹).
 7 ובפרטיות יותר, פמבואר בספרי הרב המגיד
 8 בתהלתם²², ש"צמצם השם יתברך פככול את בהירותו
 9 כדמיון אב המצמצם את שכלו ומדבר דברי קטנות
 10 כשביל בנו הקטן, וגם כל מדות מעשה נערות נולדים
 11 בהאב, שאוהב את מעשה נערות כדי שיהיה להבן
 12 תענוג כו'. והיינו, שיש כבר מציאות של בן, ולא
 13 עוד אלא שהוא בצירור של בן קטן, שזהו ענין נער ישראל
 14 (ואוהבהו)²³, נער דייקא, שמונה על ענין הקטנות,
 15 וכלשון הכתוב "לא מרובכם מכל העמים חשק הוי' בכם כי אתם
 16 המעט מכל העמים"²⁴ – והיינו כמבואר בחסידות שלא מצד המעלות
 17 כמזחין או במידות נבחרו ישראל, אלא מצד המיעוט והקטנות והביטול
 18 שבהם, ומצד זה גופא – שהוא נער ישראל" הרי, כהמשך לשון
 19 הכתוב "ואוהבהו"²⁵, ובשבילו מצמצם השם יתברך את
 20 בהירותו כו', כי, אהבה דוחקת את הפשר (פנזכר לעיל),
 21 ומצד זה נעשה הצמצום מכל הענינים שלמעלה, החל מעצמות ומהות, ועד שנמשך
 22 על ידי כמה צמצועים דרך כמה עולמות (כלשון הפעל שם טוב). ועוד זאת, שהצמצום
 23 פועל שגם האב עוסק במעשה קטנות ויש לו הנאה ותענוג מזה, שענין זה מורה שפאן נמצא האב, והיינו, שעם היותו האב, הרי הוא מצמצם את עצמו ובא בהמעשה קטנות כו'.

24 וכל זה נוגע בעיקר למעשה בפועל, המעשה הוא העיקר²⁶, בכללות מעשינו ועבודתנו בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו, ששם נמצא ה"נער ישראל" (כי בעולמות העליונים נשמת ישראל אינה בבחינת קטנות), שבשבילו היה הצמצום כו' כדי שישאל כפי שהוא כאן למטה בבחינת "נער ישראל" יקבל סיוע ב"מעשינו ועבודתנו" (שנתבאר במאמר הקודם שהם אתכפייא ואתהפכא) ע"י הצמצועים שעל ידם מתגלה קרבת העצמות אליו.

(21) ראה המשך תע"ב ח"ב ע' תתלב ואילך. ע' תתמב. ע' תתצו ח"ד ע' א'קה ואילך. ע' א'קלט. ע' א'רי ואילך]. ועוד.
 (22) לקוטי אמרים ואור תורה. (23) הושע יא, א. (24) ואתחנן ז, ז. (25) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' קנט ואילך. לקו"ש חכ"א ע' 20 ואילך. (26) אבות פ"א מ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ד) וּכְמוֹ שֶׁהוּא בְנוּגַע לְעֵינָיִם הַצְּמוּמִים בְּעוֹלָמוֹת כֵּן הוּא גַם בְּעֵינָיִם
 2 אֲרַבְעָה רְאֵשֵׁי שָׁנִים (שֶׁהַהֲמַשְׁכָּה מֵהֶם עַל כָּל הַשָּׁנָה פּוֹלָה
 3 הַיּוֹם עַל יְדֵי צְמִצּוּם, בְּנִזְכָּר לְעֵיל), עַד לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָן
 4 שָׂפָא לְבִסּוֹף מִכֵּן אַרְבַּעַת רְאֵשֵׁי הַשָּׁנִים הַנוֹכְרִים בְּמִשְׁנֵה (וְהָרִי סֹדֵר
 5 בַּתּוֹרָה גַם הוּא תּוֹרָה
 6 וְהוֹרָאָה²⁷), שְׁעֵינָיִם רֹאשׁ הַשָּׁנָה
 7 שָׁבוּ שֶׁהוּא עֵינָיִם הַצְּמוּמִים נִזְגָּע
 8 בְּעֵיקָר לְמַעֲשֵׂינּוּ וְעִבּוֹדֵתָנוּ.
 9 וְלִהְבִּין עֵינָיִם הַעֲבוּדָה הַקְּשׁוּר בִּ"רֹאשׁ
 10 הַשָּׁנָה לְאֵילָן", הַעֲנֵן בְּזָה, דְּהִנֵּה,
 11 רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָן קְשׁוּר עִם
 12 הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה²⁸, דְּקָאֵי עַל
 13 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲתָם קְרוּיִין
 14 אָדָם, עַל שֵׁם אֲדָמָה לְעֵלְיוֹן
 15 - שֶׁהָאָדָם הַיִּשְׂרָאֵלִי יֵשׁ בְּנִשְׁמֹתוֹ
 16 דְּרוּגְמָה שֶׁל מַעֲלָה, וּבְכַנְיֵי יִשְׂרָאֵל
 17 גּוֹפָא, קָאֵי (נִסְטוֹ) הָאָדָם עֵץ
 18 הַשָּׂדֶה" עַל תַּלְמִיד חֶכֶם
 19 (פְּדָאִיתָא בְּגִמְרָא²⁹ שֶׁהַפְּסוּק
 20 מְדַבֵּר בְּאֵילָן עוֹשֶׂה פְרִי שֶׁהוּא תַלְמִיד
 21 חֶכֶם שֵׁשׁ לוֹ תּוֹרָה), שְׁזָהוּ "תַלְמִיד
 22 חֶכֶם" הוּא חִיבּוּר שֶׁל ב' הַעֲנִינִים
 23 שְׁעֵלֵיהֶם נִמְרָ "בְּרֵאשִׁית" (א) עֲנֵן
 24 (יִשְׂרָאֵל ב) וְתּוֹרָה, "בְּרֵאשִׁית -
 25 בְּשִׁבְלֵי רֵאשִׁית, בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל
 26 שְׁנִקְרְאוּ רֵאשִׁית וּבְשִׁבְלֵי
 27 הַתּוֹרָה שְׁנִקְרְאוּ רֵאשִׁית¹³"
 28 וּכְמִבּוּאָר לְעֵיל, שֶׁהוּא עֵינָיִם מֵה שְׁכַל
 29 הַצְּמוּמִים מֵרֵאשִׁית הוּא לְצוּר
 30 עֲבוּדָת יִשְׂרָאֵל.
 31 וּמָה שְׁנִקְרָא "עֵץ הַשָּׂדֶה" הָרִי
 32 זֶה לְפִי שְׁעֵיקָר עֲבוּדָת הָאָדָם
 33 הַיּוֹם בְּהַמְדוּת שְׁלוֹ נְשַׁבְּהֶם
 34 כּוֹל לְעַבּוֹד עֲבוּדָתוֹ
 35 בְּשִׁלְיֻמוֹת, מָה שְׁאֵינִי כֵן
 36 בְּנוּגַע לְמוֹחִין, שְׁשִׁלְיֻמוֹת
 37 הַעֲבוּדָה בְּזָה תִּהְיֶה לְעֵתִיד
 38 לְבּוֹא³⁰ כְּמִבּוּאָר בְּחִסְדוֹת שְׁבוּמָן
 39 הוּא יֵשׁ עֲבוּדָת כִּיבוּשׁ ד' אִמוֹת הַרומזִים עַל שֶׁבַע הַמְדוּת, וְלַעֲתִיד לְבּוֹא תִּהְיֶה
 40 גַם הַשְּׁלִימוֹת שֶׁל "אַרְץ קִינִי קִינִי וְקִדְמוֹנִי" הַרומזִים עַל עֲבוּדָת הַמוֹחִין, שֶׁהִיא

תהיה רק לעתיד], שְׁהֵם הַמִּידוּת בְּדוּגְמַת עוֹלָם הַצְּמוּמִים³¹ כִּיּוֹן
 שְׁבַמִּידוּת אֵינִי שִׁנּוּי בְּמַהוּת אֲלֵא רַק צִמְחָה מִקְּטֻנּוֹת לְגִדּוּלוֹת. וְכִמוֹ לְמַשֵּׁל
 בְּמִידַת אֲהַבַת ה', שִׁשְׁנָה תְּמִיד בִּלְבַב הָאָדָם, וְעַל יְדֵי הַהֲתַבּוּנָה בָּאָה לְיַדִּי
 גִּילּוּי וְהַתְּפַשּׁוּת, אֲבָל הִיא אֵינָה מִשְׁתַּנָּה מִמַּהוּת לְמַהוּת (וְאֵילּוֹ בְּמוֹחִין יִכּוּלָה
 לְהִיּוֹת הַתְּחַדְּרוֹת לְגַמְרִי),
 וְכַעֲבוּדָת הָאָדָם הַיִּינּוּ,
 שְׁבַמְעֵשֵׂינּוּ וְעִבּוֹדֵתָנוּ צְרִיף
 לְהִיּוֹת אוֹפֵן הַעֲבוּדָה דְּמַעֲלִין
 בְּקוֹדֶשׁ³², שֶׁהוּא עֲנֵן צְמִיחָה
 תְּמִידִית.
 וְעַל זֶה יִשְׁנוּ יוֹם בְּשָׁנָה
 שְׁנִקְרָא בְּשֵׁם "רֹאשׁ הַשָּׁנָה
 לְאֵילָן", שְׁמִמְנוּ נִמְשָׁף שְׁבִכָּל
 יְמוֹת הַשָּׁנָה יוֹכֵל לְהִיּוֹת
 עֲנֵן הַצְּמִיחָה, וּבְהַצְּמִיחָה
 יִהְיֶה נִיכָר שְׁזָהוּ "הָאָדָם עֵץ
 הַשָּׂדֶה", הַיִּינּוּ, שְׁנִיכָר
 הִיּוֹתוֹ אֲדָמָה לְעֵלְיוֹן, שְׁעַל
 שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּשֵׁם "אָדָם",
 וּבְאוֹפֵן שְׁצוּמָת וְהוֹלֵף
 בְּעֵינָיִם זֶה.
 [לְכַאוּרָה הַכוּונָה: עֵינָיִם הַצְּמוּמִים
 שְׁבַרְשָׁה הַשָּׁנָה בְּאֵילָן, שְׁבוּיִם זֶה
 מִתְּגַלָּה הַאֲלוּקוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל "צְמִצּוּם
 שְׁכִינּוֹתוֹ בֵּין בְּדֵי אֲרוֹן" הַמִּבּוּאָר לְעֵיל,
 כְּדֵי שִׁיְהוּדִי כִּאֵן לְמַטָּה, בְּאוֹפֵן שֶׁל
 "נַעַר יִשְׂרָאֵל" יוֹכֵל לְהִיּוֹת "אֲדָמָה
 לְעֵלְיוֹן", שֶׁתִּהְיֶה כּו צִמְחָה וְגִדּוּלָה
 וּבְפִרְט בְּעִבּוּדַת הַמִּידוּת. וּמִיּוֹם זֶה
 וְאֵילָן נִמְשַׁכֵּת לְכָל הַשָּׁנָה מִשְׁכַּח זֶה.
 (זֶהוּ "בְּרֵאשִׁית - בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל
 וּבְשִׁבְלֵי הַתּוֹרָה", שֶׁהוּא עֵינָיִם "תַּלְמִיד
 חֶכֶם", שְׁכַל הַצְּמוּמִים, מֵרֵאשִׁית, הֵם
 כְּדֵי שִׁיּוּכֵל יִשְׂרָאֵל ע"י הַתּוֹרָה
 לְהַתְּעַלּוֹת וְלַצְּמוּת וְלַעֲלוֹת].
 (ה) וְעֵינָיִם זֶה מְקָרֵב וּמְזַרְזֵעַ עוֹד
 יוֹתֵר אֶת הַגְּאוּלָּה הָאֲמִיתִית
 וְהַשְּׁלִימָה, שְׁאָז וְקוּיִים מָה
 שְׁפִתּוֹב³³ "וְנִגְשׁ חוֹרֵשׁ בְּקוֹצָר, בִּיּוֹן
 שְׁפִתּוֹב³³ "וְנִגְשׁ חוֹרֵשׁ בְּקוֹצָר" (וּכְפִירוֹשׁ רִשׁ": לֹא יִסְפִּיקוּ לְחַרוֹשׁ
 עַד שִׁיּוּבֹא הַקְּצִיר וְלֹא יִסְפִּיקוּ לְבַצּוֹר עַד שִׁיּוּבֹא עַת הַרוּעַ), בִּיּוֹן שְׁיִהְיֶה

(27) ראה פסחים ו, ב. וראה לקו"ד ח"ד תשמו, א. לקו"ש חכ"ד ע' 629 בהערה. וש"נ. 28) שופטים כ, יט. 29) תענית ז, א. 30) מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' ד ואילך. 31) תו"א ד, א. ובכ"מ. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 117 ואילך. וש"נ. 32) ברכות כח, א. וש"נ. 33) עמוס ט, יג. וראה תענית ה, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲנִין הַצְּמִיקָה בְּאֹפֶן שֶׁל זְרִיזוֹת וְאַחִישְׁנָה הִכִּי גְדוֹלָה.
 2 וְגַם זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעַבְדוֹתֵנוּ בְּאֹפֶן שֶׁל זְרִיזוֹת
 3 שֶׁהֵי הַשֶּׁכֶר דְּלֵעִיד לְבוֹא הוּא עַל פִּי מַעֲשֵׂינוּ וְעַבְדוֹתֵנוּ כָּל זְמַן מִשְׁךְ הַגְּלוּת,
 4 וְכַפִּי שְׂאֵדְמוֹ"ר הַזֶּקֶן מְפָלִיא בְּאַגְרַת הַקּוֹדֶשׁ שְׁלוֹ³⁴
 5 בְּמַעֲלַת עֲנִין הַזְּרִיזוֹת, שְׁהִיא
 6 שְׂעֻמָּדָה לָנוּ וְכוּ' ("זרזויותה
 7 דאברהם אבינו עליו-השלום היא
 8 העומדת לעד לנו ולבנינו עד עולם").
 9 וְעַל יְדֵי זֶה פּוֹעֲלִים
 10 שֶׁהַגְּאוּלָּה הָאֲמִיתִית
 11 וְהַשְּׁלִימָה תִּהְיֶה בְּאֹפֶן
 12 דְּאַחִישְׁנָה³⁵ - בּוֹרִיזוֹת, וְכַדְרֵי
 13 חו"ל שְׂגֹאוֹת "אחישנה" הוא באופן
 14 שֶׁל "אָרוּ עִם עֲנִי שְׂמָא"³⁶.
 15 וְהַמַּעֲשֶׂה הוּא הָעֵיקָר,
 16 שֶׁתִּהְיֶה הַגְּאוּלָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה
 17 הַגְּשָׁמִי, וּבְאֹפֶן שֶׁל מַמַּשׁ,
 18 שְׂיִכּוּלִים לְמַשְׁשָׁה בְּיָדֵים,

19 וְכִמּוֹ כֵּן גַּם בְּנוֹגַע לְהִיעוֹד וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָּל בֶּשָׂר
 20 יַחְדָּו³⁷, שְׁלֵא יִצְטָרְכוּ אֲפִילוּ לְעֵינַיִם, אֲלֵא הַבֶּשֶׂר עֲצָמוֹ
 21 יִרְאֶה וְיִרְגִישׁ אֶת כַּח הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל³⁸.
 22 וְכָל זֶה יִהְיֶה בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ מַמַּשׁ, עַל יְדֵי הָאַחִישְׁנָה
 23 בְּהַגְּאוּלָּה הָאֲמִיתִית
 24 וְהַשְּׁלִימָה עַל יְדֵי מַשִּׁיחַ
 25 צְדָקְנוּ, וּבְעֲגָלָא דִּידָן.

19 וְכִמּוֹ כֵּן גַּם בְּנוֹגַע לְהִיעוֹד וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָּל בֶּשָׂר
 20 יַחְדָּו³⁷, שְׁלֵא יִצְטָרְכוּ אֲפִילוּ לְעֵינַיִם, אֲלֵא הַבֶּשֶׂר עֲצָמוֹ
 21 יִרְאֶה וְיִרְגִישׁ אֶת כַּח הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל³⁸.
 22 וְכָל זֶה יִהְיֶה בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ מַמַּשׁ, עַל יְדֵי הָאַחִישְׁנָה
 23 בְּהַגְּאוּלָּה הָאֲמִיתִית
 24 וְהַשְּׁלִימָה עַל יְדֵי מַשִּׁיחַ צְדָקְנוּ, וּבְעֲגָלָא דִּידָן.

(34) סימן כא. (35) ישע"י ס, כב. סנהדרין צח, א. (36) דניאל ז, יג. סנהדרין שם. (37) ישע"י מ, ה. (38) ראה תו"ח תצוה תפכ, א [שכט, ב]. לקו"ש חט"ו ע' 44. חכ"ב ע' 37 הערה 72.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שישי עמ' א

1 הנידון בשריפת בית דין שוה לפרים הנשרפים בשני דברים, א.
 2 מְכַשֵּׁיר. ב. לדורות. ששריפת שניהם הוא מעשה 'המכשיר' (מקיים)
 3 את רצון הבורא, שציונו לשרוף את החוטא וכן ציונו לשרוף את
 4 הפרים, ושריפתן הוא הכשר מצותן. וכן שוים הם בכך ששניהם
 5 נוהגים 'לדורות'. מה שאין כן עדת קרח ובני אהרן, שריפתם לא
 6 הייתה 'מכשיר' למצות הבורא שהרי לא נשרפו בידי אדם אלא
 7 נשרפו בידי שמיים, וכן אין זה דבר הנוהג לדורות. מתרצת הגמרא:
 8 אכן לפרים הנשרפים הוא שוה בשני דברים, אך הַנֶּהְדָּן אֵלּוּ שְׂמִינֵי
 9 תְּחִילָה בְּדַמְיוֹן לְבְנֵי אַהֲרֹן וְעֵדֶת קֶרַח [נְפִישֵׁן - מְרוּבִים, שֶׁהֵרִישׁ שֵׁם
 10 נִמְנָו אַרְבַּעַת דְּבָרִים, וּמִשֶּׁם עֲדִיף לְלַמּוּד.
 11 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרַת אֶת דַּעַת ת"ק. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: הֲלֵא מֵאַן דְּיִלְיָף
 12 מַעֲדַת קֶרַח שֶׁשְׂרִיפַת בֵּית דִּין הִיא שְׂרִיפַת נִשְׁמָה, מֵאַיִן מַעֲמָא לֹא
 13 יִלְיָף מִכֵּנִי אַהֲרֹן שֶׁשְׂרִיפַת בֵּית דִּין הִיא שְׂרִיפַת הַגּוּף, הַטַּעַם הוּא
 14 מִפְּנֵי שְׁלִשְׁטוֹתָהּ הֵיאָה שְׂרִיפָה מִמַּשׁ הַנְּאִי, וְאִם כֵּן אֲדַרְבָּא גִילָף
 15 מִינָהּ שֶׁשְׂרִיפָה הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה הִיא שְׂרִיפַת הַגּוּף. מִתְרַצַּת
 16 הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב רַבְּנָן, אֲמַר רַבֵּי פְּרִי אֲבוּהַ, כִּךְ אֲמַר קְרָא (ויקרא יט
 17 יח), 'וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךְ', צִוְתָנוּ הַתּוֹרָה בּוֹה, פְּרוּר לֹו אֶת הַמִּיתָה
 18 הַיְפָה בְּיוֹתֵר מִבֵּין כָּל הַמִּיתוֹת, וְאֵילוּ שְׂרִיפַת כָּל גּוּפוֹ שֶׁל הַנִּידוֹן
 19 אֵינָה מִיתָה יִפָּה. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי מֵאַחַר דְּאִיבָא דְרַב נַחֲמָן
 20 שֶׁלַּמּוּד שִׁישׁ לְבַרְרוּ לֹו מִיתָה יִפָּה, וְנִרְהַר שְׁנֵה עֵדֶת קֶרַח אוֹ לְבְנֵי

21 אַהֲרֹן לְמָה לִי. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אִי לֹאוּ נִרְהַר שְׁנֵה הָיָה אֲמִינָא
 22 שֶׁשְׂרִיפַת נִשְׁמָה וְגוֹף מְיֻשִׁים לֹאוּ שְׂרִיפָה הִיא כָּלָל, וּבֵית דִּין אֵינִם
 23 יְכוּלִים לְבַרְרוּ אוֹתָהּ. וְאִי מַשּׁוּם שֶׁאֲמַרָה הַתּוֹרָה וְאַהֲבַת לְרַעַךְ
 24 כְּמוֹךְ, וְכִיצַד יִתְקִיִם הַדָּבָר, יֵשׁ לֹמַר שְׁבֹא לְלַמּוּד שֶׁכִּשְׁנִשְׂרוּף אֶת
 25 גּוּפוֹ לְפִישׁ לִיָּה - נִרְבַּה עֲלָיו חֲבִילֵי זְמוּרוֹת כִּי הִיכִי דְלִישְׂרוּף לְעֵגֶל
 26 - בְּמַהְרָה. קָא מַשְׁמַע לָן מְגוֹזִירָה שׁוֹה שֶׁשְׂרִיפַת נִשְׁמָה אִף הִיא
 27 קְרוּיָה שְׂרִיפָה, וּמֵאַחַר וְהִיא קְרוּיָה שְׂרִיפָה וְגַם שְׂרִיפַת הַגּוּף
 28 קְרָאֵת שְׂרִיפָה, יֵשׁ לָנוּ לְלַמּוּד מִזְּאוּהַבַּת לְרַעַךְ כְּמוֹךְ שֶׁצְרִיךְ
 29 לְבַרְרוּ לֹו אֶת הַמִּיתָה הַיְפָה שֶׁהִיא שְׂרִיפַת נִשְׁמָה בְּלֹא שְׂרִיפַת
 30 הַגּוּף.
 31 כִּיּוֹן שֶׁהוֹחֲכָה מִיתַת בְּנֵי אַהֲרֹן, מִבְּאַרְת הַגְּמָרָא אֶת סִיבַת מִיתַתָּם:
 32 וְכִכְר הָיָו מִשָּׁה וְאַהֲרֹן מְהַלְכִין בְּדָרְךְ לְקֶרַת הַר סִינַי וְנִדְבַּד וְאַבְיָהוּא
 33 מְהַלְכִין אַחֲרֵיהוֹן וְכָל יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵיהוֹן, אֲמַר לֹו נִדְבַּד לְאַבְיָהוּא, אִימְתִי
 34 יָמוּתוּ שְׁנֵי זְקֵנִים חֲלָלוּ וְאֵנִי וְאַתָּה נִתְהַיַּג אֶת הַדּוֹר, אֲמַר לְהֵן תְּקַדְּשׁ
 35 בְּרוּךְ הוּא, הַנְּרָאָה וְהַבְּרָאָה וְהַבְּרָאָה מִי קוֹרֵב אֶת מִי. אֲמַר רַב פְּסָא,
 36 הָיָינוּ דְאַמְרֵי אֵינְשֵׁי, נְפִישֵׁי גְּמִלֵי סְבִי - מְרוּבִים גְּמִלִים זְקֵנִים, דְּמַעֲנִי
 37 מַשְׁכְּבֵי דְהוּזְנִי - הַטַּעוֹנִים בְּעוֹרוֹת שֶׁל גְּמִלִים יוֹנְקִים שְׂמָתוֹ, וְאַף
 38 כִּאֵן קְבֵרוּ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן הַזְּקֵנִים אֶת בְּנֵי אַהֲרֹן הַצְּעִירִים מֵהֵם.
 39 אֲמַר רַבִּי (אַלְעִיזֹר) [אַלְעִיזֹר],

התוועדויות

בס"ד. שיחת מוצש"ק פ' בשלח, יו"ד שבט, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

א. דובר כמ"פ שכאשר יהודים נפגשים יחדיו לאיזה ענין שיהי, אזי ישנו הענין ד"אכל בי עשרה שכינתא שריא"¹,

וכפי שכותב רבינו הזקן²: "שמעתי מרבתי כי אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל ביחד. . תפול עליו אימתה ופחד בלי גבול ותכלית משכינתא דשריא עליהו עד שהי' מתבטל ממציאיותו לגמרי",

[אלא שנשמות בגופים, להיותם מוגבלים, אינם מרגישים זאת באופן שיפעל אצלם ("ס'זאָל דערנעמען") עד כדי "כלות הנפש", אבל, גם אם אינם מרגישים זאת, הרי כן היא המציאות, כפי שנתגלה ב"תורת אמת"],

ומיד מוסיף, שגודל העילוי הנ"ל שבמעמד עשרה מישראל ביחד הוא "אף שאינם מדברים בדברי תורה", והיינו, שאין זה מצד קדושת ה"דבר קדוש" שעוסקים בו, אלא עצם העובדה שמתאספים עשרה מישראל, שנשמתו של כל אחד מהם היא "חלק אלקה ממעל ממש"³, הרי זה מגדיל את ענין השראת השכינה באופן נעלה יותר ממה שמלאך יכול לסבול.

ומובן, שכאשר המעמד של עשרה מישראל ביחד קשור גם עם ענין של תומ"צ, עי"ז שחוזרים "אימרה" ("א וואַרט") מתושב"כ או תושבע"פ, ובאופן של התעוררות שיבוא לאח"ז לידי מעשה, או שיבוא לידי מעשה בפועל גם בשעת האסיפה עצמה – אזי ניתוסף בגודל העילוי שבענין ד"שכינתא שריא" עוד יותר מאשר העילוי שמצד המעמד דעשרה מישראל כשלעצמו.

ב. ובזה ניתוסף עוד עילוי – ב"עת רצון", שאז נותנים מלמעלה כוחות מיוחדים ואפשרויות מיוחדות, שלא בערך מאשר בזמן רגיל, ועי"ז ניתוסף הצלחה וגדולה, הן בכמות והן באיכות, בענינים האמורים לפנ"ז.

ובהקדמה – שיש כו"כ דרגות ב"עת רצון" במשך השנה: יש "עת רצון" שנעשה מצד מעשה האדם; ויש "עת רצון" מצד מהלך השנה, כפי שקבע הקב"ה מלכתחילה שיש ימים בשנה שנקראים "יומין זכאין", "עת רצון".

וא' הזמנים של "עת רצון" הוא במוצאי שבת:

איתא בשו"ע⁴ שבמוצאי שבת צריך "ללות את השבת (שבת המלכה)⁵. . כדרך שמלוין את המלך", ומבואר בזה, שעצם מציאות הזמן (אפילו ללא פעולה) הוא "עת רצון", שזהו ה"מוצא" שמחבר וממשיך את קדושת ועניני השבת – שעיקר ענינו הוא "וקראת לשבת עונג"⁶, שכל הענינים הם באופן של תענוג, ללא טירחא וכו' – בכל ימות החול שלאחרי השבת.⁷

(5) שם סרס"ב ס"ד. וש"נ.

(6) ישעי' נח, יג.

(7) ראה גם שיחת מוצש"ק פ' בשלח, י"א שבט תשל"א ס"ח

(תורת מנחם – התוועדויות חס"ג ע' 97 ואילך).

(1) סנהדרין לט, א.

(2) תניא אגה"ק סכ"ג.

(3) תניא רפ"ב.

(4) אדה"ז או"ח ס"ש ס"ב. וש"נ.

- 1 ובענין זה יש עילוי במוצאי שבת אפילו לגבי יום השבת עצמו:
- 2 ביום השבת עצמו – כיון ש"מלאכת עבודה" ואפילו "מלאכת אוכל נפש" אסורה בשבת, הרי המשכת
- 3 העונג בגלוי במשך השעות של יום השבת היא בענינים כאלו שאין בהם טירחא ומלאכה, כיון שאינם
- 4 בסוג של "מלאכת עבודה", ולא בסוג של "מלאכת אוכל נפש", ואפילו לא בסוג של "עובדין דחול";
- 5 ואילו החידוש שנפעל במוצאי שבת – שעל ידו נמשכים עניני השבת, כולל גם עונג שבת, בעניני
- 6 חול, "עובדין דחול", ולמטה מזה – בעניני מלאכה, "מלאכת אוכל נפש", ואפילו "מלאכת עבודה" (ככל
- 7 הפירושים והדרגות שישנם ב"עבודה").
- 8 ועד שבאכילה של מוצאי שבת יש מעלה אפילו לגבי אכילת שבת – כדאיתא במדרש⁸, שיש עצם
- 9 אחד באדם ושמו לוז, שממנו נבנה גוף האדם בתחיית המתים (שזהו ענין השייך להתוועדות הקשורה
- 10 עם "אָרצייט" ו"הילולא"); ועצם זה ("עצם לוז") ניוזן מהסעודה של מוצאי שבת⁹ – כי, "העצם לוז"
- 11 הוא דבר ממוצע, שהרי ממנו נבנה גוף שיהי' אוכל ושותה לאחרי תחיית המתים¹⁰, והוא גם עצם כפשוטו
- 12 (כמובן מהמסופר במדרש בנוגע לעצם זה), ולכן זקוק הוא לאכילה ממוצעת, שזוהי הסעודה של מוצאי
- 13 שבת.
- 14 ג. ונוסף על כל ענינים אלו, קשורה אסיפה והתוועדות זו עם נשמתו של יהודי שהוא נשיא הדור,
- 15 – ש"הנשיא הוא הכל"¹¹, שכולל כל נשמות הדור (ששים ריבוא מישראל), וכיון שבשבילם נברא
- 16 העולם¹², הרי הוא כולל על ידם את כל העולם כולו עם שבעים האומות שבו, עליהם נאמר¹³ "יצב
- 17 גבולות עמים למספר בני ישראל" –
- 18 ובפרט כפי שנשמת הנשיא היא למעלה מהגבלות הגוף, כפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ק של
- 19 תנחומין¹⁴ (כמוזכר בהתוועדות של יום השבת¹⁵).
- 20 וכיון שכך, הרי עאכו"כ שניתוסף תכלית השלימות בכל עניני קדושה, המשכה והשראה עד למטה
- 21 מטה, ומתוך תענוג והרחבה – לכל ההולכים בעקבותיו וההולכים בדרכיו:
- 22 אלו שזכו ללמוד תורה מפיו בחיים חייתו בעלמא דין; וכיון ש"דברי צדיקים קיימים לעד"¹⁶ – הרי
- 23 זה נמשך גם לאלו שלומדים תורתו, אע"פ שלא זכו לשמוע תורה מפיו, וגם לתלמידי תלמידיו (אלו
- 24 שקשורים עם תלמידיו שלומדים תורתו), וגם להולכים באורחותיו – אלו שעוסקים בענינים שרצה
- 25 שיעשו אותם, ועאכו"כ בענינים שעליהם מסר את נפשו, ועושים זאת בשמחה ובטוב לבב.
- 26 וכיון ש"מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה"¹⁷, הנה אפילו אלו שמאיזו סיבה שתהיי' לא היו
- 27 שייכים עד עתה להסוגים המנויים, אבל עכשיו, ב"עת רצון", נופלת להם מחשבה שמכאן ולהבא יעשו
- 28 א' מהענינים הנ"ל שעיי"ז יהיו נכללים בהסוגים המנויים – אזי "הקב"ה מצרפה למעשה", וכפי שמפרש
- 29 רבינו הזקן¹⁸ שהקב"ה מסייע שהמחשבה הטובה תבוא לידי מעשה בפועל, ואז מצטרפת המחשבה טובה
- 30 שהיתה ב"עת רצון" אל המעשה שיבוא במשך הזמן.

(15) בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות חע"ה ע' 92 ואילך).

(16) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תקעו. ח"ד ע' שלט. ח"י ע' קמו. ח"א ע' שכט.

(17) קידושין מ, א.

(18) ראה תניא ספ"ז. פמ"ד (סג, ב). וראה גם סה"מ תש"ב

ע' 87.

(8) ב"ר פכ"ח, ג. ויק"ר פי"ח, א.

(9) ב"י לטאו"ח ס"ש. וראה לקו"ש ח"ו ע' 75. וש"נ.

(10) בזמן שתהיי' בהם אכילה ושתיה – קודם הזמן ש"אין שם לא אכילה ולא שתייה" (ראה המשך תרס"ו ס"ע קמ ואילך).

(11) פרשי' חוקת כא, כא.

(12) ראה ברכות ו, סע"ב. סנהדרין לו, סע"א. ועוד.

(13) האינו לב, ח ובפרש"י.

(14) סז"ך וביאורו.

1 ולאח"ז נעשה "שכר מצוה מצוה"¹⁹ – השכר הכי גדול, שזוהי המצוה עצמה²⁰, ש"מצוה גוררת
2 מצוה"¹⁹, היינו, שמצוה אחת מעוררת את הרצון לקיים מצוה נוספת, וכך הולכים "מחיל אל חיל"²¹
3 להוסיף ב"נר מצוה ותורה אור"²².

4 ועי"ז נעשה מואר אצלו, במשפחתו, בד' אמותיו ובחלקו בעולם, וכאשר כל זה נעשה ע"י ציבור
5 בישראל ובפרהסיא, הרי זה מתפרסם בתוך העולם כולו, ועי"ז גובר אור של תורה ו"נר מצוה" ומאיר
6 את העולם כולו, ומתבטל החושך כפול ומכופל של הגלות, ונעשה "לילה כיום יאיר"²³, בגאולה
7 האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, דוד מלכא משיחא, ובקרוב ממש.

8 * * *

9 ד. דובר כמ"פ²⁴ אודות השאלה הידועה בנוגע לעריכת התוועדות של שמחה בקשר לענין של
10 "יאָרצייט".

11 ובהקדמה – שנוסף על הביאורים שיש בזה ע"פ פנימיות התורה, הרי כיון שזהו דין גם בנגלה, יש
12 צורך בהסברה וביאור וטעם גם בנגלה.

13 ובכן: הטעם הפשוט על זה – לפי שע"פ דין השו"ע מצוה לקיים דברי בעל ה"יאָרצייט"²⁵, וכיון שרצה
14 שיהי' דוקא באופן כזה, הנה לא זו בלבד שאין נתינת מקום לשאלה, אלא אדרבה: כיון שע"ז מקיימים
15 את דין השו"ע לקיים את דבריו, הרי זה ענין של קיום ציווי התורה, ובזה גופא – לא רק באופן של
16 שלילה, אלא באופן של חיוב.

17 וכידוע החידוש בענין החיוב לגבי ענין השלילה – כמובן מזה ש"כח דהתירא עדיף"²⁶, שא' הטעמים
18 על זה, לפי שעיקר ענין התורה הוא (לא ענין של העדר העשי' (שלילה) – שהרי לא בשביל זה ירדה
19 הנשמה וניתנה התורה למטה, כיון שגם לולי זאת לא הי' ענין של עשי', אלא העיקר הוא) ענין של עשי'
20 וחיוב²⁷, לעשות דירה לו ית', ע"י ענינים של היתר, כמבואר בתניא²⁸ בפירוש "לשון היתר ומותר ..
21 שאינו קשור ואסור בידי החיצונים", שלכן יכולים להשתמש בו באופן ש"בכל דרכיך דעהו"²⁹.

22 והענין בזה:

23 אע"פ שיהודי והעולם הם לכאורה שני ענינים שונים, ועד לשני הפכים, וכידוע המובא מספרי מוסר
24 (חובת הלבבות³⁰) שכשם שלא ישכנו אש ומים ביחד, כך לא יכולים לחבר אהבה הקשורה עם דברים
25 גשמיים עם אהבה רוחנית הקשורה עם תורה ומצוותי' (שנכללת בכללות ענין האהבה: "ואהבת את הוי'
26 אלקיך"³¹) – אעפ"כ, התורה "לא בשמים היא"³², אלא ניתנה דוקא למטה, כדי לפעול בעולם שיחזור
27 להיות במעמד ומצב של "גנוני", כדאיתא במדרש³³ על הפסוק³⁴ "באתי לגני", "לגן אין כתיב כאן אלא
28 לגני, לגנוני, למקום שהי' עיקרי מתחילה, ועיקר שכינה בתחתונים היתה", היינו, שכל העולם כולו יהי'
29 במעמד ומצב שבו הי' אדה"ר בגן-עדן.

(27) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חמ"ט ע' 118 הערה 82. וש"נ.

(28) פ"ז.

(29) משלי ג, ו.

(30) ש"ח פ"ג אופן כה. וראה גם תורת מנחם – התוועדיות

חכ"ה ע' 310. וש"נ.

(31) ואתחנן ו, ה.

(32) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

(33) שהש"ר רפ"ה. וראה סה"מ תש"י ע' 111 ואילך.

(34) שה"ש ה, א.

(19) אבות פ"ד מ"ב.

(20) ראה תניא רפ"ז. פל"ט (נב, ב).

(21) תהלים פד, ח. וראה ברכות בסופה.

(22) משלי ו, כג.

(23) תהלים קלט, יב.

(24) ראה שיחת יו"ד שבט תשכ"ט סל"ז (תורת מנחם –

התוועדיות חני"ה ס"ע 211 ואילך). וראה גם שם ח"ע ע' 22.

וש"נ.

(25) ראה ש"ך יו"ד סמ"ד סק"ט (וראה גם אג"ק חכו' ע'

שפא; ע' שפו בהערה ד"ה יום שמחתו).

(26) ברכות ס, א. וש"נ.

1 והרי עיקר ענינו של אדה"ר הי' בענינים של עשר' וחיוב, מלבד מצוה אחת ויחידה שהיתה קשורה עם
2 שלילה – שלא לאכול מעץ הדעת; וגם ענין זה לא הי' באופן של שלילה לגמרי ח"ו, אלא רק עיכוב,
3 כמובן מדברי המדרש³⁵ שאדה"ר הי' צריך להמתין רק ג' שעות, ולאחרי ג' השעות, בסוף יום הששי,
4 הי' יכול וצריך לעשות קידוש על יין מענבים של עץ הדעת ש"גפן הי"י³⁶.

5 וזהו גם כללות הענין של דברי בעל היאָרצייט ובעל ההילולא, שציוה לערוך זאת באופן הקשור עם
6 עשי' ועם שמחה³⁷, שע"ז יתוסף בודאי גם בתורה ומצוותי' – שלכן הרי זו דרך נעלית יותר.

7 ובדוגמת הענין ד"סור מרע ועשה טוב"³⁸, שהם שני דרכים בעבודת השם – ש"עשה טוב" הוא עיקר
8 תפקידו של האדם, ואילו "סור מרע" הוא רק הכנה. וכהמשל המובא בספרי מוסר³⁹, שבשעה שמזמינים
9 מלך, צריך להכין עבורו דירה נאה וכלים נאים ומאכלים נאים, אבל לפנ"ז צריכים להבטיח שהדירה
10 והכלים והמאכלים הם נקיים וטהורים מענינים הפכיים, ודוגמתו בנמשל, ש"סור מרע" אינו אלא הכנה
11 שלאח"ז יוכל להיות ענין השראת השכינה – "שכינה" ע"ש ששוכנת בתחתונים⁴⁰ – ע"י ענינים של
12 עשי', שכללותם הו"ע רמ"ח מצוות-עשה.

13 וזהו גם א' הטעמים לדין ש"עשה דוחה לא תעשה"⁴¹ – כיון שכללות הענין והכוונה העיקרית של
14 נתינת התורה וקיום המצוות (שנחלקים לעשה ולא-תעשה) הו"ע העשי', ובנוסף אחר: "בכל דרכיך
15 דעהו", "לעשות לו ית' דירה בתחתונים"⁴².

16 ובפרט ע"פ האמור שעריכת היאָרצייט קשורה עם הוספה בתורה ומצוותי', והרי עבודת ה' בשלימות
17 יכולה להיות רק כאשר האדם הוא במצב רוח טוב ("אויפגעלייגט"), והגוף אינו מבולבל מרעב וצמאון
18 ותענית וכו', ובלשון פסק הרמב"ם בהלכות דעות⁴³: "היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא", וכפי
19 שמבאר בארוכה לפנ"ז ולאח"ז, "שאי אפשר שיבין וישתכל בחכמות והוא רעב וכו'"⁴⁴ (ענין התענית
20 וכו'); אלא שיש להבטיח שיהי' זה בהתאם להמצוה לקיים דברי בעל ההילולא והיאָרצייט דבי' עסקינן.

*

22 ה. והנה, כל האמור לעיל בנוגע למוצאי שבת הקשור עם יום ההילולא, שייך בכל יום הילולא שחל
23 בשבת; אמנם, כיון שכל ענין הוא בהשגחה פרטית ועד לפרטי-פרטים, הרי מובן, שבמוצאי שבת של
24 פרשה מסויימת, יש הוראה מיוחדת הקשורה עם ענינו המיוחד של מוצאי שבת זה לגבי שאר מוצאי
25 שבת, שזהו הזמן ה"מוצע" שממנו לוקחים עניני השבת על הימים שלאח"ז, כמדובר לעיל (ס"ב).

26 ובנוגע לקביעות שנה זו – כפי שנקבע ע"י חכמי ישראל על כל הדורות כולם, החל מהלל הנשיא
27 עד שיבוא מורה צדק, שאז יתחילו עוד הפעם לקדש החדשים ע"פ הראי', כך, שזהו ענין בתורה – הנה
28 יום ההילולא דעשירי בשבט תשל"ד חל בשבת פרשת בשלח, והתועדות זו בתור סיום וחותם יום
29 ההילולא היא במוצאי שבת פרשת בשלח.

30 ו. והענין בזה:

31 דובר לעיל⁴⁵ אודות אחת הנקודות של הענין ד"בשלח" (שזהו השם שבו נקראת הפרשה כולה, וגם
32 השבת נקרא שבת פרשת בשלח) – שהיציאה ממצרים היתה באופן שבנ"י שולחו ממצרים, והשילוח הי'

(35) ויק"ר פכ"ה, ב – הובא ונתבאר בלקו"ת ר"פ קדושים. ראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 133. וש"נ.
 (36) ברכות מ, סע"א.
 (37) ראה גם שיחת יו"ד שבט תשט"ז ס"ג ואילך (תורת מנחם – התועדויות חט"ז ס"ע 41 ואילך). וש"נ.
 (38) תהלים לד, טו. לו, כז.
 (39) ראה לקו"ת בלק ע, ג. ובכ"מ.
 (40) ראה תניא פמ"א. פנ"ב.
 (41) ראה יבמות ג, סע"ב. ועוד. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חכ"ב ע' 161.
 (42) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"י"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 (43) רפ"ד.
 (44) שם ספ"ג.
 (45) שיחת ש"פ בשלח ס"ד ואילך (תורת מנחם – התועדויות חע"ה ע' 95 ואילך).

- 1 ע"י פרעה מלך מצרים, "בשלח את העם"⁴⁶, היינו, שפרעה בעצמו מסייע ומכריח ועושה את כל
2 התלוי בו שבנ"י יצאו ממצרים.
- 3 ובזה נכלל גם אופן היציאה ממצרים – "וינצלו את מצרים"⁴⁷, "שעשאוה כמצודה שאין בה דגן ..
4 כמצולה שאין בה דגים"⁴⁸, וכהפירוש בזה⁴⁹, שהענין ד'וינצלו את מצרים" הי' הן בנוגע לענינים
5 הקשורים עם "דגן", "ארץ ממנה יצא לחם"⁵⁰, שמורה על "עלמא דאתגלייא", והן בנוגע לענינים
6 הקשורים עם "דגים", ברואים שבים, שמורה על "עלמין סתימין" [ולהעיר שענין זה שייך במיוחד
7 למצרים שכל חיותה היתה מן המים של היאור⁵¹] – שנטלו את כולם מן ה"מצודה" ומן ה"מצולה".
- 8 [וזהו טעם האיסור לחזור למצרים⁵², כמ"ש⁵³ "לא תוסיפו לראותם עוד" – כפי שמבאר האריז"ל⁵⁴
9 שבצאתם ממצרים לקחו בני עמהם את כל ניצוצות הקדושה שהיו אז שם, ובמילא, מקום שאין בו
10 ניצוץ קדושה, אין ליהודי מה לעשות שם, כי, אצל יהודי, כל תנועה וכל רגע מחייו מחושבים לצורך
11 עבודתו לקונו, שהרי "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני"⁵⁵, וכיון שזוהי כל מציאותו שבשבילה נברא,
12 הרי מובן בפשטות ע"פ דין, שכאשר ישנו רגע מסויים שבו אינו משמש את קונו, הרי זו סתירה והיפך
13 כל בריאתו; ולכן, כשיש ארץ שהוציאו ממנה את כל ניצוצות הקדושה, הן הענינים שהיו בגלוי
14 ב"מצודה", והן הענינים שהיו טמונים ב"מצולה" (כמו ג' המטמוניות שקיבץ יוסף⁵⁶) – נאסר ליהודי לילך
15 לשם.
- 16 אלא שלאח"ז הנה מאיזו סיבה שתהי' הובאו לשם ניצוצי קדושה חדשים⁵⁷, ולכן "מותר לחזור לארץ
17 מצרים לסחורה ולפרקמטיא"⁵⁸, כיון שיש צורך לערוך "מסחר" – לחזור ולהוציא את ניצוצי הקדושה;
18 אבל כיון שניצוצי קדושה אלו אינם שייכים למקום זה באופן של קביעות, מצד הישוב עצמו, אלא רק
19 הובאו לשם ע"י נוסע שעבר במקום זה כו', לכן גם ההיתר לחזור לשם הוא רק באופן עראי, "לסחורה
20 ולפרקמטיא", אבל לא לישב שם בקביעות].
- 21 ועוד זאת, שהי' זה באופן ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה"⁵⁹, "בריש גלי"⁶⁰, וכפירוש רש"י "בגבורה
22 גבוהה ומפורסמת" – דכיון שהיציאה ממצרים היא באופן ד'בשלח פרעה גו', שהי' אז "מולך בכיפה"
23 (כמבואר במדרשים⁶¹), הרי היא באופן ש"יוצאים ביד רמה", "בגבורה גבוהה ומפורסמת" בכל העולם
24 כולו ובכל העולמות כולם.
- 25 ז. ויש להוסיף ולהעיר אודות דבר פלא בסדר הפרשה:
- 26 הפסוק "ובני ישראל יוצאים ביד רמה", מקומו לכאורה בסיפור היציאה ממצרים שבפרשת בא, או
27 עכ"פ בהתחלת פרשת בשלח, והיינו, שמיד לאחרי ההתחלה "ויהי בשלח את העם", הי' הכתוב
28 צריך לומר "ובני ישראל יוצאים ביד רמה", ולאח"ז "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים"⁴⁶.
- 29 אבל סדר הפרשה הוא – שתחילה מסופר שפרעה חזר בו, "ויהפך לבב פרעה גו"⁶², עם כל גודל

(46) ר"פ בשלח.

(47) בא יב, לו.

(48) ברכות ט, ב. פסחים קט, א.

(49) ראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' ער. וראה גם שיחת כ"ף מנ"א תשכ"ט ס"ג (תורת מנחם – התועדויות חנ"ז ע' 240). וש"נ.

(50) איוב כח, ה.

(51) ראה פרש"י ר"פ מקץ. ויגש מז, יו"ד. וארא ז, יזיט.

ועוד.

(52) רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ז.

(53) בשלח יד, יג. וראה מכילתא עה"פ.

(54) ראה פע"ח ש"ח פ"ג. שעמה"צ ס"פ ראה. ל"ת וסה"ל

ר"פ תצא.

(55) משנה וברייאא סוף קידושין (ע"פ הגירסא בש"ס כת"י אוסף כתבי היד של תלמוד הבבלי – ירושלים תשכ"ד). וכ"ה במלאכת שלמה למשניות קידושין שם. ועוד.

(56) פסחים שם. וש"נ.

(57) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ס ע' 124. וש"נ.

(58) רמב"ם שם ה"ח.

(59) שם, ח.

(60) ת"א עה"פ.

(61) ראה מכילתא שם, ה. שמו"ר פט"ו, יו"ד. זח"ב ו, א.

(62) שם, ה.

1 ההפחדה שבהמשך הכתובים⁶³: "ויקח שש מאות רכב בחור גו' ושלישים על כולו", "וירדוף אחרי בני
2 ישראל"; ולאח"ז אומרת התורה "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" ...!

3 אך הענין הוא – שכוונת הכתוב להורות שאפילו כשרואים שהגוי מתחרט על הבטחתו, אין זה
4 עושה רושם על בני", ואינם מתפעלים מזה שישנו פרעה, ויש לו "שש מאות רכב בחור גו' ושלישים
5 על כולו", אלא גם במעמד ומצב כזה הנה "בני ישראל יוצאים ביד רמה", כיון שה"יד רמה" שלהם
6 קשורה עם "גבורה גבוהה ומפורסמת" של הקב"ה, שהוא המקור של גבורת ישראל.

7 וכדאיתא במכילתא על הפסוק "ובני ישראל יוצאים ביד רמה": "מגיד הכתוב שכשהיו המצרים
8 רודפים אחרי ישראל היו מנאצים ומחרפים ומגדפים, אבל ישראל מרוממים ומשבחים ונותנים שבח
9 וגדולה תהלה ותפארת למי שהמלחמה שלו ("ה' איש מלחמה"⁶⁴), כענין שנאמר⁶⁵ .. ה' אלקי אתה
10 ארוממך אודה שמך גו'".

11 ת. ובקביעות שנה זו שיום ההילולא קשור עם פרשת בשלח, יש הוראה מיוחדת שלמדים מנקודת
12 כל הפרשה כולה – שהיציאה ממצרים היא באופן שלוקחים משם את כל ניצוצות הקדושה, ועאכו"כ
13 שאפילו יהודי אחד לא נשאר בגלות מצרים, ובדוגמת זה תהי' הגאולה האחרונה האמיתית והשלימה⁶⁶.

14 ועוד נקודה עיקרית – "ובני ישראל יוצאים ביד רמה", והיינו, שבנוגע לכל הענינים שבהם יצטרך
15 יהודי לעסוק בימים שלאחרי מוצאי-שבת זה, נותנים כח מלמעלה שיוכל לעסוק בהם "כריש גלי", מבלי
16 להתפעל מאף אחד – אם רק "מרוממים ומשבחים .. למי שהמלחמה שלו .. ה' אלקי אתה ארוממך
17 גו'".

18 ובהמשך לזה נעשית בקיעת ים סוף, והולכים "אל ארץ טובה ורחבה"⁶⁷, בגאולה האמיתית והשלימה
19 ע"י משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

20 * * *

21 ט. בנוגע לפסוק "ובני ישראל יוצאים ביד רמה", ישנו הדיוק שכאן לא נאמר הלשון "עם", כמו
22 בתחילת הפרשה: "ויהי בשלח פרעה את העם", אלא כאן נאמר על כולם "ובני ישראל יוצאים ביד רמה".

23 ואיתא בזהר – ברעיא מהימנא הידוע⁶⁸ (שהובא באגה"⁶⁹) בנוגע לגאולה העתידה: "בהאי חיבורא
24 דילך .. יפקון בי' מן גלותא ברחמי",

25 ובהמשך לזה⁷⁰ מבאר מה שמצינו אודות ההפלאות דימות המשיח, וביחד עם זה ישנו מאמר רז"ל
26 הידוע⁷¹ "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד" – שאלו שישארו ח"ו בדרגא
27 של "עמי הארץ", הנה "מסטייהו לית בין גלותא לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד", משא"כ
28 בנוגע ל"תלמידי חכמים" (אלו שלומדים תורה וכן אלו שהם "תמכין לאורייתא"⁷²), תהי' כל ההפלאה
29 והרעש ("שטורעם") שמצינו בנוגע לימות המשיח.

30 [וזהו גם אחד הביאורים והסברים בשיטת הרמב"ם, כמדובר בארוכה במשך הקיץ⁷³ שמצינו סתירות
31 בדברי הרמב"ם ממקום למקום, אם ס"ל כהדעה ש"אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד
32 מלכיות בלבד"⁷⁴, או שס"ל כהדעה שמפליאה ביותר את מעלת ימות המשיח].

(69) רסכ"ו.

(70) שם קכה, א.

(71) ברכות לד, ב. וש"נ.

(72) זח"ג נג, ב.

(73) ראה שיחת י"ב תמוז דאשקד ס"ל (תורת מנחם –

התועדויות חע"ג ע' 50 ואילך). וש"נ.

(74) הל' תשובה ספ"ט.

(63) שם, ז ואילך.

(64) שם טו, ג.

(65) ישעי' כה, א.

(66) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ב ריש ע' 122.

וש"נ.

(67) שמות ג, ח.

(68) ח"ג קכד, ב ואילך.

ומסיים שם בנוגע להחילוק בין עמי הארץ לתלמידי חכמים:

"עמי – עמי הארץ, ישראל – תלמידי חכמים, ובגינייהו איתמר ובני ישראל יוצאים ביד רמה".

והיינו, שכיון שעומדים בדרגת "בני ישראל", שזוהי דרגא נעלית יותר ממ"ש בהתחלת הפרשה "בשלח פרעה את העם", לכן נעשית היציאה ממצרים "ביד רמה".

ובאופן כזה תהי' גם הגאולה בימות המשיח, עלי' נאמר⁷⁵ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" – לא רק ביטול "שעבוד מלכיות בלבד", אלא באופן ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה", דכיון שיהיו בדרגת "בני ישראל", תהי' היציאה מהגלות "ביד רמה", בכל הרוממות גבהות והתנשאות שבימות המשיח.

י. והנה, ידוע מאמר רבינו הזקן⁷⁶, שבזמננו אין "עמי-הארץ" כמו שהיו בזמן הש"ס, אבל אין גם "תלמידי-חכמים" גדולים כ"כ כמו שהיו אז.

ומזה מובן, שמ"ש בזהר אודות עמי הארץ, ש"מסטרייהו לית בין גלותא לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד", הרי זה שייך רק ל"עמי הארץ" שאינם שייכים כלל לשום ענין; אבל אלו שיש להם שייכות ל"תמכין לאורייתא", שמצד זה מקדימים זבולון לישכר⁷⁷, ובפרט אם הם גם לומדים תורה בעצמם, עכ"פ "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית"⁷⁸ – הרי הם בדרגת "בני ישראל" שלכן "יוצאים ביד רמה".

אמנם, גם ב"בני ישראל" עצמם יש כמה דרגות, ע"ד שיש כמה דרגות ב"תלמידי חכמים" שכולם נקראים בשם "בני ישראל".

וכיון שרוצים שיתוסף ככל היותר בענין ד"יד רמה", הרי מובן, שצריך להוסיף יותר בהסיבה והכלי לזה – דרגת תלמידי חכמים, ש"בגינייהו איתמר ובני ישראל יוצאים ביד רמה".

ובסגנון אחר – במילים פשוטות: עד כמה שלמד וזוכר ויודע עד רגע זה – אסור לו להסתפק בכך, אלא אדרבה: "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים"⁷⁹, וכיון שהוא סבור שיש לו כבר "מאתיים", צריך להיות "רוצה ד' מאות" – כפי שנקבע בטבע בני אדם מצד הטבעיות שלהם, ועאכ"כ שצריך להיות כן בנוגע לתורה, ש"טוב סחרה מכל סחורה"⁸⁰, ו"יקרה היא מפנינים"⁸¹.

יא. וזהו גם מהטעמים להנהגת בעל ההילולא – שמחד גיסא התעסק להבטיח לימוד אל"ף-בי"ת לילדים קטנים, ולימוד מקרא עם "בן חמש" בשנים או בדיעות, וביחד עם זה התעסק גם בתמיכת והחזקת אנשי כולל שלמדו תורה לשמה בהתמדה גדולה במשך כמה שנים, וביחד עם זה – להגדיל את ענין לימוד פנימיות התורה עד להשכלה והעמקה הכי גדולות⁸².

כלומר: גם כשנמצאים במעמד ומצב שצריך להבטיח לימוד אל"ף-בי"ת, לימוד חומש ולימוד הלכה פשוטה – משקיעים גם כחות ומסירות נפש, שאלו שיש להם כבר "מנה" ו"מאתיים" וגם "ד' מאות", יוכלו להשיג עוד יותר – "שמונה מאות" וכו' וכו', ובלשון הכתוב⁸³: "יגדיל תורה ויאדיר".

ולהעיר מהמדובר כמ"פ⁸⁴ שבפסוק זה מצינו שתי דרשות מן הקצה אל הקצה:

(75) מיכה ז, טו.
 (76) ראה תו"א מקץ מא, א.
 (77) ברכה לג, יח ובפרש"י.
 (78) מנחות צט, ב.
 (79) ראה קה"ד פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי שרה. ועוד.
 (80) פיוט "שישו ושמחו בשמח"ת".
 (81) משלי ג, טו.
 (82) ראה גם שיחת יו"ד שבט תשכ"ו ס"ב ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חמ"ו ע' 31 ואילך). שם חס"א ע' 23. וש"נ.
 (83) ישעי' מב, כא.
 (84) ראה שיחת יו"ד שבט תשט"ו סכ"א ואילך (תורת מנחם – התוועדויות ח"ג ע' 240 ואילך). וראה גם שם חס"ז ע' 371. וש"נ.

1 בגמרא מסכת חולין⁸⁵, הובא הפסוק "יגדיל תורה ויאדיר" בנוגע למי שיודע כבר כל הלכות התורה,
2 אלא שמוסיף ענין בלימוד התורה – כמבואר בהלכות תלמוד תורה⁸⁶ בנוגע לסדר הלימוד, שיש קדימה
3 ללימוד הלכות הצריכות לידע את "המעשה אשר יעשון", ולאח"ז מגיעים לדרגא שהלימוד הוא באופן
4 של "דרוש וקבל שכר"⁸⁷ (שמלבד ענין השכר, אין זה נוגע אליו למעשה בפועל).

5 ואילו הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה⁸⁸ (ע"פ גירסתו במסכת ב"ב⁸⁹) מביא הפסוק "יגדיל תורה
6 ויאדיר" לענין "מלמד תינוקות שבא חבירו ופתח בית ללמד תינוקות בצדו כו"⁹⁰.

7 ונמצא, ש"יגדיל תורה ויאדיר" קאי הן על מלמדי תינוקות של בית רבן, והן על תלמיד חכם היותר
8 גדול שנמצא בדרגא שיודע כבר כל הדרוש להמעשה אשר יעשון.

9 יב. ובהנוגע לענינו:

10 כמדובר כמ"פ שכאשר מתאספים יחדיו בקשר למאורע שקשור עם שיטה קבועה בעבודת ה' בענין
11 הדרת הדור, הדרכה והשפעה על כל אלו שישמעו על זה, ובנדוד"ד, ההדרכה של בעל ההילולא, שממנו
12 יראו וכן יעשו, לעסוק מתוך מס"נ בנוגע ללימוד תינוקות של בית רבן, וביחד עם זה, גם בנוגע ללימוד
13 באופן ד"יגדיל תורה ויאדיר" בתכלית העילוי, הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה – הרי זה צריך
14 להיות (כמו בכל הענינים) באופן ד"קשוט עצמך"⁹¹, היינו, שלכל לראש צריך לפעול זאת בעצמו, כאמור
15 לעיל, להוסיף בקביעות עיתים בתורה, הלוך והוסיף ואור; ולאח"ז גם כשפוגש יהודי נוסף, צריך מיד
16 לשאול אותו – בדרכי נועם בקירוב הלבבות וכו' – אודות קביעות עיתים בתורה, ולהסביר לו שצריך
17 להוסיף בלימוד התורה כהנה וכהנה, הלוך והוסיף ואור.

18 ונוסף על הציווי בזה במשך כל השנה כולה – הנה בבוא יום ה"יארצייט" וההילולא, שאודותיו
19 מבואר באגה"ק⁹² (כמוזכר ביום הש"ק¹⁵) ש"פעולתו אשר עבד", "כל עמל . . שעמלה נפשו", "מתגלה
20 ומאיר בבחי' גילוי מלמעלה למטה" (כפי שהוא במקורו ושרשו), ו"הימים האלה נזכרים ונעשים"⁹³,
21 שכאשר "נזכרים" מתוך חיות אזי חוזרים ו"נעשים" כל ההמשכות וההשפעות מחדש⁹⁴ – נמשכת נתינת
22 כח מיוחד שיוכלו לעשות זאת בהצלחה רבה בהנוגע לעצמו, ובהצלחה רבה בנוגע ליהודי נוסף שביכלתו
23 להשפיע עליו, ובאופן ש"מאיר עיני שניהם הוי"⁹⁵, כדברי הגמרא במסכת תמורה⁹⁶.

24 וכך מתקיימת ההבטחה ש"הבטיחה תורה שסוף ישראל (שסוכ"ס נעשים כולם בדרגת "בני ישראל")
25 לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שנאמר⁹⁷ והי' כי יבואו עליך כל הדברים וגו' ושבת עד ה'
26 אלקיך ושב ה' אלקיך וגו'" (כמ"ש הרמב"ם⁹⁸), בגאולה האמיתית והשלימה בעגלא דידן, ע"י משיח
27 צדקנו, ובאופן ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה".

28 * * *

29 יג. איתא במדרש⁹⁹ "כל המלכיות נקראו על שם מצרים, ע"ש שהם מצירות לישראל", שלכן למדים
30 כמה פרטים שהיו בגלות מצרים בנוגע לכל הגלויות, וגם לגבי הגאולה שבאה לאחרי הגלות, ועאכו"כ
31 בנוגע לגאולה האמיתית והשלימה.

(93) אסתר ט, כח.

(94) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(95) משלי כט, יג.

(96) טז, א. הובא בהקדמת התניא.

(97) נצבים ל, א ואילך.

(98) הל' תשובה פ"ד ה"ה.

(99) ב"ר פט"ז, ד.

(85) סו, ב. וש"נ.

(86) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב ואילך. וש"נ.

(87) סוטה מו, א. וש"נ.

(88) ספ"ב.

(89) כא, סע"א. כב, רע"א.

(90) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז שם ע' 367

ואילך. וש"נ.

(91) ב"מ קז, סע"ב. וש"נ.

(92) סז"ך-כח.

- ובהקדמה¹⁰⁰ – שכל ענין הגלות הוא (לא בגלל שלגוי יכולה להיות איזו שליטה ח"ו על יהודי, אלא) רק "מפני חטאינו גלינו מארצנו":
- כיון שיהודי איפשר ל"א-ל זר אשר בקרבך"¹⁰¹, זה יצר-הרע, להכנס ולחוות דעה, עכ"פ בדבר קטן, במעשה אחד או דיבור אחד או מחשבה אחת – אזי נחסר בהשלימות שלו, שזהו ענין החטא בדקות – "חטא" מלשון חסרון¹⁰², כמו "אני ובני שלמה חטאים"¹⁰³, חסרון בהשלימות, ומזה בא אח"כ ענין של חטא כפשוטו. ובלשון הכתוב¹⁰⁴ הידוע: "מושכי העוון בחבלי השוא" – בחבלים דקין, אבל אינו נעצר כו', עד שלאח"ז נעשה רח"ל "כעבות (חבלים עבות שמושכים בהם את) העגלה חטאה".
- וכיון שע"י "חטאינו" מכניסים את הנפש האלקית ב"גלות" אצל ה"גוי" וה"מצרי" הפנימי שלו – נעשה עי"ז "גלינו מארצנו".
- ומזה מובן, שכל פעולה של תשובה וכל פעולה ששוללת חלק מ"חטאינו" – הרי זו פעולה שמקרכת את הגאולה, להיותה פעולה של גאולה מהיצה"ר, "א-ל זר אשר בקרבך".
- אמנם, מבואר בחסידות¹⁰⁵, שאע"פ שהגלות הוא אמנם ענין של עונש, אבל כיון שזהו עונש של "תורת חסד", הרי מובן שבעונש גופא יש ענין של חסד.
- ובלשון הגמרא¹⁰⁶: "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפיוזן לבין האומות", כפי שלמדים ממ"ש¹⁰⁷ (בהפטרות פרשת השבוע) "צדקת פרוזנו בישראל", ע"ד אל תקרי פרוזנו אלא פזרונו¹⁰⁸.
- ונקודת הביאור בזה – שענין הגלות הוא כדי ש"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"¹⁰⁹, ע"י בירור הניצוצות מכל המקומות שנתפזרו בין האומות, כדלקמן.
- יד. והענין בזה:
- כאשר יהודי נמצא במעמד ומצב של שלימות, הנה מצד שלימותו, הרי גם בהיותו במקומו, יכולה להגיע פעולתו אפילו במקום רחוק.
- וע"ד שמצינו בנוגע למלך – והרי "מאן מלכי רבנן"¹¹⁰ – שלהיותו מלך גדול ונורא, אין צורך שיבוא בעצמו לכל פינות מדינתו ולהורות מה לעשות, אלא די בכך שיושב בהיכל מלכותו, ומשם מוציא הוראה, חוק או ציווי, ומצד הגדלות והרוממות וההתנשאות שלו, הרי זה מגיע אפילו בפינה רחוקה, וכששומעים שם שאמר זאת מלך גדול, אזי מקיימים זאת כמו שהיו בד' אמות גשמיים של המלך.
- ועד"ז בנוגע ל"עמך כולם צדיקים"¹¹¹, וכדברי רבינו הזקן ש"נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש" (כנ"ל ס"א), ו"העצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו" (כמאמר הידוע של הבעש"ט¹¹²) – שכאשר ה"חלק אלקה ממעל ממש" הוא אצלו בשלימותו, הנה בכל מקום שיש ניצוץ קדושה, שזהו כל דבר בעולם ששייך אליו שביכולתו לפעול בו, אינו צריך לכתת את רגליו ולבוא לשם בגופו, וע"י הגוף – גם בנשמתו, אלא די בכך שבהיותו במקומו "יפוסק" שענין פלוני שנמצא בקצווי תבל, צריך להשתנות ולהיות באופן ש"בכל דרכיך דעהו"²⁹, ואז מרגיש זאת הניצוץ קדושה ששייך אליו, ונעשה ניצוץ קדושה בגלוי.

(107) ס' שופטים ה, יא.
 (108) ראה גם רד"ה א"ר אושעיא מ"ד צדקת פרוזנו בישראל תשי"ד (תורת מנחם – התוועדויות ח"י ריש ע' 209). שם ח"ל ע' 278. וש"נ.
 (109) לך לך טו, יד.
 (110) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).
 (111) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.
 (112) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ז. וש"נ.

(100) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ה ע' 15. וש"נ.
 (101) ראה שבת קה, ב.
 (102) ראה לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ.
 (103) מלכים"א א, כא ובפרש"י.
 (104) ישע"י ה, יח (ובמצו"ד). וראה סוכה נב, א. וש"נ.
 (105) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"י ס"ע 56 ואילך.
 ח"י"ד ע' 191. ח"י"ז ע' 123 ואילך. חכ"ג ס"ע 136. ועוד.
 (106) פסחים פז, ב.

- 1 וכידוע המשל הגשמי המובא על זה¹¹³ – שכאשר יש אבוקה גדולה ביותר, הרי היא מאירה במקום
2 רחוק ביותר.
- 3 וע"ד שמצינו בפשטות בנוגע לימי שלמה, ש"שמע שלמה" הלך בכל הארצות, ומלכת שבא וכל עמי
4 הארץ הביאו לו מתנות ומס (כמסופר בארוכה בתנ"ך¹¹⁴) – מבלי שיצטרך לילך בעצמו לשם ולקבל זאת.
5 ועד"ז גם "לשלמה אלקים משפטיך למלך תן וצדקתך לבן מלך"¹¹⁵, כפירושו הבי"ב¹¹⁶ שקאי על מלך
6 המשיח, ש"מלכי שבא וסבא אשכר יקריבו"¹¹⁷, "כל גויים יעבדוהו"¹¹⁸ (החל מזה ש"אויביו עפר
7 ילחכו"¹¹⁹, לאחרי ש"ילחם מלחמות ה' וינצח"¹²⁰), ככל אריכות פרטי הדברים שבמזמור זה, שכל זה
8 יהי' באופן שיביאו את כל הענינים השייכים לבני' ואליו בפרט למקומו הוא, מבלי שיצטרך ללכת לשם.
9 אבל כאשר חסר בשלימות האבוקה, שאינה אבוקה גדולה, או שאינה מאירה בכל ה"שטורעם"
10 והתוקף – אזי מגיע האור רק במקום קרוב.
- 11 ודוגמתו בנמשל – שכאשר ישנו ענין בעולם ששייך אליו וצריך לבררו, והאור שיש לו ב"תורה
12 אור"²² הוא באופן שחסר בו "שטורעם", חיות והתלהבות, שעי"ז יוכל להגיע למקום רחוק – אזי צריך
13 לבוא בעצמו למקום זה, שאז מספיק גם אור מועט, כיון שנמצא בקירוב מקום.
- 14 טו. ומכאן יש הוראה ומענה על שאלה שנשאלת ע"י כו"כ, שמענה זה ניתן כבר בגלות מצרים וגאולת
15 מצרים – בדוגמת השאלה ששאלו אצל בעל ההילולא, והשיב עלי' ע"י סדר חייו במשך כל פעולתו
16 בחיים.
- 17 ובכן, השאלה היא: מדוע צריך למס"נ כ"כ עבור ענינים שנמצאים מחוץ לד' אמות (אף שגם הם
18 אינם ד' אמות מדודות ומוגבלות, אלא ד' אמות גדולות ורחבות, "אידישע ד' אמות") – כדי ש"דבר
19 הוי' זו הלכה"¹²¹, "נר מצוה ותורה אור"²², יגיע עד לפינה רחוקה?!
- 20 וכפי שהי' אז, ששלחו שלוחים – ו"נסעו" יחד עמהם ברוחניות¹²², באופן ש"שלוחו של אדם
21 כמותו"¹²³ – לפינה נדחת שבמדינה ההיא, שבה נמצא יהודי אחד או יהודים אחדים, למרות שהדבר הי'
22 כרוך עם טירחא רבה וסכנת נפשות בפועל – בה בשעה שהיו יכולים לעסוק באותה טירחה במקומו
23 הוא, ובמדה פחותה של סכנה.
- 24 טז. והמענה על זה – ישנו כבר מזמן גלות וגאולת מצרים:
- 25 כברית בין הבתרים נאמר "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה"¹²⁴, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"¹⁰⁹.
26 ומסופר במדרוז¹²⁵ שבנ"י טענו להקב"ה שהם מוותרים על ה"רכוש גדול", ובלבד שיצאו מגלות מצרים
27 (שהיתה באופן ש"עבדום וענו אותם") רגע אחד קודם, ואעפ"כ אמר להם הקב"ה, שהיציאה ממצרים
28 תלוי' בכך שתהי' "ברכוש גדול", ולכן צוה הקב"ה למשה "דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו
29 ואשה מאת רעותה (משכנתה ומגרת ביתה) כלי כסף וכלי זהב (ושמלות)"¹²⁶, "שלא יאמר אותו צדיק
30 ועבדום וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם".

119) שם, ט.

120) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

121) שבת קלח, ב.

122) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ריש ע' 215.

וש"נ.

123) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

124) לך לך טו, יג.

125) ברכות ט, סע"א ואילך. וראה גם שמור"ר פ"ג, יא.

126) בא יא, ב (שמות ג, כב).

113) ראה תו"א בראשית ה, סע"ד ואילך. לקו"ת במדבר ג,

סע"ד ואילך. ובכ"מ.

114) ראה מלכים"א ה ואילך. שם יו"ד.

115) תהלים עב, א. – ולהעיר, שע"פ המנהג לומר הקאפיטל

תהלים המתאים למספר שנותיו (ראה סה"מ י"א ניסן בתחלתו.

וש"נ) – בי"א ניסן תשל"ג הותחל אמירת מזמור זה (עד י"א ניסן

שנה זו – תשל"ד).

116) בפ"י הרד"ק עה"פ.

117) שם, יו"ד וברד"ק.

118) שם, יא.

1 ולכאורה: בגלל זה ש"קיים" או "לא קיים" צריך הקב"ה לייסר ח"ו את בני"י! ומה גם שהיתה לו
 2 ברירה מלכתחילה שלא לקשר זאת עם הבטחה ש"אחרי כן יצאו ברכוש גדול"!
 3 אך הביאור בזה – שכל ענין הגלות אינו ח"ו כדי לייסר את בני"י;
 4 בני"י צריכים לפעול בכל ענין שבעולם – שנודע להם אודותיו, או במקום שבו נמצאים – שיהי' ניכר
 5 בו טוב ואלקות, ובלשון הידוע¹²⁷: לעשות לו ית' דירה בתחתונים דוקא.
 6 ולכן אומרים ליהודי: שמע, עליך לדעת שבעיר שלך נמצא באיזה מקום ילד או ילדה שאינם יודעים
 7 מהי יהדות, או שיודעים רק את ה"אל"ף-ב"ית" (התחלה) של היהדות, אבל אינם יודעים אודות יוקר
 8 החשיבות של שבת, כשרות, טהרת המשפחה וכו'; ועוד עליך לדעת, שבפינה נוספת נמצא יהודי שלומד
 9 תורה, אבל הוא יכול ללמוד רגע נוסף, שעה נוספת או יום נוסף, ואתה יכול לעורר אותו שלא יהי'
 10 "שמח בחלקו"¹²⁷ בענינים רוחניים¹²⁸, אלא ירצה להוסיף כהנה וכהנה. ולכן עליך לפעול בכל זה.
 11 ובשביל זה היתה ירידת הנשמה "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"¹²⁹ – אף שאין לך גלות גדולה יותר
 12 מזה, כיון שמדובר אודות "חלק אלקה ממעל (כלשון הכתוב באיוב¹³⁰, ורבינו הזקן מדייק ומוסיף)
 13 ממש", ו"חלק אלקה ממעל ממש" זה נמשך ויורד בגוף, "משכא דחויא" (כלשון הזהר¹³¹ שהובא
 14 בתניא¹³² באריכות הביאור), בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה הימנו, כך, שאין לך "בירא
 15 עמיקתא" יותר מזה, ובפרט כשניתוסף בזה גם ענין הגלות כפשוטו.
 16 והפעולה בזה צריכה להיות ע"פ מארז"ל¹³³ "לא תהא יושב ושוקל במצוותי' של תורה כו', קלה
 17 שבקלות וחמורה שבחמורות", והיינו, שלמרות שהתורה עצמה אומרת שזו "קלה שבקלה" וזו "חמורה
 18 שבחמורות", אע"כ, כשבאה מצוה לידך, אזי "לא תהא יושב ושוקל":
 19 כאשר נודע ליהודי שבפינה רחוקה בעולם נמצא יהודי שיכולים לעזור לו בגשמיות [והרי גם עזרה
 20 ליהודי בגשמיות היא בכלל מצות "ואהבת לרעך כמוך"¹³⁴ שהיא "כלל גדול בתורה"¹³⁵] או ברוחניות
 21 או בשניהם יחד – יכול הוא אמנם "להתווכח" עם עצמו, שיש לו עבודה רבה כ"כ במקומו הוא, וא"כ,
 22 היכן יש לו זמן כח ומרץ וכו' לחשוב אודות יהודי שנמצא בקצוי תבל, אבל אע"כ, כיון שהגיעה אליו
 23 ידיעה זו, והרי כל ענין הוא בהשגחה פרטית, כי "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד
 24 לבטלה"¹³⁶, הרי זה סימן שדבר זה נוגע לו – לא באופן של ידיעה בעלמא, שאינה תכלית בריאתו
 25 בעולם, אלא באופן שיש ביכלתו לפעול שם שיהי' מצב טוב יותר מכמו שהי' עד עתה.
 26 וכאשר יהודי טוען, שכיון שנמצא בחושך כפול ומכופל של גלות חשוך ומר (ובפרט שעכשיו קושי
 27 הגלות הוא יותר מכמו שהי' בכל השנים שלפנ"ז), הנה לכל לראש צריך לדאוג לעצמו ולבני ביתו, ולכן
 28 עליו לעזוב (עכ"פ לרגע) את כל הענינים האלו, ולהסתפק בענינים שעושה בנוגע לעצמו, ודי בכך כדי
 29 שיצא מהמעמד ומצב ד"עבדום וענו אותם" – אזי מסבירים לו, שכל הענין של "ועבדום וענו אותם"
 30 הוא "כדי שיתוספו עליהם גרים"¹⁰⁶:
 31 ובהקדם השאלה של אדמו"ר האמצעי¹³⁷: הרי לא רואים שיש ריבוי גדול כ"כ של גרים (כהלכה,
 32 שרק הם נקראים "גרים") שבשביל זה כדאי שבנ"י יהיו בגלות חושך כפול ומכופל קרוב לאלפיים שנה! ?!

(133) ירושלמי פאה פ"א ה"א. תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב.

(127) אבות רפ"ד. פ"ו מ"ו.

(128) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' קכא (נעתק ועוד).

(134) קדושים יט, יח.

ב"היום יום" ל סיון).

(135) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(129) ע"פ ל' חז"ל – חגיגה ה, ב.

(136) שבת עז, ב.

(130) לא, ב.

(137) ראה תו"ח ר"פ חיי שרה. ובכ"מ.

(131) תקנ"ז בהקדמה (יו"ד, ב). תכ"א (מח, ב).

(132) פל"א. ועוד.

1 והמענה על זה – ש"יתוספו עליהם גרים" קאי על כל ענין שבעולם שמצד עצמו הוא חלק מהעולם,
 2 ויהודי עושה ממנו ענין של קדושה וטוב, שזהו בדוגמת גר כפשוטו, שנעשה מגוי – יהודי (כיון שעושים
 3 זאת ע"פ "דבר הוי' זו הלכה"), וכך עושים דבר של קדושה מדבר שבעולם שהוא דבר הרשות, שאם
 4 לא עושים ממנו דבר של קדושה, אינו שייך ליהודי, ובמילא הרי זה דבר של גויים ("אָ גויִאישע זאָך").
 5 וכמבואר בספרי מוסר¹³⁸, שהעולם נחלק לשלש סוגים: דברים שחייבים לעשותם – ענינים של מצוה;
 6 דברים שאסור לעשותם – "המעשה אשר לא תעשינה", ודברי הרשות; אבל המציאות של דברי הרשות
 7 היא רק באופן זמני, כי, דברי הרשות שיכולים להעלותם לקדושה – צריך יהודי לעשות מהם דבר של
 8 קדושה, ובלשון האמור לעיל (ס"ד): "בכל דרכיך דעהו" – שאין זה הידור מצוה, ענין של חסידות
 9 ומוסר לפנים משורת הדין, אלא דין פשוט בשולחן-ערוך¹³⁹ (באותו שו"ע שבו נאמרו כל דיני תפלה,
 10 שבת ויום הכיפורים, יום הקדוש וכו'), שאכילתו ושתייתו וטיולו כו' צ"ל באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם
 11 שמים"¹⁴⁰ ו"בכל דרכיך דעהו".

12 ולכן, כאשר יהודי מתחיל לטעון: מה נוגע לו כ"כ ה"רכוש גדול", ובלבד שיצא מהמעמד ומצב
 13 ד"ועבדום וענו אותם" – אומרים לו: אדרבה! כל הענין של "ועבדום וענו אותם" הי' כדי ש"אחרי כן
 14 יצאו ברכוש גדול", ואם לאח"ז תהי' היציאה ללא ה"רכוש גדול", הי' כל הענין כביכול ללא תועלת!
 15 נשמתו היתה יכולה להשאר "חצובה תחת כסא הכבוד"¹⁴¹, ללא שייכות כלל עם ענינים של עולם,
 16 ועאכו"כ ללא שייכות עם "ועבדום וענו אותם"; וכל ירידת הנשמה היתה כדי לפעול בעולם שיהי' דירה
 17 לו ית', ואם הוא מניח זאת על הצד ח"ו, הרי זה היפך כל כוונת נשמתו למטה!

18 הן אמת שצריך להיות בזה סדר מסודר, כפסק השו"ע¹⁴² שלכל לראש צריך להיות "בית הכנסת" שבו
 19 מתפלל להקב"ה, ו"מבית הכנסת לבית המדרש"¹⁴³, לקבוע עתים לתורה; אבל לאח"ז מוכרח להיות
 20 הענין ד"הנהג בהן מנהג דרך ארץ"¹⁴⁴, לפעול בעולם ההנהגה ד"שמרו דרך הוי' לעשות צדקה
 21 ומשפט"¹⁴⁵, כפי שהתחיל ע"י היהודי הראשון, "אחד הי' אברהם"¹⁴⁶.

22 יז. וזוהי הנקודה והסך-הכל של כל הענין:

23 פעולתו של בעל ההילולא שעסק בלהט ("זיך געקאָכט") ומסר נפשו לפעול על כל אחד ואחת
 24 מהאנשים ונשים שיהיו "משפיעים"¹⁴⁷, לילך ולפעול על יהודי נוסף להתקרב להקב"ה, לתורתו ולמצוותיו
 25 – הרי זה ענין ש"הזמן גרמא", דכיון שסוכ"ס צריכים להיפטר מהגלות, ובלשון בעל ההילולא¹⁴⁸:
 26 "לשרוף את שירי כתלי הגלות", ולצאת מהמעמד ומצב ד"ועבדום וענו אותם" – אזי חייבים ליקח את
 27 ה"רכוש גדול".

28 ואז יקויים היעוד⁵⁹ "ובני ישראל יוצאים ביד רמה", ובקרב ממש.

29 * * *

30 יח. בין פרטי ההוראות של בעל ההילולא, כולל גם עי"ז שהראה בעצמו דוגמא חי' (כמדובר כמ"פ
 31 שזהו האופן הכי פעיל כדי לפעול על הזולת), ובלשון חכמינו ז"ל¹⁴⁹: לא רק "נאה דורש", אלא גם
 32 "נאה מקיים" – ישנה גם הוראה המיוסדת על פס"ד הידוע בגמרא במסכת כתובות, כדלקמן (סי"ט).

(138) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ד ע' 300. וש"נ.
 (139) אר"ח סרל"א. וראה שו"ע אדה"ז שם סקנ"ו ס"ב.
 (140) אבות פ"ב מי"ב.
 (141) זח"ג כט, ריש ע"ב. וראה בהנסמן בנצו"ז לזח"א קיג, א.
 (142) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח רסקנ"ה. וש"נ.
 (143) ברכות בסופה. וש"נ.
 (144) שם לה, ב.
 (145) וירא יח, יט.
 (146) יחזקאל לג, כד.
 (147) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 49 [50]. תרצ"ז ע' 186 [199].
 תש"ב ס"ע 52 ואילך. תשי"ג ע' 77 ואילך. ועוד. וראה גם לקו"ש ח"י ע' 493 ואילך.
 (148) ראה אג"ק שלו ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).
 (149) חגיגה יד, ב. וש"נ.

וזהו גם המענה לשאלת כמה שטוענים: היתכן שעוסקים בלהט בהפצת המעיינות חוצה, או כפי שנקרא עתה: "ופרצת", שזהו ענין הקשור עם נסיעה למקום רחוק בגשמיות, למצוא שם יהודים שהם רחוקים ברוחניות, ולפעול עליהם, ובשביל זה נוסעים גם כאלו שלכאורה ענינם הוא לעסוק בלימוד התורה, ובאופן ד"יגדיל תורה ויאדיר" (לא רק כפירוש הרמב"ם שקאי על מלמדי תינוקות, אלא גם) לפי הפירוש היותר נעלה שבגמרא במסכת חולין (כנ"ל ס"ד) – שבענין זה מצינו כבר בגמרא שתי שיטות של תנאים כו', והגמרא מסיקה ומסיימת איזו שיטה חשובה יותר.

ובהקדמה¹⁵⁰ – שמדובר אפילו בזמן הש"ס, שאז הי' עיקר ענינם לימוד התורה, כפי שמבאר רבינו הזקן¹⁵¹ ש"ת הי' עיקר העבודה אצלם, וע"כ היו חכמים גדולים תנאים ואמוראים, שביחס ל"קומה שלימה"¹⁵² של בניי נקראים בשם "זרועות וירכין בסטרא דקדושה" (כפי שאומרים בנוסח של "מענה לשון"¹⁵³), משא"כ "בעתים הללו בעקבות משיחא" (כפי שנקראים בלשון הש"ס¹⁵⁴, ובלשון הקבלה¹⁵⁵: "מטו רגלין ברגלין"), שאז אוחזים בכירור הרגלים והעקביים של ה"קומה שלימה", הרי עיקר העבודה של רגלים היא – לא כמו עבודת הראש בלימוד התורה, או עבודת הלב הקשורה עם המדות שבלב, אלא בענין העשי', ש"המעשה הוא העיקר"¹⁵⁶ (בנוגע ל"רגלים"). – הרגל צריכה אמנם לדעת לאן צריך ללכת (כמובא הדין בשו"ע¹⁵⁷ "הוי רץ" לכל ענין של מצוה), ומהיכן צריך לברוח; אבל הפעולה והתכלית של הרגל – הרי זה ענין העשי', ולא ענין של הבנה והשגה.

וזהו בכללות החילוק בין זמן הש"ס, זמן המשנה והגמרא, וזמן הגאונים וכו', ולאח"ז עד דורותינו אלו – דאע"פ שבכל דור ניתוסף הענין ד"כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש", שגם זה "נאמר למשה מסיני"¹⁵⁸, כמו חידושו של ה"תלמיד ותיק" בכמה דורות שלפנ"ז, אבל אע"כ ישנו חילוק מהי עיקר העבודה ומה בא לאח"ז, ומהי העבודה של רוב ישראל ומהי העבודה של יחידי סגולה. וכפי שמצינו בגמרא¹⁵⁹ שיש הנהגה מיוחדת ששייכת לרשב"י וחבריו, ואינה שייכת עכשיו – אפילו בנוגע לדין¹⁶⁰, ועאכו"כ מצד פנימיות הענינים.

– ברור הדבר שהחיוב דלימוד התורה בכל ה"שטורעם" בנוגע לכל אחד מישראל, "בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין שהי' זקן כו'" (ככל פרטי הענינים שנימנו ברמב"ם¹⁶¹ ונעתקו ע"י רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה שלו¹⁴²), הרי זה דין בתורה, ש"התורה הזו לא תהי' מוחלפת"¹⁶², ולכן ישנו בכל התוקף גם עכשיו; אבל ישנו ענין של מצוה שהזמן גרמא, ועד למצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים, כדברי הגמרא במסכת מו"ק¹⁶³ בביאור הסתירה שבין הפסוקים: "כתיב¹⁶⁴ יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה, הא חפצי שמים ישוו בה, וכתביב¹⁶⁵ וכל חפצים לא ישוו בה, דאפילו חפצי שמים לא ישוו בה" – "כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, כאן במצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים", שדוחה לימוד התורה.

יט. ובכן, מצינו בגמרא¹⁶⁶ שישנם ב' אופנים-סדרים כיצד לפעול שתתקיים התורה אצל בני¹⁶⁷:

(150) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"ד ע' 262 ואילך.	(160) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"ו. וש"נ.
(151) תניא אגה"ק ס"ט (קיד, א).	(161) הלי' ת"ת פ"א ה"ח.
(152) לקרית ר"פ נצבים. ובכ"מ.	(162) עיקר הט' מ"ג העיקרים. וראה רמב"ם הלי' יסוה"ת
(153) ב"יה"ר" שלפני "ויהי נועם". וראה זח"ב רנח, א.	רפ"ט. הלי' מלכים פ"א סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד
(154) סוטה בסופה.	התשיעי.
(155) זח"ב שם (ובמק"מ).	(163) ט, סע"א ואילך.
(156) אבות פ"א מ"ז.	(164) משלי ג, טו.
(157) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"צ ס"ג. וש"נ.	(165) שם ח, יא.
(158) נסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.	(166) כתובות קג, ב (ובפרש"י). וש"נ.
(159) שבת יא, א.	(167) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ד ע' 400. וש"נ.

1 סדר הא', "דאם חס ושלום נשתכחה תורה מישראל, מהדרנא לי' מפלפולי", והיינו, שלהיותו למדן
2 גדול, הרי הוא בטוח בעצמו, שאפילו אם תחסר התורה באיזה מקום, אזי יבוא לשם להיות "ראש
3 ישיבה", ויחזיר מחדש את התורה.

4 וסדר הב' – כדברי ר' חייא: "אנא .. ציינדא טביא (צביים) .. ואריכנא מגילתא (ומתקן אני קלפים)
5 .. וסליקנא למתא דלית בה מקרי דרדקי, וכתיבנא חמשא חומשי לחמשא ינוקי, ומתנינא שיתא סידרי
6 לשיתא ינוקי, לכל חד וחד אמרי לי' אתני סידרך לחברך" (והיינו, שפועל בכל א' מהתינוקות חיות
7 והתלהבות בתורה כ"כ עד שהוא בעצמו לומד עם שאר התינוקות).

8 והגמרא מסיימת איזה סדר חשוב יותר – "והיינו דאמר רבי כמה גדולים מעשי חייא".

9 ודוקא באופן כזה פועלים "דלא משתכחה תורה מישראל", והיינו, שאין זה באופן ש"חס ושלום
10 נשתכחה תורה מישראל", ולאח"ז מחפשים עצה כיצד להחזיר ולהחיות את התורה מחדש, אבל בינתיים
11 עובר משך זמן שבו נמצאים במעמד ומצב ש"חס ושלום נשתכחה תורה מישראל", אלא מלכתחילה "לא
12 משתכחה תורה מישראל" אפילו לרגע אחד.

13 וכל זה – אפילו בזמן הש"ס, בזמנו של ר' חייא וחבריו, שאז היו כאלו שהי' בכחם להחזיר את
14 התורה ע"י הפלפול שלהם ("מהדרנא לי' מפלפולי"), אפילו "אם חס ושלום נשתכחה תורה מישראל",
15 כיון שידעו שגם מי שלא למד תורה או שכח התורה, יחזור וילמוד תורה ממנו, והלימוד הי' על מנת
16 שיחזור ויפועל בו כו'; ועאכו"כ עתה, שנמצאים בזמן כזה שצריכים לפועל על הזולת שירצה לשמוע
17 דבר תורה!

18 כ. אך עדיין צריך להבין בנוגע להנהגת ר' חייא:

19 ר' חייא, ובפרט כפי שנקרא בתלמוד ירושלמי בשם "ר' חייא רבה" – בודאי היו לו תלמידים ותלמידי
20 תלמידים, וא"כ, למה הוצרך לרוץ בעצמו ולצוד את הצבי, לתקן בעצמו את הקלף, לכתוב וללמוד חומש
21 עם בן חמש למקרא (כדיוק לשון הגמרא: "כמה גדולים מעשי חייא", לא "הנהגת חייא", "לימוד חייא"
22 או "הוראת חייא", אלא "מעשי חייא דוקא) – בה בשעה שהי' יכול לשכור אנשים שיעשו זאת?!

23 והביאור בזה בפשטות (דכיון שזוהי הלכה בתורה, צריך להיות הביאור כפשוטו) – שכאשר מתחילים
24 לסמוך שחלק מהעבודה ימסור לתלמידים, תלמיד אחד ילך לצוד את הצבי, והשני יכתוב את החומש,
25 והשלישי ילמד החומש עם התינוקות, ולעצמו ישאיר רק לימוד ענין עמוק בתורה, שאף א' אינו יכול
26 לעשות זאת מלבד ר' חייא בעצמו – לא יבוא הדבר לידי פועל.

27 כדי להבטיח שהדבר יבוא לידי פועל – צריך להתמסר בעצמו לכל הענין מתחילתו ועד סופו.

28 ומה גם שלאחרי כל מה שימסור לתלמידיו ותלמידי תלמידיו ומשרתיו ושכירו ולקיסו – ישארו עדיין
29 כו"כ מבניי שעדיין לא הגיע אליהם "דבר הוי' זו הלכה".

30 אלא מאי, "תורתו¹⁶⁸ מתי נעשית"? – הרי בודאי ששאלה זו היתה אצל ר' חייא, שהיתה אצלו חביבות
31 התורה, וביחד עם זה שהי' מלמד תורה, הי' גם תלמיד ומקבל מרבינו הקדוש, כלשון הגמרא¹⁶⁹: "רבי
32 לא שנה ר' חייא מנא לי'", ואעפ"כ התעסק עם מעשה בפועל, שזהו הכנה להכנה ללימוד התורה!

33 ועאכו"כ שבימינו אלו יש צורך והכרח להתעסק בכל הנ"ל; וכאמור לעיל שיש הלכה פסוקה ש"מצוה
34 שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים", הרי היא דוחה הענין דלימוד התורה לעצמו.

35 ובמקום ספק, הרי "אדם קרוב אצל עצמו"¹⁷⁰, ומצד טבע ותכונת נפשו יש לו נטי' לא' מב' הקוויץ,
36 לכאן או לכאן; ובשביל זה ישנם "מאן מלכי רבנן"¹¹⁰ שאצלם צריכים לברר את הדין ע"פ שו"ע – כיצד

(170) יבמות כה, ריש ע"ב. וש"נ.

(168) לשון הגמרא – שבת יו"ד, א.

(169) נדה סב, ב.

1 לחלק את זמנו בין "מעשי חייא" ללימוד התורה לעצמו, או לימוד התורה באופן ד"יגדיל תורה ויאדיר"
2 עם השני.

3 כא. ובהוספה על האמור לעיל שתובעים זאת מכל אחד, יש בזה עוד תנאי – שההתעסקות בזה
4 צריכה להיות מתוך חיות והתלהבות:

5 יכולים לעשות ענין באופן של "מצות אנשים מלומדה"¹⁷¹, ולכאורה, כשמדובר אודות ענין של צדקה,
6 כבנדוד, שמתעסקים עם יהודי נוסף ללמוד עמו ענין בתורה או לעזור לו בקיום המצוות, הרי אצל
7 ה"עני" שמקבל הצדקה אין נפק"מ אם כוונתו של הנותן היא לשמה או שלא לשמה (כמבואר
8 בפוסקים¹⁷²).

9 אבל רואים בפועל, שכאשר צריך לקרב רחוקים, תלוי' ההצלחה בכך שהזולת מרגיש שמדברים אליו
10 ב"דברים היוצאים מן הלב", ולא באופן שמדבר כדי לצאת ידי חובתו, בבחי' "מה חובתי ואעשנה"¹⁷³,
11 ולאח"ז יוכל להתעסק בענין אחר (שאודותיו חושב גם בשעת מעשה, אלא שאין לו ברירה, ובינתיים
12 צריך לעשות ענין זה בעל-כרחו) – שאז יכולה להיות רק הצלחה קטנה, או שדבריו הם להבל ולריק,
13 רח"ל, מבלי לפעול על הזולת.

14 וכפי שרואים בפועל במיוחד בנוגע להנוער שבדורנו, שכאשר רוצים לפעול אצלם ענין של תורה
15 ומצוותי', הנה התנאי הראשון הוא – שיהי' אצלם הרגש שאכן נוגע לו שפלוני ילמד ענין בתורה ויקיים
16 מצוה בפועל.

*

17
18 כב. ויש לקשר ענין זה עם כללות החילוק בין "והלכת בדרכיו"¹⁷⁴ לענין ד"לדבקה בו"¹⁷⁵.

19 ובהקדמה – שבדרך כלל הסדר הוא לקשר את יום ההילולא (שזהו ענין של "יאָרצייט") עם סיום
20 מסכתא, כדי לצאת י"ח לכל הדעות¹⁷⁶, אבל כאשר יום ההילולא חל בשבת, הרי כיון ש"אין עצב בה"¹⁷⁷,
21 יש צורך בזהירות יתירה שעריכת הסיום לא תתפרש באופן שלולי זאת הי' מקום לענינים שהם היפך
22 הנהגת שבת¹⁷⁸.

23 אך אעפ"כ ישנו ענין שמזכירים דרך "מעבר" – ענין בנגלה, ביחד עם ענין בחסידות, שקשור גם עם
24 סיום מסכת כתובות (לא הסיום ממש, אלא ב"ג עמודים לפני"), וקשור גם עם השיעור בתניא שלומדים
25 מידי מוצאי-שבת באופן שקולו נשמע בכל העולם כולו, כדלקמן¹⁷⁹.

26 כג. באגה"ק¹⁸⁰ כותב רבינו הזקן אודות הענין ד"לדבוק במדותיו" – "כמארז"ל ע"פ ולדבקה בו
27 הדבק במדותיו".

28 [ולהעיר, שמצינו כן גם באו"ת להרב המגיד¹⁸¹: "ולדבקה בו ואמרו רבותינו ז"ל. . הדבק במדותיו
29 כו", אבל, הלשון שם אינו מדויק כ"כ, ולכן אי אפשר לדעת אם "אמרו רבותינו ז"ל" קאי על הבעש"ט,
30 או על רז"ל שלפניו; ואילו הלשון "כמארז"ל" באגה"ק של רבינו הזקן – קאי בודאי על רז"ל שלפניו].

177) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד –
מו"ק כג, ב.
178) ראה גם שיחת ש"פ בשלח הנ"ל סל"א (התוועדויות שם
ע' 873).
179) בהבא לקמן – ראה גם תורת מנחם – מנחם ציון ח"א
בתחלתו (ע' 3 ואילך).
180) ס"טו (קכג, ריש ע"ב).
181) ס"פ עקב.

171) ישע"י כט, יג. וראה תניא פל"ט (נג, ב). ובכ"מ.
172) ראה שו"ת יביע אומר (להגר"ע יוסף) ח"ו חיו"ד סכ"ט
אות ה' ובספרים שנשמנו שם.
173) סוטה כב, ב.
174) תבוא כח, ט.
175) עקב יא, כב.
176) ראה נטעי גבריאל הל' אבילות פ"ב ס"ג. וש"נ. וראה
גם שיחת ש"פ בשלח, יו"ד שבט תשר"מ ס"ל (התוועדויות
תשר"מ ח"ב ס"ע 872).

- 1 ולכאורה הרי זה דבר פלא – כיון שבמדרשי חז"ל לא מצינו דרש על הפסוק "ולדבקה בו" שתוכנו
2 דביקות במדותיו,
3 ואדרבה: על הפסוק "ולדבקה בו" דרשו רז"ל במסכת כתובות¹⁸²: "וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה,
4 אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם וכו' מעלה עליו הכתוב כאילו נדבק בשכינה". ועד"ז בספרי: "וכי
5 היאך אפשר לו לאדם כו' אלא הדבק בחכמים כו'",
6 ואילו הלימוד בנוגע למדותיו של הקב"ה הוא מענין ההליכה בדרכיו – כדאיתא בגמרא במסכת
7 סוטה¹⁸³: "מאי דכתיב¹⁸⁴ אחרי ה' אלקיכם תלכו, וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה, והלא כבר
8 נאמר¹⁸⁵ כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא, אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה כו'", ועד"ז בספרי על
9 הפסוק¹⁷⁵ "ללכת בכל דרכיו", "מה המקום נקרא רחום וחנון אף אתה הוי רחום וחנון" (שזהו ענין
10 מדותיו של הקב"ה – י"ג מדות הרחמים).
11 ומובן החילוק בין "ללכת" ל"לדבקה" – שהם ב' סוגי מצוות שונים¹⁸⁶: "ללכת בדרכיו" – הרי זה
12 מצוה שבמעשה, אם מעשה בפועל של עשיית חסד וצדקה, או "מעשה בפועל" של הרגש הלב, שיהי'
13 אצלו רגש של חנינה ורחמנות וכו'; ואילו הענין ד"לדבקה בו" הו"ע רוחני שקשור עם הנשמה – דביקות
14 הנשמה, כלשון הכתוב¹⁸⁷: "ותדבק נפשו", בדוגמת תפלה – "עבודה שבלב זוהי תפלה"¹⁸⁸, שעל ידה
15 מתקשר עם הקב"ה, "דע לפני מי אתה עומד"¹⁸⁹.
16 ולכן: בנוגע לענין הדביקות נאמר בגמרא "אלא כו'", היינו, שאי אפשר לפרש "ולדבקה בו" כפשוטו,
17 כיון שאי אפשר לאדם לידבק בשכינה, אלא הכוונה היא לדביקות בתלמידי חכמים; משא"כ בנוגע
18 להליכה בדרכיו הפירוש הוא כפשוטו – שצריך להלך אחר מדותיו של הקב"ה, ע"י גמילות חסדים
19 וצדקה וכו"ב.
20 וא"כ צריך ביאור בב' נקודות:
21 (א) היכן הוא המקור לדברי רבינו הזקן אודות "מארז"ל ע"פ ולדבקה בו הדבק במדותיו?
22 [ולהעיר: רבינו הזקן שהי' פוסק בכח עצמו, יכול לומר ענין זה מעצמו; אבל כיון שכתב "כמארז"ל
23 כו'", הרי זה סימן שיש לזה מקור בדברי רז"ל שקדמוהו].
24 (ב) כיצד יתאים מארז"ל זה ("ולדבקה בו הדבק במדותיו") עם דברי הגמרא במסכת כתובות ש"לדבקה
25 בו" קאי על דביקות בתלמידי חכמים, ואילו הלימוד בנוגע למדותיו של הקב"ה הוא מהפסוק "ללכת
26 בכל דרכיו"?
27 וקושיא זו מתחזקת יותר – כיון שרבינו הזקן בשו"ע או"ח סקנ"ו מביא בעצמו ב' הדרשות מב'
28 הפוסקים: "מ"ע מן התורה לז"ך בדרכי ה', שנאמר והלכת בדרכיו.. מה הוא נקרא חנון אף אתה הי'
29 חנון וכו'"¹⁹⁰, "מצות עשה לידבק ביודעי ה'.. שנאמר ולדבקה בו, וארז"ל וכי אפשר כו', אלא.. הדבק
30 בחכמים ובתלמידיהם וכו'"¹⁹¹, והיינו, שרבינו הזקן בעצמו מפרש ש"לדבקה בו" אינו כפשוטו, אלא
31 קאי על הדביקות בתלמידי חכמים.

182) קיא, ב. (אג"ק חכ"ט ע' צ). ועוד.

183) וישלח לד, ג.

184) תענית ב, א.

185) ראה ברכות כח, ב.

186) ס"ג.

187) ס"ד.

182) קיא, ב.

183) יד, א.

184) פ' ראה יג, ה.

185) ואתחנן ד, כד.

186) ראה גם לקו"ש חל"ד ע' 155 (משיחה זו). מכתב יום

שלישי שהוכפל בו כי טוב פ' אם כסף תלוה את עמי שנה זו

כד. והביאור בזה ע"פ נגלה:

- 1
2 ובהקדים – שענין הדביקות שנאמר כמ"פ בחומש, נאמר פעם ביחד עם ההליכה בדרכיו: "ללכת בכל
3 דרכיו ולדבקה בו"¹⁷⁵, ונאמר גם בפני עצמו – כפ' ראה¹⁸⁴: "ובו תדבקון".
4 ובכן: כאשר הענין ד"לדבקה בו" בא ביחד עם "ללכת בכל דרכיו", אי אפשר לפרש שגם "לדבקה
5 בו" קאי על "דרכיו" – כיון ש"לדבקה בכל דרכיו" כולל בדרך ממילא את הענין ד"ללכת בכל דרכיו",
6 ע"ד ש"ש בכלל מאתיים מנה"¹⁹².
7 וכמדובר פעם בארוכה¹⁹³ בביאור הטעם שבפ' עקב מפרש רש"י "ולדבקה בו", "אפשר לומר כן,
8 והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים כו" – אף שבפ' ראה מפרש הפסוק "אחרי ה'
9 אלקיכם תלכו וגו' ובו תדבקון", "הדבק בדרכיו, גמול חסדים קבור מתים בקר חולים כמו שעשה
10 הקב"ה".
11 כה. ועפ"ז יש לומר בנוגע למקור דברי רבינו הזקן אודות "מארז"ל ע"פ ולדבקה בו הדבק במדותיו"
12 – שהמקום הראשון שמצינו זאת לראשונה הוא בפירושו רש"י על התורה הנ"ל: "ובו תדבקון", "הדבק
13 בדרכיו כו".
14 ואע"פ שישנו כלל¹⁹⁴ שרש"י אינו פוסק אלא פרשן – הרי אין פירוש הדברים שדברי רש"י אינם
15 פסק-דין ח"ו, אלא שבשעה שיש סתירה ממקום למקום, אזי התירוץ הוא שבמקום זה היתה כוונת רש"י
16 לפירוש הכתובים, ואילו הפסק-דין הוא באופן אחר, אבל ודאי ישנם כו"כ פסקי דינים שמקורם הוא
17 מפירוש רש"י על הש"ס, ואפילו מפירוש רש"י על החומש.
18 כו. אך עדיין נשאר השאלה בנוגע לדברי רבינו הזקן בשו"ע, שמביא דרשת הש"ס והספרי על
19 הפסוק "לדבקה בו", "וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה, אלא . . הדבק בחכמים וכו'" – בה בשעה שישנו
20 הענין ד"הדבק במדותיו"?
21 והביאור בזה:
22 מצינו בכמה מצוות שקיומם הן במעשה או דיבור והן במחשבה או רגש – כמו ג' המצוות הכלליות
23 (שהר"ת שלהם היא האות תי"ו) תורה תשובה ותפלה, שבמנין המצוות נחשב רק ענין המעשה או הדיבור
24 בפועל¹⁹⁵:
25 תורה – לכאורה עיקר ענינה הוא באופן שמוכרחת להיות הבנה והשגה, ועיקר הלימוד הוא בתורה
26 שבע"פ, שצ"ל על מנת "לאפשא לה"¹⁹⁶, לחדש בתורה, וכהפס"ד בהלכות תלמוד תורה¹⁹⁷, שמי שיכול
27 לחדש בתורה ואינו מחדש, לא יצא י"ח לימוד התורה.
28 [וזהו גם הביאור במארז"ל¹⁹⁸ "מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה" – אף שלכאורה
29 גם מקרא מגילה כשלעצמה הו"ע של "תלמוד תורה"¹⁹⁹ – דכיון שקריאת המגילה היא באופן שאינו
30 מחדש בה מאומה, הרי זה נקרא "ביטול תורה", "מבטלין תלמוד תורה"²⁰⁰].
31 ואעפ"כ, הענין של ברכת התורה [ברכה בפועל, ברכת המצוות או ברכת הנהנין²⁰¹] הרי זה על הדיבור
32 בתורה דוקא²⁰² (אלא שעדיין יש מקום לשאלה אם מותר להרהר בדברי תורה לפני ברכת התורה אם
33 לא²⁰³).

(198) מגילה ג, א.

(199) ראה רש"י ויד דוד למגילה שם.

(200) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ב' ע' 204. וש"נ.

(201) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 102. וש"נ.

(202) ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סמ"ז ס"ב. וש"נ.

(203) ראה גם אנציק' תלמודית (כרך י"ד) ערך הרהור כדבור

ס"ג (ע' תקצז). וש"נ.

(192) ב"ק עד, א. ב"ב מא, ב.

(193) שיחת ש"פ ראה תשל"א סט"ו (תורת מנחם –

התוועדויות חס"ה ע' 140 ואילך). וש"נ.

(194) יד מלאכי כללי רש"י ס"ב. וש"נ.

(195) ראה גם שיחת כ"ף מנ"א תשכ"ח ס"ז (תורת מנחם –

התוועדויות חנ"ג ע' 371 ואילך). וש"נ.

(196) זח"א יב, ב.

(197) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א סה"א. וש"נ.

1 ועד"ז מצינו גם בנוגע לתשובה:

2 ידוע הדיוק במ"ש הרמב"ם²⁰⁴ בנוגע למצות התשובה: "כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב
3 להתוודות.. וידוי דברים", ואינו מונה את עצם הענין, שמצוה לעשות תשובה ולשוב מחטאו. וא'
4 הביאורים בזה – שיש ב' ענינים בתשובה: ענין שבמעשה בפועל – וידוי דברים, וענין שבמחשבה והרגש
5 הלב – ש"גמור בלבו שלא יעשה עוד", עד ש"יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא
6 לעולם"²⁰⁵. ומה שנמנה במנין המצוות – הרי זה ענין המעשה שבתשובה, וידוי דברים.

7 ועד"ז גם בענין התפלה – כמ"ש הרמב"ם²⁰⁶ "אמרו חכמים¹⁸⁸ איזו היא עבודה שבלב זו תפלה",
8 ואעפ"כ, כדי לצאת י"ח מצות התפלה צ"ל תפלה בדיבור דוקא. – התפלה בדיבור צ"ל מתוך כוונה,
9 ונקראת "עבודה שבלב", אבל התפלה בתור מצות-עשה במנין המצוות, הו"ע הדיבור שבתפלה (להיותה
10 מהמצוות שבדיבור).

11 ועד"ז גם בנוגע לב' הענינים שבאופן ההנהגה במדותיו של הקב"ה – "להלך אחר מדותיו של הקב"ה"
12 ("והלכת בדרכיו", "מה המקום נקרא רחום וחנון אף אתה הוי רחום וחנון"), שזהו ענין של פועל (ליתן
13 להזולת העזר שזקוק אליו כו'); ו"הדבק במדותיו", שצריך לעשות זאת מתוך דביקות בהענין – שהחלק
14 שנכלל במצות עשה מן התורה (כפי שהובא בדברי הרמב"ם ובשו"ע של רבינו הזקן) הוא החלק של
15 ההליכה אחר מדותיו (המעשה בפועל), ולא החלק של הדביקות במדותיו.

16 וכיון שצריך להיות ענין של פועל גם בנוגע להחיוב "ולדבקה בו" – הנה על זה בא הענין ד"כל
17 המשיא בתו לתלמיד חכם וכו'", "הדבק בחכמים".

18 אמנם, כשם שבתורה ותשובה ותפלה, הנה אף שבמנין המצוות נמנה רק חלק הפעולה (הדיבור)
19 שבדבר, מ"מ, העיקר בתורה הו"ע ההבנה והשגה, ו"עיקר התשובה בלב"²⁰⁷, והתפלה היא "עבודה שבלב",
20 הרי מובן עד"ז גם בנוגע להנהגה במדותיו של הקב"ה, שאף שבמנין המצוות נכללת רק ההליכה אחר
21 מדותיו בנוגע לפועל, "מה המקום נקרא רחום וחנון אף אתה הוי רחום וחנון", מ"מ, צריך לדעת שכדי
22 להצליח בזה, צריך לעשות זאת באופן של דביקות – "הדבק במדותיו".

23 וע"ד האמור לעיל בנוגע לר' חייא רבה, שהי' כ"כ להוט ("אָזוי פּאַרקאַכט") "שלא תשתכח תורה
24 מישראל", שהלך בעצמו לצוד צביים, ועיבד בעצמו הקלף, ובעצמו כתב ולימד החל מחומש – כיון
25 שענין זה הי' אצלו באופן של "ולדבקה", באופן שהי' מונח בזה לגמרי.

26 כזו. והרי בנוגע לכל ענין בתורה, אפילו ענין שמסופר אודות גדולי ישראל, איתא במדרש²⁰⁸
27 ש"כאו"א מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב" – דכיון שכבר סללו את
28 הדרך, הרי זה גופא הוכחה שעתה הגיע הזמן שכל אחד יכול לעשות – עכ"פ במעשה בפועל – בדוגמת
29 מעשי האבות.

30 וכדי שהמעשה בפועל יהי' בשלימות – צ"ל אצלו "דברים היוצאים מן הלב", באופן שיהי' ניכר
31 שהדבר נוגע לו, ואז, הנה "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם"²⁰⁹, והיינו, שכאשר הזולת מרגיש
32 שהדיבור הוא "מן הלב" ("האַרציק"), כיון שנוגע לו הדבר בפנימיות לבבו, הרי זה חודר בפנימיות הלב
33 של הזולת, ועד שנעשה לומד תורה ומקיים מצוות, ומתוך שמחה וטוב לבב והתלהבות.

34 וכך מעמידים "צבאות השם"²¹⁰, שבקרוב ממש ינצחו במלחמת ה' שתהי' ע"י משיח צדקנו, ויבנה
35 בית המקדש במקומו, ולאח"ז "יקבץ נדחי ישראל"¹²⁰ (קיבוץ גליות), בעגלא דידן, ובשמחה ובטוב
36 לבב.

(208) תדבאר רפכ"ה.

(209) משלי כו, יט.

(210) בא יב, מא.

(204) ריש הל' תשובה.

(205) שם פ"ב ה"ב.

(206) ריש הל' תפלה.

(207) תניא פכ"ט (לו, ב).

* * *

1

2

כח. דובר לעיל (ס"ג), וגם במשך השבועות שלפנ"ז, אודות הצורך להגביר אור בעולם.

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

ובפרט כשרואים שהחושך נעשה גדול יותר הן בגשמיות והן ברוחניות, הרי בודאי שהכוונה בזה היא לעורר יהודי שיוסיף באור אמיתי כמ"פ ככה – כי, אם יוסיף רק לפי ערך מה שניתוסף בצד שכנגד, אין כאן ענין של ריוח, והרי מכל ענין צריך להיות ריוח, ובלשון חז"ל²¹¹: "זבון וזבין תגרא איקרי" (בתמי"), והיינו, שסדר ה"מסחר" של ירידת הנשמה למטה אינו יכול להיות באופן של "זבון וזבין" בלבד, אלא בהכרח שיהי' ענין של ריוח, ולכן, כאשר נודע לו שניתוסף בלעו"ז, צריך להוסיף בצד הקדושה והטוב והאור לא רק כדי לבטל את ההוספה שבלעו"ז, אלא באופן שישאר ריוח בצד הקדושה.

ועל זה דובר בארוכה²¹², שדבר נכון ביותר שבכל בית יהודי יהיו קופת צדקה, סידור ותהלים, כדלקמן.

כט. ובהקדמה:

נמצאים אנו בזמן שצריכים להתעסק עם כאלו שכאשר מראים להם ענין של קדושה, יכול להיות שזוהי הפעם הראשונה בחייהם שרואים זאת, כי, לסיבת היותו "תינוק שנשבה בין העכו"ם"²¹³, הנה עד עכשיו לא היתה לו הזדמנות לראות דבר שבקדושה, ועאכו"כ (אפילו אם ראה) לדעת שזהו דבר שבקדושה, ולדעת את היוקר שבדבר.

והנה, אע"פ שבענין של "נר מצוה" ישנם תרי"ג נרות, ובמילא מובן שגם ב"תורה אור"²² (שממנה בא "נר מצוה", שהרי "גדול לימוד שמביא לידי מעשה"²¹⁴) ישנם תרי"ג חלקים, בהתאם לתרי"ג המצוות – הרי סדר הכיבוש הוא באופן ש"מעט מעט אגרשנו"²¹⁵.

אלא שצריכים לדעת מלכתחילה שישנם תרי"ג מצוות, ואסור לוותר אפילו על אחת מהן, כיון שבזה תלויים כל תרי"ג המצוות,

ובלשון הרמב"ם בתור פס"ד²¹⁶: "האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה וכן הכופר בפירושה והוא תורה שבעל פה כו", כיון שכל התורה היא "תורה אחת", ולכן כאשר פוגעים בפרט אחד, אין זה רק פרט שמלבדו ישנם עוד כמה פרטים, אלא כל פרט הוא "כלל" של הכלל כולו,

ובלשון תורת הבעש"ט (הנ"ל סי"ד), "העצם כשאתה תופס במקצתו (או כלשון הב': "בחלקו") אתה תופס בכלול", והיינו, שפתגם התורה עצמו אומר שזהו ענין שנקרא "מקצת" (או "חלק"), אבל להיותו "מקצת" (או "חלק") מן העצם, הנה על ידו ישנו כל העצם, ככל פרטי הביאור בזה ע"פ חקירה, חסידות וקבלה, ועד להפס"ד להלכה בפועל, שכאשר אינו רוצה לקבל חלק אחד מתורה ומצוותי', תושב"כ או תושבע"פ, וגם אם יקיים זאת במעשה בפועל, אינו מודה שזוהי תורה מן השמים, הרי זה ענין שנוגע לכל התורה ומצוותי' ("תופס בכלול"), שלא שייך בה שינויים, ולאמיתתו של דבר לא שייך בה גם ענין של התחלקות.

אבל אעפ"כ, ביחד עם ההודעה שישנם תרי"ג מצוות מן התורה, ושבע מצוות מדרבנן, ו"לא תוסיפו גו' ולא תגרעו"²¹⁷ וכו', הנה בנוגע למעשה בפועל יש לכל זמן ('כל יומא ויומא עביד עבידתי'²¹⁸) מצוה מיוחדת שבה צ"ל "זהיר טפיי" (כלשון הגמרא במסכת שבת²¹⁹).

(216) הלי' תשובה פ"ג ה"ח.

(217) ואתחנן ד, ב.

(218) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, ריש ע"ב.

(219) קיח, ב.

(211) ב"מ מ, ב (ובפרש"י). וש"נ.

(212) ראה תורת מנחם – התוועדויות חע"ה ע' 30. וש"נ.

(213) ראה רמב"ם הלי' ממרים.

(214) קידושין מ, ב. וש"נ.

(215) משפטים כג, ל.

ל. ולכן באה ההצעה האמורה:

1 להשתדל בכל אופן האפשרי שבכל בית יהודי תהי' קופת צדקה, שאז, אפילו מי שאין לו ידיעה מהי
2 יהדות ומה הם תורה ומצוותי', הנה כשיראה בעיני בשר שלו שישנו איזה דבר חדש בביתו ובחדרו,
3 שנתקל ופוגש בו בעברו שם לאיזה צורך שיהי' ("בלכתך .. ובשכבך ובקומך"²²⁰ ו"בבואך ..
4 בצאתך"²²¹), וישאל מהו ענין זה – אזי יודע לו אודות ענין הצדקה, וזו תהי' התחלה לענין ד"מצוה
5 גוררת מצוה"¹⁹.

7 ומה גם שרואים בזמננו זה ובפרט במדינה זו²²² שבנוגע למצות הצדקה כל בני" ערים אפילו בנוגע
8 לפועל, והיינו, שנוסף לכך ש"אני ישנה – בגלותא, ולבי ער – לתורה ולמצוותי"²²³, שענין זה יכול
9 להשאר רק בלב, הנה בנוגע למצות הצדקה נענים ("רופן זיך אָפּ") בני" במעשה בפועל.

10 אלא שצריך לדעת שזוהי מצוה מן התורה; נתינת הצדקה אינה בגלל שיש לו לב רך וחלש שאינו
11 יכול לסבול כו', אלא בגלל שעי"ז מקיים ציווי הקב"ה! – הן אמת שמצד מקבל הצדקה אין נפק"מ
12 לכאורה אם זה "לשמה" או "שלא לשמה"¹⁷², אבל מצד נותן הצדקה (מקיים המצוה) הרי זה חילוק גדול
13 ביותר, שצריך לדעת שזהו ענין שנקבע למצות הקב"ה.

14 וזוהי מעלת קופת הצדקה שנמצאת בבית – שהיא מזכירה לו אודות מצות הצדקה בכל פעם שעובר
15 דרכה, ואפילו ביום השבת ויום-טוב שבפועל ממש אסור לשלשל לתוכה ממון, מזכירה לו קופת הצדקה
16 שעוד מעט יהי' מוצאי-שבת, מוצאי יום-טוב, ואז יוכל לקיים מצות הצדקה בפועל.

זאת ועוד:

18 צדקה – היא ענין שתופס את הנש"י שבאדם, אשר, "המעשה הוא העיקר"¹⁵⁶, אבל יש צורך גם בענין
19 שיתפוס את הרגש שבלב.

20 ולכן הציצו דבר נוסף – שבכל בית ובית מישראל, יהי' מונח (במקום גלוי שפוגשים בו תמיד) גם
21 סידור, שקשור עם תפלה, ברכות ותהילות ותשבחות, וכשיראה שמונח על שולחנו (או על שולחן אביו
22 ואמו אחיו ואחותו) ענין חדש וישאל מה הוא, תהי' זו ההתחלה ל"עבודה שבלב זו תפלה".

23 וכיון שהמובחר שבאדם הוא הראש, מקום השכל – יש צורך שיהי' בבית גם ענין של תורה.

ולכל לראש – ספר תהלים,

25 וכפי שרואים גם בפועל, ובפרט בתקופה הכי אחרונה, שיש התעוררות לאמירת תהלים, ואפילו אלו
26 שרוצים להשלות ולרמות את עצמם ולטעון שאינם "דתיים" וכו', הנה כשמדובר אודות מזמור של "נעים
27 זמירות ישראל"²²⁴, רצונם לעיין בו ולחזור ולקרואו, ולאח"ז מתחילים לחיות זאת!...

28 שזהו ענין של תהילות ותשבחות, ויש בו גם ענין של תורה²²⁵, כדאיתא במדרש תהלים²²⁶ על הפסוק²²⁷
29 "יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך הוי' צורי וגואלי", שדוד המלך התפלל וביקש (והקב"ה קיבל
30 את בקשתו) שאמירת תהילות ותשבחות של תהלים תהי' נחשבת "כנגעים ואהלות",

31 ועאכו"כ שספר תהלים הוא אחד מכ"ד ספרי קודש שמהם מורכב התנ"ך, החלק שבכתב של התורה.

32 לא. וע"פ האמור לעיל שדבר עיקרי בשליחות הנשמה הוא לפעול בעולם, יש צורך בענין נוסף –
33 שגם מחוץ לבית יהי' ניכר שזהו בית של יהודי (ועד – כמדובר²²⁸ בנוגע להחידוש דנרות חנוכה – שאפילו
34 גוי מכיר שזהו חלק בעולם ששייך ליהודי).

(224) שמואל"ב כג, א. וראה שהש"ר פ"ד, ד (בתחלתה).

(225) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ע ע' 251. וש"נ.

(226) בתחלתו. יל"ש שם רמז תריג. תרעח.

(227) תהלים יט, טו.

(228) תורת מנחם – התועדויות ח"ע ע' 18. וש"נ.

(220) לשון הכתוב – ואתחנן ו, ז.

(221) לשון הכתוב – תבוא כח, ו.

(222) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ט ע' 360. וש"נ.

(223) זח"ג צה, א. וראה שהש"ר פ"ה, ב (א). יל"ש שה"ש

רמז תקפת. ועוד.

וענין זה נפעל ע"י מצות מזוזה:

מקום המזוזה הוא (בדוגמת נרות חנוכה²²⁹) – על פתח הבית או על פתח החצר, או גם על פתח שער העיר (כפי שהי' נהוג פעם שמסביב לעיר היתה חומה עם שערים ודלתות), וענין המזוזה הוא – עדות לכל באי הבית ולכל יוצאי הבית (ב"צאתך" וב"בואך"²³⁰), אפילו אינם-יהודים, שכל הבית וכל מה שנמצא בתוך הבית, חדור בתוכן פרשיות המזוזה, החל מ"שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד"²³¹, ועד להסיום בהיעוד של הגאולה האמיתית והשלימה – "ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע הוי' לאבותיכם גו' כימי השמים על הארץ"²³², באופן נצחי.

ועי"ז נעשית גם שמירת הבית ע"י הקב"ה:

אע"פ שהרמב"ם שולל הנהגת "אלו הטפשים .. שעשו מצוה גדולה .. כאילו הוא קמיע של הניית עצמן וכו'"²³³ – הרי איתא בכמה ספרים בנוגע לשם "ש"ד"י" שנכתב על המזוזה מבחוץ, שזהו ראשית-יבות "שומר דלתות ישראל"²³⁴.

וכמובן גם מהסיפור²³⁵ שרבינו הקדוש נתן לקיסר מזוזה בתור מתנה, וכאשר הקיסר לא הי' מרוצה, כיון שזהו דבר ששוה פרוטות אחדות בלבד, בה בשעה שהקיסר נתן מתנה גדולה, הסביר לו רבינו הקדוש את החילוק שביניהם, שמתנתו של הקיסר צריכה שומרים, ואילו ענינה של המזוזה הוא, שהקב"ה שומר את האדם יחד עם ביתו ועם כל מה שנמצא בבית – ע"ד מ"ש²³⁶ "יברכך הוי' וישמרך", "יברכך, שיתברכו נכסיך, וישמרך, שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממונך, שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו כו', אבל הקב"ה הוא הנותן הוא השומר" (ככל פרטי הענינים שבשמירה זו, כולל גם שהממון אינו בשביל לשלם לרופא, רח"ל, שהרי מוטב שלא הי' לו ממון, ולא הי' זקוק מלכתחילה לרופא).

וזהו ענין מצות מזוזה – "שומר דלתות ישראל", שהקב"ה שומר את הבית היהודי וכל מה שבתוכו מן המזיקים שבחוץ, וגם מה"אל זר אשר בקרבך"¹⁰¹, שיוכל בקלות יותר לנצח במלחמת היצר גם בנוגע לענינים שנמצאים בתוך הבית.

לב. והנקודה בנוגע לפועל – שיש להשתדל שבכל בית יהודי, וגם בכל פתחי החדרים שבתוך הבית, תהי' קבועה מזוזה כשרה.

וכיון שענין זה קשור עם תוספת הוצאות, שהרי יש צורך בבדיקת המזוזות שתהיינה כשרות וכו' – הנה ע"פ המדובר כמ"פ (בנוגע למבצע חנוכה²³⁷, וקודם לזה מבצע תפילין²³⁸) ישנם יהודים שכבר התנדבו להשתתף בהוצאות הקשורות עם ההשתדלות שתהיינה מזוזות כשרות על כל הדלתות של כל בית יהודי.

אלו שרוצים לשלם ולקנות את המזוזות (ולא ב"חנם"²³⁹) – מה טוב; ואלו שמאיזו סיבה שתהי' אינם אוחזים עדיין בזה – אין זה צריך להיות עיכוב ח"ו, ולכן יעניקו להם את המזוזות במתנה גמורה, או שגם הם ישתתפו בזה עי"ז שיקחו מהם עכ"פ פרוטה אחת (כפי שמצינו השתתפות בפרוטה בנוגע לנרות חנוכה²⁴⁰).

ובכל אופן התכלית היא – להבטיח שבכל חדר של כל בית יהודי תהי' מזוזה כשרה, שתעיד לכל באי הבית ולכל יוצאי הבית, ואפילו אינם-יהודים, שזהו בית שמשמר ע"י מלך מלכי המלכים הקב"ה.

(235) ירושלמי פאה פ"א ה"א. הובא בב"ר ספ"ה.

(236) נשא ו, כד ובפרש"י (ומסיים: "והרבה מדרשים דרשו בו בספרי"). וראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 52 ואילך.

(237) ראה תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ס"ע 342.

(238) ראה תורת מנחם – התוועדויות חנ"א ע' 89. חס"ח ע'

(239) הל' מזוזה פ"ה ה"ד. וראה גם תורת מנחם – 29.

(239) ראה זח"ב קכח, א.

(240) שבת כג, א. טושו"ע או"ח רסתרע"ז.

(229) שבת כא, ב.

(230) תהלים קכא, ח. וראה ע"ז יא, א. זהר ח"א קיב, ב. ח"ג קסד, א. רסג, ב.

(231) ואתחנן ו, ד.

(232) עקב יא, כא.

(233) הל' מזוזה פ"ה ה"ד. וראה גם תורת מנחם – 29.

התוועדויות ח"נ ס"ע 67 ואילך. וש"נ.

(234) ראה לקו"ש ח"ט ע' 123 הערה 22. וש"נ.

1 וע"ד המדובר²²⁸ בנוגע ל"מבצע חנוכה", שבנרות חנוכה יש סגולה מיוחדת שאפילו גוי רואה שנעשה
2 שינוי בעולמו עי"ז שיהודי הדליק נר "על פתח ביתו מבחוץ"²²⁹ – הנה עד"ז רואים בפועל שדוקא מצות
3 מזוזה נתפרסמה אפילו בין עמי הארץ, ועד שיש כו"כ אינם-יהודים שנושאים עמהם מזוזה בתור קמיע
4 וכו'.

5 ועאכו"כ כשהמזוזה תהי' קבועה כדינה על פתח הבית ועל פתח החדר – בודאי תפעל פעולתה לשמור
6 את הבית מבפנים, וגם להגן מפני הרוחות (שלע"ע הם בלתי-רצויות) המנשבות ברשות-הרבים, שלא
7 תהי' להם שליטה ח"ו בבית, ויהי' בית כשר לכל פרטיו.

8 ועי"ז מעמידים בתים בישראל באופן שסוכ"ס יקויים "ויעש להם בתים"²⁴¹, "בתי כהונה ..
9 ומלכות"²⁴² – שיבוא מלך המשיח (מ"בתי מלכות" של שבט יהודה ודוד מלך ישראל), ויבנה ביהמ"ק
10 במקומו שבו יעסקו "כהנים" (מ"בתי כהונה") בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן¹⁹⁸, ובקרוב ממש,
11 בגאולה האמיתית והשלימה.

12 * * *

13 לג. ע"ד האמור לעיל שע"י קביעת מזוזה על החדר והבית, ועד לשער העיר ושער המדינה, נעשית
14 עדות ושמירה על כל האנשים והענינים שנמצאים במדינה או בעיר, בבית ובחדר – יש ענין דוגמתו
15 שנשתלשל ממנו בנוגע לקנינים גשמיים, כדלקמן.

16 ובהקדם המאמר²⁴³ "אסתכל באורייתא וברא עלמא", וכמ"ש בב"ר בתחילתו: "התורה אומרת אני
17 הייתי כלי אומנתו של הקב"ה .. מלך בשר ודם בונה פלטין .. דיפתראות ופינקסאות (כפי שנקרא:
18 "בלו-פרינט") יש לו .. כך הי' הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם"; "אסתכל באורייתא" שכתוב
19 "ויאמר אלקים יהי אור" – אזי "ויאמר אלקים יהי אור", "ויהי אור"²⁴⁴, ועד"ז בנוגע לשמים וארץ וכל
20 צבאם.

21 ומובן, שבפנימיות הענינים, "ארץ" שנאמר בתורה, לא קאי על ארץ חומרית, ואפילו לא ארץ גשמית,
22 אלא בלשון השל"ה הידוע²⁴⁵: "התורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים".

23 וזהו גם הביאור במ"ש הרמב"ם²⁴⁶ "מהו זה שכתוב בתורה .. יד ה' עיני ה' כו", "הרי מפורש בתורה
24 ובנביאים שאין הקב"ה גוף וגוי", "אלא .. הכל משל" – כי התורה מדברת "בעליונים", ואמיתית ענין
25 ה"יד" למעלה הו"ע ספירת החסד (יד ימין), ו"עיני ה'" – ספירת החכמה (ענין הראי") וכיו"ב; ורק
26 כאשר התורה ניתנה למטה, אזי נשתלשלה למטה יד גשמית שבה מלובש כח האדם בענין החסד (או
27 ביד שמאל – היפך החסד).

28 ולכן: בנוגע לאדם, שהלימוד שלו הוא מן המאוחר אל הקודם, מן הקל אל הכבד – ידיעתו
29 "בעליונים" היא מידיעת הענין כפי שהוא "בתחתונים", כפי שבא לידי ביטוי בצורה גשמית בענין גשמי.
30 אבל התורה שניתנה מלמעלה למטה – "מדברת בעליונים", כך, ש"בראשית ברא אלקים את השמים
31 ואת הארץ"²⁴⁷, קאי על שמים וארץ רוחניים, ולאח"ז, כשירדה התורה למטה, נעשית גם בריאת שמים
32 וארץ וכל צבאם הגשמיים²⁴⁸.

33 לד. ובנוגע לענינו:

34 יש ענינים שעל ידם נעשה יהודי בעה"ב ברוחניות על כל הנמצא בביתו – בעה"ב באופן ש"כל מה

ס"ע 37 ואילך. וש"נ.

(241) שמות א, כא.

(242) הל' יסוה"ת פ"א ה"ח-ט.

(242) פרש"י עה"פ.

(247) בראשית שם, א.

(243) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(248) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ה ע' 321 ואילך.

(244) בראשית א, ג. וראה זהר שם, סע"א.

(245) ראה יג, ב ואילך. קסא, א ואילך. וראה גם לקו"ש חכ"ג וש"נ.

1 שקנה עבד קנה רבו²⁴⁹, וכפי שמדייק הרשב"א²⁵⁰, שאין זה באופן שתחילה קונה העבד, ואח"כ "קנה
2 רבו", אלא כיון שהעבד אינו מציאות לעצמו, אזי מלכתחילה קונה רבו – כמו עי"ז שקובע על פתח
3 ביתו וחדרו (שדרכו יוצא ונכנס) מזווה, שבה נאמר "שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד"²³¹ ועד להסיום
4 "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך"²⁵¹, שעי"ז נעשה הקב"ה בעל-הבית, והוא, בתור "עבד מלך" נעשה
5 גם "מלך"²⁵².

6 ומזה משתלשל גם בנוגע לקנינים גשמיים – שקניית הבית היא ע"י מסירת המפתח²⁵³:

7 כאשר רוצים לקנות בית, יש דרך פשוטה – לקנות כל חלק מהבית בפני עצמו, ועי"ז שיקנה את כל
8 הפרטים, אזי בדרך ממילא יהי' הבית כולו שלו.

9 אבל לא זו הדרך; הן אמת שבית נבנה מפרטים, אבל התכלית של הבית – שיהי' דבר חדש, היינו,
10 לא רק צירוף של עצים ועפר ואבנים, שהם הענינים העיקריים שבבית (כפי שמצינו נפק"מ לגבי כמה
11 דינים²⁵⁴), אלא שלאח"ז תהי' מציאות חדשה שנקראת בשם "בית"; ולכן יש גם קנין מיוחד שעל ידו
12 קונים (לא רק את העצים בפ"ע, העפר בפ"ע והאבנים בפ"ע, אלא) את כל הבית, ובדרך ממילא נקנים
13 כל הפרטים שבו כפי שהם בתור פרטים, שאין זה מגיע להעילוי שנעשה עי"ז שיש מציאות חדשה של
14 "בית".

15 וא' מאופני הקנינים בזה – שכאשר מסר את המפתח (של הבית) הרי הוא קונה את כל הבית (ככל
16 הפרטים והגדרים שבדבר), ומזה נשתלשל דרך הקני' ע"י נתינת המפתח אפילו אצל אומות העולם.

17 לה. והפירוש הפשוט בדבר:

18 ענינו של מפתח – שעל ידו פותחים את הדלת ונועלים אותה, שעי"ז מבטיחים את שני הענינים שהם
19 התכלית של הבית – שיהיו בתוכו הענינים שצריכים להיות בבית, ולא יכנסו בו ענינים שאינם רצויים
20 בבית.

21 אבל אין ענינו של מפתח לעשות מהבית דבר בפני עצמו, "עולם" בפ"ע שאין לו שייכות אל הסביבה
22 – שאז אין צורך ב"דלת" שנפתחת ונסגרת – שהרי לא זו היא תכלית הבית, ובאופן כזה לא שייכת
23 מצות מזווה, שכן, דלת שהיא סגורה תמיד ולעולם לא יפתחו אותה, אינה חייבת במזווה, ורק כשיש
24 דלת שפותחים וסוגרים אותה, אזי ישנה מצות מזווה²⁵⁵.

25 והענין בזה:

26 בית – הוא חלק מהסביבה, אלא שצריך להיות חילוק בין ה"בית" ומה שחוץ לבית, אע"פ שיש להם
27 שייכות זל"ז, ולכן צריכה להיות אפשרות לצאת מהבית אל מחוץ לבית, ולהכנס מחוץ לבית אל תוך
28 הבית.

29 וענין זה נעשה ע"פ הכרעת הדעת, שנקרא בלשון הקבלה והחסידות: "מפתחא דכליל שית"²⁵⁶, והיינו,
30 שעל "פתח" הלב יכול להיות דבר טוב או דבר הפכי "לפתח" . . רובץ"²⁵⁷, ולכן צ"ל ענין הדעת, שהוא
31 "מפתחא דכליל שית", כללות המדות שבלב, שהו"ע ההבנה וההשגה באופן ש"יתקע מחשבתו
32 בחוץ"²⁵⁸, כדי לידע היכן צריך לנצל את מדת האהבה והחסד והיכן צריך לנצל את המדה ההפכית, כך,
33 שהדעת הוא ה"מפתח" לסגור או לפתוח את פתח הלב, בהתאם להבנה והשגה.

(249) פסחים פה, ב. קידושין כג, ב.

התועודויות חע"ד ס"ע 276. וש"נ.

(250) קידושין שם.

(254) ראה נגעים פי"ב מ"ב.

(251) ואתחנן ו, ט.

(255) ראה ס' חובת הדר (ירושלים תשל"ב) פ"ו ס"ה. וש"נ.

(252) ספרי ופרש"י דברים א, ז. ועוד. וראה שבועות מז, ב.

(256) זח"ב קעז, רע"א.

(253) ראה שו"ע חו"מ רסקצ"ב. רמ"א חו"מ סוסר"א, ובנ"כ

(257) ע"פ לשון הכתוב – בראשית ד, ז.

שם. שו"ע אדה"ז סתמ"ח ס"א. וראה גם תורת מנחם –

(258) תניא פ"ג.

1 ובשביל זה יש צורך ב"מפתח" – שמורה שיש ב' מצבים: לפעמים צריך להיות פתוח, ולפעמים צריך
 2 להיות סגור (שהרי אם הפתח נשאר תמיד פתוח או סגור, אזי אין צורך ב"מפתח"), ויש צורך שמישהו
 3 יכריע בדבר, ויקבע את ניהול הבית (או הדבר שעבורו נועד המפתח) באופן הראוי.

4 וזהו תוכן הענין של נתינת המפתח – שנותנים לו את השליטה על ההכרעה כיצד לנצל את הדבר
 5 שעבורו נועד המפתח, באופן שימלא את תפקידו ושליחותו שזוהי תכלית בריאתו – הן בנוגע לעצמו
 6 והן בנוגע למה שמסביבו, שצריכה להיות שייכות ביניהם, אבל שייכות כזו שבצירוף שניהם יהי' הענין
 7 ד"סור מרע ועשה טוב"³⁸: "סור מרע" – ע"י הסגירה באמצעות המפתח, ו"עשה טוב" – ע"י הפתיחה
 8 באמצעות המפתח כדי להכניס את כל הטוב האפשרי.

9 וכיון שע"י המפתח ממלא הבית (או הדבר שעבורו משמש המפתח) את תפקידו, הרי מובן הטעם
 10 לכך שאפילו ה"עולם" אומרים שמי שבידו נמצא ה"מפתח" אליו שייך הדבר שעבורו נועד המפתח;
 11 ועאכו"כ מי שבידו להחליט למי ליתן המפתח וכו' – הרי זה סימן שהוא זה שנבחר בהשגחה פרטית
 12 להיות הקובע איזה ענינים צריך להכניס להמקום שעבורו משמש המפתח, ואיזה ענינים אין להכניס
 13 לשם.

14 ואז, בשעה שממלא תפקידו כדבעי, אזי זכות הרבים מסייעתו שתהי' לו הצלחה, והיינו, שעד כמה
 15 שמכילה ההבנה וההשגה שלו, נותנים לו כמ"פ ככה מלמעלה לפעול בענינים השייכים למפתח, מתוך
 16 שמחה וטוב לבב, ועד להתכלית האמיתית – שתהי' שם דירה לו ית' בתחתונים.

17 לו. וענין זה מהוה גם הוראה בלימוד התורה:

18 לימוד התורה יכול להיות באופן שהתורה היא דבר אחד והוא דבר שני; הוא לומד אמנם תורה,
 19 ולומד בהתמדה ושקידה, אבל לאחרי שהולך מן הספר, אזי לא ניכר, רח"ל, שלמד תורה.

20 וכאשר שואלים אותו: היתכן?! – אומר, שישנם שני דברים בפני עצמם: הלימוד קשור עם ההבנה
 21 וההשגה במוח שבראש, ואילו הנהגתו קשורה עם הרגש הלב (ש"פליג לכל שייפיין"²⁵⁹), תאוה, רצון
 22 וחשק שלו, והרי הם שני "עולמות" בפני עצמם, שיש ביניהם "מיצר הגרוץ"²⁶⁰.

23 ועל זה אומרים לו, שישנו ענין הדעת, שזוהי המדרגה שמחברת את השכל שבמוח עם הרגש שבלב,
 24 ואדרבה: דעת הוא "מפתחא דכליל שית", לפעול שלימודו בתורה יהי' באופן ש"גדול לימוד (והא ראי')
 25 שמביא לידי מעשה"²¹⁴, במעשה בפועל, והיינו, שעם כל רגע שלומד עוד ענין בתורה, עוד פתגם ("א
 26 וואָרט") בתורה, נעשה אצלו עלי' ושינוי לא רק בשכל המוח שבראש, אלא באופן שיוורד ונמשך בהרגש
 27 שבלב, ועד שיוורד ונמשך במעשה ידיו וגם ברגליו, שירוצו לדבר מצוה.

28 ואז לימוד התורה שלו הוא בשלימות, להיותו אדם השלם – שהרגלים והידים הלב והמוח הולכים
 29 כולם ביחד.

30 וכך ממשיך שלימות בעולם מ"תורה שלימה שלנו", כי, כאשר חייו הפרטיים ופעולתו בעסקנות
 31 ציבורית מתנהלים ע"פ "תורה שלימה שלנו", "נר מצוה ותורה אור"²², אזי ממנו יראו וכן יעשו רבים,
 32 לעשות מכל העולם דירה לו ית', בשמחה ובטוב לבב.

33 * * *

34 לז. בהמשך להמדובר לעיל בנוגע לכל בית יהודי, שצריך להשתדל שיהיו בו תהלים וחומש, סידור
 35 וקופת צדקה, וגם מזוזה, שפועלת את השמירה של הקב"ה על כל הבית, ובב' האופנים ד"צאתך
 36 ובואך"²³⁰, מה להכניס הביתה ומה לא וכו', הנה נוסף על הענינים הקשורים עם מבנה הבית וכללות

(259) ראה זהר ח"ב קנג, א. ח"ג קסא, ריש ע"ב. רכא, ב. (260) ראה תו"א וארא נח, ב. ובכ"מ. רלב, א.

1 ענין הבית כפי שהוא בגשמיות, ישנו גם ענין הבית כפי שהוא בפנימיות וברוחניות הענינים – ענין
 2 המשפחה²⁶¹, ובלשון הכתוב²⁶²: "איש וביתו באו", שהפירוש ד"ביתו" הוא (לא בית כפשוטו מעצים
 3 ואבנים ועפר, אלא) משפחתו, וכנ"ל (סל"ב) בפירוש "ויבנו להם בתים", "בתי כהונה ומלכות".
 4 וכמדובר פעם בארוכה²⁶³, שא' הענינים שבהם תלוי קיום של עם בכלל ועם בני ישראל במיוחד –
 5 שלדאבוננו הוזנח לגמרי – הרי זה קיום המשפחה.
 6 אפילו אלו שמשתדלים באמת להתנהג ע"פ דרך התורה והמצוה, הן בנוגע ללימוד התורה, לקבוע
 7 שיעורים בתורה, והן בנוגע לקיום המצוות, לקיימם בהידור, וגם אלו שלא רוצים לוותר ח"ו אפילו על
 8 יהודי שנמצא בריחוק הכי גדול ברוחניות, ומשתדלים עד כדי מס"נ להתעסק גם עמו – חסר אצלם
 9 (עכ"פ במדה חשובה, ועאכו"כ שאין זה במדה הצריכה להיות) בענין החזקת המשפחה בישראל, והיינו,
 10 שאפילו כאשר האב והאם והילדים הולכים כולם בדרך אחת, בדרך התורה והמצוה – אין זה באופן
 11 שההליכה בדרך התורה והמצוה היא גם בתור משפחה.
 12 לח. והענין בזה:
 13 מצינו בנוגע למנין בניי, שנוסף על הזכרת המספר של כל בניי: "שש מאות אלף ושלושת אלפים
 14 וחמש מאות וחמישים"²⁶⁴, מדגישה התורה, וחוזרת זאת בכל שבט בפני עצמו, שאופן המנין הי'
 15 "למשפחותם לבית אבותם"²⁶⁵, היינו, שמנו אותם בתור משפחה.
 16 וביותר מודגש ענין זה ע"פ תורת הסוד – כמבואר בקבלה ובחסידות בארוכה²⁶⁶, בנוגע למצות פרי'
 17 ורבי' שצ"ל לכל-הפחות בן ובת²⁶⁷, שהרמז על זה הוא שבשם הוי' יש י"ה ו"ה: י"ה – נקראים בקבלה
 18 בשם "אבא ואמא", כי, יו"ד קאי על ספירת החכמה שנקראת "אבא", להיותה בדוגמת האב, וה"א קאי
 19 על ספירת הבינה שנקראת "אמא", להיותה בדוגמת האם; ואותיות ו"ה שבשם הוי' – ז"א ומלכות –
 20 נקראים בן ובת. וכמבואר בתניא²⁵⁸, ששכל האדם (חכמה ובינה, שהם אב ואם) פועל הולדת המדות –
 21 אהבה שבאדם, מדת החסד והקירוב, שהיא בדוגמת "בן", או המדה ההפכית, מדת הצמצום והריחוק,
 22 שהיא בדוגמת "בת" (כמארז"ל²⁶⁸ "אשה צרה עיני' באורחים"). וכאשר ישנם "אב ואם" ו"בן ובת" –
 23 אזי ישנו שם הוי' בשלימותו.
 24 ועד כדי כך מודגשת קדושת שם הוי' בשלימותו דוקא – כמ"ש בסיום וחזרת פרשת בשלח: "כי יד
 25 על כס י"ה", שצ"ל "השם שלם והכסא שלם"²⁶⁹, ובגלל זה ישנו הציווי ד"מלחמה להוי' בעמלק מדור
 26 דור".
 27 ומזה מובן גם הדגשת חשיבות ענין המשפחה בתור מציאות חדשה – כמו שם הוי', כביכול, שאינו
 28 ד' אותיות בפני עצמן שנכתבות ביחד, אלא שנעשית מציאות חדשה של שם העצם, שם המפורש וכו'²⁷⁰.
 29 לט. וע"פ דין, הראי' הכי גדולה היא ממעשה בפועל – "מעשה רב"²⁷¹ – שרואים בפועל את היפך
 30 הבנין, רח"ל, שנעשה מזה שהבנים והבנות והאב והאם הם ארבעה עולמות בפני עצמם.

(267) יבמות סא, ב (במשנה). רמב"ם הל' אישות פט"ו ה"ד.
 טושו"ע אה"ע ס"א ס"ה.

(268) ב"מ פז, א.

(269) פרש"י עה"פ.

(270) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו
 ה"ב. הל' ע"ז פ"ב ה"ד ובכס"מ שם. מו"נ ח"א פ"א ואל"ך.
 פרדס שיי"ט בתחלתו. עיקרים מ"ב פכ"ח.

(271) שבת כא, א. וש"נ.

(261) לשלימות הענין – ראה שיחת ט"ו בשבט ס"ז ואילך
 (תורת מנחם – התוועדויות חע"ה ע' 194 ואילך).

(262) ר"פ שמות.

(263) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 43 ואילך.

וש"נ.

(264) במדבר א, מו.

(265) שם, ב ואילך.

(266) ראה לקוטי הש"ס להאריז"ל ריש יבמות. וראה גם

תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 141.

1 ובהקדמה:

2 גם אצל אלו שהולכים בדרך התורה והמצוה, הרי יכול להיות שהאב מתפלל בבית-כנסת אחד, האם
3 מתפללת בבית-כנסת שני, והבן והבת מתפללים בבתי-כנסת שונים. ועד"ז בנוגע ללימוד התורה וקיום
4 המצוות. ואע"פ שלכאורה לומדים כולם תורת ה' ומקיימים מצוות ה' – הרי אינו בדומה דבר שנעשה
5 בצירוף כולם יחד בתור משפחה בישראל, לגבי דבר שעושה כל אחד בפני עצמו.

6 ואם הדברים אמורים אפילו בנוגע לאלו שאצלם הן האב הן האם הן הבן והן הבת הולכים כולם
7 בדרך הישר, דרך התורה והמצוה, אלא שחסרה אצלם האחדות בתור מציאות של משפחה – עאכו"כ
8 כשוראים בפועל שהחילוק אינו רק בנוגע לשיעורים בתורה (שהאב יש לו קביעות עתים בתורה בתור
9 בעל-עסק, והבן יש לו קביעות עתים בתורה בתור בחור-ישיבה שלומד כל היום כולו), או באיזו מצוה
10 "הוי זהיר טפיו"²¹⁹, אלא החילוק הוא גם בנוגע לכל הגישה לתורה ומצוותי, שטוענים שזהו דור בפני
11 עצמו, שיש לו הנהגה בפ"ע ודרישה בפ"ע, ובמילא דרוש גם פתרון אחר.

12 וכמדובר פעם (בקיזור עכ"פ), שראינו בדור שלפנ"ז שהנוער הלך לאבדון רח"ל ביחס ליהדות ואפילו
13 ביחס לטוב וקדושה, כיון שהיו במעמד ומצב ש"נבוכים הם בארץ"²⁷², והולכים ותועים, מבלי לדעת
14 אפילו מה הם מחפשים!...

15 והסיבה לכך – בגלל שהניחו להם ללכת לבד, ולכן התחילו לתעות לבד! האב והאם היו עסוקים,
16 זה בעניני פרנסה וזו בעסקנות ציבורית, ובמילא הוצרכו הבן והבת לבד למשש באפילה של הגלות
17 ("טאפן אַ וואַנט, און אַ וואַנט פון גלות") ששורר בו חושך כפול ומכופל.

18 ולכן צריך להבטיח את קיום הנוער של דור זה, וגם לא להתייאש ח"ו אפילו מא' מהנוער של הדור
19 שלפנ"ז, שגם ביחס אליהם "אין לך דבר שעומד בפני התשובה"²⁷³ – "תשובה" כפשוטה, להשיב אותם
20 לחיק משפחתם, "למשפחתם לבית אבותם", ועד – "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך"²⁷⁴.

21 ובכן: הסיבה לכל ה"קשיים" שישנם בין אבות ובנים (ככל השמות ה"יפים" או "אינם יפים"... שניתנו
22 על זה בשפת המדינה) היא – בגלל שגם כאשר נתנו חינוך טוב, חסרה ההדגשה שצריך להסביר ש"כבד
23 את אביך ואת אמך"²⁷⁵ וכן "ושננתם לבניך"²²⁰ אינם בבחי' "גזירה גזרתי וחוקה חקקתי", או ענין ששכרו
24 יהי' לאחרי מאה ועשרים שנה, בעולם הבא, אלא ע"י "ושננתם לבניך" ו"כבד את אביך ואת אמך"
25 נעשית ע"פ הלכה מציאות חדשה – מציאות של משפחה, שאז ניתוסף אצל האב חשיבות גדולה ביותר
26 מכמו שהי' בתור מציאות בפ"ע מבני ביתו, ועד"ז בנוגע להאם, ובנוגע ליחס של הבן ובת לאביהם
27 ואמם.

28 מ. וא' העצות בזה – שגם בלאה"כ הרי זה דבר גדול – שביום הש"ק יהיו כולם ביחד:
29 בדרך כלל, הנה מצד הנהגת העולם, יש ענינים שמבלבלים לאחדות של בני המשפחה, שכן, הענינים
30 שבהם עוסק האב, אינם אותם ענינים שבהם עוסקה האם, או הבן והבת – כפי שהמצב הוא בדרך הטבע,
31 ויש לזה גם יסוד בשולחן-ערוך.

32 ולכן, יש להשתדל שהחל מערב שבת לפנות ערב, ועאכו"כ בליל שבת, שאז עורכים סעודה הראוי'
33 לשמה, סעודת שבת – יתאספו ביחד כולם, האב והאם עם הבנים והבנות, באותו חדר ועל אותו שולחן,
34 וישתדלו שהדיבור ביניהם יהי' באופן המתאים ושייך לענין השבת.

35 וכאשר יתנהגו כך ביום השבת, שאז אין ענינים מפרידים של "עובדין דחול", כך שנקל יותר שיהי'
36 צירוף וחיבור ודביקות כל בני המשפחה ביחד בתור מציאות אחת – אזי תהי' "משפחה בריאה" ביום
37 השבת, ועי"ז תהי' "משפחה בריאה" גם במשך כל ימי השבוע שלאח"ז, כי, הענינים המצרפים ומחברים

274 (האינו לב, ז.
275 יתרו כ, יב.

272 לשון הכתוב – פרשתנו (בשלח) יד, ג.
273 רמב"ם הל' תשובה ספ"ג.

1 כולם יחד (ביום השבת, ובפרט בסעודת שבת), יכריעו ויתגברו על החילוקים שישנם בין האב לבן והאם
 2 לבת ("כאמה כבתה"²⁷⁶) בנוגע להתעסקותם הפרטית, ועד שגם הפרטים עצמם יצטרפו כולם יחד באופן
 3 שכל פרט משלים ומוסיף את הפרט השני.
 4 וכיון שאין ענין שנעשה מעצמו, ועאכו"כ כשישנו הרגל של כמה שנים להתנהג בדרך של העדר
 5 שימת-לב לגמרי לענין המשפחה – הנה עכ"פ מכאן ולהבא צריך לדעת שזהו ענין שדורש שימת לב,
 6 יגיעה והשתדלות פעם אחר פעם, ואז ישנה ההבטחה שכאשר "יגיעת" אזי בודאי "ומצאת"²⁷⁷.
 7 מא. ובהמשך להמדובר²⁷⁸ אודות התפקיד והאחריות והזכות המיוחדים שיש לנשים ובנות בישראל
 8 – יש להעיר, שהאחדות של כל בני הבית בתור "משפחה", תלוי' כמעט לגמרי ב"עקרת הבית", שכן,
 9 אם אצלה יהי' ענין זה בחלישות ח"ו, לא תועיל ההשתדלות בזה מצד שאר בני המשפחה, אלא דוקא
 10 היא זו שצריכה להכניס אצל כל בני הבית את החום והקירוב והלבביות לענין האחדות בתור "משפחה".
 11 ולכן, הנה כאן המקום להעיר בנוגע לענין זה:
 12 לאחרי שרואים את החורבן רח"ל שנעשה בחיי משפחה, שנאבדו כו"כ נפשות יקרות של הנוער בגלל
 13 שהי' חסר בענין האחדות בתור "משפחה" – יש כאלו שחושבים ומשתדלים ע"ד האפשרות לנתק עוד
 14 יותר את האשה מתפקידה העיקרי בתור "עקרת הבית", ולהתמסר יותר לעסקנות ציבורית ב"טעמפל",
 15 רח"ל, ולנהל מלחמות שיצרפו אותה למנין ותקבל עלי' לתורה, או שיבחרו אותה להיות "גבאיי" או
 16 "חזן" בבית-כנסת או "מורה-דרך" ("ראביי") בישראל וכיו"ב²⁷⁹.
 17 ובכן: זוהי עוד אחת התחבולות של הצד שכנגד, שלא להניח לאשה בישראל לחשוב ולהתבונן אודות
 18 האחריות החיונית ("לעבנס-וויכטיקע") שבה תלוי עתידו של כל עם ישראל – להבטיח את קיומה של
 19 משפחתה בתור "משפחה", כך, שהילדים לא יצטרכו לחפש חום במקום אחר כו'.
 20 אשה בישראל צריכה להתמסר לתפקידה העיקרי בתור "עקרת הבית", ולהרגיש את האושר האמיתי
 21 והנצחי שבמילוי תפקידה בשלימות, באופן ש"עולמה תראה בחיי"²⁸⁰ – שתראה בפועל נחת אמיתי
 22 בפעולתה בקיום משפחתה, ולהראות דוגמא חי' לכל המשפחות שבסביבתה כיצד מתמסרת אשה בישראל
 23 לעיקר העיקרים – שיהי' בית יהודי חם ולבבי, שעיי"ז בונים משפחות בישראל שנעשים "בתי כהונה
 24 ומלכות".
 25 מב. ועוד ענין בזה – שעיי"ז משחררים את האשה מהחיקוי והריצה אחר עמי הארץ, עובדי עבודה
 26 זרה²⁸¹:
 27 מצינו דבר פלא בנוגע לעבודה-זרה, שנשים ובתולות היו עיקר המתעסקים בעריכת העבודות בבתי
 28 הבעל והאשרה וכו'²⁸² (אלא שהיו גם אנשים שעסקו בזה).
 29 והרי זה היפך לגמרי מכמו שהי' במשכן וביהמ"ק, שהעבודה היתה צריכה להיות ע"י אנשים דוקא.
 30 והטעם בזה – לא בגלל שהנשים הם פחותות במדרגה, אלא אדרבה:
 31 ובהקדים מ"ש²⁸³ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ודרשו חז"ל²⁸⁴ "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם,
 32 בתוך כל אחד ואחד מישראל".
 33 ולכאורה: ענין השראת השכינה במשכן ומקדש – הי' צריך להיות נכתב בפירוש ובגלוי, וברמז –

(281) כ"ק אדמו"ר שליט"א הדגיש שהביטוי "עבודה זרה" אינו פליטת הפה, אלא בדיוק.

(282) ראה גם מלכים-ב כג, ז ובמפרשים שם. ירמי' מד, טו ואילך. יחזקאל ת, יד ובמפרשים שם. רמב"ן האזינו לב, יט. ועוד.

(283) תרומה כה, ח.

(284) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

(276) ע"פ לשון הכתוב – יחזקאל טז, מד.

(277) מגילה ו, ריש ע"ב.

(278) שיחת ש"פ בשלח סי"ג ואילך (תורת מנחם – התועודיות חע"ה ס"ע 102 ואילך).

(279) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חע"ד ע' 191 הערה 233. וש"נ.

(280) ע"פ לשון חז"ל – ברכות יז, סע"א.

1 השראת השכינה בתוך כל אחד ואחד מישראל; ובפועל – הרי זה להיפך: בגלוי נאמר בפסוק "ושכנתי
2 בתוכם" (בתוך כל אחד ואחד), אלא שהעצה בשביל לפעול הענין ד"ושכנתי בתוכם" היא – "ועשו לי
3 מקדש", שע"ז יהי הענין ד"ושכנתי בתוכם".

4 היכן הוא הענין ד"ושכנתי בתוכם"?

5 ובכן: בביהמ"ק – נמצא יהודי רק ביום, משא"כ בלילה ששערי המקדש ננעלין²⁸⁵. ואפילו ביום –
6 ישנם כמה תנאים בנוגע לכניסה לביהמ"ק, ובכללות – כמ"ש²⁸⁶ "הוקר וגלך מבית רעך", והיינו, שאין
7 ללכת לביהמ"ק ללא סיבה מיוחדת, כי אם לשם השתחוואה, הקרבת קרבן וכו', ולאחרי כל הזהירות
8 בנוגע להכנה ע"י טהרה. ואפילו אז, יש מקומות שמותר להכנס ויש מקומות שאסור להכנס, ככל פרטי
9 הדברים בנוגע לדרגות הקדושה בביהמ"ק, כפי שנחלקו ע"י מחיצות של פרוכות וחומות.

10 ואילו הענין ד"ושכנתי בתוכם" – הרי זה שייך אצל האב והאם הבנים והבנות, כאמור לעיל שהם
11 מציאות אחת של משפחה; ודוקא שם מודגשת החשיבות והאחריות של "עקרת הבית", ובאופן ש"כל
12 כבודה בת מלך פנימה"²⁸⁷ – בביתה דוקא.

13 ועד שמציאותו של הכה"ג בביהמ"ק תלוי בהנהגת האשה באופן ד"כבודה בת מלך פנימה", כפי
14 שמצינו בנוגע לקמחית שע"י הנהגתה זכתה שהיו לה שבעה בנים וכולן שמשו בכהונה גדולה²⁸⁸, וככל
15 סיפורי התורה מהוה גם סיפור זה הוראה בנוגע לענין ד"ושכנתי בתוכם", כי גם עכשיו, ש"מפני חטאינו
16 גלינו מארצנו" וחרב בית מקדשנו, ישנם כל הענינים ברוחניות בשלימותם.

17 מג. ובנוגע לפועל – כאמור לעיל שהדרך הקלה ביותר היא להתחיל לאסוף את המשפחה ביחד החל
18 מליל שבת, "מעלי שבתא", ולאח"ז ינהיגו זאת לאט לאט גם במשך ימי השבוע, ועיקר התפקיד, עיקר
19 האחריות ועיקר הזכות בזה – על נשי ובנות ישראל.

20 ודוקא ע"י ההנהגה באופן כזה נעשה בדוגמת מ"ש בפרשת בשלח, שמיד כאשר "אז ישיר משה ובני
21 ישראל"²⁸⁹ – אזי "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחרי גו' ותען
22 להם מרים וגו'"²⁹⁰.

23 וכך יעמידו אנשים ונשים ובנים ובנות לקבל פני משיח צדקנו, בקרוב ממש, בגאולה האמיתית
24 והשלימה.

25 * * *

26 מד. דובר לעיל (סט"ז) בנוגע ליצי"מ [ועד"ז בנוגע לכל הגלויות, כמובן ממאמר המדרש⁹⁹ "כל
27 המלכיות נקראו על שם מצרים על שם שהם מצירות לישראל", שלכן יש דוגמת גלות מצרים ויציאת
28 מצרים בכל הגלויות והגאולות שלאח"ז (אע"פ שיש ביניהם כמה חילוקים), עד לגאולה מהגלות האחרון
29 שעלי' נאמר⁷⁵ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", שבה יש דמיון גדול ביותר לגאולת מצרים],
30 שהי' בה התנאי ש"אחרי כן יצאו ברכוש גדול", ולכן אמר הקב"ה למשה "דבר נא באזני העם וישאלו
31 איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב", "שלא יאמר אותו צדיק ועבדו וענו אותם קיים
32 בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם".

33 ונתבאר בזה,

34 – דלכאורה אינו מובן: הרי הקב"ה שיער לכתחילה שבנ"י יעדיפו להקדים ולהשתחרר מהמעמד
35 ומצב ד"עבדו וענו אותם" אפילו ללא "רכוש גדול", וא"כ, למה התנה ש"אחרי כן יצאו" תלוי "ברכוש

285) ראה ריש תמיד; מדות ספ"א, ובפיהמ"ש להרמב"ם.

286) משלי כה, יז. וראה חגיגה ז, א.

288) יומא מז, א.

289) טו, א.

290) שם, כ"א.

287) תהלים מה, יד. הובא ברמב"ם הל' אישות פי"ג הי"א.

גדול"; בשלמא לאחרי שהקב"ה הבטיח "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", ישנה הטענה "שלא יאמר ..
 ועבדום .. קיים בהם .. יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם", אבל אין זה תירוץ, כי אם העברת הקושיא:
 למה מלכתחילה הי' התנאי שהיציאה ממצרים מוכרחת להיות "ברכוש גדול" –
 שזהו ענין שאי אפשר בלאה"כ, כי, לולי הענין ד"רכוש גדול" באופן ש"וינצלו את מצרים", לא הי'
 צורך בכל הענין ד"ועבדום וענו אותם".
 ובדוגמת ירדת הנשמה "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא" (שזהו גם ענין של גלות, כמ"ש באגה"ק²⁹¹,
 וכמובן גם בפשטות), שהירידה היא צורך עלי', למעלה מכמו שהיתה קודם הירידה, דאל"כ, לא הרוויחו
 מאומה; ועד"ז בנוגע לירידה למצרים – "ירוד ירדנו"²⁹², "אנכי ארד עמך מצרימה"²⁹³ – שתכליתה כדי
 שיהי' מזה ריוח: "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול".
 ובזה גופא – הרי נוסף על "ביזת מצרים", הנה כשבאו לקריעת ים סוף (כמסופר בפרשה שקראנו
 ביום הש"ק זה) היתה גם "ביזת הים", ו"גדולה היתה ביזת הים מביזת מצרים, שנאמר²⁹⁴ תורי זהב
 נעשה לך עם נקודות הכסף", ועד כדי כך, ש"לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם", כמ"ש²⁹⁵ "ויסע משה".
 מה. והנה, כיון שהקב"ה קבע את הענין ש"אחרי כן יצאו ברכוש גדול" בתור שנו"כ²⁹⁶, הרי זה גופא
 סימן ש"רכוש גדול" – כפשוטו (שהרי "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"²⁹⁷), "כלי כסף וכלי זהב
 ושמלות"²⁹⁸ – הוא ענין טוב.
 אמנם, אע"פ שכוונת הקב"ה בענין ד"רכוש גדול" הוא מצד הטוב שבדבר, ועד שזהו דבר גדול כ"כ
 שבגללו הי' הענין ד"ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", מ"מ, מצד ענין הבחירה, ישנו ענין זה גם
 בלעו"ז, ולכן צריך להזהר שלא ליפרד ממשא, כי, כאשר נפרדים ממשא, אזי יכול להיות מעמד ומצב
 שלא רוצים לילך להר סיני, ויש צורך ב"ויסע משה", "בעל כרחם", כיון שלולי זאת עסוקים מתוך להט
 ב"ביזת הים"!
 והענין בזה – שרצונו של הקב"ה שכאשר הנשמה יורדת למטה יהי' אצלה ענין של בחירה חפשית,
 "ובחרת בחיים"²⁹⁹ – לא בגלל שאין לו ברירה אחרת, דכיון שבלעו"ז אין ענינים של טוב, לכן בוחר
 בטוב, כי, כאשר הבחירה בטוב היא בלית ברירה, אין זה מורה שהוא עבד הקב"ה; אלא רק כשיש לו
 שני דרכים, ובבחירתו החפשית בוחר בחיים, אזי ממלא תכלית שליחות הנשמה בעוה"ז הגשמי.
 ומזה מובן גם בנוגע ל"רכוש גדול" – כסף וזהב:

אילו הי' בעולם רק אמיתית ענין הזהב כפי שמיועד לביהמ"ק, כמוזכר לעיל³⁰⁰ מארז"ל³⁰¹ "לא הי'
 העולם ראוי להשתמש בזהב ולמה נברא בשביל ביהמ"ק", אזי נתינת הזהב לביהמ"ק אינה בשלימות,
 שהרי אין ברירה אחרת, כיון שאין מציאות אחרת של זהב אחר; וכדי שנתנת הזהב עבור המשכן ומקדש
 תהי' בשלימות, יש צורך שיהי' זהב גם בעולם, ובאופן שיוכלו להשתמש בו גם באופן הפכי מנתינת זהב
 למשכן, כמובא בפירושו רש"י על הפסוק³⁰² "ודי זהב", "הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהי'
 להם, שנאמר³⁰³ וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל". – הן אמת ש"הרביתי להם", היינו, שהקב"ה נותן
 זאת, אבל אעפ"כ, אי אפשר ליטול את ענין הבחירה, וכיון שזהו דבר גדול, כח חזק, אזי יכול להיות
 גם הענין ש"זהב עשו לבעל".

(298) שמות ג, כב. בא יב, לה.

(299) נצבים ל, יט.

(300) שיחת ש"פ בשלח סי"ב (תורת מנחם – התוועדויות
 חע"ה ע' 102).

(301) ב"ר פט"ז, ב. שמור"ר רפ"ה.

(302) ר"פ דברים.

(303) הושע ב, יו"ד.

(291) ס"ד. וראה גם תניא פל"ז.

(292) מקץ מג, כ.

(293) ויגש מו, ד.

(294) שה"ש א, יא.

(295) בשלח שם, כב ובפרש"י. וראה גם שיחת יו"ד שבט
 תשי"ט סמ"ג (תורת מנחם – התוועדויות חכ"ה ע' 52). וש"נ.

(296) ראה גם לקו"ש חל"א ריש ע' 50.

(297) שבת סג, א. וש"נ.

- 1 וזהו גם מה שרואים עד כמה הזהירה תורה בנוגע לשוחד [שיכול להיות גם באופן של "שוחד
2 דברים", ואיזה שוחד שיהי', אבל "אין מקרא יוצא מידי פשוטו", ו"שוחד" כפשוטו הו"ע של כסף וזהב,
3 החל מנתינת פרוטה] – ש"יעור פקחים"³⁰⁴, "יעור עיני חכמים"³⁰⁵, והיינו, שאע"פ שנקרא ע"פ תורה
4 "פיקח" ו"חכם", הנה כאשר מתגבט אליו פרוטה של שוחד, אזי יכול להיות ממנו היפך מ"פיקח"
5 ו"חכם", ואדרבה: הוא מנצל את חכמתו ופיקחתו בשביל היפך הטוב, כמ"ש³⁰⁶ "חכמים המה גו'".
- 6 ולכן יש צורך בזהירות יתירה כיצד לנצל את הכסף וזהב שנותן הקב"ה ברשותו של כל אחד ואחד,
7 שיהי' "רכוש גדול" שמביא לו תועלת, ולא ח"ו באופן ש"עושר שמור לבעליו" להיפך הטוב³⁰⁷, בדוגמת
8 עשרו של קרח, שהי' עשיר מופלג, ודוקא העושר הסיר אותו מהדרך הישרה³⁰⁸.
- 9 מו. וע"פ האמור כמ"פ שכוונת הדיבור היא כדי שסוכ"ס יבואו הדברים לידי פועל, ובנוגע לפועל
10 – הרי זה ענין שהזמן גרמא:
- 11 כאשר אוספים כספים עבור אחינו בני" בארץ הקודש, עם קדוש בארץ הקודש, כדי להשתמש בו
12 עבור דברים טובים, ענינים של מזון וכיו"ב, או כדי להפחיד צורר ומתנקם וכו' – אזי בא הצד שכנגד
13 ומנסה לפתות את מי שיש לו שליטה על הכסף (שביכלתו לתת לירה לכאן ולירה לשם), לנצל זאת כדי
14 להסיר יהודי מן הדרך!
- 15 מז. ובהקדמה:
- 16 כאשר יש לך חילוקי דעות עם פלוני – אזי הדרך היא לדון ולהתווכח עמו, ואז, יש א' משתי
17 אפשרויות: או שפלוני יוכיח לך שהצדק עמו, או שאתה תוכיח לו שהצדק עמך;
- 18 אבל כאן בא פלוני בן פלוני למי שמאיוזו סיבה שתהי' יש ברשותו כך וכך כסף וזהב שיכול לחלקו,
19 ואומר לו: שמע נא! מהו הצורך בדיון ושקו"ט עם פלוני – יש דרך פשוטה: קח מהכסף שנמצא
20 ברשותך, ודבר עם פלוני [חדר לפני מחדר, או אפילו ברשות הרבים, שהרי ה"עיתונים" יהיו מרוצים
21 שתיתוסף אצלם גם ידיעה זו...] דברים ברורים, שאע"פ שיש לנו השקפות עולם שונות, לא נוגע לי
22 חילוקי הדעות שבינינו; יש לי ברירה: ביכלתי ליתן לך כך וכך כסף וזהב, קח איפוא כך וכך לירות,
23 ובלבד שבנוגע לפועל תתנהג לפי השיטה שלי!...
- 24 יש בידו "ביזת מצרים" ו"ביזת היס", ובודאי אין זה בתור מקרה שנתמנה להיות בעה"ב על זה,
25 שהרי כל ענין הוא בהשגחה פרטית, וא"כ, למה לא ינצל זאת כדי לנסות להשפיע על פלוני, שגם הוא
26 עושה אותו חשבון שכל ענין הוא בהשגחה פרטית, כולל גם מה שבאים אליו ומציעים לו סכום כסף
27 עבור דבר טוב, ובלבד שיסכים להתנהג לפי שיטתו של פלוני.
- 28 אך האמת היא, שאע"פ שנדמה לו שהשיטה שלו היא שיטה טובה, אלא שפלוני לא מכיר בטובת
29 השיטה, ולכן מותר לשחד אותו בכסף וזהב, כיון שעיי"ז יעשה פלוני דבר טוב – הרי כיון ש"אדם קרוב
30 אצל עצמו"¹⁷⁰, יש צורך בזהירות יתירה שלא לנצל את העובדה שיש ברשותו ענינים של שוחד, עבור
31 ענינים הקשורים עם דעות ושיטות והשקפות עולם, כי, ניצול שוחד של כסף וזהב כדי להעביר את פלוני
32 על דעתו, הרי זה היפך האנושיות.
- 33 ועוד ענין בזה:
- 34 אין זה מצב שיש כסף וזהב בלי גבול, שהרי כל ענין בעולם הוא במדידה והגבלה, ו"כל מה שברא
35 הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"¹³⁶, כך, שכאשר נותנים סכום מסויים כדי לרכוש מזון, או
36 ענינים של הגנה כו', לא נותנים פרוטה מיותרת שתהי' "לבטלה".

307 קהלת ה, יב.

308 ראה פסחים ק"ט, א. וש"נ.

304 משפטים כג, ח.

305 פ' שופטים טז, יט.

306 ירמ' ד, כב.

1 וא"כ, כאשר נוטלים מסכום זה (איזה סכום שיהי) עבור דבר שאינו שייך למטרה הנ"ל (כסף וזהב
 2 או דבר בלתי-רצוי) – הנה נוסף על היפך האנושיות שבשימוש בשוחד (כנ"ל), הרי עי"ז יחסר בענינים
 3 החיוניים שעבורם היו צריכים לנצל את הכסף.
 4 מח. אמנם, לדאבוננו, יש כאלה שמתנהגים באופן האמור; וכפי הסדר בעולם שכאשר מנסים דבר
 5 קל ומצליחים לפעול זאת, מנסים אח"כ באופן כפול, ובלשון חז"ל⁷⁹: "מי שיש לו מאתיים רוצה ד'
 6 מאות", או בענין שלהיפך: "מושכי העון בחבלי השוא" ולאח"ז נעשה "כעבות העגלה"¹⁰⁴ – הנה יש
 7 כבר עסקנים כאלו שהולכים צעד אחד הלאה, ויותר נכון: צעד אחד למטה, באמרם, שגם בנוגע להשקפת
 8 עולם שקשורה (לא רק עם שכל ואנושיות, אלא) גם עם דת ואמונה, תורת אמת ומצוותי' עליהם נאמר³⁰⁹
 9 "וחי בהם", יש להתנהג באותה דרך:
 10 יש להציע לפלוני בן פלוני לפנות למי שצועק שע"פ תורה, דת והלכה, צ"ל ההנהגה באופן כך וכך,
 11 ולומר לו: שמע נא! יש לך השקפת עולם – לבריאות, אחוז אותה בכיסך, בבית-הכנסת ובית המדרש;
 12 אבל כשמדובר אודות חיים ציבוריים – אתן לך "ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר"³¹⁰, ובנוגע למעשה
 13 אמור "הן" על כל מה שיצוו עליך לומר "הן", ואמור "לאו" על כל מה שיצוו עליך לומר "לאו"! והנה
 14 הכסף במזומן, באופן שלא יהי' ניכר וכו' וכו'.
 15 ועוד זאת, שמייעצים לו למצוא הוראת-היתר – לומר זאת בנוסח וסגנון שישתמע שהוא גם "לה"
 16 וגם "לצרינו", שהרי יש לו "ארבע מאות שקל כסף" שינצלו רק עבור ענינים שהם לה'.
 17 ובדוגמת המסופר³¹¹ אודות חנה ושבעת בני', שאנטיוכוס אמר שהוא ישליך ארצה טבעת זהב, ופלוני
 18 ירים את הטבעת ויתן לו, ו"במקרה" יעמוד שם ענין שהוא היפך רצון השם, אבל אף אחד לא מתכוין
 19 ורוצה את ההשתחווה אליו ח"ו... ורק לעיני הרואים יתפרש כך.
 20 ולהעיר, שכיון שיש לו הוראת היתר – הרי זה ע"ד מ"ש תלמידי רבינו יונה³¹² בביאור הטעם שאשם
 21 תלוי צ"ל שוה ב' סלעים (מ"ח מעין, כי הסלע ד' דינרים, והדינר ו' מעין), ואילו חטאת מספיק שתהי'
 22 "בת דנקא" (מעוה, שתות הדינר)³¹³, כי, בחטאת שבאה על הוודאי, היינו, שאין לו ספק שזוהי עבירה,
 23 כיון שלא מצא היתר, הנה גם כשיביא בהמה כחושה ששוה רק "דנקא", ישוב בתשובה בלבב שלם;
 24 משא"כ באשם תלוי שבא על הספק (ספק חלב ספק שומן, ספק אכל ספק לא אכל, ככל הספיקות שנימנו
 25 במשנה), הרי אם יצטרך להביא רק קרבן כחוש, בוודאי לא ישית לבו לשוב בתשובה, כיון שיש לו
 26 סברא לומר "אותה חתיכה שאכלתי אולי היתה מותרת". ולכן החמירו בו יותר – כדי שיכיר בכך שלאחרי
 27 כל הספיקות חייבתו תורה לקנות בהמה ששוה שני סלעים, שמזה מוכרח שיש כאן ענין גרוע יותר מחטא
 28 שחייבים עליו חטאת שאינה אלא בת דנקא.
 29 מט. ולכן, יש להזהיר על כך, ולקוות שכאשר יבוא מישוה לפתות את מי שברשותו נמצא הכסף
 30 לנצל זאת באופן הנ"ל – לא ישמעו בקולו, שכן, סוכ"ס לא נשארים בעולם "סודות"... ואז לא יהי'
 31 כדאי עבור כל אלו שמעורבים בדבר, וגם לא עבור הענינים שיהיו בנויים על דבר שמלכתחילה אין לו
 32 מקום כלל בחיי עם ישראל הראויים לשמם.
 33 סוכ"ס אי אפשר להצליח לבנות מוסד של הקב"ה עם כסף שניתן כדי לעבור על "דבר הוי' זו הלכה"¹²¹.
 34 ועוד זאת, שמי שמוכר את אמונתו עבור כסף, הנה סוכ"ס מאבד את כל חשיבותו בעיני מי שנתן לו
 35 את הכסף³¹⁴, ומאבד את חשיבותו אפילו בעיני בני ביתו ועאכו"כ בני עירו, ומקבל את ה"שכר" כו',
 36 ואין כאן המקום להאריך בזה, כיון שאין זה בשבחם של ישראל.

או"ח סתר"ג.

313) זבחים מח, א. וראה לקו"ש ח"ז ע' 73. וש"נ.

314) ראה סנהדרין כט, א.

309) אחרי יח, ה.

310) חיי שרה כג, טז.

311) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"כ ע' 73 הערה 12.

312) ברכות א, ב (ד"ה והא דאמרינן). הובא בשו"ע אדה"ז

- 1 נ. ולהעיר:
- 2 ידועה הטענה, שאומות העולם עושים כן ומצליחים וכו', כך עשה ה"פוליטיקאי" של אומה זו
- 3 וה"מדינאי" של אומה נוספת, והיו מרוצים מזה, וא"כ, מדוע לא יעשו כן גם בד' אמות של בני".
- 4 אבל, כאמור כמ"פ שיש חילוק עיקרי בין עצם המציאות של בני" לאינס-יהודים – "המבדיל בין
- 5 ישראל לעמים"; ולדוגמא: שמירת שבת – אצל בני" הרי זה ענין שמביא חיים, והפכו אצל אינס-יהודים,
- 6 שהרי "עובד כוכבים ששבת" הרי זה אצלו ענין של היפך החיים³¹⁵.
- 7 ועד"ז בנוגע לענין השוחד:
- 8 האפשרות שבאיזה מקום תהי' הצלחה לענין השוחד – שייכת רק אצל אלו שהנהגתם היא באופן
- 9 ש"פיהם דיבר שוא"³¹⁶,
- 10 – (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק לרגע ואמר:) אין זה הזמן להאריך בזה, שהרי זקוקים עדיין לעזר
- 11 שלהם, ולכן לא צריך לעורר את הצד הלא-טוב שבהם, אבל בכל זאת הרי "פיהם דיבר שוא" –
- 12 אבל בנוגע לבני" – הרי "נצח ישראל לא ישקר"³¹⁷, כך שזהו דבר המושלל; אפילו אם עי"ז לא הי'
- 13 נחסר במקום הצריך – אסור ליטול פרוטה כדי ליתן עבור ענין אחר, ועאכו"כ ליתן ממון כדי להכריח
- 14 ולהעביר את האדם על דעתו ועל דעת קונו, שזהו היפך האנושיות וכו' וכו'.
- 15 ובפרט כשנמצאים במעמד ומצב שזקוקים לשמירה ע"י הקב"ה, והרי "הוי' אלקים אמת"³¹⁸, וכמ"ש
- 16 הרמב"ם בתחלתו³¹⁹, ש"הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתתו, והוא שהתורה אומרת אין עוד
- 17 מלבדו³²⁰, כלומר, אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו", וענין זה הוא באופן ש"אמת הוי' לעולם"³²¹, והיינו,
- 18 שבני" ממשיכים בעולם את האמת של הקב"ה עם תורת אמת שלו, ודוקא באופן כזה יכולים להגיע
- 19 לשלום של אמת, נצחון של אמת, וחיים אמיתיים.
- 20 נא. ולכן, צריך להכריז ככרוכי' מתוך רעש ("מיטן גאַנצן שטורעם"):
- 21 ישנם כאלו שרוצים להידמות לגויים, וכיון ששמעו שאצל הגוי יכולים עבור כמה דולרים או פרנקים
- 22 "לקנות" גם דעות, ואפילו ענינים הקשורים עם אמונה טפילה, נפלה לו סברא שגם הוא יעשה כן.
- 23 "שומו שמים!" – היתכן "למכור" ענין של "דבר הוי' זו הלכה" עבור כמה לירות שירצו לתת
- 24 "שוחד" להקב"ה, כדי שיעלים עין ח"ו ממה שנעשה בנוגע ל"דבר הוי' זו הלכה", אם בענין "מיהו
- 25 יהודי", או "ניתוחי מתים", או שמירת שבת וכיו"ב.
- 26 ולהעיר:
- 27 לכאורה זהו דבר שלא יכול להיות במציאות, כי, אפילו אם הדבר הי' נשאר בסוד, הרי להיותו
- 28 "מאמין", יודע הוא שזהו סוד רק לגבי בני אדם, אבל לא לגבי הקב"ה, והרי "הנה הוי' נצב עליו . . ובוהן
- 29 כליות ולב"³²², ורואה שנותנים לו כמה לירות כדי לומר היפך דבר הוי'! ... וא"כ, מהי התועלת בכך
- 30 שבני-אדם לא ידעו מזה, ויטפחו על שכמו ויאמרו שהוא אדם טוב, עסקן טוב, וקיבל כסף עבור דבר
- 31 טוב – בה בשעה שהקב"ה יודע שהוא מכר את האמונה שלו בהקב"ה רח"ל! ... וא"כ, לכאורה לא יכול
- 32 להיות דבר כזה במציאות אפילו בחושך כפול ומכופל של גלותנו זה.
- 33 אבל אעפ"כ, רואים בטבע, שעד כמה שיהי' מופרך שדבר מסויים יוכל לבוא לידי פועל, יש השפעה
- 34 לעצם העובדה שאומרים שיש קס"ד פראית לעשות כן.

(319) הלי' יסוה"ת פ"א ה"ד.

(320) ואתחנן ד, לה.

(321) תהלים קיז, ב.

(322) תניא רפמ"א.

(315) שם נח, סע"ב.

(316) תהלים קמד, ח"יא.

(317) שמואל-א טו, כט.

(318) ירמי' יו"ד, יו"ד.

1 ולכן, אע"פ שנמצאים בחושך כפול ומכופל, ואי אפשר לדעת מה יכול אדם לעשות מצד צערו, או
2 מצד סיבות שונות ומשונות – הנה מצוה לדבר ולהזהיר שח"ו שיהי' למישהו קס"ד אפילו להציע דבר
3 כזה, ועאכו"כ לעשות כן.

4 וכל ההיתרים וסגנונות ופשרות שירצו לעשות בזה – הרי זה טוב רק בשביל להשלות את עצמו, את
5 השני והשלישי כו'; אבל כאן מדובר אודות "דבר הוי' זו הלכה", והיינו, שכן היא ההלכה בגלל שזהו
6 "דבר הוי'", ועל הקב"ה נאמר ש"לא יקח שוחד"³²³, וביחד עם היותו "אוהב גר" – כמ"ש בחדא מחתא
7 בהמשך הפסוק³²⁴ – רצונו שהגיויר יהי' "כהלכה", ואם לאו, הרי זה היפך הטובה עבור הגוי, וגם –
8 להבדיל – עבור היהודי וכו'.

9 ואף א' לא ישלה את עצמו שפעם תהי' מזה תועלת בגשמיות, על יסוד מה שכבר הי' לעולמים –
10 שלפני כמה שנים אירע ענין של "שומו שמים" עם "עליית הנוער", ואח"כ פעלו שיעברו על זה בשתיקה,
11 מתוך טענה, שזה כבר לאחר המעשה, ויתנו כסף עבור מוסד פלוני, וכך הוה.

12 והעצה לזה – שידעו שאין זה ענין שאין להחזיר; אם ח"ו קיבלו כסף בתור שוחד – יכולים להחזיר
13 ולומר "מה שעשיתי טעות הי' בידי", כיון שלא תפס מה שנעשה כאן.

14 נב. והעיקר – שכיון שהכוונה בזה היא להבטיח שלא תהי' קס"ד להציע למישהו למכור אמונה עבור
15 כסף, רח"ל, יש מקום לתקוה (עכ"פ מצד "מרה לבנה") שיהי' די בכך להבטיח שלא ידברו עוד עד"ז,
16 וישכחו מזה, ולא ישאר שום רושם כלל.

17 ומכאן ולהבא – ישאר גוי בתור גוי עד שיתגייר כהלכה, ודוקא באופן כזה תהי' האחדות של עם בניי
18 בכל מקום שהם, ודוקא ע"י ההבדלה בין ישראל לעמים יכולים לבנות שלום של קיימא בין ישראל לעמים.

19 ומשלום זה בימי הגלות האחרונים – נבוא לקיום היעוד³²⁵ "יהי' גוי' שלום גוי' בימיו", "לשלמה אלקים
20 משפטיך למלך תן וצדקתך לבן מלך"¹¹⁵, שלפי כמה מפרשים¹¹⁶ קאי על מלך המשיח, ש"כל גויים
21 יעברוהו"¹¹⁸, לאחר ש"אויביו עפר ילחכו"¹¹⁹, ועד ש"ימלא כבודו (של הקב"ה) את כל הארץ אמן ואמן"³²⁶.

* * *

22
23 נג. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה באתי לגני אחותי כלה.

* * *

24
25 נד. דובר לעיל (סי"ב) שכאשר מדובר אודות זכרון למאורע מסויים שקשור עם איש מסויים, הנה
26 הכוונה בכל זכרון היא ההתבוננות שתביא לידי מעשה בפועל, עי"ז שתהי' באופן ש"יתקע מחשבתו
27 בחזק"²⁵⁸ כדי "לחיות" את הענין.

28 ומזה מובן גם שההתבוננות צריכה להיות לא רק בכללות הדבר, אלא גם בפרטי הדברים.

29 ובכן: ביום ההילולא, הנה "כל עמל האדם שעמלה נפשו בחייו למעלה" (בכל ה"שטורעם" כפי שהוא
30 בשרשו ומקורו), "מתגלה ומאיר בבחי' גילוי" ופועל פעולתו (כמובן מדברי רבינו הזקן באגרת הניחום
31 שבאגה"ק, כמוזכר לעיל). אבל בזה גופא יש שינוי עיקרי בין הזמן שבו נתמנה לנשיא בגלוי ובין הזמן
32 שלפנ"ז, ובמיוחד בנוגע לתלמידיו – שכאשר נתמנה לנשיא אזי נעשים כל בניי תלמידיו, וכיון ש"דבר
33 אחד לדור ואין שני דברים לדור"³²⁷, הרי מובן, שעד שנת תר"פ הי' באופן אחד, ומשנת תר"פ, שאז
34 קיבל את הנשיאות ונעשה ממלא-מקומו של הנשיא שלפניו, אזי התחילה תקופה חדשה, ובמיוחד בנוגע

326 תהלים עב, יט.

327 סנהדרין ת, א. הובא בפרש"י עה"ת וילך לא, ז.

323 עקב יו"ד, יז.

324 שם, יח.

325 דברי הימים א כב, ט.

1 לתלמידיו ולתלמידי תלמידיו (ככל הפרטים שבזה שנימנו לעיל (ס"ג) בארוכה), ועד לאלו שהם בבחי'
2 "גידולי גידולין" (כמ"ש באגה"ק האמורה).

3 וכללות ענין הנשיאות – משנת תר"פ עד שנת תש"י, "ויהי בשלשים שנה"³²⁸ – נחלק לג' חלוקות,
4 בהתאם לחלוקה הידועה במשנה³²⁹: "בן ארבעים כו' בן חמישים כו' בן ששים כו' בן שבעים כו'",
5 דכיון שנולד בשנת תר"ס, הרי בשנת תר"פ ה' בן ארבעים, ובשנת תר"צ התחילה התקופה דבן חמישים,
6 ובשנת ת"ש התחילה התקופה דבן ששים, סיומה בשנת תש"י, בתקופה דבן שבעים.

7 וכמדובר כמ"פ³³⁰ שכיון שנמצאים בדור יתום, נותנים ענינים באופן שרואים מיד בהשקפה ראשונה
8 את החילוקים שבדבר, ובנדו"ד, החילוקים העיקריים בין עשר שנים הראשונות של הנשיאות, עשר שנים
9 השניים של הנשיאות, ועשר שנים השלישיים של הנשיאות.

10 ומוכן שאין הכוונה סתם להראות המצאות בהסברת הענינים; זהו ענין שצריך "לחיות" באופן שיבוא
11 לידי מעשה בפועל, ולכן, כשם שביום ההילולא ישנה העלי' של ג' תקופות אלו, צריכה להיות הוראה
12 בנוגע למעשה בפועל מג' תקופות אלו (גם אם נמצאים באחת מג' תקופות אלו), כך, שמבלי הבט על
13 השינוי שבין תקופה אחת לחברתה, יתקיימו אצלו ההוראות של בעל ההילולא בנוגע להליכה באורחותיו
14 ובדרכיו ובנתיבותיו.

15 נה. המשך השיחה – ביאור החילוק בין ג' התקופות, שבתקופה הראשונה (מתר"פ עד תר"צ) היתה
16 העבודה במדינה ההיא³³¹ בהפצת התורה והיהדות במצב של סכנת נפשות³³² בפועל ממש³³³, בתקופה
17 השני' (מתר"צ עד ת"ש) היתה העבודה במקום שיש בו מספר גדול של אחינו בני" ומתאים להפצת
18 תורת החסידות³³⁴, ובתקופה השלישית (מת"ש עד תש"י) היתה העבודה בחצי כדור התחתון, לבטל את
19 ההנחה ש"אמריקה היא שונה"³³⁵, ולהתחיל לנטוע גם שם תורה וחסידות³³⁶; ולמרות החילוקים באופני

קל, דבר ממוצע ודבר גדול; לא ה' חילוק בין ענין שיכולים לקיים בקלות לענין שיכולים לקיים בכבוד; על כל ענין שידעו שעושים זאת בגלל שזהו רצון הבורא – ה' צורך במס"נ בפועל! (334) תחילה בליטא ואח"כ בפולין, אבל בעיקר בפולין, כי, הישיבה בריגא היתה מתוך מבט שזהו ענין של ארעי, עד שיערכו את ההכנות הדרושות לקביעת מקום במדינה שבה היו אז ריבוי בני" עם אפשרויות עצומות ("מוראדיקע") להתעסקות בהפצה כו' – שזו היתה מדינת פולין.

(335) ראה סה"ש תש"ו ע' 53 וש"נ.

(336) והגע עצמך: מגיע יהודי למדינה שעומדת בעצם תקפה – בתור "פליט", שזקוק לכאורה לחסד ויחס טוב של המדינה, שיקבלו את פניו בסבר פנים יפות, ומיד מכריז שהיסוד והתכלית להתיישבותו באמריקא הוא – להפוך את אמריקא מעיקרה, ולהודיע ש"אמריקא אינה שונה", אלא זהו כמו בעיירה שהיתה פעם מעבר לים, בחצי כדור העליון – שזהו אופן נוסף בעבודת ה' שיש בו קושי מיוחד, כיון שצריך לשנות את ההרגל (שנעשה טבע) במשך עשיריות בשנים שאמריקא היא "עולם חדש", עם דרכים והנהגות משלו, ללא נתינת מקום לקס"ד להנהגה שהיתה בעבר, אפילו לא באופן של דמיון בלבד.

זאת ועוד: יכולים לבוא למדינה ולבנות שם את ד' אמותיו, ולהקיף אותם ב"חומה .. דלתים ובריח" (דברים ג, ה), ולומר ש"שם ביתו" (שמואלא יז, יז), "שכל מקום שהלך שם – ביתו עמו" (ברכות יו"ד, ב), ואילו מה שנעשה במדינה, אין זו שליחותו. אבל בעל ההילולא אמר מלכתחילה, שאין רצונו בד' אמות משלו; אמריקא כולה תהי' "ד' אמות" אלו, כמו ה"ד' אמות" שהיו מעבר לים, בחצי כדור העליון.

(328) יחזקאל א, א. וראה תורת מנחם – התוועדויות ח"כ ע' 108. וש"נ.

(329) אבות ספ"ה.

(330) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ס"ע 260.

וש"נ.

(331) וגם לאחר היציאה משם – הנה נוסף לכן שהזמן הראשון ה' באופן של "שיריים" לעיקר העבודה שהיתה קשורה עם המדינה ההיא, ובאופן של מדידות והגבלות כו', הרי במשך כל הזמן שלאחרי היציאה ממדינה ההיא עד אחרי הביקור בארה"ב בשנת תר"ץ, לא נקבעה עדיין ההתיישבות במקום חדש [וזו היתה מטרת הביקור באה"ק ובארה"ב – "לתור בארץ", לראות ולבחון ארצות שונות ולהתבונן ולהחליט מתוך ישוב הדעת היכן לקבוע את מקום ההתיישבות, לאחר שראו בפועל (לא רק בהשערה) את כל האפשרויות הקיימות], וקודם קביעות המקום החדש (כפי ששייך "קביעות מקום" בזמן הגלות) – עדיין לא היתה העתקה לגמרי מהמדינה ההיא.

זאת ועוד: בנוגע לביקור באה"ק ידוע מ"ש בעל ההילולא (ראה אג"ק שלו ח"ב ס"ע קפה ואילך. ע' קצג), שכיון שהוא רגיל להיות בהאדיטש, נייעזשין וליובאוויטש וכו', הנה כאשר לא היתה אפשרות לכן, החליף זאת בביקור במקומות הקדושים בארץ ישראל, כך, שהביקור באה"ק הוא מעין הביקור במקומות הקדושים של אבותיו במדינה ההיא.

(332) יש לציין שאריכות הדיבור בענין זה היתה בהתרגשות גדולה ובקול חנוק מבכי (החו"י?).

(333) כפי שהתחיל מיד בקבלת הנשיאות, בשנת תר"פ – שהי' חושך כפול ומכופל פשוט מצד גזירת המלכות – מלכות אדירה, ובאופן דהולך ומוסיף, והי' צורך במס"נ בפועל על דבר

המס"נ בפרטי עניני העבודות הנ"ל³³⁷, היו חדורים כולם בנקודת המס"נ שמצד עצם הנפש³³⁸ — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ח ע' 303 ואילך³³⁹.

גו. ומזה מובן גם בנוגע לזכרון והתבוננות בג' תקופות אלו:

אע"פ שלכאורה מי הוא זה שיכול להידמות לעבודה מתוך מס"נ באופן הנ"ל — הרי זה ע"ד הלשון הידוע "פתח ר' שמעון" וכיו"ב, שלאחרי שפותחים את ה"פתח"³⁴⁰, נעשית דרך סלולה שבה יכולים לילך גם קטנים וקטני-קטנים וכו', ועד"ז בנדו"ד, שלאחרי שבעל ההילולא סלל את הדרך והדליק "פנס אור" להאיר לכל אלו ההולכים באורחותיו, ועד ל"את אשר בשם ישראל יכונה" (כלשון המכתב הידוע לחגיגת י"ב תמוז בפעם הראשונה³⁴¹) — יכול כל אחד ללכת לבטח דרכו בדרך זו.

ומההצלחה שהיתה לבעל ההילולא במילוי עבודתו בכל ג' תקופות הנ"ל, שהיו שונות בתכלית זמ"ז, נמשך גם לכל אלו (כולל גם "אשר בשם ישראל יכונה") שיחליטו לעסוק באחד או בכמה מענינים אלו — שתהי' ההתעסקות בהצלחה רבה ומרובה, ובאופן של הליכה "מחיל אל חיל"²¹.

ובקרוב ממש יקבלו פני משיח צדקנו, עם כל הניצוצים והבירורים שפעלו לברר ולזכך ולהעלות למעלה מעלה, ויאמרו "ראו גידולים שגידלנו", וכבר הגיע הזמן לקיום היעוד³⁴² "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו", ובקרוב ממש.

* * *

גז. רגיל גם ביום ההילולא לערוך "מגבית" בקשר ללימוד התורה לשמה, לשם התורה עצמה (ללא כוונות צדדיות אפילו של קדושה)³⁴³.

ויהי רצון שכל אחד יתנדב ביד נדיבה וביד פתוחה, ועד לאופן של "יד רמה" — "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" (כנ"ל ס"ו). וכל הרוצה — יציין גם שמו ושם אמו, כדי להזכירו על הציון של בעל ההילולא. וכן להרבות ב"נר מצוה ותורה אור"²² בכלל, ובפרט בנוגע לענינים האמורים לעיל (ס"ל) — קביעת מזוזה בכל בית (ומה טוב — בכל דלת וחדר שבבית) ישראל, וכן בנוגע ל"מבצע" שבכל בית יהי' ספר של תורה — חומש או תהלים, וכן סידור של תפלה, וקופסא של צדקה.

וכן לחזור ולהנהיג חיזוק ובנין חיי משפחה בישראל, שהאב והאם והבנים והבנות יהיו מציאות אחת חזקה (כנ"ל סל"ז ואילך).

וע"י משפחות־משפחות אלו — יהי' "למשפחותם לבית אבותם"²⁶⁵, ונזכה ש"על הפקודים"³⁴⁴ יהיו "משה ואהרן עמהם"³⁴⁵, כפי שהיו ה"פקודים"³⁴⁶ ב"מדבר העמים"³⁴⁷, "המדבר הגדול והנורא"³⁴⁸, וכך יהי' כאשר "עוד תעבורנה הצאן ע"י מונה"³⁴⁹, כפי שנאמר בנוגע לביאת משיח צדקנו³⁵⁰, ובאופן ש"אתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"³⁵¹, וכפי שמביא רש"י³⁵² שהקב"ה "אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו" ומוציא אותו מהגלות אל הגאולה האמיתית והשלימה, ובקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שה"מנגנים" מהמדינה ההיא ינגנו ניגון (וניגנו הניגון "עך טי זימליאק וכו'").

אח"כ צוה לנגן ניגון הכנה. ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבכות. והניגון "ניע זשוריצי כל־אפצי".]

סמ"א (תורת מנחם — התוועדויות חע"א ס"ע 128 ואילך). וש"נ.
 (344) נשא ז, ב.
 (345) ראה יומא ה, ב. תוס' פסחים קיד, סע"ב.
 (346) ראה במדבר א, ג. ועוד.
 (347) יחזקאל כ, לה.
 (348) דברים א, יט.
 (349) ירמי' לג, יג.
 (350) ראה במדבר"ר פ"ב, יא. ועוד.
 (351) ישע"י כז, יב.
 (352) נצבים ל, ג.

337) שלכן יתכן לעמוד בתכלית השלימות בנוגע לאופן אחד של מס"נ, ולא להיות מוכנים כלל לאופן שני של מס"נ שהוא שונה לגמרי.
 338) ראה גם שיחת מוצש"ק פ' בא, יו"ד שבט תשל"ל ס"ב (תורת מנחם — התוועדויות חנ"ט ע' 91). וש"נ.
 339) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חע"ה ע' 337 ואילך.
 340) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"כ ס"ע 74.
 341) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' פ. וש"נ.
 342) ישע"י מ, ה.
 343) ראה גם שיחת מוצש"ק פ' בא, יו"ד שבט דאשתקד

לקוטי שיחות

פרשת בשלה

כרך כו, א

מתורגם ללשון הקודש

- 19 כי "ארונו של יוסף היה דומה כאילו היו חקוקים בו כל
20 עשרת הדברות".
- 21 לאחר מכן הוא מביא הסבר אחר, שפסוקנו מופיע
22 כהמשך לתחלת הפסוק הקודם: משום ש"ויסב אלקים את
23 העם דרך המדבר ים סוף" לכן "חשב משה אולי יעכב
24 עליהם הים, אז יקרע להם בזכות יוסף כמו שלמדו רבותינו
25 ז"ל⁸ מן פסוק⁹ הים ראה ויננס מה ראה, עצמותיו של
26 יוסף".
- 27 אך שני הפירושים דורשים ביאור, ובמיוחד לפי
28 הפשט: בפסוקים שלפני כן אין נאמר שהלכו במדבר עם
29 "ארון השכינה", ובמילא אין מוזכר הענין שארונו של יוסף
30 היה במקום ארון הקודש. וכן אין מוזכר שקריעת ים סוף
31 היתה בזכות יוסף¹⁰.
- 32 מכך מובן, שאמנם, לקיחת עצמות יוסף קשורה בעיקר
33 ליציאת מצרים¹¹, כהשבעת יוסף² "פקוד יפקוד...
34 והעליתם את עצמותי", אך בכל זאת היא קשורה גם
35 ל"ויסב אלקים את העם דרך המדבר" – דוקא להליכה
36 במדבר. ויש להסביר – מהו הקשר שבין שני הענינים
37 אלו?
- 38 כן יש להבין: כיון שהתורה היא נצחית, והיא הוראה

א.

"ויקה משה את עצמות יוסף"

- 1 בתחלת פרשתנו, לאחר הפסוק¹ "ויסב אלקים את
2 העם דרך המדבר ים סוף וחמושים עלו בני ישראל
3 מארץ מצרים", נאמר²: "ויקה משה את עצמות יוסף
4 עמו כי השבע השביע... והעליתם את עצמותי מזה
5 אתכם".
- 6 בעל "כלי יקר" מתעכב³ על הקשר של הפסוק "ויקה
7 משה את עצמות יוסף" אל הפסוק הקודם⁴ "וחמושים עלו
8 בני ישראל"⁵, וכדי להסביר זאת הוא מביא תחלה את
9 הנאמר ב"ילקוט פרשה זו"⁶, שהיו מהלכין במדבר שני
10 ארונות, ארון השכינה וארונו של יוסף, והיו האומות
11 שואלים מה טיבו.. והשיבו להם קיים זה .. שיוסף קיים
12 כל עשרת הדברות (שבלוחות שבארון השכינה) וכו".
- 13 ולפי זה הוא מסביר את סמיכות הפסוקים: תחלה
14 נאמר "וחמושים עלו בני ישראל – מזויינים, וכלי זיין
15 שלהם הוא ארון הקודש שהיה הולך..."⁷. ולאחר מכן
16 מופיע הפסוק "ויקה משה את עצמות יוסף עמו", כדי
17 להסביר מהי המשמעות של "כלי זיין" לפני מתן תורה,
18 לפני שהיה "ארון הקודש" – שאלה הם "עצמות יוסף",

(1) יג, יח.

(2) יג, יט.

(3) שם, יט. וראה גם בהנסמן בהערה הבאה. ועוד.

(4) בפענח רוא (ועד"ז במושב זקנים, חי' ופי' מהרי"ק עה"ת
(לבעה"מ"ס שו"ת מהרי"ק) ואלשיך) כאן "למה כתב זה במסע השני
כשנסעו מסכות לאיתם שידבר בו כאן, ולעיל במקום ויסעו מרעמסס
לסכות שהוא מסע יום ראשון ה' לו לכותבו". וראה לקמן הערה 5; 10.
(5) בפש"מ י"ל סמיכות הפרשיות (והפסוקים) אינה קושיא
בפש"מ (ורשי' מדייק ומבאר זה רק כאשר עפ"ו מתורצת קושיא אחרת
בפש"מ, – ראה לקושי' [המתורגם] חי"ח ע' 100. ובכ"מ) ולכן אין
רשי' זקוק לתרץ קושית הכל"י.

והקושיא שבפענח רוא (ומושב זקנים, מהרי"ק ואלשיך) – דב"מסע
יום ראשון ה' לו לכותבו", י"ל דמתורץ במילא ע"י פרש"י בפסוק
שלאח"ז (יג, כ) ויסעו לסכות, דמפרש: ביום השני שהרי בראשון באו
מרעמסס לסכות. וקמ"ל בזה, הדאמאר לפני' בפסוק – מדובר הכל במסע
הראשון.

ואין להקשות דהול"ל זה כפ' בא (יב, לו ואילך), כי שם מדובר
ע"ד הפרטים כו' שנוגעים לעצם היציאה, וכאן בריש פ' בשלה חוזר
לתחלת יציאתם, ומדבר בהפרטים הנוגעים להליכתם בדרך (בצאתם
ממצרים), ובזה נכלל גם זה ש"ויקה משה את עצמות יוסף עמו" – לא
רק שהוציא העצמות ממצרים (וראה בהגה בפענח רוא שם).
(6) עה"פ (רמז רכז). ועד"ז הוא במכילתא ותנחומא כאן. תנחומא
ס"פ נשא. יג, סע"א ואילך (ובפרש"י שם ריש ע"ב). ועוד.
(7) ראה בפרש"י מטות לא, ו. עקב י, א.
(8) מכילתא עה"פ פרשתנו יד, טו. תנחומא שם. ב"ד פפ"ז, ח.
זח"ב מט, א. ח"ג ריד, רע"א. ועוד.
(9) תהלים קיד, ג.

(10) ובפענח רוא (ועד"ז במושב זקנים ופי' מהרי"ק) תי':
דביום ראשון לקח עצמות כל השבטים גם יחד ולא נתן לב עדיין
להפריד של יוסף לעצמם כו' עד שהיו בסכות כו'. ולכאורה הוא
חידוש גדול – ובפרט ע"פ פש"מ. ואכ"מ.

(11) וראה פנים יפות כאן ד"ה ויש עוד לפרש.

ג.

הפיכת ה"אחר" ל"בן"

- 23 מהי עצמיותו של יוסף? היא מתבטאת¹⁸ בשמו¹⁹ –
 24 "יוסף", אשר "ותקרא את שמו יוסף לאמר יוסף ה' לי בן
 25 אחר"²⁰. כלומר, מהותו של יוסף היא להוסיף עוד "בן".
 26 אך זו עדיין אינה השלמות של עצמות יוסף, כי אז
 27 היה נאמר רק "יוסף ה' לי בן". מן הכתוב שהמשמעות
 28 של "יוסף" היא "לאמר יוסף ה' לי בן אחר" מובן, שאין
 29 הכוונה ל"בן" סתם, אלא ל"בן אחר",
 30 שמן ה"אחר" יעשו "בן"²¹. מיהודי שהוא בבחינת
 31 "אחר", שהתנהגותו היא אחרת מהתנהגות יהודית, עד
 32 אשר הוא ר"ל לגמרי "אחר" – "שאינו צד הקדושה"²² –
 33 ממנו צריך לעשות "בן" – יהודי שניכר בו שהוא "בן",
 34 בניס אתם לה' אלקיכם²³.
 35 וכפי שמסביר ה"צמח צדק"²⁴ את אחד הפירושים על
 36 דברי המדרש²⁵ על הפסוק "יוסף ה' לי בן אחר",
 37 שהמשמעות של "אחר" היא "שעשה מעשים אחרים, כגון
 38 ירבעם וחבריו". ולכאורה, תמוה²⁶, מדוע התפלה רחל
 39 שיתווסף אצלה בן שעושה מעשים אחרים כגון ירבעם
 40 וחבריו? אלא זוהי משמעות של "יוסף ה' לי בן אחר",
 41 שמן העושה מעשים אחרים יתווסף "בן" לאביו שבשמים,
 42 לקדוש-ברוך-הוא.
 43 וענין זה קשור ליציאה ממצרים, וכהכנה לכך,
 44 שביציאת מצרים התגלה בכל העולם הקיום למעשה
 45 ובגלוי של ההוראה "שלח את בני"²⁷, שישראל הם

- 1 לכל יהודי בכל התקופות ובכל מקום, מובן, שגם ענין זה
 2 – "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" בהליכה במדבר¹²
 3 ביציאתם מצרים – מלמד הוראה נצחית.
 4 ונוסף כאן פרט מסויים בכך שהפעולה החד-פעמית
 5 של "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" ביציאה ממצרים
 6 הופכת לענין נצחי.

ב.

דוקא "עצמות יוסף"

- 7 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את הנאמר
 8 בפסוק "ויקח משה את עצמות יוסף עמו". שהרי,
 9 לכאורה, אמנם בהשבעתו השתמש יוסף על עצמו
 10 בביטוי זה, כנאמר בסוף הפסוק "והעליתם את עצמותי
 11 מזה אתכם"¹³,
 12 אך כיון שאין זה ביטוי של נבדוד כלפי צדיקים, היתה
 13 צריכה התורה, לומר "ויקח משה את (ארונו) יוסף עמו"¹⁴,
 14 ולא להשתמש בביטוי "עצמות יוסף"¹⁵ ובמיוחד לפי
 15 הפירוש הראשון של בעל "כלי יקר"?
 16 ויש לומר, שאת זאת מכוונת התורה להדגיש,
 17 שביציאה ממצרים לקח משה עמו את "עצמות יוסף" –
 18 שהעצמות נקראות כך משום שהן העצם והתוקף של
 19 האדם ושל בעל החיים¹⁶ – הוא לקח את עצמיותו של
 20 יוסף, את מהותו וענינו של יוסף¹⁷ – ולקחה זו, של
 21 עצמות יוסף, חשובה במיוחד משום "ויסב אלקים את העם
 22 דרך המדבר", כפי שיוסבר להלן.

פרשתנו (כרך ז) ע' בתרסג.
 18 כמדול"ל (יומא פג, ב) ר' מאיר הוה דייק בשמא. וראה שם
 מעשה רב.
 19 דשם האדם שייך לעצם האדם כידוע (ראה או"ת לה"מ פ'
 בראשית ד, סע"ב ואילך). לקר"ת בהר מא, ג – ע"פ שעהיה"א פ"א.
 ובכ"מ.
 20 ויצא ל, כד.
 21 אוה"ת להצ"צ ויצא רב, א ואילך. ויחי שפון, א ואילך. שצ, א
 ואילך. שצו, ב ואילך. ועוד.
 22 ל' התניא פ"ו – בפ"י סט"א.
 23 ראה יד, א.
 24 אוה"ת ויצא שם, א.
 25 ב"ר פע"ג, ו.
 26 וראה יפה תואר שם.
 27 שמות ד, כג.

12 והיינו נוסף על הוראות הכלליות שבדברי רז"ל (סוטה יג,
 א. מכילתא עה"פ) בוא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו
 כו' וכיו"ב – צ"ל הוראה נצחית מתוכן הפרטי ד"ויקח משה את
 עצמות יוסף עמו", ובדרך הליכתם במדבר.
 13 וכו"ה בס"פ ויחי (ג, כה).
 14 ע"ד הלשון בהעלאת יעקב: ונשאתני ממצרים גו' קברו אותי
 גו' וקברה את אבי ויחי מז, ל, מט, כט. ג, ה) וכיו"ב.
 15 בסוטה יג, ב: מפני מה נקרא יוסף עצמות בחייו מפני שלא
 מיחה בכבוד אביו כו'. אבל מובן שגם לאחר מותו – "יוסף" סתם (או
 "ארונו") מכובד יותר מלשון עצמות. וראה ש"ך עה"ת עה"פ כאן, שמביא
 מנודרש "מפני מה נקרא יוסף עצמות מפני שלא מיחה כו'", ומפרש:
 הוקשה להם ז"ל שיוסף נחנט ודרך התנוטים שאינם כלים ואין הבשר
 מתעכל אלא מעמיד אותו בלחותו א"כ איך אמר ויקח משה את עצמות,
 אלא לפי שנתעדן בשרו כו'. וראה ראב"ע כאן עה"פ.
 16 – להעיר גם מטעמי מצות ועצם לא תשברו בו (בא יב, מו).
 17 כ"פ במגלה עמוקות אופן יז בפסוק זה. וראה גם אוה"ת

28 וברוחניות, וכל זאת כדי להציל יהודים אשר "הענן
29 פולטן"?

30 ולכן ההכנה ליציאת מצרים ולמלחמת עמלק היא
31 "ויקח משה את עצמות יוסף עמו", וכאשר מגיע מצב שבו
32 יהודי הוא בבחינת "אחר" לאבינו שבשמים, והוא שואל
33 "היש ה' בקרבנו", כמשל שמביא רש"י⁴⁰ ל"אדם שהרכיב
34 בנו על כתפו ויצא לדך... פגעו באדם אחד, אמר לו אותו
35 הבן ראית את אבא, אמר לו אביו אינך יודע היכן אני..."
36 – אין הוא רואה ומכיר את אביו ר"ל, עד אשר הוא עושה
37 מעשה אחרים,

38 אז נדרש מן היהודים, "גבורים ויראי חטא"³⁸, לצאת
39 מחוץ לענן כדי להציל יהודי זה ולהכניסו שוב אל תוך
40 הענן, כדי שיראה את אבינו שבשמים, ויחוש כיצד
41 הקדוש-ברוך-הוא מטפל בכל יהודי כבן, "תמיד אני
42 ביניכם ומזומן לכל צרכיכם"⁴¹, ולהיחשב על ידי הכל כבן.
43 זוהי משמעות העובדה שהמלחמה התנהלה על ידי
44 יהושע: מלחמה זו התנהלה על ידי משה רבינו ובשליחותו
45 של משה, אנשי משה⁴². יחד עם זאת (בחר לנו) היתה
46 צריכה מלחמה זו, שתכליתה להציל יהודים שנחלשו
47 באמונתם והיו "חסרי כח מחמת חטאם" להתבצע על ידי
48 יהושע שהוא מזרע יוסף, כי זוהי עבודת יוסף, "יוסף ה'
49 לי בן אחר", שאת זאת לקח עמו משה ביציאת מצרים.

ה.

עצמות יוסף – כדי להתגבר במדבר

50 לפי זה מובנת הסמיכות בין הפסוקים, מדוע הפסוק
51 "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" בא לאחר הפסוק "ויסב
52 אלקים את העם דרך המדבר ים סוף":
53 אילו היו ישראל נכנסים מיד לארץ ישראל, שאז⁴³
54 היתה הגאולה השלמה⁴⁴, לא היה כל כך הכרחי לקחת את
55 "עצמות יוסף" עמם למען עצמם⁴⁵, אך משום ש"ויסב

1 בנים²⁸. ולפיכך, מדתו של הקדוש-ברוך-הוא מדה כנגד
2 מדה²⁹, שביציאה ממצרים לקחו עמם ישראל (על ידי
3 משה – רועה ישראל ומוציאם ממצרים) – את עצמות
4 יוסף, שיהודי יפעל כדי שיתוסף עוד "בן" לקדוש-ברוך-
5 הוא, והוא צריך להשפיע זאת אפילו על מי שהיה עד
6 אז בבחינת "אחר".

ד.

מלחמת עמלק על ידי זרע יוסף

7 לפי האמור לעיל יובן גם הענין של "נעוץ תחלתן
8 בסופן"³⁰, בין תחלת פרשתנו לבין סופה:
9 בסוף הפרשה³¹ מסופר "ויבא עמלק וילחם עם ישראל
10 ברפידים ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים",
11 שהמלחמה התנהלה על ידי יהושע. וכמסופר במדרשים³²
12 הטעם לכך שהמלחמה היתה צריכה להתנהלה על ידי
13 יהושע, ולא על ידי משה, כי יהושע הוא מזרע יוסף,
14 וכתוב³³ "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו
15 לקש", ועמלק הוא מזרע עשו.

16 האפשרות שעמלק ילחם עם ישראל באה עקב
17 זאת שאצל ישראל התעורר ספק באמונה "היש ה'
18 בקרבנו אם אין"³⁴. ובמי היה יכול עמלק לפגוע –
19 רק באלו אשר היו "נחשלים אחריו"³⁵, כפי שמבאר
20 רש"י³⁶ "חסרי כח מחמת חטאם שהיה הענן פולטן",
21 רק באלו אשר היו מחוץ לענן. ואילו ביהודים אשר
22 היו בפנים לא יכול היה עמלק לפגוע.

23 בא עמלק, על ידי היצר הרע, ושואל³⁷: כיון שהוא
24 נלחם רק ב"חסרי כח מחמת חטאם", אך לא באלו שהיו
25 בתוך הענן – מדוע צריכים היהודים "יראי חטא"³⁸ לצאת
26 מן הענן, כפי שמפרש רש"י³⁹ "וצא מן הענן", ו"הלחם
27 בעמלק"? והרי מחוץ לענן הוא מקום מסוכן בגשמיות

סה"מ עטר"ת ע' רצד. סה"מ תש"ט ע' 40. שם ע' 65. ועוד.

38 כפרש"י (פרשתנו יז, ט): בחר לנו אנשים גבורים ויראי חטא.

39 יז, ט.

40 יז, ח.

41 פרש"י יז, ח.

42 תו"א פג, ב.

43 אלמלא חטאו ישראל – ראה נדרים כב, ב. שמור"ר רפ"ב.

ובכ"מ.

44 כיון דמשה ה' מכניס את ישראל לארץ, וא"כ לא ה' נחרב

ביהמ"ק מעולם (אוה"ת ואתחנן ע' סה. צג. וש"ן).

45 כ"א לקיים ההשבעה והעליתם את עצמותי.

46 עקב ח, טו. וראה גם דברים א, יט ובפרש"י שם.

28 וראה לקו"ש ח"א ס"ע 2 ואילך ובהערות שם.

29 ומודגש בצי"מ – בדבר אשר זדו עליהם (יתרו יח, יא).

30 ל' ספר יצירה – פ"א מ"ז.

31 יז, ח"ט.

32 פסיקתא דר"כ פ"ג. וראה גם פסיקתא רבתי פי"ב. ועוד.

33 עובד"א, יח (וראה ב"ב כג, ב וברשב"ם. פרש"י ויצא ל,

כה).

34 פרשתנו יז, ז ובפרש"י שם, ח.

35 תצא כה, יח.

36 תצא שם.

37 עכ"פ מטיל ספק – בגימטריא עמלק (כש"ט בהוספות

(הוצאת קה"ת) סי' צג (אג"ק אדמור"ר מהר"י"צ ח"ג ע' רעט).

25 ממשיכה התורה ואומרת, שמשום ש"ויקח משה את עצמות
 26 יוסף עמו", משום שלוקחים את "עצמות יוסף" במשך כל
 27 הזמן שלאחר מכן, כולל תקופת הגלות, שמכל יהודי שהוא
 28 במצב של "אחר" עושים בן לאבינו שבשמים, יגאל כל
 29 יהודי מהגלות.
 30 וכפי שהוסברו כמה פעמים⁵⁶ דברי חז"ל בתשובה
 31 לשאלת הבן הרשע - "אילו היה שם לא היה נגאל",
 32 שדוקא אילו היה במצרים "לא היה נגאל", אבל בגאולה
 33 מהגלות הנוכחית, גם הוא יגאל, ומקרא מלא דבר והבטיח
 34 הכתוב לבלתי ידח ממנו נדח - והובא כפסוק דין⁵⁷,
 35 וזה מעורר אצלו שיבה לה' ולתורתו, להיות בן חכם
 36 לאביו שבשמים.

ז.

חודש שבט - "המר ימירנו..."

37 פרשת בשלח נקראת תמיד בחודש שבט. וחודש זה
 38 קשור במיוחד לעבודתו של יוסף.
 39 כידוע, שנים עשר חדשי השנה הם כנגד שנים עשר
 40 השבטים⁵⁸, ולפי סדר הולדתם של השבטים יוצא, שחודש
 41 שבט - החודש האחד עשר מניסן - הוא כנגד יוסף⁵⁹.
 42 כדי להבין את הקשר של חודש שבט אל יוסף יש
 43 להקדים תחלה את המבואר בספרי קבלה⁶⁰, שבשנים
 44 עשר חדשי השנה מאירים שנים עשר צירופים של שם
 45 הוי', בכל חודש מאיר צירוף מיוחד של שם הוי'.
 46 הצירוף של שם הוי' של חודש שבט⁶¹ הוא הצירוף
 47 המתקבל מראשי התיבות⁶² "המר ימירנו והיה הוא"⁶³.

1 אלקים את העם דרך המדבר - ממצרים הלכו ישראל
 2 במדבר, "מדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון
 3 אשר אין מים"⁴⁶, מקום של סכנה בגשמיות, משום שהוא
 4 מקום סכנה ברוחניות, "לא ישב אדם שם"⁴⁷ - מקום
 5 שאיננו בסוג של ישוב של אתם קרויים אדם⁴⁸, מקום
 6 ש"אדם העליון" אינו שוכן שם, שעליו נאמר⁴⁹ "ועל דמות
 7 הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה"⁵⁰, שם ייתכן
 8 שיהודי לא יוכל לעמוד בנסינות הקיימים שם, והוא יגיע
 9 למצב של "אחר" ר"ל, וכפי שהיו הנסינות והמריבות של
 10 ישראל בהליכתם במדבר,
 11 משום כך צריכים היו לקחת עמם את עצמות יוסף,
 12 את העבודה ונתינת הכח של "יוסף ה' לי בן אחר" -
 13 להפוך את היהודי ממצב של "אחר" לבן לאבינו שבשמים.

ז.

עבודת יוסף - גאולת כל יהודי

14 וזוהי ההוראה הנלמדת לכל הזמנים והמקומות מ"ויקח
 15 משה את עצמות יוסף עמו":
 16 הליכתם של ישראל במשך כל זמן הגלות היא, כמובן
 17 בפשטות וכמבואר בספרים⁵¹, הליכה ב"מדבר העמים"⁵².
 18 בכך לומדים את ההוראה הנצחית שכשנמצאים בגלות
 19 צריך⁵³ לקחת את עצמות יוסף, את עבודת יוסף להפוך
 20 את ה"אחר" שוב לבן לאבינו שבשמים.
 21 וזוהו גם הקשר לסוף הפסוק הקודם "וחמושים עלו בני
 22 ישראל מארץ מצרים", שאחד הפירושים של "חמושים"
 23 הוא⁵⁴, כפי שמובא גם בפירוש רש"י⁵⁵, "אחד מחמשה
 24 יצאו וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפלה". על כך

בטור או"ח ס"ס תיו (הובא באוה"ת בראשית כו, ב): וי"ב ראשי
 חדשי השנה שגם הם נקראים מועדים כנגד י"ב שבטים (ועד"ז במג"ע
 שם ר"פ שמות). וראה אוה"ת בראשית שם ע"א. מטות ע' א'רפא (וראה
 גם אוה"ת שמות ע' כט. בא ריש ע' רנד. ונה. ובכ"מ).
 59 (כ"ה בסי' יעב"ץ שער הגיא. - ובמג"ע שם וקה"י שם ובערך
 שבט - באופן אחר. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 316. ועוד.
 60 פרדס שער יג פ"ג. משנת חסידים סדר מועד מסכת ניסן
 ואילך (בכוונת כל חודש). ובכ"מ. וראה תו"א שם ובהנסמן בהערה
 58. וראה גם ס' הליקותים (דא"ח דהצ"צ) מערכת חדש סעיף א. ועוד.
 61 כן מפורש בסידור ומ"ח שבהערה הבאה. וכן משמע בפרדס
 שכ"א רפ"ט ז. עיי"ש ובפ"ד.
 62 סידור הארז"ל כוונת ר"ח. משנת חסידים סוף מס' טבת
 ושבט. ובפרדס שם פ"ד לפנינו "המר ימיר והי' הוא" (והוא הכתוב
 דבחוקותי כו, יוד: ואם המר ימיר בהמה בבהמה והי' הוא). אבל לכאורה
 הוא טה"ד, שהרי מפסיקות התיבות "בהמה בבהמה". גם כותב שם
 שמקורו הוא בתקו"ז בהקדמה (ט, ב) - ושם מפורש הפסוק שבפנים
 "המר ימירנו והי' הוא".
 63 בחוקותי כו, לג.

47 ירמי' ב, ו.
 48 יבמות סא, רע"א - ע"ש אדמה לעליון (שלה"ה כ, ב. רסח,
 ב. שא, ב).
 49 יחזקאל א, כו.
 50 ראה לקו"ת נשא כ, רע"ג. ראה לב, ב. ובכ"מ.
 51 באריכות ע"ד החסידות ראה דרושי אלה מסעי ובאורם
 בלקו"ת. נשא שם (כ, א ואילך). ועוד.
 52 יחזקאל כ, לה. וראה גם בחיי, אוה"ח ועוד ר"פ מסעי
 ובכ"מ.
 53 ע"י "משה" שבכ"א (תניא ר"פ מב).
 54 מכילתא עה"פ. תנחומא כאן א. ועוד.
 55 עה"פ.
 56 ראה לקו"ש חו"א ע' 2 ואילך. וש"נ.
 57 ש"ב יד, יד. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג. תניא ספ"ט (בהל'
 ת"ת ובתניא "כי לא ידח ממנו נדח"). וראה רמב"ם הל' תשובה (פ"ז
 ה"ה): הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן.
 58 ראה מגלה עמוקות עה"ת ר"פ שמות. שם בא יב, ב (האופן
 ה'). תו"א שמות מט, ד. קה"י אות י"ד ערך י"ב חדשים וי"ב שבטים.

31 תביאנו... ולא לידי נסיון⁶⁶, ועל-אחת-כמה-וכמה שאסור
32 לאדם להעמיד את עצמו בנסיון⁶⁷.

33 על כך משיבה התורה, שלגבי תמידים כסדרם צריך
34 להיות "ולא ימירנו", זהו הסדר הרגיל. אך כאשר רואים
35 יהודי במדבר, במדבר העמים וכו' כנאמר לעיל, במצב של
36 סכנת נפשות, ובודאי כאשר מדובר על יהודים רבים, אז
37 חייבים להפסיק באמצע לימוד התורה ועבודת התפלה
38 וכו'⁶⁸ ולצאת ולקיים את המצוה הגדולה ביותר, להציל
39 יהודים אלו השרויים בסכנה. וכאשר טוען היהודי שאין
40 הוא חפץ לעשות זאת מפני שהוא חושש להינזק ברוחניות,
41 מכנה אותו התורה "חסיד שוטה"⁶⁹. כאשר מדובר על איש
42 או אשה⁷⁰, תינוק ותינוקת⁷¹ הטובעים בנהר, ובודאי במצב
43 של סכנה ברוחניות, שהרי קשה המחטיאו יותר מן
44 ההורגו⁷², אז חייבים לרוץ ולהציל, ללא חישובים.

45 ואם אין נוהגים כך, הרי לא זו בלבד שזהו ההיפך
46 מחסיד, ואף מחסיד שאינו חכם, ההיפך מהתנהגות
47 שלפנים משורת הדין, אלא זהו גם ההיפך מן הדין. דין
48 חמור ביותר – פיקוח נפש.

ה.

"והיה – בהוייתו יהא"

49 וכאשר מתנהגים באופן שלעיל, מצד ועל-פי הוראת
50 התורה,

51 כולל ההכנה שהיהודי יורד מדרגתו, אך ח"ו ור"ל אינו
52 מוריד את התורה ואינו עושה שום פשרות בתורה,
53 ועל-אחת-כמה-וכמה שח"ו ור"ל אין הוא משנה בתורה
54 ובמצוות,

55 מובטח לו "המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה
56 קודש", בנוסף לכך שאין נגרם לו נזק ח"ו, הרי הן "הוא"
57 והן "תמורתו" – היהודי שהיה בדרגת "אחר" – יהיו
58 "קודש". ובאופן של ודוה,

1 ולכאורה, דרוש הסבר: כל הענינים בתורה מדוייקים
2 לחלוטין. ואם כך, צריך לומר, שהמילים "המר ימירנו
3 והיה הוא" המהוות את הצירוף של שם הוי' שבחודש
4 שבט, קשורות למשמעות הענין שבפסוק זה. ואין מובן:
5 הרי בפסוק נאמר לפני כן "ולא ימירנו", זהו לאו מן
6 התורה, עד ש"כל הממיר לוקה"⁶⁴. ורק "ואם המר
7 ימירנו (אז) והיה הוא ותמורתו יהיה קודש".

8 והנה אומרים שצירוף שם הוי' שבחודש שבט מורכב
9 מן המילים "המר ימירנו והיה הוא" כשלעצמן, כאילו
10 שזהו ענין חיובי, ויותר מכך – כציווי "המר ימירנו",
11 בשעה שהמשמעות הפשוטה של הפסוק והענין כאן היא
12 להיפך, שאסור להמיר, "ולא ימירנו".

13 ויש לומר, שההסבר לכך, לפי האמור לעיל, הוא:
14 המשמעות של מושג התמורה בעבודה הרוחנית היא⁶⁴ –
15 שממירים דבר אחד באחר, שהופכים דבר שהוא חולין
16 לקדושה, וזוהי המשמעות של "יוסף ה' לי בן אחר",
17 שמה"אחר" עושים "בן".

18 בעבודה של הפיכת ה"אחר" ל"בן" נדרשת ירידה
19 לחול, שיהודי צריך לצאת ממקומו "בתוך הענין", בתוך
20 ארבע אמות של תורה ושל תפילה, ולצאת מחוץ לענין,
21 כדלעיל, ולהיות במקום ששם נמצא ה"אחר", ושם להביא
22 לידי כך שה"אחר" יהיה "בן" בגלוי.

23 וזוהי "תמורה", תמורה מצד המשפיע, שהוא מחליף
24 את מקומו ויוצא לרשות הרבים, ושם הוא גורם תמורה
25 אצל "אחר" שבמקום "אחר" יהיה "בן"⁶⁵.

26 על כך מתעוררת הטענה: מדוע עליו לצאת מארבע
27 אמות שלו, ארבע אמות של קדושה, ולצאת לרשות הרבים,
28 כדי לחפש "אחר" ולהופכו ל"בן"? מוטב שישאר בארבע
29 אמות של קדושה, ובמיוחד, טוען "הוא", שיציאה זו
30 כרוכה בנסיון, ואנו הרי מבקשים מהקדוש-ברוך-הוא "ואל

(64) רמב"ם ריש הל' תמורה.

* (64) ראה אר"ת להה"מ ס"פ בחוקתי (מד, ד). וראה גם עמק
המלך ש' רישא דלא אתידע בתחלתו.

(65) להעיר מצפ"נ (הל' מתנות עניים ס, ד) זה תליא אם הלאו
דתמורה מה שהוא רוצה להקדיש השני או להוציא הראשון. עיי"ש
בפרטיות. וע"פ המבואר בפנים י"ל שבענינו ברוחניות, בצד הקדושה,
ישנם ב' הפרטים, אלא שעבודתו של המשפיע (הראשון) אינו ח"ו
להוציא – להתחלל מקדושתו, אלא ענין של "ירידה" בו.

(66) ברכות ס, ב.

(67) ראה סנהדרין קז, רע"א.

(68) כפס"ד ברור דאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש (יומא פב,

א. כתובות יט, א). ומ"ש רז"ל (מגילה טז, ב) גדול ת"ת יותר מהצלה
נפשות אינו ענין לכאן, וכמ"ש הט"ז יו"ד סו"ס רנא הפ"י בזה. וראה
"מילואים" – עה"ג בשו"ע שם הוצאת ראם (ואופסעט ממנה).

(69) משנה סוטה כ, א.

(70) שם כא, ב.

(71) ירושלמי סוטה פ"ג ה"ג – הובא בתוס' סוטה שם.

(72) ספרי תצא כג, ח. פרש"י שם, ט. וראה דרך חיים בתחלתו

(פ"א): דעונש מות הנשמה גדול הרבה מעונש מות הגוף כידוע.

29 וחציו חייב וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב... עשה
 30 מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת על העולם כולו לכף
 31 זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה...
 32 ובנוסף לפסק דין ברור זה, הרי בכל פעם שיהודי
 33 מקיים מצוה מתקיימת "מצוה" מלשון צוותא וחיבור⁸⁰ בין
 34 מקיים המצוה לבין הקדוש-ברוך-הוא - מצוה המצוות,
 35 והוא מתקשר אל הקדוש-ברוך-הוא ביחוד נצחי⁸¹.
 36 בנוסף לכך, כיון שזהו מעשה של מצוה, יש בו
 37 התכונה המובאת כפסק דין ברור במשנה "מצוה גוררת
 38 מצוה"⁸², מצוה זו תגרוד אותו לקיים מצוה נוספת,
 39 אשר תגרור עוד מצוה וכו', עד להיותו שומר תורה
 40 ומצוות.
 41 אמנם, בינתיים אין רואים בעיני בשר ש"ותמורתו יהיה
 42 קודש", אך על כך יש מענה ברור והוראה⁸³ הנלמדת
 43 מצירוף שם הוי' בדיוקן: "המר ימירנו והיה הוא",
 44 שהנאמר בהמשך הפסוק "ותמורתו יהיה קודש", אינו נכלל
 45 בראשי התיבות:
 46 יהודי צריך לקיים את המוטל עליו "המר ימירנו והיה
 47 הוא", עליו להשתדל כראוי⁸⁴ למרות שעל ידי כך הוא
 48 יורד זמנית ויוצא זמנית מארבע אמותיו, כדי להשפיע על
 49 יהודי שבדרגת "אחר", אך התוצאה מכך, אם היהודי
 50 המושפע ייהפך מיד ל"ותמורתו יהיה קודש" אם לאו ח"ו
 51 - אינה תנאי בשליחותו. כלומר: שליחותו של היהודי היא
 52 לבצע את המעשה, ואילו להביא השגים - זהו חלקו של
 53 הקדוש-ברוך-הוא.
 54 מובן, שאין הכוונה לומר בכך ח"ו שיש להסתפק
 55 בפעולה חד פעמית עם יהודי, הן בלימוד התורה והן
 56 בקיום המצוה, ולאחר מכן לעוזבו ח"ו. כל עוד יש
 57 אפשרות לגשת ליהודי זה צריך להצית בו את "נר ה'
 58 נשמת אדם"⁸⁵, כציווי חז"ל⁸⁶ בענין דומה - אפילו מאה

1 שענין זה מופיע בראשי תיבות של הוי' שבחודש
 2 שבט, "המר ימירנו והיה הוא": "והיה" - בהווייתו היא⁷³.
 3 וכשנאמר "והיה הוא" - פשוט הוא שבו לא תהיה ח"ו
 4 ירידה, אלא שבנוסף לכך "והיה" - בהווייתו היא, הוא
 5 מוסיף וממשיך כך בתוקף ובשלמות הקדושה שלו.
 6 וכך גם לגבי המקבל, אומרים "והיה הוא", אצל
 7 ה"אחר" כפי שהוא, הרי יהדותו היא באופן של "הוא",
 8 לשון נסתר, בהעלם. יש בו הכל, כפסק דין הרמב"ם⁷⁴
 9 שכל יהודי "רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות
 10 את כל המצוות...", אך באופן של העלם⁷⁵, ההיפך
 11 מ"זה" המצביע על דבר גלוי.
 12 והיהודי המשפיע גורם ל"והיה הוא" - שניצוץ של
 13 היהדות שנמצא בו בהעלם יפעל את פעולתו בגלוי ובאופן
 14 של "והיה" - בהווייתו היא, במלוא העוצמה.

ט.

מצוה אחת מכריעה

15 מצירוף שם הוי' שבחודש שבט נלמדת הוראה חשובה
 16 נוספת לגבי העבודה של "יוסף ה' לי בן אחר":
 17 יש הטוענים: כאשר משפיעים על יהודי ומביאים אותו
 18 פנימה אל המקום שבו נמצא המשפיע, והוא נשאר שם,
 19 בארבע אמות של תורה ושל תפלה - בתוך הענן, מובנת
 20 התועלת בכך, שהרי הפכו את ה"אחר" ל"בן" לאביו
 21 שבשמים.
 22 אך מהי התועלת בהנחת תפילין עם יהודי או מצוה
 23 אחרת באופן חד-פעמי⁷⁶ - כאשר הוא יוצא שוב אל מחוץ
 24 לענן, אל ארבע אמותיו שלפני כן, ואיננו נשאר בארבע
 25 אמות של תורה ותפלה?
 26 אך האמת היא, להיפך, לפי אמיתותה של התורה,
 27 וכפסק דין ברור בתורה⁷⁷ דבר ה' זו הלכה⁷⁸, כדברי ה"ד
 28 החזקת: צריך כל אדם שיראה עצמו... כאילו חציו זכאי

(80) לקו"ת בחוקתי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

(81) תניא פכ"ה (לב, א).

(82) אבות פ"ד מ"ב.

(83) ועוד ענין בזה: ע"פ הידוע שהנשמות דורות אלה הם נשמות שכבר היו בעוה"ז ובאו בגלגול לתקן מה שהחסירו בגלגול הקודם, הרי אפשר שיהודי זה שפגש אותו עתה - ביאת נשמתו לעוה"ז היתה רק להשלים קיום מצוה זו. ומובן גדול וחומר הדבר - אפילו ספק ספקיא בכי"ב.

(84) ראה כתובות סז, רע"א.

(85) משלי כ, כז.

(86) ב"מ לא, א. ובכ"מ.

(73) ראה ברכות יג, א. מגילה ט, א. יז, ריש ע"ב. בכורות ד, ב. ובכ"מ.

(74) ספ"ב דהלי גירושין.

(75) ראה גם רמב"ם שם.

(76) ואף שע"י הנחת תפילין פ"א הוא יוצא מגדר דקרקפתא דלא מנח תפלין (ראה רמב"ם ה"ל תשובה פ"ג ה"ה ובכס"מ שם. ושם דע"ז הוא בכל מצוה. ולהעיר מעיקרים מאמר ג פכ"ט-ל), הרי זה רק כפעם הא' שמניח תפילין.

(77) קדושין מ, סע"א ואילן.

(78) שבת קלח, ב.

(79) ה"ל תשובה פ"ג ה"ד.

17 ותורתו ועבודתו של בעל ההילולא, יוסף שבדורנו (כשמו
18 הראשון), שעליה הוא מסר נפשו בפועל ממש, במשך כל
19 ימי חייו בעלמא דין, ושיגר שלוחים שמסרו את נפשם על
20 כך, כולל שלוחי שלוחיו הנמצאים בכל קצוות תבל
21 ופועלים ומצליחים בקירוב יהודים לאביהם שבשמים.
22 וכיון שהם פועלים בשליחותו ובכחו של נשיא דורנו,
23 ששמו יוסף, לכן בנוסף לכך שלא נגרמת ח"ו ירידה
24 בדרגתם, הרי אדרבה, נעשו מוחם ולבם זכים אלף פעמים
25 ככה⁹⁰, והמעלה הנגרמת ל"אחר" ש"במקום שבעלי
26 תשובה עומדין אפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד
27 בו"⁹¹, נעשית גם אצל השלוחים, וכל זאת באופן של יצחק
28 (סיום שמו של בעל ההילולא) ושחוק - בשמחה ובטוב
29 לבב. ו"ויברכהו הוי"ו", גם את כל אחד בפני עצמו.
30 ועל ידי עבודה זו נכללים כל ישראל בצבאות ה', מוקם
31 הצבא של כל ישראל וכלל ישראל, ובני ישראל יוצאים
32 ביד רמה, "בריש גלי"י"⁹², בביאת משיח צדקנו, אשר
33 משיח עתיד לאתבא צדיקא בתובתא⁹³, בגאולה
34 האמיתית והשלימה⁹⁴.

(משיחות ש"פ בשלח תשכ"ג - תשל"ח, ש"פ וארא תשמ"ה)

91 רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

92 פרשתנו יד, ח ובתרגום שם.

93 זהו (ראה זח"ג קנג, ב) הובא בלקו"ת שה"ש מה, א. ובכ"מ.

94 דשייכת ליצחק - כי אתה אבינו (ישעי' סג, טז. שבת פט, ב.

ות"א יז, ג. כא, ג).

1 פעמים, עד שתהיה "שלהבת עולה מאליה"⁸⁷, שהיהודי
2 ייהפך לנרמאור.
3 אך הכוונה היא, שגם כאשר פוגשים יהודי ובאותה
4 עת רואים אפשרות לקיים אתו מצוה באופן חד פעמי
5 בלבד, כי אין יודעים אם יפגשו אותו שוב, צריך לעשות
6 ככל האפשר באותה שעה, וזוהי השליחות - "המר ימירנו
7 והיה הוא".

י. שלוחי יוסף שבדורנו

8 כל האמור לעיל קשור במיוחד לדורנו ולתקופתנו. יום
9 העשירי בשבט הוא יום ההסתלקות - ההילולא של נשיא
10 דורנו, כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר, שחל בחלק מן
11 השנים בסמוך לפרשת בשלח. ביום ההילולא של צדיק
12 "עולה למעלה כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד בה
13 כל ימי חייו"⁸⁸, וכל זה מאיר "ומתגלה בבחינת גילוי
14 מלמעלה למטה"⁸⁹.
15 ורואים שדרכו זו של יוסף, "יוסף ה' לי בן אחר",
16 הפיכת ה"אחר" ל"בן" - היתה הנקודה המרכזית ב"מעשיו

87 פרש"י ר"פ בהעלותך.

88 אגה"ס ס" זך (קמז, א"ב).

89 שם ס"י כח (קמח, א).

90 ראה תו"א ר"פ בראשית א, ב. ובלקו"ת לג"פ (נג, א. נדפס

באוה"ת בראשית כרך ו תתרכו, ב ואילך) שאינו לשון "גזמא" כ"א אלף ממש.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום ראשון עמ' א

12 מתו, הו"א ליה - יש לו בזה כפירה. ומוכיח זאת: תדע שהנהרג
13 מתכפר במיתתו, דקתיב (תהלים עט א"ב), 'מזמור לאלהים באו
14 גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך [וגו']. נתנו את נבלת עבדיך
15 מאכל לעוף השמים בשר חסדיך לחיתו ארץ, ויש לשאול, מאי -
16 מי הם עבדיך ומאי - ומי הם חסדיך, לאו - האם לא חסדיך היינו
17 חסדיך ממש, שתמיד קיימו מצוות ה', ואילו עבדיך, הנך דמחייבי
18 דינא דמעיקרא, ובין דאימטול קרי להו עבדיך - הם אלו
19 שבתחילה היו חייבים בדין מיתה, וכיון שנהרגו נקראים 'עבדיך'.
20 אביי דוחה את ראייתו: אמר ליה אבאי לרבא, מי קא מדמיית - וכי
21 אתה מדמה

1 שפעיה ברייתא, הואיל והותר כהן להיטמא לשבעה קרובים, וכול
2 אפילו אם פירשו אבותיו מן דבי ציפור - שהמירו דתם, ויטמא להם,
3 תלמוד לומר (ויקרא כא א"ב) 'לנפש לא יטמא בעמיו. כי אם לשארו
4 הקרב' וגו', ודורשים מכר, שרק בעושה מעשה עמיו רשאי
5 להיטמא. הרי שכיון שלא שב בתשובה, אין מיתתו מכפרת,
6 ונחשב אינו עושה מעשה עמיו.
7 רבא דוחה את הראיה: אמר ליה רבא לאביי, מי קא מדמיית - וכי
8 אתה מדמה נהרג על ידי אחרים מתוך רשעו, למת על מיתתו מתוך
9 רשעו, אינם דומים, כיון שמת על מיתתו מתוך רשעו, בין דבי
10 אורחיה קמית [שמת כדרכו], לא הו"א ליה - אין לו בזה כפירה,
11 אך נהרג מתוך רשעו, בין דלאו כי אורחיה מית וישל כדרכו

לקוטי שיחות

פרשת בשלה

כרך כו, ב

מתורגם ללשון הקודש

14 יוסף – "שיאמין", אומר אדמו"ר הזקן "לבטוח". (ב) לגבי
 15 המן אין הוא מציין את הענין, שהמן ניתן (בהשגחה
 16 פרטית)⁹ "עומר לגולגולת לכל נפשות ביתו", אלא את
 17 זאת שהקדוש-ברוך-הוא נתן את המן בתמידיות, "דבר יום
 18 ביומו"¹⁰, וזה צריך לעורר בטחון שהקדוש-ברוך-הוא
 19 "נותן לחם דבר יום ביומו".
 20 בפשטות, קשורים שני שינויים אלו זה לזה:
 21 המיוחד במן, שבו "השגחה הקדוש-ברוך-הוא לתת
 22 לכל אחד עומר לגולגולת לכל נפשות ביתו .. ולא העדיף
 23 המרבה, והממעיט לא החסיר" מחזק את אמונתו של
 24 היהודי, שמזונותיו אינם באים מ"כוחי ועוצם ידי"¹¹, אלא
 25 "באין לו בהשגחה" מאת הקדוש-ברוך-הוא. וכפי שראו
 26 באופן מוחשי לגבי המן, שפעולותיו של האדם לא שינו¹²
 27 את כמות המן שקבע הקדוש-ברוך-הוא, ונתן "לכל אחד".
 28 אך הבטחון הוא, שלא זו בלבד שמאמינים שמזונותיו

א.

פרשת המן בכל יום

1 בטור¹ נאמר, ש"טוב לומר" את "פרשת המן..." בכל
 2 יום², והסיבה לכך מובאת ב"בית יוסף"³ – "כדי שיאמין
 3 שכל מזונותיו באין לו בהשגחה".
 4 אדמו"ר הזקן מצטט בשולחן ערוך שלו, במהדורא
 5 קמא⁴, את ההלכה מ"ארבעה טורים" עם טעמו של ה"בית
 6 יוסף", ומוסיף לכך את הסברו של ה"לבוש"⁵: "שכן היה
 7 במן שהשגחה הקדוש-ברוך-הוא לתת לכל אחד עומר
 8 לגולגולת לכל נפשות ביתו, כמו שנאמר⁶ וימורו בעומר,
 9 ולא העדיף המרבה, והממעיט לא החסיר".
 10 אך במהדורא תניינא שלו⁷ הוא משנה, ובמקום להביא
 11 את טעמו של ה"בית יוסף" ושל ה"לבוש" הוא אומר:
 12 "ופרשת המן לבטוח בה' נותן לחם דבר יום ביומו"⁸.
 13 כלומר, הוא משנה בשני פרטים: (א) במקום לשון ה"בית

ובמהד"ת – "לזכור זכות אבות" (ותו לא)**; עשרת הדברות – השמיט
 (במהד"ת) הטעם, וכן כל האריכות ע"ד אמירתם (בציבור כו) שבמהד"ק
 שם; בפ' קרבנות (נוסף לזה שכוללה באותו הסעיף, דלא כבמהד"ק
 שמחלק הפרטי דינים לכמה סעיפים, הרי) השמיט במהד"ת כמה פרטי
 דינים שבמהד"ק (ראה מהד"ק שם סט"ו ואילך).
 – אלא מ"מ, בנדו"ד (פ' המן) אי"ו רק קיצור, כ"א שינוי, כדלקמן
 בארוכה.

9 כן מוסיף ב"לבוש" שם (על ל' הב"י). וצע"ק שאדה"ז לא העתיק
 זה (מהלבוש) בשו"ע שלו (מהד"ק). וראה לקמן הערה 12.
 10 פרשתנו טז, ד.
 11 עקב ח, יז. – ובא בהמשך למ"ש לפניו (שם, טז) המאכילך מן גר.
 12 עפ"י תומתק הוספת אדה"ז (ראה הערה 6) "כמ"ש וימורו בעומר
 ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר". ובפרט דמה שהי' "עומר
 לגולגולת לכל נפשות ביתו" מפורש בפסוק שלפניו "עומר לגולגולת
 מספר נפשותיהם" – כי בזה מודגש איך שמעשה בני"א אינו משנה כו'.

1 אור"ח ס"א. א. וכן בשו"ע שם סעיף ה.
 2 ראה פרישה שם (מירושמי ברכות*) "כל האומר פ' המן בכל יום
 מובטח כו". וכ"ה לשון אדה"ז בשו"ע הן במדה"ק (שם ס"י) והן
 במהד"ת (שם ס"ט). וראה ט"ז שם סק"ד. וראה לקמן בפנים והערה 32.
 ולהעיר מאזה"ת בשלח (ע' תרמד. וראה מאמרי אדה"ז – רז"ל ע' לה):
 בכ"י או לפרקים.
 3 לטור שם.
 4 אור"ח שם ס"י.
 5 שם ס"ה.
 6 פרשתנו טז, יח. – הבאת פסוק זה היא הוספת אדה"ז על ל' ה"לבוש".
 וראה לקמן הערה 12.
 7 אור"ח שם ס"ט.
 8 ולהעיר שבכל סעיף זה מקצר אדה"ז לגבי לשונו במהד"ק: פ'
 העקידה – במהד"ק שם מביא ב' הטעמים (שבב"ש שם) "כדי לזכור זכות
 האבות לפני הקב"ה וגם כדי להכניע יצרו כו' כמו שמסר יצחק נפשו",

(* בס' המנהיג ה' שבת סמ"ד מביא לשון זה מ"סוף יומא" ירושלמי. ובתשב"ץ (פסקי מהר"ם מרוטנבורג) דיני תפלה את רנו "מירושמי" – וכבר העירו שבירושמי
 לפנינו ליתא. ובבחי פרשתנו טז, טז: וקבלה ביד חכמים.
 **) שינויים אלו נתי' בההתנעדות (ע"ד החסידות).

(* כ"ה לפי נוסח א' מהכת"י (ראה ס' המנהיג הוצאת ירושלים תשל"ח בשנינו נוסחאות) "בסוף יומא" דירושמי". אבל להנוסח שלפנינו אפ"ל שהתיבות "בסוף יומא"
 נמשכות אדלעיל "וכר למו .. שמונת בקופסא" (יומא עה, ב). וכן מוכרח לנוסח הכת"י (ראה הוצאת ה"ל שם) "בקופסא כדאמרי' בסוף יומא" (והתיבות "ירושמי כל
 האומר ושאינן מזונותיו נחסרין" – חסרות שם).

25 או כאשר יהודי נמצא ר"ל בשעת צרה ואין הוא רואה
26 כל מוצא בדרך הטבע כיצד להינצל ממנה – אין הוא
27 מתייחס ח"ו "מאין יבוא עזרי"16, אלא הוא בוטח בה,
28 שהקדוש-ברוך-הוא, שהוא בעל הבית על הטבע ובכוחו
29 לשנות את הטבע17, בודאי יסייע לו, ש"עזרי מעם ה'
30 עושה שמים וארץ"18.

31 יותר מכך: הבטחון עצמו הוא ה"כלי" המביא את
32 ישועת ה', ואת מילוי צרכיו של היהודי.
33 וזהו אחד ההסברים למדת הבטחון. כי, לכאורה, אין
34 מובן:

35 משמעות הבטחון היא19, שהיהודי בוטח בה' אשר
36 ייטיב עמו בטוב הנראה והנגלה דוקא. כלומר, בנוסף לכך
37 שהקדוש-ברוך-הוא יודע שכך טוב לאדם, הרי הבטחון הוא
38 שיהא זה באופן שגם האדם יראה שזוהי טובתו.

39 ולכאורה: ייתכן שהיהודי שרוי ר"ל בצרה משום שלא
40 התנהג כראוי, ומגיע לו עונש. ומנין הבסיס לבטחוננו20 –
41 ובבטחון מוחלט ואמיתי, שאין אצלו שום ספק, והוא רגוע
42 לחלוטין21 – שהקדוש-ברוך-הוא בודאי לא יענישנו,
43 למרות שגם זוהי טובתו, אלא דוקא ייטיב עמו בטוב
44 הנראה והנגלה?

45 ויש לומר, שההסבר לכך הוא: כאשר יהודי מביע
46 בטחון מוחלט בקדוש-ברוך-הוא, והוא בוטח בפשטות
47 שהקדוש-ברוך-הוא ייטיב עמו בטוב הנראה והנגלה,
48 למרות שאין זה בהתאם לחישובים הטבעיים – הרי עצם
49 הרגשה זו "ממשיכה" ומביאה מלמעלה את הנהגתו של
50 הקדוש-ברוך-הוא בדרך של מדה כנגד מדה, שהתורה

1 של אדם באים מאת הקדוש-ברוך-הוא אלא שסומכים על
2 הקדוש-ברוך-הוא, שהוא בודאי יספק את הדרוש – ואת
3 ענין הבטחון לומדים מכך שהקדוש-ברוך-הוא נתן את המן
4 "דבר יום ביומו", באופן תמידי, כך שיסתמכו לגמרי על
5 הקדוש-ברוך-הוא ללא שום דאגה.

6 אך נדרש הסבר: מדוע ב"בית יוסף" וב"לבוש", וכן
7 במהדורה קמא של שולחן ערוך של אדמו"ר הזקן, מובא
8 הענין "כדי שיאמין...". ודוקא במהדורה תניינא משנה
9 אדמו"ר הזקן ואומר את הטעם "לבטוח בה' נתן לחם
10 דבר יום ביומו"?

ב.

אמונה ובטחון

11 לכאורה יוצא, שיש גם הבדל בהלכה למעשה בין שני
12 הטעמים, וכדי להבין זאת יש להקדים:

13 אמונה היא תמידית – זוהי הידיעה וההנחה אצל
14 מאמין, שכך הוא הדבר, והיא קיימת אצלו תמיד, גם
15 כאשר אין היא קשורה למעשה13. לדוגמא, בענייננו:
16 האמונה ש"כל מזונותיו באין לו בהשגחה" – הרי אין
17 לומר, שהוא מאמין בכך רק כשהוא עוסק בפרנסתו – אלא
18 האמונה קיימת אצלו תמיד.

19 ואילו הבטחון, ההסתמכות הודאית על הקדוש-ברוך-
20 הוא בפרנסתו, הוא הרגש המתעורר אצל האדם בעת
21 הצורך14: כאשר האדם עוסק במלאכתו כדי להרויח את
22 פרנסתו, הוא בוטח בה', אשר "וברכך ה' אלקיך בכל אשר
23 תעשה"15 – הוא סמוך ובטוח שהקדוש-ברוך-הוא בודאי
24 יברך את מעשיו, באופן שיביאו לו פרנסה.

(16) תהלים קכא, א

(17) ראה רבינו יונה – הובא בכד הקמח ערך בטחון. וראה לקו"ש
[המתורגם] ח"ג ע' 137 ובהנעתק בשוה"ג שם (נדפס באגרות כ"ק
אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' שצח ואל"ך). וראה לקמן סעיף ד ובהנסמן
בהערה 42.

(18) תהלים שם, ב.

(19) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג שם ואל"ך.

(20) וראה כד הקמח שם ד"כל הבוטח הוא מאמין .. והמאמין יתכן
שלא יהי' בוטח כי לפעמים ירא שמא יגרום החטא כו"ל. עיי"ש. וראה
ביאורי הזהר להצ"ע ע' קפט. שם ע' קצב.

(21) ראה חובת הלבבות בפתיחתו לשער הבטחון בארוכה שזהו"ע
הבטחון.

ויש לומר, שמטעם זה לא העתיק אדה"ז (מהלבוש) תיבת
"בהשגחה" פרטית" (ראה הערה 9) – כי ההדגשה לפי' אדה"ז היא (לא
בוה שהמן ניתן בהשגחה פרטית "עומר לגולגולת" בדיוק)*, כי אם) בזה
שהמן ניתן באופן שהי' ניכר בגלוי שבא מלמעלה ומעשה בני"א אינו
משנה וכו'.

(13) וכן לאידך: אמונה היא כח מקיף, שלכן גם כשנוגע לפועל אפשר
להיות גנבא אפום מתחרתא רחמנא קריא (ברכות סג, א כגירסת הע"ס),
משא"כ בנוגע לבטחון.

(14) היינו, דאף שענין הבטחון ישנו תמיד אצל הבוטח – מ"מ,
ההתעוררות וגילוי מדת הבטחון (בפועל) היא דוקא כאשר נוגע לפועל.
ולהעיר מנתיבות עולם (להמהר"ל) נתיב הבטחון בתחילתו.

(15) ראה טו, יח.

(* משא"כ לפי הלבוש שההדגשה היא בזה שמזונות באין "בהשגחה פרטית". ועפ"ז מובן ג"כ השינוי בין ל' הלבוש ול' אדה"ז: בלבוש – "עומר למספר גולגולת בני
ביתו" (וזהו גם ע"ד ל' הכתוב, ככפנים ההערה). ובשר"ע אדה"ז – "עומר לגולגולת לכל נפשות ביתו".

24 אך דרוש על כך הסבר, כי גם במהדורא תניינא, ששם
25 מובא הטעם של "לבטוח בה'..." אומר אדמו"ר הזקן
26 "טוב לומר בכל יום .. ופרשת המן", שמניסוח זה מובן
27 שהכוונה היא לאומרה "בכל יום", כולל שבת³².

28 גם לגבי מקום אמירתה בימות החול, הרי מכך שאין
29 נאמר על כך דבר מפורש במהדורא תניינא, מובן, שההבדל
30 העיקרי לעומת הפסק במהדורא קמא הוא לגבי הטעם
31 לאמירת פרשת המן, אך אין נובע מכך שינוי לגבי זמן
32 אמירתה.

33 ובמיוחד שגם במהדורא תניינא קושר אדמו"ר הזקן
34 את ההלכה על אמירת פרשת המן לאמירת פרשת העקידה,
35 ועשרת הדברות, ואף לפרשת הקרבנות³³, הנאמרות לפני
36 התפלה³⁴.

37 ואם כך, נשארת בעינה השאלה שלעיל: מהו הטעם
38 לשינוי במהדורא תניינא לעומת מהדורא קמא, ודברי
39 ה"בית יוסף" וכו'?

ד.

יוסף הצדיק נענש על בקשתו משר המוסקים

40 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את הנהגתו של רבי
41 ייסא³⁵ סבא, אשר על כך מסופר בזהר של פרשתנו³⁶,
42 בהמשך לענין המן –

43 אשר היה נוהג להכין בכל יום את סעודתו רק לאחר
44 שבקש את מזונותיו מאת הקדוש-ברוך-הוא: לא נתקין
45 סעודתא עד דתתיהיב מבי מלכא (=אין הוא מכין את
46 סעודתו, עד אשר תינתן לו מאת הקדוש-ברוך-הוא).

1 מודיעה ופוסקת שזוהי מדתו של הקדוש-ברוך-הוא²², וה'
2 מטיב עמו בטוב הנראה והנגלה²³, בלי להתחשב כלל
3 בחישובים אם הוא ראוי לכך²⁴.

ג.

פרשת המן – גם בשבת, ובתחלת התפלה?

4 מהאמור לעיל מובן, שמדת הבטחון – ההתעררות
5 המדה בפועל – קשורה לבקשת צרכיו של האדם: כאשר
6 האדם עסוק בקבלת צרכיו ההכרחיים, הרי הוא בוטח
7 בה', שהוא ימלא אותם.

8 לפי זה, בהתאם לסיבה שפרשת המן נאמרת כדי
9 לעורר את האדם "לבטוח בה'" – יש מקום לומר²⁵,
10 שפרשת המן תיאמר:

11 (א) רק בימות החול, ולא בימות השבת²⁶ כאשר אין
12 האדם מבקש צרכיו הגשמיים²⁷, בדומה למן עצמו, אשר
13 לא ירד ביום השבת²⁸, למרות היותו "דבר יום ביומו".

14 (ב) אף בימות החול, אין לומר זאת בתחלת התפלה.
15 בדומה לבקשת צרכיו של האדם, אשר "יסדר אדם שבחו
16 של הקדוש-ברוך-הוא ואחר כך יתפלל"²⁹ (בקשת צרכיו).
17 וכפי שאכן מוצאים במספר סדורים³⁰, שפרשת המן נקבעה
18 בהם לאחרי התפלה, ביחד עם תפלה ובקשה לפרנסה.

19 לעומת זאת, לפי הטעם שפרשת המן נאמרת "כדי
20 שיאמין..."³¹, ניתן לאומרה אפילו בשבת²⁶, ואף לפני
21 התפלה – בסידור שבחיו של מקום – כי³¹ האמונה
22 בקדוש-ברוך-הוא, גם בקשר למזונותיו של האדם, היא
23 ענין תמידי.

(22) משנה סוטה (ח, ב). וש"נ.

(23) ראה בארוכה נתיבות עולם שם. ולהעיר מאגה"ק סו"ס יא: ובאמונה זו באמת נעשה הכל טוב גם בגלוי כו' (הובא גם בביארה"ז שם ע' קצד), ושם: שע"י האמונה והבטחון כו'.

(24) ומכיון שהנהגת הקב"ה היא מדה כנגד מדה הרי האדם בוטח מלכתחלה שיהי' כן. ולהעיר מכד הקמח שם: ענין הבטחון .. לבו חזק בבטחונו כאילו הבטיחו ה' יתברך. וראה גם חובת הלבבות שם (פ"א-ב).

– וראה לקו"ש חל"ו ע' 3 ואילך.
(25) וכן להטעם שבפרישה (שהובא לעיל בהערה 2) שאמירתו היא כדי "שלא יתמעט מזונותיו".

(26) ובבאר היטב או"ח שם סק"ט מביא שיכול לאמרו גם בשבת. וכן משמע לכאורה מס' המנהיג (שהובא לעיל בשוה"ג להערה 2) שמביא הא דכל האומר פרשת המן בכל יום כו' בהל' שבת. וראה לקמן בפנים.

(27) וי"ל שאי"ז דומה לפ' קרבנות יחיד ש"אין הפסד לאומרו כקורא בתורה" (שו"ע אדה"ז מהדו"ק שם סט"ז, ממג"א שם סוסק"א) – כי שם ה"ז רק כדי שיהי' כאילו הקריב כו', אבל בנדו"ד שאומרה כדי להתעורר (בפועל) "לבטח בה' כו'" י"ל שאין לאומרה בשבת. ועצ"ע.

(28) אם ירד המן ביו"ט – וראה מכלתא, מכללתא דרשב"י, פרש"י (ועוד) – פרשתנו טז, כו. תוד"ה וה' – ביצה ב, ב. וראה תו"ש פרשתנו

שם. וש"נ. – וראה לקו"ש חל"ו ע' 77 ואילך.

(29) ברכות לב, סע"א. טור ושו"ע אדה"ז או"ח ר"ס נא.

(30) סי' יעב"ץ, עבודת ישראל, ועוד. וראה מה שהובא בארחות חיים (החדש) או"ח ס"א שם, דמאן דמצלי על פרנסה אחר פרשה זו ככתוב בסידורים יניח עד לאחרי שמו"ע משום שכתוב בזהר פנחס שלא להתפלל על פרנסה קודם תפלת שחירת. וכ"כ גם בס' מקור חיים על שו"ע או"ח (לבעהמח"ס שו"ת חות יאיר. נדפס ירושלים תשמ"ב) שם.

(31) ראה גם עולת תמיד (או"ח שם) שנוכר בבאר היטב שם.
(32) ובפשטות זוהי כוונת אדה"ז בהוספת התיבות "בכל יום" (שאינם בטוש"ע) – לכלול גם שבת (וכן בנוגע לפ' העקידה), וכמסקנת הס' שהובאו בבאר היטב שם.

(33) ובמהד"ק הובא ע"ד פ' קרבנות בסעיף ב"ע (ס"ו ואילך).

(34) ולהעיר שיש נוהגין (הובא במאסף לכל המחנות או"ח שם סק"ט)

שגם פרשת העקידה אומרים לאחרי התפלה (כמו פ' המן).

(35) בכ"מ (מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרמח, תרנב). סידור קיב,

ד. ספה"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע פ"ב. (ועוד) – רב המנונא סבא.

ובקונטרס ומעין (מי"ז פ"א ועוד) ר' ייבא סבא.

(36) סב, ב. ועד"ז בוח"א קצט, ב.

31 יעזור ה' יתברך בדרך סיבה⁴⁶.
 32 ויוסף הצדיק, אשר היה קשור תמיד בעבודתו הרוחנית
 33 לדרגה שמעל לטבע⁴⁷, היה צריך לנהוג בדרגה הנעלית
 34 יותר במדת הבטחון.

ה.

הכלי הטבעי אינו נחשב

35 ההבדל בין שתי דרגות אלו בבטחון קיים גם כאשר
 36 מכינים "כלי" בדרך הטבע⁴⁸:

37 בדרגה הראשונה נדרש מהאדם להכין כלי, משום
 38 שבהנהגה זו מלמעלה, כאשר "נמשכים הדברים .. על-פי
 39 הטבע"⁴⁵ - תופסים הטבע ודרכי הטבע מקום, ולכן צריך
 40 האדם להכין כלי וגורם טבעי שבאמצעותו תגיע אליו
 41 ברכת ה'.

42 לעומת זאת, אצל מי שמגיע לדרגה הנעלית יותר במדת
 43 הבטחון, אשר אינו צריך לעשות "שום דבר כי אם לבטוח
 44 בה'", הרי אצלו אין חשיבות כלל לדרכי הטבע, ומשום כך
 45 אין הוא מחפש סיבה וכלי. ולפיכך, אף כאשר יש גורם
 46 וכלי טבעי לפרנסתו, הרי פרנסתו אינה "קרובה" אליו יותר
 47 על ידי כך לעומת המצב שבו לא היה גורם טבעי. כי
 48 הגורם והכלי הטבעי אינם תופסים אצלו מקום כמוציאות
 49 עצמאית, והוא רואה רק את קבלת צרכיו ישר מאת
 50 הקב"ה. וגם הכלי הטבעי נראה לו כדבר שהקב"ה עשה
 51 עבורו⁴⁹ ביחד עם פרנסתו.

52 וזהו ההסבר להנהגתו של רבי ייסא⁵⁰, אשר אמר "לא
 53 נתקין סעודתא עד דתתיהיב מבי מלכא", למרות ש"הוה
 54 ליה מיכלא דההוא יומא":

55 אצל רבי ייסא סבא היתה דרכו של בטחון, שהוא ראה
 56 בכל פעולה שלו, שאין זו עשייתו שלו, אלא נתינה מה'⁵¹,
 57 ולכן, אף כאשר מונו נמצא אצלו בביתו, ועליו רק לקחתו

1 ויש להבין: כיון שהמזון, שממנו הכין את סעודתו,
 2 כבר היה ברשותו, ודרושה היתה רק הכנת המאכלים
 3 לסעודה - "הוה ליה מיכלא דההוא יומא למיכל"³⁷ (היה)
 4 לו מזון למאכל אותו יום) - מהי משמעות³⁸ בקשתו מאת
 5 הקדוש-ברוך-הוא שיתן לו את מזונו?
 6 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

7 ידוע הסברו של רבינו בחיי³⁹ על דברי חז"ל⁴⁰ שיוסף
 8 נענש משום שבקש משר המשקים "והזכרתי אל פרעה"⁴¹
 9 - ש"ח"ו שיתלה יוסף הצדיק בטחונו בשר המשקים, רק
 10 בה' לבדו, אבל היתה כוונתו שה' יתברך הזמין אליו שר
 11 המשקים זה כדי שיעשה לו נס על ידו". ויוסף נענש על
 12 כך, "לפי שבקש טיבה בשר המשקים (שבאמצעותה ישלח
 13 לו הקדוש-ברוך-הוא את הצלתו) .. ואין ראוי לצדיקים
 14 כיוצא בו לבקש סיבה, לכך נענש בזה כי היה לו לבטוח
 15 בקדוש-ברוך-הוא לבדו שהוא בעל הסיבות כולן שהוא
 16 יזמין אליו הסיבה מבלתי שיבקש הוא אותה".

17 ועל כך שואלים⁴²: הרי מבואר ב"חובת הלבבות"⁴³,
 18 על הבטחון, שחובה לעסוק בסיבות, ואף מובאות לכך
 19 מספר הוכחות - ומדוע נענש יוסף "לפי שבקש סיבה"?
 20 ההסבר לכך הוא⁴⁴, שיש שתי דרגות בבטחון:

21 (א) כאשר הנהגה מלמעלה היא באופן ש"נמשכין
 22 הדברים שהולכין כסדרן שעל-פי הטבע"⁴⁵ (ובלשון
 23 החסידות: הנהגה שמצד ממלא כל עלמין) אז צריך לחפש
 24 סיבה, ולהכין כלי בדרך הטבע, כי השפעה זו מלמעלה
 25 באה דוקא באמצעות לבושי הטבע.

26 (ב) כאשר רואים שהנהגה מלמעלה היא באופן
 27 ש"נמשכים הדברים .. שלא על-פי הטבע"⁴⁵ (ובלשון
 28 החסידות: מצד סובב כל עלמין) דרושה דרגה נעלית יותר
 29 במדת הבטחון - הסתמכות מוחלטת "על"⁴⁵ הנהגת ה'
 30 לבדו ושלא לעשות שום דבר כי אם לבטוח בה' שבטח

(37) זח"א שם. וראה גם זח"ב שם ע"א.

(38) להעיר ממרו"ל כל האומר הלל בכל יום כו' (שבת קיח, ב).

(39) ס"פ וישב.

(40) ב"ר ר"פ מקץ. פרש"י ס"פ וישב.

(41) וישב מ, יד.

(42) אוה"ת (יהל אור) לתהלים מ, ה. ד"ה ולא זכר תרע"ז, תרפ"ח.

וראה גם מאמרי אדה"ז - תקס"ה ח"א ע' ר. תו"ח ויחי ד"ה בן פורת יוסף פ"ג.

(43) שער הבטחון פ"ג הקדמה החמישית. שם פ"ד. וכו"ה בכ"מ. וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 486 ואילך.

(44) ראה סד"ה ולא זכר הנ"ל.

(45) ל' המשך תער"ב ח"א פ"ב (בנוגע לב' האופנים בבטחון - טוב לחסות בה' מבטוח באדם" - שהובאו בד"ה ולא זכר שם).

(46) ראה המשך תער"ב שם: וכאשר רואין שהנהגה צ"ל באופן כזה אין זה בכלל אין סומכין על הנס.

(47) ראה במקומות שנשמנו בהערה 42 החילוק בין יוסף ליעקב. עיי"ש.

(48) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש חט"ז [המתורגם] ס"ע 186 ואילך (וראה הערה 51). חיי"ח [המתורגם] ע' 321 ואילך.

(49) וכידוע פירוש רז"ל ביהוא יכלכלך (סד"ה ולא זכר הנ"ל).

(50) ראה גם במקומות שנשמנו בהערה 35. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 6 ואילך (באו"א).

(51) והשייכות לענין המן מובנת עפ"שנ"ת בלקו"ש חט"ז שם (ע' 188) בענין "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", ושגם המן הי' קשור עם איזו טירחא מצד האדם. עיי"ש.

26 נפש, אך בכל זאת "אפס קצהו ושמץ מנהו"⁵⁶ מתאים לכל
 27 אחד⁵⁷, ולפחות בזמנים מסויימים.
 28 ויש לומר, שזהו ההבדל בין ימות החול לבין
 29 ימות השבת: במשך ששת ימי החול, כאשר נוהג
 30 היהודי באופן המבואר בשולחן ערוך⁵⁸ – ילך
 31 לעסקיו... וישא ויתן באמונה – עסוק בעניני פרנסה,
 32 הרי מדת הבטחון אצלו היא באופן שעליו לחפש
 33 גורם וכלי טבעי, כי אי אפשר לדרוש ממנו שבמצב
 34 זה הוא יוכל להתעלות לחלוטין מעל לטבע, ולהגיע
 35 לדרגה הנעלית ביותר במדת הבטחון, שהזכרה לעיל.
 36 אבל ביום השבת, שאיננו יום המעשה⁵⁹, כאשר היהודי
 37 הוא מעל לעשיית מלאכה – צריכה להיות אצלו
 38 הדרגה הנעלית יותר בבטחון, "המיחלים לחסדו" (או
 39 לפחות, בדומה לכך).
 40 ולפי זה יש לומר, שזהו ההסבר להבדל שבין מהדורא
 41 קמא לבין מהדורא תניינא של שולחן ערוך של אדמו"ר
 42 הזקן לגבי אמירת פרשת המן:
 43 מהדורא קמא נכתבה על ידי אדמו"ר הזקן לפי הכרעת
 44 ה"גמרא" וה"פוסקים"⁶⁰. וכיון שבפשוטות, בנגלה, דורשת
 45 מדת הבטחון להכין כלי טבעי, הרי אם נאמר שהטעם
 46 לאמירת פרשת המן הוא "לבטוח בה'...", הרי היה יוצא
 47 מכך שאפשר לאומרה רק בימות החול, ודוקא לאחר
 48 התפלה, כדלעיל בסעיף ג.
 49 לכך במהדורא קמא אומר אדמו"ר הזקן⁶¹, שהטעם
 50 לאמירת פרשת המן בכל יום הוא "כדי שיאמינו שכל
 51 מזונותיו באין לו בהשגחה".
 52 לעומת זאת, במהדורא תניינא הכריע אדמו"ר הזקן
 53 "כהמקובלים"⁶², ולכן היא כוללת גם הנהגות הקשורות
 54 לדרגות גבוהות יותר בעבודת ה'.

1 ולהכינו, הרי הוא חש שאין זה מזונו שלו, אשר הוא לוקח
 2 משלו ומכינו, אלא ש"תתיריב מבי מלאכא": מזון זה נותן
 3 לו נעת הקדוש-ברוך-הוא. ולכן צריך הוא לבקש גם את
 4 זאת מאת הקדוש-ברוך-הוא בדיוק כפי שהוא מבקש את
 5 מזונותיו, כאשר אין לו עדיין מזון בביתו.

ו.

תפלה על מזונות – בשבת?

6 בכך יובן ענין נוסף בהנהגתו זו של רבי ייסא סבא:
 7 מן הניסוח של הזהר – "לא אתקין סעודתא בכל יומא
 8 עד דבעא בעותיה..." – מובן, שהוא נהג כך אפילו
 9 בשבת⁵². ואין מובן: שבת איננו זמן של בקשת צרכים,
 10 וכיצד ייתכן שרבי ייסא "בעא בעותיה קמי קודשא-בריך-
 11 הוא על מזוניה" אפילו בשבת?
 12 ולפי ההסבר שלעיל מובן הדבר: בקשת צרכים שאינה
 13 נאמרת בשבת היא כאשר האדם מבקש על עצמו, על
 14 מציאותו העצמית, שצרכיו וחטרונו ימולאו.
 15 אבל אצל רבי ייסא סבא, נבעה תפלתו מכך שלא
 16 החשיב את מציאותו העצמית. עד כדי כך שחש בכל צעד
 17 ושעל שהכל תלוי בקדוש-ברוך-הוא. כפי שמבואר שם
 18 בזהר⁵³, שעל הנהגה כזו נאמר⁵⁴ "את המיחלים לחסדו"
 19 – "דמצפאן ומחכאן בכל יומא ויומא למבעי מזונייהו מן
 20 קודשא-בריך-הוא". כלומר, התפלה היא רק כדי לבטא את
 21 היותם "המיחלים לחסדו"⁵⁵, אשר חשים שהכל הוא רק
 22 בחסדו של הקב"ה.
 23 ואופן כזה של תפלה על מזונותיו של האדם – מותר
 24 אף בשבת.

ז.

במהדורא תניינא – דרגה נעלית יותר בבטחון

25 אמנם, הנהגתו זו של רבי ייסא סבא אינה שווה לכל

ע"פ דבר יום ביומו. זהר שם (סב, א. סג, רע"א). אוה"ת שבהערה 53.
 (58) או"ח ר"ס קנו.
 (59) יחזקאל מו, א.
 (60) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סכ"ה סכ"ח.
 (61) וכן בבי"ב כו' – אף שהובא בנ"כ מקומות (בנגלה) שהמן הי'
 בשביל ענין הבטחון – ראה הנסמן בעהרה 57. ועוד.
 (62) ראה שער הכולל בתחלתו (נדפס גם בהוספות לשו"ע אדה"ז
 (קה"ת) או"ח לא, א [קפג, א]. לב, ב [קפד, ב]). – ולהעיר שבנדוד,
 הארז"ל לא הי' אומר פרשת המן (סידור הארז"ל (רש"ר) לאחרי אביי
 הי' מסדר. וראה ש' הכוונות ענין ברכת השחר. פ"ח ש' עולם העשי'
 ספ"ג). וכן נשמט בסידור אדה"ז. ולהעיר מאה"ת שם: והעצה לזה הוא
 שיאמר האדם בכל יום או לפרקים פ' המן ככוונה.

(52) ולהעיר מזהר ח"ב שם: יום ביומו דוקא בר מערב שבת לשבת.
 (53) ח"ב שם ע"ב. וראה אוה"ת פרשתנו ע' תרמד (נעתק בלקו"ש
 חט"ז שם ע' 189 הערה 35).
 (54) תהלים קמו, יא.
 (55) להעיר מתורת הה"מ (או"ת ר"פ ויגש. ועוד. וראה תקו"ז ת"ו
 (כב, א)) באין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש ש"הי' כוננתו שלא
 יחסר הדבר לעילא ח"ו". כן להעיר ממשנ"ת (הגש"פ עם ביאורים
 תשמ"ו"ז) ע' תרלג ואילך) אופן האכילה לש"ש, שהאכילה נעשה טפל
 לגבי אמירת הברכה, שחנאנו מעוה"ז היא רק כדי שיוכל לברך. עיי"ש.
 (56) ל' אדה"ז – תניא רפמ"ד (לגבי משה. – וראה זוהר (ח"א בהקדמה
 ז, ב ובמק"מ שם. ש' הגלגולים הקדמה לו) שייכות רהמ"ס למשה).
 (57) ראה סוטה מח, סע"ב. יומא עו, א. מכילתא ותנחומא פרשתנו

- 1 ולכן⁶³ הוא מביא שם, שהטעם הוא "לבטוח בה' נותן
- 2 לחם דבר יום ביומו", כי מצד האופן הנעלה יותר בבטחון
- 3 – "המיחלים לחסדו" – יכולה להיאמר פרשת המן "בכל
- 4 יום", אף בשבת, ולפני התפלה.
- 5 (משיחת ש"פ בשלח תשכ"ג)
- 6 וש"פ (דברים תשל"ד)

(63) ועצ"ע שהרי סוג זה מיעוט הוא (והרבה עשו כר' ישמעאל דוקא – ברכות לה, ב).

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שישי עמ' 1

הַנְּחַנְקִין כיצד, הֵיוּ מְשַׁקְעִין אוֹתוֹ בְּכָל עַד אֲרֵבּוּבוֹתָיו – ברכיו, כדי
 שלא יוכל לזוז לכאן ולכאן, וְנִתְּן סִוּר וְחִתִּיכַת בְּגָדוֹ קִשֶׁת לְתוֹךְ
 הַסֹּדֶר הַרְבֵּה, כדי שלא יפצע הסודר הקשה את צוארו ויתנוול,
 וְכִוְרֵף אַחַד מִן הַעֵדִים אֶת הַסֹּדְרִים עַל צְוֹארוֹ, לאחר מכן תופסים
 שני העדים את שני קצות הסודר, וְהַ מוֹשֵׁף אֶת קִצֵּה הַסֹּדֶר
 הָאֶחָד אֶצְלוֹ, וְהַ מוֹשֵׁף אֶת קִצֵּה הַסֹּדֶר הַשֵּׁנִי אֶצְלוֹ, עַד שֶׁנִּפְשְׁוּ
 יוֹצְאֵת.

נמרא

הגמרא מבררת היכן נאמרה מיתת חנק בתורה: תנו רבנן, נאמר
 בתורה גבי הנואף עם אשת איש (ויקרא כ ז) 'אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת
 אִשְׁתּוֹ אִישׁ, אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אִשְׁתּוֹ רַעוּהוּ, מוֹת יוּמַת הַנּוֹאֵף וְהַנּוֹאֶפֶת/
 וכך דרשו חכמים את הפסוק, 'אִישׁ' – גדול, הוא שחייב מיתה אם
 ניאף, פָּרַט לְקַטְּן שְׁנִיאֵף אֶת אִשְׁתּוֹ אִישׁ שאינו חייב מיתה, לפי
 שאינו בר עונשים. 'אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אִשְׁתּוֹ אִישׁ' – דוקא כשניאף עם
 אשת גדול חייב מיתה, פָּרַט לְמִנְאֵף עִם אִשְׁתּוֹ קָטָן שאינו חייב
 מיתה, לפי שאין קידושוין לקטן ונמצא שהיא איננה אשת איש
 אלא פנויה. 'אִשְׁתּוֹ רַעוּהוּ' – הַנּוֹאֵף עִם אִשְׁתּוֹ חֵבְרוֹ, כלומר אשת
 ישראל, חייב מיתה, פָּרַט לְמִנְאֵף עִם אִשְׁתּוֹ אֲחֵרִים – אשת גוי,
 שאינו חייב מיתה, לפי שאין קידושוין לגוי, ונמצא שאיננה אשת
 איש אלא פנויה. ומסיים הפסוק 'מוֹת יוּמַת', באיזו מיתה, הוי
 אומר בְּחֶנֶק.
 שואלת הברייתא: אֵתָּה אֹמְרַת ש'מוֹת יוּמַת' הַכוּוּנָה בְּחֶנֶק, מנין לך
 זאת או אֵינוֹ אֱלֹא בְּאֵתָּה מִכָּל מִיתוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה. משיבה
 הברייתא: אֵתָּה – יש לך לומר, כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר מִיתָה בְּתוֹרָה
 סָתֵם ולא פירט הכתוב באיזו מיתה, יתכן שכוונתו היתה למיתה
 הקלה מכולם שהיא חנק, ולכן מספק אין אֵתָּה רִשְׁאֵי לְמוֹשֵׁבָה
 לְהַחְמִיר עֲלֶיהָ – להעמידה במיתה יותר חמורה, אֱלֹא לְהַקֵּל עֲלֶיהָ,
 דְּבָרֵי רַבֵּי יִאֲשִׁיהוּ. רַבֵּי יוֹנְתָן אֹמְרִים, לֹא מִפְּנֵי שֶׁחֲנֵק הָיָה מִיתָה קְלָה
 אֲנִי מוֹכְרִים לְהַעֲמִיד בָּהּ אֶת הַכְּתוּב, כִּי לֹא מִיתַת חֲנֵק הָיָה
 הַמִּיתָה הַקְּלָה שֶׁבְּכוֹלֵן אֲלֵא מִיתַת הַרְגָה הַיָּמִיתָה הַקְּלָה
 שֶׁבְּכוֹלֵן, אֱלֹא קַבְּלָה הָיָה בִּידְיָנוּ שֶׁכָּל מִיתָה הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה סָתֵם
 אֵינָה אֱלֹא חֶנֶק, רַבֵּי אֹמְרִים – מִבְּאֵר רַבֵּי אֶת דְּבָרֵי רַבֵּי יוֹנְתָן, נֶאֱמַר
 מִיתָה בְּיַד שְׂמִים אֲצֵל אֲנֹכִי, שְׁנֵאמַר (בראשית לח ז) 'וַיִּמָּת גַּם אֲתוֹ'
 לפי שלא רצה לייבם את תמר, וַיִּנְאַמַּר בְּפִרְשַׁת נֹאֵף מִיתָה בְּיַד
 אֲדָם – 'מוֹת יוּמַת הַנּוֹאֵף וְהַנּוֹאֶפֶת' מִה מִיתָה הָאֲמוּרוֹת בְּיַד שְׂמִים
 הָיָה מִיתָה שְׂאִין כֶּה רוּשָׁם – סימן והבורה, לפי שהנשמה
 מסתלקת והגוף נשאר קיים, אֵף סָתֵם מִיתָה הָאֲמוּרוֹת בְּיַד אֲדָם
 הָיָה מִיתָה שְׂאִין כֶּה רוּשָׁם, וְזוֹ מִיתַת חֲנֵק שֶׁהַנְּשָׁמָה מִסְתַּלְקַת
 והגוף נשאר קיים.
 שואלת הגמרא על דברי רבי: וַיִּאֲמַר שְׂרִיפָה – אם משום מיתה
 שאין בה רושם, הרי גם שריפה אין בה רושם כמו ששנינו (לעיל
 ע"א) שהשריפה היא שריפת נשמה וגוף קיים, ואם כן שמא מיתה
 האמורה בנואף היא שריפה ולא חנק. מתרצת הגמרא: מִדְּאֲמַר
 רַחֲמָנָא – מכך שאמרה תורה שבת כֶּהֵן שׁוֹיֵנְתָה דִּינָה בְּשָׂרְיָתָה,
 מְקַלְלֵי – נשמע מכך דָּהָא (בת ישראל שזינתה) לֹאֵו פַת שְׂרִיפָה
 הָיָה אֲלֵא בְּחֶנֶק.

לרבנן שההריגה נעשית על ידי התות הראש, וַיִּאֲמַר דְּבָרֵיו לֵיהּ
 מִיָּבֵיז – אולי היא נעשית על ידי שתוקע לו את חוד החרב בבטנו
 או בגרונו. משיבה הגמרא: באנשי עיר הנדחת 'לְפִי חֶרֶב' כְּתִיב,
 כלומר שיהרגוהו 'על פי' החרב, ופי החרב הוא אורך החרב משני
 צדדיו ולא עוקצו שבראשו. מוסיפה הגמרא לשאול: וַיִּאֲמַר דְּעֵבִיד
 לֵיהּ גִּבְסִיָּרָא – ושמא נאמר שהריגת סייף היא על ידי שחותך את
 הנידון לשנים לכל אורכו ולא התות הראש. משיבה הגמרא: אֲמַר
 רַב נְחֻמִּי, אֲמַר רַבָּה בַר אֲבוּהֵי, אֲמַר קְרָא 'וְאֵהֲבֵתָ לְרַעַךְ כְּמוֹד', בכך
 ציוותה לנו התורה בְּרוּר לֹא מִיתָה יָפָה, ולחוטכו לאורכו אין זו
 מיתה יפה.

לעיל הביאה הגמרא פסוק ממנו למדים שרוצח עבדו מיתתו
 בחרב. הגמרא חוזרת לברר מנין שאף רוצח בן חורין מיתתו בחרב,
 ומנין שהריגתו בחרב ולא בקוסיץ. שואלת הגמרא: אֲשַׁכְּחֵן –
 מצאנו בתורה מיתת חרב ברוצח דְּקָטְל עֶבְרָא – שהרג עבד, כפי
 שלמדה הגמרא לעיל מ'מִנְקָם יִנְקָם' הַנּוֹאֵף לְגַבֵּי מַכָּה אֶת עַבְדּוֹ,
 אבל רוצח בן חורין מָנָא לָן שְׁמִיתוֹ עַל יַד חֶרֶב, הרי בו נאמר
 (במדבר לה טז) 'מוֹת יוּמַת הַרְצָח' וסתם מיתה חנק היא. משיבה
 הגמרא: וְלֹאֵו קָל וְחֹזֵק הוּא – וכי דבר זה לא ניתן ללמוד על ידי
 קל וחומר, הרי איך יתכן דְּקָטְל עֶבְרָא יהא דינו בְּסִיף וההורג בן
 חורין החמור מהורג עבד יהא דינו בְּחֶנֶק שהיא מיתה קלה מן
 הסייף.

מקשה הגמרא: הֲנִיחָא – הלימוד מקל וחומר מובן לְמֵאֵן דְּאֲמַר
 [ל'חכמים (שבמשנה לעיל טז)] שְׁדִין חֶנֶק קָל מִדִּין הַרְגָה, אֱלֹא לְמֵאֵן
 דְּאֲמַר [ל'רבי שמעון (טז)] שְׁדִין חֶנֶק הַמּוֹר מִדִּין הַרְגָה מֵאֵן אֲבָא
 לְמִיָּמַר – מנין שההורג בן חורין דינו בסייף, אולי יהא דינו בחנק
 לפי שעשה עוון יותר חמור מההורג עבד. מתרצת הגמרא: אֲבָן מִי
 שְׁסוּבַר שֶׁחֲנֵק חֲמוּר מִסִּיף נִפְקָא לֵיהּ – ילמד שמיתת רוצח בן
 חורין בסייף ולא בחנק מִדְּתַנְיָא, נאמר בפרשת עגלה ערופה (דברים
 כא ט) 'וְאֵתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַזֶּה מִן הָאָרֶץ מִקֶּרֶב הָאָרֶץ, וְכֵן נֹאמַר בְּכָל שׁוֹפְכֵי דָמִים
 (דברים טז ט) 'וְזַבְעֵתָ הָרַע מִקֶּרֶב הָאָרֶץ, הַיּוֹשֵׁב – הושוו בגזירה שווה של
 ביעור ביעור כָּל שׁוֹפְכֵי דָמִים לְעֵלְוֵת עֲרֻפָה, מַה לְחֵלֶן – בעגלה
 ערופה עורפים את העגלה בְּסִיף ולא בחנק, וְמֵן הַצְּוֹאֵר –
 הערפיפה נעשית במקום הצואר ולא במקום אחר בגוף, אֵף כָּאֵן –
 במיתה בית דין, דינו של הנהרג בְּסִיף ולא בחנק, וְמֵן הַצְּוֹאֵר ולא
 במקום אחר.

מקשה הגמרא: אֵי אֵתָּה לְמַד אֶת כָּל שׁוֹפְכֵי דָמִים מִעֵלְוֵת עֲרֻפָה,
 נאמר עוד, מַה לְחֵלֶן – בעגלה ערופה עורפים אותה בְּקוֹסִיץ –
 בסכין שחטיה ולא בסייף, וְמִמּוּל עוֹרְףָה – מהמקום הסמוך לעורף,
 והיינו מאחורי הפנים ולא מן הגרון, אֵף כָּאֵן – במיתת בית דין
 יהרגוהו בְּקוֹסִיץ ולא בסייף, וְמִמּוּל עוֹרְףָה ולא מהגרון. מתרצת
 הגמרא: אֲמַר רַב נְחֻמִּי, אֲמַר רַבָּה בַר אֲבוּהֵי, אֲמַר קְרָא 'וְאֵהֲבֵתָ לְרַעַךְ
 כְּמוֹד', בְּרוּר לֹא מִיתָה יָפָה, ומיתה בקוסיץ מן העורף אינה מיתה
 יפה לפי שאינו מת במהרה, לְכך מִיתַתוֹ בְּסִיף וְמֵן הַצְּוֹאֵר.

משנה

המשנה מבארת כיצד בית דין מקיימין את מיתת 'חנק': מְצוּת

ילקוט לוי יצחק על התורה

חסדים כמו קדושה בכהנים, וממולח דקטרת הוא יחוד אבא ואימא, טהור בינה⁵ קדש חכמה⁶, כידוע. ועיין מענין מלח בלקוטי תורה בהביאור⁷ דולא תשבית מלח ע"ש. תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד שלג

שמות 5, ל"ה - ועשית אתה קטרת רקח מעשה רוקח ממלח טהור קדש

סא

ביאור מ"ש "ממלח טהור קודש" - יחוד חכמה ובינה

מלח פירושו ג"כ תערובות' כמו ממולח טהור קדש, היינו² יסוד המערב ומחבר דבר ונוקבא,

טהור נוקבא³ גבורות כמו' טהרה בלויים, קדש דבר

"קדושה בכהנים" - כמ"ש (אמור כא, ח) "וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב קדוש יהי לך וגו'". ראה הערה 5.

5) טהור בינה קדש חכמה: ראה לקוטי תורה דרושים ליה"כ ע, ג וז"ל: והנה טהרה נזכר גבי לויים וקדושה גבי כהנים, ועי' בזה פ' שמיני (דף ל"ט ע"א) דלויים הם מבינה וכהנים מחכמה. . ועמ"ש במ"א [לקו"ת פ' צו יא, ד] בד"ה להבין מ"ש בהגדה מצה זו ענין ההפרש בין מוחין דאימא שהוא מקור וסדר ההשתלשלות ובין מוחין דאבא שהוא שלמעלה מסדר ההשתלשלות. . מבינה ואילך מתלכשים בבי"ע בינה מקננא בכורסייא משא"כ ח"ע מאירה באצילות עי"ש.

ביאורי הזהר להצמח צדק ח"ב ע' תתקט"ז וז"ל: חכמה נק' קדש ובינה הוא בחי' טהור והם תרין ריעין דלא מתפרשין כו' זהו חיבור ויחוד האור עם הכלי, ועמ"ש בדרוש וכד אנת תסתלק מינייהו כו' והיינו כי חכמה איהו וחיוהי, בחי' אור, ובינה שורש איהו וגרמוהי, ועמ"ש בענין מארו"ל אשר יכס ישראל לפני מי אתם מטהרים מי מטהר אתכם, מי דוקא בחי' מי יתן טהור מטמא כו', ועי"ש.

וראה הגדה של פסח לקוטי טעמים ומנהגים - לכ"ק אדמו"ר ז"ע - עמוד 2 (סימן של פסח) "מאבא מארי ז"ל שמעתי ע"ד הסוד. . קדש רחץ רומזים על ג"ר דחכמה (קדושה) וד"ר דבינה (טהרה רחיצה) עי"ש.

ועיין לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים ע' קפב. אגרות קודש ע' קצט. תכו. וראה שם שמות-דברים ע' שפג, טעם דמקדים טהור (בחי' בינה) קודם קדש (בחי' חכמה) עי"ש.

6) וקדושה מחכמה: ראה זהר ח"ג דף רסב, א. סידור עם דא"ח י, ג ואילך [בהוצאת תשע"ט - טו, ב]. תניא פרק מא. ביאורי הזהר להצמח צדק ח"ב עמוד תתקסג וז"ל: הנה קדש נקרא החכמה. . כי קדש לשון מובדל וכן חכמה הוא למעלה מגדר ההשגה הארה בעלמא אשר אין נתפס ואין מושג כלל רק מאיר למעלה משכלו ובינתו ומאין תמצא כו' עי"ש. וראה דרך מצותיך ל, ב.

7) לקו"ת בחוקותי - הוספות - גא, ב וז"ל: ברית מלח שהוא לשון תערובות המורה כאשר כבר נמשך אור מסוכ"ע בממכ"ע ולכן באהרן דוקא אותיות נראה עי"ש באורך נראה אור נאמר ברית מלח. ממולח טהור קודש שבחי' טהור מעורב ומקושר עם בחינת קדש, טהור הוא בחי' ממכ"ע וקדוש בחי' סוכ"ע כמ"ש במ"א [לקו"ת פ' ראה כז, ג] סד"ה ושמותי כדכד עי"ש.

1) ראה לקוטי תורה ויקרא ו, ד וז"ל: יש להקדים מ"ש באו"ת פ' קרח בשם הה"מ נ"ע וז"ל והנה נאמר באהרן ברית מלח עולם הוא. והנה ידוע שאהרן שושבינא דמטרוניתא והוא המקשר עולמות ע"י עבודת הקרבנות והקטורת שהוא לשון קשר. כי תרגום ותקשור על ידו בפ' וישב וקטרת על ידיה. וזהו פ' ברית מלח לשון עירוב כמו המלחים. היינו כדפרש"י בחומש פ' כי תשא ע"פ ממולח טהור קדש מעורב שיערב יפה יפה ואומר אני שדומה לו ויירא המלחים כו' שמהפכין כו' עי"ש. ופ"י ברית מלח שכרת לו ברית שע"י עבודת הקרבנות יקשר ויערב העולם שהם כלל העולמות בא"ס שהוא יהיה הממוצע והמחבר והמקשר העולמות זה בזה כו' וזהו עלה בכבש כו'. עד מערבית שהוא מדת אהרן ברית מלח שמערב העולמות כו', עי"ש.

2) מלח. . היינו יסוד: בתורת לוי יצחק שבפנים כאן, מבאר דענין "מלח" הו"ע בחי' יסוד (ברית), מצד כמה טעמים, והם:

- א) מ"ש בפסוק "מלח ברית אלקיך".
 - ב) רמז ב"נטריקון" מלח הוא "מל-ח", מילה (יסוד) ביום ח'.
 - ג) ב"פירוש" תיבת מלח, מלשון תערובות שמחבר דבר ונוקבא.
 - ד) רמז ב"גימטריא", דיוסף (בחי' יסוד) בגי' ב' פעמים "מלח" - כנגד מלח דק וגס, יסוד תחתון ועליון.
 - ה) ראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד שלד (מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג סגן ג הערה 19), טעם דמנהיג הספינה נק' "מְלַח" בחי' יסוד, עי"ש.
- וראה ילקוט לוי יצחק שם סי' קלב.

3) טהור. . קדש: ראה ביאורי הזהר להצמח צדק ח"א ע' תצד וז"ל: עיקר הקדושה הוא מה שלא הי' בו בחי' שבירה לעולם ולא נפל בעה"ד טו"ר כלל והיינו בחכמה דכתיב ימותו ולא בחכמה והוא אור שנק' קדש עילאה כידוע, אבל טהור מבחי' בירור הוא בא אחר שנק' טהור כמ"ש מי יתן טהור מטמא כו' וכמ"ש בסמוך דטהור לא אקרי אלא מסטרא דמסאב בקדמיתא ואין זה אלא במה שהי' בו בחי' שבירה שהוא למטה מן החכ'.

וראה גם הערה 5. אור התורה ואתחנן ע' רצב-ג.

4) "טהרה בלויים" - כמ"ש (בעלותך ח, ז) "וכה תעשה להם לטהרם".

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

ראשונים, הרי דוקא על ידי העבודה דורנו זה זוכים לגאולה העתידה.

(משיחת אחש"פ תשמ"ב)

תפלין דרבנו תם והגאולה

נאמר בזהר (ח"ג רנח, א) אשר תפלין דרבנו תם קשורים לביאת המשיח. מכיון שכן, ומכיון שכבר נתפשט המנהג להניח תפלין אלו, כדאי ורצוי שכל אחד יתחיל להניחם.

(משיחת פורים תשל"ו. מתוך לקראת שבת)

משפט על ידי ריח

בנוגע למעלת המשיח איתא ד"מורח ודאין" (שידון לפי הרי"ח). והנה באור מעלת המשפט על ידי הריח, הוא שהריח מגיע בעצם הנפש שלכן כשאדם מתעלף מעוררים אותו על ידי הריח שממשיך את החיות מעצם הנפש. וכמו כן המשפט של מלך המשיח יהיה באפן שרואה איד שהאדם מצד העצם שהוא טוב ומה שיש ענינים לא טובים זהו רק מצד דבר צדדי.

(אחרון של פסח תשי"א. מתוך לקראת שבת)

אילו שאלות יפנו למשה רבנו ומה יכריעו הסנהדרין?

מה שמצינו בגמרא (נדה ע, ב) שישאלו אצל משה ואהרן בנוגע לספקות שיתעוררו בימות המשיח, הכונה בזה לסוג שאלות שהם בגדר "דברים שלמדו מפי השמועה", "דברי קבלה" - שקבלו על פי המסורה איש מפי איש עד משה רבנו, "הלכה למשה מסיני" - שיבררו אצל משה רבנו אם קבל מסיני כך או אחרת.

אולם בדברים שלמדים מן הדיו, "באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן", - הנה פיון שתלוי בדעת הרב של בית דין הגדול, "אחרי רבים להטות" לא יועיל הברור אצל משה רבנו, או משה ואהרן, שהם רק שנים, אלא לזה יש צרה בהכרעת הרב של בית דין הגדול של שבעים ואחד.

(ר' מר חשון תשנ"ב. מתוך לקראת שבת)

מעלות הנפרות מיד

לכן כוזיבא היו את כל המעלות מלבד הא שנאמר על מלך המשיח מורח ודאין (שידון לפי הרי"ח) ולכן כשבדקו אותו ומצאו שאין בו מעלה זו, פסקו מלהאמין בו, אך את מלך המשיח לא יצטרכו לבדק מכיון שיראו מיד את מעלותיו.

(תורת מנחם - התועודיות ח"ג ע' 30. מתוך לקראת שבת)

'ברכת התורה' שוב ושוב

בכל יום מברכים 'ברכות התורה' פעם אחת. אך כאשר עולה יהודי לתורה הוא מברך פעם נוספת - מפני המעלה המיוחדת שבקריאה מתוך ספר התורה. וכה גם בגאולה השלמה, בכל עת שנשמע מפי המשיח חדושי תורה מלאים, נשוב ונברך פעם נוספת על התורה, מפני המעלה היחודית שבלמוד הנשגב.

(תורת מנחם - התועודיות תש"נ כרך ג' ע' 289. מתוך לקראת שבת)

"לקטן ולגדול"

לגבי הגלויים דלעתיד לבא נאמר "ולא ילמדו איש את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם" (ירמיה לא, לג). כלומר, שלעתיד לבא ילמדו התורה הן הקטן והגדול, כי כלם יהיו בשווה. והנה ההכנה ללמוד באפן זה היא על ידי למוד הרמב"ם, שכתב את חבורו הי"ד החזקה (משנה תורה) "לקטן ולגדול" בשווה.

(ע"פ 'הדרנים על הרמב"ם ע' קנו ובהע' 137. מתוך לקראת שבת)

ננס על גבי ענק

ידוע המשל של גדולי ישראל, המובא בספרי מוסר - מננס העומד על גבי הענק, שלמרות היותו "ננס", הנה בעמדו על גבי הענק, הרי הוא מסגל לראות למרחק רב יותר מאשר הענק.

ועל דרך זה בנמשל: הדורות הראשונים הם בדגמת ה"ענק", "ראשונים כמלאכים", ואלו דורנו זה הוא בדגמת ה"ננס" בלבד. אבל אף על פי כן, מאחר שפוללות העבודה דורנו באה לאחרי העבודה דורות

לְכַשְׁיָגְאָלוּ וְיִצְאוּ מִשָּׁם, שִׁישְׂאוּהוּ (סוטה א.) •
 וְהַעֲלִיתֶם אֶת עֲצֻמְתֵי מִזֶּה אִתְּכֶם • לְאָחִיו הַשְּׂבִיעַ
 בְּנֵי. לְמַדְנוּ שְׂאֵף עֲצֻמוֹת כָּל הַשְּׂבִיטִים הָעֵלוּ עִמָּהֶם,
 שֶׁנֶּאֱמַר: "אִתְּכֶם".

ז"ש • הַשְּׂבִיעַ הַשְּׂבִיעַ • הַשְּׂבִיעִים שִׁישְׂבִיעוּ לְבִנְיָהֶם
 (מכילתא). וְלָמָּה לֹא הַשְּׂבִיעַ לְבִנְיָו שִׁישְׂאוּהוּ לְאַרְצָן
 כְּנֶעֱנַן מִיָּד, כְּמוֹ שֶׁהַשְּׂבִיעַ יַעֲקֹב? אָמַר יוֹסֵף: אֲנִי
 שָׁלִיט הֵייתִי בְּמִצְרַיִם וְהָיָה סִפְּק בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת, אָבָל
 בְּנֵי, לֹא יִנְיָחוּם מִצְרַיִם לַעֲשׂוֹת. לְכַף הַשְּׂבִיעִים

~ נקודות משיחות קודש ~

מדוע נשא משה ארונו של יוסף?

השעבוד, וכדברי רש"י (ריש פרשתנו) "כִּינּוּן שֶׁנִּפְטַר יַעֲקֹב
 אֲבִינוּ, נִסְתַּמוּ עֵינָיִם וְלָבָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִצְרַת הַשְּׂעִבּוּד
 שֶׁהִתְחִילוּ לְשַׁעֲבָדִם".
 וְזוֹהוּ שֶׁ"לֹא יֵשָׂא שְׂהוּא עֲתִיד לְשִׂאת אֶת הָאָרוֹן", דְּמַכִּינּוּ
 שֶׁנִּשְׂאֵת אָרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲפֻשָּׂרָה אֶת שְׂעִבּוּד מִצְרַיִם, לְכֵן "לֹא
 לֹא יֵשָׂא" כִּי הוּא "עֲתִיד לְשִׂאת אֶת הָאָרוֹן", וְאִינוּ שִׁיף
 לְשַׁעֲבּוּד מִצְרַיִם.
 וּלְפִי־זֶה יִתְפָּרֵשׁ 'כִּמְיִן חוֹמֵר' "הֵיאָף נִשָּׂא מִשָּׂה שֶׁהָיָה לוֹ
 אָרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף", כִּי נִשְׂאֵת אָרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף לֹא בַּק שְׂאִין בְּזָה
 הוֹרָאָה עַל שְׂעִבּוּד מִצְרַיִם, אֲלָא אֲדַרְבֵּהּ, יֵשׁ בָּהּ הוֹרָאָה עַל
 הַגְּאוּלָּה מִמִּצְרַיִם, וְכַדְבְּרֵי יוֹסֵף עֲצֻמוֹ, דְּכַאֲשֵׁר "פְּקוּדֵי יִפְקוּד
 אֲלֵקִים אֲחֵכֶם, וְהַעֲלִיתֶם אֶת עֲצֻמוֹתֵי מִזֶּה אִתְּכֶם" (בשלח סם).
 וְעַל כֵּן לֹא הָיָה רָאוּי לְנִשְׂאֵת אָרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף יוֹתֵר מִמִּשָּׂה,
 רֵאשׁ שְׂבִטוֹ שֶׁל לוֹי, וְגוֹאֲלֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

על הפסוק בפרשת ויחי 'וישאו אותו בניו ארצה כנען ויקברו
 אותו' (ג, יג), פירש רש"י "לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת
 את הארון".
 והקשו המפרשים: להלן בפרשת בשלח (יג, יט) כתוב 'ויקח
 משה את עצמות יוסף עמו', ולכאורה הרי משה היה משבט
 לוי ומבני קהת נושאי הארון, ואם כן "היאף נשא משה שהיה
 לוי, ארונו של יוסף" (לשון הריב"א כאן, וראה גם חזקוני ומושב
 זקנים)?
 ויש לבאר הדברים, בהקדים מה שמצינו ש"מלאכת שעבוד
 מצרים לא היתה על שבטו של לוי" (רש"י שמות ה, ד. וראה
 'שמות רבה' פרשה ה, טז), ומבאר בזה ד"שבטו של לוי כו'
 עתידין לשאת את הארון, ומתוך כך היו בני חורין" (תוספות
 הדר זקנים שמות א, יג. וראה גם חזקוני שם ה, ד. ועוד). ונמצא,
 שמכינון שהיו 'עתידין לשאת את הארון', לכן לא היו שכינים
 כלל לשעבוד מצרים.
 והנה מצינו שרק אחרי מיתתו של יעקב אבינו, התחילה צרת

(על-פי 'לקוטי שיחות' כרך כ עמ' 237 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

כ ונטלו מספות ושרו באתם בסטר מדברא :

(כ) ויסעו מספת ויחנו באתם בקצה המדבר :

ז"ש • ויסעו מספת • ביום השני, שהרי בראשון באו מרעמסס לסכות.

כא ויני מדבר קדמיהון ביממא בעמודא
 דעננא לדברותהון באורחא וליליא
 בעמודא דאשתא לאנהרא להון למיזל
 ביממא וביליא :

(כא) ויהיה הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם
 הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם
 ולילה :

והקדוש-ברוך-הוא בכבודו מוליכו לפניהם. ומכל-
 מקום, את עמוד הענן הכין להנחותם על-ידו, שהרי
 על-ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו
 לאורה, אלא להורותם הדרך.

ז"ש • לנחתם הדרך • נקוד פתח, שהוא כמו
 להנחותם, כמו (דברים א) "לראותכם בדרך אשר תלכו
 בה" שהוא כמו להראותכם. אף כאן להנחותם
 על-ידי שליח, ומי הוא השליח? עמוד הענן,

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כ) וכאשר נסעו מספות חנו באתם (כא) וה' הולך בדרך בין ידיהם (לפניהם) יומם בעמוד מן עננים להורות להם וכך ילכו יומם ולילה.

(כב) לֹא־יָמִישׁ עַמּוּד הָעֲנַן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה
כב לֹא עָדִי עַמּוּדָא דְעֲנַנָא בִּימָמָא וְאָף לֹא
עַמּוּדָא דְאֵשׁתָא בְּלַיְלָא קָדָם עָמָא :
לִפְנֵי הָעָם: פ

כ"ב « לא ימיש • הקדוש־ברוך־הוא את "עמוד
הענן יומם, ועמוד האש לילה". מגיד שעמוד הענן
משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד
הענן, (שבת כב) שְׂעֵד שְׁלֹא יִשְׁקַע זֶה, עוֹלָה זֶה.

א ומליל יי עם משה למימר: **יד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:**

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת
בֵּין מִגְדַּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַּעַל צַפֹּן נִכְחוּ תַחֲנוּ
עַל־הַיָּם:

כ"ב « וישבו • לאחוריהם, לצד מצרים היו מקרבין
כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר:
תועים הם בדרך, כמו שנאמר: "ואמר פרעה לבני
ישראל וגו'". ויחנו לפני פי החירות • (מכילתא) הוא
פיתם, ועכשו נקרא "פי החירות", על שם שנעשו
בני חורין. והם שני סלעים גבוהים זקופים, והגיאי
שביניהם קרוי פי הסלעים. לפני בעל צפון • (מכילתא)
הוא נשאר מכל אלהי מצרים, כדי להטעותן שיאמרו
קשה יראתן, ועליו פרש איוב: "משגיא לגויים
וואבדם".

(ג) וְאָמַר פְּרַעֲה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִים הֵם בְּאֶרֶץ סֹגֵר
עֲלֵיהֶם הַמְדַבֵּר:

כ"ב « ואמר פרעה • כשישמע שהם שבים
לאחוריהם. לבני ישראל • על בני ישראל. וכן:
"ה' ילחם לכם", עליכם, (בראשית כ) "אמרי לי אחי
הוא", אמרי עלי. נבכים הם • פלואים ומשקעים,

(ד) וַחֲזַקְתִּי אֶת־לִב־פְּרַעֲה וְרַדְף אַחֲרֵיהֶם וְאִפְכַדְהָ
בַּפְּרַעֲה וּבְכַל־חִילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה
וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:

כ"ב « ואפכדה בפרעה • כשהקדוש־ברוך־הוא
מתנגם ברשעים, שמו מתגדל ומתפכד, וכן הוא
אומר: (יחזקאל לח) "ונשפטתי אתו וגו'", ואחר־כֵּן:
"והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו'". ואומר: (תהלים
טו) "שמה שבר רשפי קשת", ואחר־כֵּן: "נודע
ביהודה אלהים". ואומר: (שם ט) "נודע ה' משפט

(כב) לא יסור עמוד העננים יומם
ועמוד האש לילה מבין ידי (מלפני)
העם.
(א) אחרי זאת דבר ה' אל משה
לאמר:
(ב) פקד על בני ישראל כי יחזרו
(ד) ויחנו בין ידי (לפני) פְּרַצַת הַחֲרוּת, בין
אחר עקבותיהם ואתגדל בפרעה
ובכל חילו, וידעו המצריים כי אני
בורא העולם, ולכן הם (בני ישראל) עשו
כזאת.
(ג) כדי שיאמר פרעה על בני ישראל
שהם נמצאים במקבוץ בארץ, ועוד
שפכר סגר עליהם המדבר.

(ה) וַיַּגֵּד לְמַלְכֵי מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לְלִבָּב פְּרַעֲהַ וְעַבְדָּיו אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מִה־זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי־שַׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדָּנוּ:

ה ואתחנא למלכא דמצרים ארי אזל עמא ואתהפיד לבא דפרעה ועבדוהי לעמא ואמרו מא דא עבדנא ארי שלחנא ית ישראל מפלחנא:

קורין השירה ביום השביעי. ויהפך • נהפך מפה שהיה, שהרי אמר להם: (לעיל ט) "קומו צאו מתוך עמי". ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים: "עד מתי יהיה זה לנו למוקש"? ועכשו, נהפכו לרדף אחריהם בשביל ממונם שהשאילום. מעבדנו • מעבד אותנו.

כשיגיד למלך מצרים • איקטורין שלח עמהם, וכיון שהגיעו לשלש ימים שקבעו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי. (מכילתא) ובחמשי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים. (פ"ק דסוטה) בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח. לךך אנו

ו יטקיס ית רתפה וית עמה דבר עמה:

(1) ויאסר את רכבו ואת עמו לקח עמו:

במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר: "ויפרעה הקריב", הקריב עצמו ומהר לפני חילויתיו. דרך שאר מלכים לטל בזה בראש כמו שייבחר, אני אשוה עמכם בחלק, שנאמר: "אחלק שלל".

כשיגיד ויאסר את רכבו • הוא בעצמו (מכילתא). ואת עמו לקח עמו • משכם בדברים: לקינו, ונטלו ממוננו ושלחנום, בואו עמי, ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים: דרך שאר מלכים, עבדיו קודמין לו

מִצְרַיִם וידבר שת מאה רתפין בחידן וכל רתפי מצראי וגברין ממנן על פלהון:

(2) ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב ושלשם על פלו:

והלא נאמר: "וגם מקננו ילך עמנו". משל מי היו? מ"הירא את דבר ה". מפאן היה רבי שמעון אומר: כשר שבמצרים, הרג! טוב שבנחשים, רצץ את מחו!. ושלשם על פלו • שרי צבאות, כתרנומו.

כשיגיד בחור • נבחרים. "בחור", לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנין זה, היה "בחור". וכל רכב מצרים • ועמהם כל שאר הרקב (מכילתא). ומהיכן היו הבהמות הללו? אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר: (לעיל ט) "וימת כל מקנה מצרים", ואם תאמר משל ישראל,

~ נקודות משיחות קודש ~

בתורה. זהו רצץ את מחו – יש לרצץ את המט של יצר הרע, כדי שהמט יתמסר פלו לתורה ולקדשה.

טוב שבנחשים, רצץ את מחו (רשי"י יד, ז) חז"ל אומרים על הנחש "דא יצר הרע". והנה ידוע הדיוק בלשון הפסוק "יגיע פסיד כי תאכל", שהגיעה בפרנסה צריכה להעשות רק בכח המעשה, אף הראש צריך להיות תמיד מלא

(לקוטי שיחות, כרך טו, עמ' 160)

ח ומקוף יי ית לבא דפרעה מלכא דמצרים וירדף בטר בני ישראל ובני ישראל נפקו בריש גלי:

(ח) וַיַּחֲזֵק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲהַ מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיַּרְדֵּף אַחֲרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ בְיַד רָמָה:

כשיגיד ויחזק ה' את לב פרעה • שהיה תולה אם לרדף אם לאו, ויחזק את לבו לרדף. ביד רמה • בגבורה גבחה ומפרסמת.

כשיגיד ויחזק ה' את לב פרעה • שהיה תולה אם לרדף אם לאו, ויחזק את לבו לרדף. ביד רמה • בגבורה גבחה ומפרסמת.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

הנבחרות וקצינים על פלן. (ח) ויחזק ה' את לב פרעה מלך מצרים והתחקה אחר עקבות בני ישראל, ובני ישראל יצאים ביד מורמת.

(ה) ולכך הובא לידיעת מלך מצרים כי העם ברח, ונהפך לבו ולבות שרי צבאו עליהם, ואמרו: מה עשינו? שחרנו את בני ישראל משרתנו. ואת שאר מרכבות המצריים

~ יום שני ה' שבט ~

ט וירדפו מצרים אחריהם וישגו אותם חנים על-הים פלסום רכב פרעה ופרשו וחילו על-פי החירת לפני בעל צפון:

(ט) וירדפו מצרים אחריהם וישגו אותם חנים על-הים פלסום רכב פרעה ופרשו וחילו על-פי החירת לפני בעל צפון:

י ופרעה קרב וזקפו בני ישראל ית עיניהם והא מצראי נטלין בתריהון ודחילו לחדא וזעיקו בני ישראל קדם יי:

(י) ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את-עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אליהוה:

לעזר למצרים. (תחומא). • ויצעקו • (מכילתא) תפשו אמונות אבותם: באברהם הוא אומר: (בראשית ט) "אל המקום אשר עמד שם", ביצחק: (שם כד) "לשוח בשדה", ביצחק: (שם כח) "ויפגע במקום".

כ"י ופרעה הקריב • היה לו לכתב "ופרעה קרב", מהו "הקריב"? הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניהם כמו שהתנה עמם. נסע אחריהם • בלב אחד פאיש אחד. דבר אחר: "והנה מצרים נוסע אחריהם", ראו שר של מצרים נוסע מן השמים

~ נקודות משיחות קודש ~

"אמונות" התפלה

היא "לעבד את ה' בכל יום בתפלה", שעקרה אינה בקשת צרכיו אלא "לעבד את ה'", שעל-ידי התפלה מתקרב האדם ומתאחד עם הקב"ה. ולכן בנו את הצעקה בהקב"ה בשם "אמונות", ללמדנו שאין התפלה והוצקה רק לתועלת המתפלל, שיושיעו הקב"ה מצרותיו, אלא בני ישראל מתפללים בכל עת, כי התפלה מעקרי עבודת השי"ת היא, ועל-ידי מתאחדים עם הבורא יתברך, ולכן מתאים הלשון אמונות גבי תפלה, כי התפלה היא עסוקם התמידי של בני ישראל (ולא רק בעת צרה).

ויצעקו בני ישראל אל ה': תפסו אמונות אבותם (יד, י ובפרש"י) לכאורה יש לתמה: איך מתאים לכנות התפלה בשם 'אמונות' שמשמעותה היא, עסקו התמידי של האדם, ואלו תפלה שהיא בקשת צרכיו היא רק בשעה שמצטרף? ויש לבאר בזה, משמעות לשון "תפלה" בפשטות היא, תחנה להקב"ה שישמלא צרכי האדם. ועל פי זה, עקרה של תפלה הוא לתועלת האדם, שעל-ידי-זה מקבל הוא את כל הנצרך לו בגשם וברוח. אף האמת היא שאין התפלה רק לתועלת עצמו, אלא כמו שכתב הרמב"ם ("כותרת" להל' תפלה) שהמצוות-עשה ותפלה

(ע"פ לקו"ש כרך יא, עמ' 52 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

יא ואמרו למשה המדלית קברין במצרים דברתנא לממת במדברא מא דא עבדתא לנא לאפקותנא ממצרים:

(יא) ויאמרו אל-משה המבלי אין-קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה-זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים:

כ"י המבלי אין-קברים • וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים במצרים ליקבר שם, לקחתנו משם? שיפ"ר פלינצס"א דינו"ן פושי"ש בלע"ז.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יא) אמרו למשה: האם אין קברים במצרים לקחת אותנו בכדי שנמות במדבריות, מה עשית לנו כי הוצאתנו ממצרים?

(י) וכאשר התקרב פרעה, הרימו בני ישראל את עיניהם, והנה המצרים נוסעים אחריהם, ולכך פחדו מאד וצעקו בקול גדול אל ה'.

(ט) והתחקו המצריים אחריהם, והשיגו אותם חונים ליד הים, כל סוסי מרכבות פרעה ופרשו וחילו ליד פרצת החרות, בין ידי (לפני) בעל צפון.

(יב) הלא־זה הדָבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חָדַל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּתְנּוּ בְּמִדְבָּר:

יב הלא דינ פתגמא די מללנא עמך במצרים למימר שבוק מננא ונפלח ית מצראי ארי טב לנא דנפלח ית מצראי מדנמית במדברא:

נבאר ממיתתנו, עכשו שנקוד בשורוק נבאר: מאשר נמות, וכן: "מי יתן מותנו", שנמות, וכן: (שמואל ב יט) "מי יתן מותי" דאבשלום, שאמות, כמו: (צפניה א) "ליום קומי לעד", (דברי הימים ב יח) "עד שובי בשלום", שאקום, שאשוב.

כש"י אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם • (מכילתא) וְהִכֵּן דִּבְרוּ? "נרא ה' עליכם וישפט". ממתנו • מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפוס (רצה לומר: חולם, כנודע לבעלי דקדוק שקראו חולם – מלאפוס, ועין לקמן פרשת תרו ברש"י פסוק "פן יפריך") היה

(יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַל־תִּירְאוּ הַתִּיצְבוּ וְרֵאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רֵאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרֵאתֶם עוֹד עַד־עוֹלָם:

יג ואמר משה לעמא לא תדחלון אתעתדו ורעו ית פורקנא די דיעבד לכוון יומא דינ ארי כמא דחזיתון ית מצראי יומא דינ לא תוספון למחזיהון עוד עד עלמא:

כש"י כִּי אֲשֶׁר רֵאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם וְגו' • מה שראיתם אותם, אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם, ולא תוסיפו עוד.

יד יי יגים לכוון קרב ואתון תשתקון: **(יד) יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרֹשׁוּ: פ**

כש"י ה' ילחם לכם • בשבילכם, וכן: "כי ה' ילחם לכם", וכן: (איוב יג) "אם לאל תריבון", וכן

(בראשית כד) "ואשר דבר לי", וכן (שופטים ו) "האתם תריבון לבעל".

~ יום שלישי ו' שבט ~

(טו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־תַּצַּעַק אֵלַי דְבַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ:

טו ואמר יי למשה קבלית צלותך מליל עם בני ישראל וישלון:

כש"י מה תצעק אלי • למדנו שהיה משה עומד ומתפלל. אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: לא עת עתה להצריך בתפלה, שישאל נתונין בצרה. דבר אחר: "מה תצעק אלי", עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמו שנאמר להלן (ישעיה מה): "על-בני ועל-פעל דרי תצוני". דבר אל בני ישראל ויסעו • (מכילתא) אין להם אלא ליסע, שאין הים עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בי וצאו, לקרע להם הים.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יב) האם לא זה הדבור אשר אמרנוהו לך במצרים באמרנו: השאר אותנו, נשרת את המצרים, ושרותנו להם נכון לנו יותר ממותנו במדבר השומם.

(יג) אמר משה אל העם: אל תפחדו, עמדו והביטו תשועת ה' אשר יעשה אותה לכם היום, ואתם – באפן זה שראיתם את המצרים היום, לא תסיפו לראתם עוד עד עולם.

(יד) ה' ילחם במקוםכם ואתם אל תעשו דבר.

(טו) ודבר ה' אל משה, מה תצעק אלי, פקד על בני ישראל לנסע.

~ נקודות משיחות קודש ~

להפסיק מתפלתו כדי להציל את השני

את מטף" ו"דבר אל בני ישראל" לא היתה נעשית בהתמסרות הראויה.

ולכן, כאשר מגיע זמן שצריכים להציל יהודי - אזי גוברת חשיבות הצלתו של יהודי, עד כדי כך, שבשביל הצלתו, לא זו בלבד שמתר להפסיק בתפילה, אלא עוד זאת, שישנו צווי: "מה תצעק אלי!"

ומזה יש ללמד הוראה בפעולת האדם לקונו:

אם למשה רבנו נאמרה הוראה זו, על-אחת-פמה-וכמה בנוגע לכל אחד מישראל, שהצלת יהודי בגשמיית וקרויב ברוחניות, חשוכה כל כך, שבשביל זה יש להפסיק מכל הענינים האחרים שעוסק בהם, גם אם הם ענינים חשובים ונחוצים, ולרדת למקומו של השני, כדי להצילו ולקרובו.

(על-פי תורת מנחם, כרך מה עמוד 42 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

על הפסוק בפרשתנו "ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו" (יד, טו) כתב רש"י "למדנו שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה: לא עת עתה להאריך בתפלה, שישאל נתונין בצרה".

ולכאורה תמוה, לשם מה אמר הקב"ה למשה מה לא לעשות - "מה תצעק אלי": לכאורה, היה לו להורות מיד מה לעשות - "דבר אל בני ישראל ויסעו, ואתה הרים את מטף וגו'", ומהו הצורך בהקדמה "מה תצעק אלי"?

ויש לבאר זה:

למרות גדל המעלה בתפלתו של משה רבנו עליו-השלוש, מפל-מקום כאשר היה צריך להציל את ישראל, היה עליו להפסיק מתפלתו. כי בשביל הצלת ישראל יש להתמסר לגמרי, ואם היה ממשיך לעסוק בתפלה ובאותה שעה עוסק גם ב"דבר אל בני ישראל" ו"הרים את מטף", אזי הפעולה ד"הרים

טז ואת טול נת חטריך וארים נת ידך על ימא ובזעוהי ויעלון בני ישראל בגו ימא ביבשתא:

(טז) ואתה הרים את-מטף ונתה את-ידך עליהם ובקעהו ויבאו בני-ישראל בתוך הים ביבשה:

יז ונאנא היא אנא מתקף ית לבא דמצראי ויעלון בתריהון ואתקור בפרעה ובכל משריתה ברתכוהי ובפרשוהי:

(יז) ואני הנני מחזק את-לב מצרים ויבאו אחריהם ואפבדה בפרעה ובכל-חילו ברכבו ובפרשויו:

יח וידעון מצראי ארי אנא יי באתקרותי בפרעה ברתכוהי ובפרשוהי:

(יח) וידעו מצרים כי-אני יהוה בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשויו:

יט ונטל מלאכא דיי דמדבר קדם משריתה דישראל ואתא מבתריהון ונטל עמודא דעננא מן קדמיהון ושרא מבתריהון:

(יט) ויסע מלאך האלהים תהלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמוד מאחריהם:

"מלאך האלהים", אין 'אלהים' בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונין בדין באותה שעה, אם להנצל, אם להאבד עם מצרים. ויסע עמוד הענן •

ש"י וילך מאחריהם • להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חצים ובליסטראות של מצרים. בכל מקום הוא אומר: "מלאך ה'", וכאן:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

ובמרכבותיו ובפרשויו.
(טז) ונסע מלאך מאת ה', ההולך בין ידי (לבני) מחנה בני ישראל, והלך אחריהם ונסע עמוד העננים מבין ידיהם (לפניהם) ועמד אחריהם.

ויכנסו אחריהם, ואתעצם בפרעה ובכללות חיליו ובמרכבותיו ובפרשויו.
(יח) וידעו המצרים כי אני בורא העולם, כי התעצמתי בפרעה

הרים מטף והושט קדימה את ידך על הים, וקרע אותו לשני צדדים ויכנסו בני ישראל באמצעו בחרבה.
(יז) ואני מחזק את לב המצרים

בְּשַׁחֲשֻׁכָּה וְהַשְּׁלִים עֲמוּד הָעֲנַן אֶת הַמַּחֲנֶה לְעַמּוּד הָאֵשׁ, לֹא נִסְתַּלַּק הָעֲנַן כְּמוֹ שֶׁהָיָה רָגִיל לְהִסְתַּלַּק

(כ) וַיָּבֵא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנַן וְהַחֲשֵׁף וַיֹּאֲרֵ אֶת־הַלַּיְלָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:

כ"ט « וַיָּבֵא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם • מָשַׁל לְמַהֲלָךְ בְּדַרְךָ, וּבָנּוּ מֵהַלֶּךְ לִפְנֵינוּ. כְּאוֹ לְסֻטִים לְשַׁבּוֹתוֹ, נָטְלוּ מִלִּפְנֵינוּ וּנְתַנּוּ לְאַחֲרֵינוּ. כְּאוֹ זָאִים מְאַחֲרֵינוּ, נְתַנּוּ לִפְנֵינוּ. כְּאוֹ לְסֻטִים לִפְנֵינוּ וְזָאִים מְאַחֲרֵינוּ, נְתַנּוּ עַל זְרוּעוֹ וְנִלְחַם בָּהֶם. כָּךְ: (הושע יא) "וְאֲנֹכִי תַרְגְּלֹתִי

(כא) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּזְלַף יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֻבָה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם:

כ"ט « בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה • (מכילתא) בְּרוּחַ קָדִים שְׁהִיא עֲזָה שְׁבְרוּחֹת, הִיא הַרוּחַ שֶׁתְּקַדּוּשׁ־בְּרוּחָּהּ הוּא נִפְרָע בָּהּ מִן הַרְשָׁעִים, שְׁנֵאמַר: (ירמיה יח) "כְּרוּחַ קָדִים אֲפִיצִם", (הושע יג) "יָבֵא קָדִים רוּחַ ה'", (יתחקאל כז) "רוּחַ

(כב) וַיָּבֵאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיַּמִּינֵם וּמִשְׂמָאלֵם:

(כג) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל־סוּם פְּרַעֲהַ רֶכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ הַיָּם:

כ"ט « כָּל סוּם פְּרַעֲהַ • וְכִי סוּם אֶחָד הָיָה? אֵלֶּא מַגִּיד שְׂאִין כָּלֶם חֲשׁוּבִין לִפְנֵי הַמָּקוֹם אֵלֶּא כְּסוּם אֶחָד.

(כד) וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקַף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנַן וַיִּהְיֶה אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם:

כ"ט « בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר • (ברכות א) שְׁלֹשֶׁת חֲלָקֵי הַלַּיְלָה קְרוּיִין אֲשַׁמְרַת, וְאוֹתָהּ שֶׁלִּפְנֵי הַבֹּקֶר קוֹרְא 'אַשְׁמֹרֶת

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

- (כ) וַיָּבֵאוּ בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנַן וְהַחֲשֵׁף וַיֹּאֲרֵ אֶת־הַלַּיְלָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:
 - מַחֲנֵה הַיִּשְׂרָאֵלִים וְהָיָה שֶׁם הָעֲנָנִים וְהַחֲשֵׁף. לָכֵן הָאִיר הָעֲנַן אֶת הַלַּיְלָה, וְלֹא הִתְקַבַּם אֶחָד מֵהֶם אֶל הָאֲחֵר בְּמִשְׁךְ אֶרֶץ הַלַּיְלָה.
- (כא) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּזְלַף יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֻבָה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם:
 - וְהוֹשִׁיט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם, וְהוֹלִיף ה' אֶת הַיָּם עַל יְדֵי רוּחַ
- (כב) וַיָּבֵאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיַּמִּינֵם וּמִשְׂמָאלֵם:
 - וּמִשְׂמָאלֵם.
- (כג) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל־סוּם פְּרַעֲהַ רֶכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ הַיָּם:
 - וְהֵמָּם אוֹתוֹ.
- (כד) וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקַף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנַן וַיִּהְיֶה אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם:
 - וְהָיָה בְּאַשְׁמֹרֶת עֲלוֹת הַשָּׁחַר, לִפְנֵי הַגֶּזֶז הַחֲמָה, הַשְּׁקִיף ה' עַל מַחֲנֵה הַמִּצְרַיִים בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנָנִים

שיעור יומי ליום רביעי ז' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - יד - פרשת בשלח צא

חלקים, לך קרוי "אשמרת", זהו שתרגם אונקלוס "מטרת". וישקף • ויבט, פלומר, פנה אליהם להשחיתם. ותרגומו ואסתכי, אף הוא לשון הבטה, כמו (במדבר כג) "שדה צופים", לחקל סכותא. בעמוד אש וענן • עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרתחו וטלפי סוסייהם משתמטות

מכילתא) • ויהם • לשון מהומה, אשטורדישו"ן בלע"ז. ערבכם, נטל סגניות שלהם. ושנינו בפרקי רבי אליעזר, בנו של רבי יוסי הגלילי: 'כל מקום שנאמר בו: "מהומה", הרעשת קול הוא, וזה אב לכלן': (שמואל א ח) • וירעם ה' בקול גדול וגו' על פלשתיים ויהם".

כה ואעדי ית גלגלי רתכוהי ומדברין להון בתקוף ואמר מצראי געירוק מן קדם ישראל ארי דא היא גברתא וזי דעבד להון קרבין במצרים:

(כה) ויסר את אפן מרכבתיו וינהגהו בכבדת ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל פי יהוה נלחם להם במצרים: פ

הוא ועבדיו", אף כאן: "וינהגהו בכבדות". נלחם להם במצרים • במצרים. דבר אחר: "במצרים", בארץ מצרים, שפשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשארו במצרים.

ש"י • ויסר את אפן מרכבתיו • מפת האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגרות, והיושבים בהם נעים ואבריהן מתפרקין. וינהגהו בכבדת • בהנהגה שהיא כבדה וקשה להם, במדה שמדרו: "ויכבד לבו

~ יום רביעי ז' שבט ~

כו ואמר יי למשה ארים ית ידך על ימא ויתובן מיא על מצראי על רתביהון ועל פרשיהון:

(כו) ויאמר יהוה אל-משה נטה את-ידך עליהם וישבו המים על-מצרים על-רכבו ועל-פרשיו:

ש"י • וישבו המים • שזקופים ועומדים כחומה, ושובו למקומם ויכסו על מצרים.

כו וארים משה ית ידה על ימא ותב ימא לעדן צפרא לתקפה ומצראי ערקין לקדמותה ושניק יי ית מצראי בגו ימא:

(כו) ויט משה את-ידו עליהם וישב הים לפנות בקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער יהוה את-מצרים בתוף הים:

ש"י • לפנות בקר • לעת שהבקר פונה לבא. לאיתנו • לתקפו הראשון. נסים לקראתו • שהיו מהממים ומטרפין ורצין לקראת המים. וינער ה' • כאדם שמנער את הקדרה והפוף העליון למטה

כח ותבו מיא ויחפו ית רתפיא וית פרשיא לכל משרית פרעה דעלו בתריהון בימא לא אשתאר בהון עד חד:

(כח) וישבו המים ויכסו את-הרכב ואת-הפרשים לכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים לא-נשאר בהם עד-אחד:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

לכן חזר לקראת עלות השחר, לפני הגן החמה, לחזקו, והם בורחים לקראתו, והטביע אותם ה' בתוכו. (כח) בחזור פסו המים את המרכבות ואת הפרשים ואת שאר צבאות פרעה,

(כו) ודבר ה' אל משה: הושט את ידך על הים ויחזרו המים על המצריים, על מרכבותיהם ועל פרשיהם. (כו) והושיט משה את ידו על הים,

עבודתו" (במדבר ד) "ויתדוּתם ומיתריהם לכל כליהם", ואינו אלא תקון לשון.

כ"י « ויכסו את הרקב וגו' לכל חיל פרעה • כף דרך המקראות לכתב למ"ד יתרה, כמו (לקמן כז) "לכל כליו תעשה נחשת", וכן: (שם) "לכל כלי המשכן בכל

כט ובני ישראל הליכו בבישפתא בגו ימא ומא להון שורין מימיניהון ומסמאליהון:

(כט) ובני ישראל הלכו בבישפת בתוך הים והמים להם חמה מימנם ומשמאלם:

לופרק יי ביומא ההוא ית ישראל מידא דמצראי ויחזו ישראל ית מצראי מיתין על כיה ימא:

(ל) ויושע יהוה ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים:

עולים מצד זה, כף הם עולין מצד אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו.

כ"י « וירא ישראל את מצרים מת • שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל: כשם שאנו

לא ויחזו ישראל ית גבורתא דא רבמא די עבד יי במצרים ודחילו עמא מן קדם יי והמינו במימרא דיי ובנביאות משה עבדה:

(לא) וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה יהוה במצרים ויראו העם את יהוה ויאמינו ביהוה ובמשה עבדו: פ

נופלין על לשון יד', וכלן לשון יד' ממש הן. והמפרשו, יתקן הלשון אחר עגנן הדבור.

כ"י « את היד הגדלה • את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקדוש ברוך הוא. והרבה לשונות

א כגן שבח משה ובני ישראל ית תושבתתא דא קדם יי ואמרו למימר נשבח ונודה קדם יי ארי אתגאי על גותנאי וגאותא דילה היא סוסיא ורכבה רמא כימא:

טו (א) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליהוה ויאמרו לאמר אשירה ליהוה כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:

אמרו רבותינו זכרונם לברכה: מכאן רמז לתחית המתים מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפרשוהו: בקש לבנות ולא בנה. ואין לומר ולישב לשון הנה פשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד, כגון: (איוב א) "ככה יעשה איוב", (במדבר ט) "על פי ה' יחנו", "ויש אשר יהיה הענן", לפי שהן דבר ההונה תמיד, ונופל בו בין לשון עתיד ובין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול לישוב בלשון הנה. פי גאה גאה • פתרגומו. (דבר אחר: בא הפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר נדם לעשות, כשהוא נלקח בחרו ומתגבר

כ"י « אז ישיר משה • אז, כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה, וכן: (יהושע י) "אז ידבר יהושע", וכן: (מלכים ז) "ובית יעשה לכת פרעה", חשב בלבו שיעשה לה. אף כאן "ישיר", אמר לו לבו שישיר וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה". וכן ביהושע, כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר וכן עשה, ויאמר לעיני ישראל". וכן שירת הבאר שפתח בה: "אז ישיר ישראל", פרש אחרי: "עלי באר ענו לה". (מלכים א) "אז יבנה שלמה במה", פרושו בו חכמי ישראל: שבקש לבנות ולא בנה, למדנו, שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, זהו לישוב פשוטו. אבל מדרשו:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת יהודית

בקדוש ברוך הוא ובמשה שהוא שליחו.

(א) בעת ההיא שבח משה ובני ישראל את השבח הנה לה' ואמרו יחדיו: נשבח לה' פי גבור גבור, הסוסים ורכביהם רמה בים.

ישראל מיד המצרים, וראו בני ישראל את המצרים מתים על שפת הים. (לא) וכף ראו בני ישראל את המגפה העצומה אשר הביא ה' על המצרים, ולכן התראו האנשים מן ה', והאמינו

הנכנסים אחריהם בים, לא נשאר מהם אף לא אחד.

(כט) ובני ישראל הלכו בתרבה באמצע הים, והמים להם חומות מן מינם ומן שמאלם.

(ל) והושיע ה' באתו היום את בני

שְׁמַקְלִסִין אוֹתוֹ וְאִין בּוֹ. סוּס וְרִכְבוֹ • שְׁנֵיהֶם קְשׁוּרִים זֶה בְּזֶה, וְהַמַּיִם מַעְלִין אוֹתָם לְרוּם וּמוֹרִידִין אוֹתָם לְעַמְקַ וְאִינָן נִפְרָדִים. רָמָה • הַשְּׁלִיף, וְכֵן (דניאל א) "וּרְמִיּוֹ לָגוּ אֶתוֹן נוֹרָא", וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר "רָמָה" וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר "יָרְה" – מִלְּמַד שֶׁהָיוּ עוֹלִין לְרוּם וְיורְדִין לְתַהוֹם, כְּמוֹ (איוב לח) "מִי יָרָה אֶבֶן פְּנֵתָהּ" מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.

וְאִנְוָהוּ בִּתְקִיפָה וְחִשְׁבֹּתַי דְּחִילָא יְיָ וְאָמַר בְּמִימְרָה וְהוּהוּ לִי לְפָרֵק דִּין אֱלֹהֵי וְאֶבְנֵי לֵה מִקְדָּשָׁא אֱלֹהֵא דְאַבְהֵתִי וְאַפְלַח קְדֻמוֹהִי:

וְלִשׁוֹן וְזִמְרָת', לִשׁוֹן (ויקרא כח) "לֹא תִזְמַר", (ישעיה כח) "זְמִיר עֲרִיצִים" לִשׁוֹן פְּסוּחַ וּכְרִיתָהּ. עֲזוֹ וְנִקְמָתוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ הִיָּה לָנוּ לִישׁוּעָה. וְאֵל תִּתְמָה עַל לִשׁוֹן וְיִהְיֶה שֶׁלֹּא נֶאֱמַר הִיָּה, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ מִקְרָאוֹת מְדַבְּרִים בְּלִשׁוֹן זֶה, וְזֶה דְגֻמָּתוֹ: (מלכים א ח) "אֵת קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִיכַל וּלְדָבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב", הִיָּה לוֹ לומר: "עָשָׂה צִלְעוֹת סָבִיב". וְכֵן (דברי הימים ב ו) "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיּוֹשְׁבִים בְּעָרֵי יְהוּדָה וַיִּמְלֵךְ עֲלֵיהֶם רַחֲבָעִם", הִיָּה לוֹ לומר: "מְלַךְ עֲלֵיהֶם רַחֲבָעִם". (במדבר יד) "מִבְּלִתִּי כּוֹלֵת ה' וְגו' וַיִּשְׁחָטֵם", הִיָּה לוֹ לומר: "שִׁחָטֵם". (שם לח) "וְהֶאֱנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מִשֶּׁה וְגו' וַיִּמְתּוּ", מִתּוֹ הִיָּה לוֹ לומר. (לעיל ח) "וַיֹּאשֶׁר לֹא שָׁם לְבוֹ אֶל דְּבַר ה' וַיַּעֲזוּב", הִיָּה לוֹ לומר "עֲזוּב". זֶה אֱלִי • בְּכַבּוּד נִגְלָה עֲלֵיהֶם, וְהָיוּ מְרִאִין אוֹתוֹ בְּאַצְבָּע: רֵאתָה שִׁפְחָה עַל הַיָּם, מָה שֶׁלֹּא רָאוּ נְבִיאִים. וְאִנְוָהוּ • אוֹנְקָלוֹס תְּרַגְּם לִשׁוֹן נְוָה, (ישעיה לג) "נְוָה שְׂאֲנָן", (שם סח) "לְנְוָה צֹאן". דְּבַר אַחַר: וְאִנְוָהוּ, לִשׁוֹן נוֹי, אֶסְפֵּר נוֹי וְשִׁבְחוּ לְבָאֵי עוֹלָם, כְּגוֹן: "מָה הוֹדֵף מְדוּד? הוֹדֵף צַח וְאָדָם". וְכֵן הַעֲנִין. אֱלֹהֵי אָבִי • הוּא זֶה, וְאַרְוִמְנָהוּ. אֱלֹהֵי אָבִי • לֹא אָנִי תַחֲלַת הַקְּדָשָׁה, אֲלֵא מַחְזֻקַת וְעוֹמְדַת לִי הַקְּדָשָׁה וְאֱלֹהוֹתוֹ עָלַי מִימֵי אֲבוֹתַי.

ג יי מְרִי נִצְחֵן קְרַבְנָא יְיָ שְׁמָה:

בְּשֵׁם ה' צְבָאוֹת. דְּבַר אַחַר: ה' שְׁמוֹ, אֵף בְּשִׁעָה שֶׁהוּא גִלְחָם וְנוֹקֵם מְאוּבְיָנוּ, אוֹחְזוֹ הוּא בְּמִדְתּוֹ לְרַחֵם עַל בְּרוּאָיו וְלִזְוֹן אֵת כָּל בְּאֵי עוֹלָם, וְלֹא כְּמִדַּת מַלְכֵי אֲדָמָה: כִּשֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִלְחָמָה פּוֹנֵה עֲצָמוֹ מִכָּל עֶסְקִים וְאִין בּוֹ כַח לַעֲשׂוֹת זוֹ וְזוֹ.

עָלִיו, מִפִּילוֹ מִן הַסּוּס, וְכֹאֵן: "סוּס וְרִכְבוֹ רָמָה בַּיָּם", וְכֹל שְׂאֵי־אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עַל־יְדֵי זולָתוֹ נוֹפֵל בּוֹ לִשׁוֹן גְּאוֹת, כְּמוֹ "כִּי גְאוֹת עָשָׂה", וְכֵן כָּל הַשִּׁירָה תִּמְצָא כְּפוּלָה: "עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה, וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה", "ה' אִישׁ מִלְחָמָה, ה' שְׁמוֹ", וְכֵן כָּלֵם. בְּרִשׁ"י לִשׁוֹן. דְּבַר אַחַר: "כִּי־גָאָה גְּאוֹה" – עַל כָּל הַשִּׁירוֹת וְכָל מָה שֶׁאֶקְלַם בּוֹ – עוֹד יֵשׁ בּוֹ תוֹסֶפֶת, וְלֹא כְּמִדַּת מְלַךְ בְּשִׁרְיָדָם.

(ב) עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלִי אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְוִמְנָהוּ:

כִּי־ עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה • אוֹנְקָלוֹס תְּרַגְּם: 'תְּקִפִי וְחִשְׁבֹּתַתִּי'. "עֲזִי", כְּמוֹ עֲזִי בְּשׁוּרוֹק, "וְזִמְרַת" כְּמוֹ וְזִמְרַתִּי, וְאִנְי תְּמָה עַל לִשׁוֹן הַמִּקְרָא, שְׂאִין לָךְ כְּמוֹהוּ בְּנִקּוּדָתוֹ בְּמִקְרָא, אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה מְקוּמוֹת שֶׁהוּא סְמוּךְ אֶצֶל "וְזִמְרַת", וְכֹל שְׂאֵר מְקוּמוֹת נִקּוּד שׁוּרוֹ: ק: (ירמיה טז) "ה' עֲזִי וּמְעִזִּי", (תהלים נט) "עֲזוֹ אֱלִיךָ אֲשֶׁמְרָה", וְכֵן כָּל תִּיבָה בַּת שְׁתֵּי אוֹתִיוֹת הַנִּקּוּדָה מְלֵאפּוֹיִם, כִּשֶׁהִיא מְאַרְכַּת בְּאוֹת שְׁלִישִׁית וְאִין הַשְּׁנֵיָה (בשׁוֹר) בְּחֻטָּף, הִרְאֵשׁוּנָה נִקּוּדָה בְּשׁוּרוֹ"ק, כְּגוֹן: עז – עֲזִי, רק – רְקִי, חק – חֲקִי, על – עֲלִי, "יסוֹר עֲלוֹ", כֹּל – כָּלוּ, "וּשְׁלִישִׁים עַל כָּלוּ". וְאֵלוֹ הַשְּׁלִשָׁה: "עֲזִי וְזִמְרַת" שֶׁל כָּאֵן, וְשֶׁל יִשְׁעִיָה וְשֶׁל תְּהִלִּים נִקּוּדָה בְּחֻטָּף קִמְ"ץ. וְעוֹד, אִין בְּאַחַד מֵהֶם כְּתוּב "וְזִמְרַתִּי", אֲלֵא "וְזִמְרַת", וְכָלֵם סְמוּךְ לָהֶם "וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה". לְכֹף אִנְי אוֹמֵר לִישׁוּב לִשׁוֹן הַמִּקְרָא: שְׂאִין "עֲזִי" כְּמוֹ עֲזִי וְלֹא "וְזִמְרַת" כְּמוֹ וְזִמְרַתִּי, אֲלֵא "עֲזִי" שֶׁם דְּבַר הוּא, כְּמוֹ (שם קכג) "הַיּוֹשְׁבִי בְּשָׂמִים", (עובדיה א) "שׁוֹכְנֵי בְּחַגְיֵי סֹלַע", (דברים לג) "שׁוֹכְנֵי סִנְה", וְזֶהוּ הַשְּׁבִיחַ: "עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה", הוּא הִיָּה לִי לִישׁוּעָה. "וְזִמְרַת" דְּבוּק הוּא לְתִיבַת ה', כְּמוֹ: (שופטים ה) "לְעִזְרַת ה'", (ישעיה ט) "בְּעִבְרַת ה'", (קהלת ג) "עַל דְּבַרַת בְּנֵי הָאָדָם".

(ג) יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ:

כִּי־ ה' אִישׁ מִלְחָמָה • בְּעַל מִלְחָמָה, כְּמוֹ (רות א) "אִישׁ נְעִמִי", וְכֹל "אִישׁ" וְ"אִישׁוֹ" מִתְּרַגְּמִין 'בְּעַל', וְכֵן (מלכים א ב) "וַיְחַזְקֵם וַיְהִיֵּת לְאִישׁ", לְגַבּוֹר. ה' שְׁמוֹ • מִלְחָמוֹתָיו לֹא כְּכֹלֵי זִין, אֲלֵא בְּשִׁמוֹ הוּא גִלְחָם, כְּמוֹ שְׂאֵמֵר דָּוִד: (שמׁואל יז) "וְאֶנְכִי בָּא אֱלִיךָ

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית
(א) ה' הנו בעל הבית על המלחמות. ה' זה שמו.
(ב) פוחי ואבירי הוא הקדמון שאין לו נהוי, הוא האל של אבי וארוממו.
(ג) ה' הנו בעל ראשית, אשר היה לי לישועה, זהו בעל הכח והיכלת שלי, ואשב לתסות בתוך נהוי, הוא האל של אבי וארוממו.

(ד) מְרַבֶּבֶת פְּרַעָה וְחִילוּ יַרְהוּ בָיִם וּמִבְחָר שְׁלֹשִׁיו
וְרַתְּבִי פְרַעָה וּמִשְׁרִיֶּתָה שְׂדֵי בְיָמָא וּשְׂפָר
בְּבִרְוֵהי אֲטַבְעוּ בְיָמָא דְסוּף:
טַבְעוּ בַיַּם-סוּף:

אֲלֵא בְמָקוֹם טִיט, כְּמוֹ: (תהלים טו) "טַבְעֵתִי בִּיּוֹן
מְצוּלָה", (ירמיה לח) "וַיִּטְבַּע יַרְמְיָהוּ בְּטִיט", מְלַמֵּד
שֶׁנַּעֲשֶׂה הַיָּם טִיט לְגַמֵּל לָהֶם כְּמִדְתָּם, שֶׁשֶׁעָבְדוּ אֶת
יִשְׂרָאֵל בְּחֹמֶר וּבְלִבְנִים.

כִּי-יִרְהוּ בָיִם • שְׂדֵי בְיָמָא, 'שְׂדֵי' לְשׁוֹן יַרְהוּ, וְכֵן
הוּא אוֹמֵר: (לקמן ט) "אוֹ-יַרְהוּ יַרְהוּ", תַּרְגוּם אוֹנְקֵלוֹס:
'או אֲשֶׁתְרָאָה יִשְׁתְּדִי, וְהִתִּי'ו מְשַׁמֶּשֶׁת בְּאֵלו
בְּמָקוֹם יִתְפַּעֵל. וּמִבְחָר • שֵׁם דְּבָר, כְּמוֹ: מְרַכֵּב,
מְשַׁכֵּב, "מְקַרָא קְדָשׁ". טַבְעוּ • (מכילתא) אֵין טַבִּיעָה

הַתְּהוּמָא דְּחַפּוּ עֲלֵיהוֹן נַחְתוּ לְעוֹמְקָא
כְּאַבְנָא:

יְכַסְיָמוּ בְּמִלְאֲפוּ"ם (גַּם כָּאֵין מוּכַח לְהִיּוֹת חוֹלָם
כְּמוֹ שְׁנַתְבָּאֵר). כְּמוֹ אַבְנָן • וּבְמָקוֹם אַחֵר: "צִלְלוּ
כַּעֲפֹרֶת", וּבְמָקוֹם אַחֵר: "יֵאכְלְמוּ כְּקֹשׁ". הַרְשָׁעִים
- כְּקֹשׁ הוֹלְכִים וּמְטַרְפִּין עוֹלִים וְיוֹרְדִין, בִּינְוֹנִיִּים -
כְּאַבְנָן, וְהַכְּשָׁרִים - כַּעֲפֹרֶת שְׁנַחוּ מֵיָד.

(ה) תְּהוּמַת יְכַסְיָמוּ יִרְדוּ בְּמִצּוֹלַת כְּמוֹ-אַבְנָן:

כִּי-יִכְסְיָמוּ • כְּמוֹ יְכַסּוּם, וְהִי"וֹד הָאֲמַצְעִית יִתְרָה
בוֹ. וְדַרְךְ הַמְקַרְאֹת בְּכַף, כְּמוֹ: (דברים ח) "וּבְקַרְךָ
וְצִאֲנָךָ יִרְבְּנָן", (תהלים לו) "יִרְוֶנָּה מִדְּשָׁן בֵּיתְךָ", וְהִי"וֹד
רֵאשׁוֹנָה שֶׁמְשַׁמְעָה לְשׁוֹן עֲתִיד, כַּף פְּרִשָׁה: טַבְעוּ
בַיַּם סוּף, כְּדִי שִׁיחְזְרוּ הַמַּיִם וְיַכְסוּ אוֹתָן. "יְכַסְיָמוּ"
אֵין דוֹמָה לוֹ בְּמַקְרָא בְּנִקּוּדוֹ, וְדַרְכּוֹ לְהִיּוֹת נִנְקַד

**וַיִּמְיֶנֶךָ יְיָ אֲדִיר כְּחִילָא וַיִּמְיֶנֶךָ יְיָ תִּבְרַת
סְנָאָה:**

לְנוּ", (הושע ב) "אֲעַנְהָ, נְאֻם-ה', אֲעַנְהָ אֶת-הַשָּׁמַיִם",
(שופטים ה) "אֲנֹכִי לֵה', אֲנֹכִי אֲשִׁירָה", (תהלים קכד) "לוֹלִי
ה' וְגו' לוֹלִי ה' שְׁהִיָּה לְנוּ כְּקוֹם עֲלִינוּ אָדָם", (שופטים
ה) "עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוּרְחָה, עוֹרֵי עוֹרֵי דְבְרֵי-שִׁיר", (ישעיה
כו) "תִּרְמֶסְנָה רְגְלֵי, רְגְלֵי עֲנִי", (תהלים קלח) "וְנִתַּן אֲרָצָם
נַחֲלָה, נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ". נְאֻדְרֵי • הִי"וֹד יִתְרָה,
כְּמוֹ: "רַבְתִּי עִם", "שְׂרַתִּי בְּמִדְיָנוֹת", "גִּבְתִּי יוֹם".
תַּרְעֵץ אוֹיֵב • תְּמִיד הִיא רוֹעֶצֶת וּמְשַׁבֶּרֶת הָאוֹיֵב.
דוֹמָה לוֹ "וַיִּרְעֲצוּ וַיִּרְצְצוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל",
בְּשׁוֹפְטִים' (י). דְּבָר אַחֵר: "יִמְיֶנֶךָ" הַנֶּאֱדָרֶת בְּכַח
הִיא מְשַׁבֶּרֶת וּמְלַקָּה "אוֹיֵב".

**(ו) יִמְיֶנֶךָ יְהוָה נְאֻדְרֵי בְּכַח יִמְיֶנֶךָ יְהוָה
אוֹיֵב:**

כִּי-יִמְיֶנֶךָ. יִמְיֶנֶךָ • שְׂתֵי פְעָמִים: כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל
עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, הַשְּׂמֵאל נַעֲשִׂית יִמִּין.
יִמְיֶנֶךָ ה' נְאֻדְרֵי בְּכַח • לְהַצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל, וַיִּמְיֶנֶךָ
הַשְּׂנִית "תַּרְעֵץ אוֹיֵב". וְלִי נְרָאָה: אוֹתָהּ יִמִּין עֲצָמָה
"תַּרְעֵץ אוֹיֵב", מַה שְּׂאִי-אֶפְשֵׁר לְאָדָם לַעֲשׂוֹת לְשְׂתֵי
מְלָאכּוֹת בְּיָד אַחַת. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָא: "יִמְיֶנֶךָ"
הַנֶּאֱדָרֶת בְּכַח, מַה מְלָאכְתָּה? "יִמְיֶנֶךָ" הִיא "תַּרְעֵץ
אוֹיֵב", וְכַמָּה מְקַרְאֹת דְּגִמְחוּ: (תהלים צב) "כִּי הִנֵּה
אוֹיְבֶיךָ ה', כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יֵאבְדוּ", (שם צד) "עַד-מְתֵי
רְשָׁעִים, ה', עַד-מְתֵי רְשָׁעִים יַעֲלוּזוּ", (שם צג) "נִשְׂאוּ
נְהוּרוֹת, ה', נִשְׂאוּ נְהוּרוֹת קוֹלָם", "לֹא לְנוּ, ה', לֹא

**וַיַּכְּנוּ גְאוֹנֵךָ תַּהְרִם קַמְיָךָ תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ
יֵאכְלְמוּ**
זוֹכְסִי תְקַפֵּךָ תִּבְרַתְנוֹן לְדַקְמוּ עַל עַמְךָ
שְׁלַחְתָּ רִגְזְךָ שִׁיעֲנוֹן כְּנוֹרָא לְקַשָּׂא:

קַמְיָךָ, הַקָּמִים נִגְדָךָ, וּמִי הֵם הַקָּמִים כְּנִגְדוּ? אֵלוֹ
הַקָּמִים עַל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים פג) "כִּי הִנֵּה
אוֹיְבֶיךָ יִהְיִיוּ". וּמַה הִיא הַהֶמְקֵה? "עַל עַמְךָ
יַעֲרִימוּ סוּד", וְעַל זֶה קוֹרָא אוֹתָם אוֹיְבֵי שֶׁל מְקוֹם.

**(ז) וַיַּכְּנוּ גְאוֹנֵךָ תַּהְרִם קַמְיָךָ תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ
בְּקַשׁ:**

כִּי-יַכְּנוּ גְאוֹנֵךָ • אִם הִיךְ בְּלִבְךָ רוֹעֶצֶת הָאוֹיֵב,
כְּשֶׁהוּא מְרִימָה בְּרַב גְאוֹנוֹ, אֲזִי יִהְרַס קְמִי. וְאִם בְּרַב
גְאוֹנוֹ לְבַד אוֹיְבֵי וְנִהְרַסִים, קַל-וְחֹמֶר כְּשֶׁשְׁלַח בָּם
חֲרוֹן אַף, "יֵאכְלְמוּ". תַּהְרַס • תְּמִיד אֵתָה הוֹרַס

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת יהודית

(ד) מְרַכֵּבֹת פְּרַעָה וְחִילוּ יַרְהוּ פְּנוֹן לְתוֹךְ
הַיָּם וּנְבַחְרֵי שְׂרֵי צְבָאוֹ הַטַּבְעוּ בַיַּם
הַבּוֹלְעֵנִי.
(ה) שְׂטָף הַמַּיִם כְּפֶסֶה אוֹתָם, וְכַף הֵם
שָׁכְנוּ בְּקַרְקַעִית הַיָּם כְּמוֹ הָאֲבָנִים. (1) וַיַּכְּנוּ יְהוָה אֶתְּהָ! אֲדִירַת הַכַּח.
(1) יִמְיֶנֶךָ, אֶהָה, אֶלְהֵי! תִּבְהִיל אֶתְּהָ הָאוֹיְבִים.
(1) וַיַּכְּנוּ יְהוָה אֶתְּהָ! אֶלְהֵי! תִּבְהִיל אֶתְּהָ הָאוֹיְבִים.
אֲתָם כְּמוֹ קֹשׁ. (1) וַיַּכְּנוּ יְהוָה אֶתְּהָ! אֶלְהֵי! תִּבְהִיל אֶתְּהָ הָאוֹיְבִים.
אֲתָם כְּמוֹ קֹשׁ.

(ח) וברוח אפוף נערמו מים נצבו כמו־נד נזלים קפאו תהמת בלב־ים:
ח ובמִימֵר פּוֹמֶךְ חִפִּימוּ מֵיָא קָמוּ כְשׁוֹר אֲזַלְיָא קָפוּ תְהוּמִין בְּלִבָּא דְנִמְא:

"ערמת חטים", "ונצבו כמו־נד" יוכיח. נערמו מים • ממוקד רוח שִׁצָא מֵאֶפֶס יָבִשוּ הַמַּיִם, וְהֵם נִעֲשׂוּ כְּמִין גְּלִים וְכָרִיזוֹת שֶׁל עֲרֻמָּה שֶׁהֵם גְּבוּהִים. כְּמוֹ נֶד • כְּתַרְגוּמוֹ: כְּשׁוֹר, כְּחוּמָה. נֶד • לְשׁוֹן צְבוּר וְכְנוּס, כְּמוֹ (ישעיה נז) "נֶד קָצִיר בְּיוֹם נִחְלָה", (תהלים לג) "כִּנְס כְּנֶד", לֹא כְּתִיב כּוֹנֵס כִּנְסָא, אֲלָא 'כְּנֶד', וְאֵלּוּ הָיָה 'כְּנֶד' כְּמוֹ כְּנֶד וְכֹנֵס לְשׁוֹן הַכְּנָסָה, הָיָה לוֹ לְכַתֵּב 'מְכַנֵּס כְּבִנְאֵד מִי הַיָּם', אֲלָא 'כּוֹנֵס' לְשׁוֹן אוֹסֶף וְצוּבֵר הוּא, וְכֵן: (יהושע ג) "קָמוּ נֶד אֶחָד", "וַיַּעֲמֵדוּ נֶד אֶחָד", וְאִין לְשׁוֹן קִימָה וְעַמִּידָה בְּנֵאדוֹת אֲלָא בְּחוּמוֹת וְצְבוּרִים, וְלֹא מְצִינוּ "נֵאד" נְקוּד אֲלָא בְּמֵלֶאפּוֹ"ם (חולום) כְּמוֹ (תהלים נז) "שִׁימָה דְמַעֲתִי בְּנֵאדָךְ", (שופטים ד) "אֵת נֵאד הַחֲלָב". קָפְאוּ • כְּמוֹ (איוב י) "וְכִבְיָנָה תִּקְפִּיאֲנִי", שֶׁהִקְשׁוּ וְנִעֲשׂוּ כְּאֲבָנִים, וְהַמַּיִם זוֹרְקִים אֵת הַמְצָרִים עַל הָאֲבָן בְּכַח וְנִלְחָמִים בָּם בְּכָל מִינֵי קִשִּׁי. בְּלִב־יָם • בְּחֻזֶק הַיָּם, וְדַרְךְ הַמְקַרְאֹת לְדָבָר כֵּן: "עַד־לֵב הַשָּׁמַיִם", (שמואל ב יח) "בְּלֵב הָאֲלֹהִים", לְשׁוֹן עֲקָרוּ וְתִקְפוּ שֶׁל דָּבָר.

כְּשִׁי • וְכָרוּחַ אֶפֶיף • הַיּוֹצֵא מִשְׁנֵי נְחִירִים שֶׁל אֶף. דְּבַר הַכְּתוּב, כְּבִיכּוֹל, בְּשִׁכְיָנָה דְגָמַת מְלֶךְ בְּשֶׁר־וּדָם, כְּדִי לְהַשְׁמִיעַ אֶזְזוֹן הַכְּרִיזוֹת כְּפִי הַהוּא, שִׁיּוּכְלוּ לְהִבִּין דְּבַר: כְּשֶׁאֲדָם כּוֹעֵס יוֹצֵא רֹחַ מִנְחִירָיו, וְכֵן: (תהלים יח) "עָלָה עָשָׁן בְּאֶפֶס", וְכֵן (איוב ד) "וּמְרוּחַ אֶפֶס יָכְלוּ", וְזֶהוּ שֶׁאֲמַר (ישעיה מח) "לְמַעַן שְׁמִי אֲזַרְיָךְ אֶפֶס", כְּשׁוֹעֲפּוֹ נְחָה, נְשִׁימָתוֹ אֶרְפָּה, וְכִשְׁהוּא כּוֹעֵס, נְשִׁימָתוֹ קָצְרָה. (שם) "וּתְהַלְתִּי אֶחְטֵם לָךְ", וְלִמְעַן תְּהַלְתִּי אֲשִׁים חֻטֵּם בְּאֶפֶס לְסַתֵּם נְחִירֵי בְּפִנֵּי הָאֶף וְהָרוּחַ שֶׁלֹּא יֵצֵאוּ. "לָךְ", בְּשִׁבִּילְךְ "אֶחְטֵם", כְּמוֹ "נֵאקָה בְּחֻטֵּם" בְּמִסְכַּת שַׁבָּת, (דף נא) כֶּף נִרְאָה בְּעֵינַי. וְכָל אֶף וְחָרוֹן שֶׁבְּמִקְרָא, אֲנִי אוֹמֵר כֵּן: "תָּרָה אֶף", כְּמוֹ: (איוב ל) "וַעֲצָמֵי תָּרָה מִנִּי־חֶרֶב", לְשׁוֹן שֶׁרְפָה וּמוֹקֵד, שֶׁהִנְחִירִים מִתְחַמְמִים וְנִחְרִים בַּעַת הַקְּצָף. וְחָרוֹן מְגֻזְרַת חָרָה, כְּמוֹ רְצוֹן מְגֻזְרַת רְצָה, וְכֵן חֻמָּה, לְשׁוֹן חֻמִּימוֹת, עַל כֵּן הוּא אוֹמֵר: (אסתר א) "וַיַּחֲמָתוּ בְּעֵרָה בּוֹ", וְכִנּוּחַ הַחֻמָּה אוֹמֵר: נִתְקַרְרָה דַּעֲתוֹ. נִעְרְמוּ מַיִם • אוֹנְקָלוֹס תַּרְגָּם לְשׁוֹן עֲרִימּוֹת, וְלְשׁוֹן צַחוֹת הַמְקַרְא, כְּמוֹ (שיר השירים ז)

(ט) אָמַר אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיגוּ אַחֲלֶק שָׁלַל תְּמַלְאֵמוּ נַפְשֵׁי אַרְיֵק חֲרָבֵי תוֹרִישְׁמוּ יָדֵי:
ט וְדָהוּ אָמַר סְנָאָה אֶרְדָּףוּ אֶדְבַק אֶפְלַג בְּזַתָּא תִּשְׁבַּע מְנַהוֹן נַפְשֵׁי אֶשְׁלוּף חֲרָבֵי תִּשְׁעִינּוּן יָדֵי:

שְׁקִיָּהֶם", (ירמיה מח) "וְכִלְיוּ יִרְיָקוּ". וְאֵם תֵּאמַר אִין לְשׁוֹן יִרְיָקוֹת נּוֹפֵל עַל הַיּוֹצֵא, אֲלָא עַל הַתִּיּוֹק, וְעַל הַשֶּׁק וְעַל הַכְּלִי שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנָּה, אֲבָל לֹא עַל הַחֶרֶב וְעַל הַיֵּין, וְלְדַחֵק וּלְפָרֵשׁ "אַרְיֵק חֲרָבֵי" כְּלִשׁוֹן (בראשית יד) "וַיִּרַק אֵת חֲנִיכְיוֹ", אֲזַדְיִן בְּחֲרָבֵי. מְצִינוּ הַלְשׁוֹן מוֹסֵב אֶף עַל הַיּוֹצֵא: (שיר השירים א) "שִׁמֵּן תּוֹרֵק", (ירמיה מח) "וְלֹא־הוֹרֵק מִכְּלִי אֶל כְּלִי", לֹא הוֹרֵק הַכְּלִי אִין כְּתִיב כֵּאֵן, אֲלָא לֹא הוֹרֵק הַיֵּין מִכְּלִי אֶל כְּלִי, מְצִינוּ הַלְשׁוֹן מוֹסֵב עַל הַיֵּין, וְכֵן (יחזקאל כח) "וְהִרְיָקוּ חֲרָבוֹתֵם עַל־יָפֵי חֲכֻמָּתְךָ" דְחִירָם. תּוֹרִישְׁמוּ • לְשׁוֹן רִישׁוֹת וְדָלוֹת, כְּמוֹ (שמואל א ב) "מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר".

כְּשִׁי • אָמַר אוֹיֵב • לַעֲמוּ כְּשִׁפְתֵם בְּדָבָרִים: אֶרְדָּף וְאֲשִׁיגֵם וְאַחֲלֶק שָׁלַל עִם שָׂרֵי וְעַבְדֵי. תְּמַלְאֵמוּ • תְּתַמְלֵא מֵהֶם. נַפְשֵׁי • רוּחֵי וּרְצוֹנֵי. וְאֵל תְּתַמָּה עַל תִּיבָה הַמְדוּבָרַת בְּשִׁתִּים. תְּמַלְאֵמוּ – תְּמַלֵּא מֵהֶם. יֵשׁ הַרְבֵּה כְּלִשׁוֹן הַזֶּה: (שופטים א) "כִּי אֶרְץ הַנְּגֹב נִתְנִי", כְּמוֹ 'נִתְתָּ לִי'. (בראשית לו) "וְלֹא יָכְלוּ דְבָרוּ לְשָׁלוֹם", כְּמוֹ 'דְּבַר עָמוּ'. (ירמיה י) "בְּנֵי יִצְאוּנִי", כְּמוֹ 'יֵצֵאוּ מִמֶּנִּי'. (איוב לא) "מִסְפָּר צְעָדֵי אֲגִידָנוּ", כְּמוֹ אֲגִיד לוֹ. אֶף כֵּאֵן 'תְּמַלְאֵמוּ' תְּמַלֵּא נַפְשֵׁי מֵהֶם. אַרְיֵק חֲרָבֵי • אֶשְׁלוּף, וְעַל שֵׁם שֶׁהוּא מְרִיק אֵת הַתַּעַר בְּשִׁלְפָתוֹ וְנִשְׁאָר רִיק, נּוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן הַרְקָה, כְּמוֹ "מְרִיקִים

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ח) וְעַל יָדֵי הַרוּחוֹת מִכְּעֶסֶף נִעְרְמוּ הַמַּיִם [כְּמוֹ עֲרִימַת חִיטִּים], וְעַמְדוּ כְּמוֹ הַהָרִים הַגְּבוּהִים – הַמַּיִם שֶׁטְבָעֵם לְזוֹל, וְקָפְאוּ הַמַּיִם הַרְבִּים

(ח) אֵת שְׁלֵלָם, תְּתַמְלֵא עֲנָג בְּמִפְלָתָם – נַפְשֵׁי, שֶׁלְפָתֵי מִן נוֹדָה חֲרָבֵי וְתֵאבִיד אוֹתָם יָדֵי.

(ט) כִּי אָמַר הָאוֹיֵב: אֶתְחַקֶּה אַחַר עֲקָבוֹתֵיהֶם, אֲזִי אֲשִׁיג אוֹתָם וְאַחֲלֶק

(י) נִשְׁפַּת בְּרוּחַךְ בְּפָמוֹ יָם צָלְלוּ כְּעוֹפֹרֶת בְּמַיִם יֵאֱמַרְתָּ בְּמִימְרֶךָ חָפָא עֲלֵיהוֹן יָמָא אֲשַׁתְּקֵנוּ כְּאֶבְרָא בְּמִין תְּקִיפִין: אַדְרִימִם:

כ"ט • נִשְׁפַּת • לְשׁוֹן הַפֶּחָה, וְכֵן (ישעיה ט) "וְגַם נִשְׁף בָּהֶם". צָלְלוּ • "אֲשַׁתְּקֵנוּ" וְעַמְקוֹ, לְשׁוֹן מְצוּלָה. כְּעוֹפֹרֶת • אֶבֶר פְּלוֹ"ס בְּלַע"ז.

(יא) מִי־כַמְכָה בְּאֵלֶם יְהוָה מִי כַמְכָה נְאֻדָר בְּקֹדֶשׁ נִוְרָא תְהִלַּת עֵשֶׂה פְּלָא:

כ"ט • בְּאֵלִים • בְּחֻזְקִים, כְּמוֹ (יחזקאל יז) "וְאֵת אֵילֵי הָאָרֶץ לְקַח", (תהלים כב) "אֲזִלוּתִי לְעֻזְרֹתִי חוֹשָׁה".

(יב) נְטִיטָה יְמִינְךָ תְבַלְעֵמוֹ אֶרֶץ:

כ"ט • נְטִיטָה יְמִינְךָ • כְּשֶׁהֲקֻדֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נֹטֵה יָדוֹ, הַרְשָׁעִים כְּלִים וְנוֹפְלִים, לְפִי שֶׁהִכֵּל נִתּוֹן בְּיָדוֹ, וְנוֹפְלִים בְּהִטְיָתָהּ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (ישעיה לא) "וְהָ יִטֵּה יָדוֹ וְכָשַׁל עוֹזֵר וְנָפַל עֲזוּר". מִשָּׁל לְכָלִי זְכוּכִית הַנְּתוּנִים בְּיַד אֲדָם: מִטָּה יָדוֹ מַעֲט וְהֵן נוֹפְלִים וּמִשְׁתַּבְּרִין. תְּבַלְעֵמוֹ אֶרֶץ • מִכָּאן שֶׁזָּכּוּ לְקַבּוּרָה, בְּשֹׁכֵר שֶׁאֲמָרוּ: "ה' הַצַּדִּיק".

(יג) נְחִית בְּחֶסֶדְךָ עִם-זוֹ גְּאֻלַּת נְהִלַּת כְּעוֹדָה אֶל-נְוָה קֹדֶשׁךָ:

כ"ט • נְהִלַּת • לְשׁוֹן מְנַהֵל, וְאוֹנְקֵלוֹס תַּרְגָּם לְשׁוֹן נוֹשֵׂא וְסוֹבֵל, וְלֹא דִקְדַק לְפָרֵשׁ אַחַר לְשׁוֹן הַעֲבָרִית.

(יד) שְׁמַעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל אֲחֵזוּ יִשְׁבִי פְּלִשְׁתִּי:

כ"ט • יִרְגְּזוּן • מִתְרַגְּזִין. יִשְׁבִי פְּלִשְׁתִּי • מִפְּנֵי שֶׁהֲרִגוּ אֶת בְּנֵי אֶפְרַיִם שֶׁמָּהְרוּ אֶת הַקֶּץ וְיָצְאוּ בְּחֻזְקָה, כְּמִפְּרֵשׁ בְּדַבְרֵי הַיָּמִים, וְהֲרִגוּם אֲנָשֵׁי גֵת.

(טו) אִזְ נְבַהְלוּ אֱלוֹפֵי אֲדוּם אֵילֵי מוֹאָב וְאִחְזוּמוֹ רַעַד נְמֹגוֹ כָּל יִשְׁבֵי כְּנַעַן:

כ"ט • אֱלוֹפֵי אֲדוּם אֵילֵי מוֹאָב • (מכילתא) וְהִלֵּא לֹא הָיָה לָהֶם לִירֵא כְּלוּם, שֶׁהָרִי לֹא עֲלִיָּהֶם הוֹלְכִים? אֵלֹא מִפְּנֵי אֲנִינּוֹת, שֶׁהָיוּ מִתְאוֹנְנִים וּמִצְטַעְרִים עַל כְּבוֹדָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. נְמֹגוֹ • נִמְגוֹ • נִמְסוֹ, כְּמוֹ (תהלים עה) "בְּרִבְבֵיבִים תִּמְגַּנְּנָה". אֲמָרוּ: 'עֲלִינוּ הֵם בָּאִים לְכַלּוֹתֵנוּ וְלִירֵשׁ אֶת אֶרְצֵנוּ'.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת ייחודית

(*) נִשְׁכַּתְתָּ אֶת רִחוּתֶיךָ וְלָכֵן כָּסָה אוֹתָם הַיָּם, אִזִּי שִׁקְעוּ כְּמוֹ הַעוֹפֹרֶת בְּמַיִם הַשּׁוֹטְפִים. (יא) מִי כְמוֹךָ בְּנַעֲבָדִים? אֵהָה, אֵלֵהִי! מִי כְמוֹךָ, הָאֲדִיר הַמְקַדֵּשׁ? יִרְאִים בְּהִלּוּלוֹ, עוֹשֶׂה הַנִּפְלְאוֹת. (יב) הוֹשַׁטְתָּ קְדִימָה אֶת יְמִינְךָ, אִזִּי בְּלַעַה אוֹתָם הָאָרֶץ. (יג) וְהוֹלַכְתָּ בְּחֶסֶדְךָ אֶת הָעָם אֲשֶׁר גְּאֻלַּת אוֹתוֹ, וְנִהַגְתָּ אוֹתוֹ בְּכַחַךְ אֵל מְקוּם מוֹשֵׁב קֹדֶשְךָ. (יד) שְׁמַעוּ הַגּוֹיִם אִזִּי רָעַדוּ בְּרִבְבֵיהֶם, וְנִתְפַסּוּ צִירֵי לְדָה בְּתוֹשְׁבֵי פְּלִסְטִין. (טו) כַּעַת הֵיחָא נְבַהְלוּ אֲמִיצֵי אֲדוּם, וְאֲדִירֵי מוֹאָב - נִתְפַסָּה בָּהֶם הַרְעָדָה, וְאִחְזָה תְּזוּיֹת כָּל תּוֹשְׁבֵי כְּנַעַן.

(מז) תִּפְּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפָחַד בְּגִדְל זְרוּעֶיךָ יִדְמוּ בְּאֲבֹן עַד-יַעֲבֹר עִמָּךְ יְהוָה עַד-יַעֲבֹר עִמָּו קִנִּיתָ:
 טו תִּפְּל עֲלֵיהוֹן אִימָתָה וּדְחַלְתָּא בְּסִגֵּי תִקְפֹּד יִשְׁתַּקִּינוּ בְּאֲבָנָא עַד דְּיַעֲבֹר עִמָּךְ יְיָ יְיָ אֲרֻנָּא עַד דְּיַעֲבֹר עִמָּא דְנָן דִּי בְּרַקְתָּא יְיָ יִרְדְּנָא:

בְּתַרְגוּמוֹ. קִנִּיתָ • חִבְבַתְּ מִשְׁאֵר אַמּוֹת, כְּחִפְץ הַקְּנוּי בְּדָמִים יִקְרִים, שְׂחָבִיב עַל הָאָדָם.

כ"ט • תִּפְּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה • (מכילתא) עַל הַרְחֻקִים וּפָחַד • עַל הַקְּרוֹבִים, כַּעֲנִין שְׁנֹאֲמֵר (יהושע ב) "כִּי שִׁמְעֵנוּ אֶת אֲשֶׁר הוֹכִישׁ וְגו'". עַד יַעֲבֹר עַד יַעֲבֹר •

~ נקודות משיחות קודש ~

איך מתגברים על הנסינות "הקרובים"?

נְסִינּוֹת וּמִדּוֹת רַעוֹת הַ"קְּרוֹבִים".
 וְזֶהוּ מָה שֶׁחֲתוּב אוֹמֵר "תִּפְּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפָחַד", שֶׁהִקְבֵּה מִטִּיל אִימָה וּפָחַד עַל הַיִּצְרָה־רַע, שְׂלֵא יוּכַל לְהִתְגַּבֵּר וּלְשַׁלֵּט חִסְ-וְשִׁלוֹם עַל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, כְּמֹאֲמֵר חֲזוֹ"ל (סוכה נב, ב. ועוד) "אַלמְלֵא הִקְבֵּה עוֹרוֹן, אֵין יְכוּל לוֹ".
 וְעַל-פִּי־זֶה מוּכָן מָה שֶׁבְּתַחֲלָה נּוֹפְלָת אִימָה עַל הַרְחֻקִים וְאִתְרַבֵּה פָּחַד עַל הַקְּרוֹבִים, כִּי פְעוּלַת הָעוֹר מְלַמְעֵלָה הִיא מִן הַקַּל אֶל הַכָּבֵד, וְדַחְלָה פּוֹעֵל עוֹר זֶה שֶׁהָאָדָם לֹא יִכְנַע לְתַאֲוֹת כְּאֵלוֹ שֶׁהֵן רְחוֹקוֹת מִמֶּנּוּ, וְאִתְרַבֵּה פּוֹעֵל עוֹר זֶה עוֹד יוֹתֵר, שִׁמְטִיל הִקְבֵּה פָּחַד עַל הַיִּצְרָה־רַע, בְּאִפְסָן שְׂאִין לוֹ כַח לְהִתְגַּבֵּר עַל הָאָדָם אֲפִילוֹ בְּתַאֲוֹת כְּאֵלוֹ שְׂקֻרוֹבוֹת הֵן לְאָדָם לְהַכְשִׁיל בְּהֶם.

בְּשִׁירַת הַיָּם נֶאֱמַר "תִּפְּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפָחַד" (טו, טז) וּפִרְשׁ רש"י "אִימָתָה עַל הַרְחֻקִים, וּפָחַד עַל הַקְּרוֹבִים".
 וְיֵשׁ לְבָאֵר הַסֵּדֵר בְּכַתּוּב - תַּחֲלָה רְחוֹקִים, וְאַחֲרָיֶה קְרוֹבִים - בְּעִבּוּרַת הָאָדָם לְקוּנוֹ:
 מִלְחָמָה יִשְׂרָאֵל עִם הָאֻמּוֹת רִמְזָת גַּם עַל מִלְחָמַת הַיִּצְרָה, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיף לְכַבֵּשׁ אֶת ז' הַמִּדּוֹת הַרַעוֹת שָׁבוּ, שִׁיְהִיו תַּחַת מְמִשְׁלַת הַקִּדְשָׁה.
 וּכְמוֹ שֶׁבְּאֻמּוֹת יֵשׁ שְׁנֵי סוּגִים "קְרוֹבִים" ו"רְחוֹקִים", כֵּן הוּא גַם אֶצֶל הָאָדָם. שִׁישְׁנֵם נְסִינּוֹת וּמִדּוֹת רַעוֹת שֶׁ"רְחוֹקִים" הֵם מִהָאָדָם, וּמֵצֵד טַבְעוֹ מִפְּרֶךְ אֲצִלוֹ לְהַכְנַע לָהֶם, אֲלֵא שֶׁלְּפַעֲמִים יִצְרוּ מִתְגַּבֵּר עָלָיו, וְאַחֲרֵי שֶׁשִּׁקַּע בְּרַבּוּי תַּאֲוֹת יְכוּל לְהַכְשִׁילוֹ רַחֲמָנָא לִיְצַלְן גַּם בְּהֶם.
 וְיִשְׁנֵם נְסִינּוֹת וּמִדּוֹת רַעוֹת שֶׁ"קְרוֹבָה" יוֹתֵר הָאֲפִשְׁרוֹת שְׂאִישׁ יִשְׂרָאֵל יִכְשֵׁל בְּהֶם. וְעִיקַר הַמִּלְחָמָה בַּיִצְרָה הִיא לְהִתְגַּבֵּר עַל

(על-פי 'לקוטי שיחות' כרך לו, עמוד 68 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

(יז) תִּבְּאֵמוּ וְתַטְעֵמוּ בְּהַר נַחֲלַתְךָ מְכוּן לְשִׁבְתְּךָ פְּעַלְתָּ יְהוָה מִקֶּדֶשׁ אֲדָנִי בּוֹנְנוּ יְדִידְךָ:
 יז תַּעֲלַנְנוּ וְתַשְׁרַנְנוּ בְּטוּרָא דְאַחְסִינְתְּךָ אֲתֵר לְבֵית שְׁכִנְתְּךָ אֲתַקְנַתָּא יְיָ מִקְדָּשָׁא יְיָ אֲתַקְנֵיהִי יְדִידְךָ:

"פְּעַלְתָּ". מִקְדָּשׁ • הַטַּעַם עָלָיו 'זָקַף גְּדוּל', לְהַפְרִידוֹ מִתְּכַת הַשֵּׁם שֶׁלְאַחֲרָיו, הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר "בּוֹנְנֵנוּ יְדִידְךָ", ה'. חִבִּיב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהַעוֹלָם נִבְרָא בְּיַד אַחַת, שְׁנֹאֲמֵר: (ישעיה מט) "אֵף יְדִי יְסֻדָּה אֲרָץ", וּמִקְדָּשׁ בְּשֵׁתִי יְדִים, וְאִימָתִי יִבְנֶה בְּשֵׁתִי יְדִים? בְּזִמְן שֶׁ"ה' יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד", לְעַתִּיד-לְבָא שֶׁכָּל הַמְּלוּכָה שְׁלוֹ.

כ"ט • תִּבְּאֵמוּ • נִתְּנָבֵא מִשֵּׁה שְׂלֵא יִכְנַס לְאֲרָץ, לְכַף לֹא נֶאֱמַר 'תִּבְּאֵנוּ'. (נִרְאֶה שֶׁצָּרִיף לומר שְׂלֵא יִכְנַסוּ לְאֲרָץ וְכו') וְהִכִּי אִיתָא בְּהִדְיָא פְּרָק "יֵשׁ נוֹחַלִּין" דְּף קי"ט וּבְמִכִּילְתָּא: 'הַבְּנִים יִכְנַסוּ וְלֹא הָאֲבוֹת' אֵף שְׂלֵא נִגְזְרָה גְזֵרַת מְרַגְלִים עֲדִין, מְכַל-מְקוּם, נִבָּא וְלֹא יָדַע מָה נִבָּא. (מהרש"ל). מְכוּן לְשִׁבְתְּךָ • מִקְדָּשׁ שֶׁל מִטָּה מְכוּן בְּנִגְד כֶּסֶף שֶׁל מַעֲלָה אֲשֶׁר

יח יְיָ מְלִכִּיתָהּ קָאָם לְעָלָם וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא: יח) יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעָלָם וָעֶד:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(מז) הַלְוֵאִי שֶׁתִּפְּל עֲלֵיהֶם הָאִימָה וְהַפָּחַד הַגְּדוּל, וּמַעֲצָם יְכַלְתְּךָ יִשְׁתַּקִּי בְּאֲבָנִים, עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ, אָהָה, אָהָה! עַד יַעֲבֹר הָעָם אֲשֶׁר מְלַכְתָּ עֲלֵיהֶם.
 אותו, אָהָה, אָהָה! מִשְׁרָה קִדְשָׁה, אָהָה, אָהָה! כּוֹנְנֵנוּ אוֹתוֹ יְדִידְךָ.
 יח) ה' יִמְלֹךְ לְעוֹלָמֵי עַד וְלְנִצְחָה.

כ"ט • לְעוֹלָם וָעֶד • לְשׁוֹן עוֹלָמִית הוּא, וְהַיְיָ בּוֹ יְסוּד, לְפִיכֶם הִיא פְתוּחָה, אָבֵל (ירמיה כט) "וְאֲנֹכִי הַיּוֹדֵעַ וְעַד" שְׁהַיְיָ בּוֹ שְׁמוּשׁ, קְמוּצָה הִיא.

יט אַרְי עֵלּוּ סוֹסוֹת פְּרַעַה בְּרַתְכוּהִי וּבְפָרְשׁוּהִי בְּיָמָא וְאַתִּיב יְיָ עֲלֵיהוֹן יְת מִי יָמָא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלִּיכוּ בִּיבְשָׁתָא בְּגוּ יָמָא:

(יט) כִּי בָא סוֹס פְּרַעַה בְּרַכְבּוֹ וּבְפָרְשׁוֹ בַיָּם וַיֵּשֶׁב יְהוָה עֲלֵיהֶם אֶת־מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבְשָׁתָא בְּתוֹךְ הַיָּם: פ

כ"ט • כִּי בָא סוֹס פְּרַעַה • כְּאֲשֶׁר בָּא.

כ וַיִּסְבַּח מֶרְיָם וְנִבְיָאָה אַחַתְּהָ דְאַהֲרֹן יְת תְּפָא בִּידָהּ וַיִּפְקוּ כָל נְשֵׂיאַת בְּתֵרְהָא בְּתַפְּסִין וּבְחַגְגִּין:

(כ) וַתִּקַּח מְרִיָם הַנְּבִיאָה אַחֹת אַהֲרֹן אֶת־הַתָּפָה בִּידָהּ וַתִּצְאֵן כָּל־הַנְּשִׂיִם אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבְמַחְלָת:

עֲלֵיהָ כְּשֶׁנִּצְטַרְעָה, נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ. אֶת הַתָּפָה • כְּלִי שֶׁל מִינֵי זָמֶר. בְּתַפִּים וּבְמַחְלָת • מִבְּטַחֹת הָיוּ צְדָקָנִיּוֹת שֶׁבְדוֹר שֶׁהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה לָהֶם נְסִים, וְהוֹצִיאוּ תַפִּים מִמִּצְרַיִם.

כ"ט • וַתִּקַּח מֶרְיָם הַנְּבִיאָה • הֵיכֵן נִתְנַבְּאָה? כְּשֶׁהִיטָה אַחֹת אַהֲרֹן, קָדַם שְׁנוֹלַד מִשָּׁה, אָמְרָה: 'עֲתִידָה אִמִּי שֶׁתֵּלַד בֶּן וְכוּ', כְּדָאִיתָא בְּ'סוֹטָה' (ד) "ב. דְּבַר אַחַר: "אַחֹת אַהֲרֹן", לְפִי שְׁמֶסֶר נִפְשׁוֹ

כא וּמַעֲנִיא לְהוֹן מֶרְיָם שֶׁבָּחוּ וְאוֹדוּ קָדָם יְיָ אַרְי אֲתַנְּאִי עַל גְּוִתְנִיא וְגִאוּתָא דִּילָהּ הִיא סוֹסִיא וְרַכְבָּהּ רְמָא בְּיָמָא:

(כא) וַתַּעַן לָהֶם מְרִים שִׁירוֹ לַיהוָה כִּי־נָאָה גֵּאָה סוֹס וְרַכְבּוֹ רְמָה בַיָּם: ס

כ"ט • וַתַּעַן לָהֶם מְרִים • מִשָּׁה אָמַר שִׁירָה לְאַנְשִׁים: הוּא אוֹמֵר וְהֵם עוֹנִין אַחֲרָיו, וּמְרִים אָמְרָה שִׁירָה לְנָשִׁים

• (מכילתא)

כב וְאַטִּיל מִשָּׁה יְת יִשְׂרָאֵל מִיָּמָא דְסוּף וַיִּפְקוּ לְמַדְבְּרָא דְחַגְרָא וְאַזְלוּ תִלְתָּא יוֹמִין בְּמַדְבְּרָא וְלֹא אֶשְׁכַּחוּ מִיָּא:

(כב) וַיִּסַּע מִשָּׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיִּצְאוּ אֶל־מִדְבַר־שׁוּר וַיִּלְכּוּ שְׁלֹשַׁת־יָמִים בְּמַדְבַּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם:

בַּיָּם, וּגְדוּלָהּ הֵיטָה בַּזַּת הַיָּם מִבַּזַּת מִצְרַיִם, שְׁנֵאֲמַר: (שיר השירים א) "תוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ עִם נְקֻדוֹת הַכֶּסֶף". לְפִיכֶם הִצַּרְךָ לְהִסְעֵן בְּעַל־כְּרָחִים.

כ"ט • וַיִּסַּע מִשָּׁה • (מכילתא) הִסְעֵן בְּעַל־כְּרָחִים, שְׁעִטְרוּ מִצְרַיִם אֶת סוֹסִיָּהֶם בְּתַכְשִׁיטֵי זָהָב וְכֶסֶף וְאַבְנֵים טוֹבוֹת (מכילתא) וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מוֹצְאִין אוֹתָם

~ נקודות משיחות קודש ~

הטעם שהיה צריך להסיע את בני ישראל

בְּתַכְשִׁיטֵי זָהָב וְכֶסֶף וְאַבְנֵים טוֹבוֹת, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מוֹצְאִין אוֹתָם בַּיָּם, וּגְדוּלָהּ הֵיטָה בַּזַּת הַיָּם מִבַּזַּת מִצְרַיִם, שְׁנֵאֲמַר תוֹרֵי זָהָב

וַיִּסַּע מִשָּׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיִּסַּע מִשָּׁה — הִסְעֵן בְּעַל־כְּרָחִים, שְׁעִטְרוּ מִצְרַיִם אֶת סוֹסִיָּהֶם

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

בָּהֶם בַּיָּם. (כב) וְהִסְעֵן מִשָּׁה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִהֵיכָן הַבּוֹלְעֵנִי וַיִּצְאוּ אֶל הַמִּדְבָּר הַפְּרָאִי — שׁוּר, וְהִלְכוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּמַדְבַּר הַפְּרָאִי הַהוּא וְלֹא מָצְאוּ מַיִם.

אַחֹת אַהֲרֹן, כְּלִי זָמֶר מַעֲץ בִּידָהּ וְאַזְי יִצְאוּ כָּל הַנְּשִׂיִם אַחֲרֶיהָ בְּכִלֵי זָמֶר מַעֲץ וְרַבִּיבּוֹקוֹת (מיני תופים). (כא) וְעָנְתָה לָהֶן מְרִים: שֶׁבָּחוּ לַה' כִּי גָבוֹר גָּבַר, הַסּוֹסִים וְרַכְבֵּיהֶם רָמָה

(יט) כִּי נָכְסוּ סוֹסֵי פְּרַעַה וּמְרַכְבּוֹתָיו וּפָרְשָׁיו בַּיָּם, אִזִּי הַחֲזִיר ה' עֲלֵיהֶם אֶת מִי הַיָּם, וְהִתְהַלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתַרְכָּה בְּאֲמֻצֵי הַיָּם. (כ) אַחֲרֵי זֹאת לָקְחָה מְרִים הַנְּבִיאָה,

נעשה לך עם נקודות הפסוק, לפיכך הצורך להסייען בעל-כרחם. (טו, ובפרש"י)
 וצריך באור: בני ישראל ידעו ש"בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על החר הזה", שמקריעת ים-סוף באים למתן תורה, עד שמרב משוקתם ספרו את הימים שער מתן תורה, ואיך יכול להיות שבנות היס תפסקו מקום אצלם יותר מההליכה למתן תורה?
 ויש לומר: בגאלת מצרים היה צווי מה' "ונצלתם את מצרים", שבגיר-ישראל היו צריכים לרוקן את מצרים מכספם וזהבם. ולפי זה, בשעה שהיהודים ראו בים-סוף שיש למצרים עוד קסף וזהב, ממילא הבינו שהם מקיבים להתעסק בבנות היס,

מצד הצווי של "ונצלתם את מצרים".
 ואף-על-פי שידעו ש"בהוציאך את העם גו' תעבדון על החר הזה" הוא צווי ה', בכל-זאת חשבו שיש להמתין עד שייסמו את מצות "ונצלתם", ובפרט שמצות "ונצלתם" היא מצוה עוברת, ומצות תלמוד-תורה (מתן תורה) נדחית מפניה.
 והגם שנצטוו על-ידי משה להפסיק בבנות היס, ואם-כן הרי זה הוכחה ששל-פי רצון ה' יש להפסיק בזה, ולהתקדם לעבר מתן תורה, בכל-זאת היה זה בעל-כרח, כי לפי הבנתם (בתורה) מצות תלמוד-תורה נדחית מפניה וכן"ל.

(ע"פ לקו"ש כרך כא, עמ' 77 - מתוך 'לקראת שבת')

(כג) וַיִּבְאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָבִיאוּ לְשִׁתּוֹת מִיַּם מִמֶּנָּה כִּי מַרִּים הֵם עַל-פְּנֵי קְרַא־שְׁמָה מִרָה:

כג ואתו למרה ולא זכילו למשתי מרא
 ממרה ארי מרירין אנון על פן קרא שמה
 מרה:

"וחמתו בערה בו". הרי ה"א של שרש נהפכת לתי"ו מפני שנסמכת אל הו"א הנוספת. וכן "עבד ואמה", (בראשית ל) "הנה אמותי בלחה". "לנפש חיה", (איוב לג) "וזהמתו חיתו לחם". "בין הרמה", "ותשובתו הרמטה".

כג ויבאו מרתה • כמו למרה, ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה פשהיא נדבכת לה"א שהוא מוסיף במקום הלמ"ד, תהפך ה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה תתהפך לתי"ו בסמיכתה, כמו (ישעיה כז) "חמה אין לי", (סאתר א)

(כד) וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה-נִּשְׁתָּה:

כד ואתרעמו עמא על משה למימר מה נשתי:

לזגן, רועם, וכן יאמר הלועז: דקומפל ישנ"ק שי"י מוסב הדבור אליו באמרו שי"י.

כד וילנו • לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא: "ואתרעמו", וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם: מתלונן, מתרועע, ולא אמר:

(כה) וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיֹּרְחוּ וַיִּהְיֶה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל-הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שֵׁם שֵׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסָּהוּ:

כה וצלי קדם יי ואלפה יי אעא ורמא למיא
 ובסימו מרא תמן גזר לה קזם ודין וממן
 נסיה:

שלא נמלכו במשה בלשון יפה: בקש עלינו רחמים שיהיה לנו מים לשותות, אלא נתלוננו.

כה וישעק אל-יהוה ויורחו ויהי עץ וישלך אל-המים וימתקו המים שם שם לא חק ומשפט ושם נסהו • (סנהדרין טז)

אל עץ, השליך ענפים ממנו למים ואוי נמתקו. שמה קבע להם חקים ומשפטים ושמה העמידם בנסיון.

תרעמתם על משה באמרם: מה נשתה?
 (כה) ויתפלל אל ה' אשר הנחה אותו

(כג) והגיעו אל המריה ולא יכלו לשותות ממנה מים, כי מרירים הם, ולכן נקראה בשם המריה.
 (כד) ולכך הביעו האנשים את

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

כַּוְּאָמַר אִם קָבַלְתָּ קָבַל לְמִימְרָא דִּי
 אֱלֹהֵךָ וּדְכַשְׁרֵךְ קַדְמוּהֵי תַעֲבֹד וְתַצִּית
 לְפַקְדוּהֵי וְתַטֵּר כָּל קְדֻמוּהֵי כָּל מְרַעֲיָן דִּי
 שׁוּתֵי בְּמַצְרַיִם לֹא אֲשׁוּנִין עֲלֶיךָ אֲרִי אָנָּה
 ? אֶסְפֶּךָ :

(כו) וַיֹּאמֶר אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וְהִישָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ
 כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמְּחֻלָּה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּמַצְרַיִם לֹא-
 אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפְּאֶךָ: ם

וְאִם אֲשִׁים, הָרִי הוּא כְּלֹא הוֹשָׁמָה "כִּי אֲנִי ה'
 רַפְּאֶךָ", זֶהוּ מְדַרְשׁוֹ (מכילתא). וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ: "כִּי אֲנִי
 ה' רַפְּאֶךָ", וּמִלְמַדְךָ תּוֹרָה וּמִצְוֹת לְמַעַן תִּנְצַל מֵהֶם,
 כְּרֹפֵא הִנֵּה הָאוֹמֵר לְאָדָם: אַל תֹּאכַל דְּבָרִים
 שְׂמֻחֲזִירִים אוֹתְךָ לִידֵי חֲלִי, וְזֶהוּ אוֹזֵן מִצְוֹת. וְכֵן הוּא
 אוֹמֵר (משלי א) "רַפְּאוֹת תִּהְיֶה לְשִׁרְךָ".

כִּי"א אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע • זֶה קָבַלְתָּ שִׁיקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם.
 תַּעֲשֶׂה • הִיא עֲשִׂיָה. וְהֶאֱזַנְתָּ • תִּשָּׂא אָזְנִים לְדַקְדַּק
 בָּהֶם. כָּל-חֻקָּיו • דְּבָרִים שְׂאִינָן אֶלָּא גְזֵרַת מֶלֶךְ
 כְּלֹא שׁוּם טַעַם, וְנִצֵּר הָרַע מִקְנֻטָר עֲלֵיהֶם: 'מָה אִסּוּר
 בְּאֵלֶיךָ, לְמָה נֶאֱסָר? כְּגוֹן: לְבִישַׁת כְּלָאִים, וְאֲכִילַת
 חֲזִיר, וּפְרָה אֲדָמָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם. לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ •

~ יום חמישי ח' שבט ~

כַּוְּאָתוּ לְאֵילִם וְתַמָּן תִּרִי עֶשֶׂר מְבוּעִין
 דְּמִינָן וְשִׁבְעִין דְּקִלְיָן וְשִׁרֵי תַמָּן עַל מִיָּא:

(כו) וַיָּבֵאוּ אֵילִמָּה וְשֵׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מַיִם
 וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם:

כִּי"א שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מַיִם • כְּנִגְדַּי י"ב שְׁבֻטִים נִדְּמַנּוּ לָהֶם. וְשִׁבְעִים תְּמָרִים • כְּנִגְדַּי שְׁבַעִים זְקָנִים.

א וּנְטָלוּ מֵאֵילִם וְאָתוּ כָּל כְּנֻשְׁתָּא דְּכַנִּי
 יִשְׂרָאֵל לְמַדְבָּרָא דְּסִין דִּי בֵּין אֵילִם וּבֵין
 סִינֵי בְּחֻמְשַׁת עֶסְרָא יוֹמָא לְיַרְחָא תַנְיָנָא
 לְמַפְקֵהוֹן מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם:

טז (א) וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם וַיָּבֵאוּ כָּל-עֵדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
 אֶל-מַדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילִם וּבֵין סִינֵי בְּחֻמְשָׁה
 עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי לְצֵאתֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

מִשׁוּרֵי הַמִּצֵּה) — שְׁשִׁים וְאַחַת סְעֻדוֹת, וַיֵּרֵד לָהֶם מִן בֶּט"ז
 בְּאֵיֶר, וַיּוֹם א' בְּשַׁבַּת הַיָּה, כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת שַׁבַּת (ר"ה
 פ"ח) •

כִּי"א בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם • נִתְפָּרַשׁ הַיּוֹם שֶׁל חֲנֻיָּה
 זֶה, לְפִי שֶׁבּוּ בַיּוֹם כָּלְתָהּ הַחֲרָרָה שֶׁהוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם,
 וְהוֹצֵרְכוּ לְמָן. לְמַדְנֵי, שְׂאֲכָלוּ מִשִּׁירֵי הַבָּצֵק, (גירסת ר"א"ם)

~ נקודות משיחות קודש ~

תּוֹרָה. וּכְפִי שְׂמוּכָן מִפְּרוּשׁ רִש"י לְעֵיל (טו, כה), שְׂבַמְרָה קָבְלוּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה (שַׁבַּת, פָּנָה אֲדָמָה וְדִינִין) שְׂוִתְעַסְקוּ
 בָּהֶן, וְהִגִּינוּ שְׂוִלְמֵרוּ פְּרִשְׁתַּ שַׁבַּת, אַךְ עֲדִין לֹא נִצְטִיבוּ לְקַיִם
 מִצְוָה זֶה בְּפַעַל.
 (לקוטי שיחות, כרך לא, עמ' 87)

וַיֵּרֵד לָהֶם מִן בְּשֵׁשֶׁה עֶשֶׂר בְּאֵיֶר, וַיּוֹם אַחַד בְּשַׁבַּת הַיָּה (רש"י
 טז, א)
 הַקְּשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים, שְׁלִפְיָנָה נִמְצָא שְׂבִיאָתָם לְמַדְבַּר סִין, בְּט"ו
 בְּאֵיֶר, הִיתָה בַיּוֹם הַשַּׁבַּת, הִגִּינוּ שְׂנֻסְעוּ אֹז בְּשַׁבַּת. וַיֵּשׁ לֹמֵר,
 שְׂבַדְרָךְ הַפֶּשֶׁט לֹא נִצְטִיבוּ עַל שְׂמִירַת שַׁבַּת בְּשִׁלְמוּתָהּ עַד מַתָּן

(כו) וַאֲמַר: אִם קָבַלְתָּ אֶת פְּקֻדַת ה'
 אֱלֹהֶיךָ, וְעָשִׂיתָ הִישָׁר אֲצִלוּ וְהֶאֱזַנְתָּ
 אֶל מִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ אֶת כָּל חֻקָּיו, אֲזַי
 כָּל הַמְּחֻלוֹת אֲשֶׁר שָׁמַתִּי אוֹתָן
 בְּמַצְרַיִם, לֹא אֲשִׁים בְּךָ דְּבָר מִהֶן,
 הַיּוֹת שְׂאֲנִי, בּוֹרָא הָעוֹלָם, מְבָרִיא
 אוֹתְךָ.
 (כו) אַחֲרֵי זֹאת הִגִּיעוּ אֶל אֵלִים
 וְשָׁמָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מַיִם
 וְשִׁבְעִים עֲצֵי תְּמָר. אֲזַי הִתְאַכְסְנוּ שָׁם
 עַל הַמַּיִם. (א) וַנִּסְעוּ מִן אֵילִם, וְהִגִּיעָה עֵדַת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶל אֲזוּר הַטָּבַע סִין אֲשֶׁר בֵּין
 אֵילִם וּבֵין סִינֵי, בַיּוֹם הַחֻמְשָׁה עֶשֶׂר
 לַחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי לְצֵאתֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.

(ב) וַיִּלְוֵנוּ כָּל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בְּמַדְבָּר: כַּבְּרָא עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בְּמַדְבָּר: כַּבְּרָא

כ"ט - וַיִּלְוֵנוּ • לְפִי שְׂפָלָה הִלָּחֵם.

וַיִּאמְרוּ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְוֵי דְמִיתָנָא קָדָם יְיָ בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם כַּד הוֹינָא יְתִבִּין עַל דְּוַדֵּי בְּסָרָא כַּד הוֹינָא אֶכְלִין לֶחֶמָא וְשִׁבְעִין אַרְי אֶפְקִיתוּן יְתָנָא לְמַדְבָּרָא הַדִּין לְקַטְלָא יְתָ כַּל קַהֲלָא הַדִּין כַּכְּפָנָא:

(ג) וַיִּאמְרוּ אֱלֹהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִיִּיתֶן מוֹתָנּוּ בְּיַד יְהוָה בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתָּנּוּ עַל־סִיר הַבָּשָׂר בְּאֶכְלֵנוּ לֶחֶם לְשִׁבְעַת יָמִים בְּיַד־יְהוָה אֲתָנּוּ אֶל־הַמַּדְבָּר הַזֶּה לְהַמִּית אֶת־כָּל־הַקָּהָל הַזֶּה בְּרַעַב: ס

כ"ט - מִי יִתֵּן מוֹתָנּוּ • שְׂנֵמוֹת, וְאִינוּ שֵׁם דְּבָר כְּמוֹ מוֹתָנּוּ (בְּחוֹלֵם), אֶלָּא כְּמוֹ: עֲשׂוֹתָנּוּ, חֲנוּתָנּוּ, שׁוֹבְנּוּ, לְעֲשׂוֹת אֲנַחְנוּ, לְחַנּוֹת אֲנַחְנוּ, לְמוֹת אֲנַחְנוּ. וְתַרְגּוּמוֹ: "לְוֵי דְמִיתָנָא", כְּמוֹ לוֹ מִתְּנּוּ, הַלּוֹא וְהִינּוּ מֵתִים.

וַיִּאמְרוּ יְיָ לְמֹשֶׁה הֲאֵנָּה מַחִית לְכוֹן לֶחֶמָא מִן שְׂמִיָּא וְיִפְקוּן עִמָּא וְיִלְקֻטוּן פְּתָגָם יוֹם כְּיוֹמָה כְּדִיל דְּאַנְסִינוּן הִיִּכְחוּן בְּאוּרִיתֵי אִם לֹא:

(ד) וַיִּאמְרוּ יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנִנִּי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַלְקֻטּוּ דְבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסְנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרְתֵי אִם־לֹא:

כ"ט - דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ • עֲרַף אֶכִּילַת יוֹם וְלִקְטוּ בְּיוֹמוֹ, וְלֹא יִלְקֻטוּ הַיּוֹם לְעֲרַף מָחָר (מְכִילַתָּא). לְמַעַן אֲנַסְנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרְתֵי אִם־לֹא • אִם יִשְׁמְרוּ מִצְוֹת הַתְּלוּיֹת בּוֹ — שְׂלֵא יוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יֵצְאוּ בְּשִׁבְתָּ לְלִקֹּט.

הִיִּהִי בְּיוֹמָא שְׂתִיתָאָה וְיִתְקַנּוּן יְתָ דְּיִתְנוּן יְהִי עַל חַד תְּרִין עַל דְּיִלְקֻטוּן יוֹם יוֹם:

(ה) וְהִיָּה בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי וְהִכִּינוּ אֶת אֲשֶׁר־יִבְיֹאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר־יִלְקֻטוּ יוֹם יוֹם:

וַיִּמְדּוּ יוֹם־יוֹם, וְזָהוּ: "לְקֻטּוּ לֶחֶם מִשְׁנֵה", בְּלִקְיִטּוֹ הָיָה נִמְצָא 'לֶחֶם מִשְׁנֵה', וְזָהוּ: "עַל כֵּן הוּא נוֹתֵן לָכֶם בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים", נוֹתֵן לָכֶם בְּרַכָּה בְּבֵית לְמַלְאוֹת הַעֶמֶר פְּעָמִים, לְלֶחֶם יוֹמִים.

כ"ט - וְהָיָה מִשְׁנֵה • לְיוֹם וְלִמְחָרָתָא. מִשְׁנֵה • עַל שְׁהִיּוּ רְגִילִים לְלִקֹּט יוֹם־יוֹם שֶׁל שְׁאָר יְמֵי הַשָּׁבוּעַ. וְאוֹמֵר אָנִי: "אֲשֶׁר יִבְיֹאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה", לְאַחַר שְׂיִבְיֹאוֹ, יִמְצָאוּ "מִשְׁנֵה" בְּמַדְיָדָה, עַל אֲשֶׁר יִלְקֻטוּ

וַיִּאמְרוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּבָרְמָשָׁא וְתַדְעוּן אַרְי יְיָ אֶפְיָק יִתְכוּן מְאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

(ו) וַיִּאמְרוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרַב וַיִּדְעַתֶּם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ט - עֲרַב • כְּמוֹ לְעֲרַב. וַיִּדְעַתֶּם כִּי ה' הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם • לְפִי שְׂאֲמַרְתֶּם לָנוּ: "כִּי תַדְעוּן כִּי לֹא אֲנַחְנוּ הַמוֹצִיאִים, אֶלָּא ה' הוֹצִיא אֶתְכֶם, שְׂיִגִּיז לָכֶם אֶת הַשְּׂלֹו.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ח) וּכְשִׁיִּהִיָּה (חמו) בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי וַיִּוַעֲדוּ לְכַשֵּׁל אֶת אֲשֶׁר יִבְיֹאוּ מִמֶּנּוּ, יְהִיָּה כְּפּוֹל מְאַשֶׁר לְקֻטּוּ בְּכָל יוֹם. (ו) וַיִּאמְרוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: בְּצֵאת הַכּוֹכְבִים תַּדְעוּן כִּי ה' הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.

הוֹצִיאֶתֶם אוֹתָנּוּ אֶל הַמַּדְבָּר הַזֶּה כְּדִי לְהַרְגֵם אֶת כָּל הַקָּהָל הַזֶּה בְּרַעַב. (ד) אַזִּי דְבַר ה' אֶל מֹשֶׁה: הָרִינִי מוֹרִיד לָכֶם אֶכָּל מִן הַשָּׁמַיִם. יֵצְאוּ הָאֲנָשִׁים וְיִלְקֻטוּ אוֹתוֹ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲעֲמִיד אוֹתָם בְּנִסְיוֹן הַיֵּלְכוֹ בְּהַלְכוֹתֵי אוֹ לֹא.

(ב) וְלִכְף הַבִּיעוּ עַדַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת תְּרַעֲמַתָּם עַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶזְרוֹ הַטָּבַע הַהוּא. (ג) וַיִּאמְרוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: הוֹי! וְלֹאִי מִתְּנּוּ עַל פִּי פְקַדַּת ה' בְּאַרְץ מִצְרַיִם, בְּשִׁבְתָּנּוּ עַל סִירֵי הַבָּשָׂר וּבְאֶכְלֵתָנּוּ מִן הַמִּזוֹן כְּדִי שְׂבַעְנוּ, כִּי

(ז) **וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוּ אֶת תְּלַנְתֵיכֶם עַל-יְהוָה וּנְחַנּוּ מֶה כִּי תִלְיִנוּ עֲלֵינוּ:**
 וּבִצְפָרָא וּתְחִזִּין ית יקרא דיי כד שמיע
 (קדמוהי) ית תרעמותכון על מימרא דיי
 ונחנא מה ארי אתרעמתון עלנא:

מה • מה אֲנַחְנוּ חֲשׂוּבִין? • כִּי תִלְיִנוּ עֲלֵינוּ • שְׁתַּרְעִימוּ עֲלֵינוּ אֶת הַפֶּל, אֶת בְּנֵיכֶם וּנְשֵׁיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם וְעַרְב רַב. וְעַל-כִּרְחֵי אֲנִי זְקוּק לְפָרֵשׁ "תִּלְיִנוּ" בַּלְשׁוֹן תַּפְעִילוּ – מִפְּנֵי דְגִשְׁוֹתוֹ וּקְרִיָּתוֹ, שְׂאֵלוֹ הִיָּה רַפָּה הֵייתִי מִפְּרָשׁוֹ בַּלְשׁוֹן תַּפְעִלוּ, כְּמוֹ (לקמן י) "וַיִּלְן הָעַם עַל מִשָּׁה", או אִם הִיָּה דְגוּשׁ וְאִין בּוּ יו"ד וְנִקְרָא 'תִּלְוִנוּ', הֵייתִי מִפְּרָשׁוֹ לְשׁוֹן 'תְּחִלּוֹנָנוּ'. עַכְשָׁו, הוּא מְשַׁמַּע תִּלְיִנוּ אֶת אַחֲרִים, כְּמוֹ בְּמַרְגְּלִים: (במדבר י) "וַיִּלְיִנוּ עֲלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה".

ז"ש • **וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם •** לֹא עַל הַכְּבוֹד שֶׁנֶּאֱמַר: "וַהֲנִיָּה כְבוֹד ה' נִרְאָה בְּעֵינַי" נֶאֱמַר, אֲלֵא כִּף אָמַר לָהֶם: "עַרְב וַיִּדְעֶתֶם" כִּי הִיכַלֹת בְּיָדוֹ לַחַן תִּאֲוֹתְכֶם וּבִשְׂרָ? תֵּן, אִף לֹא בְּפָנִים מְאִירוֹת תִּתְּנֶנָּה לָכֶם כִּי שְׂלֵא כַּהֲגֵן שְׂאֵלְתֶם אוֹתוֹ וּמִכָּרֶס מְלֶאָה. וְהִלַּחֶם שְׂשֵׂאֵלְתֶם לְצַרְף, בְּיָרִידָתוֹ לְבַקֵּר תִּרְאוּ אֶת כְּבוֹד אוֹר פָּנָיו, שְׂיִרִידָהוּ לָכֶם דְּרָף חֲבָה, בְּבַקֵּר – שֵׁישׁ שְׁהוֹת לְהַכִּינוֹ, וְטַל מְלֻמְעָלָה וְטַל מְלֻמְטָה כְּמִנְחָה כְּקוֹפְסָא. אֶת תְּלַנְתֵיכֶם עַל ה' • כְּמוֹ אֲשֶׁר עַל ה'. וּנְחַנּוּ

ח וְאָמַר מֹשֶׁה בְּדִיתָן יי לְכוּן בְּרַמְשָׁא בִּסְרָא לְמִיכַל וְלַחְמָא בְּצַפְרָא לְמִסְבַּע בְּדִשְׁמִיעֵן קָדָם יי ית תרעמותכון די אתון מתרעמין עלוהי ונחנא מה לא עלנא תרעמותכון אלהן על מימרא דיי:

(ח) **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בַּתַּת יְהוָה לָכֶם בְּעַרְב בִּשְׂרָ לֵאכֹל וְלַחֶם בְּבַקֵּר לְשַׁבַּע בְּשִׁמְעַע יְהוָה אֶת-תְּלַנְתֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִם עֲלָיו וּנְחַנּוּ מֶה לֹא-עֲלֵינוּ תְּלַנְתֵיכֶם כִּי עַל-יְהוָה:**

שְׂלֵא כַּהֲגֵן, שֶׁהֲרַבָּה בְּהַמּוֹת הָיוּ לָהֶם. וְעוֹד, שֶׁהִיָּה אֲפִשְׁר לָהֶם בְּלֹא בִשְׂרָ. לְפִיכֹף נִתָּן לָהֶם בְּשַׁעַת טַרַח שְׂלֵא כַּהֲגֵן. אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִים עֲלָיו • אֶת הָאֲחֵרִים, הַשּׁוֹמְעִים אֶתְכֶם מִתְּלוֹנְנִים.

ז"ש • **בִּשְׂרָ לֵאכֹל •** וְלֹא לְשַׁבַּע. לְמַדָּה תוֹרָה דְּרָף אֲרָץ: שְׂאִין אוֹכְלִין בִּשְׂרָ לְשַׁבַּע. וּמָה רָאָה לְהוֹרִיד לָחֶם בְּבַקֵּר וּבִשְׂרָ בְּעַרְב? לְפִי שֶׁהִלַּחֶם שְׂאֵלוֹ כַּהֲגֵן, שְׂאִי-אֲפִשְׁר לוֹ לֵאדָם בְּלֹא לָחֶם, אֲכַל בִּשְׂרָ שְׂאֵלוֹ

ט וְאָמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אָמַר לְכָל כְּנֻשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ קָדָם יי אַרִי שְׁמִיעֵן קָדְמוֹהֵי ית תרעמותכון:

(ט) **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן אָמַר אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלַנְתֵיכֶם:**
 ז"ש • קְרִבוּ • לְמָקוֹם שֶׁהָעֵינַן יָרַד.

י וַיְהִי כַּדְּבַר אֶהֱרֹן אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וַהֲנִיָּה כְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בְּעֵינָיו: פ

(י) **וַיְהִי כַּדְּבַר אֶהֱרֹן אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וַהֲנִיָּה כְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בְּעֵינָיו: פ**

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: קְרִבוּ לִפְנֵי ה' כִּי כָּבֹד שָׁמַע אֶת הַבְּעַת תַּרְעֻמְתְּכֶם. (י) וְכֹאֲשֶׁר דִּבֶּר אֶהֱרֹן כְּזֹאת עִם עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הִסְתּוֹכְבוּ אֶל הַמִּדְבָּר הַשּׁוֹמֵם, וַהֲנִיָּה אוֹרוֹ שֶׁל ה' הוֹפִיעַ כְּבֹד בְּעֵינָיו.

(ז) וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוּ אֶת תְּלַנְתֵיכֶם עַל-יְהוָה וּנְחַנּוּ מֶה כִּי תִלְיִנוּ עֲלֵינוּ: (ח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בַּתַּת יְהוָה לָכֶם בְּעַרְב בִּשְׂרָ לֵאכֹל וְלַחֶם בְּבַקֵּר לְשַׁבַּע בְּשִׁמְעַע יְהוָה אֶת-תְּלַנְתֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִים עֲלָיו וּנְחַנּוּ מֶה לֹא-עֲלֵינוּ תְּלַנְתֵיכֶם כִּי עַל-יְהוָה: (ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אָמַר לְכָל כְּנֻשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ קָדָם יי אַרִי שְׁמִיעֵן קָדְמוֹהֵי ית תרעמותכון: (י) וַיְהִי כַּדְּבַר אֶהֱרֹן אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וַהֲנִיָּה כְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בְּעֵינָיו: פ

~ יום שישי ט' שבט ~

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יא ומליל יי עם משה למימר:

(יב) שָׁמַעְתִּי אֶת-תְּלוּנַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים
לֵאמֹר בֵּין הָעַרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ
לֶחֶם וַיַּדְעֵתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

יב שָׁמַעְתִּי אֶת תְּרַעַמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִלֵּיל עַמְהוֹן לְמִימַר בֵּין שְׁמֵשֵׁיָא תִיכְלוּן
בְּסָרָא וּבְצַפְרָא תִשְׁבְּעוּן לְחֶמָא וְתִדְעוּן אֲרִי
אָנָּא יי אֱלֹהֵיכֹן:

(יג) וַיְהִי בַעֲרֹב וַתַּעַל הַשָּׁלֹ וַתִּכַּס אֶת-הַמַּחֲנֶה
וּבִבְקָר הִיְתָה שֹׁכֶבֶת הַטֹּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:

יג וַיְהוּה בְרַמְשָׂא וְסִלִיקַת סָלְיו וַחֲפַת יְת
מְשָׁרִיתָא וּבְצַפְרָא הוּת נַחַתַת טְלָא סְחֹר
סְחֹר לְמְשָׁרִיתָא:

כ"ט - השליו • מין עוף, ושמן מאד (יזמא עה). היתה
שוכבת הטל • הטל שוכב על המן, ובמקום אחר
הוא אומר (במדבר יא): "ובקרת הטל וגו'", הטל יורד על

הָאֲרָץ וְהָמֵן יוֹרֵד עָלָיו, וְחֹזֵר יוֹרֵד טַל עָלָיו, וְהָרִי
הוּא כְּמִנְחָה בְּקוֹפְסָא (יזמא עה. מכילתא).

(יד) וַתַּעַל שֹׁכֶבֶת הַטֹּל וְהָיָה עַל-פְּנֵי הַמְדַבֵּר דָּק
מְחַסְפָּס דָּק כַּפָּר עַל-הָאֲרָץ:

יד וְסִלִיקַת נַחַתַת טְלָא וְהָא עַל אֲפִי מְדַבְּרָא
דְּעַדְק מְקַלְף דְּעַדְק כְּגִיר כְּגִלִידָא עַל
אֲרָעָא:

כ"ט - ותעל שוכבת הטל וגו' • כְּשֶׁהַחֲמָה זֹרְחָת,
עוֹלָה הַטֹּל שֶׁעַל הַמֵּן לְקִרְאָת הַחֲמָה, כְּדִרְךָ טַל, עוֹלָה
לְקִרְאָת הַחֲמָה. אִף אִם תִּמְלֵא שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל בִּיצָה טַל
וְתִסְתֵּם אֶת פִּיהָ וְתִנְיָחָה בַחֲמָה, הִיא עוֹלָה מֵאֲלִיָּה
בְּאֵוִיר, וְרִבּוּתֵינָה דְרָשׁוּ: שֶׁהַטֹּל עוֹלָה מִן הָאֲרָץ
בְּאֵוִיר, וְכַעֲלוֹת שֹׁכֶבֶת הַטֹּל נִתְגַּלָּה הַמֵּן, וְרָאוּ "וְהִנֵּה
עַל פְּנֵי הַמְדַבֵּר" וְגו'. דָּק • דָּבָר דָּק. מְחַסְפָּס •
מְגַלָּה, וְאֵין דוֹמָה לוֹ בַּמִּקְרָא. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ: מְחַסְפָּס,
לְשׁוֹן חֲפִיסָה וְדִלוּסְקָמָא, שֶׁבִלְשׁוֹן מְשָׁנָה. כְּשֶׁנִּתְגַּלָּה
מִשְׁכַּבַּת הַטֹּל רָאוּ שֶׁהִיא דָּבָר דָּק מְחַסְפָּס בְּתוֹכוֹ,

בֵּין שְׁתֵּי שֹׁכֶבֶת הַטֹּל. וְאוּנְקָלוֹס תִּרְגָּם: 'מְקַלְף',
לְשׁוֹן "מְחַשֵּׁף הַלְבָן". כַּפָּר • כַּפָּר גִּלִיד "א בְּלַע"ז.
"דְּעַדְק כְּגִיר", כְּאֲבֵנֵי גִיר, וְהוּא מִין צְבַע שָׁחַר,
כְּדִאֲמַרִינָן גַּבֵּי פְסוּי הַדָּם: 'הַגִּיר וְהַזְרָנִיף'. "דְּעַדְק
כְּגִיר כְּגִלִידָא עַל אֲרָעָא", דָּק הִיא כְּגִיר, וְשׁוֹכֵב
מְגַלָּד כְּקִרְחָה עַל הָאֲרָץ, וְכֵן פְּרוּשׁוֹ: דָּק כַּפָּר, שְׁטוּחַ
קְלוֹשׁ וּמְחַבֵּר כְּגִלִיד. דָּק טִינַב"ש בְּלַע"ז, שֶׁהִיא
מְגַלִיד גִּלְד דָּק מִלְמַעְלָה. ו'כְּגִיר" שֶׁתִּרְגָּם אוּנְקָלוֹס,
תּוֹסֶפֶת הוּא עַל לְשׁוֹן הָעֵבְרִית, וְאֵין לוֹ תִּבְיָה
בְּפִסּוּק.

(טו) וַיִּרְאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו מִן
הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֱלֹהִים
הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:

טו וַיַּחֲזוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמָרוּ גְבַר לְאַחֵוּהִי
מִנָּא הוּא אֲרִי לֹא יָדְעוּ מַה הוּא וַאֲמָר
מֹשֶׁה לְהוֹן הוּא לְחֶמָא דִּיהֵב יי לְכוּן
לְמִיכָל:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יא) אַחֲרֵי זֹאת דִּבְרַי ה' אֵל מֹשֶׁה
הִלָּאָה לֵאמֹר.
(יב) שָׁמַעְתִּי אֶת הַבְּעַת הַתְּרַעַמַת שֶׁל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אָמַר לָהֶם: בֵּין שְׁנֵי זְמַנֵּי
הַשְּׂקִיעוֹת תֹּאכְלוּ בָשָׂר, וּלְפָנֵי הַגֵּן
הַחֲמָה תִּצְיַקְתֶּם הַטֹּל סָבִיבוֹת
הַמַּחֲנֶה.
(יג) וְכַאֲשֶׁר הִתְרוֹמַמָּה יְצִיקַת הַטֹּל,
וְהִנֵּה עַל פְּנֵי הַמְדַבֵּר הַשּׁוֹמֵם דְּבַר מַה
דְּקִיק עֲגֵלְגָל, דְּקִיק כְּמוֹ הַפְּרוּרִים עַל
(יא) אַחֲרֵי זֹאת דִּבְרַי ה' אֵל מֹשֶׁה
הִלָּאָה לֵאמֹר.
(יב) שָׁמַעְתִּי אֶת הַבְּעַת הַתְּרַעַמַת שֶׁל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אָמַר לָהֶם: בֵּין שְׁנֵי זְמַנֵּי
הַשְּׂקִיעוֹת תֹּאכְלוּ בָשָׂר, וּלְפָנֵי הַגֵּן
הַחֲמָה תִּשְׁבְּעוּ מִזֶּן, וְתִדְעוּ כִּי אֲנִי
בּוֹרֵא הָעוֹלָם אֱלֹהֵיכֶם.

כ"ט • מִן הַיּוֹם הַזֶּה • הַכַּנְתָּ מִזֶּזֶן הַיּוֹם, כְּמוֹ (דניאל א): "וַיִּמְנָן לָהֶם הַמֶּלֶךְ". כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא • שִׁיקְרָאוּהוּ בְּשֵׁמוֹ.

טז דין פתגמא די פקיד וי לקוטו מנה גבר לפום מיכלה עמרא לגלגלתא מנזן נפשתיכון גבר לדי במשכנה תסבון:

(טז) זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְקַטּוֹ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֹכְלוֹ עֹמֵר לְגִלְגָּלֶת מִסֵּפֶר נַפְשֵׁיכֶם אִישׁ לְאִשֶׁר בְּאַהֲלוֹ תִקְחוּ:

כ"ט • עֹמֵר • שֵׁם מִדָּה. מִסֵּפֶר נַפְשֵׁיכֶם • כְּפִי מִנֵּן נַפְשׁוֹת שֵׁישׁ לְאִישׁ בְּאַהֲלוֹ, תִקְחוּ עִמָּךְ לְכָל גִּלְגָּלֶת.

(יז) וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמִּרְבֵּה וְהַמְּעִיט:

כ"ט • הַמִּרְבֵּה וְהַמְּעִיט • יֵשׁ שְׁלֶקְטוֹ הַרְבֵּה, וַיֵּשׁ שְׁלֶקְטוֹ מְעַט, וַיִּכְשְׁבֹאוּ לְבֵיתָם וּמִדְּדוּ בְּעֹמֶר, אִישׁ אִישׁ מַה שְׁלֶקְטוֹ, וּמִצָּאוּ שֶׁהַמִּרְבֵּה לְלֶקֶט, לֹא הֶעֱדִיף עַל עֹמֶר לְגִלְגָּלֶת אֲשֶׁר בְּאַהֲלוֹ, וְהַמְּעִיט לְלֶקֶט, לֹא מִצָּא חֶסֶר מֵעֹמֶר לְגִלְגָּלֶת, וְזֶהוּ נִס גָּדוֹל שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ.

יח וכלו בעמרא ולא אותר דאסגי ודאזער לא חסירי גבר לפום מיכלה לקטו:

(יח) וַיִּמְדוּ בְּעֹמֶר וְלֹא הֶעֱדִיף הַמִּרְבֵּה וְהַמְּעִיט לֹא הֶחְסִיר אִישׁ לְפִי־אֹכְלוֹ לְקַטּוֹ:

יט ואמר משה להון אנש לא ישאר מנה עד צפרא:

(יט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל־יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר:

כ ולא קבילו מן משה ואשארו גברינא מנה עד צפרא ורחש ורחש ויחשא וסרי ורגז עליהון משה:

(כ) וְלֹא־שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּתֵרוּ אַנְשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר וַיִּרְם תּוֹלְעִים וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:

כ"ט • כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא הִבְאִישׁ, וְרָמָה לֹא הִיְתָה בּוֹ", וְכֵן דִּבֶּר כָּל הַמִּתְלַעֲיִים.

כ"ט • וַיֹּתֵרוּ אַנְשִׁים • (שמות רבה) דָּתָן וָאֲבִירָם. וַיִּרְם תּוֹלְעִים • לְשׁוֹן רָמָה. וַיִּבְאֵשׁ • חָרִי זֶה מִקְרָא הַפּוּר: שֶׁבַתְחִלָּה הִבְאִישׁ וַיִּלְכְּסוּף הַתְּלִיעַ,

כא ולקטו יתה בצפר בצפר גבר לפום מיכלה ומה דמשתאר מנה על אפי חקלא כד חמא עלוהי שמשא פשר:

(כא) וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר אִישׁ כְּפִי אֹכְלוֹ וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַם:

כ"ט • פּוֹשְׁרִין, עַל־יְדֵי הַשֶּׁמֶשׁ מִתְחַמָּם וּמִפְשִׁיר. וְנָמַם • דִּישֵׁטֵנ"פּרִיר, וְדִגְמָתוֹ בְּסִנְהֶדְרִין בְּסוּף אַרְבַּע מֵיתוֹת.

כ"ט • וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַם • הַנִּשְׁאָר בַּשָּׂדֶה, נִמּוֹחַ וְנִנְעָשָׂה נְחָלִים, וְשׁוֹתִין מִמֶּנּוּ אֵילִים וְצִבְאִים, וְאִמּוֹת הָעוֹלָם צָדִין מֵהֶם וְטוֹעֲמִים בָּהֶם טַעַם מִן וַיּוֹדְעִים מֵה שֶׁבָּחַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל (מכילתא). וְנָמַם • פֶּשֶׁר, לְשׁוֹן

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ב) אֲזִי לֹא קָבְלוּ מִמֹּשֶׁה, וְאַנְשִׁים הַשְּׂאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר, לְפָנָי הֵגִץ חֲמָה. וְאֲזִי גִבַּר מִמֶּנּוּ רֵיחַ וְרַחֵשׁ תּוֹלְעִים, וְלָכֵן הִתְרַגְּזוּ עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה. (כא) וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ מִדֵּי עֲלוֹת הַשַּׁחַר, לְפָנָי הֵגִץ חֲמָה, כָּל אִישׁ לְפִי שְׁעוֹר

(יח) אֲזִי מִדְּדוּ אֹתוֹ בַּמִּרְבֵּב וְלֹא נִשְׁאַרָה שְׂאִירֵי לְמִי שֶׁהִרְבֵּה לְקַחַת, וְלְמִי שֶׁהִמְעִיט לְקַחַת - לֹא נֶחְסַר לוֹ, כָּל אִישׁ לְפִי שְׁעוֹר בְּנֵי בֵיתוֹ לְקַט. (יט) וְאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: לֹא יִשְׂאִיר אָדָם מִמֶּנּוּ דָּבָר עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר, לְפָנָי הֵגִץ חֲמָה.

(טז) זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' בּוֹ כִּי יִלְקַט מִמֶּנּוּ כָּל אִישׁ לְפִי שְׁעוֹר בְּנֵי בֵיתוֹ מִלּוֹא מִרְבֵּב לְכָל גִּלְגָּלֶת עַל פִּי מִסֵּפֶר נַפְשֵׁיכֶם, כָּל אִישׁ יִקַּח עִבּוֹר מִי אֲשֶׁר בְּבֵיתוֹ. (יז) וַעֲשׂוּ כַּכָּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ. מִי הִרְבֵּה לְקַחַת וּמִי הִמְעִיט לְקַחַת.

(כב) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי לִקְטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֶמֶר לְאַחַד וַיָּבֵאוּ כָּל־נִשְׂיָאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:
כב וַהֲרֵה בְיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לְקִטּוֹ לְחֶמָא עַל חַד תְּרִין תְּרִין עֶמְרִין לְחַד וְאַתּוּ כָּל רַבְרָבֵי כְנַשְׂתָּא וְחַוִּיאוּ לְמֹשֶׁה:

מיומנים? ומכאן יש ללמד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת שנצטוו לומר להם: "והיה ביום הששי והכינו וגו'" עד ששאלו את זאת, אמר להם: "הוא אשר דבר ה'" שנצטויתי לומר לכם, ולכך ענשו הכתוב, שאמר לו: "עד אנה מאנתם" ולא הוציאו מן הכלל.

כ"ג • לְקִטּוֹ לֶחֶם מִשְׁנֵה • כְּשִׁמְדוֹ אֶת לְקִיטָתָם בְּאֶהְלֵיהֶם, מְצָאוּ כְּפָלִים, "שְׁנֵי הָעֶמֶר לְאַחַד". ומדרש אגדה: לֶחֶם מִשְׁנֵה, אוֹתוֹ הַיּוֹם נִשְׁתַּנָּה לְשִׁבְחַת בְּרִיחוֹ וְטַעְמוֹ. (מכילתא) (שאם להגיד ששנים היו, והלא פתיב "שני העמר לאחד"? אלא משנה בטעם וריח). וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה • שְׁאֵלוּהוּ: מַה הַיּוֹם

כג ואמר להן הוא די מליל יי שבתא שבת קודשא קדם יי מחר ית די אתון עתידין למפא אפו ונת די אתון עתידין לבשלא בשילוי ונת כל מותרא אצנעו לכוז למטרת עד צפרא:

(כג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שִׁבְתוֹן שִׁבְת־קֹדֶשׁ לַיהוָה מֶחֶר אֵת אֲשֶׁר־תֹּאפוּ אִפּוֹ וְאֵת אֲשֶׁר־תְּבַשְּׁלוּ בְשָׁלוֹ וְאֵת כָּל־הָעֵדָף הַנִּיחוֹ לָכֶם לְמִשְׁמַרְת עַד־הַבֶּקֶר:

לשון אפיה נופל בלחם, ולשון בשול בתבשיל. לְמִשְׁמַרְת • לַגְּנִיזָה.

כ"ד • אֵת אֲשֶׁר תֹּאפוּ אִפּוֹ • מַה שְּׂאֲתֶם רוֹצִים לְאַפּוֹת בַּתְּנוּר, אִפּוֹ הַיּוֹם, הַכֹּל לְשָׁנֵי יָמִים. וְמַה שְּׂאֲתֶם צְרִיכִים לְבַשֵּׁל מִמֶּנּוּ בְּיָמִים, בְּשָׁלוֹ הַיּוֹם.

כד ואצנעו יתה עד צפרא כמא דפקיד משה ולא סרי וריחשא לא הנה בה:

(כד) וַיַּנִּיחוּ אוֹתוֹ עַד־הַבֶּקֶר כָּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבְאִישׁ וְרִמָּה לֹא־הִיְתָה בּוֹ:

כה ואמר משה אכלוהי יומא דין ארי שבתא יומא דין קדם יי יומא דין לא תשכחנה בחקלא:

(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם כִּי־שִׁבְתָּ הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֶהוּ בַשָּׂדֶה:

לָהֶם: "שִׁבְתָּ הַיּוֹם". רָאָה אוֹתָם דּוֹאֲגִים שְׂמָא פֶּסֶק הֵמָּן וְלֹא יָרַד עוֹד, אָמַר לָהֶם: הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ. מַה תִּלְמוּד־לוֹמַר "הַיּוֹם"? "הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ", אֲבָל מֶחֶר תִּמְצָאוּהוּ.

כ"ו • וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם וְגו' • (מכילתא) שְׁחִירִית, שְׁהִיּוּ רְגִילִים לְצִאת וְלִקְטוֹ, כְּאוֹ לְשֹׂאֵל: אִם נָצָא, אִם לֹאוֹ? אָמַר לָהֶם: אֵת שְׂבִידְכֶם אֲכַלוּ. לְעֶרֶב חֲזָרוּ לְפָנָיו וּשְׁאֵלוּהוּ: מַהוּ לְצִאת? אָמַר

כו שמת יומין תלקטנה וביומא שביעאה שבתא לא יהי בה:

(כו) שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקַטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבְתָּ לֹא יְהִי־בוֹ:

כ"ז • וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבְתָּ • שִׁבְתָּ הוּא, הֵמָּן "לֹא יְהִי בּוֹ", וְלֹא בָּא הַכְּתוּב אֱלָא לְרִבּוֹת יוֹם הַכְּפוּרִים וַיָּמִים־טוֹבִים (מכילתא).

כ"ח • וְכֹאשֶׁר הִתְחַמְמָה הַשְּׂמֶשׁ נָמַס. (כב) וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי לִקְטוֹ מִן הַמְּזוּזָן פִּי שְׁנַיִם לְכָל אֶחָד, וּכְאוֹ כֹּל נִכְבְּדֵי הָעֵדָה הַהוֹדִיעוּ לְמֹשֶׁה. (כג) וְאָמַר לָהֶם: הוּא אֲשֶׁר אָמַר ה'

ממנו ריח רע ורמה לא נהיתה בו. (כח) ואמר משה: אכלו אותו היום כי היום שבת לה', והיום לא תמצאוהו במדבר. (כז) שששת ימים תלקטו אותו, וביום השביעי – שבת, לא יהיה בו.

שְׁבִיתָהּ הִיא, שִׁבְתָּ מְקֻדְשֶׁת לַה' מֶחֶר. כָּל מַה שְּׁתַּרְצוּ לְאַפּוֹת אִפּוֹ, כָּל אֲשֶׁר תַּרְצוּ לְבַשֵּׁל בְּשָׁלוֹ, וְהִשְׂאִירִת, הִשְׂאִירוּ אוֹתָהּ לָכֶם שְׁמוּרָה עַד לְמַחֲרָת. (כד) וְלָכֵן הִשְׂאִירוּ אוֹתוֹ לְמַחֲרָת כָּאֲשֶׁר פָּקַד עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה, וְלֹא נָדַף

(כו) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן־הָעַם לְלָקֵט וְלֹא מִצָּאוּ: ׀ ׀ ׀

(כח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אֲנִי מֵאֲנַתֶּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי:

ט"ו • עד אנה מאנתם • משל הדיוט הוא: בהדי הוצא לקי כרבא, על-ידי הרשעים, מתגנזין הכשרין (כ"ק צם).

(כט) רֹאוּ כִּי־יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל־כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל־יְצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:

ט"ז • ראו • בעיניכם כי ה' בכבודו מזהיר אתכם על השבת, שהרי גם נעשה בכל ערב שבת, לתת לכם לחם יומים. שבו איש תחתיו • מכאן סמכו חכמים ארבע אמות ליצא חוץ לתחום, שלש לגופו ואחת לפשוט ידים ורגלים. אל-יצא וגו' • אלו אלפים אמה של 'תחום שבת', ולא במפרש, שאין תחומין אלא מ'דברי סופרים'. ועקרו של מקרא, על לוקטי הפן נאמר.

~ נקודות משיחות קודש ~

ערוכה ברמ"ח איברים - משתמרת

אל-יצא איש ממקומו ביום השביעי:

אלו אלפים אמה של תחום שבת (טז, כט. ובפרש"י)

יש לבאר תכן אסור יציאה חוץ לתחום, בעבודת האדם לקונו: אף שצותה תורה "ששת ימים תעבד וְשִׁבִיתָ כָּל מְלַאכְתְּךָ" (יתרו כ, ט) שמשך זמן מסים במות החל, על האדם לעסק ב"עובדין דחל" ובענינים שאינם שכיחים לתורה ומצוותיה, הנהיגה תורה שרק "יגיע פסידך פי תאכל" (תהלים קכח, ה), כלומר, שהעסק צריך להיות רק ב"יגיע פסידך", עם הידים וכת המעשה שלו, וראשו ורבו צריכים להיות שקועים גם בעת העסק, בתורה ובמצוותיה.

אף במה דברים אמורים שהתירה תורה שה"כפיים" וכת המעשה יהיו עסוקים בעניני עולם הזה, הרי זה דווקא ב"ימות החל", והינו, בזמן שאינו מקדש ללמוד התורה ולקיים

מצוותיה.

אבל ב"יום השבת", והינו בעתים שהקדשו ללמוד התורה ולקיים המצוות, הנה גם הרגלים אסורות ללכת מחוץ לתחום הקדושה, שלא רק ראשו וכת שכלו צריכים להיות שקועים בעסק ועיון התורה, אלא גם ידיו וכת המעשה צריכים להיות שקועים בנה לגמרי.

וכמאמר רז"ל (עירובין נד, א) על הפסוק (שמואל ב כג, ה) "ערוכה ככל ושמורה" - "אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך - משתמרת, ואם לאו - אינה משתמרת". שבעת הלמוד צריך להיות בכחינת "כל עצמותי תאמרנה" (תהלים לה, י) שכל אברי הגוף שקועים לגמרי בעסק התורה.

(על-פי לקוטי שיחות כרך יא, עמ' 71 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ל נחוו עמא ביומא שביעאה :

(ל) וישבתו העם ביום השביעי:

(כו) והנה ביום השביעי יצאו אנשים מן העם ללקט אותו ולא מצאו דבר. **(כח) ודבר ה' אל משה: עד כמה תסרבו לשמר מצוותי והלכותי.**

(כט) והיטו פי ה' נתן לכם את הלכות השבת, לכן הוא נתן לכם ביום הששי מזון ליומים, ולכן ישב כל איש במקומו, ולא יצא אחד

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

ממקומו ביום השביעי. (ל) ולכן קיים העם את השבת ביום השביעי.

(לא) וַיִּקְרָאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מִן וְהוּא כֹזֵר עַד לְבָן וְטַעְמוֹ כְּצַפִּיחַת בְּרֹבֶשׁ:
לא וקראו בית ישראל את שמו מן והוא כזר
זרע גדא חזר וטעמה פאסקריטון בדבש:

כ"ט • והוא כזרע גד לבן • עשב ששמו קוליינדר"י
וזרע שלו עגל ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו
נמשל ל"זרע גד" אלא לענני העגול, "כזרע גד"

**(לב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מֵלֵא
הָעָמָר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמַרְת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ
אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֵאכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי
אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:**
לב ואמר משה דין פתגמא די פקיד יי מלי
עמרא מנה למטרא לדריכון בדיל דייחזון
ית לחמא די אוכלית יתכון במדברא
באפקותי יתכון מארעא דמצרים:

כ"י • למשמרת • לגניזה. לדורתיכם • בימי
ירמיהו, פשהיה ירמיהו מוכיחם: "למה אין אתם
עוסקים בתורה?" והם אומרים: נניח מלאכתנו
ונעסק בתורה, מהיכן נתפרנס? הוציא להם צנצנת

**(לג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצָנֹת אֶחָת וְתֵן
שָׁמָּה מֵלֵא־הָעֵמָר מִן וְהֵנַח אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה
לְמִשְׁמַרְת לְדֹרֹתֵיכֶם:**
לג ואמר משה לאהרן סב צלוחית חדא ורב
תמן מלי עמרא מן ואצנע יתה קדם יי
למטרת לדריכון:

כ"ג • צנצנת • צלוחית של חרס, פתרגומו. והנח
אתו לפני ה' • לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה

**(לד) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיִּנִּיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי
הָעֵדֻת לְמִשְׁמַרְת:**
לד כמא די פקיד יי למשה ואצנעה אהרן
קדם סהדותא למטרא:

**(לה) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמֶּן אַרְבַּעִים שָׁנָה
עַד־בָּאֵם אֶל־אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת אֶת־הַמֶּן אָכְלוּ עַד־בָּאֵם
אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן:**
לה ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה
עד דמיתיהון לארעא יתבתא ית מנא אכלו
עד דאתו לסיפי ארעא דכנען:

כ"ד • ארבעים שנה • והלא חסר שלשים יום,
שהרי בט"ו באיר ירד להם המן תחלה, ובט"ו

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(לא) וקראו בית ישראל את שמו מן, והוא בצבע לבן, דומה לזרעי הפוזברה, וטעמו כמו קאטאיר בדבש.

(לב) ואמר משה, זה הדבר אשר צוה ה': מלוא הפרוזב ממנו יהיה שמור לדורותיכם, כדי שיראו את המזון

(לד) כפי שצוה ה' למשה, הניח אותו אהרן לפני לוחות העדות למשמרת.

(לה) ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד כניסתם אל ארץ מבנה. אכלוהו עד כניסתם אל קצה ארץ כנען.

אשר האכלתי אתכם במדבריות השוממות בעת שהוצאתי אתכם מארץ מצרים.

(לג) ואמר משה לאהרן: קח כלי אחד מתרס בעל פתח רחב, ומלא בו מלוא הפרוזב מן, ושים אותו לפני ה' למשמרת לדורותם.

בתחלת הגבול קדם שְׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן, והוא עֲרֻבוֹת מוֹאָב. נִמְצְאוּ מִכְחִישֵׁינָה זֶה אֶת זֶה? אֲלֵא בְעֲרֻבוֹת מוֹאָב, כְּשֵׁמַת מֹשֶׁה בְּזוֹ בְּאֶדְרָ, פָּסַק הַמֶּן מְלִירָד, וְנִסְתַּפְּקוּ מִמֶּן שְׁלָקְטוּ בוֹ בַיּוֹם עַד שֶׁהִקְרִיבוּ הָעֵמֶר בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, שְׁנֵאַמֵּר (יהושע ה'): "וַיֵּאָכְלוּ מֵעֵבֹר הָאֶרֶץ מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח".

טְעָמוֹ בָּהֶם טַעַם מֶן. אֶל אֶרֶץ נֹשֶׁבֶת • לְאֹחַר שְׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן. (קידושין לה) (סְפָרִים אַחֲרִים: שְׂאוֹתָהּ שְׁבַע עָבָר הַיַּרְדֵּן, מִיִּשְׁבֶּת וְטוֹבָה, שְׁנֵאַמֵּר: (דברים א) "אֲעַבְרָה-נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן", וְתַרְגּוּם שֶׁל "נוֹשֶׁבֶת", "יִתְבַּתָּא", רְצָה לומר: מִיִּשְׁבֶּת. רש"י (ישן). אֶל-קָצֵה אֶרֶץ פְּנֵעַן •

לו וְהָעֵמֶר עֲשֵׂרִית הָאִיפָה הוּא: פ

כ"ט • עֲשֵׂרִית הָאִיפָה • הָאִיפָה שֶׁלֶשׁ סָאִין, וְהִסָּאָה ו' קַבִּין, וְהַקֵּב ד' לוגִין, וְהַלּוּג שִׁשָּׁה בִּיצִים, נִמְצָא

שְׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן, וְהוּא עֲרֻבוֹת מוֹאָב, כְּשֵׁמַת מֹשֶׁה בְּזוֹ בְּאֶדְרָ, פָּסַק הַמֶּן מְלִירָד, וְנִסְתַּפְּקוּ מִמֶּן שְׁלָקְטוּ בוֹ בַיּוֹם עַד שֶׁהִקְרִיבוּ הָעֵמֶר בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, שְׁנֵאַמֵּר (יהושע ה'): "וַיֵּאָכְלוּ מֵעֵבֹר הָאֶרֶץ מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח".

כ"ט • עֲשֵׂרִית הָאִיפָה • הָאִיפָה שֶׁלֶשׁ סָאִין, וְהִסָּאָה ו' קַבִּין, וְהַקֵּב ד' לוגִין, וְהַלּוּג שִׁשָּׁה בִּיצִים, נִמְצָא

~ יום שבת-קודש י' שבט ~

א וַיִּטְלוּ כָל כְּנִשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבָּרָא דְסִין לְמִטְּלָגְיָהוֹן עַל מִימְרָא דְזֵי וְשָׂרוּ בְּרַפְיָדִים וְלִית מִיָּא לְמִשְׁתֵּי עֲמָא:

זו (א) וַיִּטְלוּ כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַר-סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרַפְיָדִים וְאִין מִיָּם לְשִׁתָּת הָעָם:

ב וַיִּצְאָ עֲמָא עִם מֹשֶׁה וְאַמְרוּ הִבּוּ לָנָא מִיָּא וְנִשְׁתֵּי וְאַמְרוּ לְהוֹן מֹשֶׁה מָה אַתּוֹן נָצִין עֲמֵי מָה מְנַסּוֹן אַתּוֹן קָדָם זֵי:

ב) וַיִּרְבַּ הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ-לָנוּ מִיָּם וְנִשְׁתָּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תְּרִיבוֹן עִמּוֹדֵי מַה-תִּנְסוֹן אֶת-יְהוָה:

כ"ט • מָה תִּנְסוֹן • לומר: הַיּוֹכֵל לָתֵת מִיָּם בְּאֶרֶץ צִיָּה? •

ג וַיִּצְחִי תַמֶּן עֲמָא לְמִיָּא וְאַתְרַעַם עֲמָא עַל מֹשֶׁה וְאַמְרוּ לְמָא דְנִן אֶסְקִתְנָא מִמְצָרִים לְקַשְׁלָא יְתֵי וְתֵי בְנֵי וְתֵי בְעִירֵי בְּצַחוּתָא:

ג) וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלְךְ הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה הַעֲלִיתָנוּ מִמְצָרִים לְהַמִּית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְּצַמָּא:

ד וַיִּצְלִי מֹשֶׁה קָדָם זֵי לְמִימְרָ מָה אָעִבַד לְעֲמָא הָרִדִין עוֹד זְעִיר פּוֹן וַיִּרְגְּמֵנִי:

ד) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אֲעֲשֶׂה לָעָם הַזֶּה עוֹד מְעַט וּסְקָלָנִי:

כ"ט • עוֹד מְעַט • אם אֲמַתִּין עוֹד מְעַט, "וּסְקָלָנִי" •

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

אָמְרוּ לוֹ: לָמָּה הַעֲלִיתָנוּ מִמְצָרִים לְהַרְגָּ אֹתָנוּ וְאֶת בְּנֵינוּ וְאֶת מִקְנֵינוּ בְּצַמָּא?
(ד) וְלָכֵן צָעַק מֹשֶׁה אֶל ה' בְּאֶמְרוֹ: מָה אֲעֲשֶׂה לְאַלְהֵי הָאֲנָשִׁים, כְּמַעַט רָגְמוּ אוֹתִי?

(ב) וַיִּלְכֹּךְ רַבּוֹ הָאֲנָשִׁים עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ: תֵּן לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתָּה. אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: מַדּוּעַ אַתֶּם רַבִּים אִתִּי וְמָה תִּנְסוּ אֶת ה'?
(ג) וְכַאֲשֶׁר נִעְשָׂה שָׁם הָעָם צָמָא לַמַּיִם, הִבִּיעוּ אֶת תְּרַעֲמָתָם עַל מֹשֶׁה

(לו) וְהָיָה שְׁעוֹר הַמְרֻזָּב עֲשִׂירִית הָאִיפָה.
(א) אַחֲרֵי זֹאת נִסְעָה עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲזוּר הַטָּבַע סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל פִּי מֹשֶׁה ה', וַיַּחֲנוּ בְּרַפְיָדִים וְלֹא נִמְצָא מִיָּם לָעָם לְשִׁתּוֹת.

ה ואמר יי למשה עבר גדם עמא ודבר עמך
מסבי ישראל וחסדך די מחיתא בה ית
נהרא סב בידך ומיזיל:

(ה) ויאמר יהוה אל־משה עבר לפני העם וקח אתך
מזקני ישראל ומפוך אשר הכית בו את־היאר קח
בידך והלכת:

בו את־היאר? אלא שהיו ישראל אומרים על המטה
שאינו מוכן אלא לפרענות: בו לקח פרעה ומצרים
כמה מכות במצרים ועל הים, לךך גאמר: "אשר
הכית בו את־היאר", יראו עתה שאף לטובה הוא
מוכן.

ש"י • עבר לפני העם • וראה אם יסקלוך, למה
הוצאת לעז על בני? • וקח אתך מזקני ישראל •
לעדות, שיראו שעל־ידך המים יוצאים מן הצור, ולא
יאמרו: 'מענינות היו שם מימי קדם'. ומטף אשר
הכית בו את־היאר • מה תלמוד־לומר "אשר הכית

והא אנא קאם גדמך תמן על טנרא בחורב
ותמחי בטנרא ויפקון מנה מיא וישתי עמא
ועבד בן משה לעיני סבי ישראל:

(ו) הנני עמד לפניך שם על־הצור בחרב והכית
בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם ויעש בן משה
לעיני זקני ישראל:

ש"י • והכית בצור • "על הצור" לא נאמר, אלא "בצור". מפאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו
סנפרינון, והצור נבקע מפניו.

ויקרא שמה דאתרא נסיתא ומצותא על
דנצו בני ישראל ועל דנסיאו גדם יי למימר
האית שכתא דיי ביננא אם לא:

(ז) ויקרא שם המקום מסה ומריבה על־ריב בני
ישראל ועל נפתם את־יהוה לאמר היש יהוה
בקרבנו אם־אין: פ

ח ואתא עמלק ואגח קרבא עם ישראל
ברפידם:

(ח) ויבא עמלק וילחם עם־ישראל ברפידם:

לדרף. היה אותו הבן רואה חפץ ואומר: אבא, טל
חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שניה וכן
שלישית. פגענו באדם אחד, אמר לו אותו הבן:
'ראית את אבא?' אמר לו אביו: 'אינך יודע היכן
אני? השליכו מעליו ובא הקלב ונשכו.'

ש"י • ויבא עמלק וגו' • סמך פרשה זו למקרא זה,
לומר: "תמיד אני ביניכם ומזמן לכל צרכיכם,
ואתם אומרים 'היש ה' בקרבנו אם אין?', תיכם,
שהקלב בא ונושף אתכם ואתם צועקים אלי ותדעו
היכן אני. משל לאדם שהרפיב בנו על כתפו ויצא

~ נקודות משיחות קודש ~

להציל גם אלו ש"הענו פולטין"

ויש לבאר מה שמלחמת עמלק הצרכה להיות על־ידי יהושע
"משבטו של יוסף" - בדרך הפנימיות:
מלחמת עמלק היתה רק עם אלו שהיו "נחשלים אחר־ך" -

בסיום פרשתנו נאמר "ויבא עמלק גו' ויאמר משה אל יהושע
בחר לנו אנשים" (זו, ח"ט). ואיחא במדרש "למה אמר ליהושע,
מפני שבא משבטו של יוסף" (פסיקתא דרב כהנא פ"ג).

(ח) ואמר לו ה': לך בין ידי (לפני)
האנשים וקח אתך מחכמיכם, ואת
מטף אשר הכית בו את הנילוס, קח
בידך וצא לדרך.
(ו) תריני מעמיד בין ידך (לפניך)
מראה מקום לצור בחורב, אזי הפה
בצור, יצאו ממנו מים ושתה העם.
ועשה משה כן בנוכחות חכמי בית
ישראל.
(ז) וקרא שם אותו מקום מסה שהוא
מקום העמדה במבחן, ומריבה על
שם היריבות על שיזמו בני ישראל

"חסרי פח מחמת חטאם, שהיה הענין פולטם" (תצא כה, יח ופירושו רש"י שם). והנינו, שהמלקמה היתה רק עם החוטאים שהיו מחוץ לענין. ובאלו שהיו בתוך הענין - לא היה ביכלתו של צמלק לגעו כלל. ואם-כן היו יכולים לחשוב שאין הכרח שאלכו "אנשים" - "יראי חטא" (לשון רש"י על הפסוק "בחר לנו אנשים") מחוץ לענין, שהוא מקום סגנה בגשמיות וברוחניות, רק בכדי להציל את אלו ש"היה הענין פולטן".

אף למדנו מיוסף, שאין הדבר כן. כי שמו של יוסף הוא על שם "יוסף ה' לי בן אחר" (ויצא ל, כד) ומבאר ('אור התורה' (להצמח צדק) ויצא רכ, א ואילך, ובכמה מקומות) שהפירוש הפנימי בזה הוא, שענינו של יוסף הוא לעשות מ"אחר"

שיהיה "בן". והנינו, שגם יהודי כזה שהנהגתו היא 'אחרת' מהנהגת התורה, יש לעשותו ל"בן" - שכלם יכירו בו שהוא מ"בנים אתם לה' אלקיכם".

ולכן צוה משה ליהושע "משכטו של יוסף" שיעבד את עבודת יוסף, ויבא אתו "יראי חטא" מחוץ לענין כדי להציל את ה"אחרים" - אלו ש"הענין פולטן", להצילם ולהכניסם בחזרה בתוך הענין, שאז גם הם יכירו בזה ש"יש ה' בקרבנו", כי "תמיד אני ביניכם ומזמן לכל צרכיכם" (לשון רש"י יז, ח), ואזי יכירו גם עליהם ש"בנים" הם.

(על-פי 'לקוטי שיחות' כרך כו, עמוד 88 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

(ט) ויאמר משה אל-יהושע בחר-לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על-ראש הגבעה ומטה האלהים בידי:

ט ואמר משה ליהושע בחר לנא גברים ופוק אגח קרבא בעמלק מחר אנא קאם על ריש רמתא וחרטא דאתעבידו בה נסין מן קדם יי בידי:

כך כאלו מדרו בהקדוש-ברוך-הוא. וצא הלחם • צא מן הענין והלחם בו (מכילתא). מחר • בעת המלקמה, "אנכי נצב". בחר לנו אנשים • גבורים ויראי חטא שתהא זכותן מסייעתן. דבר אחר: "בחר לנו אנשים", שיודעין לבטל פשפים, לפי שגני עמלק מכשפים היו.

כ"ט • בחר לנו • לי וליך, השווה לו, מכאן אמרו חכמים: "יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשליך". ו"כבוד חברך כמורא רבך", מנין? שגאמר: (במדבר יב) "ויאמר אהרן אל משה בי אדני" והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חברו כרבו. "ומורא רבך כמורא שמים", מנין? שגאמר: (שם יא) "אדני משה כלאם". כלם מן העולם, חזבין הם כליה. המורדים

~ נקודות משיחות קודש ~

כשיש מונע על למוד התורה, אין לעשות חשבונות!

עשו, שרק עשו הוא השיך למלקמה, ולכן במלקמת מצרים נצטוו ו'אתם תחרישון' שלא יהיו שיכים למלקמה. מה-שאין-כן במלקמת צמלק, שאז היו בני ישראל בדרך למתן-תורה, ועמלק נלחם לעכב את ישראל מקבלת התורה, אז נצטוו להלחם. כי כאשר יש מונע ומעכב מלמוד התורה - אין לעשות שום חשבונות, וצריך לעשות כל התלוי בו, אפילו דבר שמצד-עצמו אינו שך לעשותו, ואפילו אם זו מלקמה גשמית, כדי להסיר את המונע והמעכב.

כסיום פרשתנו, מצינו שבמלקמת צמלק צוה הקב"ה "צא הלחם בעמלק". אף לאידך, מצינו בפרשתנו שנגד מצרים נצטוו ישראל 'ה' ילחם לכם ואתם תחרישון' (יד, יד). וצריך באור, למה במלקמת מצרים נצטוו ו'אתם תחרישון' שלא ילחמו, מה-שאין-כן במלקמת צמלק שהצרכו להלחם בעצמם?

ויש לומר הבאור בזה, דהנה בני ישראל מצד-עצמם אינם שיכים כלל לעניגי מלקמה, שהרי "הקול קול יעקב והידיים ירי"

(י) ויעש יהושע כאשר אמר-לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה:

י ועבד יהושע כמא דאמר לה משה לאגחא קרבא בעמלק ומשה אהרן וחור סליקו לריש רמתא:

(ט) ואמר משה ליהושע: בחר לנו גברים וצא הלחם בעמלק. מחר פקד ה' בו בדי. (י) ויעשה יהושע כמו שאמר לו משה להלחם בעמלק, ומשה ואהרן וחור

שיעור יומי ליום שבת-קודש י' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - יז - פרשת בשלח
 כ"ט • ומלשה אהרן וחור • מפאן לתענית שצריכים שלשה לעבר לפני התבה, שבתענית היו שרונים. חור •
 בנה של מרים היה, וכלב בעלה.

(יא) והיה פאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר
 יניח ידו וגבר עמלק:
 יא והיו פד ירים משה ידו ומתגברין
 דבית ישראל וכד מנח ידו ומתגברין
 דבית עמלק:

כ"ט • פאשר ירים משה ידו • "וכי ידיו של משה נוצחות היו המלחמה וכו'" ? פדאיאת בר'אש השנה'.

(יב) וידי משה כבדים ויקחו אבן וישומו תחתיו
 וישב עליה ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחר
 ומזה אחר והיו ידיו אמונה עד-בא השמש:
 יב וידי משה יקרא ונסיכו אבנא ושויוא
 תחותיה ויתב עלה ואהרן וחור סעדן
 בידוהי מפא חד ומפא חד והנה ידוהי
 פריסן בצלו עד דעל שמשא:

כ"ט • ידי משה כבדים • בשביל שנתעצל במצוה
 ומנה אחר תחתיו, נתיקרו ידיו. ויקחו • אהרן
 וחור. אבן וישומו תחתיו • ולא ישב לו על פר
 וכסת. אמר: 'ישראל שריון בצער, אף אני אהיה
 עמהם בצער'. והיו ידיו אמונה • והיו משה ידיו
 באמונה, פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה.
 עד-בא השמש • שהיו עמלקים מחשבין את
 השעות באיזטרולוגיא"ה באיזו שעה הם נוצחים,
 והעמיד להם משה חמה וערכב את השעות.

(יג) ויחלש יהושע את-עמלק ואת-עמו לפי-חרב: פ
 כ"ט • ויחלש יהושע • (תנחומא) חתף ראשי גבוריו ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא הרגם כלם. מפאן אנו
 למדים שעשו על-פי הדבור של שכינה.

(יד) ויאמר יהוה אל-משה כתב זאת זכרון בספר
 ושים באזני יהושע פי-מחה אמהל את-זכר
 עמלק מתחת השמים:
 יד ויאמר יי למשה כתב דא דוכרנא בספרא
 ושוי קדם יהושע ארי ממחא אמהי ית
 דוכרנא דעמלק מתחת שמיא:

כ"ט • כתב זאת זכרון • שבא עמלק להזדוג
 לישראל, קדם לכל האמות (מכילתא). ושים באזני
 יהושע • המכניס את ישראל לארץ, שיצוה את
 ישראל לשלם לו את גמולו, פאן נרמז לו למשה
 שיהושע מכניס את ישראל לארץ. פי מחה
 אמהה • לכך אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחותו.

(טו) ויבן משה מזבח ויקרא שמו יהוה נסי:
 כ"ט • ויקרא שמו • של מזבח. ה' נסי • הקדוש-
 ברוך-הוא עשה לנו פאן נס גדול. לא שהמזבח
 טו ויבנא משה מדבחא ופלח עלוהי קדם יי
 דעבד לה נסין:

קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח, זוכר את הנס
 שעשה המקום. ה' הוא נס שלנו.

(* מנהגיני שאמרים פעמיים מילת זכר. הראשון זכר (בסגול) והשני זכר (בצירה).

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

עלו אל ראש הגבעה.
 (יא) והיה פאשר ירים משה ידו
 יתגבר בית ישראל, וכאשר יניח
 אותה יתגבר בית עמלק.
 (יב) וכאשר נעשו ידי משה כבדות,
 לקחו אבן ושמו אותה תחתיו וישב
 עליה, ואהרן וחור תמכו בידיו,
 אחד מהם מימין והאחר משמאל,
 ולכן היו שתי ידיו אמונות בחיקם עד
 שקיעת השמש.
 (יג) אזי הדביר יהושע בחזק רב את
 עמלק ואת עמו בחד החרב.
 (יד) וידבר ה' אל משה: כתב זאת
 זכרון בספר ודקלם אותו ליהושע פי
 עתיד אני למחות את זכר עמלק
 מתחת השמים.
 (טו) ויבנה משה מזבח ויקרא את
 שמו: ה' דגלי.

וַיֹּאמֶר בְּיַד עֲלֵיכֶם יְהִי מַלְחָמָה לַיהוָה בְּעַמְלֶק

מִדֹּר דָּר: פפפ

וַיֹּאמֶר בְּשָׁבוּעָה אָמִירָא דָא מִן קָדָם
דְּחִילָא דְשִׁכְנָתָהּ עַל פְּרָסֵי יְקָרָה דְעֵתִיד
דְּאַתְגַּח קְרָבָא קָדָם יְיָ בְּדְבִית עַמְלֶק
לְשִׁצְיֹוּתָהוֹן מְדַרֵי עֲלָמָא: פ פ פ

יְהִיָה הַשֵּׁם שְׁלָם וְהַכֶּסֶף שְׁלָם, שְׁנֹאֲמַר: (תהלים ט)
"הַאוֹיֵב תִּמּוּ תַרְבוֹת לְנִצַּח" – זְהוּ עַמְלֶק שְׁפָתוֹב
בוֹ: (עמוס א) "וְעֵבְרָתוֹ שְׁמֵרָה נִצַּח". (תהלים שם) "וְעָרִים
נִתְשָׁת אָבָד וְזָכַרְם הַמָּה", מַהוּ אוֹמֵר אַחֲרָיו? "וְה'
לְעוֹלָם יֵשֵׁב", הֲרִי הַשֵּׁם שְׁלָם, "כּוֹנֵן לְמִשְׁפַּט כֶּסֶף־אוֹ",
הֲרִי הַכֶּסֶף שְׁלָם:

כִּי-יֹאמֶר מֹשֶׁה. בְּיַד עֲלֵיכֶם יְהִי יְדוּ שֵׁל
הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוֹרְמָה לִישְׁבַע בְּכֶסֶף־אוֹ, לְהִיּוֹת לוֹ
מַלְחָמָה וְאִיבָה בְּעַמְלֶק, עוֹלָמִית. וּמַהוּ "כֶּסֶף" וְלֹא
נֹאֲמַר "כֶּסֶף־אוֹ", וְאַף הַשֵּׁם נִחְלַק לְחֻצְיוֹ? נִשְׁבַע
הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁאִין שְׁמוֹ שְׁלָם וְאִין כֶּסֶף־אוֹ שְׁלָם
עַד שְׁיִמְחָה שְׁמוֹ שֵׁל עַמְלֶק כְּלוֹ, וּכְשִׁימְחָה שְׁמוֹ,

ק"ו פסוקים, י"ד אמונ"ה סימן. סנא"ה סימן. חסלת פרשת בשלח

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעה - רפד

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(מז) וַאֲמַר: הִנֵּה הַקְּדָמוֹן שְׁאִין לוֹ רֵאשִׁית וְאִין לוֹ תַּכְלִית, נִשְׁבַּע בְּכֶסֶף כִּי תִהְיֶה לְה' מַלְחָמָה בְּעַמְלֶק, דֹּר אַחַר דֹּר.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שני עמ' א

10 על כבודו לצורך היורשים אי לא מחיל, הלכך לא יגע בהן כו' עד
11 שיבא אליהו. ורבי נתן פשיטא ליה הלא מחיל על כר, הלכך יעשה
12 דימום על קברו או זילוה לפני מפתו, ואסור ליורשיו.
13 הגמרא מקשה על אבוי מברייתא: תא שמע, אם הוי אבוי ואמו
14 של מת מן רבין בו בליים - בגדים, יותר מהצורך לכסותו, כדי
15 לאסור את כל ממזנם מחמת צערם עליו, מנינה על האחרים
16 הרואים זאת, להציילן ולהסירם מעליו, שאין השבת אבידה גדולה
17 מזו. הרי שלא נאסרו אף שיחדום למת.

1 קברו בלא דעתו. ורבי נתן פשיטא ליה דודאי תפס להיאסר
2 בהנאה גם מה שאינו צריך למת, הלכך יעשה דימום על קברו או
3 זילוה לפני מיטתו.
4 ורבא מרין למעמיה - כפי שיטתו, דכולי עלמא - כל התנאים
5 טוברים שהזמנה לאו מילתא היא ואינה אוסרת בהנאה, אלא
6 שכיון שהתבזה המת שגבו עברו, יש מקום לאסור משום כבודו,
7 אלא שנחלקו, תנא קמא סבר, כי בוו ליה אחר מותו, אחולי מחיל
8 זילותיה גבי יורשין - מוחל על כבודו כבר מחיים לצורך היורשים,
9 ולכן ילך מותר הכסף ליורשיו. ורבי מאיר כספקא ליה אי מחיל

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום חמישי עמ' ב

18 של כהנים, שבת כהנים בעלי מומין יצאו מכלל קדושתן ואם ונו
19 יהיה דינן כדין בת ישראל, תלמוד לומר 'בת ובת' לרבות שדינן
20 בשריפה כדין בנות כהנים תמימים.
21 מבארת הגמרא: ורבי עקיבא שסובר ש'בת ובת' בא לרבות נשואה
22 לשריפה, דין זה שלא נחלוק בבנותיהן של כהנים מ'והם מקריבים
23 והיו קדש' (ויקרא כא ט) נפקא ל'לומד זאת), שהרי בתחילת פסוק זה
24 כבר נאמר 'קדשים יהיו לאלהיהם', ומדוע נאמר שוב 'יהיו קדש',
25 אלא לרבות אף בעלי מומין לקדושה, שעומדים בקדושתם אף
26 לאחר שנפל בהם מום, ואף בנותיהן בקדושתן שאם ונו מיתתן
27 בשריפה.
28 ורבי ישמעאל הוצרך ללמוד זאת מ'בת ובת' ולא מכאן, דאי
29 מהתא - מ'יהיו קדש' תוה אמינא הני מילי אינהו - רק כהנים בעלי
30 מומין עצמן נתרבו שלא נתחללו מקדושתם, שלא נאמר שכיון
31 שפסולין לעבודה יהיו מותרין להיטמא למתים, אכל גנותיהן של
32 כהנים בעלי מומין לא, קא משמע לן הכתוב 'בת כהן' לרבותן.
33 שנינו בברייתא שרבי עקיבא דורש גזירה שוה 'אבידה' 'אבידה',
34 ואילו רבי ישמעאל אינו דורש כן. שואלת הגמרא: ורבי ישמעאל

1 מהגזירה שוה 'אבידה אבידה' משמע להוציא את הפנויה שאינה
2 דומה לארוסה הואיל ואין לה זיקת בעל, אם כן ש'לך להוציא גם
3 את הנשואה' כיון שאף היא אינה דומה לארוסה.
4 הגמרא מבארת את דבריהם: ורבי עקיבא שריבה את הנשואה
5 ומיעט את הפנויה, דעתו דאחני 'הועילה' הגזירה שוה למעוטי
6 פנויה כיון שאין לה זיקת בעל, ואחני 'בת ובת' לרבות את הנשואה.
7 ורבי ישמעאל סבר דמקאמר ליה רבי עקיבא 'בת ובת' אני דורש/
8 שמע מינה הדר ביה - חזר בו רבי עקיבא מ'גזירה שוה', והיה סבור
9 שכונות שרביבו של 'בת ובת' מוציא מידי גזירה שוה זו, ולפיכך
10 הקשה עליו שאם אינך דורש גזירה שוה זו, מנין לך למעט את
11 הפנויה.
12 שואלת הגמרא: ורבי ישמעאל הסובר שרק ארוסה יצאת לשריפה
13 ולא נשואה, האי 'בת ובת', הריבוי של הווא' יתירא, מאי דריש
14 ביה, משיבה הגמרא: מיבעי ליה לבדתי - לדין ששנה אבוי
15 דשמואל בר אבון, לפי שמצינו לענין עבודה בבית המקדש שחלק
16 הפתוב ב'קריים' כהנים בין תמימים שראים לעבוד בבית המקדש
17 לבדלי מומין שאינם רשאים לעבוד בו, כ'כול נחלוק אף בגנותיהן

לוח תהלים

יום ראשון, ד' שבט < מפרק כג עד סוף פרק כח

יום שני, ה' שבט < מפרק כט עד סוף פרק לד

יום שלישי, ו' שבט < מפרק לה עד סוף פרק לח

יום רביעי, ז' שבט < מפרק לט עד סוף פרק מג

יום חמישי, ח' שבט < מפרק מד עד סוף פרק מח

יום שישי, ט' שבט < מפרק מט עד סוף פרק נד

שבת קודש, י' שבט < פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, ליזכות הרבים, (וראו הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון ד' שבט ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כה, אלא שגלות הזה... עד עמ' 50, כלל:

בְּשַׁבָּאִים – הרשעים, לִידֵי נְסִיּוֹן בְּדָבָר אַמוּנָה, שְׁהִיא לְמַעַלְה מְהַדְעַת, וְנִגְעָה עַד הַנֶּפֶשׁ – עַד לְבַחֲנִית חֲכְמָה שְׁבָה – שׁוֹרֵשׁ הַאֲמוּנָה הוּא, כַּאֲמֹר, בְּ"חֲכֵמָה", אֲזִי הִיא – ה"חכמה", נְעוּרָה מְשַׁנְתָּה, – כְּלוּמַר, הִיא מֵתַגְלָה, וּפּוֹעֵלֶת

פְּעֻלָּתָהּ כִּכְחַ ה' הַמְלַבֵּשׁ בָּהּ, –

השפעתה של ה"חכמה" מתבטאת בכך, שאתו אדם מוכן למסור את נפשו על קידוש ה', וְכִמּוֹ שְׁבָתוֹב¹²: "וַיִּזְכֶּן בְּיָשׁוּן ח", – הַרוּמֵ עַל בַּחֲנִית ה"חכמה" שִׁבְנַפֵּשׁ וְאוֹר אִי־סוֹף הַמְלוּבֵשׁ בָּהּ, שֶׁהִיָּתָה קוֹדֵם כְּרֹדוּמָה, וְלֹא פִעֵלָה פְּעוּלָתָהּ. אֲךְ, כִּשְׁבָא הָאֲדָם לִידֵי נְסִיּוֹן שֶׁל קִידוּשׁ ה' – הִיא מֵתַעֲוֹרֶת וּפּוֹעֵלֶת פְּעוּלָתָהּ – לְעַמּוֹד בְּנְסִיּוֹן בְּאֲמוּנַת ה' פְּלִי שׁוֹם מַעַם וְדַעַת וְשִׁבְלֵ מְשַׁג לֹא, – מִדּוּעַ עֲלִיו לְמַסּוֹר אֶת נַפְשׁוֹ, לְהַתְנַבֵּר עַל

הַקְּלִיפּוֹת וְתַאֲוֹת עוֹלְמֵי־הַזֶּה בְּחֵתֵר וּבְאִסּוֹר שְׁהַרְגֵל בָּהֶם, וְלִמְאֵם בָּהֶם, – כְּלוּמַר, בְּעַמְדוֹ עֵתָה נִכּוֹן לְמַסּוֹר אֶת נַפְשׁוֹ עַל קִידוּשׁ ה', לֹא רַק שְׁהוּא מְרַסֵּן אֶת תַּאֲוֹתָיו הַפְּנִימִיּוֹת וּמוֹשֵׁל עֲלֵיהֶן, אֲלֵא הֵן נַעֲשׂוֹת מֵאִסּוֹת בְּעֵינָיו, וְלִבְחָר לֹא ה' לְחַלְקוֹ וְלַגּוֹרְלוֹ, – גַּם כּוֹחֹתָיו הַפְּנִימִיִּים, כ"שְׁכַל" ו"מִדּוֹת", הַנִּקְרָאִים "חֲלֵק", וְגַם הַכּוֹחֹת הַעֲלִיוֹנִיִּים יוֹתֵר, "רִצּוֹן" ו"תַּעֲנוּג", הַנִּקְרָאִים "גּוֹרֵל" – יְהִיו נִתּוּנִים כּוֹלֵם לְהַקְב"ה – לְמַסֵּר לֹא נַפְשׁוֹ עַל קִדְשֵׁת שְׁמוֹ. וְאִף כִּי הַקְּלִיפּוֹת נִבְרָו עֲלָיו כֹּל יָמָיו וְלֹא יִכּוֹל לְהֵם, – שְׁהָרִי, מְדוּבָר כֹּאֵן בֵּיחַס ל"פּוֹשַׁע יִשְׂרָאֵל", שְׁגַם הוּא מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ עַל קִידוּשׁ ה', וְהַקְּלִיפּוֹת הִיוּ בּוֹ תַמִּיד עַל הַעֲלִיוֹנָה, כְּמֵאֲמַר רַ' ל¹³ ש"הַרְשָׁעִים הֵם בְּרִשׁוֹת לְבָם", – בְּרִשׁוֹת הַחֲלָל הַשְּׁמַאֲלִי שִׁבְלָבָם, מִקּוּמָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית וְהִיצֵר־הָרַע שֶׁמִּצַּד הַקְּלִיפָה; מְכַל־מְקוֹם בְּשַׁבָּא לִידֵי נְסִיּוֹן בְּדָבָר אַמוּנָה בַּח'

כֵּרֵם, אִם כֵּךְ הַדְּבָר, הִרִי שְׁגַם בְּשַׁעַת "נְסִיּוֹן" שֶׁל קִידוּשׁ ה', כְּשִׁרְצִים לְכַפּוֹת עֲלָיו לְכַפּוֹר בְּהַקְב"ה, לֹא הִיָּה צְרִיךְ לַחוּשׁ שַׁעֲל־יִדִּיכֵךְ הוּא נִיתַק מֵהַקְב"ה, וּמִמִּילָא – לֹא לְמַסּוֹר אֶת נַפְשׁוֹ? – מִסְבִּיר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן, שֶׁבַּאֲפִשְׁרוֹת הַקְּלִיפָה הַסְּתִיר הִיא

רַק עַל דְּבָרִים שְׂאִינִם נוֹגְעִים יִשִּׁירוֹת בְּבַחֲנִית ה"חכמה" שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית. וְאִילוֹ – כְּשֶׁמְדוּבָר בְּנְסִיּוֹן שֶׁל קִידוּשׁ ה', הַפּוֹגַע יִשִּׁירוֹת ב"כּוֹחַ הַחֲכֵמָה", בַּאֲמוּנָה הַנוֹבַעַת מֵה"חכמה", שֶׁם אֵינן הַקְּלִיפָה יִכּוֹלָה לְכַסּוֹת וְלַהֲסִתֵּר, וְיִהוּדִי מְרַגִּישׁ אֹז וַחַשׁ שַׁעֲל־יִדִּיכֵךְ אֲכַן יִיתַק מֵהַקְב"ה, וְלִכֵּן הוּא מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ: אֲלֵא שְׁגָלוֹת הַזֶּה לְבַחֲנִית חֲכְמָה – אֵינּוּ אֲלֵא לְבַחֲנִיָּה הַמְתַּפְּשֶׁטֶת מְמַנָּה בְּנֶפֶשׁ פְּלָה לְהַחֲיוֹתָהּ, – בַּחֲיוֹת אֱלֵקִית. הַתַּפְּשׁוֹת זֹו בְּלִבְד שֶׁל "חֲכֵמָה",

אֲפִשֵׁר שֶׁתִּהְיֶה בְּגִלוֹת, וְלֹא יִתַּאֲפֵשֵׁר לָהּ לְהַתַּפְּשֵׁט כִּכֵּל הַנֶּפֶשׁ, וּמִמְנָה כִּכֵּל הַגּוֹף, לְהַחֲיוֹתֵם בַּחֲיוֹת שֶׁל קִדְשָׁה וְלִשְׁמֹר עֲלֵיהֶם מִלְּעִבּוֹר עֲבִירָה. אֲבָל שְׂרֵשׁ וְעַקֵּר שֶׁל בְּחִינַת חֲכְמָה שְׁבַנְפֶּשׁ הָאֱלֵהִיתִּית הוּא בְּמַחֲוִין, וְאֵינָה – ה"עִיקֵר" שֶׁבַּחֲכֵמָה, אֵינָה מֵתַלְבֶּשֶׁת בְּלָבוּשׁ שֶׁקַּ דְּקִלְפָּה שְׁבִלָב בְּחָלָל הַשְּׁמַאֲלִי בְּבַחֲנִית גְּלוֹת מְשַׁ, – שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְהִיֹּת לָהּ שׁוֹם הַשַּׁפְעָה, רַק שְׁהִיא – בַּחֲנִית חֲכֵמָה זֹו, בְּבַחֲנִית שְׁנָה בְּרִשָׁעִים, – אֲדָם יִשָּׁן קִימִים בּוֹ כֵּל הַכּוֹחֹת, כְּמוֹ לְאֲדָם עַר, אֲלֵא שֶׁבְּשַׁעַת הַשִּׁנָּה הַכּוֹחֹת רְדוּמִים וּמוֹסְתָרִים, וְאֵינָה פּוֹעֵלֶת פְּעֻלָּתָהּ בָּהֶם – שְׁהָרִי פְּעוּלָתָהּ צְרִיכָה לְהִיֹּת, שֶׁהַנֶּפֶשׁ כּוֹלָה תִּהְיֶה בְּטִלָּה לְהַקְב"ה, כֹּל זְמַן שֶׁעֲסוּקִים בְּדַעַתֵם וּבִינְתֵם בְּתַאֲוֹת הָעוֹלָם. – כֹּל זְמַן שֶׁ"דַּעַת" וְה"בִּינָה", שֶׁהֵן הַכּוֹחֹת הַגְּלוּיִים וְלִמְטָה מ"חֲכֵמָה", שְׁקוּעוֹת בְּתַאֲוֹת – בַּחֲנִית ה"חֲכֵמָה" הִיא כְּנִרְדַּמַּת וְנִתְּנָה בְּשִׁנָּה. אֲךְ

12. תהלים עח, סה. 13. בראשית רבה לד, יא.

נפשו, אפלו שלא לעשות רק איזה מעשה לכד נגד אמונת ה' אחר, כגון – כשכופים עליו: להשתחות? עבודה זרה, אף שאינו מאמין בה כלל בלבד, – ואין זה "נוגע" באמונה עצמה, שכן – בלבד הוא הרי מאמין

בהקב"ה, יש בכך רק משום מעשה שבניגוד לאמונה – ואף על כך הוא מוסר את נפשו; וכן – זה נותן לו הכוח למסור את נפשו, שלא לדבר תועה חס־ושלום על אחרות ה', אף שאין פיו ולבו שוין, רק לבו שלם באמונת ה'. – אף על־פי־כן ימסור את נפשו, שלא לעשות אותו מעשה ושלא לדבר אותו דיבור. ברם, אין זו ההתבטאות של האהבה המסותרת עצמה. האהבה הטבעית והמשיכה להקב"ה, אינן נפגעות כאן ישירות, כי גם בשעת המעשה או הדיבור נשארת האמונה בתומתה, אלא זו היא ההתבטאות של ה"יראה"

הכוללה ב"אהבה" – הוא ירא מלהיות חס־ושלום נפרד מהקב"ה – יראה זו מונעת אותו מלעשות אותו מעשה או מלדבר אותו דיבור. וכל זה – מחמת שנתגלתה בו, בגלל הנסיון של קידוש ה', ה"חכמה" שבנפש. וזה נקרא "דחילו הנכלל ברחימו", – יראה הכלולה באהבה, שהיא אהבה הטבעית שבנפש האלהית שבכללות ישראל, שחפצה ורצונה בטבעה לרדק בשרשה ומקורה אור אינסוף ברוך־הוא, שמפני אהבה זו ורצון זה – להידבק בהקב"ה, היא – הנפש האלקית, יראה ומפחדת בטבעה מנגע בקצה ממאת עבודה זרה חס־ושלום, שהיא נגד אמונת ה' אחר, אפלו בלבושיה החיצונים שהם דבור או מעשה, – הקשורים בעבודה זרה, בלי אמונה כלל בלל: – בעבודה זרה זו. גם מזה יראה נשמתו של יהודי, ויראה זו, היא הכלולה באהבה המסותרת. הרי, שבאהבה מסותרת – הכוללת בתוכה גם יראה – יכול יהודי לקיים תורה ומצוות, כפי שיפורט להלן, על־ידי שעושה חשבון: מאחר שהיה גם מוסר את נפשו, ובלבד שלא להיות נפרד מהקב"ה, עליו בודאי

אחר, שישודתה בהררי קדש, היא בחינת חכמה שבנפש האלהית, – כפי שזכר לעיל, נקראת "חכמה" בשם "קדש", שבה – ב"חכמה", מלבש אור אינסוף ברוך־הוא – אז, הרי כל הקליפות בטלים ומבטלים והיו בלא היו ממש לפני ה', ברכתיב¹⁴:

ליקוטי אמרים

בחי' חכמה שבנפש האלהית שבה מלוכש אור א"ס ב"ה הרי כל הקליפות בטלים ומבטלים והיו בלא היו ממש לפני ה' כדרכיב כל הגוים כאין נגדו וגו' וכתיב כי הנה אויבך ה' כי הנה אויבך יאבדו ותפרדו וגו' וכתיב כי הנה דונג מפני אש יאבדו וגו' וכתיב הרים כדונג נמסו. והנה אור ה' א"ס ב"ה המלוכש בחכמה שבנפש גדול ועצום כחו כל כך לגרש ולדחות הס"א והקליפות שלא יוכלו יגעו אפי' בלבושיו שהם מחשבה דבור ומעשה של אמונת ה' אחד דהיינו לעמוד בנסיון למסור נפשו אפי' שלא לעשות רק איזה מעשה לכד נגד אמונת ה' אחד כגון להשתחות לעבודה זרה אף שאינו מאמין בה כלל בלבד וכן שלא לדבר תועה ח"ו על אחרות ה' אף שאין פיו ולבו שוין רק לבו שלם באמונת ה' וזה נקרא דחילו הנכלל ברחימו שהיא אהבה הטבעית שבנפש האלהית שבכללות ישראל שחפצה ורצונה בטבעה לידבק בשרשה ומקורה אור א"ס ב"ה שמפני אהבה זו ורצון זה היא יראה ומפחדת בטבעה מנגוע בקצה טומאת ע"ז ח"ו שהיא נגד אמונת ה' אחד אפילו בלבושיה החיצונים שהם דבור או מעשה בלי אמונה בלב כלל:

ומתגלה בתוכו בחינת חכמה זו. לכן, למרות שלפני כן היתה לקליפות השליטה המלאה עליו, יש בו עתה הכוח להתגבר עליהן. זאת אומרת: יהודי יש בו תמיד הכוח (הנובע מ"חכמה" – אהבה מסותרת) לשלוט על התאוות, צריכים רק לעורר כוח זה. להלן, יסביר רבנו הזקן, איך כלולה באהבה זו גם יראה. שכן, כאמור, כדי לקיים תורה ומצוות נדרשת גם יראה; ומאחר שאנו אומרים, שלשמירת התורה והמצוות מספיקה האהבה המסותרת בלבד – הרי שהיא כוללת בתוכה גם יראה: והנה, אור ה' אינסוף ברוך־הוא המלבש בחכמה שבנפש – גדול ועצום כחו כל־כך לנרש ולדחות הסמטרא־אחרא והקליפות שלא יוכלו יגעו אפלו בלבושיו, – ה"לבושים" שהם שייכים לאור אינסוף ברוך־הוא, שהם מחשבה דבור ומעשה של אמונת ה' אחד; – שלא יהיה בכוחן של הקליפות "לנוגע" לא רק באמונה עצמה, אלא גם לא במחשבה, דיבור ומעשה, שעליהם להיות מושלטים מהאמונה ומאחרות ה'. דחינו – אור אינסוף המלוכש בנפש היהודי, נותן לו הכוח, לעמוד בנסיון למסור

14. ישעי' מ, יז. 15. תהלים צב, י. 16. תהלים סח, ג. 17. שם צז, ה.

מסויים ימירו את דתו. הילד החל לשאול למשמעות הדבר. וה"פריץ" ענה לו: כלום, עד עתה קוראים לך פייוויש – וכשימירו את דתך יקראו לך "איוואן". שאל הילד: מדוע אני נקרא "פייוויש"? נאלץ ה"פריץ" לספר לו, שהוא ילד יהודי. מששמע הילד שהוא ילד יהודי, לא רצה להסכים שימירו את דתו, בטענו: אני נקרא "פייוויש" – אשאר "פייוויש"! ולא הועילו היסורים הרבים שייסר אותו ה"פריץ" על כך. פייוויש מסר את נפשו על קידוש ה'. התבטאה על כך אשה יהודיה: ריבונו של עולם, אנחנו, אכן, לא טעינו בכך. אך, גם אתה לא טעית בנו. פייוויש, פושע ישראל, מסר את נפשו על קידוש ה'.

להימנע מלעבור עבירה, כי על-ידי עבירה נפרדים חס־וּשְׁלוֹם מהקב"ה. עליו לקיים מצוות, כי על-ידן מתאחדים עם הקב"ה, וזה הרי רצונו האמיתי – להיות דבוק בהקב"ה. בהקשר למה שלמדנו בפרק זה ב"תניא", שגם 'פושע ישראל' מוסר את נפשו כשרוצים לכפות עליו לכפור בהקב"ה, מן הראוי להביא סיפור שאירע בזמנו של הבעל-שם-טוב, המובא בספר "תולדות יעקב יוסף": בגלל סיבות שונות, גדל וחונך ילד יהודי אצל גוי "פריץ", ולא ידע שום דבר מיהדות. כשבגר קצת אותו ילד, החליט ה"פריץ" להמיר את דתו באופן רשמי, והכין לכבוד אותו מאורע סעודה גדולה. בהיותו בטוח שהילד לא יתנגד לכך, הודיע לו ה"פריץ" שביום

~ יום שני ה' שבט ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 50, פרק כ והנה... עד עמ' כו, המלוכש בהם.

וְהָנָה מוֹדַעַת זֹאת – ידוע הדבר, לְכָל, בִּי מִצְוֹת – העשה של אמונה ואחדות ה', וְאִוְחֶרֶת עֲבוּדָה-זָרָה, שְׁהֵם שְׁנֵי דְבָרוֹת הָרֵאוּשׁוֹנִים, – מעשרת הדיברות, "אֲנָכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ", – "אנכי ה' אלקיך" – מצות-העשה של אמונה ואחדות

ה', "לא יהי' לך" – מצות הלא-תעשה של עבודה-זרה, הֵם בְּלֹלוֹת כָּל הַתּוֹרָה בְּיָהּ; – הן כוללות את כל התורה כולה. בִּי דְבוּר "אֲנָכִי" בּוֹלֵל כָּל רַמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ" בּוֹלֵל כָּל שְׁמ"ה מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, – שתי

מצוות אלו, הן ה"כלל", וכל שאר המצוות, הן "פרטים" מאותו "כלל". וְלִבְנֵי שְׁמַעֲנֹן "אֲנָכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ" לְבַד מִפִּי הַגְּבוּרָה כְּמֵאֲמַר רַ' לֵב, – "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו", מִפִּי שְׁהֵם – שני דיברות אלו, בְּלֹלוֹת הַתּוֹרָה כְּלָה. – הרי, ששמענו "מפי הגבורה", מפיו של הקב"ה, את כל התורה כולה, מאחר ששתי דיברות אלו הן ה"כלל" האוצר בתוכו את כל ה"פרטים" – כל התורה. בכך – שכל מצוות-העשה קשורות במצות-העשה של אמונה, וכל מצוות הלא-תעשה קשורות בלא-תעשה של עבודה-זרה – יובן ממילא, שאת הכוח של מסירות נפש, לשמור על האמונה ולהתנגד לעבודה-זרה, אפשר לנצל גם לקיום כל המצוות, ולהימנעות מכל העבירות. יש, כמובן, להסביר: איזו שייכות מיוחדת יש בין כל העבירות, לעבודה-זרה? – הקשר שבין כל המצוות ל"אמונה" מובן, כפי שמוסבר במכילתא³, משל למלך שבא

בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, כיצד "קרוב מאד" לכל אחד מישראל, לקיים תורה ומצוות מתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה' – באמצעות האהבה המסותרת שבו להקב"ה, אהבה מסותרת זו היא בחינת ה"חכמה" שבנפש האלקית, בה שורה אור אין-סוף ברוך-הוא, ומשם נובע הכוח ביהודי למסור את נפשו ולא להיפרד ולהינתק חס־ושלום מהקב"ה.

אם היהודי היה מרגיש, שעל-ידי עבירה, הוא ניתק ונפרד מהקב"ה, לא היה עובר על שום עבירה. אך, אין הוא מרגיש בכך, נדמה לו, שגם בשעה שהוא חוטא, הוא נשאר יהודי כפי שהיה. ואילו – כשבאים לכפות עליו לכפור בהקב"ה ולעבוד עבודה-זרה – הוא מרגיש שרוצים לנתק ולהפריד אותו מהקב"ה, ואז הוא מוסר את נפשו. בכוח זה של מסירות נפש, הוא אכן יכול להישמר מכל עבירה ולקיים כל המצוות. אך, כיצד יש באותו כוח של מסירות נפש, שלא לעבוד עבודה-זרה, להשפיע גם ביחס לעבירות אחרות? וכיצד יש גם בכוחו להביא לקיום כל המצוות, – יוסברו הדברים בפרקים הבאים על יסוד הנחה שכל מצוות-העשה קשורות במצות האמונה ואחדות ה' – "אנכי ה' אלקיך": וכל מצוות-לא-תעשה קשורות ב"לא-תעשה" של עבודה-זרה – "לא יהיה לך אלקים אחרים", בכך יובהר, כיצד אפשר לנצל את הכוח של מסירות-נפש לשמירת כל מצוות ה"עשה" וה"לא-תעשה".

אם היהודי היה מרגיש, שעל-ידי עבירה, הוא ניתק ונפרד מהקב"ה, לא היה עובר על שום עבירה. אך, אין הוא מרגיש בכך, נדמה לו, שגם בשעה שהוא חוטא, הוא נשאר יהודי כפי שהיה. ואילו – כשבאים לכפות עליו לכפור בהקב"ה ולעבוד עבודה-זרה – הוא מרגיש שרוצים לנתק ולהפריד אותו מהקב"ה, ואז הוא מוסר את נפשו. בכוח זה של מסירות נפש, הוא אכן יכול להישמר מכל עבירה ולקיים כל המצוות. אך, כיצד יש באותו כוח של מסירות נפש, שלא לעבוד עבודה-זרה, להשפיע גם ביחס לעבירות אחרות? וכיצד יש גם בכוחו להביא לקיום כל המצוות, – יוסברו הדברים בפרקים הבאים על יסוד הנחה שכל מצוות-העשה קשורות במצות האמונה ואחדות ה' – "אנכי ה' אלקיך": וכל מצוות-לא-תעשה קשורות ב"לא-תעשה" של עבודה-זרה – "לא יהיה לך אלקים אחרים", בכך יובהר, כיצד אפשר לנצל את הכוח של מסירות-נפש לשמירת כל מצוות ה"עשה" וה"לא-תעשה".

1. שמות כ, ב. 2. מכות כד, א. 3. מכילתא שמות כ, ב.

שְׁנִיתִי. – מלפני הבריאה ועד אחרי הבריאה – עם בריאת העולמות, לא נשתנה שום דבר באחדותו האבסולוטית של הקב"ה; ביצירת העולמות – לא נוסף שום דבר, כפי שרבונו הזקן מסביר: **פִּי עוֹלָם הָיָה, וְכֵן כָּל הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים – אֵינָם פּוֹעֲלִים שׁוֹם**

שְׁנֵי בְּאַחֲדוּתוֹ וְתַבְרָךְ בְּהִבְרָאָם מֵאֵין לִישׁ, שְׁכֵמוֹ שְׁהִיָּה "הוּא לְבָדוֹ הוּא יְחִיד וּמְיֻחָד" קִדְּם הִבְרָאָם, כֵּן "הוּא לְבָדוֹ הוּא יְחִיד וּמְיֻחָד" אַחַר שִׁבְרָאָם, – כִּי כִיד אֵכֵן הִדְבַּר? לְכַאוּרָה, הִרִי נִוּסְפוֹ עוֹלָמוֹת וּנְבֵרָאִים, שְׁלֵא הִיוּ קוֹדְם? אֵלֵא – מִשׁוֹם דְּכָלָא קָמִיָּה כְּלָא חֲשִׁיב, – לְגַבִּי הִקְבִּ"ה אֵין עֵרֶךְ לְשׁוֹם דְּבַר, וְכוּלָם הִם, וְכֵאֵין וְאִפְסָם מִמֶּשׁ.

– להלן יוסבר, איך לגבי הקב"ה כל הבריאה היא כאילו איננה קיימת כלל; הבריאה כולה נוצרה וקיימת מדיבורו של הקב"ה; והרי גם בבני אדם אנו רואים, שאין שום ערך לדיבור אחד של האדם לגבי עצם כוח הדיבור של הנפש, שיכול לדבר מלים ללא סוף – איזה ערך יש למלה אחת, או לכמה מלים, לגבי הכוח לדבר בלי סוף, כל-שכן וודאי הדבר שאין לאותו דיבור שום ערך לגבי כוח המחשבה, שממנו נובע הדיבור; ועל-אחת-כמה-וכמה – לגבי עצם הנפש שבאדם; כל-שכן ועל-אחת-כמה-וכמה בלי השוואה כלל, כשמדובר לגבי הקב"ה, שאינו מוגבל כלל, איזה ערך יש לגביו, לאותו דיבור שממנו נבראו וקיימים כל העולמות והנבראים. וכך אומר רבנו הזקן: **פִּי הִתְהוּוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מֵאֵין לִישׁ, וְחִיּוּתָם וְקִיּוּמָם תְּמַקְיָמָם שְׁלֵא יְחֻרוּ לְחַיּוּת אֵין וְאִפְסָ כְּשִׁהִיָּה, – שְׁכֵן, כְּפִי שְׁיוּסְבַר לְהֵלֶן בִּ"תְנִיא", אֵינָה דוּמָה בְּרִיאַת הָעוֹלָם לְעִיבּוּד וּיְצִירַת כְּלִי עֲלִיָּדִי בְּשֵׁר־וּדָם: כְּלִי יִכּוֹל לְהַתְקַיֵּם בְּצוּרָתוֹ וּבְתַבְנִיתוֹ גַּם אַחֲרֵי שִׁיּוּצָרוֹ מוּשָׁךְ אֵת יָדוֹ מִמֶּנּוּ. וְאֵילוֹ בְּרִיאַת שׁוּנָה הִדְבַּר: מֵאַחַר שֶׁהִנְבְּרָא אוֹתוֹ מִ"אֵין" לִ"ישׁ", מִן הַהִכְרַח שֶׁהַכּוֹחַ הָאֱלוּקִי, יִבְרָא וְיַחֲיֶיהָ אוֹתוֹ תְּמִיד מִחֲדָשׁ – לוֹלֵא כּוֹחַ אֱלוּקִי זֶה, הִיָּה הִנְבְּרָא חוּזֵר לְחַיּוּת אֵין וְאִפְסָ. יְצִירָה זֶה, חַיּוּת וְהַקִּיּוּם שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבֵרָאִים, אֵינּוּ אֱלָא דְבַר ה' וְרוּחַ פִּיו וְתַבְרָךְ הַמְלֻכָּשׁ בְּהֵם. – בְּעוֹלָמוֹת וּנְבֵרָאִים.**

לארץ, ואנשיה בקשוהו לגזור עליהם גזירות. ענה להם המלך: תחילה קבלו עליכם את מלכותי, ולאחר מכן אגזור עליכם גזירות. כך מובן גם ביחס למצות "אנכי ה' אלקיך" – בה מצווה כל אחד מישראל לקבל על עצמו עול מלכות שמים –

שהיא משמשת כהקדמה וכיסוד לכל המצוות שהקב"ה מצוה את בני ישראל. אך, לא ברור עדיין, השייכות המיוחדת בין כל מצוות "לא-תעשה", ל"לא-תעשה" של עבודה-זרה. ויוסברו הדברים להלן: משמעות "אחדות ה'" איננה רק שישנו בורא אחד, אלא גם שאין דבר שמחוץ להקב"ה, כי הכל בטל ומאוחד עם הקב"ה. ממילא כשאדם עובר עבירה – דבר שהוא נגד

רצונו של הקב"ה, ובכך הוא מנתק את עצמו מהקב"ה ומרגיש את עצמו ל"יש" ו"דבר נפרד" מאלקות – גם זו נקראת עבודה-זרה, וכפי שרבונו הזקן יסביר זאת להלן: **וְלְבָאָר הַיּוֹמָב עֲנִין זֶה, – הִתְיַחֲסוּת כָּל הָעֲבִירוֹת לְ"עֲבוּדָה זָרָה", צִרְיָךְ לְחֻבּוּר תַּחֲלָה בְּקִצְרָה עֲנִין וּמַהוּת אַחֲדוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנִּבְרָא "יְחִיד וּמְיֻחָד", – מִשְׁמַעוֹת הַבִּיטוּי "יְחִיד וּמְיֻחָד" לְגַבִּי הִקְבִּ"ה, הִיא: כִּי בְּמוּשָׁג "אַחֲדוּת ה'" אִפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהוּא אֱלוּקָה אַחַד, בּוֹרָא יְחִיד, כֵּן אִפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהִקְבִּ"ה הוּא אַחַד פְּשׁוּט וְלֹא מוּרְכָב – וְכֵן הִלָּא, וְאֵילוֹ בְּבִיטוּי זֶה מוּדְגָשׁ עֲנִין נִוּסָף בְּאַחֲדוּת ה' כְּדִלְהֵלֶן: "וְכָל מֵאֲמִינִים שֶׁהוּא לְבָדוֹ הוּא", – כּוֹלָם הִרִי מֵאֲמִינִים, שֶׁהִקְבִּ"ה הוּא אַחַד לְבָדוֹ, גַּם אַחֲרֵי שֶׁבְּרָא אֵת כָּל הָעוֹלָמוֹת וְכָל הַנְּבֵרָאִים, כֵּמוֹ שֶׁהִיָּה קִדְּם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם מִמֶּשׁ, שֶׁהִיָּה הוּא לְבָדוֹ, – שׁוֹם דְּבַר חוּץ מִמֶּנּוּ, הִרִי לֹא הִיָּה – כֵּךְ גַּם אַחֲרֵי שֶׁבְּרָא אֵת הָעוֹלָם – קִיִּים רַק הוּא בְּלִבְדוֹ. וְכֵמוֹ שֶׁאֲזַמְרִים: "אַתָּה הוּא עַד שְׁלֵא נִבְרָא הָעוֹלָם, אַתָּה הוּא מִשְׁנִבְרָא כּוּ", – בְּעַצְם, הִיָּה צִרְיָךְ לוֹמַר: "אַתָּה עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם וְאַתָּה מִשְׁנִבְרָא" – מֵה אִמְרַת לְנוּ הַמְלָה "הוּא" שֶׁנִּזְכַּרְתָּ כֵּאֵן פְּעֵמִים? – אֵלֵא הֵן מְצִינּוֹת: הוּא - הוּא, אוֹתוֹ אַחַד וְיַחֲדִי, בְּרוּשׁ – מִשְׁמַעוֹת (צִיּוֹן) הַמְלָה "הוּא", הִיא: "הוּא" מִמֶּשׁ – הוּא שֶׁהִיָּה לְפָנֵי שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, אוֹתוֹ אַחַד בְּדִיוֹק הוּא לְאַחַר שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, בְּלִי שׁוֹם שְׁנֵי, כְּדִכְתִּיב: "אֲנִי ה' לֹא**

4. בתפילת שחרית. 5. מלאכי ג, ו.

~ יום שלישי ו' שבט ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כו, ולמשל כמו... עד עמ' 52, העולם:

שכן, האדם חושב או על ענין שכלי, או על ענין הקשור לרגשי המדות – ומה שהוא חושב, לאחר מכן הוא מדבר, כי המחשבה היא נספן פחינת אותיות כמו הדבור, רק שפון – אותיות המחשבה, רוחניות ודקות יותר. –

אותיות הדיבור מגושמות יותר מאשר אותיות המחשבה, אך בכל זאת יש דמיון בין הדיבור לבין המחשבה – בכך ששניהם מורכבים מ"אותיות",

אבל עשר פחינות חכמה פינת דעת בו, הן שרש ומקור המחשבה, – כמוזכר לעיל, ואין פהם – בכוחות ה"שכל" וה"מדות", פחינת אותיות עדין קדם שמתלבשות בלבוש המחשבה. – רק לאחר מכן, כשהאדם חושב בכוח מחשבתו אודות ה"שכל" או אודות הדברים שהוא מתרגש מהם – מופיעות האותיות. מאחר ש"שכל" ו"מדות" הם בכלל

למעלה מאותיות – בודאי ובודאי שאין לגביהם שום ערך לדיבור אחד. להלן מסביר רבנו הזקן, איך בשכל ובמדות אין עדיין אותיות: למשל, בשנופלת איזו אהבה וחמדה בלבנו של אדם, קדם שעולה מהלב אל המוח לחשב ולהרהר בה – אין בה – בחמדת הלב, פחינת אותיות עדין, רק חפץ פשוט וחשיקה בלב אל הדבר שהוא הנחמד אצלו. וכל שפון קדם שנופלה התאוה והחמדה בלבנו לאותו דבר, רק היתה בכת חכמתו ושכלו – בינה, וידיעתו, – כוח הדעת, שהיה נודע אצלו אותו דבר שהוא נחמד ונעים וטוב ויפה לחשיגו ולדבק בו, כגון: ללמוד איזו חכמה, או לאכל איזה מאכל ערב – הרי, כשהחמדה לדבר לא באה עדיין לידי ביטוי רגשי, רק בשכלו "תפס" והשיג את ה"טוב" שבאותו דבר – ודאי שבאותה הבנה אין עדיין אותיות. רק לאחר ששכר נפלה החמדה והתאוה בלבנו בכת חכמתו ושכלו וידיעתו, – אחרי שלפני כן

ולמשל, כמו בנפש האדם, כשמדבר דבור אחר, שדבור זה לבדו – הוא, בלא ממש אפלו לגבי כללות נפשו המדברת, – הנפש שהיא המקור של כוח הדיבור, שהיא – כוח הדיבור, פחינת לבוש האמצעי שלה, – של הנפש.

בשלשה לבושי הנפש, מהווה המחשבה ה"לבוש" העליון ביותר; כוח המעשה – ה"לבוש" התחתון ביותר; וכוח הדיבור – ה"לבוש" האמצעי, שהוא פח הדבור שלה, – והרי דיבור אחד אין לו שום ערך בהשוואה לכוח הדיבור כולו, שפובל – כוח הדיבור של הנפש, לדבר דבורים לאין קץ ותכלית; – שכן, העובדה שבאמת יש גבול לדיבוריו של האדם, נובעת מכך שחלקי גוף האדם בהם תלוי דיבור האדם, נחלשים מרוב דיבור ומאבדים את כושרם. אך מבחינת כוח הנפש, מסוגל האדם לדבר בלי סוף – וא"כ איזה ערך, יש לדיבור

אחד, לנוכח כוח אין-סופי זה של מלים? וכל שפון – שאין ערך לדיבור אחד, לגבי פחינת לבוש הפנימי שלה – של הנפש, שהיא המחשבה, – הכוח לחשוב, שהוא ה"לבוש" הפנימי של הנפש – הנפש מאוחדת יותר עם המחשבה, שמומנה – מהמחשבה, נמשכו הדבורים – שכן, האדם מדבר את מה שהוא חושב, והיא תיותם; – ומאחר שהמחשבה עדינה יותר מאשר הדיבור, וקשורה יותר עם הנפש – ודאי שאין שום ערך לדיבור אחד לגבי המחשבה, ואין צורך לומר לגבי מהות ועצמות הנפש, שהן עשר פחינותיה הנזכרות לעיל: חכמה פינת דעת בו, – בהשוואה ללבושי הנפש, מחשבה, דיבור ומעשה, נקראים עשר בחינות וכוחות אלה של הנפש (חכמה, בינה, דעת, והמדות): חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות) – עצמות הנפש, שמהן – מ"שכל" ו"מדות" הנפש, נמשכו אותיות מחשבה זו המלכשות בדבור זה כשמדבר, –

ליקוטי אמרים

ולמשל כמו בנפש האדם

כשמדבר דבר אחד שדבור זה לבדו כלא ממש אפי' לגבי כללות נפשו המדברת שהוא בחי' לבוש האמצעי שלה שהוא כח הדבור שלה שיכול לדבר דבורי' לאין קץ ותכלית וכ"ש לגבי בחי' לבוש הפנימי שלה שהוא המחשבה שמומנה נמשכו הדבורים והיא חיותם וא"צ לומר לגבי מהות ועצמות הנפש שהן עשר בחינותיה הנ"ל חב"ד כו' שמהן נמשכו אותיות מחשבה זו המלוכשות בדבור זה כשמדבר כי המחשבה היא ג"כ בחי' אותיות כמו הדבור רק שהן רוחניות ודקות יותר אבל עשר בחי' חב"ד כו' הן שרש ומקור המחשבה ואין בהם בחי' אותיות עדיין קודם שמתלבשות בלבוש המחשבה. למשל כשנופלת איזו אהבה וחמדה בלבנו של אדם קודם שעולה מהלב אל המוח לחשב ולהרהר בה אין בה בחי' אותיות עדיין רק חפץ פשוט וחשיקה בלב אל הדבר שהוא הנחמד אצלו וכ"ש קודם שנפלה התאוה והחמדה בלבנו לאותו דבר רק היתה בכח חכמתו ושכלו וידיעתו שהיה נודע אצלו אותו דבר שהוא נחמד ונעים וטוב ויפה לחשיגו ולידבק בו כגון ללמוד איזו חכמה או לאכול איזו מאכל ערב רק לאחר שכבר נפלה החמדה והתאוה בלבנו בכח חכמתו

המעשית – אלא היא שרויה במצב של עיצוב בתור "מדה", בתחילה במוח ולאחר מכן בלב – אין לחמדה עדיין ביטוי באותיות; יש בכך אז משום הרגשה בלבד, וממילא אין אז מקום לכל הבדל בין השפות השונות. בהתאם לאמור, מובן

מה שלמדנו, שאין ערך

כלל לדיבור אחד

בהשוואה ל"שכל"

ול"מדות", הנחשבים

ל"עצמות" הנפש של

האדם. ובוודאי שאין שום

ערך כלל לדיבור, בו

נבראו ומתקיימים

העולמות, לגבי הקב"ה, שאינו מוגבל כלל. הרי, שכל

העולמות והנבראים, שיצירתם, חיותם וקיומם בא מהדיבור –

הם כאין וכאפס לגבי הקב"ה, ואינם "פועלים", משום כך,

שום שינוי באחדותו של הקב"ה.

היתה החמדה ב"כוח השכל" וממנו נוצרה החמדה בלב, ואחר-כך חזרה ועלתה – החמדה, מהלב למח להשב ולתהרר בה איך להוציא תאותו מכח אל הפועל להשיג המאכל או למידת החכמה בפועל – או ללמוד את החכמה,

שהוא חומד אותה,

כפועל, הרי בקאן – רק

אז, כשהוא חושב איך

לממש את תאותו על-ידי

השגת המאכל, או לימוד

חכמה זו או אחרת,

נולדה פהינת אותיות

במחו, שהן אותיות

בלשון עם ועם – כשפת כל עם, המדברים והמהרררים

בהם – באותן אותיות, כל עניני העולם: – כל אחד חושב

והוגה באותיות השפה שהוא רגיל לדבר בה. אך, לפני

שהחמדה חוזרת ועולה מהלב למוח, לחשוב במימושה

ליקוטי אמרים

ושכלו וידיעתו ואח"כ חזרה ועלתה מהלב למוח לחשב ולהרהר בה איך להוציא תאותו מכח אל הפועל להשיג המאכל או למידת החכמה בפועל הרי בכאן נולדה בחי' אותיות במוחו שהן אותיות כלשון עם ועם המדברים והמהרררים בהם כל עניני העולם:

~ יום רביעי ז' שבט ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 52, פרק כא והנה... עד עמ' כז, שבלב.

מקום עצמו נמצא הקב"ה, והדיבור נמצא תמיד בתוך שורשו. ולכן אין דבורו ותקופתו בדבורנו חסד ושלום – "דיבור" האדם, בשעת דיבורו, נפרד משורשו ונראה כ"מציאות" לעצמו, גם בעיני האדם המדבר. אך, דיבורו של הקב"ה בטל

תמיד לשורשו. [במו –

שמוכן הדבר, שאין

מחשבתו – של הקב"ה,

במחשבתו, בדכתיבי:

"כי לא מחשבותי

מחשבותיכם", וכתיבי:

"כן גבהו דרכי

מדרכיכם וגו'"] –

והפסוק מסיים:

"ומחשבותי

ממחשבותיכם". הרי,

כשם שאנו מוצאים

שמחשבתו של הקב"ה היא סוג מחשבה אחר לגמרי, כך אנו

מבינים, שדיבורו של הקב"ה שונה לגמרי מהדיבור שלנו.

אלא, אם כך הדבר שדיבורו של הקב"ה אינו נפרד ממנו, מדוע

קוראים לו "דיבור"? כל ענין שלמעלה שאנו רוצים להבין,

אנו משיגים אותו לפי המושגים שלנו, מעצמנו ובשרנו. אנו

רואים באדם שהמלים שהוא מדבר – נפרדות ממנו, ולכן הן

פרק כא. והנה, מדת הקדוש-ברוך-הוא שלא במדת בשר ודם; – שונה לגמרי ה"מושג" כפי שהוא מתבטא באדם, מאותו "מושג" עצמו כפי שמשתמשים בו ביחס להקב"ה: שהאדם בשמדבר דבור, הרי הכל הדבור

שכפיו – בשעה שהוא

מדבר, הוא מרגש,

ונראה דבר בפני עצמו

מבדל משרשו, – של

הדיבור, שהן עשר

פחינות הנפש עצמה.

– כלומר "שכל"

ו"מדות", שכפי שהוסבר

בפרק הקודם הם שורש

הדיבור; ומאחר שהדיבור

מובדל משורשו, הוא

יכול להיראות

ליקוטי אמרים

פרק כא והנה מדת הקב"ה שלא כמדת בשר ודם שהאדם כשמדבר דבור הרי הבל

הדבור שכפיו הוא מורגש ונראה דבר בפני עצמו

מובדל משרשו שהן עשר בחי' הנפש עצמה אבל

הקב"ה אין דבורו מובדל ממנו ית' ח"ו כי אין דבר חוץ

ממנו ולית אתר פנוי מיני' ולכן אין דבורו ית'

כדבורינו ח"ו [כמו שאין מחשבתו כמחשבתו

כדכתיב כי לא מחשבותי מחשבותיכם וכתיב כן גבהו

דרכי מדרכיכם וגו'] ולא נקרא דבורו ית' בשם דבור

כ"מציאות" (כדבר), לעצמו, למרות שכשהוא נמצא בשורשו,

הוא בטל לגמרי ואין לו שום ערך. כך הדבר ביחס לדיבורו

של האדם. אבל הקדוש-ברוך-הוא אין דבורו מבדל ממנו

ותקופת חסד ושלום, כי אין דבר חוץ ממנו, ולית אתר

פנוי מניה², – אין שום מקום (או מדריגה) שהוא פנוי ממנו,

מהקב"ה. הרי, בכל מקום בו קיים דיבורו של הקב"ה, באותו

1. ברכות מ, א. 2. תקוני זהר תקון נ"ז (דף צ"א עמוד ב). 3. ישעי' נה, ח. 4. שם נה, ט.

המאמרות מהווים התגלות האור והחיות האלקית, לברוא עולמות ונבראים. עיין "שער היחוד והאמונה" סוף פרק ד. **וְכֵן** – גם ב"דיבור" אחר שאינו כדי לברוא עולמות ולהחיות, כלומר – **שָׁאֵר כָּל הַתּוֹרָה נִבְיָאִים וְכַתּוּבִים** – שבנוסף לעשרה מאמרות, נקראים בשם "דיבור", שכן הם הרי התגלו, **שֶׁהַשִּׁיגוֹ הַנִּבְיָאִים כְּמַרְאֵה נְבוֹאָתָם**. – יש בהם משום התגלות האור האלקי לנביאים. ומחמת ענין ה"התגלות", קוראים להם בשם "דיבור", כמו שזה בכל דיבור למטה.

אך, ענין הפירוד שקיים בדיבורו של האדם – אינו בנמצא בדיבור שלמעלה. **וְהַרְי דְּבוּרוֹ וּמַחְשָׁבְתוֹ כְּבִיכּוֹל מִיְחֻדוֹת עֲמוֹ בְּתַכְלִית הַיְחֻד, דְּרַדְּךָ מְשַׁל, כְּמוֹ דְּבוּרוֹ**

וּמַחְשָׁבְתוֹ שֶׁל אָדָם – לפני שהוא חושב ומדבר אותם בפועל, **כְּעוֹדֵן בְּכַח חֲכָמָתוֹ וְשִׁבְלוֹ, אוֹ בְּתַשׁוּקָה וְחֲמֵדָה שְׁבִלְבוֹ, קָדָם** – לפני, **שֶׁעֲלֵתָה מֵחֵלֶב לִמַּח לְהַרְהֵר בָּהּ בְּבַחֲנֵית אוֹתֵייתָ,** – באותיות המחשבה. **שָׂאֵז הָיָה אוֹתֵייתָ הַמַּחְשָׁבָה וְהַדְּבוּר הַזֶּה, הַנְּמַשְׁבּוֹת מִחֲמֵדָה וְתַשׁוּקָה זֶה בְּכַח בְּלָב, וּמִיְחֻדוֹת שֶׁם בְּתַכְלִית הַיְחֻד בְּשֶׁרֶשֶׁן, שֶׁהֵן תַּחְכְּמָה וְשִׁבְלֵ שֶׁבְמַח וְחֲמֵדָה וְתַשׁוּקָה שְׁבִלְב.** – שהן הם "שורש" המחשבה והדיבור. הרי כשם שזה באדם, שלפני שהוא חושב והוגה את האותיות בדיבור – הן מאוחדות כליל בשורשן, כך בדיבור שלמעלה, (גם) אחרי ההתגלות – המחשבה והדיבור כביכול מהקב"ה – הם מאוחדים בתכלית עם הקב"ה:

יכולות להגיע לזולת; שונה הדבר באותיות המחשבה המאוחדות עם האדם עצמו, ונעלמות מהזולת. בהתאם לכך, אין מושג הדיבור שבאדם נותן לנו תמונה מענין הדיבור כמו שהוא למעלה – כי למעלה גם הדיבור אינו מובדל משורשו

– מדוע, איפוא, אנו קוראים לו בשם "דיבור"? הדברים יוסברו להלן, שישנן שתי תכונות (דיבור: א) הכוח לגלות לזולת מה שמוסתר במחשבתו של המדבר, ב) עובדת היפרדותו משורשו. ורק בגלל תכונתו הראשונה – לגלות לזולת את המוסתר במחשבתו של המדבר – הוא נקרא למעלה בשם "דיבור" – גילוי של האור האלקי לעולמות ולנבראים. **וְלֹא נִקְרָא דְּבוּרוֹ וְתַכְרֵךְ בְּשֵׁם**

"דְּבוּר" רק על־דְּרַךְ מְשַׁל, כְּמוֹ שֶׁדְּבוּר הַתַּחְתּוֹן שֶׁבְּאָדָם הוּא מְגַלֵּה לְשׁוֹמְעִים מַה שֶׁהָיָה צָפוֹן וְנִעְלָם בְּמַחְשָׁבְתוֹ, כִּי לְמַעְלָה בְּאִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, יִצְיֵאת הָאֹר וְתַחֲיִית מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ מִהַעֲלָם אֶל הַגְּלוּי – בתחילה היו האור והחיות בעולם, ועתה הם בהתגלות, **לְבְרָא עוֹלְמוֹת וְלַחַיּוֹתָם,** – לפני שה"אור" וה"חיות" היו בהתגלות לא היו עולמות בנמצא, רק אחרי התגלות ה"אור" וה"חיות", נבראים ומתקיימים עולמות – הרי, התגלות זו נִקְרָא בְּשֵׁם "דְּבוּר". – שכן, גם למעלה יש בכך משום התגלות לזולת, כלומר, שיהיו עולמות ונבראים המרגישים את עצמם כמו זולת, כדבר נוסף. **וְהֵן הֵן עֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת** – הכתובים בתורה, **שֶׁבָּהֵן** – ועל ידן, **נִבְרָא הָעוֹלָם,** – עשרה

ליקוטי אמרים

רק עד"מ כמו שדבור התחתון שבאדם הוא מגלה לשומעים מה שהיה צפון ונעלם במחשבתו כך למעלה בא"ם ב"ה יציאת האור והחיות ממנו ית' מההעלם אל הגילוי לברוא עולמות ולהחיות נק' בשם דבור והן הן עשרה מאמרות שבהן נברא העולם וכן שאר כל התורה נביאים וכתובים שהשיגו הנביאים במראה נבואתם. והרי דבורו ומחשבתו כביכול מיוחדות עמו בתכלית היחוד ד"מ כמו דבורו ומחשבתו של אדם בעודן ככח חכמתו ושכלו או בתשוקה וחמדה שבלבו קודם שעלתה מהלב למוח להרהר בה בבחי' אותיות שאז היו אותיות המחשבה והדבור הזה הנמשכות מחמדה ותשוקה זו ככח בלב ומיוחדות שם בתכלית היחוד בשרשן שהן החכמה ושכל שבמוח וחמדה ותשוקה שבלב.

~ יום חמישי ח' שבט ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כז, וככה ממש... עד עמ' כז, ממש:

ליקוטי אמרים

ועצמותו יתברך, גם אחר שיצא דבורו יתברך אל הפעל בבריאות העולמות, – הוא מיוחד אז עם

וככה ממש ד"מ מיוחדות דבורו ומחשבתו של הקב"ה בתכלית היחוד במהותו ועצמותו ית' גם אחר שיצא דבורו ית' אל הפועל בבריאות

וככה ממש, דְּרַדְּךָ־מְשַׁל, מִיְחֻדוֹת דְּבוּרוֹ וּמַחְשָׁבְתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא בְּתַכְלִית הַיְחֻד בְּמַהוֹתוֹ

שה"חיות" עוברת דרך הצמצומים הרבים, גַּם כֵּן נִדְמָה לָהֶם – לנבראים, אִזְר וְחַיּוֹת תִּדְבֹּר שֶׁל מְקוֹם בְּרוּךְ-הוּא הַמְלַבֵּשׁ בָּהֶם, כְּאִלוּ הוּא דָבָר מְבַדֵּל מִמְהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ, – מהקב"ה, רַק שֶׁנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ כְּמוֹ דְבִיּוֹר שֶׁל אָדָם – נמשך מִנְפֶּשׁוֹ. – ובסופו של

דבר נעשה כדבר נפרד. כך נדמה לנבראים ה"חיות" האלקית של הדיבור שלמעלה, וזאת יען שה"חיות" של הדיבור שלמעלה, מגיעה אליהם אחרי צמצומים רבים, ולגבי הנבראים מסתירים הצמצומים על ה"חיות", ולכן יכול להידמות להם שהדיבור שלמעלה דומה לדיבורו של האדם. אִךְ לְגַבִּי תִקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֵין שׁוֹם צְמִצּוּם וְהַסְתֵּר וְהַעֲלָם מִסְתִּיר וְמַעֲלִים לְפָנָיו, וְ"בְחֶשֶׁק" – כמו ההעלם, כְּאִזְרָה", – כך הגילוי, לפני הקב"ה. בְּדִבְתֵיבִי: "גַּם חֶשֶׁךְ לֹא יִחְשֵׁךְ מִמֶּךָ

וְגו'", – שכן, גם החושך הוא "ממך", מהקב"ה, ולכן אין החושך מסתיר בפני הקב"ה, כפי המפורט להלן, שרק דבר חי צונני וזר בכוחו להסתיר, אך אין בנמצא שום "יש" המסתיר את עצמו עם עצמו, מאחר שהמוסתר והמסתיר הם אותו אחד – כמו שרבענו הזקן אומר: מִשׁוֹם שְׂאֵין הַצְמִצּוּמִים וְהַלְבוּשִׁים דְּבָר נִפְרָד מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ חֶסֶד וְשִׁלּוֹם, – כמו שלמדנו, שאין שום דבר שיהיה נפרד באמת מהקב"ה, אִלָּא בְּהִדְיוֹן קִמְצָא דְלְבוּשִׁיהַ מִנִּיהַ וּבִיהַ, – כאותו צב שלבושו צומח ממנו עצמו. כך גם למעלה, הצמצומים והלבושים – הם עצמם אלקות. כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹבֵבִי: "כִּי ה' הוּא הַאֱלֹהִים", – שם הוי' רומז על "גילוי" – התגלות אלקית, ושם אלקים, הוא הכוח האלקי שבי"העלם", להחביא ולהסתיר על אלקות, הרי הם דבר אחד, כלומר: שם אלקים הוא אלקות באותה מדה כמו שם הוי', וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקוֹם אַחֵר. – ממילא לא שייך ששם אלקים יסתיר על הקב"ה, מאחר שהוא עצם אחד עם שם הוי', שהוא כוח של גילוי, וְלָכֵן קִמְצָא – בְּלֹא בְּלֹא חֶשֶׁב מִמֶּשׁ: – לפני הקב"ה, הכל נחשב לכלום ממש. שכן, מה

הקב"ה, כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִיּוֹד עִמּוֹ קִדְּם בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת, וְאֵין שׁוֹם שְׁנוֹי כְּלָל לְפָנָיו יִתְבַּרְךָ – בין לפני הבריאה לבין אחרי הבריאה, אִלָּא – השינוי הוא רק אֵל – לגבי, הַבְּרוּאִים הַמְקַבְּלִים חַיּוֹתָם מִכְּחֵינַת דְּבִיּוֹרוֹ יִתְבַּרְךָ – השינוי מתבטא בפשטות:

בתחילה לא היו ברואים כלל, ולאחר מכן נבראו העולמות והם מקבלים את חיותם מהדיבור – וזאת מתי? – בְּבְחֵינַת יְצִיאַתוֹ כְּכָר – של הדיבור אֵל הַפְּעֵל בְּבְרִיאַת הָעוֹלָמוֹת שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בָּהֶם – דיבורו של הקב"ה מתלבש בעולמות, לְהַחִיּוֹתָם עַל-יְדֵי הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת מַעֲלָה לְעֵלּוּל – על-ידי ירידתו ממדרגה עליונה למדרגה מתחתיה. המדרגה העליונה נקראת "עילה", כלומר שהיא "סיבה" (גורם) למדרגה מתחתיה, הנקראת "עלול" – "מסובב" (תוצאה).

תִּמְדִּירָגוֹת – על-ידי ירידת הדיבור ממדרגה למדרגה, בְּצְמִצּוּמִים רַבִּים וְשׁוֹנִים, – המצמצמים את ה"אור" וה"חיות" האלקי של הדיבור, עַד שִׁיּוּבְלּוֹ הַבְּרוּאִים לְקַבֵּל חַיּוֹתָם וְהַתְהוּוֹתָם מִמֶּנּוּ – מדיבורו של הקב"ה, וְלֹא יִתְבַּלּוּ בְּמִצִּיאוֹתָ, – שכן, אם ה"חיות" של הדיבור, לא היתה מתצמצמת כל כך, אלא היתה מאירה בהתגלות כפי שהיא, היו הנבראים מאבדים את מציאותם לגמרי לגבי החיות האלקית.

ברם, הרי הכוונה העליונה היא שהנבראים ירגישו את עצמם כ"מציאות", ועל-ידי עבודתם העצמית יגיעו להתבטלות לאלקות – לכן על ה"חיות" לעבור צמצומים רבים; וכפי שיוסבר להלן, כמה מתבטאות השפעתם של הצמצומים: וְכָל הַצְמִצּוּמִים הֵם בְּחֵינַת "הַסְתֵּר פְּנִים", – פנימיות החיות האלקית – מסתרת: לְהַסְתִּיר וְלַהַעֲלִים הָאִזְר וְהַחַיּוֹת הַנִּמְשָׁךְ מִדְּבִיּוֹר יִתְבַּרְךָ, שֶׁלֹּא יִתְגַלֶּה בְּבְחֵינַת גְּלוּי רַב – שאז היה זה באופן שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הַתְּחַתּוֹנִים – הנבראים שבעולמות התחתונים, לְקַבֵּל – חיותם, וְלָכֵן – מחמת

ליקוטי אמרים

העולמות כמו שהיה מיוחד עמו קודם בריאת העולמו' ואין שום שינוי כלל לפניו ית' אלא אל הברואים המקבלים חיותם מבחי' דבורו ית' בבחי' יציאתו כבר אל הפועל כבריאת העולמות שמתלבש בהם להחיותם ע"י השתלשלו' מעלה לעלול וירידת המדרגו' בצמצומים רבים ושונים עד שיוכלו הברואים לקבל חיותם והתהוותם ממנו ולא יתבטלו במציאות וכל הצמצומים הם בחי' הסתר פנים להסתיר ולהעלים האור והחיות הנמשך מדבורו ית' שלא יתגלה בבחי' גילוי רב שלא יוכלו התחתונים לקבל ולכן ג"כ נדמה להם אור וחיות הדבור של מקום ב"ה המלוכבש בהם כאלו הוא דבר מובדל ממהותו ועצמותו ית' רק שנמשך ממנו ית' כמו דבור של אדם מנפשו. אך לגבי הקב"ה אין שום צמצום והסתר והעלם מסתיר ומעלים לפניו וכחשכה כאורה כדכתיב גם חשך לא יחשיך ממך וגו' משום שאין הצמצומים והלבושי' דבר נפרד ממנו ית' ח"ו אלא כהדין קמצא דלבושי' מיניה וביה כמ"ש כי ה' הוא האלהים וכמ"ש במ"א ולכן קמיה כולא כלא חשיב ממש:

6. תהלים קלט, יב. 7. בראשית רבה, כא, ה. 8. דברים ד, לה. 9. ראה לקמן שער היחוד והאמונה פרק ו.

מהווים הסתרה, ולכן כל העולמות והנבראים הם אין ואפס לגבי הקב"ה, כאילו אינם במציאות ממש, ורק בנבראים "פועלת" ההסתרה, שיוכלו לקבל את הבריאה כ"מציאות" – מן הראוי להוסיף סיפור קצר מהמגיד מקונוניץ: לפני הסתלקותו אמר המגיד מקונוניץ לבנו: ...אין לי כבר גוף כלל. תפס הבן בידו ואמר לו: אבא, הריני מרגיש שאכן יש לך גוף! ענה לו אביו: – מפני שאתה ממשש עם גוף – לכן אתה מרגיש גוף.. כלומר, לאמיתו של דבר גופו איננו מציאות של גוף כלל, רק זאת, שמחמת שממששים עם גוף – מרגישים גוף.

שאפשר לנבראים להרגיש את עצמם כ"מציאות", נובע מכך, שכלפיהם מהווים הצמצומים והעלמות, הסתרה על ה"אור" וה"חיות" האלקית – דבר זה ניתן להם מקום להחשיב את עצמם ל"יש" ול"מציאות" – אך, לגבי הקב"ה אין הצמצומים והעלמות מסתירים כלל, ממילא "כולא קמי" כלא חשיב ממש – כל המציאות של עולמות ונבראים הם ממש אין ואפס; ואין הם "פועלים" שום שינוי באחדותו המוחלטת של הקב"ה – הוא יחיד ומיוחד אחרי שנבראו העולמות כמו לפני שנבראו. ביחס למה שלמדנו שלגבי הקב"ה אין הצמצום וההעלם

~ יום שישי ט' שבט ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כז, פרק כב רק... עד עמ' 54, העלוין ב"ה.

פְּרָק כַּב. בְּפָרֵק הַקּוּדֵם הַסְּבִיר רַבְּנוּ הַזֵּקֵן שְׁאִין דִּיבּוּרוֹ שֶׁל הַקְּב"ה דּוּמָה לְדִיבּוּרוֹ שֶׁל אָדָם: כְּשֶׁאָדָם מוּצֵא דִיבּוּר מִפִּי, נִרְאֶה הַדִּיבּוּר כְּדָבָר לְעֵצְמוֹ, נִפְרָד מִשּׁוֹרְשׁוֹ, ה"שְׁכֵל" שֶׁבִּמּוֹחַ וְהַתְּשׁוּקָה שֶׁבֵּלֵב. אֵךְ, בִּיחֹס לְדִיבּוּרוֹ שֶׁל הַקְּב"ה לֹא שֵׁיךְ

לומר שהוא נפרד מהקב"ה. כי, הרי לא יתכן דבר שמחוץ להקב"ה. ולכן, דיבורו של הקב"ה מאוחד תמיד בשורשו ובטל אליו. דיבורו של הקב"ה נקרא גם הוא בשם "דיבור", בגלל תכונה אחרת שישנה בדיבור, והיא – גלגול את אשר בהעלם

ליקוטי אמרים

פָּרֵק כַּב רֵק שֶׁהַתּוֹרָה דְּבָרָה כִּלְשׁוֹן ב"א וְנִקְרָא

בְּתוֹרָה דְּבּוּרוֹ שֶׁל מִקוֹ' ב"ה בְּשֵׁם דְּבוּר מִמֶּשׁ כְּדִבּוּרוֹ שֶׁל אָדָם לִפִּי שְׁבִאֲמַת כֶּךָ הוּא דְרָךְ יִרְדָּת וְהַמְשַׁכַּת הַחַיּוֹת לְתַחְתּוֹנִים בְּצַמְצוּמִים רַבִּים וְעֵצוּמִים מִיָּנִים מִמִּינִים שׁוֹנִים לְהַבְרָאוֹת מֵהֶם בְּרוּאִים רַבִּים מִיָּנִים מִמִּינִים שׁוֹנִים וְכ"כ גִּבְרוּ וְעֵצְמוּ הַצַּמְצוּמִים וְהַסְתֵּר פְּנִים הָעֵלְיוֹנִים עַד שְׁיֻכְלוּ לְהַתְּהוּוֹת וְלְהַבְרָאוֹת גַּם דְּבָרִים טְמֵאִים וְקְלִיפּוֹת וּס"א וְלִקְבֵּל

אלא שאין זה אמור ביחס שבין הדיבור לגבי הקב"ה, אלא זה מתבטא כך רק לגבי הנבראים, כפי שיוסבר להלן, שזה – דְרָךְ יִרְדָּת וְהַמְשַׁכַּת הַחַיּוֹת – הַאֲלֵקִית, לְתַחְתּוֹנִים, – לְנִבְרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים, הִרִי הַמְשַׁכָּה זֶה הִיא הַצַּמְצוּמִים רַבִּים וְעֵצוּמִים, – הַחַיּוֹת

האלקית מתמעטת יותר ויותר ונהיית מוגבלת מאד, על-ידי הצמצומים הרבים, מִיָּנִים מִמִּינִים שׁוֹנִים, – סוגי צמצומים שונים, וזאת כדי לְהַפְרָאת מֵהֶם בְּרוּאִים רַבִּים, מִיָּנִים מִמִּינִים שׁוֹנִים, – השוני שבסוגי הברואים הרבים, מקורו בצמצומים השונים שבאור וחיות האלקית. וְכִלְכֵּךְ גִּבְרוּ וְעֵצְמוּ הַצַּמְצוּמִים וְהַסְתֵּר פְּנִים הָעֵלְיוֹנִים, – פנימיות ה"חיות" שלמעלה, נסתרת לגמרי, עַד שְׁיֻכְלוּ לְהַתְּהוּוֹת וְלְהַבְרָאת גַּם דְּבָרִים טְמֵאִים וְקְלִיפּוֹת וּסְטְרָא אַחְרָא, – לו היו אלה רק צמצומים רבים בלבד, אפילו הריבה מאד צמצומים, כדי שה"אור" וה"חיות" האלקית יתגלה למטה יותר ויותר, הרי למרות זאת לא היו נבראים מה"אור" – דברים טמאים, קליפות וסטרא אחרא. אלא, על-ידי התגברות הצמצומים, כלומר: על-ידי צמצומים כאלה שה"אור" מוסתר בהם לגמרי – אפשר להיברא דברים טמאים וסטרא אחרא,

המחשבה. ענין זה של גילוי ההעלם – קיים גם בדיבור שלמעלה. כמו עשרה המאמרות, שבהם נברא העולם, הרי הם התגלות ה"אור" וה"חיות" האלקית לברוא בהם עולמות ונבראים. כך גם שאר הדיבורים האלוקיים שבתורה, נביאים וכתובים, הם ההתגלות לנביאים במחזה נבואתם. ואילו ענין הפירוד וה"מציאות" שבדיבור שלמעלה – אינו שייך בדיבור שלמעלה. בפרק הבא, אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן – התורה הרי קוראת לדיבורו של הקב"ה בשם "דיבור", ומאחר שדיבורו של האדם מייצג את ענין הפירוד, לאור העובדה שהוא נפרד משורשו – לכן עלינו לומר שגם בדיבור שלמעלה קיימת תכונה זו. ברם, לא לגבי הקב"ה, אלא לגבי הנבראים. כלומר: מהדיבור שלמעלה נוצרים נבראים כאלה שבהרגשתם הם "מציאות" לעצמם ונפרדים מקדושתו של הקב"ה, והם – ה"קליפות" וה"סטרא אחרא". רֵק שְׁתַּתְּוֹרָה

1. ברכות כב, א.

פנימיותו וחיותו של האדם. כִּד – גם, לְמַעַלָּה, בְּחִינַת "פְּנִים" הוא פְּנִימִית הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן וְחִפְצוֹ הָאִמְתִּי, אֲשֶׁר חֲפִץ ה' לְהַשְׁפִּיעַ חַיּוֹת לְכָל הַקְּרוֹב אֵלָיו מִסְמְרָא דְקַדְשָׁה; – מצד הקדושה, אֲכַל הַסְמְרָא־אֲחָרָא וְהַמְמָאָה הִיא תוֹעֵבַת ה' אֲשֶׁר שָׂנֵא, וְאֵינוֹ מִשְׁפִּיעַ לָהּ – ל"סְטְרָא אַחְרָא", חַיּוֹת מִפְּנִימִית הַרְצוֹן –

העליון, וְחִפְצוֹ הָאִמְתִּי אֲשֶׁר – נִאֲמַר שֶׁהַקְּב"ה חֲפִץ בָּהּ – ב"סְטְרָא אַחְרָא", חֶסֶד־שְׁלוֹם, כִּי אִם כְּמֵאן דְּשָׂדֵי בְּתַר כְּתַפּוּי לְשׁוֹנְאוֹ שְׂלֵא בְּרְצוֹנוֹ, – כְּמִי שֶׁמְשַׁלֵּךְ דְּבַר לְשׁוֹנְאוֹ, מֵאֲחֹרֵי כְּתַפּוּ, שְׂלֵא מְרְצוֹנוֹ הַטּוֹב. כֵּךְ גַּם הַשְּׁפַעַת חַיּוֹת הַקְּדוּשָׁה לְסְטְרָא־אַחְרָא – אֵינָה בָּאָה מֵתוֹךְ רְצוֹן טוֹב, רַק בְּדִי לְהַעֲנִישׁ –

באמצעות הקליפה, אֵת הַרְשָׁעִים, – הנמשכים אחרי הקליפה וה"סְטְרָא אַחְרָא" ומקבלים השפעתם מהן, וְלִתְּנָן שְׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים דְּאִבְפִּיין לְסְמְרָא־אַחְרָא; – הכופים וכובשים את ה"סְטְרָא אַחְרָא" ומושלים עליה. לשם כך נזקקים ל"סְטְרָא אַחְרָא", כדי שיהיה ענין הבחירה, וכתוצאה מכך העונש המתאים לרשעים והשכר המתאים לצדיקים – משום כך נותנים "חיות" ל"סְטְרָא אַחְרָא". וְזֶה – צוּרָה זוֹ שֶׁל הַשְּׁפַעָה, נִקְרָא בְּחִינַת "אַחֲרָיִם" דְּרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרִוְדֵי־הוּא. – לכן הם נקראים אלקים אחרים, כי יניקת ה"חיות" שלהן היא מבחינת "אחוריים".

וְלִקְבֹּל – ושהדברים הטמאים יקבלו חַיּוֹתֵם וְקִיּוּמֵם מִדְּבַר ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ יִתְבַרְךְ בְּהַסְתֵּר פְּנִים וְיִרִידַת הַמְּדַרְגּוֹת. וְלִכְּן נִקְרָאִים – הקליפות, "אַלְהִים אַחֲרִים", מִפְּנֵי שֶׁיִּנְיַקְתֶּם וְחַיּוֹתֵם – שהן יונקות מהקדושה, כי הרי כל דבר מן ההכרח שיקבל חיותו מהקדושה.

ליקוטי אמרים

חיותם וקיומם מדבר ה' ורוח פיו ית' בהסתר פנים וירידת המדרגות ולכן נקרא אלהים אחרים מפני שיניקתם וחיותם אינה מבחי' פנים אלא מבחי' אחוריים דקדושה ופי' אחוריים כאדם הנותן דבר לשונאו שלא ברצונו שמשליכו לו כלאחר כתפו כי מחזיר פניו ממנו משנאתו אותו כך למעלה בחי' פנים הוא פנימיות הרצון העליון וחפצו האמיתי אשר חפץ ה' להשפיע חיות לכל הקרוב אליו מסמרא דקדושה אבל הס"א והטומאה היא תועבת ה' אשר שנא ואינו משפיע לה חיות מפנימית הרצון וחפצו האמיתי אשר חפץ בה ח"ו כ"א כמאן דשדי בתר כתפוי לשונאו שלא ברצונו רק כדי להעניש את הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקי' דאכפייין לס"א וזה נקרא בחי' אחוריים דרצון העליון ב"ה.

אחר שממנו יהיה להם תענוג – ובלשונו של ה"תניא": וּפְרִוּשׁ "אַחֲרִים", – הוא: בְּאֲדָם הַנּוֹתֵן דְּבַר לְשׁוֹנְאוֹ שְׂלֵא בְּרְצוֹנוֹ, – שלא ברצונו הישיר, אלא הוא נותן לו את הדבר מטעם צדדי, שאז צורת הנתינה היא: שְׁמִשְׁלִיכוֹ לוֹ בְּלֵאֲחֵר כְּתַפּוּ, כִּי מִחֲזִיר פְּנָיו מִמְּנוֹ מִשְׁנֵאתוֹ אוֹתוֹ; – שכן, תנועת ותנודת הגוף מקורן בתנועה כפי שהיא מתבטאת בנפש; ומאחר שקיימת בנפש שנאה כלפי אותו איש, והנתינה לו היא שלא מתוך רצון אמיתי, אלא מתוך חיצוניות רצונו – לכן, זה מתבטא גם בתנועה הגופנית בשעת הנתינה: הוא מפנה את פניו ממנו בשעת מעשה. שכן, הפנים הוא המקום בו משתקפת

~ שבת קודש י' שבט ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 54, והנה רצון העליון... עד עמ' כח, תמיד:

– רצון זה, שוֹרָה כָּלֵל עַל הַסְמְרָא־אַחְרָא, וְגַם בְּחִינַת "אַחֲרָיִם" שֶׁל רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן – המחיה אותן, כִּאֲמֹר, אֵינוֹ מְלַבֵּשׁ – בפנימיות, בְּתוֹכָהּ – ב"סְטְרָא

ליקוטי אמרים

והנה רצון העליון בבחי' פנים הוא מקור החיים המחיה את כל העולמות ולפי שאינו שורה כלל על הס"א וגם בחי' אחוריים של רצון העליון אינו מלוכב בתוכה ממש אלא מקיף עליה מלמעלה לכך היא מקום

וְהַנְּהָ, רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּבְחִינַת "פְּנִים", – פנימיות הרצון העליון, מה שהקב"ה רוצה את הדבר עצמו, הוא מְקוֹר הַחַיִּים הַמְּחִיָּה אֵת כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְלִפִּי שְׂאִינוֹ

2. "אחרים" יש בו דמיון מילולי ל"אחוריים". 3. דברים יב, לא.

לחלוטין, והיא נמצאת בהן בבחינת גלות. בגלל "חיות" זו – הן נקראות "אלקים אחרים", לא רק מפני שהן מקבלות מ"אחוריים", אלא מפני שהן מחזיקות את עצמן ל"עבודה זרה" וכופרות באחדותו של הקב"ה – כפי שיוסבר להלן: **כִּי מֵאַחַר שְׂאוֹר וְחַיּוֹת**

דְּקִדְשָׁה – ה"חיות" הפנימית, הוא **בְּבַחֲיִינָה גְלוּת בְּתוֹכָהּ** – אינה בטילה כלל לגבי קדושת הקדוש-ברוך-הוא;

וְאִדְרַבָּהּ, מִגְּבִיּוֹת עֲצָמָה בְּנִשְׂרָהּ, לֹוֹמֵר: "אֲנִי וְאֶפְסִי עוֹד", ו**כְּמֵאמֶר**: – שאמר

פרעה: **"יֵאָדָר לִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי"**. – ה"יאור" – הנילוס – הוא שלי, ואני עשיתי את עצמי, ולכן

אָמְרוּ רַ"ל, שְׁנִפְסוֹת הַרוּחַ שְׁקוּלָה בְּעִבְדוּתָהּ זָרָה מִמֶּשׁ, כִּי עָקַר וְשָׂרֵשׁ שֶׁל עֲבֹדְהָ זָרָה

הוּא מֵה שֶׁנֶּחֱשֵׁב – הוא מחשיב את עצמו, לדבר **בְּפָנָי עֲצָמוֹ, נִפְרָד**

מִקְדְּשָׁתוֹ שֶׁל מְקוֹם, – של הקב"ה, ולא בפירה בה' לְגַמְרִי, – כלומר, גם כשלא כופרים לגמרי בהקב"ה, אלא רק מחשיבים את עצמם לדבר בפני עצמו, כמו ה"קליפות"

וה"סטרא אחרא" הנקראות "עבודה זרה", שכפי שלמדנו, הן אינן כופרות בהקב"ה לגמרי, אלא **בְּדִאֲתֵיָא** – כמו שאנו מוצאים, **בְּנִמְרָא דְקָרוּ לֵיהּ "אֱלֹהֵי דְאֵלֵהוּ"**, –

ה"קליפות" וה"סטרא אחרא" קוראות להקב"ה "אלקא דאלקיא" – הרי שהן מודות בהקב"ה, שהוא אלקא דאלקיא, ובכל זאת זה נקרא "עבודה זרה" ו"אלקים אחרים". **אֲלָא שְׁגָם הֵם מַחֲשִׁיבִים עֲצָמָם לִישׁ וְדָבָר בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וּבִזְוָה**

– במה שהן מחשיבות את עצמן ל"יש", הן **מִפְרִידִים אֶת עֲצָמָם מִקְדְּשָׁתוֹ שֶׁל מְקוֹם בְּרוּךְ-הוּא, מֵאַחַר שְׂאוֹן – הן, בְּטִלָּים לֹו יִתְבַּרְךָ, כִּי אֵין קְדֻשָׁה עֲלִיזָנָה שׁוֹרָה אֱלָא עַל מַה שְׁבִטְלָ לֹו יִתְבַּרְךָ בְּנִזְכָּר לְעִילָי, וְלִכֵּן נִקְרָאִים –**

הקליפות ו"סטרא אחרא", **"טוֹרֵי דְפְרוּדָא" –** הרי הפירוד, **בְּזִהָר תְּקִדוּשָׁה, –** אלה שמחזיקים את עצמם ל"מציאות" ומגביהים את עצמם כהרים ומרגישים את עצמם נפרדים מהקב"ה. **נְהָרֵי זֹו –** יש בכך משום **בְּפִירָה בְּאֲחֻדוּתוֹ הָאֲמִתִּיתָה, –** של הקב"ה, שהיא – **דְּבִלָא קַמְיָה בְּלָא חֲשִׁיב,**

אחרא", **מִמֶּשׁ, אֱלָא מְקִיף עֲלֵיהּ מְלַמְעֵלָה, –** בלבד, כמו שמקיפים דבר מלמעלה, **לְכָד –** לכן, היא – ה"סטרא אחרא", **מְקוֹם הַמִּיתָה וְהַטְּמֵאָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ, כִּי מַעַט מוֹעֵד –** המעט מן המעט, **אוֹר וְחַיּוֹת, שְׂיוֹנְקָת וּמְקַבְּלָת לְתוֹכָהּ**

מִבְּחִינַת "אֲחֻרִּים" דְּקִדְשָׁה שְׁלַמְעֵלָה, הוּא בְּבַחֲיִינָה גְלוּת מִמֶּשׁ בְּתוֹכָהּ, בְּסוּד גְלוּת חֲשִׁיבָנָה הַנִּזְכָּר לְעִילָי.

– ש"חיות" הקדושה נמצאת כביכול בגלות בתוך הקליפות, ולכן נקרא בשם "אלהים אחרים", – לא רק מחמת הטעם האמור, שהם מקבלים את "חיותם"

מבחינת "אחוריים", כי **אִם: שְׁהִיא עֲבֹדְהָ זָרָה מִמֶּשׁ וּבְפִירָה בְּאֲחֻדוּתוֹ שֶׁל מְלַךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים**

הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, – הסברת הדברים: בכל נברא נמצאים שני סוגי חיות – "חיות"

המתלבשת א. בפנימיותו של הנברא ומתאחדת אתו. חיות אלקית זו, מצומצמת ומתאמת לפי מדתו של הנברא, עד כמה שהוא יכול לקלוט.

ב. "חיות" המחיה ומשפיעה בנברא בצורה "מקיפה". חיות אלקית זו, איננה מצומצמת לפי מימדי הנברא ואינה מתלבשת בו; אלא בצורתה היא, כפי שהיא למעלה מהתלבשות בנברא – היא משפיעה ומחיה את הנברא. ל"קליפות" ול"סטרא

אחרא" גם כן שני סוגי חיות אלה. סוג ה"חיות" השני, בקליפות ו"סטרא אחרא", מאחר שהוא בא אליהן בבחינת "מקיף", אין הוא מפריע ל"מציאותן", הן יכולות להחזיק את עצמן ל"יש", ואינן צריכות להכחיש "חיות" זו, למרות שהן יודעות שהן נבראו מ"חיות" זו (כפי שנאמר להלן, שהן קוראות להקב"ה "אלקא דאלקיא": הן חושבות את עצמן ל"מציאות", ל"אלקיא", למרות שהן עצמן מכירות שיש להן "אלקא" שברא אותן). מחמת חיות אלקית זו, הן נקראות "אלקים אחרים", מפני שהן מקבלות את חיותן מבחינת אחוריים. ואילו סוג ה"חיות" המתלבש בפנימיות, שאם היו

ה"קליפות" וה"סטרא אחרא" מודות ב"חיות" זו, היתה בכך משום סתירה ל"מציאות" שלהן, כי "חיות" זו היא הרי "עצמותו" של הנברא עצמו – "חיות" זו, הן מכחישות

ה"קליפות" וה"סטרא אחרא" מודות ב"חיות" זו, היתה בכך משום סתירה ל"מציאות" שלהן, כי "חיות" זו היא הרי "עצמותו" של הנברא עצמו – "חיות" זו, הן מכחישות

ה"קליפות" וה"סטרא אחרא" מודות ב"חיות" זו, היתה בכך משום סתירה ל"מציאות" שלהן, כי "חיות" זו היא הרי "עצמותו" של הנברא עצמו – "חיות" זו, הן מכחישות

של הקב"ה, נבראים כאלה, כמו "קליפות" ו"סטרא אחרא", המרגישים את עצמם כדבר נפרד מהקב"ה. לכן, נקרא הדיבור שלמעלה בתורה, בשם "דיבור", כי ענין הפירוד (המציין את הדיבור שלמטה) קיים גם בדיבור שלמעלה, אלא שהוא רק

בשייכות לנבראים ולהרגש שלהם כלפי שורשם. ואילו לגבי הקב"ה – אין שום דבר שנפרד ממנו.

– לגבי הקב"ה הכל נחשב לכלום, וּבְטֵל פְּאַמֶּת לֹא יִתְפָּרֵד וְלִרְצוֹנוֹ, הַמְחִיָּה אֶת כָּלָם וּמְהִיָּה אוֹתָם מֵאֵין לֵישׁ תְּמִיד: – מאחר שאחדותו האמיתית של הקב"ה היא שהכל בטל אליו, הרי שההיחשבות ל"יש" ול"מציאות" – יש בה משום

כפירה באחדותו של הקב"ה. ולכן גסות הרוח שוה ל"עבודה זרה". הרי, שאחרי צמצומים רבים ושונים, נבראו בדיבורו

ליקוטי אמרים

כלא השיב ובטל באמת לו ית' ולרצונו המחיה את כולם ומחיה אותם מאין ליש תמיד:

אגרות קודש

ב"ה ג' שבט, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו ממוצש"ק.

(א) איך לזכות להצלחה בלימודים ולעזר השם גדול בזה.

ידוע מאמר חז"ל, יגעת ולא מצאת אל תאמין, ז. א. שבאם יתייגע בלימוד תוה"ק בטוח הוא שימצא ויצליח ואין הדבר תלוי אלא ברצונו החזק בזה, ובכדי להגדיל עזר השי"ת בזה שאז תגדל גם ההצלחה ויתמעטו הקישוים בזה, הנה יפריש לצדקה בכל יום חול לפני תפילת הבקר, ואמירת השיעור תהלים חדשי בכל יום גם בש"ק ויום טוב לאחר תפילת הבקר, ומה טוב שישמור גם השיעורים דחומש ותניא הידועים, אשר כ"פ שמענו מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נגבי"מ זי"ע ששויים הם לכל נפש וסגולה לכו"כ ענינים.

(ב) כיון שנצטווינו עבדו את ה' בשמחה, מה לעשות כשנכנסים קצת לעצבות.

הנה יעיין ברמב"ם סוף הלכות לולב, שמשם מובן איך שכל אדם בכל מעמד ומצב אפשר לו להיות בשמחה בעת עבודתו את בוראו, ולא רק שאפשר אלא שעבודה גדולה היא מוכרחת ועיקרית. והעצה איך להפטר מעצבות ולשוללה, מבוארת בתניא קדישא בכ"מ (כמצוין שם במפתח), והי רצון שיבשר טוב בכל האמור ואשר מוסיף בלימוד תוה"ק והמאור שבה זוהי פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליטא

מזכיר

לוח היום יום ...

ה'תש"ג

ד שבט

יום ראשון

יום
ראשון

שיעורים. חומש: בא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: כג-כח.
תניא: פרק יז. ובוה . . . כג מצותיו ותורתו.

מצרים הוא לשון מצר וגבול. גלות מצרים ברוחניות, הוא מה שנפש הבהמית מגבלת ומסתרת על הנפש האלקית, עד שנפש האלקית מתצמצמת כל כך שנעשה בקטנות והעלם. ויציאת מצרים הוא הסרת המצר והגבול. והינו דהשכל שבמת מאיר בלב במדות טובות בפעל ממש.

ה'תש"ג

ה שבט

יום שני

יום
שני

שיעורים. חומש: בא, שני עם פירש"י.
תהלים: כט-לד.
תניא: וזה כל . . . הרמ"ז שם.

א מענש דארף מרבה זיין אין זאגען אותיות התורה (זאגען תהלים, חזרן משניות) ווען און וואו ער קען, בכדי צו שטארקען דעם קיום העולם, בכדי מציל צו זיין זיך פון חיבוט הקבר און כף הקלע, און זוכה צו זיין צו אלע העכסטע גילויים.

— תרגום —

האדם צריך להרבות באמירת אותיות התורה (לומר תהלים, לשנן משניות) מתי והיכן שיש, כדי לחזק את קיום העולם, בכדי להציל את עצמו מחבוט הקבר וכף הקלע, ולזכות לכל הגלויים הנעלים ביותר.

ה'תש"ג

ו שבט

יום שלישי

יום
שלישי

שיעורים. חומש: בא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: לה-לח.
תניא: והיא בחי' . . . כמ"ש במ"א.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב ששמע בשם רבנו הזקן, שכל המחברים עד ה"ז והש"ך [=ה"טורי זהב" וה"שפתי כהן], באורים על ה"שלקן ערוך", והם בכלל, עשו החבורים שלהם ברוח הקדש. וענין רוח הקדש, איתא בקרבן העדה סוף פרק ג' דשקלים, שזהו שמגלים לו רזי תורה, שזהו מבחינת העלם דחכמה.

יום רביעי	יום רביעי	ז שבט	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בא, רביעי עם פירש"י. תהלים: לט-מג. תניא: פרק יח. ולתוספות . . . 46 גם דחילו.		
	בהיות אדמו"ר הזקן בן תשע שנה - למד חכמת ההנדסה והתכונה. בן עשר - סדר לוח על חמש עשרה שנה. בהיותו בן שנים עשר - נודמן שלמד ברבים הלכות קדוש החדש ל"הרמב"ם, ולא מצאו הגאונים, שהיו באותו מעמד, ידיהם ורגליהם בבית המדרש.		

יום חמישי	יום חמישי	ח שבט	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בא, חמישי עם פירש"י. תהלים: מדרמח. תניא: והענין . . . כד גלגולים.		
	בפרט בזמן הזה אשר בחדשי השם יתברך אנו עומדים על סף הגאולה, עלינו להתאמץ בכל מיני אמוץ, לחזק כל עניני הדת בהדור מצוה, ולשמר את כל המנהגים מבלי לתור אף כל שהוא, ומצוה וחובה על כל רב בישראל, להודיע לקהל עדתו כי הצרות והיסורים חבלי משיח המה, וה' אלקינו דורש מאתנו תשובה לתורה ומצות, שלא נעכב ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.		

יום שישי	יום שישי	ט שבט	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בא, ששי עם פירש"י. תהלים: מט-נד. תניא: הנה החכמה . . . ומובן.		
	כשסיים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] הש"ס בפעם השלישית, אמר מאמר דא"ה, ותכנו - מהו "הדרן". בשנת האבלות אחרי אמו סים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ש"ס משנה לסוף י"א חדש, וליום היארצייט [=יום השנה] - כל הש"ס.		

שבת קודש	שבת	י שבט	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בא, שביעי עם פירש"י. תהלים: נה-נט. תניא: פרק יט. ולתוספות . . . בלב כלל.		
	תו"א ד"ה למען תהי' סוף סעיף המתחיל אמנם, "לא ישבות יומם מלראות" צ"ל "לא ישבות יומם ולילה מלרצות". אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נ"ע) בהיותה כבת שמונה עשרה שנה - בשנת תרי"א - חלתה, וציוה הרופא אשר תאכל תיכף בקומה משנתה, אמנם היא לא		

חפצה לטעום קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה אדמו"ר הצ"צ, אמר לה: א איד דארף זיין געזונד און א בעל כח. אויף מצות שטייט וחי בהם, איז דער טייטש וחי בהם, מען דארף אריינבריינגען א חיות אין מצות. בכדי אז מען זאל קענען אריינבריינגען א חיות אין מצות, מוז מען זיין א בעל כח און זיין בשמחה. וסיים: דו דארפסט ניט זיין קיין ניכטערע. בעסער עסען צוליב דאווענען ווי דאווענען צוליב עסען. וברכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג ונפטרה י' שבט תרע"ד). – מאמר זה אמר אדמו"ר לאחד על יחידות, והוסיף: און מען דארף עס טאן בשמחה.

תרגום

"תורה אור" דבור המתחיל "למען תהיה" סוף סעיף המתחיל "אמנם": "לא ישובות יומם מלראות", צריך להיות "לא ישובות יומם ולילה מלרצות". אמר וקנתי (הרבנית מרת רבקה נשמתה עדן), בהיותה פבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א – חלתה, וצוה הרופא אשר תאכל תכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעם קדם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה, אדמו"ר הצ"צ, אמר לה: יהודי צריך להיות בריא ובעל כח. על מצות נאמר "וחי בהם", הפרוש וחי בהם; יש להחזיר חיות במצות. בכדי שיוכלו להכניס חיות במצות, חייבים להיות בעל כח ולהיות בשמחה. וסיים: אינך צריכה להיות 'על בטן ריקה'. עדיף לאכול כדי להתפלל, מלהתפלל כדי לאכול. וברכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג, ונפטרה י' שבט תרע"ד). – מאמר זה אמר אדני אבי מורי ורבי (הרש"ב) לאחד על יחידות, והוסיף: ויש לעשות זאת בשמחה.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שבת קודש עמ' א

גמרא

12 אשת אב, ומדוע הא לית ליה קידושין בננוה – הלא לא חלו בה
13 קידושי אביו לפי שאין קידושין תופסים בחייבי כריתות ומיתות
14 בית דין והיא אינה נחשבת לאשתו. משיבה הגמרא: אלא כוונת
15 התנא שלא היתה אמו ראויה להנשא לאביו מחמת שהיא בכלל
16 אותם חייבי לאוין האסורים לו, ורבי יהודה סבר לה כרבי עקיבא
17 דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין, ולכן אינו חייב משום
18 איסור אשת אב.
19 הגמרא מקשה על האמור שרבי יהודה סובר בזה כרבי עקיבא:
20 מתיב רב אושעיא, שנינו במשנה במסכת יבמות (כ.), יבמות
21 האסורות ליבם מחמת איסור מצוה ואיסור קדושה, הרי הן
22 חולצות ולא מתייבמות,

1 שנינו במשנה שלרבי יהודה הבא על אמו אינו חייב משום אשת
2 אב. הגמרא מביאה ברייתא החולקת על המשנה בדעת רבי
3 יהודה: תניא, רבי יהודה אומר, אם לא היתה אמו ראויה להנשא
4 לאביו, בנה שבא עליה בשוגג אינו חייב משום איסור אשת אביו,
5 אלא משום איסור הבא על האם בלבד, אבל אם היתה ראויה
6 להנשא לאביו, בנה שבא עליה חייב גם משום איסור אשת אב.
7 ושלא כתנא במשנה שכתב שלעולם אינו עובר על איסור זה.
8 שואלת הגמרא: מאי אינה ראויה לו, אילימא שאסורה להנשא
9 לו מחמת שהיא בכלל אותם חייבי כריתות ותייבי מיתות בית דין
10 האסורים לו, מפלג דרבנן החולקים על רבי יהודה סברי דאף על
11 גב דאינה ראויה להנשא לו, בנה שבא עליה חייב גם משום איסור

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ד' שבט ~

תפקידם של הדיינים

ולנקוט בפעולות לשם כך. אולם בארץ ישראל ישנה מצוה נוספת (וכדברי הרמב"ם בהלכה ב שמצוה זו נוהגת רק בארץ ישראל) הנלמדת מהכתוב "שופטים ושוטרים תתן לך", כפי שביאר הרמב"ם בספר המצוות (מ"עקטו): "למנות דיינים להוציא לפועל ציווי התורה, ויכריחו את הנוטים מדרך האמת ללכת בה, ויצוו על הטוב ויזהירו מן הרע". כלומר, על בית הדין מוטל לא רק ליישב סכסוכים הבאים לפניהם אלא לדאוג להעמדת משפטי התורה על תילם, וכשמגיע לפניהם דין תורה תפקידם אינו מסתכם בהוראת הדין אלא עליהם לדאוג לאכיפתו, במידת הצורך, על ידי השוטרים המשמשים כשליחיהם (מצות המלך ח"ב עמ' שפט).

וכן כתב אדמו"ר הזקן (שו"ע הל' שיחיה ק"א סק"ז): "שחייבים (הדיינים) לטרוח ולכוף בעצמם לקיים הפסק אם יש לאל ידם בחרמות ונידויים ולצוות לשוטרים, שזהו עיקר מצות הדיינים, כמו שכתוב שופטים ושוטרים תתן לך".

הלכות סנהדרין פרק א, הלכה א: **מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תִּזְכֹּר, לְמִנּוֹת שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים כָּכֵל מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל פֶּלֶךְ וְפֶלֶךְ, שְׁנֵאמַר: "שֹׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ"**.

הרמב"ם מונה את מינוי השופטים כמצות עשה, אולם יש מהראשונים (היראים) שלא מנה זאת במנין המצוות, ונראה כי לדעתו מינוי השופטים אינו אלא הקדמה לקיום המצוה לדון בדינים שבין אדם לחברו, כפי שמגדיר הרמב"ם בכמה מקומות "שציונו לדון בנוקי השור" (מנין המצוות מ"ע רלו), "לדון בדיני הבור" (שם רלו) ועוד.

ונראה כי לשיטת הרמב"ם המונה את מינוי השופטים כמצוה בפני עצמה יש בכך ענין נוסף מלבד המתחייב מהמצוה לדון בדיני ממונות, וכדברי הרמב"ן (בתחילת פרשת שופטים) בביאור החילוק בין תפקיד הדיינים בארץ ישראל ובחור"ל: "כי בחוצה לארץ אינם חייבים למנות להם בית דין, אבל כאשר יצעק המעוות (מי שנעשה לו עול) יעמדו עליו הראויים לשפוט... כלומר, תפקיד הדיינים בחור"ל הוא הוראת דיני התורה, אך אין מתפקידם לדאוג לקיום הדינים

~ יום שני ה' שבט ~

בית דין שהלך למקום אחר

ללכת אחר ראש בית הדין שהלך למקום אחר אלא הולכים למקום ישיבת סנהדרין (ויקדוהו בלא ראש בית דין).

וה'ברכי יוסף' (חור"מ סי' יא סק"ב) העיר על דבריו וכתב:

משמעות הגמרא (שם) היא שהלכה כאמימר שהשיב לרב אשי שאין הוכחה מהאמור לענין קידוש החודש, כי רק בקידוש החודש תיקנו שאין העדים צריכים ללכת למקום שראש בית הדין הלך, כי אם יטריחו אותם למקום אחר ימנעו מללכת להעיד על חידוש הלבנה, אבל לענין תביעת ממון יש ללכת אחר ראש בית הדין למקום שהלך.

ואמנם הרמ"א שינה וכתב את הדין במקרה שבית הדין הלך למקום אחר, לא כדברי אמימר שדינו אמור במקרה שראש בית הדין הלך למקום אחר. ויש לומר שגם רב אשי – שאינו מצריך ללכת אחר ראש בית הדין – מודה שבמקרה וכל בית הדין הלך למקום אחר, צריך ללכת אחריהם.

הלכות סנהדרין פרק ו, הלכה ז: **אם אמר המלוה: 'גִּלְחָ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל' - בּוֹפֵין אֶת הַלְוָה וְעוֹלָה עִמּוֹ, שְׁנֵאמַר: "[ו]עֲבַד לְוָה, לְאִישׁ מְלוֹחַ"**.

לדעת אמימר (ר"ה לא, ב) צריך ללכת אחרי ראש בית דין. ואם ראש הבית דין הלך למקום אחר, צריכים המוזמנים לבית דין להגיע למקום שנמצא בו. ודומה לכך פסק הרמ"א (חור"מ סי' יא סק"א) "הלך הבית דין למקום אחר צריך לילך אחריהם, ואם לא הלך מנדין אותו".

וה'ברכי יוסף' (לחור"מ בן חביב. ר"ה לא, ב):

הרמב"ם לא הביא הלכה זו כי לדעתו הלכה כרב אשי (ר"ה שם) החולק על אמימר וסובר שלא צריך ללכת אחר ראש בית דין שהלך למקום אחר אלא יש ללכת למקום הקבוע של בית הדין. והוכיח כן רב אשי מהנאמר במשנה לענין קידוש החודש כי עדים שראו את הלבנה בחידושה אינם צריכים

~ יום שלישי ו' שבט ~

כשכולם מחייבים – הנידון פטור

כולם לחובה, הרי מכך שפתחו לחובה מוכח שחייב, ולכן מחדש הרמב"ם שבכל זאת פוטרים אותו משום שאי אפשר לקיים בו חיפוש זכות.

וה'אור שמח' כתב שאמנם הדין אמור רק בסנהדרין גדולה ולא בסנהדרין קטנה, כי אם העדים העידו בפני סנהדרין קטנה ופתחו כולם לחובה אין טעם לפוטרו שהרי צריך לקיים בו מצות "וביערת הרע מקרבך". ואף שצריך לחפש לו זכות, הרי ניתן לקיים זאת על ידי בית דין אחר שידונו גם הם בעדות העדים ושמה חלקם יזכו אותו, ושוב נוכל ללכת אחר רוב המחייבים ולחייבו. ולכן בהכרח לומר שדין זה נאמר רק בבית דין הגדול שאחר שחייבו שוב אין אדם יכול לדון אחריהם (וכמבואר להלן ה"ג), ומאחר ש אי אפשר להלין את דינו ולחפש לו זכות, פוטרים אותו.

הלכות סנהדרין פרק ט, הלכה א: סְנֵדְרֵי שִׁפְתָחוּ בְּלִן בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת תִּחְלָה, וְאָמְרוּ בְּלִן 'תִּיב' - הָרִי זֶה פְּטוּר. בחלק מספרי הרמב"ם הגרסה היא "סנהדרי גדולה שפתחו כולם...". ולפי זה הדין נאמר דווקא בסנהדרין גדולה (של שבעים ואחד) ולא בסנהדרין קטנה (של עשרים ושלושה). וצריך ביאור: בדרך כלל, מלינים את הדין למחר כדי לחפש זכות על הנידון, אך כאשר כולם פסקו לחובה ואף אחד לא מצא לו זכות אין טעם להלין הדין. ואם כן, מה ההבדל בין סנהדרין קטנה לגדולה? ומבאר הרב"ז:

אכן, דין זה נאמר אף בסנהדרין קטנה אלא שכוונת הרמב"ם לחדש שכן הוא אפילו בסנהדרין גדולה, כי היה מקום לומר שבסנהדרין גדולה, מאחר ואין אחר דבריהם כלום, כיון שאם לא היה ברור להם שחייב לא היו פותחים

~ יום רביעי ז' שבט ~

אב ובנו יכולים לחתום על 'היתר מאה רבנים'?

כשניים. ויש שהסיקו מזה לענין ההיתר לשאת אשה נוספת, כי מאחר והדבר מותר במנין מאה רבנים, אין אב ובנו מצטרפים לכך (גור אריה יהודה אהע"ז סי' כב).

אך הרמב"ם כאן מחלק בין דיני ממונות לדיני נפשות וכותב שדיני ממונות הם בין הדינים שאב ובנו נחשבים כשניים ורק בדיני נפשות הם נמנים כאחד ויש לפרש טעמו משום שמדין תורה אף יחיד מומחה יכול לדון ורק מדרבנן צריך שלושה דינים (וכמבואר לעיל פ"ב ה"ג). ולפי זה, רק בדינים שבהם נדרש מדאורייתא מנין מסוים של דינים אין האב ובנו נמנים כשניים, אולם בדינים שבהם מדין תורה די בדין אחד ורק מדרבנן צריך מנין מסוים, ניתן לצרף אב ובנו כשניים.

ומזה יש להסיק לגבי היתר מאה רבנים כי מאחר וכל עיקרו הוא אינו מדין תורה אלא מתקנת רבינו גרשום, אב ובנו מצטרפים ונמנים כשניים (ראה בית יצחק אה"ע ח"א סי' ה, צבי תפארת ה, בתשובת שם משלמה ס"א).

הלכות סנהדרין פרק יא, הלכה ז: דִּינֵי מְמוֹנוֹת, וְכֵן הַטְּמָאוֹת וְהַטְּהָרוֹת - אָב וּבְנוֹ, הָרֵב וְתַלְמִידוֹ - מוֹנִין אוֹתָם בְּשְׁנֵיהֶם. וְדִינֵי נְפֻשׁוֹת, וּמִבּוֹת, וְקְדוּשַׁת הַתְּרֵשֶׁת, וְעֵבוֹר הַשְּׁגָה - אָב וּבְנוֹ, אוֹ הָרֵב וְתַלְמִידוֹ - מוֹנִין אוֹתָם בְּאֶחָד.

מבואר בהלכה זו כי לדינים מסוימים יכולים אב ובנו להצטרף למנין הדיינים והם נחשבים כשניים, ואילו לגבי דינים אחרים הם נמנים כדעה אחת.

ועל פי זה נחלקו הפוסקים בנוגע ל'היתר מאה רבנים' לשאת אשה נוספת על אשתו הראשונה (דבר שנסאר על ידי רבינו גרשום מאור הגולה, למעט מקרים חריגים כסכמת מאה רבנים) – האם אב ובנו יכולים להימנות על המתירים או שאינם נמנים אלא כאחד?

רש"י (סנהדרין לו, א) פירש כי כאשר נדרש מנין מסוים של דיינים (כגון שלושה לדיני ממונות או עשרים ושלושה לדיני נפשות) אין האב ובנו נמנים כשניים, אך בדיני איסור והיתר שאין בהם צורך במספר דיינים אלא אף יחיד יכול להורות בהם, ורק כשיש מחלוקת מכריעים על פי רוב הדעות – האב ובנו נמנים

~ יום חמישי ח' שבט ~

בין הורג נפש לשאר חייבי מיתת בית דין

אפשר לחייבם במיתה שאינה מארבע מיתות בית דין, אבל באחת מארבע מיתות בית דין (סקילה, שריפה, הרג בסיף וחרב) אפשר לחייבו אף שאינה המיתה שנתחייב בה.

ולפי זה הקשה ה'תוספות יום טוב' (סנהדרין פ"א מ"ז): מדוע משווה הרמב"ם את דין הרוצח לשאר חייבי מיתות בית דין שלגבי חייבי מיתות בית דין כתב "הורגין אותו עדיו בכל מיתה שיכולין להמית אותו בה", ובדומה לזה כתב לגבי רוצח "רודפין אחריו בכל דבר... עד שממיתין אותו"?

ומבאר ה'שושנים לדוד' (שם):

בשאר חייבי מיתות בית דין כתב הרמב"ם "הורגין אותו עדיו בכל מיתה" ולגבי רוצח שינה בלשונו וכתב "רודפין אחריו בכל דבר... עד שממיתין אותו" ודיוק לשון הרמב"ם מוכיח שסובר כדעת התוספות: בשאר חייבי מיתות בית דין הורגים אותו "בכל מיתה", היינו מיתה שהיא אחת מארבע מיתות בית דין (כי מתחילת הפרק דין הרמב"ם ב"ארבע מיתות שנמסרו לביתדין"), ואילו ברוצח שהורגים אותו "בכל דבר", היינו אפילו במיתה שאינה מארבע מיתות בית דין.

הלכות סנהדרין פרק יד, הלכה ח: מי שצמד על נפשו, ולא יכלו בית דין לאסרו אותו עד שימיתוהו במיתה שהוא חייב בה - הורגין אותו ערו בכל מיתה שיכולין להמית אותו בה... במה דברים אמורים? בשאר מחייבי מיתות בית דין, חוץ מן הרוצח. אבל הורג נפש שנגמר דינו - רודפין אחריו בכל דבר ויגיד כל אדם, עד שממיתין אותו.

הקשו התוספות (מכות ב, א ד"הכל הוומין):

שנינו בתוספתא (סנהדרין פ"ב) "כל חייבי מיתות שאי אתה יכול להמיתן במיתה הכתובה בהן אתה ממיתם בכל מיתה". ויש להבין, הרי נאמר בגמרא (סנהדרין מה, ב) שרק ברוצח וגואל הדם אם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בהם - אתה ממיתו בכל מיתה, ואין ללמוד מהם לשאר חייבי מיתות שאין להמיתם אלא במיתה הכתובה בהם!

ותירצו: מה שאמרו בגמרא שיש הבדל בין רוצח וגואל הדם לשאר חייבי מיתות הוא רק לענין זה שברוצח וגואל הדם אם אי אפשר להמית במיתה שנתחייבו "אתה ממיתו בכל מיתה", אפילו במיתה שאינה מארבע מיתות בית דין (כגון: לזרוק בו חץ - רש"י ב"מ לא, ב) ואילו בשאר חייבי מיתות, אי

~ יום שישי ט' שבט ~

בעלות האדם על גופו

רכושו הפרטי של אדם אסרה התורה לאבד ולהשחית (ש"ע אדה"ז הל' שמירת גרו"ג ובל תשחית סי"ד)!

ויש לבאר על פי דיוק לשון אדמו"ר הזקן בשולחנו (שם ס"ד): "אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו". ומזה מובן שאין זה רק איסור אלא הלכה בדיני קניינים שאין לאדם רשות ובעלות על גופו כי הגוף הוא קניינו של הקב"ה, אבל ממונו נמסר לרשות האדם ולבעלותו, אלא שמשום איסור כל תשחית אסור להזיק את הממון (לקוטי שיחות לר, עמ' 106 ובהע' 12). ועל פי הלכה זו, יש להעיר על המסופר שרבי אמנון ממגנצא חרץ את גורלו על עצמו באומרו להגמון שיחטכו את לשונו (אור זרוע ח"ב הל' ר"ה ס"י רעו). ו"צריך עיון אם אמיתית היא, כי אסור לחבול בעצמו. וידוע שכמה ענינים בשלשלת הקבלה מפורקקים ולא אמיתיים, וכמובא בכמה מקומות" (אגרות קודש ח"ט עמ' סה).

הלכות סנהדרין פרק יח, הלכה ו: גזרת הכתוב היא, שאין ממיתין בית דין, ולא מקלן את האדם, בהודית פיו, אלא על פי שנים עדים.

מדוע לא מועילה הודאת האדם לחייבו מיתה, כמו בממון ש"הודאת בעל דין כמאה עדים"? מבאר הרדב"ז:

"לפי שאין נפשו של אדם קניינו אלא קנין הקב"ה, שנאמר הנפשות לי הנה, הלכך לא תועיל הודאתו בדבר שאינו שלו, אבל ממונו הוא שלו". וכעין זה מבואר בתשובת הר"י מיגאש (ס"י קפ): "התורה לא התירה לאדם שיצער עצמו, ואין הפרש בין מי שיצער נפשו או מי שיצער חברו, ולסיבה זו אין האדם חייב במה שמודה על עצמו שהוא חייב מיתה, כמו שהוא חייב במודה עצמו על הממון".

ועדיין יש לעיין: הרי גם ממונו ורכושו של האדם שייך לקב"ה, כנאמר (תהלים כד, א) "לה' הארץ ומלואה"? וכן את

~ שבת קודש י' שבט ~

על מי האיסור לשמוע מפי התורגמן?

הדין, והרי במשנה נאמר הדבר לגבי העדים?
ומבאר הב"ח (כהגהותיו בגמרא, ובטור חו"מ סי' יז):
בגמרא (שם) מסופר שלבית דינו של רבא הגיעו "הנהו לעוזי", היינו "בעלי לשון אחרת שאין הדיינין מכירים בה" (רש"י ד"ה לעוזי) ורבא העמיד מתורגמן ביניהם. ומקשה על זה: הרי זהו נגד דין המשנה שהדיינים לא יכולים לשמוע מפי המתורגמן? והתירוץ הוא: רבא ידע והבין את דבריהם, ורק בשביל לענות להם העמיד תורגמן. ומשמעות לשון הגמרא היא שאותם 'לעוזי' היו בעלי דין שבאו לדין, ולכאורה מה הקושיא על כך מהמשנה העוסקת בשמיעת עדות העדים? אלא מכאן שאין חילוק בין עדים לבעלי הדין, וגם את בעלי הדין אסור לדיינים לשמוע מפי המתורגמן. וכך פסק הרמב"ם.

הלכות סנהדרין פרק כא, הלכה ח: לא יהיה הדין שומע מפי התורגמן, אלא אם כן היה מכיר לשון בעלי דיניו, ושומע מענותיהם; ואינו מהיר בלשונם כדי להשיב להם - ועמיד התורגמן להודיע אותם פסק הדין, ומאידך מעם חוב זה וזכה זה.

שנינו במשנה (מכות ו, ב):

"על פי שנים עדים, שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן". ומוכן מהמשנה שדין זה מתייחס לעדים. וכן פירש רש"י: "עדות העדים מפי התורגמן צריכה הדיינין שיהיו מכירין בלשון העדים ולא שיעמדו מליץ בינותם".

אך בדברי הרמב"ם "לא יהיה הדיין שומע מפי התורגמן, אלא אם כן היה מכיר לשון בעלי דיניו ושומע טענותיהן" מפורש שדין זה אמור גם ביחס לבעלי הדין.

ויש להבין, מניין לרמב"ם שכן הוא גם בנוגע לבעלי

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום רביעי עמ' 1

1 דהיינו ארוסה או נשואה, אף כָּאן גבי בת כהן הפסוק מדבר בַּנְּוֹת
2 עַם וְיָקָת הַפְּעֵל, דהיינו ארוסה או נשואה אבל לא פנויה.
3 דין שלישי הנלמד מן הפסוק. שואלת הברייתא: מנין שתיבת
4 'אביה' מיותר ונדרש לגזירה שוה, או אינו אומר 'אביה' אלא
5 ללמדך שרק כשזינתה עם אביה דינה בשריפה, ולהוציא את כל
6 הָאֲדָם, שאם זינתה עמם דינה כדין הישראלית. משיבה הברייתא,
7 כְּשֶׁהוּא - כשהפסוק ממשיך ואומר 'היא מחללת', הוּי אומר שאף
8 המזונה עם כל אָדָם אָמור בפרשה זו לחייבה שריפה, שכן 'היא
9 מחללת' משמעו שהיא המחללת אותו ולא הוא המחלל אותה,
10 והיינו באופן שזינתה עם אחרים. וכיון שאינו נצרך לכך, בהכרח
11 הָא מַה אֵינִי מְקַיֵּם 'אביה', לדרשו בגזירה שוה האמורה לעיל
12 שְׁנֵאמַר כָּאן 'אביה' וְנֵאמַר לְחֵלֶן 'אביה', מַה לְחֵלֶן וְנֵת עִם וְיָקָת
13 הַפְּעֵל, אַף כָּאן וְנֵת עִם וְיָקָת הַפְּעֵל, ולמעט פנויה בת כהן שזינתה
14 שהיא ולאין לה זיקת בעל אין דינה בשריפה.
15 דין רביעי הנלמד מן הפסוק. שואלת הברייתא: מאחר ואתה למד
16 בת כהן שזינתה מנערה המאורסה שזינתה בגזירה שוה, אִי מַה
17 לְחֵלֶן גבי בת ישראל מדובר בנערה שהביאה שתי שערות ולא
18 הביאה סימני בגרות וְהִיא אַרְיֹסָה, אַף כָּאן גבי בת כהן שזינתה
19 מדובר בעודה נערה וְהִיא אַרְיֹסָה. אך נערה וְהִיא נְשׂוּאָה, או בַּנְּוֹת
20 וְהִיא אַרְיֹסָה, או בַּנְּוֹת וְהִיא נְשׂוּאָה, וְאִפְּלוּ הַתְּקִינָה, מִנֵּן שאף הן
21 דינן בשריפה. תלמוד לומר 'ובת כהן', ומיתור הזוא"ו למדים
22 שדין זה נאמר על בת כהן מְקַל מְקוּם, בין כשהיא ארוסה בין
23 כשהיא נשואה, בין כשהיא נערה ובין כשהיא בוגרת.
24 דין חמישי הנלמד מן הפסוק: ממה שנאמר 'בת כהן'

1 ונמצאנו למדים שלדעת רבי שמעון שריפה חמורה מסקילה.
2 מביאה הגמרא את המשך הברייתא: אולם וְזָמְנֵי נְשׂוּאָה בַת כְּהֵן
3 הרי הם כְּבָלִל וְזָמְנֵי נְשׂוּאָה בַת יִשְׂרָאֵל - עדים שהעידו על נשואה
4 בת כהן שזינתה, וזממו לחייבה שריפה, ובאו עדים אחרים
5 והזימום שהעידו בשקר, דינם שוה לעדים שזממו כן על בת
6 ישראל נשואה, כשם שזוממי נשואה בת ישראל בחנק אף זוממי
7 נשואה בת כהן בחנק. וכן וְזָמְנֵי אַרְיֹסָה בַת כְּהֵן הם כְּבָלִל וְזָמְנֵי
8 אַרְיֹסָה בַת יִשְׂרָאֵל, ודינם בסקילה, כיון שרק על בת כהן עצמה
9 נאמר 'היא מחללת באש תשרף' שיצאה מכלל דין בת ישראל, אך
10 זוממיה ובעלה דינם כזוממי ובעלי בת ישראל.
11 הגמרא מביאה ברייתא הדורשת את הפסוק האמור גבי בת כהן
12 המזונה: תַּנּוּ הַכֵּן, נאמר בתורה גבי בת כהן המזונה (ויקרא כא ט) 'ובת
13 איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף'.
14 מבארת הברייתא את הדינים הנדרשים מפסוק זה.
15 דין ראשון: וְכֹל שִׁנְפַרְשׁ אֶת לְשׁוֹן הַפְּסוּק 'כי תחל' שְׁאִפְּלוּ בַת כְּהֵן
16 שְׁחַלְלָה אֶת הַשֵּׁבֶת יֵהא דינה בשריפה. תלמוד לומר, 'לזנות',
17 ללמדך שרק כְּחֵלְלוּ שְׁפָנוֹת הַכְּתוּב בְּדָבָר.
18 דין שני: וְכֹל שִׁנְפַרְשׁ שְׁאִפְּלוּ שְׁנוּיָה בַת כְּהֵן שזינתה, שאף היא
19 מחללת את אביה, היא דינה בשריפה, למדים מגזירה שוה שאין
20 לומר כן, שכן נֵאמַר כָּאן - בבת כהן שזינתה תיבת 'אביה' 'את
21 אביה היא מחללת', וְנֵאמַר לְחֵלֶן - גבי ארוסה בת ישראל שזינתה
22 'אביה' 'והוציאו את הנערה וגו' וסקלוה אנשי עירך באבנים ומתה'
23 כי עשתה נבלה בִּישְׂרָאֵל לזנות בית אביה' (דברים כב כא) מַה לְחֵלֶן
24 גבי בת ישראל הפסוק מדבר בַּנְּוֹת עִם וְיָקָת הַפְּעֵל - קשר לבעל

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

בְּכַל מְדִינָה² וּמְדִינָה וּבְכָל פֶּלֶךְ³ וּפְלֶךְ. שְׁנֵאמַר: שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ. שׁוֹפְטִים - אֵלוּ הַדִּינָיִם הַקְּבוּעִין בְּבֵית דִּין, וּבְעֵלֵי דִינָיו בְּאֵים לְפָנֵיהֶם. שׁוֹטְרִים - אֵלוּ בְּעֵלֵי מִקְלָם⁵ וּרְצוּעָה, וְהֵם עוֹמְדִים לְפָנֵי הַדִּינָן, הַמְּסַבֵּינן בְּשׁוֹקִים וּבְרַחֲבוֹת וְעַל הַחֲנִיּוֹת, לְתַקֵּן הַשְּׁעָרִים⁶ וְהַמְדוֹת⁷ וְלַהֲפוֹת פֶּל מְעוֹת⁸. וְכָל מַעֲשֵׂיהֶם עַל פִּי הַדִּינָיִם⁹. וְכָל שִׁירָאוֹ בּוֹ עוֹוֹת¹⁰ דָּבָר - מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, וְדָנִין אוֹתוֹ כְּפִי רִשְׁעוֹ¹¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לְמִנּוֹת שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים כו".

מדבריו משמע שמינוי שופטים ושוטרים היא מצוה אחת, ופסק שלא כדמשמע בגמרא סנהדרין (טז, ב) שהן שתי מצוות ("מנין שמעמידין שופטים לישאל ת"ל כו/ שוטרים כו" ת"ל כו") ולדעת ר"א ב"ספרי" הלימוד מ"שופטים ושוטרים" הוא שאם אין שופט - אין שוטר כו' אבל לא שהן מצוה אחת.

(ע"פ לקו"ש חלק י"ט ע' 489 בהערה שם מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2 עיר. 3) עיר מחוזית, כלשון הכתוב (נחמיה ג, ט) "פלך ירושלים". כלומר, נוסף על בתי הדין שבכל עיר ועיר, צריך שבפלך יהיה בית דין מחוזי ממונה על כולם, וראה לקמן הערה בסוף הלכה ב (לחם משנה). (4) סנהדרין טז, ב. "בכל שעריך" - מתרגם אונקלוס: בכל קרויך. כלומר, בכל עיר ועיר. ושם נו, ב אמרו: "כשם שנצטוו ישראל להושיב בתי דין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר" וראה בהלכות מלכים פרק ט, הלכה י"ד. (5) "שחובטים במקלות על פי השופטים לכל מי שאינו שומע" (רש"י שם טז, ב) וב"ספרי" דברים אות טו אמרו: "ושוטרים - אלו המכים ברצועה כענין שנאמר (דברי הימים ב יט, יא) "ושוטרים הלויים לפניכם". (6) המחירים, שלא ימכרו ביוקר. (7) שמוודים בהן החנוונים ללקוחותיהם. ובבבא בתרא פט, א אמרו: "מעמידים אגדרמין (=שוטרים) בין למידות בין לשערים", והשווה הלכות גניבה פרק ח, הלכה ב "חייבים בית דין להעמיד שוטרים... מחזרים על החנויות ומצדקים את המאזנים ואת המידות... וכל מי שנמצא עימו משקל חסר או מידה חסרה או מאזניים מקולקלין יש להם רשות להכותו... ולקנסו כפי ראות בית דין לחזק הדבר". (8) מקלקל ומכשיל. ונוסח אחר: ולתקן כל מעוות. (9) וכן אמרו (סוטה מב, א): מה שוטר שיש ממונה על גביו - ומפרש רש"י: "השופט ממונה על השוטר, השוטר עשוי לנגוש את מי שיצווה השופט לכוף". וכתב רבינו בספר המצוות עשה קעו "ויעמידו (=השוטרים) הגדרים על

~ יום ראשון ד' שבט ~

פֶתַח פִּיךָ שֹׁפֵט צְדָקָה, וְדִין עֲנִי וְאֶבְיוֹן

סֵפֶר אֲרַבְעָה עָשָׂר

וְהוּא סֵפֶר שׁוֹפְטִים

הַלְכוֹתָיו חֲמֵשׁ. וְזֶה סִדּוּרָן: א. הַלְכוֹת סִנְהֶדְרִין וְהַעֲנָשִׁין הַמְּסוּרִין לָהֶם. ב. הַלְכוֹת עֲדוֹת. ג. הַלְכוֹת מְמָרִים. ד. הַלְכוֹת אֲבָל. ה. הַלְכוֹת מְלָכִים וּמְלַחְמוֹתֵיהֶם.

הַלְכוֹת סִנְהֶדְרִין

וְהַעֲנָשִׁין הַמְּסוּרִין לָהֶם

יֵשׁ בְּכָלֶיךָ שְׁלֹשִׁים מִצְוֹת. עֲשֵׂר מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֲשָׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְמִנּוֹת שׁוֹפְטִים. (ב) שְׁלֹא לְמִנּוֹת דִּין שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ דֶּרֶךְ הַמְּשֻׁפֵּט. (ג) לְנֻטוֹת אַחֲרֵי רַבִּים אִם נִחְלְקוּ הַשׁוֹפְטִים. (ד) שְׁלֹא לְהִרְגֵם אִם רַבּוֹ הַמְּחִיבִין בְּאִישׁ אֶחָד, עַד שִׁיְהִיוּ יָתֵר שְׁנַיִם. (ה) שְׁלֹא יִלְמַד חוֹבֵה מִי שֶׁלֹּמֵד זְכוֹת פְּדִינֵי נַפְשׁוֹת. (ו) לְהִרְגֵם בְּסִקְלָה. (ז) לְהִרְגֵם בְּשֶׁרֶפֶה. (ח) לְהִרְגֵם בְּסִיף. (ט) לְהִרְגֵם בְּחֶבֶל. (י) לְתַלּוֹת. (יא) לְקַבֵּר הַנֶּהָרֵג בְּיוֹם הַרִיגָתוֹ. (יב) שְׁלֹא תִלְוֶן נִבְלָתוֹ. (יג) שְׁלֹא לְהַחֲיִיתוֹ מְכֻשָׁף. (יד) לְהַלְקוֹת רִשְׁעֵי. (טו) שְׁלֹא יוֹסִיף בְּהַפְּאֵת הַלּוֹקֵה. (טז) שְׁלֹא לַעֲנֹשׁ אֲנוּס. (יז) שְׁלֹא לְהִרְגֵם דָּם נָקִי בְּאִמְדַּת הַדַּעַת. (יח) שְׁלֹא לְחַוֵּס עַל הַזֶּרֶג חֲבָרוֹ אוֹ חוֹבֵל בּוֹ. (יט) שְׁלֹא לְרַחֵם אֶת הַדָּל בְּדִין. (כ) שְׁלֹא לְהִדַּר גְּדוּל בְּדִין. (כא) שְׁלֹא לְהַטוֹת הַדִּין עַל בְּעָלֵי עֲבֵרוֹת, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא חוֹטֵא. (כב) שְׁלֹא לַעֲנוֹת מְשֻׁפֵּט. (כג) שְׁלֹא לְהַטוֹת מְשֻׁפֵּט גֵּר וְיִתּוֹם. (כד) לְשֹׁפֵט בְּצִדְקָה. (כה) שְׁלֹא לִירֵא בְּדִין מְאִישׁ זָרוֹעַ. (כו) שְׁלֹא לִקַּח שָׂחַד. (כז) שְׁלֹא לְקַלֵּל הַדִּינָיִם. (כח) שְׁלֹא לְשֹׂא שְׁמַע שׁוֹא. (כט) שְׁלֹא לְקַלֵּל הַנְּשִׂיאַ. (ל) שְׁלֹא לְקַלֵּל אָדָם מְשֹׂאֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַכְּשָׁרִים. וּבְאִוָּר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

פָּרֵק רִאשׁוֹן

(1) מתבאר בו מצוות מינוי שופטים ושוטרים בכל מדינה ופלך. הרכב חברי סנהדרי גדולה וסנהדרי קטנה. באיזו עיר מעמידים סנהדרי קטנה, ובאיזו עיר מעמידים בית דין של שלושה דיינים בלבד.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לְמִנּוֹת שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנאמר: ולא תעלה במעלות על מזבחי, וסמוך לו נאמר (שמות כא, א): ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. (16) סנהדרין - מועצה בלשון יוונית. "ובמושב זקנים יהללוהו" (תהלים קז, לב) מתורגם: ובסנהדרין דחכימאי ישבחוך יתיה. והרע"ב בפירושו לסוטה פרק ט, משנה י"א אומר: סנהדרין - ששונאים הדרת פנים בדין. (17) משנה בסנהדרין ב, א ובגמרא שם טז ב. (18) כמו שאמרו (בבא בתרא קכ, א): "בישיבה הלך אחר חכמה; במסיבה (=של משתה) הלך אחר זקנה". (19) הוריות ט, א: יג, ב וכן בקידושין לב, ב ובאבות פרק ב, א ועוד. (20) סגן. (21) חגיגה טז, ב והוריות יג, ב. (22) בחכמה, אם היו שווים בשנים (כסף משנה). ובדפוס וינציאה שי"א וכן בכתב יד התימנים: "יושבים לפני שניהם (=הנשיא והאב"ד) כפי מעלתם". ולפי זה לא מדובר כאן בחשיבות השנים והגיל, אלא במעלת החכמה בלבד. (23) לא שכולם ישבו משמאל הנשיא, חוץ מהאב בית דין שישב מימינו, שאם כן החלה השורה מאב בית דין ואין זה כבוד לנשיא. אלא, שלושים וחמישה מגדולי הסנהדרין יישבו משמאל הנשיא ושאר שלושים וארבעה ישבו מימין האב-בית-דין, וכן שנינו בתוספתא סנהדרין פרק ח משנה א "הנשיא יושב באמצע וזקנים יושבים מימינו ומשמאלו" (רדב"ז).

(24) משנה בסנהדרין לו, ב ושם מודגש: "כדי שיהיו רואים זה את זה" ומפרש רש"י: שאם היו יושבים בשורה אין פני הראשונים (=הקיצוניים) רואים זה את זה, אולם מקור רבינו מירושלמי שם פרק א הלכה ד: "והנשיא היה יושב באמצע כדי שיהיו רואים אותו ושומעים קולו" הרי שהכל מתייחס כלפי ההתאמה שבין הנשיא לזקנים (לחם משנה). (25) והטעם למניין זה מבואר בדברי רבינו לקמן פרק ה, הלכה ג. (26) חצר בית המקדש, ונוכרת במקרא יחזקאל מד, יד ובמשנה מידות פרק ב, משנה ו. (27) ההר שעליו הבית בנוי, והוא השטח שמחוץ לעזרה, וקדושתו קלה מקדושת העזרה, וכל ההר היה ת"ק אמה על ת"ק אמה, כמבואר בהלכות בית הבחירה, פרק ה, הלכה א (סנהדרין פח, ב). (28) והטעם למניין זה ראה להלן הלכה י. (29) שם. (30) ונאמר: שופטים... תיתן לך בכל שערך (סמ"ג מצוות עשה צד). וב"ספרי" תצא את רפט דרשו: "ועלתה יבמתו השערה - מצוה בבית דין שיהא בגובהה של עיר". (31) משנה בסנהדרין לו, ב "סנהדרין הייתה כחצי גורן עגולה" ומפרש רש"י: אף של כ"ג.

ד. עיר שאין בה מאה ועשרים - מעמידין בה שלשה דינים³². שאין בית דין פחות משלושה, פדי שיהא בהן רב ומעוט, אם היתה ביניהן מחלקת בדין מן הדינים³³.

(32) משנה בסנהדרין ב, ב "וכמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין, מאה ועשרים" וזה וודאי שאין משאירים אותה בלא בית דין ופחות שבבתי דין הוא של שלושה (כסף משנה). (33) ואז יכריע הרוב את המיעוט. וכן אמרו (סנהדרין ג, ב) "אשר ירשיעון אלהים - הרי כאן שניים ואין בית דין שקול, מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי כאן שלושה. וראה לקמן פרק ב, הלכה י"ג "אף על פי שבית

העובר, עד שלא יהיו מצוות התורה ואזהרותיה צריכות לאמונת כל איש". (10) ובכתב יד תימן: ערוות דבר. (11) ב"ספרי" במדבר אות קיג אמרו: "וימצאו איש מקושש - מגיד שמינה משה שומרים ומצאו אותו מקושש".

ב. אין אנו חכבין להעמיד פתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בחוצה לארץ - אין חכבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך¹². שנאמר: תתן לך בכל שעריך אשר יי אלהיה נותן לך לשבטיך¹³.

(12) אלא בכל עיר ועיר, וכן אמרו (מכות ז, א): סנהדרין נוהגת בארץ ובחוץ לארץ שנאמר (במדבר לה, כט) "והיו אלה לכם לחוקת משפט... בכל מושבותיכם". (13) ובחוץ לארץ אין השבטים מיושבים כל אחד לעצמו (מכות שם). אלא ששם הנוסח: "ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר" ולפיכך סובר הכסף משנה שיש לגרוס בדברי רבינו: אינם חייבים להעמיד בית דין אלא בכל פלך ופלך. וכן הדעת נוטה, שתפשת מועט - תפשת, ודיינו שנושיב בתי דין בח"ל בערי המחוז, ולא בכל עיר ועיר (לחם משנה) וראה ברמב"ן לתורה דברים טז, יח.

ג. כמה פתי דינין קבועין יהיו בישראל? וכמה יהיה מנינן¹⁴? קובעין בתחלה בית דין הגדול במקדש¹⁵, והוא הנקרא סנהדרין¹⁶ גדולה. ומנינם שבועים ואחד. שנאמר: אספה לי שבועים איש מזקני ישראל; ומשה על גביהן, שנאמר: והתקבצו שם עמך - הרי שבועים ואחד¹⁷. הגדול בתחמה שבכל - מושיבין אותו ראש עליהן¹⁸, והוא ראש הישיבה. והוא שקורין אותו החכמים נשיא בכל מקום¹⁹, והוא העומד תחת משה רבנו. ומושיבין הגדול שבשבועים משנה²⁰ לראש, ויושב מימינו. והוא הנקרא אב בית דין²¹. ושאר השבועים יושבין לפניו כפי שניהם וכפי מעלתם²². כל הגדול מחברו בתחמה - יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר מחברו²³. והם יושבין בכמו חצי גרן בעגול, פדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואין פלך²⁴. ועוד מעמידין שני פתי דינין של עשרים ושלשה עשרים ושלשה²⁵: אחד על פתח העזרה²⁶, ואחד על פתח הר הבית²⁷. ומעמידין בכל עיר ועיר מישראל, שיש בה מאה ועשרים²⁸ או יותר, סנהדרין קטנה²⁹. ויושבת בשער העיר, שנאמר: והציגו בשער משפט³⁰. וכמה יהיה מנינם? עשרים ושלשה דינים. והגדול בתחמה שבכלן ראש עליהן. והשאר יושבין בעגול כמו חצי גרן³¹, פדי שיהא הראש רואה את פלך.

(14) מניין חבריהם שבכל בית דין. (15) בלשכת הגזית שבבית המקדש (סנהדרין פו, ב) ובירושלמי מכות פרק ב, הלכה ו אמרו: מניין שהייתה סנהדרין גדולה אצל המזבח,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשועלים" (סנהדרין שם). (43) שם. נמצאו שלוש שורות אלו משלימות עד שבעים ואחד. ואף על פי שמספיקים ארבעים ושמונה להשלים עד ע"א, אולם אין זה מהנימוס לעשות שתי שורות של כ"ד כ"ד, שתהיינה שורות התלמידים מרובות משל הדיינים, שאינה אלא כ"ג, וגם אין זה הוגן לעשות שתי שורות של כ"ג ואחת של שני תלמידים בלבד, ולפיכך עושים שלוש שורות של כ"ג-כ"ג (רש"י שם). (44) כגון שחלה אחד מהשורות או מת. (45) שאינו יושב במקומו של הראשון, ראש בשורה, אלא בסוף השורה, שהוא המקום הראוי לו, "שהגרוע מן התלמידים שבשורות גדול מגדול שבקהל" (שם וברש"י). וראה לקמן פרק ב הלכה ח.

ט. כל מקום שיש בו סנהדרין, יהיו שם שני סופרי דנינים עומדין לפניהם, אחד מן הימין ואחד מן השמאל. אחד פותב דברי המחיבינין⁴⁶, ואחד פותב דברי המזפנים⁴⁷.

(46) פלוני חייב ומטעם זה. (47) פלוני זיכה ומטעם זה (שם לו, ב). ולדעת רש"י שם, שניהם כותבים דברי המזכים והמחיביים, שאם יטעה האחד יוכיח כתבו של חבירו. וראה לקמן פרק י"ב הלכה ג.

י. ולמה אין סנהדרין אלא בעיר שיש בה מאה ועשרים? פדי שיהיה מהן סנהדרין של עשרים ושלשה, ושלש שורות של עשרים ושלשה⁴⁸, ועשרה בטלנין של בית הפנסת⁴⁹, ושני סופרים, ושני חזנים⁵⁰, ושני בעלי דינין⁵¹, ושני עדים, ושני זוממין⁵², ושני זוממי זוממין⁵³, ושני גבאי צדקה, ועוד אחד פדי שיהיו שלשה לחלק צדקה⁵⁴, ורופא אמן⁵⁵, ולבלר⁵⁶, ומלמד תינוקות. הרי מאה ועשרים⁵⁷.

(48) ראה לעיל הלכה ח ובביאורנו שם. (49) בטלים מכל מלאכה להיות מזומנים לבית הכנסת שחרית וערבית (שם יז, ב וברש"י) והשווה הלכות מגילה פרק א, הלכה ח. (50) שמשים להלקות החייב ולהזמין בעלי דינים לדין (שם). שאם אחד מלקה, יוכל השני להזמין (תוספות יום טוב שם). (51) שאם לא כן את מי הם דינים (רש"י שם). (52) שיתיראו העדים להעיד שקר שלא יזומו על ידי עדים אחרים (שם וברש"י). וראה לקמן הלכות עדות פרק י"ח הלכה א"ב דיני הזמה והגדרתה. (53) עדים אחרים להזים את הזוממים הקודמים, שמא יתחייב בעל דין על פי עדים וישכור שניים להזימם, לפיכך צריך שיהיו שניים אחרים בעיר שיתיראו אלו הזוממים מהם, אם נבוא להזים העדים הראשונים, יבואו אלו השניים ויזימו אותנו (שם וברש"י). זוממי זוממין - המזימים את העדים הראשונים כשהם עצמם נעשו זוממים הרי הם זוממים של זוממים הראשונים (רש"י לסנהדרין עח, א). (54) שהצדקה נגבית בשניים ומתחלקת בשלושה, שהיא כדיני ממונות, שנותנים לכל אחד די מחסורו (הלכות מתנות עניים פרק ט, הלכה ה). (55) שיודע חכמת הרפואה וגם הוא אומן במלאכת יד במוכן

דין של שלושה בית דין שלם הוא, כל זמן שהם רבים הרי זה משובח".

ה. כל עיר שאין בה שני חכמים גדולים, אחד ראוי ללמד ולהורות בכל התורה פלה, ואחד יודע לשמע³⁴ ויודע לשאל ולהשיב³⁵ - אין מושיבין בה סנהדרין, אף על פי שיש בה אלפים מישראל³⁶.

(34) להבין היטב דברי חבירו לאשורם. (35) לישא וליתן, להתווכח בדברי חבירו, שמתוך כך הוא מעמידם על אמיתתם. (36) סנהדרין יז, ב "כל עיר שאין בה שניים אחד לדבר ואחד לשמוע (כגירסת הכסף משנה) אין מושיבין בה סנהדרין" ומפרש רבינו: לדבר - ללמד ולהורות: לשמוע - לישא וליתן. והשאר וודאי צריך שיהיו יודעים לשאל ולהשיב בקצת הדינים, אף על פי שאינם יודעים להשיב בכל התורה, שאם לא כן איך יתמנו בסנהדרין (כסף משנה). ורש"י שם מפרש בעניין אחר.

ו. סנהדרין שיש בה שנים אלו, אחד ראוי לשמע ואחד ראוי לדבר - הרי זו סנהדרין³⁷. הרי בה שלשה - הרי זו בינונית. הרי בה ארבעה יודעים לדבר - הרי זו סנהדרי חכמה³⁸.

(37) וכשרה בדוחק. (38) כדברי הירושלמי שקלים פרק ה, הלכה א, על פי התוספתא סנהדרין פרק ח, משנה א. ובסנהדרין יז, ב אמרו: "כביתר היו שלושה, וכיבנה ארבעה: רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא ושמועון התימני דן לפניהם בקרקע".

ז. כל סנהדרי קטנה מושיבין לפניהן שלש שורות של תלמידי חכמים, בכל שורה ושורה עשרים ושלשה איש. שורה ראשונה קרובה לסנהדרין, ושורה שנייה למטה הימנה, ושלישית למטה הימנה. וכל שורה ושורה יושבין בה לפי מעלתן בחכמה³⁹.

(39) וכל אחד ואחד מכיר את מקומו, כמפורש במשנה סנהדרין לו, א.

ח. אם נחלקו הסנהדרין⁴⁰, והצרכו לסמוך אחד להוסיף על מנגנן - סומכין מן הראשונה גדול שבה; והראשון שבשורה שניה בא ויושב בסוף שורה הראשונה, פדי למלאת הסרונה, והראשון שבשלישית בא ויושב בסוף שורה שניה⁴²; ובוררין להן אחד משאר הקהל, ומושיבין אותו בסוף שורה שלישית⁴³. וכן אם צרכו לסמוך שני או שליש⁴⁴ - על הסדר הזה הם עושים⁴⁵.

(40) ויהיו שנים עשר מחייבים ואחד עשר מזכים, ואין הטייה לרעה על פי אחד (ראה לקמן פרק ח, הלכה א), וצריך להוסיף שניים עד שבעים ואחד (שם וברש"י). (41) ראה לקמן פרק ט, הלכה ב, שלעולם מוסיפים שניים. (42) שאומרים לו: מוטב שתהיה זנב לאריות ואל תהי ראש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משונים עד שאומרים דברים העתידים להיות (שם ה"ו).¹¹ עושים מעשה כשפים, כגון שדה מליאה קישואים, והוא מלקטה כולה בכשפיו (שם ה"ו ובבאורנו).¹² כגון אוב וידעוני. וכל מעשי כשפים כולם דברי שקר והבל הם, כמבואר שם ה"ז, וכן הנביא אומר (ירמיה י, ט) "מוסר הבלים עץ הוא", ושם טז, יט "הבל ואין בם מועיל".

¹³ סנהדרין יז, א: ובעלי כשפים - מפרש רש"י: "להמית מכשפים הבוטחים בכשפיהם להנצל מידי בית-דין ולגלות על המכשפים המסיתים ומדיחים בכשפיהם". וראה שם סח, א "לא תלמד לעשות - לעשות אי אתה למד, אבל אתה למד להבין ולהורות". וראה מנחות סה, א ב'תוספות' דיבור-המתחיל: בעלי כשפים, "פירש רב האי גאון, כדי לידע את הדין".¹⁴ את בנותיהם לכהנים (משנה בסנהדרין לב, א וברש"י).¹⁵ שם לו, ב. וראוי להעיר, שבמסקנה שם, הוכיחו זה מהפסוק (שמות יח, כב) "ונשאו אתך" - אתך, בדומים לך. כי מהפסוק הקודם אין להוכיח, שמא משום כבוד השכינה שתשרה עליהם, ככתוב (במדבר יא, יז) "ואצלתי מן הרוח... ושמת עליהם", הקפיד הכתוב שיהיו מיוחסים כמשה.

ב. ומצוה להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולוויים, שְׁנֵאָמַר: וְבָאתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם. וְאִם לֹא מִצְאוּ, אֶפְלוּ הֵיוּ כְּלָם יִשְׂרָאֵלִים - הֲרֵי זֶה מִתְּרָם.¹⁶

¹⁶ ספרי שופטים אות קנז: "ואל השופט - אע"פ שאין בו כהנים ולוויים - כשר". אל השופט - משמע כל שופט שהוא, ואפילו ישראל (רבינו הלל בפירושו שם).

ג. אין מעמידין בכל הסנהדרין לא זקן מפלג בפְּשָׁנִים וְלֹא סְרִיס, מִפְּנֵי שֵׁישׁ בֶּהֶן אֶכְזָרִיּוֹת.¹⁸ וְלֹא מִי שְׁאִין לוֹ בָּנִים, כְּדִי שִׁיחַא רַחֲמָן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין מעמידין... לא זקן מפלג בפְּשָׁנִים וְלֹא סְרִיס, מִפְּנֵי שֵׁישׁ בֶּהֶן אֶכְזָרִיּוֹת".

ראה "דרך מצותך" פט, ב. הלכה זו היא המשך להלכה א', בה נאמרו התנאים למי שראוי להיות דין, ללמדך שגם אם היו הדיינים בעלי כל המעלות "אנשים חכמים ונבונים מופלאין בחכמת התורה, בעלי דעה מרובה וכו'" אין להושיב אותם בסנהדרין, כיון שיש בהם טבע של אכזריות ועלולים להטות את הדין לחוב.

(ע"פ לקו"ש חלק ח' עמוד 163 הערה 25 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

¹⁷ רב ביותר. ¹⁸ סנהדרין לו, ב ומפרש רש"י: הזקן שכח כבר צער גידול בנים, ואינו רחמני. וכן סריס, שמתוך שנאמר במסית: "ולא תחמול... עליו" משמע שבאחדים צריך שיהיו הדיינים ראויים לחמול (קרית ספר), וראה לקמן פ"א, ה"ה.

ד. ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין, שְׁאִסוּר

הטכני (כסף משנה). ⁵⁶ כתוב ספרים. ⁵⁷ סנהדרין יז, ב. ורש"י שם מפרש: רופא - למול תינוקות; אומן - מקיז דם. וראה בהלכות דעות פרק ד, הלכה כ"ג שרבינו מונה עשרה דברים של צרכי העיר ומונה רופא לחוד ואומן לחוד, וייתכן כי הם שני דברים, אבל איש אחד מתעסק בהם, כדברי ה"לחם משנה" שם.

פְּרָק שְׁנַיִ

(1) מי הם הראויים לסנהדרין, השכלתם וסגולת מידותיהם, כשרות הדיינים הראויים לבית דין של שלושה, סמכותו של דין יחיד מומחה. הזכות לאדם לעשות דין לעצמו.

א. אין מעמידין בסנהדרין, בין בגדולה² בין בקטנה³, אלא אנשים חכמים ונבונים⁴, מפלגין⁵ בחכמת התורה, בעלי דעה מרבה, יודעים קצת משאר חכמות, כגון רפואות⁶ וחשבון ותקופות⁷ ומזלות ואצטגנינות⁸ ודרכי המעוננים⁹ והקוסמים¹⁰ והמכשפים¹¹ והכלי עבודה זרה וכיוצא באלו¹², כדי שיהיו יודעים לדון אותם¹³. ואין מעמידין בסנהדרין אלא כהנים ולוויים וישאלים המיחסים הראויים להשיא לכהנה¹⁴. שְׁנֵאָמַר: וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ - בְּדוֹמִין לָךְ בְּחֻמָּה וּבִירְאָה וּבִיחָס.¹⁵

(2) של שבעים ואחד. (3) של עשרים ושלושה, כמבואר לעיל פ"א ה"ג. (4) מבינים דבר מתוך דבר. חכם - דומה לשולחני עשיר, כשמביאים לו דינרים לראות - רואה, וכשאינו מביאים לו - יושב ותוהה; נבון - דומה לשולחני תגר, כשאין מביאים לו - הוא מחזר ומביא משלו (ספרי דברים אות יג), וראה עירובין ק, ב. (5) ובכתי"י התימנים: מופלאים. (6) הדברים המרפאים בטבע שניתנה שבת לידחות בשילם, אבל לא הדברים המרפאים בסגולה. וכן אם השקה אחד את חברו סם מן הסמים ומת, אם ראוי אותו סם להמית וחייב או לא (רדב"ז). וכן לענין להאכיל לחולה ביום הכיפורים, שחכמת הרפואה קובעת בזה הרבה, ובעניני דם נדה להבחין בין דם נדה לדם מכה שהוא טהור (ראה הל' איסורי ביאה פ"ד, ה"כ). וכן המכה את חברו באבן ומת, צריכין לאמוד אם יש באבן כדי להמית, כמבואר בסנהדרין עה, א ('אוצר נחמד' לכוזרי מאמר ב אות סד). (7) בכתי"י התימנים: וחשבון תקופות. וכן מצינו בשבת עה, א "חישוב תקופות ומזלות". חשבון תקופות - מהלך השמש והירח המקיפים את העולם, לדעת על פיו קביעת מולד החודש ועיבור שנים. מזלות - משרש גול-הלך, והן קבוצות כוכבים שחילקום חכמים לשנים-עשר חלקים, ושמותם: טלה, שור, תאומים וכו' כמבואר בהל' יסודי התורה פ"ג, ה"ו. וגם במהלך מחשב בית-דין לקבוע על פיו תאריך מולד הירח, כמבואר בהל' קידוש החודש פ"א, ה"ו; פ"ט, ה"ג; פ"א, ה"זח; פ"ז, ה"ד. (8) בכתי"י התימנים: ואסטגנינות. חכמת אסטרונומיה, חזון בכוכבים, ויש מגידים עתידות לאדם ע"פ ראות מזלו בכוכבים, ראה שבת קנו, א. (9) נתוני עיתים, שאומרים יום פלוני טוב, יום פלוני רע (הל' ע"ז פ"א, ה"ח). (10) עושים מעשים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"ה "כשם שזקני בית-דין שלמים בצדק, כך הם צריכים להיות שלמים באבריהם". (29) אבל לא זקנים מופלגים, כמבואר לעיל ה"ג. (30) שתהא אימתם מוטלת על הבריות (סנהדרין יז, א וברש"י). (31) המבינים בחכמת הטענה והדיבור, שהדיבור צריך להיות בחשאי ובנחת (רד"ק לישעיה ג, ג). ובחגיגה יד, א דרשו: לחש - זה שראוי למסור לו דברי תורה שניתנה בלחש (=מפני השטן). ורש"י שם מגדיר: "כגון אב בית-דין ולבו דואג בקרבו". (32) שדבר זה הוא למצוא מי שידוע כל שבעים לשון (כסף-משנה), וזהו שדקדק רבי יוחנן (בסנהדרין יז, א) ואמר: "ושידעו בשבעים לשון", ולא אמר: שבעים (לחם-משנה). (33) כשבאים עדי לזוים, לא יצטרכו להעמיד מליצים ביניהם, והרי זה עד מפי עד (רש"י שם). ובמנחות סה, א מפרש רש"י: "שלא יחליף (התורגמן) טענותיו ויחייבוהו".

ז. בית דין של שלשה, אף על פי שאין מדקדקין בהן בכל אלו הדברים - צריך שיהא בכל אחד מהן שבעה דברים. ואלו הן: חכמה, וענוה, ויראה³⁴, ושנאת ממוץ, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להן, ופעלי שם טוב³⁵. וכל אלו הדברים מפרשין הן בתורה. הרי הוא אומר: אנשים חכמים ונבנים - הרי פעלי חכמה אמור. וידעים לשבטיכם³⁶ - אלו שרוח הבריות נוחה מהם³⁷. ובמה יהיו אהובים לבריות? בזמן שיהיו פעלי עין טובה, ונפש שפלה³⁸, וחברתן טובה, ודבורן ומשאן בנחת עם הבריות³⁹. ולהלן הוא אומר: אנשי חיל - אלו שהן גבורים במצות⁴⁰, ומדקדקים על עצמם, וכובשין את יצרן⁴¹, עד שלא יהא להן שום גנאי⁴² ולא שם רע, ויהא פרקן נאה⁴³. ובכלל אנשי חיל, שיהיה להן לב אמיץ להציל עשוק מיד עושקו⁴⁴. פענן שנאמר: ויקם משה וישען. ומה משה רבנו ענו, אף כל דין צריך להיות ענו⁴⁵. יראי אלהים - כמשמעותו שנאי בצע - אף ממוץ שלהם אינן נבהלין⁴⁶ עליו, ולא רודפין לקבץ הממוץ. שפל מי שהוא נבהל להון - חסר יבאנו⁴⁷. אנשי אמת - שיהיו רודפין אחר הצדק מחמת עצמן בדתן⁴⁸. אוהבין את האמת, ושונאין את החמס, ובזרחין מפל מיני העול.

(34) יראת שמים ויראת חטא. (35) וכן אמרו ב'מדרש רבה' דברים פרשה א: "צריכים הדיינים שיהיו בהם שבע מדות" וכו'. (36) מפרש רבינו: ידיעה = אהבה, ככתוב (בראשית יח, יט) "כי ידעתיו למען אשר יצוה" וגו', ומפרש רש"י: לשון חיבה, "שהמחבב את האדם מקרבו ויודעו ומכירו". (37) סנהדרין פח, ב. (38) ירושלמי שם פ"א, ה"ד. (39) שעי"ז הם מתאהבים עליהם, כמבואר ביומא פו, א. (40) מדרש תנחומא פרשת שופטים אות ג "אנשי חיל - בתורה, ובמעשים טובים ובגבורה". (41) ירושלמי שם, "לב טוב יצר טוב". (42) תנחומא שם, "שלא יהא בשופט

לחלק עלי¹⁹ ולמרות את דברו. אבל מושיבין פהן גדול, אם היה ראוי בחכמה²⁰.

(19) שנאמר (שמות כג, ב) "ולא תענה על רב" - קרא בו: לא תענה על רב (רב חסר יו"ד כתוב), שאינך רשאי לסתור דברי המופלא שבדיינים, ואם יאמר המלך דברי חובה לנידון, שוב לא יוכלו הסנהדרין לראות לו זכות (סנהדרין יח, ב וברש"י). (20) ממשמעות הסוגיא שם, וכן שנינו שם עמ' א "כהן גדול דן ודין אותו". וראה הל' קידוש החודש פ"ד הי"א שאין מושיבין כהן גדול לעיבור השנה, מפני הצינה. ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב "מכאן לסנהדרין גדולה של כל ישראל: ויקח שר הטבחים את שריה כהן הראש (ירמיה נב, כד)... הרי שבעים..." - מכאן שגם הכהן הגדול נמנה במנין הסנהדרין (אור שמח).

ה. מלכי בית דוד²¹, אף על פי שאין מושיבין אותם בסנהדרין - יושבין²² ודינים הם את העם²³. ודינים אותם, אם יש עליהן דין²⁴. אבל מלכי ישראל²⁵ - אין דינין ואין דינין אותם; לפי שאין נכנעים לדברי תורה, שפא תבוא מהן תקלה²⁶.

(21) מלכי יהודה שהם מזרע בית דוד. (22) לבדם, שלא בחברת הסנהדרין. (23) סנהדרין יט, א, שנאמר (שם כא, יב) "בית דוד, כה אמר ה' דינו לבקר משפט". (24) שאם לא כן, גם הם לא יוכלו לדון את האחרים, שכלל הוא: "קשט עצמך ואח"כ קשט אחרים" (שם). (25) מימי ירבעם ואילך, שנקרעה המלוכה מיד שלמה, וניתנו לו עשרה שבטים (מלכים-א יא, לא) ורחבעם בן שלמה לא מלך אלא על שבטי יהודה ובנימין (שם יב, כא). (26) כמסופר בסנהדרין שם: מעשה בעבדו של ינאי המלך (ממלכי ישראל) שהרג את הנפש, שלחו לו לבוא ולעמוד בפני הסנהדרין, וכשבא וישב, אמר לו שמעון בן שטח, עמוד! אמר לו ינאי, "לא כשתאמר אתה אלא כמה שיאמרו חבריך", וכבשו הסנהדרין פניהם בקרקע מפני היראה, ונענשו ומתו, באותה שעה אמרו: מלך לא דן ולא דינים אותו. והדבר ברור, שאם אין דינים אותו, גם הוא אינו דן את אחרים, כמבואר לעיל אות כב. והשווה הל' מלכים פ"ג ה"ז "מפני שלכם (של מלכי ישראל) גם בהם, ויבוא מן הדבר תקלה והפסד על הדת".

ו. פשם שבית דין מנקין בצדק²⁷, כן צריכין להיות מנקין מפל מומי הגוף²⁸. וצריך להשתדל ולבדק ולחפש, שיהיו כלן פעלי שיבה²⁹, פעלי קומה, פעלי מראה³⁰, נבוגי לחש³¹, ושידעו ברב הלשונות³², כדי שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התרגמן³³.

(27) ששופטים בצדק, ללא הטיית דין כל שהיא, ככתוב (ויקרא יט, טו) "לא תעשו עול במשפט... בצדק תשפוט עמיתך". (28) סנהדרין לו, ב שנאמר: "כולך יפה רעיתי ומום אין בך", שאפילו הוא סומא באחת מעיניו - פסול הוא לסנהדרין, כמבואר בסמוך ה"ט. ובירושלמי שם פ"ח,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מישראל היא. (54) שנולד מאיסור עורה האמורה בתורה ויקרא יח, וכמבואר בהל' איסורי ביאה פט"ו, ה"א. (55) סנהדרין לו, ב, שהרי הוא בא מטיפה כשרה, ומקרב אחיך הוא. ובירושלמי שם פ"ד ה"ז, אמרו: "אפילו ממזרים". וכתב הכסף-משנה, שהוא-הדין לשלשה גרים שאמותיהם מישראל, שהם כשרים לדון, שהרי הם נקראים "מקרב אחיך", ועדיפים מממזר, שאינו כשר לבוא בקהל, ואילו גר כשר לבוא. (56) לדון דיני ממונות (סנהדרין לד, ב), שהרי שנינו במשנה שם לב, א "דיני ממונות דנים ביום וגומרים בלילה". והדבר ברור, שאין אנשים רואים בלילה כמו שהסומא באחת מעיניו רואה ביום, ולפיכך דין הוא, שידון ביום אפילו לכתחילה (רי"ף שם). (57) הדנה דיני נפשות, אין הסומא כשר לדון, שהרי בעל מום הוא, ובית-דין של עשרים ושלשה צריך להיות מנוקה מכל מום, כמבואר לעיל ה"ו. והוא-הדין לממזר וגר שפסולים להיות בסנהדרין, שאינם מיוחסים, ואפילו גר שאמו מישראל, שאפילו בחליצה פסול גר כזה לדון עד שיהיה ישראל מכל צדדיו, כמבואר בהל' יבום פ"ד ה"ה, כל-שכן בסנהדרין הדנה דיני נפשות, ואין מעמידים בה אלא מיוחסים, כמבואר לעיל ה"א, וכן נראה מדברי רבינו לקמן פ"א ה"א (כסף-משנה). (58) אפילו לדיני ממונות ובבית-דין של שלשה, שהרי הוא פסול להעיד, כמבואר לקמן הל' עדות פ"ט ה"ב, וכל שאינו כשר להעיד - פסול לדון, שהרי שנינו (נדה מט, ב) "כל הכשר לדון - כשר להעיד, ויש שכשר להעיד ואינו כשר לדון", וכדברי רש"י שם ד"ה: לאתויי סומא, "אבל בשתי עיניו - אפילו לעדות פסול". וכן בי'מוקי יוסף' לסנהדרין סוף פ"ד, וראה ביאור הגר"א לחו"מ סימן ז ס"ק י.

י. אף על פי שאין בית דין פחות משלשה⁵⁹ - מתר לאחד לדון מן התורה; שְׁנָאֵמַר: בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתָךְ⁶⁰. ומדברי סופרים⁶¹, עד שיהיו שלשה⁶²; וְשָׁנִים שְׁדָּנוּ - אֵין דִּינֵיהֶן דִּין⁶³.

(59) כמבואר לעיל פ"א, ה"ד. (60) הרי שאפילו היחיד שופט את חבריו (סנהדרין ג, א). (61) החכמים, שהיו סופרים כל האותיות שבתורה (קידושין ל, א), ובירושלמי פ"ה ה"א "שעשו התורה ספורות ספורות, חמשה לא יתרומו, חמשה דברים חייבים בחלה, חמש-עשרה נשים פוטרות צרותיהן" וכו'. (62) סנהדרין שם, "משום יושבי קרנות", תגרים שאינם בקיאים בטיב דינים, ויזכה את החייב ויחייב את הזכאי. אבל כשהם שלשה, אי אפשר שלא יהיה אחד מהם יודע סברות הדין, ששמע מחכמים ומדיינים (רש"י שם). (63) כרבי אבהו (שם ו, א) ואע"פ ששמואל סובר (שם ה, ב) "דיניהם דין אלא שנקרא בית דין חצוף?" כבר אמרו בירושלמי שם פ"א ה"א "רבי יוחנן וריש לקיש, שניהם אומרים - אין דיניהם דין", וידוע שהלכה כרבי יוחנן לגבי שמואל (כסף-משנה). וכל זה כשהשנים דנים את הנתבע בעל כרחו, אבל אם קיבלם עליו כשלשה, דיניהם דין, ואפילו אחד שדן בהסכמת הנתבע - דינו דין, כמבואר בסנהדרין ו, א ובירושלמי שם, וכדברי רבינו לקמן פ"ו ה"ג, ופ"ז ה"ב.

דבר של פסולת". (43) בגרותם יפה, שלא יצא עליהם שם רע אפילו בילדותם, כמפורש בתענית טז, ב. (44) פסיקתא רבתא פ"ד: "אמר איוב... כיון שהייתי דן את הדין, אני עומד הייתי על הגזלן ומשבר את שניו להוציא מתוכן את הגזל". זהו שאמר איוב (כט, יז) "ואשברה מתלעות עול ומשניו אשליך טרף". (45) סנהדרין פח, ב. וכן בירושלמי פ"א, ה"ד. (46) חרדים. וכן אמרו במכילתא לפסוק זה: "שונאי בצע - ששונאים ממון עצמם בדין, וכל-שכן ממון אחרים". ובבבא-בתרא נח, ב אמרו: כל דיין שנתבע לדין ומוציאים ממנו ממון בדין - אינו דיין. ומפרש הרשב"ם: "שיעוות הדין בשביל שוחד". (47) מלשון הכתוב במשלי כח, כב. (48) מרצונם הם, ולא יחכו עד שיעוררום אחרים על כך, וכן פירש הרמב"ן לשמות יח, כא "כי ירא עושק וחמס, אין דעתם סובלת אותו". וכתב הרדב"ז, שלא נאמרו מידות אלו אלא לכתחילה, אבל אם לא נמצאו שלשה דיינים כאלה, יבקשו שנים, ואם לא נמצאו, יבקשו אחד. ואם לא נמצאו, יבקשו שלשה שיצטרפו בהם המידות האלה בכל שלשתם, ולעולם יבחרו הרע במיעוטו. וכן אמרו ב'מדרש רבה' דברים פ"א "ולמה לא נכתבו שבע (=מדות) כאחת? שאם לא נמצאו משבע מביא מארבע... ואם לא נמצאו משלש מביא מאחת", שכן נאמר (שמות יח, כה) "ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל".

ח. אָמְרו חֲכָמִים⁴⁹: שְׁמֵבִית דִּין הַגְּדוֹל הָיוּ שוֹלְחִים בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבּוֹדְקִין. כָּל מִי שִׁימְצָאוּהוּ חֲכָם, וִירָא חָטָא, וְעָנּוּ, וְשָׁפוּי⁵⁰, וּפְרָקוּ נְאֻה, וְרוּחַ הַפְּרִיָּוִת נוֹחָה הִימְנוּ - עוֹשִׁין אוֹתוֹ דִּין בְּעִירוֹ. וּמִשֵּׁם מַעְלִין אוֹתוֹ לְפִתַּח הַר הַבַּיִת, וּמִשֵּׁם מַעְלִין אוֹתוֹ לְפִתַּח הָעֶזְרָה, וּמִשֵּׁם מַעְלִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל⁵¹.

(49) סנהדרין פח, ב ובירושלמי שם פ"א, ה"ד. (50) שפל. ובגמרא שם אמרו "שייף נכנס - שייף יוצא". שייף - שוחה. ובכת"י התימנים הנוסח: ועניו ושפל. (51) שם, וראה לעיל פ"א ה"ג.

ט. בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן גֵּר - הָרִי זֶה פְּסוּל⁵², עַד שֶׁתְּהִיָּה אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל⁵³. הִיָּה אֶחָד מִמִּזְדוּ⁵⁴, אֶפְלוּ שְׁלֹשֶׁתָן מִמִּזְרִים - הָרִי אֵלּוּ פְּשָׁרִין לְדוֹן⁵⁵. וְכֵן אִם הָיָה כָּל אֶחָד מֵהֶם סוּמָא בְּאֶחָד מֵעֵינָיו - פְּשָׁרִי⁵⁶. מָה שְׁאִין כֵּן בְּסִנְהֶדְרִין⁵⁷. אֲבָל הַסּוּמָא בְּשֵׁתֵי עֵינָיו - פְּסוּל לְכָל⁵⁸.

(52) שנאמר (דברים יז, טו) "שום תשים עליך מלך... מקרב אחיך" - כל משימות שאתה משים אל יהיו אלא מקרב אחיך (יבמות מה, ב). ואע"פ שבסנהדרין לו, ב הכשירו גר לדון בדיני ממונות, סובר רבינו שאינו כשר אלא לדון גר חבירו, כסתמת הסוגיא ביבמות קב, א, וכמבואר בדבריו לקמן פ"א ה"א, וכן שיטת הרי"ף בסנהדרין סוף פ"ד. (53) יבמות קב, א. וכמו שאמרו שם מה, ב: כיון שאמו מישראל, אנו קוראים בו: מקרב אחיך. וכתבו ה'תוספות' (שם קב, א) דיבורה-מתחיל לענין חליצה, שאם אביו מישראל, ודאי שהוא כשר לדון, ועדיף מגר שרק אמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מורגס אונקלוס: ארי יקבל קדמי. (75) ואם נתברר שלא עשה כדן, חייב לשלם לו על הכאתו (לחם-משנה).

יג. אף על פי שבית דין של שלשה בית דין שלם הוא, כל זמן שהן רבים - הרי זה משפח⁷⁶. ומוטב שיחתך הדין באחד עשר יותר מעשרה. וצריכין שיהיו היושבים פלם שם בבית דין תלמידי חכמים⁷⁷ וראויין⁷⁸.

(76) סנהדרין ז: רב הונא כשבא דין לפניו, אסף והושיב עמו עשרה חכמים מבית המדרש, כדי שתגיענו נסורת קטנה מן הקורה. כלומר, שאם יטעה ישתלש העונש בין כולם ויקל לו (רש"י שם). (77) שיכולו לדקדק ולברר הדין לאמתו. (78) מצד מדותיהם המוסריות, כמבואר לעיל ה"ז, וכמו שאמרו (שבועות ל, ב) "מניין לדיין שלא ישב תלמיד בור לפניו, תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק".

יד. ואסור לאדם חכם שישב בדין עד שידע עם מי ישב⁷⁹. שפא יצטרף עם אנשים שאינן הגונים, ונמצא בכלל קשר בוגדים⁸⁰, ולא בכלל בית דין⁸¹.

(79) סנהדרין כג, א, והשווה לקמן פכ"ב, ה"י. (80) חקר, ומעין הכתוב (ירמיה ט, א) "עצרת בוגדים". (81) כמו שאמרו (שם כו, א) "קשר רשעים הוא, וקשר רשעים אינו מן המנין" ע"פ הכתוב (ישעיה ח, יב) לא תאמרן קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר". וכתב הסמ"ע לחו"מ סימן ג ס"ק יג, שרבי יעקב ווייל כתב למהרש"ל: אם תשמע לעצתי, לא תשב אצל הקהל בשום דין, שפסקי בעלי בתים ופסקי הלומדים הם שני הפכים.

פרק שלישי

1) זמן ישיבת הסנהדרין ושעות ישיבת בית דין של שלושה. התחלת דין וקבלת עדות בלילה. העמדת דיין שאינו הגון, וכן היחס לדיין שנתמנה על ידי נתנית ממון.

א. עד אימתי יושבין הדינים בדין? סנהדרין קטנה² ובית דין של שלשה - יושבין מאחר תפלת השחר³ עד סוף שש שעות ביום⁴. אכל בית דין הגדול⁵ היו יושבין⁶ מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים⁷. ובשבתות וימים טובים היו יושבין בבית המדרש שבהר הבית⁸.

(2) של עשרים ושלושה דיינים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג. (3) שמתחלת עם הנץ החמה (הל' תפלה פ"ג, ה"א). (4) שזוהי שעת מאכל תלמידי-חכמים (שבת י, א), שנאמר (קהלת י, יז) "אשריך ארץ שמלכך (=הדיין) בן חורים ושריך בעת יאכלו". ומדובר, שכבר טעמו טעימת שחרית לפני ישיבתם לדין, שהרי אמרו שם "מכאן ואילך (מאחרי השעה הששית) כוורק אבן לחמת", שהיא קשה לגוף, אם לא כשהוא טעם משהו בבוקר (כסף-משנה). ובחו"מ סימן ה סעיף ג, הנוסח: "זמן ישיבת הדיינים מהבוקר עד סוף שעה החמישית". בהתאם לאמור בשבת י, א ששעה ששית היא זמן סעודה של תלמידי-חכמים, וכן דעת הר"ף

יא. אחד שהיה ממחה לרבים⁶⁴, או שנטל רשות מבית דין⁶⁵ - הרי זה מתר לו לדון יחידי⁶⁶, אכל אינו חשוב בית דין⁶⁷. ואף על פי שהוא מתר, מצות חכמים הוא שמושיב עמו אחרים; שהרי אמרו⁶⁸: אל תהי דן יחידי, שאין דן יחידי אלא אחד⁶⁹.

(64) מומחה - שלמד תורה בכתב ושבעל-פה ויודע לסבור ולהשוות דבר לדבר. לרבים - שמפורסם ברבים שהוא כן, שבאמת בקי הוא בתורה שבכתב ושבע"פ, וכמו שאמרו (סנהדרין ה, א): כגון אני שלמדתי וסברתי (=יודע אני להוסיף וליישב טעמים מדעתי, רש"י) דן דיני ממונות ביחיד (ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם פ"ג, מ"א). (65) שבארץ ישראל - לדון, כמבואר לקמן פ"ד, ה"ד. (66) אפילו כשהנתבע לא קיבלו עליו לדון, הרי זה כופהו לידון בפניו, כמבואר שם, הואיל והוא מומחה, ואע"פ שאינו מפורסם ברבים. אבל אם אינו מומחה, אין רשות בית-דין מועילה לו כלום, כמבואר לקמן פ"ד, ה"ט (כסף-משנה). (67) שתהא הודאתו בפניו כמודה בפני בית-דין של שלשה, שאינו יכול לחזור בו עוד, כמבואר לקמן פ"ה, ה"ח. (68) אבות פ"ד, מ"ח. (69) הקב"ה שהוא יחיד בעולמו (רע"ב שם). אבל בשר-ודם מוטב שידון בשלשה, כי ברוב משא ומתן יתברר הדבר יותר. ועוד, שאם הם שלשה, לא ידע המתחייב מי חייבו, שעל כל אחד יחשוב, שמא חבריו רבו עליו (תוספות יו"ט, שם). ואם קיבלוהו עליהם - דן אפילו יחידי, ועל זה סמכו ברוב הגלילות שאין להם אלא דיין אחד, וכן מנהג קדום במצרים (רדב"ז). ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"א, אמרו: רבי אבהו היה דן יחידי. שאלוהו תלמידיו, והלא לימדתנו רבינו: אל תהא דן יחידי?! אמר להם: כיון שהם רואים אותי יושב יחידי, ומופיעים לפני לדון, הרי זה כאילו קיבלו אותי עליהם, ושנינו: "אבל אם קיבלו עליהם - דן אפילו יחידי". ומכאן ראייה לדעת הרע"ב באבות שם, שאם קיבלוהו עליהם - דן יחידי אפילו מדרך חסידות (משנה-למלך).

יב. יש לאדם לעשות דין לעצמו⁷⁰, אם יש בידו כח⁷¹. הואיל וכדת וכהלכה הוא עושה, אינו חייב לטרוח ולבוא לבית דין. אף על פי שלא היה שם הפסד בנכסיו אלו נתאחר⁷² ובא לבית דין. לפיכך⁷³, אם קבל⁷⁴ עליו בעל דינו והביאו לבית דין, ודרשו ומצאו שעשה כהלכה, ודין אמת דן לעצמו - אין סותרין את דינו⁷⁵.

(70) אם רואה שלו ביד אחר שגזלו ממנו, יכול הוא ללקחו ממנו ללא כל דיון בבית-דין. (71) אפילו ע"י הכאה, כמפורש בבביתא (בבא-קמא כז, ב) "בן בג-בג אומר: אל תיכנס לחצר חברך לטול את שלך שלא ברשות (=בגניבה ובסתר) שמא תראה עליו כגנב, אלא שבור את שיניו ואמור לו, שלי אני נוטל" (=כלומר קח בחזקה, רש"י). וכן בשו"ע חו"מ סימן ד, סעיף א. (72) ממתין (בבא-קמא שם). (73) הואיל ואינו חייב לטרוח ולבוא לבית-דין. (74) התאונן, צעק חמס. "והיה כי יצעק אלי" (שמות כב, כו)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. וְכֵן אֵין מְקַבְּלִין עֲדוּת¹⁷ וְאֵין מְקַיְמִין שְׁטָרוֹת¹⁸ בְּלַיְלָה¹⁹. וּבְדִינֵי מְמוֹנוֹת²⁰, אִם הִתְחִילוּ בַּיּוֹם - מִתָּר לְגַמְרֵי הַדִּין בְּלַיְלָה²¹.

(17) שחקירת העדים הרי היא כהתחלת דין (ראה השנה כה, ב) וראה ב'תוספות' סנהדרין לד, ב דיבור-המתחיל יום לתחילת דין. (18) אישור חתימת העדים שבשטר, לקבוע שאינה מזוייפת, ראה לקמן הל' עדות פ"ו, ה"ב. (19) שהקיום הרי הוא כדין, כמבואר שם ה"א, ואין דנים בלילה. (20) זה חוזר אל התחלת הלכה ג, לומר: אע"פ שאמרנו: "אין מתחילים את הדינים בלילה", שמשמעה דוקא התחלה, ולא גמר דין - אין זה אלא בדיני ממונות בלבד. (21) סנהדרין לד, ב: כתוב אחד אומר (שמות יח, כב) "ושפטו את העם בכל עת" (אפילו בלילה), וכתוב אחד אומר (דברים כא, טז) "והיה ביום הנחילו את בניו" שמשמעו ביום בלבד (והנחלות כדין הן, ראה בסמוך ה"ה). הא כיצד? "יום לתחילת דין, ולילה לגמר דין, שתחילת דין היא העיקר ('תוספות' שם). אבל דיני נפשות אין גומרים אלא ביום, כמבואר לקמן פ"א, ה"א. וכתב הסמ"ע לחו"מ סימן ה ס"ק ז, שאם נתרצו שני הצדדים לדונם בלילה, מותר להתחיל את דינם בלילה (=בדיני ממונות), שאין זה גרוע מקיבלו עליהם דיין קרוב או פסול לדונם, שדינו דין (ראה לקמן פ"ז, ה"ב), וכן הדין לענין קבלת עדות, כמבואר בשו"ע חו"מ סימן כח, סעיף כד. וכתב ב"תורה תמימה" דברים כא, אות קיב, שדין כזה הריהו כהוראת איסור והיתר, שמתורת גם בלילה.

ה. הַנְּחִלוֹת²² - בְּדִינֵינוּ²³; שְׁנֵאֲמַר בְּהֵן: לְחֻקַּת מִשְׁפָּט²⁴. לְפִיכָּךְ אֵין מְפִילִין²⁵ נְחִלוֹת בְּלַיְלָה²⁶.

(22) שאדם מצווה ליתן מעזבונו ליורשיו או לאחרים. (23) הרי זה מושג דיני, ואין זה כחלוקת שותפים לעצמם שאינה נחשבת דין (רשב"ם לבבא-בתרא קיג, ב). (24) ומטעם זה אין דנים בהן אלא בשלשה. (25) מלשון הכתוב (במדבר לד, ב) "אשר תפול לכם בנחלה". (26) סנהדרין לד, ב. וכפי שייתבאר בהלכה הבאה. ובכל זאת אם התחילו הדיינים לדון דין נחלה ביום, גומרים אותו בלילה ככל דיני ממונות, וכמבואר לעיל ה"ד (רדב"ז).
ו. שְׁנַיִם שְׁנֹכְנָסוּ לְבָקֵר אֶת הַחֹלָה, וְצִוָּה בַּפְּנֵיהֶם²⁷ - פּוֹתְבִים²⁸ וְאֵין עוֹשִׂין דִּין²⁹. וְאִם הָיָה שְׁלֹשָׁה - רְצוּ פּוֹתְבִין³⁰, רְצוּ עוֹשִׂין דִּין³¹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בַּיּוֹם³²; אֲבָל בְּלַיְלָה³³ - פּוֹתְבִין³⁴ וְאֵין עוֹשִׂין דִּין³⁵.

(27) הסדיר בפניהם צוואה בעל-פה, למי ואיך הוא מוריש נכסיו. (28) בלשון עדות, והיורשים יבואו לבית-דין, ובית-דין יעשה כפי הצוואה. (29) השנים עצמם אינם מוסמכים להחזיק את היורשים בנכסים בהתאם לצוואה, הואיל ושנים הם לא נראו מתחילה להיות דיינים אלא עדים בלבד. (30) בלשון עדות, וכנ"ל באות כז. (31) הם עצמם רשאים ושלטיים להחזיק את כל אחד בשלו, כפי ששמעו, ואין עוד צורך בדיינים אחרים (סנהדרין לד, ב וברש"י). וכתב הרמ"א בחו"מ רנג: עושים דין - "להחזיק כל אחד במה

בסנהדרין פ"א. וראה בסמ"ע לחו"מ שם ס"ק י. (5) של שבעים ואחד (לעיל פ"א, ה"ג). (6) בלשכת הגזית שבבית-המקדש. (7) הקרב בכל יום בתשע שעות ומחצה, וזהו זמן תפילת מנחה (הל' תפלה ס"ג, ה"ב). (8) שקדושתו קלה מלשכת הגזית שבעזרה. וטעם שינוי מקום זה, "שלא יהיו נראים כיושבים כדין (ובשבת אסור לדרוך), שבלשכת הגזית היו דנים" (סנהדרין פח, ב וברש"י) אלא ששם הנוסח: "יושבים בחיל", אולם בתוספתא סנהדרין פ"ז מ"א, כתוב: בבית-המדרש שבהר הבית. וראה הל' שבת פכ"ג ה"ד, ולקמן פכ"ה ה"ט לענין דין בשבת ובערב שבת. והשווה לקמן פ"א, ה"ב-ג.

ב. אֵין בֵּית דִּין שָׁל שְׁבַעִים וְאַחַד צְרִיכִין שְׁיִהְיוּ יוֹשְׁבִין בְּלֵן פְּאָחַד בְּמִקוֹמָן שְׁבַמְקַדָּשׁ; אֲלֵא בַּעַת שְׁיִהְיוּ צְרִיכִין לְהִתְקַבֵּץ⁹ - מִתְקַבְּצִין בְּלֵן, וּבִשְׂאֵר הָעֵתוֹת - כָּל מִי שְׁהָיָה לוֹ עֵסֶק, יֵצֵא לְעִשׂוֹת חִפְצוֹ וְחֹזֵר. וְהוּא שְׁלֵא יִפְתְּחוּ מַעֲשָׂיִם וּשְׁלֹשָׁה יוֹשְׁבִין תָּמִיד כָּל זְמַן יִשְׁיבְתָן¹⁰. הַצֵּרֶף אֶחָד מֵהֵן לְצֵאת - הָרִי זֶה מִסְתַּפֵּל בְּחֻבְרֵיו הַנְּשֹׂאָרִים: אִם יִשְׂאָרוּ שָׁם עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה¹¹ - יֵצֵא; וְאִם לָאוּ - לֹא יֵצֵא עַד שְׁיָבֹא אַחֲרָי¹².

(9) לדון בדברים הצריכים הרכב של שבעים ואחד, כגון אלה המנויים לקמן פ"ה, ה"א. (10) סנהדרין לז, א, שנאמר (שיר ז, ג) "שררך אגן הסהר אל יחסר המזג", שרך - זו סנהדרין, שהיא יושבת בטיבורו של עולם (שרר - זה טבור). אל יחסר המזג - אל יחסרו מחלק שלישי שהוא כרי מזיגת יין במים (שליש יין, ושני שלישים מים), ועשרים ושלשה הם שלישי משבעים סנהדרין (רש"י שם). (11) כנגד סנהדרין קטנה. (12) שם. וראה ב'תוספות' שם יד, ב דיבור-המתחיל אל יחסר המזג, שלא יחסר "גימטריא של מ'ז'ג", שהוא חמשים, אבל אם יחסרו ארבעים ותשעה אין לחוש, שישארו עשרים ושנים, ואין בית-דין שקול, הוסף עליהם אחד והרי הם כ"ג.

ג. אֵין מִתְחִילִין אֶת הַדִּינִין בְּלַיְלָה¹³. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה¹⁴ לְמָדוּ, שְׁהַדִּינִין בְּנִגְעִים. שְׁנֵאֲמַר: כָּל רִיב וְכָל נִגְע; מָה רֵאִיתָ נִגְעִים¹⁵ בַּיּוֹם בְּלֵבְד, אִף הַדִּינִין בַּיּוֹם בְּלֵבְד¹⁶.

(13) משנה, בסנהדרין לב, א. (14) שקיבלו חכמינו איש מפי רבו. כל מקום שהדבר אינו מבואר היטב בכתוב, אלא מפני שקבלוהו בעל-פה, השתדלו החכמים לסמכו על הכתוב, למרות שהוא מדרש דחוק, קוראו רבינו: מפי השמועה (יד מלאכי, כללי הרמב"ם אות לט). (15) שהרי נאמר בהם (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו". (16) סנהדרין לד, ב. ובירושלמי פ"ד, ה"ה אמרו: טעו הדיינים ודנו בלילה - דינם דין, שנאמר ושפטו את העם בכל עת. וכן בחו"מ סימן ה סעיף ב, אולם ראה ב'תוספות' יבמות קד, א ד"ה מר סבר, שמגיהים את הירושלמי הנ"ל וגורסים בו: מנין שגומרים בלילה, שזה כשר לדברי הכל, כמבואר בסמוך ה"ד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כָּסָף - אֱלוֹהֵי הַפָּא פְּשִׁיבִיל כְּסָף וְזָהָב. זֶה הַדִּין שְׁמַנְהוּ מִפְּנֵי עֲשָׂרוֹ בְּלֶבֶד⁴⁸.

41) בארץ ישראל. 42) שהוא במקום מלך, וגם הוא מזרע בית דוד, והוא ממנה דיינים בגולה. וכפי שיתבאר לקמן פ"ד ה"ג, ובבאורנו שם. 43) מלא מדות טובות, ע"פ משקל הכתוב (שיר השירים ה, טז) "חכו ממתקים וכלו מחמדים". 44) מפורש לעיל ה"ג אות יג. 45) 'ספרי' דברים אות יז, והשווה לקמן פ"ד, ה"טו. 46) סנהדרין ז' ב, אלא ששם אמרו, "כאילו נוטע אשירה בישראל. אולם בתרגום יונתן בן עוזיאל לפסוק: "ולא תקים לך מצבה", מתרגם: והיכמא דליתכונן רשאין למקמא קמא (מצבה) היכדין ליתכונן רשאין למנאה לפרנסא גברא זידנא דרחקיה ה'. 47) שם. וגירסתנו שם: "ובמקום שיש תלמידי-חכמים כאילו נטעו אצל מזבח, שנאמר אצל מזבח ה' אלקיך", ומפרש רש"י: שתלמידי-חכמים מכפרים ומגינים כמזבח. 48) שנתן ממון למלך על כך (שם, וברש"י).

ט. כָּל דִּין שְׁנֵתָן מִמוֹן כְּדֵי שְׂיִתְמַנְהוּ - אֲסוּר לְעַמֵּד מִפְּנֵיו⁴⁹. וְצוּר חֲכָמִים לְהַקֵּל אוֹתוֹ וּלְזַלֵּל בּוֹ⁵⁰. וְאֲמָרוּ חֲכָמִים⁵¹: שְׁהַטְלִית שְׁמַתְעִטָּף בָּהּ, תְּהִי בְּעֵינֶיהָ כְּמַרְדְּעֵת⁵² שֶׁל חַמּוֹר.

49) ירושלמי ביכורים פ"ג, ה"ג. 50) שם "ואין קוראים אותו רבי". ובשו"ע חו"מ סימן ח סעיף א: "שמצוה להקל ולזלול בו". וחכמינו בסנהדרין ז ובירושלמי שם, קראו עליו את הפסוק (חבקוק ב, יט) "הוי אומר לעץ הקיצה. עורי לאבן דומם, הוא יורה? הנה הוא תפוש זהב וכסף, וכל רוח (של חכמה) אין בקרבו. 51) ירושלמי, שם. 52) שטיח שמתחת לאוכף של חמור.

י. כָּף הֵיָה דְרָף חֲכָמִים הָרָאשׁוֹנִים: בּוֹרְחִין מְלַהֲתַמְנוֹת⁵³, וְדוֹחֲקִין עֲצָמָן הַרְבֵּה שְׁלֵא לִשְׂבוּ כְּדִין, עַד שְׂיַדְעוּ שְׂאִין שָׁם רְאוּי כְּמוֹתָם⁵⁴, וְשָׂאָם יִמְנְעוּ מִן הַדִּין - תְּקַלְקֵל⁵⁵ הַשׁוֹרֶה⁵⁶. אֵף עַל פִּי כֵן לֹא הָיוּ יוֹשְׁבֵי כְּדִין אֲלֵא עַד שְׁמַכְבִּידִין עֲלֵיהֶם אֵת הָעָם וְהַזְקֵנִים⁵⁷ וּפּוֹצְרִים⁵⁸ בָּהֶן.

53) שם, ובסנהדרין יד, א שהרי אמרו חכמים: "לעולם היה אפל ותחיה", כלומר, התרחק מן הרבנות שמקברת את בעליה (רש"י שם). וכן בהוריות י, א "שלח להם ולא באו" שברחו מן הגדולה (רש"י). וכן הכתוב אומר (שמואל-א י, כב) "הנה הוא (=שאול) נחבא אל הכלים". 54) כמו שאמרו (ברכות סג, א) "בשעת המכניסים (שאין חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים) - פור" (הגר"א לחו"מ ח, ס"ק יד). 55) ובכת"י התימנים: תתקלקל. 56) ע"ז יט, ב "ועצומים כל הרוגיה - זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה". עצומים - מתאפקים מלהורות (רש"י שם), ושורת הדין תתקלקל ע"י תלמידים שלא הגיעו להוראה וקופצים להורות (שם). 57) בכת"י התימנים: שמכבידים עליהם העם והזקנים. 58) מפצירים. מרבים לבקש.

שצויה ולדון בכל דברי ספק שנפל בצוואה, ואין אחד מן היורשים או המקבלים יכולים לומר לבית-דין אחר נלך". אין עושים דין - ואם יארע דבר ספק בצוואה, ישלחו כתיבתם לפני בית-דין אחר שידון ע"פ כתב הצוואה (סמ"ע שם ס"ק ב). 32) שהשלושה ביקרו את החולה ביום, שאז נחשבת צוואת המת לדין פסוק, ואלה השלושה הם הדיינים. 33) כשביקרוהו בלילה שאינו זמן דין. 34) בלשון עדות, וכתבם יובא לאחר זמן לפני בית-דין אחר. 35) אפילו למחר, שמתחילתם לא נראו לישיב לשם דין אלא כעדים, ואין עד נעשה דין, ראה לקמן בהל' עדות פ"ה ה"ח (רש"י שם). וכתב הרשב"ם בבבא-בבא ק"ג, ב: אין השלושה נעשים דיינים אלא כשקנו מהחולה המצווה בקנין סודר, שאז אינו יכול לחזור בו. אבל כשלא קנו ממנו, הואיל ועדיין יכול לחזור בו, כשיקום מחליו - אין עושים דין, שאין לדיינים לעשות דין בדבר שאפשר להבטל, ואם דנו אין דיניהם דין. ומעין זה בתוספות' לסנהדרין לד, ב.

ז. כָּל בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא הַגּוֹן³⁶ - שְׂכִינָה עִמָּהּ³⁷. לְפִיכָּה צְרִיכִין הַדִּינִים לִישֵׁב בְּאִמָּה וְיִרְאָה³⁸ וְעֵטִיפָה³⁹ וְכַבֵּד רֵאשׁוֹ⁴⁰. וְאֲסוּר לְהַקֵּל רֵאשׁ אוֹ לְשַׁחַק אוֹ לְסַפֵּר בְּשִׂיחָה בְּטֵלָה בְּבֵית דִּין, אֲלֵא בְּדַבְרֵי תוֹרָה וְחֻקָּמָה.

36) שיש בו המידות והתכונות המנויות לעיל פ"ב, ה"ז. 37) סנהדרין ז, א שנאמר (תהלים פב, א) "אלקים נצב בעדת אל, בקרב אלקים ישפוט" שהשכינה שרויה בקרב הדיינים ושופטת עמהם, והשווה לקמן פכ"ג ה"ט. 38) מפני כבוד השכינה. 39) עטיפת הראש בטלית מאימת השכינה (שבת י, א וברש"י). 40) הכנעה (רש"י לברכות ל, ב). והשווה לקמן פכ"ג, ה"ח.

ח. כָּל סְנֵהֲדְרִין אוֹ מְלָךְ⁴¹ אוֹ רֵאשׁ גּוֹלָה⁴² שֶׁהֶעֱמִידוּ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל דִּין שְׂאִינוּ הַגּוֹן, וְאִינוּ חֲכָם בְּחֻקֵּי הַתּוֹרָה וְרְאוּי לְהִיּוֹת דִּין, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּלוּ מַחְמַדִּים⁴³ וְיֵשׁ בּוֹ טוֹבוֹת אַחֲרוֹת - הָרִי זֶה שֶׁהֶעֱמִידוּ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. שְׁנֵאָמַר: לֹא תִפְירוּ פָּנִים בְּמִשְׁפָּט. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁴⁴ לְמַדוּ, שֶׁזֶה מְדַבֵּר כְּנֶגֶד הַמִּמְנָה לְהוֹשִׁיב דִּינֵין. אָמְרוּ חֲכָמִים⁴⁵: שְׂמָא תֵאמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי נָאָה, אוֹשִׁיכְנוּ דִין; אִישׁ פְּלוֹנִי גְבוּר, אוֹשִׁיכְנוּ דִין; אִישׁ פְּלוֹנִי קְרוֹבִי, אוֹשִׁיכְנוּ דִין; אִישׁ פְּלוֹנִי יוֹדֵעַ בְּכָל לְשׁוֹן, אוֹשִׁיכְנוּ דִין. נִמְצָא מְזוּפָה אֵת הַחֵיב וּמְחַיֵּב אֵת הַזְּכָאִי. לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָשָׁע, אֲלֵא מִפְּנֵי שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ. לְכָּה נֵאמַר: לֹא תִפְירוּ פָּנִים בְּמִשְׁפָּט. וְעוֹד אָמְרוּ⁴⁶: כָּל הַמַּעֲמִיד לְיִשְׂרָאֵל דִּין שְׂאִינוּ הַגּוֹן - פְּאֵלוּ הָקִים מִצְבָּה. שְׁנֵאָמַר: וְלֹא תָקִים לָךְ מִצְבָּה אֲשֶׁר שְׂנֵא יִי אֱלֹהֶיךָ. וּבְמִקּוֹם תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים - פְּאֵלוּ נִטַּע אֲשֶׁרֶה⁴⁷. שְׁנֵאָמַר: לֹא תִטַּע לָךְ אֲשֶׁרֶה כָּל עֵץ אֲצֵל מְזוּבָח יִי אֱלֹהֶיךָ. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים: לֹא תַעֲשׂוּן אֶתִּי אֱלֹהֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום שני ה' שבט ~

פָּרֶק רְבִיעִי

1) סמיכת הסנהדרין והדיינים, ההסמכה לסמכות חלקית ומוגבלת. אפשרות של חידוש הסמיכה גם בזמן הזה. ההבדל בין ראשי גלויות שבבבל לנשיאי בתי הדין שבארץ ישראל. דיין שאינו הגון שנתמנה בטעות, או שעבר ראש הגולה והרשהו לדרון למרות שאינו ראוי.

א. אָחַד בֵּית דִּין הַגְּדוֹלָה² וְאֶחָד סְנֵה־דְרִין קְטָנָה³ אוּ בֵּית דִּין שָׁל שְׁלֹשָׁה, צָרִיף שְׁיִהְיֶה אֶחָד⁴ מֵהֶן סְמוּךְ מִפִּי הַסְּמוּךְ⁵. וּמִשָּׁה רַבְּנֵי סְמוּךְ יְהוֹשֻׁעַ בֶּיֶד, שְׁנַאֲמַר: וְיִסְמָךְ אֶת יָדָיו עָלָיו וְיִצְוֶהוּ. וְכֵן הַשְּׁבָעִים זְקָנִים - מִשָּׁה רַבְּנֵי סְמוּךְ⁶, וְשָׂרְתָה עֲלֵיהֶן שְׁכִינָה⁷. וְאוֹתָן הַזְּקָנִים סָמְכוּ לְאַחֲרֵים, וְאַחֲרֵים לְאַחֲרֵים. וְנִמְצְאוּ הַסְּמוּכִין אִישׁ מִפִּי אִישׁ, עַד בֵּית דִּין שָׁל יְהוֹשֻׁעַ וְעַד בֵּית דִּין שָׁל מִשָּׁה רַבְּנֵי⁸. וְאֶחָד הַנְּסֻמָּךְ מִפִּי הַנְּשִׂיא⁹ אוּ מִפִּי אֶחָד מִן הַסְּמוּכִין, אֶפְלוּ לֹא הָיָה אוֹתוֹ סְמוּךְ בְּסֵנֵה־דְרִין לְעוֹלָם¹⁰.

2) של שבעים ואחד. 3) של עשרים ושלושה, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ג. 4) בכתב יד התימנים: צריכים שיהיה כל אחד מהן, וכן הגיה התוספות יום טוב לסנהדרין פרק א, משנה ג בהתאם ללשון רבינו בפירושו שם: לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם סמוך. 5) נסמך על ידי סומך כזה, שאף הוא נסמך מפי אחר, ולא שיהיה סמוך על פי עצמו. 6) מינה אותם, כמו שדרשו במדרש בראשית רבה פרשה צ"ט, אות ו "האספו ואגידה לכם - שמינה אותם זקנים כמו שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל" (קריית מלך, בהגהותיו לרמב"ם). 7) ככתוב (במדבר יא, כה) "ויאצל מן הרוח אשר עליו... ויהי כנוח עליהם הרוח". 8) השווה הקדמת רבינו: "ויהושע ממשה רבינו ומשה רבינו מפי הגבורה נמצא שכולם מה' אלוקי ישראל". 9) ראש הסנהדרין, ראה לעיל פרק א, הלכה ג. 10) שהרי מצינו ברבה בר חנה שנסמך מפי רבי (סנהדרין ה, א), למרות שרבינו הקדוש היה לאחר החורבן ולא היה מן הסנהדרין.

ב. וְכִיצַד הִיא הַסְּמִיכָה לְדוֹרוֹת? לֹא שְׁיִסְמְכוּ יְדִיהֶן¹¹ עַל רֹאשׁ הַזְּקָנִים¹², אֲלֵא שְׁקוֹרִין לוֹ רַבִּי, וְאוֹמְרִים לוֹ: הֲרִי אַתָּה סְמוּךְ, וְיֵשׁ לָךְ רִשׁוּת לְדוֹן אֶפְלוּ דִינֵי קְנָסוֹת¹³.

11) בניגוד לסמיכת משה ליהושע, שהייתה ביד. 12) החכם, כמאמרם (קידושין לב:): "אין זקן אלא חכם". 13) סנהדרין יג, ב. דיני קנסות: כגון תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה, שאין דנים אותם אלא שלושה מומחים והם הסמוכים, כמבואר בלשון רבינו לקמן פרק ה, הלכה ח ובביאורו שם.

ג. וְאִין סוּמְכִין סְמִיכָה שְׁהִיא מְנוּי הַזְּקָנִים לְדִינֹת¹⁴ אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה¹⁵. וְהוּא שְׁיִהְיֶה הָאֶחָד מֵהֶן סְמוּךְ מִפִּי אַחֲרֵים¹⁶, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ¹⁷.

14) בניגוד לסמיכה מסוג אחר, שהיא סמיכת זקנים על פר העלם דבר של ציבור, ששלושה מן הסנהדרין סומכים עליו. כמבואר בהלכות מעשה הקרבנות פרק ג, הלכה י, שלא ידובר בה כאן. 15) סנהדרין יג, ב. 16) אבל השניים המצטרפים עימו אין הכרח שיהיו סמוכים, שכן מצינו ברבי יהודה בן בבא, שסמך חמישה זקנים, והיו עימו עוד שניים, ואינו חושב אותם, משום כבודו של רבי יהודה (שם יד, א), ואילו היו סמוכים לא היה נמנע מלמנותם יחד עם רבי יהודה, שאין זו פגיעה בכבודו (רדב"ז). 17) לעיל הלכה א, שהסמיכה מוכרחה להיות רצופה איש מפי איש עד בית דינו של משה רבינו.

ד. אִין קְרוּי אֱלֹהִים¹⁸ אֲלֵא בֵּית דִּין שְׁנַסְמָךְ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּלִבְד¹⁹. וְהֵם הַאֲנָשִׁים הַחֲכָמִים הַרְאוּיִין לְדוֹן²⁰, שְׁפָדְקוּ אוֹתָן בֵּית דִּין שָׁל אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְנוּ²¹ אוֹתָם וְסָמְכוּ אוֹתָן.

18) לדון דיני קנסות, ככתוב (שמות כב, ח) "אשר ירשעון אלהים ישלם שניים". אלהים - לשון שררה ורבנות. "ראה נתתיך אלהים לפרעה" (שמות ז, א) מתרגם אונקלוס: "מניתיך רב לפרעה" (רש"י לסנהדרין ב, א). 19) סנהדרין יד, א. וכן בבבא קמא פד, ב "אלהים בעיני וליכא" - שאין מומחים בבבל. 20) בזכות חכמתם ומידותיהם. 21) בכתב יד התימנים: והמחו אותן, שקבעו שהם מומחים ובקיאים.

ה. בְּרֹאשׁוֹנָה הָיָה כָּל מִי שְׁנַסְמָךְ סוּמָךְ לְתַלְמִידָיו²². וְחֲכָמִים חָלְקוּ כְּבוֹד לְהַלְלָה²³ הַזְּקָן, וְהַתְּקִינוּ שְׁלֵא יְהֵא אָדָם נִסְמָךְ אֲלֵא בְּרִשׁוּת²⁴ הַנְּשִׂיא. וְשְׁלֵא יְהֵא הַנְּשִׂיא סוּמָךְ אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה אֵב בֵּית דִּין עֲמוּ²⁵. וְשְׁלֵא יְהֵא אֵב בֵּית דִּין סוּמָךְ אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה הַנְּשִׂיא עֲמוּ. אֲכָל שְׁאָר הַחֲבוּרָה - יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם לְסָמְךְ בְּרִשׁוּת הַנְּשִׂיא. וְהוּא שְׁיִהְיוּ שְׁנַיִם עֲמוּ²⁶, שְׁאִין סְמִיכָה פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה²⁷.

22) בכתב יד התימנים: סומך תלמידיו. 23) בכתב יד הנ"ל: כבוד לבית הלל הזקן, כלומר, לבית הלל, שהוא מבית דוד המלך. וכך הנוסח בירושלמי (סנהדרין פרק א הלכה ב): "בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה את תלמידיו כגון רבן יוחנן בן זכאי מינה את רבי אליעזר ואת רבי יהושע... חזרו וחלקו כבוד לבית הזה, אמרו: בית דין שמינה שלא לדעת הנשיא אין מינויו מינוי". 24) בהסכמתו ומדעתו. 25) כדי שיחלקו כבוד זה לזה, על פי הירושלמי שם, ורבינו גורס שם "אב בית דין" במקום "בית דין" (רדב"ז). 26) אף על פי שאינם סמוכים. 27) כמבואר לעיל הלכה ג. וחידש כאן, שאפילו מינהו הסמוך ברשות הנשיא, עדיין צריך שיהיו שניים עימו, שאין סמיכה פחות משלושה (לחם משנה).

ו. אִין סוּמְכִין זְקָנִים בְּחוּצָה לְאַרְץ, וְאִף עַל פִּי שְׁאֵלוּ הַסוּמְכִין נִסְמְכוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל²⁸. אֶפְלוּ הָיוּ הַסוּמְכִין בְּאַרְץ, וְהַנְּסֻמָּךְ חוּצָה לְאַרְץ - אִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמו שאמרו (סנהדרין לג, א) "פטור אתה, שכל המומחה לרבים פטור מלשלם", וראה בתוספות שם ה, ב דיבור המתחיל: אי גמיר. (40) שאם המום קבוע, מותר לשחטם במדינה כמבואר בהלכות בכורות פרק ב הלכה א, ואין שוחטים את הבכור אלא על פי מומחה שנתן לו הנשיא רשות, כלשון רבינו שם פרק ג הלכה א. (41) שאין מתירם אלא חכם מובהק, ראה הלכות נדרים פרק ד, הלכה ה. (42) כתמים אדומים, שנמצאו על בגד אשה, ספק אם הם והיא טמאה, או שמא צבע אדום הוא וטהורה, כמבואר בהלכות איסורי ביאה הלכה ל"ו [=ל"ט]. ואינו בודקם אלא החכם שנטל רשות לכך, כמבואר בירושלמי חגיגה פרק א הלכה ח. ושם אמרו: "הראוי לכל הדברים ראוי לדבר אחד, ושאינו ראוי לכל הדברים אפילו לדבר אחד אינו ראוי".

ט. וכן יש לסומקין לתן רשות עד זמן, ולומר לנסמך: יש לך רשות לדון או להורות עד שיקבא הנשיא לכאן, או כל זמן שאין אתה עמנו במדינה⁴³. וכן כל פיוצא בזה.

(43) סנהדרין ה ב וכן בירושלמי חגיגה הנ"ל.

י. חכם מפלא שהוא סומא פעינו אנת, אף על פי שהוא ראוי לדיני⁴⁴ ממונות - אין סומקין אותו לדיני ממונות⁴⁵, מפני שאינו ראוי לכל הדברים⁴⁶. וכן כל פיוצא בזה⁴⁷.

(44) כמבואר לעיל פרק ב, הלכה ט. (45) שאם יטעה יהיה פטור מלשלם, ראה לקמן פרק ו, הלכה א. (46) שהרי הוא פסול להיות בסנהדרין, כדלעיל פרק ב הלכה ט. (47) ירושלמי חגיגה שם. רבי יהושע בן לוי היה מצטער על תלמיד אחד שרצה לסמכו ולא יכול, מפני שהיה סומא באחת מעיניו וכמבואר לעיל.

יא. הרי שלא היה בארץ ישראל אלא סומך⁴⁸ אחד - מושיב שנים בצדו⁴⁹, וסומך שבעים פאחד, או זה אחר זה, ואחר כך יעשה הוא והשבעים בית דין הגדול, ויסמכו פתי דינין אחרים. נראין לי הדברים: שאם הספימו כל החכמים שבארץ ישראל⁵⁰ למנות דינים ולסמך אותם - הרי אלו סמוכים, ויש להן לדון דיני קנסות⁵¹, ויש להן לסמך לאחרים⁵². אם כן, למה היו החכמים מצטערים על הסמיכה⁵⁴ פדי שלא יבטלו דיני קנסות מישראל⁵⁵? לפי שישאל אלא מפזרין⁵⁶, ואי אפשר שישפימו פלן⁵⁷. ואם היה שם סמוך מפי סמוך - אינו צריך דעת פלן, אלא דן דיני קנסות לפל⁵⁸, שהרי נסמך מפי בית דין. והדבר צריך הכרע⁵⁹.

(48) ובכתב יד התימנים: סמוך. (49) שאין סמיכת דיינים אלא בשלושה וכמבואר לעיל הלכה ב. (50) אף על פי שאין ביניהם אפילו סמוך אחד. (51) שאין דנים אותם אלא הסמוכים בארץ, כמבואר לעיל הלכה ד ולקמן פרק ה הלכה ח. (52) לסמוכים, אלו שנתמנו בהסכמת כל חכמי

סומקין²⁹. ואין צריך לומר אם היו הסומקין פחוזה לארץ והנסמקין בארץ. היו שניהם בארץ - סומקין אותו, אף על פי שאינו עם הסומכים במקום אחד³⁰; אלא שולחין לו³¹ או פותקין לו שהוא סמוך, ונותנין לו רשות לדון דיני קנסות³², הואיל ושניהם בארץ. וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים³³ ראוייה לסמיכה³⁴.

(28) סנהדרין יד, א. (29) בכתב או על ידי שליח. (30) מתוך שאמרו שם: סומכים בארץ ונסמכים בחוץ לארץ אין הסמיכה מועילה - אתה למד, שאם שניהם בארץ אף על פי שאינם במקום אחד סומכים (רדב"ז). (31) מודיעים לו על ידי שליח. (32) כמבואר לעיל הלכה ב. (33) אף על פי שלא החזיקו בה עולי בבל בימי עזרא וסיעתו. (34) אף על פי שאינה קדושה קדושת ארץ ישראל לעניין תרומות ומעשרות (ראה הלכות תרומות פרק א הלכה ה"ו) - לעניין סמיכה הרי היא בקדושת ארץ ישראל. וכן לעניין הדר בארץ ישראל והנקבר בה, שעונותיו מחולים (ראה לקמן הלכות מלכים פרק ה הלכה י"א"ב) הרי היא בקדושתה (רדב"ז). ומקור דברי רבינו מסנהדרין ה, א, שרבה בר חנה נטל רשות לדון ולהורות בעיירות העומדות על הגבולין, שהן מחוץ לארץ, ואם להן מועילה הסמיכה - לארץ ישראל, שהחזיקו בה עולי מצרים לא כל שכן, שהסמיכה לה, ובה מועילה (כסף משנה). וראה לקמן הלכה י"ד, שאין רשות בית דין שבארץ ישראל מועילה לכוף את בעלי דין בחוץ לארץ. ובהלכות תרומות שם הלכה ז מגדיר רבינו גבולות הארץ שהחזיקו בה עולי מצרים.

ז. יש לסומקין לסמך אפלו מאה בפעם אחת³⁵. ודוד המלך סמך שלשים אלה ביום אחד³⁶.

(35) סנהדרין יד, א. רבי יהודה בן בבא סמך לחמישה זקנים בפעם אחת ומשה רבינו סמך שבעים זקנים בפעם אחת (קריית ספר למבי"ט). (36) ירושלמי סנהדרין פרק י, הלכה ב בקשר לפסוק (שמואל-ב ו, א) "ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלושים אלה", ורבינו גורס שם: שלושים, במקום תשעים אלה שבגירסתנו (לחם משנה).

ח. ויש להן למנות כל מי שירצו לדברים יחידים. והוא שיהיה ראוי לכל הדברים. פיצד? חכם מפלא³⁷ שראוי להורות לכל התורה פלה - יש לבית דין לסמך אותו ולתן לו רשות לדון³⁸, ולא להורות באסור והתר. או יתנו לו רשות באסור והתר³⁹, ולא לדון דיני ממונות. או יתנו רשות לזה ולזה, אבל לא לדון דיני קנסות. או לדון דיני קנסות, אבל לא להתיר בכורות במומין⁴⁰. או יתנו לו רשות להתיר נדרים פלבד⁴¹, או לראות פתמים⁴². וכן כל פיוצא בהן.

(37) מומחה ובקי. (38) בדיני ממונות. (39) שאם יטעה בהוראתו ויאסור את המותר ויפסידנו יהיה פטור מלשלם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לקמן פרק ה הלכה י"ב. (61) משנה במכות ו, א. (62) בכתב יד התימנים: סמוכים בארץ.

יג. ראשי גליות שפבכל⁶³ - במקום מלך הן עומדים⁶⁴. ויש להן לרדות⁶⁵ את ישראל בכל מקום, ולדון עליהן בין רצו בין לא רצו. שנתמר: לא יסור שבט מיהודה⁶⁶ - אלו ראשי גליות שפבכל.

(63) שיש להם כוח ושלטון מאת מלכי פרס (רש"י לסנהדרין ה, א), והם מזרע מלכות בית דוד, כפי שיבואר להלן. (64) ועדיפים הם מהנשיאים שבארץ ישראל שאין להם תוקף מלכותי. (65) לשלוט ולמשול, ככתוב (מלכים א, ה, ד) "כי הוא (שלמה) רודה בכל עבר הנהר". (66) סנהדרין ה, א. שבט - לשון שררה. ויש להם רשות להפקיר ממונם, שהפקר בית דין הפקר (רש"י שם). ושם דרשו: "ומחוקק מבין רגליו - אלו בני בניו של הלל שמלמדים תורה ברבים", כלומר, בלימוד התורה ובדיני איסור והיתר, בני ארץ ישראל והכמיה עדיפים, שמחוקק - זה חכם (רש"י להוריות יא, ב), אבל לעניין הפקעת ממון ראשי הגולה שבבבל עדיפים, והטעם מבואר בירושלמי (כלאים פרק ט, הלכה ג) שראשי הגולה הם בני דוד מהזכרים, ונשיאי ארץ ישראל הם מזרע דוד הנקבות, וכן בתוספות לסנהדרין שם דיבור המתחיל: דהכא שבט. והשווה פירוש המשנה לרבינו (בכורות פרק ד, משנה ד) שראש הגולה אינו צריך להיות חכם, ש"אין אנו חוששים לחכמתו אלא לייחוסו וממנים אותו בהסכמת אנשי מקומו בלבד".

יד. וכל דין הראוי לדון⁶⁷, שנתן לו ראש גלות רשות לדון⁶⁸ - יש לו רשות לדון בכל העולם אף על פי שלא רצו בעלי דיניו, בין בארץ בין בחוצה לארץ⁶⁹, אף על פי שאינו דן דיני קנסות⁷⁰. וכל דין הראוי לדון, שנתנו לו בית דין שבארץ ישראל רשות לדון - יש לו רשות לדון בכל ארץ ישראל ובעירות העומדות על הגבולים⁷¹ אף על פי שלא רצו בעלי דיניו; אכל בחוצה לארץ - אין רשותן מועלת לו לכף את בעלי דיניו. אף על פי שיש לו לדון דיני קנסות בחוצה לארץ - אינו דן אלא למי שרוצה לדון אצלו; אכל לכף את בעלי דיניו ולדון להם - אין לו רשות, עד שיטל רשות מראש גלות⁷².

(67) שהוא חכם בתורה והגון במידות. (68) בעסקי ממון שבין אדם לחבירו. (69) סנהדרין ה, א. (70) שלדיני קנסות צריך הוא להיסמך על ידי בית דין של ארץ ישראל בלבד, לעיל הלכה ד ובסנהדרין יד, א. (71) הנמשכות אחרי ארץ ישראל (סנהדרין ה, א וברש"י). (72) סנהדרין שם. מבואר מדברי רבינו, שסמיכה לחוד ונטילת רשות לחוד. סמיכה - להיקרא סמוך לדון דיני קנסות אינה אלא בארץ ישראל, ונטילת רשות - לדון ולכוף את בעלי הדין, מועילה בין על ידי בית דין שבארץ ישראל ובין על ידי ראש הגולה שבבבל, כל אחד כדינו. וראוי להעיר שרבינו בפירושו למשנה בכורות פרק ד, משנה ד אומר: ראש ישיבה - ממונה

ארץ ישראל. (53) ובפירוש המשנה (סנהדרין פרק א משנה ג) מנמק רבינו: "שאם לא תאמר כן, אי אפשר שתמצא בית דין הגדול לעולם, לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם סמוך... והקב"ה יעד (=הבטיח) שישבו כמו שנאמר: "ואשיבה שופטייך כבראשונה". וזה יהיה בלא ספק כשיכין הבורא יתברך ליכות בני אדם... ותגדל חכמתם לפני בוא המשיח". וכתב המבי"ט בקרית ספר: "והיום כמו עשר שנים בשנת ה'רצ"ח הסכימו רוב חכמי ישראל שבארץ ישראל לסמוך לגדול בדורו מורינו הרב רבי יעקב בירב ז"ל, והוא סמך קצת מתלמידיו המובהקים יבורכו מפי עליון, להחזיר העטרה ליושנה, אמנ". (54) שלא תיבטל. (55) כמו שמצינו (סנהדרין יד, א) ברבי יהודה בן בבא שסיכן את עצמו למות וסמך חמישה זקנים, וכשחקרו בו האויבים דקרוהו והרגוהו על שעבר על גזירתם שלא לסמוך, לשם מה כל הסיכון הזה, והלא תמיד אפשר לחדש הסמיכה? (56) ברחבי הארץ. (57) שיתקבצו כולם למקום מעמד אחד. (58) כשמושיב שניים בציודו וסומכם, שאין דנים דיני קנסות אלא בשלושה סמוכים כמבואר לקמן פרק ה הלכה ת. (59) החלטת ברורה. רבינו מדגיש בזה, שעדיין הדבר בספק אצלו, וזה חוזר אל המשפט: "נראים לי הדברים" וכו'. שכל החידוש בדבר מינוי דינים על ידי הסכמת כל חכמי ארץ ישראל, עדיין לא נתברר אצלו בירור סופי. בעוד שבפירוש המשנה הנ"ל, שחיברו בנעוריו כתב אותו חידוש כהחלטת וודאית. ונראה שחשש רבינו, שאותה ראייה שהביא בפירושו הנ"ל, יש לדחותה, שהרי ידוע שאלהו הנביא יבוא לפני המשיח כמבואר בתוכבים (מלאכי ג כג), והרי הוא סמוך מפי אחיה השילוני, כמבואר בהקדמת רבינו לספר הזה, וממילא יסמוך אחרים לפני ביאת המשיח (רדב"ז). אולם אין זה כדאי לדחות את ראיית רבינו, שהרי בעירובין מג, ב אמרו: שאלהו יבוא תחילה לבית דין הגדול, הרי שבית דין הגדול יהיה קיים בארץ עוד לפני בוא אליהו ועל כורחך נסמך בהסכמת החכמים כדברי רבינו (מהר"ץ חיות בהגהותיו לעירובין שם). וכדאי להעיר, שבנוסח המקור הערבי של פירוש המשנה לרבינו המוזכר לעיל אות נב כתוב: "ושמא תאמר, שהמשיח יעמידם ואף על פי שאינם סמוכים, הרי זה מוכחש, לפי שכבר ביארנו בהקדמת ספרנו זה, שהמשיח לא יוסיף בתורה ולא יגרע ממנה לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה, ואני סבור שהסנהדרין תשוב לפני התגלות המשיח וזה יהיה מסימניו אמר: ואשיבה שופטייך כבראשונה" וכו' (רבי בצלאל אשכנזי בהגהותיו לפירוש המשנה סנהדרין, דפוס ויניציאה שפ"ו, בשם רבינו, וכן בקונטרס הסמיכה של רבי יעקב בירב).

יב. בית דין שנסמכו בארץ ישראל ויצאו חוצה לארץ - הרי הם דנים דיני קנסות בחוצה לארץ⁶⁰ פדרך שדנים בארץ; שסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ⁶¹, והוא שיהיו סמוכים⁶².

(60) סנהדרין יד, א. וכן אמרו (בבא קמא פד, ב): "שבאו חכמי ארץ ישראל לבלל והעידו את בעל השור התם שהזיק, בפניהם" ודיני קנסות אלה אינם אלא בפני מומחים. וראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ע"ז פ"ה, ה"ח). (9) שחטא חטא, שעונשו מיתת בית-דין. (10) סנהדרין ב, א, ובגמרא שם טז, א פירשו: "נאמר בתורה (דברים יז, ה) "והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך" - איש ואשה אתה מוציא לשעריך (=לביית-דין שבשעריך שהוא סנהדרי קטנה) ואי אתה מוציא כל השבט לשעריך" אלא בסנהדרי גדולה. נביא השקר - לומדים "גזירה-שוה" מזקן ממרא, מה זקן ממרא אינו נעשה ממרא עד שימרה את פי בית-דין הגדול שבירושלים, אף נביא אינו נידון אלא בבית-דין הגדול. כהן גדול, שנאמר: "כל הדבר הגדול יביאו אליך - דבריו של גדול" (כגון כהן גדול) יביאו אליך, ומשה - במקום שבעים ואחד הוא (רש"י שם. 11) שם. (12) בכת"י התימנים: אין נעשה. (13) בכת"י התימנים: ממרה. כלשון הכתוב (יהושע א, יח) "כל איש אשר ימרה את פוך", וגם זקן זה חולק על דברי חבריו החכמים, ומורה לעשות שלא כהוראתם, ואינו נעשה ממרה עד שיחלוק על בית-דין הגדול (ראה לקמן הל' ממרים פ"ג, ה"ח). שנאמר (דברים יז, ח) "וקמת ועלית אל המקום" שהוא בית-דין הגדול שבירושלים (סנהדרין טז, א וברש"י). (14) שתושביה הודחו מעבודת ה' לעבוד אלהים אחרים, אין דנים אותה אלא בבית-דין הגדול, שנאמר: "והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך" - איש ואשה אתה מוציא לשעריך - לבית-דין שבשעריך, ואי אתה מוציא את כל העיר כולה לשעריך (שם). והשווה הל' ע"ז פ"ד, ה"ג. (15) לבדוק אם לא בגדה בבעלה וטהורה היא (במדבר ה, כז), שנאמר בה: ועשה לה כהן את כל התורה הזאת, ונאמר בזקן ממרא: על פי התורה אשר יורוך, מה שם בבית-דין הגדול, אף כאן בבית-דין הגדול (סוטה ז, ב). (16) ירושלים, שקדושתה גדולה משאר קדושת א"י. (17) חצרות המקדש, שקדושתן גדולה מקדושת ירושלים. (18) המלחמה שנלחם המלך כדי להרהיב את גבול ישראל ולהרבות בגדולתו. בניגוד למלחמת שבעה עממים, או עזרת ישראל מיד צר הבא עליהם, הנקראת: מלחמת מצוה (הל' מלכים פ"ה, ה"א). (19) הרוג, שלא נודע מי הכהו, ומודדים אל הערים סביבותיו. והעיר הקרובה אל החלל, מביאה עגלה ערופה (דברים כא, ב). (20) ודרשו בסנהדרין טז, א "דבר גדול - דבר קשה". וענין הרציחה הוא דבר קשה, שהרי נאמר בו (דברים כא, ח) "כפר לעמך ישראל... ואל תתן דם נקי בקרב עמך" (רדב"ז). וכל אלו מקורם בסנהדרין טז, א ועמ' ב. הוספת העיר והעזרות, שנאמר (שמות כה, ט) "ככל אשר אני מראה אתך את תבנית המשכן... וכן תעשו" - כן תעשו לדורות הבאים, מה משכן ע"פ משה, שהוא כסנהדרי גדולה, אף לדורות ע"פ סנהדרי גדולה (רש"י). הוצאה למלחמת רשות, שנאמר (דברי הימים א כז, לד) "ואחרי אחיתופל יהודיע בן בנייהו. אחיתופל - זה יועץ, בנייהו בן יהודיע - זה סנהדרין", שנמלכים בסנהדרין ליטול מהם רשות לצאת למלחמה. מדידת החלל - שם יד, ב: רבי אליעזר בן יעקב אומר: ויצאו זקנים - זקנים זו סנהדרין (רדב"ז). אולם בהל' רוצח פ"ט ה"א כותב רבינו: "ויוצאים חמשה זקנים מבית-דין הגדול שבירושלים... ומודדים ממנו אל הערים שסביבות החלל". הרי שלא כולם יוצאים אלא חמשה מהם, שהם

בארץ-ישראל, אבל ראוי שיהא גדול בחכמת התורה מאוד, עד שלא ימצא גדול ממנו בשום פנים בארץ ישראל בזמן שממנים אותו.

טו. מי שאינו ראוי לדון, מפני שאינו יודע או מפני שאינו הגון⁷³, שעבר⁷⁴ ראש גלות ונתן לו רשות, או שטעו בית דין⁷⁵ ונתנו לו רשות - אין הרשות מועלת לו פלום עד שיהא ראוי. שהמקדיש בעל מום⁷⁶ למזבח - אין הקדשה חלה עליו⁷⁷.

(73) במידות טובות. (74) בזדון, שחשוד הוא על כך. (75) שבארץ ישראל, שאינם חשודים לעבור על כך בזדון. (76) בהמה בעלת מום. (77) קדושת הגוף להיקרב על המזבח. אבל קדושה היא קדושת דמים וצריכה פדיון ותצא לחולין, כמבואר בהלכות איסור מזבח פרק א, הלכה י. והשווה לעיל פרק ג, הלכה ח"ט.

פרק חמישי

(1) הדברים שאינם מבוצעים אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. הרכב בית הדין לדיני נפשות, ומספר חברי בית הדין לדיני מכות, עיבור החודש והשנה. ההבדל בין דיני ממונות לדיני קנסות. גביית קנסות בחוץ-לארץ לפי מנהג הישיבות.

א. אין מעמידין מלך אלא על פי בית דין של שבעים ואחד². ואין עושין סנהדרי קטנה³ לכל שבט ושבט⁴ ולכל עיר ועיר אלא על פי בית דין של שבעים ואחד⁵. ואין דנין לא את השבט שהיה⁶ פלו⁷ ולא את נביא השקר⁸ ולא את פה גדול בדיני נפשות⁹ אלא בבית דין הגדול¹⁰; אכל דיני ממונות [של פה גדול] - בשלשה¹¹. וכן אין עושין¹² זקן ממרא¹³, ולא עושין עיר הנדחת¹⁴, ולא משקין את הסוטה¹⁵, אלא בבית דין הגדול. ואין מוסיפין על העיר¹⁶ ועל העזרות¹⁷, ולא מוציאים למלחמת הרשות¹⁸ ולמדידת החלל¹⁹, אלא על פי בית דין הגדול. שנאמר: כל הדבר הגדול יביאו אליך²⁰.

(2) תוספתא סנהדרין פ"ג מ"ב, ובהל' מלכים פ"א ה"ג מוסיף רבינו, שהמינוי צריך להיות גם על-פי נביא. "כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו, וכשאלו ודוד שמינם שמואל הרמתי ובית דינו". (3) שהיא בת עשרים ושלשה דיינים. (4) ראה לעיל פ"א, ה"ב בבוארנו אות יב. (5) סנהדרין טז, ב: "כמו שמצינו במשה שהעמיד סנהדראות (=בעצת יתרו), ומשה - במקום שבעים ואחד הוא". ומפרש רש"י: משה היה שופט על-פי הדבור (=השכינה) ושקול כסנהדרי גדולה שבירושלים. (6) לעבוד עבודה זרה, מלשון הכתוב (דברים יג, יד) "וידיחו את יושבי עירם". (7) ולדעת רש"י בסנהדרין ב, א הוא-הדין ברובו של שבט, שכלל הוא: רובו ככולו. ויתכן, שרבינו מודה בזה, כנראה מדבריו בהל' עבודה זרה פ"ד, ה"ב. וראה בחידושי מהרש"א שם. (8) המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה, או מה שלא נאמר לו ונאמר לחבירו (הל'

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

32) שיצא הקול, וישמעו עדים ויבואו להעיד שזינתה תחתיו (סנהדרין ח, א). 33) נתאמתו, כגון שהביא הבעל עדים שזינתה, והביא האב (אבי האשה) עדים והזימום לעדי הבעל, ונתברר שהבעל הוא שקרן ומחזר אחרי עדי שקר. 34) מאה סלעים, ככתוב (דברים כב, יט). 35) שדין זה אין בו צד נפשות, ודיני קנסות בשלשה, כמבואר להלן ה"ח (שם עמ' ב). 36) שקיבלום חכמים איש מפי רבו עד למשה מסיני. 37) שנאמר (במדבר יד, כז) "עד מתי לעדה הרעה הזאת" = עדת המרגלים, יצאו יהושע וכלב, שצדיקים היו, נמצאת העדה הרעה - עשרה. 38) זוגי, שאם יתחלקו בדעותיהם לחצאים - לא יוכלו להכריע מחוסר רוב. 39) דרשו חכמינו (סנהדרין ב, א) "לא כהטייתך לטובה - הטייתך לרעה, הטייתך לטובה ע"פ אחד (ומטעם זה היה מספיק שיהיו רק עשרים ואחד, שזה האחרון יכריע לזכות), הטייתך לרעה (=לחובה) ע"פ שנים". ומטעם זה היו מספיקים עשרים ושנים דיינים, שעשרה מזכים ושנים עשר מחייבים, ויש הטייה בשנים, אולם הואיל ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי עשרים ושלושה (שם עמ' ב). השווה לקמן פ"ח ה"א, ופ"ט ה"ב.

ד. **מפות 40 - בפְּשִׁיטָה⁴¹, וְאִף עַל פִּי שְׂאֵפְשָׁר שְׁיָמוּת כְּשִׂמְלָקִין אוֹתוֹ⁴².**

40) מלקות ארבעים. 41) שנאמר (דברים כה, א) "ונגשו אל המשפט ושפטום" - ושפטום: שנים, ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי שלשה (סנהדרין י, א). 42) אין דנים אותו כדיני נפשות, בניגוד לרבי ישמעאל, הסובר שמטעם זה, מכות - בעשרים ושלושה (ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב, וראה ב'תוספות' שם, דיבור המתחיל: מלקות תחת מיתה עומדת).

ה. **עֲרִיפַת הָעֵגְלָה⁴³ - בְּחִמְשָׁה⁴⁴.**

43) האמורה בתורה (דברים כא, ד). 44) שנאמר: "ויצאו זקניך ושפטיך": זקניך - שנים; שופטיך - שנים, ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי חמשה (סנהדרין יד, א). אבל מדידת הערים סביבות החלל היא בבית-דין הגדול, כמבואר לעיל ה"א (רדב"ז). ולדעת הכסף-משנה והלחם-משנה עדיפה זו - פירושה המדידה האמורה לעיל ה"א, שהיא בחמשה היוצאים למדוד ברשות בית-דין הגדול, כמבואר בביאורנו לעיל אות יט, אבל העריפה עצמה אינה אלא בשלשה, כמבואר בהל' רוצח פ"ט ה"ב: "ובית-דין של אותה עיר מביאים עגלת בקר" וכו', וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין יד, א. ורבינו נמשך בזה אחרי לשון המשנה שם ב, א האומרת: "ועריפת העגלה", והכוונה למדידה.

ו. **עֲבוּר הַחֹדֶשׁ⁴⁵ - בְּשִׁלְשָׁה⁴⁶.**

45) שיהיה החודש שעבר שלשים יום, במקום עשרים ותשעה. 46) בית-דין של שלשה קובע אם החודש הוא מעובר או חסר (סנהדרין ב, א). וראה בנדרים עח, ב "מועדי ה' צריכים יידוש בית-דין". ובראש השנה כה, ב אמרו:

חברי בית-דין הגדול. וכך נראה מלשון המשנה בסוטה פ"ט מ"א, שלא יצאו אלא חמשה, שהם חברי בית-דין הגדול. וראה בלחם-משנה, שאלה החמשה יצאו ברשות בית-דין הגדול. ויש להעיר, שהשמיט רבינו כאן מה שכתב בהל' כלי המקדש פ"ד ה"ט: "אין מעמידים כהן גדול אלא בית-דין של אחד ושבעים", ומקורו בתוספתא סנהדרין פ"ג, מ"ב.

ב. **אֵין דְּנִין דִּינֵי נְפִשׁוֹת בְּפָחוֹת מֵעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה²¹, שְׁהֵן סְנֵהֲדֵרֵי קְטָנָה. בֵּין דִּינֵי נְפִשׁוֹת שֶׁל אָדָם, בֵּין דִּינֵי נְפִשׁוֹת שֶׁל בְּהֵמָה²². לְפִיכֶךָ, אֵין דְּנִין שׁוֹר הַנִּסְקָל²³ וְלֹא הַבְּהֵמָה הַנִּרְבֶּעֶת²⁴ אוֹ הַרֹבֵעֵ²⁵ אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה²⁶. אֶפְלוּ אָרִי וְדָב וּבְרָדְלָס²⁷, שְׁהֵן בְּנֵי תְּרַבּוּת²⁸ וְיֵשׁ לָהֶן בְּעָלִים, שְׁהֵמִיתוּ - מִיתָתָן בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אֶבֶל נַחֵשׁ שְׁהֵמִית - אֶחָד הוֹרֵג אוֹתוֹ²⁹.**

21) הטעם מבואר בסמוך ה"ג. 22) סנהדרין ב, א שנאמר (שמות כא, כט) "השור יסקל וגם בעליו יומת" - כמיתת בעלים, כך מיתת השור. 23) שנגח אדם ומת, ודינו להסקל. 24) שנבעלה לאדם. 25) שור שבעל אשה. 26) שם, שנאמר (ויקרא כ, טו) "מות יומת, ואת הבהמה תהרוגו" - כמיתת האדם, כך מיתת הבהמה בעשרים ושלושה. וכן בבהמה הרובעת נאמר (שם, טז): "והרגת את האשה ואת הבהמה מות יומתו". מה אשה בכ"ג, אף בהמה בכ"ג. 27) ובכתי" התימנים: ובורדלוס. ברדלס - ביוונית פרדלית. והיא חיה טורפת דומה לנמר, ולדעת הרע"ב בבא-קמא פ"א מ"ה, קוראים לה בערבית אלצבע". ויתכן שזהו הצבוע, ראה ב'תוספות' סנהדרין טו, ב. 28) אדם יכול לגדלם שלא יזיקו, והואיל ומותר לגדלם, שם בעלים נקרא עליהם ואינם כהפקר, ולפיכך אסור להרגם אם לא המיתו. 29) סנהדרין טו, ב. וכדעת רבי עקיבא שם, שכן סתמה המשנה (בבא-קמא פ"א, מ"ה) "והנחש מועד לעולם". והשווה הל' נזקי ממון פ"א, ה"ו.

ג. **הַמוֹצֵיא שֵׁם רַע³⁰ - אֵין דְּנִין אוֹתוֹ תַּחֲלָה³¹ אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, מִפְּנֵי שְׁיֵשׁ בְּדִינוֹ צַד דִּינֵי נְפִשׁוֹת, שְׁמָא יְהִי הַדְּבָר אֲמַתָּה³² וְתַסְקָל הַפֶּת. לֹא נֶאֱמַנְו³³ דְּבָרֵי הַבַּעַל, וּבֹא הָאֵב לְתוֹכֵעוּ פְּקַנְסוּ³⁴ - דִּינוֹ בְּשִׁלְשָׁה³⁵. וּמִנִּין שְׂאִין דְּנִין דִּינֵי נְפִשׁוֹת אֶלָּא בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה? אִף עַל פִּי שְׁדִּבְרֵי קְבֻלָּה הֵן³⁶, הֲרִי הוּא אוֹמֵר: וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה וְהִצִּילוּ הָעֵדָה - עֵדָה שׁוֹפְטָת וְעֵדָה מְצֻלָּת; עֵדָה שׁוֹפְטָת - וְהֵן הַמְּמַלְכִין, וְעֵדָה מְצֻלָּת - וְהֵן הַמְּזַכִּין; וְאֵין עֵדָה פְּחוֹת מֵעֶשְׂרָה³⁷ - הֲרֵי עֶשְׂרִים; וּמוֹסִיפִין שְׁלֹשָׁה, כְּרִי שְׁלֹא יְהֵא בֵּית דִּין שְׁקוּל³⁸, וְיִהְיֶה בּוֹ אֶחָדִי רַבִּים לְהַטּוֹת³⁹.**

30) על אשתו, וטוען שלא מצא לה בתולים (ראה דברים כב, יד). 31) כשבא רק להפסידה כתובתה ולא להרגה, שאינו מביא עדים שזינתה תחתיו, בהיותה כבר ארוסה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כדברי רבינו עצמו, ש"אפילו שלשה הדיוטות" כשרים להם? ואולי נתכוון רבינו ליחיד מומחה, שכשר לדון ואפילו לא נסמך, וזה רק מטעם שליחות. (64) כגון תשלומי כפל, וארבעה וחמשה, ע"פ הכלל בבבא-קמא שם, כל דבר שאין בו חסרון כיס אין אנו עושים שליחותם, וכמבואר להלן ה"ט.

ט. אין דנין בית דין של חוצה לארץ אלא דברים המצויין תמיד ויש בהן חסרון פיס, כגון הודאות והלואות ומזיק ממון חברו⁶⁵; אבל דברים שאין מצויין, אף על פי שיש בהן חסרון פיס, כגון בהמה שחבלה⁶⁶ בחברתה; או דברים המצויין, אבל אין בהן חסרון פיס, כגון תשלומי כפל - אין דנין אותן דיני חוצה לארץ⁶⁷. וכן כל הקנסות שקנסו⁶⁸ חכמים בתוקף לחברו⁶⁹ ובסוטר⁷⁰ את חברו וכיוצא בהן - אין גובין אותן דיני חוצה לארץ⁷¹. וכל המשלם חצי נזק⁷² - אין גובין אותו דיני חוצה לארץ⁷³; הוצי מחצי נזק צרורות⁷⁴, מפני שהוא ממון ואינו קנס⁷⁵.

(65) בבא-קמא שם, כדי להרחיק את הנזקים ולא ירבו מזיקים בישראל. ובהודאות והלוואות, כדי שלא תנעל דלת בפני לווים, שאם יכפור יצטרך המלוה לבקש מומחים ולא ימצא, וימנע מלהלוות (המאירי לסנהדרין ב, ב). (66) הזיקה. (67) אלא גובים ממנו הקרן בלבד, כמבואר לקמן הי"ג. (68) ובכת"י תימן: שקצצו. (69) שהכהו על אזנו, וקנסוהו לשלם סלע (בבא-קמא ז, א). (70) על הלחי, שקנסוהו לשלם מאתיים זוז (שם וברש"י). וכתב רבינו בהל' חובל ומזיק פ"ג, ה"ט: "יש הכאות רבות שיש בהן ביזוי וצער מעט ואין בהן נזק, וכבר פסקו להם חכמים דמים קצובים... וכולן קנסות הן... ואותו הממון הקצוב הוא דמי הצער והבושת". (71) בבא-קמא כז, ב. (72) כגון שור תם (בפעם הראשונה) שהזיק את שורו של פלוני, שמשלם חצי נזק (שמות כא, לה). (73) סנהדרין ב, א שחיובו מדין קנס, שסתם שוורים אינם נוגחים, ואין לבעליהם לשמרם כל זמן שלא הועדו, אלא שהתורה קנסה אותם לשלם חצי נזק, כדי שירבו בשמירתם (בבא-קמא טו, א ועמ"ב, ורש"י לסנהדרין ג, א). (74) שדרכה הבהמה על צרורות (קיסמי עצים), והיו הצרורות מנתזים מתחת רגליה ושברו את הכלים (הל' נזקי ממון פ"ב, ה"ג). (75) שזוהי הלכה למשה מסיני, שהבעלים משלמים בתורת ממון (בבא-קמא טו, ב). והרי זה כלוה מחברו שחייב לשלם (לשון רבינו שם ה"ו).

י. כל הנשום כעבד⁷⁶ - אין גובין אותו דיני חוצה לארץ⁷⁷. לפיכך, אדם שחבל בחברו - אין גובין הנזק והצער והבשת⁷⁸ שהוא חייב בהן דיני חוצה לארץ; אבל שבת⁷⁹ ורפוי - גובין, מפני שיש בהן חסרון פיס⁸⁰. וכן הורו הגאונים⁸¹, ואמרו: שמשעשים בכל יום לגבות שבת ורפוי ככבל.

(76) הנמכר בשוק, כגון החובל בחבירו חייב לשלם נזקו.

החודש הזה לכם - אין לך מומחה לרבים יותר ממשה רבינו, ואמר לו הקב"ה: עד שיהיה אהרן עמך. ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, כמפורש בתוספות' שם. והשווה הל' קידוש החודש פ"א ה"הז.

ז. עפור השנה⁴⁷ - בשבעה⁴⁸. וכל אלף⁴⁹ סמוכין⁵⁰ כמו שבארנו⁵¹.

(47) שמוסיפים בה חודש, ועושים אותה שני אדרים (הל' קידוש החודש פ"ד, ה"א). (48) בשלשה מתחילים, ובחמשה נושאים ונותנים, וגומרים בשבעה (משנה בסנהדרין ב, א) וכמבואר בהל' קידוש החודש פ"ד, ה"ט-י. (49) כל השבעה. (50) ומחברי בית-דין הגדול, כמבואר בהל' קידוש החודש שם. (51) הל' קדוה"ח שם. ומקורו בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב: "לעבור הולכים אחר המינוי", ומינוי - זוהי סמיכה, כמבואר שם: "שם קוראים למינוי - סמיכה". וראה בכתובות קיב, א, שרבי אלעזר סמכוהו בא"י, ואח"כ הושיבוהו בסוד העיבור (קרית מלך).

ח. דיני קנסות, כגון גזלות⁵² וחבלות⁵³, ותשלומי כפל⁵⁴ ותשלומי ארבעה וחמשה⁵⁵, והאונס והמפתה⁵⁶ וכיוצא בהן - אין דנין אותם אלא שלשה ממחים⁵⁷, והם הסמוכין בארץ ישראל⁵⁸. אבל שאר דיני ממונות, כגון הודאות והלואות⁵⁹ - אינן צריכין ממחה, אלא אפלו שלשה הדיוטות, ואפלו אחד ממחה דן אותן⁶⁰. לפיכך⁶¹ דיני בהודאות והלואות וכיוצא בהן בחוצה לארץ. אף על פי שאין בית דין של חוצה לארץ אלהים⁶², שליחות בית דין של ארץ ישראל עושין⁶³; ואין להן רשות לדון דיני קנסות⁶⁴ בשליחותן.

(52) כגון נפקד שכופר בפקדון שהפקידו אצלו, וכן החוטף מיד חבירו (רש"י לסנהדרין ב, א). (53) אדם המזיק את חבירו בגופו או בממונו. (54) שמשלם הגנב (שמות כב, ו). (55) שמשלם הגנב כשגנב שור או שה וטבחו או מכרו, חמשה לשור, וארבעה לשה (שם כא, לו). (56) שמשלם חמשים שקלים קנס לאבי הנערה (דברים כב, כט). (57) בקיאים בדינים. (58) סנהדרין ב, א וראה לעיל פ"ד, ה"ד. (59) שניהם על עסקי הלוואות, הודאות - שבא התובע לדון בעדי הודאה, המעידים: בפנינו הודה (הלווה) לו: הלוואות - שבא לדון בעדי הלוואה, המעידים: בפנינו הלווה, והנתבע כופר בשתייהן (רש"י שם ב, ב). (60) שנאמר (ויקרא יט, טו) "בצדק תשפוט עמיתך" וכמבואר לעיל פ"ב ה"י, וראה שם הי"א. (61) הואיל ואין דיני ממונות צריכים מומחה וסמוך. (62) שהרי לא נסמכו ואין סמיכה בחוץ לארץ, וראה לעיל פ"ד ה"ד, ש"אין קרוי אלהים אלא בית-דין שנסמך בא"י בלבד". (63) בבא-קמא פד, ב. ואע"פ שעכשיו אין מומחים גם בא"י, אנו פועלים בשליחותם של הראשונים שלפנינו (תוספות' גיטין פח, ב דיבור-המתחיל: במילתא). וכבר הקשה הרמ"ך למה לרבינו לנמק את סמכות בית-דין לממונות מטעם שליחות, הלא אפילו בלי זה, אין כל צורך בדיני ממונות שיהיו סמוכים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְהַעֲדִיד⁹⁸ בּוֹ פְּנֵי בֵּית דִּין⁹⁹, וְאֵין שָׁם בֵּית דִּין אֶלָּא הַסְּמוּכִין בְּאַרְצֵךָ¹⁰⁰. לְפִיכֶן, אִם הָיוּ בֵּית דִּין בְּחוּצָה לְאַרְצֵךָ¹⁰¹ - כָּשֶׁם שֶׁהֵן דְּנִים דִּינֵי קְנָסוֹת בְּחוּצָה לְאַרְצֵךָ¹⁰², כֶּן מְעִידִים אֶת הַבְּהֵמָה בְּפְנֵיהֶם בְּחוּצָה לְאַרְצֵךָ¹⁰³.

98) להתרות בבעליו, שהוא נגח שלש פעמים ועליו לשמרו שמירה מעולה. 99) שאין עדות אלא בפני בית-דין (ב"ק כד, א וברש"י). 100) שבפרשת משפטים כתוב (שמות כב, ח) "עד האלהים יבוא דבר שניהם", ואין קרוי אלהים אלא בית-דין שנשמך בארץ, כדלעיל פ"ד ה"ד. 101) שיצאו מארץ לחו"ל. 102) ראה לעיל שם ה"ב. 103) ב"ק פד, ב.

יג. מִי שֶׁגָּנַב אוֹ גָּזַל - גּוֹבֵין מִמֶּנּוּ הַקֶּרֶן דִּינֵי חוּצָה לְאַרְצֵךָ¹⁰⁴, אֲבָל אֵין גּוֹבֵין אֶת הַכֶּפֶל¹⁰⁵.

104) שאלה הם דברים מצויים (ב"ק שם). 105) בדפוס וינציאה ובכת"י תימן: "אין גובין את התוספת", ובצדק, שבגזול אין דין כפל, אבל תוספת יש בו, כגון הגזול את חבירו ותבעו הנגול, ונשבע לשקר, וחזר הגולן והודה, שחייב לשלם חומש נוסף על הקרן, ככתוב (ויקרא ה, כד). ואע"פ שכתב רבינו לעיל ה"ח: דיני קנסות כגון גזילות... אין דנים אותם אלא... הסמוכים בארץ ישראל? יתכן, ששם הכוונה לגזול ממש מיד חבירו, וזה לא מצוי, ולפיכך אין דנים אותם אלא מומחים. ואילו כאן מדבר רבינו בכופר בפקדון שהפקיד אצל חבירו, וזה מצוי יותר (נמוקי יוסף' לב"ק פ"ח). וכן מצוינו בהרבה מקומות בש"ס, שדנו דיני גזילות בכבל, ראה ב"ק צו, ב באחד שגזל צמד בקר מחבירו, וכן בכבא-מציעא ה, א ברועה שמסרו לו בהמות וגזלן, ודנו בהן חכמי בבל. וראה ב'תוספות' גיטין פח, ב דיבור-המתחיל: אי הכי.

יד. וְלֹא כָּל הַמְּשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ גּוֹבֵין מִמֶּנּוּ דִּינֵי חוּצָה לְאַרְצֵךָ¹⁰⁶. שֶׁהָרִי הַפְּגָם¹⁰⁷ וְהַבִּשְׁתִּי וְהַכֶּפֶר¹⁰⁸ מְשַׁלֵּם אָדָם עַל פִּי עַצְמוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: פְּתִיתִי בְּתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי¹⁰⁹ וְהִמִּית שׁוֹרֵי אֶת פְּלוֹנִי¹¹⁰, וְאֵין גּוֹבֵין אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לְאַרְצֵךָ¹¹¹.

106) שאל נטעה לומר, הואיל ומשלם ע"פ עצמו בלא העדאת עדים, זה הופך אותו לדיני ממונות, שאינם צריכים מומחים, כי אילו היה זה חיוב קנס, אין אדם מתחייב קנס ע"פ עצמו, כמבואר בהל' נערה פ"ב ה"יב. 107) שהאונס משלם לאבי הנערה כמה פחתה מדמיה בבעלתו (ראה שם ה"ו). 108) שהבעלים משלמים כופר נפש, כששורם הרג אדם, ככתוב (שמות כא, ל). 109) הרי זה משלם פגם ובושת (כתובות מא, א). 110) משלם את הכופר ע"פ הודאת עצמו (שם). 111) שאין אלה דברים מצויים, או שאין בהם חסרון כיס (רדב"ז). והשווה הל' חובל פ"ה, ה"זח.

טו. דִּינֵי גְרָמוֹת¹¹² - אֵינֶן כְּקְנָסוֹת, וְגוֹבֵין אוֹתָן וְדִנֵין בֵּהֶן בְּחוּצָה לְאַרְצֵךָ¹¹³.

כיצד? קיטע את ידו, רואים אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק, ושמים כמה היה יפה (=לפני החבלה) וכמה הוא יפה עכשיו, שאם היה נצרך היה מוכר עצמו בעבד עברי (בבא-קמא פג, ב וברש"י). 77) שם פד, א, הואיל ודבר שאין קצוב הוא, ויש צורך לשומו, אין דיני חו"ל מוסמכים לשומו (רש"י שם). ועיקר הטעם, מפני שאין זה מצוי, כמבואר שם עמ' ב. 78) שאין בהם חסרון כיס (שם), וראה הל' חובל ומזיק פ"ב ה"י, ופ"ג ה"א. 79) שיושב ומתבטל ממלאכתו כל ימי חליו, ראה שם פ"ב ה"יב. 80) והם שכיחים=מצויים יותר מדמי נזק, שהרבה פעמים אדם חובל בחבירו ואינו מחסרו אבר אלא נחלה ונופל למשכב, נמצא נזק אין כאן, וריפויי ובושת ישנם (רדב"ז). 81) הובאו דבריהם בהגהות אשרי ב"ק פ"ח אות ב בשם רבינו חננאל, וראה באור הגר"א חו"מ סימן א ס"ק יד.

יא. בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה אֶת הָאָדָם - אֵין גּוֹבֵין נִזְקוֹ דִּינֵי חוּצָה לְאַרְצֵךָ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְצוּי⁸². אֲבָל אָדָם שֶׁהִזִּיק בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ - מְשַׁלֵּם נִזְק שְׁלֹם כָּכָל מְקוֹם⁸³, כְּמִי שֶׁקָּרַע כְּסוּתוֹ אוֹ שִׁבַר כְּלָיו אוֹ קָצַץ נְטִיעוֹתָיו. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה בְּשׁוֹן⁸⁴ וְרִגְלָה⁸⁵, הוּאִיל וְהִיא מוּעֵדֶת⁸⁶ לְהֵן מִתְחַלְתָּה⁸⁷ - הָרִי זֶה דָּבָר מְצוּי, וְגוֹבֵין אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לְאַרְצֵךָ. בֵּין שֶׁהִזִּיקָה בְּהֵמָה אַחֶרֶת, כְּגוֹן שֶׁנִּתְחַכְּכָה בָּהּ⁸⁸, אוֹ אֶכְלָה פְּרוֹת שְׂדֵרְכָה לְאֶכְלֵן, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, בֵּין שֶׁהִזִּיקָה אֶכְלֵין וְכָלִים⁸⁹ שֶׁהִיא חֵיבַת עֲלֵיהֶן נִזְק שְׁלֹם - הִפֵּל גּוֹבֵין דִּינֵי חוּצָה לְאַרְצֵךָ⁹⁰. אֲבָל אִם הִיתָה תְּמָה⁹¹ וְהוּעֵדָה⁹² וְהִזִּיקָה, כְּגוֹן שֶׁשָּׁשְׁכָה⁹³ אוֹ נִגְפָה⁹⁴ אוֹ רִבְצָה אוֹ פְּעֻטָה אוֹ נִגְחָה⁹⁵ - אֵין גּוֹבֵין הַנִּזְק הַזֶּה הַשְּׁלֹם דִּינֵי חוּצָה לְאַרְצֵךָ, שֶׁאֵין מוּעֵד בְּחוּצָה לְאַרְצֵךָ⁹⁶. וְאִפְלוֹ הוּעֵד בְּאַרְצֵךָ וְיָצָא לְחוּצָה לְאַרְצֵךָ וְהִזִּיק - אֵין גּוֹבֵין נִזְקוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ דָּבָר מְצוּי⁹⁷.

82) ב"ק פד, א. 83) שזה מצוי יותר, ובית דין פועל בשליחות ב"ד של ארץ ישראל, כמבואר לעיל ה"ח, וכלשון רבינו בפירושו למשנה ב"ק פ"ח, מ"א "כדי שלא יאבדו זכויות בני אדם". 84) שאכלה פירות להנאתה. 85) שנכנסה לרשות הניזק, ושברה כלים ברגליה דרך הילוכה. 86) רגילה להזיק. 87) אפילו בפעם הראשונה, בניגוד לנזקי קרן שאינה מועדת אלא אחרי שהועדה שלשה ימים, כמבואר בהל' נזקי ממון פ"ו, ה"א. 88) להנאתה. וזוהי תולדת השן, שיש הנאה להזיקה (ב"ק ג, א). 89) שדרכה עליהם והזיקתם דרך הילוכה, שהזיקה מצוי ואלו הם נזקי "רגל". 90) שם פד, ב. 91) אינה רגילה, ואין דרכה לעשות נזקים אלה. 92) העירו בבעליה, שבהמה זו נוגחת היא מתמול שלשום, ככתוב (שמות כא, כט) "והועד בבעליו ולא ישמרנו". 93) בשיניה. 94) בגופה. 95) בקרניה, וכל אלה אינה רגילה בהן מתחילתה. 96) מבואר בסמוך ה"ב. 97) לבוא שור מועד מא"י לחוץ לארץ (ב"ק שם).

יב. מִפְּנֵי מָה אֵין מוּעֵד בְּחוּצָה לְאַרְצֵךָ? לְפִי שֶׁצָּרִיךְ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַשְּׁלֵשָׁה, אָף עַל פִּי שְׁאִינָן סְמוּכִין, וְהָרִי הֵן הַדְּיוֹטוֹת, וְאִין אָנִי קוֹרֵא בְּהֵן אֱלֹהִים - הָרִי הַהוּדָאָה בְּפִנְיֵיהֶם הוּדָאָה בְּבֵית דִּין¹³¹. וְכֵן הַכּוֹפֵר בְּפִנְיֵיהֶם¹³², וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֵדִים¹³³ - הַחֹזֵק בְּפָרִיז¹³⁴, וְאִינוּ יוֹכֵל לְחַזֵּר וּלְטַעֵן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנָם¹³⁵. כִּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: הָרִי הֵן לְעִנְיָן הוּדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן בְּבֵית דִּין הַסְּמוּךְ לְכָל הַדְּבָרִים¹³⁶.

126) מפורש לעיל פ"ב, ה"א. (127) סנהדרין ה, א. (128) של בעל הדין. (129) שלא יוכל לחזור בו מטענותיו הקודמות. (130) אין ההודאה מחייבת, ויכול לחזור ולטעון טענות אחרות (סנהדרין ל, א), ששטר הודאה שנחתמה בחתימתו של רב אשי, אינה מועילה עד שיחתמו בה שלשה דיינים, כי אין ההודאה בפניו חשובה הודאה (ביאור הגר"א לחו"מ סימן ג ס"ק יד), וראה ב"ק עד, ב שההודאה בפני רבי יהושע שהיה אב בית-דין אינה חשובה הודאה, כל שלא היתה בבית-דין. וראה בבא-בבא לא, א שיכול אדם לטעון בבית-דין טענות הסותרות לגמרי כל מה שטען מתחילה חוץ לבית-דין, כי אין אדם מגלה טענותיו העיקריות אלא בבית-דין. (131) סנהדרין כט, ב "עד שיאמר להם - היו עלי דיינים", ואז הודאתו - הודאה. (132) על טענת בעל דינו, שאינו חייב לו כלום. (133) והעידו לטובת הנתבע. (134) אינו נאמן לומר עוד החזרתי ופרעתי, עד שיפרע בעדים (בבא-מציעא יז, א וברש"י) וכפירוש הר"ף שם שהכפירה היתה בבית-דין. (135) בהל' טוען ונטען פ"ו ה"א, שכל שאמר תחילה בפני בית-דין: "לא היה דברים מעולם", ואח"כ הביא הטוען עדים שהלווהו בפניהם, אינו נאמן שוב לטעון: לויתי ופרעתי, אלא הוחזק כפרן ומשלם. (136) שכבר נתבאר לעיל ה"ח, שבדיני הודאות והלוואות, ההדיוטות פועלים בשליחות בית-דין מומחה שבא"י.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) דין שדן דיני ממונות וטעה בדבר משנה, או בשיקול הדעת. פשרה או קניין בטעות. המתעצם בדין לומר: לבית דין הגדול נלך, למרות שקיים במקומו בית דין עירוני.

א. כֵּן דִּין שְׁדָן דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְטָעָה: אִם טָעָה בְּדְבָרִים הַגְּלוּיִים וְהַדְּיוֹעִים, כְּגוֹן דִּינֵי הַמְּפָרְשִׁין בְּמִשְׁנָה אוּ בְּגִמְרָא³ - חוֹזֵר הַדִּין, וּמְחַזְרִין הַדְּבָר כְּשֶׁהָיָה, וְדִין בּוֹ כְּהַלְכָה⁵. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר, כְּגוֹן שֶׁהָלַף זֶה שֶׁנִּטַּל הַמְּמוֹן שְׁלֵא פְדִין לְמַדִּינַת הַיָּם, אוּ שֶׁהָיָה אֶלֶם⁶, אוּ שֶׁטָּמְא דְבָר טְהוֹר, אוּ שֶׁהוֹרָה בְּכִשְׁרָה שֶׁהִיא טְרַפָּה וְהֶאֱכִילָה לְפִלְבָּים⁸, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה⁹ - הָרִי זֶה פְטוֹר מִלְּשָׁלֵם; אָף עַל פִּי שְׁגָרָם לְהַזִּיק¹⁰, לֹא נִתְפָּוֵן לְהַזִּיק¹¹.

2) בין שהוא מומחה, או שהם שלשה הדיוטות ואפילו לא קיבלום עליהם בעלי הדין, או יחיד הדיוט וקיבלוהו בעלי הדין עליהם (ראה לעיל פ"ה ה"ח, ולקמן פ"ז ה"ב).
3) ובדפוס רומי: בתלמוד. (4) נסתר ומתבטל.

112) כגון השורף שטרותיו של חבירו וגורם שלא יוכל להפרע החוב שבשטרות (ב"ק צח, א), או שזרק כלים מראש הגג על גבי כרים וכסתות, ובא אחר וקדם וסילק את הכרים מעל הארץ ונשברו הכלים, הרי זה חייב כאילו שברם בידו, סילוק הכרים גרם להם שישברו (הל' חובל פ"ז, ה"ז). (113) שכן מצינו בתלמוד, שדנו דיני גרמות בבבל (ב"ק צח, ב; ק, א).

טז. וְכֵן דִּין הַמוֹסֵר מְמוֹן חֲבֵרוֹ¹¹⁴, אָף עַל פִּי שְׁלֵא עָשָׂה מַעֲשֵׂה¹¹⁵ - גּוֹבֵין אוֹתוֹ דְּנִי חוֹצֵה לְאַרְצֵךְ¹¹⁶.

114) בידי אנס. (115) שלא נתן ביד "אלא הרגיל (=הלשין) בלבד" (לשון רבינו הל' חובל פ"ח, ה"א). (116) בבא-קמא ק"ז, א והשווה הל' חובל שם ה"ג: "הרי שגזר המלך להביא לו י"ן... ועמד מוסר ואמר: הרי יש לפלוני אוצר י"ן... במקום פלוני והלכו ולקחו - חייב לשלם", וראה שם ה"ז: "אסור למסור ישראל ביד גוי בין בגופו בין בממונו, ואפילו היה רשע ובעל עבירות... כל המוסר ישראל ביד גוי, בין בגופו בין בממונו - אין לו חלק לעולם הבא".

יז. מְנַהֵג הַיְשִׁיבוֹת בַּחוּצָה לְאַרְצֵךְ¹¹⁷: אָף עַל פִּי שְׁאִין גּוֹבֵין שָׁם קֶנֶס, מְנַדִּין אוֹתוֹ¹¹⁸ עַד שֶׁיִּפְסֵיט לְבַעַל דִּינוֹ¹¹⁹, אוּ יַעֲלֶה עִמּוֹ¹²⁰ לְדִין לְאַרְצֵךְ יִשְׂרָאֵל¹²¹. וְכִיּוֹן שֶׁיִּתֵּן לוֹ שְׁעוֹר¹²² הָרֵאוּי לוֹ¹²³ - מִתִּירִין נְדוּיוֹ, בֵּין שֶׁנִּתְפָּיֵס בְּעַל דִּינוֹ בֵּין שְׁלֵא נִתְפָּיֵס¹²⁴. וְכֵן אִם תִּפְּשֵׁהוּ הַנֶּזֶק שְׁעוֹר מֵה שְׁרֵאוּי לוֹ לְטַל - אִין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּד¹²⁵.

117) ישיבות הגאונים שבסורא ובפומבדיתא. (118) גוזרים עליו נידוי והוא מרוחק מהקהל, שאין יושבים עמו בארבע אמותיו, ראה הל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ד. (119) ויתפשר עמו. (120) הנתבע. (121) שיש שם בית-דין מוסמך הראוי לדון דיני קנסות. (122) סכום כסף. (123) כפי שבית-דין החליט בלבו, ואין מגלים אותו לבעלי הדין (רא"ש לב"ק פ"ח אות ג, בשם רב שרירא גאון). (124) רי"ף לב"ק פ"ח. וכתב הרא"ש שם בשם רב צמח גאון: כדי שלא יהא חוטא נשכר, ושלא יהיו ישראל פרוצים בנזקין, כיון שיודעים שאין גובים דיני קנסות בבבל שולחים יד זה בזה, נהגו לנדותו עד שיפייסו בממון או ירבה עליו ריעים ויפייסנו בדברים. וראה בחו"מ סימן א, סעיף ה, בסמ"ע שם ס"ק יח, שמנהג זה נוהג רק בחבלות וגזילות, אבל לא לענין תשלומי כפל או ארבעה וחמשה, שאפילו אם לא יכפוהו אין לחוש שכל אחד יגנוב או יגזול, בהיותו יודע שיצטרך לפרוע לכל-הפחות את הקרן. (125) בבא-קמא טו, כ וכפירוש רש"י שם. ואם יתפוש הניזוק יותר מהראוי לו והמזיק צועק בפנינו, כופים לניזק שיחזיר המותר, ואין זה בכלל "דינים דיני קנסות", שאין זה אלא כמציל עשוק מיד עושקו (רדב"ז).

יח. יַחֲדִיד שֶׁהוּא מְמַחֶה לְרַבִּים¹²⁶, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא דִין דִּינֵי מְמוֹנוֹת יַחֲדִיד¹²⁷ - אִין הַהוּדָאָה¹²⁸ בְּפִנְיֵי הוּדָאָה בְּבֵית דִּין¹²⁹, וְאֶפְלִי הִיָּה סְמוּךְ¹³⁰. אֶבֶל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בין לדין בין לטעות, כמבואר בגמרא שם וברש"י דיבור- המתחיל: אי קבלוך. ואפילו נשא ונתן ביד, מידי בעל-דין זה לחבירו, הרי זה פטור, שהרי רבי טרפון פטרו רבי עקיבא לשלם (ראה לעיל אות י) מפני שהוא מומחה וקיבלוהו בעלי הדין, שהם באו אליו לשאול שאלת איסור והיתר, ולא כפאם שיבואו לשאול לפניו (כסף-משנה). (22) שרשותו מועילה לדון בכל העולם. (23) לעיל פ"ד הי"ד. רבינו נמשך בזה אחרי פסקי הר"ף בסנהדרין פ"ד. והרא"ש שם אות ה חולק בזה. ולדבריו, כל שטעה בשיקול הדעת, אין הדין חוזר, כיון שפסק כאחד התנאים, אין בכח הדין לבטל פסק דינו, הואיל ולא נפסקה הלכה כאחד מהם בפירוש (ראה סמ"ע חו"מ כח, ס"ק כג).

ג. הִיָּה הַטּוֹעָה מִמְּחָה וְלֹא נָטַל רְשׁוֹת וְלֹא קָבְלוּ אוֹתוֹ בְּעֵלֵי דִינָיו עֲלֵיהֶן, אוֹ שְׁלֹא הִיָּה מִמְּחָה אֲבָל קָבְלוּ אוֹתוֹ בְּעֵלֵי דִינָיו עֲלֵיהֶן לְדוֹן לְהֵן פְּדִינָא, וְטַעַה בְּשִׁקּוֹל הַדַּעַת: אִם נָשָׂא וְנָתַן פְּדִינָא - מֵה שְׁעֵשָׂה עֲשׂוּיָא²⁵, וְיִשְׁלַם מִבֵּיתוֹ²⁶; אִם לֹא נָשָׂא וְנָתַן פְּדִי - יִחְזַר הַדִּין²⁸, וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר - יִשְׁלַם מִבֵּיתוֹ²⁹.

(24) כדין תורה, וכיון שטעה – אין זה דין תורה (ראה רש"י לסנהדרין ו, א ד"ה: דין תורה). (25) שגבה מזה ונתן לזה. (26) ואין הדין חוזר, כיון שלא נפסקה הלכה כאחד מהם, יכול בעל הדין לומר: לא אחזיר את שלי, כי בדין נטלתי מה שנטלתי, בניגוד לטעה בדבר המפורש במשנה, שאין דינו דין כלל וחוזר (רש"י שם). (27) שהרי פשט המעשה כדברי האחר (שם). והואיל ולא נטל רשות, אין כוחו יפה להפטר מהתשלומין, ואפילו אם קיבלוהו לדון. הרי התנו שידון אותם כדין, וכיון שטעה לא דן כדין. ובכל זאת אם טעה בדבר משנה – פטור מלשלם (לעיל ה"א) מפני שזה קרוב לאונס הוא (ביאור הגר"א חו"מ סימן כח, ס"ק טז), כי לא היה לו להעלות על דעתו שיטעה בדבר מפורש כזה, ובוודאי לא נתכוון להזיק אלא מזלו הרע של הבעל-דין גרם שיפסיד. לא כן כשטעה בשיקול הדעת ואינו מומחה, היה לו להעלות בדעתו שמא יטעה, והרי זה דומה למתכוון להזיק וחייב (לחם-משנה). (28) כל עוד שלא נטל הבעל-דין, ודאי ראוי להחזיר הדין ולהורות כראוי. (29) כדעת הגאון, הובאו דבריו בר"ף לסנהדרין פ"ד, שהלכה כרבי מאיר המחייב את כל הגורם להזיק, וזה גרם להזיק, שלא היה לו לדון כשאינו מומחה, או לא נטל רשות, שמא יטעה בשיקול הדעת, והרי זה קרוב למזיד (ביאור הגר"א, וכן בלחם-משנה).

ד. אֲבָל מִי שְׁאִינוּ מִמְּחָה וְלֹא קָבְלוּ אוֹתוֹ בְּעֵלֵי דִינָיו, אִף עַל פִּי שְׁנֵטַל רְשׁוֹתוֹ³⁰ - הָרִי זֶה בְּכֻלָּל בְּעֵלֵי זְרוּעַ, וְאִינוּ בְּכֻלָּל הַדִּינָיו³¹. לְפִיכֵן אֵין דִּינוֹ דִּין, בֵּין טַעַה בֵּין לֹא טַעַה; וְכָל אֶחָד מִבְּעֵלֵי דִינָיו, אִם רָצָה, חוֹזֵר וְדָן בְּפָנָיו בֵּית דִּין³². וְאִם טַעַה, וְנָשָׂא וְנָתַן פְּדִי - חַיֵּב לְשַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ³³, וְחוֹזֵר וְלוֹקֵחַ מִבְּעַל דִּין זֶה שְׁנָתַן לוֹ שְׁלֹא פְּהֻלָּה. וְאִם אֵין לוֹ לְהַחְזִיר³⁴, אוֹ

(5) סנהדרין לג, א. והוא-הדין אם טעה בדבר המפורש בפסקים שאחרי תקופת התלמוד, וזהו שכתב רבינו: כגון (כסף-משנה). וכתב הרא"ש שם אות ו, כל מי שטעה בפסקי הגאונים או החכמים שאחריהם, וכששמע דבריהם ישרו בעיניו והודה שטעה, הרי זה כטועה בדבר משנה, אבל אם לא ישרו בעיניו ומביא ראיות לדבריו, המקובלות לאנשי דורו, "יתפת כדורו כשמואל בדורו", ויכול לסתור דבריהם כי כל הדברים שאינם מבוארים בש"ס, אדם יכול לסתור ולבנות, אפילו לחלוק על דברי הגאונים. (6) איש תקיף ובעל זרוע. (7) לאחר שהורה שהוא טמא, לא דקדקו עוד בטרתו והניחוהו להטמא שנית בשרץ (סמ"ע לחו"מ כה, ס"ק ג). (8) שהשואל האכילה לכלבים כדין כל טריפה (ראה שמות כב, ל), אבל האכילה הדין בידי חייב לשלם, שהרי זה מזיק ממש (כסף-משנה). וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין לג, א דיבור-המתחיל: השתא נמי. ולדעת ה'טורי' חו"מ סימן כה בהבנת דברי רבינו, אפילו האכילה הדין בידי פטור, שאינו אלא גורם להזיק, כיון שכוננתו היתה להורות הלכה למעשה ולא להזיק (סמ"ע שם). (9) כגון שטיהר פירות חבירו ועירבם עם שאר הפירות הטהורים של הנשאל, ונמצא שטעה והרי הכל טמא (סנהדרין לג, ב). (10) וגורם להזיק חייב, כמבואר בהל' חובל ומזיק פ"ז, ה"ז. (11) וכך אמרו שם לג, א: "מעשה בפרה שניטלה האם שלה, והאכילה רבי טרפון לכלבים, ובא מעשה לפני חכמים והתירוה... אמרו לו רבי עקיבא: פטור אתה". ואמרו שם, שהואיל וטעה בדבר משנה, פטור רבי טרפון, אפילו אם לא היה מומחה לרבים. וראה לקמן ה"ג-ד.

ב. טַעַה בְּשִׁקּוֹל הַדַּעַת¹², כְּגוֹן דְּבַר שֶׁהוּא מַחְלֶקֶת תְּנָאִים אוֹ אֲמוֹרָאִים¹³, וְלֹא נִפְסְקָה הַלְכָה כְּאֶחָד מֵהֵן בְּפִירוּשׁ, וְעָשָׂה כְּאֶחָד מֵהֵן, וְלֹא יָדַע שֶׁכָּבַר פֶּשֶׁט הַמַּעֲשֵׂה¹⁴ בְּכָל הָעוֹלָם כְּדִבְרֵי הָאֲחֵר: אִם הָיָה זֶה הַדִּין מִמְּחָה¹⁵ וְנָטַל רְשׁוֹת מֵרֹאשׁ גְּלוֹת¹⁶, אוֹ שְׁלֹא הָיָה נוֹטַל רְשׁוֹת אֲבָל קָבְלוּ אוֹתוֹ בְּעֵלֵי דִינָיו עֲלֵיהֶן¹⁷, הוֹאִיל וְהוּא מִמְּחָה¹⁸ - חוֹזֵר הַדִּין¹⁹, וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר²⁰ - פְּטוֹר מִלְּשַׁלֵּם²¹. אֶחָד הַנוֹטַל רְשׁוֹת מֵרֹאשׁ גְּלוֹת²² אוֹ הַנוֹטַל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא כְּחוּצָה לְאֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ²³.

(12) עיון בדבר לשם הכרעה לכאן או לכאן. (13) חכמי התלמוד שלאחר תקופת התנאים. (14) נתקבל המנהג. (15) בקי בידי התורה. (16) שמועילה לדון בכל העולם, אפילו לא רצו בעלי הדין (לעיל פ"ד, הי"ד). (17) ודן לפי הסכמתם, וגם זה מועיל, כמבואר בסנהדרין ה' עמוד א, ולקמן פ"ז ה"ב. (18) יש טעם לנטילת רשות מראש הגולה, אבל אילו לא היה מומחה – אע"פ שנטל רשות אינו בכלל דיין, ודינו מפורש לקמן ה"ד. (19) ודנים בו כהלכה, כדי שלא יפסיד בעל-דין הזכאי. (20) כגון שהלך זה שנטל הממון שלא כדין למדינת הים. (21) הואיל ונטל רשות מראש הגולה, יש כח ביד בית-דין להפיק ממון שלא כדין (רש"י לסנהדרין ה, א). וכן אם קיבלוהו בעלי הדין עליהם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁטֵמָא³⁵, או שְׁהֶאֱכִיל דְּבַר הַמִּתֵּר לְפָלְכִים - יְשָׁלֵם, וְדִינֵין לְהֵם בְּעֵירִים פְּפִי מַה שְׁיִכָּא בְּכַתְבֵּי בֵּית דִּין בְּדִין כָּל גּוֹרֵם לְהִזִּיק; שְׁזָה מִתְּפִנֵן לְהִזִּיק הוּא³⁶.

(46) התעקשו, נעשו קשים זה לזה. (47) שבירושלים. (48) את הטוען לידון בבית-דין הגדול. (49) סנהדרין לא, ב. (50) שם. ואפילו נתרצו שניהם בתחילה לדון כאן, כל שהחייב תובע אח"כ לכתוב לו פס"ד מנומק – נותנים לו, כי אין לך התעצמות יותר גדולה מזה שאינו רוצה לפרוע עד שיתנו לו פס"ד מנומק (רדב"ז). וראה ב'תוספות' שם ד"ה: ואם אמר. (51) בית-הדין שבעירו. (52) לא שבית-הדין הגדול פוסק הדין, שהרי צריך שיהיו בעלי הדין עומדים לפני הדיינים, אלא בית-דין הגדול מודיע דעתו, ובית-דין שבעירו דן את הדין, ראה חו"מ סימן יג, סעיף ו. ומשמיענו רבינו, שאע"פ שבית-הדין שבעיר אינו יודע איך לדון דין זה, בכל זאת כופים אותו לידון לפניו, והוא יפנה לקבל חוות-דעת בית-דין הגדול (סמ"ע לחו"מ סי' יד, ס"ק ד), ושני בעלי הדין יפרעו שכר השליח (חו"מ יד, סעיף א).

ז. בְּמַה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּשֶׁאֵר הַדִּינֵין שְׁזָה טוֹעֵן וְזָה טוֹעֵן⁵³, או כְּשֶׁאֲמַר הַמְּלוֹה: גְּדוֹן פֶּאֶן, וְהַלֹּהֶ אֹמֵר: גִּלְף לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל; אָבֵל אִם אֲמַר הַמְּלוֹה: גִּלְף לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל - כּוֹפִין אֶת הַלֹּהֶ וְעוֹלָה עִמוֹ, שְׁנֶאֱמַר: עֶבְדִּי⁵⁴ לֹהֶ לְאִישׁ מְלוֹה⁵⁵. וְכֵן אִם טוֹעֵן זֶה שְׁהִזִּיק⁵⁶ או גְּזוֹל, וְרָצָה הַטוֹעֵן לְעֲלוֹת - כּוֹפִין בֵּית דִּין שְׁבַעֲרֵי אֶת הַנְּטָעֵן לְעֲלוֹת עִמוֹ⁵⁷. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזָה.

(53) כגון שחולקים על איזה דבר – של מי הוא, ואין אחד מהם מוחזק בו, נמצא שאין כאן תובע ונתבע אלא שניהם תובעים (ט"ז שם ס"ק א). (54) בכת"י התימנים: ועבד, כלשון הכתוב שם. (55) סנהדרין שם. (56) הניזק התובע, או הנגזל התובע. (57) כי כל שהתובע מתרעם על חברו שהזיקו, הרי הנתבע כעבד לו עד שיתלק הזיקו או יכיר שלא הזיקו (כסף-משנה), וכן נראה מדברי הסוגיא בסנהדרין שם בעובדה של עוקבן הבבלי וירמיה אחיו, שהכריחו את הנתבע לעלות לבית-הדין הגדול, ולא היה לווא אלא מזיק (ביאור הגר"א לחו"מ סי' יד ס"ק ח). וראה ב'תוספות' כתובות טז, ב ד"ה כתבים שובר, שלא דוקא "לווה".

ח. בְּמַה דְּבָרִים אֲמורִים? כְּשֶׁהִיוּ שָׁם עֲדִים או רֵאִיָּה⁵⁸ לְגַזֵּל או לְנַזֵּק או לְמְלוֹה; אָבֵל טַעֲנָה רִיקְנִית - אִין מְחִיבִין אֶת הַנְּטָעֵן לְצֵאת פְּלָל, אֲלֵא נִשְׁבַּע בְּמִקְוֵמוֹ וְנִפְטָר⁵⁹.

(58) הוכחה. (59) שאם לא כן, כל הרמאים יתבעו את העשירים לעלות לדון בבית-דין הגדול, וכדי שלא לטרוח יתפשרו עמהם, ונמצאו גוזלים זה את זה (רדב"ז).

ט. וְכֵן הַדִּין בְּזִמְן הַזֶּה, שְׁאִין שָׁם בֵּית דִּין גְּדוֹל⁶⁰, אָבֵל יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁיֵשׁ בְּהֵן חֲכָמִים גְּדוֹלִים מְמַחִין לְרַבִּים⁶¹, וּמְקוֹמוֹת שְׁיֵשׁ בְּהֵן תַּלְמִידִים שְׁאִינֵן

(30) שעבר ראש הגולה, או שטעו בית-דין שבא"י ונתנו לו רשות. (31) שאין הרשות מועילה עד שיהא ראוי, כמבואר לעיל פ"ד הט"ז. (32) אחר, ובכל זאת אם קיבלוהו בעלי-דין מה שעשה עשוי, כמבואר לקמן פ"ז, ה"ב. (33) שהרי מתכוון להזיק הוא. (34) כאן מדובר, כשלא נשא ונתן ביד, אז אומר הדיין לבעל-דין: לך והתדיין עם בעל דינך, והוצא ממנו הכסף שנתת לו על-פי פסק דיני שהיה בטעות, ובכל זאת אחרי שפנה לבעל-דין שכנגדו ואין לו להחזיר – אזי מחייב הדיין עצמו לשלם (רי"ף בסנהדרין פ"ד). (35) כשבא לשאול לפניו על דבר ספק טומאה הנולד לו בטהרותיו, אמר לו הדיין: טמאים הם, ונטל שרץ והשליך עליהם לוודא את טומאתם, והם היו טהורים בתחילה (רש"י לסנהדרין לג, ב). (36) שאם אינו מומחה, אל יהא לו עסק בהוראה ואל יטעה את בית-הדין להעניק לו רשות שלא כדין.

ה. הֵינן שְׁטָעָה וְחֵיב שְׁבוּעָה לְמִי שְׁאִינוֹ חֵיב בָּהּ, וְעָשָׂה זֶה³⁷ פְּשָׁרָה³⁸ עִם בַּעַל דִּינוֹ כְּדִי שְׁלֵא יִשְׁבַּע³⁹, וְאַחַר כֵּף יָדַע שְׁאִינוֹ בֵּן שְׁבוּעָה⁴⁰, אָף עַל פִּי שְׁקִנְנוּ מִיְדוֹ⁴¹ עַל הַפְּשָׁרָה - אִינָה כְּלוֹם⁴²; שְׁלֵא קָבֵל עָלָיו לְתַן לוֹ אוֹ לְמַחֵל לוֹ⁴³ אֲלֵא פְּדִי שְׁיִפְטֵר מִשְׁבוּעָה שְׁחֵיבֵו בָּהּ הַטוֹעֵה, וְכָל קִנְיֵן בְּטָעוֹת - חוֹזֵר⁴⁴. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזָה⁴⁵.

(37) הנתבע שנתחייב להשבע. (38) הסכסס. פשרה – מלשון פושרים, אינו קר ואינו חם, כך שני הצדדים מוותרים זה לזה. (39) התחייב לתת לו סכום מה. (40) שהדיין טעה, נמצא הנתבע פטור משבועה, ואינו חייב לתת לתובע כלום. (41) שהקנו לתובע בקבלת קנין מידי הנתבע, שהתחייב לתובע כסף כדי להפטור מהשבועה. (42) ואינו צריך לתת לו כלום. (43) במקרה והוא התובע, ועליו להשבע שבעל דינו חייב לו. (44) ובטל (גיטין יד, א). וכן אמרו (בבא-מציעא טו, א) מחילה בטעות – אינה מחילה. ומקור דברי רבינו מתשובת הרי"ף הובאה ב'נמוקי יוסף' להתחלת מס' סנהדרין 'מי שחייבוהו בית-דין שבועה חמורה ועשו בנייהם פשרה ואח"כ ראו שלא היה עליו אלא חרם סתם (יהיה בחרם מי שכופר לחבירו) – יכול הוא לחזור, שיש לו לומר אילו היה יודע שאין עליו שבועה לא היה עושה פשרה, והרי זה קנין בטעות'. (45) השווה ה' מכירה פט"ו ה"ב.

ו. שְׁנַיִם שְׁנֹתֶעֱצְמוּ⁴⁶ בְּדִין, אָחַד אֹמֵר: גְּדוֹן פֶּאֶן, וְאַחַד אֹמֵר: נַעֲלָה לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל⁴⁷, שְׁמָא יִטְעוֹ אֲלוֹ הַדִּינֵין וְיִצְיֵאוּ מִמּוֹן שְׁלֵא בְּדִין - כּוֹפִין אוֹתוֹ⁴⁸ וְדָן בְּעֵירוֹ⁴⁹. וְאִם אֲמַר: כְּתָבוּ וְתָנוּ לִי מְאִי זֶה טַעַם דְּנִתְוִי, שְׁמָא טַעֲתָם - כּוֹתְבִים וְנִתְנִין לוֹ, וְאַחַר כֵּף מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ⁵⁰. וְאִם הִצְרַף⁵¹ לְשֵׁאל דְּבַר מִבֵּית דִּין הַגְּדוֹל שְׁבִירוּשָׁלַיִם - כּוֹתְבִים וְשׁוֹלְחִין וְשׁוֹאֲלִין,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק ד, הלכה א. (8 סנהדרין שם, כדברי רב פפא: כגון בתי דין של רב הונא ורב חסדא. שלא היה רב חסדא גדול כרב הונא, ובכל זאת יכול הצד השני לבחור בו (רדב"ז)). וכל זה כששני הדיינים גרים בעיר אחת, אבל כשהשני גר בעיר אחרת אינו כופה את בעל דינו לילך עימו לעיר אחרת, כמבואר לעיל פרק ו, הלכה ו (כסף משנה). וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: כגון, ואם הצד השני רוצה לברור לו דין שאינו תלמיד חכם אינו רשאי, משום כבודו של חכם, שאין זה ראוי לישיב עימו בדין, אלא כופים אותו לברור לו תלמיד חכם, או ידון לפני החכם שביירר חבירו (רדב"ז) וכן בחושן משפט שם).

ב. מי שקבל עליו קרוב או פסולי, בין להיותו דין בין להיותו עד עליו, אפלו קבל אהד מן הפסולים בעברה¹⁰ פשני עדים פשרים להעיד עליו¹¹ או פשלושה בית דין ממחין לדון לו, בין שקבל על עצמו לאבד זכויותיו ולמחל מה שהיה טוען¹² על פיהו, בין שקבל¹³ שיתן פל מה שישטען עליו חבירו בעדות זו הפסול או בדינו¹⁴: אם קנו מידו¹⁵ על זה אינו יכול לחזור בו¹⁶; ואם לא קנו מידו - יכול לחזור בו עד שיגמר הדין. נגמר הדין¹⁷, והוציא הממון בדין זה הפסול¹⁸ או בעדותו - אינו יכול לחזור¹⁹.

(9) לדון או להעיד, כגון מלווה בריבית ומשחק בקוביא. (10) שפסולים להעיד, ראה הלכות עדות פרק י, הלכה א-ג. (11) שהסכים מראש שיהיה זה נאמן עלי לחייב אותו כשני עדים כשרים (סנהדרין כג, א). (12) כלפי חבירו הנתבע. (13) הנתבע. (14) ובכתב יד תימן: "בעדות זה הפסול או בדינו". (15) שקבלו ממנו בקבלת קניין סודר שהוא מתחייב לקיים כנ"ל, ראה לעיל פרק ו, הלכה ה ובביאורו שם. (16) ואפילו לפני גמר דין (סנהדרין כד, ב) "אין לאחר קניין כלום". (17) שאמר בית הדין: צא תן לו. (18) לדון. (19) שם. וכדעת רבא. ואין זה תלוי ב"הוצאת הממון" אלא בגמר הדין, ולא נתכוון רבינו לומר, אלא שאפילו הספיק להוציא הממון לפני גמר הדין עדיין יכול החייב לחזור בו (רדב"ז). ולדעת הכסף משנה כוונת רבינו לומר: כל שנגמר הדין הרי זה כאילו הוציא הממון כבר. והשווה הלכות מלווה ולווה פרק ט"ו, הלכה ג-ד. וראוי להעיר, שב"לשונות הרמב"ם" להרדב"ז סימן פב מחליט שיש כאן טעות וצריך להיות: "נגמר הדין להוציא הממון" וכו'.

ג. וכן מי שנתחייב לחברו שבוועה בבית דין²⁰, ואמר לו²¹: השבע לי בחתי ראשך²² והפטר, או השבע לי בחתי ראשך ואתן לך פל מה ששתטען²³: אם קנו מידו - אינו יכול לחזור בו²⁴; ואם לא קנו מידו - יכול לחזור בו עד שיגמר הדין²⁵. נגמר הדין ונשבע פמו שאמר לו - אינו יכול לחזור, ותיב לשלם.

(20) שבוועה חמורה, שאוחז ספר תורה בזרועו ואומר: הריני

פמותן, אם אמר המלוה: גלף למקום פלוני שבארץ פלונית לפלוני ופלוני הגדול⁶² ונדון לפניו בדין זה - שפופין את הלוה והלוף עמו⁶³. וכן היו מעשים בכל יום בספר⁶⁴.

(60) בירושלים. (61) ידועים לרבים במומחיותם ובבקיאותם. (62) בכת"י התימנים: "למקום פלוני שבארצו לפני פלוני הגדול", וכן ב'צמק יוסף' לסנהדרין סוף פ"ג. (63) שהרי אמרו (סנהדרין לב, ב): "צדק צדק תרדוף - הלך אחר בית-דין יפה, אחר רבי אליעזר ללוד... אחר רבי מתאי בן חרש לרומי", הרי שאפילו ברומי נקרא בית-דין הגדול, כל שאין למעלה ממנו (כסף-משנה). (64) ובשו"ע חו"מ סימן יד, סעיף א: "התובע צריך לילך אחר הנתבע אם הוא בעיר אחרת, אע"פ שבעיר התובע, הבית-דין גדול יותר". וכן אמרו שם: "עשיר מוחזק ואלם בעירו, מוציאים אותו לדון בעיר אחרת, אע"פ שהבית-דין שבעירו יותר גדול".

~ יום שלישי ו' שבט ~

פרק שביעי

(1) דיינים בוררים, שכל אחד מבעלי הדין בחר באחד, ושניהם בוררים להם דין שלישי לדון בשלושה. הסכמת הצדדים לקבלת קרוב או פסול לדון או להעיד. הבאת עדים או ראיות לסתור הדין לאחר שנגמר.

א. אהד מבעלי דינין שאמר: איש פלוני ידון לי, ואמר בעל דינו²: פלוני ידון לי - הרי אלו שני הדיינים, שפרר זה אהד וזה אהד, הם³ בוררים להן דין שלישי, ושלשטון דנין לשניהן; שמתוף פך יצא הדין לאמתו⁵. אפלו היה האהד שפררו בעלי הדין⁶ חכם גדול וסמוך⁷, אינו יכול לכף את בעל דינו שידון אצל זה, אלא גם הוא בורר מי שירצה⁸.

(2) הצד שכנגד. (3) בכתב יד התימנים תיבה זו איננה וכן בשולחן ערוך חושן משפט סימן יג, א. (4) אבל אין צורך שבעלי הדין יסכימו על השלישי כי אינה קובעת כאן אלא דעת הדיינים שיבררו להם אדם הגון לישיב עימם (סנהדרין כג, א). (5) שם, שבעלי הדין יצייתו להם, שסובר החייב הרי אני בעצמי ביררתי האחד ואילו היה יכול להפך בזכותי היה מהפך (רש"י), ובירושלמי שם פרק ג, הלכה א אמרו: "מתוך שביירו מרדף זכותו". וכתב הרא"ש שם אות ב: יש טועים וחושבים, שהדין יש לו להפך בזכות שולחו ועומד במקומו לחפות דברים אשר לא כדון, ונהגו כמה אנשים לברור להם בעל תחבולות, וזוהי טעות, כי הדין עצמו חלילה לו למצוא סברה לזכותו אם לא שיראה לו דין גמור, ולא אמרו: "מרדף זכותו" אלא לומר, שהדין המבורר מבין דבר לאשורו, ואם יש לו צד זכות נושא ונותן עם חבירו, וכן הדין המבורר השני, נמצא, שלא נעלמה ונסתרה שום זכות משניהם, והשלישי שומע נימוקי שניהם ומכריע ביניהם ועל ידי כן יוצא הדין לאמתו. (6) בכתב יד תימן: שביירר בעל הדין. וכן בחושן משפט שם. (7) ראה לעיל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָמְרוּ לוֹ: יֵשׁ לָךְ עֵדִים? אָמַר: אֵין לִי עֵדִים. יֵשׁ לָךְ רְאִיָּה? אָמַר: אֵין לִי רְאִיָּה. וְדָנּוּ אוֹתוֹ וְחִבְּוּהוּ. בִּינָן שְׂרָאָה שְׁנַתְחִיב, אָמַר: קָרְבוּ פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְהַעֲדוּנִי! אוֹ שְׂהוּצִיא רְאִיָּה מִתּוֹךְ אֲפַנְדְתּוֹ³⁸ - אֵין זֶה פְלוֹם, וְאֵין מְשֻׁגְיָחִין עַל עֲדָיו וְעַל רְאִיתוֹ³⁹.

37) סגר. 38) חגורתו, מלאה תפירות כעין כיסים. 39) כי חוששים שמא שכרם להעיד שקר וזיין שטרותיו. והוא הדין אם אמרו לו: הבא עדים, ואמר אין לי ולאחר זמן הביא, אין זה כלום, כדעת החכמים שם, אלא שרבינו משמיענו, שאפילו אם אמר "קרבו פלוני ופלוני" דווקא אם הצהיר תחילה: אין לי עדים - אינו סותר, אבל אם שתק עד שנתחייב בדין ואחרי כן אמר: קרבו פלוני ופלוני והעידוני, והעידו, סותר הדין (לחם משנה). וכן מבואר להלכה בחושן משפט כ סעיף א וראוי להעיר שבסמ"ע לחושן משפט שם סעיף קטן ב מחליט, שיש בדברי רבינו כאן חיסרון הניכר, וכך הוא הנוסח הנכון: "יש לך ראייה, אמר אין לי ראייה, אף על פי שמצא אחרי כן אינו כלום. ואין צריך לומר אם אמרו... אמר אין לי ראייה ודנו אותו וחיבבוהו". והמדפיס השמיט מן תיבת "ראייה" הראשונה עד תיבת "ראייה" השנייה. וכן הוא לשון השולחן ערוך, שכידוע הוא נמשך אחרי לשון רבינו.

ח. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים? פְּשִׁיתָהּ הָרְאִיָּה⁴⁰ אֲצִלָּהּ⁴¹ וְהַעֲדִים עִמּוֹ בְּמִדְיָהּ; אָבֵל אִם אָמַר: אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רְאִיָּה, וְלֹאֲחֹר מִן בְּאוֹ לוֹ עֵדִים מִמִּדְיָת הַיָּם, אוֹ שְׁהִיתָהּ הַחֲמַתָּה⁴² שֶׁל אָבִיו שֵׁישׁ שָׁם הַשְּׁטָרוֹת מִפְקָדָת בְּיַד אַחֲרִים, וּבָא זֶה שְׁהַפְקָדוֹן אֲצִלּוֹ וְהוּצִיא לוֹ רְאִיתוֹ - הֲרִי זֶה מְבִיא וְסוֹתְרָהּ⁴³. וּמִפְנֵי מָה סוֹתְרָהּ? מִפְּנֵי שֵׁיכּוֹל לְטַעַן וְלוֹמַר: זֶה שְׂאֲמַרְתִּי אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רְאִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ מְצוּיִין אֲצִלִּי. וְכֵן זְמַן שֵׁיכּוֹל לְטַעַן וְלוֹמַר: זֶה שְׂאֲמַרְתִּי אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רְאִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ מְצוּיִין אֲצִלִּי, אוֹ מִפְּנֵי כִּף וְכִף אָמַרְתִּי אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רְאִיָּה, וְהִנֵּה מִמָּשׁ בְּדַבְּרֵי - הֲרִי זֶה לֹא סָתַם טַעֲנוֹתָיו, וְסוֹתְרָהּ. לְפִיכָךְ, אִם פָּרַשׁ וְאָמַר: אֵין לִי עֵדִים פְּלֵל, לֹא הִנֵּה וְלֹא בְּמִדְיָת הַיָּם, וְלֹא רְאִיָּה פְּלֵל, לֹא בְּיַד וְלֹא בְּיַד אַחֲרִים - אֵינוֹ יְכוֹל לְסוֹתְרָהּ⁴⁴.

40) שטר זכותו. 41) ברשותו. 42) שק עור. 43) סנהדרין לא, ב. 44) תוספתא שם פרק ו משנה ו. וכן בירושלמי שם הלכה י"ב: "עד שיכפור בראיותיו" ומפרש ה'פני משה' שאמר: אין לי ראייה כלל לא בידי ולא ביד אחרים, שוב אינו יכול לסתור.

ט. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים? ⁴⁵ בְּגִדוֹל שְׁנַתְחִיב⁴⁶, וְהִבִּיא רְאִיָּוֹת וְהִבִּיא עֵדִים אַחַר שְׁפַתָּהּ טַעֲנוֹתָיו; אָבֵל יוֹרֵשׁ שֶׁהוּא קָטָן פְּשִׁמַת מוֹרִישוֹ, וּבָאוּ עָלָיו טַעֲנוֹת מִחֲמַת מוֹרִישוֹ⁴⁷ אַחַר שֶׁהִגְדִּיל, וְאָמַר: אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רְאִיָּה, וְאַחַר שֶׁצָּא מִבֵּית דִּין חֲזָב אָמְרוּ לוֹ

נשבע בה' אלוקי ישראל (הלכות שבועות פרק י"א, הלכה ח"ט). 21) התובע לנתבע. 22) זוהי שבועה קלה, שאינו מזכיר בה שם שמים. 23) שאמר הנתבע לתובע שנתחייב שבועה, כגון הפוגם שטרו, שטוען הלווה קבלת כבר את כל הסכום והמלווה טוען שלא קיבל אלא מקצתו (ראה הלכות מלווה פרק י"ד, הלכה א), ועל המלווה להישבע, כמבואר בשבועות מה, א. 24) סנהדרין כד, א ועמוד ב. 25) השבועה היא-היא הגמר דין כמו שאמרו (בבא בתרא קכח, א) "רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו". הרי שאם עדיין לא נשבע, יכול הוא לחזור בו. וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: הכי גרסינן ונשבע.

ד. וְהוּא הִדִּין לְמִי שְׁנַתְחִיב שְׁבוּעַת הַסֵּת²⁶ וְהַפְּכָה²⁷, אִם קָנוּ מִיָּדוֹ אוֹ אִם נִשְׁבַּע זֶה שְׁנֹהֶפְכָה עָלָיו - אֵינוֹ יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ²⁸.

26) שהיא מתקנת חכמי התלמוד, ונקראת היסת, שהשיאוהו החכמים להישבע שמא יודה, כגון כופר הכל, שמן התורה פטור הוא מלהישבע וחכמים חיבבוהו להישבע (שבועות מ, ב) וראה בבאורנו להלכות אישות פרק י"ב. 27) על התובע, שיישבע ויטול. "ואין לך שבועה שתיהפך אלא שבועת היסת בלבד" (הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ו). 28) בבא בתרא קכז, ב "האומר לחברו עבדי גנבת הוא ואומר לא גנבתי... אתה מכרתו לי... רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו" והרי אין נשבעים על עבדים מן התורה, וכל השבועה שם אינה אלא שבועת היסת, הרי שגם בה אינו יכול לחזור (לחם משנה).

ה. וְהוּא הִדִּין בְּמִי שֶׁלֹּא הָיָה חֲזָב שְׁבוּעָה, וְאָמַר אֲשֻׁבַע לָךְ שְׁבוּעָה²⁹: אִם קָנוּ מִיָּדוֹ - אֵינוֹ יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; וְאִם לֹא קָנוּ מִיָּדוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁקָּבַל בְּבֵית דִּין³⁰ - חוֹזֵר עַד שֶׁיִּגְמַר הִדִּין וְיִשְׁבַּע³¹.

29) בכתב יד התימנים: שבועה חמורה. 30) שהתחייב. 31) כלומר, קבלתו כשלעצמה אינה נחשבת "גמר דין" אלא השבועה עצמה היא גמר דינו (סמ"ע לחושן משפט כב, סעיף קטן כב).

ו. מִי שְׁנַתְחִיב בְּבֵית דִּין, וְהִבִּיא עֵדִים אוֹ רְאִיָּה³² לְזָכוֹתוֹ - סוֹתְרָה אֶת הַדִּין, וְחוֹזֵר הַדִּין³³. אָף עַל פִּי שֶׁקָּבַר נִגְמַר הַדִּין, כֵּן זְמַן שֶׁהוּא מְבִיא רְאִיָּה³⁴ - סוֹתְרָה³⁵. אָמְרוּ לוֹ הַדִּינִים: כֵּן רְאִיָּוֹת שֵׁישׁ לָךְ, הִבֵּא מִכָּאֵן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם! אָף עַל פִּי שֶׁהִבִּיא רְאִיָּה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - סוֹתְרָה אֶת הַדִּין. מָה יַעֲשֶׂה אִם לֹא מִצָּא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וּמִצָּא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים³⁶?

32) הוכחה שבכתב. 33) בית דינו סותר לו דינו שפסקו ומחייבים את שכנגדו (סנהדרין לא, א וברש"י). 34) שטר זכותו. 35) ירושלמי שם הלכה י"ב: אפילו לאחר גזר דין. ובשולחן ערוך חושן משפט סימן כ, סעיף א: "ואפילו אם פרע כבר". 36) סנהדרין שם, ורכבן שמעון בן גמליאל.

ז. אָבֵל אִם סָתַם³⁷ אֶת טַעֲנוֹתָיו - אֵינוֹ סוֹתְרָה. פִּיצֵד?

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּמְקַצְתֶּם אוֹמְרִים חֵיב - הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב². וְזוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: אַחֲרֵי רִבִּים לְהִטּוֹת. בְּמָה דְבָרִים אֲמורִים? בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת וּבִשְׂאָר דִּינֵי אֲסוּר וּמְתָר³ וְטָמֵא וְטָהוֹר וְכִיּוֹצֵא בָהֶן⁴; אֲבָל בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת⁵, אִם נִחְלְקוּ בְּזֶה הַחוּטָא אִם יִהְיֶה אוֹ לֹא יִהְיֶה: אִם הָיָה הָרֵב מְזַפִּים - זָפָאי, וְאִם הָיָה הָרֵב מְחִיבִין - אֵינּוּ נִהְרַג עַד שֶׁיִּהְיֶה הַמְחִיבִין יָתֵר עַל הַמְזַפִּים שְׁנַיִם⁶. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁷ לְמַדּוּ, שֶׁעַל זֶה הִזְהִירָה תּוֹרָה וְאָמְרָה⁸: לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רִבִּים לְרַעַת. כְּלוּמַר: אִם הָרֵב נוֹטִים⁹ לְרַעַת לְהִרְג - לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵיהֶם, עַד שֶׁיִּטּוּ הַטָּיָה גְדוּלָה וְיוֹסִיפוּ הַמְחִיבִין שְׁנַיִם. שְׁנֵאמַר: לְנִטְט אַחֲרֵי רִבִּים לְהִטּוֹת¹⁰. הַטָּיָה לְטוֹבָה - עַל פִּי אֶחָד, לְרַעַת - עַל פִּי שְׁנַיִם. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים קְבֵלָה הֵם¹¹.

(2) משנה בסנהדרין כט, א. (3) חולין יא, א. (4) כגון כשר ופסול. (5) שהם בעשרים ושלושה - סנהדרין קטנה, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ב. (6) משנה בסנהדרין ב, א. (7) ששמעו איש מפי איש עד למשה מסיני. (8) בכת"י תימן: שעל זה הזהיר בתורה, ואמר. (9) על-פי אחד בלבד. (10) אם אתה רוצה לנטות לרעה, אינה אלא אחרי הטייה מרובה, שהיא של שנים. (11) שקיבל משה מסיני, ובמשנה שם אמרו: "לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני שאהיה עמהם לטובה, אם-כן למה נאמר: אחרי רבים להטות? - לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה, הטייתך לטובה - על-פי אחד, הטייתך לרעה על-פי שנים". והשווה לעיל פ"ה, ה"ג.

ב. בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה¹² שְׁנֵי חֲלָקוֹ: שְׁנַיִם אוֹמְרִים זָפָאי, וְאֶחָד אוֹמֵר חֵיב - הָרֵי זֶה זָפָאי. שְׁנַיִם אוֹמְרִים חֵיב¹³, וְאֶחָד אוֹמֵר זָפָאי - הָרֵי זֶה חֵיב. אֶחָד אוֹמֵר זָפָאי, וְאֶחָד אוֹמֵר חֵיב, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, אוֹ שְׂאָמְרוּ שְׁנַיִם זָפָאי אוֹ חֵיב, וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ¹⁴ - יוֹסִיפוּ הַדְּבָרִים שְׁנַיִם¹⁵. נִמְצְאוּ חֲמִשָּׁה נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בְּדִבְרֵי¹⁶. אֶמְרוּ שְׁלֹשָׁה מֵהֶם זָפָאי, וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים חֵיב - הָרֵי זֶה זָפָאי. אֶמְרוּ שְׁלֹשָׁה חֵיב, וְשְׁנַיִם זָפָאי - הָרֵי זֶה חֵיב. אֶמְרוּ שְׁנַיִם מֵהֶם זָפָאי, וְשְׁנַיִם מֵהֶם חֵיב, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ¹⁷ - מוֹסִיפִין שְׁנַיִם¹⁸. אֲבָל אִם אֶמְרוּ אַרְבַּעַת זָפָאי אוֹ חֵיב, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ¹⁹, אוֹ שְׂאָמְרוּ שְׁלֹשָׁה זָפָאי, וְאֶחָד חֵיב, וְאֶמְרוּ אֶחָד אֵינִי יוֹדֵעַ, בֵּין שְׁהֵיָה זֶה²⁰ שְׂאָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ הוּא שְׂאָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ בְּתַחֲלָה, בֵּין שְׂאָמַר אַחַר - הוֹלְכִים אַחַר הָרֵב²¹. הָיָה מְחַצֵּה לְמַחְצֵה וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - הָרֵי אֵלּוּ מוֹסִיפִין שְׁנַיִם אַחֲרֵיהֶם²². וְכֵן אִם נִסְתַּפַּק הַדְּבָרִים²³ - מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין עַד שְׁבָעִים וְאֶחָד²⁴. הַגִּיעוּ לְשִׁבְעִים וְאֶחָד, וְאֶמְרוּ שְׁלֹשִׁים וְחֲמִשָּׁה חֵיב, וְשְׁלֹשִׁים וְחֲמִשָּׁה זָפָאי, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ -

אַחֲרֵיהֶם: אֲנִי יוֹדֵעִים לְאֶבְיָה עֲדוֹת שֶׁשֶׁתֵּתֵר בָּהּ דִּין זֶה, אוֹ אֶמַר לוֹ אֶחָד: מוֹרִישָׁה הַפְּקִיד⁴⁸ רְאֵיהָ זוֹ - הָרֵי זֶה מְבִיא מִיָּד וְסוֹתֵר, שְׂאִין הַיּוֹרֵשׁ קָטָן יוֹדֵעַ כָּל רְאִיּוֹת מוֹרִישוֹ⁴⁹.

(45) שאינו יכול לסתור. (46) מחמת עצמו. (47) נגד הנכסים שירש ממורישו. (48) בכתב יד תימן: הפקיד אצלי ראייה זו. (49) סנהדרין לא, א וכפסק רב נחמן שם. ואף על פי ששם כתוב: "ההוא ינוקא" - היה קטן, סובר רבינו כשנתבע לדין כבר היה גדול בשנים, שאם לא היה גדול לא היה רב נחמן נזקק לדונו כלל, שהרי זה כאילו מקבל עדות שלא בפני בעל דין, ומתוך שהיה קטן כשמת מורישו לפיכך קוראים לו: ינוקא (כסף משנה).

י. מִי שֶׁקָּנוּ מִיָּד⁵⁰, שְׂאֵם לֹא יָבֹא בְיוֹם פְּלוּנִי וְיִשְׁבַּע⁵¹ - יִהְיֶה חֲבֵרוֹ נֹאמֵן בְּטַעֲנוֹ וְיִטַּל⁵² כָּל מָה שֶׁשָּׁעַן בְּלֹא שְׂבוּעָה, אוֹ שְׂאֵם לֹא יָבֹא בְיוֹם פְּלוּנִי וְיִשְׁבַּע וְיִטַּל - אֶבְדַּת אֶת זְכוּתוֹ⁵³ וְאֵין לוֹ כְּלוּם וְיִפְטֹר חֲבֵרוֹ⁵⁴, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא בָּא - נִתְקַיְמוּ הַתְּנָאִים, וְאֶבְדַּת אֶת זְכוּתוֹ⁵⁵. וְאִם הִבִּיא רְאֵיהָ שְׁהֵיָה אָנוּס בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם⁵⁶ - הָרֵי זֶה פְּטוֹר מִקְנָיִן זֶה, וְיִשְׁבַּע כְּשִׁיתְּבַעֲנוּ חֲבֵרוֹ, כְּשִׁהְיָה מְקַדָּם⁵⁷. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה⁵⁸.

(50) שהתחייב בקבלת "קניין סודר" מידו בפני בית דין. (51) להכחיש את טענת התובע ולהיפטר מלשלם. (52) התובע. (53) כאן מדובר כשקנו מהתובע. (54) הנתבע. (55) זה מוסב על שניהם גם על התובע וגם על תנאי הנתבע (סמ"ע לחושן משפט כא, סעיף קטן ב). ומקור ההלכה בנדרים כז, א. ושם עמוד ב' התנו שיהא הקניין נעשה בבית דין חשוב, כי בלא זה אין זו אלא "אסמכתא" שסמך על דעתו וסבר שיכול לבוא ליום פלוני וכל "אסמכתא" אינה קונה "שהרי לא גמר בליבו להקנותו", כמבואר בהלכות מכירה פרק י"א, הלכה ב, ואמנם שם הלכה י"ג מדגיש רבינו: "אסמכתא שקנו מידו עליה בבית דין חשוב הרי זה קנה". וכנראה שרבינו סמך כאן על דבריו בהלכות מכירה (על פי לחם משנה). (56) ולפיכך לא בא. (57) לפני הקניין, שהנתבע נפטר בשבועה (נדרים כז, א) "אנוס הוא, ואנוס רחמנא פטרו". ולדעת הסמ"ג מצוות עשה צו, הרי זו הוראת הגאונים. ומקורה בירושלמי קידושין פרק ג, הלכה ב: הַמְתָּנָה אִם לֹא אַעֲשֶׂה כֵךְ בְיוֹם פְּלוּנִי יִהְיֶה כֵךְ וְאִירַע לוֹ אָנוּס - "רבי יוחנן אמר אנוס כמאן דלא עבד". וראה בש"ך שם סעיף קטן ג. (58) השווה הלכות מכירה פרק י"א, הלכה י"ד.

פְּרָק שְׁמִינִי

(1) שאין מטים בדיני נפשות לחובה, עד שיהיו המחייבים יתר על המזכים בשניים. בית דין של שלושה שנחלקו, שניים אומרים זכאי או חייב, והשלישי אומר: איני יודע. דיין האומר: איני יודע, אם צריך לנמק את טעמי ספיקו.

א. בֵּית דִּין שְׁנֵי חֲלָקוֹ, מְקַצְתֶּם אוֹמְרִים זָפָאי,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק תְּשִׁיעִי

1) סנהדרין שראו כולם לחובה - פטור. סנהדרי קטנה שנחלקו בדיני נפשות, ואחד אומר: איני יודע. סנהדרי גדולה שנחלקו בדיני נפשות, שלושים וחמישה מזכים, ושלושים ושישה מחייבים, איך חותכים את הדין.

א. סנהדרין שפּתחו כָּלֶם בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת תְּחִלָּה², וְאָמְרוּ כִּלְכָן חֵיב - הָרִי זֶה פְּטוּר³, עַד שִׁיְהִי שֵׁם מְקַצֵּת מְזַכֵּין שִׁיְהִי פְּכוּ בְּזִכּוֹתוֹ, וְיִרְפוּ הַמְּחִיבִין, וְאַחַר כֵּן יִהְרַג⁴.

2) מיד בהתחלת הדין. 3) סנהדרין יז, א "סנהדרי שראו כולם לחובה - פוטרים אותו". והטעם, כיון שצריך להלין את דינו עד למחר, כדי לחפש אחריו זכות (ראה לקמן פ"א, ה"א), אלה שחייבוהו כולם פה אחד, שוב לא ימצאו לו זכות. וראה בסמוך אות ג. ומעניין פירושו של רבי מאיר הלוי (בן דורו של הרמב"ם) הובא בקהלת יעקב לר"י אלגזי, ערך פטור, שכוונת דבריהם: "פוטרים אותו" לומר, פוטרים אותו מיד למיתה, ואין מענים את דינו עד למחר כבשאר הנידונים. וכיוצא בזה שנינו (שבועות טז, א) "אם אמר (זה שנתחייב שבועה ואיימו עליו על חומר עונש השבועה) איני נשבע - פוטרים אותו מיד", ומפרש רש"י: אין משהים אותו, ועל כרחו ישלם מיד (תורה תמימה, שמות כג, ב). 4) כי בכל מקרה יש צדדים לזכות ע"פ אופנים רחוקים, כגון אולי לא היה שפוי בדעתו, וכדומה, כמו שמקובל היום באומות הנאורות, שמעמידים לכל פושע ורוצח סניגור להשתדל בהצלתו ולהפוך בזכותו, וכיון שבית-דין זה לא נודעה לו שום זכות להצילו, אפילו בדרך הרחוקה ביותר, מוכח שאינו בקי בדינים, או שהחליט המשפט במהירות בלי עיון מספיק (מהר"ץ חיות בהגהותיו לסנהדרין שם).

ב. סנהדרי קטנה⁵ שִׁנְחָלְקוּ בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת, שְׁנִיִּים עֲשׂוּ אוֹמְרִים זָכָאי, וְאַחַד עֲשָׂר אוֹמְרִים חֵיב - הָרִי זֶה זָכָאי⁶. שְׁנִיִּים עֲשָׂר אוֹמְרִים חֵיב, וְאַחַד עֲשָׂר אוֹמְרִים זָכָאי⁷, אוּ שְׁאֲמְרוּ אֶחָד עֲשָׂר זָכָאי, וְאַחַד עֲשָׂר חֵיב, וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, אֶפְלוּ עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם מְזַכֵּין אוּ מְחִיבִין, וְהָאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ⁸ - יוֹסִיפוּ שְׁנַיִם⁹. זֶה שְׁאֲמַר אֵינִי יוֹדֵעַ - הָרִי הוּא כְּמִי שְׁאֵינוֹ, שְׁהָרִי אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְלַמֵּד חוֹבָה¹⁰. וְנִמְצְאוּ אַחַר הַתּוֹסֵפֶת עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חוּץ מִזֶּה הַמְּסַפֵּק. אָמְרוּ שְׁנַיִם עֲשָׂר זָכָאי, וּשְׁנַיִם עֲשָׂר חֵיב - הָרִי זֶה זָכָאי¹¹. אֶחָד עֲשָׂר אוֹמְרִים זָכָאי, וּשְׁלֹשָׁה עֲשָׂר אוֹמְרִים חֵיב, אֵף עַל פִּי שְׁהָאֶחָד מִן הָרְאוּשׁוֹנִים¹² אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - הָרִי זֶה חֵיב, שְׁהָרִי הַמְּחִיבִין רַבּוּ בְּשָׁנִים. אָמְרוּ שְׁנַיִם עֲשָׂר זָכָאי, וּשְׁנַיִם עֲשָׂר חֵיב, וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ¹³ - מוֹסִיפִין שְׁנַיִם אַחֲרֵיהֶם¹⁴. וְכֵן מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין¹⁵ עַד שִׁירְבוּ הַמְּזַכֵּין אֶתְּךָ וְיִהְיֶה זָכָאי, אוּ יִרְבוּ הַמְּחִיבִין שְׁנַיִם אוּ יוֹתֵר וְיִהְיֶה חֵיב¹⁶. הֵיךְ אֵלּוּ פִּגְגָּד אֵלּוּ וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ¹⁷, אוּ שְׁהִי הַמְּחִיבִין יוֹתֵר אֶתְּךָ בְּלִבְד¹⁸ -

נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים עִמּוֹ עַד שִׁיְחֹזֵר לְדַבְּרֵי הַצֵּד הָאֶחָד, וְנִמְצְאוּ שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ מְזַכֵּים אוּ מְחִיבִין²⁵. וְאִם לֹא חֹזֵר לֹא הוּא וְלֹא אֶחָד מֵהֶן - הָרִי הַדָּבָר סָפֵק, וּמְעַמְדִין אֶת הַמְּמוֹן בְּחִזְקַת בְּעָלָיו²⁶.

12) הדין דיני ממונות. 13) שנאמר, אחרי רבים להטות (סנהדרין כט, א וברש"י). 14) נמצא זה שאמר: איני יודע, כאילו איננו במושב זה, ונשאר הדין בשנים. וזה לא יתכן, שהרי צריכים שלשה דיינים (שם, וברש"י). 15) תוספתא שם פ"ו, מ"ד: "עד כמה מוסיפים - אין פחות משנים". 16) שאף זה שאמר תחילה: "איני יודע" יכול לחזור ולדון עמהם. ולא אמרו (סנהדרין יז, א) שאסור לו לחזור ולדון, אלא בדיני נפשות (ראה לקמן פ"ט, ה"ב), אבל בדיני ממונות אפילו המסתפק חוזר ודן, שאינו גרוע מאחד התלמידים, שמלמד בדיני ממונות בין זכות ובין חובה (לקמן פ"א, ה"א). וכן נראה מפירושו רבינו חננאל שם, שכל הסוגיא אינה עוסקת אלא בדיני נפשות (רדב"ז ולחם-משנה). 17) נמצא שאין כאן הטייה לא לזכות ולא לחובה. 18) כמו שאמרו בתוספתא הנ"ל "לעולם מוסיפים הדיינים עד שיגמר הדין". 19) אע"פ שהדין "המסתפק" הוא כמי שאינו, בכל זאת נשאר עדיין בית-דין שלם, וכשמוסיפים דיינים עושים "בית-דין שקול" אפילו לכתחילה, כמבואר בסנהדרין יז, א. 20) זה החמישי מהם. 21) ירושלמי שם פ"ה, ה"ה: "למה מוסיפים דיינים, שאם היו שנים מן הראשונים מזכים ואחד מן האחרונים, ליגמר הדין בשלשה". ומפרש רבינו: "ואחד מן האחרונים" - שגם הוא מזכה, והשני מן האחרונים מחייב, והראשון נשאר בספקו - בכל זה הולכים אחר הרוב (הרשב"א בהבנת דברי רבינו, וכן בביאור הגר"א לחו"מ סי' יח, סק"ו). ואם שנים אומרים זכאי, ואחד - חייב, ושנים אומרים אינו יודעים, צריכים להוסיף, כיון שאין כאן רוב נגד השנים המסתפקים, כי לדעת רבינו גם "המסתפקים" הרי הם כישנם (רשב"א הנ"ל, וכן בסמ"ע לחו"מ סי' יח ס"ק ה, ובש"ך שם). 22) כנ"ל אות טז, ולא חזר רבינו כאן אלא להשמיענו את סוף דבריו שמוסיפים עד שבעים ואחד. 23) שתמיד היו מחצה למחצה ואחד מסתפק. 24) שאין דיני ממונות עדיפים מדיני נפשות שאין מוסיפים בהם אלא עד שבעים ואחד, כמבואר בסנהדרין מ, א (ביאור הגר"א שם ס"ק יב). 25) שם, לענין דיני נפשות, וממנו למד רבינו לדיני ממונות (לחם-משנה). 26) שם מב, א "אומר בדיני ממונות נזדקן הדין" (הגר"א שם ס"ק יד).

ג. כָּל מִי שְׁאֲמַר אֵינִי יוֹדֵעַ - אֵינוֹ צָרִיף לְתַת טַעַם לְדַבְּרֵיוֹ וְלִהְיוֹדֵעַ מֵאֵי זֶה טַעַם בָּא לוֹ הַסֵּפֵק²⁷, כִּדְרָף שְׁמִרְאָה הַמְּזַכֵּה מֵאֵי זֶה טַעַם מְזַכֵּה, וְהַמְּחִיב מֵאֵי זֶה טַעַם מְחִיב²⁸.

27) סנהדרין יז, א: זה שאמר איני יודע - כמו שאינו הוא, ואם אמר טעם - אין שומעים לו. כלומר, אינו צריך לנמק את טעמי ספיקו, וראה ברש"י שם ד"ה: ואי אמר (לחם-משנה). 28) ראה לקמן פ"י, ה"א-ד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

באמרו: "גם לי לב כמוהו" (אור שמח). (15) בכל פעם כשאחד מן הנוספים יאמר: איני יודע. (16) כי בשעת גמר דין, יכול גם המלמד זכות לומר: חייב, כמבואר לקמן פ"י, ה"ב. ואז אפילו אחד מן הנוספים יאמר: איני יודע, אין צורך להוסיף שנים אחרים, כי כל שיש רוב, אין משגיחים במסתפק החדש מן השנים הנוספים (לחם-משנה). (17) כגון שבתחילה היו י"ב מחייבים כנגד י"א מזכים והוסיפו שנים, וזיכה האחד, והשני אמר: איני יודע, נמצאו אלו כנגד אלו, ואחד אינו יודע (אור שמח). (18) שבתחילה היו י"א כנגד י"א, והוסיפו שנים, וחייב האחד, והשני אמר: איני יודע, והוסיפו עוד שנים, וזיכה האחד, והשני - חייב, נמצאו המחייבים יותר אחד בלבד. (19) וכבר נתבאר (לעיל פ"ח ה"א) שאין הטייה לרעה על-פי אחד. (20) שאחד מן המחייבים יעבור למזכים, ויהיה לו רוב מזכים. (21) שאחד מן המזכים יעבור למחייבים, ויהיה שלשים ושבעה מחייבים, ול"ד מזכים, ויש כאן הטייה לרעה על-פי שלשה (סנהדרין מ, א וברש"י). (22) "זקן דין זה ועמוק וקשה, וצריך להמתין בו" (שם, מב, א וברש"י). (23) שספק נפשות להקל, ומדובר כאן בבית-דין הגדול שהוא של שבעים ואחד, ונחלקו הדעות מתחילה בהרכב כזה. (24) וזה שאמר: איני יודע, הרי הוא כמי שאינו.

ג. בית דין הגדול שפא²⁵ להם מחלקת, בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות בין בדיני תורה²⁶ - אין מוסיפין עליהן²⁷, אלא דנין אלו כנגד אלו, והולכין אחר הרוב שלהן. ואם בדין אחד מן הנהרגין נחלקו²⁸ - דנין אלו כנגד אלו, עד שיפטר והוה או יתחייב²⁹.

(25) בכת"י תימן: שבאה. (26) בכת"י הנ"ל: בדין מדיני התורה. כגון איסור והיתר, טמא וטהור. (27) שאין אנו מוצאים במשנה (סנהדרין מ, א) הוספה אלא עד שבעים ואחד ולא יותר, וכן אמרו (שם מב, א) "כשם שאין מוסיפים על בית-דין של שבעים ואחד" וכו'. (28) בכת"י הנ"ל: מן הנהרגים בפניהם. כלומר, שהדיון נוגע כלפי נאשם העומד להיחרג על פיהם, והשאלה נשאלת למעשה להחיותו או להרגו, ואז לא מספיק רוב רגיל, אלא צריך שירבו המחייבים שנים (רדב"ז בתשובותיו ח"ה אלף תרצ), והשווה לעיל פ"ח, ה"א: "אם נחלקו בזה החוטא אם יהרג או לא יהרג" הרי שרוב על-פי שנים, נדרש בעיקר כלפי מעשה מסויים, ולא ב"דין נפשות" שאינו אלא דיון הלכתי גרידא. (29) "שיראה אחד מהם דברי חברו", וכמבואר לעיל סוף ה"ב.

~ יום רביעי ז' שבט ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) דיון הנוטה אחר דברי חברו, לא על פי טעם עצמו. האיסור ללמד חובה בדיני נפשות, אחרי שלימד זכות מתחילה. מה מותר לתלמיד לענות בדיני נפשות. בית דין שטעה בדיני נפשות ורוצה לסתור את דינו.

מוסיפין והולכין עד שבעים ואחד. הגיעו לשבעים ואחד, שלשים וששה אומרים זכאי, ושלשים וחמשה אומרים חייב - הרי זה זכאי. שלשים וששה אומרים חייב, ושלשים וחמשה אומרים זכאי¹⁹ - דנים אלו כנגד אלו, עד שיראה אחד מהן דברי חברו ומזפין אותו²⁰ או מחייבין אותו²¹. ואם לא ראה - גדול שבדינים אומר: נזדקן הדין! ופוטרין אותו. שלשים וחמשה אומרים חייב, ושלשים וחמשה אומרים זכאי, ואחד אומר איני יודע - פוטרין אותו²³. ארבעה ושלשים אומרים זכאי, וששה ושלשים אומרים חייב, ואחד אומר איני יודע - חייב, שהרי רבו המחייבין שנים²⁴.

(5) שהיא של עשרים ושלשה. (6) שהטייתן לטובה מספיקה על-פי אחד (לעיל פ"ח, ה"א). (7) והטייה לרעה אינה אלא על-פי שנים (שם). (8) נמצא זה שאמר: איני יודע, כמי שאינו, ואין דנים דיני נפשות בפחות מכ"ג (סנהדרין מ, א וברש"י). (9) שם, נמצאו כולם עשרים וארבעה, י"א מהם יזכו וי"ג יחייבו, הרי הטייה לרעה על-פי שנים (שם יז, א וברש"י). (10) שם, משום חומר דיני נפשות אין לו לחזור וללמד חובה, אבל ודאי אם ירצה ללמד זכות - רשאי, שהרי אפילו מי שלימד חובה חוזר ומלמד זכות, כמבואר לקמן פ"א, ה"א. וכן דעת ה'תוספות' שם, לג, ב ד"ה אחד. ומטעם זה פסק רבינו לעיל פ"ח, ה"ב: העוסק בדיני ממונות, שאפילו הדיין שאמר איני יודע - חוזר ודן (ראה בבאורנו שם אות טו), שהרי בדיני ממונות מה שהוא חובה לזה - הוא זכות לבעל-דין השני (כסף-משנה). (11) שספק נפשות להקל. ואע"פ שאין עושים בתחילה בית-דין שקול (=זוגי) - במוסיפים, עושים אפילו לכתחילה (סנהדרין יז, א). וכן אין כאן צורך בהטייה של אחד, כי זה לא נאמר אלא כשבית-הדין לא היה אלא עשרים ושלשה, וכשאחד מהם אמר איני יודע, נמצא בית-דין זה חסר הוא, ואין גומרים בו דיני נפשות, אבל כאן יש בית-דין שלם, מזכים את הנהרג מכח ספק נפשות ולהקל (לחם-משנה). וב'תוספות יוט' לסנהדרין פ"ה מ"ה, מגיה בדברי רבינו כאן: אמרו י"ג זכאי וכו', שכל כ"ה הדיינים השתתפו בדין, וי"ג אמרו זכאי, כי זה שאמר תחילה איני יודע, חזר ולימד זכות, באופן שיש כאן הטייה לטובה על-פי אחד. (12) בין שהוא המסתפק הקודם, בין שהוא אחר, והמסתפק חזר ולימד זכות. (13) כאן מדובר, שמתחילה היו י"ב מחייבים וי"א מזכים, והוצרכו להוסיף שנים והרי הם כ"ה, ואחד מן השנים הנוספים אמר: איני יודע. (14) כיון שאחד מן הנוספים אמר "איני יודע", הרי הוא כאינו, ולעולם צריך שיוסיפו שנים, כמו ששינוי בתוספתא סנהדרין פ"ו, מ"ד: "שעד עכשיו לא הוסיפו אלא אחד" (לחם-משנה). והטעם שאין מוסיפים אלא שנים, מפני שמעכשיו צריך להוסיף לישא וליתן מחדש, וכשיוסיפו שנים, כל דיון מהקודמים יעמיק במשאו ומתנו, בנדעו ששנים חדשים נגדו, אבל אם לא יוסיפו אלא אחד, כל דיון מהקודמים לא יחוש לו, ויעמיד דעתו כפי סברתו הקודמת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שתיים זו שמעתי - מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות ומפרש רש"י: לא נכתבו שני מקראות לטעם אחד, ובוודאי אחד מהם (=מהדיינים) טועה. ואין צריך לומר אם שניהם אמרו טעם ממקרא אחד שאין נמנים אלא כאחד (כסף משנה). ובש"ך לחושן משפט כה, סעיף קטן יט, סובר שיש טעות בנוסח שלפנינו והגירסה הנכונה היא: "שניים שאמרו טעם אחד משני מקראות" וכו', ותיבת אפילו איננה. ולדבריו אין צורך שיהיו ל"ו טעמים לכל פסק דין, וכי יעלה על הדעת, אם יאמר אחד, פלוני חייב מיחה, שעבר על לא תרצח, וכן השני, וגם השלישי יאמר כמוהו, שלא יהרגוהו? וודאי שיחייבוהו, למרות שרובם דנוהו מכוח אותו פסוק. ולא נתכווין רבינו אלא לומר, שאם שניים אמרו אותו טעם משני מקראות, וודאי אחד מהם טעה, ואינם נמנים אלא אחד, וכאמור לעיל בשם רש"י.

ו. ומפי השמועה למדו, שאין מתחילין בדיני נפשות מן הגדול¹⁶. שפא וסמכו השאר על דעתו, ולא יראו עצמן כדאין¹⁷ לחלק עליו¹⁸. אלא יאמר פל אהדו¹⁹ דבר הנראה לו בדעתו.

16 אלא מן הקטנים שבהם. (17 בכתב יד התימנים: כדאי. 18) שם לו, א, שנאמר לא תענה על רב (=רב חסר יו"ד כחוב), לא תענה על רב, כלומר הגדול, שלא תחלוק על המופלא של בית דין. וסובר רבינו, שאין הכוונה, שאסור לענות אחרי הגדול, שהרי להיפך, אסור לו לשתוק, כמבואר בסמוך הלכה ח, אלא כוונת הכתוב, שראוי לעשות בסדר כזה, שלא יצריכו לענות אחרי הגדול, שמא יתביישו ממנו ולא ירצו לחלוק עליו (לחם משנה). וראה בספר המצוות לא תעשה רפג, שכל זה הוא איסור לאו. (19) לפני שיפתח הגדול. והשווה לקמן פרק י"א, הלכה ו.

ז. וכן אין פותחין²⁰ בדיני נפשות לחובה, אלא לזכות. פיצד? אומרים לזה שחטא: אם לא עשית דבר זה שהעידו בו עליך - אל תירא מדבריהם²¹.

20 מתחילים במשא ומתן. (21) שם לב, ב, שכן מצונו בתורה (במדבר ה, יט) "והשביע אותה הכהן ואמר... אם לא שכב איש אותך... הינקי ממי המרים" (=תחילת התנאי לזכות) - מכאן שפוחחים בדיני נפשות תחילה לזכות.

ח. אומר אחד מן התלמידים בדיני נפשות: יש לי ללמד עליו חובה - משתקין אותו²². אומר: יש לי ללמד עליו זכות - מעלין אותו עמהן לסנהדרין²³. אם יש ממש בדבריו - שומעין לו, ואינו יורד משם לעולם; ואם אין ממש בדבריו - אינו יורד משם כל היום פלו²⁴. אפלו אומר הגדון עצמו: יש לי ללמד על עצמי זכות - שומעין לו²⁵; ועולה למגן²⁶; והוא שיהיה ממש בדבריו.

22 שם מ, א, שנאמר (שם לה, ל) "ועד אחד לא יענה בנפש למות" (סנהדרין לד, א). ולענין דיני ממונות ראה לקמן פרק י"א, הלכה א. 23) שם, וכמו שדרשו שם: "למות אינו עונה אבל לזכות עונה". 24) שם מב, א, "כדי שלא תהא

א. אהד מן הדיינים בדיני נפשות שהיה מן המזפין או מן המחייבין, לא מפני שאמר דבר הנראה לו בדעתו, אלא נטה אחר דברי חברו - הרי זה עובר בלא תעשה. ועל זה נאמר: ולא תענה על רב לנטת². מפי השמועה³ למדו, שלא תאמר בשעת מגן: די שיהיה פלוני! אלא אמר מה שלפניך⁴.

2) לנטות אחר דעת אחרים. 3) שקיבלו חכמינו איש מפי איש. 4) מגיין הדיעות לאן נוטה הרוב. 5) תוספתא סנהדרין פרק ג, משנה ד "לנטות אחרי רבים - שלא תאמר בשעת הדין דיו לעבד שיהא כרבו, אמור מה שבדעתך". ובירושלמי שם פרק ד, הלכה ז אמרו: "לא תענה אפילו אחד מאה" והכוונה כנ"ל כמבואר ב"מראה הפנים" שם. ורבינו בספר המצוות לא תעשה רפג מביא זה בשם המכילתא, והוא במכילתא דרבי שמעון בר יוחאי לפסוק זה.

ב. ובכלל לאו זה: שלא יחזר המלמד זכות בדיני נפשות ללמד חובה, שנאמר: לא תענה על רב לנטת⁶. במה דברים אמורים? בשעת משא ומתן; אבל בשעת גמר דין - יש למלמד זכות לחזר ולהתמנות עם המחייבים⁸.

6) לנטות מדעתך הראשונה (רדב"ז). ומקור הדרש במכילתא פרשת משפטים: "אזהרה לדיין שלא יטה אלא לכף זכות" ומפרש רבינו, שהכוונה, אחר שלימד זכות לא ילמד חובה (מראה הפנים לירושלמי סנהדרין פרק ד, הלכה ז), והשווה ספר המצוות שם. ורש"י לסנהדרין לב, א אומר: סברה היא, שהרי אמרה תורה (במדבר לה, כה) "והצילו העדה". 7) מתוך שאתה אומר לו שלא לחזור, הוא מחזר אחר ראיות להעמיד דבריו ושמא ימצא ראיות נכונות (רש"י שם). 8) שחפיש כבר הכל, ועכשיו ראה שטעה (סנהדרין לד, א וברש"י).

ג. תלמיד⁹ שהיה מזפה¹⁰ ומת¹¹ - רואין אותו פאלו הוא מזפה במקומו¹².

9) היושב כמתמחה לפני שורות הדיינים, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ז. 10) שהוציא דבריו וטעמו לאור. 11) טרם שעמדו למניין. 12) שם מג, א "רואים אותו כאילו הוא חי ועומד במקומו". ומכאן, שאם היה מחייב ומת אינו כלום, נמצא המת המזכה מצטרף עם המזכים, והמת המחייב אינו מצטרף עם המחייבים (רדב"ז).

ד. אומר אחד: יש לי ללמד עליו זכות, ונשתתק¹³ או מת קדם שילמד זכות ויאמר מאי זה טעם מזפה - הרי הוא פמי שאינו¹⁴.

13) נאלם. 14) סנהדרין שם.

ה. שנים שאמרו טעם אחד, אפלו משני מקראות - אין נמנין אלא פאחד¹⁵.

15) שם לד, א, שנאמר (תהלים סב, יב) "אחת דיבר אלוקים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נפשות - פותחין לזכות, כמו שבארנו⁵, ואין פותחין להוכיח. דיני ממונות - מטין על פי אחד⁶ בין לזכות בין להוכיח; דיני נפשות - מטין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים להוכיח⁷. דיני ממונות - מחזירין⁸ בין לזכות בין להוכיח; ודיני נפשות - מחזירין לזכות, ואין מחזירין להוכיח, כמו שבארנו⁹. דיני ממונות - הפל ראויין ללמד זכות או הוכיח, בין הדינים בין התלמידים¹⁰; ודיני נפשות - הפל מלמד זכות, ואפלו התלמידים, ואין מלמד הוכיח אלא הדינים¹¹. דיני ממונות - הדין המלמד הוכיח חוזר ומלמד זכות, והמלמד זכות חוזר ומלמד הוכיח; דיני נפשות - המלמד הוכיח חוזר ומלמד זכות, אכל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד הוכיח¹², אלא בשעת גמר דין יש לו לחזור ולהמנות עם המחזירין, כמו שבארנו¹³. דיני ממונות - דגין פיוס וגומרין בליילה¹⁴; דיני נפשות - דגין פיוס וגומרין פיוס¹⁵. דיני ממונות - גומרין בו פיוס¹⁶ בין לזכות בין להוכיח; דיני נפשות - גומרין בו פיוס לזכות, ובפיוס שלאחריו להוכיח¹⁷.

(2 מדברי סופרים, אבל מדין תורה דן אפילו אחד, כמבואר לעיל פ"ב, ה"ו. (3 מבואר לעיל פ"ה, ה"ג. (4 משאו ומתנו של דין. (5 לעיל פ"י, ה"ז: "אומרים לזה שחטא, אם לא עשית דבר זה... אל תירא מדבריהם." (6 דיין אחד המכריע לצד זה או אחר, והולכים אחר הרוב. (7 מבואר לעיל פ"ח, ה"א. (8 אם ראה בית-דין שטעה בדין - סותרו וחוזר ודן. (9 פ"ה, ה"ט. (10 היושבים בשלש שורות לפני הדיינים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ז. (11 מבואר לעיל פ"י, ה"ח. (12 שנאמר "לא תענה על ריב לנטות", וכמבואר לעיל פ"י, ה"ב. (13 שם. (14 מותר לגמור, שנאמר: "ושפטו את העם בכל עת", ועיקר משפט - זה גמר הדין (ראה לעיל פ"ג, ה"ד ובבבאורנו). (15 סנהדרין לד, ב, שנאמר (במדבר כה, ד) "והוקע אותם לה' נגד השמש". (16 אם רצו. (17 אם לא יכלו לזכותו ביום ראשון - אין פוסקין את דינו לחובה, אלא מלינים את דינו עד למחר, שמא ימצאו בלילה זכות (סנהדרין לב, א וברש"י). ושם לה, א דרשוהו מהפסוק (ישעיה א, כא) "צדק לין בה", ומפרש רש"י: רגילים היו להלין את הדין כדי לצדקו. וכן דרשו: "אשרו חמוץ" (שם יז) - אשרו דיין שמחמץ את דינו. ומפרש רש"י: שמשה ומלינו כדי להוציא לאמתו.

ב. לפיכך אין דגין דיני נפשות לא ערב שבת ולא ערב יום טוב; שָמא יתחבב, ואי אָפְשֵׁר להַרְגוֹ לְמַחֵר¹⁸, וְאָסוּר לְעֲנוֹת¹⁹ אֶת דִּינוֹ וּלְהַנִּיחוֹ אַחַר הַשֶּׁבֶת²⁰. אֵלָּא אוֹסְרִין אוֹתוֹ²¹ עַד אֶחָד בַּשֶּׁבֶת, וּמִתְחִילִין בְּדִינוֹ.

(18 שאין מיתת בית-דין דוחה שבת ויו"ט, כמבואר בהל' שבת פכ"ד, ה"ז: "שנאמר, לא תבערו אש בכל מושבותיכם

עלייתו ירידה לו" ומפרש רש"י: שאם יורידוהו היום לעין כל, בושה היא לו. (25 שם מ, א. (26 דבר זה קשה להלמדו, שהרי אדם קרוב הוא אצל עצמו ואיך יעלה למניין הדיינים, ובהגהות הרש"ש לסנהדרין שם החליט, שיש כאן טעות סופר, וזה שייך למשפט הקודם העוסק באחד מן התלמידים, ושם צריך להיות: "שומעים לו ועולה למניין" וכו'. ויש להעיר, שרבינו לא מנה כאן ולא לקמן פרק י"א, שעדידי דיני נפשות אינם ראויים ללמד לא זכות ולא חובה, כמבואר שם לד, א, ואולי סמך על מה שיכתוב דין זה לקמן הלכות עדות פרק ה, הלכה ה. ראה בבבאורנו שם.

ט. בית דין שִׁטְעוּ בְּדִינֵי נַפְשוֹת וְחֵיבּוּ אֶת הַפְּטוֹר וְגַמְרוּ דִּינוֹ לְחֻבָּה, וְנִרְאֶה לָהֶם הַטַּעַם שֶׁיִּסְתְּרוּ בּוֹ אֶת דִּינוֹ פְּדֵי לְפָנָיו - סוֹתְרִין, וְחֹזְרִין וְדָגִין אוֹתוֹ²⁷. אֲבָל אִם טַעוּ וּפְטְרוּ אֶת הַמַּחֲבִיב הַרְיָגָה - אֵין סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ, וְאֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹ²⁸. בְּמָה דְּכָרִים אָמֹרִים²⁹? בְּשִׁטְעוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין הַצְּדוּקִין מוֹדִין בּוֹ³⁰; אֲבָל אִם טַעוּ בְּדָבָר שֶׁהַצְּדוּקִין מוֹדִין בּוֹ³¹ - מְחִזְרִין אוֹתוֹ לְחֻבָּה³². פִּיצֵד? אָמְרוּ: הֵבֵא עַל הָעָרוֹהָ³⁴ שְׁלֵא פְדַרְפָּה³⁵ - פְּטוֹר, וּפְטָרוֹהוּ - מְחִזְרִין אוֹתוֹ וּמְמִיתִין אוֹתוֹ³⁶; אֲבָל אִם אָמְרוּ: הַמַּעֲרָה³⁷ שְׁלֵא פְדַרְפָּה - פְּטוֹר, וּפְטָרוֹהוּ - אֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹ³⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(27 שם לג, ב, שנאמר (שמות כג, ז) "ונקי... אל תהרוג" ומפרש רש"י: נקי מן החטא ואף על פי שנתחייב בדין. (28 שם, שנאמר: "וצדיק אל תהרוג" ומפרש רש"י: שנצטדק בדין אף על פי שאינו נקי. (29 שאין מחזירים אותו. (30 הכופרים בתורה שבעל פה. (31 כגון, שטעו בדבר המפורש במשנה או בדברי האמוראים. (32 המפורש בתורה. (33 שהרי כל אדם יודע, שזוהי טעות, והוראתם - אינה הוראה. (34 אשה האסורה לו, כלשון הכתוב (ויקרא יח, ו) "לא תקרבו לגלות ערווה". (35 שלא במקום בתוליה. (36 שדבר זה מפורש בתורה (שם כ, יג), "משכבי אשה" - מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה (סנהדרין עד, א). ודבר זה גם הצדוקים מודים בו, כמבואר בהוריות ד, א. (37 הכנסת ראש העטרה בלבד, כלשון הכתוב: את מקורה הערה (מלשון רבינו הלכות איסורי ביאה פרק א, הלכה י). (38 שבדבר זה אין הצדוקים מודים בו, והם סוברים: כדרכה - חייב אפילו בהעראה: שלא כדרכה - אינו חייב אלא בגמר ביאה, שהיא הכנסת כל האבר, כמבואר בהוריות שם (סנהדרין לג, ב וכפירוש התוספות דיבור המתחיל שטעה).

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1 ההבדלים הדיוניים בין דיני ממונות לדיני נפשות. דרכי הדיונים במסית. השתתפות האב עם בנו במהלך הדיון. כשרות הגר לדיונות.

א. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות? דיני ממונות - בשלשה²; דיני נפשות - בעשרים ושלושה³. דיני ממונות - פותחין⁴ בין לזכות בין להוכיח; דיני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב "מסית דלא בעי התראה". (33) שאין ממיתים אותם בלא התראה, כמבואר לקמן פ"ב ה"ב, וכן אין מכמינים עליהם (שם סז, א). (34) שם, לג, ב. שנאמר (דברים יג, ט) "ולא תחמול ולא תכסה עליו". (35) אם לא מצא לעצמו זכות - אין בית-הדין טוענין לו, בניגוד לשאר דיני נפשות שאפילו אחד מן התלמידים מצא לו זכות - מעלים אותו, כמבואר לעיל פ"י, ה"ח (שם כט, א), והשווה הל' טוען ונטען פ"ו, ה"ח. (36) ששכח כבר צער גידול בניו ואינו רחמני (רש"י שם לו, ב). (37) בניגוד לשאר דיני נפשות, שאלה פסולים לדון בהן, כמבואר לעיל פ"ב, ה"ג. (38) שם לו, ב, ככתוב: לא תחמול וגו'. (39) בכתי"י התימנים: היא. (40) פסוק זה מדבר באנשי עיר הנדחת, ואמרו בסנהדרין קיא, ב "כל זמן שהרשעים בעולם - חרון אף בעולם, אבדו רשעים... נסתלק חרון אף מן העולם" (השווה הל' ע"ז פ"ד, ה"טז). ובמ"נ ח"ג, פל"ט "שהרחמנות על העבריינים אכזרית היא על כל הברואים".

ו. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות⁴¹ - מתחילין מן הגדול שבדינים, ושומעין את דברי⁴²; ודיני נפשות - מתחילין מן הצד⁴³, ואין שומעין דברי הגדול אלא באחרונה⁴⁴.

41) אם בא אדם לשאול על דבר טהרות לידע אם טמא או טהור הוא. (42) משום כבודו. ובכל זאת, משום מדת ענוה - יותר כדאי להתחיל מן הצד, כמו שהעיד רב (סנהדרין לו, א): אני הייתי במנינו של רבי (=רבינו יהודה הנשיא) וממני היו מתחילים בראש. וראה ברש"י לגיטין נט, א שרב היה הקטן שבהם (על-פי לחם-משנה). (43) מן הקטנים. (44) משנה, שם לב, א. והטעם, מבואר לעיל פ"י ה"ו, ובביאורו שם.

ז. דיני ממונות⁴⁵, וכן הטמאות וכן הטהרות⁴⁶ - האב ובניו הרב ותלמידו מונין אותן בשנים⁴⁷; ודיני נפשות ומפות, וקדוש הח"ד ועבור השנה⁴⁸ - אב ובניו או הרב ותלמידו מונין אותן באחד⁴⁹.

45) שאינם צריכים מומחים, ומן התורה דן בהם אפילו דיין אחד (לעיל פ"ב, ה"י). (46) בכתי"י התימנים: וכן הטמאות והטהרות. שהוראתן ביחיד, ואין בהן מנין, אלא-אם-כן חולקים ביניהם, וצריך לעמוד למנין אם רבו המטמאים או המטהרים (רש"י שם לו, א). (47) אע"פ שהם קרובים זה לזה, מתקבלות סברותיהם ונמנות לשתי דיעות (סנהדרין לו, א). ורבינו גורס: דיני ממונות יחד עם טומאות וטהרות, ואולם בנוסח התלמוד שלפנינו הושוו דיני ממונות לדיני נפשות שאין מונים אותם אלא באחד, וכן גירסת הראב"ד שם. (48) שמנין שלהם אף בתחילת הדין - מן התורה, ואין היחיד דן בהם בשום פנים, ראה לעיל פ"ה, ה"ד-ז. (49) סנהדרין לו, א, כי מאחר שסברת התלמיד היא מחכמת רבו, הרי לבו ושכלו כלב רבו והם אחד, כי אילו "היתה חכמתו מפי רב אחר, היה אומר טעם אחר" (רש"י שם ע"ב). וראה בסמוך ה"י.

ח. זה שאנו מונין האב עם הבן בין באחד בין

ביום השבת - זו אזהרה לבית-דין שלא ישרפו בשבת, מי שנתחייב שריפה, והוא-הדין לשאר עונשים". (19) להשהות. (20) שזהו צער לו, שמצפה כל שעה למיתה, אחרי שנגמר דינו (סנהדרין לה, א וברש"י). ושם אמרו, שלא יתכן לדונו בערב שבת ולגמור דינו בראשון בשבת, שמה ישכחו את טעמיהם שנשארו ונתנו ודקדקו בהם ביום ששי. (21) בבית הסוהר, כדברי רבינו בהל' רוצח פ"ד, ה"ג.

ג. דיני ממונות, אף על פי שדינין אותן בכל יום מן התורה, שנאמר: וּשְׁפִטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת, מִדְּבָרֵיהֶם לְמַדּוּ²² שְׂאִין דָּיִן בְּעֶרֶב שַׁבָּת²³.

(22) בכתי"י התימנים תיבה זו איננה, וכן מצא הכסף-משנה בכתי"י ישן. (23) ירושלמי סנהדרין פ"ד, ה"ו, משום כבוד השבת, שטרודים בו להכין צרכי שבת (פני משה). וגם הדיינים עצמם צריכים להיות מתונים בדין, ובערב שבת הם טרודים (ס"מ"ע לחו"מ סי' ה, ס"ק ג). ובנוגע לדיון דיני ממונות ביום השבת, כבר כתב רבינו בהל' שבת פכ"ג הי"ד, שאין דנים, גזירה שמה יכתוב.

ד. אחד דיני נפשות ואחד דיני מלקיות ואחד דיני גלות²⁴ - הדינים האלו²⁵ שונים בהן²⁶, אלא שהמלקיות בשלשה²⁷, ואין אחד מהן²⁸ בשור הנסקל, חוץ מדבר אחד: שדינו בעשרים ושלשה²⁹.

(24) לרוצח נפש בשגגה שגולה לערי מקלט. (25) שבין דיני נפשות לדיני ממונות, המנויים לעיל ה"א. (26) סנהדרין לג, ב. (27) בניגוד לדיני נפשות שהם בעשרים ושלשה, וראה לעיל פ"ה, ה"ד. (28) מכל הדינים המנויים למעלה הנוהגים בדיני נפשות. (29) שאמרו בו: "כמיתת בעלים, כך מיתת השור" כמבואר שם ה"ב. והטעם, שכל אלו הדינים מכוונים להצלת הנפש, ומה לנו לחוס על שור המועד, מוטב לקיים בו ובערת הרע מקרבך (לשון רש"י לסנהדרין לו, ב).

ה. המסית³⁰ - אין דינו כשאר דיני נפשות: ממנין³¹ לו את העדים, ואינו צריך התראה³² כשאר הנהרגין³³. ואם יצא מבית דין זפאי, ואמר אחד: יש לי ללמד עליו חובה - מחזירין אותו. יצא חיב, ואמר אחד: יש לי ללמד עליו זכות - אין מחזירין אותו³⁴. ואין טוענין למסית³⁵, ומושיבין בדינו זקן³⁶ ופריס ומי שאין לו בנים³⁷, כדי שלא ירחמו עליו³⁸. שהאקזריות על אלו שמטעין את העם אחרי ההבל - רחמים הוא³⁹ בעולם; שנאמר: למען ישוב יי מחרון אפו ונתן לך רחמים⁴⁰.

(30) את חבירו לעבוד עבודה-זרה. (31) מעמידים לו מארבים אחורי הגדר לשמוע דבריו. "וארב לו" (דברים יט, יא) מתרגם אונקלוס "ויכמן ליה". וכל זה כשלא רצה המסית להסית לשנים, כי אילו הסית לשנים, הרי הם עדין ואין צורך בהכמנה (הל' ע"ז פ"ה, ה"ג). (32) סנהדרין פח,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נחשב "מקרב אחיך" כמבואר שם. והוא הדין אם אביו מישראל הוא כשר לדון, כמבואר ב'תוספות' יבמות קב, א ד"ה לענין. וכן בחו"מ סימן ז, סעיף א. (63) יבמות קב, א, כי לא אמרה תורה אלא: "עלך מלך, מקרב אחיך" ולא על הגר חבירו. (64) אע"פ שאינו כשר לבוא בקהל (סנהדרין לו, ב), והשווה לעיל פ"ב, ה"ט. (65) שם לד, ב, שהרי דיני ממונות גומרים בלילה, ולילה זמן ראייה כסומא. אבל הסומא בשתי עיניו פסול לכל, כמבואר לעיל פ"ב ה"ט, ובביאורנו שם. (66) מיוחסים הכשרים להשיא בנותיהם לכהנים, והגר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה, כמפורש במשנה קידושין עז, א (סנהדרין לב, א). והטעם מפורש שם לו, ב שנאמר (שמות יח, כב) "ונשאו אתך - בדומים לך". (67) לעיל פ"ב ה"ט, והשווה שם ה"ו ובביאורנו שם.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

(1) כיצד דנים דיני נפשות, תנאי ההתראה בעברייני, איומי בית דין על העדים. אשה מעוברת שנגמר דינה למות אם ממתנים לה עד שתלד. נגמר דינו למות, ועדיין לא הקריבו קרבנותיו, אם ממתנים לו עד שיקריבו.

א. פִּיצַד דְּנִין דִּינֵי נַפְשׁוֹת? פְּשִׁיבֹאוּ עֲדִים לְבֵית דִּין וְאוֹמְרִים: רְאִינוּ פְּלוֹנֵי זֶה שְׁעֵבַר עֲבָרָה פְּלוֹנֵית - אוֹמְרִין לָהֶן: מְפִירִין אַתֶּם אוֹתוֹ? הַתְּרִיתֶם בּוֹ? אִם אָמְרוּ: אֵין אָנוּ מְפִירִין אוֹתוֹ, אוֹ נִסְתַּפֵּק לָנוּ, אוֹ שְׁלֵא הִתְרוּ בּוֹ - הֲרֵי זֶה פְּטוּר.⁵⁰

(2) את העברייני, שמא נתחלף לכם באחר. ובסנהדרין (מ, ב) כתוב בכרייתא: "מכירים אתם אותו, גוי הרג, ישראל הרג" וכו'. ובמשנה שם ע"מ א, מפרש רש"י: מכירים אתם אותו - את ההרוג שמא גוי הוא" וכו'. ורבינו כנראה מפרש הכרה זו לענין העברייני גופו. ולענין הכרת ההרוג - ודאי שרבינו יודה, שזוהי בכלל בדיקת העדים, וכדבריו בהל' עדות פ"א, ה"ו: "כל המרבה בבדיקות - הרי זה משובח" (לחם-משנה). (3) שיפרוש מהעבירה, וכמבואר בסמוך ה"ב. (4) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן: אמרו. (5) אם זהו העברייני. וראה בחולין צו, א: אמרו, פלוני סמינניו הם כך וכך הרג את הנפש - אין הורגים אותו, ומפרש רש"י: אין אנו מכירים בו מעולם, אלא סימניו כך וכך היו, בגופו ובכליו של הורג. (6) ראה בסמוך אות ט.

ב. אֶחָד תְּלָמִיד חֶכֶם וְאֶחָד עִם הָאֲרֵץ צָרִיף הִתְרָאָה; שְׁלֵא נִתְּנָה הִתְרָאָה אֶלָּא לְהִבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד, שְׁמָא שׁוֹגֵג הֵיךָ? וְכִיצַד מִתְרִין בּוֹ? אוֹמְרִין לוֹ: פֶּרֶשׁ, אוֹ אַל תַּעֲשֶׂה, שְׁוֵו עֲבָרָה הִיא, וְחִיב אַתָּה עֲלֶיהָ מִיתַת בֵּית דִּין⁵¹ אוֹ מִלְקוֹת. אִם פֶּרֶשׁ - פְּטוּר. וְכֵן אִם שָׁתַק אוֹ הִרְפִּין בְּרֵאשׁוֹ⁵² - פְּטוּר. וְאֶפְלוּ אָמַר: יוֹדַע אֲנִי - פְּטוּר. עַד שְׁפִתֵיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה וְיֵאמַר: עַל מְנַת פֶּן אֲנִי עוֹשֶׂה, וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה רִגְלוֹ וְצָרִיף שְׁיַעֲבַר וְיַעֲשֶׂה תַכְף לְהִתְרָאָה בְּתוֹף כְּדִי דְבוּר⁵³; אֶבֶל אַחַר כְּדִי דְבוּר - צָרִיף הִתְרָאָה אַחֲרָת.

בְּשָׁנִים⁵⁰, פְּגוֹן שְׁהֵיהָ הָאֶחָד מֵהֶן פְּסִנְהֶדְרִין, וְהַשְׁנֵי הֵיךָ מִן הַתְּלָמִידִים⁵¹ שְׁאָמַר: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד זְכוֹת אוֹ חוֹבָה⁵². שׁוֹמְעִין דְּבָרָיו, וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִמּוֹ, וְנִמְנְנִין עִמּוֹ⁵³.

(50) והלא הקרובים פסולים לדון!?! (51) כי בסנהדרין אי אפשר שישבו קרובים כאחד. (52) בדיני ממונות, כי בדיני נפשות אין התלמיד מלמד חובה (לעיל פ"י ה"ה, ולעיל ה"א). (53) לראות אם רבו המזכים או המחייבים, ודעתו נמנית בפני עצמה בדיני ממונות, ובדיני נפשות - אע"פ שאינה נמנית בפני עצמה, עכ"פ נושאים ונותנים עמו, אולי ע"י שכנועו ההגייוני יחזרו הדיינים מדעתם הקודמת, אולם כל זה הוא בשעת הוויכוח בלבד, ולא בשעת גמר דין (על-פי כסף-משנה).

ט. וּבְשַׁעַת גְּמַר דִּין⁵⁴ - אֵין גּוֹמְרִין אֶת הַדִּין בְּקְרוֹבִים; שְׁהַדִּינִין הַקְּרוֹבִים⁵⁵ פְּסוּלִין לְדִין, כְּמוֹ שְׁפִתְבְּאָר⁵⁶.

(54) כשבית-הדין אומר: איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב. (55) שיהיו האב והבן במושב אחד, וכן אמרו בתוספתא שם פ"ז, ה"ב: "ולא יהא יושב בצדו ואפילו הוא שותק, אלא עומד והולך לו". ולדעת רבינו - אין זה אלא בשעת גמר דין. (56) בהל' עדות פט"ז, ה"ה: "אין סומכין בסנהדרין שנים הקרובים זה לזה".

י. תְּלָמִיד שְׁהֵיהָ חֶכֶם וּמְבִינ⁵⁷, וְהֵיךָ מְחַסֵּר קְבֻלָּה⁵⁸ - הֲרֵי רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ הַקְּבֻלָּה שְׁהוּא צָרִיף לָהּ⁵⁹ בְּדִין זֶה, וְהוּא דֵן עִמּוֹ בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת⁶⁰.

(57) למצוא ראיות וליישב הטעמים מלבו. (58) השמועה שקיבל אף הוא מרבו. (59) שעל יסוד הקבלה, יש מקום לישא וליתן אם המקרא הנידון דומה בפרטיו לקבלה המסורה, או שיש חילוק ביניהם. (60) סנהדרין לו, ב, כגון רב כהנא ורב אסי תלמידי רב, לקבלתו הם זקוקים, שהוא בקי מהם ועשיר בדיעות יותר מהם, אבל לסברתו - לשכל ההגייוני וכח ההשוואה - אינם צריכים, ומפרש רש"י: הרי הם נמנים כאנשים נפרדים, כי אם תחוש לקבלת הידיעות ששמעו ממנו, הרי כל ישראל קיבלו ממש. וראה לעיל אות מז.

יא. הַפֶּל בְּשָׂרִים לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת, אֶפְלוּ גֵרִי; וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל⁶¹. וְגַר דֵּן אֶת חֲבֵרוֹ הֲגֵר, אִף עַל פִּי שְׂאִין אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל⁶². וְכֵן הַמְּמוֹזָר⁶³ וְהַסּוֹמָא בְּאַחַת מֵעֵינָיו - פֶּשֶׁר לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת⁶⁴. אֶבֶל בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת - אֵין דִּינִין אוֹתָן אֶלָּא כְּהִנָּם לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים הַמְּשִׂאִין לְכַהֲנָה⁶⁵, וְלֹא יֵהִי אֶחָד מֵהֶן סוֹמָא אֶפְלוּ בְּאַחַת מֵעֵינָיו, כְּמוֹ שְׁבִאֲרִנּוּ⁶⁶.

(61) אע"פ שאינו בא מטיפה כשרה (שם לו, ב). (62) כפירוש הר"ף שם. כי אם אין אמו מישראל, הרי אמרו (יבמות מד, ב) "שום תשים עלך מלך - כל משימות שאתה משים, לא יהיו אלא מקרב אחיך", וכשאמו מישראל הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נברא העולם²⁷. שָׁמָא תֵּאמְרוּ: מַה לָּנוּ וּלְצַרָּה זוּ?²⁸ הֲלוֹא פְּכָר נֶאֱמַר: וְהוּא עֵד אוֹ רֵאָה אוֹ יָדַע²⁹. אוֹ שָׁמָא תֵּאמְרוּ: מַה לָּנוּ לְחוּב בְּדָמוּ שֶׁל זֶה?³⁰ וְהֲלוֹא פְּכָר נֶאֱמַר: וּבִאֲבֹד רְשָׁעִים רָנָה³¹. אִם עָמְדוּ בְּדַבְרֵיהֶן³² - מְכַנְּסִין אֶת הַגְּדוּל שֶׁפְּעֻדִים וּבּוֹדְקִים אוֹתוֹ בְּדְרִישָׁה וְחֻקִּיָּה, כְּמוֹ שִׁיתַּבְּאָר בְּהִלְכוֹת עֲדוּת³³. אִם נִמְצְאָת עֲדוּתוֹ מְכּוֹנֵת³⁴ - מְכַנְּסִין אֶת הַשְּׁנֵי וּבּוֹדְקִין אוֹתוֹ פְּרָאשׁוֹן. אֲפִלוּ הָיוּ מֵאָה עֲדִים - בּוֹדְקִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּדְרִישָׁה וְחֻקִּיָּה³⁵. נִמְצְאוּ דְבָרֵי כָּל הָעֲדִים מְכּוֹנִים - פּוֹתְחִין לְזִכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרַנּוּ³⁶, וְאוֹמְרִים: אִם לֹא חֻטְאָתָ - אֵל תִּירָא מִדְּבַרְיָהֶם. וְדַנִּין אוֹתוֹ. אִם מְצָאוּ לוֹ זְכוֹת - פְּטְרוּהוּ; וְאִם לֹא מְצָאוּ לוֹ זְכוֹת - אוֹסְרִין אוֹתוֹ עַד לְמַחֲרָ³⁷. וְכוּ בַּיּוֹם מְזַדְּגִין הַסְּנֵהֲדָרִין זּוּגָתוֹ וּזּוּגָתוֹ³⁸ לְעֵין בְּדִינוֹ. וּמְמַעֲטִין בְּמֵאֲכָל וְאִין שׁוֹתִין יַיִן כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם³⁹. וְנוֹשְׂאִין בְּדָבָר כָּל הַלֵּילָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד עִם זּוּג שְׁלוֹ אוֹ עִם עֲצָמוֹ בְּבִיתוֹ. וְלִמְחַרְתַּ מְשַׁפְּיָמִין לְבֵית דִּין. הַמְּזַכֵּה אוֹמֵר: אֲנִי הוּא הַמְּזַכֵּה, וְהַמְּזַכֵּה אֲנִי בְּמִקּוּמִי; וְהַמְּחַיֵּב אוֹמֵר: אֲנִי הוּא הַמְּחַיֵּב, וְהַמְּחַיֵּב אֲנִי בְּמִקּוּמִי, אוֹ חֲזוֹתִי בִּי וְאֲנִי מְזַכֵּה. וְאִם טְעוּ בְּדָבָר וְלֹא יָדְעוּ מִי הֵם שְׁחִיבּוֹ אוֹ זָפוּ מִטְּעַם אֶחָד, שְׂאִינָן נְחֻשְׁבִין אֲלֵא כְּאֶחָד כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרַנּוּ⁴⁰ - הָרִי סוֹפְרֵי הַדְּנִינִין מְזַפְּרִין אוֹתוֹן⁴¹, שֶׁהָרִי פּוֹתְבִין טְעַם שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁴². וּמְתַחֲלִילִין בְּדִינוֹ. אִם מְצָאוּ לוֹ זְכוֹת - פְּטְרוּהוּ; וְאִם הֶעֱרָכוּ לְהוֹסִיף - מוֹסִיפִין⁴³. רַבּוּ הַמְּחַיֵּבִין וְנִתְחַיֵּב - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְהַרְגּוֹ. וּמְקוּם שֶׁהוֹרְגִין בּוֹ בֵּית דִּין הֵיךְ חוּץ לְבֵית דִּין וְרְחוֹק מִבֵּית דִּין⁴⁴, שֶׁנֶּאֱמַר: הוֹצֵא אֶת הַמְּקַלֵּל אֵל מִחוּץ לְמִחְנֵה. וְיִרְאֶה לִי, שִׁהְיֶה רְחוֹק כְּמוֹ שֶׁשָּׂה מִלִּין⁴⁵, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בֵּין בֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנּוּ, שֶׁהָיָה לְפָנָי פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד⁴⁶, וּבֵין מִחְנֵה יִשְׂרָאֵל⁴⁷.

(15) מייראים אותם, שלא יעידו שקר. (16) בכת"י תימן: עידי נפשות. וכן לשון המשנה בסנהדרין לו, א. (17) מתוך השערה ואומד הדעת. (18) שמעתם אומרים, ואינכם יודעים מי הוא האומר. (19) מפי עד אחר שהעיד בבית דין אחר. (20) ככתוב (דברים יג, טו) "ודרשת וחקרת", ולקמן בהל' עדות פ"א, ה"ד יבואר שבשבע חקירות בודקים אותם. (21) אם העיד שקר, נותן מומן לזה שהפסיד על ידו ומתכפר. (22) שעתידי היה להוליד. ובכת"י תימן: ודם זרעותיו. (23) בכת"י הנ"ל: לקין נאמר. (24) אינו אומר דם אחיך אלא דמי אחיך" (משנה בסנהדרין לו, א). (25) כל זה מדברי האיום (רש"י שם). (26) להראותך שמאדם אחד נברא מלואו של עולם (שם). (27) כלומר, חשוב אני כעולם מלא, לא אטרד עצמי מן העולם בעבירה אחת (רש"י שם). ולשון המשנה שם: "להגיד גדולתו של

ובין שהתרה בו אחד מן העדים ובין שהתרה בו אחר¹² בפני עדים, אפלו אשה או עבד, אפלו שמע קול המתרה ולא ראהו¹³, ואפלו התרה בעצמו¹⁴ - הרי זה נהרג.

(7) ואפילו תלמיד-חכם יכול לשגות, שלא ידע שחתיכה זו של חלב היא, או שהיום שבת ואסור במלאכה, וכן הוא יכול לומר חשבתי שלא ייעשה המעשה שנעשה וטעיתי (רדב"ז). והשווה הל' איסורי ביאה פ"א, ה"ג: "אלא להבחין בין שוגג למזיד". ומפרש המגיד-משנה שם: להבחין המעשה אם נעשה בשלימות כוונה, אם הוא שוגג בשום דבר, כגון שלא ידע שזוהי ערוה וכו'. (8) אבל אין צורך שיודיעוהו באיזו מיתה יהרג (סנהדרין ח, ב) וכדעת החכמים. (9) נענע בראש לאות הסכמה. (10) תוספתא (סנהדרין פ"א, מ"א) וכן בירושלמי פ"ה, ה"א. ובסנהדרין מא, א אמרו: מנין להתראה מן התורה? שנאמר (שמות כא, יד) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו" - שהתרו בו ועדיין הוא מזיד, ומפרש רש"י: יזיד - משמע, תמיד הוא בודונו. ומניין שאינו נהרג עד שיתיר עצמו למיתה? שנאמר (דברים יז, 1) "יומת המת", ומפרש רש"י: משמע, כבר הוא מת קודם שבא לבית-דין, שחייב עצמו מיתה בפיו. והשווה לקמן פ"ח ה"ה, לענין עונש מלקות. (11) שאם שהה כדי דיבור, יש לומר שכבר שכח ההתראה (שם מ, ב וברש"י). (12) בכת"י תימן: או שהתרה בו אחד. (13) מכות ו, ב. ושם אמרו: "ואפילו מן השד", ורבינו השמיטו, "לסיבה ידועה אצלו" (לשון הרדב"ז), שאינו מזכיר את השדים כלל בחיבורו, וכתב במקום זה: שמע קול המתרה ולא ראהו, שכן גם השדים אינם נראים. (14) שם, ומפרש רש"י: מפי עצמו - ההרוג עצמו התרה בהורג. והכסף-משנה מוסיף בזה עוד פירוש: שההרוג עצמו היה מתרה בעצמו, ואומר: ראוי לי להמנע מלעשות זאת, שאם-כן יהרגוני בית-דין, ואח"כ גבר יצרו עליו ועבר.

ג. אָמְרוּ הָעֲדִים: הֵיחָה לוֹ הַתְּרָאָה וּמְפִירִין אָנוּ אוֹתוֹ - מְאִימִין בֵּית דִּין עֲלֵיהֶן¹⁵. וְכִיצַד מְאִימִין עַל עֶסְקֵי נַפְשׁוֹת¹⁶? אוֹמְרִים לָהֶן: שָׁמָא תֵּאמְרוּ מֵאֲמֵד¹⁷ וּמְשֻׁמוּעָה¹⁸, עַד מְפִי עֵד¹⁹, מְפִי אֶדָם נֶאֱמָן שְׁמַעְתָּם? אוֹ שָׁמָא אִין אֶתָם יוֹדְעִים שְׁסוֹפְנוּ לְבִדְק אֶתְכֶם בְּדְרִישָׁה וְחֻקִּיָּה²⁰ הָיוּ יוֹדְעִים, שֶׁלֹּא פְּדִינֵי מְמוֹנוֹת דִּינֵי נַפְשׁוֹת. דִּינֵי מְמוֹנוֹת - אֶדָם נוֹתֵן מְמוֹנוֹ וּמְתַפְּפֵר לָהֶן; דִּינֵי נַפְשׁוֹת - דְּמוֹ וְדָם יִרְעוּ²¹ תְּלוּמִין בּוֹ עַד סוּף כָּל הָעוֹלָם. שֶׁהָיָה בְּקִין נֶאֱמַר²³: קוֹל דְּמֵי אַחִיף צַעֲקִים²⁴ - דְּמוֹ וְדָם זִרְעוּ. לְפִיכֶן²⁵ נִבְרָא אֶדָם יְחִידֵי בְּעוֹלָם, לְלַמֵּד: שֶׁכָּל הַמֵּאֲבָד נַפְשׁ אַחַת מִן הָעוֹלָם - מְעֲלִין עָלָיו כְּאֵלּוּ אֶבֶד עוֹלָם מְלֵא; וְכָל הַמְּקַיֵּם נַפְשׁ אַחַת בְּעוֹלָם - מְעֲלִין עָלָיו כְּאֵלּוּ קַיֵּם עוֹלָם מְלֵא. הָרִי כָּל פְּאֵי עוֹלָם בְּצוּרַת אֶדָם הָרֵאשׁוֹן הֵם נִבְרָאִים²⁶, וְאִין פְּנֵי כָּל אֶחָד מֵהֶן דּוֹמִין לְפָנָי חִבְרוּ. לְפִיכֶן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יְכוֹל לֹמַר: בְּשִׁבְלֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממקומו - גוף אחר הוא (רש"י). (53) שם עמ' ב, אע"פ שהמת אסור בהנאה, שיער לאו בר מיתה הוא, שאינו עשוי להשתנות (רש"י). וכדברי רבינו לקמן בהל' אבל פי"ד, הכ"א: "חזן משערו שהוא מותר בהנאה מפני שאינו גופו".

ה. מי שניצא להרג והיה זכאי⁵⁴ זכות - אין הורגין אותו עד שמיזין עליו⁵⁵ מדם חטאתו ואשמו⁵⁶. ואם נגמר דינו ועדין לא נשחט הזבח - אין ממתינין לו עד שיקריבו עליו קרבנו, שאין מעניין את דינו⁵⁷.

(54) זבח קרבנו. (55) זורקים על המזבח בשבילו. (56) שאינם קרבים לאחר מיתתו, אבל עולתו קרבה אפילו לאחר מיתתו (ערכין שם, וב'תוספות' ד"ה מזין). (57) שם, "נעשה כמי שחטא באותה שעה ואין נזקקים לו", והשווה הל' שגגות פ"ג, הי"ב.

~ יום חמישי ח' שבט ~

פְּרָק שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי

1) יצא להיחרג, ונזכר שיש לו ללמד זכות על עצמו. הוידוי של הנידון לפני המתתו. הוצאת גזר דין למיתה בימי חול המועד, אנינות ואבלות על הרוגי בית דין, כיצד? נגמר דינו בבית דין שבחוץ לארץ וברח לבית דין שבארץ-ישראל.

א. מי שנגמר דינו למיתה - מוציאין אותו מבית דין, ואחד עומד על פתח בית דין והסודרין² בידו, והסוס³ רחוק ממנו⁴. והפרזו⁵ יוצא לפניו: פלוני יוצא להרג במיתה פלונית, על שעבר עברה פלונית במקום פלוני בזמן פלוני⁶, ופלוני ופלוני עדי. מי שיודע לו זכות - רבא וילמד עליו. אמר אחד: יש לי ללמד עליו זכות - זה⁸ מניף בסודרין, וזה הרוכב על הסוס רץ ומחזיר את הגדון לבית דין. אם נמצא לו זכות⁹ - פוטרין אותו; ואם לאו - יחזרו ויצא להריגה. אמר הוא בעצמו: יש לי ללמד על עצמי זכות, אף על פי שאין ממך בדבריו - מחזירין אותו פעם ראשונה ושניה; שמא מפני הפחד נסתתמו טענותיו, וקשיחור לבית דין - תתנשב דעתו ויאמר טעם. החזירוהו ולא נמצא ממך בדבריו - מוציאין אותו פעם שלישית. אמר בשלישית: יש לי ללמד על עצמי זכות, אם יש ממך בדבריו¹⁰ - מחזירין אותו אפלו פמה פעמים. לפיכך¹¹ מוסרין לו שני תלמידי חכמים¹² ששומעין דבריו בדרך. אם יש ממך בדבריו - מחזירין אותו; ואם לאו - אין מחזירין אותו. אם לא נמצא לו זכות - מוציאין אותו. ועדין הם ההורגין אותו בכל מיתה שיתחב בה¹³. ורוצח שלא הרגוהו עדי - תביין להמיתו ביד כל אדם¹⁴. רחוק ממקום ההריגה כעשר אמות¹⁵ אומרים לו: התודה¹⁶! שכן דרך כל המומתין מתודין. וכל המתודה - יש לו חלק לעולם הבא¹⁷.

הקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד, כולן דומין זה לזה. ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהם דומה לחבירו". (28) להכניס ראשו בדאגה זו ואפילו על האמת. (29) והפסוק מסיים: "אם לא יגיד ונשא עונו", יש כאן נשיאות עוון אם לא תעידו. (30) להיות מתחייבים בדמיו, נוח לנו לעמוד ב"אם לא יגיד" (רש"י שם). (31) אם רשע הוא, אין כאן עונש. (32) שמוכנים הם להעיד, למרות האיום. (33) פ"א, ה"ד. (34) שידוע לכוון את הזמן והמקום ופרטי המעשה, כמבואר שם ה"ה. (35) שאם יכחיש בדבריו את דברי הקודמים - הרי כל העדות בטלה, וכדברי רבי עקיבא במכות ה, ב. וכן אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול, בטלה העדות כולה (סנהדרין ס, א), והשווה הל' עדות פ"ב ה"ג, פ"ה ה"ג. (36) לעיל פ"י ה"ז. (37) סנהדרין עת, ב, חבישה נלמדת ממקושש, שנאמר בו (במדבר טו, לד) "ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו" (אור שמח). (38) בבתייהם או בשוק, ונושאים ונותנים בדבר (רש"י סנהדרין מ, א). (39) שנאמר (משלי לא, ד) "ולרוזנים אי שכר" - העוסקים ברוז של עולם (דיני נפשות) אל ישתכרו (שם מב, א). (40) לעיל פ"י, ה"ה. (41) שם מ, א. (42) ראה לעיל פ"א, ה"ט. וראה בסנהדרין לד, א "כדי שלא יאמרו שנים, טעם אחד משני מקראות". (43) כמבואר לעיל פ"ט, ה"ב: "היו אלו כנגד אלו או שהיו המחייבים יותר אחד בלבד, מוסיפים והולכים עד שבעים ואחד". וראה שם ה"ג. (44) סנהדרין מב, ב "שמא בעוד שמולכים אותו לבית הסקילה ימצאו לו זכות (לקמן פי"ג, ה"א) ויפטר" (רע"ב שם). ובגמרא שם הוסיפו: כדי שלא יראו בית-דין רוצחים. (45) מיל - הוא מידת ארץ של אלפים אמה (יומא סז, א וברש"י. וכן ברבינו חננאל שם). (46) באמצע מחנה שכניה. (47) שהיה שנים עשר מיל, נמצא שהיה בין משה לסוף המחנה מכל הצדדים ששה מילין. ולפי שהחצר, בה עומד המשכן, ממעטת ממחצית המחנה שיעור חציה, שהוא חמישים אמה על חמשים (החצר היתה מאה אמה על חמישים), לפיכך מדייק רבינו ואומר: "כמו" ששה מילין (תוספות יו"ט שם).

ד. משנגמר דינו אין משהין אותו, אלא יהרג ביום⁴⁸. אפלו היתה עברה - אין ממתינין לה עד שתלד⁴⁹. ומפנין אותה פנגד בית ההריון עד שיעמות הולד תחלה⁵⁰. אבל אם ישבה על המשבר⁵¹ - ממתינין לה עד שתלד⁵². וכל אשה שתהרג - מתר להנות בשערה⁵³.

(48) סנהדרין לה, א, "נמצא אתה מענה את דינו" שכל היום הוא מצפה למיתה (רש"י שם). וכן שם פט, א "למה מענים דינו של זה, אלא ממתים אותו מיד". (49) אלא הורגים ולדה עמה, שגוף אחד הוא (ערכין ז, א וברש"י). (50) שלא תבוא לידי ניוול (שם), שאם תהא חיות בוולד, יצא לאחר מיתת אמו וניוול הוא (רש"י שם). (51) הכסא שהיו מושיבים עליו את היולדת בשעת הלידה, מלשון הכתוב ישעיה לז, ג. (52) ערכין שם, כיון שעקר ונע הולד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהַסְפִּי שְׂיִהְיֶה בּוֹ הַנְּהַרְגָּה²⁴, וְהַסּוֹדֵר שְׁחוֹגְקִין בּוֹ הַנְּחַנְקָה²⁵, וְהַעֵץ שְׁתּוֹלֵן עָלָיו הַנְּחַלָּה, וְהַסּוֹדֵרִין שְׁמַנִּיפִין בְּהֵן לַפְּנֵי הַרוּגֵי בֵּית דִּין, וְהַסּוֹס שְׁרָץ לְהַצִּילוֹ - הַפֶּל בְּאֵין מִשָּׁל צְבוּר²⁶. וּמִי שְׂיִרְצָה לְהַתְּנֵדָב - יָבֹא וְיִתְּנֵדָב²⁷.

23) ראה לקמן פרק ט"ו, הלכה א. (24) שם הלכה ד. 25) שם הלכה ה. (26) סנהדרין מג, א. (27) כמו שאמר שם: "נשים יקרות שבירושלים היו מתנדבות ומביאות אותן".

ד. אֵין בֵּית דִּין יוֹצֵאִין אַחַר הַנְּהַרְגָּה²⁸. וְכָל בֵּית דִּין שְׂהַרְגּוּ נַפְשׁ - אֲסוּרִים לְאָכַל כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. הַרִי זֶה בְּכָלֵל לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם²⁹. וְאֵין מְבָרִין הַקְּרוּבִים³⁰ עַל הַרוּגֵי בֵּית דִּין, מִשּׁוּם לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם³¹. וְדְבָרִים אֵלוֹ אֲסוּרִין³² וְאֵין בְּהֵן מְלָקוֹת³³.

28) שם מב, ב, כדי שלא יראו בית דין רוצחים. (29) שם סג, א. (30) האבלים, שאסור להם לאכול סעודה ראשונה משל עצמם, אלא אחרים מברים ומאכילים להם, ראה הלכות אבל פרק י"ד הלכה ט. (31) על הנרצח, על מחוייבי בית דין שנהרגים על עונש, שלא ינהגו בהם כבוד, משום כפרה (רש"י לסנהדרין שם). (32) מן התורה. (33) שם, שאין לוקים על לאו שבכללות, לאו אחד שכולל עניינים הרבה, וכמבואר לקמן פרק י"ח, הלכה ג, והשווה ספר המצוות לרבינו הכלל התשיעי.

ה. מִי שְׁנִתְחַיֵּב מִיתָה בְּחָלוֹ שָׁל מוֹעֵד³⁴ - מְעַיְנִין בְּדִינוֹ, וְאוֹכְלִין בֵּית דִּין וְשׁוֹתִין, וְאַחַר כֵּן גּוֹמְרִין אֶת דֵּינוֹ סְמוּךְ לְשְׁקִיעַת הַחֶמְהָ, וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ³⁵.

34) שאסור לצום בו משום מניעת שמחת יום טוב. 35) מועד קטן יד, ב.

ו. הַרוּגֵי בֵּית דִּין - אֵין מְתַאבְּלִין עֲלֵיהֶן³⁶. וּבְאֵין קְרוּבֵיהֶן וְשׁוֹאֲלִים אֶת שְׁלוֹם הָעֵדִים וְאֶת שְׁלוֹם הַדְּבָנִים, לְהוֹדִיעַ שְׁאֵין בְּלָפָם עֲלֵיהֶן פְּלוֹם, שְׂדִין אֶמֶת דָּנוּ. וְאֵף עַל פִּי שְׁאֵין נוֹהֲגִין אֲבָלוֹת - הַרִי הֵן אוֹנִים³⁷ עֲלֵיהֶם; שְׁאֵין אֲנִינוֹת אֶלָּא בְּלַב³⁸.

36) כדי שיהא בזיונם כפרה להם (סנהדרין מו, ב וברש"י). ורבינו בפירושו למשנה שם אומר: שאין ראוי להתאבל על הרוגי בית דין, לפי שאין עוונותיהם מכופרים עד שיתעכל הבשר, והאבילות אין חיובה אלא כשסותמים הקבר, והואיל ונדחתה תידחה. והשווה לקמן הלכות אבל פרק א, הלכה ט. (37) מצטערים. (38) ואין זה כבוד להרוג, ואין כפרתו נמנעת בכך (רש"י שם).

ז. מִי שְׁנִגְמַר דֵּינוֹ וּבְרַח, וּבָא לְבֵית דִּין אַחַר - אֵין סוֹתְרִין אֶת דֵּינוֹ³⁹. אֶלָּא כָּל מְקוֹם שְׂעִיעְמָדוֹ שְׁנִים וְיֹאמְרוּ: מְעַיְדִין אָנוּ אֶת אִישׁ פְּלוֹנֵי שְׁנִגְמַר דֵּינוֹ בְּבֵית דִּין פְּלוֹנֵי, וּפְלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי עֲדִיו - הַרִי זֶה יִהְיֶה⁴⁰. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁴¹? בְּרוֹצְחָה⁴²; אֲבָל שְׁאָר

אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהַתְּנוּדוֹת - אוֹמְרִים לוֹ: אָמַר: תְּהֵא מִיתָתִי בְּפָרְהָ עַל כָּל עוֹנוֹתַי. אֶפְלוֹ יָדַע פְּעַצְמוֹ שְׂשִׁקֵּר הַעִידוֹ עָלָיו, כֵּן הוּא מְתַנְּדָה¹⁸.

2) מטפחות להניף בהן, כמבואר בסמוך. (3) ואדם רוכב עליו, כלשון המשנה שבמשניות (סנהדרין פרק ו, משנה א) "ואדם אחד רוכב הסוס". (4) בתוך תחום ראייתו, כדי שיוכל לראותו מניף בסודרין. (5) אדם מכריו. כלשון הכתוב (דניאל ג, ד) "וכרוזא קרא בחיל". (6) ביום פלוני ובשעה פלונית, ופלוני ופלוני עדין, כדי שישמעו אחרים ויבואו להזים את העדים ויאמרו: והלא באותו יום ובאותה שעה עימנו הייתם במקום פלוני (סנהדרין מג, א). (7) מבית הדין. (8) העומד על הפתח. (9) ישיש ממש בדבריו. (10) קצת ראייה הדומה לזכות. (11) הואיל ובפעם השלישית אין מחזירים עד שיראו אם יש ממש בדבריו. (12) בפעם השלישית, אבל בפעם הראשונה אין צורך שיהיו מוליכיו תלמידי חכמים. כי מתוך שהוא מבוהל ונפחד לא יוכל להטעים את דבריו ולנמקם (שם). (13) ככתוב (דברים יז, ז) "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו". (14) בכתב יד תימן: חייבים בית דין להמיתו ביד וכו' (שם מה, ב), שנאמר "מות יומת המכה - מכל מקום". אבל בשאר מחוייבי מיתת בית דין אין רשות להרגו אלא עדין בלבד, ראה לקמן פרק י"ד, הלכה ח. (15) אבל קרוב לבית ההריגה יותר מזה, יש לחוש שמא תיטרף דעתו ולא יוכל להתוודות (רע"ב שם פרק ו, משנה ב). (16) על כל עוונותיך, הודה עליהם. (17) שם, "שכן מציינו בעכץ שאמר לו יהושע (יהושע ז, יט) "בני שים נא כבוד לה' אלוקי ישראל ותן לו תודה..." ומניין שכיפר לו וידויו? שנאמר (שם כה) "ויאמר יהושע... יעכרך ה' ביום הזה" - היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא". (18) לא כרבי יהודה האומר: אם היה יודע שהוא מזומם (=שעדין הם זוממים) אומר, תהא מיתתי כפרה על כל עוונותי חוץ מזה, אלא כחכמים, שהשיבו לו: "אם כן יהא כל אדם אומר כן כדי לנקות עצמו" (סנהדרין מג, ב), ויוציא לעז על העדים והדיינים (רש"י). וראוי להעיר שבספר המצוות לרבינו, עשה עג, נאמר: "יכול אף הנהרגים על פי זוממין? לא אמרתי אלא 'ואשמה הנפש ההיא', כלומר, שאינו חייב להתוודות אם ידע שלא חטא, אלא העידו עליו עדי שקר", וכנראה, ששם מדבר מדין תורה, וכאן הוא מדברי חכמים (פרי חדש).

ב. וְאַחַר שְׁמִתְנַדָּה מִשְׁקִין אוֹתוֹ קִרְטָט¹⁹ שָׁל לְבוֹנָה²⁰ בְּכּוֹס שָׁל יַיִן, כְּדֵי שְׂתַטְרַף דַּעְתּוֹ עָלָיו²¹ וְיִשְׁתַּכַּר, וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה בְּמִיתָה שְׁהוּא חַיֵּב בְּהָ²².

19) גרגר קטן. (20) מין שרף חריף, ונזכר בתורה (שמות ל, לד). (21) ולא ידאג ויתמקמק בשרו (סנהדרין מג, א וברש"י). (22) שם, שנאמר (משלי לא, ו) "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש". והשווה מדרש תנחומא פרשת פקודי אות ב "מביאים לו יין טוב וחזק ומשקים אותו, כדי שלא יצטער מן הסקילה".

ג. זֶה הַיַּיִן וְהַלְבוֹנָה, וְהָאֶבֶן שְׂיִשְׁקַל בַּהּ הַנִּסְקָל²³,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ההיא לפי חרב". ולקמן פט"ו, ה"י"ב, מונה רבינו את כל מחוייבי ארבע מיתות לסוגיהן ולמניינן המפורט.

ב. כל מיתה מהם⁹ - מצות עשה¹⁰ היא לבית דין להרג בה מי שנתחייב בה. ואין רשות למלך להרג¹¹ באחת מהן, אלא בסוף בלבד¹².

(9 בכת"י תימן: מהן. 10) כמו שאמרו (יבמות ז, א): "אבל מיתת בית-דין דוחה שבת, שבאה 'עשה' ודוחה לא-תעשה". והשווה ספר המצוות לרבינו, עשין רכ"ר-כט. (11) שהוא הורג את המורדים בו, כמבואר בהל' מלכים פ"ב, ה"ח. וכן יש לו רשות "להרוג ולתקן העולם כפי מה שהשעה צריכה" (שם ה"י). (12) תוספתא סנהדרין פ"ט, ה"ג: "הרשות לא ניתן לה אלא סייף בלבד", וכן בירושלמי שם פ"ז, ה"א. רמז לכך, דברי הכתוב (מלכים-א ב, ה) "ואשבע לו... אם אמיתך בחרב". וראה לקמן פי"ח, ה"ו "או דין מלכות היה" ובביאורנו שם.

ג. כל מחייב מיתת בית דין שלא המיתו אותו בית דין - בטלו מצות עשה, ולא עברו על מצות לא תעשה¹³. חוץ מן המכשף, שאם לא המיתוהו - עברו על מצות לא תעשה, שנאמר: מכשפה לא תחיה¹⁴.

(13) שהרי לא נאמרה בהן כל אזהרה בלשון לא-תעשה. וכתב הרדב"ז, אם עמד הנידון על נפשו, והרגוהו עדי במיתה אחרת שיכולים להמיתו (ראה לקמן ה"ח), הרי בית-דין זה קיים מצות-עשה, שזוהי מצוותו. (14) השווה ספר המצוות לרבינו, לא-תעשה שי.

ד. סקילה חמורה מן השרפה¹⁵, ושרפה חמורה מן הסיף¹⁶, והסיף חמורה מן החנק¹⁷. וכל מי שנתחייב בשתי מיתות - נדון בחמורה¹⁸. בין שעבר שתי עברות זו אחר זו, בין שעבר עברה אחת שחייב עליה שתי מיתות¹⁹. אפלו נגמר דינו לקלה, ואחר כך עבר על החמורה ונגמר דינו - נדון בחמורה²⁰.

(15) סנהדרין מט, ב, שכן ניתנה למגדף את ה' (ויקרא כד, יד) ולעובד ע"ז, וזה חטא חמור ביותר, שכן פושט ידו בעיקר. (16) שם נ, א. שכן ניתנה לבת כהן שזינתה (ויקרא כא, ט) וחטאה חמור, שכן מחללת את כבוד אביה. (17) שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת. וענשם חמור, שהרי גם ממונם אבד. (18) כגון נערה המאורסה בת כהן שזינתה, נידונה בסקילה החמורה ולא בשריפה הקלה ממנה (שם עמוד ב). (19) כגון שבא על חמותו, שהיא אשת איש, איסור חמותו - בשריפה, ואיסור אשת איש - בחנק. (20) ואין אומרים שמאחר שנגמר דינו לקלה - הרי הוא כמת, ולא יענש על החמורה שעבר אח"כ (שם פא, א), רמז לכך הנביא (יחזקאל יח, י"ב) "והוליד בן פריץ שופך דם (= זה סיף), ואת אשת רעהו טמא (=בחנק), ואל הגילולים נשא עיניו" (=זו ע"ז, שבסקילה), והכתוב מסיים (שם יג) "מות יומת דמיו בו יהיה" - בסקילה (גמרא שם).

חייבי מיתות - עד שיבואו עדי הרשונים ויעידו שנגמר דינו, ויהרגוהו בידם⁴³. והוא שיעידו בבית דין של עשרים ושלשה⁴⁴.

(39) לחזור ולישא וליתן אולי יזכה. (40) משנה במכות ז, א. (41) שאין צורך בביאת עדי הרשונים. (42) שנאמר בו (במדבר לה, כא) "מות יומת המכה רוצח הוא" - מות יומת מכל מקום, ואפילו שלא על ידי עדי הרשונים (סנהדרין מה, ב). (43) ככתוב (דברים יז, ז) "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו" (שם), וראה לקמן פרק י"ד הלכה ה בביאורנו. (44) כי אין דיני נפשות נחתכים אלא בבית דין של כ"ג, כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ב. והואיל ובעדותם זו ייהרג הנאשם, אין מקבלים עדות זו אלא בית דין של כ"ג.

ח. מי שנגמר דינו בבית דין שהיה בחוצה לארץ, וברח לבית דין שבארץ ישראל - סותרין את דינו על כל פנים⁴⁵. ואם היו אותן בית דין עצמן שנגמר דינו בפניהם - אין סותרין את דינו, אף על פי שגמרוהו בחוצה לארץ והם עתה בארץ ישראל⁴⁶.

(45) אפילו כשבאו עדי הרשונים (מכות ז, א) "משום זכותה של ארץ ישראל" - אלי תועיל למצוא לו פתח של זכות (רש"י). (46) שם. כיוון שגמרו דינו לחובה, שוב לא יראו לו זכות, אלא יושיבו בית דין אחר לדונו שנית.

פרק ארבעה עשר¹

(1) ארבע מיתות המסורות לבית דין. נגמר דינו למות ונתערב עם שאר העם ולא נודע מיהו. מקום הקבורה להרוגי בית-דין, הוזהרות והמתנינות בהוצאת גזר-הדין למות. הצמדת הדין בדיני נפשות לזמן קיום בית המקדש. הקבלה, שבטבריה עתיד בית הדין הגדול לחזור תחילה.

א. ארבע מיתות נמסרו לבית דין²: סקילה, ושרפה, והריגה בסיף³, וחנק⁴. סקילה ושרפה - מפרישין הן בתורה⁵; ומפי משה רבנו למדו, שכל מיתה האמורה בתורה סתם - היא חנק⁶, וההורג את חברו - מיתתו בסיף⁷. וכן אנשי עיר הנדחת - מיתתן בסיף⁸.

(2) משנה בסנהדרין מט, ב. (3) בחרב, ראה לקמן פט"ו, ה"ד. (4) שם, ה"ה. (5) סקילה - ויקרא כ, כז; שריפה - שם יד. (6) סנהדרין נב, ב. ושם נג, א אמרו: ארבע מיתות מקובלות הן למשה מסיני. (7) שם עו, ב. והוצרך רבינו לפרש שהרוצח הוא בסיף, שאל נטעה לומר הואיל וענשו אמור בתורה סתם (שמות כא, כ) "נקום ינקם", ודאי הכוונה למיתת חנק, כדין כל מיתה סתמית, משמיענו רבינו שנקימה זו נתפרשה למשה שהיא בסיף, כמבואר בסנהדרין נב, ב ובביאורנו לקמן פט"ו, אות סה. וכן הדגיש רבינו בהל' רוצח פ"א, ה"א: "מפי השמועה למדו שזו מיתת סיף". ועיר הנדחת נשנית כאן אגב דין רוצח (לחם-משה). (8) שנאמר בהם (דברים יג, טז) "הכה... את יושבי העיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העדתם, הרי זה פטור. (32) שם, שהרי הוא מזיק, וחוששים שמא יהרוג עוד, ולפיכך מיתתו בכל אדם (רדב"ז), והשווה הל' רוצח פ"א, ה"ד: "ואין לך דבר שהקפידה תורה עליו כשפיכות דמים, שנאמר ולא תחניפו את הארץ כי הדם הוא יחניף את הארץ". ושם פ"ד, ה"ט: "שאע"פ שיש עוונות חמורים משפיכות דמים, אין בהן השחתת ישובו של עולם כשפיכות דמים".

ט. **כָּל הַרוֹגֵי בֵּית דִּין - אֵין קוֹבְרִין אוֹתָן בְּקִבְרֵי אֲבוֹתֵיהֶם בְּכָלל יִשְׂרָאֵל**³³, אֶלָּא שְׁנֵי קְבֻרוֹת מִתְקַנִּין לָהֶן בֵּית דִּין: אֶחָד לְנִסְקָלִין וְלְנִשְׂרָפִין, וְאֶחָד לְנִהְרָגִין וְלְנִחְנָקִין³⁴. וְדָבָר זֶה הֵלְכָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה³⁵. נִתְאַפֵּל הַבְּשָׂרִים³⁶ - הֵיוּ מְלַקְטִין אֶת הַעֲצָמוֹת וְקוֹבְרִין אוֹתָן בְּקְבֻרוֹת אֲבוֹתֵיהֶן. וַיֵּשׁ לְקְרוֹבֵיהֶן לַעֲשׂוֹת לָהֶן³⁷ אֶרֶון וְתַכְרִיכִין³⁸.

(33) משנה בסנהדרין מו, א. וכפירוש הגמרא שם מזו, א: "לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק". (34) שם, "אין קוברים רשע חמור אצל רשע קל", ונהרגים ונחנקים - קלים הם ביחס לנסקלים ונשרפים. (35) ששמעו מפי משה שקיבל מסיני, ולפיכך לא תיקנו ארבעה קבורות לכל מחוייב מיתה לחוד, כי כך נתקבלה ההלכה (שם). (36) ולשון המשנה שם: נתעכל. ומפרש רש"י: כבר נתכפר במיתתו ובזיונו. (37) לעצמות, לאחר שנתעכל הבשר. (38) בגדים לכוון בהם העצמות (שם מו, א) וראה לעיל פ"ג, ה"ו.

י. **צְרִיכִין בֵּית דִּין לְהַתְּיָשֵׁב בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת וְלְהַמְתִּין, וְלֹא יֵאֵיצוּ**³⁹. וְכָל בֵּית דִּין שֶׁהִרְגוּ נַפְשׁ בְּשִׁבְעַת שָׁנִים - הָרִי אֵלוֹ חֲבָלָיִן⁴⁰. אֶף עַל פִּי כֵן, אִם אָרַע לָהֶם לְהַרְגַּ בְּכָל יוֹם וַיּוֹם - הוֹרְגִין⁴¹. אֲבָל אֵין דְּנִין לְעוֹלָם שְׁנַיִם בְּיוֹם אֶחָד⁴², אֶלָּא דְּנִין זֶה הַיּוֹם וְהַשְּׁנִי לְמַחֵר. הֵיוּ שְׁנֵיהֶם בַּעֲבֵרָה אַחַת וּמִיתָה אַחַת, כְּגוֹן נוֹאֵף עִם נוֹאֵפָת - דְּנִין שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד⁴³. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה הַנוֹאֵף בּוֹעֵל בַּת פְּהֵן, הוֹאֵיל וְהוּא בְּחִנְקָה⁴⁴ וְהִיא בְּשִׂרְפָה⁴⁵ - אֵין הוֹרְגִין שְׁנֵיהֶן בְּיוֹם אֶחָד⁴⁶.

(39) ימהרו. (40) משחיתים ומזיקים (מכות ז, א). ובסנהדרין לה, א דרשו: "אשרו חמוץ (ישעיה א, יז) - אשרו דיין שמחמוץ (משהה) את דינו". (41) שהרי אמרו (שם מה, ב) "אין דנים שנים ביום אחד" - הרי שבשני ימים דנים זה אחר זה (רדב"ז). (42) בבית-דין אחד, שלא יוכל להפוך בזכותם, שכל אחד מהדיינים צריך לבקש ראיות למיתה זו ולמיתה זו (רש"י שם). (43) שאפשר לעיין בדין שניהם כאחד (שם מו, א), פרט למיתה אחת ושתי עבירות, כגון חילול שבת ועבודת-זרה ששתיהן שתי עבירות נפרדות, וענשן סקילה (שם). (44) כדין בועל אשת איש. (45) שנאמר: היא מחללת - היא בשריפה, ואין בועלה בשריפה (שם נא, א). (46) שם מו, א.

יא. **אֵין דְּנִין דִּינֵי נַפְשׁוֹת אֶלָּא בְּפְנֵי הַבַּיִת**⁴⁷. וְהוּא שְׁוִיָּה בֵּית דִּין הַגְּדוֹל שֶׁם בְּלִשְׁפָּה שְׁבַמְקַדְשׁ. שְׁנֵאֵמַר בְּזֶקֶן מְמָרָא: לְבַלְתִּי שְׁמַע אֶל הַפְּהֵן

ה. **וְאֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה דְּנִין אוֹתָן בְּאַרְבַּע מִיתוֹת**²¹.

(21) קידושין לה, א, "איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם (במדבר ה, ו) - השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה". והשווה הל' איסורי ביאה פ"ג, ה"ה "שאין הפרש בין איש לאשה לעונשין, זולתי בשפחה חרופה בלבד".

ו. **כָּל חֵיבֵי מִיתוֹת שְׁנִתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה - נִדוּן כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּקִלָּה שְׁפֵהָן**²².

(22) משנה בסנהדרין עט, ב. ומפרש רש"י: מאחר שאי-אפשר מכיר מי המחוייב החמורה ומי - הקלה, אי אתה רשאי להחמיר עליו, למשכו למיתה החמורה שלא נתחייב בה, אלא ידונו בקלה שישנה בכלל החמורה.

ז. **מִי שְׁנִגְמַר דִּינוֹ²³ שְׁנִתְעַרַב עִם שְׂאָר הָעַם וְלֹא נוֹדַע מִי הוּא מְאֵל²⁴, אוֹ מִי שְׂלֹא נִגְמַר דִּינוֹ שְׁנִתְעַרַב עִם מִי שְׁנִגְמַר דִּינוֹ וְלֹא נוֹדַע מִי הוּא - כָּלן פְּטוּרִין. לְפִי שְׂאִין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא בְּפְנֵי²⁵**

(23) למיתה. (24) והלא אי-אפשר להמית את הכשרים בגללו, לפיכך נפטר אף הוא. (25) וכיון שאין מכירים אותו, אפילו כשיעמוד לפנינו אין זה בפניו (שם, וברש"י). וטעם זה נצרך רק למי שנתערב עם מי שנגמר דינו, אבל נתערב עם שאר העם, אינו צריך לטעם זה, שהרי שאר העם אינו חייב מיתה, ואיך נמית את כולם בגלל החייב שנתערב (כסף-משנה). ואם רוצח שלא נגמר דינו, נתערב ברוצחים אחרים, כולם פטורים מן המיתה, ואוסרים את כולם בבית הסוהר, כמבואר בהל' רוצח פ"ד, ה"ז.

ח. **מִי שְׁעָמַד עַל נַפְשׁוֹ וְלֹא יָכַל בֵּית דִּין לְאַסְרוֹ עַד שְׁמִיתוֹתָהּ בְּמִיתָה שֶׁהִיא חֵיב בָּהּ - הוֹרְגִין אוֹתוֹ עַדּוֹ כְּכָל מִיתָה שֶׁיְּכַלִּין לְהַמִּיתוֹ בָּהּ, מֵאַחַר שְׁנִגְמַר דִּינוֹ²⁶. וְאֵין רְשׁוּת לְשְׂאָר הָעַם לְהַמִּיתוֹ תְּחִלָּה²⁷. לְפִיכָךְ, אִם נִקְטְעָה יַד הַעֲדִים²⁸ - פְּטוּר²⁹. וְאִם הָיוּ הַעֲדִים גְּדִמִּין מִתְּחִלָּה - יִהְרַג בְּיַד אַחֲרִים³⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים³¹ בְּשְׂאָר מְחִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין חוּץ מִן הַרוֹצֵחַ; אֲבָל הוֹרַג נַפְשׁ שְׁנִגְמַר דִּינוֹ - רוֹדְפִין אַחֲרָיו כְּכָל דְּבָר וְכַנֵּד כָּל אָדָם עַד שְׁמִמִּיתִין אוֹתוֹ³².**

(26) כמו שאמרו (סנהדרין מה, ב) "מניין שאם אי-אפשר יכול להמיתו במיתה הכתובה בו, שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו? תלמוד-לומר: מות יומת המכה, מכל-מקום". (27) שנאמר (דברים יז, ז) "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה" (שם). (28) אחרי העדתם. (29) שאי-אפשר לקיים בו: "יד העדים תהיה בו". (30) שם, שלא מצינו שעדים גדמים היו פסולים לדיני נפשות, ועל-כרחך כוונת הכתוב לומר: יד העדים, שהיתה להם בשעת העדתם, תהיה להם בשעת המתתו (רש"י שם). (31) שאם נקטעה יד העדים אחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

60) מכות ז, א. (61) לעיל פ"ד, ה"ב. ולא הזכירה רבינו כאן אלא לומר שכל אותן ארבעים שנה שבטלו דיני נפשות בא"י, בטלו גם בחוץ-לארץ. אע"פ שעדיין היה הכהן מקריב על המזבח (כסף-משנה).

פָּרֶךְ הַמִּשְׁחָה עֲשָׂרָה

1) ביצוע מצוות סקילה, ואלה שחייבים תלייה אחרי סקילתם. מצוות קבורת הרוגי בית דין ביום הריגתם. מספר חייבי סקילה שבתורה, וכן חייבי שריפה, הרג וחנק, סכום כולם שלושים ושישה.

א. פיצוד מצוות הנסקל? רחוק מבית הסקילה ארבע אמות מפשיטין את המחייב סקילה בגדיו, ומכסין ערותו מלפניו. ואין האשה נסקלת ערמה, אלא בחלוק אחר. ובית הסקילה גבוה שתי קומות. עולה לשם הוא ועדיו, וידי אסורות. ואחד מן העדים דוחפו על מתניו מאחוריו, והוא נהפך ונופל על לבו לארץ. אם מת בה - יצא. שהרי נאמר: סקל סקל או ירה ירה. הגה השו"ה הנסקל שנפל את האבן עליו עם הנדחה שנפל הוא בעצמו על הארץ. ואם לא מת מדחיפה זו - מגביהין העדים אבן שהיתה מנחת שם, משא שני בני אדם, והעד השני מרפה את ידו ומשליך האבן על לבו. אם מת בו - יצא, ואם לאו - רגימתו בכל ישראל. שנאמר: יד העדים תהיה בו בראשנה להמיתו, ויד כל העם באחרנה.

2) שהוא ממחר למות כשהוא ערום (סנהדרין מד, ב ובפירוש המשנה לרבינו שם). ובגמרא שם מה, א דרשו: "ורגמו אותו" (ויקרא כד, יד) - "אותו" בלא כסותו. 3) שלא תתבוה, והתורה אמרה: "ואהבת לרעך כמוך" - ברור לו מיתה יפה" ולא תבוהו. ואע"פ שהיא שוה למות ע"ז, נוח לה לסבול צער גופני ולא להתבוות (שם מה, א). 4) וקומתו של הנידון הרי כאן שלש, ומפילו משם לארץ, ומת מהר. אבל לא תיקנו שיהיה גבוה יותר, כדי "שלא יתנוול", שאם יפול מבנין גבוה יותר, יתפזר גופו, ואבריו מתפרקים, וכריסו נבקעת (שם וברש"י). 5) מדרש תנחומא פרשת פקודי אות ב "ועוקרים לו ידיו ורגליו". 6) ובמשנה, שם מה, א כתוב: "נהפך על לבו - הופכו על מתניו", ומפרש רש"י: כשהוא מושכב פרקדן הוא מגונה יותר. ורבינו לא חשש לכתבו כי הוא סובר שכל הפיכתו על מתניו, אינה אלא לראות אם כבר יצאה נשמתו, וכיון שכתב: "אם מת בה יצא", הרי ההפיכה על מתניו בכלל זה, שע"י הפסקת דופק הלב בוחנים שהוא מת (לחם-משנה). 7) אע"פ שלא נרגם כלל באבן. 8) יושלך למטה לארץ (רש"י לתורה שם). 9) בכת"י תימן: "הנסקל שנפל האבן עליו". ותיבת: את, איננה. 10) ואע"פ שהסקילה הזכירה בפסוק תחילה, עושים אותה בסוף, שמצינו שסמך הכתוב סקילה למיתה, שנאמר (דברים יז, ה) "וסקלתם באבנים ומתו" (תוספות' שם מה, א ד"ה; "מניין שבדחיה). ומניין שאנו למדים מיתת בית-דין לדורות מסיני? תלמוד-לומר:

וגומר⁴⁸. ומפי השמועה למדו, שפזמן שיש פהן מקריב על גבי המזבח - יש דיני נפשות⁴⁹. והוא שיהיה בית דין הגדול במקומו⁵⁰.

47) בזמן שבית המקדש קיים, ואז הניס בכל המדינה ואפילו בחוץ לארץ, כמבואר בסמוך הי"ד. (48) בכת"י תימן: אל הכהן או אל השופט. (49) שם נב, ב: "בזמן שיש כהן - יש משפט. בזמן שאין כהן - אין משפט". (50) שאם בית-הדין גלה ממקומו שבמקדש, אין הניס דיני נפשות, ככתוב (שם ח) "וקמת ועלית אל המקום" - מלמד שהמקום גורם (שם פז, א), וכמבואר בסמוך הי"ג.

יב. בתחלה, פשנבנה בית המקדש, היו בית דין הגדול יושבין בלשפת הגזית⁵¹ שהיתה בעזרת ישראל⁵². והמקום שהיו יושבין בו - חל היה⁵³, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד⁵⁴. וכשנתקלקלה השוהרה⁵⁵, גלו ממקום למקום. ולעשרה מקומות גלו, וסופן לטבריא⁵⁶, ומשם לא עמד בית דין גדול עד עתה. וקבלה היא, שבטבריא עתידין לחזור תחלה, ומשם נעתקין למקדש⁵⁷.

51) שהיתה בנויה אבני גזית לכבוד הסנהדרין (תוספות יו"ט למדות פ"ה, מ"ד). 52) חצר המקדש, סמוכה לעזרת כהנים, ששם הכהנים עשו עבודת המקדש. 53) לא נתקדש בקדושת העזרה. 54) שנאמר בו (שמואל-ב, ז, יח) "ויבוא המלך דוד וישב לפני ה'". אבל אחרים אסרו להם לשבת, ככתוב (דברים יח, ה) "לעמוד לשרת בשם ה' (יומא כה, א וברש"י). ובסנהדרין (קא, ב) אמרו, שזוהי הלכה למשה מסיני, כדברי רש"י שם. וראה בהל' בית הבחירה פ"ה, ה"ז "לשכת הגזית... חציה היה קודש וחציה היה חול... ובחצי של חול היו הסנהדרין יושבים". 55) כשגברו העוונות, ונתרבו רוצחים בישראל. 56) מלשכת הגזית לחנות, ומחנות לירושלים, ומירושלים ליבנה, ומיבנה לאושא, ומאושא לשפרעם, ומשפרעם לבית שערים, ומשם לציפורי, ומשם לטבריא (ראש השנה לא, א), ובטבריא היו בימי אנטונינוס קיסר (רש"י שם). 57) שם.

יג. ארבעים שנה קדם חרבן בית שני בטלו דיני נפשות מישראל, אף על פי שהיה המקדש קיים⁵⁸; מפני שגלו הסנהדרין, ולא היו שם במקומן במקדש⁵⁹.

58) והכהן היה מקריב על גבי המזבח. 59) מכיון שראו שנתרבו הרוצחים, ולא יכלו לדונם, אמרו: מוטב שנגלה ממקום למקום כדי שלא יתחייבו מיתה, שהמקום גורם, כמבואר לעיל הי"א (עבודה זרה ת, ב).

יד. בזמן שדיני דיני נפשות בארץ ישראל - דיני דיני נפשות בחוצה לארץ⁶⁰. והוא שיהיו הסנהדרין סמוכין בארץ, כמו שבארנו⁶¹. שהסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נאמר: ואשבע לו בה' לאמור אם אמיתך בחרב". וכתב הרדב"ז, מהמשנה הנ"ל יש ללמוד, שאין הרוגי מלכות נהרגים אלא בסיף, כדברי רבינו לעיל פי"ד, ה"ב.

ה. **מִצְוַת הַחֲנֻקִּין**: מִשְׁקַעֲיֵן אֶת הַמְּחִיב בְּזָבֵל עַד אַרְכְּבוֹתָיו, וְנוֹתְנִים סוּדָר קָשָׁה לְתוֹף הַרְף וְכוּרְכִין עַל צְוָרוֹ. זֶה מוֹשֵׁף אֶצְלוֹ, וְזֶה מוֹשֵׁף אֶצְלוֹ, עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ.²⁴

(24) שם במשנה. וראה בכיארנו לעיל אות יט והשווה לכאן.

ו. **מִצְוַת עֲשֵׂה לְתוֹלֹת אֶת הַמְּגִדָּה**²⁵ וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. שְׁנֵאמַר: כִּי קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תִּלְוִי²⁶ - הַרְי מְגִדָּה אֲמֹר. וּבְעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים נֶאמַר: אֵת יְיָ הוּא מְגִדָּה²⁷. וְהָאִישׁ נִתְּלָה, וְאִין הָאִשָּׁה נִתְּלִית. שְׁנֵאמַר: כִּי יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מְשַׁפֵּט מְוֹת וְהוֹמַת וְתִלְיַת אֲתוּ²⁸.

(25) המברך (=המקלל) את השם, כלשון הכתוב (במדבר טו, ל) "את ה' הוא מגדף", ודיניו נתפרשו בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז. (26) מפני שבירך את ה' - הוא נתלה. (27) סנהדרין מה, ב "מה מקלל זה שכפר בעיקר, אף כל שכפר בעיקר". (28) שם מו, א. "איש ולא אשה".

ז. **כִּיצַד מִצְוַת הַנְּתִלִין? אַחַר שְׁסוּקְלִין אֲוֹתָן מִשְׁקַעֲיֵין**²⁹ אֶת הַקּוֹרֶה בְּאַרְצָן, וְעֵץ יוֹצֵא מִמְּנֶה³⁰, וּמִקִּיפִין שְׁתֵּי יָדָיו זו לזו³¹, וְתוֹלְהוֹ³² סָמוּךְ לְשִׁקִיעַת הַחֲמָה, וּמִתִּירִין אֹתוֹ מִיָּד. וְאִם לָן - עוֹבְרִין עָלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: לֹא תִלִין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ.³³

(29) נועצים. (30) כמין יתד היה יוצא מן הקורה סמוך לראשה. (31) סומך זו אצל זו. (32) בידיו (רש"י שם). (33) משנה שם, והכתוב מסיים: "כי קללת אלקים תלווי", פירשו במשנה שם: "כלומר, מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם ונמצא שם שמים מתחלל" שמזכירין, שזה בירכו (רש"י). ובגמרא שם עמ' ב שנינו: "משהין אותו עד סמוך לשקיעת החמה וגומרין את דינו, וממיתין אותו, ואח"כ תולים אותו, אחד קושר ואחד מתיר (=אין שהות בינתיים, רש"י), כדי לקיים מצות תליה". וביהושע ח, כט וכן שם י, כו משמע שדין זה נוהג אפילו בנתלים גויים, שנאמר שם: "ויהיו תלויים על העצים עד הערב". וכתב הרד"ק שם: "מפני טומאת הארץ, היו הנתלים נקברים, אע"פ שאינם מבני ישראל... כי המת שאינו נקבר הוא טומאת הארץ... וכן לעתיד בגוג ומגוג אמר (יחזקאל לט, יב) "וקברום בית ישראל למען טהר את הארץ". וראה ברד"ק שם ח, כט.

ח. **וּמִצְוַת עֲשֵׂה לְקַבֵּר אֶת כָּל הַרוּגֵי בֵית דִין בְּיוֹם הַהֲרִיגָה**. שְׁנֵאמַר: כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרוּ³⁴ בְּיוֹם הַהוּא. וְלֹא הַרוּגֵי בֵית דִין בְּלֵבָד, אֶלֶּא כָּל הַמְּלִין אֶת מֵתוֹ - עוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁵. הָלִינוּ לְכַבּוֹדוֹ לְהִבְיֵא לּוֹ אַרְזֵן וְתַכְרִיכִין - אִינוֹ עוֹבֵר עָלָיו³⁶.

סקול יסקל, לשון עתיד, לומר שאף לדורות יהא דין סקילה נוהג אף בדחיפה (שם מה, א). (11) לצורך זה. (12) כדי שחבירו ישליכנה בכל כוחו, ששנים אינם יכולים לכונן כוחם להשליך כאחד, כשזה משליך זה מעכב (שם מה, ב וברש"י). (13) חבירו הראשון. (14) שם עמ' א. וכתב רבינו בפירושו למשנה שם פ"ז, מ"ג: "וכבר ידעת שהעדים הם שממיתים בידים איזו מיתה שתהיה, לפי שאותו הדבר אצלם אמת, שהשיגוהו בחושיהם, והוא אצלנו סיפור דברים, שאין אנו יודעים אלא מה ששמענו מהם".

ב. **עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה - אִין סוּקְלִין אֹתוֹ אֶלֶּא עַל שְׁעַר שְׁעֵבֵד בּוֹ**¹⁵. וְאִם הֵיְתָה עִיר שְׂרָפָה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים¹⁶ - סוּקְלִין אֹתוֹ עַל פֶּתַח בֵּית דִין¹⁷. וְדָבָר זֶה קִבְּלָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה: אֶל שְׁעָרֶיהָ - זֶה שְׁעַר שְׁעֵבֵד בּוֹ¹⁸, וְלֹא שְׁנַגְמַר דִּינוֹ בּוֹ.

(15) ואפילו נידון בעיר אחרת. (16) ויש חשש איבה, או שלא יתנו לסקול על שער עירם. (17) כתובות מה, ב. וכתבו ה'תוספות' שם, לאו דוקא ליד פתח בית-דין, אלא חוץ לבית-דין ורחוק ממנו, וכן מבואר לעיל פי"ב, ה"ג, שבית הסקילה היה רחוק מבית-הדין. (18) וכן דרשו שם: "נאמר שעריך למטה (=והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך... וסקלתם באבנים), ונאמר שעריך למעלה (=שם ב, כי ימצא בקרבך באחד שעריך... איש או אשה אשר יעשה את הרע... וילך ויעבוד אלהים אחרים), מה שעריך האמור למעלה - שער שעבד בו, אף שעריך האמור למטה - שער שעבד בו". וידוע שאין אדם דן "גוירה-שה" אלא אם קיבלה מרבו, ורבו מרבו עד למשה מסיני, כמבואר בנדה יט, ב וברש"י שם. והשווה הל' איסורי ביאה פ"ג, ה"א.

ג. **מִצְוַת הַנְּשַׁרְפִין**: הָיוּ מִשְׁקַעֲיֵין אֹתוֹ בְּזָבֵל עַד אַרְכְּבוֹתָיו¹⁹, וְנוֹתְנִים סוּדָר קָשָׁה לְתוֹף הַרְף וְכוּרְכִין עַל צְוָרוֹ. וְשֵׁנֵי עֲדָיו - זֶה מוֹשֵׁף אֶצְלוֹ, וְזֶה מוֹשֵׁף אֶצְלוֹ, עַד שֶׁהוּא פוֹתַח אֶת פִּיו. וּמִתִּיכִים²¹ אֶת הַבְּדִיל וְאֶת הָעוֹפְרַת וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, וְהוּא זוֹרֵק לְתוֹף פִּיו, וְהִיא יוֹרְדַת וְשׁוֹרְפַת אֶת בְּנֵי מְעִינֵן²².

(19) שלא יתהפך אנה ואנה, ותפול הפתילה על בשרו מבחוץ. (20) שהרך אינו חונק לפתוח פיו, והקשה מחבל את גרונו ומנוולו, לפיכך קשה מבפנים - לחנוק, ורכה מבחוץ להגן (רש"י לסנהדרין נב, א). (21) ממסים. (22) משנה, שם נב, א. ובגמרא שם דרשו: נאמר כאן "באש תשרף", ונאמר בבני אהרן (ויקרא י, ו) "ויבכו את השריפה אשר שרף ה'". מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים, שנאמר בהם: וימותו לפני ה' - כעין מיתה, כלומר: שהגוף נשאר שלם, אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים.

ד. **מִצְוַת הַהֲרִיגִין**: מִתִּיזִין אֶת רֵאשׁוֹ בְּסִיף, פְּדָרְף שְׁהַמְּלָכִים עוֹשִׂים²³.

(23) למורדים בהם (משנה, שם עמ' ב), וכן הכתוב אמר (שמואל-ב יב, ט) "ואותו הרגת בחרב". ובמלכים-ב, ח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העדה". (49 דברים יז, ה. 50) לא ליל ששמו מולך, שמעביר בנו על האש ברשות הכהנים, ולא שהוא שורפו, אלא מעבירו מצד זה לצד אחר בתוך השלכתה, וכמבואר בהל' ע"ז פ"ו, ה"ג. וסקילה מפורשת בו (ויקרא כ, ב) "עם הארץ ירגמוהו באבן". (51) שניהם מפורשים שם פ"ו, ה"א-ב, וענשם מפורש בתורה ויקרא כ, כז "באבן ירגמו אותם דמיהם בס". (52) את היחיד לע"ז, וענשו מפורש בדברים יג, יא "וסקלתו באבנים ומת". (53) עיר שלימה אחרי עבודה-זרה, ומדיחי עיר הנדחת למדים ממסית שהוא בסקילה, שגם בו נאמרה לשון הדחה (שם, שם) "כי בקש להדיחך", ודנים "גזירה-שוה": הדחה - הדחה (סנהדרין פט, ב). (54) שנאמר (שמות כב, יז) "מכשפה לא תחיה", וסמוך לה נאמר (שם, יח) "כל שוכב עם בהמה מות יומת" מה שם בסקילה (ראה לעיל אות מה), אף כאן בסקילה (שם סז, ב). (55) במדבר טו, לה "מות יומת האיש, רגום אותו באבנים". (56) ויקרא כ, א "מות יומת... דמיו בו", וכבר נתבאר לעיל אות מא, שכל מקום שנאמר בו "דמיו בו" הרי זה בסקילה. (57) דברים כא, כא, "ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת". וכל אלו הנסקלים מגויים במשנה סנהדרין נג, א.

יא. כָּל הַנְּשָׂרְפִין עֲשָׂרָה, וְאֵלוֹ הֵן: בַּת פְּהֵן שְׁזַנְתָּה תַּחַת בַּעֲלָהּ⁵⁸. וּבָא עַל בַּתּוֹ⁵⁹, וְעַל בַּת בַּתּוֹ⁶⁰, וְעַל בַּת בְּנוֹ. וְעַל בַּת אִשְׁתּוֹ, וְעַל בַּת בְּתָהּ, וְעַל בַּת בְּנָהּ⁶¹. וְעַל חֲמוֹתוֹ⁶², וְעַל אִם חֲמוֹתוֹ, וְעַל אִם חֲמִיו⁶³. וְהוּא שָׂפָא עֲלֵיהֶן בְּחַיֵּי אִשְׁתּוֹ; אֲבָל לְאַחַר מִיתַת אִשְׁתּוֹ - הָרִי הֵן בְּכַרְת בְּלֶבֶד, בְּכָלֵל הַעֲרִיּוֹת⁶⁴.

(58) כשהיא נשואה. אבל כשהיא ארוסה, הרי היא בסקילה, שסקילה חמורה משריפה, ונשואה יצאה לשריפה להחמיר עליה, ולא ארוסה, להקל עליה מסקילה לשריפה (סנה' ג, ב), וכן פסק רבינו בהל' איסורי ביאה פ"א, ה"ו; ופ"ג, ה"ג, ה. (59) מאנוסתו, שאינה בת אשתו. ואע"פ שלא נאמרה בתורה: "ערות בתך לא תגלה", מאחר שאסרה בת הבת (ויקרא יח, י) שתקה מן הבת, שהרי בת בתו אינה קרובה לו אלא מכח בתו (סנהדרין עו, א ולשון רבינו בהל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ו). (60) מאנוסתו, שאינה אשתו בקידושין. וראה בסמוך אות סא. (61) בשתייהן לא נאמרה שריפה בתורה, אלא אזהרה בלבד (ויקרא יח, י), וענשן נלמד ב"גזירה-שוה" מאשה ובתה, כמבואר באות הבאה. (62) ככתוב (שם כ, יד) "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא, באש ישרפו אותו ואתה", אמרו חכמינו (סנהדרין עה, א) "אין לי אלא אשה ואמה, בת אשה ובת בתה (יז) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה... שארה הנה זימה היא", מה להלן בתה ובת בתה ובת בנה (בכלל האזהרה), אף כאן בתה ובת בתה ובת בנה (=לענין שריפה), ומכאן אתה למד גם לענין בת בתו ובת בנו מאנוסתו שהן בשריפה, נאמר כאן (ויקרא יח, י) כי ערותך הנה, ונאמר בשאר אשתו: שארה הנה, אני למד "גזירה-שוה" "הנה-הנה", מה להלן (בשאר אשתו) "זימה"

(34) ירושלמי נזיר פ"ז, ה"א "כי קבור - זו מצוה-עשה" וכן ב"ספרי" לפסוק זה, ורבינו הביאו ב"ספר המצוות" מצוה רלא. והשווה הל' אבל פ"ב ה"א, שהקבורה בשאר מתים היא מצוה. (35) שנאמר "כי קבור תקברנו" לרבות שאר מתים (סנהדרין מו, ב). (36) שם עמ' א. וכן אם הלינו כדי לאסוף עליו עיירות להספידו או להביא לו מקוננות - אינו עובר עליו (שם מז, א).

ט. אֵין תּוֹלִין עַל אֵילָן הַמְּחַבֵּר לְקַרְקַע, אֶלְא עַל הַתְּלוּשׁ³⁷, כְּדִי שְׁלֵא יְהֵא מְחַסֵּר קְצִיצָה³⁸. שְׁהֵעֵן שְׁנַתְּלָה עֲלָיו נִקְבֵּר עֲמוֹ, שְׁלֵא יְהֵא לוֹ זְכָרוֹן רַע וְיֵאמְרוּ: זֶה הָעֵץ שְׁנַתְּלָה עֲלָיו פְּלוֹנִי³⁹. וְכֵן הָאֶבֶן שְׁנִסְקַל בָּהּ, וְהִסִּיף שְׁנִהְרַג בּוֹ הַנְּהַרְג, וְהִסּוּדְרִין שְׁחוּזְקִין בְּהֵן - הַכֹּל נִקְבְּרִים בְּתַפְּשֵׁת הַנְּהַרְג⁴⁰, אֲבָל לֹא בְּקִבְרָ עֲצָמוֹ⁴¹.

(37) והוא נעוץ בקרקע, כמבואר לעיל ה"ז. (38) והתורה אמרה: "כי קבור" - מי שאינו מחוסר אלא קבורה, יצא זה (המחומר) שמחוסר קציצה וקבורה" (שם מו, ב). ואף שגם עץ הנעוץ מחוסר תלישה, אין זה מחוסר מעשה, כקציצה מן המחומר (שם). (39) כמו שאמרו שם (נד, א) לגבי הבא על הבהמה, שגם היא נסקלת, משום "שלא תהא הבהמה עוברת בשוק, ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה". (40) בתוך ארבע אמותיו (רש"י שם מה, ב). וכן אמרו (סוטה מג, ב), "מת תופס ארבע אמות". (41) שם מה, ב וראה בירושלמי נזיר פ"ז, ה"א "כי קבור תקברנו - קבורה לו ולעצו ולאבנו".

י. כָּל הַנְּסַקְלִין שְׁבַתְּוֹרָה שְׁמוֹנָה עָשָׂר, וְאֵלוֹ הֵן: הַבָּא עַל הָאִם⁴², וְעַל אִשְׁתּוֹ אֶב, וְעַל פְּלִתוֹ⁴³, וְעַל נַעֲרָה הַמְּאָרְסָה⁴⁴, וְעַל הַיְזָכוֹר⁴⁵. וְהַשׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה⁴⁶. וְהָאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת הַבְּהֵמָה עֲלֵיהָ⁴⁷. וְהַמְּגַדֵּף⁴⁸. וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים⁴⁹. וְהַנּוֹתֵן מִזְרַעוֹ לַמִּלְחָמָה⁵⁰. וְבַעַל אוֹב. וְבַעַל יִדְעוֹנִי⁵¹. וְהַמְּסִית⁵². וְהַמְּדִיחַ⁵³. וְהַמְּכַשֵּׁף⁵⁴. וְהַמְּחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת⁵⁵. וְהַמְּקַלֵּל אָבִיו אוֹ אִמוֹ⁵⁶. וְכֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵר⁵⁷.

(42) ויקרא יח, ז "אמך היא, לא תגלה ערותה". דרשו חכמינו (סנהדרין נד, א) לרבות אמו שאינה אשת אביו (כגון אנוסה ומפותה) כאמו שהיא אשת אביו, ובאשת אביו נאמר (שם כ, יא) "ואיש אשר ישכב את אשת אביו... מות יומתו... דמיהם בס", וכל מקום שנאמר: דמיהם בס, הרי זה בסקילה, כשם שנאמר באוב וידעוני (שם כז) "מות יומתו, באבן ירגמו אותם דמיהם בס" (שם נד, א). (43) ויקרא כ, יב. (44) דברים כב, כד. (45) ויקרא כ, יג. (46) שם, טו, "ואת הבהמה תהרוגו", ונאמר במסית (דברים יג, י) "כי הרוג תהרוגנו", מה שם בסקילה, ככתוב (שם, יא) וסקלתו באבנים, אף כאן בסקילה (סנהדרין נד, ב). (47) ויקרא כ, טז, "דמיהם בס". וכבר הוכחנו באות מא, שכל מקום שנאמר: דמיהם בס, הרי זה בסקילה. (48) מברך את השם, וענשו מפורש בתורה (ויקרא כד, יד) "ורגמו אותו כל

~ יום שישי ט' שבט ~

פָּרָק שֵׁשָׁה עָשָׂר

1) ביאור מצוות הלקאת מי שמחוייב מלקות. דיני התראת ספק. המתחייב בדין גדול נפטר מדין קטן. שאין צורך בשני עדים להחזקת האיסור למלקות. סדר ההלקאה בפני בית דין.

א. כְּשֵׁם שֶׁמִצְוָה לְהַמִּית אֶת הַמְּחַיֵּב מִיָּתָה, פָּךְ מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַלְקוֹת אֶת הַמְּחַיֵּב מִלְּקוֹת. שְׁנַאֲמַר: וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהַכֹּהֵן לְפָנָיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּלְּקוֹת בְּשִׁלְשָׁה² - בְּמָקוֹם מִיָּתָה הִיא עוֹמֶדֶת³.

2) בניגוד לדיני נפשות, שהם בעשרים ושלשה, ראה לעיל פרק ה, הלכה ב, והלכה ד. 3) שהיא צריכה מומחים, עדים והתראה ודרישה וחקירה כדיני נפשות. וכן אמרו (סנהדרין י, א) "מלקות במקום מיתה עומדת" ומפרש רש"י: "כיוון דעבר על אזהרת בוראו ראוי הוא למות, ומיתה זו קנס עליו הכתוב, והרי הוא כאחת מן המיתות".

ב. מִלְּקִין בְּזִמְן הַזֶּה, כָּכָל מְקוֹם מִן הַתּוֹרָה בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה סְמוּכִין⁴, אֲבָל לֹא בְּפָנֵי הַדְּיוֹטוֹת.

4) אף על פי שאין בית המקדש קיים, בניגוד לדיני נפשות, שאין דנים אותם אלא בפני הבית, ראה לעיל פרק י"ד, הלכה י"א, ומצינו במכות טז, ב שרב יהודה חייב מלקות בזמנו לאחד שעבר על איסור תורה. 5) שנסמכו בארץ מפי חכמים מוסמכים, כמבואר לעיל פרק ד, הלכה ו, וראה לעיל פרק ה הלכה ד ובביאורנו.

ג. וְכָל מִלְּקִיּוֹת שֶׁמִּלְּקִין דִּינֵי חוּצָה לְאַרְץ בְּכָל מְקוֹם⁶, אֵינָה אֶלָּא מִפְּתַי מְרֻדוֹת⁷.

6) שאינם מוסמכים. 7) שאינה שלושים ותשע מלקות, אלא כפי ראות עיני הדיין וכפי צורך השעה (רע"ב לנזיר פרק ד, משנה ג). ובריב"ש תשובה צג כתב: מכת מרדות, היא ל"ט כשל תורה, אלא שאינן חזקות כמותן. וראה ב"מגן אברהם" לאורח חיים תצו סעיף קטן ב, שמרדות היא שלוש עשרה הכאות. מרדות - לשון מרד, שמייסרים אותו על שמרד בדברי חכמים. וראה רש"י חולין קמא, ב דיבור המתחיל: מכת מרדות.

ד. אִין אָדָם לּוֹקֵה אֶלָּא בְּעֵדִים וְהַתְּרָאָה⁸. וּבּוֹדֵקִין הַעֲדִים בְּדְרִישָׁה וּבַחֲקִירָה, פְּדִרְךָ שְׁעוֹשִׂים בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת⁹. עֵבֶר עַל לָאו שֶׁנִּתְּקַן לְעֲשֵׂה¹⁰, וְהַתְּרוּ בּוֹ וְאָמְרוּ לוֹ: אַל תַּעֲשֶׂה דָבָר זֶה, שְׂאָם תַּעֲשֶׂנוּ וְלֹא תִקְיָם עֲשֵׂה שְׁבוּ¹¹ - תִּלְקָה, וְעֵבֶר וְלֹא קִיָּם הַעֲשֵׂה - הֲרִי זֶה לּוֹקֵה¹². אָף עַל פִּי שֶׁהַתְּרָאָה בְּסִפְקָהּ הִיא¹³, שְׂאָם יִקְיָם - יִפְטֹר, הַתְּרָאָת סִפְקָהּ הַתְּרָאָה הִיא¹⁴.

8) כמבואר לעיל פרק י"א, הלכה ד, שהמלקות שווה בזה לדיני נפשות, על פי דברי התלמוד בסנהדרין לג, ב. ובכתובות לב, ב, אמרו: "כאן שלא התרו בו", כלומר, ולפיכך אינו לוקה. 9) שנאמר (ויקרא כד, כב) "משפט

עמו, אף כאן "זימה", כאילו כתוב כאן "זימה". ושוב אני למד "גזירה-שוה" "זימה-זימה" מאשה ואמה שכתוב בה: "זימה היא, באש ישרפו" מה להלן שריפה, אף כאן שריפה (שם עה, א ועמ"ב). 63) ככתוב (ויקרא כ, יד) "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה... באש ישרפו אותו ואתהן", אמרו חכמינו (סנהדרין עה, ב) "מנין לעשות שלשה דורות למעלה (=למעלה מאשתו, כגון אם חמיו שהיא דור שלישי לאשתו, וכן אם חמותו) כשלשה דורות למטה (כבת בתה ובת בנה המפורשים בתורה, ויקרא יח, יז), נאמר למטה: זימה, ונאמר למעלה: זימה, מה למטה שלשה דורות, אף למעלה שלשה דורות". 64) שם עו, ב נאמר: "באש ישרפו אותו ואתהן" אתהן - שתייהן משמע, והרי אשתו אינה נשרפת? אלא לומר לך, כששתייהן קיימות. כלומר, אם אשתו חיה - תישרף חמותו, ואם לאו - אין כאן עונש שריפה. וכדברי רבי עקיבא שם. ואע"פ שאמרו שם "איסורא בעלמא", סובר רבינו שזהו איסור כרת. ולגבי שריפה שהיא בידי אדם, קורא לכרת: איסורא בעלמא, שאין בה מיתת בית-דין אלא עונש מן השמים בלבד. השווה ה' איסורי ביאה פ"ב, ה"ח ובמגיד-משנה שם. והמאירי לסנהדרין שם מביא ראיה מסגנון התלמוד (קידושין סב, א) שאמרו שם: "אם שכב איש אותך - לא הנקי ולא הנקי, אלא איסורא בעלמא" - הרי שבאשת איש, קראו לאיסור כרת שבה "איסורא בעלמא". וכל אלו הנשרפים - מנויים במשנה סנהדרין עה, א.

יב. הַנְּהַרְגִין⁶⁵ שְׁנֵים: הַרוּצֵחַ⁶⁶ וְהַנְּדָח⁶⁷.

65) בסיף. 66) שנאמר בו "נקום ינקם" (שמות כא, כ) "נקימה זו איני יודע מה היא, כשהוא אומר (ויקרא כו, כה), 'והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית' - הוי אומר נקימה, זו סיוף" (שם נב, ב). 67) ולשון המשנה שם עו, ב "הרוצח ואנשי עיר הנדחת", וסיף מפורש בהם בתורה (דברים יג, טז) "הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב".

יג. הַנְּחַנְקִין שְׁשָׁה, וְאֵלוֹ הֵן: הַכָּא עַל אֶשֶׁת אִישׁ. הַחוּבֵל בְּאֶבְרֵי אוֹ פְּאֵמָה⁶⁸. וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וְזָקֵן מִמְּרָא⁶⁹. וְנִבְיָא הַשְּׂקָר⁷⁰. וְהַמְתַּנְבֵּא בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה⁷¹. נִמְצְאוּ כָּל הַרוּגֵי בֵּית דִּין שְׁשָׁה וְשִׁלְשִׁים⁷².

68) שעשה בהם חבורה, ראה לקמן ה' ממרים פ"ה, ה"ה. 69) שמסרב על דברי בית-דין הגדול, ומורה לעשות כנגדם. 70) מתנבא על מה שלא שמע, וראה ה' ע"ז פ"ה, ה"ח. 71) שאומר: אמרה ע"ז. אפילו כיוון את ההלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור (משנה בסנהדרין פט, א). וראה בה' ע"ז פ"ה, ה"ו. ובכולם נאמר בתורה "יומת" או "ומת", וכלל הוא: "כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק" (שם פד, ב). והשווה לעיל פ"ד, ה"א "ומפי משה רבינו למדו שכל מיתה... היא חנק" ובביאורנו שם. וכל אלו הנחנקים - מנויים במשנה, שם פד, ב. 72) רמז לדבר (תהלים ז, יח): "ול'ו' הכין כלי מות" (תפארת ישראל בסוף מס' סנהדרין, "סוגר העונשים", אות א). וב"קריית ספר" נותן בהם סימן: "חיוב". ח"י נסקלים; י' נשרפים; ו' נחנקים; ב' נהרגים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"לא תזרע כרמך כלאיים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע", כלומר, פן תתרחק ותאסור שניהם (לשון רבינו בהלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה ו), והאוכלם לוקה, כמבואר בבבאורנו לקמן פרק י"ט, הלכה ד לאוו צו. (21) ואסורות לכהן. (22) בכתב יד תימן: שהותרה בו. (23) שכן אמרו (גיטין ב, ב) "עד אחד נאמן באיסורין" (כסף משנה). ומפורש הוא בירושלמי סוטה פרק ו, הלכה ב "אמר לו אחד חלב הוא, והתרו בו שניים, לוקה, ועיקר עדותו לא בעד אחד הוא!" והשווה הלכות שגגות פרק ג, הלכה ב. (24) העובר. (25) בכתב יד תימן: זה אינו חלב. כלומר, אין זה חלב אלא שומן ומותר. (26) וכן אמרו (קידושין סו, ב): אם הוא מכחישו כלום הוא נאמן?

ז. שתק בעת שהעיד העד האחד בקביעות האסור, ואחר שעבר והתרו בו טען להכחיש העד - אין שומעין לו, אלא לוקה.²⁷

(27) שם סה, ב "אמר לו עד אחד נטמאו שהרותיך והלה שותק נאמן". וסובר רבינו, שאפילו הכחישו אחרי כן, נאמן העד, שאם לא הכחישו כלל אין בזה כל חידוש (כסף משנה). ומדברי רבינו יש לדייק, שאם הכחישו קודם שעבר אפילו שתק בתחילה, הכחשתו מועילה ואינו לוקה (שם).

ח. פיצד מלקין אותו? פופת²⁸ שתי ידיו על העמוד²⁹ אילף ואילף, ותזנן³⁰ הכנסת אוהז בבגדיו³¹. אם נקרעו - נקרעו, ואם נפרמו³² - נפרמו. עד שהוא מגלה את לבו. שאינו מכהו על פסותו, שנאמר: והכהו - ולא לכסותו³³. והאבן נתונה מאחוריו³⁴, שהחזן המכה עומד עליה³⁵. ורצועה של עגל בידו, כפולה לשנים ושנים³⁶ לארבעה. ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה³⁷. ורחב הרצועה טפח, וארפה פדי שתהא מגעת עד פי פרסו³⁸. ויד³⁹ של רצועות שאוהז בה ארפה טפח⁴⁰.

(28) קושר. (29) עץ נעוץ בקרקע וגבוה כשתי אמות, והלוקה כפוף ומוטה עליו, כאדם הנסמך על בריח דלת (מכות כב, ב ובפירוש ריב"ן שם). (30) השמש, מלשון חוזה, שהוא רואה כל צרכי העיר. (31) בבית הצוואר. (32) נקרעו חוטי התפירה (שם). והרע"ב לסוטה פרק א, משנה ה מפרש: פרימה - מן הצדדים; קריעה - באורך. (33) ספרי שם אות רפו. (34) של הלוקה. (35) שתבוא ההכאה מלמעלה בכח. (36) כלומר, עוד רצועה אחת כפולה לשתיים והן שתי רצועות שהן ארבע (מכות כב, ב ובריב"ן שם). ובירושלמי (הובא בתוספות יום טוב שם) דרשו: והפילו השופט - אל תקרא והפילו, אלא והכפילו. וראה בגמרא שם כג, א. (37) כלומר, ברצועה. וכפירוש הריב"ן שם: כשמגביה ידו ומוריד, עולות הרצועות ויורדות. פירוש שני, כן דרך תפירת הרצועה, תוחב ראש רצועה בנקב (= של הידית) כנגד מטה, וחוזר ותוחב בנקב שני דרך מעלה, ונראה כמעלה ומוריד (שם). ובגמרא שם כג, א רמזו טעם לרצועה של עגל וחמור, משום שנאמר (ישעיה א, ג) "ידע שור קוניהו, וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע" וגו' - אמר

אחד יהיה לכם" - מכאן שכל הדינים צריכים דרישה וחקירה (סנהדרין לב, א), והשווה הלכות עדות פרק ג, הלכה ב. (10) שאמרה תורה אם עברת על הלאו, קיים העשה והיפטר, כגון "לא תיקח האם על הבנים" (דברים כב, ו) ואם לקחת: "שלח תשלח את האם" (שם ז). (11) כגון, שתמות האם ולא תוכל לקיים בה: "שלח תשלח". וכל שכן, אם שחט בעצמו האם, שביטל העשה בידו. (12) מכות תט, ב וכגירסת הרי"ף שם: בדברי רבי יוחנן "קיימו (את העשה) פטור; לא קיימו חייב, כלומר, אף על פי שלא ביטל העשה, כיוון שלא קיימו, לוקה על הלא תעשה", ולפיכך, כל שמתה האם או ברה מידו, לוקה. (13) בשעה שעבר על הלאו, והתרו בו, אין הדבר ידוע אם קיים העשה או לא קיים. (14) מכות שם, וראה בר"ן לחולין קמא, את הפירוש שמביא בשם "אחרים" (כסף משנה). וכתב הרדב"ז, אף על פי שבכל מקום אין לוקים על התראת ספק, כאן שונה, שבשעה שעבר על הלאו, הרי זה וודאי עבר, והספק אינו אלא ביחס לתיקון העשה, שמא קיימה, וכל שלא קיים העשה הרי זה לוקה על הלאו, שלגביו הוא מותר וודאי. והשווה הלכות שבועות פרק ה, הלכה ב ובבבאורנו שם. וראה ב"נודע ביהודה" מה"ת לאבן העזר עז, שלא נתכווין רבינו לפסוק התראת ספק - שמה התראה, אלא בדיני מלקות, אבל בדיני נפשות - אינה התראה. תדע, שהרי לעיל פרק י"ב כשדן רבינו על התראה בדיני נפשות לא הזכיר כלום מדיני התראת ספק.

ה. עבר עברה שיש בה מלקות ומיתת בית דין פאחת, כגון ששחט אותו ואת בנו לעבודה זרה: ¹⁵ אם התרו בו למיתה - סוקלין אותו ואינו לוקה, שהרי נתתיב בדין גדול מזה¹⁶; ואם התרו בו למלקות בלבד - לוקה¹⁷.

(15) שחייב מיתה משום עובר עבודה זרה, ומלקות משום איסור אותו ואת בנו, ראה ויקרא כב, כח. (16) והתורה אמרה (דברים כה, ב) "והיכהו לפניו כדי רשתו" - משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות (מכות יג, ב). (17) שהרי לא יומת, ולא ייענש אלא על רשעה אחת (חולין פא, ב), והשווה הלכות שחיטה פרק י"ב, הלכה ז.

ו. אינו צריך שני עדים למלקות אלא בשעת מעשה¹⁸; אבל האסור עצמו - פצע אחד יחזק. פיצד? אמר עד אחד: חלב פליות הוא זה¹⁹, פלאי הפרם²⁰ הם פרות אלו, גרושה או זונה אשה זו²¹, ואכל או פעל בעדים אחר שהתרו בו²² - הרי זה לוקה, אף על פי שעקר האסור בעד אחד²³. במה דברים אמורים? שלא הכחישו²⁴ העד בעת שקבע האסור; אבל אם אמר: אינו חלב זה²⁵, וזו אינה גרושה, ואכל או פעל אחר שהכחיש - אינו לוקה, עד שיקבעו האסור שני עדים²⁶.

(18) בשעת העבירה. (19) והרי זה חלב, שאסרתו תורה (ויקרא ג, יז) ולוקים עליו. (20) מין ממיני התבואה שנזרע עם הגפן ושניהם אסורים באכילה, שנאמר (דברים כב, ט)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ויקרא יט, כ) - תהא בקריאה. והכוונה לקריאת הפסוקים שלפניו. (50) מכות שם.

יב. מֵת תַּחַת יָדוֹ - פְּטוּרוֹ⁵¹. וְאִם הוֹסִיף רְצוּעָה אַחַת עַל הָאֵמֶד⁵² וְמֵת - הָרִי הַחֲזָן גּוֹלָה⁵³. וְאִם לֹא מֵת - הָרִי הַחֲזָן עֵבֶר עַל מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: לֹא יוֹסִיף⁵⁴. וְהוּא הָדִין לְכָל מִפְּהָ אֶת חֲבֵרוֹ, שֶׁהוּא פֹלֵא תַעֲשֶׂה. וְמָה אִם זֶה, שְׁנֵתְנָה תוֹרָה רְשׁוֹת לְהַפְתּוֹ, צָוָה הַכְּתוּב שֶׁלֹּא לְהַפְתּוֹ עַל רִשְׁעוֹ⁵⁵; קָל וְחֹמֶר לְשֹׂאֵר כָּל הָאָדָם⁵⁶. לְפִיכָךְ, כָּל הַמִּפְּהָ אֶת חֲבֵרוֹ, אֶפְלוּ הִפְּהָ עֵבֶד, הַפָּאָה שְׂאִין בָּהּ שְׁוֵה פְרוּטָה - לוֹקָה⁵⁷. אָבָל אִם יֵשׁ בָּהּ שְׁוֵה פְרוּטָה⁵⁸, הוֹאִיל וְהוּא חֵיב לְשֵׁלֶם מְמוֹן - אִין אָדָם מְשֵׁלֶם לוֹקָה⁵⁹, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ בְּכֻמָּה מְקוּמוֹת⁶⁰.

(51) שם כב, ב. והטעם מבואר שם ח, א, שנאמר (דברים יט, ה): "ואשר יבוא את רעהו ביער לחטוב עצים" וגו' - מה חטיבת עצים רשות (=אם רצה בא וחוטב, ואם לא רצה אינו בא), יצא... הרב הרודה את תלמידו ושליח בית דין" המלקה ארבעים למחוייב מלקות. (52) שאמדוהו הדיינים, ראה לקמן פרק י"ז, הלכה ב. (53) לערי מקלט כדין כל רוצח נפש בשגגה, שהרי טעה חזן זה במניינו ושגג (מכות שם). (54) ספרי, הובא במכות כג, א. (55) בכתיב יד תימן: יתר על רשעו. (56) סנהדרין פה, א, וראה שם נח, ב "המגביה ידו על חבירו אף על פי שלא היכהו נקרא רשע", והשווה הלכות חובל ומזיק פרק ה, הלכה א"ב. (57) מכות ה, ב "ישראל גולה ולוקה על ידי עבד", והעמידה שם, כגון שהיכהו הכאה שאין בה שווה פרוטה. ומפרש רש"י: לוקה, משום "לא יוסיף - פן יוסיף". (58) כגון, תשלומי דמי ריפוי או צער. (59) כלל הוא, שמשלם ממון ואינו לוקה (כתובות לב, ב) שנאמר (ויקרא כד, יט) "כאשר עשה כן ייעשה לו... כן ייתן בו" - דבר שיש בו נתינה, וזה ממון. (60) הלכות חובל ומזיק פרק ד, הלכה ט; ובהלכות נערה פרק א, הלכה י"א. וראה לקמן הלכות עדות פרק י"ח, הלכה א. והטעם שאין לוקה ומשלם, משום שנאמר: כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו, משום שתי רשעיות (כתובות לז, א).

פֶּרֶק שְׁבַעָה עֶשְׂרִי

1) שאין מלקים את החוטא אלא לפי כוחו ובריאותו. המחוייב מלקיות הרבה כיצד אומדים אותו. הנפטרים ממלקות באמצע הלקאתם, מי אינו חוזר לשררתו אחרי הלקאתו.

א. בַּיֵצֵד מְלָקִין אֶת הַמְּחֵיב מִלְּקוֹת? כְּפִי כְּחוֹ. שְׁנֵאמַר: כְּדִי רִשְׁעוֹ בְּמִסְפָּר³. וְזֶה שְׁנֵאמַר: אַרְבַּעִים - שְׂאִין מוֹסִיפִין עַל הָאֲרַבְעִים, אֶפְלוּ הִיָּה חֲזַק וּבְרִיא כְּשִׁמְשׁוֹן. אָבָל פּוֹחֲחִין לְחַלְשׁ; שְׂאִם יָפָה לְחַלְשׁ מִפְּהָ רְבָה⁴ - בְּנֻדָּא הוּא מֵת⁵. לְפִיכָךְ⁶ אָמְרוּ חֻכְמִים⁷: שְׂאֶפְלוּ הַבְּרִיא בְּיֹתֵר מִפִּין אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים

הקדוש-ברוך-הוא יבוא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר בעליו. ורבינו בפירושו למשנה שם אומר: "שתי הרצועות של החמור, לפי שעשה מעשה הבהמות ייענש בעוורותיהן" וכו'. ותיקנו עגל במקום שור כי של עגל רך ונכפף יפה סביב גבו. (38) ומטעם זה אמרו בגמרא שם, צריך שיהיה בידית של הרצועה נקב והחזן המלקה יוכל להאריך ולקצר הרצועה כרצונו, שאין מכים אלא ברצועה שראשה מגעת על פי כרסו, שהוא טבורו (רע"ב שם). (39) הידית. (40) משנה שם כב, ב.

ט. הָאִישׁ הַמִּפְּהָ צָרִיף לְהִיֹּת יֹתֵר בְּדַעְיָה⁴¹ וְחֹסֵר בְּכַח⁴². וּמַגְבִּיָּה אֶת הָרְצוּעוֹת בְּשִׁתֵּי יָדָיו, וּמִפְּהָ בְּיָדוֹ אַחַת בְּכָל כְּחוֹ⁴³. וּמְלַקְהוּ שְׁלִישׁ מְלַפְנָיו [עַל חֲזוּהוֹ⁴⁴] בֵּין דְּדָיו, וְשְׁנֵי שְׁלִישִׁים מְאָחֲרָיו: שְׁלִישׁ עַל פְּתָף זֶה, וְשְׁלִישׁ עַל פְּתָף זֶה⁴⁵.

(41) משכיל במדע. (42) שם כג, א וכפירוש המשנה לרבינו שם, "אדם משכיל ממוצע בכוחו, לא יהיה איש מתעורר ולא משתגע שיכה מכת נקמה באיש ההוא". (43) שבשתי ידיו כאחת לא יוכל להכות בכל כוחו (שם כג, א). והשווה לעיל פרק ט"ו, הלכה א. (44) בדפוס רומי ר"מ וכן בכתיב יד תימן תיבות אלו אינן. (45) שפ כג, א, שנאמר (דברים כה, ב) "והיכהו לפניו כדי רשעתו במספר - רשעה אחת מלפניו; שתי רשעיות מאחוריו". ומפרש ב"תורה תמימה" כדי רשעתו - משמעה רשעה אחת, שהיא מכה אחת, ושוב כתוב: במספר, ואין מספר פחות משניים, מכאן, שלפניו - הכאה אחת; ולאחוריו - שתיים.

י. הַמִּפְּהָ אֵינוֹ עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב, אֶלָּא מֵטָה. שְׁנֵאמַר: וְהַפִּילוֹ הַשֶּׁפֶט⁴⁶ וְהִפְּהוּ לְפָנָיו - שֶׁהוּא עֵינָיו שָׁל שׁוֹפֵט בּוֹ, לֹא שֶׁהִיָּה מִבֵּיט בְּדָבָר אַחֵר וּמַפְּהוֹ⁴⁷. מִפָּאן, שְׂאִין מִכִּים שְׁנַיִם כְּאַחַד⁴⁸.

(46) משנה מכות כב, ב, ואין לפרשו כפשוטו שיפילהו לארץ, שכבר נתבאר בהלכה הקודמת, שצריך להלקותו שליש מלפניו, וזה לא ייתכן אלא כשהוא מוטה וכפוף על העמוד (תורה תמימה). (47) ספרי פרשת תצא אות רפו. והטעם, כדי שלא יוסיף להכותו וימות (רבינו הלל שם). (48) שאז אין השופט יכול לרכוז את כל ראייתו בכל אחד מהם. ובכתיב יד התימנים הנוסח: "והיכהו - מכאן שאין מלקים שניים ואמנם בספרי שם דורשו מ"יכנו" - אין מלקים שניים כאחד.

יא. הַגְּדוֹל שְׁבַדְיָנִים קוֹרָא כָּל זְמַן שְׁוֵה לוֹקָה: אִם לֹא תִשְׁמַר לְעֵשׂוֹת, וְהַפְּלָא יִי אֶת מַכְתָּף. וּמַתְּכָן שְׁיִגְמֹר הַפְּסוּקִים עִם הַמְּלַקְיֹת⁴⁹. וְאִם לֹא גָמַר - חוֹזֵר לְתַחֲלַת הַמִּקְרָא, וְקוֹרָא וְחוֹזֵר וְקוֹרָא עַד שֶׁתִּגְמֹר כָּל הַהַפָּאָה. וְהַשְּׁנֵי שְׁבַדְיָנִים מוֹנְהָ, וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר לְחֲזָן: הִפְּהָ! כָּל זְמַן שְׁמַפְּהָ - עַל פִּיו הוּא מִפְּהָ⁵⁰.

(49) מכות כג, א. ובכריתות יא, א שנינו: "בקורת תהיה"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְתִשַׁע; וְשָׂאֵם יוֹסִיף לוֹ אַחַת, נִמְצָא שְׂלֵא הִבְהוּ אֵלָא אַרְבַּעִים הָרְאוּיֹת לוֹ⁸¹.
וְאַחַר שְׂלֵקָה רְאוּהוּ חֲזָק וְיָכוֹל לְקַבֵּל יוֹתֵר - הָרִי זֶה פְּטוּר, וְאֵינּוּ לֹקֵה יוֹתֵר עַל הָאֲמִדָּה¹².

9) לשלשה חלקים, שלישי מלפניו, ושני שלישים מאחוריו, כמבואר לעיל פט"ז, ה"ט (מכות כב, א), וראה ברש"י לסנהדרין י, א. 10) סנהדרין שם, כי אין להלקות יותר מכפי כוחו, שמה ימות בה. נמצא חסך המחוייב שתי מלקיות. 11) ואין אומרים ילקה לאחר זמן כשיתחזק, אלא מכיון שנתבזה בבית-דין ולקה קצת - די בזה (מכות כב, ב וברש"י). אבל אם עדיין לא לקה כלום, ימתין עד שיבריא וילקה כל הארבעים כפי שאמדהו ותחילה (כסף-משנה). וראה בסמוך ה"ג. 12) מכיון שלקה, כבר נתבזה בבית-דין ונתכפר לו ואין לחייבו לפי אומד חדש (מכות שם).

ג. אֲמִדוּהוּ הַיּוֹם שְׂלֵקָה שְׁתֵּים עָשָׂר¹³, וְלֹא הִלְקוּהוּ עַד לְמָחָר, וְהָרִי הוּא לְמָחָר יָכוֹל לְקַבֵּל שְׁמוֹנֶה עָשָׂר - אֵינּוּ לֹקֵה אֵלָא שְׁתֵּים עָשָׂר¹⁴. אֲמִדוּהוּ שְׂלֵקָה לְמָחָר שְׁתֵּים עָשָׂר, וְלֹא לָקֵה עַד יוֹם שְׁלִישִׁי, וְהָרִי הוּא חֲזָק לְקַבֵּל שְׁמוֹנֶה עָשָׂר - לֹקֵה שְׁמוֹנֶה עָשָׂר; שְׁהָרִי בְּשַׁעַת הָאֲמִדָּה לֹא אֲמִדוּהוּ לְלִקוֹת אֵלָא לְאַחַר זְמַן¹⁵. וְכֵן כָּל פְּיֻצָּא בְּזָדָה¹⁶.

13) היום. 14) אפילו כשעדיין לא לקה כלום, מכיון שהאומד הראשון היה לאותו יום, הרי זה כאילו לקה כבר, ואין לבטל את האומד הקודם (שם בברייתא). 15) והרי הוא כמי שאינו. ואם עדיין לא לקה, הולכים בו אחרי האומד השני בין להקל בין להחמיר. ולפי זה, מה שמצריך רבינו בהלכה הקודמת "משתחיל ללקות ראוהו חלש" - הכוונה כשאמדהו ללקות למחר, אבל אמדהו שילקה היום, אפילו עדיין לא לקה, הרי זה כאילו "התחיל ללקות", ומכיון שהוא חלש, הרי זה פטור. והרי זה כאילו התחילו להלקותו מאתמול, ואמרו אינו יכול לקבל עוד (כסף-משנה). וכשאמדהו ללקות למחר ולא לקה, וביום השני הרי הוא חזק לקבל י"ח, ג"כ לוקה שמונה-עשרה, שהרי הוברר שהאומד הראשון היה בטעות, ורבינו משמיענו שאפילו לא התחזק אלא ביום השלישי, ויש להניח שהאומד הראשון לא היה מוטעה, הרי הוא כמי שאינו, והולכים רק אחרי האומד האחרון. 16) בכל המספרים שהם, הולכים אחרי האומד האחרון אפילו להחמיר, וכל-שכן להקל.

ד. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִלְּקִיּוֹת הִרְבָּה¹⁷, בֵּין עַל עֲבֻרוֹת הִרְבָּה בֵּין עַל מַעֲשֵׂה אַחַד שֶׁחִיָּב עָלָיו מִלְּקִיּוֹת הִרְבָּה: אִם אֲמִדוּהוּ אֲמִד אַחַד¹⁸ - לֹקֵה וּפְטוּר; וְאִם לֹא - לֹקֵה וּמִתְרַפֵּא, וְחֹזֵר וְלֹקֵה¹⁹. בְּצֵד? נִתְחַיֵּב שְׁתֵּי מִלְּקִיּוֹת, וְאֲמִדוּ שְׂיָכוֹל הוּא לְקַבֵּל אַרְבַּעִים וְחָמֵשׁ - בֵּין שְׂלֵקָה אַרְבַּעִים וְחָמֵשׁ נְפֻטָר²⁰. אֲבָל אִם אֲמִדוּהוּ לְמִלְּקוֹת אַחַת, וְהִבְהוּ שְׂלֵשׁ אוֹ תִשַׁע אוֹ שְׁלֹשִׁים כְּמוֹ הָאֲמִדָּה²¹ - הָרִי זֶה

~ נקודות משיחות קודש ~

"לְפִיכָּה אֲמָרוּ חֲכָמִים: שְׂאֵפְלוּ תְּבִירָא בְּיוֹתֵר מִכֵּן אוֹתוֹ שְׁלִישִׁים וְתִשַׁע".

מהלכה זו רואים עד כמה יש לרבנן "בעלות" על התורה כביכול, ועד שיכולים לשנות ממה שכתוב, כי בתורה נאמר "ארבעים יכנו", וחכמים תיקנו שלושים ותשע. על כך אומרת הגמרא (מכות כב:) כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר-תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה, דאילו בספר-תורה כתיב ארבעים יכנו, ואתו רבנן - בצרו (הפחיתו) חדא".

דוגמא נוספת לכך אנו מוצאים בירושלמי שאומר על הפסוק "לא-ל גומר עלי כו'" שעל-ידי פסק בית-דין בקידוש החודש ועיבור השנה, נשתנה הטבע והמציאות של העולם.

הכח לשנות אינו רק בעניינים של "סור מרע", שם יש כח לחכמים להפחית את יסוריו של יהודי, אלא גם בענייני "עשה טוב" יש לרבותינו כח להוריד השפעה מלמעלה בריבוי טוב מופלג המבטל את כל המדידות, ואפילו את מדידות הברכה שבתורה.

(לקו"ש חלק ה' עמוד 128 הערה 31
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

2) כפי שהוא יכול לקבל - בהתאם לבריאותו. 3) "שלא ילקה בלא שיעור, אלא במנין ידוע כפי מה שיוכל לסבול" (לשון רבינו בפירושו למשנה, מכות כב, א). וזה בהסתמך על לשון הפסוק: "רשעתו במספר", ולא נאמר: "ארבעים במספר" (שם). 4) למעלה מכוחו. 5) והתורה אמרה (שם, ג) "ונקלה אחיך לעיניך", אחר שלקה - ישאר אחיך חי לעיניך (סנהדרין י, ב). 6) הואיל ואסור להוסיף על הארבעים אפילו כשהוא בריא. 7) מכות כב, א. 8) ואמרו שם עמ' ב: כמה טפשים הם האנשים שקמים מפני ספר-תורה, ואינם עומדים מפני אדם גדול. שבספר-תורה כתוב: "ארבעים יכנו", ובאו החכמים וחסירו אחת. ובמדרש תנחומא פ' קרח, אות יב, אמרו: "ארבעים יכנו... כנגד ארבעים קללות שנתקללו נחש וחוה ואדם ואדמה. ופחתו חכמים אחת, משום לא יוסיף".

ב. כְּשֶׁאֲמִדִּין אֶת הַחוּטָא כְּמָה הוּא יָכוֹל לְקַבֵּל, אֵין אֲוִמְדִין אֵלָא בְּמִכּוֹת הָרְאוּיֹת לְהַשְׁתַּלֵּשׁ⁹. אֲמִדוּהוּ שְׂיָכוֹל לְקַבֵּל עָשָׂרִים - אֵין אֲוִמְרִין: יִלְקֵה עָשָׂרִים וְאַחַת כְּדִי שְׂהִיּוּ יָכוֹלִין לְהַשְׁתַּלֵּשׁ, אֵלָא יִלְקֵה שְׁמוֹנֶה עָשָׂר¹⁰. אֲמִדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבַּעִים, וּמִשְׁהִתְחִיל לְלִקוֹת רְאוּהוּ חֲלֵשׁ, וְאָמְרוּ: אֵינּוּ יָכוֹל לְקַבֵּל יוֹתֵר עַל אֵלוֹ תִשַׁע אוֹ הַשְׁתֵּים עָשָׂר שְׂלֵקָה - הָרִי זֶה פְּטוּר¹¹. אֲמִדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁתֵּים עָשָׂר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

31) באומד אחד, כלעיל ה"ד. 32) אפילו כשנתקלקל בראשונה פטור אף מהשניה, כיון שהן באומד אחד, הרי נתקיים בו: "ונקלה אחיך לעיניך" (מכות כג, א). 33) של עגל, שמלקים בה. כלעיל פט"ז, ה"ח. 34) שכבר "נקלה לעיניך" ונפטר. 35) (מכות שם) שעדיין לא התחיל בו, ואין הפסקת הרצועה פוטרת אלא אחרי ההתחלה.

ו. כפתיחה על העמוד ללקות, וכתרת את המיתרים³⁶ וברח - פטור³⁷, ואין מחזירין אותו.

36) החבלים. 37) שנתבזה בכריחתו, ואנו קוראים בו: "ונקלה אחיך לעיניך" (שם), וכן בשבועת כח, א. וכתב ב"הגהות מיימוניות": "מעשה באחד שישב לארץ ללקות בבית הכנסת, ולא בא הממונה להלקותו ופטרו רבינו, כיון שלא הורגלו בכפיתה", כלומר: הרי זה ככפתוהו וברח, שהרי נתבזה, והממונה לא בא, ומה יש לו לעשות עוד.

ז. פל מי שחטא ולקה - חוזר לכשרותו. שגאמר: ונקלה אחיך³⁸ לעיניך - פיון שלקה הרי הוא אחיך. אף פל מחיבי פרת שלקו - נפטרו מידי פרימתן³⁹.

38) 'ספרי' כ"תצא אות רפו: "כל היום קורא אותו הכתוב רשע, שנאמר: והיה אם בן הכות הרשע, אבל כשלקה, הכתוב קוראו אחיך, שנאמר: ונקלה אחיך". והשוה הל' עדות פ"ב, ה"ד: "כל מי שנתחייב מלקות - בין שעשה תשובה, בין שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו" וראה בבאורנו שם. ונראה שגם אם לקה יש לו לחזור בתשובה, שמלקות בלא תשובה אינה מכשירתו עדיין, שכן הם דברי רבינו בהל' טוען ונטען פ"ב, ה"י: "אם היו עליו עדים שלקה ועשה תשובה - יחזור לכשרותו בין לעדות בין לשבועה", וראה רדב"ז בהל' עדות שם. 39) משנה, במכות כג, א. וכפירוש רבינו שם: "המלקות עם התשובה יכפרו הכרת". וראה לקמן פ"ח, ה"א ובבאורנו שם.

ח. פהן גדול שחטא - לוקה בשלשה⁴⁰, פשאר פל העם⁴¹, וחוזר לגדלתו⁴².

40) דיינים, בניגוד לדיני נפשות שאין דנים אותו אלא בבית-דין הגדול, כלעיל פ"ה, ה"א. 41) כמבואר שם, ה"ד. וכן אמרו (סנהדרין יח, ב) "אם עבר על 'עשה' ועל 'לא תעשה' הרי הוא כהדיט לכל דבריו" - ומפרש רש"י: לידון בשלשה. ובירושלמי סנהדרין פ"ב, ה"א אמרו: מלקים אותו בשלשה, אם תאמר בעשרים ושלשה, נמצאת עלייתו ירידתו. שמתבזה הוא בפני רבים, ואין זו עליה לו אלא ירידה. 42) ירושלמי שם. שנאמר (ויקרא כא, יב) "כי נור שמן משחת אלקיו... אני ה' - מה אני בקדושתו, אף אהרן בקדושתו".

ט. אבל ראש הישיבה⁴³ שחטא - מלקין אותו⁴⁴, ואינו חוזר לשפרותו⁴⁵. גם אינו חוזר להיות פאחד משאר הסנהדרין, שפמלין בקדש ולא מוידנין⁴⁶.

43) זהו נשיא הסנהדרין, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג. 44) בבית-דין של שלשה (שם). 45) להיות ראש

מתרפא, וחוזרין ואומדין אותו למלקות שניה²², עד שילקה לכל מלקיות שהוא חייב בהן.

17) כגון שחרש בשור ובחמור, ובחרישתו מחפה חיטה ושעורה וחרצן בעפר, נמצא עובר משום "לא תחרוש בשור ובחמור", ומשום "לא תזרע כרמך כלאים". 18) לשני הלאים כאחד. 19) משנה, במכות כב, ב. 20) של"ט מלקיות הן לעבירה אחת, והשש הנוספות הן לעבירה השניה. ובגמרא שם, אמרו כן לגבי מספר מ"ב, ל"ט - לעבירה אחת, והשלש הנוספות - לשניה, אולם רבינו נאמן לשיטתו לעיל ה"א, שמן התורה עליו ללקות ארבעים, והחכמים פיתחו אחת משום "פן יוסיף". וכל זה יוצדק כשלא לקה אלא מלקות אחת, אבל כשנתחייב שתיים וילקוהו מ"ב, אזי כל הארבעים ההכאות יתייחסו למלקות הראשונה, ולא נשארו אלא שתיים, ואין זה אומד כלל, שהרי אינו ראוי להשתלש, ועל כרחו ילקה ויתרפא, ויחזור וילקה שנית. שכלל הוא, כל שאינו יכול ללקות שלש הכאות, אינו בר מלקות עכשיו על העבירה השניה. וכן אם אמדוהו לקבל מ"ג אינו לוקה שתיים, שהרי מספר זה אינו ראוי להשתלש, ואין זה אומד, ולפיכך לא יתכן דין זה אלא כשאמדוהו למ"ה, ל"ט - לראשונה, ושש - לשניה, והכל ניתן להשתלש (אור שמח). 21) כפי האומד. 22) כל שלא לקה יותר מל"ט בבת אחת, נחשב הכל למלקות אחת.

ה. מי שגאמדוהו, וכשהתחיל ללקות נתקלקל²³ מפח ההפאה, בין ברעי²⁴ בין במימי רגלים - אין מפין אותו יותר. שגאמר: ונקלה אחיך לעיניך - פיון שנקלה²⁵ פטור²⁶. אבל אם נתקלקל מן הפחד מקדם ההפאה, אפלו נתקלקל משפיצא מבית דין ללקות²⁷, ואפלו מבערב²⁸ - הרי זה לוקה פל האמד שגאמדוהו. אמדוהו²⁹ לשתי מלקיות³⁰, ולקה³¹ ונתקלקל, בין בראשונה בין בשניה - פטור³². נפסקה הרצועה³³ בשניה - פוטרין אותו³⁴; נפסקה בראשונה - נפטר ממלקות ראשונה, ולוקה האמד השני³⁵.

23) לשון זלזול, כלשון הכתוב "ונקלה אחיך". 24) שהוציא ריעי. 25) שנתבזה. 26) משנה, במכות כב, ב. 27) אין אומרים הרי זה כאילו נתקלקל בשעת ההלקאה ויפטר, שהתורה אמרה: "והכה... ונקלה", ולא שנקלה לפני ההכאה (שם כג, א). 28) אור ליום הלקאתו, אין אומרים אדם חלש הוא זה ובוודאי לא יוכל לסבול את האומד שבית-דין אמדוהו. 29) כי פחד לחוד, וחולשת הגוף לחוד. יש אדם חזק ובריא ומחמת הפחד מתקלקל, ויש שהוא חלש בגופו ואינו מפחד ולא יתקלקל (רדב"ז). ולדעת הלחם-משנה, נתכוון רבינו לומר "אפילו מבערב" שהוא לילה, ואין ראוי ללקותו אלא למחר, ובכל זאת נכנס בו פחד גדול ונתקלקל, אין אומרים בוודאי יתקלקל בשעת הכאה יותר ויותר, ונפטרונו. וזהו מה שאמרו בגמרא שם: "ולא עוד אלא אפילו קלה (=נתבזה) בתחילה". הכוונה ליום אחד לפני ההכאה. 30) על שתי עבירות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלוכב כלאים". (9) שטוען דברים, והולך מזה לזה (הל' דעות פ"ז, ה"ב). (10) דיין השומע אחד מבעלי-הדין שלא בפני בעל-דינו חבירו (ראה לקמן פכ"א, ה"ז). (11) מכות טז, א, והטעם מבוואר שם יג, ב שעונש מלקות נסמך אל לא-תעשה של "חסום שור בדישו" (ראה דברים כה, ד) - לומר לך: כל לאו שאין בו מעשה ואינו דומה ל"חסום שור" - אינו לוקה. וראוי להעיר, שעל הלאו של "לא תשא שמע שוא" ממילא אינו לוקה, שהרי הוא כולל ענינים הרבה (ראה לקמן פכ"א, ה"ז), ואין לוקים על "לאו שבכללות", כמבוואר בסמוך ה"ג, ולא נקטו רבינו כאן אלא לדוגמא בלבד (לחס-משנה).

ב. כָּל לְאוֹ שֶׁאֵין בוּ מַעֲשֶׂה - אֵין לֹקֵין עֲלָיו, חוּץ מִנְשֻׁבְעִים¹² וּמְמַר¹³ וּמְקַלֵּל אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם¹⁴. וְכָל לְאוֹ שֶׁנִּפְתַּח לְאַזְהָרָת מִיתַת בֵּית דִּין, כְּגוֹן לֹא תִנְאֶף¹⁵, לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת¹⁶ - אֵין לֹקֵין עֲלָיו¹⁷. וְכָל לְאוֹ שֶׁנִּפְתַּח לְתַשְׁלוּמִין, כְּגוֹן לֹא תִגְזֹל וְלֹא תִגְנֹב - אֵין לֹקֵין עֲלָיו¹⁸. וְכָל לְאוֹ שֶׁנִּפְתַּח לְעֵשָׂה, כְּגוֹן לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנִים¹⁹, לֹא תִכְלֶה פֶּאת שֶׁדֶךְ²⁰ - אֵין לֹקֵין עֲלָיו, אֲלֵא אִם לֹא קָנִים עֲשָׂה שְׁבָהֵן²¹. וְעַל לְאוֹ שֶׁבְּכָלֹת²² - אֵין לֹקֵין עֲלָיו. וְשֶׁאֵר כָּל הַלְּאוֹין שֶׁבְּתוֹרָה²³ - לֹקֵין עֲלֵיהֶן.

(12) שבועת שוא או שקר, שנאמר (שמות כ, ז) "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא" - בית-דין של מעלה אין מנקים אותו, אבל בית-דין של מטה מלקים אותו ומנקים אותו (שבועות כא, א). (13) ובכת"י התימנים: וממר. שמחליף בהמת קדשים בבהמת חולין, והכתוב אומר (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", ולוקה עליה משום שבדיבורו עשה מעשה, שעושה מחולין קדשים (תמורה ג, ב). (14) בשמו של הקב"ה. שנאמר (דברים כח, נח), אם לא תשמור לעשות... ליראה את השם... והפלא ה' את מכותך - הפלאה - זוהי מלקות, ככתוב: והפילו השופט. ואזהרה למקלל: לא תקלל חרש (תמורה שם) וראה לקמן פכ"ו, ה"א, ג. וראוי להעיר, שגם עד זומם וכן מוציא שם-רע לוקה, ראה לקמן פי"ט, ה"ד אות קל, וקס"א, אלא מוציא שם-רע נקרא: יש בו מעשה, שאינו חייב עד שיבעל; ועד זומם - התורה קוראתו מעשה, ככתוב "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (בבא-קמא ה, א. וראה בשבועות כא, א ב'תוספות' ד"ה: חוץ מנשבוע). (15) שחייבים עליו חנק. (16) שחייבים עליו סקילה. (17) מכות יג, ב, כשהתרו בו למלקות בלא מיתה, לפי שלא ניתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוין, שהרי הוצרך להזהירו, שאם לא כן - לא היה יכול לחייבו מיתה (רש"י שם). (18) שם טז, א, שנפטר בתשלומין. וכבר נתבאר לעיל פי"ז, הי"ב "שאיין אדם משלם ולוקה". וכן אמרו (משנה, במכות ד, א) "כל המשלם - אינו לוקה". (19) שכתוב אחריו: "שלח תשלח את האם" - לומר, זוהי תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו (רש"י שם, ד, ב). וראה במשנה, שם יז, א. (20) וכתוב אחריו: "לעני ולגר תעזוב

הסנהדרין (ירושלמי שם) שאם יחזירוהו יהרוג אותם, שיתנקם בהם. ובירושלמי הוריות פ"ג, ה"א הנוסח: מוטב שלא יחזירוהו, שהורגים אותו. ומפרש הכסף-משנה, כאילו הורגים אותו, מפני שזילזלו בכבודו, ונוח לו שלא יחזירוהו. וראה בהל' רוצח פ"ז, הי"ד. (46) משנה, במנחות צט, ב. וכיוצא בזה אמרו (יומא יב, ב) "אירע בו (בכהן גדול) פסול, ומינו אחר תחתיו, ראשון חוזר לעבודתו, שני אינו ראוי לא לכהן גדול (=משום איבה), ולא לכהן הדייט משום מעלין בקודש ולא מורדיין", והשווה הל' כלי המקדש פי"ד הכ"א-כ"ב, וראה במוספנו "תשובות הרמב"ם".

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) הגדרות לסוגי לאוין שאין לוקים עליהם. עונש מיוחד למי שעבר שלוש פעמים על איסור לאו, שיש בו כרת. גזירת הכתוב לא לענוש עונש גופני על-פי הודאת העבריין.

א. אֵלוֹ הֵן הַלְּוִקִין: כָּל הָעוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁחֵיבִין עֲלָיו כֶּרֶת² וְאֵין בוּ מִיתַת בֵּית דִּין³, כְּגוֹן אוֹכַל חֵלֶב וְדָם וְחֵמֶץ בְּפֶסַח⁴. וְכֵן כָּל הָעוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁחֵיבִין עֲלָיו מִיתַת בְּיַד שְׁמַיִם⁵, כְּגוֹן אוֹכַל טְבֵל⁶ וְכֵהֵן טָמֵא שֶׁאֵכַל תְּרוּמָה טְהוֹרָה⁷. וְכֵן כָּל הָעוֹבֵר עַל לְאוֹ שֶׁיֵּשׁ בוּ מַעֲשֶׂה, כְּגוֹן אוֹכַל בֶּשָׂר בְּחֵלֶב אוּ לֹבֵשׁ שַׁעֲטָנִים⁸. אֲכָל לְאוֹ שֶׁאֵין בוּ מַעֲשֶׂה, כְּגוֹן הוֹלֵךְ רֵכִיל⁹ וְנוֹטֵר וְנוֹשֵׂא שְׁמַע שְׁוֹא¹⁰ - אֵינוֹ לֹקֵה¹¹.

(2) שימות קודם זמנו, ונפשו נכרתת מחיי העולם הבא, כמבוואר בהל' תשובה פ"ח, ה"א. (3) מארבע מיתות שנמסרו לבית-דין, המנויות לעיל פי"ד, ה"א. (4) משנה במכות יג, א. ומדובר שהתרו בהם משום מלקות. ואין זה מחוייב "משום שתי רשעיות" - לפי שיכול לפטור עצמו מעונש כרת, שאם יעשה תשובה בית-דין של מעלה מוחל לו, וכבר נתבאר לעיל פי"ז, ה"ז: "כל מחוייבי כרת שלקו - נפטרו מידי כריתתם", אבל מחוייבי מיתת בית-דין אינם לוקים, שאי אפשר לחייבם בשתי פורעניות. שאפילו ילקו, סופם להיהרג, ואפילו יעשו תשובה אין בית-דין של מטה מוחל להם, והתורה אמרה (דברים כה, ב) "כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ולא משום שתי רשעיות (שם עמ' ב). וראה לקמן פי"ט, ה"א, מנין כל לא-תעשה שיש בהן כרת. (5) שימות קודם זמנו, אבל אין נפשו נכרתת מחיי עולם-הבא (פירוש המשנה לרבינו סנהדרין פי"ט, מ"ו). (6) תבואה שלא הופשרו ממנה מתנותיה תרומות ומעשרות (מכות יג, א). (7) סנהדרין פג, א. וראה לקמן פי"ט, ה"ב אות ז ובביאורנו שם. ובתוספתא מכות פי"ד, מ"ח שנינו: "חייבי מיתה בידי שמים מלקים אותם". ומהטעם הנזכר לעיל אות ג, שהרי עונש מיתה בידי שמים קל מעונש כרת. ובוודאי אם עשה תשובה - בית-דין של מעלה מוחל לו (קריית ספר). (8) בגד מצמר ופשתים, ראה דברים כב, יא. ולוקה, כמפורש במשנה, מכות כא ב "אף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ענין שבו. כי כאן פירט הכתוב בעצמו את הענינים: נא ומבושל, וכאילו אמר על כל אחד מהם ילקה, ואילו ב"לא תאכלו על הדם" לא פירט הכתוב שום ענין מהם, ולפיכך אין לוקין על שום ענין הנכלל בלאו כולל זה. (31) באיסור אכילת התבואה החדשה לפני שהקריבו את העומר. (32) כריתות ה, א. (33) השווה ה' מאכלות אסורות פ"י, ה"ג. (34) חסר כאן, ובכת"י תימן הנוסח: ...קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף אע"פ וכו'. (35) "וכאן מעונן ומנחש לחלק - והזכרים באמצע - כך כל מה שלפניהם ואחריהם הם כמו מעונן ומנחש" (לשון רבינו ב'ספר המצוות' שם). ומקור הדברים בירושלמי סנהדרין פ"ז, ה"ה. (36) כגון: אשה זונה וחללה לא יקחו, ואשה גרושה מאישה לא יקחו (ויקרא כא, ז) "וכבר נתבאר (בקיודשין עז, ב) שהוא חייב על כל אחת ואחת, אפילו באשה אחת" ('ספר המצוות' שם), והשווה ה' איסורי ביאה פ"ז ה"י, וב'ספר המצוות' ל"ת קסא.

ד. מי שלקח בבית דין על אסור פרת³⁷, ולקח פעם שנייה על אותו פרת עצמו, כגון שאכל חלב ולקח עליו, ואכל חלב פעם שנייה ולקח עליו, אם אכל פעם שלישית - אין מלקין אותו³⁸. אלא מכניסין אותו לכפרה³⁹, והוא מקום צר פפי קומתו ואינו יכול לשפכ בו, ונותנין לו לחם צר ומים לחץ, עד שייצרו מעיו ויכלה⁴⁰. ואחר כך מאכילין אותו שפורים⁴¹, עד שפירסו נבקעת⁴².

(37) שהתרו בו משום מלקות, כמבואר לעיל ה"א. (38) כיון שהפקיר עצמו כל כך, מקרבים מיתתו ואין ממתנינים לו עד שיכרתוהו בידי שמים, כי סוף-סוף בן מות הוא (סנהדרין פא, ב). (39) חדר שגגו עגול ומקומר יונתת אותו אל המהפכת" (ירמיה כא, כו) מתרגם יונתן: ותתן יתיה לכיפתא. (40) טעות דפוס, וצ"ל: ויחלה, וכן הוא בדפוסים קדומים ובכת"י. (41) שנופחות בתוך מעיו. (42) מתוך שנתכווצו מעיו, הן נבקעים (שם). ודוקא כשעבר על אותו איסור כרת עצמו שלש פעמים, אבל עבר על שתיים ושלש כריתות נפרדות, טעם איסורים רצה לטעום, ועדיין לא הפקיר כל-כך (שם).

ה. מי שעבר על אסור פרת או מיתת בית דין, והתרו בו⁴³, והרפיץ בראשו או שתק ולא קבל עליו התרעה⁴⁴ - אין הרפיץ אותו⁴⁵, כמו שבארנו⁴⁶, ואין מלקין אותו⁴⁷. חזר ועשה כף, והתרו בו, והרפיץ בראשו או שתק - אין ממיתין אותו ואין מלקין אותו. חזר פעם שלישית ועבר, והתרו בו, אף על פי שהרפיץ בראשו או שתק⁴⁸ - בונסין אותו לכפרה עד שיימות⁴⁹. וכל אלו שלא קבלו עליהן ההתרעה - מפין אותן מפת מרדות⁵⁰, הואיל וקטאו מפל מקום⁵¹. אפילו על אסור של דברי סופרים - מפין אותו מפת מרדות⁵².

אותם" - לומר לך: לא תכלה, ואם כילית - תעזוב אותם לעניים (שם טז, ב וברש"י). (21) כגון שנשחטה האם שלקח, או אכל העיסה שלא הפריש ממנה פאה, וראה לעיל פ"ז, ה"ד. (22) מבואר בסמוך ה"ג. (23) שהם לאוין מפורשים, לא שיבואו מכלל 'עשה', כגון איסור בעולה לכהן גדול, שמכלל שנאמר (ויקרא כא, יג) "והוא אשה בבתוליה יקח" אתה למד, שאינה בתולה - לא יקח, ולא הבא מכלל 'עשה', הרי הוא כ'עשה' (ראה ה' אישות פ"א, ה"ח), ואין לוקים עליו, כמבואר ביבמות עג, ב. נמצאו ששה מיני לאוים שאין לוקים עליהם: אין בו מעשה; ניתן לאזהרה מיתת בית-דין; ניתן לתשלומין; ניתן ל'עשה'; לאו שבכללות; לאו הבא מכלל 'עשה' (פירוש המשנה לרבינו, מכות פ"ג, מ"א).

ג. אי זהו לאו שבכללות? זה לאו אחד שכולל ענינים הרבה, כגון לא תאכלו על הדם²⁴. וכן אם נאמר: לא תעשה דבר פלוני ופלוני, הואיל ולא יחד²⁵ לו לאו לכל אחד ואחד מהן - אין לוקין על כל אחד ואחד, אלא אם פן חלק אותה בלאוין אחרים, או נאמר מפי השמועה²⁶ שנהלקו²⁷. כיצד? כגון זה שנאמר: אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל - אינו לוקה על הנא והמבשל²⁸ שמים²⁹ אלא אחת³⁰. ובחדש³¹ הוא אומר: ולחם וקלי וברמל לא תאכלו, וחיב על שלשתן שלש מלקיות. מפי השמועה למדו³² שזה לחלק³³. הרי נאמר: לא ימצא כף מעביר בנו ובתו באש, קסם קסמים. ואף על פי³⁴ שכלל כל הענינים בלאו אחד, הרי חלק אותם בלאוין אחרים, ואמר: לא תנחשו ולא תעוננו. מלמד, שכל אחד מהן בלאו בפני עצמו³⁵. וכן כל פיוצא בזה³⁶.

(24) שהוא כולל: לא לאכול מן הבהמה קודם שתצא נפשה; לא לאכול בשר הקרבן ועדיין הדם במזוק; ואין מברים הקרובים על הרוגי בית-דין (ראה לעיל פ"ג, ה"ד); ובית-דין שהרג את הנפש אסור לאכול כל היום (שם), ואזהרה לבן סורר ומורה (הכל בסנהדרין סג, א). שכל אלה אינם דומים ללאו של "חוסם שור בדישו", שהוא לאו מיוחד לעצמו, וכבר נתבאר לעיל אות "שעונש מלקות נסמך ללאו של חסימה, ללמוד ממנו עונש מלקות ללאוין הדומים בדיוק כמותו (פסחים מא, ב). (25) הכתוב. (26) שקיבלנו ממש. (27) שיש להם דין של לאוין שנחלקו כל אחד לעצמו. (28) שאכלם כאחד. (29) הואיל ולא נאמר: "אל תאכלו ממנו נא, ולא בשל מבושל". (30) והוא-הדין כשיאכל ממנו "נא" בלבד ילקה (פסחים מא, ב). וגירסת רבינו שם: "רבא אמר, אין לוקין על לאו שבכללות" (=ולא כגירסתנו: אביי אמר וכו'). כי כן העתיק הגירסא ב'ספר המצוות' כלל ט. והשווה ה' קרבן פסח פ"ח, ה"ד. וכאן הוא חייב מלקות אחת על-כל-פנים, בניגוד ללאו של: "לא תאכלו על הדם" שאין לוקין כלום על כל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זה הלכה למשה מסיני, כמבואר ברש"י שם. וכתב רבינו בפירושו שם: "ובועל ארמית - שיבעול בת עובדי ע"ז בפרהסיא בעשרה מישראל... ובשעת מעשה, כגון פינחס (ראה במדבר כה, ח), אבל אחר שבא עליה ופירש... או שאינה עובדת ע"ז, אסור להרגו, לפי שהוא מחוייב בכרת... ואם ישאל לנו הקנאי אם יפגע בו אם לא - ואפילו הוא בשעת מעשה - אין מורים לו". והשווה הל' איסורי ביאה פי"ב, ה"ד-ה. ע"פ סוגיית התלמוד בסנהדרין פב, א. (59) שעבד עבודת המקדש. (60) כשהוא טמא, וענשו מיתה בידי שמים, שנאמר (ויקרא כב, ב) "דבר אל אהרן ואל בניו וינורו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי", וזה החילול הוא כמו החילול האמור בתרומה (שם ט) "ומתו בו כי יחללוהו" (פירוש המשנה לרבינו בסנהדרין פ"ט מ"ו, ע"פ הגמרא שם פג, ב). (61) להלקות מלקות ארבעים, כמבואר לקמן פי"ט, ה"ב, אות יג. (62) בחורים שמתחיל שער זקנם לפרוח בהם. (63) שלא יטמא את העזרה במותו. עזרה - חצר המקדש. (64) בקיעות של עצים (משנה בסנהדרין פא, ב). ובהל' ביאת המקדש פ"ד ה"ב, מסיים רבינו: "ואין ממחים עליהם בכך". (65) שאדם קרוב אצל עצמו, ואין אדם משים עצמו רשע (יבמות כה, ב), ומפרש רש"י: וזה שאמרו (בבא מציעא ג, ב) "הודאת פיו כמאה עדים" - אין זה אלא בממון, אבל לקנס ולעונש מלקות ולהפסל - לא. וב'ספרי' פרשת שופטים אות קפח: "ומה במקום שאין פיו מצטרף עם עד אחד למיתה" וכו'. ובירושלמי קידושין פ"א, ה"א מנו החילוקים בין דיני ישראל לדיני הגוים, ואמרו: "רבי יודה בן פזי מוסיף: בחנק ומפי עצמו, מה טעם? כי דם באדם", כלומר, שמיתת בני נח אינה אלא בחנק, ועל-פי הודאת עצמו, שנאמר (בראשית ט, ו) "באדם דמו ישפך", באדם - אפילו ע"י הודאת עצמו, דמו ישפך (קרבן העדה, שם) הרי שבדיני ישראל אינו כן. (66) ככתוב (דברים יט, טו) "על-פי שני עדים... יקום דבר". (67) יהושע ז, כ, כה. (68) שמואל"ב א, טו. ושם טז: "דמך על ראשך כי פיך ענה בך לאמר, אנכי מותתי את משיח ה'". (69) על-פי הדיבור, "שכן נאמר לו מפי הגבורה" (מדרש רבה' במדבר פכ"ג, אות ו). (70) ואע"פ שכתב רבינו לעיל פי"ד ה"ב: "אין רשות למלך להרוג... אלא בסייף בלבד" - בכל זאת דן יהושע את עכן לשריפה. כי לעיל מדובר כשהמלך עושה לכבוד עצמו כשמורדים בו, וכאן מדובר כשהוא עושה סייג לתורה, לענוש את הפוקרים בה, הרשות בידו להרוג בכל המיתות (הגהות 'מנחת חינוך'). (71) נתבלבלה. (72) כמסופר ב'מדרש קהלת' פ"ב על הפסוק: ושנאתי את החיים, מעשה באחד שכתב מכתב גנאי לאדריאנוס קיסר, גזר הקיסר, שכל מי ששלח המכתב יפרסם עצמו למלך. הלך אחד ופרסם עצמו. ציוה המלך להוריד ראשו, אמר לו המלך, למה אמרת כן? ענהו, אתה פודה אותי משלש צרות. אין לי מה לאכול, ולא לאשתי ולא לבני. אמר המלך: הואיל והוא חי חיי צער, הניחו לו. קרא על עצמו: "ושנאתי את החיים". (73) אע"פ שטעם זה הגיוני הוא, אינו מספיק לגבי עונש מלקות, ולפיכך מחליט רבינו שזוהי גזירת המלך. והרדב"ז מוסיף: שאין

(43) למיתה, או למלקות - באיסור כרת. (44) נענע בראשו כמסכים. (45) שלא אמר: על-מנת-כן אני עושה. (46) לעיל פי"ב, ה"ב. (47) כמבואר לעיל פט"ז, ה"ד. (48) אין זו התראה להמיתו מיתת בית-דין באופן ישיר. (49) שהרי הוחזק רשע בשלוש עבירות של התראת מלקות (שם). והכמינו שם מצאו רמז לכך "תמותת רשע רעה" (תהלים לד, כב), ומפרש רש"י: מי שהוחזק רשע - תמיתנו רענו, הרי שמוחזק רשע - בר מיתה הוא. ועצם הדין של "כניסה לכיפה" הלכה למשה מסיני הוא, שמפורש ברש"י שם. והשווה הל' רוצח פ"ד, ה"ח. (50) מפורשת לעיל פט"ז ה"ג בבאורנו שם. (51) והרי התרו בהם. (52) תוספתא מכות פ"ג, ה"י: כהן שנכנס לארץ העמים או שיצא לחוץ לארץ (=שגזרו עליה טומאה) מכים אותו מכת מרדות. ושם הוסיפו: "מכת תורה - ארבעים חסר אחת, אומדים אותו - אם יש לו ללקות לוקה, ואם לאו אינו לוקה; מכת מרדות - אינה כן, אלא מכים אותו עד שיקבל עליו (=לפרוש מהעבירה), או עד שתצא נפשו".

ו. הגויב פלי שרת מן המקדש⁵³, והמקלל בקוסם⁵⁴, והבוועל ארמית⁵⁵ - אין בית דין נזקקין להן⁵⁶; אלא הקנאין⁵⁷ פוגעין⁵⁸ בהן, וכל שהורגן - זכה. וכן פהן⁵⁹ ששמש⁵⁹ בטמאה⁶⁰ - לא היו אהיו הפהנים מביאין אותו לבית דין⁶¹, אלא פרחי פהנה⁶² היו מוציאין אותו חוץ לעזרה⁶³ ופוגעין את מחו בגזירין⁶⁴. גזרת הפתוב היא, שאין ממתין בית דין ולא מלקין את האדם בהודאת פיו⁶⁵, אלא על פי שנים עדים⁶⁶. וזה שהרג יהושע לעקון⁶⁷ ודוד לגר עמלקי⁶⁸ בהודאת פיהם - הוראת שעה היתה⁶⁹, או דין מלכות היתה⁷⁰. אבל הסנהדרין - אין ממתין ולא מלקין המודה בעברה. שמה נטרפה⁷¹ דעתו בדבר זה. שמה מן העמלין מרי נפש הוא, המחפים למות, שתוקעין החרבות בבטנם ומשליכין עצמן מעל הגגות. שמה קף זה יבוא ויאמר דבר שלא עשה, כדי שיהרג⁷². וכללו של דבר: גזרת מלך היא⁷³.

(53) ואיסורו רמזו בתורה (במדבר ד, כ) "ולא יבואו לראות ככלע את הקודש ומתו" - לשון גניבה, שמבליע ומחביא (סנהדרין פא, ב וברש"י), וכן הכתוב אומר (איוב כ, טו) "חיל בלע ויקיאנו" - הרי שבלע - לשון גניבה. (54) מברך את השם (=הקב"ה) בשם עבודה-זרה (שם), ובפירוש המשנה לרבינו שם). והרי זה נראה כמברך את השם, שענשו סקילה, כמבואר בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז (שם פב, ב). (55) וענשו מפורש בנביאים (מלאכי ב, יא) "כי חילל יהודה קודש ה'... ובעל בת אל נכר" - זה הבא על הגויה, והכתוב מכריז: "יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה" (שם פב, א) והשווה הל' איסורי ביאה פי"ב, ה"ו. (56) להלקותם או לענשם עונש אחר. (57) בני אדם כשרים, המקנאים קנאתו של מקום (שם פא, ב וברש"י). (58) ממיתים, ככתוב (מלכים א, ב, כט) "לך פגע בו", ודבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"מלוואים" אמר הכתוב (שמות כט, לג) "וזר לא יאכל כי קודש הם" אמרו חכמינו (פסחים כד, א) "כל שבקודש פסול, בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו" (ספר המצוות לא-תעשה קלא). וראוי להעיר, שבנוסח הגמרא שלפנינו בפסחים שם מובא הפסוק: "ושרפת את הנותר באש, לא יאכל כי קדש הוא" (שם, לד). וראה ב"ספר המצוות" הוצאת מוסד הרב קוק, בפירושו של הרב קאפח, שם, אות תלו. 18) הוא הקרבן, שחשב האיש בשעת שחיטתו או הקרבתו שיאכל ממנו אחר זמנו, או יקטיר ממנו אחר זמנו ועונשו מפורש בתורה, ויקרא ז, יח. ואזהרתו מהפסוק: "לא יאכל כי קדש הם", כמבואר לעיל באות הקודמת (ספר המצוות לא-תעשה קלב). 19) ויקרא ז, כ, ואזהרתו: "בכל קודש לא תגע" (ויקרא יב, ד), כמבואר במכות יד, ב (ספר המצוות לא-תעשה קכט). 20) לחצר המקדש ואזהרתו: "ולא יטמאו את מחניהם" (במדבר ה, ג). וראה מכות יד, ב. 21) חוץ לעזרה, ועונשו מפורש בויקרא יז, ג-ד. אבל אזהרתו לא נתפרשה בתורה, והיא תתבאר בסמוך. 22) מקריבם בחוץ, ואזהרתו: "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה" (דברים יב, יג). וכל מקום שנאמר בו "השמר" אינו אלא לא-תעשה (זבחים קו, א), ונאמר (שם, יד) "שם תעלה עולותיך ושם תעשה" - הקיש הכתוב עשייה לעלייה (=ההקטרה על האש) מה עלייה ענש והזהיר, אף עשייה ענש והזהיר, והשחיטה בכלל עשייה היא (זבחים קז, א). וראה ספר המצוות לא-תעשה צ. 23) ממזג ורוקח בשמים שונים ועושה אותם כעין שמן המשחה שעשה משה למשכן, ואזהרתו: "ובמתכונתו לא תעשו כמהוה" (שמות ל, לב). 24) את גופו, משמן שעשה משה למשכן ולאחריו ובניו, ואזהרתו: "על בשר אדם לא ייסך" (שם, שם). 25) מחקה ועושה קטורת, כמעשה הקטורת של משה המפורשת שם, לה. ואזהרתו: "במתכונתה לא תעשו לכם (שם, לו). וכל אלה הכריתות מנויות בכריתות ב, א, ונשנו לענין מלקות במשנה מכות יג, א.

ב. כָּל מַחְיָבִין מִיְתָה בְיַדֵי שְׂמִימִים²⁶, שֶׁהֵן בְּלֹא תַעֲשֶׂה וְיֵשׁ בָּהֶן מַעֲשֶׂה²⁷, שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶן - שְׂמֹנֶה עֶשְׂרִי. וְאֵלוֹ הֵן: (א) זֶר שְׂאֵכֵל תְּרוּמָה גְדוּלָה²⁸, בֵּין טְהוֹרָה²⁹ בֵּין טְמֵאָה³⁰. (ב) זֶר שְׂאֵכֵל תְּרוּמַת מַעֲשֶׂר³¹. (ג) זֶר שְׂאֵכֵל בְּפוּרִים אַחַר שְׁנִכְנָסוּ לִירוּשָׁלַיִם³². (ד) זֶר שְׂאֵכֵל חִלָּה³³. (ה) הָאוֹכֵל טָבֵל שְׁלֹא הוֹרֵם מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְדוּלָה וְתְּרוּמַת מַעֲשֶׂר³⁴. (ו) הָאוֹכֵל עֶסֶה שְׁלֹא הוֹרָמָה חִלָּתָהּ³⁵. (ז) כֹּהֵן טְמֵא שְׂאֵכֵל תְּרוּמָה טְהוֹרָה³⁶. (ח) כֹּהֵן שְׁנִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים שְׁלֹא לַעֲבוֹדָה³⁷. (ט) כֹּהֵן שִׁינְא מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת עֲבוֹדָה³⁸. (י) לְוִי שֶׁעָבַד בַּעֲבוֹדַת כֹּהֲנִים³⁹. (יא) זֶר שֶׁשָּׂמַשׁ בְּמִקְדָּשׁ⁴⁰. (יב) מַחְסֵר בְּגָדִים⁴¹ - הָרִי הוּא כְּזֶר, וְלוֹקָה אִם עָבַד⁴². (יג) כֹּהֵן טְמֵא שֶׁשָּׂמַשׁ⁴³. (יד) שְׂתוּי יַיִן שֶׁשָּׂמַשׁ⁴⁴. (טו) טְבוּל יוֹם שֶׁשָּׂמַשׁ⁴⁵. (טז) מַחְסֵר בְּפוּרִים שֶׁשָּׂמַשׁ⁴⁶. (יז) פְּרוּעַ רֹאשׁ שֶׁשָּׂמַשׁ⁴⁷. (יח) קְרוּעַ בְּגָדִים שֶׁשָּׂמַשׁ⁴⁸.

נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה, ככתוב (יחזקאל יח, ד) "כל הנפשות לי הנה". ולפיכך אין הודאתו מועילה על דבר שאינו שלו, וגם מלקות היא חצי מיתה, אבל ממונו הוא שלו, ולפיכך אומרים בו: "הודאת בעל-דין כמאה עדים". ועם כל זה, אף הוא מסיים ואומר: גזירת המלך היא ואין להרהר.

~ שבת קודש י' שבט ~

פֶּרֶק תַּעֲשֶׂה עֶשְׂרִי

1) מספר הלאווין שיש בהם כרת, ואין בהם מיתת בית דין, שלוקים עליהם. מניין הלאווין שיש בהם מיתה בידי שמים ולוקים עליהם. רשימת שאר הלאווין שבתורה, שאין בהם כרת, ולא מיתה בידי שמים, ולוקים עליהם.

א. כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שִׁישׁ בּוֹ כֶּרֶת² וְאֵין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין³ שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶן⁴ - אֶחָד וְעֶשְׂרִים. וְאֵלוֹ הֵן: (א) הֶבֶא עַל אַחֻתוֹ⁵. (ב) הֶבֶא עַל אַחֻת אָבִיו⁶. (ג) הֶבֶא עַל אַחֻת אִמּוֹ⁷. (ד) הֶבֶא עַל אַחֻת אִשְׁתּוֹ⁸. (ה) הֶבֶא עַל אִשְׁתׁ אָחִיו⁹. (ו) הֶבֶא עַל אִשְׁתׁ אָחִי אָבִיו¹⁰. (ז) הֶבֶא עַל הַנְּדָה¹¹. (ח) הָאוֹכֵל חִלָּב¹². (ט) הָאוֹכֵל דָּם¹³. (י) הָאוֹכֵל חֲמִץ בַּפֶּסַח¹⁴. (יא) הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים¹⁵. (יב) הַעוֹשֶׂה מְלֵאכָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים¹⁶. (יג) הָאוֹכֵל הַנּוֹתֵר¹⁷. (יד) הָאוֹכֵל פְּגוּל¹⁸. (טו) הַטְּמֵא שְׂאֵכֵל בְּשַׂר קֹדֶשׁ¹⁹. (טז) הַטְּמֵא שְׁנִכְנָס לַעֲזָרָה²⁰. (יז) הַשׁוֹחֵט קֹדְשִׁים בַּחוּץ²¹. (יח) הַמַּעֲלֶה קֹדְשִׁים בַּחוּץ²². (יט) הַמַּפְטֵם אֶת הַשְּׂמֶן²³. (כ) הַסֹּף בְּשֶׂמֶן הַמִּשְׁחָה²⁴. (כא) הַמַּפְטֵם אֶת הַקְּטֹרֶת²⁵.

2) עונש כרת, שנפשו נכרתת מחיי עולם הבא ואובדת כבהמה, כלשון רבינו בהלכות תשובה פרק ח, הלכה א. 3) של מטה. 4) אבל לא תעשה שיש בו מיתת בית דין אין לוקים עליו, שלא ניתן אלא לאזהרת מיתת בית דין, כמבואר לעיל פרק י"ח, הלכה ב ובביאורנו שם. ולעיל פרק ט"ו, הלכה י"ג נמנו כל שישה ושלשים הרוגי בית-דין. 5) ויקרא יח, ט. 6) שם יב. 7) שם יג. 8) שם יח. 9) שם טז. 10) שם יד. 11) שם יט. וכל עריות אלה ענשן כרת, ככתוב (שם, כט) "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות". 12) שם ז, כג. 13) שם, כו. 14) שמות יג, ג. 15) ויקרא כג, כט. ואזהרה לאוכל לא נתבארה בלשון התורה, אבל כיוון שהזכיר את העונש וחייב כרת למי שיאכל, ידענו שמוזהרים על האכילה, והוא אמרו "כי כל הנפש אשר לא תעונה... ונכרתה" (לשון ספר המצוות לרבינו לא תעשה קצו). וביומא פא, א אמרו: נאמר עונש במלאכה (=ביום הכיפורים) ונאמר עונש בעינוי, מה מלאכה ענש והזהיר, אף עינוי ענש והזהיר. 16) שם, כח. 17) שנשאר מבשר הקדשים אחר זמן הקבוע לאכילתם, ועונשו כרת, ככתוב (שם, יט, ח) "ואוכליו עונוו יישא... ונכרתה הנפש". ולא נתבאר בתורה לאו מפורש לאיסור אכילתו, אבל בפרשת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאל את הטמא... כולם במיתה", וראה הלכות תרומות פרק ו, הלכה ו. (31) שהלוי מפריש מעשר, מן המעשר שקיבל מבעל הבית, ונותנו לכהן, ודינו כתרומה גדולה, להתחייב עליו מיתה בידי שמים, כמבואר בסוטה מח, א. ואזהרתו מ"וכל זר לא יאכל קודש" המכוון לתרומה, ותרומת מעשר וביכורים וכן חלה הכול נקראים תרומה. כמבואר בספר המצוות לא-תעשה קלג, ובהלכות תרומות פרק י, הלכה ד. (32) חייב מיתה בידי שמים, ואם התרו בו לוקה, שכבר נתבאר באות הקודמת, שגם ביכורים נקראים תרומה "לפי שכיוון שקראם יתעלה 'תרומת ידך' (דברים יב, יז) חלו עליהם כל דיני התרומה" (ספר המצוות לא-תעשה קמח). וכך שנינו (ביכורים פרק ב, משנה א) "התרומה והביכורים חייבים עליהן מיתה". וראה הלכות ביכורים פרק ג, הלכה א. אמנם במכות יט, א הנוסח: "מאימתי חייבים עליהם משיראו פני הבית" אבל רבינו מפרשו: לפנים מחומת ירושלים, כדבריו בספר המצוות לא-תעשה קמא, שמשנכנס לפנים מהחומה רואים פני הבתים שבעיר (כסף משנה בהלכות ביכורים שם). (33) שגם היא נקראת תרומה, ככתוב (במדבר טו, כ) "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" וכמבואר בהלכות ביכורים פרק ה, הלכה י"ד-ט"ו, ובפירוש שנינו (חלה פרק א משנה ט) "החלה והתרומה חייבים עליהן מיתה וחומש". (34) אזהרתו - "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה" (ויקרא כב, טו) - אשר ירימו: בעתידים להיתרם, הכתוב מדבר, שעדיין לא הורמו קדשיהם מהם וזהו טבל, עונש מיתה - נאמר כאן; ולא יחללו, ונאמר בתרומה; ומתו בו כי יחלוהו, מה שם במיתה אף כאן במיתה (סנהדרין פג, א). וכן האוכל מעשר ראשון, שלא הופרשה ממנו תרומת מעשר חייב מיתה, ככתוב "ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו" (במדבר יח, לב) ראה ספר המצוות לא-תעשה קנג שזה מכוון לאסור אכילת מעשר ראשון בטבלו. ובתוספתא סוטה פרק י"ג, הלכה י שנינו: "ותרומת מעשר טבל עוון מיתה". והשווה הלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה כ. וטבל, שהורמו תרומותיו, ולא הופרשו ממנו מעשרותיו יתבאר דינו לקמן הלכה ד לאו עח. (35) הרי היא טבל, שהרי לא ניטלה ממנה תרומתה, כמבואר לעיל, ובפירוש שנינו (שביעית פרק ט, משנה ט) "האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה. וראה חלה פרק ג, משנה א "גלגלה - בחיטים, וטמטמה - בשעורים האוכל ממנה חייב מיתה", שנגמרה מלאכתה והרי היא טבל. (36) אזהרתו - "אישי איש מזרע אהרן... בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר" (ויקרא כב, ד) איזהו דבר שהוא שווה בזרעו של אהרן (=בין זכרים בין נקיבות) הוי אומר זו תרומה (מכות יד, ב); מיתה - שנאמר (שם, ט) "ושמרו את משמרתם... ומתו בו כי יחלוהו" (סנהדרין פג, א) וכן בספר המצוות לא-תעשה קלו. וכהן טמא שאכל תרומה טמאה, אינו במיתה, שהרי היא מחוללת ועומדת, ואף על פי שהוא בלאו אינו לוקה, כמבואר בהלכות תרומות פרק ז, הלכה א. (37) שנאמר (ויקרא טז, ב) "ואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת... ולא ימות". וכשנכנס להיכל דינו יתבאר לקמן הלכה ד לא-תעשה כז (ספר

~ נקודות משיחות קודש ~

"מְחֹסֵר כִּפּוּרִים שְׁמֹשׁ"

בנוגע למחוסר כיפורים, מביאה הגמרא (סנהדרין פג, ב.) את הפסוק "וכיפר עליה הכהן וטהרה", ודורשת: "וטהרה, מכלל שעד כאן היא טמאה". וזהו הקרוי מחוסר כיפורים ש"טבל ועלה" "והעריב שמשו" אלא שעדיין לא הביא קרבנו, שהוא א. אסור באכילת קדשים. ב. אם שימש בבית המקדש חייב מיתה. ג. פוסל את העבודה.

הרמב"ם מביא דרשה זו בשני מקומות, בהלכות ביאת מקדש (פ"ד ה"ה) לגבי מחוסר כיפורים שעבד שעבודתו פסולה, ובפ"ג ה"ז שם לגבי איסור כניסה למקדש, אלא שבו שינה מלשון דרשת הגמרא, וכתב: "וטהרה, מכלל שעדיין לא נגמרה טהרתה".

מלשונו משמע, שהחייב על מי שטבל ועלה והעריב שמשו, הוא מצד שנשארה בו מהטמאה אלא שיש חסרון בטהרתו שאמורה להיות מושלמת בהבאת הקרבן. וכן מדויק גם מדבריו (ריש הל' מחוסרי כפרה) "ולמה נקראו מחוסרי כפרה, שכל אחד מהן אע"פ שטהר מטומאתו וטבל והעריב שמשו, עדיין הוא חסר ולא גמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים כו" היינו שאין זה מצד טמאה אלא חסרון בשלימות הטהרה.

ונפק"מ יש להלכה בפועל, ומשום כך פסק שמחוסר כיפורים שאכל קודש או שימש, אינו חייב מיתה או כרת. משא"כ הראב"ד משיג על הרמב"ם (הל' ביאת מקדש שם) ומביא את הדרשה לפסוק "וכיפר עליה הכהן וטהרה", מכלל שעד עכשיו היתה טמאה, ומוסיף שבתוספתא מס' זבחים, מונה את המחוסר כיפורים בכלל חייבי מיתה. כי לשיטת הראב"ד מחוסר כיפורים הוא לא בעל חסרון בטהרה אלא שעדיין יש עליו מהטמאה, כל עוד לא הביא קרבנו.

(ע"פ לקו"ש חלק כ"ז ע' 80 מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(26) מיתה בידי שמים קלה מכרת, שהכרת יש עליו עונש לאחר מיתה; ומחוייב מיתה, כשמת נתכפר לו (פירוש המשנה לרבינו סנהדרין פרק ט, משנה ו). ולדעת רש"י בשבת כה, א, כרת - ימיו נכרתים והולך עירי בלא בנים, ומיתה בידי שמים - ימיו נקצרים אבל אינו הולך עירי. (27) כי לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו, כמבואר לעיל פרק י"ח, הלכה ב. (28) היא ראשית כל ההפרשות אחרי מריחת הכרי, שנותן לכהן אחד מן החמישים. (29) שחייב עליה מיתה. ככתוב (ויקרא כב, ט) "ומתו בו כי יחלוהו, ואזהרתו: "וכל זר לא יאכל קדש" (שם, י), כמבואר בסנהדרין פג, ב. (30) תוספתא תרומות פרק ו, הלכה ה: "באוכלי תרומה לזרים, טהור שאכל את הטהור וטהור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למקדש פרוע ראש ולא עבד יתבאר להלן הלכה ד, לא-תעשה לג. (48) והתורה אמרה (ויקרא י, 1) "ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו" (ספר המצוות לא-תעשה קסד). ודין כהן שנכנס למקדש קרוע בגדים ולא עבד, יתבאר להלן הלכה ד, לא-תעשה לד, וראה הלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה י"ד.

ג. אָבֵל הַמְשֵׁמֵשׁ בְּלֹא קְדוּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו⁴⁹, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חָיֵב מִיָּתֵהּ⁵⁰ - אֵינּוּ לֹקֵה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוֹת עֲשֵׂה⁵¹. וְכֵן נָבִיא שֶׁכָּבַשׁ נְבוֹאָתוֹ⁵², אוֹ שֶׁעָבַר עַל דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ, וְהַעֲבֹר עַל דְּבָרֵי נְבִיא, אָף עַל פִּי שֶׁשְׁלֹשֶׁתָן בְּמִיתָהּ⁵³ - אֵינּוּ לֹקֵה. שֶׁהֵן בָּאִין מִכָּל עֲשֵׂה, שְׁנֵאֲמַר: אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן; וְלֹא הֵבֵא מִכָּל עֲשֵׂה - הֵרִי הוּא כְּעֲשֵׂה⁵⁴, וְאִין לֹקֵין עֲלָיו.

(49) שלא רחץ ידיו ורגליו. (50) ככתוב (שמות ל, כא) "ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו". (51) לא הוזכר בה לא, אלא לשון עשה בלבד ואין לוקים על ביטול מצוות עשה. (52) שלא אמרה, כגון יונה בן אמית, ראה יונה א, ג. (53) בידי שמים, ככתוב (דברים יח, יט) "והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי אנוכי אדרוש מעימיו" - קרא בו: "לא ישמע, לא ישמע, לא ישמע" סנהדרין פט, א), וכמבואר בספר המצוות עשה קעב ובהלכות יסודי התורה פרק ט, הלכה ב"ג. (54) יבמות נד, ב. והשווה הלכות אישות פרק א, הלכה ח.

ד. כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַתוֹרָה, שְׂאִין בְּהֵן לֹא פָּרַת וְלֹא מִיתַת בֵּית דִּין⁵⁵, שְׁלֹקֵין עֲלֵיהֶן - מֵאָה שְׁשִׁים וּשְׁמוֹנֶה. וְאֵלּוּ הֵן: (א) הַעֲוֹשֶׂה אֱלִיל⁵⁶. (ב) הַעֲוֹשֶׂה אֱלִיל לְנוֹי⁵⁷. (ג) הַפּוֹנֶה אֶל אֱלִילִים⁵⁸ בְּאֶהָד מִן הַמַּעֲשִׂים⁵⁹. (ד) הַמְקִים מַצֵּבָה⁶⁰. (ה) הַנוֹטֵעַ אֵילָן בְּמִקְדָּשִׁים⁶¹. (ו) הַנּוֹתֵן אֶבֶן מִשְׁפִּית⁶². (ז) הַנּוֹדֵר בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה⁶³. (ח) הַנּוֹשֵׁב בְּשֵׁמָה⁶⁴. (ט) הַנְּהַנֶּה בָּה⁶⁵. (י) הַבּוֹנֶה עֵיר הַנְּדַחַת⁶⁶. (יא) הַנְּהַנֶּה מִמְּנָה⁶⁷. (יב) הַעֲוֹשֶׂה פְּחֻקֹת הַעֲוֹבְדֵי כּוֹכָבִים⁶⁸. (יג) הַקּוֹסֵם⁶⁹. (יד) הַמַּעֲוֹנֵן⁷⁰. (טו) הַמְּנַחֵשׁ⁷¹. (טז) הַחֹבֵרֵשׁ⁷². (יז) הַדּוֹרֵשׁ אֶל הַמַּתִּים⁷³. (יח) הַמּוֹחֵק שָׁם⁷⁴ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כְּגוֹן הוֹרֵס⁷⁵ אֶבֶן מִן הַמְּזֻבָּח אוֹ שׂוֹרֵף עֵץ מִן הַמִּקְדָּשׁ⁷⁶. (יט) הַמְּכַבֵּה אֵשׁ מִן הַמְּזֻבָּח⁷⁷. (כ) הַעוֹלֶה עֲלָיו בְּמַעְלֹת⁷⁸. (כא) הַנּוֹכֵס לְעֹזֶרֶת בְּבָגְדִים טְמֵאִים⁷⁹. (כב) זָב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁸⁰ שְׁנֹכְסֵס לְהַר הַבַּיִת⁸¹. (כג) הַמְּסִיר בְּיַד אָרוֹן⁸². (כד) הַמְּזִיחַ⁸³ חֶשֶׁן מִעַל הָאֶפֶוד⁸⁴. (כה) הַקּוֹרֵעַ פִּי הַמַּעֲלִיל⁸⁵. (כו) הַמְּקָרִיב עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב⁸⁶. (כז) כְּהֵן שְׁנֹכְסֵס לְהִיכָל שְׁלֹא בִשְׁעַת הַעֲבוֹדָה⁸⁷. (כח) בַּעַל מוֹם שְׁנֹכְסֵס לְשֵׁם⁸⁸. (כט) שְׁתוּי⁸⁹ שְׁנֹכְסֵס לְשֵׁם⁹⁰. (ל) בַּעַל מוֹם שֶׁשִּׁמְשׁוֹ⁹¹. (לא) עָרַל שֶׁשִּׁמְשׁוֹ⁹². (לב) כְּהֵן שֶׁעָבַד בְּעֲבוֹדַת הַלְוִיִּם⁹³. (לג) כְּהֵן שְׁנֹכְסֵס לְמִקְדָּשׁ פְּרוּעַ רֹאשׁ⁹⁴. (לד) כְּהֵן שְׁנֹכְסֵס לְמִקְדָּשׁ קְרוּעַ בְּגָדִים⁹⁵. (לה) הַמִּקְדָּשׁ בַּעֲלֵי מוּמִין⁹⁶. (לו)

המצוות לא-תעשה (סח). (38) שנאמר (ויקרא י, ז) "ומפתח אוהל מועד לא תצאו פן תמותו" (ספר המצוות לא-תעשה קסה). (39) שנאמר (במדבר י, ג) "אך אל כלי הקודש ולא המזבח לא יקרבו ולא ימותו" וכמבואר בספרי שם. ובנוגע לכהן שעבד עבודת הלויים, ראה להלן הלכה ד, לא-תעשה לב (ספר המצוות לא-תעשה עב). (40) זר - שאינו מזרע אהרן; ששימש - שעבד עבודת הקודש. אזהרתו: "וזר לא יקרב אליכם" (במדבר יח, ד) ועונשו: "והזר הקרב יומת" (שם ז). ובספרי שם אמרו: "והזר הקרב יומת" - לעבודה, (ספר המצוות לא-תעשה עד). (41) בגדי כהונה, שמונה - לכהן גדול; ארבעה - לכהן הדיוט. (42) שנאמר (שמות כט, ט) "וחגרת אתם אבנט... והייתה להם כהונה" - בזמן שבגדיהם עליהם, כהונתם עליהם; אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והרי הם זרים, וזר ששימש במיתה (סנהדרין פג, ב). וראה ספר המצוות עשה לג. (43) במקדש, שנאמר (ויקרא כב, ב) "ויינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי" ולמדו חכמים (סנהדרין פג, ב) גזירה שווה חילול-חילול מתרומה שנאמר בה (שם, ט) "ומתו בו כי יחללוהו" מה שם במיתה אף כאן במיתה (ספר המצוות לא-תעשה עה). וכבר נתבאר לעיל פרק י"ח, הלכה ו, אף על פי שהדין כן, "פרחי כהונה היו מוציאים אותו חוץ לעזרה ופוצעים את מוחו בגזירים". והשווה הלכות ביאת מקדש פרק ד, הלכה ב. (44) במקדש, אזהרתו - שנאמר (ויקרא י, ט) "יין ושכר אל תשת... בבואכם אל אוהל מועד ולא תמותו". ובתורת כוהנים שם אמרו: "מניין שאינו חייב אלא בשעת עבודה? תלמוד לומר: אתה ובניך... בבואכם אל אוהל מועד" (ספר המצוות לא-תעשה עג). וראה הלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה א"ב. ושתוי שנכנס שם ולא עבד, יתבאר דינו להלן הלכה ד לא-תעשה כט. (45) כוהן שטבל לטומאתו ועדיין לא העריב שמשו, ועליו הזהירה תורה (ויקרא כא, ו) "ולא יחללו שם אלוהיהם". ובסנהדרין פג, ב אמרו: אם אינו עניין לטמא ששימש, שכבר נכתב שם, כב, ב, תנהו עניין לטבול יום ששימש, ולמד חילול - חילול מתרומה, כדלעיל (ספר המצוות לא-תעשה עו). (46) שכבר העריב שמשו, ועדיין לא הביא קרבנות טהרתו לכפר עליו, ראה ויקרא טו, יג טו, ובסנהדרין פג, ב אמרו: "וכפר עליה כהן וטהרה" (שם יב, ח) - טהרה, מכלל, שהיא טמאה. וטמא ששימש במיתה, אולם מפרשי רבינו העירו, שבפירוש כתב רבינו בהלכות ביאת מקדש פרק ד, הלכה ד, "מחוסר כיפורים שעבד, אף על פי שעבודתו פסולה וחייל הרי זה פטור" ולפיכך החליט הר"י יוסף קורקוס (הובא בכסף משנה, כאן) שיש כאן טעות סופר וצריך להיות: "יתר בגדים שימש", שכל כהן, שלבש בגד נוסף על בגדי כהונתו חייב מיתה, כמבואר בזבחים יח, א ובהלכות כלי המקדש פרק י, הלכה ה. (47) שעברו עליו יותר משלושים יום שלא גילח ראשו, ואזהרתו - "ראשיכם אל תפרעו" (ויקרא י, ו). וכן מיתתו - שנאמר שם: "ולא תמותו" וביחזקאל מד, כ נאמר: "ופרע ראשם לא ישלחו... ויין לא ישתו כל כהן" הוקש פרוע ראש לשתוי יין, שהוא במיתה (סנהדרין פג, ב) והשווה ספר המצוות לא-תעשה קסג והלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה ה. ודין כהן שנכנס

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השוחטין⁹⁷. לז) הזרק דמיהן⁹⁸. לח) המקטיר אמוריהן⁹⁹. לט) המקריב קרבנות עובדי כוכבים בעלי מומין¹⁰⁰. מ) המטיל מום בקדשים בזמן המקדש¹⁰¹. מא) העובד בקדשים¹⁰². מב) הגוזז אותן¹⁰³. מג) המקטיר שאור או דבש¹⁰⁴. מד) העושה שגרי מנחות מהמין¹⁰⁵. מה) המקריב בלא מלח¹⁰⁷. מו) המקריב אתנו או מחיר פלב¹⁰⁸. מז) הנותן שמן על מנחת חוטא¹⁰⁹. מח) הנותן עליה¹¹⁰ לבונה¹¹¹. מט) הנותן שמן בקרבן סוטה¹¹². נ) הנותן עליו¹¹³ לבונה. נא) המבדיל בחטאת העוף¹¹⁴. נב) הממר בקדשי מזבח¹¹⁵. נג) האוכל בשר קדש שנטמא¹¹⁶. נד) האוכל מפסולי המקדשין¹¹⁷. נה) כהן שאכל בשר קדשי קדשים¹¹⁸ חוץ לעזרה¹¹⁹. נו) זר שאכל בשר קדשי קדשים אחר מתן דמים¹²⁰. נז) זר שאכל בשר בכור¹²¹. נח) כהנת שנטמא לזר שאוכלת¹²² חזה ושוך¹²³, אפלו לאחר מיתת בעלה¹²⁴. נט) חללה¹²⁵ שאכלה תרומה¹²⁶. ס) האוכל קדשים קלים חוץ לירושלים¹²⁷. סא) האוכל קדשים קלים קדם זריקת דמים¹²⁸. סב) האוכל בכור חוץ לירושלים¹²⁹. סג) האוכל מעשר שני¹³⁰ אחר שראה פגו הבית¹³¹ חוץ לירושלים¹³². סד) כהן שאכל בפורים משונכנסו לירושלים קדם הנחה בעזרה¹³³. סה) כהן שאכל בפורים חוץ לירושלים אחר שהניחם בעזרה¹³⁴. סו) האוכל מעשר שני שנטמא בירושלים קדם שיפדה¹³⁵. סז) טמא שאכל מעשר שני שהורו בירושלים¹³⁶. סח) האוכל מעשר שני באנינות¹³⁷, וכן פל הקדשים¹³⁸. סט) ערל שאכל בשר קדש או תרומות¹³⁹. ע) האוכל ממנחת כהן¹⁴⁰, וכן מכל דבר שהוא כליל לאשים¹⁴¹. עא) האוכל מבשר חטאות הנשפרות¹⁴², וכן מכל הטעון שרפה¹⁴³. עב) השוחט פסח על החמץ¹⁴⁴. עג) השובר בו עצם, בין בראשון בין בשני¹⁴⁵. עד) המוציא מבשרו חוץ לחבורתו¹⁴⁶. עה) האוכל מבשרו חוץ מחבורתו¹⁴⁷. עו) האוכל מבשרו נא¹⁴⁸ או מבשלו¹⁴⁹. עז) הנהנה מן ההקדש במזיד¹⁵⁰. עח) האוכל טבל שעדין לא הפרש ממנו מעשר, אפלו מעשר עני¹⁵¹, אף על פי שהורמו תרומותיו¹⁵². עט) האוכל מבשר נפש חיה שנגמר דינה לסקילה¹⁵³, אף על פי שנטמא¹⁵⁴. פ) האוכל בהמה טמאה¹⁵⁵. פא) האוכל עוף טמא¹⁵⁶. פב) האוכל דג טמא¹⁵⁷. פג) האוכל שרץ העוף¹⁵⁸. פד) האוכל שרץ הארץ¹⁵⁹. פה) האוכל שרץ המים¹⁶⁰. פו) האוכל רמש האדמה, אף על פי שאינו רבה¹⁶¹. פז) האוכל תולעים שפפרות אחר שפרשו¹⁶². פח) האוכל נבלה¹⁶³. פט) האוכל טרפה¹⁶⁴. צ) האוכל אבר מן

החי¹⁶⁵. צא) האוכל גיד הנשה¹⁶⁶. צב) האוכל בשר בחלב¹⁶⁷. צג) המבשל בשר בחלב¹⁶⁸. צד) האוכל מתבואה חדשה¹⁶⁹ קדם הבאת העמר¹⁷⁰. צה) האוכל ערלה¹⁷¹. צו) האוכל פלאי הפרם¹⁷². צז) האוכל תערבת חמץ בפסח¹⁷³. צח) האוכל חמץ אחר חצות¹⁷⁴. צט) המקנים¹⁷⁵ חמץ ברשותו, וכגון שחמץ עסתו¹⁷⁶. ק) השותה יין נסך¹⁷⁷. קא) נזיר שאכל מגפן היין¹⁷⁸. קב) נזיר שגלח¹⁷⁹. קג) נזיר שנטמא למת¹⁸⁰. קד) המגלח את הנתיק¹⁸¹. קה) החותף סימני צרעת¹⁸² או שפואן באש¹⁸³. קו) העובד בנחל שנתערפה בו העגלה¹⁸⁴. קז) הזורע ארץ ישראל בשביעית¹⁸⁵. קח) הזומר את האילן בשביעית¹⁸⁶. קט) הקוצר ספיח¹⁸⁷ בלא שנוי¹⁸⁸. קי) הבוצר בלא שנוי¹⁹⁰. קיא) הזורע בשנת היובל. קיב) הקוצר בה בלא שנוי. קיג) הבוצר בה בלא שנוי¹⁹¹. קיד) המכילה¹⁹² פאת שדה ולא נתנה לעני¹⁹³. קטו) המעולל פרמו ולא נתנה¹⁹⁴ לעני¹⁹⁵. קטז) המלקט לקט¹⁹⁶ ולא נתנו לעני¹⁹⁷. קיז) פרט¹⁹⁸ פרמו ולא נתנו לעני¹⁹⁹. קיח) הלוקח עמר השכחה²⁰⁰ ולא נתנו לעני²⁰¹. קיט) הלוקח אם על בנים²⁰² ולא שלח האם²⁰³. קכ) הזורע פלאים בארץ בזרעים²⁰⁵. קכא) הזורע פלאי הפרם בארץ²⁰⁶. קכב) המרביב אילנות פלאים בכל מקום²⁰⁷. קכג) המרביע בהמה פלאים בכל מקום. קכד) המנהיג בכלאים בכל מקום²⁰⁹. קכה) החוסם בהמה²¹⁰ בעת מלאכה בכל מקום. קכו) השוחט אותו ואת בנו בכל מקום²¹¹. קכז) הממשפן חברו בידו ולא החזיר לו העבוב²¹². קכח) החובל אלמנה ולא החזיר המשפוח²¹³. קכט) החובל פלים שעושין בהן אכל נפש²¹⁴. קל) עד זומם שאין בו תשלומין²¹⁵. קלא) המפכה חברו הפאה שאין בה שנה פרוטה²¹⁶. קלב) בן סורר ומורה בעדות ראשונה²¹⁷. קלג) המוציא שם רע²¹⁸ שנמצא דברו שקר²¹⁹. קלד) המקלל את חברו בה²²⁰. קלה) הנשבע לשקר²²¹. קלו) הנשבע לשוא²²². קלז) המחלל נדר²²³. קלח) היוצא חוץ לתחום בשבת²²⁴. קלט) העושה מלאכה ביום טוב²²⁵. קמ) המקיף פאת הראש²²⁶. קמא) המקיף פאת זקן²²⁷. קמב) השורט על מת²²⁸. קמג) הקורח ראשו על המת²²⁹. קמד) הפותב פתחת קעקע²³⁰. קמה) הלובש שעטניו²³¹. קמו) הקוצץ אילני מאכל דרך השחתה²³². קמז) איש שלבש מלבוש אשה²³³. קמח) אשה שלבשה מלבוש איש²³⁴. קמט) כהן שנטמא למת²³⁵. קנ) כהן שקדש אשה זונה ובעלה²³⁶. קנא) כהן שקדש גרושה ובעלה²³⁷. קנב) כהן שקדש חללה ובעלה²³⁸. קנג) כהן גדול שבעל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּשְׁמֵם אֱלוֹהִים אַחֲרֵיהֶם לֹא תִזְכְּרוּ" (שמות כג, יג). וראה בהערה הבאה. (64) בין לעצמו, בין לגוי, כגון, שיש לו שותף גוי ונשבע לו באלילו שלא מעל בו. ואזהרתו – כנ"ל בהערה הקודמת (ספר המצוות לא-תעשה יד ובהלכות עבודה זרה פרק ה, הלכה י). ואף על פי שכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו, אפשר שנשבע שיאכל ואכל, והרי זה מעשה, וכן אמרו בתמורה (ג, א) בנשבע בשם ה' לשקר, שלוקה, כגון שנשבע שלא לאכול ואכל, שעשה מעשה (לחם משנה). (65) ממנה. שנאמר (דברים ז, כו) "ולא תביא תועבה אל ביתך" (ספר המצוות לא-תעשה כה) ושם לא-תעשה כב מנה רבינו הנהנה מתכשיטים שקישטו בהם עבודה זרה, שהוא לוקה, ככתוב (דברים ז, כה) "לא תחמוד כסף וזהב עליהם". וראה הלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה ב ופרק ת, הלכה ז. (66) שהודחו תושביה אחרי עבודה זרה, והתורה אמרה (דברים יג, יז) "והייתה תל עולם לא תיבנה עוד" (ספר המצוות לא-תעשה כג). (67) עיר הנידחת, שנאמר (שם, יח) "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" (שם לא-תעשה כד והלכות עבודה זרה פרק ד, הלכה ד-ח). (68) שמתנהג כמנהגם, במלבושם וכנינוסם במסיבותיהם, והתורה אמרה (ויקרא כ, כג) "ולא תלכו בחוקות הגוי" (ספר המצוות לא-תעשה ל והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה א). (69) מגיד עתידות על ידי מעשה שהוא עושה, כגון, האוחז במקלו ואומר: אם אלך, או לא אלך, והתורה אמרה (דברים יח, י) "לא יימצא בך... קוסם קסמים" (ספר המצוות לא-תעשה לא והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה ו-ז). (70) שמכווין מעשיו לפי בחירת העיתים על ידי מערכות הכוכבים, לומר: יום זה ראוי לפעולה פלונית, ויום זה אינו ראוי לה, והתורה אמרה (שם) "לא יימצא בך... מעונן", מלשון עונה ועת (ספר המצוות לא-תעשה לב והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה ח-ט). (71) שעושה מעשיו על פי ניחוש, כגון, אלו שאומרים: נפלה פיתי מפי או נפל מקלי מידי, איני הולך למקום פלוני, שאם אלך אין חפצי נעשים, וכן המשים סימנים לעצמו: אם יארע לי כך, אעשה דבר פלוני, ואם לא יארע לי – לא אעשה, והתורה אמרה (ויקרא יט, כו) "לא תנחשו" (ספר המצוות לא-תעשה לג והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה ד). (72) מדבר דברים שאין להם שום מובן, וחושב בסכלותו שהם מועילים אם יאמרום כך על הנחש או על העקרב – שלא יזיקו, או על האיש – שלא יזוק, והתורה אמרה (שם) "לא יימצא בך... וחובר חבר" (ספר המצוות לא-תעשה לה, והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה י). (73) שעושה מעשים משונים, ומדמה שעל ידי כך יבוא אליו המת בחלום ויודיעו מה ששאל עליו, והתורה אמרה (שם) "לא יימצא בך... ודורש אל המתים" (ספר המצוות לא-תעשה לה, והלכות עבודה זרה פרק י"א, הלכה י"ג). (74) מן השמות הקדושים, שנקרא בהם הקדוש-ברוך-הוא. (75) דרך השחתה. (76) מעצי הקדש, והתורה אמרה (דברים יב, ג-ד) "ונתצתם את מזבחותם... ואשריהם תשרפון באש... ואבדתם את שמם... לא תעשון כן לה' אלוקיכם" (ספר המצוות לא-תעשה סה והלכות יסודי התורה פרק ו, הלכה א והלכה ז). (77) אפילו גחלת אחת מגחלי המזבח,

אֲלֶמְנָה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא קִדְשָׁה²³⁹. קנד) הַמַּחֲזִיר וְגִוְשָׁתוֹ אַחֵר שְׁנִתְקַדְשָׁה²⁴⁰. קנה) הַנוֹשֵׂא זְקוּקָה לְיָכֶם²⁴¹. קנו) הַבָּא עַל הַקִּדְשָׁה²⁴². קנז) מִמְזַר²⁴³ שְׁנֹשֵׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל וּבְעַל²⁴⁴. קנח) פְּצוּעַ דָּפָא²⁴⁵ שְׁנֹשֵׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל וּבְעַל. קנט) הַמְסַרְס אִישׁ²⁴⁶, וְכֵן שְׁאָר זְכָרֵי בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף²⁴⁷. קס) אוֹנֵס שְׁגָרֵשׁ אֲנוֹסָתוֹ וְלֹא הִחֲזִירָהּ²⁴⁸. קסא) הַמוֹצִיא שֵׁם רַע שְׁגָרֵשׁ אֲשֶׁתוֹ וְלֹא הִחֲזִירָהּ²⁴⁹. קסב) הַקָּרֵב אֶל הָעֲרִיּוֹת פְּדֻרָּה מְדֻרְכֵי הַזְּנוּת²⁵⁰, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא גִלָּה עֲרוּהוּ²⁵¹. וְזֶהוּ הַחֲשׂוֹד עַל הָעֲרִיּוֹת²⁵². קסג) הַמִּתְחַתֵּן בְּעוֹבְדֵי פֹכְבִים²⁵³. קסד) גֵּר עֲמוּנֵי שְׁנֹשֵׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל וּבְעַל²⁵⁴. קסה) גֵּר מוֹאָבִי שְׁנֹשֵׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל וּבְעַל²⁵⁵. קסו) מְלַךְ שֶׁהִרְבֵּה נְשִׁים²⁵⁶. קסז) מְלַךְ שֶׁהִרְבֵּה סוּסִים²⁵⁷. קסח) מְלַךְ שֶׁהִרְבֵּה פְּסָף וְזֶהֱבָ²⁵⁸. נִמְצָאוּ פֶּל הַלּוֹקִים²⁵⁹ מֵאֲתֵיב וְשִׁבְעָה. וְסִימָן לָהֶם: יִלְקוּ זָרִים.

(55) לדעת הרש"ש יש כאן טעות סופר וצריך להיות: "ולא מיתה בידי שמים" כי במיתה זו ידובר בפרק זה, כאמור בראש הלכה ב. (56) ובכתב יד התימנים: צלם. ואפילו לזולתנו – לעברו. ואפילו המזמין הוא גוי, ואזהרתו: "ואלוהי מסכה לא תעשו לכם" (ויקרא יט, ד). ואם יעשו לעצמו ילקה גם משום: "לא תעשה לך פסל" (שמת כ, ד). כמבואר בספר המצוות לא-תעשה ג וכן בהלכות עבודה זרה פרק ג, הלכה ט. (57) ובכתב יד התימנים: "צורה נואי". והיא צורת אדם, ואף על פי שלא נעשית כדי לעבדה. ואזהרתה: "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב" (שמות כ, כג), כלומר, צורות כסף וזהב, שאינן אלא לנוי, כדי שלא יטעו בהן הטועים, וידמו שהן לעבודה-זרה (ספר המצוות לא-תעשה ד ובהלכות עבודה-זרה פרק ג, הלכה י). (58) להתעסק בענייניהם. (59) כגון, שהיה האליל מכוסה וגילהו כדי לראותו (מהרש"ל בפירושו לסמ"ג). ואזהרתו: "אל תפנו אל האלילים" (ויקרא יט, ד) ולוקה, כמבואר בעירובין יז, ב (ספר המצוות לא-תעשה י והלכות עבודה זרה פרק ב, הלכה ג). (60) בניין שהכל מתקבצים אצלו, ואפילו לעבוד את ה', שכן היה דרך הגויים. ואזהרתו: "ולא תקים לך מצבה" (דברים טז, כב). וראה ספר המצוות לא-תעשה יא והלכות עבודה-זרה פרק ו, הלכה ו. (61) אף על פי שעשאו לנוי, כיוון שכך היו מכבדים גם לעבודה זרה, שהיו נוטעים לה עצים נאים בכתי עבודתם, ואזהרתו: "לא תיטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלוקיך" (דברים טז, כא) וכמבואר בספר המצוות לא-תעשה יג ובהלכות עבודה-זרה פרק ו, הלכה ט. (62) אבל מצויירת, שהכול סוכים (=מסתכלים) בה, שכך היו עושים אבנים מצויירות, משוכללות בעשייתן לפני הפסילים. ואזהרתו: "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה" (ויקרא כו, א). וראה ספר המצוות לא-תעשה יב והלכות עבודה זרה פרק ו, הלכה ו. (63) שאמרו: יאסרו עלי פירות אלו בשם עבודה זרה פלונית אם ארחץ (סנהדרין ס, ב וברש"י). ואזהרתו:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנאמר (ויקרא ו, 1) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" (ספר המצוות לא-תעשה פא, והלכות תמידים ומוספים פרק ב, הלכה ו). (78 במדריגות, כדי שלא יפסע פסיעות גסות בשעת עלייתו ותיגלה ערוותו עליו (ספר המצוות לא-תעשה פ והלכות בית הבחירה פרק א, הלכה י"ז). (79 אף על פי שהוא בעצמו טהור, אלא שבגדיו טמאים טומאת אב הטומאה. והתורה אמרה (במדבר ה, ג) "ולא יטמאו את מחניהם". וב"תורת כוהנים" (אחרי מות פרק י"ב, הלכה י"ג) אמרו: "ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו" (ויקרא יז, טז) - על רחיצת גופו - ענוש כרת, ועל כיבוס בגדיו - בארבעים (ספר המצוות לא-תעשה עז והלכות ביאת מקדש פרק ג, הלכה ט"ז"י). (80 כגון, נידה ויולדת, שטומאתן יוצאת מגופן. (81 הוא הנקרא מחנה לוייה, והתורה אמרה (דברים כג, יא) "לא יבוא אל תוך המחנה" ואמרו בפסחים סח, א - זה מחנה לוייה, וכן בספרי שם. וראוי להעיר, שטמא מת ואפילו המת עצמו מותר להיכנס להר הבית, שנאמר (שמות יג, יט) "ויקח משה את עצמות יוסף עימו" - עימו במחנה לוייה (ספר המצוות לא-תעשה עח והלכות ביאת מקדש פרק ג, הלכה ג"ד). ודע, שמצורע הנכנס לירושלים, שהיא מחנה ישראל, לוקה, כמבואר שם הלכה ח, וכבר תמה התוספות יום טוב בכלים פרק א, למה לא מנה רבינו לאו זה בין הלאוין שלוקים עליהם. (82 מתוך טבעותיו, והתורה אמרה (שמות כה, טו) "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו" (ספר המצוות לא-תעשה פו והלכות כלי המקדש פרק ב, הלכה י"ג). (83 המסיר. (84 והתורה אמרה (שמות כה, כח) "ולא יזח החושן מעל האפוד", וכל המפרק חיבורם דרך השחתה לוקה (לשון רבינו בהלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה י). וראה ספר המצוות לא-תעשה פז. (85 מעיל כהן גדול, אלא יהיה ארוג כמו סוף וגבול, שנאמר (שמות כה, לב) "כפי תחרא יהיה לו לא יקרע" (ספר המצוות לא-תעשה פח). והוא הדין לכל בגדי כהונה, שהקורעם דרך השחתה לוקה (הלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה ג). (86 שבהיכל, המיוחד להקטרת קטורת, והזאות דם פר ושעיר של יום הכיפורים, ודם פרים ושעירים הנשרפים. וכל המקריב עליו זולת זה, עובר על "לא תעלו עליו קטורת וזה ועולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו" (שמות ל, ט) ולוקה, כמבואר בהלכות כלי המקדש פרק ב, הלכה י"א וספר המצוות לא-תעשה פב. (87 והתורה אמרה (ויקרא טז, ב) "ואל יבוא בכל עת אל הקודש". ואם נכנס לקודש הקדשים, שהוא לפני ולפנים - חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב ובביאורנו שם (ספר המצוות לא-תעשה סח והלכות ביאת מקדש פרק ב, הלכה ד). (88 להיכל. והוא הדין בין האולם ולמזבח, כמבואר בהלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה א, שנאמר (ויקרא כא, כג) "אך אל הפרוכת לא יבוא ואל המזבח לא ייגש כי מום בו" (ספר המצוות לא-תעשה טט). (89 רביעית יין חי, או שיכור משאר המשקים המשכרים. (90 להיכל, או בין האולם ולמזבח, שנאמר (ויקרא י, ט) "יין ושכר אל תשת... בבואכם אל אוהל מועד". ואם עבד כשהוא שתוי חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יד (הלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה א-ב וספר המצוות

לא-תעשה עג). (91 שעבד במקדש, שנאמר (ויקרא כא, יז) "אשר יהיה בו מום לא יקרב". ולוקה על עבודתו נוסף על המלקות שחייב על כניסתו למזבח (הלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה א וספר המצוות לא-תעשה ע). (92 ישראל, שמתו אחיו מחמת מילה, שאין מלים אותו מפני הסכנה, והרי הוא לעניין עבודה כבן-נכר, שנאמר בו (יחזקאל מד, ט) "כל בן נכר ערל-לב וערל-בשר לא יבוא אל מקדשי" ואם עבד לוקה, ואינו חייב מיתה (סנהדרין פג, א והלכות ביאת מקדש פרק ו, הלכה ח). (93 שנאמר (במדבר יח, ג) "ולא ימותו גם הם (=הלויים) גם אתם" - גם אתם הכוהנים, כולל אתכם לאו זה, אלא שאינכם במיתה אלא בלאו, וכמבואר בספרי זוטא לפסוק זה. וגירסת רבינו שם: "ואין הכוהנים על הלויים אלא בלא תעשה" (ספר המצוות לא-תעשה ע"ב והלכות כלי המקדש פרק ג, הלכה י"א), וראה לעיל הלכה ב לא-תעשה י. (94 מגודל שיער למעלה משלושים יום, שנאמר (ויקרא י, ו) "ראשיכם אל תפרעו", וביחזקאל מד, כ נאמר: "ופרע לא ישלחו" (ספר המצוות לא-תעשה קסג והלכות ביאת מקדש פרק א, הלכה ט"ו). ואם שימש במקדש חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יז. (95 שנאמר (ויקרא י, ו) "ובגדיכם אל תפרומו" (ספר המצוות לא-תעשה קסד והלכות ביאת מקדש שם). ואם שימש ובגדיו קרועים חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב לא-תעשה יח. (96 למזבח. שנאמר (ויקרא כב, כ) "כל אשר בו מום לא תקריבו" (ספר המצוות לא-תעשה צא והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ב). (97 לשם קרבן, שנאמר (שם, כב) "עוורת או שבור... לא תקריבו אלה לה" (ספר המצוות לא-תעשה צב והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ד). (98 על גבי המזבח, שנאמר (שם, כד) "ומעוז וכתות... לא תקריבו לה" (שם לא-תעשה צג, והלכות איסורי מזבח שם). (99 אלו החלבים (=שהם מורים ואדונים על כל האיברים ועולים על המזבח לחלק אדון העולם, הערוך, ערך מר) והתורה אמרה (שם, כב) "ואשה לא תיתנו מהם על המזבח לה". נמצא, המקדיש בעל מום ושחטו וזרק דמו והקטיר אימוריו לוקה ארבע מלקויות (ספר המצוות לא תעשה צד והלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ד). (100 שלא נאמר, כיוון שהם גויים יוקרב בעדם בעל מום (ספר המצוות לא-תעשה צו). שנאמר (שם, כה) "ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלוהיכם מכל אלה" (הלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ו). (101 שראוי לקרבן, שנאמר (שם, כא) "כל מום לא יהיה בו" - קרא בו: לא יִהְיֶה בו, כלומר, שלא יטיל בו (=מנחות נו, ב וברש"י שם), שלא יסמא את עינו או יקטע את ידו וכדומה (ספר המצוות לא-תעשה צז והלכות איסורי מזבח שם, הלכה ז"ח). (102 בקרבנות. שאסור לעבוד בהם כל מלאכה שהיא, ככתוב (דברים טו, יט) "לא תעבוד בבכור שורך" והוא הדין לשאר הקדשים (ספר המצוות לא-תעשה קיג, והלכות מעילה פרק א, הלכה ז). (103 את צמרם, ככתוב (שם, שם) "ולא תגזו בכור צאנך" (שם לא-תעשה קיד, והלכות מעילה שם). (104 על המזבח, שנאמר (ויקרא ב, יא) "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה". ואם הקטיר שניהם כאחד, אינו לוקה אלא מלקות אחת, לפי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאוכל מחטאת ואשם אפילו לאחר זריקה חוץ לקלעים, כמבואר במכות יז, א (ספר המצוות לא-תעשה קמה והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ה). (120) הזריקה על המזבח, ואזהרתו: "וזר לא יאכל כי קודש הם" (שמות כט, לג). אבל אם אכלם קודם זריקת הדם, לוקה משום אוכל קודם זריקה (ראה בסמוך לא-תעשה סא) ולא משום זרות (ספר המצוות לא-תעשה קמט והלכות מעשה הקרבנות שם, הלכה ח). (121) שנאמר (דברים יב, יז) "לא תוכל לאכול בשעריך... ובכורות בקרך" - "לא בא הכתוב ללמד אלא לזר, שאכל בכור בין לפני זריקה ובין לאחר הזריקה, שהוא עובר בלא תעשה" (מכות יז, א ובספרי). וראה בסמוך לא-תעשה סב (ספר המצוות לא-תעשה קמד והלכות בכורות פרק א, הלכה ט"ז). (122) בכתב יד התימנים: שאכלה. (123) הניתן לכהנים מזבחי השלמים (ראה ויקרא ז, לד). (124) שחוזרת לבית אביה לאכול בתרומה - בקדשים אסורה, ככתוב (שם כב, יב) "ובת כהן כי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים לא תאכל" (ספר המצוות לא-תעשה קלז והלכות תרומות פרק ו, הלכה ז). (125) שנולדה מאיסורי כהונה, כגון, אלמנה לכהן גדול וגרושה לכהן הדיוט, הרי הוולד הנוול מהם חלל וכן אשה האסורה לכהן, שנבעלה לכהן נתחללה בביאתו. (126) שנאמר (שם) "ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל" - לאיש זר: כיוון שנבעלה לפסול לה, נפסלת לתרומה, כמבואר ביבמות סח, א (ספר המצוות לא-תעשה קלז והלכות תרומות פרק ו, הלכה ז). (127) שנאמר (דברים יב, יז) לא תוכל לאכול בשעריך... ונדבותיך - זו תודה ושלמים, שהם קדשים קלים, שאין נאכלים אלא במקומם, והוא לפנים מחומת ירושלים, כמבואר במכות שם (ספר המצוות לא-תעשה קמה והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ה). (128) ואפילו כן, שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך... ונדבותיך" - לא בא הכתוב אלא לאוכל תודה ושלמים לפני זריקת דמים כאילו אמר: "לא תוכל לאכול בשעריך קודם שזורקים דמם בשערי המקום" (ספר המצוות לא-תעשה קמו והלכות מעשה הקרבנות שם, הלכה ד). (129) כשהוא תמים, ואפילו כהן, שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך... ובכורות בקרך" (ספר המצוות לא-תעשה קמד והלכות בכורות פרק א, הלכה ט"ז). (130) שלא נפדה. (131) כלומר, שנכנס לפנים מחומת ירושלים, ובמכות יט, ב הנוסח: "משראה פני החומה". (132) שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך דגןך... ואכלת לפני ה' אלוקיך" - כיוון שנכנס למקום אכילתו ואכלו בחוץ לוקה (ספר המצוות לא-תעשה קמא והלכות מעשר שני פרק ב, הלכה ה' ו-133) לפני המזבח, ככתוב (שם כו, י) "והנחתו לפני ה' אלוקיך" והרי זה כאילו אכלם בחוץ, ואזהרתו: "לא תוכל לאכול בשעריך... ותרומת ידך" (שם יב, יז) - תרומת ידך - אלו הביכורים (מכות יז, א) אבל קריאת פרשת מקרא ביכורים אינה מעכבת בהם (ספר המצוות לא-תעשה קמח והלכות ביכורים פרק ג, הלכה ג-ד). (134) שנאמר (שם) "לא תוכל לאכול בשעריך... ותרומת ידך" וכבר נתבאר עיל בהערה הקודמת שתרומה זו כוונתה לביכורים, אבל קודם

ששניהם נאמרו בלאו אחד (הלכות איסורי מזבח פרק ה, הלכה א וספר המצוות לא-תעשה צח). (105) בכתב יד התימנים: שיירי מנחות חמץ", שיירי מנחות - הם הנשאר לכהנים לאכילה, אחרי שהכהן קמץ ממנה מלוא קומצו ומקטירו על גבי המזבח, ואסור לאפות אותם חמץ, שנאמר (ויקרא ו, י) "לא תיאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאשי", כאילו אמר, שחלקם שיירי המנחה לא ייאפה חמץ (ספר המצוות לא-תעשה קכד והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה י"ד). (106) קרבן או מנחה. (107) שנאמר (שם, ב, יג) ולא תשבית מלח ברית אלוקיך" (ספר המצוות לא-תעשה צט והלכות איסורי מזבח פרק ה, הלכה י"א). (108) אתנן - האומר לזונה: הא לך דבר זה בשכרך; מחירי כלב - האומר לחבירו הא לך טלה זה תחת כלב זה. ושניהם אסורים למזבח, שנאמר (דברים כג, יט) "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלוקיך". ואם הקריב שניהם כאחד אינו לוקה אלא מלקות אחת, מפני שנאמרו בלאו אחד, כמבואר בהלכות איסורי מזבח פרק ג, הלכה ז (ספר המצוות לא-תעשה ק והלכות איסורי מזבח פרק ד, הלכה ח, טז). (109) המנחה שיקריב העני החוטא, כשיחתייב חטאת בהמה ואין ידו משגת להביאה - קרוייה: מנחת חוטא (הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ד), ואסור ליתן בה שמן, ככתוב (ויקרא ה, יא) "לא ישים עליה שמן" (ספר המצוות לא-תעשה קב והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ז). (110) על מנחת חוטא. (111) מין שרף מעצי בושם, ככתוב (שם, שם) "ולא ייתן עליה לבונה" (ספר המצוות לא-תעשה קג והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ח). (112) שבעלה מביא עליה מנחת קנאות - מזכרת עוון והיא קמח שעורים, והתורה אמרה (במדבר ה, טו) "לא יצוק עליו שמן" (ספר המצוות לא-תעשה קד והלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב, הלכה ז-ח). (113) על הקרבן וכנ"ל, והתורה אמרה (שם, שם) "ולא ייתן עליו לבונה" (שם, לא-תעשה קה והלכות מעשה הקרבנות שם). (114) שהבדיל ראש העוף מהגוף במליקתו והתורה אמרה (ויקרא ה, ח) "ומלק את ראשו... ולא יבדיל" (ספר המצוות לא-תעשה קיב והלכות מעשה הקרבנות פרק ז, הלכה ו). (115) המחליף בהמת קדשים בבמהת חולין, ואומר: הרי זו תחת זו, והתורה אמרה (שם כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" ואינו לוקה אלא בקדשים שנועדו למזבח, ולא בבהמות שהוקדשו לצרכי בדק הבית (ספר המצוות לא-תעשה קיג והלכות תמורה פרק א, הלכה א, יב). (116) ככתוב (שם ז, יט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", ואם אכל קדשים בטומאת הגוף, חייב כרת, כמבואר לעיל הלכה א, לא-תעשה טו (ספר המצוות לא-תעשה קל והלכות פסולי המוקדשים פרק י"ח, הלכה י"ב). (117) כגון, שנפסלו במחשבה, שחשב הכהן לאכלם חוץ למקומם הראוי, או שהוטל בהם מום, או שנשפך הדם ולא נזרק, ואזהרתו: "לא תאכל כל תועבה" (דברים יד, ג). דרשו בספרי: "בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר" (ספר המצוות לא-תעשה קצ והלכות פסולי המוקדשים שם, הלכה ג-ה). (118) כגון, חטאת ואשם. (119) ואזהרתו: "לא תוכל לאכול בשעריך... בקרך וצאנך" - לא בא הכתוב אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק י"א, הלכה ו והלכות קרבן פסח פרק ט הלכה ב).
 (148) הבשר שנצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם (הלכות קרבן פסח פרק ח, הלכה ו). (149) אלא צלי, שנאמר (שם יב, ט) "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל". ואם אכל נא ומבושל כאחת, אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהם נכללים בלאו אחד (ספר המצוות לא-תעשה קכה והלכות קרבן פסח שם הלכה ד). (150) שנאמר, (דברים יב, יז) "לא תוכל לאכול בשעריך... וכל נדריך אשר תדור" כאילו אמר: לא תוכל לאכול נדריך אשר תדור. ולא זו היא אזהרה לכל מועל, וכן אמרו (סנהדרין פג, א): "הזיד במעילה רבי אומר במיתה ותכמים ואומרים באזהרה" ואם מעל בשוגג מקריב קרבן מעילה (ספר המצוות לא-תעשה קמו והלכות מעילה פרק א, הלכה ג). (151) הניתן בשנה השלישית והשישית לשמיטה. (152) תרומה גדולה ותרומת מעשר, שנאמר (שם, שם) "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך", ונאמר להלן (שם כו, יב) "ואכלו בשעריך ושבעו", מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני, ואמרה תורה, לא תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר שכתוב בו: בשעריך - בתוכו (מכות טז, ב). אבל האוכל טבל שלא הורמו ממנו תרומותיו חייב מיתה, כמבואר לעיל הלכה ב, לא-תעשה ה (ספר המצוות לא-תעשה קנג והלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה כ-כא). (153) כגון, שהרגה אדם ונתחייבה סקילה. (154) שקדמו בעליה וחסוהו, שנאמר (שמות כא, כח) "סקול ייסקל השור ולא ייאכל את בשרו" ממשמע שנאמר סקול ייסקל, איני יודע שנבילה הוא, ונבילה אסורה באכילה, מה תלמוד לומר ולא ייאכל את בשרו? מגיד הכתוב: שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה" (בבא קמא מא, א) "שנעשה כבהמה טמאה" (ספר המצוות לא-תעשה קפח והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה כ"ב). (155) או חיה טמאה, שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה, שנאמר (דברים יד, ו) "וכל בהמה מפרסת פרסה... מעלת גרה... אותה תאכלו" - שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה אסורה, ולא הבא מכלל עשה - עשה הוא, ובגמל ובחזיר ובארנבת נאמר (שם ד"ח) "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה" וגו', והרי הדברים קל וחומר: מה אלו שיש בהם סימן טהרה אחד הרי הם בלא תעשה על אכילתם, שאר בהמה טמאה וחיה טמאה שאין בהן סימן טהרה כלל אינו דין שאיסור אכילתן הוא בלא-תעשה (ספר המצוות לא-תעשה קעב והלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה א-ב). (156) ככתוב (ויקרא יא, יג) "ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו... את הנשר ואת הפרס" וגו'. וסימני עוף טמא מבוארים בהלכות מאכלות אסורות פרק א, הלכה ט"ז-כ (ספר המצוות לא-תעשה קעד והלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה ד). (157) שאין לו סנפיר וקשקשת, ואזהרתו: "ושקץ יהיו לכם משרם לא תאכלו" (שם, יא), וראה הלכות מאכלות אסורות פרק א, הלכה כ"ד (ספר המצוות לא-תעשה קעג והלכות מאכלות אסורות שם). (158) כגון, הזבובים והדבורים והיתושים, ככתוב (דברים יד, יט) "וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (ספר המצוות לא-תעשה קעה והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה ה"ו).

שהנחנו בעזרה, הואיל ולא נראו עדיין לאכילה בפנים אין לוקים על אכילתם בחוץ, השווה לעיל. (ספר המצוות לא-תעשה קמח והלכות ביכורים שם, הלכה ג). (135) שאם נטמא עליו לפדותו אפילו בירושלים, כמבואר במכות יט, ב. ואזהרה לאוכלו בטומאה: "ולא ביערתי ממנו בטמא" (שם כו, יד) - בין שהוא טמא והמעשר טהור, בין שהוא טהור והמעשר טמא (ספר המצוות לא-תעשה קנ והלכות מעשר שני פרק ג, הלכה א). (136) שהיא מקום אכילתו, כשהוא טהור, ואזהרתו כנ"ל, "בין שהמעשר טמא והוא טהור בין שהמעשר טהור והאוכל טמא" (שם, שם). (137) ביום שמת לו אחד מקרוביו שחייב להתאבל ולאונן עליו, והתורה אמרה (שם, שם) "לא אכלתי באוני ממנו". (138) אסור לאכלם באנינות מאותו הפסוק, וכן אמר אהרן למשה (ויקרא י, יט) "ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'" (ספר המצוות לא-תעשה קנא והלכות מעשר שני שם הלכה ה"ז). (139) נאמר: 'תושב ושכיר' בפסח (שמות יב, מה) ונאמר 'תושב ושכיר' בתרומה (ויקרא כב, י) מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו (=שבפירוש אמרה תורה (שם, מח) "וכל ערל לא יאכל בו") אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו" (יבמות ע, א), והוא הדין לקדשים, שהרי פסח מקדשים קלים הוא, כל שכן לקדשי קדשים שערל אסור בהם (ספר המצוות לא-תעשה קלה, והלכות תרומות פרק ז, הלכה י והלכות מעשה הקרבנות פרק י, הלכה ט), וראה הלכות קרבן פסח פרק ט, הלכה ח. (140) שהיא כולה כליל על המזבח. (141) כגון, האימורים, שהם כליל למזבח ככל קרבן עולה, ואזהרתם: "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" (ויקרא ו, טז) - כל שבכליל תהיה, ליתן לא תעשה על אכילתו, כמבואר במנחות עד, ב (ספר המצוות לא-תעשה קלח והלכות מעשה הקרבנות פרק י"א, הלכה ג). (142) כגון, פר ושעיר של יום הכיפורים וכן של פר כהן משיח, הנשרפים בבית הדין שמחוץ לירושלים. (143) כגון, חטאת חיצונה שהובא מדמה להיכל. ואזהרתם: "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אוהל מועד... לא תאכל, באש תישרף" (שם, כג) - כל שהוא טעון שריפה, ליתן עליו לא תעשה על אכילתו (ספר המצוות לא-תעשה קלט והלכות מעשה הקרבנות שם). (144) שיש ברשותו חמץ בשעת שחיטתו, שנאמר (שמות כג, יח) "לא תזבח על חמץ דם זבחי" (ספר המצוות לא-תעשה קטו והלכות קרבן פסח פרק א, הלכה ה). (145) בפסח שני שחל ב"ד באייר, והתורה אמרה בשניהם: "ועצם לא תשברו בו" (שם יב, מו), ובפסח שני: "ועצם לא ישברו בו" (במדבר ט, יב). וכל זה בפסח טהור (ספר המצוות לא-תעשה קכ"א-ב והלכות קרבן פסח פרק ו, הלכה א). (146) הקבוצה שנתקבצה לאכול, שנאמר (שמות שם) "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה" (ספר המצוות לא-תעשה קכג והלכות קרבן פסח פרק ט, הלכה א). (147) שיצא הבשר חוץ לחבורתו, ואפילו חזר לחבורתו אסור לאכול, הרי הוא כבשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים שאסור באכילה, ואזהרתו: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" (שם כב, ל) - כיוון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה (ספר המצוות שם והלכות מאכלות אסורות פרק ה, הלכה ט, והלכות מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא בשל, שנאמר (שמות לד, כו) "לא תבשל גדי בחלב אמו" בפעם השנייה (נוסף על מה שנאמר שם כג, יט) לומר לך, שלוקה על אכילתו, כמבואר בחולין קטו, ב (ספר המצוות לא-תעשה קפו והלכות מאכלות אסורות פרק ט, הלכה א-ב). (168) ואף על פי שלא אכלו, שנאמר (שם) "לא תבשל גדי בחלב אמו" (ספר המצוות לא-תעשה קפו והלכות מאכלות אסורות שם). (169) שנשרשה בארץ אחרי שישה עשר בניסן, שהוא יום הבאת מנחת העומר. (170) שנאמר (ויקרא כג, יד) "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד... הביאכם את קרבן אלוקיכם". ובזמן שאין בית המקדש, אסור לאכול תבואה חדשה עד גמר יום שישה עשר בניסן, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה ב (ספר המצוות לא-תעשה קפט). (171) פירות האילן, שגדלו בשלוש השנים לנטיעתן, ככתוב (ויקרא יט, כג) "וערלתם ערלתו את פריו, שלוש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל". ואיסור ערלה נוהג גם בחוץ לארץ, על פי הלכה למשה מסיני (ספר המצוות לא-תעשה קצב והלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה י"א). (172) מין ממיני תבואה או מיני ירקות שנזרעו בכרם, או שנטע הגפן בתוך הירק, שניהם אסורים באכילה, שנאמר (דברים כב, ט) "לא תזרע כרמך כלאיים, פן תקדש המלאה, הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם" - דרשו חכמינו: פק ת'ק'ד'ש' - פן תוקד אש (חולין קטו, א). וכל מקום שנאמר: "פן" אינו אלא מצוות לא תעשה, כמבואר במכות יג, ב (ספר המצוות לא-תעשה קצג והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה ו). (173) דברים שהחמץ מעורב בהם, כגון, כותח הבבלי (חלב ופת מעופשת מעורבת בתוכו) וכדומה, שנאמר (שמות יב, כ) "כל מחצת לא תאכלו". ואינו לוקה אלא אם יש בתערובת כזית חמץ בכדי אכילת שלוש ביצים, אבל אם אין בתערובת כזית חמץ בכדי אכילת שלוש ביצים אינו לוקה, אלא מכים אותו מכת מרדות (ספר המצוות לא-תעשה קצח והלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ו). (174) חצות יום ארבעה עשר בניסן, שנאמר (דברים טז, ג) "לא תאכל עליו חמץ" כלומר, על קרבן פסח, שזמן שחיטתו הוא מחצות היום ומעלה, ומשעה שהוא ראוי להישחט אסור הוא באכילת חמץ. אבל האוכל חמץ בפסח עצמו חייב כרת (ספר המצוות לא-תעשה קצט והלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ח). (175) המניח (176) בפסח, שעשה בה מעשה, ואזהרתו: "שבעת ימים שאור לא יימצא בבתיכם" (שמות יב, יט). אבל המניח חמץ בביתו ולא עשה בו מעשה (=כגון, שהחמץ לפני הפסח) הרי זה עובר בלאו ואינו לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רא, והלכות חמץ ומצה שם, הלכה ב-ג). (177) שנתנסך לעבודה זרה, והשותה ממנו כל שהוא לוקה, שנאמר (דברים לב, לח) "אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם" יין שנתנסך לה, כזבח שקרב לה, ונאמר בעבודה זרה "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" (שם יג, יח) מאומה - אפילו כל שהוא (ספר המצוות לא-תעשה קצד והלכות מאכלות אסורות פרק י"א, הלכה א-ב) וראה הלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה ב. (178) כגון, ענבים או צימוקים ואפילו חרצן זוג, ככתוב (במדבר ו, ג-ד) "וענבים לחים ויבשים לא יאכל... מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא

(159) כגון, התולעים והחיפושיות, נחשים ועקרבים, וכן שמונה שרצים האמורים בתורה (ויקרא יא, כט) "החולד והעכבר והצב וגו'". ואזהרתם: "וכל השרץ השורץ על הארץ... לא יאכל" (שם, מא), אלא שעל שמונה שרצים הוא לוקה על אכילתם כבערשה, כשיעור טומאתם, ועל שאר שרצים אינו לוקה על אכילתם אלא בכזית, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה ו-ז (ספר המצוות לא-תעשה קעו והלכות מאכלות אסורות שם). (160) כגון, התולעים והעלוקה שבמים, וכן חיות הים, כללו של דבר, כל שאינו בצורת הדגים, כגון, כלב המים והדולפן וכיוצא בהם. ואזהרתם: "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם" (ויקרא יא, מג) והוא כולל כל מיני שרצים שהם (ספר המצוות לא-תעשה קעט והלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה י"ב). (161) שלא נולד מזכר ונקבה אלא מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהם, וזהו "השרץ הרומש" שהוא מתהווה מן העפושים, ואינו מוליד כמוהו בעוד ש"השרץ השורץ" הוא הנולד מזכר ונקבה, ומוליד כמוהו. ואזהרתו: "ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרומש על הארץ" (ויקרא יא, מד), כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה י"ג (ספר המצוות לא-תעשה קעז). (162) מן הפרי ורומשים עליו, ואפילו חזרו לתוך הפרי הרי הם אסורים. ואזהרתם: "לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום" (שם, מב). אבל אם לא פירשו, מותר לאכול הפרי והתולעת שבתוכו (ספר המצוות לא-תעשה קעח והלכות מאכלות אסורות שם, הלכה י"ד). (163) בהמה ועוף שמתו מאליהם או שלא נשחטו כהלכה, שנאמר (דברים יד, כא) "לא תאכלו כל נבלה" (ספר המצוות לא-תעשה קפ והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה א). (164) שטרפה אותה חיית היער, ואינה יכולה עוד לחיות מחמת אותה טריפה ודריסה, וזוהי טריפה האמורה בתורה, ויש עוד מיני מחלות, שאם תִּחַלָּה בהן הבהמה אינה יכולה עוד לחיות מהן, והואיל והיא נוטה למות, הרי זו אסורה אפילו קָדַם ושחטה. והאוכל מטרפה שנטרפה על ידי חיית השדה לוקה מן התורה, ומבהמה שחלתה ונוטה למות מחמת מחלתה - לוקה מדרבנן (ספר המצוות לא-תעשה קפא). ואזהרה לטריפה: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" (שמות כב, ל) ושמונה מיני טריפה נאמרו למשה מסיני (הלכות שחיטה פרק ה, הלכה א-ג וספר המצוות שם). (165) שחותר אבר מן הבהמה כשהיא חיה. ואזהרתו: "ולא תאכל הנפש עם הבשר" (דברים יב, כג). והוא הדין כשאוכל כזית בשר מן החי לוקה משום אוכל טריפה. ואזהרתו: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה, - כיוון שנעשית הבהמה בשר בשדה הרי היא טריפה (ספר המצוות לא-תעשה קפב והלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה י, ופרק ה, הלכה א-ג). (166) שנאמר (בראשית לב, לג) "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה" (=שקפץ ממקומו ועלה) אשר על כף הירך". והאוכל את הגיד בשלימותו אף על פי שאין בו כזית, או כזית מגיד גדול - לוקה (ספר המצוות לא-תעשה קפג" והלכות מאכלות אסורות פרק ח, הלכה ב). (167) שנתבשל בחלב, ואף על פי שהוא בעצמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השאיר בו עוללות, שהן אשכולות קטנים שאין ענביהם נוטפים זה על זה, אלא מפוזרים ודלילים ונקראים עוללות, שהם "לשאר האשכולות כעולל (=יונק) לאיש" והתורה אמרה (שם יט, י) "וכרמך לא תעולל" (ספר המצוות לא-תעשה ריב והלכות מתנות עניים פרק ד, הלכה י"ז-יח). (196) שיבלים הנופלות בשעת הקצירה. (197) והתורה אמרה (שם, ט) "ולקט קצירך לא תלקט". ואם אבדו או נשרפו אחר שליקטם, קודם שיתנם לעניים לוקה (ספר המצוות לא-תעשה ריא והלכות מתנות עניים פרק א, הלכה ד). (198) בדפוס רומי ר"מ וכן בכתב יד תימן: המלקט פרט וכו'. פרט - זה גרגר אחד או שניים הנפרטים (=נופלים) מן האשכול בשעת הבצירה. (199) והתורה אמרה (שם, י) "ופרט כרמך לא תלקט" ואם נבצר ממנו לקיים את העשה: לעני ולגר תעזוב אותם, הרי זה לוקה על לקיטתו לעצמו (ספר המצוות לא-תעשה ריג-ריד והלכות מתנות עניים פרק ד, הלכה ט"ו). (200) ששכחו בשדה בשעת עימור האלומות. (201) והתורה אמרה (דברים כד, יט) "ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו". והוא הדין שכחת האילנות (ספר המצוות לא-תעשה ריד והלכות מתנות עניים פרק א, הלכה ו ופרק ה שם). (202) הציפור ואפרוחיה. (203) והתורה אמרה (שם, כב, ו) "לא תיקח האם על הבנים שלח תשלח את האם", ואם לקחה ומתה קודם שישלחנה לוקה (ספר המצוות לא-תעשה שו והלכות שחיטה פרק י"ג, הלכה א). (204) שני מיני זרעים כאחד. (205) כגון, חיטה ושעורה, או פול ועדשה, וכן כל מיני זרעים הראויים למאכל אדם. ואזהרה לכלאי זרעים "שדך לא תזרע כלאיים" (ויקרא יט, יט). ואין איסורם אלא בארץ ישראל (ספר המצוות לא-תעשה רטו והלכות כלאיים פרק א, הלכה א-ג). (206) בארץ ישראל, שזרע שני מיני תבואה או שני מיני ירקות עם זרע הכרם ואז לוקה שתיים, אחת משום: שדך לא תזרע כלאיים, ואחת משום: לא תזרע כרמך כלאיים (דברים כב, ט). אבל אם זרע ירק אצל גפן או נטע גפן בצד ירק אינו לוקה, אלא שנאסרו שניהם בהנאה (ספר המצוות לא-תעשה רטז והלכות כלאיים פרק ה, הלכה א, ז). (207) אפילו בחוץ לארץ, כגון, שהרכיב יחור של עץ אתרוג בעץ תפוח, וכן המרכיב אילן בירק לוקה, ואזהרתם: שדך לא תזרע כלאיים (ויקרא שם) ותחילת הפסוק: "בהמתך לא תרביע כלאיים" - מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה, מה בהמתך בין בארץ בין בחוץ לארץ (=שהרי חובת הגוף היא ונוהגת גם בחוץ) אף שדך (הרכבת אילן) בין בארץ בין בחוץ, כמבואר בסנהדרין ס, א (ספר המצוות לא-תעשה רטז והלכות כלאיים פרק א, הלכה ה). (208) מין על שאינו מינו בין בהמה בין בחיה ובעופות, בין בארץ בין בחוץ, שנאמר (שם, שם) "בהמתך לא תרביע כלאיים" (ספר המצוות לא-תעשה ריז והלכות כלאיים פרק ט, הלכה א). (209) מושך בשני מינים את העגלה או מנהיגם כאחד, שנאמר (דברים כב, י) "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", ומן התורה אינו אסור אלא במין אחד טמא ואחד טהור, אבל מדברי סופרים כל שני מינים שהם כלאיים בהרבעה אסורים במלאכה או בהנהגה כאחד (ספר המצוות לא-תעשה יח והלכות כלאיים פרק ט,

יאכל" (ספר המצוות לא-תעשה רג-רו והלכות נזירות פרק ה, הלכה ב-ג). (179) בימי נדר נזרו, ככתוב (שם, ה) "כל מי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו", ואחד המגלח ואחד המתגלח בכלל לאו זה (ספר המצוות לא-תעשה רט והלכות נזירות פרק ה, הלכה י"א). (180) טומאת שבעה ימים, כגון, שנגע בו או שנכנס לאהלו, והתורה אמרה (שם, ז) "לאביו ולאמו... לא ייטמא להם במותם" (ספר המצוות לא-תעשה רו והלכות נזירות שם, הלכה ט"ו-יח). (181) השיער הסמוך לנגע הנתק שבראש או בזקן (=שיפול השיער שבהן מעיקרו ויישאר מקום השיער פנוי, וזהו הנקרא נתק), והתורה אמרה (ויקרא יג, ג) "ואת הנתק לא יגלח", שצריך להניח שתי שערות סמוך לו כדי שיהא ניכר אם פשה הנתק (ספר המצוות לא-תעשה שז והלכות טומאת צרעת פרק ח, הלכה ב ופרק י, הלכה א). (182) כגון, שיער לכן שבבחרת (שם, כ) או שקצץ הנגע כולו מבשרו. (183) כדי שישתנה מראה המחיייה (שם, כד), והתורה אמרה (דברים כד, ח) "הישמר בנגע הצרעת" - בלא תעשה, תשמור שלא לתלוש ולא לקרץ (ספר המצוות לא-תעשה שח והלכות טומאת צרעת פרק י, שם). (184) באדמת הנחל, והוא נחל מים ששוטף בחזקה, ואסור בזריעה ובחרישה, ובכל עבודה בגופה של קרקע, ככתוב (שם, כא, ד) "לא יעבד בו ולא יזרע" (ספר המצוות לא-תעשה שט והלכות רוצח פרק י, הלכה ט). (185) היא שנת השמיטה, שעליה נאמר (ויקרא כה, ד) "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ... שדך לא תזרע", ועבודת הארץ אסורה בה (ספר המצוות לא-תעשה רכ והלכות שמיטה ויובל פרק א, הלכה א-ב). (186) כורת ענפיו המיותרים להגדיל את פוריותו, והתורה אמרה (שם, שם) "וכרמך לא תזמור" (ספר המצוות לא-תעשה רכא והלכות שמיטה שם, הלכה ב-ג). (187) מה שהאדמה מצמיחה מעצמה מן הזרע שנפל בה לפני שביעית, או מן העיקרים שנקצרו מקודם וחזרו ועשו, שניהם נקראים ספיח (הלכות שמיטה פרק ד, הלכה א). (188) מן הרגיל, והתורה אמרה (שם, ה) "את ספיח קצירך לא תקצור" - לא תקצרו כדרך שקוצרים תבואת שאר השנים, שקוצרים כל השדה בבת אחת ומעמידים כרי, אלא קצור מעט-מעט וחבוט ואכול (ספר המצוות לא-תעשה רכב והלכות שמיטה פרק ה, הלכה א). (189) קוטף פרי האילן. (190) מן הרגיל. והתורה אמרה (שם, שם) "ואת ענבי נזירך לא תבצור" שלא תאספם כדרך שאתה אוספם בכל שנה, כגון ענבים - אין דורכים אותם בגת אלא בעריבה, וכן זיתים אין עושים אותם בתוך הבד, אלא כותשם ומכניסם לתוך בד קטן ביותר (ספר המצוות לא-תעשה רכג והלכות שמיטה פרק ד, הלכה כב-כג). (191) והתורה אמרה (שם, יא) "ויובל היא... לא תזרעו, ולא תקצרו... ולא תבצרו" (ספר המצוות לא-תעשה רכד-רכז והלכות שמיטה פרק י, הלכה ט"ז). (192) לקצור. (193) שצריך היה להשאיר קמה מחוברת לעניים, ככתוב (שם, כג, כב) "לא תכלה פאת שדך בקצרך". ואם אכל את התבואה או נשרפה, שאינו יכול עוד ליתנה לעניים ולתקן את הלאו, הרי זה לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רי, כי והלכות מתנות עניים פרק א, הלכה ג). (194) בכתב יד תימן: נתנו. (195) שבצר כל כרמו ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

222) שנשבע על דבר ידוע, שהוא כן, כגון, שנשבע על שמיים, שהם שמיים, או שנשבע לבטל את המצוה, ועוד. ואזהרתו: "לא תישא את שם ה' אלוֹקֶיךָ לשווא" (שמות כ, ו). ואף על פי שאין בה מעשה לוקה, שנאמר שם: "כי לא יקרה ה' את אשר יישא את שמו לשווא" – בית דין של מעלה אינו מנקה אותו, אבל בית דין של מטה מלקה אותו ומנקה אותו, כמבואר בשבועות כא, א (ספר המצוות לא-תעשה סב והלכות שבועות פרק א, הלכה ד"ז). 223) שצוה על מה שנדר, ואפילו לא נשבע, והתורה אמרה (במדבר ל, ג) "לא יחל דברו" – לא יעשה דבריו חולין (ספר המצוות לא-תעשה קנז והלכות נדרים פרק א, הלכה ה). 224) חוץ לתחום העיר, והוא חוץ לשנים עשר מיל. והתורה אמרה (שמות טז, כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". ומדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפיים אמה (ספר המצוות לא-תעשה שכא והלכות שבת פרק כ"ז, הלכה א). 225) והתורה אמרה (שם יב, יח) "כל מלאכה לא ייעשה בהם אך אשר ייאכל לכל נפש הוא לבדו ייעשה לכם" (ספר המצוות לא-תעשה שכג והלכות יום טוב פרק א, הלכה א"ב). 226) שמגלח את שער הצדעים בתער, והתורה אמרה (ויקרא יט, כז) "לא תקיפו פאת ראשכם" וחייב מלקות על כל צדע מהם (ספר המצוות לא-תעשה מג והלכות עבודה זרה פרק י"ב, הלכה א, והלכה ו). 227) מגלחו. וחמש פיאות הן: לחי העליון ולחי התחתון מימין וכן מצד שמאל, ושיבולת הזקן. ולוקה על כל פאה ופאה. ואזהרתו: "ולא תשחית את פאת זקנך" (שם) ואינו חייב עד שיגלחנו בתער (ספר המצוות לא-תעשה מד והלכות עבודה זרה שם, הלכה ז). 228) שורט בבשרו מרוב צער על מתו, כדרך שהיו הגויים עושים, והתורה אמרה (שם, כה) "ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם" (ספר המצוות לא-תעשה מה והלכות עבודה זרה שם, הלכה י"ב). 229) תולש שער ראשו מרוב צער על מתו, כדרך שעושים הסכלים, והתורה אמרה (דברים יד, א) "ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת". וחייב על כל הראש כבין העיניים, שנאמר (ויקרא כא, ה) "לא יקרחו קרחה בראשם" (ספר המצוות לא-תעשה קצא והלכות עבודה זרה שם, הלכה ט"ו). 230) ששורט בבשרו וממלא מקום השיטה כוחל או דיו או שאר צבעונים, וזה היה מנהג הגויים שרושמים עצמם לעבודה זרה, שאלו עבדים מכורים הם לה ומורשמים לעבודתה. והתורה אמרה (שם, יט, כח) "וכתובת קעקע לא תתנו בככם" (ספר המצוות לא-תעשה מא והלכות עבודה זרה שם, הלכה י"א). 231) בגד ארוג מצמר ופשתים, כמו שלבשו כומרי עבודה זרה באותו הזמן. ואזהרתו: "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו" (דברים כב, יא). ואפילו חוט אחד של צמר בכבד גדול של פשתן אסור (ספר המצוות לא-תעשה מב והלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א והלכה ה). 232) (שם כ, יט) "לא תשחית את עצה... ואותו לא תכרות" וכל השחתה בכלל זה, כגון: שישרוף בגד לבטלה או ישבור כלי לבטלה, אלא שאינו לוקה עליהם אלא מכת מדרות מדבריהם, כמבואר בהלכות מלכים פרק ו, הלכה י (ספר המצוות לא-תעשה נז והלכות מלכים שם, הלכה ח). 233) כגון, שילבש בגדים

הלכה ז"ח. 210) פי בהמה מלאכול מן הדבר שהיא עושה בו בשעת מלאכתה, כגון, שתדרוש תבואה או תישא תבן על גבה, שנאמר (שם כה, ד) "לא תחסום שור בדישו" (ספר המצוות לא-תעשה ריט והלכות שכירות פרק י"ג, הלכה ב). 211) בהמה ובנה ביום אחד, בין בחולין בין בקדשים, שנאמר (ויקרא כב, כח) "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" (ספר המצוות לא-תעשה קא והלכות שחיטה פרק י"ב, הלכה א). 212) והוא צריך לו, כגון: כר – בלילה, והמחרשה – ביום, והתורה אמרה (דברים כד, יב) "לא תשכב בעבוטו" – לא תשכב ועבוטו עימך (ספר המצוות לא-תעשה רמ והלכות מלווה ולווה פרק ג, הלכה ה). 213) שאסור בכלל למשכן את האלמנה, ככתוב (שם, יז) "ולא תחבול בגד אלמנה", ואם אבד המשכון או נשרף קודם שיחזיר לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רמא והלכות מלווה שם, הלכה א). 214) כגון, כלי טחינה או כלי בישול ואפייה, ככתוב (שם, ו) "לא יחבול ריחיים ורכב כי נפש הוא חובל" ואם אבד המשכון או נשרף קודם שיחזירנו לוקה (ספר המצוות לא-תעשה רמב והלכות מלווה שם, הלכה ב). 215) שהעיד עדות שקר שאין בה עדות ממון, כגון שהעיד על פלוני כוהן, שהוא בן גרושה או בן חלוצה, והזום. או שהעיד על פלוני שהוא חייב מלקות והזום, והתורה אמרה (שמות כ, טו) "לא תענה ברעך עד שקר". ואף על פי שאין בו מעשה, קיבלו חכמינו מפי השמועה, שהכתוב האומר (דברים כח, א"ב) "והרשיעו את הרשע – והיה אם בן הכות הרשע" רומז לעד זומם שילקה (ספר המצוות עשה קפ ולא-תעשה רפה והלכות עדות פרק כ, הלכה ח"ט). 216) כי אם יש בה שווה פרוטה (=דמי רפואתו וכדומה) חייב לשלם לו ממון ואין אדם משלם ולוקה. ואזהרה למכה חבירו: "ארבעים יכנו לא יוסיף" (שם, ג) "ומה אם זה שנתנה תורה רשות להכותו, ציווה הכותב שלא להכותו על רשעו, קל וחומר לשאר כל האדם" (ספר המצוות לא-תעשה ש והלכות סנהדרין פרק ט"ז, הלכה י"ב). 217) שהעידו עליו בפעם הראשונה שגנב משל אביו וקנה בשר ויין ואכל. ולוקה, ככתוב (שם כא, יח) "ויסרו אותו". ואזהרתו: "לא תאכלו על הדם" (ויקרא יט, כו) – לא תאכלו אכילה המביאה לידי שפיכות דמים (ספר המצוות לא-תעשה קצה והלכות ממרים פרק ז, הלכה א, והלכה ז). 218) על אשתו, שלא מצא לה בתולים. 219) שהביא אבי האשה עדים והזימו את עדי הבעל, שאמרו שזנתה תחתיו אחרי האירוסין, הרי העדים נסקלים והבעל לוקה, ככתוב (דברים כב, יח) "ויסרו אותו". ואזהרתו: "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא שם, טז), כמבואר בכתובות מו, א (ספר המצוות לא-תעשה שא והלכות נערה בתולה פרק ג, הלכה א והלכה ו). 220) כגון, שאמר יכהו ה', או: ארוך פלוני לה, ואזהרתו: "לא תקלל חרש" (שם, יד), שאפילו חרש שאינו שומע ולא נצטער בקללה, לוקה עליו (ספר המצוות לא-תעשה שיז ולהלן פרק כ"ו, הלכה א). 221) כגון שנשבע שלא אכלתי ואכל, או שלא יאכל ואכל הרי זו שבועת שקר ולוקה. ואזהרתו: ולא תישבעו בשמי לשקר" (שם, יב), כמבואר בשבועות כ, ב (ספר המצוות לא-תעשה סא והלכות שבועות פרק א, הלכה ב"ג).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ההלכות איסורי ביאה, פרק ט"ו, הלכה ב (ספר המצוות לא-תעשה שנד והלכות איסורי ביאה שם, הלכה א"ב). וראה תשובות הרמב"ם סימן קנב. (245) כל שנפצעו ביצו. ובספר המצוות מגדיר רבינו: מי שנושחתו אברי התשמיש שלו עד שאי אפשר לו להוליד. והתורה אמרה (שם, ב) "לא יבוא פצוע דכה וכותר שפכה בקהל ה'" (ספר המצוות לא-תעשה שם והלכות איסורי ביאה פרק ט"ז, הלכה א-ג). (246) מפסיד איברי הזרע. (247) והתורה אמרה (ויקרא כב, כד) וכתות ונתוק וכותר – ובארצכם לא תעשו" – קיבלו חז"ל (ספרא, שם) "ובכם לא תעשו", כלומר "עניין הכתוב לא יעשה זאת בישראל, בין בגופם בין בגוף אחרים" (ספר המצוות לא-תעשה שם והלכות איסורי ביאה פרק ט"ז, הלכה ט"י). (248) והתורה אמרה (דברים כב, כט) "ולו תהיה לאשה תחת אשר עינה לא יוכל שלחה לוקה, שאינו יכול לקיים עוד העשה: ולו תהיה לאשה (ספר המצוות לא-תעשה שנח והלכות נערה פרק א, הלכה ז). (249) והתורה אמרה (שם, יט) "ולו תהייה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו", וגם זה לוקה, כדרך שלוקה האונס שגירש אנוסתו ולא החזירה, (ספר המצוות לא-תעשה שנח והלכות נערה פרק ג, הלכה ד). (250) כגון, החיבוק והנישוק וכיוצא בהם מפעולות שאדם נהנה בהן. (251) שלא בא עליה, והתורה אמרה (ויקרא יח, ו) "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערווה" – כלומר, לא תתקרבו אליהן קירבה המביאה לגלות ערווה (ספר המצוות לא-תעשה שנח והלכות איסורי ביאה פרק כ"א, הלכה א"ב). (252) שאמרו עליו שהוא פסול לעדות אשה (סנהדרין כו, ב). וכן מלקים אותו על "לא טובה השמועה" (קידושין פא, א) וכמבואר לקמן פרק כ"ד, הלכה ה. (253) והתורה אמרה (דברים ז, ג) "ולא תתחתן בסם, בתך לא תיתן לבנו ובתו לא תיקח לבנך" אחד שבעה עממים ואחד כל האומות באיסור זה (ספר המצוות לא-תעשה נב והלכות איסור ביאה פרק י"ב, הלכה א), וראה שם הלכה ד"ז. (254) והתורה אמרה (שם כג, ד) "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" אפילו אחר שנתגיירו אסורים הם לבוא בקהל (ספר המצוות לא-תעשה נג והלכות איסורי ביאה פרק י"ב, הלכה י"ז). (255) כנ"ל בהערה הקודמת. וכבר ביאר רבינו שם הלכה כ"ה, שסנחריב מלך אשור בלבב את כל האומות ועירבן זה בזה, וכל הפורש מהן להתגייר, חזקתו שפירש מן הרוב, ולפיכך כל הגרים מותרים בזמן הזה לבוא בקהל ה' בכל מקום שהוא, אחד הזכרים ואחד הנקיבות. (256) נוסף על שמונה-עשרה הראויות לו, והתורה אמרה (שם יז, יז) "ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו" – קיבלו חכמינו שמתו לו ליקח עד שמונה-עשרה (ספר המצוות לא-תעשה שסד והלכות מלכים פרק ג, הלכה ב). (257) נוסף על כדי מרכבתו, אפילו סוס אחד פנוי להיות רץ לפניו כדרך שעושים שאר המלכים, והתורה אמרה (שם, טז) "רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצריימה למען הרבות סוס" (ספר המצוות לא-תעשה שסג והלכות מלכים שם, הלכה ג). (258) והניחו בגניזו לעצמו, להתגאות בו או להתנאות בו, והתורה אמרה (שם, יז)

צבעוניים וחלי זהב, במקום שאין לובשים אותם אלא נשים, והתורה אמרה (שם כב, ה) "ולא ילבש גבר שמלת אשה" ובכלל זה אם צבע שער שחור (ספר המצוות לא-תעשה מ והלכות עבודה זרה פרק י"ב הלכה י). (234) כגון שתשים בראשה מצנפת, או שתלבש שריון או שתגלח ראשה כאיש, שנאמר (שם, שם) "לא יהיה כלי גבר על אשה" (ספר המצוות לא-תעשה לט והלכות עבודה זרה שם). (235) שנגע בו או נכנס לאהלו, והוא אינו מקרובי המפורשים בכתוב (ויקרא כא, ב-ג). והתורה אמרה (שם, א) "לנפש לא ייטמא בעמיו" (ספר המצוות לא-תעשה קסו והלכות אבל פרק ג, הלכה א-ג). (236) כגון, שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאיש, שהיא אסורה להינשא לו, איסור השווה בכל ישראל, ואינו מיוחד בכוהנים. והתורה אמרה (שם, ז) "אשה זונה וחללה לא ייקחו". אבל אם בא עליה דרך זנות ולא קידשה אינו לוקה, שנאמר: "לא יקחו" – עד שייקח (=בקידושין) ויבעול (ספר המצוות לא-תעשה קנח והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ב ופרק י"ח, הלכה א). (237) בין מן הנישואין בין מן האירוסין, כמבואר ביבמות נט, א. והתורה אמרה (שם, שם) "ואשה גרושה מאישה לא ייקחו" (ספר המצוות לא-תעשה קס והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ב, והלכה י"י). (238) חללה – זו שנולדה מאיסורי כהונה, וכן אחת הנשים האסורות לכהונה נבעלה לכוהן – נתחללה (הלכות איסורי ביאה פרק י"ט, הלכה א). והתורה אמרה (שם): "אשה זונה וחללה לא יקחו" (ספר המצוות לא-תעשה קס והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה א-ב). (239) שנאמר (שם, טו) "ולא יחלל זרעו בעמיו" – כיוון שבעלה, חיללה, ופסלה לכהונה, והוא מזהר שלא יחלל כשרים, לא אשה ולא זרעו, בניגוד לזונה וחללה וגרושה, שהן מחוללות ועומדות קודם בעילתו, ולפיכך אינו לוקה עליהן עד שיקדש ויבעול (ספר המצוות לא-תעשה קסב והלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ג). (240) לאיש אחר, והתורה אמרה (דברים כד, ד) "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה". ואפילו לא נישאה לאחר, אלא נתארסה לו אסורה לחזור לראשון, שנאמר (שם, ב) "והייתה לאיש אחר" הווייה – זו קידושין, כמבואר ביבמות יא, ב (ספר המצוות לא-תעשה שנו והלכות גירושין פרק י"א, הלכה י"ב). (241) שמת בעלה בלא בנים והיא זקוקה להתייבם לאחד האחים, או לחלוץ להם, וכל שלא נפטרה מהיבם אסורה להינשא לאיש אחר, ככתוב (שם כה, ה) "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" (ספר המצוות לא-תעשה שנו והלכות ייבום פרק ב, הלכה י"ח). (242) שבוכל אשה לשם זנות בלא קידושין, והתורה אמרה (שם כג, יח) "לא תהיה קדשה מבנות ישראל" (ספר המצוות לא-תעשה שנה והלכות אישות פרק א, הלכה ד). (243) ממזר – זה שנולד מן העריות שחייבים אליהן איסור כרת, חוץ מן הנידה, שהבן הנולד ממנה הוא פגום לכהונה ואינו ממזר. (244) והתורה אמרה (שם, ג) "לא יבוא ממזר בקהל ה'". והראב"ד שואל: מה צורך בנישואין, והלא אם יבעל ולא יקדש תחילה הרי זה לוקה, וכבר השיב רבינו לחכמי לוניל והצדיק את שיטתו בזה. ראה במוספנו תשובות הרמב"ם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(=פורענות בידי שמים) לא בטל, מי שנתחייב סקילה: או נופל מן הגג, או חיה דורסתו" וכו'.

ב. פל מי שעשה דבר שחייבין עליו מיתת בית דין באנס - אין בית דין ממיתין אותו. ואף על פי שהיה מצוה שיהרג ואל יעבר. אף על פי שחלל את השם¹¹ והוא אנוס - אינו נהרג. שנאמר: ולנערה לא תעשה דבר¹². זו אזהרה לבית דין, שלא יענשו את האנוס¹³.

(10) כגון ע"ז, גילוי עריות ושפיכות דמים, ראה ה' יסודי התורה פ"ה, ה"ב. (11) שכל מי שנצטווה להיהרג ולא לעבור, ועבר ולא נהרג - הרי זה מחלל את השם, ועבר על לא-תעשה (ויקרא כב, לב) "ולא תחללו את שם קדשי" (שם, ה"ד). (12) וכדברי הכתוב, שם כח "צעקה הנערה המאורשה ואין מושיע לה". וכן אמרו (נדרים כז, א) "אנוס - רחמנא פטריה". (13) ולדעת הרמב"ן בהשגותיו על ספר המצוות' רבינו שורש ח, אין זו אזהרה אלא שלילת עונש מיתה, ולא יותר. אולם רבינו סובר, הואיל והכתוב מדגיש: "אין לנערה חטא מות" - איך יעלה על הדעת שבית-הדין יענשו, כמו שאמרו (סנהדרין פב, ב) "היתכן, שהתורה פטרתו - ואנו נעמוד ונהרגנו". ועל-כרחו, זה שאמרה תורה: "ולנערה לא תעשה דבר", לאזהרה היא ולאיסור לאו (מגילת אסתר, שם).

ג. איש שאנוסוהו עד שפא על הערוה - חיב מיתת בית דין; שאין קשוי¹⁴ אלא לדעת¹⁵. אכל האשה הנבעלת באנס, אפלו אמרה אחר שנאנסה¹⁶: הניחו לו - הרי היא פטורה¹⁷, מפני שיערה נתגבר עליה¹⁸.

(14) התקשות האבר. (15) מרצון. והרי הוא כעושה מעשה מעצמו. שכל שאינו מרוצה בדבר אי-אפשר לו להתקשות, וכיון שנתקשה - ודאי מרוצה הוא (כסף-משנה). ועדיין קשה, איך ממתים אותו, והלא אין עונש מיתה בלא התראה, וזה שאנסוהו לבעול - ודאי לא התרו בו? וע"כ, לא נתכוון לומר שממתים אותו, אלא יש עליו דין חיוב מיתת בית-דין, כאדם שעשה במזיד בלא התראה, ומאחר שלא הותרה כחוק, אין בית-דין ממתים אותו. וזה שדייק רבינו וכתב: חייב מיתת בית-דין, ולא כתב: בית-דין ממתים אותו, כדרך שכתב בהלכה הקודמת: אין בית-דין ממתים אותו (כסף-משנה). (16) בסוף הביאה. (17) "שאלמלא נזקק לה - היא שוכרתו" (לשון התלמוד כתובות נא, ב). (18) "וגם זה אנוס, שבתחילת בעילה שהיא באנוס - הלבישה הבעול יצר" (רש"י שם). ושם מדובר לענין היתר האשה לחזור לבעלה, וממנו למד רבינו לענין פטור העונש. והשווה ה' איסורי ביאה פ"א, ה"ט: "שמשחתיל לבעול באנוס - אין בידה שלא תרצה, שיצר האדם וטבעו כופה אותה לרצות". וראה ה' אישות פכ"ד, ה"ט.

ד. אסור לבית דין לחוס על ההורג. שלא יאמרו: פבר נהרג זה, ומה תועלת יש בהריגת האחר?

"וכסף וזהב לא ירבה לו מאד". אבל כסף וזהב שירבה לאוצר בית ה' להיות שם מוכן לצרכי ציבור ולמלחמותיו - מצווה להרבותו (ספר המצוות לא-תעשה שסה והלכות מלכים שם, הלכה ד). (259) כולל מצוות לא תעשה שיש בהן כרת, או מיתה בידי שמים, המנויות לעיל הלכה א-ב שלוקים עליהן, כמבואר שם.

פרק עשרים

(1) שאין בית-דין מעניש על-פי אומד הדעת, אלא על-פי ראייה ברורה. דין עובר עבירה באנוס. האיסור לחוס על העבריין, או לרחם בדין על הנאשם בכל חיוב שהוא. אזהרת חכמינו למי שמגיס ליבו בהוראה, וכן לתלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. זיקת הדיינים לדין פחות משווה פרוטה.

א. אין בית דין עונשין באמד הדעת², אלא על פי עדים בראיה ברורה. אפלו ראוהו העדים רודף אחר חברו, והתרו בו, והעלימו עיניהם, או שנכנסו אחריו לתרבה ונכנסו³ אחריו, ומצאוהו הרוג ומפּרְפוּ⁴ והסיף⁵ מנטף דם פיד ההורג, הואיל ולא ראוהו בעת שהכהו - אין בית דין הורגין בעדות זו⁶. ועל זה וכיוצא בו נאמר: ונקי וצדיק אל תהרג⁷. וכן אם העידו עליו שנים שעבד עבודה זרה, זה ראהו שעבד את החמה והתרה בו, וזה ראהו שעבד את הלבנה והתרה בו - אין מצטרפין⁸. שנאמר: ונקי וצדיק אל תהרג. הואיל ויש שם צד לנקותו ולהיותו צדיק - אל תהרגו⁹.

(2) השערה ע"פ השכל וההגיון. (3) בכת"י תימן: שנכנס אחריו. והכוונה, שהרודף נכנס אחרי הנרדף. (4) מפרכס ומזדעזע. (5) החרב. (6) סנהדרין לו, ב "אם כך ראייתם - לא ראייתם כלום", שהרי התורה אמרה: על-פי שנים עדים (=עדי ראייה) יומת המת. (7) מכילתא פרשת משפטים לפסוק זה. מי שהוא נקי ע"פ דין תורה - אל תהרגנו. וכתב רבינו ב'ספר המצוות' ל"ת רצ: "לפי שהדברים האפשריים יש מהם שאפשרותם קרובה מאד, ומהם שאפשרותם רחוקה מאד... וה"אפשר" רחב מאד. ואילו הרשתת תורה לקיים ענשים כאפשר הקרוב מאד... כי אז היו מקיימים את הענשים כמה שהוא יותר רחוק מזה... עד שיקיימו את הענשים וימיתו בני אדם באומדן קל, לפי דמיון השופט, לפיכך סתם (=הבורא) יתעלה את הפתח הזה, וציוה שלא יקויים שום עונש אלא עד שיהיו שם עדים המעידים, שברור להם אותו המעשה... ויותר טוב ויותר רצוי לפטר אלף חוטאים, מלהרוג נקי אחד ביום מן הימים". (8) שעל כל עבירה אין בה אלא עד אחד, ואינו נאמן. (9) מכילתא שם, והכתוב מסיים: "כי לא אצדיק רשע". כלומר, אם יצא מידך זכאי - יש לי הרבה שלוחים להמיתו במיתה שנתחייב בה (ירושלמי סנהדרין פ"ד, ה"ג. וכן ברש"י לתורה שם). ובסנהדרין שם אמרו: "מיום שחבר בית-המקדש אע"פ שבטלה סנהדרין, דין ארבע מיתות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חֲכָמִים³¹: הָיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין³². וְכֵן אֵיבָב הוּא אוֹמֵר: וְרַב לֹא יִדְעָתִי אֲחֻקְרָהוּ.

28) מתגאה בלבבו להורות בלי מורא ובלי מתנינות. 29) ממחר ופוסק. 30) אבות פ"ד, מ"ז, שוטה - שמרבה עליו איבה; רשע - שאינו מקפיד אם יגזול ויוציא מידי הזכאי שלא כדין; גס רוח - שגאוותו הביאתו לקפוץ ולהורות בחפזון לקנות לו שם כאחד הגדולים (תוספות יו"ט שם). 31) אבות פ"א, מ"א. וכן אמרו (סנהדרין ז, ב) "צדק את הדין ואח"כ תחתכוהו". 32) השווה סנהדרין לה, א "אשרו חמוץ - אשרי דיין שמחמץ את דינו, וברש"י שם.

ח. כָּל דִּין שֶׁבֶּא לִפְנֵי דִין, וְהִתְחִיל לְדַמּוֹתוֹ בְּדִין פְּסוּק שֶׁבָּרַךְ יָדַע אוֹתוֹ, וְיָשׁ בְּמִדְיָה גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻמְהָ³³ וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ וְנִמְלָךְ בּוֹ - הָרִי זֶה בְּכָלל הַרְשָׁעִים שֶׁלָּפָנָיִם גַּס בְּהוֹרָאָה³⁴. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: רָעָה עַל רָעָה תְּבוֹא לוֹ³⁵. שֶׁכָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - מַגְסוֹת הָרוּחַ הֵן, הַמְּבִיאֹת לִיָּדֵי עוֹנוֹת הַדִּין. פִּי רַבִּים חָלְלִים הַפִּילָה - זֶה תִּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרָה³⁶; וְעֲצָמִים כָּל הַרְגֵיָה - זֶה שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְאֵינוֹ מוֹרָה³⁷. וְהוּא שֶׁיְהִי הַדּוֹר צָרִיף לוֹ; אֲבָל אִם יָדַע שֶׁיָּשׁ לְשֵׁם רָאוּי לְהוֹרָאָה, וּמִנְעַ עֲצָמוֹ מִן הַהוֹרָאָה - הָרִי זֶה מִשְׁבַּח³⁸. וְכָל הַמוֹנֵעַ עֲצָמוֹ מִן הַדִּין - מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ אֵיבָבָה וְגִזְלָה וְשִׁבְעַת שְׁנָא³⁹; וְהִגַּס לְבוֹ בְּהוֹרָאָה - שׁוֹטָה, רָשָׁע וְגַם רֹחֵץ⁴⁰.

33) אע"פ שאינו רבו. ובמקום רבו - יתבאר דינו בסמוך ה"ט. 34) שיכול להיות, שדין זה אינו דומה לראשון (סמ"ע לחו"מ סימן י"ס ק"ה). 35) יבמות קט, ב "רע ירוע כי ערב זר (משלי יא, טו) - רעה אחר רעה תבוא... לתוקע עצמו לדבר הלכה". ומפרש רש"י: סומך ונשען על ההלכה שהוא יודע. 36) הפילה - לשון נפל, שלא מלאו ימיו. 37) עצומים - לשון מחרישים ומתאפקים מלהורות (ע"ז יט, ב וברש"י), והשווה הל' תלמוד תורה פ"ה, ה"ד. 38) כמו שאמרו (ברכות סג, א) "בשעת המכניסים - פזר (= שאין חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים, פזר אתה לשנות לתלמידים, רש"י), בשעת המפזרים - כנס", ומפרש רש"י: כנס אתה ולא תיטול שררה עליהם, שאף זו לכבוד שמים לאחוז במדת הענוה. ובמדרש נחומא פ' משפטים אות ב, אמרו: "מעשה ברבי אסי כשנסתלק מן העולם מצאוהו בוכה, אמרו לו: רבי, מפני מה אתה בוכה?... יש גמילות חסדים שלא עשית? ועל כל מידות שהיו בך היית מתרחק מן הדינים... אמר להם: בני, עליה אני בוכה, שמא אתן דו"ח על שהייתי יכול לעשות דיניהם של ישראל". 39) שמא יחייב שבועה למי שאינו חייב בה, ונמצא מביא לידי שבועת שוא (אבות פ"ד, מ"ז וברע"ב שם). 40) שם. וכבר נתבאר לעיל ה"ז.

ט. תִּלְמִיד אֵל יוֹרָה הִלְכָה לִפְנֵי רַבּוֹ⁴¹, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה רְחוּק מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּשׁ פְּרָסָאוֹת⁴² - כִּנְגַד מַחְגָּה יִשְׂרָאֵל⁴³.

וְנִמְצְאוּ מִתְרַשְׁלִין בְּהִרְיָגָתוֹ. שְׁנֵאמַר: לֹא תַחֹס עֵינֶיךָ עָלָיו, וּבַעֲרַת דָּם הִנְקִי¹⁹. וְכֵן אָסוּר לְבֵית דִּין לְחֹס עַל מִי שֶׁנִּתְחַבַּב קָנְסוֹ²⁰. שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: עֲנִי הוּא זֶה, שֶׁלֹּא בְּכוֹנֵה עֲשָׂה. אֲלֵא מִגְבִּין מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁיָּשׁ לוֹ בְּלֹא חֲנִינָה. שְׁנֵאמַר: וְלֹא תַחֹס עֵינֶיךָ²¹. וְכֵן בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת אֵין מִרְחָמִין עַל הַדֵּל. שֶׁלֹּא תֵאמַר: עֲנִי הוּא זֶה, וּבַעַל דִּינוֹ עֲשִׂיר; הוֹאִיל וְאֲנִי וְהָעֲשִׂיר חֲבִיבִין לְפָרְסוֹ - אֲזַכְּנוּ בְּדִין, וְנִמְצָא מִתְפָּרְנֵס בְּכָבוֹד. עַל זֶה הַזְּהִירָה תוֹרָה: וְדַל לֹא תִהְדַּר בְּרִיבּוֹ. וְנֵאמַר: לֹא תִשָּׂא פָנָי דָּל²². אָסוּר לְהִדַּר פָּנָי גְּדוֹל. כִּיצַד? הָרִי שֶׁבֶּא לִפְנֵיךָ שְׁנַיִם לְדִין, אֶחָד חָכֵם גְּדוֹל וְאֶחָד הַדְּיוּט - לֹא תִקְדִים לְשָׂאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ שֶׁל גְּדוֹל, וְלֹא תִסְבִּיר לוֹ פָּנִים, וְלֹא תִכְבְּדֵנוּ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִסְתַּתְּמוּ טַעֲנוֹתָיו שֶׁל אַחַר; אֲלֵא אֵינוֹ נִפְנָה לְאֶחָד מֵהֶן עַד שֶׁיִּגְמַר הַדִּין. שְׁנֵאמַר: לֹא תִהְדַּר פָּנָי גְּדוֹל. אָמְרוּ חֲכָמִים²³: אֵל תֵּאמַר: עֲשִׂיר הוּא זֶה, כֵּן גְּדוֹלִים הוּא זֶה, הֵיאָף אֲבִישְׁנוּ וְאִרְאָה בְּכַשְׁתּוֹ? לִכְךָ נֵאמַר: לֹא תִהְדַּר פָּנָי גְּדוֹל.

19) ספרי' שופטים אות קפז. ונוסח הכתוב: "לא תחוס עיניך עליו, ובערת" וגו'. 20) תשלום על שקיטע יד חבירו או סימא עינו. 21) "נפש בנפש, עין בעין, שן בשן, יד ביד", השווה הל' חובל פ"א, ה"ד וביספר המצוות ל"ת רעט. 22) 'תורת כהנים' פ' קדושים לפסוק זה, וכן בספרי דברים אות יז. 23) 'תורת כהנים' שם, וראה שבועות ל, ב לענין תלמיד-חכם ועם-הארץ שבאו לדון.

ה. בָּאוּ לִפְנֵיךָ שְׁנַיִם, אֶחָד כָּשֵׁר וְאֶחָד רָשָׁע - אֵל תֵּאמַר: הוֹאִיל וְרָשָׁע הוּא וְחֻזְקָתוֹ מִשְׁקַר, וְחֻזְקָתָהּ זֶה שֶׁאֵינוֹ מְשַׁנֵּה בְּדַבְּרוֹ, אֲטָה הַדִּין עַל הַרְשָׁעָה²⁴. עַל זֶה נֵאמַר: לֹא תִטָּה מִשְׁפַּט אֲבִינֶךָ בְּרִיבּוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אֲבִיוֹן בְּמִצְוֹת, לֹא תִטָּה דִינוֹ²⁵.

24) לחייבו, מבלי לחקור באמתת הדבר. 25) מכילתא לפרשת משפטים לפסוק זה.

ו. לֹא תַעֲשֶׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט - זֶה הַמְעוֹת אֶת הַדִּין, וּמְזוּזָה אֶת הַחֵיב וּמְחִיב אֶת הַזָּכָאי. וְכֵן הַמְעוֹתָהּ²⁶ אֶת הַדִּין, וּמְאָרִיף בְּדַבְּרִים בְּרוּרִים כְּדִי לְעַר אֶחָד מִבְּעָלֵי דִינָם - הָרִי זֶה בְּכָלל עוֹל²⁷.

26) המשהה את פסק הדין. 27) כמו שאמרו (אבות פ"ה, מ"ט) "חרב באה לעולם על עינוי הדין ועל עיוות הדין", ומפרש רבינו שם: "עינוי הדין" - הוא: איחור המשפט ועיון בו ימים רבים בדרך המבוואר. ו"עיוות הדין" - הוא, שידון במה שאינו ראוי.

ז. הִגַּס לְבוֹ בְּהוֹרָאָה²⁸, וְקוֹפֵץ וְחוֹתֵף²⁹ אֶת הַדִּין קִדְם שֶׁיִּחְקְרָהוּ בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ עַד שֶׁיְהִי לוֹ בְּרוּר בְּשִׁמְשׁ - הָרִי זֶה שׁוֹטָה, רָשָׁע וְגַם רֹחֵץ³⁰. כִּף צוּר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פירוש רבינו הלל ל'ספרי' שם, נראה שכן היא הגירסא בדברי ה'ספרי'. וכתב הרדב"ז: והאיל ונאמר: "משפט גר יתום", ולא נאמר: גר ויתום, אנו למדים, שאם היטה משפט יתום ישראל - אינו עובר אלא בלאו אחד הכולל כל ישראל. והשווה 'ספר המצוות' ל"ת רפ.

פָּרַק אֶחָד וְעֲשָׂרִים:

1) מתבארת בו 'מצוות עשה' לשפוט משפט צדק. השוויית זכויות הופעת בעלי הדין. יחס בית הדין לתלמיד חכם המופיע בדין. דין מי מקדימים בתור בעלי הדין. אזהרה לדיין לא לשמוע דברי אחד מבעלי הדין שלא בפני בעלי הדין. אזהרה לדיין לא לשמוע דברי אחד מבעלי הדין שלא בפני בעל דין חבירו. שאסור לדיין להיות מליץ וסניגור לדברי בעל הדין. המקרים המיוחדים בהם מותר לדיין לסעוד מעט לאחד מבעלי הדין.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשֹׁפֵט הַשּׁוֹפֵט בְּצִדְקָה. שְׁנֵי אֶחָד בְּצִדְקָה תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ. אִי זֶהוּ צִדְקָה הַמְשֻׁפָּט? זֶה הַשְּׁוֹיֵת שְׁנֵי בְּעֲלֵי דִינֵינוּ בְּכָל דְּבָרָה. לֹא יֵהָא אֶחָד מְדַבֵּר כֹּל צָרְפוֹ, וְאֶחָד אוֹמֵר לוֹ: קִצֵּר דְּבָרֶיךָ! וְלֹא יִסְבִּיר פְּנִים לְאֶחָד וַיְדַבֵּר לוֹ רְפוּת, וַיִּרַע פְּנֵיו לְאֶחָד וַיְדַבֵּר לוֹ קִשּׁוּתִים.

41) במקום רבו, כי בפניו ממש חייב מיתה, כמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ה ה"ב, ע"פ סוגיית התלמוד ברכות לא, ב. 42) שהן שנים-עשר מיל, והמיל אלפים אמה. 43) סנהדרין ה, ב. שכל מי שהוצרך לשאול, היה מוכרח לפנות אל משה שנמצא מחוץ למחנה, ככתוב (שמות לג, ז) "ויהיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה", ושטח מחנה ישראל שלש פרסאות (רש"י שם). ובהל' תלמוד תורה שם, כתב רבינו: "במה דברים אמורים, בדבר שנקרה מקרה, אבל לקבוע עצמו להוראה... אפילו הוא בסוף העולם ורבו בסוף העולם - אסור לו להורות עד שימות רבו, אלא-אם-כן נטל רשות מרבו". וכן נפסק להלכה ביו"ד רמב, סעיף ד.

י. אֵל תֹּאמַר: שֶׁכָּל אֵלֹהֵי הַדְּבָרִים בְּדִין שְׁלִישׁ בֹּי הוֹצֵאתָ מִמּוֹן הַרְבֵּה מִזֶּה וּנְתִינָתוֹ לָזֶה. לְעוֹלָם יְהִי דִין אֶלֶף מְנָה וְדִין פְּרוּטָה אַחַת שְׁוִין בְּעֵינֶיךָ לְכָל דְּבָרָה.

44) סנהדרין ח, א "כקטן כגדול תשמעון" (דברים א, יז), שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה - לענין הקדמה, ומפרש רש"י: בא לפניך דין של פרוטה, וחזר ובא דין אחר של מנה (=מאה זוז), הקודם לפניך - הקדם לחתוך. וכתב הרדב"ז: מסתבר, אם הדיון של פרוטה מצריך עיון ומיתון, ואותו של מנה הוא פשוט מאד, חותכים תחילה הדין של מנה, שאין ראוי לענות אותו מפני מיתון של זה.

יא. אֵין הַדִּינֵינוּ יוֹשְׁבֵיין לְדוֹן בְּדִין פְּחוֹת מִשְׁוֶה פְּרוּטָה. וְאִם הִזְקַקְנוּ לְשְׁוֶה פְּרוּטָה - גּוֹמְרִין אֶת דִּינוֹ אֶפְלוֹ לְפָחוֹת מִשְׁוֶה פְּרוּטָה.

45) בבא-מציעא נה, א, שאין זה נקרא ממון לענין גזל. כדברי רבינו בהל' טוען ונטען פ"ג, ה"ו: "וכל פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית-דין נזקקים לו". ומדברי רבינו שם ה"ה, משמע שבכלים הראויים לעשות בהם מלאכה, אפילו אינם שוים פרוטה - נזקקים עליהם ונשבעים עליהם. וכן פסק השו"ע בחו"מ פח, סעיף ג. 46) בבא-מציעא שם עמ' ב, ומפרש רש"י: אם חזר השני (הנתבע) ותבעו פחות משוה פרוטה - נזקקים לו. ומדברי רבינו, נראה כוונתו, דוקא אם התובע חזר ותבע "גומרים את דינו", שהרי זה כאילו תבע מתחילה פחות מפרוטה זו עם הפרוטה שתבע בראשונה, אבל אם הנתבע תובע, הרי זה כאיש אחר ואין נזקקים לו. ויתכן שגם רבינו יודה בזה, שהרי אם יזכה הנתבע יצטרך בית-דין לנכות לו ממה שחייבוהו לפרוע תחילה, והרי זה דין אחד (כסף-משנה).

יב. כָּל הַמֵּטָה מִשְׁפֵּט אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל - עוֹבֵר בְּלֹא אֶחָד, שְׁנֵי אֶחָד: לֹא תַעֲשֶׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט. וְאִם הָיָה גֵר - עוֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוּוֹן, שְׁנֵי אֶחָד: לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט גֵר. וְאִם הָיָה יְתוֹם - עוֹבֵר בְּשְׁלֹשָׁה לְאוּוֹן, שְׁנֵי אֶחָד: מִשְׁפָּט גֵר יְתוֹם.

47) 'ספרי' פ' כ"תצא לפסוק זה. 48) הגר. 49) מתוך

~ נקודות משיחות קודש ~

"מִצְוַת עֲשֵׂה לְשֹׁפֵט הַשּׁוֹפֵט בְּצִדְקָה כו".

ובהמשך לזה כתב "...היה אחד מהם מלוכש בגדים יקרים, והשני מלוכש בגדים בזויין, אומר למכובד או הלבישהו כמותך עד שתדון עמו או לבוש כמותו עד שתהיו שווין כו".

והגם שעניין הלבוש לא ישנה מאומה במעמדו ומצבו של העני, ציוותה התורה "בצדק תשפוט עמיתך" שיש לעשות כל התלוי בו כדי להשוותו בדין.

ומכאן הוראה לכל אחד ואחד מישראל, לעשות כל התלוי בו לטובתו של יהודי אחר, גם אם מדובר בהטבת מצב ורוח לשעה אחת בלבד! ואין צריך לומר שלא לפגוע בו או לומר לו מילים קשות, כי גם רגע אחד בצער של יהודי - נוגע.

(ע"פ יין מלכות' ספר שופטים סימן יא מתוך רמב"ם 'פרס המלך')

2) שבועות ל, א. 3) תוספתא סנהדרין פ"ו, ה"ב: "ולא יהא מאריך פניו כנגד אחד ולא מעיז כנגד אחד". ובכתובות מו, א דרשו: "לא תלך רכיל בעמך - אזהרה לבית-דין שלא יהא רך לזה (=לשון רך לי תהיה, רש"י) וקשה לזה".

ב. שְׁנֵי בְּעֲלֵי דִינֵינוּ, שְׁהֵיָה אֶחָד מֵהֶם מְלָבֵשׁ בְּגָדִים יְקָרִים, וְהַשְּׁנֵי מְלָבֵשׁ בְּגָדִים בְּזוּיִין - אוֹמֵר לְמַכְבֵּד: אוּ הַלְבִּישָׁהוּ כְּמוֹתְךָ עַד שֶׁתְּדוֹן עִמּוֹ, אוּ לְבַשׁ כְּמוֹתוֹ עַד שֶׁתְּהִיֵּי שְׁוִין, אֶחָר כִּף תַּעֲמִדוּ בְּדִין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבבבל. (18) שלא יקפידו עמי הארץ, ויריבו כשיצוו לעמוד. הואיל ובדיעבד כשרה ערות אפילו בישיבה, כמבואר בירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ח, שאפילו הדיינים שקיבלו עדות עומדים (=שהדיינים עמדו) - דינים דין, וכמו כן בישיבת העדים, ראה 'תוספות' זכחים טז, א ד"ה: מה ליושב. - לפיכך התיירו הגאונים הדבר "כדי לסלק המחלוקת" (ע"פ כסף-משנה והגהות מיימוניות). (19) מכונם ומקומם הקבוע, מלשון הכתוב (יהושע יא, יג) "הערים העומדות על תלם". וכתב הב"ח, הובאו דבריו בש"ך לחו"מ סי' יז ס"ק ז, "מכל-מקום העדים ובעלי-דין עצמם כל מי שנגעה יראת ה' בלבבו, ועמדו רגלי אבותיו על הר סיני, יחושו לכבוד התורה... לקיים: ועמדו שני האנשים, וראוי להם להשיב לדיינים: ואנחנו נעמוד לפני ה' ולפניכם, כי המשפט לאלוקים הוא".

ו. היו לפני הדיינים פעלי דין הרבה - מקדימין את דין היתום לדין האלמנה. שנאמר: שפטו יתום ריבו אלמנה. ודין אלמנה קודם לדין תלמיד חכם²⁰. ודין תלמיד חכם קודם לדין עם הארץ²¹. ודין האשה קודם לדין האיש; שפשת האשה מרבה²².

(20) שדמעתה מצויה וצעה מרובה, וכן אמרו (שבת יא, א) "תחת תלמיד-חכם (=לשמשו), ולא תחת יתום ואלמנה", הרי שיש להזהר בכבודם ביותר (אור שמח). (21) כמבואר לעיל אות ט. וגם משום ביטול תורה, כמבואר בבבא-בבא-בבא כב, א: כיון שחכמים הם, יש להעדיפם שלא יטרדו מגירסתם. וכן אמרו (כתובות קו, א) "עשה של כבוד התורה עדיף". ובשבועות ל, א מסופר: רב עולא היה לו דין לפני רב נחמן, שלח לו רב יוסף: עולא חברינו עמית בתורה ובמצוות, הבין רב נחמן, שהתכוון להקדימו לאחרים. והשווה הל' תלמוד תורה פ"ו, ה"י. (22) יבמות ק, א.

ז. אסור לדין לשמע דברי אדם מפעלי דינין קדם שיבוא חברו או שלא בפני חברו²³. ואפילו דבר אדם - אסור. שנאמר: שמע בין אחיכם²⁴. וכל השומע מאדם - עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תשא שמע שווא²⁵. ובקלל לאו זה: אזהרה למקבל לשון הרע, ומספר לשון הרע, ומעיד עדות שקר²⁶. וכן בעל דין מזהר שלא ישמיע דבריו לדין קדם שיבוא בעל דין חברו²⁷. וגם על זה וכימצא בו²⁸ נאמר: מדבר שקר תרחיק²⁹.

(23) אפילו בא חברו, ויצא לרגע, אסור להשמיע דבריו שלא בפניו. (24) כשיהיו שניהם יחד שמעו דבריהם, ולא תשמעו דברי זה שלא בפני זה, שמסדר דברי שקר כדברי אמת, לפי שאין מכחישיין, ומכיון שלב הדיין נוטה לו לזכות, שוב אין לבו מהפך בזכות השני (סנהדרין ז, ב וברש"י). (25) שם. (26) פסחים קיח, א, שכשמספר או מעיד, הרי נושא בפיו שמע שוא (רשב"ם), והשווה 'ספר המצוות' לרבינו ל"ת רפא. (27) סנהדרין שם קרא: לא תשיא, אל תגורם שהדיין ישמע דברך שלא בפני חברך.

(4) שבועות לא, א, ומפרש רש"י: שלא תגרום לנו לישא לך פנים, או יסתתמו דברי שכנגד מפני חשיבותך וכו', שנאמר: "מדבר שקר תרחק", ומפרש רש"י: כיון שאיש מריבו מסותם, מעמיד זה את שקרו.

ג. לא יהיה אדם יושב ואדם עומד, אלא שניהם עומדים⁵. ואם רצו בית דין להושיב את שניהם - מושיבין⁶. ולא יושב אדם למעלה ואדם למטה, אלא זה בצד זה. במה דברים אמורים? בשעת משא ומתן; אבל בשעת גמר דין - שניהם בעמידה. שנאמר: ועמד העם על משה⁸. ואי זהו גמר דין? איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב. במה דברים אמורים? בפעלי דינין; אבל העדים - לעולם בעמידה. שנאמר: ועמדו שני האנשים⁹.

(5) שנאמר (דברים יט, יז) "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'". (6) שבועות ל, א "אינו אסור אלא שלא יהא אחד עומד ואחד יושב". (7) כשבית-הדין שומע דבריהם וטענותיהם וחוקרם. (8) ותחילת הפסוק: "וישב משה לשפוט את העם" - כלומר, משה ישב לגמור הדין, ואז עמד העם עליו. (9) ופסוק זה מדבר בעדים, וכן דרשו: "כשהוא אומר: אשר להם הריב, הרי בעלי דינין אמור, הא מה אני מקיים: ועמדו שני האנשים - בעדים" (שם). ושם עמ' ב אמרו: בשעת גמר דין - דיינים בישיבה, ובעלי דינים בעמידה, שהרי עדים כגמר-דין דומה (=קבלת עדות, היא כשעת גמר-דין, 'תוספות' לסנהדרין יט, ב), וכתוב בהם: ועמדו שני האנשים.

ד. תלמיד חכם ועם הארץ שפאו לדין - מושיבין את החכם¹⁰, ואומרים לעם הארץ: שב! אם לא יושב - אין מקפידין על כך¹¹. ולא יקדים התלמיד פשיבוא לדין וישוב לפני רבו פרוצה¹² לדון לפניו. ואם היה קבוע ל¹³ זמן לקרות¹⁴, ובא זמנו - מתר¹⁵.

(10) שמצוה לכבדו ולהדרו, ככתוב (ויקרא יט, לב) "והדרת פני זקן", וכמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ו, ה"א. (11) שבועות ל, ב. (12) בכת"י תימן: שרוצה לדון לפניו. כלומר, אל ישב לפני רבו קודם שיבוא בעל-דינו, ואפילו יושב ושותק, שלא יחשדהו בעל-דינו, שבא להטעים את דבריו לפני הדיין, וזה אסור כמבואר בסמוך ה"ז. (13) בכת"י תימן: היה קבוע לו. (14) שיעור קבוע לתלמיד עם רבו. (15) שהכל יודעים שבא לפניו לתלמוד תורה כדרכו תמיד (שם). ובכת"י תימן: ובא בזמנו, וכבר העיר הכסף-משנה, שזוהי נוסחת רבינו האמיתית.

ה. כבר נהגו כל בתי דיני ישראל מאחר הגמרא¹⁶ בכל הישיבות¹⁷, שמושיבין בעלי דינין ומושיבין העדים, כדי לסלק המחלוקת¹⁸. שאין פנו פה להעמיד משפטי הדת על תלם¹⁹.

(16) בדפ' רומי ובכת"י: התלמוד. (17) בסורא ובפומבדיתא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(36) סניגור. (37) לומר, יפה הוא טוען ועי"ז הוא מעודדו ונעשה לו סניגור. (38) הבעל-דין. (39) הדיין, ולא יגיב (שבועות ל, ב), וראה בסמ"ע שם, יז. (40) התובע. (41) הנתבע. (42) ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח, רב הונא היה מבזה את הדיין, שהיה אומר: אין מקבלים עד אחד. (43) וכן אמרו (אבות פ"א, מ"ח) "אל תעש עצמך כעורכי הדיינים" ומפרש רבינו שם: "אע"פ שידע בו שהוא העשוק, ושחברו טוען עליו שקר... עם כל זה אין מותר לו שילמדהו טענה, שתצילהו ותועילהו כלל".

יא. רָאָה הַדִּין זְכוּת לְאֶחָד מֵהֶן, וּבַעַל דִּין מִבְּקֵשׁ לְאֶמְרָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְחַבְרֵי⁴⁴ הַדְּבָרִים, אוֹ שְׂרָאָהוּ מִצְטַעֵר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּטַעֲנַת אֲמַת, וּמִפְּנֵי הַחֲמָה וְהַפֶּעַס נִסְתַּלֵּק⁴⁵ מִמֶּנּוּ, אוֹ נִשְׁתַּבֵּשׁ מִפְּנֵי הַסְּכָלוּת - הַרִי זֶה מִתָּר לְסַעְדוֹ מְעַט, לְהַבְיִנוּ⁴⁶ תַּחֲלַת הַדְּבָר, מִשּׁוֹם פְּתַח פִּיךָ לְאֵלִים⁴⁷. וְצָרִיךְ לְהַתְיַשֵּׁב בְּדָבָר זֶה הַרְבֵּה, שְׁלֵא יִהְיֶה פְעוּרְכֵי הַדִּינִין⁴⁸.

(44) לנסחם ולהסבירם. (45) בכת"י תימן: נסתלקה. (46) להסבירו. (47) ירושלמי סנהדרין שם. כאילו בעל-דין זה אלם הוא ולפניך אינו טוען, ועלינו לפתוח לו פה שיוכל לטעון זכויותיו. וכן אמרו (כתובות לו, א ובגיטין לו, ב) "כגון זה, פתח פיך לאלם הוא". השווה הל' שמיטה ויובל פ"ט, הכ"ד: "כשיביא בעל-חוב את שטר... אומרים לנתבע שלם לו, ואם טען הנתבע איה פרוזבול שלו? אומר (=הדיין) לתובע, היה לך פרוזבול ואבד? אם אמר הן - נאמן", וזה נקרא בגיטין שם "פתח פיך לאלם". (48) הרבה צריך לשקול ולהבחין בין סעד קל זה, לאיסור של "עושה עצמו כעורכי הדיינים", בזה שמלמדו טענות ודרכים איך לזכות על-ידו. ומצינו ברבי יוחנן (כתובות נב, ב) שהצטער מאד על שסייע במידת מה לאחד מבעלי הדין, ע"י הדרכה בטענות, ולבסוף הרגיש והתחטא: "עשינו עצמנו כעורכי הדיינים", ומפרש רש"י: עורך הדין לפני הדיינים לזכותו... שעורך את הדיינים להפוך לבם לטובתו של זה.

(28) ראה בסמוך ה"י, ולקמן פכ"ב, ה"ב-ג. (29) שבועות לא, א, שהמטעים דבריו שלא בפני בעל-דינו אינו בוש מדברי שקר (רש"י).

ח. לֹא יִהְיֶה הַדִּין שׁוֹמֵעַ מִפִּי הַתְּרַגְּמָן³⁰, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה מִפִּיר לְשׁוֹן בְּעָלֵי דִינֵין וְשׁוֹמֵעַ טַעֲנוֹתֵיהֶם. וְאִם אֵינוֹ מְהִיר בְּלִשׁוֹנָם בְּדִי לְהַשִּׁיב לָהֶם - יַעֲמֵד הַתְּרַגְּמָן לְהוֹדִיעַ אוֹתָם פֶּסֶק הַדִּין³¹, וּמֵאֵי זֶה טַעַם הַיָּב זֶה וְזָפָה זֶה³².

(30) שאין האמת יכולה להתברר אלא כששומע מפי בעלי-הדין עצמם (סמ"ע לחור"מ סי' יז, ס"ק יד). (31) מכות ו, ב, וראה בחור"מ כח, ו לענין לשון העדים, שאין מעמידים מתרגם בין הדיין והעדים. (32) ראה לעיל פ"ו, ה"ו.

ט. צָרִיךְ הַדִּין לְשׁוֹמֵעַ טַעֲנוֹת בְּעָלֵי דִינֵין וְלִשְׁנוֹת טַעֲנוֹתֵיהֶן³³. שְׁנֵאמַר: וְיֵאמַר הַמְּלִיךְ, זֹאת אוֹמֶרֶת זֶה בְּנֵי הַחַי וּבְנֵי הַמֵּת³⁴. וּמִצְדָּק אֵת הַדִּין בְּלִבּוֹ, וְאַחַר כֵּן חוֹתְכוֹ³⁵.

(33) לחזור עליהן בפני בעלי הדין, שמה לא עמד היטב על דברי טענותיהם, וכששונה אותן בפניהם יגיבו על כך ויתקנום, וגם שתהא דעת הצדדים נוחה, שלא יערערו על הדיינים, לומר שפסקו ולא הבינו טענותיהם כראוי (סמ"ע לחור"מ סי' יז, ס"ק טו). (34) ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח, הרי שחזר על דבריהן. (35) סנהדרין ז, ב, שנאמר: "ושפטם צדק" - מה שהוא צדק ואמת בלבך, אותו תשפוט לאחרים. אבל כל עוד לבו נוקפו, לא יחתוך הדין. י. מִנֵּין לְדִין שְׁלֵא יַעֲשֶׂה מְלִיץ³⁶ לְדְבָרֵיו שֶׁל בַּעַל דִּין? שְׁנֵאמַר: מִדְּבַר שְׁקֵר תִּרְחַק. אֲלֵא יֵאמַר³⁸ מַה שְׁנֵאָרָה לוֹ וְיִשְׁתַּקֵּן³⁹. וְלֹא יִלְמַד אֶחָד מִבְּעָלֵי דִינֵין טַעֲנָה כָּלֵל. אֲפִלּוֹ הִבְיָא⁴⁰ עַד אֶחָד - לֹא יֵאמַר לוֹ: אֵין מְקַבְּלִין עַד אֶחָד! אֲלֵא יֵאמַר לְנִטְעָן⁴¹: הַרִי זֶה הַעֵיד עָלֶיךָ! הַלֹּאֵי שְׂיֹדְדָה וְיֵאמַר: אֲמַת הַעֵיד! עַד שְׂיִטְעֵן הוּא וְיֵאמַר: עַד אֶחָד הוּא, וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עָלָיו⁴². וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָדָה⁴³.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

חישב עליה אם צריכה הכשר. תחב כזית נבלת בהמה למקום שנבלת העוף מטמא. הכורך כזית נבלת העוף בחזרת או בסיב ובלעו. הבולע נבלת עוף טהור ואחר שבלעה הקיאה. ואם בלע ממנה אבר שלם ואין בו כזית. ודין הדברים שמצטרפים לכזית עם הבשר בעוף והראויים לאכילה או לשתיה. נבלת העוף שנפסדה מאכילת כלב, ועוף שנטרף ונשחט. נבלת העוף הטמא, ואבר מן החי הפורש ממנה או מן הטהורה.

~ יום ראשון ד' שבט ~

הלכות שאר אבות הטומאות¹

פרק שלישי

(1) יבאר שנבלת עוף טהור מטמאה מן התורה, וכיצד היא טומאתה. ודין נבלת עוף טהור אם צריכה מחשבה. ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צריכה לא הכשר שרץ ולא הכשר מים. פירוש, מטמאה טומאת אוכלין אפילו לא נגעה בשרץ (או בדבר טמא אחר) ואפילו לא נרטבה באחד משבעת המשקין שמכשירים את האוכלין לקבל טומאה, וטעמו של דבר, מפני שבבית הבליעה היא מטמאה טומאה חמורה לטמא בגדים, וכל דבר שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר. כתנא דבי רבי ישמעאל שם.

ג. פרה אדמה¹³ ושעירים הנשרפים אינן כן. אף על פי שהן מטמאין המתעסק בהן, אם חשב עליהן לאכילה - צריכין שתגע בהן טמאה¹⁴ ואחר כך ישמאו טמאת אכלין.

13 יש להוסיף: ופרים. 14 נבלת עוף טהור מטמאה אוכלין בנגיעה אפילו לא נגעה בטומאה, מפני שמטמאה טומאה חמורה בבית הבליעה כל אדם שהוא, אבל פרה ופרים שאינם מטמאים טומאה חמורה כל אדם, אלא את המתעסקים בהם, אינם מטמאים אוכלין אם לא נגעו בטומאה.

ד. פזית מנבלת הבהמה שתחבו בכוש¹⁵ והכניס לתוף מעי האשה מלמטה, או שהכניסו לתוף בליעתו של חברו במקום שנבלת העוף הטהור מטמאה - הרי זה טמאו משום נושא¹⁶, לא משום נוגע, כמו שבארנו בתחלת הספר.

15 בפלך. 16 רבינו לשיטתו, שמשא מטמא אפילו כשלא היוז את הטומאה ממקומה. פסק כרבא שם, שמקומות אלה דינם כבית הסתרים שמטמא במשא ולא במגע בניגוד לדעת אביו שדינם כבלוע שאינו מטמא כלל.

ה. הפורף פזית מבושר נבלת העוף הטהור בתורתו וכיוצא בה ובלעו, אף על פי שלא נגע בגרונו - הרי זה טמא¹⁷. פרכו פסיב¹⁸ ובלעו - הרי זה טהור¹⁹.

17 שדרך אכילה היא. דרכם של בני אדם לאכול בשר בחזרת, ולכן אין החזרת חוצצת. 18 כעין חוטים רכים הכרוכים על אילנות. 19 מפני שהטומאה לא נגעה בבית הבליעה והסיב חוצץ.

ו. הבלוע נבלת העוף הטהור ואחר שבלעה הקיאה קדם שתתעבל - הרי זה אינו מטמא בגדים כשתצא לגרונו בשעה שמקיאה; שאינה מטמאה בבית הנפש אלא בשעת בליעה, לא בשעה שמקיאה.

ז. מעי של נבלת העוף הטהור שבלעו, מקצתו בבית הבליעה ומקצתו בחוץ לתוף פיו: אם יש בבית הבליעה פזית - הרי זה טמא, ואם לאו - טהור.

ח. בלע²⁰ ממנה איבר שלם שאין בו פזית - אינו

א. נבלת העוף הטהור מטמא מן התורה. מפי השמועה² למדו, שזה שנאמר: וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה באזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במים - אינו מדבר אלא באוכל נבלת העוף הטהור בלבד, שהוא אסור משום נבלה וטרפה⁴. וכיצד היא טמאתה? אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ולא קשהיה בתוף הפה, אלא בתוף בית הבליעה. שנאמר: וכל נפש אשר תאכל - אינה מטמאה אלא קשהיה בבית הנפש⁵; וזה שנאמר 'תאכל' - לתת שעור לטמאתה כשעור אכילה שהוא פזית. והרי נאמר בה: וכבס בגדיו - מלמד, שהמתטמא בה מטמא בגדיו עד שיפרש ממטמאיו, כמו שבארנו. כיצד? הבלוע פזית מנבלת העוף הטהור ונגע בכלים בשעת בליעתו - טמאים ונעשו ראשון לטמאה. הנה נוגע באדם ובכלי חרס בשעת בליעתו - לא טמאן, כמו שבארנו בשאר אבות הטמאות. ואחר שבלע אינו מטמא שאר פלים⁶, שהרי הוא ככלי ראשון לטמאה אחר שפרש ממטמאיו, שאף על פי שהוא טעון טבילה והערב שמש⁷ - אינו מטמא פלים⁸.

2 כל הדינים שבהלכה זו מקורם בתורת כהנים פרשת אחרי פרק י"ב ומובאים במקומות שונים בש"ס. 3 איש מפי איש עד משה רבינו. 4 בתורת כהנים שם הלכה ז: יכול אף נבלת עוף הטמא ... תלמוד לומר "אשר תאכל נבילה וטריפה" ... נבילה שיש לה טריפה יצא עוף טמא שאין לו טריפה (איסור טריפה חל רק על עוף טהור). 5 עיקר הנאת הנפש היא בבית הבליעה. 6 פירוש, אפילו שאר כלים שאינם של חרס. 7 שקיעת החמה. טמא שטבל אינו טהור לכל דבר עד שתשקע החמה ונקרא "טבול יום". 8 מפני שכלים אינם מקבלים טומאה מראשון לטומאה אלא מאב הטומאה.

ב. אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה⁹ לטמא טמאה זו החמורה¹⁰, אלא גי'ן שבלע ממנה פזית מפל מקום - הרי זה מטמאה בבית הבליעה. חשב עליה לאכילה - הרי זה מטמאה טמאת אכלין¹¹, והרי היא פאכל ראשון לטמאה אף על פי שלא נגע בה טמאה אחרת¹², ואינה צריכה הכשר.

9 ישנם סוגי אוכלין שאינם מטמאים טומאת אוכלין עד שהאדם יחשוב לאכלם (ראה לקמן) ומשמיענו רבינו שנבלת עוף טהור מטמאה בבית הבליעה בלי מחשבה כזו. 10 שמטמאה בגדים. 11 אם נגעה באוכלין - נטמאו, אבל אם לא חישב לאוכלה אין דינה כאוכל, מפני שאין דרכם של בני אדם לאכול נבלת עוף. [בעוקצין פרק ג משנה ג שנינו, שלא אמרו דין זה אלא בכפרים, אבל בשווקים שמתאסף שם עם רב, נאכלת (על ידי גויים), ולפיכך מטמאה גם בלי מחשבה מיוחדת. וכן פסק רבינו בהלכות טומאת אוכלין פרק ג הלכה ג]. 12 גידה נא, א: אינה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ד' שבת - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְתַטְמָא. אֶפְלוּ נָטַל צְפוּר וְאֶכְלָה: אִם יֵשׁ בָּהּ פְּזִית - חֲלִין בְּפָנִים³⁶ או שְׁמֶלֶק קְדָשִׁים בַּחוּץ - הָרִי אֱלוּ מְטַמְּאִין³⁷ בְּגָדִים בְּבֵית הַבְּלִיעָה. - נְטָמָא, וְאִם לֹאוּ - טְהוּר.

33) בין בפנים ובין בחוץ. (34) יוצא מזה. (35) ואף על פי שקדשים טעונים מליקה מפני שהשוחט עוף קדשים בחוץ חייב כרת (שם קז, א) הרי החשיבה תורה את שחיטת העוף בחוץ ולפיכך מטהרת מידי נבילה גם בפנים, שבפנים ובחוץ דינם שווה בכלל ענייני טומאת נבלת העוף. (36) וכל שכן בחוץ, שלא מצאנו שם מליקה בכלל. (37) משנה שם סח, א. והטעם, מפני שאין מליקה מועילה לחולין בשום מקום, וקדשים בחוץ נלמד (שם) מן הכלל המקובל: "לא היה פסולו בקודש, מטמא בגדים בבית הבליעה".

יג. המולק³⁸ קְדָשִׁים בְּפָנִים, אִם הָיוּ רְאוּיִין לְקָרְבָן וְלֹא נִמְצְאוּ בָּהֶן מוּמִין שְׁבִאָנוּ בְּמִקְוֵאוֹ - הָרִי אֱלוּ טְהוּרִין. פִּיּוּצָא בּוֹ, עֲגָלָה עֲרוּפָה³⁹ שְׁנַעֲרָפָה כְּהִלְכָתָהּ - טְהוּרָה. כְּפָרָה כְּתִיב בָּהּ⁴⁰ כְּקְדָשִׁים⁴¹. וְכֵן אִם נִשְׁחָטָה⁴² אַחֲרֵי יְרִידָתָהּ לַנַּחַל, אִף עַל פִּי שְׂאֵסוּרָה בְּהִנָּאָה - הַצִּילָה אוֹתָהּ שְׁחִיטָתָהּ מִיַּדִּי נְבִילָה.

38) ברייתא שם. והיא מלמדת, שלא תאמר, אמנם התורה התירה מליקה בקדשים למזבח ולכהנים, אולם לאחרים לא יצאה מכלל נבילה. (39) שם ע, ב. אם נמצא אדם הרוג ולא נודע מי רצחו מביאים בית דין עגלה, מורידים אותה לנחל ועורפים אותה. (40) שם: כפר לעמך ישראל. (41) ועשיית מצוותה מטהרת מידי נבילה כמו מליקה בעוף. (42) שם. מפני ששחיטתה מתירה בחולין, היא מועילה לטהר בעגלה ערופה.

יד. נְבִילַת הָעוֹף הַטָּמֵא - טְהוּרָה⁴³ וְאִינָהּ מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה⁴⁴. וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לְאֶכְלָהּ וְהִשְׁרָה⁴⁵ - הָרִי הִיא כְּאֶכְלִין טָמֵאִין שֶׁהֵן רְאוּשׁוֹן לְטָמְאָה⁴⁶. וְכַנְפֵי וְהַנּוּצָה וְהַמְקוּמוֹת הַרְפִּים מִן הַחֲרֻטוֹם וְכַן הַצְּרָנִים שְׁלָהּ - הָרִי הֵן כְּבִשְׂרָה⁴⁷.

43) בברייתא חולין (ק, ב) למדו זה מן הכתוב "נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" (ויקרא כב, ח) מי שאיסורו משום נבילה, יצא זה שאיסורו משום בל תאכל טמאה. (44) שטמאה זו נאמרה בעוף טהור בלבד, כל דבר שאינו מיוחד למאכל אדם אינו מטמא טומאת אוכלין אלא אם חישב עליו לאכילת אדם (הלכות טומאת אוכלין פרק א) ונבלת עוף טמא רוב בני אדם אינם אוכלים אותה ולפיכך צריכה מחשבה. (45) לשון המשנה טהרות פרק א, ג: "צריכה מחשבה והכשר" ופירש הר"י קורקוס, שהכוונה להכשר מים והכשר שרץ, היינו, שתורטב במשקין ותיגע אחרי כן בשרץ. אולם בכסף משנה כאן כתב, שמשלשון רבינו משמע שצריכה הכשר מים בלבד. (46) הר"י קורקוס פירש: כשנגעה באב. (47) מיתטמאים ומטמאים ומצטרפים (טהרות שם משנה ג'). בעוף טהור אמרנו למעלה (בהלכה ט) שהכנפיים והנוצה אינן מצטרפות. הרא"ש מנמק את ההבדל: נבלת עוף טמא אין אוכליה מצויים ולפיכך

(20) תוספתא זבים פרק ה הלכה ו. נאמר בה "אשר תאכל" ופחות מכזית אינה אכילה.

ט. הַכְּנָפִים²¹ וְהַנּוּצָה²², אִף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּאֶכְלִים וּמְטַמְּאִין וּמְטַמְּאִין טָמְאָת אֶכְלִין - אִינָן מְצַטְרְפִין²³ בְּנְבִילַת הָעוֹף הַטְּהוּר לְכַזִּית. אֲבָל הַמְקוּמוֹת הַרְפִּים הַקְּרוּבִים לְבִשְׂרָה מִן הַחֲרֻטוֹם וְהַצְּרָנִים - הָרִי הֵן כְּבִשְׂרָה וּמְצַטְרְפִין לְכַזִּית. רְאוּשֵׁי אֲגָפִים²⁴ וְרֹאשׁ הַזָּנָב וְהַעֲצָמוֹת, אֶפְלוּ הַרְפוֹת - אִינָן מְצַטְרְפִין²⁵.

(21) הנוצה הדקה הנשארת בעוף אחר מריטת הנוצה הגסה. (22) הדקה מן הדקה הנשארת אחרי מריטת הכנפיים. (23) אם אכל פחות מכזית בשר, והנוצה שאכל עימו משלימה לכזית - טהור. (24) יבשים הם ונוהגים לחתכם ולזרקם. (25) אבל מטמאים ומיטמאים. כל הלכה זו מקורה בטהרות פרק א משנה ב.

י. הָאוֹכֵל מִנְבִילַת הָעוֹף הַטְּהוּר מִן הַעֲצָמוֹת הַרְפִּין אוּ מִן הַגִּידִין וּמִן הַשְּׁלֵל שֶׁל בִּיצִים²⁶ וּמִן הַדָּם וּמִבִּשְׂרָה מִן הַחֵי²⁷ מִמֶּנּוּ - טְהוּר. אֲבָל הָאוֹכֵל מִן הָאֲשָׁפוֹל²⁸ שֶׁל בִּיצִים וּמִן הַקְּרָקָב וּמִן בְּנֵי הַמַּעִים, או שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֵלֶב²⁹ בְּאֵוֶר וּגְמָעוּ - הָרִי זֶה טָמֵא כְּאוֹכֵל מִבִּשְׂרָה; שֶׁהִשְׁתָּה בְּכֻלָּל אוֹכֵל. הַמְחָהוּ בְּחֵמָה וּגְמָעוּ - טְהוּר, שֶׁהָרִי הַסְּרִיחוּ³⁰.

(26) הביצים הקטנות כשהן דבוקות בשידרה. (27) חתך כזית בשר מעוף חי ואכלו. (28) הבשר שעל השידרה מבפנים. שהביצים דבוקות בו. (29) השומן. (30) שומן שניתך בחום השמש התקלקל ונפסל לאכילה.

יא. נְבִילַת הָעוֹף הַטְּהוּר³¹ שְׁנַפְסָדָה מְלֹאֵכֶל הַכְּלָב - טְהוּרָה. וְכֵן אִם יָבִשָׁה כְּחֶרֶס וְאִינָהּ יוֹכֵלָה לְהִשְׁרוֹת בְּפוּשְׁרִין מַעַת לַעַת לְחִזּוֹר לְכִמּוֹת שְׁהִיתָה - הָרִי זֶה טְהוּרָה. וְהָאוֹכֵל נְצֹל³² שֶׁל נְבִילַת הָעוֹף הַטְּהוּר - הָרִי זֶה טְהוּר.

(31) מבואר למעלה פרק א הלכה יג בדין נבלת בהמה. (32) למעלה (שם) כתב רבינו ניצל של בהמה טמא מספק מפני שבעיני אדם היא שלא נפשטה, וכאן, בניצל של עוף, פסק שאינו מטמא מפני שהבעיני אדם היא בניצל של בהמה בלבד, וסובר רבינו שניצל של עוף מאוס יותר משל בהמה.

יב. עוֹף טְהוּר שְׁנַטְרָף וְנִשְׁחַט שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה - שְׁחִיטָתוֹ מְטַהְרָתוֹ, וְאֶפְלוּ נִשְׁחַט בְּעֵזְרָה. וְאִם נִמְלַק וְנִמְצָא טְרָפָה - אִין מְלִיקָתוֹ מְטַהְרָתוֹ³³. נִמְצָאָת אוֹמְרָה³⁴: שֶׁהִשְׁחַט עוֹף טְהוּר, בֵּין בַּחוּץ בֵּין בְּפָנִים, בֵּין קְדָשִׁים בֵּין חֲלִין - הָרִי זֶה טְהוּר³⁵; וְהַמּוֹלֵק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למקורם לבינה נטהרו, אבל אם פגם גם בכינה אין לו שוב מקום להטהר. וכן מצינו ביציאת מצרים שהיו ישראל שקועים במ"ט שערי טומאה, ואילו הגיעו לשער הנו"ן שוב לא היו יכולים להטהר.

ויש להוסיף שכל זה הוא בנוגע לגאולת מצרים, אבל בגאולה האמיתית יהיה גם הבירור של שער הנו"ן כי במצרים הרע עדיין נשאר בתוקפו אלא שהיה העניין של "ברח העם", אבל בגאולה השלימה יתבטל הרע לגמרי וכתוב "...ובמנוסה לא תלכו"ן ועל זה נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" שהנפלאות שלעתידי-לבא הם כימי צאתך בכ"ף הדמיון, ויהיו עוד הרבה למעלה מהם.

ודוגמא לדבר בעבודת התשובה, שהקשה אדמוה"ז ב'אגרת התשובה' מעניינים שאין תשובה מועילה בהם, איך יתכן והרי אין לך דבר העומד בפני התשובה, ומתרחץ שאין מועילה תשובה תתאה אבל תשובה עילאה (תשובה עילאה בכינה) מועילה גם לעניינים אלו. ועל-דרך-זה בעניינינו הגם שאין חולדה בים הרי זה בכחינת ים סתם, אבל כשנמשך ומתגלה בחינת ים לעתיד-לבוא בדרגא נעלית יותר אזי נעשה טהרה גם בנוגע לחולדה בירור שער הנו"ן. ומכיון שכל הגילויים שיהיו לעתיד-לבוא תלויים במעשינו ועבודתנו עתה, הרי שמעין ודוגמת דבר זה צריך להיות במעשינו ועבודתנו גם עתה. ועניין זה נפעל על-ידי שלומדים בתורה אודות שמונה שרצים, כי המציאות שלהם כמו שהיא בתורה הוא עניין של קדושה, ולא עוד אלא שעל-ידי-זה פועלים הבירור והטהרה של שמונה השרצים גם במציאות העולם, עד לטהרה של שער הנו"ן.

(על-פי "יין מלכות" ספר טהרה סימן י"ח מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) לא עלה בידי אנשי המדע לקבוע בוודאות, שאפשר לסמוך עליה להלכה, את זהותם של שמונת השרצים ושמותיהם בזמננו.

ב. השרץ³ - אב מאבות הטומאות. מטמא אדם וכלים⁴ במגע, וכלי חרס באויר⁵, ואינו מטמא במשא⁶, והנוגע בו אינו מטמא בגדים⁷ בשעת מגעו⁸. ושעור טמאתו בכעדשה⁹. וכל השרצים מצטרפין לכעדשה¹⁰.

(3) כלים פ"א מ"א. (4) ככל אב הטומאה. (5) אם השרץ היה תלוי בחוט והכניסוהו לאויר כלי חרס ולא נגע בדופנו - נטמא הכלי. (6) אם לא נגע (שם). (7) בתורה כתוב (ויקרא יא, לא): "הנוגע בהם במום יטמא עד הערב", ולא נאמר "יכבס בגדיו" כמו שנאמר בטומאות אחרות. (8) כלומר, אפילו בשעת מגע בשרץ, ומכל-שכן אחר שפירש ממנו. (9) כשיעור תחילת ברייתו של החומט. ברייתא

מניחים אותה כמו שהיא עם הכנפיים והנוצות עד שיימצאו אוכלים ולפיכך הם חשובים כחלק מן העוף.

טו. אחד העוף הטהור ואחד העוף הטמא - איבר מן החי הפורש מהם טהור, ואין בו טמאה כלל. שנאמר: ולאֵלה תטמאו, לכל הבְּהֵמָה⁴⁸ - להוציא את העוף שאין לו פרסה. ומפי השמועה למדו, שלא בא הקתוב אלא לטמא איבר מן החי של בְּהֵמָה או חֲתִי⁴⁹.

(48) והכתוב ממשיך: "אשר היא מפרסת פרסה". (49) ומפני שכתוב "פרסה" ממעטים אבר מן העוף.

טז. איבר מן הַמֵּת⁵⁰ מן העוף - הרי הוא כְּנֻבֵּל העוף שפִּרְשׁ מִמֶּנּוּ: אם הֵיְתָה נִבֵּלַת עוֹף טְהוֹר - מִטְּמָאָה טְמָאָה חֲמוּרָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה בְּכִזָּית; ואם חֲשַׁב עָלָיו לְאַכִּילָה - מִטְּמָא טְמָאת אֲכָלִין. ואם הֵיְתָה נִבֵּלַת עוֹף טָמָא - מִטְּמָא טְמָאת אֲכָלִין, אם חֲשַׁב עָלָיו וְהִכְשֵׁר. ואינו מטמא אֲכָלִין אַחֲרָיִם עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ כְּבִיעָה, כְּשֶׁעוֹר כָּל הָאֲכָלִין לְטָמָא, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.

(50) אבר מן העוף אינו כלול במה שאמרו במשנה (אהלות פרק א משנה ז): "האיברים אין להם שיעור".

~ יום שני ה' שבט ~

פרק רביעי

(1) יבאר טומאת שמונה שרצים האמורים בתורה ושיעורה וכל דיניה.

א. שמונה שרצים האמורים בתורה, והן: החלד² והעכבר והצב והאנקה והלטאה והכח והתנשמת והחמט - טמאת כלן שוה, והן הנקראין שרץ לעגן טמאה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שמונה שרצים האמורים בתורה, והן: החלד... והן הנקראין שרץ לעגן טמאה".

בספר "קהלת יעקב" כתב ששבעת השרצים שמהחולד והלאה הם טוד שבעה קצוות הטומאה וכל אחד כלול מן השאר הרי ביחד מ"ט שערי טומאה, ואלו יש להם עוד צד טהרה ששבעה אלה שבים טהורים (כל שבים טהור) אבל החולד אינו גם בים (חולין קכו, א.) ואין לו צד טהרה כלשהו כי חולדה רומז לבינה, כמו שכתב הרב בעניין חולדה הנביאה כי חולדה לשון הטמנה וכיסוי, עלמא דאתכסיא "הנסתרות לה" אלקינו" דקאי על בחינת הבינה. ובכינה נ' שערים, מ"ט מתפשטים לז' קצוות ושער הנו"ן נשאר בה וכולם מתקדשים על-ידי הבינה, כי האם מטהרתה והוא טוד התשובה שבחזרתם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ה' שבט - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קצו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וַיֵּשׁ בּוֹ פְּדֵי לְהַעֲלוֹת אַרְוֶכָה בְּהַ מִבְּחוּץ - הָרִי הַנוֹגֵעַ
בְּהַ טָמֵא, כָּכֵל הָאֵיבָרִים שֵׁיֵשׁ בְּהֵן פְּדֵי לְהַעֲלוֹת
אַרְוֶכָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²⁹. נִקְבָּה הַקּוֹלִית כָּכֵל שֶׁהוּא -
הַנוֹגֵעַ בְּהַ מִכָּל מְקוֹם טָמֵא³⁰.

(27) משנה שם קכה, א. (28) ראה למעלה פ"ב הי"א.
(29) שם. (30) חולין שם.

י. בִּיצַת הַשְּׂרִיץ³¹ הַמְּרַקֵּמֶת³², אָף עַל פִּי שֶׁהַשְּׂרִיץ
נִרְאָה מִתּוֹכָהּ³³ - טְהוּרָה. נִקְבָּה כָּל שֶׁהוּא - הַנוֹגֵעַ
בְּהַ טָמֵא.

(31) שם קכו, ב. יש שרצים שמולידים ולדות חיים, ויש מהם
(חומט צב ולטאה) שמטילים ביצים. (32) שהתקמה בה
תבנית בעל-חי. (33) דרך קליפת הביצה השקופה.
[בתוספתא חולין פ"ח ה"ה, אמרו: "וכמה היא ריקומה?
כדי שייראה השרץ מתוכה." ומפרש רבינו, שאפילו במצב
שכזה - טהורה, כל זמן שלא ניקבה. והטעם נאמר בברייתא
שם, מפני שאי אפשר לנגוע בשרץ עצמו].

יא. שְׂרִיץ³⁴ שֶׁחֲצִי בְּשָׂר וְחֲצִי אֲדָמָה - הַנוֹגֵעַ בְּבָשָׂר
טָמֵא, וּבְאֲדָמָה טְהוּר. וְאִם הַשְּׂרִיץ עַל פְּנֵי כְּלוֹ³⁵ -
אָף הַנוֹגֵעַ בְּאֲדָמָה, שֶׁעִינֵן לֹא נִגְמְרָה צִנְרָתוֹ,
טָמֵא³⁶.

(34) משנה שם. (35) לכל ארכו, אבל לא לכל רחבו.
(36) כר' יהודה במשנה, לפי פירושו של ר' יהושע בן לוי
שם.

יב. בְּשָׂר הַשְּׂרִיץ שֶׁנִּפְסַד³⁷ וְהִבְאִישׁ וְנִפְסַל מְלֹאכֵל
הַכֶּלֶב - טְהוּר. וְיֵבֶשׁ³⁸ עַד שֶׁנִּעְשָׂה כְּחֶרֶשׁ: אִם יִכּוֹל
לְהַשְׂרוֹת בְּפוֹשְׂרֵי מַעַת לָעַת וּלְחִזֹּר לַח בְּשִׁהִיָּה -
מְטָמֵא; וְאִם לֹא - טְהוּר, וְאִפְלוּ פְּאָכְלִים טָמֵאִים
אֵינּוּ מְטָמֵא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִקְצַת הַשְּׂרִיץ;
אֲבָל שְׂרִיץ שֶׁיָּבֵשׁ וְשֶׁלְּדוֹ קָיָם³⁹, או שֶׁנִּשְׂרַף וְשֶׁלְּדוֹ
קָיָם, הוּאִיל וְתִבְנִית כְּלוֹ עוֹמֶדֶת - הָרִי זֶה מְטָמֵא⁴⁰.
וְקָרוֹב בְּעֵינֵי⁴¹, שֶׁטָּמְאָה זֶה מִדְּבָרֵיהֶם.

(37) ראה למעלה פ"א הי"ג בד"ה נבילה. (38) משנה, נדה
נד, ב. (39) תבניתו נשארה שלימה וניכרת. (40) שם נו,
א. (41) סברת עצמו, ללא מקור בתלמוד ובגאונים. בגמרא
שם למדו זה מן המקרא, ודעת רבינו שהדרשה היא
"אסמכתא בעלמא" (חכמים הסמיכו גזירתם על הכתוב).

יג. כְּזִית מִן הַנִּבְלָה או כְּעֵדֶשׁה מִן הַשְּׂרִיץ שֶׁצָּמְקוּ
וְחֶסְרוּ - טְהוּרִין⁴². פְּחוֹת מִכְּעֵדֶשׁה מִן הַשְּׂרִיץ וּפְחוֹת
מִכְּזִית מִן הַנִּבְלָה שֶׁתִּפְחוּ וְעִמְדוּ עַל בְּשִׁעוֹר -
מְטָמֵאִין מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁴³. הֵיּוּ בְּתַחֲלָה בְּשִׁעוֹר
וְצָמְקוּ, וְחִזְרוּ וְתִפְחוּ עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְשִׁעוֹרָן - הָרִי
אֵלּוּ מְטָמֵאִין בְּשִׁהִיָּה דִּין תּוֹרָה⁴⁴. וְכֵן אֶתְהַ אֹמֵר
בְּכִזִּית מִן הַמֵּת.

(42) טהרות פ"ג מ"ד. (43) מנחות נד, א. (44) שם עמוד

חגיגה יא, א. (10) חצי עדשה משרץ זה וחצי עדשה משרץ
אחר - מצטרפים ומטמאים (מעילה טו, ב).

ג. הָאֵיבָרִים¹¹ אֵינן לְהֵן שְׁעוֹר¹². אֵיבָר מִן הַשְּׂרִיץ
כְּבָרִיתוֹ¹³.

(11) אהלות פ"א מ"ד. (12) מטמאים בכל שהם.
(13) כשהוא שלם, כמו שנבאר (ראה למעלה פ"ב ה"ג).

ד. בְּשָׂר¹⁴ וְגִידִים וְעֵצְמוֹת, שֶׁהוּא פְּחוֹת מִכְּעֵדֶשׁה,
בֵּין שֶׁפָּרַשׁ מִן הַחֵי בֵּין שֶׁפָּרַשׁ מִן הַמֵּת - מְטָמֵא
טָמְאָתוֹ¹⁵. וְהוּא שִׁיְהִיָּה בְּבָשָׂר שֶׁעָלָיו או בַּמַּח
שֶׁבְּעֵצֵם פְּדֵי לְהַעֲלוֹת אַרְוֶכָה¹⁶.

(14) זה פירוש להלכה הקודמת. (15) טומאת שרץ.
(16) ראה למעלה פ"ב הי"א.

ה. בְּשָׂר¹⁷ מִן הַחֵי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשְּׂרִיץ - טְהוּר¹⁸;
שְׂאִין מְטָמֵא אֲלֵא אֵיבָר הַדּוֹמָה לְשְׂרִיץ כְּלוֹ: מַה
שְּׂרִיץ - בְּשָׂר וְגִידִים וְעֵצְמוֹת, אָף אֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ -
בְּשָׂר וְגִידִים וְעֵצְמוֹת.

(17) בלי גידים ועצמות. (18) ברייתא חולין קכח, ב.

ו. הַכְּלִיא¹⁹ וְהַכְּבֵד וְהַלְשׁוֹן וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, אָף עַל פִּי
שֶׁהֵן אֵיבָר וְאֵינן עוֹשִׂין חֲלִיפִין²⁰ - הָרִי הֵן כְּבָשָׂר,
וְאִם פָּרְשׁוּ מִן הַחֵי - טְהוּרִין.

(19) חולין שם. ראה למעלה פ"ב ה"ד. (20) אם נחתכו
אינם חוזרים וגדלים. ראה למעלה פ"ב ה"ה.

ז. דָּם הַשְּׂרִיץ²¹ - כְּבָשָׂרוֹ²², וּמִצְטָרֵף לְכְּעֵדֶשׁה כָּל
זְמַן שֶׁהוּא מְחַבֵּר בְּבָשָׂרוֹ²³.

(21) משנה מעילה יז, א. (22) מטמא כבעדשה. (23) אבל
אם פירש מן הבשר אינו מצטרף, כרב חנין בגמרא שם,
וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה אמר.

ח. עֵצְמוֹת הַשְּׂרִיץ²⁴ וְגִידָיו וְצִפְרָנָיו - טְהוּרִין. וְעוֹר
הַחֹלֵד וְהַעֲכָבֵר וְהַצֵּב וְהַתְּנַשְׁמֶת - טְהוּר²⁵, אָף עַל
פִּי שֶׁהוּא לַח וְעִדְיָן לֹא עֵבְדוּ וְלֹא הִלְף בּוֹ²⁶. אֲבָל
עוֹר הָאֲנָקָה וְהַפֶּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמֹט - כְּבָשָׂרָן,
וּמְטָמֵא כְּעֵדֶשׁה. וְאִם עֵבְדָן או שֶׁהִלְף בְּהֵן פְּדֵי
עֵבֻדָּה - טְהוּרִין. וְכִמָּה הִיא פְּדֵי עֵבֻדָּה? פְּדֵי הַלוֹף
אַרְבָּעָה מִלִּין.

(24) ב'תורת כהנים' פרשת שמייני פ"י ה"ב, שנינו: "וכל
אשר יפול מנבלתם עליו יטמא", לא מן העצמות ולא מן
הציפורניים. ורבינו מוסיף גידים. (25) במשנה חולין קכב,
א נמנו השרצים שעורותיהם מטמאים, ולא מנו תנשמת.
ראה שם עמוד ב. (26) ראה למעלה פ"א ה"ט.

ט. קוֹלִית הַשְּׂרִיץ²⁷ - הַנוֹגֵעַ בְּהַ טְהוּר, אָף עַל פִּי
שֶׁהִיא מְלֵאָה מַח. וְהוּא שִׁיְהִיָּה הַמַּח מִתְקַשְׁקֵשׁ²⁸,
שְׂאִינּוּ מַעֲלָה אַרְוֶכָה; אֲבָל אִם הִיָּה עוֹמֵד בְּמִקְוָמוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סתם את כל פי האמה, נקרא "החתים"), להוציא אם לא הגיע לפי האמה ולא נסתם כלום ממנו. פסק כ'סתם משנה' (שם מ, א) וכרב חנילאי (שם מג, ב) ולא כשמואל (ראה שם). ומיושבת בזה השגת הראב"ד (ראה כסף-משנה, וראה גם שתי ההערות הבאות). (13) מפני שמטמאה בכל שהיא. (14) הכניס קיסם לחלל האבר, ועבר עליו הזרע על לפי האבר. [ביאור הדברים: בגמרא שם כב, א שאל רבה: הרואה קרי (שכבת זרע) בקיסם מהו? ממנו אמר רחמנא (התורה אמרה "אשר תצא ממנו") עד דנפיק (שיצא) מבשרו ולא בקיסם, או דילמא (או אפשר) האי ממנו (תיבת "ממנו" זו) עד שתצא טומאתו לחוץ? אמר ליה, תיפוק ליה (יצא לו דין זה) שהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האבר. ופירוש רש"י, שדעת רבה כשמואל, שצריכה שיעור כחתימת פי האמה, והקיסם התופס מקום בפי האמה מקטין את שיעור הזרע שהגיע לשם, ואם כן הדבר פשוט שאינו מטמא. וגם רבינו מפרש כך, ומפני שדעתו שמטמא במשהו, פסק שרואה בקיסם - טמא. ביאור זה מיישב גם תמיהת הכסף-משנה ד"ה ומ"שן]. (15) מתוך קישוי אבר. (16) אכילה ושתייה מרובה, קפיצה, בהלה. אלה גורמים לפעמים להוצאת זרע (נדה לה, א).

ב. אין שכבת זרע¹⁷ של קטן מטמאה עד שיהיה בן תשע שנים ויום אחד¹⁸.

(17) 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ו ה"א (וראה נדה לב, ב). (18) בהל' מטמאי משכב ומושב פ"א ה"ד והי"ב נתבאר, שזיבה של קטן בן יום אחד מטמאה.

ג. שכבת זרע אדמה - טהורה¹⁹, עד שתהיה לבנה ונמשכת²⁰.

(19) נדה לב, ב. (20) כלובן ביצה טריה (תוספתא, זבים פ"ב ה"ב).

ד. וכל שכבת²¹ זרע שאין גופו של אדם מרגיש בה - אינה מטמאה. לפיכך, אם ראה בלא קשוי ובלא תאוה - אינה מטמאה משום שכבת זרע. נעקרה בהרגשה, אף על פי שניצתה שלא בהרגשה - טמא²².

(21) מימרא של שמואל (נדה מג, א). בלשון אחרון אמרו בשם שמואל, שאפילו בלא הרגשה מטמאה ואף-על-פי-כן פסק רבינו כלשון ראשון, מפני שרוב סובר כך (כסף-משנה). (22) כשמואל בלשון ראשון גירסא שנייה (ראה כסף-משנה).

ה. המהרהרה²³ פליגה וראה ששמש מטה בלחלום ועמד ומצא בשרו²⁴ חם, אף על פי שלא מצא שכבת זרע - הרי זה טמא. פיון שהרגיש ששמש בלחלום כבר ראה בהרגשה, ולפיכך מצא בשרו חם; והיתה מעט ונתקנתה בבשרו או בכליו, ולפיכך לא מצא לחלוותיה. הרהר ולא מצא בשרו חם, או שמצא בשרו חם ולא הרהר - טהור²⁵.

ב, נפרכה שיטת ר' שמעון ברבי וריש לקיש שאמרו יש דיחוי באיסורין. פירוש, אם ירד האיסור או הטומאה מחתיכה זו מפני שצמקה לפחות מכשיעור, שוב לא יחזור אפילו אם תתפח ותחזור לשיעורה הקודם (ראה הלכות טומאת אוכלין פ"ד ה"ה וה"ו).

יד. השרץ⁴⁵ אינו מטמא עד שימות. התזו ראשיהו, אף על פי שערין הראש מערה בעור הגוף⁴⁶, אף על פי שהן מפרקסין פזנב הלטאה⁴⁷ - מטמאין. שאר שקצים ורמשים⁴⁸ כלן, כגון הצפרדע והנחש והעקרב וכיוצא בהן, אף על פי שהן אסורין באכילה - הרי הן טהורין מכלום, ואפלו כאכלין טמאין אינן⁴⁹. ואין לה בכל השרצים מה שמטמא במותו חוץ משמות המינין המפרשין בתורה.

(45) אהלות פ"א מ"ו. (46) אבל נמלקו שני הסימנים (קנה וושט). פסק כריש לקיש בחולין כא, א. ושם משמע, שריש לקיש מקפיד רק על מליקת שני הסימנים, אבל העור לא מעלה ולא מוריד. (47) שנחתך והופרד לגמרי מגוף הלטאה מפרסס עוד זמן מסוים, ואף-על-פי שאין בו כל חיות. (48) שלא נמנו בהלכה א בין השמונה. (49) אפילו אם נגעו בטומאה, אינם מטמאים אוכלין ומשקין.

~ יום שלישי ו' שבט ~

פרק חמישי

(1) יבאר טומאת שכבת זרע הנוגע בה או הרואה אותה, ומתי היא מטמאה וכל דיניה.

א. שכבת זרע² - מאבות הטמאה. מטמאה אדם וכלים במגע, וכלי חרס באויר, ואינה מטמאה במשא³, ואין המתטמא בה מטמא בגדים⁴ בשעת מגעו⁵. ואחד הנוגע בה⁶ ואחד הרואה אותה בבשרו⁷ - שניהן ראשון לטמאה⁸ דין תורה. וכמה שעורה? לנוגע - ככעדשה⁹, ולרואה - בכל שהיא¹⁰. ואין הרואה טמא עד שתצא ממנו¹¹ ויחתם ממנו פי אמה¹², שנאמר: אשר תצא ממנו שכבת זרע. לפיכך¹³, אפלו ראה בקיסם¹⁴, הואיל והגיעה לפי אמה - נטמא. ואחד הרואה מחמת בשרו¹⁵ או הרואה באנס¹⁶ - טמא.

(2) של אדם (כלים פ"א מ"א). (3) שם. (4) שם. (5) פירוש, אפילו בשעת מגעו. (6) בשכבת זרע של אדם אחר. בנדה מג, ב - למדו מהכתוב שהנוגע טמא. (7) האדם שיצאה ממנו. (8) זבים פ"ה מ"א. (9) נדה שם, מימרא של רבי חנילאי. למדו זה מנוגע בשרץ. (10) משנה, שם מ, א. (11) שם. (12) נקב האבר. רבינו דייק בלשונו וכתב: ויחתום "ממנו" פי אמה, ולא התכוון לומר שהחתים כל פי האמה אלא משהו ממנו הגיע עד לפי אמה וסתם חלק ממנו (ב'תורת כהנים' פרשת זבים פ"א ה"ג, דרשו: "החתים" אפילו כל שהוא. ומכאן שאפילו לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23) מקוואות פ"ח מ"ג, כפירושו של רב הונא, נדה שם.
 24) אבר המין. 25) תוספתא, שם פ"ו ה"ג.
 41) מן הכתוב (ויקרא טו, יח) ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע, ורחצו במים וטמאו עד הערב. 42) נדה מא, ב. 43) מקום שאינו נראה. נתבאר כבר (בהל' טומאת מת פ"א א"ג), שנגיעת טומאה בבית הסתרים אינה מטמאה. 44) דינה כאיש שיצאה ממנו שכבת זרע. גזירת הכתוב היא (שם). 45) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע (פ"ו ה"ז): "אשה", פרט לקטנה. יכול שאני מוציא בת שלוש שנים ויום אחד? תלמוד-לומר "ואשה". פירוש, סתם אשה משמע גדולה, והוא"ו המיותרת מרבה בת שלוש שנים ויום אחד, אבל למטה מגיל זה אינה ראויה לביאה. 46) מן הכתוב: ואשה אשר ישכב איש אותה וכו'. 47) צ"ל: נגעה. 48) יבמות לד, ב.

י. הַבּוֹעֵל⁴⁹ אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא הוֹצִיא שְׂכַבְת זָרַע - טְהוֹר, אִף עַל פִּי שֶׁהֶעֱרָה. וְכֵן הָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד שְׂוֹצֵיא הָאִישׁ.

49) 'תורת כהנים' שם ה"ח.

יא. הָאִשָּׁה⁵⁰ שֶׁפִּלְטָה שְׂכַבְת זָרַע⁵¹, אִם פִּלְטָה אוֹתָהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת⁵² - הֵרִי הִיא טְמֵאָה פְּרוֹאָה קְרִי. לְפִיכֶךָ סוֹתְרַת יוֹם אֶחָד, אִם הִיְתָה זָבָה⁵³, פְּאִישׁ שֶׁרָאָה קְרִי⁵⁴. וּמִטְמֵאָה בְּכָל שֶׁהוּא⁵⁵. אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא יֵצֵאת לְחוּץ אֶלָּא נֶעְקְרָה וְהִגִּיעָה לְבֵין הַשָּׁנִים⁵⁶ - נְטֵמָאָה; שֶׁהִרִי שְׂכַבְת זָרַע פְּדָמָה: מַה דְּמָה מִטְמֵא בְּפָנִים⁵⁷, אִף שְׂכַבְת זָרַע שֶׁתְּפִלֵּט תְּטֵמָא אוֹתָהּ בְּפָנִים.

50) מס' מקוואות שם מ"ג. 51) שקיבלה מזכר. 52) עונה - יום או לילה. שכבת זרע מטמאה כל זמן שהיא ראויה להיקלט בגוף האשה ולהוליד, ואחר זמן מסוים היא מתקלקלת ואינה "זרע" ואינה מטמאה. ונחלקו תנאים בדבר, כמה זמן יעבור ותתקלקל. ופסק רבינו כרבי אלעזר בן עזריה במשנה, שאמר: "הפולטת זרע ביום שלישי (מהבעילה) טהורה". ובפירושו למשנה הוא מבאר, כגון שנבעלה ביום ראשון, והעונה הראשונה מתחילה בליל שני, ואחריה יום שני וליל שלישי הרי שלוש עונות, ואם תפלוט ביום שלישי היא טהורה. ולמה העדיף דעת רבי אלעזר בן עזריה על דעת רבי עקיבא ורבי ישמעאל שם? מפני שבגמרא שבת (פו, ב) אמר רבי יוחנן, שכך היא דעת חכמים. [ויש ספרים שכתוב בהם שם "שש עונות", אבל רבינו גורס "שלוש"]. 53) אשה שראתה דם בשלושה ימים זה אחר זה בימים הראויים לזיבה, הרי זו זבה וטמאה וצריכה לספור שבעה ימים נקיים מראיית דם וטובלת ונטהרת. ואם ראתה דם באחד מימים אלה, היא סותרת את הימים הנקיים, ועליה לספור שבעה ימים נקיים אחרי יום הראייה האחרונה. ומלמדנו רבינו, שאם לא ראתה דם אלא פלטה זרע בתוך שבעת הימים, אינה סותרת את כל הימים הנקיים אלא אותו היום אינו נחשב במספר הנקיים, וצריכה להוסיף רק יום אחד בלבד, אפילו אם פלטה ביום השביעי (נדה מב, א). 54) כזב הסופר שבעה נקיים וראה קרי (ראה דיני זב וזבה בהל' איסורי ביאה פ"ו). 55) שם.

ו. הַמְטִיל מִים²⁶ וְרָאָה מִים חִלּוּקִין²⁷ אוּ עֲכוּרִים בְּתַחֲלָה²⁸ - טְהוֹר; רָאָה אוֹתָם בְּאֶמְצַע אוּ בְּסוֹף - הֵרִי זֶה טְמֵא²⁹. הֵיוּ הַמֵּים שֶׁהִטִּיל כָּלָם מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף חִלּוּקִין אוּ עֲכוּרִים - הֵרִי זֶה טְהוֹר. הֵיוּ לְבָנִים וְנִמְשְׁכִין³⁰ - טְמֵא. וְהַמְטִיל טְפִים עֲבוֹת מִתּוֹךְ הָאֶמָּה - טְהוֹר³¹.

26) משתין (שם מ"ב). 27) טיפות טיפות. נראה שמדובר באדם בריא שדרכו להטיל מים בקילוח, אבל כשהפסקת הזרם באה מחמת מחלה, שאין לה קשר לזיבה, טהור אפילו כשההפסקות באות בסוף. 28) בהתחלת ההטלה ואחר-כך הטלה נורמלית כזרם בלתי נפסק. 29) השינוי הזה מוכיח ששכבת זרע יצאה עם השתן. 30) כלובן ביצה. 31) שם (מ"ג) שנינו: "טמא, דברי רבי אלעזר חסמא". ומזה למד רבינו, שחכמים חולקים עליו ומטהרים, ופסק כמותם (כסף-משנה).

ז. בַּעַל קְרִי שֶׁטִּבַּל³² וְלֹא הִטִּיל מִים קִדְּם שִׁיטְבַל - פְּשִׁיטִיל מִים³³ טְמֵא, מִפְּנֵי צִחְצוּחֵי שְׂכַבְת זָרַע שֶׁאֵינָן יוֹצֵאִין אֶלָּא פְּשִׁיטִיל מִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים³⁴? בַּחוּלָה אוּ בְזָקָן; אֲבָל יִלְד³⁵ בְּרִיא - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹרֵה שְׂכַבְת זָרַע בַּחֲזָקָה פְּחִץ וְהִיא כְּלָה נִנְתְּקַת מִן הָאֶמָּה³⁶. עַד בְּמָה³⁷ הוּא יִלְד? כָּל זָמַן שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל רִגְלוֹ אַחַת וְנוֹעֵל אוּ חוֹלֵץ מְנוֹעֵלוֹ. וְאִם אֵינוֹ יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת בֵּין מִפְּנֵי חֲלִיוֹ³⁸ - הֵרִי זֶה חוּלָה לְעֵנֵן זֶה.

32) שם מ"ד. 33) אחר הטבילה. 34) כרבי יוסי, שם. 35) אדם צעיר. 36) אבר המין. 37) חולין כד, ב. 38) חולשתו.

ח. וְכָל אִשָּׁה³⁹ שֶׁשִּׁמְשָׁה מִטְמֵה וְיָרְדָה וְטִבְּלָה קִדְּם שֶׁתְּקַנַּח עֲצָמָה יָפָה יָפָה - הֵרִי הִיא בְּטִמְאָתָהּ⁴⁰.

39) מס' מקוואות, שם. 40) שאי-אפשר שלא תפלוט שכבת זרע, והפולטת - טמאה. ראה בהלכה הבאה.

ט. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שֶׁשִּׁמְשׁוּ מִטְמֵן - שְׁנֵיהֶן טְמֵאִים, וְשְׁנֵיהֶן רְאוּן לְטְמֵאָה דִּין תּוֹרָה⁴¹. וְאִין הָאִשָּׁה טְמֵאָה מִשׁוּם נִגְעַת⁴² בְּשְׂכַבְת זָרַע, שֶׁנִּגְעַת בֵּית הַסְּתָרִים⁴³ אֵינָה נִגְיָעָה, אֶלָּא הַמְשִׁמְשֵׁת הֵרִי הִיא פְּרוֹאָה קְרִי⁴⁴. וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה בֵּת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, שְׁנֵי אֶמְרָ: [וְאִשָּׁה⁴⁵ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּה]. הִיְתָה קִטְנָה מִבֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים - אֵינָה מִתְּטֵמָא בְּשִׂכְיָהּ⁴⁶, אֲבָל מִתְּטֵמָא בְּנִגְיַת שְׂכַבְת זָרַע אִם נִגְעָה⁴⁷ בְּבִשְׂרָה מִבְּחוּץ. [לְפִיכֶךָ, הַבּוֹעֵל גְּדוּלָה שֶׁלֹּא פְּדָרְכָה - טְהוֹרָה⁴⁸]; שֶׁלֹּא טְמֵא אוֹתָהּ הַתּוֹב בְּטִמְאָת בֵּית הַסְּתָרִים אֶלָּא פְּדָרְכָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לומר, כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו (גופם חס) פירוש ודין כדון ישראלית, "במעמי בהמה מה היא?" ומכיון שרבינו פוסק בכל מקום הלכה כ'אם תימצא לומר, יש לתמוה למה פסק כאן הרי היא ספק?⁵⁷

יז. פָּכַר בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת מִטְמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב⁷⁰, שְׁשֻׁכְבָת זָרְעוּ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים טְהוֹר מְפֻלָּם. לְפִיכָךְ, בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁפִלְטָה שְׁכַבְת זָרַע שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים, אָפְלוּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת - טְהוֹרָה⁷¹.

(70 פ"ב ה"י. 71 מס' מקוואות פ"ח מ"ד.

יח. עוֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁהֲרֵגִישׁ⁷², וְנִתְגַּר וְיָרַד וְטָבַל⁷³, וְיִצְאָה מִמֶּנּוּ שְׁכַבְת זָרַע שֶׁהֲרֵגִישׁ בֵּה אַחַר שְׁטָבַל⁷⁴ - הֲרִי זֶה סִפְק טְמָא⁷⁵.

(72 בעיה במס' נדה מג, א. 73 לשם גירות. 74 יצאה אחר שטבל. 75 הבעיה לא נפשטה.

יט. גְּדוּלָה⁷⁶ שְׁשֻׁכְבָת אֹתָהּ קָטָן פְּחוֹת מִכֵּן תִּשַׁע [או עוֹבֵד פּוֹכְבִים או בְּהֵמָה] - הֲרִי זֶה טְהוֹרָה⁷⁷; שְׁנֵאמַר: [וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּה] - עַד שֶׁיִּהְיֶה הַשּׁוֹכֵב אִישׁ וּמִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁבָאֲרֵנוּ⁷⁸.

(76 למעלה משלוש שנים. 77 'תורת הכהנים' פרשת מצורע פ"ו ה"ח. 78 בהלכה יז.

~ יום רביעי ז' שבט ~

פְּרָק שִׁשִּׁי

1) יבאר שארבע אבות הטומאות יש בעבודה זרה, וכיצד היא טומאתם, ושקולי אבות הטומאות דנו בה. אב הטומאה שמתמא במגע ואינו מטמא במשא או שמתמא במגע ובמשא. הנוגע באב מאבות הטומאות המושלך בתוך המקווה. זב שדרס על המשכב שהוא מונח במקווה.

א. טְמֵאת עֲבוּדָה זָרָה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וַיֵּשׁ לָהּ רִמּוֹ בְּתוֹרָה: הִסְרוּ² אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר אֲשֶׁר בְּתִכְכֶם וְהִטְהַרוּ³ וְהִחְלִיפוּ שְׁמֹלְתֵיכֶם. וְאַרְבַּעָה אֲבוֹת הַטְּמָאוֹת יֵשׁ בָּהּ: עֲבוּדָה זָרָה עֲצֻמָּה, וּמִשְׁמִשְׁיָהּ⁴, וְתִקְרָבֶת שְׁלֵהָ⁵, וַיִּזַּן שְׁנֵתִנְסֹף לָהּ. וְטְמֵאת פְּלִין מְדַבְּרֵיהֶן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"טְמֵאת עֲבוּדָה זָרָה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וַיֵּשׁ לָהּ רִמּוֹ בְּתוֹרָה: הִסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר אֲשֶׁר בְּתִכְכֶם וְהִחְלִפוּ שְׁמֹלְתֵיכֶם כו'". ויש להבין מדוע בחר הרמב"ם ראייה מפסוק שלא הובא כלל בגמרא כ'אסמכתא לטומאה שגזרו חכמים על עבודה זרה, והלא בגמרא הובאו פסוקים אחרים לגמרי, "תזרם כמו דוה", "שקץ תשקצנו" וכן איתקש למת כמו שנאמר "וישלך את עפרה על קבר בני העם" שכל לימודים אלו הם אסמכתא לגזירת חכמים על טומאת

(56 מקום בגוף האשה למעלה מבית החיצון. 57) אם נעקר ממקומו במקור ולא יצא לחוץ.

יב. שְׁכַבְת זָרַע עֲצֻמָּה שְׁנִפְלְטָה בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשׁ עוֹנוֹת מִטְמְאָה אַחֲרִים שְׁנִגְעוּ בָּהּ, כְּדֶרֶךְ שְׁטְמָהּ הָאִשָּׁה שְׁפִלְטָה אֹתָהּ. וְאִם פְּלְטָה אַחַר שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת - הֲרִי הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, וְכֵן שְׁכַבְת זָרַע שְׁנִפְלְטָה טְהוֹרָה, שְׁכָבַר נִפְסָדָה צוּרְתָהּ⁵⁸.

(58 ראה למעלה הערה נ.

יג. וְכִמְהָ⁵⁹ הִיא עוֹנָה? יוֹם או לַיְלָה. וְאִין הָעוֹנָה שְׁנִבְעָלָה בָּהּ מִן הַמְּנִין. כִּיצַד? נִבְעָלָה בַּלַּיִל הַשְּׁבֵת - שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת שְׁלֵה: יוֹם הַשְּׁבֵת, וְלַיִל אַחַד בַּשְּׁבֵת, וְאַחַד בַּשְּׁבֵת. אִם פְּלְטָה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - טְמָאָה; פְּלְטָה מְלִיל שְׁנֵי וְהִלָּאָה - טְהוֹרָה. וְהָאִישׁ שְׁפִרְשָׁה מִמֶּנּוּ שְׁכַבְת זָרַע אָפְלוּ לְאַחַר פְּמָה עוֹנוֹת - הֲרִי זֶה טְמָאָה⁶⁰ כָּל זְמַן שֶׁהִיא לְחָה, וְהַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טְמָא⁶¹.

(59 שבת פו, א. 60) מימרא של רב חסדא, שם. ופירשו רבינו חננאל ורבינו שם, שהכוונה בזכר שנרבע ופלט שכבת הזרע של הרובע. ונראה שגם רבינו מפרש כך. 61) נראה שכוונתו, שהאיש טמא כרואה קרי ולא כנוגע בלבד. ונפקא-מינה, שמתמאה בכל שהיא, ראה למעלה ה"א.

יד. שְׁכַבְת זָרַע אֵינָה מִטְמָאָה אֲלָא כִּשְׁהִיא לְחָה⁶². נִכְשָׁה כְּחָרֶס - טְהוֹרָה. וְאִם יְכוּלָה לְשָׂרוֹת מַצֵּת לַעֵת בְּפוֹשְׁרִין וּלְחִזוֹר לְכֻמוֹת שְׁהִיָּתָה - הֲרִי זֶה טְמָאָה.

(62) משנה, נדה נד, ב.

טו. פָּכַר בְּאַרְנוֹ בְּפָרֵק זֶה, שֶׁהֲרֹאָה קְרִי וְהָאִשָּׁה שְׁשֻׁכְבָת אִישׁ אֹתָהּ שְׁכַבְת זָרַע וְהִנוֹגַע בְּשְׁכַבְת זָרַע טְמָאִים מִן הַתּוֹרָה. וְכֵן⁶³ הָאִשָּׁה שְׁפִלְטָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת - הֲרִי הִיא טְמָאָה מִן הַתּוֹרָה כְּרֹאָה קְרִי. אָבָל שְׂאָר הָאֲמֻרִין בְּפָרֵק זֶה שֶׁחֵן טְמָאִים, כְּגוֹן מְהַרְהֵר וּמְטִיל מַיִם - אֵינֶן טְמָאִין אֲלָא מְדַבְּרֵיהֶם, וְלֹא גִזְרוּ עֲלֵיהֶם טְמָאָה אֲלָא לְתוֹמָה, אָבָל לְחֵלִין - טְהוֹרִין⁶⁴.

(63) ברייתא, שם מא, ב. 64) תוספתא, מקוואות פ"ו ה"ד.

טז. נְכִרִית⁶⁵ שְׁפִלְטָה שְׁכַבְת זָרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשׁ עוֹנוֹת, וְכֵן הִבְהֵמָה⁶⁶ שְׁפִלְטָה שְׁכַבְת זָרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הֲרִי אֹתָהּ הַנְּפִלְטָת טְמָאָה⁶⁷. פְּלִטְתָהּ⁶⁸ לְאַחַר זְמַן זֶה - הֲרִי הִיא סִפְק נִסְרְחָה או עֲדִין לֹא נִסְרְחָה⁶⁹.

(65) משנה, מקוואות פ"ח, ד. 66) שבת פו, ב. 67) רב פפא שואל שם, אם נפלטת אחר שלושה ימים מה דינה. ומשמע שבתוך שלושה ימים ברור שמתמאה. 68) הגויה או הבהמה. 69) בעיה של רב פפא, ונשארה בתיקו. [רב פפא שואל שם, מה דין נכרית שפלטת שכבת זרע של ישראל אחר שלושה ימים, והוא ממשיך ואומר: "אם תימצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שני הפירושים). (10 נידה. 11) אם נחתך אבר מנידה אינו מטמא כנידה אלא ככל אבר מן החי. ראה פרק ח מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד. (12) כל ההקלות שישנן באבות הטומאות השונות הקילו חכמים בטומאת עבודה זרה. (13) לא כשרץ שטמא בכעדשה.

ד. נְתַפְרְקָהּ¹⁴ עֲבֹדָה זָרָה, אָף עַל פִּי שְׁהֵדִיּוֹט¹⁵ יָכוֹל לְהַחְזִירָהּ וְהָרִי פֶלַי אִיבְרִיָּה קְיָמִים¹⁶ - אֵינָה מְטַמְּאָה¹⁷.

(14) פסל עשוי חוליות ונתפרקו (שם). (15) שאינו אומן. (16) וכל אדם יכול לחבר את החוליות ויחזור הפסל כמו שהיה. (17) בעיני שלא נפשטה. אולם נאמר שם שלפי דעת חכמים שאבר ממנה אינו מטמא אין מקום לבעייתו, וברור שאינה מטמאה. ומכיוון שרבינו פסק בהלכה הקודמת כחכמים כתב כאן "אינה מטמאה" (ראה משנה למלך).

ה. כָּל מְשֻׁמְשֵׁי עֲבֹדָה זָרָה - פְּשָׁרֵין. מְטַמְּאִין אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וְכָלִי חֶרֶס בְּאֵוִיר, וְאֵינָן מְטַמְּאִין בְּמִשָּׂא. וְשַׁעֲוֹר טַמְאָתָן בְּכִזִּית. וְאֶפְלוּ קָצֵין מְשֻׁמְשֵׁיָּהּ כִּזִּית מִן הַפְּלִי - מְטַמְּא פְּשָׁרֵין. זֶה חֶמֶר בְּמִשְׁמֵשֵׁיָּהּ יוֹתֵר מֵעֲבֹדָה זָרָה עֲצָמָה. וּבֵית עֲבֹדָה זָרָה עֲצָמוֹ, אֶבְנָיו וְעֵצָיו וְעַפְרוֹ - מְטַמְּאִין בְּכִזִּית¹⁸ בְּמַגֵּעַ כָּל הַמְשֻׁמְשֵׁין.

(18) משנה עבודה זרה מז, ב. ומכאן למדנו דין קצין ממשימה.

ו. הַמְּכַנִּים רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְבֵית עֲבֹדָה זָרָה - נְטָמָא כְּנוֹגֵעַ. וְכֵן פְּלִי חֶרֶס שְׁהַכְנִים אֵוִירוֹ לְבֵית עֲבֹדָה זָרָה - נְטָמָא. סַפְסָלִים וְקַתְדְרָאוֹת¹⁹ שְׁהַכְנִים רֶבֶן לְבֵית עֲבֹדָה זָרָה - טְמָאִים. וְכָלִין רֵאשׁוֹן לְטַמְּאָה²⁰.

(19) כיסאות. (20) מפני שנגעו באב הטומאה.

ז. תְּקַרְבַת עֲבֹדָה זָרָה²¹ מְטַמְּאָה בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא²² פְּנִבְלָה. וְשַׁעֲוֹרָה בְּכִזִּית. כָּל דְּבַר שְׁמִקְרִיבִין לָהּ, בֵּין בְּשָׂרָה בֵּין שְׂאָר אֶבְרִים וּמִשְׁקִין - הַפֶּל פְּנִבְלָה, שְׁהַכְּתוּב קְרָאֵן זְבַחֵי מֵתִים²³. וְאָף עַל פִּי שְׂאִין תְּקַרְבַת עֲבֹדָה זָרָה שֶׁל אֶבְרִין בְּטָלִין²⁴ לְעוֹלָם לְהַתִּירָהּ בְּהִנָּאָה, אִם בְּטָלָה - הָרִי זֶה סִפְקָ לְטַמְּאָה²⁵. אֲבָל פְּלִי שֶׁהוּא תְּקַרְבַת עֲבֹדָה זָרָה שְׁבִטְלוּ - טְהוֹר²⁶. וְכֵן עֲבֹדָה זָרָה וּמְשֻׁמְשֵׁיָּהּ שְׁבִטְלוּ - טְהוֹרִין.

(21) כל דבר שהוגש כקרבת לאליל. (22) אבל אינה מטמאה באוהל. כרבנן בעבודה זרה לב, ב וכלשון אחרון של רבא (חולין יג, ב) בפירוש המשנה. (23) "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים". והכוונה לתקרובת עבודה זרה (עבודה זרה כט, ב). (24) פסל של גוי שקטע ראש זונה, ראש חוטמה או מעשים אחרים המוכיחים יחס של ביזוי, הותר הפסל בהנאה. מפני שביטל את איכותו כאליל והוא כגוש פשוט. וכן כלים ומשמשים אם שברם, הותרו בהנאה, אבל

עבודה זרה, אבל הפסוק שהביא הרמב"ם מאן דכר שמי'.

ויש לומר שבוה רוצה הרמב"ם לבאר הגדר המיוחד של ע"ז שבגללו גזרו עליה טומאה.

כי בפסוקים שהביאה הגמרא מדובר על המיאוס של העבודה זרה מצד עצמה, היינו איסור על ה"חפצא" של העבודה זרה ואילו הביא הרמב"ם פסוקים אלו היה משמע שטומאת עבודה זרה היא מצד החפצא של הע"ז ולכן הוזקק להביא הפסוק "הסירו את אלקי הנכר" לרמז שהתוכן הכללי של גזירת טומאת עבודה זרה של חכמים הוא כדי להרחיק ממנה את האדם הגברא, ואינו דומה איסור עבודה זרה שאין בו ממש לשאר איסורים שה"חפצא" שלהם אסור מצד עצמו, כי עבודה זרה במהותה היא עניין שבדמיונו של אדם ומוזרה שלא ליתן לה חשיבות, ולכן מדגיש כאן שגם גזירת הטומאה של חכמים היא על הגברא, היינו להרחיק מהעבודה זרה. ועניין זה מודגש בפסוק "הסירו את אלקי הנכר כו" המדבר בהיטהרות והסתלקות הגברא מעבודה זרה.

(על-פי "יין מלכות" ספר טהרה סימן י"ט מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(2) במשנה עבודה זרה מז, ב הסמיכו על הכתוב (דברים ז, כו): "שקץ תשקצנו" (שקץ ושרץ היינו הך). ורבינו עצמו מביא רמז זה להלן בהלכה ב. (3) משמע שאלוהי הנכר מטמאים. (4) הכלים שמשמשים בהם לצרכי עבודת אלילים. (5) הקרבנות שהקריבו לה. פרטי דיניהם מבוארים בהלכות הבאות.

ב. עֲבֹדָה זָרָה עֲצָמָה מְטַמְּאָה אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וְכָלִי חֶרֶס בְּאֵוִיר, וְאֵינָה מְטַמְּאָה בְּמִשָּׂא, פְּשָׁרֵין, שְׁנָאֵמֵר: שְׁקֵץ תִּשְׁקָצְנוּ⁶. וְשַׁעֲוֹרָה כִּזִּית. לֹא תִהְיֶה זֶה חֲמוּרָה מִן הַמֵּת⁷. אֲבָל אִם הִיָּתָה הַצְּוֹרָה⁸ פְּחוּמָה מְכִזִּית - טְהוֹרָה.

(6) משמע שדינה כשקץ. (7) שאינו מטמא בפחות מכזית (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ב). (8) גוף הפסל.

ג. קָצֵין אִיבְר מְמַנָּה, אֶפְלוּ הִיָּה כְּמִרְדַּע⁹ - הָרִי זֶה טְהוֹר; שְׁעֲבֹדָה זָרָה אֵינָה מְטַמְּאָה לְאִיבְרִים, אֲלֵא הַצְּוֹרָה פְּלָה כְּשֵׁהִיא שְׁלֵמָה. שְׁנָאֵמֵר: תְּזָרֵם כְּמוֹ דְּוָה¹⁰ - מָה דְּוָה אֵינָה מְטַמְּאָה לְאִיבְרִים¹¹, אָף עֲבֹדָה זָרָה אֵינָה מְטַמְּאָה לְאִיבְרִים. כְּקָלִי אֲבוֹת הַטְּמָאוֹת דְּנֻוּ בָּהּ¹², מִפְּנֵי שְׁטַמְאָתָהּ מִדְּבִרְיָהּ. עֲשָׂאוּהָ פְּשָׁרֵין שְׂאֵינוֹ מְטַמְּא בְּמִשָּׂא, וְכִמְתֵּי שְׂאֵינוֹ מְטַמְּא אֲלֵא בְּכִזִּית¹³, וְכִנְדָה שְׂאֵינָה מְטַמְּאָה לְאִיבְרִים.

(9) איבר גדול כמו העץ שנותנים על צוואר החמור כדי לכוון הילוכו (ויש מפרשים: מחרישה, ולהלכה כאן אין הבדל בין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּאֶקְלִין - עֲשָׂאן רֵאשׁוֹן כֹּל זְמַן שְׁלֵא פִּרְשׁ מִמְטַמְאֵיו. פִּרְשׁ מִמְטַמְאֵיו - הָרִי הוּא רֵאשׁוֹן לְטַמְאָה לְכָל דְּבַר, וְאִינוּ מִטַּמֵּא בְּגָדִים³⁹, וְאִם נִגַע בְּאֶקְלִין - הָרִי הֵן שְׁנֵי. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁאָר כֹּל הָאֲבוֹת חוּץ מִן הַנְּבִלוֹת וְהַמְרַכְבֵּי⁴⁰. אֲבָל הַנְּבִילָה וְהַמְרַכְבֵּי, אֵף עַל פִּי שְׁמִטָּמֵאִין בְּמַגַּע וּבְמִשָּׁא - הַנוֹגַע בְּהֵן אִינוּ מִטַּמֵּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ⁴¹, וְאִם נִגַע בְּאֶקְלִין - הָרִי הֵן שְׁנֵי לְטַמְאָה⁴²; וְהַנּוֹשֵׂא מִטַּמֵּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת נְשִׂיאָתוֹ⁴³, וְאִם נִגַע בְּאֶקְלִין עַד שְׁלֵא פִּרְשׁ - הֵנָּה רֵאשׁוֹן לְטַמְאָה, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ.

35) בכולם כתוב: "וכיבס בגדיו". 36) תיקנו כעין דאורייתא. 37) והוא הדין לכל כלים שהוא נוגע בהם. 38) כאילו נגעו הם עצמם באב. 39) מפני שראשון אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. 40) דבר שרכב עליו הזב. 41) בנוגע לא כתבה תורה יכבס בגדיו אלא "טמא עד הערב". 42) אבל אם נגע במשקין, בין בשעת מגעו ובין אחר שפירש נעשו ראשון מדרבנן. 43) בנושא כתבה תורה כיבוס בגדים.

יג. מִי חֲטָאת⁴⁴ שֵׁישׁ בְּהֵן פְּדִי הַזָּהָה⁴⁵, אֵף עַל פִּי שְׁחַן כְּנִבְלָה וּכְמַרְכָּב שְׂאִין מִטַּמְאִין בְּגָדִים אֶלָּא הַנּוֹשֵׂאן - הָרִי הַנוֹגַע בְּהֵן מִטַּמֵּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ מִשׁוּם נוֹשֵׂא; שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׂיַגַע בְּמִים שְׁלֵא יִסְיֵט⁴⁶ אוֹתָן, וּכְכֹר בְּאֲרָנוּ שְׂאֶחָד הַנּוֹשֵׂא וְאֶחָד הַמְּסִיט. וְכֵן הַנוֹגַע בְּצִמְר הַנְּבִילָה אוֹ שְׁנַגַע בְּנִימֵי⁴⁷ הַמְּרַכְבֵּי - מִטַּמֵּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ מִשׁוּם נוֹשֵׂא; שְׂאִי אֶפְשָׁר לְנַגַע בְּדְבָרִים אֱלוֹ שְׁלֵא יִסְיֵט אוֹתָן, וּלְפִיכֵךְ מִטַּמֵּא בְּגָדִים עַד שְׁלֵא פִּרְשׁ כְּדִין הַנּוֹשֵׂא.

44) מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. 45) בכלים פרק א משנה ב שינוי: "למעלה מהם (דרגת טומאה גבוהה יותר משרץ ושכבת זרע וכו') נבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזייה, שהם מטמאים את האדם במשא לטמא בגדים במגע (פירוש, האדם הנושא מטמא בגדים במגעו בשעת המשא) וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו שם "חשוכי בגדים במגע": בגדים נמנעים מליטמא כשהאדם נוגע בנבילה או במי חטאת, מלשון חשכת נפשי משחת (ישעיה לח, יז) ונבספרי התנ"ך שלנו כתוב "חשקת" בקוף. ותמוה הדבר, שרבינו דילג על הפסוקים שבתורה ואחשך גם אני (בראשית כ, ו) ולא חשכת (שם כב, טו). ומלמדנו רבינו כאן שאינו מטמא בגדים מדין טומאת מגע אבל מטמאים מדין טומאת משא, מפני שאי אפשר לנגוע ולא להזיז. והר"י קורקוס מובא בכסף משנה כאן, שואל, מה לי אם הטומאה היא משום נוגע או משום נושא, ומבאר שההבדל הוא במים קרושים בקור, שאפשר לנגוע בהם מבלי להסיטם. 46) זיז. 47) השערות (חוטמים דקיקים) הבולטות מן הארצי.

יד. הַבּוֹלַע נְבִילַת עוֹף הַטְּהוֹר - בְּשַׁעַת פְּלִיעָתוֹ מִטַּמֵּא בְּגָדִים, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ, וְהֵן רֵאשׁוֹן לְטַמְאָה⁴⁸.

אוכלין אינם בטילים ואסורים בהנאה (הלכות עבודת כוכבים פרק ח הלכה ט והלכה י). 25) בעיני של רבי יוחנן (עבודה זרה נב, א) אם מה שאמרו אוכלין ומשקין אינם בטילים נוגע גם לעניין טומאה או לאיסור הנאה בלבד שהוא מן התורה, אבל טומאה שהיא גזירת חכמים - בטלה. הבעיית נשאה בתיקו ולכן אמר רבינו: "הרי זו ספק לטומאה". ואף על פי שספק דרבנן - להקל, החמיר רבינו בטומאת עבודה זרה. 26) גמרא שם. רש"י שם מפרש, שהכוונה למשמשים, ונראה שלדעתו כלים שהם תקרובת אינם בטילים, ורבינו מפרש כתוספות (שם עמוד ב דיבור המתחיל כיוון) שגם תקרובת בכלל (כסף משנה).

ח. יֵינן שְׁנַתְנַסֵּף לְעַבֹּדָה זָרָה מִטַּמֵּא אֶדָם וְכֵלִים בְּמַגַּע, וְכֵלִי חֵרֶס בְּאִוִיר, וּמִטַּמֵּא אֶדָם בְּמִשָּׁא²⁷ כְּנִבְלָה, וְטַמְאָתוֹ בְּכִזְיֹת. שְׁנַאֲמַר: אֲשֶׁר חִלַּב זְבַחִימוֹ יֹאכְלוּ, וְשֵׁתוֹ יֵינן נְסִיכָם. הָרִי יֵינן נְסִיכָם כְּחִלַּב זְבַחִימוֹ. וְאִין מִטַּמֵּא טַמְאָה זֹו אֶלָּא יֵינן שְׁנַתְנַסֵּף בְּיָדֵי²⁸ לְפָנֵי עַבֹּדָה זָרָה; אֲבָל סַתָּם יֵינן²⁹ שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - מִטַּמֵּא טַמְאָה קִלָּה כְּשֵׁאָר כֹּל מִשְׁקִין טַמְאִין³⁰.

27) אבל לא באוהל. ורש"י כתב כאן שמתמא גם באוהל. 28) שהושיט ידו לייין ושכשך. 29) שאין אנו יודעים אם נתנסך או לא. 30) ושיעורו ברביעית הלוג שהיא כשלושה זיתים (שם ל, א).

ט. מִכֹּל הַדְּבָרִים שְׁבִאֲרָנוּ מִתְחַלֵּת הַסִּפְרָה³¹ עַד פֶּאֶן אַתָּה לָמַד, שְׂאֲבוֹת הַטַּמְאָאוֹת - מֵהֵן אֲבוֹת שֶׁל תּוֹרָה, וּמֵהֵן אֲבוֹת שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים.

31) ספר טהרה.

י. כֹּל הַמִּתְטַמֵּא מִחֻמַּת אָב שֶׁל תּוֹרָה - הָרִי הוּא וְלָד טַמְאָה שֶׁל תּוֹרָה³², וְכֹל הַמִּתְטַמֵּא מִחֻמַּת אָב שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - הָרִי זֶה וְלָד שֶׁל דְּבָרֵיהֶם.

32) בין כלים בין אוכלין ומשקין.

יא. כֹּל אֲב טַמְאָה שְׁמִטָּמֵא בְּמַגַּע וְאִינוּ מִטַּמֵּא בְּמִשָּׁא³³, בֵּין אָב שֶׁל תּוֹרָה בֵּין אָב שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - אֶדָם הַנוֹגַע בּוֹ אִינוּ מִטַּמֵּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ³⁴, וְלֹא אֶדָם וְלֹא כֵלִי חֵרֶס, אֵף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא פִּרְשׁ מִמְטַמְאֵיו. וְהֵנוּ אַחַר שֶׁפִּרְשׁ מִמְטַמְאֵיו אוֹ קֵדָם שְׁפִירְשׁ וְלָד, שֶׁהוּא מִטַּמֵּא אֶקְלִין וְעוֹשֵׂה אוֹתָן שְׁנֵי לְטַמְאָה, מְפָנֵי שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן.

33) כגון שרץ. 34) פירוש אם נגע בבגדים בשעה שהוא נוגע בשרץ.

יב. וְכֹל אֲב טַמְאָה שְׁמִטָּמֵא בְּמַגַּע וּבְמִשָּׁא, בֵּין אָב שֶׁל תּוֹרָה³⁵ בֵּין אָב שֶׁל דְּבָרֵיהֶם³⁶ - אֶדָם הַנוֹגַע בּוֹ אוֹ הַנּוֹשֵׂא מִטַּמֵּא בְּגָדִים³⁷ בְּשַׁעַת מַגְעוֹ וּבְשַׁעַת נְשִׂיאָתוֹ, וְעוֹשֵׂה אוֹתָן רֵאשׁוֹן לְטַמְאָה³⁸. וְכֵן אִם נִגַע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(52) דבר ששכב עליו הזב והדומה לו. (53) ואפילו שניהם - הטומאה והאדם - בתוך המקווה. (54) אם יפרוש מן הטומאה כשכולו עודנו בתוך המים, אבל אם הוציא חלק מגופו לפני שפירש מן הטומאה לא נטהר. ודרך אגב משמיענו רבינו שהטובל אינו נטהר עד שיעלה מן המקווה וכל זמן שהוא במקווה נשאר בטומאתו. (55) המשכב. (56) אחר פרישתו מן הזב. מובן שאם לא פירש מן הזב לפני שחלק ממנו יצא מן המים - לא נטהר (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ו הלכה ב).

~ יום חמישי ח' שבט ~

פְּרָק שְׁבִיעִי

(1) יבאר שהאוכלין והמשקין מתטמאים, ואם מטמאים אוכלין או משקין, וכל דיניהם.

א. דְּבַר מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁהָאֲכָלִין וְהַמִּשְׁקִין מִתְטַמְּאִין. שְׁנֵאמַר: מִכֹּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם יִטְמָא, וְכֹל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה כָּכֵל כְּלֵי יִטְמָא. וְאִין הָאֲכָל שְׁנִטְמָא מִטְמָא אֲכָל אַחַר מִן הַתּוֹרָה,² וְלֹא הַמִּשְׁקִין שְׁנִטְמָאוּ מִטְמָאִין דְּבַר אַחַר מִן הַתּוֹרָה.³ אֲכָל מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים גְּזָרוּ עַל הָאֲכָל הַטְּמָא, שְׂאָם נִגַע בְּאֲכָל אַחַר - טְמָאָה; וְכֵן אִם נִגַע אֲכָל הַטְּמָא בְּמִשְׁקִין - טְמָאִין.⁴ וְאִין אֲכָל מִטְמָא כְּלֵי שְׁנִגְעָה בּוֹ לְעוֹלָם וְאִפְלוּ מְדַבְּרֵיהֶם.⁵ וְכֵן גְּזָרוּ עַל הַמִּשְׁקִין הַטְּמָאִים שֶׁיִּטְמָאוּ אֲכָלִין אוֹ מִשְׁקִין אוֹ פְּלִים שְׁנִגְעוּ בָּהֶן.⁷

(2) והוא-הדין שאינו מטמא משקין. (3) לכאורה אפשר ללמוד משינוי הלשון - גבי אוכל כתב: "אינו מטמא אוכל", וכאן כתב: "דבר אחר" - שאוכל טמא מטמא משקין. אולם אין הדבר כן, שהרי ממשיך וכותב: "מדברי סופרים גזרו וכו', וכן אם נגע אוכל הטמא במשקין - טימאן", ברור איפוא, שמטמא משקין מדברי סופרים בלבד. ולקמן בפ"י ה" כתב: "וכן אם נגעו המשקין בוולד הטומאה, "בין אדם ובין כלים" נטמאו מדברי תורה", מכאן שאם נגעו באוכל ראשון - לא נטמאו מן התורה (ע' ביאורנו שם בענין שלישי ורביעי). [ודעת רש"י פסחים יט, א, שאוכל מטמא משקה מן התורה. ע' שם]. (4) צ"ל: טימאן (כת"י תימן). (5) נדה ז, ב. (6) שם. (7) הנימוק יבואר בהלכה ב.

ב. אִין לָךְ⁸ וְלֹד טְמָאָה⁹ שֶׁמִּטְמָא פְּלִים אֲלֵא מִשְׁקִין טְמָאִים בְּלִבְד. וְטְמָאָה זֹו מְדַבְּרֵיהֶם¹⁰. וְהוּא¹¹ שִׁיְהִי אֹתָן הַמִּשְׁקִין טְמָאִין מִחֲמַת אָב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת¹², בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דְּבָרֵיהֶם. וּמִפְּנֵי מָה גְּזָרוּ עַל הַמִּשְׁקִין טְמָאִין שֶׁיִּטְמָאוּ פְּלִים? גְּזָרָה מִשּׁוּם מִשְׁקָה הַזָּב¹³, שֶׁהוּא אָב וּמִטְמָא פְּלִים דִּין תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: וְכִי יִרַק הַזָּב בְּטָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי¹⁴.

(8) פרה פ"ח מ"ה. (9) כל דבר שנגע באב הטומאה - בין

וְכֵן אִם נִגַע בְּאֲכָלִין - הֲרִי הֵן רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה. וְאַחַר שְׁבִלְע⁴⁹ - הֲרִי זֶה פִּרְשׁ מִמִּטְמָאִין.

(48) במשנה שם: "מטמא שניים ופוסל אחד", פירוש, הבולע מטמא את הבגדים ונעשים ראשון והם מטמאים אוכלין להיות שני ואוכלין אלה פוסלים אחרים). ויוצא מזה, שהבולע מטמא שניים (את הבגדים ואת האוכלין שנגעו בהם) ונוסף על זה פוסל את התרומה שנגעה באוכלין. (49) במשנה שם: "הקיא או בלעה מטמא אחד ופוסל אחד". נבלת עוף טהור מטמאה רק בזמן שהיא נמצאת בבית הבליעה של אדם (למעלה פרק ג הלכה א) ולפיכך אחר שבלעה, הרי זה כאילו פירש ממנה ודינו כראשון לטומאה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה ב"ב.

טו. הַשּׁוֹרֵף פְּרָה אֲדָמָה וְשִׁעְרִים הַנִּשְׁרָפִים וְהַמְשַׁלַּח אֶת הַשְּׁעִיר, אֵף עַל פִּי שְׁבִשְׁעַת מַעֲשִׂיהֶן מִטְמָא בְּגָדִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי, אִם נִגְעוּ⁵⁰ בְּאֲכָלִין אִפְלוּ בְּשַׁעַת מַעֲשִׂיהֶן - הֲרִי הֵן שְׁנֵי לְטְמָאָה⁵¹.

(50) השורף והמשלח. (51) וכן כתב רבינו בפירושו למשנה זבים פרק ה משנה ט: "ודע, כי שורף פרה ופרים והמשלח השעיר מטמאים בגדים כאשר ביארנו בפתיחה, אמנם עם זה אינם מטמאים שניים ופוסלים אחד אלא מטמאים אחד ופוסלים אחד כמו כל ראשון לטומאה (פירוש, האוכלין שנגעו בהם נעשים שני). ואל תחשוב שזה סותר הכלל שאמר רבי יהושע (שכל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא שניים ופוסל אחד), לפי שזה מבואר ואמר "כל המטמא בגדים בשעת מגעו" ולא אמר כל המטמאים בגדים גרידא (בלבד), ואלה (שורף ומשלח) לא במגע יטמאו בגדים אלא בהתעסקם עסק מיוחד, והבין זה". ברור, שרבינו מחלק בין דבר המטמא בגדים תמיד בנגיעה (או במשא) ובין דבר שמטמא בזמן עסק מסויים בלבד. המטמא בנגיעה או במשא עושה אוכלין ראשון, אבל אלה שטומאתם מוגבלת אינם מטמאים את האוכלין להיות כמותם אפילו בחיבורים, והם מיטמאים בנגיעתם בהאדם שהוא ראשון ועושה אותם שני לטומאה, ולמד הבדל זה מדיוק לשונו של רבי יהושע.

טז. הַנּוֹגֵעַ בְּאָב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת הַמְשַׁלֵּךְ בַּתּוֹךְ הַמִּקְוָה, כְּגוֹן נִבְלָה אוֹ שְׂרִץ אוֹ מִשְׁכָּב⁵² שֶׁהוּא בְּמִקְוָה⁵³ וְנִגַע בּוֹ - הֲרִי זֶה טְמָא. שְׁנֵאמַר: אֵף מַעֲזִין וְבוֹר מִקְוָה מִיָּם יִהְיֶה טָהוֹר, וְנִגַע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא - אִפְלוּ כִּשְׁתֵּן בַּתּוֹךְ הַמִּקְוָה מִטְמָאִין. וְכִשְׁיַעֲלָה מִן הַמִּקְוָה זֶה הַנּוֹגֵעַ יִטְהַר⁵⁴. [וְהַנּוֹשֵׂאֵן מִטְמָא בְּגָדִים בְּשַׁעַת נְשִׂיאָתָם, וְאִם נִגַע בְּאֲכָלִים עַד שֶׁלֹּא פִּרְשׁ - הֲרִי הֵן רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי]. וְכֵן זָב שֶׁדָּרַס עַל הַמִּשְׁכָּב שֶׁהוּא מְנַח בְּמִקְוָה - הֲרִי הַמִּשְׁכָּב טְמָא; וְכִשְׁיַעֲלָה הַמִּשְׁכָּב מִן הַמִּקְוָה יִטְהַר⁵⁵, שֶׁהֲרִי עֲלָתָה לּוֹ טְבִילָה⁵⁶. וְזֶה הַנּוֹגֵעַ בְּמִשְׁכָּב כִּשְׁהוּא בְּמִקְוָה, אִם פִּשְׁט יָדוֹ וְנִגַע חוּץ לְמִקְוָה - הֲרִי זֶה מִטְמָא בְּגָדִים. וְאִין צְרִיף לְיָמֵר שֶׁהוּא מִטְמָא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23) בהלכה א. (24) התורה אסרה לשרוף תרומה וקדשים טהורים.

ה. **כָּבֵד בְּאַרְנוֹנֶיךָ**, **שֶׁהָאֲכָלִין וְהַמְשָׁקִין שֶׁנִּגְעוּ בָאֵב מְאֹבֹת הַטְּמָאוֹת** - הרי הן ראשון לטמאה. וכן אם נגע אכל באדם או בכלי שנטמא באב - הרי אותו האכל שני לטמאה. ואכל שנגע בזה השני - נקרא שלישי לטמאה. ואם נגע השלישי באכל רביעי - הרי זה נקרא רביעי לטמאה. במה דברים אמורים? באכלין; אכל המשקין, אחד משקה שנגע באב הטמאה או שנגע בראשון או שנגע בשני - הרי אותו המשקה תחלה לטמאה²⁶, ומטמא את חברו, וחברו את חברו, אפלו הן מאה²⁷, שאין מונין במשקין. כיצד? יין שנגע באב הטמאה או בראשון או בשני - הרי יין זה שני לטמאה. וכן אם נגע יין זה בשמן, ושמן בחלב, וחלב בדבש, ודבש במים, ומים ביין אחר, וכן עד לעולם - כלן ראשון לטמאה, וכאלו כל אחד מהן נטמא באב תחלה, וכלן מטמאין את הפלים²⁸. וכן פלי שנטמאו אחוריו במשקין²⁹, ונגעו משקין אחרים באחוריו הפלים הטמאין, אפלו היו משקין חלין³⁰ - נעשו המשקין האחרים תחלה לטמאה, ומטמאין פלים אחרים ועושין אותן שניים, ואין צריך לומר שהן³¹ מטמאין אכלין ומשקין אחרים.

25) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (26) משנה פרה פ"ח, ז: "כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (ראשון)", ושני פוסל את התרומה. (27) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב. (28) בפרה פ"ח מ"ה, שנינו: "כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה". כל ולד הטומאות - פירוש, ראשון ושני, ומסיימת המשנה: "נטמא משקה - טימאן", כלומר, אם נטמא משקה באלה - נטמא ומטמא כלים. (29) טהרות פ"ח מ"ז, מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע באוכלין שנגעו באחוריו הכלים, ושניהם מטמאים את המשקין שנגעו באחוריו כלים שנטמאו במשקין. (30) ומכל-שכן של תרומה או קודש. (31) המשקין.

ו. אחוריו הפלי שנטמאו במשקין, ונגעו אכלין³² באחוריו הפלי הטמא, אפלו אכלי תרומה - הרי הן טהורין. שהפלי שנטמאו אחוריו בלבד אינו מטמא את האכלין אלא לקדש בלבד; שהפלי שנטמאו אחוריו - הרי זה טמא פלו לקדש, כמו שבארנו³³, ולפיכך מטמא אכל הקדש.

32) בזה נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע, ופסק כר' אליעזר, מפני שבגדה ז, ב אמרו: הלכה כר' אליעזר, ופירשו שם, שר' אליעזר מטמא משקין אפילו של חולין, ומטהר אוכלין אפילו של תרומה. (33) למעלה ה"ג. ומשמע בנדה שם, שגם תוכו מטמא אכלי קודש, אף-על-פי שהכלי נטמא ממשקין שנגעו באחוריו. ראה רש"י שם.

כלים בין אוכלין ומשקין - נעשה ולד הטומאה. (10) נדה שם. (11) וזה נאמר. (12) פירוש, הטומאה למשקין אלה הגיעה מאב הטומאה שהיה הראשון לשלשלת הטומאות, ואפילו מאה חוליות באותה השלשלת, כגון שנגעו משקין באב הטומאה, ונגעו המשקין בכלים ואחר-כך נגעו משקין אחרים באותם הכלים וכן הלאה, הרי זה בגדר "מחמת אב הטומאה", למעט משקין שנגעו בידיים שחכמים גזרו עליהם טומאה, משקין אלה אינם מטמאים כלים. ובהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות, כותב רבינו: "אבל בתנאי שיהיו אלו המשקין יתמאו מחמת השרץ, ר"ל שיהיה נסמך בטומאתו אליו (אל השרץ) כמו שיטמאוהו האב או הראשון או השני, כמו שקדם, לא שיהיה נטמא בידיים טמאות, לפי שידיים טמאות מטמאין את המשקין גם כן כמו שהתבאר. . . וזה ענין אמרם בתלמוד (שבת יד, ב) "דאיטמו מחמת שרץ", כאשר (כאלו) אמרו ז"ל שאלו המשקין טמאים לא יתמאו בידיים טמאות וכו'". ברור שהתכוון למה שכתבנו למעלה. ורבינו שם מודיע שמקור דין זה בירושלמי חגיגה פ"ג ה"א. [בכסף-משנה מוסר מקור זה בשם עצמו, וכנראה לא הגיעה לידו הקדמה זו בתרגומה העברי]. (13) נזוללים היוצאים מגופו של זב, כגון ורוק ומימי רגליו. (14) בהלכות טומאת משכב ומושב פ"א ה"ד ו"ט.

ג. כשנגזרו¹⁵ על המשקין שיטמאו את הפלים, גזרו שיהיו מטמאין את הפלים מתוך¹⁶. כיצד? אם נפלו לאויר פלי חרס¹⁷ - נטמא פלו והרי הוא שני¹⁸; ואם נגעו¹⁹ בשאר פלים²⁰ מתוך - מטמא כלן ונעשו שניים. אבל אם נגעו משקין טמאים באחוריו הפלי שיש לו תוף, בין בכלי חרס בין בכלי שטף וכלי מתכות - נטמאו אחוריו בלבד²¹, והרי אחוריו שני, ולא נטמא תוכו. במה דברים אמורים? לתרומה; אבל לקדש²², פלי שנטמאו אחוריו - נטמא פלו, והרי פלו שני לטמאה.

15) כלים פכ"ה מ"א. ראה פירוש רבינו שם. (16) אם נגעו בצד הפנימי של הכלי - נטמא כולו. (17) אפילו לא נגעו בדופןו. (18) גזרו שמשקין הם ראשון. (19) בדופן הכלי. (20) שאינם מטמאים מאוירים אלא בנגיעה ממש. (21) אף-על-פי שמשקה הזב אינו מטמא כלי חרס בנגיעה מגבו (מאחוריו), וכל עיקרה של טומאת משקין היא גזירה משום משקה הזב, החמירו חכמים גזירתם יותר משל תורה. רבינו למד דין זה, ממה שאמרו (בכורות לח, א): "מה כלי חרס נטמא גבו לא נטמא תוכו, אף כלי שטף נטמא גבו לא נטמא תוכו" (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (22) כלים שם מ"ט.

ד. כָּבֵד בְּאַרְנוֹנֶיךָ, **שֶׁהָאֲכָלִין אֵין מְטַמְּאִין פְּלִים, וְהַמְשָׁקִין מְטַמְּאִין. וְלִמָּה עָשׂוּ בְטַמְּאֵת מְשָׁקִין הַפֶּר זֶה וְאֶמְרוּ, שֶׁהַפְּלִי שֶׁנִּגְעוּ מְשָׁקִין טַמְּאִין בְּאַחֲרָיו - לֹא נְטַמָּא תוֹכוֹ לְתַרְוּמָה? לְהוֹדִיעַ שֶׁטַּמְּאֵת פְּלִים אֱלוֹ מְדַבְּרֵיהֶם, שְׁלֹא יִשְׁרְפוּ עָלֶיהָ תַרְוּמָה וְקַדְשִׁים**²⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11) משנה, פסחים כב, ב. (12) קרטים דקיקים של קמח שנרבקו יחד לגושים עבים, שאינם סופגים את השמן שבמנחה ולא הוכשרו לקבל טומאה, מפני שלא נרטבו במשקה, אבל חיבת הקודש מכשירה אותם לקבל טומאה כשיגעו בדבר המטמא. ובמנחות (קב, ב) אמרו, שמדרבנן מונים בהם ראשון ושני (ראה השלמות פי"ב הי"ד). 13) מפני שהם ראשון (ראה ה"א). 14) בפסחים שם, נחלקו אמוראים בשיעורם של פיגול ונותר, אם הוא בכזית כשיעור איסור אכילתם או כשיעור טומאת אוכלין ככל מקום - בכביצה. והלכה בכביצה. [לא נתבאר למה כלל רבינו צריד של מנחות עם פיגול ונותר, הלא שני עניינים נפרדים הם, פיגול ונותר טמאים מחמת עצמם, ובצריד של מנחות מדובר כשנגע בטומאה (ראה ראב"ד)]. 15) משנה, מעילה יז, ב. 16) וכלל אמר רבי יהושע (שם עמוד א): כל שטומאתו ושיעורו שווה, מצטרפים. 17) נימוק זה נאמר בגמרא שם בשם שמואל. 18) שם במשנה. 19) נימוק למה צריכים צירוף.

ד. קולית²⁰ הפגול או הנוֹתֵר, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא סְתוּמָה²¹ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ בְּיָדוֹ נִטְמָאוּ יָדָיו²²; שֶׁהַעֲצָמוֹת שֶׁל קֶדְשִׁים שֶׁשָּׂמְשׁוּ נוֹתֵר אוֹ פֶּגוּל²³ מִטְּמֵאִין אֶת הַיָּדִים, הוֹאִיל וְנִעְשׂוּ בְּסִיס לְדַבֵּר הָאִסוּר²⁴.

20) עצם הירך, ויש בה הרבה מוח. 21) ואמרנו למעלה (פי"ב הי"א), שקולית הנבילה אינה מטמאה במגע כשלא ניקבה. 22) משנה, חולין קכה, א. שנינו שם: "וקולית המוקדשים - הנוגע בהם, בין סתומים בין נקובים - טמא". ומפרש רבינו שם, שמדובר בנותר (וכן פירש רש"י). 23) שימש כבסיס למוח שהוא נותר או פיגול. 24) גמרא, שם.

ה. בְּשֵׁר קֶדְשׁ²⁵ שֶׁצִּיצָא חוּץ לְמַחֲצֵיתוֹ²⁶ - הָרִי הוּא סֵפֶק אִם מִטְּמֵא אֶת הַיָּדִים אוֹ לֹא²⁷. לְפִיכֵן אֵינוֹ מִטְּמֵא, שֶׁסֶפֶק טְמֵאת הַיָּדִים טְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר²⁸. וְאִם בְּשֵׁר פֶּסַח שֶׁצִּיצָא חוּץ לְבֵית הוּא - הָרִי הוּא טְהוֹר. בְּנֵי חֲבוּרָה²⁹ זְרִיזִין הֵן³⁰.

25) פסחים פה, ב. 26) התורה קבעה מחיצות לבשר קודש, מחיצת עזרת ישראל לקדשי קדשים, ומחיצת חומת ירושלים לקדשים קלים, והבשר שיצא מחוץ למחיצות אלו - נפסל. בגמרא: "נפסל ביוצא". 27) בעיה שם שנשארה בתיקו. 28) לקמן פי"ד ה"א. 29) פסח אינו נאכל ביחיד אלא בחבורה של בני אדם שנמנו עליו, ונקראים "בני חבורה" (הל' קרבן פסח פי"ב ה"א). 30) גמרא, שם: "בפסח לא מיבעיא לן (אין אנו שואלים) דלא גזרו רבנן טומאה, מאי טעמא (מה הוא הנימוק)? בני חבורה זריזין הן". פירוש: הבעיה ביוצא, מנומקת שם בזה שגזרו טומאה על נותר, כדי שיוהרו הכהנים לאכול את הקודש בזמנו ולא יבוא לידי נותר, שהכהנים היו מקפידים מאוד על טומאה. ושאל השואל אם גם ביוצא גזרו. אפשר לומר שבנותר חששו שיתעצלו ולא יאכלו את הבשר בזמן הקבוע, אבל

~ יום שישי ט' שבט ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) יבאר הנוגע בידי בראשון לטומאה, ושהידיים שניות מדברי סופרים. ודין הפיגול והנותר וצריד של מנחות ובשר קודש שיצא חוץ למחיצתו. אם יש טומאת ידיים במקדש, ומי שנטמאה ידו אחת ונגעה באחרת. ששלמה המלך ובית דינו גזרו על כל הידיים שיהיו שניות. לט אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילה. שגזרו על כל אדם שאכל או שתה אוכלין טמאים, שיהיו שני לטומאה. אם כל האוכלין מצטרפים לכחצי פרס וכל המשקין לרביעית.

א. כָּל הַנוֹגֵעַ² בְּיָדוֹ בְּרֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה³, בֵּין שֶׁהִיא אוֹתוֹ רֵאשׁוֹן אָדָם אוֹ פְּלִי אוֹ אֶכֶל אוֹ מִשְׁקִין טְמֵאִין - נִטְמָאוּ יָדָיו בְּלִבְד עַד הַפֶּרֶק⁴. וְכֵן הַמְּכַנִּים יָדָיו⁵ לְאוֹרֵי פְּלִי חֵרֶס שֶׁנִּטְמָא בְּאֵב הַטְּמֵאָה, אוֹ שֶׁהֲכַנִּים יָדָיו לְבֵית מִנְגֵעַ⁶ - נִטְמָאוּ יָדָיו. וְטְמֵאת הַיָּדִים מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים.

2) זבים פ"ה מי"ב: "אלו פוסלים את התרומה... והידיים". פירוש, עושים את התרומה שלישי מפני שהידיים שניות. ומדובר כשכל הגוף לא נטמא, כגון שנגעו בראשון לטומאה שאינו מטמא אדם וכלים. וטומאה זו היא אחד משמונה-עשר דבר שגזרו ביום שרבו בית שמאי על בית הלל (ראה משנה, שבת יג, ב). 3) אבל אם נגעו בשני לטומאה, לא נטמאו. כחכמים במשנה, ידיים פ"ג, א. 4) מקום חיבור כף היד והזרוע. משנה, שם פ"ב, ג. 5) שם פ"ג מ"א. 6) בית שיש בו נגע והוסגר או הוחלט לטומאה על-פי כהן, הוא אב הטומאה ומטמא מן התורה את כל הבא לתוכו להיות ראשון (ראה הל' טומאת צרעת פט"ז). כמה דברים אמורים, כשהכניס ראשו ורובו, אבל בפחות מזה לא נטמא מן התורה, וגזרו חכמים טומאה על הידיים שהוכנסו.

ב. הַיָּדִים שְׁנִיּוֹת⁷ מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים לְעוֹלָם. שֶׁאִין טְמֵאתָן אֲלֵא מְדַבְּרֵיהֶם, וְכַשְׁגִּזְרוּ טְמֵאָה עֲלֵיהֶן גִּזְרוּ שִׁיהִיו כְּשֵׁנֵי לְטְמֵאָה. אֶפְלוּ הַכְּנִיס יָדָיו לְבֵית הַמִּנְגֵעַ⁸, אוֹ שֶׁנִּגַּע בְּיָדוֹ בְּאָדָם שֶׁמִּטְמָא בְּגָדִים⁹ עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמִּטְמָאָיו - הָרִי יָדָיו שְׁנִיּוֹת¹⁰.

7) שם. 8) שהוא אב הטומאה, והנכנסים לתוכו נעשו ראשון. 9) כגון הנושא את הנבילה וכדומה, והבגדים נעשים ראשון. 10) אבל גופו לא נטמא, כמו שנחבאר למעלה פ"ו הי"א.

ג. הַפֶּגוּל וְהַנוֹתֵר¹¹ וְצָרִיד שֶׁל מְנַחֲתוֹ¹² - הָרִי הֵן בְּרֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה, וּמוֹנִין בָּהֶן רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי, לְפִיכֵן¹³ מִטְּמֵאִין אֶת הַיָּדִים בְּכַבִּיצָה¹⁴. וְאִין הַפֶּגוּל וְהַנוֹתֵר מְצַטְרְפִין¹⁵, אָף עַל פִּי שֶׁשְׁעוֹרֵן שׁוּה בְּכַבִּיצָה¹⁶, הוֹאִיל וְטְמֵאת הַיָּדִים מְדַבְּרֵיהֶן¹⁷. אֲבָל שֶׁאֵר הָאֶכֶלִין מְצַטְרְפִין¹⁸. שֶׁאִין¹⁹ אֶכְלִים טְמֵאִין מִטְּמֵאִין אֶת הַיָּדִים עַד שִׁיהִיו כְּפִיצָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טומאה דרבנן, אבל בטומאת ידים גזרו חכמים בפירוש שריפה (מימרא של אילפא, שם).

ט. לְטֹאֵם אֲדָם יָדָיו בַּמִּפְּה וְאוֹכֵל תְּרוּמָה בְּלֹא נְטִילַת יָדָיִם⁴⁷, וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יִגְעוּ⁴⁸. אֲכָל לֹא יַעֲשֶׂה כִּן בְּחֵלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טְהַרְתְּ הַקֹּדֶשׁ אוֹ עַל טְהַרְתְּ תְּרוּמָה⁴⁹, גְּזַרְה שְׁמָא יִגְעוּ, לְפִי שְׁאִינוּ מְקַפְּדִין עֲלֵיהֶן⁵⁰.

(47 כורך. (48 חולין קז, ב: "התירו מפה לאוכלי תרומה, ולא התירו מפה לאוכלי טהרות". (49 בידים עצמם, מפני שכהנים זריזים הם, ונוהגים מלנגוע בתרומה בידים טמאות. (50 פרושים היו נוהגים להזהר בטהרת חולין כמו בטהרת תרומה או קודש. (51 אינו מקפיד על טהרתם כמו על טהרת קודש ממש או תרומה, ולפיכך יש לחשוש שיגע בידים ממש מתוך חוסר זהירות. מלשונו משמע שחולין שלא נעשו על טהרת הקודש או תרומה, מותר לאכול במפה. וכן כתב רבינו בפירוש בהל' ברכות פ"ו הי"ח (ראה ראב"ד וכסף-משנה שם).

י. הוֹאִיל וְהַיָּדִים שְׁנִיּוֹת⁵², אִם נִגְעוּ בַּמִּשְׁקָה - עֲשָׂאוֹם תַּחֲלָה. וְאִם נִגְעוּ מִשְׁקִין אֵלּוּ בְּאֲכָלִין - עוֹשִׂין אוֹתָן שְׁנִי, וְאִם נִגְעוּ בַּמִּשְׁקִין אַחֲרֵי - עוֹשִׂין אוֹתָן תַּחֲלָה; שֶׁהַמִּשְׁקִין תַּחֲלָה לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו⁵³. אֲכָל אִין מִשְׁקִין אֵלּוּ שְׁנַטְמָאוּ מִחֲמַת הַיָּדִים מְטַמְּאִין כְּלִים⁵⁴, שֶׁעֵקֶר טַמְּאָת הַיָּדִים מְדַבְּרֵיהֶם. וְכֵן גְּזַרְו חֲכָמִים⁵⁵ עַל כָּל אֲדָם שְׂאֵכֵל אֲכָלִין טַמְּאִין, בֵּין שְׂאֵכֵל אֲכָל רֹאשׁוֹן אוֹ אֲכָל שְׁנִי וְעַל כָּל הַשׁוֹתֶה מִשְׁקִין טַמְּאִים⁵⁶, שֶׁהֵיָה שְׁנִי לְטַמְּאָה עַד שֶׁיִּטְבַּל⁵⁷. וְאִם נִגְעוּ בְּאֲכָלִין - עֲשָׂאֵן שְׁלִישִׁים⁵⁸; וְאִם נִגְעוּ בַּמִּשְׁקִין, אֲפֹלוּ מִשְׁקָה חֵלִין - עֲשָׂאֵן תַּחֲלָה לְטַמְּאָה אֲכָלִין וּמִשְׁקִין אַחֲרֵי⁵⁹, אֲכָל לֹא לְטַמְּאָה כְּלִים, הוֹאִיל וְעֵקֶר טַמְּאָת אֲדָם זֶה מְדַבְּרֵיהֶם⁶⁰. וּמִפְּנֵי מָה גְּזַרְו⁶¹ טַמְּאָה עַל הָאוֹכֵל אֲכָלִין טַמְּאִים? שְׁמָא יֹאכֵל אֲכָל רֹאשׁוֹן אוֹ שְׁנִי וְיִשְׁתֶּה עֲלָיו מִשְׁקָה תְּרוּמָה, וְנִמְצָא הַמִּשְׁקָה תְּרוּמָה טַמְּאָה בְּאֲכָל שְׁבִפּוֹ. וְכֵן הַשׁוֹתֶה מִשְׁקִין טַמְּאִין - שְׁמָא יֹאכֵל עִמָּהֶן אֲכָל תְּרוּמָה, וְנִמְצָא טַמְּאָה בַּמִּשְׁקִין שְׁבִפּוֹ. וְכֵבֶר בְּאַרְנָו בְּתְרוּמוֹת⁶², שְׁאֶסוּר לְאֹכֵל תְּרוּמָה טַמְּאָה.

(52 ונתבאר למעלה בפ"ז ה"ה, שמשקין הנוגעים בשני, נעשו ראשון. (53 למעלה, שם. (54 דין זה נאמר כבר למעלה (שם ה"ב) בקיצור, וכאן כפל הדבר בתוספת ביאור (ראה הערות שם). (55 טהרות פ"ב מ"ב. (56 זבים פ"ה, יב. (57 ואינו צריך הערב שמש (ראה פ"ט ה"א). (58 מכאן הוכחה שמדובר בתרומה, שהרי בחולין אין שלישי. (59 אף-על-פי שיעקר טומאת גוף האדם הוא מגזירת חכמים. (60 ואפילו אם אכל או שתה דברים שהם טמאים מן התורה. (61 שבת יד, א. (62 פ"ז ה"ג.

יוצא הוא מעשה בידים ולזה לא חששו. ומאידך אפשר לומר, שלא חילקו חכמים וחששו גם להוצאה בידים, ולא גזרו בפסח הנאכל בחבורה ומזוזים אחד את השני ואין יוצא שכיח, וחכמים לא גזרו בדבר שאינו שכיח. ויוצא מזה שנותר שכיח גם בפסח, כגון בחבורה קטנה שקשה להם לאכול הכול.

ו. אִין טַמְּאָת יָדִים בַּמִּקְדָּשׁ³¹. שֶׁבְּשַׁעֲה שְׁגָזְרוּ טַמְּאָה עַל הַיָּדִים, לֹא גְזַרְו בַּמִּקְדָּשׁ. אֲלֹא הַנוֹגֵעַ בְּאֲכָלִין טַמְּאִים³² וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, בֵּין שְׁנַגְעוּ בַּמִּקְדָּשׁ בֵּין שְׁנַגְעוּ חוּץ לַמִּקְדָּשׁ, וְנִגְעוּ בְּקִדְשֵׁים בַּמִּקְדָּשׁ - לֹא טַמְּאֵן. וְאִם נִגְעוּ חוּץ לַמִּקְדָּשׁ - הָרִי זֶה מְטַמְּא אֶת הַקֹּדֶשׁ וּפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר³³.

(31 פסחים יט, א: אמר רבי עקיבא, זכינו שאין טומאת ידים במקדש. (32 משמע, שאם נגע במשקין טמאים, ידיו מטמאות גם במקדש. (33 לקמן פ"א ה"ג-ד.

ז. מִי שְׁנַטְמָא³⁴ יָדוֹ אַחַת וְנִגְעָה בְּאַחַת³⁵ - הָאַחַת טְהוֹרָה, וְנוֹטְלָה³⁶ אֶת הַטַּמְּאָה וְיָדָיו³⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְתְרוּמָה³⁸; אֲכָל לְקֹדֶשׁ, אִם נְטַמְּאָת יָדוֹ אַחַת וְנִגְעוּ בְּשִׁנְיָה - טַמְּאָה³⁹, וּשְׁתִּיחֶן צְרִיכוֹת טְבִילָה⁴⁰ לְקֹדֶשׁ. אֲכָל לְתְרוּמָה - בְּנְטִילַת יָדִים בְּלִבְדוּ⁴¹? טְהוֹרוֹ יָדָיו⁴².

(34 משנה, חגיגה כ, ב. (35 במשנה כתוב: "בתרומה, אם נטמאת אחת מידי - חברתה טהורה". ופירושה: אם נגעה היד הטמאה ביד השנייה, אין השנייה מטמאה תרומה. (36 שופך עליה רביעית הלוג מים. (37 לטהר אותה לתרומה. (38 שם. (39 לקמן פ"ב ה"ב כותב רבינו, שלקודש מטמאה גם ידו של אדם אחר. (40 טבילת שתי הידים במקווה שיש בו ארבעים סאה מים. וכשלא נגעה בשנייה, מטביל את הטמאה בלבד. (41 אפילו אם נטמאו שתיהן. (42 משנה, שם יח, ב: "נוטלים לידיים לחולין ולמעשר ולתרומה, ולקודש מטבילים".

ח. שְׁלֹמָה הִמְלִיךָ⁴³ וְבִית דִּינוֹ גְזַרְו עַל כָּל הַיָּדִים שֶׁהָיָו שְׁנִיּוֹת, וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא יָדַע בְּדַאי שְׁנַטְמָאוּ, מִפְּנֵי שֶׁהַיָּדִים עֲסָקְנִיּוֹת⁴⁴. וְלֹא גְזַרְו שְׁלֹמָה עַל הַיָּדִים טַמְּאָה אֲלֹא לְקֹדֶשׁ⁴⁵, וְאַחַר כֵּן גְזַרְו חֲכָמִים שְׁאַחֲרָיו אֶף לְתְרוּמָה. וּלְפִיכֵן צְרִיף נְטִילַת יָדִים לְתְרוּמָה. וְאִם נִגְעוּ בְּתְרוּמָה קֹדֶם שֶׁיִּטְבַּל יָדָיו - פּוֹסֵלָה, וְנִשְׁרָפֶת עַל טַמְּאָה וְאוֹ⁴⁶.

(43 שבת יד, ב. (44 רגילות לנגוע ולהתעסק בכל דבר, וחוששים אנו שמא נגעו בדבר המטמא. [רש"י שם דחה פירוש זה, ומפרש שדרך לנגוע בגוף ובמקומות מלוכלכים, וגנאי הוא לתרומה שתיגע בכלוך, ומלשונו של רבינו משמע שחששו לנגיעה בטומאה, ואף-על-פי-כן לא גזרו אלא טומאת ידים ולא טומאת כל הגוף]. (45 שם טו, א. (46 נתבאר כבר, שאין שורפים תרומה וקדשים שנטמאו

~ שבת קודש י' שבט ~

פֶּרֶק הַשִּׁיעוּר

1) יבאר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו עליו שלשת לוגים מים שאובים שהוא טמא. מי שנפלו עליו שלשת לוגים מים משני כלים, או נפלו על ראשו ולא על רובו וכו'. ודין הספרים שטמאים התרומה והידיים.

א. הבא ראשו ורובו² במים שאובין³, או שנפלו על ראשו ועל רבו שלשה לוגין⁴ מים שאובין - הרי הוא כשני לטמאה עד שיטבל⁵. ואם נגע באכלין⁶ - עשאן שלישי; ואם נגע במשקין טמאים⁷ - עשאן תחלה⁹ לטמא אכלים ומשקין אחרים, אבל לא לטמא פלים¹⁰. ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה? מפני שהיו טבולי יום¹¹ טובלין במערות שמימיהן רעים¹², ואחר כך היו רוחצין במים שאובים נפים דרך נקיות. ופשט המנהג כן, עד שהיו רב העם מדמים שמים שאובים שרוחצין בהן באחרונה הן שמיטהרין, לא הטבילה שבמי מקוה, והיו טובלין בזלזול בלא פונה¹³. ולפיכך גזרו, שכל שבא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו על ראשו ורבו - נטמא ונעשה כשני לטמאה. אפלו טהור¹⁴ שאינו טבול יום, אם נפלו על ראשו ורבו שלשת לוגין מים שאובין או שבא ראשו ורבו במים שאובין - הרי זה כשני לטמאה עד שיטבל. טבל - אינו צריך הערב שמש, מפני שעקר טמאה זו מדבריהן. וכן האוכל אכלין טמאים והשותה משקין טמאין וטבל - אינו צריך הערב שמש. וכן פלים שנטמאו במשקין - פינו שמיטבילין טהור, ואין צריכין הערב שמש. מפני שטמאות אלו עקרן מדבריהן.

2) רוב הגוף כלי הראש. 3) ממים שנשאבו בכלים. פרטי דיניהם ראה בהלכות מקוואות. 4) לא נתברר אם גם בבא ראשו צריך שלושה לוגין. ראה לקמן הלכה ד. 5) אבל אינו צריך הערב שמש, כמו שיתבאר לקמן. 6) של תרומה. 7) יש לתקן את התיבה "טמאים" ולגרוס "טימאים". 8) צריך להיות "ועשאן" וכן הגירסא בדפוס רומא (ר"מ). 9) נתבאר בפרק הקודם, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטומאה). 10) הטעם מבואר בסוף הלכה זו. 11) טמאים שטבלו בו ביום וטרם שקעה השמש נקראים "טבולי יום". 12) מזוהמים. בקיץ קשה היה למצוא בארץ ישראל בור שיש בו ארבעים סאה מים נקיים. 13) לא דקדקו לטבול כדין. 14) במשנה זבים שם נאמר: "הבא ראשו ורובו במים שאובים וטהור שנפלו על ראשו שלושה לוגים מים שאובים", משינוי סגנון זה בין רישא לסיפא, הרישא אומרת "הבא" סתם והסיפא אומרת "וטהור שנפלו וכו'" למדו בתוספות שבת שם דיבור המתחיל וטהור, שטהור הבא

יא. אינו מתטמא⁶³ עד שיאכל מאכלים טמאים כחצי פרס⁶⁴, שהוא כפיצה ומחצה שוחקת⁶⁵. וכן השותה אינו מתטמא עד שישתה ממשקין טמאין רביעית⁶⁶. וכל האכלין מצטרפין⁶⁷ לכחצי פרס לפסל את הגויה⁶⁸, וכל המשקין מצטרפין לרביעית. ואם אכל או שתה פחות משעור זה - טהור. אבל מעט ושתה ואכל מעט: אם יש מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס⁶⁹ - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין. וכן אם שתה מעט ושתה ושתה מעט: אם יש מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין⁷⁰. אבל פחות מפשעור וטביל⁷¹ ועלה, ואכל מעט מיד, אם לא שתה ביניהן והרי בין אכילה שלפני טבילה ושלאחר טבילה כדי אכילת פרס - הרי אלו מצטרפין⁷².

63) משנה, מעילה יז, ב. 64) דעת רבינו שפרס הוא שלוש ביצים. [ודעת רש"י (כריתות יב, ב) שפרס הוא כארבע ביצים]. 65) יותר קצת, בריווח. 66) רביעית הלוג. לוג = שש ביצים. 67) משנה, שם. 68) לטמא את הגוף ולעשותו שני. 69) זמן אכילה רגילה של שלוש ביצים. 70) כריתות יג, א. 71) שם. 72) ואין אנו אומרים, שהטבילה הועילה לבטל את פעולת חצי השיעור הראשון, ונשאר רק החצי השני ואין בו שיעור לטמא. והטעם, מפני שבחצי זית אינו מטמא כלל, לא עשתה הטבילה כל פעולה.

יב. אשה⁷³ שהיא ראשון לטמאה ומניקה את בנה - הרי הן טהור⁷⁴, ולא גזרו עליו טמאה⁷⁵. שאפלו תאמר שינק רביעית, אפשר שיש מתחלה ועד סוף תהר מפדי אכילת פרס, שהרי אינו יונק בבת אחת⁷⁶.

73) שם. 74) אינו מיטמא מנגיעת אמו, מפני שראשון אינו מטמא אדם. 75) משום שינק חלב טמא. 76) אלא לאט לאט, ובספק לא גזרו.

יג. המעברת⁷⁷ התירו לה לאכל אכלין טמאין פחות מפשעור, ואף על פי שהיא אוכלת הרבה, מפני הספקה. ואינה צריכה טבילה, אלא הרי היא טהורה.

77) ברייתא, שם: "התירו לה לעוברת לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה", ומוסיף רב פפא: אפילו טובא (הרבה). ומפרש רבינו, שהתירו לה לאכול ולא לטבול אחר-כך (כסף משנה). ולמה לא גזרו עליה טומאה? שמה תימנע מאכילה כדי שלא תיטמא - ותסתכן ('אור שמח'). ומה שאמר "פחות מכשיעור ואפילו אוכלת הרבה" נראה לפרש, שלכתחילה מאכילים אותה פחות פחות מכשיעור, אבל גם כשהיא אוכלת הרבה אינה צריכה טבילה. [ואפשר גם לפרש, שמדקדקים להאכילה פחות פחות מכשיעור אף-על-פי שברור לנו שתצטרך לאכול הרבה. ראה השלמות].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקדש - נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה ואת המשקין. ואף על פי שאין הידים מתטמאות אלא מראשון לטמאה, כמו שבארנו - הן מתטמאות מן הספר²⁰.

ראשו ורובו במים שאובים לא נטמא, ודעת רבינו אינה כן ואינו מחלק בין טבול יום ובין טהור.

ב. מי שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין משני פלים או משלשה: אם התחיל השני עד שלא פסק הראשון - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין. נפלו מארבעה פלים - אין מצטרפים, ואף על פי שהתחיל זה עד שלא פסק זה - הרי זה טהור. נפלו על ראשו אכל לא על רבו, או שנפלו על רבו ולא על ראשו, או שנפלו על ראשו בלבד מלמעלה ועל רבו נפלו מן הצד או מלמטה - הרי זה טהור, עד שיפלו על ראשו ועל רבו הסמוך לראשו כדרבנן¹⁵. וכן אם בא ראשו במים שאובין ולא בא רבו, או בא רבו ולא בא ראשו, או שבא ראשו בלבד ובא משאר גופו ורבו במים שאובין מלמטה או מן הצד - הרי זה טהור, עד שיבוא ראשו ורבו הסמוך לראשו כדרבנן.

נקודות משיחות קודש -

"מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי הקדש - נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה".

וממשיך בהלכה שלאח"כ וכן "רצועות התפילין עם התפילין... הרי אלו מטמאין את הידים. ובה ישנו עניין תמוה לכאורה הדורש ביאור. מצינו שהכהנים הניחו תפילין בשעת העבודה, אמנם לא תפילין של יד "שנאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם, מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים... לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת". אבל של ראש יכול להניח ואם רצה להניחם מניח (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ו). כמו"כ מצינו שקראו בספר-תורה במקדש גם בכל שבת שני וחמישי, שהרי סדר עבודת הכהנים היה גם תפילה וא"כ בשלמא בנוגע להנחת תפילין וקריאת התורה במקדש, כבר כתב הרמב"ם ש"אין טומאת ידים במקדש", אבל בפשטות הניחו תפילין גם מחוץ למקדש ועל-דרך-זה נגעו גם בכתבי הקודש בהיותם מחוץ למקדש וצריכים טבילה לקודש (במ' סאה) ולא רק נטילת ידים בעלמא, ולכאורה לא מצינו שכהן שנכנס למקדש היה חייב לטבול את ידיו (מלבד קידוש ידים ורגלים) מפני שנגע בתפילין חוץ למקדש. ודוחק לומר שהכהנים הניחו תפילין רק במקדש, שהרי לא מצינו שהיה להם מקום מיוחד בביהמ"ק עבור התפילין, ובפרט שתירוץ כזה לא יפתור את זה לשפחות פעם אחת הביאו את התפילין למקדש. ויש לברר ולמצוא האם היו צריכים להניח תפילין רק בהיותם בקודש, או שיש לומר שזה לא גזרו טומאת ידים במקדש, מהני גם בנוגע לנגיעה בכתבי הקודש ותפילין מחוץ למקדש.

(על-פי "ין מלכות" ספר טהרה סימן כ' מתוך רמב"ם "פרס המלך")

20) שהוא עצמו שני.

ו. רצועות תפילין עם התפילין²¹, וגליון שבספר²² שלמעלה ושלמטה²³ שבתחלה ושבסוף²⁴ פשהן מחברין לספר²⁵, וספר שנמחק ונשתיר בו שמנים וקמש אותיות, ומגלה שכתוב בה מן התורה שמנים וקמש אותיות, כפרשת ויהי בנסע הארץ²⁶ - הרי אלו מטמאין את הידים. ולא דברי תורה בלבד, אלא כל כתבי הקדש, אפלו שיר השירים וקהלת שיהן דברי חכמה, מטמאין את הידים.

15) על השכיח בלבד גזרו, ולא גזרו על הבלתי שכיח, ואין הדבר שכיח, שאדם יתרחץ באופן משונה כזה.

ג. הבא מראשו ורבו החצוי¹⁶ במים שאובין ונפלו על החצוי האחר מים שאובין, הואיל ונפלו בנפילה ונפלו בפיאה - טהור¹⁷.

16) החצוי מראשו ורובו. 17) בעיני שנשארה בתיקו שם, ומפני שטומאה זו גזירת חכמים היא, פסק רבינו לקולא.

ד. היו שלשת הלגין שנפלו עליו או שבא בהן מקצתן שאובין ומקצתן אינן שאובין, או שנתערב בהן יין דבש וחלב - הרי זה טהור, עד שיהיו השלשה פלן מים שאובין. שלשת לגין אלו¹⁸ שנפלו על הטהור או שבא בהן וטמאוהו, פנין שנעשה פשני לטמאה - הרי המים האלו טמאין, שהרי נגעו בשיני. והרי אלו המים אומרים לזה הטהור: טמאנו אותך וטמאנו¹⁹.

18) פירוש, שהם כולם שאובים. התיבה "אלו" אינה נמשכת לשאובים מעורבים שבתחילת הלכה זו. 19) שנינו היינו טהורים ואנחנו טמאנו אותו תחילה ואחר כך הוא טמא אותנו. [בתוספות יום טוב זבים פרק ה משנה י"ב למד מלשונו של רבינו בהלכה זו - "שלושת הלגין שנפלו עליו או שבא בהן" - ששיעור זה נאמר גם בבא ראשו ורובו].

ה. בראשונה היו מניחין כפרות של תרומה בצד הספרים, ואומרים: זה קדש וזה קדש. ובאין העכברים וקורעין את הספרים. לפיכך גזרו, שכל תרומה שתגע באחד מכתבי הקדש - נטמאת, והרי היא כשלישי לטמאה פאלו נגעו בשיני. ונמצאו כל כתבי הקדש פוסלין את התרומה בשיני. ולא עוד, אלא מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי

מתוך מהדורת חזק

ישראל (דברים ו'). (33) שאסור לכתוב פרשיות אלא ספרים שלמים (הלכות ספר תורה פרק ז הלכה י"ד).

ט. המשיחות³⁴ והרצועות שתפּרן לספּר³⁵, אף על פי שאינו רשאי לקימון³⁶ - כל זמן שהן מחפּרין לספּר מטמאין את הידים.

(34) חוטים. (35) תפר בהן את יריעות ספרי קודש. (36) שאין תופרים את הספרים אלא בגידים. (ויש מפרשים שתפרם לספר ממש על מנת לקשור בהם את הספר).

י. תיק של ספר ומטפחות ספרים בזמן שהן תפורות³⁷ - מטמאין את הידים. אכל הברכות, אף על פי שיש בהן מאותיות של שם ומענינים הרבה של תורה - אינן מטמאין את הידים.

(37) לספר.

יא. ספרי המינים³⁸ - אינן מטמאין את הידים. פּרשת סוטה³⁹, הואיל ולמחיקה עומדת - אינה מטמאה את הידים.

(38) כנראה הכוונה לכופרים בקדושתם של ספרי התנ"ך ומכל שכן אלה שכותבים לשם אלילים. (39) הפרשה בספר במדבר פרק ה, הנמחקת למים המאריים שמשקים את הסוטה, ויש בה יותר מן 85 אותיות.

(21) כשהן מחוברות לתפילין. (22) המקומות שנשאר ללא כתב. (23) וכל שכן הגליון שבין דף לדף. (24) שבתחילת הספר ובסופו. בבבא בתרא יג, ב אמרו שצריך להשאיר גליון בתחילת הספר ובסופו. (25) למעט הגליונות שנחתכו (שבת קטז, א). (26) בפרשה זו ישנן שמונים וחמש אותיות והוא ספר שלם בפני עצמו ולפיכך יריעה שכתוב בה 85 אותיות נתקדשה.

ז. תרגום שבּעזרא²⁷ ושבּדניאל²⁸ - הרי הוא מפלל כתבי הקדש. אכל תרגום²⁹ שכתבו עברית ועברית שכתבו תרגום, או שכתב כתבי הקדש בכתב עברי³⁰ - אינן מטמאין את הידים, עד שיהיו כתובים אשורית על העור ובדיו.

(27) פרק ד מפסוק ז ואילך עד סוף הפרק, כל פרק ה וי"ט פסוקים הראשונים מפרק ו כתובים ארמית. (28) פרקים ב עד ז. (29) מה שנכתב בכתבי הקודש בלשון ארמית. (30) כתב עתיק מאוד ואמרו (בסנהדרין כא, ב) שבתחילה ניתנה התורה בכתב זה ובימי עזרא נשתנה ברוח הקודש לכתב אשורי, הוא הכתב שלנו.

ח. הכותב הלל³¹ ושמע³² לתינוק להתלמד בו, אף על פי שאינו רשאי³³ - הרי אלו מטמאין את הידים.

(31) פרקי הלל שבספר תהלים (קיג-קיא). (32) פרשת שמע

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון ד' שבט ~

מצות עשה קעו.

מצות לא תעשה רפד. מצות עשה קעה.

המצוה הקע"ו — הצווי שצטונו למנות [דגנים] שופטים ושופטים להוציא לפעל צווי התורה, ויכריחו את הסוטים מדרך האמת ללכת בה, ויצו על הטוב ויזהירו מן הרע, ויוציאו לפעל את הענשים על העברין. כדי שלא יהיו מצות התורה וצוהרותיה מסורים לרצון כל אדם ואדם. ומתנאי מצוה זו, שהממנים האלה יהיו דרבה למעלה מדרבה, והוא: שםמנים בכל עיר עשרים ושלושה דגנים שמתקבצים כלם במקום אחד בשער העיר (בעלת מספר אוכלוסין) הראויה למנן זה — וזוהי סנהדרין קטנה. וממנים בירושלים בית דין הגדול של שבעים דגנים, וממנים אחד על אותם השבעים — והוא ראש הדיינים, והוא שקוראים לו חכמים גם נשיא והכל תקבצו במקומם המיוחד להם. ומקום שאנשיו מועטים,

שאנו ראוי לסנהדרין קטנה, ממנים בו על כל פנים שלשה להוציא לפעל את הדינים בדברים קטנים, ואלה מעבירים את הדברים הגדולים למי שלמעלה מהם. וכן ממנים שופטים ונגשים המקבצים בשוקים ובדוכים דרך בני אדם במשאם ומתנם, כדי שלא יעשו עול אפלו בדבר מועט. והצווי שצאמר בה מצוה זו הוא אמרו יתעלה: "שפטים ושופרים תתן להם בכל שערך" (דברים טז, יח). ולשון ספרי (ריש פרשת שופטים): "מננין שםמנין בית דין אחד לכל ישראל? תלמוד לומר: שפטים ושופרים תתן להם. ומננין שםמנין אחד על גבי כלן? תלמוד לומר: תתן להם, ומננין שםמנין בית דין לכל שבט ושבט? תלמוד לומר: בכל שערך. רבי שמעון בן גמליאל אומר: לשבטיך ושפטו — מצוה על כל שבט ושבט להיות דן את שבטו שצאמר: ושפטו את העם — על פרקם" ויכרך נכפל הצווי למנות שבעים דגנים, והוא אמרו יתעלה למשה: "אספה לי שבעים איש" (במדבר יא, טז) ואמרו (ספרי פרשת בהעלותך) זכרונם לברכה:

מתוך מהדורת חזק

(חולין יא.): 'רָבָא — דְּאוּרְתָא'. וכבר נתבארו דיני מצוה זו והלכותיה ככמה מקומות בסנהדרין.

~ יום שני ה' שבט ~

מצות לא תעשה רפב. רפג.

מצות עשה רכט. רכה.

המצוה הרפ"ב — האזהרה שהזהר הדין מלנטות אחר דעת הרב אם הנה הרב אדם אחד בלבד. ופרוש הענין הזה, שאם נפלה מחלוקת בין הדינים בחוטא: מקצתם אמרו שהוא חייב מיתה ומקצתם אמרו שאינו חייב מיתה, והיו המסכים יתרים במנין על המזכים איש אחד — אסור להרוג אותו החוטא, והזהיר ה' את הדין מלהרגו עד שיהיו המסכים יתרים על המזכים — שנים. והוא אמרו: "לא-תהיה אחר-י רבים לרעת" (שמות כג, ב) כלומר: לא תמשך אחר כל-רב שייאצע, בגזר דין המות, וזהו ענין אמרו במיתד "לרעות". ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "אחד עשר מזכין ושנים עשר מחייבין שומע אני יחייב — תלמוד לומר: לא-תהיה אחר-י רבים לרעת". ושם אמרו: "הטותף לטובה על פי אחד, הטותף לרעה על פי שנים". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפסק ד' מסנהדרין (לב).

המצוה הרפ"ג — האזהרה שהזהר הדין מלנטות אחר סברת דין אחר דרך הסמכות עליו בחייב המחייב או זכוי הזכאי. בלי שיבחון הדבר בעצמו לפי תקירתו וסברתו מתוך יסודות הדין, והוא אמרו: "ולא-תענה על-רב לנטת" (שם). הפונה בזה: אל תבקש בריב, הנטייה בלבד, והוא: שתטה עם הרב או עם הגדולים, ותשתוק ממה שיש בדעתך באותו הדין ולשון המכלתא: "ולא-תענה על-רב לנטת, שלא תאמר בשעת מנין: ביי שאהיה בריב איש פלוני — אלא אמור מה שלפניך. יכול אף דיני ממונות בן — תלמוד לומר: אחר-י רבים להטת" (שם). וגם מן-הלאו הזה נלקדה האזהרה ללמד זכות שלא יחזור וילמד חובה, אמרו תעלה: "ולא-תענה על-רב לנטת", כלומר: לא יחייב דברך בו להטות אותו לחובה. וכן אין פותחין בדיני נפשות לחובה, שגאמר: "ולא-תענה על-רב לנטת". וכן מחזירין (הדין) לזכות ואין מחזירין לחובה. וכן אין מתחילין מן-הגדול — כל-הדברים האלה נלמדו ממה שגאמר: "ולא-תענה על-רב לנטת", כמו שנתבאר בפסק ד' מסנהדרין (לו).

ושם נתבארו דיני מצוה זו.

המצוה הרכ"ט — הצווי שנגצונו לסקול את העוברים על מקצת (חלק מ)המצוות, והוא אמרו תעלה: "ויסקלתם אתם באבנים ומתו" (דברים כב, כד) ונעיר על

"כל-מקום שגאמר לי — הרי הוא קנים לעולם וכהנו-לי וגו'" (שמות כח, מא) — כלומר: שזה צווי תמידי ואינה מצוה לפי שעה, אלא חובה למשך הדורות.

ודע, שכל-המנויים האלה, כלומר: סנהדרין גדולה וקטנה ובית דין של שלשה ושאר המנויים — כלם לא יהיו אלא בארץ ישראל וקא, ואין סמיכה (הסמכה לדיינות) בחוזה לארץ. אף אם נתקמה הסמיכה בארץ ישראל, רשאים אותם הסמוכים לדון בארץ ובחוזה לארץ, וזהו ענין אמרו (מכות ז): "סנהדרין נוהגת בארץ ובחוזה לארץ"; אבל לא ידוני דיני נפשות לא בארץ ולא בחוזה לארץ, אלא אם בית הפחירה עומד, כמו שבארנו בהקדמת המאמר הזה (סוף הכלל הי"ד). ולשון ספרי על אמרו: תעלה במפה-גפוש בשגנה: "ויהי אלה לכם לחקת משפט לדרתיכם בכל מושבתיכם" (במדבר לה, כט), אמרו: "בכל מושבתיכם — בארץ ובחוזה לארץ. יכול אף ערי מקלט יהיו נוהגות בחוזה לארץ? תלמוד לומר: אלה — אלו הדינין נוהגין בין בארץ בין בחוזה לארץ, וערי מקלט אין נוהגות אלא בארץ". וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו במסכת סנהדרין.

המצוה הרפ"ד — האזהרה שהזהר בית דין הגדול או ראש גלות מלמנות דין שאינו בקי בחקמת התורה וימנה אותו בגלל מעלות שיש בו, הרי הוא מזהר על פי: אלא אין מביטים בפנויים התורניים אלא לבקיאות האדם בחקמת התורה וידיעת צווייה ואזהרותיה וזה התנהגותו במעשים המתאימים לכך. והאזהרה מלמנות ממנה בגלל מעלות אחרות היא אמרו תעלה: "לא-תפירו פנים במשפט" (דברים א, יז), ולשון ספרי (פרשת דברים שם): "לא-תפירו פנים במשפט — זה הממנה להשיב דינין", כלומר: שאזהרה זו אינה אלא לאדם שיש לו הרשות למנות דינין על ישראל, שהזהר מלמנותם בגלל דבר מכל מה-שהזכרנו לעיל. אמרו: שמה תאמר: איש פלוני נאה אושיבנו דין, איש פלוני גבור אושיבנו דין, איש פלוני קרובי אושיבנו דין, איש פלוני הלוני ממון אושיבנו דין, איש פלוני יודע בכל-לשון אושיבנו דין, ונמצא מופה את-החייב ומחייב את-הזכאי, לא מפני שהוא רשע אלא מפני שאינו יודע — לך גאמר: "לא-תפירו פנים במשפט".

המצוה הקע"ה — הצווי שנגצונו ללכת אחר הרב, אם נופלת מחלוקת בין החקמים באיזה דין מפל דיני התורה; וכן ננהג גם בדין הפרטי, כגון בדין שביין ראובן לשמעון: אם נופלת מחלוקת בין דיני עירם, אם שמעון הוא החייב או ראובן — גלף אחר הרב, והוא אמרו תעלה: "אחר-י רבים להטת" (שמות כג, ב) ובפרוש אמרו

מתוך מהדורת חזק

הזה הוא אמרו ותעלה: "לא-תלין נבלתו על-העץ" (דברים כא, כג) ולשון ספרי (שם): "לא-תלין נבלתו על-העץ — זו מצות לא-תעשה" וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' מסנהדרין (מה:).

~ יום רביעי ז' שבט ~

מצות לא תעשה שי.

מצות עשה רכד. מצות לא תעשה ש.

המצוה המשלימה שלש מאות ועשר — האזהרה שהזכרנו מלחיות מכשף, והוא אמרו: "מכשפה לא תחיה" (שמות כב, יז), וכשנמחול (נוותר) לו — נהיה עוברים על מצות לא-תעשה, ולא רק שבטלנו מצות עשה בלבד כמו אלו מחלנו לאחד ממחייב מיתת בית דין.

המצוה הרכ"ד — הצווי שנצטוינו להלקות ברצועה את-העוברים על מצות מסומות, והוא אמרו ותעלה: "והפילו השפט והכהו לפניו" (דברים כה, ב). ובהזכירנו מצות לא-תעשה נעיר על אותן המצות שהעובר עליהן חייב מלקות. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מכות (יג:).

המצוה המשלימה שלש מאות — האזהרה שהזכרנו הדין מלהכות את-החוטא מכות כבודת הממיתות. באור דבר זה, שפול-מחייב מלקות, תכלית (הכמות) מה-שמלקים אותו ארבעים חסר אחת, כמו שבא הפרוש המקבל. ואין מלקים שום אדם עד שיאמרו את-המכות כפי יכלת הלוקה וגילו ומוגזו וצורת גופו. אם יוכל לסבל את-ענש המלקות בכללותו — ילקה; ואם לא יוכל לסבל — מלקים אותו כפי מה-שיוכל לקבל, לא פחות משלש מכות. אמר ותעלה: "כדי רשעתו" (דברים כה, ב). ותכלית המלקות ארבעים חסר אחת, ובאה האזהרה מלהוסיף להלקותו אפלו מכה אחת נוסף על מה-שאמד הדין שיכול לסבל, והוא אמרו: "כדי רשעתו במספר. ארבעים יגנו לא יסיף" (שם, ב-ג). ולשון ספרי (פרשת תצא שם): "אם הוסיף — עובר בלא-תעשה. אין לי אלא בזמן שמוסיף על הארבעים, מנין (אם הוסיף) על כל-אמד ואמד שאמדוהו בית דין? (בגלל שאינו מסוגל לספוג ל"ט מלקות) תלמוד לומר: לא יסיף פן-יסיף". ומן-הלאו הזה היא האזהרה מלהכות שום אדם מישראל: אם החוטא הזה אנו מזהרין שלא להכותו — שאר כל-אדם לא כל-שכן! וכבר הזכירו (חכמים) מלרמוז שיכה אף-על-פי שאינו מכה, אמרו (סנהדרין גח:): "כל-המגביה ידו על חברו להכותו נקרא רשע, שגאמר: "ויאמר לרשע למה תכה רעף" (שמות ב, יג).

המצות שהעובר עליהן חייב סקילה, כשאזכיר מצות לא-תעשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' מסנהדרין (מה:).

המצוה הרכ"ח — הצווי שנצטוינו לשרוף את-העוברים על מקצת המצות. והוא אמרו ותעלה: "באש ישרפו אתו ואתהן" (ויקרא כ, יד), ונעיר במצות לא-תעשה על המצות שחייבים עליהן שרפה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' ממסכת סנהדרין (נב:).

~ יום שלישי ו' שבט ~

מצות עשה רכו. רכז. רל. רלא.

מצות לא תעשה סו.

המצוה הרכ"ו — הצווי שנצטוינו להרוג את-העוברים על מקצת המצות — בסוף, והוא אמרו ותעלה: "נקם ונקם" (שמות כא, כ). ונעיר במצות לא-תעשה על המצות שחייבים עליהן הפנות הראש. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' ממסכת סנהדרין (נב:).

המצוה הרכ"ז — הצווי שנצטוינו לחנוק את-העוברים על מצות מסומות, והוא אמרו ותעלה: "מות יומת" (שם, טז). ונעיר במצות לא-תעשה על המצות שחייבים עליהן חנק. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' ממסכת סנהדרין (שם).

המצוה המשלימה מאתים ושלישים — הצווי שנצטוינו לתלות מקצת הרוגי בית דין, והוא אמרו ותעלה: "ותלית אתו על-העץ" (דברים כא, כב). ונזכיר את-המצות שהעובר עליהן חייב תליה במצות לא-תעשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' מסנהדרין (מו:).

המצוה הרל"א — הצווי שנצטוינו לקבור הרוגי בית דין ביום הריגתם, והוא אמרו ותעלה: "כייקבור תקברנו ביום ההוא" (שם, כג), ולשון ספרי (פרשת כי תצא שם): "כייקבור תקברנו — מצות עשה". וכך הוא הדין בשאר מתים, כלומר: שיקבר כל-מת מישראל ביום מותו. ולפיכך קוראים למת שאין לו מי שיתעסק בקבורתו — מת מצוה. ענינו: המת שמצוה על כל-אחד לקבורו, לפי שאמר ותעלה: "כייקבור תקברנו". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' מסנהדרין (שם).

המצוה הס"ו — האזהרה שהזכרנו מלעזוב התלוי, לן על עצו, כדי שלא תבוא על-ידי כן ברפת השם (בלשון סנינהור) במחשבה כשיראה (שהמביט נוכר בסיבת תליתו). כי אנו לא נתלה זולת מגדף ועובד עבודה זרה, שגם בו נאמר: "את-ה' הוא מגדף" (במדבר טו, ל). ולשון הלאו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום חמישי ח' שבט ~

מצות לא תעשה רצד. רצ.

המצוה הרצ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהעניש את-האנוס בעברה שעשה, כיון שהוא אנוס בעשייתה, והוא אמרו ותעלה: "ולנערה (שנאנסה) לא-תעשה דבר" וגו' (דברים כב, כו). ויבסנהדרין (גדרים סו. ועוד) אמרו: "אנוס רחמנא פטריה, שגאמר: ולנערה לא-תעשה דבר".

המצוה המשלימה מאתים ותשעים — האזהרה שהזהרנו מלקבוע את-הענשים על פי אמד הדעת החזק ואפלו קרוב לודאי, כגון שהיה אדם ששונאו רודף אחריו להרגו ונמלט ממנו לבית, ונכנס אותו הרודף אחריו, ונכנסו אנחנו אחרים ומצאנו את-הנרדף הרוג מפרפר, ושונאו הרודף עומד עליו כשהספין בידו ושניהם (ההרוג והספין) מגאלים (מלובלבים) בדם — הרי אין הסנהדרין הורגים רודף זה על דרך קיום הענש, כיון שאין שם ברור בעדים שראו את-הרציחה. ובאה האזהרה בתורת האמת מלהרוג את-זה והוא אמרו ותעלה: "ונקי וצדיק אל-תהרג וגו'" (שמות כג, ז).

ובמקלמא (פרשת משפטים שם) אמרו: "ראוהו רודף אחר חברו להרגו והתרו בו ואמרו לו: ישאל הוא, בן-בית הוא אם הרגת אותו תהרג, והעלימו עיניהם ומצאוהו הרוג ומפרפר והסיף מנשף דם מיד ההורג, שומע אני (חושב אני) והא חיב? — תלמוד לומר: ונקי וצדיק אל-תהרג". ואל יקשה בעיניך דבר זה ואל תחשוב שזה דין עול — לפי שהדברים האפשריים (הסבירים, הבלתי מוכרחים) יש מהם שאפשרותם (סבירותם) קרובה מאד, ומהם שאפשרותם רחוקה מאד, ומהם בינוניים בין אלו, וה"אפשר" רחב גדול מאד. ואלו הרשתה תורה לקים ענשים באפשר הקרוב מאד, אשר כמעט קרוב למחב המציאות כדגמת מה-שהזכרנו — כי אז היו מקימים את-הענשים (מתוך השוואה שאינה מדויקת ביותר) כמה שהוא יותר רחוק מזה ובמה שהוא עוד יותר רחוק, עד שיקימו את-הענשים וימיתו בני אדם תמיד באמדתן קל לפי דמיון השופט. לפיכך סתם ותעלה את-הפתח הזה וצוה שלא יקים שום ענש אלא עד שיהיו שם עדים המעידים שברור להם אותו המעשה, ברור שאין בו שום ספק ולא (שאמרו כן העדים מצד הגיון או) הסבר כלל. ואם לא נקים את-הענשים באמד החזק מאד (גם אם טעינו) — הרי לא יוכל לקרות יותר משנפטר את-החוטא; אבל אם נקים את-הענשים באמד ובדמיון (מתוך השערה) אפשר שביום מן-הימים נהרג נקי — ויותר טוב ויותר רצוי לפטר אלה חוטאים, מלהרג נקי אחד ביום מן-הימים. וכן אם העידו עליו שני עדים בשתי עברות שחיב על כל-אחת מהן מיתה, וכל-אחד מהם לבדו

ראהו עובר על האחת ולא ראהו עובר על האחרת — הרי זה לא יהרג. כגון שעיד עליו עד אחד שעשה מלאכה בשבת והתרה בו, ושני יעיד עליו שעבד עבודה זרה והתרה בו — הרי זה אינו נסקל. אמרו (מכילתא פרשת משפטים שם): "היה עד אחד מעידו עובר לחמה ואחד עובר ללבנה, שומע אני (אפשר אולי ש)יצטרפו? — תלמוד לומר: ונקי וצדיק אל-תהרג".

~ יום שישי ט' שבט ~

מצות לא תעשה רעמ. רעו.

ערה. רעה. רעג.

המצוה הרע"ט — האזהרה שהזהר הדין מלחמול (לרחם) על מי שהרג את-חברו או חסרו אבר מאבריו, כלומר: בתשלום הקנסות. שלא יאמר: זה עני וקטע את-ידו של זה או אבר עינו שלא בכונה, ויחון וירחם עליו מלחיבו תשלום דמי הזקו בשלמות, והוא אמרו בזה: "ולא-תחוס עינך נפש בנפש עין בעין שן בשן יד ביד רגל ברגל" (דברים יט, כא). וכבר נכפל הלאו בזה ואמר: "לא-תחוס עינך עליו ובערת דם-הנקי מישראל" (שם, יג).

המצוה הרע"ז — האזהרה שהזהר הדין מלחמול על העני בשעת הדין עד שזכחה בדבר שאינו מגיע לו, על דרך החמלה עליו אלא ישנה בין העשיר לעני והאביון ויחייבונו (גם את העני) לשלם מה-שקיבוע עליו, והוא אמרו: "ודל לא תהדר בריבו" (שמות כג, ג) וכבר כפל את-הלאו בענין זה בלשון אחר ואמר: "לא-תשא פגידל" (ויקרא יט, טו), וילשון ספרי (פרשת קדושים): "שלא תאמר: עני הוא זה הואיל ואני והעשיר הזה חיבין לפרנסו אונקו ונמצא מתפרנס בנקיות — תלמוד לומר: לא-תשא פגידל".

המצוה הרע"ח — האזהרה שהזהר הדין מלכבד פני אחד מבעלי הדין בשעת הדין, אפלו היה אדם נכבד מאד וגדל-המעלה, ולא יכבדנו הדין אם בא לדין עם בעל דינו ולא יראה שהוא מגדלו ומכבדו, והוא אמרו ותעלה: "לא תהדר פני גדול" (שם). ויבספרא (פרשת קדושים): "שלא תאמר עשיר הוא זה, בן-גדולים הוא זה היאך אבישנו ואראך בכשתו, על אחת כמה וכמה שאינו מבישו — לכך נאמר: לא תהדר פני גדול". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות בסנהדרין ושבועות (ל).

המצוה הרע"ח — האזהרה שהזהר הדין מלהטות את-הדין על אחד מבעלי הדין אם ידע שהוא אדם רשע בעל עברות, הזהיר ותעלה מלהענישו בעוות הדין, והוא

מתוך מהדורת חזק

בְּעֲלֵי הַדִּין וְלִשְׁמוֹעַ כְּל־אֶחָד מֵהֶם עִם אֶרֶץ דְּבָרָיו אוֹ קִצּוּרָם, וְהוּא אָמַר: "בְּצִדְקַת תְּשׁוּבָתְךָ" (שם) וְכֵן הִפְרוּשׁ בְּסִפְרָא (פרשת קדושים): "שְׁלֵא יְהֵא אֶחָד מִדְּבַר כְּל־צִרְכּוֹ וְאֶחָד אוֹמֵר לוֹ: קִצְרֵי דְבָרֶיךָ". וְהוּא אֶחָד הָעֲנֻנִים שְׁכּוֹלְלִים צְוּיֵי זֶה. וְיֵשׁ בּוֹ עוֹד: שְׁכּוֹלְלֵי אֲדָם מְצוּהָ לְדוֹן דִּין תּוֹרָה אִם הוּא בְּקִי בְּכֶף וּבְעֲלֵי הַדִּין הַתְּחִילוֹ (והסכימו) לְטַעוֹן לְפָנָיו (אף על פי שהוא יחיד). וּבְפִרוּשׁ אָמְרוּ: "אֶחָד דִּן אֶת־חֲבֵרוֹ דְּבַר תּוֹרָה, שְׁנֹאֲמַר: בְּצִדְקַת תְּשׁוּבָתְךָ". וְיֵשׁ בּוֹ עוֹד: שְׁחֵיב אֲדָם לְדוֹן אֶת־חֲבֵרוֹ לְכַף זְכוּת וְלֹא יִפְרֹשׁ מַעֲשָׂיו וְדְבָרָיו אֲלֵא לְטוֹב וּלְחֹסֵד. וְכֵבֵר נִתְבָּאָרוּ כְּפִנּוֹת צְוּיֵי זֶה בְּמִקּוּמוֹת מְפֻזָּרִים בְּתַלְמוּד.

הַמְצוּהָ הָרַע"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הַדִּין מִלִּירוֹא מֵאֲדָם מִזִּיק בְּלִיעַל וְרַע הַמְדוּת עַד שְׁלֵא יִפְסוֹק עֲלָיו דִּין צִדְקָה (ויזכּוּהוּ מִפְּחָד), אֲלֵא חֵיב לְפִסּוֹק וְלֹא יַחֲוֹשׁ לְמַה־שִּׁיקְרָה לוֹ מִן־הַנְּזָקִים מֵאוֹתוֹ אֲדָם. אָמַר יְתַעֲלָה "לֹא תִגּוּרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ" (דברים א, יז) וּלְשׁוֹן סִפְרָא: "לֹא תִגּוּרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ, שְׁמָא תֵאמַר מִתְּנִירָא אֲנִי מֵאִישׁ פְּלוּנִי שְׁמָא יַהְרוֹג אֶת־בְּנִי, שְׁמָא יִדְלִיק גְּדִילִי (ערימת תבואה), שְׁמָא יִקְצוֹץ אֶת־נְטִיעוּתִי — תַלְמוּד לומר: לֹא תִגּוּרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ".

הַמְצוּהָ הָעַד"ר — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הַדִּין מִלְקַחַת שַׁחַד מִבְּעֲלֵי הַדִּין אֲפִלּוּ לְדוֹן בְּצִדְקָה, וְהוּא אָמַר: "וְשַׁחַד לֹא תִקַּח" (שמות כג, ח). וְכֵבֵר נִכְפַּל הֵלְאוּ בְּעֻנְיָן זֶה (בדברים טז, יט). וּבְסִפְרָי (תחלת פרשת שופטים שם): "לֹא תִקַּח שַׁחַד אֲפִלּוּ לְזִכּוֹת זַכָּאי וְלַחֵיב חֵיב". וְכֵבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצוּהָ זוֹ כְּכַמָּה מְקוּמוֹת בְּסִנְהֶדְרִין.

אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט אֲבִינְךָ בְּרִיבּוֹ" (שמות כג, ו). וּלְשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "רְשָׁע וְכָשֵׁר עוֹמְדִין לְפָנֶיךָ לְדִין, שְׁלֵא תֵאמַר הוּאִיל וְרָשָׁע הוּא (ולבטח מִשְׁקַר) אִטָּה הַדִּין עֲלָיו (לחובתו) — תַלְמוּד לומר: "לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט אֲבִינְךָ בְּרִיבּוֹ", אֲבִיוֹן הוּא בְּמִצְוֹת", כְּלומר: אֲף־עַל־פִּי שְׁהוּא אֲבִיוֹן בְּמִצְוֹת — לֹא תִטָּה אֶת־דִּינּוֹ.

הַמְצוּהָ הָרַע"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הַדִּין מִלְעֲשׂוֹת עוֹל בְּדִין, וְהוּא אָמַר: "לֹא־תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט" (ויקרא יט, טו) וְעֻנְיָן לָאוּ זֶה שְׁלֵא יַעֲבֹר עַל הַחֲקִים שֶׁגִּדְרָה תּוֹרָה בְּחֵיב דְּבַר אוֹ בְּפִטוּר מִמֶּנּוּ (שלא יחייב זכאי ויפטור חייב).

~ שבת קודש י' שבט ~

מצות לא תעשה רפ. מצות עשה קעז.

מצות לא תעשה רעו. עדר.

הַמְצוּהָ הַמְשַׁלְיָמָה מֵאֲתִים וּשְׂמִינִים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הַדִּין מִלְהִטוֹת בְּדוּנּוֹ גָרִים וּיְתוּמִים, וְהוּא אָמַר: "לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט גֵר יְתוֹם" (דברים כד, יז) הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁהַמְטָה מִשְׁפָּט אֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּלֹאוֹ אֶחָד וְהוּא אָמַר: "לֹא־תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט" (ויקרא יט, טו); וְאִם הִטָּה מִשְׁפָּט גֵר — עוֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוּיִן. וּבְסִפְרֵי (פרשת תצא שם): "לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט גֵר, מִלְּמַד שְׁכַל־הַמְטָה מִשְׁפָּט גֵר — עוֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוּיִן. וְאִם הִיָּה גֵר יְתוֹם — עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוּיִן".

הַמְצוּהָ הַקַּע"ז — הַצְּוּיֵי שְׁנִצְטוּי הַדִּינִים הַהִשּׁוֹת בֵּין

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שני עמ' 1

10 קללו שיהא בביתו 'נופל בחרב', והתקיים מִיִּשְׁחָהוּ בן אמוֹן, דְּכֵתִיב
11 (דברי הימים ב' לה כג), 'וַיִּזְרוּ (המורים) [תִּירִים] לְמִלְכָּה יִאֲשִׁיחוּ, וְאָמַר רַב
12 יְהוּדָה אָמַר רַב, שִׁירוּ בּוֹ הַרְבֵּה חִיצִים עַד שֶׁעָשׂוּ כָּל גּוֹפּוֹ מְנוֹקֵב
13 בְּכִבְרָה שִׁמְסֻנִּים בַּה תְּבוּאָה, שְׁכּוֹלָה נִקְבִּים נִקְבִּים.
14 קללו שיהא בביתו 'זֶחֶם לְחֵם', והתקיים מִיִּבְנֵיהָ בן יהוֹקִים,
15 דְּכֵתִיב (מלכים ב' כה ל), 'וַאֲרוֹחֹתָי אָרוּחַת תְּמִיד נִתְּנָה לוֹ, שְׁקִיבֵל
16 מֵאוִיל מְרוּדָךְ מֵאֲכַלּוּ כָּל יוֹם, וְלֹא הָיָה לוֹ מִשְׁלוֹ.
17 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, הֵינִי דְאָמְרֵי אִינְשֵׁי – זֶה מֵהַ רִגְלִים
18 אֲנִשִּׁים לומר,

1 הרגלים, והתקיים מֵאָמַר בן אֲבִיָּם, דְּכֵתִיב (מלכים א' טו כג), 'רַב לָעַת
2 וְקִנְתוּ חֵלָה אֶת רְגְלָיו, וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, שְׁאֲחֻזוֹ בְּרִגְלָיו
3 חוּלֵי הַנְּקִירָא פּוֹדִנְרָא. אָמַר לִיה מֵר וּזְמִירָא בְּרִיה דְּרַב נְחֻמָּן לְרַב
4 נְחֻמָּה, חֵיבֵי דְמֵי מַה הוּא חוּלֵי הַזֶּה. אָמַר לִיה רַב נְחֻמָּן לְמַר זוֹטְרָא
5 בְּנֵו, הַכֹּאֵב הֵינּוּ כְּמַחֵט בְּכֶשֶׁר תְּחִי. שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: מֵנָּה וְזִמְהִיכּוֹן
6 יִדַּע זֹאת רַב נְחֻמָּן. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִי בְּעִית אִימָא – אִם תְּרַצָּה
7 אֲמֹר, מִיחָשׁ הָוָה חֵיִשׁ בֵּיה – הוּא חֵלָה בְּכָךְ. וְאִיבְעִית אִימָא,
8 מִרְבִּיה הָוָה נְמִיר לָה – כִּךְ קִיבֵל מְרַבּוֹ. וְאִיבְעִית אִימָא, מְשֻׁמֵּי גִילוּ
9 לוֹ זֹאת, כְּכַתּוּב (תהלים כה יד), 'סוֹד ה' לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם'.

נביאים

הושע פרק יב

י ואנכי יהוה אלהיך מארץ מצרים עד אושיבך באהלים כימי מועד: יא ודברתי על הנביאים ואנכי חזון הרביתי וכיד הנביאים אדמה: יב אם גלעד און אד-שוא היו בגלגל שורים זבחו גם מזבחותם פגלים על תלמי שדי: יג ויברח יעקב שדה ארם ועבד ישראל באשה ובאשה שמו: יד ובנביא העלה יהוה את ישראל ממצרים ובנביא נשמר: טו הכעים אפרים תמרורים ודמיו עליו ימוש וחרפתו ישיב לו אדניו:

רש"י

את הצאן: (יד) ובנביא העלה ה' וגו'. ועל שאתם מבזין את הנביאים ומלעיגיין בדבריהם הלא בנביא העלה וגו': (טו) הכעים אפרים. לבוראו לבזות את נביאיו ולבגוד בו: תמרורים. הם לו, כי דמיו אשר שפך בהחטאיו את ישראל להיצמד לעכו"ם והמחטיאו לאדם קשה לו מן ההורגו כאשר אנו למידין מעמון ומואב שהטעו את ישראל להצמד לבעל פעור וענשן הכתוב יותר ממצרי ואדומי שטבעום בנהר ויצאו בחרב לקראתם: עליו ימוש. עליו יטילם הקב"ה: וחרפתו. שחירף את שלמה כענין שנאמר (מלכים א יא) וירם יד במלך שהוכיחו ברבים על אשר בנה שלמה את המלוא כדמפורש בחלק: ישיב לו אדוניו. הקב"ה שהרי הוא הרע לעשות יותר ממנו:

(י) עוד אושיבך באהלים. אכרית מתוכך סוחרי מרמה ואושיבך באהלים אעמיד מתוכך תלמידים עוסקים בתורה: כימי מועד. כימי מועד הראשון שהיה יעקב איש תם יושב אוהלים: (יא) ודברתי על הנביאים. להוכיח אתכם ולהחזיר אתכם למוטב: וכיד הנביאים אדמה. נראיתי להם בכמה דומיות, ד"א אדמה להם דברי ע"י משלים כדי לישבם על שומעיהם: (יב) אם גלעד און. אם בא להם שבר ואונס הם גרמו לעצמם כי אך שוא היו ובגלגל שורים זבחו לעכו"ם: גם מזבחותם. רבים כגלים שעל תלמי שדי, תלמי שדי היא מענית המחרישה קרויה תלם: (יג) ויברח יעקב שדה ארם וגו'. כאדם שאומר נחזור על הראשונות שדברנו למעלה וישר אל המלאך ועוד זאת עשיתי לו הוצרך לברוח שדה ארם ידעתם איך שמרתיו: ובאשה שמו.

מצודת ציון

(י) אושיבך. מלשון ישיבה: מועד. ענין זמן כמו כי אקח מועד (תהלים מה): (יא) חזון. ענין מראה נבואה: אדמה. מלשון דמיון ומשל: (יב) און. ענין עמל ויגיעה כמו כי לא יצא מעפר און (איוב ה): כגלים. ענין תל ודגור: תלמי. היא הערוגה הנעשה בחרישה וכן תלמיה רוח (תהלים סה): שדי. כמו שדה: (יג) שדה ארם. כמו ארץ ארם: (טו) תמרורים. מלשון מר: ימוש. ענין התפשטות כמו ויטוש על המחנה (במדבר יא):

הלב כי מאד אני משגיח בך: (יב) אם גלעד און. אם און בא על גלעד הנה לא באה במקרה כ"א בהשגחה לתשלום גמול כי מעשיהם היו אך שוא כי בגלגל מקום שעמד המקדש בתחלה שם זבחו שורים לעבודת כוכבים וגם מזבחותם שעשו לעבודת כוכבים היו מרובות כמו מספר הגלים שהם על תלמי שדה: (יג) ויברח יעקב. הלא כשברח יעקב מפני עשו אל ארם אז עבד ללבן בעבור אשה היא רחל ואח"כ חזר עוד לשמור צאן לבן בעבור אשה אחרת וכל זה היה מגודל עוני כי בא בידים ריקניות וכאומר הלא חזר ברכוש גדול ומי נתן לו זה הרכוש הלא אני ואיך תאמר אך עשרתי מצאתי און לי: (יד) ובנביא. הלא ע"י משה נביאי העלה וכו' וע"י היה נשמר בדרך וכאומר הכל בא בהשגחתי ואיך תכחשו לומר שאינני משגיח ומכיר מעשה האדם: (טו) הכעים. ר"ל אחר שכל זה ידוע לאפרים ועכ"ז הכעים לה' במעשים רעים: ודמיו. לכן הדם ששפך יתפשט עליו לקחת נקם: וחרפתו. מה שחרף כלפי מעלה להחליפו בעגלי הזהב, הנה האל הוא אדוניו ומושל בו וגמול מעשיו ישיב לו:

מצודת דוד

(י) ואנכי. אבל הלא אנכי ה' אלהיך מעת הוצאתיך מארץ מצרים ומאז אני בעצמי משפיע לך טובה ומשגיח במעשיך בהשגחה פרטית לא ע"י אמצעים מלאכי מעלה כדרך העכו"ם: עוד אושיבך באהלים. עוד יבוא זמן אשר תצא מהגולה ואושיב אותך בדרך באהלים כמו בימי הזמן ההוא שיצאת מארץ מצרי' כי עד עולם לא תסור השגחתי ממך: (יא) דברתי. על עסקיכם דברתי אל הנביאים והרביתי דברי חזון: אדמה. ר"ל דברתי בדמיון ובמשל להיות מקובל על

כתובים

דברי הימים ב פרקל ב"ו

כ וישמע יהוה אל־יחזקיהו וירפא את־העם: (ס) כא ויעשו בני־ישראל הנמצאים בירושלם את־חג המצות שבעת ימים בשמחה גדולה ומהללים ליהוה יום | ביום הלויים והפזנים בכל־עו ליהוה: (ס) כב וידבר יחזקיהו על־לב כל־הלויים המשפילים שכל־טוב ליהוה ויאכלו את־המועד שבעת הימים מזבחים זבחי שלמים ומתנודים ליהוה אלהי אבותיהם: (ס) כג ויעצו כל־הקהל לעשות שבעת ימים אחרים ויעשו שבעת־ימים שמחה: כד כי חזקיהו מלך יהודה הלים לקהל אלף פרים ושבעת אלפים צאן (ס) והשרים הרימו לקהל פרים אלף וצאן עשרת אלפים ויתקדשו כהנים לרב: כה וישמחו | כל־קהל יהודה והכהנים והלויים וכל־הקהל הבאים מישראל והגרים הבאים מארץ ישראל והיושבים ביהודה: כו ותהי שמחה־גדולה בירושלם פי מימי שלמה בן־דוד מלך ישראל לא כזאת בירושלם: (ס) כז ויקמו הפזנים הלויים ויברכו את־העם וישמע בקולם ותבוא תפלתם למעון קדשו לשמים: (פ)

רש"י

שלמה אבל שמחה גדולה לא היתה בירושלים כזאת מימות שלמה כי ביותר שמחו על מה שאם היו כל רגל ורגל מקובצים בירושלים לפי שלא היה להם חדוש אין להם שמחה אבל עתה שכל ימי אחז ומלכי יהודה הרשעים לא עלו לרגל לירושלים ועתה הורשו לעלות לירושלים שמחו שמחה גדולה ולפי שהיה כמה שנים שלא עלו לירושלים עד עתה הוקטן בעיניהם ז' ימים דחג המצות והוסיפו עוד ז' ימים כדי לשמח בהם ושמחו שמחה גדולה: (כז) ויברכו את העם. אם תרצה לומר בירכם בזה שבקשו לשוב מארץ שוביהם וישמע ה' בקולם וישיבם אז ד"א וישמע בקולם וכן כתוב למעלה (ב' ל') וישמע ה' אל יחזקיהו וירפא את העם:

(כא) והכהנים בכלי עזו. בחצוצרות: (כב) המשכילים שכל טוב לה'. לענין שירה נופל לומר לשון שכל כמו שנאמר (לעיל א' כ"ו) ויפל הגורל מזרחה לשלמיהו וזכריהו בנו יועץ בשכל וגו' ודיבר חזקיהו על לבם תנחומים ודברים טובים לחזקם ולעזור להם כדי שיחזקו אף הם בשיר שכל טוב לה': מתודים לה'. על זבח תודה ומודים לה' על הנס שעשה להם שזבח תודה על נס הוא בא: (כג) שבעת ימים אחרים. כמו שמפורש ויעשו שבעת ימים שמחה: (כד) הרים לקהל. מצאנו ומבקר: לקהל אלף פרים וגו'. והיו אוכלים ביחד מלך ושרים והעם שמחים: (כו) כי מימי שלמה בן דוד מלך ישראל לא היתה כזאת בירושלים. שמא עם רב יותר היו באין לרגל לירושלים בימי

מצודת ציון

(כ) וירפא. ענין כפרה כי החטא הוא חולי הנפש ותחשב הכפרה לרפואה וכן רפאה נפשי כי חטאתי לך (תהלים מא): (כד) הרים. הפרשי כמו ויקחו לי תרומה (שמות כה): (כז) למעון. ענין מדור כמו השקיפה ממעון קדשך (דברים כו):

מצודת דוד

(כ) וישמע ה'. ולזה שמע ה' אל תפלתו וכפר על העון הזה: (כא) ויעשו וכו'. ר"ל בדבר הקרבנות הקבועים: בכלי עזו. בכלים חזקים בחשיבות: (כב) על לב. ר"ל דברים המקובלים להכניס בלבם אהבת המקום: לה'. בדבר עבודת ה': את המועד. זבחי המועד והוא מקרא קצר: מזבחים. היו מזבחים: ומתודים. על שלמי התודה הבא להודות עליו על הנסים:

(כג) שבעת וכו'. לשמח בהם ולזבח לה' מלבד שבעת ימי חג המצות: (כד) כי חזקיהו. בא לומר מהיכן ומאין היה להם בשר לכל העם הזה לאכול ולשמח בכל הימים הללו, ואמר כי המלך והשרים הרימו לקהל פרים וכבשים הרבה והכהנים מרובים הטהרו והקריבו שלמים ואכלו הקהל את הבשר: (כה) והגרים. אשר נתגיירו מן האומות: (כו) לא כזאת. לא היתה שמחה כזאת בירושלים כי היתה דוגמת חנוכת הבית שעשה שלמה: (כז) וישמע בקולם. ה' שמע בקולם והסכים על ידיהם:

משניות מסכת מכות

ב הטמא שאכל את הקדש, והבא אל המקדש טמא, והאכל חלב, ודם, ונתר, ופגול, וטמא; השוחט והמעלה בחוץ, והאכל חמץ בפסח, והאכל והעושה מלאכה ביום הכפורים, והמפסם את השמן, והמפסם את הקמח, והסך בשמן המשחה, והאכל נבלות וטרפות, שקצים ורמשים; אכל טבל ומעשר ראשון שלא נמלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שלא נפדו; כמה יאכל מן הטבל ויהא חיב? רבי שמעון אומר: כל שהוא; וחכמים

פירוש ברטנורא

ב המפסם את השמן. העושה שמן דוגמת שמן המשחה: והסך בשמן המשחה. עשה משה רבינו ע"ה: **אכל טבל.** אזהרתה מלא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו (ויקרא כ"ב), בעתידין לתרום הכתוב מדבר: **ומעשר ראשון שלא נמלה תרומתו.** שאף הוא במיתה כטבל, דכתיב (במדבר י"ח) ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וגו'; **ומעשר שני שלא נפדה.** מעשר שני שנממא ואפילו הוא בירושלים אסור לאוכלו עד שיפדה, והאוכלו בירושלים עד שלא נפדה לוקח. ואזהרתו מולא בערתי ממנו בטמא (דברים כ"ו), בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא. ומנין למעשר שני שנממא שפדוין אותו בירושלים, שנאמר (שם כ"ד) כי לא תוכל שאתו, פירוש, לא תוכל לאכלו, כדכתיב (בראשית מ"ג) וישא משאות מאת פניו: **והקדש שלא נפדה.** לא כתיב

משניות מבוארות – קהתי

תעלה עולותיך בכל מקום". ואזהרת שוחט בחוץ יש למדים מהכתוב (ויקרא יז, ז): "ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים", ויש למדים בגזרה שווה "הבאה, הבאה" ממעלה בחוץ (רש"י); **והאכל חמץ בפסח** – שנאמר (שמות יב, טו): "כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מישראל". ואזהרתו (שמות יג, א): "ולא יאכל חמץ"; **והאכל והעושה מלאכה ביום הכפורים** – שנאמר (ויקרא כג, כה-ל): "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה, כי יום כפורים הוא... כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה. וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה, והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמיה" (בננין אזהרתו של האוכל ביום הכיפורים ענין גמרא יומא פא, א: וענין "תוספות יום טוב"). **והמפסם את השמן** – העושה שמן דוגמת שמן המשחה שבמקדש, שנאמר בשמן משחת קודש (שמות ל, לב-ג): "ובמכתותיו לא תעשו כמותו... איש אשר ירקח כמותו... ונכרת מעמיו". **והמפסם את הקמח** – העושה קטורת דוגמת הקטורת של המקדש, שנאמר (שמות ל, זל-ח): "הקטורת... במכתותיה לא תעשו לכם... איש אשר יעשה כמותו... ונכרת מעמיו". **והסך בשמן המשחה** – עשה משה במדבר, שנאמר (שם טו, לב-ג): "על בשר אדם לא יסך... ואשר יתן ממנו על זר, ונכרת מעמיו". כל אלו חייבי כריתות הם, ואם התרו בהם למלקות, הרי הם לוקים. – מכאן ואילך מונה המשנה חייבי מלקות שאין בהם כרת: **והאכל נבלות** – שכתוב (דברים יד, כא): "לא תאכלו כל נבלה", ו**טרפות** – שכתוב (שמות כב, ג): "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", **שקצים ורמשים** – שכתוב (ויקרא יא, יא-ג): "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו... ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו שקץ הם", וכן כתוב (שם טו, מד): "ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרומש על הארץ" (ענין ב'תוספות יום טוב', אילו הם שקצים ואילו הם רמשים). **אכל טבל** – תבואה שלא הופרשו ממנה תרומות ומעשרות, שחייב מיתה בידי שמים, ואזהרתו ממה שנאמר (ויקרא כב, טו): "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו...", ודרשו: בעתידים לתרום הכתוב מדבר. **ומעשר ראשון שלא נמלה תרומתו** – אכל מעשר ראשון קודם שהופרשה ממנו תרומת מעשר לכהן, שדינו כטבל, שנאמר (במדבר יח, כו-ז): "ואל הלויים תדבר... כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר... והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר. ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן" וגו'. **ומעשר שני והקדש שלא נפדו** – האוכל מעשר שני שלא נפדה; בגמרא מבואר שמדובר כאן במעשר שני שנממא, ואפילו הוא בירושלים אסור לאכלו עד

~ יום ראשון ~

ב אור משנה ב

משנתנו מוסיפה לפרט חייבי מלקות, ותחילה מונה המשנה חייבי כריתות, כפי הסדר שנישנו במסכת כריתות פרק א, ואחר כך מונה חייבי מלקות שאין בהם כרת.

הטמא שאכל את הקדש – שנאמר (ויקרא ז, כ): "והנפש אשר תאכל מזבח השלמים... וטומאתו עליו, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ואזהרתו ממה שנאמר ביולדת (ויקרא יב, ז): "בכל קודש לא תגע", **והבא אל המקדש טמא** – שנאמר (במדבר יט, ג): "את משכן ה' טימא ונכרתה הנפש ההיא מישראל", ואזהרתו ממה שנאמר (במדבר ה, ג): "אל מחוץ למחנה תשלחום (כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש), ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם"; **והאכל חלב, ודם** – שכתוב (ויקרא ז, כה): "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה", ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה, וכן כתוב (שם טו, כז): "כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". ואזהרתו ממה שנאמר: "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו" (שם טו, כג); **ונתר** – האוכל בשר קרבן שנותר לאחר הזמן שנותר לאכלו; **ופגול** – קרבן ששחטו אותו או קיבלו או הוליכו או זרקו את דמו על מנת לאכלו חוץ לזמנו הקבוע, שנאמר (ויקרא יט, ו-ח): "ביום זבחכם יאכל וממחרת, והנותר עד יום השלישי באש ישרף. ואם האכל יאכל ביום השלישי, פגול הוא לא ירצה. ואוכליו עונו ישא... ונכרתה הנפש ההיא מעמיה"; וכן כתוב (ויקרא ז, יח): "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה, והנפש האוכלת ממנו עוונה תשא"; פסוק זה מדבר באוכל פיגול, ולמדים בגזרה שווה "עוון, עוון" מנות, שעונשו כרת. ואזהרתו ממה שנאמר (שמות כט, לד): "ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קודש הוא", ואף אזהרת פיגול מפסוק זה (ענין רש"י בגמרא): **והטמא** – האוכל בשר קרבן שנממא, שנאמר (ויקרא ז, יט-כ): "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל... והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים... וטומאתו עליו, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". **השוחט והמעלה בחוץ** – השוחט קרבן או המקריבו חוץ לבית המקדש, שנאמר (ויקרא יז, ז): "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו... דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו", וכן כתוב (שם טו, ט-י): "אשר יעלה עולה או זבח. ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו... ונכרת האיש ההוא מעמיו". ואזהרתו ממה שנאמר (דברים יב, ג): "השמר לך פן

אומרים: פנית. אמר להם רבי שמעון: אין אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חיב? אמרו לו: מפני שהיא פכריתה; אמר להן: אף חטה אחת פכריתה.
ג האוכל בפורים עד שלא קרא עליהן, קדשי קדשים חוץ לקלעים, קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה. השובר את העצם בפסח הטהור – הרי זה לוקה ארבעים. אבל המותר בטהור והשובר בפסח – אינו לוקה ארבעים.

פירוש ברטנורא

כיה לאו בהדיא, אלא אתיא אזהרה דידיה גזירה שוה דחמא חמא מתרומה. ואע"ג דמעט רחמנא ומתו בו, ולא במעילה, מיתה מעמיה ולא מאזהרה: **באוכל נמלה שהוא חיוב.** משום שרץ השורץ על הארץ (ויקרא י"א), ואע"ג דלית בה כשיעור: אף חטה אחת פכריתה. ולית הלכתא כר' שמעון. דלא קרינן בריה אלא לבריה שיש לה נשמה לבדה:

ג עד שלא קרא עליהם. ארמי אובר אבי וגו'. אבל לאחר שקרא עליהם, אינו לוקה אם אכלן, לפי שהן ממונו של כהן. וזו דברי ר' עקיבא. אבל חכמים אומרים, ביכורים הנחה מעכבת כהן, קריאה אין מעכבת כהן, והאוכל אחר הנחה בעורה אע"פ שעדיין לא קרא עליהן אינו לוקה. והלכה כחכמים. ואזהרתן מדכתיב (דברים י"ב) לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגן וגו' ותרומת ידך, ואמר מר, ותרומת ידך אלו הביכורים, דאלו תרומה אינה מעונה הבאת מקום. וביכורים נמו אינו לוקה עליהן אלא אם אכלן אחר שראו פני ירושלים קודם הנחתן בעורה, אבל אכלן בנבולין קודם שיכנסו לירושלים אינו לוקה: **קדשי הקדשים חוץ לקלעים קדשים קלים חוץ לחומה.** כל הני אזהרתן מלא תוכל לאכול בשעריך וגו' וכל נרדך אשר תרור. שכל אכילה חוץ למקום הקבוע לה מקרי אכילת שעריך: **ומעשר שני.** לעיל תנן מעשר שני טמא שלא נפדה, כדפרשינן. והבא תנן מעשר שני טהור שאכלו חוץ לחומה. ודוקא שאכלו חוץ לחומה אחר שראה פני ירושלים הוא שלוקה, אבל האוכל מעשר שני בנבולים קודם שיכנס לירושלים אינו לוקה, דכתיב (שם) לפני ה' אלהיך תאכלנו, ואח"כ לא תוכל לאכול בשעריך: **המותיר.** אינו לוקה, דכתיב (שמות י"ב) לא תותירו ממנו עד בוקר והותר ממנו עד בוקר באש תשרופו, בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר אם עברת על לאו, קיים עשה שבה ואינך לוקה. ועוד, לא תותירו הוי לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין

משניות מבוארות – קהתי

שיפדהו, ובאה המשנה להשמיע שהאוכלו בירושלים קודם שנפדה, הרי הוא לוקה, ואזהרתו ממה שנאמר (דברים כו, יד): "ולא בערתי ממנו בטמא", בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא (**מכות יט, ב; ועיי' יתוספות יום טוב**). וכן האוכל הקדש שלא נפדה, הרי הוא לוקה. ברם, אזהרתו אינה מפורשת כל כך, אלא שלמדים מאזהרה של תרומה שכתוב בה (ויקרא כב, י): "וכל זר לא יאכל קודש" (עיי' רש"י בגמרא מכות יג, א). **פמה יאכל מן הטביל ויהא חיב – מלקות? רבי שמעון אומר: כל שהוא; ויחכמים אומרים: פנית – אבל אם אכל פחות מכזית פטור ממלקות. אמר להם רבי שמעון – לחכמים: אין אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא – שאין בה כזית, שהוא חיב – מלקות, משום "השרץ השורץ על הארץ" (ויקרא יא, מב) אמרו לו – חכמים לרבי שמעון: מפני שהיא פכריתה – כמו שנבראה, ולפיכך יש לה חשיבות, אף שאין בה כזית, והאוכל אותה חיב מלקות. אבל האוכל טבל אינו חיב עד שיאכל כזית. אמר להן – רבי שמעון לחכמים: אף חטה אחת פכריתה – אף חיטה אחת היא כמו שנבראה, ולכן יש לחייב מלקות אף האוכל חיטה אחת. ברם, חכמים סוברים שאינה קרויה בריה אלא אם כן יש בה נשמה. והלכה כחכמים.**

ב א ו ר מ ש נ ה ג

האוכל בפורים עד שלא קרא עליהן – כתוב בתורה (דברים כו): "והיה כי תבוא אל הארץ... ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך... ושמת בטמא. והלכת אל המקום אשר יבחר ה'... ולקח הכהן הסנה מידך והניחו לפני מזבח ה'... וענית ואמרת... ארמי אובר אבי וגו'; מכאן, שהביכורים טעונים הנחה ("והניחו לפני מזבח ה'") וקריאה ("וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי וירד מצרימה" וכו'). וכבר שנינו (ביכורים ב, א), שהביכורים, משכנסו לירושלים, דינם כתרומה, וזר שאכלם במזיד עובר על לאו, וחייב מיתה בידי שמים, שבתרומה נאמר (ויקרא כב, ט"ז): "ומתו בו כי יחלוהו... וכל זר לא יאכל קודש". ואף ביכורים נקראים תרומה. משנתנו באה ללמד, שמשביא אדם את ביכוריו לירושלים, כל זמן שלא קרא עליהם את הפרשה "ארמי אובר אבי" וגו', אסורים הם באכילה אף לכהנים; וזהו ששנינו: האוכל ביכורים עד שלא קרא עליהן – כלומר כהן שאכל קודם שקרא המביא את הפרשה עליהם, הריהו חיב מלקות. בגמרא מבואר הטעם, משום שנאמר (דברים יב, יז): "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגן... ותרומת

ד הנוטל אם על הבנים – רבי יהודה אומר: לוקה, ואינו משלח; וחכמים אומרים: משלח, ואינו לוקה. זה הפלל: פל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה – אין חיבין עליה.

ה הקורח קרחה בראשו, והמקיף פאת ראשו, והמשחית פאת זקנו, והשורט שריטה אחת על המת – חיב. שרט שריטה אחת על חמשה מתים, או חמש שריטות על מת אחד – חיב על פל אחת ואחת. על הראש – שתיים,

פירוש ברטנורא

עליו: והשובר. עצם בפסח טמא אינו לוקה. דאמר רחמנא (שם) ועצם לא תשברו בו, בכשר ולא בפסול:

ד לוקה ואינו משלח. דסבירא ליה לר' יהודה שלח תשלח מעיקרא משמע. ואע"ג דכתיב שלח תשלח אחר לא תקח, לאו למימרא דאם לקחת תשלח, אלא לא תקח אבל שלחנה קודם לקחה. ואין זה לא הניתק לעשה: והכמים אומרים משלח ואינו לוקה. קסברי שלח לאחר לקחה משמע, והוי לאו הניתק לעשה. והלכה כחכמים: כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה. שאמרה תורה אם עברת על לאו קיים העשה, כגון לא תקח האם על הבנים, ואם לקחת שלח תשלח. לא תבא אל ביתו לעבוט ועבוט, ואם באת והעבטת עבוטו השב תשיב לו את העבוט. כל אלו, אם קיים העשה, אינו לוקה. אבל לא קיים העשה, כגון שלקח האם על הבנים ושחטה או שמתה, לקח העבוט מביתו ונשרף שאינו יכול לקיים העשה, הרי זה לוקה:

ה הקורח קרחה. משום דמחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שריטה ושריטה ועל כל פאה ופאה, מה שא"כ באוכל חלב וחלב, משום הכי תניננו במתניתין. אבל שאר לאוי גרדי שאין בהן חידוש לא תנא: קרחה. על מת. דכתיב (דברים י"ד) ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת. ואע"ג דגבי כהנים לא כתיב על מת, כבר למדו בגזירה שוה מקרחה קרחה, מה בישראל על מת, אף בכהנים על מת. ושיעור קרחה כגרים: המקיף את ראשו. משוה צדעיו לאחוריו אונן ופדחתו. ואפילו על גילוח שבמספרים שאין בו השחתה חייב על פאת הראש, דדוקא בוקן כתיב השחתה ואינה אלא בתער, אבל בפאת הראש הקפה כתיב, בכל ענין שהוא מקיף חייב: שריטה אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד. דכתיב (ויקרא י"ט) ושרט לנפש לא תתנו, לחייב על כל שריטה ושריטה ועל כל נפש ונפש, ואע"פ שלא היתה שם אלא התראה אחת והוי כל חמש שריטות כבת אחת, חייב: על הראש שתיים. אחת על ימין

משניות מבוארות – קהתי

את האם ושחטה או שמתה קודם ששלחה, הרי הוא לוקה. והלכה כחכמים.

באור משנה ה

משנה זו ממשיכה בחיבי מלקות שיש בהם צד חידוש, כפי שיבואר.

הַקּוֹרֵחַ קְרָחָה בְּרֵאשׁוֹ – על מת, שכתוב (דברים י"ד, א): "ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת", וכן כתוב בכהנים (ויקרא כא, ה): "לא יקרחו קרחה בראשם". בגמרא מובאת ברייתא: "לא יקרחו" – יכול אפילו קרחה ארבע וחמש קרחתות, לא יהא חייב אלא אחת? תלמוד לומר: "קרחה" (תיבת "קרחה" יתירה היא – רש"י). לחייב על כל קרחה וקרחה. "בראשם" מה תלמוד לומר? לפי שנאמר (דברים י"ד, א): "לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת", יכול לא יהא חייב אלא על בין העינים בלבד, מגיין לרבות כל הראש? תלמוד לומר: "בראשם" – לרבות כל הראש. ואין לי אלא בכהנים שריבה בהן הכתוב מצוות יתירות; ישראל מגיין? נאמר כאן (בישואל) "קרחה", ונאמר להלן (בכהנים) "קרחה" – מה להלן חייב על כל קרחה וקרחה, וחייב על הראש כבין העינים, אף כאן חייב על כל קרחה וקרחה, וחייב על הראש כבין העינים; ומה להלן על מת אף כאן על מת. וכמה שיעור קרחה? כגרים, היינו כדי שלושים ושש שערות (ענין נגעים ו, א). **וְהַמְקִיף פְּאֵת רֵאשׁוֹ** – שנאמר (ויקרא י"ט, כז): "לא תקיפו פאת ראשכם". בברייתא בגמרא מבואר: פאת ראשו – סוף ראשו, ואיזהו סוף ראשו? זה המשווה צדעיו לאחוריו אונן ולפדחתו. ויש חילוקי דעות בין הפוסקים, אם דווקא בעתו או אפילו בלא עתו. **וְהַמְשַׁחֵת פְּאֵת זְקָנוֹ** – שנאמר (בהמשך הפסוק הקודם): "ולא תשחית את פאת זקנך", ויבואר להלן במשנתנו. **וְהַשּׂוֹרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל הַמֵּת** – שכתוב (ויקרא י"ט, כח): "ושרט לנפש לא תתנו בכשרכם"; כל אחד מאלו שנינו כאן במשנתנו **חַיֵּב** – מלקות. בענין השורט מבואר בברייתא בגמרא: "ושרט" – יכול אפילו שרט על ביתו שנפל, ועל ספינתו שטבעה בים? תלמוד לומר: "לנפש", אינו חייב אלא על המת בלבד. **שֵׂרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל חֲמִשָּׁה מֵתִים** – מחמת צערו על חמישה מתים, או חמש שריטות על מת אחד – מחמת צערו על מת אחד, **חַיֵּב** – מלקות, על פל אחת ואחת – על כל נפש ונפש, או על כל שריטה ושריטה, שנאמר: "ושרט נפש" – לא תתנו בכשרכם", בא הכתוב לחייב על כל שרט ועל כל נפש. ואף על פי שלא היתה שם אלא התראה אחת והוא שרט כל חמש השריטות

עד בוקר באש תשרופו". והדין הוא ש"לא הניתק לעשה" אין לוקים עליו, שכן הכתוב בא לומר: אם עברת על הלאו, קיים את מצוות "עשה", ואינך לוקה. ועוד טעם בדבר, שהלאו "לא תותירו" הוא לאו שאין בו מעשה, שהרי המותיר אינו עושה כל מעשה בידיים, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. השובר בטמא אינו לוקה, לפי שכתוב: "ועצם לא תשברו בו", ודורשים: "בו" – בפסח טהור הוא מותר על כך, ולא בפסח טמא.

~ יום שני ~

באור משנה ד

כתוב בתורה (דברים כב, ו-ז): "כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרוחים או ביצים והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים. לא תקח האם על הבנים. שלח תשלח את האם ואת הבנים תחך לך. למען ייטב לך והארכת ימים". משנתנו באה להשמיע מחלוקת רבי יהודה וחכמים, אם לאו זה – "לא תקח האם על הבנים" – הוא לא הניתק לעשה, שהרי כתוב אחריו: שלח תשלח את האם". או שאין זה לאו הניתק לעשה, כפי שיבואר במשנה. וכבר הזכרנו במשנה הקודמת בענין "המותיר בטהור", שלא הניתק לעשה אין לוקים עליו.

הַנוֹטֵל אִם עַל הַבָּנִים – מקן צפור, ועובר על "לא תעשה", כמו שהזכרנו לעיל, **רְבִי יְהוּדָה אֹמֵר: לֹקְהָ, וְאֵינוּ מְשַׁלְחִי** – לוקה משום שעבר על לאו שבתורה, וכיון שעבר ולקח את האם, אינו חייב לשלח אותה, שרבי יהודה סובר: "שלח" מעיקרא משמע (גמרא חולין קמ"א, א), כלומר שמצווה האדם מתחילה לא לקחת את האם אלא לשלח אותה, ופירוש הכתוב הוא: "לא תקח האם"... אלא "שלח תשלח" אותה; ומי שעבר ולקחה, שוב אין לו תקנה. מכאן, שלדעת רבי יהודה אין זה לאו הניתק לעשה, אלא לאו שקדמו עשה, ולפיכך הנוטל אם על הבנים, לוקה ואינו משלח. **וְחַכְמִים אֹמְרִים: מְשַׁלְחִי, וְאֵינוּ לֹקְהָ** – שסוברים חכמים: לאו הניתק לעשה הוא, כי פירוש הכתוב הוא: "לא תקח האם"..." ואם עברת ולקחת, "שלח תשלח את האם". כלומר שיכול אדם, שנטל את האם על הבנים, לתקן את הלאו על ידי מצוות שילוח האם אחר כך, ולפיכך משלח ואינו לוקה. **זֶה הַפְּלֵל: פֶּל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֵׁשׁ בָּהֶן קוּם עֲשֶׂה** – שאם עוברים עליה, יש לקיים בה מצוות עשה, כמו בעניינינו לדעת חכמים, או כגון בענין עבוט, שכתוב (דברים כ"ד, י): "לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטיו", ואם באת והעבטת, "השב תשיב לו את העבוט" – כיון שמקיימים את מצוות עשה, **אֵין חַיִּבִּין עֲלֶיהָ** – אין חייבים מלקות על מצוות "לא תעשה", ברם, אם לא קיים מצוות עשה, כגון שלקח

אחת מכאן ואחת מכאן; ועל הזקן – שתיים מכאן, ושתיים מכאן, ואחת מלמטה. רבי אליעזר אומר: אם נטלו בלוי באחת – אינו חיב אלא אחת; ואינו חיב, עד שיטלנו בתער; רבי אליעזר אומר: אפילו לקטו במלקט או ברהיטני – חיב.

ו הכותב פתבת קעקע; פתב ולא קעקע, ולא פתב – אינו חיב, עד שייכתב ויקעקע בדיו, ובכחול, ובכל דבר שהוא רושם. רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון אומר: אינו חיב עד שייכתב שם השם, שגאמר (ויקרא יט, כח): "וכתבת קעקע לא תתנו בכם אני ה'".

ז נזיר שהיה שותה ביין פל היום – אינו חיב אלא אחת. אמרו לו: אל תשתה, אל תשתה; והוא שותה – חיב על פל אחת ואחת.

פירוש ברטנורא

ואחת על שמאל: ועל הזקן שתיים מכאן ושתיים מכאן. מקום חיבור הסנטר לעצם, אחת מימין הסנטר ואחת משמאלו, ושכחולת הזקן באמצע, הרי שלש, וחיבור הצדעים מכאן ומכאן הרי חמש. לחי העליון המחובר לצדעים ולחי התחתון שבימין, ולחי העליון והתחתון שבשמאל, הרי שתיים מכאן ושתיים מכאן, וסוף הזקן שהשער יוצא ממנו כעין שכולת, לפיכך נקרא שכולת הזקן, הרי זה חמש: אינו חיב אלא אחת. דכיון דלאו אחר הוא, הרי הוא כאוכל שתי זיתים של חלב בהתראה אחת: עד שיטלנו בתער. אפאת זקן קאי, דכתיב ביה גילוח והשתחה: מלקט. כלי העשוי כעין מלקחים, ללקט את השער; והיטיני. הוא מעצד בלשון מקרא. כלי שבו מחליק חרש עצים פני הלוח. ואין הלכה כר' אליעזר:

ו כתובת קעקע. מקרע בסכין על בשרו כעין אוריות, ואח"כ ממלא את הקרעים דיו או כחול: כתב. על בשרו בדיו או בכחול ולא קרע בסכין, או קרע בסכין ולא מילא בדיו או בכחול, אינו חיב, עד שייכתב ויקעקע. לישנא דקרא נקט, דכתיב כתובת קעקע, כתיבה ברישא וחרר קעקע. אבל לעולם הקעקע תחלה ואח"כ הכתב. וקרא הכי משמע, וכתובת בתוך הקעקע לא תתנו בכם: שייכתב שם השם. בנמרא מפרש דשם עבודה וזה קאמר. הכי מפרש לקרא, לא לתנו בכם שם עבודה זרה, כי אני ה' ולא תשתפו אחרים עמו. ואין הלכה כר' שמעון:

ז אינו חיב אלא אחת. על מה ששתה תוך כדי דיבור של התראה. ואם היה לפניו כלי שיש בו כמה רביעיות יין ואמרו לו אל תשתה כלי זה שיש בו כך וכך שעורים שתלקה כך וכך מלקות, חיב על כל שיעור ושיעור, אע"פ שלא התרו בו אלא התראה אחת:

משניות מבוארות – קהתי

בעור בשרו; או קעקע – חרת בעור בשרו, ולא פתב – לא מילא את החריתות בדיו או בצבע אחר, אינו חיב – מלקות, עד שייכתב ויקעקע בדיו, ובכחול – בצבע עיניים, ובכל דבר שהוא רושם – משנתנו נוקטת לשון הכתוב: "כתובת קעקע" – תחילה כתיבה ואחר כך קעקע, אבל לעולם מקעקע תחילה ואחר כך כותב. ופירוש הכתוב הוא: וכתובת בתוך הקעקע לא תתנו בכם (ברטנורא; רמב"ם). ויש מפרשים: כתב תחילה על בשרו בסם או בסיקרא ואחר כך מקעקע הבשר במחט או בסכין, ונכנס הצבע בין העור לבשר, ונראה בו כל הימים (רש"י). רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון אומר: אינו חיב – מלקות, עד שייכתב שם – בקעקע שבעור בשרו, השם – של עבודה זרה, שגאמר: "וכתבת קעקע לא תתנו בכם אני ה'" – ודורשים: אני ה', ולא אחר (בריייתא בגמרא), ומכאן שעיקר חיוב מלקות הוא משום השם של עבודה זרה שבכתובת קעקע. ואין הלכה כרבי שמעון, אלא כל כתובת קעקע מחייבת מלקות.

באור משנה ז

שלוש מצוות "לא תעשה" ישנן בנידוי: א. לא לשתות יין, ובכלל לא לאכול ולא לשתות מכל היוצא מן הגפן. שנאמר (במדבר ו, ג-ד): "מיין ושכר יויר. חומוץ שכר לא ישתה. וכל משרת ענבים לא ישתה. וענבים לחיים ויבשים לא יאכל. כל ימי נזיר, מכל אשר יעשה נזיר היום מחוצניו ועד זג לא יאכל". ב. לא לגלגל שער ראשו, שנאמר (שם שם, ה): "כל ימי נזיר נזיר תנור תנור לא יעבור על ראשו". ג. לא להיטמא למת, שנאמר (שם שם, ו): "כל ימי הויורו לה, על נפש מת לא יבוא". משנה זו באה ללמדנו דיני חיוב מלקות בנידוי שעבר ושתה יין.

נזיר שהיה שותה ביין פל היום – ולא התרו בו אלא התראה אחת, אינו חיב – מלקות, אלא אחת – פעם אחת בלבד; והוא שהתחיל לשתות תוך כדי דיבור של התראה ולא הפסיק מלשתות כל היום (ברטנורא; "תוספות יום טוב"). אבל אם אמרו לו – לנזיר: אל תשתה, אל תשתה; והוא שותה – שהתרו בו בין כל שתיה לשתיה, ולא נמנע משתיית היין, חיב על פל אחת ואחת – חיב מלקות על כל שתיה ושתיה. וכן אם היה לפניו כלי מלא יין, ואמרו לו: אל תשתה כלי זה, שיש בו כך וכך שיעורים, ותהא חיב מלקות על כל שיעור ושיעור, אף על פי שלא התרו בו אלא התראה אחת

בכת אחת, הרי הוא חיב חמש פעמים מלקות (ברטנורא). על הראש – המקיף פאת ראשו, שתיים – חיב שתי פעמים מלקות, לפי שיש בראש שתי פאות, אחת מכאן – מצד ימין, ואחת מכאן – מצד שמאל. ועל הזקן – המשחית פאת זקנו, חיב חמש פעמים מלקות, לפי שיש בזקן חמש פאות, שתיים מכאן – מצד ימין, ושתיים מכאן – מצד שמאל, ואחת מלמטה – בענין המקומות המדויקים של פאות הזקן ישנן דעות שונות במפרשים, ולכן אין לגלגל כלל את הזקן כולו. רבי אליעזר אומר: אם נטלו בלוי באחת – אם גילח הזקן כולו בכת אחת, אינו חיב אלא אחת – פעם אחת מלקות בלבד, שהואיל ולאו אחד הוא, הריהו כאוכל חלב בשיעור שני זיתים בהתראה אחת. ואין הלכה כרבי אליעזר. ואינו חיב – מלקות משום השחתת הזקן, עד שיטלנו בתער – אלא אם כן גילחו בתער. כבריייתא בגמרא מבואר: "ופאת זקנם לא יגלחו" (ויקרא כא, ה) – יכול אפילו גילחו במספרים יאה חיב? תלמוד לומר: "לא תשחית" (ויקרא יט, כז). אי "לא תשחית" יכול אם לקטו במלקט (צבת קטנה ללקיטת שטרות ולתנישות). והיטיני (מקצנע שבו מחליקים קורות וקורשים) יאה חיב? תלמוד לומר: "לא יגלחו". הא כיצד גילוח שיש בו השחתה? הרי אומר זה תער. רבי אליעזר אומר: אפילו לקטו במלקט או ברהיטני – כמבואר לעיל, חיב – מלקות, משום "ולא תשחית את פאת זקנך", שלדעת רבי אליעזר, אף אלו עושים השחתה, ודרך בני אדם לגלגל בהם. ברם תנא קמא סובר, שאף על פי שמשחיתים, אין דרך בני אדם לגלגל בהן. והלכה כתנא קמא.

~ יום שלישי ~

באור משנה ו

כתוב בתורה (ויקרא יט, כח): "וכתובת קעקע לא תתנו בכם". משנתנו באה ללמד פרטי הלאו הזה. כתובת קעקע – סימנים חרותים בעור הגוף, על ידי דקירה או צריכה בעור, וממלאים בדיו או בצבע אחר שאינו נמחה. וזה היה מנהגם של עובדי אלילים, שהיו רושמים עצמם לעבודה זרה, כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה (רמב"ם).

הכותב פתבת קעקע – כמו שבארנו לעיל, חיב מלקות. פתב – על העור בדיו או בצבע אחר, ולא קעקע – לא חרת את הכתובת

ח הָיָה מִטְּמֵא לְמֵתִים פֶּל הַיּוֹם – אֵינּוּ חַיֵּב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּטְמֵא, אֵל תִּטְמֵא; וְהָיָה מִטְּמֵא – חַיֵּב עַל פֶּל אַחַת וְאַחַת. הָיָה מְגַלַּח פֶּל הַיּוֹם – אֵינּוּ חַיֵּב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּגְלַח, אֵל תִּגְלַח; וְהוּא מְגַלַּח – חַיֵּב עַל פֶּל אַחַת וְאַחַת. הָיָה לְבוּשׁ בְּכֻלָּאִים פֶּל הַיּוֹם – אֵינּוּ חַיֵּב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּלְבַּשׁ, אֵל תִּלְבַּשׁ; וְהוּא פּוֹשֵׁט וְלוֹבֵשׁ – חַיֵּב עַל פֶּל אַחַת וְאַחַת. מֵ יֵשׁ חוֹרֵשׁ תֵּלָם אַחַד וְחַיֵּב עָלָיו מְשׁוּם שְׁמוֹנָה לְאוּיָן: הַחוֹרֵשׁ בְּשׂוֹר וְחַמּוֹר, וְהֵן מְקַדְּשִׁים, בְּכֻלָּאִים בְּפָרָם, וּבִשְׂבִיעִית, וְיוֹם טוֹב, וְכֵהֵן וְנִזְיָר בְּבֵית הַטְּמֵאָה. חֲנִינְיָ בֶן חֲכִינְיָ אֹמֵר: אֵף הַלּוֹבֵשׁ בְּלָאִים. אָמְרוּ לוֹ: אֵינּוּ הַשֵּׁם. אָמַר לָהֶם: אֵף לֹא הַנְּזִיר הוּא הַשֵּׁם.

פירוש ברטנורא

ח והוא פושט ולובש. ולא פושט לגמרי, אלא כיון שהוציא ראשו והחזירו חייב. ובגמרא קאמר דאינו פושט ממש, אלא ששהה בין התראה להתראה כדי לפשוט וללבוש, הוי כפושט וחזרו ולובש וחייב על כל התראה והתראה:
ט תלם אחת. שורה אחת של שרה. וחייב עליו משום שמונה לאוין. והוא שהתרו בו על כולם: והן מוקדשים. שור קדשי מזבח, וחמור קדשי בדק הבית. ובשור אית ביה לאו דלא תעבוד בכבוד שורך, ובחמור אחרת דמעילה ונפקא לן חמא חמא מתרומה, ולא דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, הרי כאן שלשה לאוין: וכלאים בכרם. על ידי שחורש מחפה חמה ושעורה וחרצן בעפר, ועובר משום לא תורע כרמך כלאים. דקיי"ל המחפה בכלאים לוקה, אע"פ שלא זרען, אלא חפה עפר עליהן, הרי זה ארבעה לאוין. והרמב"ם חשב כלאים בכרם, שני לאוין. אחד משום כלאי זרעים, שהן שני מיני זרעים, חמה ושעורה, וחד משום כלאי הכרם בשביל החרצן, ולא חשבו מוקדשים של שור וחמור אלא ללאו אחד: שביעית. שבת לה' שוך לא תורע: וזו"פ. כל מלאכת עבודה לא תעשו: כהן וזויר. והוא בבית הקברות. וקעבר לנפש לא יטמא בעמיו האמור ככהנים, ועל נפש מת לא יבוא האמור בנויר: אף הלוֹבֵשׁ כלאים. כשעה שהיה חורש: אינו מן השם. לאו של לבישת כלאים אינו בשביל התלם: אף כהן וזויר. דחשבתו לאו, אינו בשביל חרישה אלא בשביל

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ט

משנה זו באה להשמיענו, שיש עושה מעשה אחד, וחייב עליו הרבה מלקיות משום שעבר במעשה זה על הרבה לאוים.

יש חורש תלם אַחַד – שורה אחת בשדה, וְחַיֵּב עָלָיו מְשׁוּם שְׁמוֹנָה לְאוּיָן – שעובר בחרישתו על שמונה מצוות "לא תעשה", ואם התרו בו על כולן, הריהו חייב מלקות על כל אחת ואחת: הַחוֹרֵשׁ בְּשׂוֹר וְחַמּוֹר – והוא עובר משום "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" (דברים כב, ז); הרי לאו אחד: וְהֵן מְקַדְּשִׁים – השור מוקדש כקרבן למזבח, והחמור, שאינו ראוי לקרבן, מוקדש לבדק הבית, והרי הוא עובר על שני לאוים נוספים: א. לגבי השור שהוא מקדשי מזבח, עובר משום "לא תעבוד בכבוד שורך" (דברים טו, יט), ונלמדים שאר הקדשים מן הבכור; ב. לגבי החמור, שהוא מקדשי בדק הבית, עובר על איסור מעילה בקדשים, ואזהרתו ממה שכתוב (דברים יב, ז): "לא תוכל לאכול בשערך מעשר דגנך... וכל נדריך אשר תדור" (דברים הל' מעילה א, ב); בְּכֻלָּאִים בְּפָרָם – כגון שמחפה על ידי חרישתו חיטה ושעורה וחרצן בעפר, ועובר משום "לא תורע כרמך כלאים" (דברים כב, ט), שכן ההלכה היא: המחפה בכלאים לוקה, אף על פי שלא זרען, אלא חיפה עפר עליהן (ברטנורא); הרי לאו רביעי. ויש מפרשים, שעל כלאים בכרם יש שני לאוים, אחד משום כלאי זרעים, שכתוב (ויקרא יט, יט): "שוך לא תורע כלאים", שהרי מחפה בעפר שני מיני זרעים, חיטה ושעורה, ואחד משום כלאי הכרם, שמחפה גם על החרצן; ואילו במקדשין אין אלא לאו אחד "לא תעבוד בכבוד שורך" (דברים: וּבִשְׂבִיעִית – שחורש בשנת השמיטה, ועובר משום "ובשנה הזריעה הרי זו תולדת הזרע" (דברים יט, כ); ויש מפרשים, שכן החורש לכסות את הים, שחורש ביום טוב, ועובר משום "כל מלאכת עבודה לא תעשו" (ויקרא כג, ז); הרי לאו ששי. ולא נקטה משנתנו שבת, לפי שאין חייבים מלקות על מלאכת שבת, אלא מיתה כשהתרו בו, וכרת כשלא התרו בו. וְכֵהֵן וְנִזְיָר בְּבֵית הַטְּמֵאָה – שחורש בבית הקברות והוא כהן וזויר, והרי הוא עובר משום "לנפש לא יטמא בעמיו" האמור ככהן (ויקרא כא, א), ומשום "כל ימי הזויר לה' על נפש מת לא יבוא" האמור בנויר (במדבר ו, ז). הרי כאן שני לאוים נוספים. נמצא חייב על חרישה זו משום שמונה לאוין, ולוקה שמונה פעמים מלקות. חֲנִינְיָ בֶן חֲכִינְיָ אֹמֵר: אֵף הַלּוֹבֵשׁ בְּלָאִים

בלבד, הריהו חייב על כל שיעור ושיעור ששתה (ברטנורא; דמב"ס בפירושו בסם הירושלמי).

~ יום רביעי ~

באור משנה ח

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמדנו דיני חייב מלקות בנויר שעבר ונטמא למת, או שגילח שער ראשו. כן מוסיפה המשנה ללמדנו דיני חיוב מלקות במי שלובש כלאים.

הָיָה – הנזיר, מִטְּמֵא לְמֵתִים פֶּל הַיּוֹם – ולא התרו בו אלא פעם אחת, אֵינּוּ חַיֵּב אֶלָּא אַחַת – מלקות אחת בלבד. אָמְרוּ לוֹ – לנזיר: אֵל תִּטְמֵא, אֵל תִּטְמֵא; וְהָיָה מִטְּמֵא – שהתרו בו על כל טומאה וטומאה, והוא לא נרתע, והוסיף להיטמא למתים, חַיֵּב עַל פֶּל אַחַת וְאַחַת – חייב מלקות על כל טומאה וטומאה, כגון אם נטמא למת ופירש, וחזרו ונגע במת אחר, או שנכנס לאוהל שיש בו מת, וכיוצא בזה. הָיָה הַנְּזִיר, מְגַלַּח פֶּל הַיּוֹם – בהתראה אחת, אֵינּוּ חַיֵּב אֶלָּא אַחַת – מלקות אחת בלבד. אבל אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּגְלַח, אֵל תִּגְלַח; וְהוּא מְגַלַּח – שהתרו בו בכל שעה ושעורה, והמשיך בגילוח, חַיֵּב עַל פֶּל אַחַת וְאַחַת – חייב מלקות על כל שעה ושעורה בפני עצמה. הָיָה לְבוּשׁ בְּכֻלָּאִים פֶּל הַיּוֹם – כאן לא מדובר על נזיר, אלא כל אדם שהיה לבוש כלאיים כל היום, ועבר על מצוות "לא תעשה", שכתוב בתורה (ויקרא יט, יט): "ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך", וכן כתוב (דברים כב, יא): "לא תלבש שעטנו, צמר ופשתים יחדיו", ולא התרו בו אלא פעם אחת, אֵינּוּ חַיֵּב אֶלָּא אַחַת – מלקות אחת בלבד, אבל אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּלְבַּשׁ, אֵל תִּלְבַּשׁ; וְהוּא פּוֹשֵׁט וְלוֹבֵשׁ – בגמרא מבואר, שאפילו אינו פושט את הבגד כולו, אלא מוציא ראשו מן הבגד ומחזירו, מוציא ראשו ומחזירו, כיון שהתרו בו כל פעם, הרי הוא חַיֵּב מלקות עַל פֶּל אַחַת וְאַחַת – על כל פעם שהחזירו. כרם, לפי מסקנת הגמרא, אפילו אינו פושט לגמרי אלא ששהה בין התראה להתראה כדי לפשוט וללבוש, הרי זה כפושט וחזרו ולובש, וחייב מלקות על כל התראה והתראה. ואף על פי שאינו עושה מעשה, כיון שמתחילה עשה מעשה כשלבש, ועתה שוהה כדי לפשוט וללבוש, חשוב מעשה, כיון שהתרו בו על כל שהייה ושהייה (הר"ן).

י פְּמָה מִלְקִין אוֹתוֹ? אַרְבָּעִים חֹסֵר אַחַת, שְׁנַאֲמַר (דברים כה, ב-ג): "בְּמִסְפָּר אַרְבָּעִים", מִנֵּין שֶׁהוּא סְמוּךְ לְאַרְבָּעִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַרְבָּעִים שְׁלֹמֹת הוּא לֹקְהָ. וְהִיכֵן הוּא לֹקְהָ אֶת הַיְתֵרָה? בֵּין פְּתִיּוֹ. יא אֵין אוֹמְדִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּמִכּוֹת הָרְאוּיוֹת לְהַשְׁתַּלֵּשׁ. אֲמִדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים, לְקַח מִקְצֵת, וְאָמְרוּ שְׁאִינוּ יוֹכֵל לְקַבֵּל אַרְבָּעִים – פְּטוּר. אֲמִדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, מִשְׁלָקְהָ אָמְרוּ שְׂיִכּוֹל הוּא לְקַבֵּל אַרְבָּעִים – פְּטוּר. עֶבֶר עֶבְרָה שְׂיֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי לְאוּיִן: אֲמִדוּהוּ אֶמֶד אַחַד – לֹקְהָ וּפְטוּר; וְאִם לְאוּ – לֹקְהָ וּמִתְרַפָּא וְחֹזֵר וְלֹקְהָ.

פירוש ברטנורא

הליכה למקום טומאה. ומיהו ת"ק חשיב להו בכלל לאוי התלם, לפי שאינו יכול לחרוש בשוורים אא"כ הולך עמהם ומנהיגם: **י מנין שהוא סמוך לארבעים.** שגורם לומר אחריו ארבעים, והיינו תשע ושלושים. אי הוה כתיב ארבעים במספר, הוה אמינא ארבעים במנינא, השתא דכתיב במספר ארבעים, במספר הגורם לומר אחריו ארבעים, דהיינו תשע ושלושים: **והיכן הוא לוקה את היתירה.** שאינה ראויה להשתלש. דתשע ושלושים ראויות להשתלש, שליש מלפניו ושתי ידות אחת על כתף זו ואחת על כתף זו, וזו של ארבעים היכן לוקה אותה: **בין כתפיו.** ואין הלכה כר' יהודה: **לא אין אומדין אותו וכו'.** שכל הולקין בב"ד היו צריכין לאמדין בתחלה שלא ימותו מחמת ההכאות. מדכתיב לא יוסיף, מכלל שאם צריך לנרוע גורעין: **אלא במכות הראויות להשתלש.** ואין מוסיפין לעולם על האומד: **אמדוהו לקבל ארבעים.** חסר אחת. אלא לישנא דקרא נקט: **אמדוהו אומד אחד.** לשתי מלקיות. כגון אמדוהו ללקות ארבעים ושנים: **ואם לאו.** שלא אמדוהו אלא למלקות אחת:

משניות מבוארות – קהתי

ארבעים הראויות לו, ולא עבר על "פן יוסיף".

ב א ו ר מ ש נ ה י א

כבר הזכרנו במשנה הקודמת, שארבעים חסר אחת הוא מספר המלקיות הגדול ביותר שמקבל העובר על לאו אחד, ואפילו הנידון יכול לסבול יותר מזה, כגון שהוא חזק ובריא כשמשון, אינו לוקה אלא ארבעים חסר אחת. ברם, אומדים בתחילה את הנידון, אם יכול הוא לקבל את מספר המלקות המלא, ואם אמדוהו שאינו יכול לסבול ארבעים מלקות חסר אחת, כגון שהוא חלש, ועלול הוא לחלות ולמות מחמת המלקיות, מלקים אותו פחות, בהתאם למצב בריאותו. משנתנו באה להשמיע, שאם מלקים אותו פחות מהמספר הקבוע, אין מלקים אותו אלא מנין המתחלק לשלושה; ואין מוסיפים אלא גורעים, כפי שיבואר.

אין אומדין אותו – את הנידון למלקות, **אֶלָּא בְּמִכּוֹת הָרְאוּיוֹת לְהַשְׁתַּלֵּשׁ –** במספר מכות שאפשר לחלקו לשלושה, כלומר שאם אומדים את הנידון למספר מלקיות שהוא פחות מארבעים חסר אחת, כגון שהוא חלש ואינו יכול לסבול מספר כזה, אין אומדים אותו אלא במספר המתחלק לשלושה, כמו שבארנו לעיל; ואין מוסיפים לעולם על האומד, כגון אם אמדוהו לשבע עשרה מלקיות, אין מלקים אותו אלא חמש עשרה בלבד, ולא שמונה עשרה, משום "לא יוסיף". **אֲמִדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים, חסר אחת, לְקַח מִקְצֵת –** וראו האומדים, שהוא נעשה חלש, **וְאָמְרוּ שְׂיִכּוֹל הוּא לְקַבֵּל אַרְבָּעִים –** שאינו יכול לקבל יותר מלקיות, נוסף על אלו שקיבל, **פְּטוּר –** אינו מקבל יותר. **אֲמִדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה –** מלקיות, אבל **מִשְׁלָקְהָ אָמְרוּ שְׂיִכּוֹל הוּא לְקַבֵּל אַרְבָּעִים –** חסר אחת, שיש לו כוח ויכול הוא לסבול יותר מלקיות, אף בכגון זה **פְּטוּר –** מלקבל יותר. ברם אם לא לקה עדיין, מותר לשנות את האומדן הראשון ולהוסיף עליו או לגרוע ממנו (רש"י). **עֶבֶר עֶבְרָה שְׂיֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי לְאוּיִן –** וחייב פעמיים מלקות, **אֲמִדוּהוּ אֶמֶד אַחַד –** לשני החיובים, כגון שאמרו שיכול הוא לקבל שלושים ותשע מלקיות ללאו אחד, ועוד שלוש מלקיות ללאו שני, **לֹקְהָ –** ארבעים ושתיים מלקיות, ו**פְּטוּר –** מלקבל יותר, שכן ספג מלקות על שני הלאוין. **וְאִם לְאוּ –** שלא אמדוהו אלא ללאו אחד בלבד, **לֹקְהָ –** כמה שאמדוהו על לאו אחד, **וּמִתְרַפָּא –** מהמלקות שקיבל, **וְחֹזֵר וְלֹקְהָ –** על הלאו השני, כפי שאומדים אותו עכשיו. בגמרא מבואר, שאם אמדוהו אומד אחד לשני לאוין, אלא שאמדוהו לארבעים ואחד מלקיות, ומכל שכן לפחות ממספר זה, דהיינו שלא הוסיפו ללאו השני אלא שתי מלקיות או פחות, דינו כמי שלא אמדוהו אלא ללאו אחד, והוא לוקה ומתרפא וחוזר ולוקה.

– בשעת החרישה חייב משום לאו נוסף, שנאמר (ויקרא יט, יט): "ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך", ונמצא חייב משום תשעה לאוין. **אָמְרוּ לוֹ –** חכמים להנניא בן חכינאי: **אֵינּוּ הַשָּׁם –** חיובו במלקות של הלושב כלאים אינו משום החרישה, ואילו אנו מונים שמונה לאוין, שעבר עליהם על ידי חרישתו. **אָמַר לָהֶם –** חנניא בן חכינאי לחכמים: **אָף לֹא הַנְּזִיר הוּא הַשָּׁם –** כלומר, אף כהן וזויר שמניתם, אין חיובו בא משום חרישה, אלא משום שנכנס לבית הטומאה. ברם, חכמים סוברים, הואיל ואי אפשר לחרוש התלם בבית הטומאה, אלא אם כן נכנסים לשם, נמצא חיובו של כהן וזויר על הטומאה בא מחמת החרישה, ולכן כהן וזויר מן השם הוא.

~ יום חמישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה י

בענין מלקות כתוב בתורה (דברים כה, ב-ג): "וזהה אם בן הכות הרשע, והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר. ארבעים ינו לא יוסיף..." ובאה משנתנו ללמד, שנחלקו תנאים בפירוש הכתוב לגבי מנין המלקות. **פְּמָה מִלְקִין אוֹתוֹ –** את הנידון למלקות? **אַרְבָּעִים חֹסֵר אַחַת –** שלושים ותשע מלקיות, **שְׁנַאֲמַר: "בְּמִסְפָּר אַרְבָּעִים" –** פסוק ב מסיים: "כדי רשעתו במספר", ופסוק ג מתחיל: "ארבעים יכנו", ודורש תנא קמא כאילו כתוב: "במספר ארבעים", היינו: **מִנֵּין שֶׁהוּא סְמוּךְ לְאַרְבָּעִים –** בגמרא מבואר: הואיל ולא כתוב "ארבעים במספר", אלא להיפך: "במספר ארבעים", מכאן שבא הכתוב לומר: "מנין שהוא סוכם את הארבעים", כלומר מספר, שאחריו בא המספר ארבעים, היינו שלושים ותשע. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַרְבָּעִים שְׁלֹמֹת הוּא לֹקְהָ –** כמפורש בכתוב: "ארבעים יכנו", **וְהִיכֵן הוּא לֹקְהָ אֶת הַיְתֵרָה –** להלן במשנה יג נלמד, שמחלקים את המלקיות לשלושה חלקים, ומלקין את הנידון שליש מלפניו, ושני שלישים מלאחרי – שליש על כל כתף, ושואלת המשנה לדעת רבי יהודה שהוא לוקה ארבעים שלמות, היכן הוא לוקה את זו הארבעים, היתירה על שלושים ותשע המלקיות, המתחלקות לשלושה שלישים? **בֵּין פְּתִיּוֹ –** את האחרונה מכין אותו בין כתפיו. ואין הלכה כרבי יהודה. הרמב"ם מבאר, שהתורה אמרה "יכנו במספר" ללמד, שלא יכנו אלא במנין משוער, כפי כוחו של הנידון, כמה שיוכל לסבול, ומה שאמרה "ארבעים" הוא, שאין מוסיפים על ארבעים, אפילו היה חזק ובריא כשמשון. ולפיכך אין משערים להכות יותר משלושים ותשע, שאם יארע שהוסיף והכה עוד אחת, נמצא לא הכהו אלא

יב פיצד מלקין אותו? פופת שתי ידיו על העמוד הילך והילך, וחנו הפנסת אוחו בבגדיו, אם נקרעו נקרעו, ואם נפרמו נפרמו, עד שהוא מגלה את לבו. והאבן נתונה מאחרי, חזן הפנסת עומד עליה ורצועה של עגל בידו, כפולה אחד לשנים ושנים לארבעה, ושתי רצועות עולות ויורדות בה.

יג ידה טפה, ורחבה טפה, וראשה מגעת על פי כרסו. ומפה אותו שלישי מלפניו ושתי ידות מלאחריו; ואינו מפה אותו לא עומד ולא יושב, אלא מטה, שנאמר (דברים כה, ב): "והפילו השפט". והמפה מפה בידו אחת בכל כחו.

יד והקורא קורא: "אם-לא תשמר לעשות וגו'", "והפלא ה' את-מפתך ואת מפות" וגו' (דברים כה, נח-נט), וחוזר לתחלת המקרא. ("ושמרתם את-דברי הברית הזאת" וגו' (דברים כח, ה), וחותם (תהלים עח, לח): "והוא רחום יכפר

פירוש ברטנורא

יב על העמוד. שהוא נעוץ בקרקע זקוף וגבוה כדי להשען עליו: וחנו. שמש שלוח בית דין: נפרמו. נקרעו חוטי התפירה: מאחוריו. של הלוקה: ורצועה של עגל. שנאמר ארבעים יכנו, וסמוך ליה לא תחסום שור בדישו: כפולה לשנים ושנים לארבעה. ארבע רצועות תפורות זו על גבי זו. ושתי רצועות. דקות של חמור: עולות ויורדות בה. כעין קלקלי של אוכף. ומעמא, משום דכתיב (ישעיה א') ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו, אמר הקב"ה יבוא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו:

יג ידה טפה. בית יד שהרצועה תלויה בה, ארכו טפה: ורחבה. של רצועה של עגל טפה: וראשה מגעת על פי כרסו. לכך צריך שיהא בבית יד של רצועה נקב, שהחזן המלקה יכול להאריך ולקצר הרצועה כרצונו. שאין מלקין לאדם אלא ברצועה שראשה מגעת על פי כרסו שהוא מבורו: שלישי מלפניו. דכתיב (דברים כ"ה) והכהו לפניו כדי רשעתו, לפניו כדי רשעתו אחת, ולאחריו כדי שתים. מלפניו, על לבו. מאחוריו. שלישי על כתף זו ושלישי על כתף זו: מפה בידו אחת. אבל כשמגביה הרצועה מגביה בשתי ידיו: בכל כחו. דכתיב (שם) מכה רבה:

יד והקורא קורא. דכתיב (ויקרא י"ב) בקורת תהיה, בקריאה תהא, שקורין עליו אם לא תשמור לעשות וגו'. וגדול שבדינים קורא, והסמוך לו מונה, והשלישי

משניות מבוורות – קהתי

– של הרצועה, **מגעת על פי כרסו** – כלומר שאורכה של הרצועה היא, כדי שתהא מגעת עד פי כרסו, היינו טבורו; ומכאן שהרצועה היתה נתונה בנקב הידית, באופן שאפשר היה לקצרה ולהאריכה כפי מידת הלוקה. **ומפה אותו** – השמש מכה את הניידון, **שלישי מלפניו** – שלוש עשרה מלקיות על חזהו, **ושתי ידות** – שני שלישים, היינו עשרים ושש מלקיות, **מלאחריו** – על כתפיו, שלישי על כל כתף. בגמרא מבוואר הטעם, שכתוב בפרשת מלקות: "והכהו לפניו כדי רשעתו" – לפניו כדי רשעתו אחת, ולאחריו כדי שתיים. **ואינו מפה אותו לא עומד ולא יושב** – כלומר שהלוקה, כשהוא סופג את המלקות, אינו עומד ולא יושב, **אלא מטה** – כשהוא כפוף על העמוד, **שנאמר: "והפילו השפט"** – ומכאן שמכהו כשהוא מוטה. **והמפה מפה בידו אחת בכל כחו** – שנאמר בפרשת מלקות (דברים כה, ג): "מכה רבה". בגמרא מובאת ברייתא: "כשהוא מגביה, מגביה בשתי ידיו, וכשהוא מכה, מכה בידו אחת".

~ שבת קודש ~

באור משנה יד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת.

והקורא קורא – בזמן שהשמש מלקה את הניידון, את הפסוקים דלקמן: **"אם-לא תשמר לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה, ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלהיך. והפלא ה' את-מפתך ואת מפות זרעך, מכות גדולות ונאמנות וחללים רעים ונאמנים". וחוזר לתחלת המקרא** – אם גמר הקורא את הפסוקים קודם שגמר השמש את המלקיות, חוזר הקורא לתחילת המקרא וקורא עד שמשלים השמש את המלקיות. וכן הוא קורא את הפסוקים: **(ו"שמרתם את-דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון", וחותם – בפסוק: "והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו", וחוזר לתחלת המקרא)** – בנוסחאות אחרות חסרה הפסיקה "ושמרתם את דברי... וחוזר לתחילת המקרא", ואף הרמב"ם (הל' סנהדרין טו, יא) אינו גורסה. לפיכך מובאת היא בנוסח משנתנו כמאמר מוסגר. ברם, אלה שגורסים אותה, אינם גורסים ברישא "וחוזר

~ יום ששי ~

באור משנה יב

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות על מספר המלקות, באה משנתנו ללמד בענין סדר המלקות.

פיצד מלקין אותו – את הניידון למלקות? **פופת** – קושר, **שתי ידיו** – של הלוקה, **על העמוד** – של עץ הנעוץ בקרקע, וגבוה עד תחת לבו, והלוקה כפוף ומוטה עליו; וכופתים לו ידיו בצדי העמוד, **הילך והילך** – כל יד לצד אחר של העמוד, **וחזן הפנסת** – השמש של בית הכנסת, שהוא שלוח בית דין, **אוהזו בבגדיו** – בבית הצואר, כדי להפשיטו, **אם נקרעו נקרעו, ואם נפרמו** – שהתור התפר שלהם, **נפרמו** – כלומר שאין לו לדקוק בכך; ויש מפרשים: "נפרמו". שנקרעו קרעים הרבה, **עד שהוא מגלה את לבו** – כלומר שמגלה אותו מלפניו ומלאחריו כנגד לבו, לפי שצריך להלקותו על בשרו ולא על בגדיו, שנאמר (דברים כה, ב): "והכהו". ולא את כסותו (רמב"ם). **והאבן נתונה מאחריו** – של הלוקה, **חזן הפנסת עומד עליה** – השמש המלקה את הניידון עומד על האבן, כדי שתבוא ההכאה מלמעלה בכוח ("תפארת ישראל"), **ורצועה של עגל בידו, כפולה אחד לשנים ושנים לארבעה** – כלומר רצועה שכפלה אותה לשתיים וחזר וכפלה, ונעשו ארבע רצועות (המאירי; "תפארת ישראל"); **ושתי רצועות** – דקות, של חמור, **עולות ויורדות בה** – ברצועה כפולת הארבע של עגל, כלומר שהיו נקבים ברצועה הכפולה של עגל ובהם היו תחובות שתי הרצועות של חמור (עיי' "תפארת ישראל"). בגמרא מבוואר: מניין לרצועה שהיא של עגל, שכתוב: "ארבעים יכנו" וסמוך לו (דברים כה, ז): "לא תחסום שור בדישו". ולמה שתי הרצועות של חמור? משום שכתוב (ישעיה א, ג): "ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן" – אמר הקב"ה: יבוא מי שמכיר אבוס בעליו, ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו (גמרא מכות כג, א).

באור משנה יג

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמדנו בענין סדר המלקות. **ידה טפה** – הידית שהרצועה של עגל תלויה בה, אורכה טפה (9½ ס"מ בערך). **ורחבה טפה** – רוחב הרצועה עצמה טפה, **וראשה**

עון" וגו', והזויר לתחלת המקרא). ואם מת תחת ידו – פטור. הוסיף לו עוד רצועה אחת, ומת – הרי זה גולה על ידו. נתקלקל בין ברעי בין במים – פטור. רבי יהודה אומר: האיש – פרעי, והאשה – במים. **טו** כל חיבי כרתות שלקו – נפטרו ידי כרתן, שנאמר (דברים כה, ג): "ונקלה אחיד לעיניך" – בשלוקה, הרי הוא כאחיד; דברי רבי חנניא בן גמליאל. אומר רבי חנניא בן גמליאל: מה אם העובר עברה אחת נוטל נפשו עליה – העושה מצוה אחת, על אחת במה וכמה שתנתן לו נפשו. רבי שמעון אומר: ממקומו הוא למד, שנאמר (ויקרא יח, כט): "ונכרתו הנפשות העשת" וגו'; ואומר (שם שם, ה): "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם", הא, כל היושב ולא עבר עברה – נותנין לו שָׁכר בעושה מצוה. רבי שמעון בר רבי אומר: הרי הוא אומר (דברים יב, כג): "רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש" וגו'; ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו מקבל שָׁכר – גזל ועריות, שנפשו של אדם מתאנה להן ומחמדתן, הפורש מהן, על אחת במה וכמה שזינבה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו, עד סוף כל הדורות.

פירוש ברטנורא

אומר על כל הכאה והכאה. ומצוה על הקורא לצמצם להשלים המקראות בסוף המלקות, ואם לא צמצם חוזר וקורא פעם שניה וממחר לקרוא ולהשלים כשישלים המלקה להלקות: ואם מת תחת ידו פטור. מפני שמכוח ברשות: חוסיף לו. כגון דמעה בנימינא: נתקלקל. שהוציא רעין מחמת הכהאה: פטור. דכתיב (דברים כ"ה) ונקלה אחיד לעיניך, והרי נקלה שנתלכך: ואשה אף במים, דבשנתה מרובה. ואין הלכה כר' יהודה: **טו** נפטרו מידי כריתתן. אם עשו תשובה: העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה. אית דמפרשי, דעל חיבי כריתות שלקו קאמרו, מי שקיבל עליו הדין ועשה מצוה כשלוקה, על אחת כמה וכמה שתניתן לו נפשו ויפטר מידי כרת, שמרה טובה מרובה על מדת פורענות. ואית דמפרשי, דכלמא באנפיה גפשה קאמר, להודיע מתן שכון של מצוה, ק"ו מעונשן של עבירות: ממקומו הוא למד. מחיבי כריתות דאירי בהו אנו למדין שהיושב ולא עבר עברה מעלין עליו שָׁכר בעושה מצוה. דכתיב בעריות (ויקרא י"ח) ונכרתו הנפשות, ואומר (שם) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וסמך ליה לא תקרבו לגלות ערוה, הרי שמי שיושב ואינו מגלה ערוה הכתוב קוראו עושה מצוה, וכתיב ביה וחי בהם, כדרך שהעניש כרת במי שעושה עבירה. וזה דוקא כמי שבא עבירה לידו וכבש יצרו ולא עשאה, כיוסף הצדיק וכיוצא בו:

משניות מבוטאות – קהתי

אחיד הוא. דברי רבי חנניא בן גמליאל – ברם, אינם נפטרים מכרת, אלא אם כן עשו תשובה; וכן שנינו בכרייתא (גמרא מכות יג, ב): "רבי עקיבא אומר: חיבי כריתות ישנם בכלל מלקות ארבעים, שאם עשו תשובה, בית דין של מעלה מוחלין להן". אומר רבי חנניא בן גמליאל: מה אם העובר עברה אחת נוטל נפשו עליה – כלומר שנוטלים נפשו ממנו על ידי עונש כרת או מלקות (שאף ממלקות עלול העברין למות, כפי שלמדנו במשנה יד), העושה מצוה אחת, על אחת במה וכמה שתנתן לו נפשו – שמידה טובה מרובה ממידת הפורענות, כמו שבארנו בפרק א משנה ז. יש מפרשים, שרבי חנניא בל למדנו בקל וחומר זה ראייה נוספת לדבריו הקודמים, שמי שנתחייב כרת, ועשה מצוה וקיבל עליו את הדין ולקה, חניתן לו נפשו ויפטר מכרת. ויש מפרשים שמאמר בפני עצמו הוא, להודיענו מתן שכון של מצוות, קל וחומר מעונשן של עבירות. רבי שמעון אומר: ממקומו הוא למד – ממקום שענין הכרת וכן גם ענין עשיית מצוה נזכרים בו, למדים אנו, שבעשיית המצוה נפשו של אדם ניתנת לו (עיין "מלאכת שלמה"), שנאמר – בענין כרת: "ונכרתו הנפשות העשות מקרב עמם"; ואומר – הכתוב (באותה פרשה): "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם", הא – הרי משם אתה למד: כל היושב ולא עבר עברה – שבאה עבירה לידו, וכבש את יצרו ולא עשאה (ברטנורא), נותנין לו שָׁכר בעושה מצוה – שניתנת לו נפשו, כמו שכתוב "וחי בהם". רבי שמעון בר רבי אומר: הרי הוא אומר – הרי הכתוב אומר: "רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר"; ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו – שהאדם מטבעו בוהל בו, הפורש ממנו – ואינו אוכלו, מקבל שָׁכר – שנאמר (דברים יב, כח): "למען ייטב לך ולבניך אחריו עד עולם", גזל ועריות, שנפשו של אדם מתאנה להן ומחמדתן – שהאדם מטבעו נמשך אחריהם וחומד אותם, הפורש מהן, על אחת במה וכמה שזינבה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו, עד סוף כל הדורות – שזכויותיו הן מרובות מאד.

לתחילת המקרא, אלא בסוף פסיקה זו. מצוות הקריאה בשעת המלקות נלמדת בגמרא (כריתות יא, א) מן הכתוב (ויקרא יט, כ): "בקרת הדין, ודורשים: בקריאה תהא. לפי כרייתא בגמרא (מכות כג, א), שלשת הדיינים שחייבו את הנידון עומדים בשעת המלקות, הגדול שבדיינים קורא את הפסוקים שהזכירו לעיל, השני מונה את המלקיות, והשלישי אומר לפני כל הכאה: "הכהו". ואם מת – המוכה, תחת ידו – של המלקה, פטור – המלקה, שהרי הלקוהו ברשות בית דין (עיין פרק ב משנה ב בענין שליח בית דין). הוסיף לו עוד רצועה אחת – כלומר מכה אחת יותר מהמספר שחייבוהו, כגון שטעה, ומת – הלוקה, הרי זה גולה על ידו – חיוב המלקה גלות, שהרי המיתו בשוגג. ואם הלוקה לא מת, עבר המלקה על לאו, שכתוב בפרשת מלקות (דברים כה, ג): "לא יוסיף". בגמרא מובאת כרייתא על הכתוב (שם): "לא יוסיף, פן יוסיף להכותו על אלה מכה רבה ונקלה אחיד לעיניך" – תלמוד (שחיוב משום "לא יוסיף") אלא "מכה רבה". מכה מעוטת מניין? תלמוד לומר: "לא יוסיף" (כז מכה שורא). אם כן, מה תלמוד לומר: "מכה רבה"? לימד על הראשונות (המכות שחייבוהו). שהן מכה רבה; ומכאן שנינו במשנה הקודמת: "והמכה מכה בידו אחת בכל כחו". נתקלקל – הלוקה מחמת המלקות, בין פרעי – שיצאה לו צואה, בין במים – שיצאו לו מי רגלים, ונתבזה על ידי כך, פטור – כלומר שאין מוסיפים להלקותו. בגמרא מבואר הטעם, משום שכתוב (שם): "ונקלה אחיד לעיניך", והרי כבר נקלה, שנתבזה על ידי קלקולו, כמבואר לעיל. רבי יהודה אומר: האיש, פרעי – אינו פטור מלקבל עוד מלקות אלא לאחר שנתלכך מחמת המכות ברעי, והאשה, במים – ואילו האשה פטורה אפילו כשנתלככה במי רגלים, שבשנתה של האשה מרובה משל איש. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה טו

כל חיבי כרתות שלקו – שכן, כפי שהזכרנו בתחלת פרקנו, חיבי כריתות שהתרו בהם למלקות, הרי הם לוקים, וכיון שלקו, נפטרו ידי כרתן – נפטרו מעונש כרת, שנאמר: "ונקלה אחיד לעיניך" – בא הכתוב לומר: בשלוקה, הרי הוא כאחיד – לאחר שלוקה,

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

ואשרי. אזורק: קמצי. נמלים: משכו. נמשכו: שרכבת. גדלו וירדו למטה: שוור. קפץ:

דף נד עמוד ב. הגמרא מבארת את ענין הנס שנעשה באבן שבקש עוג לזרוק על ישראל: שנינו בברייתא לעיל (ע"א), 'אבן שבקש עוג מלך הכשן לזרוק על ישראל'. אומרת הגמרא: גמרא גמירי לה - מסורת יש בידם שכך היה

המעשה, אמר עוג בלבו, מחנה ישראל כמה הוי - מהו גודלו של מחנה ישראל, תלתא פריסי - שלש פרסאות אורכו ושלש פרסאות רוחבו, איזיל ואיעקר מורא בר תלתא פריסי ואישידי עליהו ואיקטלינהו - אלק ואעקור הר בן שלש פרסאות ואזורק עליהם ואהרגם, אזיל עקר מורא בר תלתא פריסי ואייתי על רישיה - הלך עוג ועקר הר בן שלש פרסאות ונתנו על ראשו כדי להביאו אל מחנה ישראל ולזורקו עליהם ולהורגם, ואייתי קודשא-ברייהו עליה קמצי ונקבות - והביא הקדוש ברוך הוא על ההר נמלים שניקבוהו, ונחית בצואריה - ונכנס ראשו של עוג בחור שניקבו הנמלים, וירד ההר על צוארו, תנה בעי למשלפה - רצה עוג לשלוף את ההר מצווארו, משכי שיניה לחאי גיסא ולחאי גיסא - ונעשה נס ונמשכו שיניו לצד זה ולצד זה, ולא מצי למשלפה - ולא יכל לשולפו. ותיינו דכתיב - וזהו שכתוב (תהלים ג ח) 'שני רשעים שפרת', וכדרכי שמעון בן לקיש - וכפי שדרש רבי שמעון בן לקיש פסוק זה, דאמר רבי שמעון בן לקיש, מאי דכתיב - מהי כוונת הפסוק 'שני רשעים שפרת', אל תקרי [תקרא] את הפסוק כפי שכתוב בו 'שפרת', אלא קרא את הפסוק כאילו כתוב בו 'שני רשעים שרפבת' - הארכת, שירדו וגדלו למטה.

הגמרא ממשיכה בסיפור הנס: משה כמה הוה [היה] גובהו, עשר אמות, שקיל נרנא בר עשר אמין - לקח גרון שאורכו עשר אמות, שוור עשר אמין - וקפץ למעלה לגובה עשר אמות, ומתייה בקרסוליה וקטליה - והכה את עוג בקרסולו והרגו.

הגמרא מבארת את ענין הנס שנעשה באבן שישב עליה משה: שנינו בברייתא לעיל (ע"א) 'ואבן שישב עליה משה', מבארת הגמרא: דכתיב במלחמת עמלק עם ישראל ברפידים (שמות יז י"ב), 'ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה, והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק, וידי משה כבדים', ואינו יכול לפושטם ולהחזיקם כך כל היום, אלא אם כן יתמכו בזרועותיו, ולכן 'ויקחו אבן וישומו תחתיו וישב עליה, ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אהד ומזה אהד, והיה ידיו אמונה עד בא השמש', ועל ידי כך נצחו ישראל במלחמה. וזה ששנינו שהרואה את האבן שמשו ישב עליה, מברך על נס זה.

הגמרא מבארת את ענין הנס שנעשה באשתו של לוט: שנינו בברייתא לעיל (ע"א) 'ואשתו של לוט', מבארת הגמרא: שבמהפכת סדום נאמר (בראשית יט כו) 'ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח'.

הגמרא מבארת את ענין הנס שנעשה בחומת יריחו שנפלה: שנינו בברייתא לעיל (ע"א) 'וחומת יריחו שנבלעה', מבארת הגמרא: דכתיב במלחמת יהושע ביריחו (יהושע ו כ), 'ויהי כשמע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה ותפול החומה תחתיה ויעל העם העירה איש נגדו וילפדו את העיר', ומהלשון 'תחתיה' משמע שלאחר נפילתה נשארה כולה במקומה, ודבר זה אי אפשר אלא אם-כן נבלעה במקומה.

הגמרא מבארת מדוע יש להודות בשעת ראיית אשתו של לוט. מקשה הגמרא: בשלמא בולחו, גיסא - כל הדברים האמורים בברייתא לעיל (ע"א), מובן שיש להודות ולברך עליהם, הואיל ונעשה בהם נס, אלא הרואה את אשתו של לוט מדוע מברך, והרי דבר זה שנהפכה לנציב מלח פורענותא הוא. מתרצת הגמרא: דאמר ברוך דיין האמת - באמת הרואה את אשתו של לוט אינו מודה על הנס שנעשה לה, אלא מברך דיין האמת. שואלת הגמרא: והא' הודאה ושבח' קתני - והרי הברייתא אומרת שהרואה כל אלו צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום, וברכת דיין האמת אינה

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

הודאה ושבת. משיבה הגמרא: **תני** - יש לשנות כך את הברייתא, **שעל לזמ**
ועל אשתו, מברכים שתים, כלומר, בשעת ראיית אשתו של לוט מברך
שתים, **על אשתו של לוט אומר 'פרוך דין האמת'** שהרי נעשה לה

פורענות, **ועל לזמ אומר 'פרוך זכר את הצדיקים'** - שזכר את אברהם והציל את לוט בזכותו.

הגמרא מביאה שמועה בענין זכירת הקב"ה את הצדיקים: **אמר רבי יוחנן, אפילו בשעת פעם של הקדוש**
פרוך הוא, זכר הוא את הצדיקים, שבמהפכת סדום נאמר (בראשית יט כט) 'ויהי בשחת אלהים את
ערי הפפר, ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לזמ מתוך ההפכה' וגו', הרי שמחמת זכירת הקב"ה
את אברהם, הציל את לוט מתוך ההפכה.

מקשה הגמרא על דברי הברייתא 'וחמת יריחו שנבלעה': וכי חומת יריחו נבלעה במקומה, והא נפלה על צדה
ולא נבלעה, כמו **שנאמר** (יהושע ו כ) **'ויהי בשמוע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה**
ותפול החומה תחתיה', ומהלשון 'ותפול' משמע שנפלה על צדה ולא נבלעה. מתרצת הגמרא: **ביון דפותריה**
רוומה פי הדרי נינהו - שגובהה ורוחבה של חומת יריחו היו שווים, ואם היתה נופלת ולא נבלעת לא היתה נפילתה
ניכרת בה, **משום הכי אפלעה פלועי** - לכן נבלעה במקומה, ובחומה כזו דבר זה נחשב לדרך נפילה, ולכן אמר
הכתוב 'ותפול החומה'!

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום רביעי עמ' א

27 וזוה שהוציאה תורה לארוכה בת כהן שזינתה מכלל ארוכה בת
28 ושראל שזינתה, מסקילה לשריפה, שמע מינה ששריפה חמורה
29 מסקילה, כי אם סקילה היתה חמורה יותר, היאך הקילה תורה על
30 בת כהן שזינתה שיהא עונשה בשריפה.
31 הגמרא מבארת מנין לרבי שמעון ששריפה חמורה מחנק: שריפה
32 חמורה מחנק, שכן שריפה ניתנה לכת כהן שזינתה. ומאי חומרא,
33 כדאמרן לעיל, שכן מחללת בית אביה.
34 דוחה הגמרא: אדרבה נאמר שהחנק חמור משריפה שכן חנק ניתן
35 למכה אכזי ואמו. ומאי חומרא, שכן הוקש כבודם לכבוד המקום.
36 מבארת הגמרא באופן אחר: למדים זאת מדאפקיה רחמנא
37 לנשואה בת כהן שזינתה מכלל נשואה בת ישראל שזינתה, שאף
38 בת כהן נשואה היתה בכלל מה שנאמר (ויקרא כ ב) 'ואיש אשר ינאף
39 את אשת איש וגו' מות יומת, וסתם מיתה בחנק, ובא הכתוב
40 והחמיר על בת כהן והוציאה מחנק לשריפה, כמבואר לעיל, שמע
41 מינה ששריפה חמורה מחנק, כי אם חנק חמור יותר, היאך הקילה
42 תורה על בת כהן שזינתה שיהא עונשה שריפה.
43 הגמרא מבארת מנין למד רבי שמעון ששריפה חמורה מהרג:
44 שריפה חמורה מסיף, שכן שריפה ניתנה לכת כהן שזינתה. ומאי
45 חומרא, כדאמרן לעיל, שמחללת בית אביה.
46 חומרא, כדאמרן לעיל, שמחללת בית אביה. שכן סייף ניתן
47 לאנשי עיר הנדחת, ומאי חומרא בעיר הנדחת' שמוכח מכך שסייף
48 חמור משריפה, שכן ממונם אבד, וזוה שהחמירו עליהם משמע
49 שאף המיתה האמורה בהם חמורה ביותר.
50 מבארת הגמרא באופן אחר: אמרת מסברא, וכי איזה פח מרובה
51 - איזה עון יותר חמור, פח המדיח אחרים לעבודה זרה, או פח
52 הנידח ועובד עבודה זרה,

1 ואם חמור, הפושט ירו בעיקר עריף - אנשי עיר הנדחת שפשוט
2 ידיהן בעיקר ועבדו עבודה זרה עוונם חמור יותר, שזהו כבוד
3 המקום עצמו, ונמצא מוכח שסייף האמור בעיר הנדחת חמור
4 מחנק האמור במכה אכזי ואמו.
5 עד כאן ביארה הגמרא את שיטת רבנן הסבורים שסקילה חמורה
6 משריפה, שריפה מהרג, והרג מחנק. עתה מבארת הגמרא את
7 שיטת רבי שמעון הסובר ששריפה חמורה מסקילה, וחנק חמור
8 מהרג. שנינו במשנה: רבי שמעון אימר בו', סדר חומר מיתות בית
9 דין שריפה סקילה חנק והרג. מבארת הגמרא: מנין למד רבי שמעון
10 ששריפה חמורה מסקילה, שכן שריפה ניתנה לכת כהן שזינתה,
11 ומאי חומרא של זנות בת כהן יותר משאר עוונות, שכן בכך היא
12 מחללת את כבוד אביה.
13 דוחה הגמרא: אדרבה נאמר שסקילה חמורה משריפה, שכן סקילה
14 ניתנה למנדה ולעובד עבודת בוכבים, שהן מן העבירות החמורות
15 ביותר, ומאי חומרא - ומאי חומרתן, שכן העושה אותן הרי הוא
16 פושט ירו בעיקר.
17 מבארת הגמרא באופן אחר: רבי שמעון סבר ששריפה חמורה
18 מסקילה, שכן הוא הולך למעמיה - לשיטתו, דחל על רבנן ואמר
19 לקמן (ע"ב), אחת בת כהן ארוכה ואחת בת כהן נשואה יצאה
20 לשריפה, כלומר, מה שמצינו בבית כהן המזנה שהוציאה תורה את
21 דינה מכלל דין ישראלית המזנה, וקבעה שדינה בשריפה, אין זה
22 דווקא בנשואה שהוציאה מחנק לשריפה וכפי שסברו רבנן
23 לעיל, אלא אף בת כהן ארוסה יצאה מכלל סקילה האמור
24 בארוסה ישראלית 'הוציאו את הנערה וגו' וסקלוה אנשי עיר
25 באבנים ונתתה' (דברים כב כא), לכלל שריפה שנאמר (ויקרא כא ט) 'ובת
26 איש כהן פי תחל לזנות וגו' באש תשרף. ומדאפקיה רחמנא -

56 מנין שקם כדי שלא יהא קבור ליד אלישע, וְדִלְמָא לְאַיְקוּמָא –
57 שמא כדי לקיים את ברכת אליהו, שביקשו אלישע (מלכים ב' ב ט)
58 'וַיְהִי נָא פִי שְׁנַיִם בְּרוּחֶךָ אֵלַי', ואמר לו אליהו (שם פסוק ט), 'אם תרצה
59 אתי לקח מאתך יהי לך כן וגו', וראהו כשנלקח, וכיון שאלהו
60 החיה מת אחד, אלישע צריך להחיות שני מתים. אָמַר לֵיה רבי
61 אחא לרב פפא, אַי הָכִי – אם זו הסיבה שקם, הֲיֵינוּ דְחִנְיָא – זה
62 ששנינו במבוי, שרק על רגליו עמד, וְלִבְיָתוּ לֹא הָלַךְ, איך
63 התקיימה בזה ברכת אליהו.
64 שואלת הגמרא: אֵלֵא הֲבֵרְכָה ש' וַיְהִי נָא פִי שְׁנַיִם' הֲיֵכִי מְשַׁבְּחָת לָהּ
65 דְאִתְחִיָּא – היכן מצינו שהחיה עוד מת. משיבה הגמרא: אָמַר לֵיה רבי
66 יוחנן, זה התקיים כְּשֵׁרִיפָא את צַרְעַת נַעֲמָן, שְׁחִיא שְׁקוּלָה בְּמַתָּה,
67 דְבִתְרִבּ כּשֵׁאֲהֲרָן בִּיקֶשׁ לְמֹשֶׁה לְהַתְּפִיל עַל מְרִים שֶׁנִּצְטַרְעָה (במדבר
68 יב יג), אֵל נָא תְּחִי בְּמַתָּה, ובכך שריפא אותו נחשב שהחיה אותו.
69 וְכֵשֶׁם שְׂאֵין קוֹבְרִין רִשְׁעָא אַצְל צְדִיקָא, כִּד אֵין קוֹבְרִין רִשְׁעָא חֲמוּר –
70 שהחייב סקילה או שריפה, אַצְל רִשְׁעָא כִּל – שהתחייב הרג או
71 חנק. שואלת הגמרא: מדוע תיקנו רק שתי בתי קברות, וְלִיתְקוּן
72 וְשִׁיתְקוּן אֲרֵבַע קְבָרוֹת, שהרי סקילה חמורה משריפה, והרג
73 חמור מחנק. מתרצת הגמרא: מה שמחולק רק לשני קברות, נְטִירָא
74 נְטִירָא לָהּ – כך התקבלה הלכה למשה מסיני.
75 הגמרא עוברת לדון בענין דיחוי בקרבנות, ולבסוף מביאה ראייה
76 ממשנתניו לנידון: אָמַר עוֹלָא אָמַר רבי יוחנן, אַבְל חֲלָב בְּשׁוּגָא,
77 וְהַפְּרִישׁ קִרְבָּן חֲטָאת, וְהָמִיר דָּתוּ וְאֵי אִפְשֵׁר לְהַקְרִיב, וְהָוִי בּוֹ
78 בְּתַשׁבְּהָ, הוֹאֵל וְנִדְחָה הַקְרָבָן מִהַקְרָבָה כְּשֵׁהִיא מוּמָא, וְיִדְחָה,
79 וְצִרְיָן לְהִבְיָא קִרְבָּן אַחַר.
80 הגמרא מביאה עוד מימרא של רבי יוחנן כדן זה: אִיתְמַר נָמִי –
81 נאמר עוד כדן זה, אָמַר רבי ירמיה אָמַר רבי אבהו אָמַר רבי יוחנן,
82 אַבְל חֲלָב בְּשׁוּגָא, וְהַפְּרִישׁ קִרְבָּן חֲטָאת, וְנִשְׁתַּמְּה וְאֵי אִפְשֵׁר
83 לְהַקְרִיב, וְהָוִי וְנִשְׁתַּמְּה – חור לדעתה, הוֹאֵל וְנִדְחָה הַקְרָבָן כְּשֵׁהִיא
84 שׁוּמָא, וְיִדְחָה.
85 הגמרא מבארת מדוע הוצרך לומר זאת בשני אופנים: וְצִרְיָא –
86 הוצרך רבי יוחנן לכפול דין זה, משום דְאֵי אֲשֶׁמְעִין קְפִיחָא – אם
87 היה אומר רק את הראשון, שכשהמיר נפסל משום דחוי, הייתי
88 אומר שרק זה דחוי, משום דְאֵיהִי (המומר) דְחָה נְפִשְׁיָה בְּיָדִים,
89 אַבְל הָאֵי – שׁוּמָא, דְמִימְלִיא קָא דְחִי – שמאליו נדחה, אִימָא (הייתי
90 אומר) כְּלָשָׁן דְמִי, שאינו דחוי כשניעור, וכשישתפה אפשר
91 להקריבו. וְאֵי אֲשֶׁמְעִין הָכָא – ואם היה משמענו רק בשׁוּמָא
92 שקרבנו דחוי, הייתי אומר שרק זה דחוי משום דְאֵין בְּיָדוּ לְחֻזְרוּ
93 לְשִׁפּוּתוּ, אַבְל הָתֵם (במומר) דְכִרְדוּ לְחֻזְרוּ בְּתַשׁבְּהָ, אִימָא לֹא
94 נחשב הקרבן לדחוי, ולכן צִרְיָא – הוצרך רבי יוחנן לומר את
95 שניהם.
96 הגמרא מביאה ראייה לדינו של רבי יוחנן: אָמַר רבי יוסף, אַף אֲנִן
97 נָמִי תְּנִינָא – אף אנו שנינו ברייתא שמוכח ממנה דינו של רבי יוחנן,
98 הָוִי כֵּה – בעיר הנידחת, בהמות קְנָשִׁים, ואינם ראויים להקרבה
99 משום שכתוב (משלי כו) 'רֹבַח רִשְׁעִים תוֹעֵבָה', אם הם קְדָשִׁי מִזְבֵּחַ
100 – קרבנות, יָמוּתוּ, ואם הם קְדָשִׁי בְּדֵק הַבַּיִת, יִפְדוּ כְּדִי לְאוֹכְלִים.
101 וְהָוִינָן כֵּה – והקשינו על הברייתא, אִמָּאֵי – מדוע קדשי מזבח
102 יָמוּתוּ, הלא בִּינוּ דְאִיקְטוּל הָוִינָא לָהּ בְּפִרְהָ, וְלִישְׁקוּ לְגִבְוָה – כיון
103 שנהרגו התכפרו במיתתם, ויקריבו את קרבנותיהם. וְתִרְצַנּוּ: לָאוּ
104 מִשּׁוֹם דְאִמְרִין – וכי לא משום שאנו אומרם, הוֹאֵל וְנִדְחָה כְּשֵׁהִיא
105 רשעים, וְיָדְחוּ מִלְּהַקְרִיבָם. ואף כשהמיר דתו או נשתטה אחר
106 שהפריש קרבן, אף אם חזר בתשובה או חזר לדעתה, פסול הקרבן.
107 אבי דוחה את ראיית רב יוסף: אָמַר לֵיה אָבִי לרב יוסף, מִי סְבַרְתָּ
108 – וכי אתה סבור שמת מתוך רשעו הוֹיָא לֵיה – יש לו בזה בְּפִרְהָ,
109 והקרבן צריך להיות ראוי להקרבה, אינו כן, אלא מת מתוך רשעו
110 לֹא הָוִינָא לֵיה – אין לו בזה בְּפִרְהָ. וּמוֹכִיחַ זֹאת: דְחֵי וְשִׁנְהַנּוּ דְבִי

1 תָּא שְׁמַע, נאמר בפסוק (תהלים טו ד), 'נִבְּחָה בְּעֵינֵי נְאֻמָּם' וגו', שנבזה
2 הוא ונמאס בעיני עצמו עבור כבוד המקום, ודרשו שפסוק זה קיים
3 הַזְקִיחַ מִלֵּךְ יְהוּדָה, שְׁנִירַת אֶת עֲצֻמֹת אַחַז אָבִיו שְׁחִיחַ רִשְׁעָא עַל
4 מִשְׁהוּ שֶׁל תְּכֵלֵם לְבוֹתוֹ, כְּדִי שִׁתְּיִסְרוּ הָאֲחֵרִים. וְאֵי טַעַם הַהִסְפַּד
5 מִשּׁוֹם יִקְרָא דְחֵי (כבוד החיים) הוּא, וּבִיוֵנו הוּא בִּזְיוֹן הַחַיִּים,
6 וְהֵמָּה אֵינוּ מִתְּכַבֵּד או מִתְּבוֹהָ, מֵאֵי מַעֲטָא – מדוע ביזה את
7 החיים. דוחה הגמרא: אַף שוה ביוון החיים, עשה זאת כי הֵיכִי
8 דְתִתְּיָו לֵיה בְּפִרְה לְאֹבֵי – כדי שיהא בזה כפרה לאביו. מקשה
9 הגמרא: וּמִשּׁוֹם בְּפִרְה דְאִבְוָה מִשְׁהוּ לֵיה לְיִקְרָא דְהִשְׁרָאֵל – וכי
10 משום כפרת אביו דוחים את כבוד ישראל. מתרצת הגמרא:
11 יִשְׂרָאֵל גּוֹפְיָהוּ נִיחָא לָהּ, דְמִחְלֵי וְקִרְיָהוּ לְגִבְוָה – לישראל עצמם
12 נוח בכפרת המלך, וּמוֹחִלִים עַל כְּבוֹדָם עֲבוּרוּ.
13 תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, אָמַר רבי לְחָן רבי לבניו קודם מותו,
14 כִּשְׁתוּלִיכוּ אֶת אַרְוֵנִי מִצִּיפּוּרֵי לְקַבְרֵי שְׁבֵבִית שְׁעָרִים, אֵל תִּסְפְּדוּנִי
15 בְּעֵירֹת הַקְּטָנוֹת שְׁבִדְךָ, אֵלֵא בְּעָרִים הַגְּדוּלוֹת שִׁישׁ שֶׁם אֲנִשְׁמִי
16 רַבִּים, וְאֵף אֲנִשְׁי עֵירֹת הַקְּטָנוֹת יִתְאַסְפוּ לְהִסְפַּד בְּעָרִים, וְאֵי
17 אָמַרְתָּ שְׁטַעַם הַהִסְפַּד הוּא מִשּׁוֹם יִקְרָא דְחֵי (כבוד החיים), מֵאֵי
18 נְפָקָא לֵיה מִינָּה – מה משנה לרבי איך יספידוהו. דוחה הגמרא:
19 כְּפִכְר רַבִּי, לִיתְיִקְרִי בֵּיה יִשְׂרָאֵל מִפִּי – שיתכבדו בו ישראל יותר.
20 תָּא שְׁמַע, שנינו במשנתניו (לעיל מ.א), הֲלֵינוּ לְמַת לְכַבְדּוֹ, כְּגוֹן כְּדִי
21 לְהִבְיָא לֹא אֲרוֹן וְתִבְרִיבּוֹ, אֵינוּ עוֹבֵר עָלָיו מִשּׁוֹם לֹא תְלִין. מבררת
22 הגמרא: מֵאֵי לָאוּ – האם אין הכוונה, שעשה זאת לְכַבְדּוֹ שֶׁל מַת,
23 הֵי שְׁחִיחַ מִתְּכַבֵּד בְּמַה שְׁעוּשִׂים לוֹ אַחַר מוֹתוֹ. דוחה הגמרא:
24 לֹא לְכַבְדּוֹ שֶׁל מַת, אֵלֵא לְכַבְדּוֹ שֶׁל חֵי – קרוביו החיים. מקשה
25 הגמרא: וּמִשּׁוֹם כְּבֹדוֹ שֶׁל חֵי מְכִיחַ לֵיה לְמַת – וכי מחמת כבוד
26 החי מותר להלין את המת. מתרצת הגמרא: אֵין – כן, משום דְכִי
27 אָמַר רַבִּינָאֵי – שמה שאמרה תורה (דברים כא ב) 'לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ'
28 עַל הָעֵץ', זֶה רַק דּוּמְיָא דְתַלְוִי – באופן הדומה לתלוי, דְאֵיתִי בֵּיה –
29 שיש בהשיתתו בְּיוֹן, שנראה שלא איכפת ממנו, אַבְל הָכָא – כאן
30 שמשחים אותו מחמת סיבה, בִּינוּ דְלֵיתִי בֵּיה וְשִׁאִין בּוֹהוּ בְּיוֹן, לֹא
31 עוֹבְרִים בְּלֹא תְלִין.
32 תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, הֲלֵינוּ לְמַת לְכַבְדּוֹ, וְהֵינּוּ כְּדִי לְשַׁמְעַ
33 (לֹאֲסוֹן) עָלָיו בְּנֵי עֵירֹת הַלְּהוֹיָתוּ, או כְּדִי לְהִבְיָא לֹא מִקּוֹנְנוֹת, או
34 כְּדִי לְהִבְיָא לֹא אֲרוֹן וְתִבְרִיבּוֹ, אֵינוּ עוֹבֵר עָלָיו מִשּׁוֹם לֹא תְלִין, כִּיּוֹן
35 שְׁכַל הַעוֹשֶׂה זֹאת אֵינוּ אֵלֵא לְכַבְדּוֹ שֶׁל מַת, הֵי שְׁמִתְכַבֵּד בְּכָךְ.
36 דוחה הגמרא: הֲכִי קָאָמַר – כך כוונת הברייתא לומר, כִּל הַעוֹשֶׂה
37 זֹאת לְכַבְדּוֹ שֶׁל חֵי, אֵין בּוֹ בְּיוֹן לְמַת.
38 תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, רבי נתן אומר, סִימָן יִפָּה לְמַת שְׁנִפְרַעֲוִין
39 מִמְּנוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה לְאַחַר מוֹתָהּ, וּמִתְּכַפֵּר בְּכָךְ, כְּגוֹן מַת שְׁלֹא נִסְפַּד
40 וְלֹא נִקְבַּר לְפִי כְּבוֹדוֹ, או שְׁחִיחַ גּוֹרְהֵתוּ, או שְׁחִיחַ גְּשָׁמִים מוֹלְפִין עַל
41 מְסַתּוֹ, כִּל אֵלוּ בִּזְיוֹן לוֹ, וְהוּוּ סִימָן יִפָּה לְמַת שְׁמִתְכַפֵּר בְּכָךְ. ואם
42 נאמר שאין בהתעסקות במת משום כבודו, והעדר התעסקות
43 אינה ביונו, מה סימן יש בזה, ומדוע מתכפר בכך, שְׁמַע מִינָּה –
44 מהברייתא שהתעסקות במת משום יִקְרָא דְשִׁבְבִי (כבוד המת)
45 הוּא. מְסִיקָה הַגְּמָרָא, שְׁמַע מִינָּה – אכן יש מכאן ראייה.
46 שנינו במשנה: לֹא הָיוּ קוֹבְרִין בּוֹ אֲבוֹת בְּקִבְרוֹת אֲבוֹתָיו, אֵלֵא שְׁתֵּי
47 בתי קברות היו מתוקנין לבית דין, אחת לנהרגין ולנחנקין, ואחת
48 לנסלקין ולנשרפין. מבררת הגמרא: וְכִל כִּד לָמַה – מדוע אינו
49 נקבר עם אבותיו. משיבה הגמרא: לְפִי שְׂאֵין קוֹבְרִין רִשְׁעָא אַצְל
50 (ליד) צְדִיק. דְאָמַר רבי אַחָא בְּרַ חֲנִינָא, מִנּוּ שְׂאֵין קוֹבְרִין רִשְׁעָא
51 אַצְל צְדִיק, שְׁנֵאמַר (מלכים ב' יג כא), 'וַיְהִי חֵם קוֹבְרִים אִישׁ, וְהָנַה רָאוּ
52 אֶת הַגְּדוּלָּה וַיִּשְׁלִיכוּ אֶת הָאִישׁ בְּכַבֵּר אֱלִישֵׁעַ, וַיַּעַן הָאִישׁ עֲצֻמֹת
53 אֱלִישֵׁעַ, וַיְהִי, וַיָּקָם עַל רַגְלָיו, וְהִטַּעַם שְׁקָם לְתַחֲיָהּ, כִּיּוֹן שִׁאֵינוּ
54 ראוי להיקבר אצל אלישע, הֵי שֵׁאִין קוֹבְרִים רִשְׁעָא אַצְל צְדִיק.
55 רב פפא מקשה על ראיית רבי אחא: אָמַר לֵיה רַב פָּפָא לְרַבִּי אַחָא,

1 **אבל** חלב והפריש קרבן. כה"ג נראה ונדהה הוא והוי מצי לאשמעין רבותא טפי דאפי'
 2 המיר דת והפריש קרבן דהוי דהוי ואע"ג דרדחי מעיקרא דהי חוי כרשמעי ליה
 3 לר' יוחנן בפ"ק דקידושין (דף ז. ושם) גבי בחמה של שני שותפין ורבותא הוא טפי מדחוי
 4 מעיקרא כדמוכח בפ' לולב הגזול (סוכה דף קל. ושם) דאפי' מאן דאית ליה דחוי מעיקרא
 5 לא הוי דחוי מודה בגראה ונדהה דהוי דחוי והא
 6 דומקטיל הכא כה"ג אורחא דמילתא נקט דאין דרך
 7 נקט להפריש קרבן ועוד גבי שנשתה אי אפשר
 8 לומר אלא שהפריש קודם שנשתה דאי
 9 משנשתה: שטתה שהפריש קרבן אין הקדשו
 10 הקדשו:
 11 **אימא** כישן דמי. לאו לגמרי כישן דישן חוי
 12 אפי' בשעה שהוא ישן כדתנן בפרק
 13 כל הגט (גיטין דף כח.) השולח חטאתו ממדינת
 14 הים מקריבין אותו בחזקת שהוא קיים ולא
 15 חישיבין שמא ישן בשעת הקרבה אלא כלומר
 16 כישן דמי דאפי' דלא הוי חוי אין ראוי להיות
 17 דחוי משום דממילא מיתער והא נמי ממילא
 18 ממשלתי:
 19 **ואמאי** כיון דמקטיל הוה להו כפרה. והא
 20 דתנן בחלק (לקמן דף קיא) אנשי
 21 עיר הנדחת אין להם חלק לעדה"ב דני מילי
 22 דלא איקטול אבל אם דנו אותם הדרגם יש
 23 להם חלק: **הואיל** ונדהו ידחו. רב יוסף ס"ל
 24 כרבי יוחנן דמפרש טעמא בחלק (לקמן דף קיב)
 25 משום דזבח רשעים תועבה דאי כר"ל דמוקי לה
 26 בקדשים קלים ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר
 27 ממון בעלים הן ע"כ אין תלוי משום דחויא אלא
 28 משום ממונם אבר דהני ממון בעלים הן וקצת
 29 תימה גבי המיר דתו או נשתתה לא יועיל בהם
 30 רעיה כמו בעיר הנדחת וידחו אפי' דמים:
 משיטתם

1 **נבזה בעיניו נמאס.** בתהלים (כד) כתיב מי יעלה בהר ה' נקי כפים ובר לבב וגו'
 2 וקחשיב נמי הא: על מטה של חללים. דרך בויזן מפני שדיה אביו רשע וביזוהו
 3 לעיני כל כדי שיתיסרו האחרים ולכבוד עצמו לא חש ומפני כבוד אב נמי ליכא
 4 למיחש דנשיא בעמך כתיב (שמות כב) בעושה מעשה עמך נבזה בעיניו הוא עצמו
 5 נתבזה ונמאס בפני עצמו שלא חש לכבודו
 6 במקום קידוש ה' ואי אמרת כבוד שעושיך
 7 למת אינו שלו אלא של חיים מיט עביד הכי
 8 למת ביזה את החיים: **אל תספרוני בעירות.**
 9 רבינו הקדוש צוה את בניו בכתובת (דף קג.)
 10 בהנשא אל תספרוני כשתולכבו את ארוננו
 11 למקום קבורתי: והוא מת בצעירי וקבורתו
 12 בבית שערים אל תספרוני בעירות קטנות
 13 שתעברו עליהן אלא בכרכים גדולים דאיכא
 14 אינשי טובא ומיכנפי מעירות נמי להתם:
 15 **מאי לאו לכבודו של מלך.** אלמא יקרא
 16 דמבדי ליה דיליה הוא: ומכית ליה למת.
 17 תרגמוהו מלוקי: כי אמר החמנא לא תלין.
 18 ורבינן נמי שאר כל המתים היינו כי משתו
 19 ליה לדחוייה בעלמא דלא איכפת ליה ביה
 20 דהיינו בויזן דומיא דתלוי אבל האי
 21 דליתייקרו ביה קרוביו לאו בויזן הוא
 22 דלידיה לשמע. כמו (שמואל א טו) ישמע
 23 שאול לשון אטיפה להספידו: סימן יפה
 24 למת. כשנפרעין ממנו בעוה"ז לאחר מיתה
 25 דיש לו כפרה בכך: ש"מ יקרא דשכבי הוא.
 26 דאי לאו יקרא דשכבי אמאי מיכפר
 27 בכיווניה: ויחי ויקם על רגליו. אותו הנקבר
 28 נביא השקר היה הוא הנביא אשר השיב את
 29 עידו לאכול ולשתות בבית אל ונענש עידו
 30 על ידו והמיתו הארי וכשמת לאחר ימים
 31 קבורוהו אצל אלישע ולא הוכשר אצל
 32 המקום שיקבר אצלו והחיה: **נא פי שנים.**
 33 אלהיו הדיח את המת והיה לו לאלשיח
 34 להחיות שני מתים והוא לא החיה אלא בנה
 35 של שונמית: לא הלך. ואי משום ברכתא
 36 דאליהו הוא דיחי מקיימת בהכי: **וכשם**
 37 **שאין קוברים בו.** לפרוש טעמא דמתני'
 38 מהדר דלפיכך נתקנו שתי קברות שאין
 39 קוברין נסקלין ונפרשין שדן רשעים חמורין:
 40 אצל נהרגין ונתקנין שדן רשעים קלים:
 41 וליתקין ארבע. דהא נשרפין אצל נסקלין
 42 קלים הם: **נמרא נמירי** לה. הלכה למשה
 43 מסיני: **הואיל** ונדהה. הקרבן כשהמיר דתו
 44 דאין מקבלין קרבן מן המומרים כדתינא
 45 מע"ה: פרט למומר שחשית חולין בפ"ק (דף
 46 ה) שטתה נמי לאו בר כפרה היא דיקריב
 47 אותו לרצונו כתיב (ויקרא א) כישן דמי.
 48 ככל אדם הישנים בלילה ואינם נודחים בכך
 49 לאחר שניעורו: אבל התם. דיש בידו לחזור:
 50 **אימא לא.** הוי דחוי: חוי ביה קדשים. בעיר
 51 הנדחת אינן נשרפין עם שללה דכתיב
 52 (דברים יג) שללה ולא שלל שמם ומיהו
 53 מיקרב לא קרבו משום דכתיב (משלי כא)
 54 זבח רשעים תועבה ואם קדשי מובח הן
 55 ואפילו עולות ושלמים נדבה ימותו: דאי
 56 בדיק הכתי' פירו. כנאר בדיק הבית והפדתי
 57 אותם אבלם שדירי לא נאסרו דלאו ידידו
 58 הוו ומדקתני ימותו ש"מ משום דנדחו
 59 מהקרבה כשהמירו בעליהן הוא דמומר
 60 לע"ז לא מקבלין שום קרבן מיניה כדאמר'
 61 אביו ואמו של כהן: **מדרבי צנור.** כגון מומר: **ישמא.**
 62 יטמא אפי' לשארו אלמא לא כפרה לו מיתתו אם לא חזר בו:

1 משיסתום הגולל. פי' הקונט' הוא דף הנתון לארון לכסוי ואתו שבדפנות קרוי דופק
2 הקשה ר"ת דאמרין בפ' מי שמתו (ברכות דף טז) דא"ר אלעזר ברבי
3 צדוק מרלגין היינו על גבי ארונות לקראת מלכי ישראל ואי כיוסי ארון הוא גולל הא
4 קא מטמא דקא דרשינן בפ' בהמה המקשה (חולין דף עב.) וכל אשר יגע על פני השדה
5 לרבות גולל ודופק ואפי' הוא טמון בארץ דכיון
6 גולל מטמא באהל טומאה בוקעת ועולה ויש
7 מפרשי אע"ג דגולל מטמא באהל מ"מ הי
8 יכולים לדלג ולטמאות עצמן מגולל כדאמרין
9 במסכת שמחות (פ"ד) כל שאין הנזיר מגלה
10 עליה אין כהן מוזהר עליה ואומר ר"ת
11 דמשבשתא היא דהא רביעית דם דאין קושי
12 מגלה עליה וכהן מוזהר עליה ואין זו קשיא
13 דשם טומאה בעי דלימיר במסכת שמחות דעל
14 חצי לוג דם נזיר מגלה ולא אתא למטעמי אלא
15 כלים הנוגעים מבת דאין נזיר מגלה ואין כהן
16 מוזהר ועד קשה לר"ת דמדמרבינן ליה מעל
17 פני השדה משמע שהוא מגולה וסתם כיוסי
18 ארון טמון הוא ויש מפרשים דלא מרבינן ליה
19 כיוסי ארון לשם גולל אלא כשהוא מגולה ולא
20 כשהוא טמון והשתא ניחא ההיא דמרלגין היינו
21 ומיהו קשה דאמר' בפ"ק דעירובין (דף טז) כל
22 דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו גולל
23 לקבר ואין דרך לעשות כיוסי ארון מבעלי חיים
24 ומיהו אשבחן דמיירי חש"ש בדבר שאינו חיה
25 בפ' בהמה המקשה (חולין דף עג.) הדביק שני
26 רתמים יצא מזה ונכנס לזה ומפרש ר"ת דגולל
27 היינו אבן גדול מלשון וגללו את האבן
28 (בראשית כט) שמיניחן על הקבר לסימן היא
29 מצבה דכתיב (שם לז) היא מצבת קבורת רחל
30 ואותן האבנים שמיניחן בצדדין שהאבן גדולה
31 יושבת עליהם שלא תכבד על המת נקראין
32 דופק ויש קושר בהמה לסימן עד שימצא אבן פן
33 יאבד מקום הקבר וההיא דמרלגין לא היה שם
34 מצבה וכ"ת היכא דליכא גולל מאימית כיוסיאל
35 אבילות מ"מ חייילא משיתסום הקבר בהוייתו:
36 **איתיביה** החוצב קבר. פי'ה דסלקא דעתך
37 דהוא הדין לצורך אחר והיינו
38 טעמא דלא בעי למימר משום כבוד אביו
39 כדלקמן דאי במחזור לא מיתסר כלל בעלמא
40 משום כבוד אביו אין לאסור.
41 **מאי** טעמא לא גמר מעגלה ערופה. תימה כי
42 גמר נמי מעגלה ערופה אמר ר' יוחנן
43 בפרק אותו ואת בנו (חולין דף פב.) ערופתא
44 אוסרתה ורבא פסיק בר' יוחנן בר משלש ועד
45 הקשה ריב"א אמאי לא קא אמר ורבא מ"ט לא
46 אמר כאביי דבהיא לישנא רגיל חש"ש בכל
47 דוכתא ויש לפרש דהכי קאמר מ"ט לא גמר
48 מעגלה ערופה לטעמיה וכן אביי מאי טעמא לא
49 גמר מעבדה וזה לטעמיה פי' מעבדה וזה
50 עצמה שאסורה מיד מיהו פירש הקונטרס
51 דעברו שם לא איירי בעבודה וזה.
52 **דאביי** גמר 'שם' 'שם' מעגלה ערופה. מה עגלה ערופה. בהומנה
53 מיתסרא. ורבא גמר 'שם' 'שם' מעבדות פוכבים. מה עבדות פוכבים, בהומנה לא מיתסרא.
54 אף הכא גמי, בהומנה לא מיתסרא. ורבא, מאי טעמא לא גמר מעגלה ערופה. אמר לך,
55 משמשין
56 לנחל איתן היא אוסרתה בקידושין (דף נו.) ובכריתות (כה.) ע"ז בהומנה לא מיתסרא. להדיט דתניא במס' ע"ג (דף מד.) האומר בית זה לע"ז שור זה לע"ז מותר שאין
57 הקדש לע"ז:

55 הגמרא מקשה על זה מברייתא: מיתבי, שנינו בברייתא, החוצב
 56 קבר לאביו לאחר מותו, וְהֵלֵךְ וְקָבְרוּ בְּמִקְוֵם אַחֵר, הֲרִי זֶה לֹא יִקְבֵר
 57 בּוֹ עוֹלָמִית, משום שכשהוקצה לקבורה נאסר בהנאה. הרי שאף
 58 המחובר לקרקע נאסר. מתרצת הגמרא: הָאֵסוּר בְּמֵאָה עֶשְׂרִינָן - במה
 59 מדובר בברייתא, בְּקָבְרֵי בְּנֵי, שחצב אבנים ובנה מהם קבר על
 60 הקרקע, וכיון שבנאו מתלוש נאסר בהנאה.
 61 הגמרא מקשה מברייתא נוספת: תָּא שְׁמַע, קָבֵר חֲדָשׁ שֶׁחִפְרוּ כּוּדֵי
 62 שְׁכִישִׁמוֹת לוֹ מֵת יִקְבְּרוּהוּ בּוֹ, מוֹתֵר בְּהִנְיָאָה, ואם הטיל בו נְפֵל, אָסוּר
 63 בְּהִנְיָאָה. הרי שאף הקבר המחובר נאסר בהנאה. מתרצת הגמרא:
 64 הָאֵסוּר נָמִי - אף כאן מדובר בְּקָבֵר בְּנֵי שבנאו על הקרקע.
 65 הגמרא מקשה מברייתא נוספת: תָּא שְׁמַע, נִמְצָא אֶתְּהָ אֹמֵר, שְׁלֹשׁ
 66 מֵינֵי קְבֻרֹת הֵן חִלּוּקִים בְּהִלְכוּתֵיהֶם, א. קָבֵר הַנְּמִצָּא - שמצא קבר
 67 חדש בשדהו, ויודע שנקבר ללא רשותו. ב. קָבֵר הַיְדוּעַ שֶׁנִּקְבַּר
 68 ברשות הבעלים. ג. קָבֵר הַמְּיוּזָק אֶת הַרְפִּים - שנמצא במקום הילוך
 69 רבים, ונטמאים על ידו. ודיניתם: קָבֵר הַנְּמִצָּא, שנקבר ללא רשות,
 70 מוֹתֵר לְפָנָיו מִמְקוֹמוֹ, ואחר שפינהו, מְקוֹמוֹ מְהוּר מִלְטָמָא, ומוֹתֵר
 71 בְּהִנְיָאָה. קָבֵר הַיְדוּעַ שֶׁנִּקְבַּר ברשות הבעלים, אָסוּר לְפָנָיו, ואף אם
 72 פִּינְהוּ, מְקוֹמוֹ טָמֵא מִדְּרַבְנָן, ואָסוּר בְּהִנְיָאָה. קָבֵר הַמְּיוּזָק אֶת הַרְפִּים
 73 - שנמצא במקום הילוך רבים, מוֹתֵר לְפָנָיו מִמְקוֹמוֹ, ואחר
 74 שפינהו מְקוֹמוֹ מְהוּר, כּוּדֵי שֶׁלֹא יִטְמָאוּ בוֹ רַבִּים, ואָסוּר בְּהִנְיָאָה. הרי
 75 שאף קרקע נאסרת בהנאה. מתרצת הגמרא: הָאֵסוּר נָמִי - אף כאן
 76 מדובר בְּקָבֵר בְּנֵי.
 77 הגמרא מקשה על הדין שמותר לפנות קבר הנמצא: וְכִי קָבֵר
 78 הַנְּמִצָּא מוֹתֵר לְפָנָיו, הֲלֹא יֵשׁ לְחוּשׁ דִּילְמָא [שמא] מֵת מְצוּהָ הוּא,
 79 שנמצא מת במקום ללא קוברים, וְמֵת מְצוּהָ נִתְּנָה מְקוֹמוֹ לְהִיקְבֵר
 80 בו, אף ללא רשות הבעלים. מתרצת הגמרא: אֵין לְחוּשׁ לְכַךְ,
 81 משום דְּשִׁאֲנֵי [שונת] מֵת מְצוּהָ מִשְׁאֵר מֵתִים, דְּקָלָא אֵית לֵיהּ -
 82 שיש קול כשנמצא מת מצוה, וכיון שלא היה קול, אֵין חוֹשִׁים
 83 לזה, ומותר לפנותו.
 84 התבאר שדברים מיוחדים למת אסורים בהנאה. הגמרא מביאה
 85 מחלוקת בהזמנת דבר לצורך מת, אם נאסר בהנאה משעת הזמנה,
 86 או רק כשישתמשו בו: אֵיתְמַר, הַאֲזִינֵי בְּגֵד לְמֵת לְאַחַר שְׁמַת, נְחֻלְקוּ
 87 בזה אביי ורבא, אֲבֵי אֲמַר, אָסוּר הִבְגַּד בְּהִנְיָאָה, וְרַבָּא אֲמַר, מוֹתֵר
 88 בהנאה. מפרשת הגמרא: אֲבֵי אֲמַר שְׁאֲסוּרֵי הִנְיָאָה, משום שסובר
 89 שְׁהוֹמְנָה שְׁהוֹמֵן אֵת הִבְגַּד לְמֵת, מִלְּתָא הִיא - נחשבת כאילו כבר
 90 כרכו בו, וְרַבָּא אֲמַר שְׁמוֹתֵר בְּהִנְיָאָה, משום שסובר שְׁהוֹמְנָה לְאוּ
 91 מִלְּתָא הִיא - אינה נחשבת כאילו השתמש בו, עד שיכרוך עליו
 92 את הבגד.
 93 מבררת הגמרא: מֵאֵי מְעָמָא דְּאֲבֵי הַסּוּבֵר שֶׁהִבְגַּד נֹאסֵר בְּהִנְיָאָה
 94 משעת ההזמנה. משיבה הגמרא: גְּמַר - לומד מת בגזירה שוה 'שם'
 95 'שם' מְעַנְלָה עֲרוּפָה, נאמר בעגלה ערופה (דברים כ א) וְעָרְפוּ שָׁם
 96 אֶת הָעֵגְלָה, ונאמר במת (במדבר כ א) וְתָמַת שָׁם מֵרִיב, מֵה עֵגְלָה
 97 עֲרוּפָה אף קודם עריפתה, בְּהוֹמְנָה מִיתְקַרָּא - בזה שהזמינו אותה
 98 לשם עגלה ערופה, והורידה לנחל איתן, נאסרה בהנאה, הֵאֵי נָמִי
 99 - אף צרכי המת, בְּהוֹמְנָה מִיתְקַרָּא - בזה שהזמינו אותם למת
 100 נאסרו בהנאה.
 101 וְרַבָּא הַסּוּבֵר שֶׁהִבְגַּד אֵינוֹ נֹאסֵר מִשְׁעַת הַהוֹמְנָה, גְּמַר - לומד מת
 102 בגזירה שוה 'שם' 'שם' מְעַבְדָּת בּוֹכְבִים, שנאמר בעבודת כוכבים
 103 (דברים יב א) 'אֲשֶׁר עֲבָדוּ שָׁם הַגּוֹיִם' וגו', מֵה עֲבֹדַת בּוֹכְבִים בְּהוֹמְנָה
 104 לשם עבודה זרה לא מִיתְקַרָּא - אינו נאסר בהנאה, אֵף הָאֵסוּר נָמִי
 105 בצרכי המת, בְּהוֹמְנָה לְמֵת לא מִיתְקַרָּא - אינו נאסר בהנאה.
 106 שואלת הגמרא: וְרַבָּא שְׁלומד מעבודה זרה להתיר, מֵאֵי מְעָמָא לא
 107 גְּמַר - מדוע אינו לומד לאסור בגזירה שוה מְעַנְלָה עֲרוּפָה. משיבה
 108 הגמרא: אֲמַר לָךְ רַבָּא,

1 הַרְוֵי מְלָבוֹת - שנהרגו על ידי מלכות הגוים, לְהַרְוֵי בֵּית דִּין -
 2 אנשי עיר הנדחת, אינם דומים, משום שְׁהַרְוֵי מְלָבוֹת, בֵּינָן דְּשִׁלָּא
 3 בְּדִין קָא מִיְקַטְלֵי וְנִהַרְגִים, הוּאֵי לְהוֹ וְיֵישׁ לְהוֹם בְּפִשְׁרָה בְּמִיתַתְם,
 4 וְנִקְרָאִים 'עַבְדֵיךְ', אֵךְ הַרְוֵי בֵּית דִּין, בֵּינָן דְּבְרִין קָא מִיְקַטְלֵי
 5 וְנִהַרְגִים, לֹא הֵוֹ לְהוֹ וְאֵין לְהוֹם בְּפִשְׁרָה בְּמִיתַתְם. ומוכיח זאת:
 6 תַּדַּע, דְּתַנָּן בְּמִשְׁנֵיתֵינוּ, 'לֹא הֵוֹ קוֹבְרִין אִתּוֹ - אֵת הַנְּסַקל בְּקְבֻרֹת
 7 אֲבוֹתָיו, וְאֵי סְלָא דְעֵתָךְ - ואם עולה בדעתך לומר, בֵּינָן דְּאֵיְקַטְלוּ
 8 הוּאֵי לְהוֹ בְּפִשְׁרָה - שְׁכִינֵן שֶׁנִּהַרְגוּ בְּבֵית דִּין הַתְּכַפְרוּ, לְיִקְבְּרוּ
 9 בְּקְבֻרֹת אֲבוֹתֵיהֶם, ועל כרחך שעדיין לא התכפרו.
 10 הגמרא דוחה את הראיה: לעולם אף המומתים בבית דין
 11 מתכפרים, אֵךְ לֹא בְּמִיתָה לְחוּד, אלא מִיתָה וְקְבֻרָה עֲשִׂינוּ - אנו
 12 צריכים גם מיתה וגם קבורה, וכל שלא נקברו, לא נשלמה
 13 כפרתם.
 14 הגמרא מקשה על התירוץ: מוֹתֵב וְיִמְקַשְׁהוּ רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה,
 15 שנינו במשנה, לֹא הֵוֹ קְרוֹבֵי הַמֵּת מִתְּאֲבָלִין עֲלֵיו, אֲלֵא אֹנְיָנֵי,
 16 משום שְׁאֵין אֹנְיָנוֹת אֲלֵא בְּלַב. וְאֵי סְלָא דְעֵתָךְ - ואם עולה בדעתך
 17 לומר, בֵּינָן דְּאֵיְקַבְּרוּ הוּאֵי לְהוֹ בְּפִשְׁרָה וְיֵישׁ לְהוֹם כִּפְרָה, לֵאמָרוּ -
 18 שיתאבלו עליו. מתרצת הגמרא: כּוּדֵי שֶׁתְּכַפֵּר עֲשִׂינוּ נָמִי - צריך גם
 19 עֵיבּוֹל בְּשָׂר בְּקֵבֵר. ומוכיחה זאת הגמרא: דִּיקָא נָמִי - המשנה
 20 עצמה גם מדויקת כך, דְּקָתְנָנֵי - שכתוב במשנה, שאחר שנתעַבְּל
 21 הַבְּשָׂר, מְלַקְטִין אֶת הַעֲצָמוֹת מִבֵּית הַקְּבֻרֹת שֶׁל בֵּית דִּין, וְקוֹבְרִין
 22 אוֹתָן בְּמִקְוֵם בְּקְבֻרֹת אֲבוֹתָיו, שְׁמַע מִיָּתָה שֶׁאֵחַר עֵיבּוֹל הַבְּשָׂר
 23 התכפר, ולכן אפשר לקבורו בקברות אבותיו.
 24 הגמרא מביאה תירוץ נוסף מדוע אין מתאבלים עליו, על אף
 25 שהתכפר במיתתו: רַב אֲשִׁי אֲמַר, אֵין צָרִיךְ עֵיבּוֹל בְּשָׂר כּוּדֵי
 26 לְהַתְּכַפֵּר, והטעם שאין מתאבלים עליו, משום שְׁאֲבִילוֹת מֵאִיְמָתֵי
 27 קָא מְתַחֲלָת, מְסַתִּימַת הַגּוֹלָל, מְסַגִּית הַכִּיסוּי הַעֲלִיּוֹן שֶׁל אֵרוֹן
 28 הַקְּבֻרָה, ואילו בְּפִשְׁרָה מֵאִיְמָתֵי קָא הוּאֵי - מתי מתכפר המת, רק
 29 מְכִי הוּוֹ עֲצָרָא דְקָבְרָא פּוֹרְתָא - משהצטער מעט בקבר, הִלְכָּךְ -
 30 דִּיתוּ בְּסַבְּתִימַת הַגּוֹלָל לֹא מִתְּאֲבָלִים עֲלֵיו, הוּאֵיל וְאֵידְחֵו וְיָדְחֵו -
 31 כיון שנדחו מלהתאבל עליו, שוב נדחית אבילותו.
 32 שואלת הגמרא: אֵי הָכִי - אם מיד בתחילת צער הקבר כבר
 33 התכפר, לְמָה לֵי לְהַתְּמִין עַד עֵיבּוֹל בְּשָׂר, מִיד כְּשֶׁהַתְּחִיל צֵעַר
 34 הַקֵּבֵר נִעְבִּירוּ. מתרצת הגמרא: מִשּׁוֹם דְּלֹא אֲפִשְׁר לְהַעֲבִירוֹ, אֵין
 35 שֶׁנִּבְקַע כְּרִיסוֹ וְמוֹסְרִיהּ, וְצָרִיךְ לְהַתְּמִין עַד עֵיבּוֹל הַבְּשָׂר, ואֵין
 36 מִלְּקַטִּים עֲצָמוֹתָיו.
 37 הגמרא מבארת שדברים מיוחדים למת אסורים בהנאה, אֵךְ יֵשׁ
 38 אֹפְנֵן שְׁאֵינִם נֹאסְרִים: קְבֻרָה וְקְבֻרָה דְּרַב, הוּוֹ שְׁקָלֵי מִינֵיהּ עֲפָרָא
 39 לְאִישְׁתָּא בֵּת יוֹמָא - דִּיו לוקחים ממנו עפר לרפא חום ביום
 40 הראשון שתוקף את האדם, אֵתוּ אֲמָרוּ לֵיהּ לְשִׁמּוּאֵל - באו ואמרו
 41 זאת לשמואל, אֲמַר לְהוֹ שְׁמוּאֵל, יֹאזֵת עֲבָדִין - טוב הם עושים,
 42 משום שהקבר קָרַקַע עוֹלָם הוּא, וְקָרַקַע עוֹלָם אֵינָה נֹאסְרַת בְּהִנְיָאָה.
 43 דְּכֵתִיב (מלכים ב כג ו) 'וַיֵּצֵא אֶת הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית דָּ' וגו', וְדִקָּא לְעִפְרָא,
 44 וַיִּשְׁלַךְ אֶת עֲפָרָה עַל קָבֵר בְּנֵי הַעַם, שֶׁהִשְׁלִיךְ אֵת אֶפְרַת הַעֲבֹדָה זֶה
 45 שֶׁעֲשָׂאוּ דַק כְּעַפֵּר עַל קְבֻרֵי עוֹבְדֵי הַעֲבֹדָה זֶה, כּוּדֵי שִׁיוּסוֹ
 46 הַחַיִּים, וְדוֹרְשִׁים מִכָּךְ שֶׁהִקִּישׁ הַכְּתוּב עֵפֶר עֲבֹדָה זֶה לְקֵבֵר,
 47 מְקִישׁ קָבֵר בְּנֵי הַעַם לְעֲבֹדַת בּוֹכְבִים, מֵה עֲבֹדַת בּוֹכְבִים בְּמִחְזָבֵי
 48 לֹא מִיתְקַרָּא - אין נאסרת בהנאה, דְּכֵתִיב (דברים יב א) 'אֲבָד תֵּאֲבָדוּן
 49 וגו' אֲשֶׁר אֲתֶם וְיִרְשִׁים אֲתֶם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הַהָרִים הַרְמִים' וגו',
 50 וְדוֹרְשִׁים שֶׁרַק עַל הַהָרִים אֱלֹהֵיהֶם - הַעֲבֹדָה זֶה שֶׁעַל הַהָרִים
 51 נֹאסְרַת בְּהִנְיָאָה, וְלֹא הַהָרִים אֱלֹהֵיהֶם - שאם עובדים את ההר
 52 עצמו, אֵינוֹ נֹאסֵר בְּהִנְיָאָה, משום שהוא מחובר לקרקע, הָאֵסוּר נָמִי -
 53 אף כאן, רק קבר תלוש נאסר בהנאה, אֵךְ בְּמִחְזָבֵי לֹא מִיתְקַרָּא -
 54 אינו נאסר בהנאה.

56 בהנאה, כיון שלא שינה בבנין רק הוסיף עליו, וסילק את ההוספה.
 57 הגמרא מקשה על רבא מברייתא: תא שמע, החוצב קבר לאביו
 58 אחר שמת, והלף וקברו בקבר אחר, הרי זה לא יקבר בו - בקבר
 59 הראשון, עולמית. הרי שהזמנה אסרת בהנאה. מתרצת הגמרא:
 60 הָתָם - בברייתא, אין זה איסור הנאה מקבר, אלא מִשֹּׁם כְּבוֹד אָבִיו
 61 יש לחוש, אבל אם חצבו לאיש אחר, אינו נאסר.
 62 ומוכיחה זאת הגמרא: הכי נמי מִסְתַּבְּרָא - כך גם מסתבר מדיוק
 63 הברייתא, דְּקָתְנִי בְּסִפָּא של הברייתא, רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר,
 64 אָף הַחֹצֵב אֲבָנִים לְצוּרֵךְ קִבְרֵי לְאָבִיו, וְהֵלֵךְ וְקָבְרוּ בְּמָקוֹם אַחֵר עִם
 65 אֲבָנִים אַחֲרוֹת, הֲרִי זֶה לֹא יִקְבְּרֵן בְּהֵן - באבנים אלו, עולמית, אי
 66 אָמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא שְׂטַעַם הַאיסור מִשֹּׁם כְּבוֹד אָבִיו, שְׁפִיר - מובן מדוע
 67 אף כשחצב אבנים נאסרו, אֵלֵּא אִי אָמַרְתָּ שְׂטַעַם הַאיסור מִשֹּׁם
 68 הַזְּמִינָה לְמַת, מָוִי לְאִרְיָה מִי אֵיבָא לְמֵאן דְּאָמַר - וכי יש שאומר
 69 שאם טוה חוטים לארוג בהם תכריכים נאסרים בהנאה, הלא אף
 70 אביי לא אמר שנאסר אלא הארית, בגד, שמכינו לשימוש המת,
 71 ולא בטוהי חוטים שצריך לאורגם, ואף כשחצב אבנים לצורך
 72 קבר אינם נאסרים משום הזמנה, כיון שצריך גם לבנותם, ועל
 73 כרחק שהאיסור הוא משום כבוד אביו.
 74 הגמרא מקשה על אביי מברייתא: תא שמע, קבר חדש שעוד לא
 75 קברו בו, מותר בהנאה, ואם הטיל בו נפל, אסור בהנאה. מדייקת
 76 הגמרא: רק אם הטיל בו נפל, אין - נאסר בהנאה, אך אם לא הטיל
 77 בו נפל, לא נאסר בהזמנה. דוחה הגמרא: הוא הדין דאף על גב דלא
 78 הטיל בו נפל, נאסר בהנאה, ומה שנקט הטיל בו נפל, כדי לאפוקי
 79 ו'להוציאן מדרבן שמעון בן גמליאל, דאמר אין לנפלים תפיסת
 80 הקבר, שנפל אינו אוסר את קברו בהנאה לאחר שפינהו, קא
 81 מְשַׁמְעֵן לָן במה שאמר שאם הטיל בו נפל אסור בהנאה, שאף אחר
 82 שפינהו נשאר באיסורו.
 83 הגמרא מקשה על אביי ממשנה (שקלים פ"ב מ"ה): תא שמע, מותר
 84 המיתים - גבו צדקה לקבורת מתי מצוה או מתים עניים, ונשאר
 85 מעות אחר שקברום, ינתן לקבורת מיתים אחרים, מותר המת - גבו
 86 צדקה לקבורת מת מתים, ונשאר אחר שקברוהו, ינתן ליודשיו.
 87 הרי שאף שהזמינו למת מותר בהנאה. מתרצת הגמרא: הָתָם אָמַר
 88 עֲסָקִינָן - במה מדובר כאן, כְּשֶׁנָּבִו מִתִּים, ואין זה הזמנה למת.
 89 מקשה הגמרא: הָא לֹא תֵּנִי הֵכִי - הרי לא שינוי כן, דתֵּנִי (שם) מותר
 90 המיתים למיתים, מותר המת ליודשיו, ותני עלה - ושנינו ברייתא
 91 המפרשת משנה זו, כִּיצַד, אם גָּבִו לְמִתִּים סָתְמָ, בלי לפרש לאיזה
 92 מתים גובים, וְהוּ מוֹתֵר הַמִּתִּים לְמִתִּים, ואם גָּבִו לְמַת זֶה - מת
 93 מסוים, וְהוּ מוֹתֵר הַמִּתִּים לְיוֹדְשָׁיו, הרי שגבו לצורך מת. מקשה
 94 הגמרא על המקשן: וְלִיטַעְמֵיךָ שְׂמַדוּבֵר שְׂגָבו לְאַחַר מִיתָה, אֵיבָא -
 95 אמור את הסיפא לסייע לאביי, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, לֹא יֵעָ בְּהֵן - במה
 96 שנשאר, עַד שִׁיבָא אֵלֵיהּ ויאמר מה לעשות עמהם. רַבִּי נָתָן אֹמֵר,
 97 יַעֲשֶׂה בְהֵם דִּימוּס - שורת אבנים נוספת על קברו, או וְלוֹתָן יִין לְפָנֵי
 98 מִיתָה. הרי שנאסר בהנאה.
 99 ומחמת שקשה סתירת המשנה, מיישבת הגמרא באופנים אחרים:
 100 אֵלֵּא אִין לְפָרֵשׁ אַתְּ הַמְשַׁנָּה כְּפִי שְׂבִיאָרְנוּ לְעֵיל, רַק אָבִי מְתַרְיָן
 101 לְמַעְמֵיהָ - כפי שיטתו שהזמנה למת אוסרת, וְרַבָּא מְתַרְיָן לְמַעְמֵיהָ
 102 - כפי שיטתו שהזמנה למת אינה אוסרת. ומפרשת הגמרא: אָבִי
 103 מְתַרְיָן לְמַעְמֵיהָ - כפי שיטתו, דְּכֹוֹלֵי עֲלָמָא - כל התנאים סוברים
 104 שהזמנה מילתא היא ואוסרת בהנאה, אלא שנחלקו, תָּנָא קָמָא
 105 קְבֵר, דְּחָוִי לִיה - מה שראוי למת, תָּפִיס - נתפס להיאסר בהנאה,
 106 אך דְּלֹא חָוִי לִיה - מה שאינו ראוי למת, לֹא תָּפִיס - אינו נתפס
 107 להיאסר בהנאה, ולכן המותר שאינו ראוי לו, ינתן ליודשיו. וְרַבִּי
 108 מֵאִיר מְסַפְקָא לִיה אִי תָּפִיס אִי לֹא תָּפִיס - אם מה שאינו צריך
 109 למת נאסר בהנאה או לא, הִלְכָךְ אָמַר שְׂלֵא יֵעָ בְּהֵן עַד שִׁבָּא
 110 אֵלֵיהּ, שלצד שזכו בהם היודשים, אי אפשר לעשותם דימוס על

1 רק מְשַׁמְשִׁין של מת מְשַׁמְשִׁין של עבודה זרה, גְּמִירָנָא - אנו
 2 לומדים, שאינם נאסרים בהזמנה, לְאַפּוּקִי ו'להוציאן עֲלָה עֲרוּפָה,
 3 דְּהִיא נוּפָה ו'שהיא עצמה קרושה, ואין ללמוד ממנה למשמשים.
 4 שואלת הגמרא: אָבִי שְׂלומֵד מֵעֲגֵלָה עֲרוּפָה לְאִסוּר, מֵאִי מְעַמָּא
 5 לֹא גָמַר - מדוע לא למד להתיר מְעֻבְדֵת בּוֹבְבִים. משיבה הגמרא:
 6 אָמַר לָךְ אֲבִי, מִיִּדֵי דְּאִוּרְחִיהָ מְמִידֵי דְּאִוּרְחִיהָ גְּמִירָנָא - דבר שהוא
 7 רגילות, כמת, מדבר שהוא רגילות, כעגלה ערופה, לומדים אנו,
 8 לְאַפּוּקִי עֲבֻדָת בּוֹבְבִים דְּלֹא אִוּרְחָא - להוציא עבודת כוכבים,
 9 שאין רגילות שתהא אצל ישראל, שהרי אף לגוים נאסרה, ולכן
 10 אין משמשה נאסרים בהזמנה, שְׂמָא יַחֲזִירוּ בְהֵם קוֹדֵם שִׁישְׁתַּמְשׁוּ
 11 בְהֵם.
 12 (סִימָן לְמַשְׁנִיּוֹת וּבְרִייתוֹת הַמּוּבָאוֹת הַלֵּחַן כְּרֵאוֹת לְנִידוּן, בַּפ"ה,
 13 נַפְשִׁי"ה, דְּהַצִּיבָא נְבִי"ס"א, דְּאִוּמְנָא, וְהֵם, כַּפֵּה שְׂהוּא טַמָא מְדוּרַס,
 14 נַפֵּשׁ שְׂבָנָא לְשֵׁם חֵי, הַחֹצֵב קִבְרֵי לְאֲבִיו, כִּיס שְׂעִשְׂאוּ, אָמַר
 15 לְאַמְוִן).
 16 הגמרא מקשה על רבא ממשנה: מִיתִיבֵי, שִׁנִּינֵי בַּמְשַׁנָּה (כלים פ"ח
 17 מ"ה), בַּפֵּה - צעיף של אשה שהוא טָמָא מִחַמַת מְדַרְסֵי הַזֶּבֶב, וְכִינֵן
 18 שְׂפַעְמִים יוֹשְׁבֵת או משענת ראשה עליו, נְטַמָא בְּמַדְרַס הַזֶּבֶב,
 19 וְנִתְנָהוּ לְשִׁמּוֹשׁ לְפָרֵשׁ תוֹרָה, מְחֻזָּר מִן הַמְדַרְסֵי בְּלֵא טְבִילָה, מִשֹּׁם
 20 שְׂאִינוּ רָאוּי לְמַדְרַס, שֵׁאֵם יֵשֵׁב עֲלָיו יִקְמוּדוֹ, אֲכָל טָמָא טוּמְאָת
 21 (מִנְעֵן מְדַרְסֵי), מִשֹּׁם שְׂגוּעָה בְּעַצְמוֹ וְעַדִּין כְּלִי הוּא, וְרֵאשׁוֹן
 22 לְטוּמְאוֹה הוּא. הרי שהזמנה בלבד אף בלא ששימש את הספר
 23 תורה נטהר, וקשה לרבא.
 24 מתרצת הגמרא: אֵיבָא - אמור במשנה: נִתְנָהוּ וְכַרְכְּתוֹ - שייחדה
 25 אותו וגם עטפה עמו ספר תורה, אך בהזמנה בלבד אינו נאסר.
 26 שואלת הגמרא: לָמָּה לִי גַם נִתְנָהוּ וְגַם כַּרְכְּתוֹ, וְלֹא דִי בְּכַרְכְּתוֹ
 27 לְחוּד. משיבה הגמרא: כַּרְכְּבֵי הַקְּדָא, דְּאָמַר רַב הַקְּדָא, הָאִי סוּדְרָא
 28 דְּאִוּמְנִיָּה לְמִיצַר בֵּית תְּפִילִין - סודר שהזמינו כדי לצור בו תפילין,
 29 וְצַר בֵּית תְּפִילִין אַחַר הַזְּמִינָה, אָסוּר לְמִיצַר בֵּית שְׁשִׁיטָא - אסור
 30 לצור בו מטבעות, כיון שתשמיש קדושה הוא, אך אם אִוּמְנִיָּה
 31 לְתַפִּילִין וְלֹא צַר בֵּית עַדִּין, או צַר בֵּית בַּאפּוֹן אַרְעִי וְלֹא אִוּמְנִיָּה
 32 לְכַךְ, שְׂרִי לְמִיצַר בֵּית שְׁשִׁיטָא - מותר לצור בו מטבעות, ואף כאן,
 33 רק אם גם נתננו וגם כרכה בו ספר תורה נאסר, אך אם רק כרכה
 34 בלא הזמנה, אינו נאסר.
 35 מבארת הגמרא: וְלֵאבִי דְּאָמַר הַזְּמִינָה מִלְּתָא הִיא, אִוּמְנִיָּה לְצוּר בו
 36 תפילין, אף על גב דלא צַר בֵּית תְּפִילִין, נאסר לצור בו מעות, ואם
 37 צַר בֵּית תְּפִילִין, אִי אִוּמְנִיָּה תְּחִילָה לְכַךְ, אין - נאסר לצור בו מעות,
 38 אך אִי לֹא אִוּמְנִיָּה תְּחִילָה לְכַךְ, לֹא נֹאסֵר.
 39 הגמרא מקשה על רבא מברייתא: תא שמע, נָפֵשׁ - בנין שעל
 40 הקבר, שְׂבָנָא לְשֵׁם חֵי לקוברו כשימות, מוֹתֵר בְּהִנָּחָה, כיון שהזמנה
 41 לחי אינה אוסרת, ואם הוסיף בו דִּימוּס ו'שורת בנין אַחֵר לְשֵׁם מַת
 42 שכבר מת, אָסוּר בְּהִנָּחָה מִיד, הרי שנאסר בהזמנה לחוד. מתרצת
 43 הגמרא: הָתָם אָמַר עֲסָקִינָן - כאן בברייתא במה מדובר, דְּרַבָּא בֵּית
 44 - שהשליך בו מת.
 45 מקשה הגמרא: אִי הֵכִי - אם השליך בו מת, מֵאִי אִירִיא - מדוע
 46 אמרה הברייתא שהוסיף בבנין לשם מת, כִּי לֹא הוֹסִיף בְּבִנְיָן נְמִי
 47 - גם יאסר בהנאה, שהרי קבר שם מת. מתרצת הגמרא: לֹא
 48 צְרִיבָא הַבְּרִייתָא לומר שהוסיף בבנין, אלא דאף על גב דנִפְתִּיחָ -
 49 שפינה את המת, אסור בהנאה, כיון שבנה אחר שמת, אך משום
 50 הבנין שמחיים אינו נאסר, והקבורה אינה אוסרת, שהרי זה כצר
 51 בו ולא הזמינו.
 52 התבאר שכשהוסיף דימוס נאסר הכל בהנאה, הגמרא מבארת
 53 שיש אופן להתירו שוב בהנאה: אָמַר רַבִּי הַרְסֵם בְּרַ פְּסָא אָמַר רַב הַקְּדָא,
 54 מַה שְׂשִׁנִּינֵי שֵׁאֵם הוֹסִיף בְּבִנְיָן אַחֵר שְׂמַת נֹאסֵר בְּהִנָּחָה, אִם הִיָּה
 55 מְבִירָו לְמַה שְׂהוֹסִיף, חוֹלְצֵוּ - חולץ את הדימוס, וְמוֹתֵר הַבְּנִין

1 **משמשין**, של מת: **משמשין**, של עבודה זרה: **נמרין**, דלא מיתסרי בהזמנה דהאי
2 קרא אשר עבדו שם במשמשי עבודה זרה מוקמינן ליה במס' ע"ז (דף נא) דתניא
3 אבד תאבדון את כל המקומות בכלים שנשתמשו בהן לע"ז הכתוב מדבר דאילו
4 מקומות ממש לא מיתסרי דכתיב אלהים על ההרים ולא ההרים אלהים יכל
5 יהו נאסרין מיד משעת הזמנה ת"ל אשר
6 עבדו שם משמשו ואילך: **מידי דאורייתא**,
7 שדרך היהודים לעשות כן אבל ע"ז אסורה
8 לעבד אף לבני נח הלכך לא מיתסרא
9 תשמיש דידה בהנאה אף בהזמנה דילמא
10 מהדרה בהו ולא משמשי בהו עבודה זרה:
11 **כפה**, צעקה: **שחוא טמא מדרס**, שאף הוא
12 ראוי למדרס פעמי' שמקבלתו ויושבט עליו
13 או נשענת ראשה עליה: **ונתנתו לספר**,
14 תורה: **תהור** פון המדרס, בלא שום טבילה
15 דבטיל ליה שם מדרס דאומרים לו עמוד
16 ונעשה מלאכתו ואינו מטמא עוד אדם
17 וכליל אבל שם עליו שואף שפופת
18 הספרים משמטות טומאה במגע וזה הרי געע
19 בעצמה בעודו מדרס וכשאבר שם מדרס
20 ממנו מ"מ עדיין כלי הוא ושאר עליו
21 טומאת מגע שחרי הוא ראוי לה מדקתני
22 תהור מן המדרס בהזמנה בעלמא אלא
23 הזמנה מילתא היא: **ה"ג** ל"ל נתנתו וברכתו
24 **כרב** **הסדא**, כלומר למה לי תרוייהו תיסינן
25 בכרכתו לחודיה דהא איכא מעשה ומשנ
26 כרב הסדא דאמר תרוייהו בעינן בכרכתו
27 אקראי בעלמא הוא דהוה: **אומניה ולא צר**
28 **ביה**, הזמנה לאו מילתא היא צר ביה ולא
29 אומניה אקראי בעלמא הוא ואבני פלג
30 עליה דרב הסדא ואית ליה הזמנה מילתא
31 היא הלכך אומניה אע"ג דלא צר ביה
32 (וברייתא) נתנתו דוקא קאמר ולא בעי
33 כרכתו: **צר ביה** אי אומניה אי לא אומניה
34 לא, **אומניה** בעלמא הוא: **נפש**, קבר של
35 הקבר שבנאו לשם חי לכשימות וברב
36 **דימוס**, נדבך של אבנים: **אסור**, אלמא
37 הזמנה מילתא היא: **לא צריכא**, האי הוסיף
38 אלא לאשמועינן דאע"ג דפנייה למת לאחר
39 זמן מתוך הקבר אסור בהנאה משום
40 הוסיף דה"ל הזמנה ומעשה דאי לא אומניה
41 שרי אי פנייה דה"ל כצר ביה ולא אומניה:
42 **אם היה כפידו**, לאותו דימוס: **לא יקבר בו**,
43 אלמא הזמנה מילתא היא: **משום כבוד**
44 **אביו**, יש לחוש אבל משום איסורי הנאה
45 ליכא כגון אם חבב לשם מת אחר מחזיקה
46 לא: **החוצב אבנים**, מן ההר לכנות בהן קבר
47 לאביו ולא בנה הרי זה כו': **טוי לאריג מי**
48 **איכא למ"ה**, אפי' אביו לא קאמר אלא
49 באורג דאריג חוי למת אבל טוה פשתן
50 לארוג בגד למת לא אמר דתיהוי הזמנה:
51 **קבר חדש**, השתא קס"ד אפילו זמנו למת:
52 **לא הטיל לא**, ואע"ג דהומין: **ח"ה אע"ג דלא**
53 **הטיל**, וקבר חדש דקאמר כשחצבו לארס חי
54 או סתם לכשיצטרך והאי דקאמר הטיל
55 משום דבעי לאשמועינן דנפל תופס קברו
56 לאוסרו אף ע"ג שפניהו: **ולאפוקי דר"ש כו'**,
57 **אורייתא** מותר הטה, גבו לשם מת פלוגי: **לירשיו**,
58 **לירשיו**, ליהנות מן אלמא הזמנה לאו מילתא היא: **איכא סיפא**,
59 **אדרמית**, לה מרשטא סיעיה מטסיפא: **לא יעב בהן**,
60 **דכפרש** טעמא לקמן: **דימוס**, בנין: **זילוף**, יין: **מתרין** **למעמיה**,
61 **לאוקומי** כולי תנאי כותיה: **דלא חוי ליה**, שאינו צריך להוציא בו
62 **דהיינו** מותר: **מספקא ליה**, הלכך בלא דעת יורשין
63 לא יעשה דימוס דילמא לא תפיס ומפסדת להו לירשין: **לאו** **מילתא היא**,
64 **וטעמיהו** דר"מ רבי נתן לאו משום איסורי הנאה הוא אלא לפי שנתבזה
65 המת עליהן כשגבו אותם בשמח: **ח"ק סבר**, מחיים אחליה לזילותיה ונחיא
66 ליה שיתבזה לארס מיתתו להנאת יורשין: **מורקין** בו כלים,
67 **וורקין** בגדיהם עליו יותר מן הצורך מפני חיבתו ומחמת
68 **צערן** מתכוונין לאסור את כל ממונם עליה: **מצוה על האחים**,
69 **הראוי** אותם להצילם וליתלן מעליו דאין השבת אבידה גדול
70 **מוזה** אלמא הזמנה לאו מילתא היא דאי מילתא היא ליכא
71 **הצלה**:

1 **התם** מחמת מררייהו. מתוך צערן הן עושין כן ואין זו הזמנה: **אבל נגעו במטה**
 2 **אסורין.** ואי משום מררייהו למה נאסרין בנגיעת המטה: **במטה הנקברת עמו.**
 3 שנושאן אותו בה לקבורה ורגילין היו לקבורה עמו הלכך אע"ג דמשום מררייהו
 4 הוא נאסרין בנגיעה ומדוברגן משום דמחלפי בתכריכי המת ואתי למימר תכריכי
 5 המת מותרין אבל במטה שמת בה אין רגילין
 6 לכורכו עליה בתכריכי קבורה אין נאסרין
 7 דמשום הזמנה ליכא דהא דתנא מחמת צערא הוא
 8 ומשום גזירה נמי ליכא דהא לא מיחלפא
 9 בתכריכי המת: **אסור להניח בו מעות.**
 10 דהזמנה מילתא היא וקשיא לרבא: הניח בו
 11 תפילין כו'. באקראי בעלמא: **אימא הכי.**
 12 כפי שעשאו לתפילין והניח בו תפילין אסור
 13 להניח בו מעות ומשום סיפא איצטריך
 14 למיתנייה לאשמועינן כרב חסדא דצר ביה
 15 ולא אומניה לא הוו תשמישי מצוה בהכא:
 16 **ציפון זהב.** לתפילין: פסולות. הלכה למשה
 17 מסיני הוא: טלה עליהם. לשון טלאי כלומר
 18 דחפן בעור בהמה טמאה: פסולות. דכתיב
 19 בהן (שמות יג) למען תהיה תורת ה' בפיך:
 20 **אע"ג** שלא עבדו. לעור זה לשמו דהזמנה
 21 לאו מילתא היא ולא איכפת לן בה: **איכא**
 22 **דוכתא** דרמו בה מיתא. שמת מוטל בה
 23 בבזיון כזה להשהותו עד שיארגו לו בגד
 24 ואת ואביי במילתיה דליתיה פליגתו: **שכבי**
 25 **דהרפניא.** עניים היו ולאחר מיתה גובין להן
 26 ואורגין להן בגדים קלושים לאחר מיתה:
 27 הרוגי מלכות. שנתחייבו מיתה למלכי
 28 ישראל כגון שמרדו בו דכתיב (יהושע א) כל
 29 איש אשר ימרה את פיו וגו': לרשתו. משמע
 30 ירדשה גמורה ומן הדין: והלא הרבה בנים
 31 היו לו. לא ידענא מהדיכא ילפי: חיינו רתכיב
 32 ומלך. העידוהו שמרד במלכות כדי שיתחייב
 33 מיתה למלכות ויהיו נכסיו למלך: **למה לי**
 34 **ומלך.** אי משום דבעי למקטליה וירשנו
 35 מחמת קורבה בברך נבות אלהים סיג:
 36 **ולישעמיהו.** דמלך לחייבו מיתת מלכות
 37 נאמה: אלהים למה לי. הא מחייב ליה משום
 38 מלכות: **לאפוש ריתחא.** דדיינין עליו שלא
 39 ירנו אחר אחאב למימר בשבילו הרגו ובלי
 40 פשע: **כי פה אמות.** כיואב כתיב לא אחיה
 41 נדון למלכות כדי שלא יהיו נכסי מלך: לחיי
 42 שעיה. דחייי בעלמא עד שישבו הדברים
 43 לשלמה ויבואו: **בה דבר יואב וכה עניי.**
 44 משמע דבר וענייה הרבה וקרא כי פה אמות
 45 הוא דכתיב ותו לא אלא הכי קאמר ליה
 46 תרתי לא תעביד ליה: כולן נתקיימו בויעו
 47 של דוד. מפני שקיבלן שלמה עליו: לעלות
 48 במרכבה. וגבי זב כתיב נמי מרכב אסמכתא
 49 לגזירה שוה: מחזיק בפלך. אוהו מקל לישען
 50 עליו מחמת חולי הרגלים: **פודגרא.** כן שם
 51 החולי אף בלשוננו: **מנא ידע.** רב נתמך:
 52 ואירתו ארוחת תפיד. מאת נבוכדנצר
 53 היתה לה:

תהא

40 **סוד ה'** ליראיו ובריתו להודיעם. 'נופל בחרב', מיאשיהו. דכתיב ויראו [חירים] למלך אישיהו, ואמר רב יהודה אמר רב, שעשו
 41 **כל גופו כקברה.** 'וחסר לחם', מכינהו. דכתיב וארוחתו ארוחת תמיד נתנה לו, אמר רב יהודה אמר רב, היינו דאמרי אינשי,
 תהא

1 **אע"פ** שלא עיבדן לשמן. פי' הקנטרס דהזמנה לאו מילתא היא ולא איכפת לן בה
 2 וקשה לר"ת דקיימא לן בהזמנה הלכה כרבה ובעיבוד לשמה קיימא לן כרשב"ג
 3 כדמוכח בפרק הניזקין (גיטין דף נד) בההוא דאתא לקמיה דר' אמי אמר ליה ספר תורה
 4 שכתבתיו גזילין לא נעבדו לשמן אמר ליה נאמן אתה להפסיד שכרך (ואי) אתה נאמן
 5 להפסיד ס"ת ואין לחלוק בין עור של תפילין
 6 לגזיל של ס"ת דהא שיין של תפילין הלכה
 7 למשה מסיני ומפרש ר"ת דרבה דאמר דהזמנה
 8 לאו מילתא היא סבר כרשב"ג דבעי עיבוד
 9 לשמה משום דלא סגי בהזמנה וקשה דא"כ
 10 אביי כתיב דלא בעי עיבוד לשמה ובפי התבלת
 11 (מדות דף מב: ושם) א"ל אביי לרב שמואל בר
 12 יהודה האי תבלתא איכא צביענא לה ודיק מינה
 13 דבעי צביעה לשמה והתם מדמי טווייה לשמה
 14 לעיבוד דהכא והיא צביעה וצ"ל דאביי לא
 15 קיבלה מינה התם:
 16 **בשלמא** למיד נכסיו למלך. תימה דבסוף
 17 הגזילין (מכות דף יב.) משמע
 18 דברח לפי שהיה סבור דמזבח קולט דאמר
 19 שלשה טעוהו טעה יואב וי"ל דלהמלט אי
 20 אפשר דיכולין לשומרו שלא יכרח וימות ברעב
 21 ולא נתכוון אלא להוריש נכסיו לבניו
 22 ובירושלמי איכא פלוגתא דאמוראי דאיכא מיד
 23 סבור היה יואב דקרנותיו של מזבח היו קולטין
 24 ואין לך קולט אלא גג של בית עולמים אבל
 25 של שילה אינו קולט ואיכא מאן דאמר מאן
 26 דכתיב ביה תחכמוני ראש השלישי היה טועה
 27 אלא לסנהדרין ברח אמר מוטב יהרג בב"ד
 28 וירשו בניו את נכסיו ואל יהרגוהו המלך וירשנו
 29 המלך:
 30 מאי

1 **התם, משום מררייהו. אי הכי, היינו דקתני עליה, אמר**
 2 **רבן שמעון בן גמליאל, במה דברים אמורים, שלא נגעו**
 3 **במטה. אבל נגעו במטה, אסורין. תרגמה עולא, במטה**
 4 **הנקברת עמו, דמחלפי בתכריכי המת. תא שמע, כים**
 5 **שעשאו להניח בו תפילין, אסור להניח בו מעות.**
 6 **הניח בו תפילין, ניח בו מעות. אימא, עשאו להניח**
 7 **בו תפילין, אסור להניח בו מעות, כדרב חסדא. תא**
 8 **שמע, אמר לאופון עשה לי תיק של ספר או נתיק של**
 9 **תפילין, עד שלא נשתמש בהן קודש, מותר להשתמש**
 10 **בהן חול. נשתמש בהן קודש, אסור להשתמש בהן**
 11 **חול. תנאי היא, דתנאי, ציפון זהב, או שטלה עליהן,**
 12 **עור של בהמה טמאה, פסולות. עור בהמה טהורה,**
 13 **בשרות, אף על פי שלא עיבדן לשמן. רבן שמעון**
 14 **בן גמליאל אומר, אף עור בהמה טהורה, פסולות,**
 15 **עד שיעבדו לשמן. אמר ליה רבינא לרבא, מי איכא**
 16 **דוכתא דרמו ביה מת, וארגי בגד למת. אמר ליה, אין,**
 17 **כגון שכבי דהרפניא. דרש מרימר, הלכתא פותיה**
 18 **דאביי. ורבנן אמרי, הלכתא פותיה דרבא. והלכתא**
 19 **פנותיה דרבא. תנו רבנן, הרוגי מלכות, נכסיהן למלך.**
 20 **הרוגי בית דין, נכסיהן לירושין. רבי יהודה אומר, אף**
 21 **הרוגי מלכות נכסיהן לירושין. אמרו ליה לרבי יהודה, והלא כבר נאמר 'הנה בכרם נבות**
 22 **אשר ירד שם לרשותו', אמר להן בן אחי אכיו היה, וראוי לירושו היה. והלא הרבה בנים**
 23 **היו לו, אמר להן, אותו ואת בניו הרג, שנאמר 'אם לא את דמי נבות ואת דמי בניו ראיתי.'**
 24 **ורבנן, ההוא, בנים הראוין לצאת ממונו. בשלמא למאן דאמר, נכסיהן למלך, היינו דכתיב**
 25 **'ברך נבות אלהים ומלך', אלא למאן דאמר, נכסיהן לירושין, למה לי 'ומלך'. ולשמעיהו,**
 26 **אלהים' למה לי. אלא, לאפוש ריתחא. תא נמי, לאפוש ריתחא. בשלמא למאן דאמר,**
 27 **נכסיהן למלך, היינו דכתיב 'ויגם יואב אל אהל ה' ויחוק בקרנות המזבח', וכתיב 'ויאמר לא**
 28 **פי פה אמות'. אלא למאן דאמר, נכסיהן לירושין, מאי נפקא ליה מינה. לחיי שעיה. וימשב**
 29 **בניהו את המלך דבר לאמר, פה דיבר יואב וכה ענינו, אמר ליה, זיל אימא ליה, תרתי**
 30 **לא תעביד בהאי גברא. אי קטילת ליה, קביל למוותיה דלמטיה אבדו. ואי לא, שיקביל דליקון**
 31 **בלמוותיה דלמטיה אבדו. 'ויאמר לו המלך עשה פאשר דבר ופגע בו וקברתו', אמר רב יהודה**
 32 **אמר רב, כל קללות שקייל דוד את יואב, נתקיימו בורעו של דוד, אל יפרת מביט יואב**
 33 **זב, ומצורעו, ומחזיק בפלך, ונופל בחרב, וחסר לחם'. 'זב', מרחקעם. דכתיב 'והמלך רחבעם**
 34 **התאמץ לעלות במרכבה לגוש ירושלים', וכתיב 'וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב ויטמא'.
 35 **'מצורעו', מעוניהו. דכתיב 'ובחקתו גבה לבו עד להשחיתו, ויגעל בה' אלהיו, ויכא אל היכל**
 36 **ה' להקטירו על מזבח הקמרת', וכתיב 'והיצרעו ורחח במצחו'. 'מחזיק בפלך', מאסא. דכתיב
 37 **יך לעת זקנתו חלה את רגליו', ואמר רב יהודה אמר רב, שאחוזו פודגרא. אמר ליה מר**
 38 **וזמרא גריה דרב נתמן לרב נתמן, היכי דמי. אמר ליה, פמחט בפשר החי. מנא ידע, אי**
 39 **געית אימא, מחיש הוה חייש ביה. ואיבעית אימא, מרביה הוה גמיר לה. ואיבעית אימא,**
 40 **'סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם'. 'נופל בחרב', מיאשיהו. דכתיב ויראו [חירים] למלך אישיהו, ואמר רב יהודה אמר רב, שעשו**
 41 **כל גופו כקברה. 'וחסר לחם', מכינהו. דכתיב וארוחתו ארוחת תמיד נתנה לו, אמר רב יהודה אמר רב, היינו דאמרי אינשי,******

1 תהא לומא ולא תהא לאמה - מוטב שתקולל ולא תקלל, לפי סוהו
 2 קללת חנם שחוזרת אל המקלל.
 3 הגמרא ממשיכה לבאר מעשה יואב: איתיה ליואב דינייה - הביאו
 4 את יואב לבית דין ודנהו, אמר ליה ראש הבית דין ליואב, מאי
 5 טעמא קטלתיה - מדוע הרגתו? לאכנה. אמר ליה יואב, גואל הרים
 6 דעשאל אחי הווא - הייתי, שאבנר הרגו. אמרו לו: עשאל רודף
 7 להרוג את אבנר הוה - היה, ומותר היה לאבנר להורגו. אמר ליה
 8 יואב, הוה לו לאבנר להצילו - להציל עצמו על ידי פגיעה באחד
 9 מאבדיו של עשאל, וכיון שלא עשה כן, מתחייב מיתה.
 10 אמר ליה ראש הבית דין, לא יביל ליה - לא יכול היה אבנר לגבור
 11 עליו ולהציל עצמו באחד מאבדיו. אמר ליה יואב, השתא ברופן
 12 המישיית פיון ליה - הלא ברופן החמישית שבבטנו כיון לפגוע,
 13 דכתיב (שמואל ב' ב' כ) 'ויבחו אבנר באחרי החנית אל החמש, ואמר
 14 רבי יוחנן, ש'אל החומש' היינו שהכחו ברופן המישיית, במקום
 15 שפירא וקבד תלוין בו, וכי באחד מאבדיו לא יביל ליה - לא יכול
 16 היה לפגוע בו, וכיון שלא עשה כן, רוצח הוא, ואני גואל הדם.
 17 אמר ליה ראש הבית דין, גזיל אבנר, אמנם זכאי אתה מהריגת
 18 אבנר, אך מאי טעמא קטלתיה - מדוע הרגתו? לעמשא. אמר ליה
 19 יואב, מחמת שעמשא מורד במלכות הוה, דכתיב (שם ב' ד') 'ויאמר
 20 המלך לעמשא הוצק לי את איש יהודה שלשת ימים' וגו', ונלך
 21 עמשא להוציק את יהודה ויהוה וגו' מן המועד אשר עדו, וכיון
 22 שאיחר את המועד שקבע המלך, נחשב מורד במלכות.
 23 אמר ליה ראש בית דין, עמשא אבין ורפן - דרש למעט
 24 במקום שכתוב 'אך' או 'רק', ואשפחניהו דפתיה להו במספיקא -
 25 הוא פגש באנשי יהודה כשלומדים מסכת, אמר עמשא, פתיב
 26 במורד במלכות (יהושע א' יח) 'כל איש אשר ימחה את פיך ולא ישמע
 27 את דבריך לכל אשר תצונו וימת', וכול אפילו לרברי תורה - שאף
 28 אם המלך אמר לעבור על דברי תורה צריך לשמוע בקולו, תלמוד
 29 לומר (שם) 'רק חוק ואמין', ותיבת 'רק' ממעטת, שאם אומר לעבור
 30 על דברי תורה אין שומעים לו, ולכן לא הוציק אותם באמצע
 31 הלימוד.
 32 אך אמרו לו, אלא תהוא נכרא - האיש ההוא, כלומר, אתה יואב,
 33 מורד במלכות הוה - הייתי, דכתיב (מלכים ב' ב' כח) 'השמיטה פאה עד
 34 יואב, כי יואב נטה אחרי אדניהו, ואחרי אבשלום לא נטה',
 35 שהשמועה שהמליכו את שלמה הגיע ליואב, ופחד מכך מחמת
 36 שנטה אחר אדוניהו, ואחר אבשלום לא נטה. מבררת הגמרא:
 37 מאי - לשם מה הוצרך לומר שאחרי אבשלום 'לא נטה'. מבאר
 38 הגמרא: אמר רב יהודה, שפיקש לנשות גם אחרי אבשלום, ולבסוף
 39 לא נטה.
 40 שואלת הגמרא: ומאי טעמא - מדוע? לא נטה אחר אבשלום.
 41 משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר, עדיין ליחלוותי גבורתו של דוד
 42 קניית, אך כשאדוניהו בן חגית התנשא למלוך כבר היה דוד זקן,
 43 ולכן לא חשש לילך אחר אדוניהו.
 44 הגמרא מביאה טעם נוסף: רבי יוסי רבמי חנינא אמר, הטעם שלא
 45 מרד בזמן אבשלום, משום שעדיין איצטמניני של דוד קיימין - שהיו
 46 בעלי האגרוף של דוד קיימים, דאמר רב יהודה אמר רב, ארבע
 47 מאות ילדים - ובחוריים היו לו ליד המלך בצבאו, פולין בני יפת
 48 תואר היו, מנשים נכריות ששבו ישראל במלחמות, ומגדלי בלורית
 49 היו בגויים, כדי שיראו בעלי מורא, ומתלבין בראשי הניסות של
 50 צבא דוד היו, וכן הן בעלי אגרופין של דוד, ומהם חשש יואב.
 51 הגמרא מביאה שלא לפי כולם הסתמך דוד על בעלי האגרופים:
 52 ופליגא - רבי יוסי רבמי חנינא חולק ארבי אבא בר כהנא, דאמר
 53 רבי אבא בר כהנא, אילמלא דוד עוסק בתורה, לא עשה יואב
 54 מלחמה, ואילמלא יואב עשה מלחמה, לא עסק דוד בתורה, דכתיב

55 (שמואל ב' ח טו-טז) 'ויחי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו, ויואב בן
 56 צרויה על הצבא, ומפרשו, מה טעם דוד עשה משפט וצדקה לכל
 57 עמו, משום דיואב ממונה על הצבא ללחום את מלחמותיו, ולכן
 58 היה פנוי לעשות משפט וצדקה, הרי שדסתמך במלחמותיו על
 59 יואב, ומה טעם יואב הצליח על הצבא, משום דידוד עושה משפט
 60 וצדקה לכל עמו, וזכותו עמדה ליואב במלחמותיו של דוד.
 61 הגמרא מבאר מה גרם לאבנר שיהרג: נאמר בפסוק (שם ג' כז) 'ויצא
 62 יואב מעם דוד, וישלח מלאכים אחרי אבנר, וישבו אותו מכור
 63 הפרה', שואלת הגמרא: מאי - מה כוונת הכתוב 'כור הפרה'.
 64 משיבה הגמרא: אמר רבי אבא בר כהנא, כור - מה שלימד חובה
 65 על דוד כשלקח מראשותיו של שאול את צפחת המים, וסירה -
 66 מה שלימד חובה על דוד כשתלש מכנף בגדו של שאול, נרמו לו
 67 לאבנר שיהרג בידי יואב.
 68 הגמרא מבאר את אבנר: נאמר בפסוק (שם ג' כז)
 69 'ויבחו יואב אל תוך השער לרבר אתו בשליל, אמר רבי יוחנן,
 70 'השער' היינו שדנו דין סנהדרי על שהרג את עשאל אחיו, אמר ליה
 71 יואב לאבנר, מאי טעמא קטלתיה - מדוע הרגתו? לעשאל אחי.
 72 השיבו אבנר, עשאל רודף היה אחרי להרגני. אמר לו יואב, הוה לך
 73 להצילו - להציל עצמך, בפגיעה באחד מאבדיו של עשאל. השיבו
 74 אבנר, לא יביל ליה - לא יכולתי. אמר לו יואב, השתא -הלאו
 75 ברופן המישיית שבבטנו פונית ליה כדי לפגוע בכבוד והמרה, וכי
 76 באחד מאבדיו לא יביל ליה לפגוע בו.
 77 ומה שנאמר לרבר אתו בשליל, אמר רב יהודה אמר רב, על עיסקי
 78 שלו, מלשון 'של נעליך' (שמות ג' ח), ששאלו איך יבמה גידמת
 79 - שאין לה ידיים חולצת ליבם, והתכופף אבנר להראות שחולצת
 80 בשיניה, והכרו בחרב אשר במתניו.
 81 ומה שנאמר 'ויבחו שם אל החומש', אמר רבי יוחנן, שהכחו ברופן
 82 המישיית שבבטן, מקום שפירא וקבד תלוין בו, כדי לפגוע בהם
 83 ולהורגו.
 84 נאמר בפסוק (מלכים א' ב' לב) ששלמה אמר לבניהו כשצויהו להרוג
 85 את יואב, 'והשיב ה' את דמו על ראשו, אשר פגע בשני אנשים
 86 צדיקים וטבים ממנו'. מפרשת הגמרא: מה שנקראו עמשא ואבנר
 87 'טובים ממנו', שהיו דורשין אבין ורפן למעט שלא צריך לשמוע
 88 בקול המלך לעבור על דברי תורה, והוא (יואב) לא דרש כך, ועל
 89 כן גרם להרוג את אוריה החיתי כמזות המלך. ומה שנקראו
 90 'צדיקים ממנו', משום שהן שמעו מהמלך בפה - ביבורו, ולא עשו
 91 כדבריו, כיון שלא היה כחלכה, והוא קיבל מהמלך להרוג את
 92 אוריה רק באיגרת, ועשה כמצותו.
 93 נאמר בפסוק (שמואל ב' ב' כ) 'ועמשא לא נשמר בחרב אשר ביד יואב'.
 94 אמר רב, שלא השדו ליואב שבא להורגו.
 95 נאמר בפסוק (מלכים א' ב' לד) אחר שנהרג יואב, 'ויקבר בביתו
 96 במדבר'. שואלת הגמרא: אטו - וכיון ביתו של יואב מדבר הוא.
 97 משיבה הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, שביתו היה במדבר, מה
 98 מדבר מוסקר לכל, אף ביתו של יואב מוסקר לכל - לפרנסת כל
 99 העניים. דבר אחר, ביתו היה במדבר, מה מדבר מוסקה מנוול
 100 ועריות, שהם עבירות שתלויות באחרים, ואין אנשים מצויים
 101 במדבר, אף ביתו של יואב מוסקה מנוול ועריות.
 102 נאמר בפסוק (דברי הימים א' יח) 'ויואב יחיה את שאר העיר, אמר רב
 103 יהודה, אפילו מוניני וצחנתא מעים פרים להו - אפילו דגים קטנים
 104 שהיה יואב טועם, היה משלח מהם מנה לעניי העיר.

הדרן עלך נגמר הדין

105

1 תהא לומא ולא למה. נוח לך להיות מן המקללים ולא מן המקללים לפי שסוף קללת חנם לשוב אל המקלל: היה לו. לאבנר להציל את עצמו באחד מאיבריו של
2 עשאל ולא יורגו דהכי אמרינן (בבן סורר ומורה) (לקמן דף עז.) רודף אחר חבירו להרגו ויכול זה להציל את עצמו באחד מאיבריו של רודף ולא עשה כן אלא חזר
3 כנגדו והרגו נהרג עליו: אמרו ליה לא יכיל ליה. אבנר לכוון באחד משאר איבריו: אמר להו. יואב השתא בדופן חמישית כנגד צלע חמישי: אמר ליה ניוול אבנר. דינו
4 של אבנר פטור אתה עליו: אבין ויקון דרש. אשכחן שמצאן שהיו עסוקין במסכת ולא רצה לבטלן כדמפרש ואזיל דאינו מורד במלכות דכתיב רק חזק ואמץ רקין מיעוטן
5 שאם בא המלך לבטל דברי תורה אין
6 שומעין לו: והשמועה. כשמנשח שלמה באה
7 אל יואב ונתירא: כי יואב נטה אחרי
8 אדוניו ואחרי אבשלום לא נטה. כשמרד
9 בדרך אביו: מאי לא נטה. כלומר מה לנו
10 להזכיר כאן וכי מה היה לו לירא שלא נטה
11 אחר אבשלום וכאן נטה אלא מגיד לך
12 הכתוב שבקש לנטות גם אחרי אבשלום
13 אלא שלא גמר מחשבתו כדמפרש מפני
14 שעדיין היה ליחלוותי גבורתו של דוד
15 קיימת אבל עכשיו שהוקין יצא מרכו ונטה
16 אחרי אדוניה: איצטנני דוד. בעלי אגרוף
17 שלו שעל ידם הוא נלחם ויוצא ובה על
18 פיהם איצטננינות וכל הש"ס לשון מלות
19 וחוזים בכובעים והנך קרי הכי מושם שיהיה
20 דוד נסמך עליהם ועושה על פיהם והולך
21 אחר דבריהם: ילדים. בחורים: ומגדיל
22 בלורית. כמשפטי הגויים כדי שיראו בעלי
23 אימה ויפחדו מהן ובני יפת תואר נשי גוים
24 שהיו לוקחים בשביה והתירין הכתוב
25 כדכתיב (דברים כב) וראית בשביה וגו':

1 **מאי** טעמא קטליה לעמשא. ואם תאמר
2 היאך נתחייב יואב במאי דקטליה
3 לעמשא הא בעי התראה ואפילו למיד חבר
4 אינו צריך התראה הכא לא היה חבר בדבר זה
5 שהיה חשבו מורד במלכות והיל שוגג וייל
6 דלא נתחייב אלא משום הוא גופיה דהוה מורד
7 במלכות.

הדרן עלך נגמר הדין

1 **אבנר** מאי טעמא קטליה לעמשא. אמר ליה, עמשא מורד במלכות הוה, דכתיב ויאמר
2 המלך לעמשא הועק לי את איש יהודה שלשת ימים, וילך עמשא להועיק את יהודה ויחר.
3 אמר ליה, עמשא, אבין ויקון דרש. אשפחניהו דפתיה להו במפקתא, אמר, פתיב פל איש
4 אשר מרה את פיד ולא ישמע את דבריה לכל אשר תצונו ימות, יכול אפילו לדברי תורה,
5 תלמוד לומר ויק חזק ואמץ. אלא, ההוא נברא מורד במלכות הוה, דכתיב והשמעה באה
6 עד יואב, כי יואב נטה אחרי אדניה, ואחרי אבשלום לא נטה. מאי לא נטה. אמר רב יהודה,
7 שפיקש לנמות ולא נטה. ומאי טעמא לא נטה. אמר רבי אלעזר, עדיין ליחלוותי של דוד
8 קיימת. רבי יוסף ברבי חנינא אמר, עדיין איצטנני של דוד קיימין. דאמר רב יהודה אמר רב,
9 ארבע מאות ילדים היו לו לדוד. פולן בני יפת תואר היו, ומגדיל בלורית היו, ומתקלין בראשי
10 הקייסות היו, והן הן בעלי אגרופין של דוד. ופלניא דרבי אבא בר פהנא, דאמר רבי אבא בר
11 פהנא, אילמלא דוד, לא עשה יואב מלחמה. ואילמלא יואב, לא עסק דוד בתורה, דכתיב
12 ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו, ויואב בן צרויה על הצבא, מה טעם דוד עשה
13 משפט וצדקה לכל עמו, משיום דיואב על הצבא. ומה טעם יואב על הצבא, משיום דוד
14 עושה משפט וצדקה לכל עמו. ויצא יואב מעם דוד, וישלח מלאכים אחרי אבנר, וישבו אותו
15 מבוא הפנה. מאי בור הפינה. אמר רבי אבא בר פהנא, בור וסירה גרמו לו לאבנר שהרג.
16 ומהו יואב אל תוך השער לדבר אותו בשלי, אמר רבי יוחנן, שדגו דין סנהדרין. אמר ליה,
17 מאי טעמא קטליה לעמשא. עמשאל, רודף היה. היה לך להצילו באחד מאיבריו, לא יכיל
18 ליה. השתא בדופן חמישית פונת ליה, באחד מאיבריו לא יכלת ליה. לדבר אותו בשלי,
19 אמר רב יהודה אמר רב, על עיסקי שלו. ויפהו שם אל החומש, אמר רבי יוחנן, בדופן
20 חמישית, מקום שמה ויכבד תלויין בו. והשיב את דמו על ראשו, אשר פגע בשני אנשים
21 צדיקים וטבים ממוני. טובים שהיו דורשין אבין ויקון, והוא לא דרש. צדיקים שהן פכה ולא
22 עשו, והוא באיגרת, עשה. ועמשא לא נשמר בהרב אשר ביד יואב, אמר רב, שלא חשדו.
23 ויקבר בביתו במדבר, אמו ביתו מדבר הוא. אמר רב יהודה אמר רב, כמדבר, מה מדבר
24 מופקר לכל, אף ביתו של יואב מופקר לכל. דבר אחר, כמדבר, מה מדבר מנוקה מגול ועריות,
25 אף ביתו של יואב מנוקה מגול ועריות. ויואב יחיה את שאר העיר, אמר רב יהודה, אפילו
26 מוניני וצחנתא טעים, פרים להו:

הדרן עלך נגמר הדין

1 במתני ובגמרא אמר רבנן: שהם דרשו אבין ויקון. שלא לקיים מצות המלך לעבור על דברי תורה עמשא כדאמרן אבנר כשאמר לו שאול לעבדו (שמואל א כב)
2 טובו והמיתו את כהני ה' וגו' וכתיב (שם) ולא אבו עבדי שאול לשלוח ידם ולפגוע וגו': והוא לא היה דורש. והרג אוריה במצותו של דוד א"ע, שלא צוה דוד אלא
3 באיגרת כדכתיב (שם ב יא) וכתב בספר לאמר הבו את אוריה וגו': ויקבר בביתו כמדבר. ביאב כתיב: מופקר לכל. לעניים להתפרנס מביתו: אפי' מוניני וצחנתא טעים.
4 אפילו דברים דקים וענוגים: טעים. שהיה טועם: פרים. להו. משלח להם למנות לעניים של עיר: פרים לשון פרס שנוטלין מבית המלך ופסוק זה בדברי הימים כשלבד
5 דוד את מצודת ציון: מוניני. דגים קטנים וצחנתא מין דגים קטנים:

הדרן עלך נגמר הדין

1 ארבע מיתות. סקילה שריפה הרג וחנק. דווקא נקט סידרא סקילה חמורה
 2 משריפה ושתיחן מוזג ושולשתן מחנק ונפקא מינה למתחייב שתי מיתות דקיל
 3 לקמן (דף פא.) דנידון בחמורה: רבי שמעון כו'. פלוגתא מפרש בגמרא: זו מצות
 4 הנסקלין, שפירשנו בפרקן דלעיל (דף מה.) בית הסקילה היה גבוה שתי קומות כו'
 5 ומשום דבעי לתנאי מצות הנשרפין
 6 והנהרגין והנחנקין כיצד הדר דנקט להאי:

7 **גמ'** כל מקום ששני חכמים ורק שני.
 8 וסידרו דבר אחר דבר: אין מוקדם ומאוחר.
 9 לא דקדוק להקדים במשנתן את המוקדם
 10 ולאחר את המאוחר שיש מקום שהשני
 11 מאוחר במשנה צריך להקדימו במעשה כגון
 12 סדר 'ח בגדים של כהונה גדולה כדמפרש
 13 לקמיה דמכנסים קודמין בלבישה ולא
 14 הקדימו לשנותן כסדר לבישתן ויש מקום
 15 שהסדר שנוי כמשפטו לכתחיל' אבל אי
 16 אפיך לית לן בה כגון דברי סדר חליצה
 17 כדלקמיה: חזן מסדר שבעה סממניו.
 18 האמורים לענין הכתם של דם שבחן דיקדוק
 19 בסדר משנתן כל דבר המועיל לחבירו קרי
 20 ליה סס לגביה ואין סס לשון בושם ולא
 21 לשון מרפא אלא לשון דבר הצריך לתקון
 22 חבירו: מעבירין על הכתם. לבדוק אם דם
 23 נדה הוא ולטמא טהרות שנגע בהן או צבע
 24 הוא והטהרות טהרות ואם נער באלו שבע
 25 סממנין כשיכבס אותו בהן כסדרן בידוע
 26 שדם היה ואם לא עבר בידוע שצבע היה
 27 רוק תפל. שלא טעם כלום כל אותו היום
 28 תפל ריקם ונגוב וחסר כל טעם מאכל כגון
 29 דבר שלא נמלח דמיקרי תפל: ומי גריסין.
 30 ומי לעיסת גריסין של פול שלועסין וכוססין
 31 אותו ומשפשפין אותו בהן: ומי גרלים.
 32 שהחמיצו וחסריהו: נטר'. מין אדמה הוא
 33 וקורין לה ניתרא: ובורית. עשב הוא ומעביר
 34 כתמים וקורין ליה ארבינו' שבגריי'א:
 35 קמוליא. התם מפרש לה שלוף דין ולא
 36 ידענא מאי היא: אשלך. נמצא בנקבי
 37 מרגליות העולות מתוך הים: לא עשה ולא
 38 כלום. אין זה נסיון שאם לא עבר בכך אבתי
 39 איכא למימר דם הוה והאי דלא עבר היינו
 40 משום דאין גריסין מועילין אלא לאחר הרוק
 41 וכן כולם כסדר הוא דרב סחורא קבוי'
 42 בהאי גמרא משום דמיייתין להני ארבע

1 אמר רב אמר רב סחורא אמר רב הונא. בכמה דוכתי איכא הכי והא דאמר רבא
 2 בס"פ אלו מציאות טפי א"נ ה"ק אפילו לא למד מרבו אלא דבר זה בלבד נחשב רבו
 3 דנפשיה לא אנגריה טפי א"נ ה"ק אפילו לא למד מרבו אלא דבר זה בלבד נחשב רבו
 4 בכך א"נ בהדיא שעתא אבתי לא גמר מיניה טפי:

5 **מעבירין** על הכתם. פ"ה לבדוק אם דם
 6 נדה הוא ור"ת מפרש דאפילו אם
 7 נדה הואי אע"ג דמטמא לח ויבש כיון דאין עובר
 8 על ידי ז' סממנים בטל וטהור דתני ר' חייה דם
 9 נדה הואי מעביר עליו שבעה סממנין ומבטלה:
 10 כל מעשה יום הכפורים. למי' (יומא דף ס)
 11 לא נאמי חוקה אלא בדברים הנעשים
 12 בבגדי לכן פנינים לא איירי בדברים שנעשים
 13 בבגדי חוב בחור':
 14 **אף** סדר תמיד. תימה דלא קאמר אף סדר
 15 ברכות דתנן בפרק בתרא דר"ה (ד' לב.)
 16 סדר ברכות אבות ונברות וקדושת השם עיר
 17 תנן התם (ד' לג.) סדר תקיעות ג'
 18 קסברי
 19 **ואידך**, בפלוגתא לא קא מיירי. רב פפא אמר, אף סדר יומא, דתנן, כל מעשה יום הכפורים
 20 האמורים על הסדר, אם הקדים מעשה לחבירו, לא עשה ולא כלום. ואידך, ההוא חומרא
 21 בעלמא. רב הונא בריה דרב יהושע אמר, אף סדר תמיד. דקתני עלה, והו סדר תמיד.
 22 ואידך, ההוא למצוה בעלמא, ולאפוקי ממצות חליצה, דתנן, מצות חליצה, כא הוא ובמתו
 23 לפני בית דין, היו נותנין לו עצה ההוגנת לו, שצאמר 'קראו לו וקני עירו ודברו אליו', והיא
 24 אומרת 'מאן יבמי', והוא אומר 'לא הפצתי לקחתה', ובלשון הקדש היו אומרים, ונגשה
 25 ובמתו אליו לעיני הוקנים וחליצה נעלו ויזקה בפניו, רוק הנראה לריינין. וענתה ואמרה
 26 בקה 'עשה לאיש' וגו' 'נקרא שמו בישראל'. ואמר רב יהודה, מצות חליצה, קוראה, וקורא.
 27 חולצת ורוקקת, וקוראה. והוינן בה, מאי קא משמע לך, מתניתין היא. הא קא משמע לך,
 28 מצוה הכי. ואי אפיה, לית לן בה. תניא נמי הכי, בין שהקדים חליצה לרוקקה, או רוקקה
 29 לחליצה, מה שעשה עשוי. ולאפוקי מהא דתנן, כהן גדול משמש בשמנה כלים, והדינא
 30 בארבעה. בכתנות, במכנסים, במצנפת, ואבנט. מוסיף עליהן כהן גדול, חושן, ואפוד, ומעיל,
 31 וצניף. ותניא, מנין שלא יהא דבר קודם למכנסים, שצאמר 'ומכנסים בד יהיו על בשרו'.
 32 ותנא, מאי מעמא אקדמיה לפתונת, מישום דאקדמיה קרא. וקרא, מאי מעמא אקדמיה,
 33 מישום דמכסא פולה גופיה, עדיפא ליה: סקילה שריפה כו': סקילה חמורה משריפה,
 34 שכן ניתנה למגדף ולעובר עבדות גלולים. מאי חומרא, שכן פוישט ידו בעיקר. אדרבה,
 35 שריפה חמורה, שכן ניתנה לבת כהן שזינתה. ומאי חומרא, שכן מחללת את אביה.
 36 קסברי

מיתות ב"ד דמתני' עלה כדפליג רב פפא עליה ואמר אף ארבע מיתות דווקא נישנו הקדים במשנה קודמת לחברתה אם נתחייב שתי מיתות: בפלוגתא לא קמיירי. רב
 סחורא נמי אית ליה דמתני' דווקא תנן ומיהו כי נקט איהו לא נקט מיילי דפלוגתא: אף סדר יומא. דעבודת יום הכפורים הסדורות במשנה במסכת יומא זו אחר זו דווקא
 קתני: ואידך. אמר לך וודאי דוקא קתני ומיהו בעלמא הוא שהחמיר הכתוב בעבודת אותו היום שאם שינה בסידרו פסול ולא משום חשיבות דעבודתו הוא
 שנהא זאת חמורה וחשורה מחבירתה אלא חומר לה שכתבה חוקה בסידורה לעכב וכי אמרינן אן במידי דחשיבותה גרם ליה כגון ארבע מיתות דאמרינן לקמן דוו
 חמורה מזו וכן בשבע סמנין שצורכו וכחו של כל אחד ואחד גורם לו ליקדם וכן מכנסים שחישבו הכתוב להקדימן כדלקמן אבל יום הכפורים חומר היום בעלמא הוא
 שלא לשנות בו ולא כח עבודתו: ואידך. רב פפא דאיירי נמי בחומרא אמר לך ההוא מצוה בעלמא ואי אפך לית לן בה: ולאפוקי ממצות חליצה. האי כל מקום דקאמר
 רב סחורא ולא דיקדוק בו לאפוקי מסדר השני במצות חליצה אתא דלא תימא דווקא הוא ואע"ג דמצותיה הכי כדקא מסדר ואויל: היא אומרת. תחילה מאן יבמי
 והוא אומר לה לא הפצתי ואחר כך חולצת ואחר כך רוקקת ואחר כך קוראה ככה יעשה אפי' הכי אי אפך לית לן בה כדקתני לקמן: עצה ההוגנת לו. שאם היה הוא
 זקן והיא לידה הוא ילד והיא זקינה אומרין לו כלך אצל שכמותך ולא תכניס קטטה לתוך ביתך: ובלשון הקודש היו אומרין. במסכת סוטה ליקף לה בפרק אלו נאמרין
 בכל לשון (דף לב.). רוק הנראה. שיהא בו כדי לראות כשיוצא מפיה דבעינן לעיני הוקנים וירקה: קוראה וקורא חולצת ורוקקת וקוראה. קוראה מאן יבמי וקורא לא
 הפצתי חולצת ורוקקת וקוראה ככה יעשה לאיש: ה"ג והוינן בה מאי קמשמע לן כו'. ומאה דרב יהודה שמעינן דמתניתין לאו דווקא משום הכי נקט לה הכא: ולאפוקי.
 אהא דרב סחורא קא מהדר: על בשרו. משמע כשלושין יהא בשרו מבלי לבוש דאי לא הא אתא לאשמועינן למנה לי על בשרו: מאי מעמא אקדמה לכתונת. הואיל
 ומכנסים קודמין: דאקדמיה קרא. כתונת בד קדש ילבש ומכנסו בד וגו' (ויקרא טו): סקילה חמורה כו'. טעמא דמתניתין מהדר לפרושי מ"ט דרבנן דאמרו סקילה קודמת
 לשריפה ושריפה להרג והרג לחנק: שכן נתנה למגדף. מברך את השם והוא בסקילה כדכתיב (שם כד) הוצא את המקל וגו': ולעבודה ורה. שהן עבירות חמורות: ומאי
 חומרא. דמגדף ועבודה ורה דקאמרת דמיתה ניתנה להם ודאי חמורה משאר מיתות שהרי ניתנה לעבירה חמורה: שכן מחללת את אביה. כדאמרינן לקמן (דף נב.)
 שאם היו נוהגין בו קדש נהגין בו חול אומר ארור שיל יוד ארור שיל יגדל:

מיתות ב"ד דמתני' עלה כדפליג רב פפא עליה ואמר אף ארבע מיתות דווקא נישנו הקדים במשנה קודמת לחברתה אם נתחייב שתי מיתות: בפלוגתא לא קמיירי. רב
 סחורא נמי אית ליה דמתני' דווקא תנן ומיהו כי נקט איהו לא נקט מיילי דפלוגתא: אף סדר יומא. דעבודת יום הכפורים הסדורות במשנה במסכת יומא זו אחר זו דווקא
 קתני: ואידך. אמר לך וודאי דוקא קתני ומיהו בעלמא הוא שהחמיר הכתוב בעבודת אותו היום שאם שינה בסידרו פסול ולא משום חשיבות דעבודתו הוא
 שנהא זאת חמורה וחשורה מחבירתה אלא חומר לה שכתבה חוקה בסידורה לעכב וכי אמרינן אן במידי דחשיבותה גרם ליה כגון ארבע מיתות דאמרינן לקמן דוו
 חמורה מזו וכן בשבע סמנין שצורכו וכחו של כל אחד ואחד גורם לו ליקדם וכן מכנסים שחישבו הכתוב להקדימן כדלקמן אבל יום הכפורים חומר היום בעלמא הוא
 שלא לשנות בו ולא כח עבודתו: ואידך. רב פפא דאיירי נמי בחומרא אמר לך ההוא מצוה בעלמא ואי אפך לית לן בה: ולאפוקי ממצות חליצה. האי כל מקום דקאמר
 רב סחורא ולא דיקדוק בו לאפוקי מסדר השני במצות חליצה אתא דלא תימא דווקא הוא ואע"ג דמצותיה הכי כדקא מסדר ואויל: היא אומרת. תחילה מאן יבמי
 והוא אומר לה לא הפצתי ואחר כך חולצת ואחר כך רוקקת ואחר כך קוראה ככה יעשה אפי' הכי אי אפך לית לן בה כדקתני לקמן: עצה ההוגנת לו. שאם היה הוא
 זקן והיא לידה הוא ילד והיא זקינה אומרין לו כלך אצל שכמותך ולא תכניס קטטה לתוך ביתך: ובלשון הקודש היו אומרין. במסכת סוטה ליקף לה בפרק אלו נאמרין
 בכל לשון (דף לב.). רוק הנראה. שיהא בו כדי לראות כשיוצא מפיה דבעינן לעיני הוקנים וירקה: קוראה וקורא חולצת ורוקקת וקוראה. קוראה מאן יבמי וקורא לא
 הפצתי חולצת ורוקקת וקוראה ככה יעשה לאיש: ה"ג והוינן בה מאי קמשמע לן כו'. ומאה דרב יהודה שמעינן דמתניתין לאו דווקא משום הכי נקט לה הכא: ולאפוקי.
 אהא דרב סחורא קא מהדר: על בשרו. משמע כשלושין יהא בשרו מבלי לבוש דאי לא הא אתא לאשמועינן למנה לי על בשרו: מאי מעמא אקדמה לכתונת. הואיל
 ומכנסים קודמין: דאקדמיה קרא. כתונת בד קדש ילבש ומכנסו בד וגו' (ויקרא טו): סקילה חמורה כו'. טעמא דמתניתין מהדר לפרושי מ"ט דרבנן דאמרו סקילה קודמת
 לשריפה ושריפה להרג והרג לחנק: שכן נתנה למגדף. מברך את השם והוא בסקילה כדכתיב (שם כד) הוצא את המקל וגו': ולעבודה ורה. שהן עבירות חמורות: ומאי
 חומרא. דמגדף ועבודה ורה דקאמרת דמיתה ניתנה להם ודאי חמורה משאר מיתות שהרי ניתנה לעבירה חמורה: שכן מחללת את אביה. כדאמרינן לקמן (דף נב.)
 שאם היו נוהגין בו קדש נהגין בו חול אומר ארור שיל יוד ארור שיל יגדל:

49 הגמרא מבארת מדוע האמוראים האחרים לא הוציאו אף משנה
50 זו מהכלל: וְאִידֶךָ – רב סחורא ורב פפא סבא, ודאי אינם חולקים
51 על רב פפא, אלא שסוברים, הוּא הוּמְרָא פְּעֻלְמָא – הטעם שהסדר
52 מעבב ביום הכפורים אינו משום חשיבותה של העבודה הקודמת
53 לעבודה שלאחריה, אלא שהחמירה התורה ביום זה משום
54 חשיבותו, ולכך הקפידה שיהיו נעשות העבודות בו כפי הסדר
55 השני בפסוקים, ואינו דומה למשניות שהביאו רב סחורא ורב
56 פפא, שבהם הקפידה על הסדר הוא מחמת חשיבות הדברים.

57 רב הונא בריה דרב יהושע מוסיף עוד משנה שבה נשנה הסדר
58 בקפידה: רב הונא בריה דרב יהושע אמר, אף פַּרְדְּ הקרבת קרבן
59 התמיד נשנה כפי סדרו בקפידה, וראיה לכך, דְּקָתְנֵי עֲלֵה – שלאחר
60 שביארה המשנה סדרו, כתבה המשנה בסוף מסכת תמיד, וְהוּ סַדְרָא
61 תְּמִיד, ומשמע שכונתה לומר שזהו סדרו בקפידה ואין לשנותו.
62 מבארת הגמרא: וְאִידֶךָ – רב פפא שלא הוציא מהכלל את סדר
63 התמיד, משום שהיה לְמַצְוֵה בְּעֻלְמָא – מה שנאמר שם סדר
64 תמיד אין הכוונה שהסדר מעבב ואם יקדים המעשה המאוחר
65 לא יצא ידי חובה, אלא שלכתחילה יש לעשות הסדר כמו
66 שנשנה במשנה, אך בדיעבד אם שינה והקדים המעשה המאוחר
67 לא הפסיד עבודתו, ואינו דומה לסדר יום הכפורים שאם הקדים
68 מעשה לחבירו לא יצא ידי חובה.

69 הגמרא חוזרת לכלול של רב סחורא, אלו דברים נכללו בכלל זה
70 שהיתה כוונת רב סחורא להוציאם ממשמעותם ולחדש שאין
71 הסדר מעבב בהם. מבארת הגמרא: וְלֹאֲפֻקֵי – כלל זה בא
72 להוציא מהמשנה לגבי מְצֻוֹת חֲלִיצָה, להשמיע שאין סדר
73 הדברים בה בדווקא. דְּתַנְן (יבמות קטז), כִּי הוּא סַדְרָא מְצֻוֹת חֲלִיצָה,
74 כֹּא הוּא – היבם ויבמתו לְפָנֵי בֵית דִין, והם היו נוֹתְנִין לוֹ עֲצָה
75 הַהֲזֵנָתָ לּוֹ, שאם היתה היבמה קונה היבם צעיר או להיפך, היו
76 בית דין מייצעים לו שלא יבא אותה אלא יחלוץ, שלא יכנס
77 קטטה אל ביתו, שְׁנֵאמַר (דברים כה ט) וְכִרְאוּ לוֹ זְקֵנֵי עִירוֹ וְדַבְּרוּ
78 אֵלָיו, והיינו שידברו אליו דברים הראויים לו. ואם ישמעו
79 לדבריהם ויכניסו לחלוץ, סדר החליצה הוא כך: וְהִיא אוֹמֶרֶת
80 מֵאָז יָבְמִי וגו' (שם כה ז), וְהוּא אוֹמֵר לֹא הִפְצַתִּי לְקַחְתָּהּ (שם כה ח),
81 וּבְלִשׁוֹן תִּקְרָשׁ הִי אוֹמְרִין כן. ולאחר מכן וְנִשְׁעָה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינָי
82 הַחַיִּים וְחֲלִיצָה נַעֲלָה וגו' (שם כה ט), ולאחר שחלצה וְיִרְקָה בְּפִנְיָהּ
83 – שתירוק על הקרקע כנגד פניו וזו הַתְּרָאָה לְדַוְּיָן כִּשְׂרֵי אֵת מִפְּיָהּ.
84 ולאחר מכן וְעֵנְתָה וְאָמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ וגו' (שם), וְנִקְרָא שְׁמוֹ
85 בְּיִשְׂרָאֵל וגו' (שם כה ט). וְאִמְרָ רַב יְהוּדָה עַל מִשְׁנֵהוּ זו, וְהוּ סַדְרָא מְצֻוֹת
86 חֲלִיצָה, קוֹרְאָה הַיְבִמָּה מֵאָז יָבְמִי וגו', וְקוֹרְאָה הַיְבִם לֹא חֲפֻצְתִּי
87 לְקַחְתָּהּ, לאחר מכן חוֹלְצָת נַעֲלָה, וְיִרְקָתָה עַל הַקְּרָקָה בְּפִנְיָהּ,
88 וְקוֹרְאָה 'כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ וגו'. וְהוּיָן קָה – ונשאנו ונתנו בדברי
89 רב יהודה אלו, כֹּאִי קָה מְשַׁמְעֵ לָן רב יהודה בדבריו, הרי מְתַנִּיתִין
90 הִיא – כל דבריו נאמרו במשנה. ותירצו, הֵא קָה מְשַׁמְעֵ לָן שֶׁרַק
91 מְצֻוֹת הֵכִי לכתחילה, וְאִי אֲפִיךָ את הסדר לית לָן קָה ונתקיימה
92 המצוה. ואף רב סחורא והאמוראים נתכוונו בכללו להוציא
93 ממשמעות משנה זו, שאין הסדר מעבב בה.
94 הגמרא מביאה ראייה מבריתא לדברי רב יהודה: תַּנְיָא נְמִי הֵכִי,
95 בִּין שְׁתֵּקִימִין חֲלִיצָה לְדַוְּיָן אוֹ לְקוֹרְאָה לְחֲלִיצָה, מַה שְׁעָשָׂה עֲשׂוּי.
96 הגמרא מביאה משנה נוספת שכלל זה בא להוציא ממשמעותו:
97 וְלֹאֲפֻקֵי מִהָא דְּתַנְן לְגַבֵּי סַדְרָא לְבִישֵׁת בְּגֵדֵי כְּהוֹנֵה (יומא עא), כִּהֵן
98 גְּדוּל מִשְׁמַשׁ בְּשִׁמּוֹנָה פְּלִים – בגדים, וְכֹהֵן הַיְדוּשׁ בְּאֲרֻכָּה בְּלַבַּד.
99 ואלו הן, בְּתוֹנֵת, בְּמִכְנִסִּים, בְּמַגְנֵפֵת, וְאֲבָנִים. מוֹסִיף עֲלֵיהֶן כִּהֵן
100 גְּדוּל, חוּשֵׁן, וְאֲפִיךָ, וְאֲפִיךָ, וְצִיץ, וְתַנְיָא בְּבִרְיָא לְגַבֵּי סַדְרָא
101 הַלְבִּישָׁה, מִנֵּן שְׁלֹא יְהֵא דְכָר עַל בְּשִׂרָא קוֹרְסֵ לְבִישֵׁת הַמִּכְנִסִּים,
102 שְׁנֵאמַר בְּסַדְרָא לְבִישֵׁת בְּגֵדֵי כְּהוֹנֵה גְּדוּל (ויקרא טו ט) 'כִּתְנֵת בְּד קוֹשׁ
103 יִלְבַּשׁ וּמְכַנְסֵי בְד יְהִי עַל פְּשָׁרוֹ, ומבואר שלא כתבה המשנה את

פרק שביעי - ארבע מיתות

1 בפרק הקודם נתבאר אופן מיתת הסקילה, הפרק שלפנינו עוסק
2 בביאור שאר מיתות בית דין, ועל איזה עבירות חייבים כל מיתה
3 ומיתה. ובתחילה מפרטת המשנה אלו הן ארבע המיתות, וסדר
4 חומרן:

משנה

5 אַרְבַּע מִיתוֹת נִמְסְרוּ מִן הַתּוֹרָה לְבֵית דִין, ואלו הן כפי סדר חומרן,
6 סְקִילָה, שְׂרִיפָה, הֶרֶג – מיתה בסיף, וְחֶקֶךְ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, סַדְרָא
7 חוֹמְרֵתָן כִּי הוּא, שְׂרִיפָה, סְקִילָה, חֶקֶךְ, וְהֶרֶג.
8 אחר שפירטה המשנה ארבע המיתות וסדרן, חוזרת המשנה
9 לביאר אופן פרטי הדינים של כל מיתה ומיתה: זו – המיתה
10 שנתבארה בפרק הקודם, היא מְצֻוֹת הַנִּסְקָלָה, ומעתה וּבְמִשְׁנֵי
11 הבאות יתבארו שאר המיתות.

גמרא

12 הגמרא דנה במקומות שפירטה המשנה כמה דברים שמנתה
13 אותם קודם לכן, או שפירטה אותם בלא שהזכירה מנינם
14 בתחילה, אם נשנו כפי סדרן או לא: אָמַר רַבָּא אָמַר רַב כְּחוּרְא
15 אָמַר רַב הוּנָא, כִּל מְקוֹם שְׁנֵינוּ חֲכָמִים דְּבִרְהֵם דְּרַבִּי הֵרֶךְ מְנִיין, ופירטו
16 את הדברים, אִין מוֹקְדִים וְנִאֲוֹחֵר – לא הקפידו על סדר הדברים,
17 ופעמים פירטו הדבר המאוחר לפני הדבר הקודם לו. חוּיָן מְשַׁבְּעָה
18 כְּפִנְיָהּ, השנויים במסכת נדה (סא) שנשנו כפי סדרן.

19 הגמרא מביאה את המשנה לגבי שבעה סמנים: דְּתַנְן, שְׁבַעֵה סְמִינִין
20 מְעַבְּרִין עַל הַקָּתָם שנמצא בבגד אשה, כדי לבדוק אם דם נדה
21 הוא ונאסרה האשה לבעלה, וכן הטהרות שנגעו בבגד נטמאו, או
22 שאינו דם אלא שנתלכלך הבגד בצבע אדום. ואלו הן שבעת
23 הסמנים, רוֹק תַּפַּל – שאין בו טעם של דבר מאכל, והיינו רוק של
24 אדם הניעור בבוקר משנתו ולא טעם כלום מתחילת הערב,
25 ובבוקר לאחר שהשכים לא הרבה לדבר. וְיָמִי לַעִיסַת גְּרִיסִים שֶׁל
26 פוֹל, דהיינו רוק של אדם הבא עם כסית גריסים של פול. וְיָמִי
27 גְּרִילִים שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּשֶׁה יָמִים וְהִסְרִחוּ. וְנִתְר – מִיָּן אֲדַמְתָּ.
28 וְבוֹרִית – עֵשֶׂב שֶׁכִּבְחוֹ הִלְעִבֵר כְּתַמִּים. קְמוּלִיא – מִיָּן עֵשֶׂב
29 שֶׁמִּיבְשִׁים וְטוּחֲנִים אוֹתוֹ, וְרִגִילִים לְנִקּוֹת בּוֹ אֵת הַיְדִים. (ואשליך)
30 [ואשליך] – פסולת הנמצאת בתוך נקבי מרגליות שבים. וְקָתְנֵי
31 בְּסִיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, הַעֲבִירִין לְשַׁבְּעָה סְמִינִים אֵלּוֹ עַל הַכְּתָם שְׁלֹא
32 כְּסִירָהּ, אוֹ שְׁהַעֲבִירִין שְׁבַעֵתָן כְּאִתָּהּ, לֹא עֲשָׂה וְלֹא כְּלוּם, ואף אם
33 יעמוד הכתם בעינו ולא יעבור על ידי הסמנים, אִין כִּכך הוֹכַחָה
34 שאינו דם נדה אלא צבע, לִפִּי שאִין הַדָּם עוֹבֵר אֵלּא אִם כֵּן
35 העברים מסדרן זה אחר זה.

36 רב פפא סבא מוסיף שאף במשנתנו נשנו סדר המיתות בקפידה:
37 רב פפא סבא מְשַׁמְיָה דְּרַב אָמַר, אֵף מִשְׁנֵתֵינוּ לְגַבֵּי אַרְבַּע מִיתוֹת,
38 נשנתה כפי סדר חומרן. וראיה לכך, מְדַקָּא מְפַלְגֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן –
39 ממה שרבי שמעון חולק ומשנה את סדר המיתות, שְׁמַעֵ מִינָה
40 הסדר המיתות במשנה, דְּרַבָּא קָתְנֵי – נשנו כסדר חומרן בקפידה.
41 הגמרא מבארת מדוע רב סחורא לא הוציא את משנתו מהכלל:
42 וְאִידֶךָ – רב סחורא ודאי אינו חולק על רב פפא סבא, אלא
43 שְׁכַפְּלוּגְתָא לֹא קָא מִיּוּרֵי – לא נקט משניות שיש בהם מחלוקת.
44 רב פפא מוסיף עוד משנה שבה נשנה הסדר בקפידה: רַב פְּפָא
45 אָמַר, אֵף סַדְרָא עֲבוּדוֹת יוֹם הַכִּיפּוּרִים הַשְּׁנַיִם בְּמִשְׁנֵי מִסְכַּת יוֹמָא,
46 נשנה כפי סדר עשייתו, וכמו דְּתַנְן (יומא ט) כִּל מְעָשָׂה יוֹם הַכִּיפּוּרִים
47 הָאֲמִוּוּיִם עַל הַסַּדְרָא, אִם הִקְרִים מְעָשָׂה לְחִבְרִיו, וּבְכוּן שְׁהוּהַ מְדָם
48 הַשְּׁעִיר לְפָנֵי שְׁהוּהַ מְדָם הַפָּר, לֹא עֲשָׂה וְלֹא כְּלוּם.

56 בזנותה עושה רעה לשמים ופוגמת בכבוד עצמה, ואילו נשואה
 57 אינה פוגמת אלא בכבוד שמים, אבל בכבוד עצמה אינה פוגמת
 58 כל כך לפי שכבר נפגמה, שָׁמַע מִיָּה שֶׁסָּקִילָה הַמּוֹרָה מחנק.
 59 עתה הגמרא מבררת מהיכן למדו רבנן ששריפה חמורה מהרג
 60 וחנק. מבארת הגמרא: מנין למדו רבנן ששריפה חמורה מסייף, שָׁכַן
 61 שריפה ניתנה לכת בהן שְׂוִינָתָה, כמבואר לעיל. וּמֵאֵי הוּמְרָא של
 62 זנות בת כהן יותר משאר עבירות, שָׁכַן היא מְחַלְלָת אֶת אַבְיָה,
 63 שמשעה שזינתה מקליטה בכבודו, ואם מצינו בעבירה חמורה זו
 64 שדינה בשריפה, מסתבר ששריפה חמורה מסייף.
 65 דוחה הגמרא: אֲדַרְבָּה נאמר שסייף חמור משריפה, שָׁכַן סייף נִיתָן
 66 לְאִנְשֵׁי עִיר הַנְּדֻחָת, כמבואר לעיל. וּמֵאֵי הוּמְרָא שמצינו ב'עיר
 67 הנדחת' שמוכח מכך שעונש סייף חמור מן השריפה, שָׁכַן מלבד
 68 שנענשים במיתת סייף, נענשים אף בזאת שְׂמֻמוֹנָם אֲבָד, כמבואר
 69 לעיל. ומזה שהחמירה תורה עליהם לעונשם גם בכך שיאבד
 70 ממונם, משמע שאף המיתה האמורה בהם חמורה.
 71 מבארת הגמרא באופן אחר: רבנן למדו ששריפה חמורה מסייף
 72 בגזירה שוה, נֶאֱמַר תִּבֶּת לְאִבְיָה גבי נערה המאורסה שזינתה
 73 שדינה בְּסָקִילָה, שנאמר (דברים כב כא) 'וְהוֹצִיאָה אֶת הַנְּעִרָה וְגו'
 74 וְסָקִילָהּ אֲנִשֵּׁי עִירָה בְּאֶבְנִים וּמֹתָהּ כִּי עָשְׂתָה נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזִנוֹת
 75 בֵּית אֲבִיהָ, וְנֶאֱמַר תִּבֶּת לְאִבְיָה גבי בת כהן שזינתה שדינה
 76 בְּשָׂרִיפָה, 'אֵת אֲבִיהָ הִיא מְחַלְלָת בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף' (ויקרא כ ט), קָה גבי
 77 'אֲבִיהָ' הָאָמֹר בְּסָקִילָה מצינו שְׁסָקִילָה הַמּוֹרָה מְסִיפָה, כמו
 78 שהוכיחה הגמרא לעיל ממה שניתנה סקילה למדיחי עיר הנדחת,
 79 אף גבי 'אֲבִיהָ' הָאָמֹר בְּשָׂרִיפָה, שְׂרִיפָה הַמּוֹרָה מְסִיפָה.
 80 הגמרא מבארת מהיכן למדו רבנן ששריפה חמורה מחנק: מנין
 81 ששריפה חמורה חָנְקָה, שָׁכַן מצינו ששריפה ניתנה לכת בהן
 82 שְׂוִינָתָה, וּמֵאֵי הוּמְרָא של זנות בת כהן יותר משאר עבירות,
 83 בְּדַאֲמָרְןָ לעיל, שמחללת את אביה, ומזה שעונש המחללת
 84 בשריפה, משמע ששריפה חמורה מחנק, לפי שלא מצינו שניתנה
 85 מיתת חנק לעבירות חמורות כגון אלו.
 86 דוחה הגמרא: אֲדַרְבָּה נאמר שחָנְקָה חמור משריפה, שָׁכַן חנק נִיתָן
 87 לְמִכָּה אֲבִיו וְאָמוֹ, כמבואר לעיל. וּמֵאֵי הוּמְרָא של מכה אביו ואמו
 88 יותר משאר עבירות, שָׁכַן הוֹקֵשׁ כְּבוֹדֵן של אביו ואמו לְכַבּוֹד
 89 הַמְּקוֹם, כמבואר לעיל, הרי מצינו שניתנה מיתת חנק לעבירה
 90 חמורה יותר מבת כהן המזונה.
 91 מבארת הגמרא באופן אחר: רבנן למדו ששריפה חמורה מחנק
 92 מְדַאֲפְקִיהָ רְחֻמָּא - מזה שהוציאה תורה לְנִשְׂוֹאָה בַּת כֹּהֵן שזינתה
 93 מְכַלְל נִשְׂוֹאָה בַּת יִשְׂרָאֵל שזינתה, שהרי אף כונת נשואה היתה
 94 בכלל מזה שנאמר (ויקרא כ י) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אִשְׁתּוֹ אִישׁ וְגו'
 95 מוֹת יוּמָת, וסתם מיתה בחנק, ושוב בא הכתוב והחמיר על בת
 96 כהן שעוונה חמור והוציאה מְחַנְקָה לְשָׂרִיפָה, שנאמר (שם כא ט) 'וְבַת
 97 אִישׁ כֹּהֵן כִּי תַחַל לְזִנוֹת וְגו' בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף, שָׁמַע מִיָּה שֶׁשָּׂרִיפָה
 98 הַמּוֹרָה מחנק, כי אם חנק היה חמור יותר, היאך הקילה תורה על
 99 בת כהן שיחיה עונשה בשריפה.
 100 הגמרא מבארת מהיכן למדו רבנן שהרג חמור מחנק: מנין שסייף
 101 חמור וְאָמוֹ, שָׁכַן סייף נִיתָן לְאִנְשֵׁי עִיר הַנְּדֻחָת, כמבואר לעיל. וּמֵאֵי
 102 הוּמְרָא שמצינו ב'עיר הנדחת' שמוכח מכך שסייף חמור מחנק,
 103 שָׁכַן מלבד שנענשים
 104 בסייף, נענשים אף בזאת שְׂמֻמוֹנָם אֲבָד, כמבואר לעיל. ומזה
 105 שהחמירה תורה עליהם לעונשם גם בכך שיאבד ממונם, משמע
 106 שאף המיתה האמורה בהם חמורה.
 107 שואלת הגמרא: אֲדַרְבָּה נאמר שחָנְקָה חמור מסייף, שָׁכַן נִיתָן לְמִכָּה
 108 אֲבִיו וְאָמוֹ, וּמֵאֵי הוּמְרָא המיוחדת שבעבירה זו, שָׁכַן הוֹקֵשׁ כִּי
 109 כבודן של אב ואם לכבוד המקום וכל הפוגע בכבודם כפוגע
 110 בכבוד ה'. משיבה הגמרא: אֲפִילוּ כִּי - על אף שעון הכאת אב

1 משיבה הגמרא: אכן טעמם של רבנן שסקילה חמורה משריפה
 2 כמבואר לעיל משום שמצינו עונש סקילה על מגדף ש'פושט ידו
 3 בעיקר', ואם תאמר אם כן היאך הקילו בבת כהן שזינתה שיהא
 4 דינה רק בשריפה, הלא על כונת יש להחמיר יותר משריפא, היא
 5 וארוסה ישראלית שזינתה דינה בסקילה. יש לומר דְּקָסָרִי רָגְנָן
 6 שאכן רק על בת כהן נִשְׂוֹאָה שזינתה נאמר שתהא יוֹצֵאָה
 7 לְשָׂרִיפָה, וְלֹא על בת כהן אֲרוּסָה שזינתה, שָׁכַן שגבי נשואה
 8 שזינתה דין הישראלית בחנק, הרי דין כהנת נשואה חמור ממנה
 9 לידון בשריפה, אך גבי ארוסה שזינתה, כיון שדין הישראלית
 10 בסקילה, לא יהא דין הכהנת קל ממנה, ולכך אף הכהנת בסקילה,
 11 וּמְדַאֲפְקִיהָ רְחֻמָּא - ומזה שהוציאה תורה לְאֲרוּסָה בת כהן מכלל
 12 נשואה בת כהן, שנשואה דינה בשריפה ואילו ארוסה דינה
 13 בְּסָקִילָה כדיון ארוסה בת ישראל, שָׁמַע מִיָּה שֶׁסָּקִילָה הַמּוֹרָה
 14 משריפה.
 15 הגמרא מבארת מהיכן למדו רבנן שסקילה חמורה מהרג וסייף:
 16 סָקִילָה הַמּוֹרָה מְסִיפָה, שָׁכַן סקילה נִיתָנָה לְמַגְדֵּף וְלַעֹבֵד עֲבוּרָת
 17 בּוֹכְבִים, וּמֵאֵי הוּמְרָא של מגדף ועבודה זרה יותר משאר עבירות,
 18 בְּדַאֲמָרְןָ לעיל שבמעשים אלו הרי הם פושטים ידיהן בעיקר,
 19 ומסתבר שניתנה להם מיתה חמורה ביותר.
 20 דוחה הגמרא: אֲדַרְבָּה, נאמר שסייף חמור מן הסקילה, שָׁכַן סייף
 21 נִיתָן לְאִנְשֵׁי עִיר הַנְּדֻחָת לעבודה זרה, שנאמר (דברים יג יד-טו) 'יִצְאוּ
 22 אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעַל מִקְרַבְךָ וַיִּדְיֵחוּ אֶת יִשְׁבֵי עִירָם לְאִמֹר לְכָה
 23 וְנַעֲבְדְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְגו', הַכֹּהֵן תִּכְּהֶה אֶת יִשְׁבֵי הָעִיר הַהוּא לְפִי
 24 הַרְבִּי, וּמֵאֵי הוּמְרָא מצינו ב'עיר הנדחת' שמוכח מכך שסייף חמור
 25 מן הסקילה, שָׁכַן מלבד שנענשים במיתת סייף, נענשים אף בזאת
 26 שְׂמֻמוֹנָם אֲבָד, שנאמר (שם יג יז) 'וְאֵת כָּל שִׁלְלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל תוֹךְ
 27 רַחֲבָה וְשָׂרְפָתָהּ בְּאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֵת כָּל שִׁלְלָהּ כָּלִיל, ומזה
 28 שהחמירו עליהם לעונשם גם בכך שיאבד ממונם, משמע שאף
 29 המיתה האמורה בהם היא החמורה יותר.
 30 מבארת הגמרא באופן אחר: רבנן למדו שסקילה חמורה מסייף
 31 ממקום אחר, שכן אֲמַרְת מסבאר, אִיזָה בַּת מְוִיָּה - איזה עון
 32 יותר חמור, בַּת הַמְּדִיחָה ומסית את העם לעבור מאחרי ה' / או בַּת
 33 הַנְּדִיחָה ושב מאחרי ה' / הֵיוּ אוֹמְרֵי שוֹדְאֵי בַּת הַמְּדִיחָה חמור יותר,
 34 שכן הוא חוטא ומחטיא את האחרים, והלא תִּנְיָא בברייתא,
 35 מְדִיחֵי עִיר הַנְּדֻחָת בְּסָקִילָה. ומזה שהמדיח בסקילה, והנידחים
 36 בסייף, למדים שסקילה חמורה מן הסייף.
 37 הגמרא מבארת מהיכן למדו רבנן שסקילה חמורה מחנק: סָקִילָה
 38 הַמּוֹרָה מחנק, שָׁכַן נִיתָן סקילה לְמַגְדֵּף וְלַעֹבֵד עֲבוּרָת בּוֹכְבִים, וּמֵאֵי
 39 הוּמְרָא של מגדף ועבודה זרה, בְּדַאֲמָרְןָ לעיל, שפושטים ידיהן
 40 בעיקר.
 41 דוחה הגמרא: אֲדַרְבָּה נאמר שחָנְקָה חמור כמו סקילה, שָׁכַן חנק
 42 נִיתָן לְמִכָּה אֲבִיו וְאָמוֹ, שנאמר (שמות כ ט) 'וּמִכָּה אֲבִיו וְאָמוֹ מוֹת
 43 יוּמָת, ושנינו לקמן (בב) שכל מיתה שלא נתפרשה בתורה הרי
 44 היא חנק. וּמֵאֵי הוּמְרָא - מדוע הכאת אביו ואמו נחשבת לחמורה
 45 ביותר, שָׁכַן הוֹקֵשׁ כְּבוֹדֵן של אביו ואמו לְכַבּוֹד הַמְּקוֹם, בכבוד
 46 אב ואם נאמר (שמות כ יא) 'כִּבְד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ, ובכבוד ה'
 47 נאמר (משלי ט ג) 'כִּבְד אֶת ה' מְהֻלָּךְ, ודרשו בהיקש שחייב אדם
 48 לכבד את אביו ואמו כשם שחייב לכבד את ה', וממילא המחלל
 49 כבוד אביו ואמו כפושט ידו בעיקר. ומזה שלפושט יד בעיקר נתנו
 50 סקילה ולמכה אביו חנק, משמע שחומרת שתי המיתות שוה, שכן
 51 שניהם ניתנו על אותה חומרת עון.
 52 מבארת הגמרא באופן אחר: רבנן למדו שסקילה חמורה מחנק
 53 מְדַאֲפְקִיהָ רְחֻמָּא - מזה שהוציאה תורה לְאֲרוּסָה בַּת יִשְׂרָאֵל
 54 שזינתה מְכַלְל נִשְׂוֹאָה בַּת יִשְׂרָאֵל, מְחַנְקָה שבנשואה לְסָקִילָה
 55 בארוסה, וכיון שעון הארוסה חמור מעון הנשואה, שכן ארוסה

1 **קסברי רבנן**, דמתני' נשואה. בת כון יצאה מכלל נשואה בת ישראל מתקן
 2 לשריפה אבל ארוסה דגבי בת ישראל בסקילה לא יצאה בבת כון מכלל ארוסה
 3 בת ישראל; ומדאפקיה רחמנא לארוסה. בת כון מכלל נשואה בת כון משריפה
 4 לסקילה ש"מ סקילה חמורה דעל כרחיק ארוסה חמורה מנשואה שמחללת ומונה
 5 בית אביה והכתוב החמיר עליה דאל

6 נשואה בת ישראל בחנק שהיא קלה מכולן
 7 וארוסה בסקילה לפום ריהטא דטוניה הכי
 8 מיפרשא כדפרישית ומיהו כי דייקת בה
 9 שפיר לא אשכחתי קרא לרבנן מנא להו
 10 דנשואה יצאה ולא ארוסה אלא משום
 11 דאית להו סקילה חמורה הוא דקאמרי על
 12 כרחיק לא יצאה ארוסה בת כון מכלל
 13 ארוסה בת ישראל מסקילה לשריפה החקל
 14 ויש להקשות היכי ילפינן מהבא דסקילה
 15 חמורה הא אידי לא קמה להו לרבנן אלא
 16 משום דקסברי סקילה חמורה הלכך על
 17 כרחיק האי מדאפקיה רחמנא לארוסה בת
 18 כון בסקילה דנקט הכא לאו טעמא
 19 למילתייהו היא אלא יתובי מילתא בעלמא
 20 ועיקר טעמיהו מדניתנה למגדף ולעובר
 21 עבודה זרה הוא דקשיא לך אדרבה שריפה
 22 חמורה שכן ניתנה לבת כון ומאי חומרא
 23 שכן מחללת את אביה הכי מתרצה לה
 24 כדמארצינא לקמן גבי מכה אביו ואמו אפי"ה
 25 פושט ידו בעיקר עדיף והאי דקאמר דקסברי
 26 רבנן נשואה יצאה לשריפה כו' על כרחיק
 27 נקט ליה ולא תימא מדיצאה ארוסה בת
 28 כון מארוסה בת ישראל מסקילה לשריפה
 29 ש"מ שריפה חמורה וה"ק לעולם סקילה
 30 חמורה דפושט ידו בעיקר עדיף וגבי בת כון
 31 דאחשבה לשריפה לאו לגבי סקילה
 32 אחשבה אלא לגבי חנק אחשבה דנשוא'
 33 היא דיצאה ולא ארוסה והאי מדאפקיה
 34 רחמנא כו' אורך דברים הוא ונראה בעיני
 35 דלא גרסינן לה: כדאמרן. שכן פושט ידו
 36 בעיקר: איזה כח טרונה. כלומר אי זה עין
 37 חמור: פריהו עיר הנדחת בסקילה. באלו חן
 38 הנחנקין (לקמן דף עט) יליף טעמא ומדמיה
 39 בסקילה ונידחין בסיף ש"מ סקילה חמורה:
 40 מכה אביו ואמו בחנק. דכתיב ביה (שמות
 41 כא) יומת סתמא וקיימא לן (לקמן דף נב) כל
 42 מיתה האמורה בתורה סתם אינו אלא חנק:
 43 חוקש כבודם לכבוד המקום. נאמר כאן
 44 (שמות ב) כבד את אביך ונאמר להלן (משלי
 45 א) כבד את ה' מהונך: על כרחיק ארוסה
 46 חמורה מנשואה שרעה לשמים ולבריות
 47 ולעצמה שפוגמת כבודה ומשפחתה ואיכא
 48 קלון טפי מנשואה שכבר נפגמה ומדאפקה
 49 רחמנא מכלל מות יומת הנושא (ויקרא ב)
 50 דהיינו חנק דאף ארוסה היתה בכלל אשת
 51 רעהו (שם) ואפקה בהדיא לסקילה כדכתיב
 52 (דברים כ) כי תהיה נערה בתולה מארוסה
 53 וגו' ש"מ סקילה חמורה ואי קשיא לך למה
 54 לי להדורי בתר טעמא כבולוהו דתיהו סקילה חמורה מנייהו מכיון דאשכח סקילה חמורה משריפה ולקמן יליף שריפה חמורה מסיף ממילא ידעינן דסקילה חמורה
 55 מסיף תריץ משום דלקמן לא קיימא לן שריפה חמורה מסיף אלא מגזירה שוה מסקילה דאשכחן בה דממיר מסיף הלכך מביעי ליה לאהדורי אטעמא דחמורה סקילה
 56 מסיף: נאמר אביה בסקילה. בניערה מארוסה לנות בית אביה (דברים כב): ונאמר אביה בשריפה. בבת כון את אביה היא מחללת (ויקרא כא) סקילה חמורה מסיף.
 57 כדיליף טעמא לעל ממוחיק ונידחין: מדאפקיה לנשואה דבת כון. סתמא כתיב ארוסה נשואה משמע ורבנן הוא דמפקי ארוסה חמורה אלא שריפה חמורה חמורה כדכתיב
 58 ישראלית בסקילה משום דאית להו סקילה חמורה שכן ניתנה למגדף ונשואה מיתה אפקה קרא מדין נשואה ישראלית מתקן לשריפה אלא שריפה חמורה ואע"ג דמצוי
 59 לאיתויי בגזירה שוה דאביה אביה כדאיתיה לסיף ניהא לאיתויי מגופה: ר"ש למעמיה. לקמן (שם) יליף מקרא דכתיב בת כון סתמא:

רבי
 קסברי רבנן, נשואה יצאה כו. פ"ה דעיקר טעמא דאפי"ה פושט ידו בעיקר עדיף וכן
 משמע בפ' הגשרפין (לקמן דף עט) דתנן אמרו לו אילו לא היתה סקילה
 חמורה לא ניתנה למגדף ולעובר עבודה זרה ואי' סייף יוכיח שניתן לאנשי עיר הנדחת
 שפושטין ידיהם בעיקר ואפי"ה שריפה חמורה ממנו כדמוכח בשמעתתא וי"ל דסיף יש
 לו חומרא אחריתי עמו שממונו אבד ושקולין
 שניהם בסקילה ואע"ג דאמרינן בסמוך אדרבה
 סייף חמור מסקילה שכן ניתנו לאנשי עיר הנדחת
 ומאי חומרא שכן ממונו אבד דמשמע שזה גורם
 לו שהוא חמור כיון שיש בו חומרא זו התם
 היינו טעמא דאבתי' לא ידעינן דסיף קל אית
 לן למימר מסברא דכיון דיש בו חומרא זו
 דממונו אבד מיתבא נמי חמורה אבל כיון
 דידעינן דסיף קל איכא למימר שזה גורם לו
 שניתן לפושט יד בעיקר משום חומרא דאיכא
 בהדיה דממונו אבד.
סקילה חמורה מתקן. ה"ה דהמ"ל מק"ו
 משריפה או מסיף דחומרוין מתקן
 וסקילה חמורה מתן דבה"ג קאמר לקמן לר"ש:
אדרבה חנק חמור שכן ניתן למכה אביו.
 ותימה סקילה נמי ניתנה למקלל
 אביו ואמו דהוקש כבודו לכבוד המקום ועוד וכי
 מפני
 שהוקש ידא חמור מכבוד המקום עצמו ועוד
 דבביעז הרגל (ב"ק דף כה) אמר ק"ו לשניה
 יד יום וי"ל דלא קאמר שיהא חמור מסקילה
 אלא כלומר חמור בסקילה שכן הוקש:
נאמר אביה בסקילה כו. תימה אע"ג
 דמסברא סייף חמור איתא ג"ש
 ומפיק ליה ואם כן ליתל נמי דמסברא סקילה
 חמורה משריפה כדפ"ה דפושט ידו בעיקר עדיף
 אמאי לא אתי גזירה שוה ומפקא מסברא ונימא
 אחת ארוסה ואחת נשואה יצאה לשריפה דמה
 אביה האמור בסקילה בארוסה אף אביה האמור
 בשריפה בארוסה:
 מה

1 **מה** כשהוציא נשואה. הא דפשיטא ליה דנשואה להחמיר היינו בג"ש דלעיל דמה
2 אביה האמור בסקילה סקילה חמורה מחנק אף אביה האמור בשריפה שריפה
3 חמורה מחנק.

4 **נאמר** כאן אביה. תימה איכ"ל לנות למה לי דלא מיתוקם בחילול שבת מג"ש דאביה
5 וי"ל מ"מ לא היה ממועטין חילול

6 שבת דהוי אמנא דג"ש איצטרך למעוטי פניה
7 ומדכתיב כי תחל היא דאיירי נמי בחילול שבת:

8 **כשהוא** אומר היא מחללת. פ"ה דהאי תנא
9 לית ליה דרשה דלקמן שאם היו

10 נוהגין בו קדש א"נ אית ליה וליכתוב היא
11 מחללת ולא ליכתוב את אביה ולקמן (דף נב.)

12 משמע דלית ליה דקאמר רב אשי במאן קרינא
13 רשיעא בר רשיעא אפי' לרשיעא בר צדיקא

14 במאן כי האי תנא משמע דר"ע ור"ש דפליגי
15 עליה דר' ישמעאל לית להו דך סברא וקשה

16 דאמר לעיל אליבא דר"ש מאי חומריה שכן
17 מחללת את אביה וצ"ל דכ"ע אית להו דך

18 דרשה דאין מקרא יוצא מידי פשוטו והא
19 דקאמר כי האי תנא לפי שהוא הוכירה.

20 **ת"ל** ובת כהן. פ"ה מריבויא דר"י קרישה
21 ובר"ע ס"ל דדריש לקמן כה"ג והא

22 דקתיני סיפא לגוי לחלל לנתין ולממור מניין
23 דמשמע שו"ל אין קידושין בזה שמעתינן ליה לר"ע

24 דאמר ביבמות (דף טו.) אין קידושין תופסין
25 בחייבי לאוין הני מילי בחייבי לאוין דשאר אבל

26 מחייבי לאוין גרידא לא הוא דקאמר בסמוך
27 כרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה

28 זונה ושמעתינן ליה לר"ע דפליגי עליה מכל מקום
29 נעשית זונה בכמה ביאות ועי"ל דבזכה דך

30 ברייתא רבי שמעון היא כדמוקי לה בסמוך
31 וסבר לה כר"א בפנוי הבא על הפנויה וכו"ע

32 דדריש ר"י ומיחו קשה דע"כ לר"ע נופיה דאמר
33 לקמן יכול אפי' פנויה תקשה והא כתיב לנות

34 וצריך לומר דסבירא ליה כרבי אלעזר.
הא

25 **וטעמא** מאי, משום דלרבנן, סקילה חמורה. לרבי שמעון, שריפה חמורה. נפקא מינה, למי
26 שנתחייב שתי מיתות בית דין, נידון בחמורה. מאי רבי שמעון, דתניא, רבי שמעון אומר, שני

27 פללות נאמרו בבת כהן, בבת כהן, ולא בבת ישראל. אימא, אף בבת כהן, והוציא הפתוב
28 נשואה מכלל נשואה, וארוסה מכלל ארוסה. מה פשהוציא הפתוב נשואה מכלל נשואה

29 להחמיר, אף פשהוציא הפתוב ארוסה מכלל ארוסה, להחמיר. וזממי נשואה בת כהן, בכלל
30 וזממי נשואה בת ישראל. וזממי ארוסה בת כהן, בכלל וזממי ארוסה בת ישראל. תנו רבנן,

31 וצ"ת איש כהן כי תחל, וכול אפילו חללה את השפת. תלמוד לומר, לזנות, בחילולין שבזנות
32 הפתוב מדבר. וכול אפילו פנויה, נאמר פאן אביה, ונאמר להלן אביה, מה להלן זנות עם

33 וצ"ת הפעל, אף פאן זנות עם וצ"ת הפעל. או אינו אומר אביה, אלא להוציא את כל האדם.
34 פשהוא אומר 'היא מחללת', הוי כל אדם אמור. הא מה אני מקיים 'אביה', נאמר פאן אביה

35 ונאמר להלן אביה, מה להלן זנות עם וצ"ת הפעל, אף פאן זנות עם וצ"ת הפעל. אי מה
36 להלן גערה והיא ארוסה, אף פאן גערה והיא ארוסה. גערה והיא נשואה, בוגרת והיא ארוסה,

37 בוגרת והיא נשואה, ואפילו הזקינה, מניין. תלמוד לומר וצ"ת כהן, מפל מקום. וצ"ת כהן,
אין

גרס כבכלל ולא גרס כבכלל: בת כהן כי תחל. אי לא כתב לנות משמע אפילו חללה שבת: ת"ל לנות. ולקמיה פריך חיללה שבת בת סקילה היא: ונאמר להלן. בענרה

המאורסה מה להלן שזינתה בשעה שזיקת הבעל עליה אף כאן זנות בשעה שזיקת הבעל עליה ולא פנויה והאי דנקט תנא האי לישנא ולא נקט מה להלן ארוסה כו'

משום דסופו נמי לאתייב נשואה לשריפה כדילף ואויל: או אינו אומר אביה. לגוריה שוה זו אלא להוציא את כל האדם שאם זינתה מאביה זינתה בשריפה אבל משאר

כל אדם זינתו כתיב ישראל ולקמיה פריך הזכי תיסק ארעתין הא מילתא איכ"מ מאי איריא נבי כהן ואפי' בת ישראל נמי מאביה בשריפה באלו חן השרפין לקמן דף

עה. כשהוא אומר היא מחללת משמע היא מחללת אותו ולא הוא מחללה הרי על כרחיך כשזינתה משאר כל אדם אמור: הא מה אני מקיים את אביה. למה לי

למיכתביה כלל אלא נאמר כאן כו' והאי תנא לית ליה האי דרשה דלקמן (דף נב.) שאם היו נוהגין בו קדש כו' א"ע אית ליה ליכתוב היא מחללת ולא ליכתוב את אביה

וליהו משמע אפי' משפחה ואביה יותר מכולם: גערה. שהביאה שערות ולא הביאה סימני בגרות במס' נדה מפרש להו בפרק (יוצא דופן) דף מזו.) משנתמך הכב:

ת"ל ובת כהן מכל מקום. מריבויא דר"י קא דריש וכו"ע סבר לה דדריש לה לקמן (דף נא.) כי האי גוונא וליכא פירושי דמדכתיב קרא סתמא יליף טעמא דהא אתא

גזירה שוה ומפקא ליה מסתמיה.

1 הוי אומר כח המדינה. ור"ש אית ליה מדיחי עיר הנדחת בחנק וליף לה מקרא
2 באלו חן הנחנקין (לקמן דף פט.) ומדמדיחין בחנק ונדחין בסיף אלמא חנק חמור

3 מסיף וכבר קיימא לן לעיל דשריפה חמורה מחנק הלכך כ"ש דחמורה היא מסיף
4 מקי' מה חנק דחמור מסיף כו': מרגלא בפומיה דרבי יוחנן. סדור היה הדבר הזה

5 בפיו ולא שנאה במשנה וברייתא אלא כך
6 קבלה שמועה מרבה: בסקילה. דרבנן אית

7 להו דארוסה לא יצאה לשריפה דאם כן
8 נמצא אתה מיקל בבת כהן: ר' שמעון אומר

9 בשריפה. דשריפה חמורה הלכך לית לך
10 לאפוקי מכלל סתם בת כהן דקרא סתמא

11 כתיב: וינתה מאביה. ארוסה בת ישראל
12 שזינתה מאביה דאיכא שתי מיתות סקילה

13 משום ארוסה ושריפה משום דמאביה זינתה
14 דבשריפה היא כדילפינן באלו חן השרפין

15 (לקמן דף עה.): בסקילה. לרבנן דסקילה
16 חמורה: ר"ש אומר בשריפה. הא קמ"ל

17 לרבנן משום דאית להו סקילה חמורה
18 סבירא להו דארוסה לא יצאה לשריפה

19 כדמפרש ואיל וטעמא מאי כו': ונפקא
20 מינה. מהא דרבי יוחנן דאמר דמשום

21 דלרבנן סקילה חמורה היא ארוסה בת כהן
22 בסקילה ומשום דלר"ש שריפה חמורה מוקי

23 ניהו דבשריפה ש"מ המתחייב שתי מיתות נידון
24 בחמורה הדכא נמי שתי מיתות איכא סקילה

25 כדין ארוסה ושריפה כדין בת כהן הלכך
26 לרבנן על כרחך ארוסה לא יצאה לשריפה

27 ולר"ש יצאה: מאי ר"ש. לעיל מהדר דאמרן
28 לעיל ר"ש לטעמיה דאמר אחת ארוסה

29 ואחת נשואה יצאה לשריפה היכי שמענין
30 ליה: שני כללות נאמר בבת כהן. אחת

31 בארוסה ואחת בנשואה כלומר כשכלל
32 הכתוב באשת איש (ויקרא כ) מות זימת

33 הנואף והנואפת אף בת כהן כגמבע בחנק
34 וכשהוציא ארוסה לסקילה אף בת כהן

35 במשמע היינו כלל שני: ופרכינן בבת כהן
36 ולא בבת ישראל. האי קראי סתמא כתיבי:

37 אימא אף בבת כהן. ודז"ק שתי כללות
38 שנאמרו בתורה בארוסה בסקילה ובנשואה

39 כחנק אף בת כהן דיתה חלילה במשמע ובא
40 הכתוב והוציא לך בת כהן לידון בשריפה

41 וסתמא כתיבא ואחת ארוסה ואחת נשואה
42 הוציא לשריפה: ארוסה בת כהן מכלל

43 ארוסה בת ישראל. מסקילה לשריפה:
44 נשואה מכלל נשואה. מחנק לשריפה צא

45 ולמדו מיכן שהשריפה חמורה דמה
46 כשהוציא נשואה מכלל נשואה להחמיר

47 עליה יצאה דהא שריפה הכל מודים
48 דחמורה מחנק אף כשהוציא ארוסה מכלל

49 הארוסה להחמיר עליה הוציא: וזממי
50 נשואה בת כהן כבכלל וזממי נשואה בת

51 ישראל. בתנן שלא הוציא הכתוב אלא
52 אותה לבדה דכתיב (ויקרא כא) היא באש

53 תשרף ולא בועלה ולא וזממיה: גבי וזממין
54 גרס כבכלל ולא גרס כבכלל: בת כהן כי תחל. אי לא כתב לנות משמע אפילו חללה שבת: ת"ל לנות. ולקמיה פריך חיללה שבת בת סקילה היא: ונאמר להלן. בענרה

המאורסה מה להלן שזינתה בשעה שזיקת הבעל עליה אף כאן זנות בשעה שזיקת הבעל עליה ולא פנויה והאי דנקט תנא האי לישנא ולא נקט מה להלן ארוסה כו'

משום דסופו נמי לאתייב נשואה לשריפה כדילף ואויל: או אינו אומר אביה. לגוריה שוה זו אלא להוציא את כל האדם שאם זינתה מאביה זינתה בשריפה אבל משאר

כל אדם זינתו כתיב ישראל ולקמיה פריך הזכי תיסק ארעתין הא מילתא איכ"מ מאי איריא נבי כהן ואפי' בת ישראל נמי מאביה בשריפה באלו חן השרפין לקמן דף

עה. כשהוא אומר היא מחללת משמע היא מחללת אותו ולא הוא מחללה הרי על כרחיך כשזינתה משאר כל אדם אמור: הא מה אני מקיים את אביה. למה לי

למיכתביה כלל אלא נאמר כאן כו' והאי תנא לית ליה האי דרשה דלקמן (דף נב.) שאם היו נוהגין בו קדש כו' א"ע אית ליה ליכתוב היא מחללת ולא ליכתוב את אביה

וליהו משמע אפי' משפחה ואביה יותר מכולם: גערה. שהביאה שערות ולא הביאה סימני בגרות במס' נדה מפרש להו בפרק (יוצא דופן) דף מזו.) משנתמך הכב:

ת"ל ובת כהן מכל מקום. מריבויא דר"י קא דריש וכו"ע סבר לה דדריש לה לקמן (דף נא.) כי האי גוונא וליכא פירושי דמדכתיב קרא סתמא יליף טעמא דהא אתא

גזירה שוה ומפקא ליה מסתמיה.

זנות אשת איש, ומיתת שריפה על עון שנבעלה מאביה, הואיל
 וכאשר אדם מתחייב בשתי מיתות הרי הוא נידון בחמור שבהן,
 לפיכך לדעת רבנן שסקילה חמורה משריפה, הרי היא נידונה
 בסקילה, ורבי שמעון אומר, הרי היא נידונה בשריפה, כיון
 ששריפה חמורה מן הסקילה.
 מבארת הגמרא: מאי קא משמע לן - מה השמיענו רבי יוחנן
 בשמועתו. שעל אף שהתורה סתמה ואמרה (ויקרא כא ט) 'ובת איש
 בהן כי תחל לזנות וגו' באש תשרף, ובפשוטו משמע שהתורה
 הוציאה בכך את כל בת כהן המזונה שאין דינה כבת ישראל המזונה
 (נשואה בחנק וארוסה בסקילה), אלא דינה בשריפה, אין זה דעת
 כולם, שכן לדעת רבנן רק נשואה בת כהן יצאה מכלל נשואה בת
 ישראל מחנק לשריפה, ולא ארוסה, שארוסה בת כהן דינה כדיון
 בת ישראל בסקילה. ורק לדעת רבי שמעון, אחת ארוסה ואחת
 נשואה יצאה מכלל בת ישראל מחנק לשריפה. ומשמע מאי - מדוע
 הוצרכו רבנן לפרש שהפסוק מדבר רק בנשואה, ורבי שמעון
 מפרש שהפסוק מדבר בין בארוסה ובין בנשואה. משום ה'הרבה
 בסקילה המורה משריפה, ואם כן לא יתכן לפרש שאף בארוסה בת
 כהן אמרה תורה שדינה בשריפה, שכיון שארוסה בת ישראל
 בסקילה היאך תואה בת כהן קלה הימנה לידון בשריפה. אבל לרבי
 שמעון שריפה המורה מסקילה, אפשר לפרש שהפסוק מדבר בין
 בנשואה ובין בארוסה ששניהם דינם בשריפה. מבארת הגמרא,
 נפקא מינה - מבארוש של רבי יוחנן במחלוקת רבי שמעון ורבנן
 יוצא דין, לגבי מי שנתחייב שתי מיתות בית דין, שהרי הוא נידון
 בהמורה שבהן. שהרי משום כך אף ארוסה בת כהן שהתחייבה
 בשתי מיתות, אחת סקילה כדיון ארוסה בת ישראל, והשנייה
 שריפה כדיון בת כהן, אין דנים אותה אלא בחמורה שבהם, לרבנן
 החמורה היא הסקילה ולרבי שמעון החמורה היא השריפה.
 הגמרא חוזרת לבאר מה שאמרו לעיל (ע"א) שרבי שמעון הסובר
 ששריפה חמורה מסקילה הולך שיתטו שבת כהן שזינתה בין
 ארוסה בין נשואה דינה בשריפה. מבארת הגמרא: מאי רבי שמעון
 - היכן מצינו שרבי שמעון אמר בפירוש שבת כהן בין ארוסה בין
 נשואה דינה בשריפה, ה'תניא, רבי שמעון אומר, שני כללות נאמרו
 בבת כהן, כלל אחד נאמר בארוסה, שסתם בה הכתוב ואמר
 (דברים כב ט) 'כי יהיה נערה בתולה מארשה לאיש ומצאה איש
 בעיר יושב עמה, והוצאתם וגו' וסקלתם אתם באבנים ו'מתו',
 משמע כל ארוסה בין ישראלית בין בת כהן שזינתה דינה
 בסקילה, וכלל שני נאמר בנשואה, שסתם בה הכתוב ואמר (ויקרא
 כ) 'איש אשר ינאף את אשת איש וגו' מות יומת הנאף והנאפת',
 משמע כל אשת איש שזינתה בין ישראלית בין בת כהן
 דינה בחנק. מדייקת הגמרא את לשון הברייתא ומקשה: וכי
 כללות אלו נאמרו דווקא בבת ישראל ובין בבת כהן. מתרצת הגמרא:
 הפסוקים נאמרו בין בבת ישראל ובין בבת כהן. מתרצת הגמרא:
 אל תאמר 'נאמרו בבת כהן', אלא אומא 'נאמרו אף בבת כהן',
 כלומר, מה שסתמה התורה בתחילה שארוסה המזונה בסקילה
 ונשואה המזונה בחנק, היינו בין בבת ישראל ובין בבת כהן.
 ממשיכה הברייתא ואומרת: ובהמשך הוציא הכתוב בת דין
 נשואה בת כהן מכלל דין נשואה בת ישראל מחנק לשריפה, זאת
 דין ארוסה בת כהן מכלל ארוסה בת ישראל מסקילה לשריפה,
 שנאמר (ויקרא כא ט) 'ובת איש בהן כי תחל לזנות את אביה היא
 מחללת באש תשרף', שכן משמע מסתימת לשון הפסוק שגם
 ארוסה וגם נשואה יצאו מכלל בת ישראל. ומעתה יש להשוותם
 ולומר, מה 'כשם' פ'הוציא הכתוב את הנשואה בת כהן מכלל
 נשואה בת ישראל, כוננתו הייתה להחמיר, שכן הכל מודים
 ששריפה חמורה מחנק, אף פ'הוציא הכתוב את ארוסה בת כהן
 מכלל ארוסה בת ישראל, לא בא הכתוב אלא להחמיר עליה.

היו אומר שבה המדינה חמור יותר, לפי שחטא והחטיא את הרבים.
 וכיון שדעת רבי שמעון שמדיחי עיר הנדחת בחנק, ואילו אנשי
 עיר הנדחת שהם הנידחים דינם בסייף, נמצאנו למדים שחנק
 חמור מסייף, ומעתה יש ללמוד בקל וחומר, ומה חנק שחמור מסייף
 שריפה המורה מנא, כמבואר לעיל (ע"א), סייף חנק מחנק לא כל
 שכן שיהא שריפה חמורה ממנו.
 הגמרא מבארת מניין לרבי שמעון שסקילה חמורה מחנק: סקילה
 המורה מחנק, שכן סקילה ניתנה למגדף ולעובד עבודה זרה.
 ומאי חומרא, פ'האמרן לעיל (ע"א) שפושטים ידיהן בעיקר. דוחה
 הגמרא: אדרבה נאמר שחנק חמור מסקילה, שכן חנק ניתנה למכה
 אביו ואמו, ומאי חומרא, שכן הוקש בו' כבוד אביו ואמו לכבוד
 המקום. מבארת הגמרא באופן אחר: רבי שמעון למד שסקילה
 חמורה מחנק פ'האמרן ר'הנא - מזה שהוציאה תורה לארוסה
 בת ישראל שזינתה מכלל נשואה בת ישראל שזינתה, מדיון חנק
 שבנשואה לדיון סקילה בארוסה, שפע מינה שסקילה חמורה
 מחנק.
 הגמרא מבארת מניין לרבי שמעון שסקילה חמורה מסייף: סקילה
 המורה מסייף, שכן סקילה ניתנה למגדף בו' ולעובד עבודה זרה,
 שעוונם חמור בכך שפשוט ידיהם בעיקר. דוחה הגמרא: אדרבה
 נאמר שסייף חמור מסקילה, שכן סייף ניתנה לאנשי עיר הנדחת,
 ומאי חומרא של עיר הנדחת, שכן מצינו שנענשים בכך שגם
 ממונים אהי. מבארת הגמרא באופן אחר: רבי שמעון למד
 שסקילה חמורה מסייף ממקום אחר, שכן אמרת מסברא, וכי איה
 בה מרוקה - איהו עון יותר חמור, בה המדינה או' בה הנייה
 לעבודה זרה, הו' אומר שבה המדינה חמור יותר, שכן חטא
 והחטיא את האחרים, וכיון שלרבי שמעון המדיחים בחנק
 והנידחים בסייף, נמצאנו למדים שחנק חמור מסייף. ומעתה יש
 ללמוד בקל וחומר, ומה חנק שחמור מסייף סקילה חמורה מנא
 כמבואר לעיל, סייף חנק מחנק לא כל שכן שיהא קל מסקילה.
 הגמרא מבארת מניין לרבי שמעון שחנק חמור מסייף: חנק חמור
 מסייף, שכן חנק ניתנה למכה אביו ואמו, ומאי חומרא, פ'האמרן -
 שהוקש כבוד אביו ואמו לכבוד המקום. דוחה הגמרא: אדרבה
 נאמר שסייף חמור מחנק, שכן סייף ניתנה לאנשי עיר הנדחת
 שפושטים ידיהן בעיקר, ומאי חומרא, שכן מצינו שהם מוסיפים
 ליענש בכך שמונים אהי. מבארת הגמרא באופן אחר: למדים
 שחנק חמור מסייף מפרשת אנשי עיר הנדחת עצמה. שכן אמרת
 מסברא, וכי איה בה מרוקה - איהו עון יותר חמור, בה המדינה
 או' בה הנייה, הו' אומר שבה המדינה חמור יותר, ותניא בברייתא,
 מדיחי עיר הנדחת בסקילה, רבי שמעון אומר פ'הנא, וכיון שלדעת
 רבי שמעון המדיחים בחנק והנידחים בסייף, נמצא שחנק חמור
 מסייף.
 הגמרא מביאה שמועה שאמר רבי יוחנן, בענין מחלוקת רבנן ורבי
 שמעון: פ'הנא פ'המיה דרבי יוחנן - רגיל היה רבי יוחנן לומר
 שמועה ששמע מרבתינו, נערה המאורסה בת כהן שזינתה, דעת
 רבנן שדינה בסקילה, ולא כבת כהן נשואה שזינתה שדינה
 בשריפה, שכן לדעתם סקילה חמורה משריפה, וכיון שארוסה בת
 ישראל שזינתה הרי היא בסקילה, לא יתכן שיהא עונש בת כהן
 ארוסה קל ממנה להיות בשריפה, ובהכרח נשאר דינה של ארוסה
 בת כהן כדיון ארוסה בת ישראל ליענש בסקילה. רבי שמעון אומר,
 אף ארוסה בת כהן שזינתה דינה בשריפה, שכן מה שנאמר גבי בת
 כהן שזינתה שדינה בשריפה, אמור בין בארוסה ובין בנשואה,
 משום שדעתו שריפה חמורה מסקילה, ונמצא שאף בארוסה
 עונש בת כהן בשריפה חמור מעונש בת ישראל שדינה בסקילה.
 עוד הוסיף רבי יוחנן בשמועתו: נערה המאורסה בת ישראל
 שזינתה מאביה, ונתחייבה בכך שתי מיתות, מיתת סקילה על עון

56 מדברת גם בבת כהן פנויה שזינתה, לכך נצרכו ללמוד מגזירה
57 שוה שהפרשה מדברת רק בבת כהן ארוסה או נשואה שיש להם
58 זיקת בעל.
59 הגמרא מבארת את הדין השלישי האמור בברייתא. שנינו
60 בברייתא: או אינו אומר 'אביה' אלא להוציא את כל אדם, כלומר,
61 לולי שנאמר בפסוק 'היא מחללת' היה מקום לומר שממה שנאמר
62 'אביה' למדים שרק אם זינתה עם אביה תידון בשריפה, אך אם
63 זינתה עם שאר בני אדם לא היא דינה בשריפה. שואלת הגמרא:
64 היאך היה מקום לומר כן, אלא לפי זה נמצא דמאי ניהו - על איזה
65 אופן חייבה הכתוב שריפה, על כרחך כשיזינתה מאביה, ואם כן מאי
66 איריא בת כהן, אפילו בת ישראל? נמי - מדוע חידוש דין זה נאמר
67 בבת כהן, הלא גם בת ישראל ואפילו פנויה שזינתה מאביה דינה
68 בשריפה, דאמר רבא, אמר לי רב יצחק בר אבדורמי, בת שזינתה
69 עם אביה דינה בשריפה, שכן איתיה - למדים בגזירה שוה מתיבות
70 'הנה הנה', נאמר גבי המזנה עם בת בתו (ויקרא י"ט) 'ערוט בן
71 או בת בתך לא תגלה ערוטך בני ערוטך הנה', ונאמר גבי בת אשתו
72 (שאינה בתו) (שם י"ח) 'ערוט אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת
73 בת בתה לא תקח לגלות ערוטה שאתה הנה זמה הוא', כשם שגבי
74 בת אשתו השוה הכתוב בין בתה לבת בתה, כך גבי בתו יש
75 להשוות בין בתו לבת בתו, על אף שלא נזכר בתורה אלא בת בתו.
76 ואחרי שלמדו בגזירה שוה שבתו אסורה לו כבת בתו, איתיה -
77 למדים מגזירה שוה נוספת 'זמה זמה' שדינן בשריפה, נאמר גבי בת
78 אשתו (שם) 'שאתה הנה זמה הוא', ונאמר גבי נשוא אשה ואמה (שם
79 כ"ד) 'ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה הוא באיש אשר
80 אתו ואתה', כשם שגבי אשה ואמה דינן בשריפה כך גבי מזנה עם
81 בת אשתו או עם בת בתה עונשו ועונשם בשריפה, ולמדים בגזירה
82 שוה 'הנה הנה' שאף המזנה עם בת בתו או עם בתו עונשם
83 בשריפה. וכיון שכן נמצא שכל הבא על בתו נידון בשריפה, ואין
84 לולי שנאמר 'היא מחללת' היה מקום לומר שפרשת בת כהן
85 מלמדת דין מיוחד בבת כהן המזנה עם אביה לחיובה בשריפה.
86 מיישבת הגמרא: איצטרך הכתוב לומר 'היא מחללת' ללמדנו
87 שמדובר בזנות עם כל אדם, כי סלקא דעתך אמינא - היה מקום
88 לומר, קרא - תיבת 'אביה' האמור בפסוק בא לאפוקי מדרבא -
89 להוציא מדינו של רבא ולומר שרק כהן הבא על בתו עונשו
90 בשריפה, אבל לא כשישראל בא על בתו, והראיה מדברי רבא
91 דין שריפה כהן שזינתה עם אביה ולא כבת ישראל. קא משמע
92 לן הפסוק 'היא מחללת' שבזנות עם אחרים הכתוב מדבר, אך
93 בזינתה עם אביה נתקיים דינו של רבא בשם רב יצחק שחייבת
94 בשריפה בין בבת כהן ובין בבת ישראל.
95 הגמרא מבארת את הדין החמישי האמור בברייתא. שנינו
96 בברייתא: ממה שנאמר בפסוק 'בת כהן', אין לי ללמוד חיוב
97 שריפה אלא בבת כהן שניסת לכהן, אבל ניסת ללוי, לישאל,
98 ולעובד בוכבים, ולחלל, לנתן, ולמקור, מניין שיהא דינה בשריפה.
99 תלמוד לומר 'בת איש כהן', כלומר, צריך שהאיש' דהיינו אביה
100 יהיה כהן אף על פי שהיא כבר אינה כהנת מחמת שנשאת לפסול,
101 דינה בשריפה. שואלת הגמרא: היאך היה מקום לומר שבת כהן
102 הנשאת לכל הנוכרים לעיל אינה כלולה בפרשת בת כהן, וכי
103 משום דאינסבא להו להני לאו בת כהן היא, ומדוע תאבד את
104 יהוסה כבת כהן בכך שנישאה להם, (ותו) מירי - וכי בהנת
105 הנשואה לכהן כתיב, הלא זבת איש כהן' כתוב, ובת כהן היא
106 תשאר לעולם בין באופן שתינשא לכהן, בין באופן שתינשא ללוי
107 או לישראל או לשאר פסולים.
108 מיישבת הגמרא: סלקא דעתך אמינא - היה מקום לומר הואיל ובי
109 תחל לזנות' אמר רבא, הרי שתלה הכתוב את חילוליה בזנות,
110 ואם כן הני מילי - פרשה זו מדברת רק היכא דקא מתחילא השתא

1 אין לי לשמוע שיהא דינה בשריפה, אלא כשיניסת לכהן ונשאה
2 כהנת האוכלת בתרומה כבבית אביה, אבל אם ניסת ללוי
3 ולישראל ונאסרה באכילת תרומה, או נישאת לעובד בוכבים
4 ועברה על הלאו של 'אל תתחתן בם' (דברים א'), או לחלל - הנוול
5 מכהן שנשא גרושה או זונה ותחלל מן הכהונה, או למקור -
6 הנוול מאשת איש שזינתה, ולנתן - לגבעוני, מניין שבכל
7 האופנים הללו יהא דינה בשריפה. תלמוד לומר 'זבת איש כהן',
8 ותיבת 'איש' באה להשמיענו שדווקא האיש שהא אביה צריך
9 להיות כהן, אבל הבעל שנשאה אינו צריך להיות כהן, אלא אף
10 על פי שנשאה זר או פסול ועתה אינה כהנת דינה בשריפה.
11 דין שיש הנלמד מן הפסוק: מלשון הפסוק 'היא מחללת' למדים
12 שרק היא - הבת כהן עצמה נידונת בשריפה ואין בועלה נידון
13 בשריפה, וכן רק היא נידונת בשריפה ואין זוממה נידונת בשריפה,
14 כלומר, אם שנים העידו על בת כהן שזינתה ביום פלוני, ובאו
15 אחרים והזימו את הראשונים שדווקא שקר, על אף שהעדים
16 הראשונים זממו לחיובה שריפה, אין מיתתם בשריפה אלא בחנק.
17 רבי אליעזר אומר, את אביה בשריפה ואת חמיה בסקילה, ולהלן
18 בגמרא יתבאר דבריו.
19 עתה מבארת הגמרא את כל דברי הברייתא הנוכרת לעיל,
20 ותחילה מבארת את הדין הראשון: אמר רב, ממה שנאמר 'כי
21 תחל' יכול ליתן לרבות שאפילו בת כהן שחיללה שבת היא דינה
22 בשריפה, לכן נאמר 'לזנות'. שואלת הגמרא: כיצד היה מקום
23 לפרש כן, הלא אפילו בת ישראל שחיללה שבת כהן בסקילה היא,
24 והיאך יתכן שנקל על בת כהן המחללת שבת לדונה רק בשריפה.
25 מיישבת הגמרא: אמר רבא הא מני - ברייתא זו בשיטת רבי שמעון
26 היא, דאמר שריפה חמורה מסקילה, ולשיטתו סלקא דעתך אמינא
27 - היה מקום לומר, הואיל ואחמיר בהו רבא רבא ככהני - כיון
28 שהחמירה תורה בכהנים דרבי בהו מצות יחידות - במה שריבתה
29 בהם מצוות יותר מיישראלים, לפיכך אף בענין זה תהא חמורה וכל
30 כהן על בת ישראל, שאם חיללה שבת תידון בשריפה ולא
31 בסקילה, קא משמע לן - לכך השמיענו בתיבת 'לזנות' שהפרשה
32 מדברת רק בחילולין הבאים על ידי זנות, אך בחילול שבת דינה
33 כשאר ישראלית בסקילה.
34 שואלת הגמרא: עדיין כיצד היה מקום לומר שהחמירה תורה על
35 בת כהן בחילול שבת שתידון בשריפה, הלא כהן המחלל שבת
36 דינו בסקילה, ומאי שנא מיניה דידיה - ובמה היא שונה ממנו, הרי
37 אין סברא לומר שהחמיר הכתוב בנקבות יותר מן הזכרים.
38 מיישבת הגמרא: כוונת הברייתא דסלקא דעתך אמינא - היה
39 מקום לומר, רק איהו - כהן, כיון שמצינו דאשתריא ליה שבת לגבי
40 עבודה - שהותרה לו עבודה בקרבנות ציבור בבית המקדש
41 בשבת, לפיכך גם שלא בזמן עבודה אם חילל את השבת לא
42 נחמיר עליו לדונו בשריפה, אבל היא - בת כהן בין דלא מצינו
43 דאשתריא (שהותרה) שבת לגביה, שהרי ננות כהן אינן עובדות
44 בבית המקדש, אמינא שכאשר חיללה את השבת תידון בשריפה,
45 קא משמע לן שאף בת כהן דינה בסקילה.
46 הגמרא מבארת את הדין השני האמור בברייתא. שנינו בברייתא:
47 יכול אפילו מנייה, כלומר, לולי הגזירה שוה המבוארת בברייתא
48 היה מקום לומר שאף פנויה שנבעלה יהא דינה בשריפה. שואלת
49 הגמרא: היאך היה מקום לומר כן, הא תיבת 'לזנות' כתיב בפרשה,
50 וזנות היא לשון מרידה ועזיבה, וממילא אין שייך לשון זה אלא
51 במזנה תחת בעלה ומורדת בו, אבל לא בפנויה שנבעלה. משיבה
52 הגמרא: התנא של הברייתא סבר פדריכי לאעור, דאמר ביבמות
53 (א"ט) פנוי - שאינו נשוי קבא על הפנויה שלא לזנות, אלא
54 לשם זנות, עשא זונה לפסולת מן הכהונה. הרי שסבר רבי אלעזר
55 שאף פנויה נקראת זונה, ולשיטתו היה מקום לפרש שהפרשה

אין לי אלא שנשאת לכהן לקמיה פריך מזהבא תיתי הא אטו משום דניסת ללוי וישראל לאו בת כהן היא: חלל כהן שנשא גרושה או זונה וילדה לו בן מיקרי חלל
מן הכהונה כדכתיב (ויקרא כא) לא יחלל זרעו: כותי נתין וממזר. אע"פ שאסורין לבא בקהל יש להם קדושים וזרי היא אשת איש וקדושים תופסין בחיבי לאון ואע"ג
דהאי מתניתין ר"ע דרדיש וי"ו ושעמינן ליה דאין קדושים תופסין בחיבי לאון איכא תנא ביבמות (דף סט) דאית ליה אליבא דר"ע דכי אמר ר"ע אין קדושים תופסין
בחיבי לאון ה"מ בחיבי לאון דשאר אבל בחיבי לאון גרידי לא אמר גוי איכא לאו דלא תתחתן בהם (דברים ז) וכן נתין דהוא מן הגבעונים: **בית אש** כהן, איש יתירא
למה לי אלא למדרש דאב הוא דבעינן אש
כהן אבל בעל לא בעינן אש כהן ואף על פי
שאינה כהנת אבת כהן קפיד קרא שתהא בת
איש כהן ולא אשת כהן: רבי אליעזר אומר
כו' לקמן בעי מאי קאמר: חיללה שבת בת
סקילה. והכי ס"ד דהקל בה הכתוב משאר
בנות ישראל לידן במיתה קלה: ומאי שנת
מינה ידידה. לענין שבת למה יחמיר לנו
בבקיבות יותר מן הכוכבים: כהנים: איהו
אשתראי שבת כו'. ומשרה היבא דלא
אשתראי ליה מיהו לא תחמיר עליה: הא
לונות כתיב. ופגיה לאו זנות היא דאין לשון
זונה אלא שזינתה ויצתה מתחת בעלה
לאחרים כמו (הושע ט) כי זנית מעל אלהיך
לשון מורדת ויצאה מזה לזה אשוריא
בלע"ז: כד"א. במסכת ביבמות בהבא על
יבמות: עשאה זונה. ליפסל מן הכהונה
אלמא זנות מייקרייא: מאי ניהו. מאי קאמר
לן קרא: שזינתה מאכזיב. בתמיה: אתיא הנה
הנה. כתיב (ויקרא יח) בבת בנו ובבת בתו
ערוה בת בנך או בת בנך וגו' כי ערוהך הנה
וכתיב (שם) בבת אשתו שארה: הנה זימה
היא מה באשתו עשה בתה כבת בתה דכתיב
(שם) ערות אשה ובתה וגו' אף כאן חייב על
בנות בעל בת בתו ומן ק"ו לא תייתיה דאין
ענין מן הדין אבל גזרה שוה הוי כאילו
מפורש בו דהא לך דרשה איכתיב הנה
יתירא: אתיא זימה זימה. לידון בשריפה
כתיב הכא זימה היא וכתיב בשריפה זימה
(שם ב) באש ישרפו וגו': סלקא דעתך
אמינא. איהו אביה קרא יתירא הוא גדליא
שריפה הבת כהן שזינתה מאכזיב לאפקי
מגזירה שוה דרבא אתא למימר דלא
תידרוש ליה לישראל הבא על בתו בשריפה
דמגלי רחמנא כו' קא משמע לן היא
מחלת דבזנתה (עם) שאר כל אדם קאמר:
לאו בת כהן היא. בתמיה למה לי איש
יתירא לריבויי: כי תחל לזנות. כשהיא
מתחללת על ידי זנות וזו נתחללה כבר ע"י
נשואין שנשאת לחלל לנתין ולממזר
נתחללה מן התרומה אפי' ימות זרע אין לה
לא תשוב עוד אל בית אביה כנעוריה
ונפסלת נמי מן הכהונה שלא תינשא עוד

לכהן וכולה יליף ביבמות בפרק אלמנה (דף סח). לפסול לה. כגון נתין וממזר: פסלה. עולמית מתרומה ומכהונה והתם פריך האי מיבעי ליה לגופיה זר שאינו כהן לא
תאכל בתרומה בחייו ומשני ליה התם וחלל אף על גב דלא פסול לה הוא דהא כשר לבא בקהל יליף לה בפרק אלמנה לכהן גדול (יבמות דף סט) מלא יחלל זרעו
מקיש זרעו לו מה הוא פוסל אף זרעו פוסל דכהן גדול הבא על האלמנה פוסל מן הכהונה ומן התרומה דילף לה מלא יחלל שני חילולין במשמע שמחלל אותה ואת
הזלה: ללוי וישראל נמי. אע"פ שאינה מחוללת עולמית מיהו כל ימי חייו מחוללת מן התרומה כדכתיב ושבח וגו' ודלא כר"ם. הא דאמרן לעיל בת כהן הנשואה לממזר
בקדושתה קיימת ונידונה בשריפה ולא כרבי מאיר: ואכילה בתרומה בשוגג. דגבי זר איכא חיוב קרן וחומש: משלמת את הקרן. דכיון דלא זכי לה רחמנא בגוה גזילה
היא אצלה: ואינה משלמת את החומש. דלאו זרה היא הואיל וראייה לחזור אם ימות בעלה זרע אין לה: ומיתתה בשריפה. אם זינתה: נשאת לאחר מן הפסולים.
שנפסלה עד עולם ונתחללה הרי היא כורה גמורה: מאכזיב. שזינתה מאכזיב: כלתו בסקילה. בתמיה (דף נג). ברשות אביה. ארוסה: ברשות חמיה. נשואה: או כרבנן.
דאמרי סקילה חמורה איפכא מיבעי ליה דהא ארוסה חמורה מנשואה ולדידהו נשואה יצתה מכלל בת ישראל מתקן לשריפה ולא ארוסה מסקילה לשריפה: ואי כרבי
שמעון. דאית ליה שריפה חמורה מסקילה הא אמר אחת ארוסה ואחת נשואה יצאו לשריפה: ואי כר' שמעאל. הא דאמר שריפה חמורה כר' ישמעאל דאמר לקמן
בשמענת אצלה יצא לשריפה ולא נשואה דילף לה מבגין אב דבארוסה הכתוב מדבר: את חמיה חנק הוא. כהן בת ישראל דהא לא יצתה מכללה: כך הצעה של
משנת ר"א כמו שהיא שנויה ולא תפכה ולעולם כרבנן דאית להו איפכא ארוסה בסקילה נשואה בשריפה ואיהו נמי הכי אמר כל שהיא בבית ישראל שזינתה מאחר:
למטה ממיתת אכזיב. שריפה כלומר במיתה שהיא קלה משריפה כגון נשואה דחנק בעלמא הוא הכא בבית כהן במיתת אביה כו' כאילו יצתה מאכזיב ובשריפה: כל
שהיא בבית ישראלית למעלה ממיתת אביה כגון ארוסה בסקילה ה"ז בבית כהן לא יצאת מכללה להקל ונידונית במיתה חמורה כאילו יצתה ממיתה בסקילה והיק
אביה בשריפה הסמוכה למיתת אביה דנחיתא מינה דרגא דהיינו נשואה בת ישראל הכא בבית כהן הוציאה הכתוב להחמיר בשריפה והשיא למעלה משריפה כגון
ארוסה את חמיה דיינין לה כהן כלתו דבסקילה יש למגמגם אגמי: נקיש את חמיה תיפה ליה כהן דינה בסקילה אחרי שלא יצאה מן הכלל ומיהו הא מתקפין אתקפתא
אחריתי ומפקינן ליה מטעמא:

לעולם

1 לעולם רבי ישמעאל. דאמר ארוסה יצתה ולא נשואה והכי קאמר ר' אליעזר את
 2 אביה ברשות אביה דהיינו ארוסה בשריפה: ואת חמיה. דהיינו נשואה אם ממזמה
 3 יצתה בסקילה כבת ישראל ומכל אדם בחנק בישראל דנשואה לא יצתה מן הכלל:
 4 לעולם כר"ש. דאמר שריפה חמורה הלכך על כרחך ארוסה יצתה לשריפה

5 ובנשואה קסבר רבי אליעזר הואיל
 6 ובישראל קלה מאד דבחנק ודי לך אם
 7 תחמיר על בת כהן לדונה בסקילה וסלקא
 8 חד דרגא דלר"ש כך סדרן שריפה סקילה
 9 חנק והרג ואת אביה ואת חמיה דקאמר
 10 רשות ניהנה: הא אידי ואידי ר"ש בשריפה
 11 קאמר. ועל כרחך לא מצית למימר ר'
 12 אליעזר בהא פליגי עליה דמדיחא תיני אי
 13 לית ליה בנין אב דר' ישמעאל על כרחך
 14 כיון דשריפה חמורה וקרא בת כהן סתמא
 15 כתיב שתיון במשמע ואי לית ליה בנין אב
 16 דבארוסה הכתוב מדבר נשואה על כרחך
 17 לא יצתה ארוסה בנשואה בת ישראל ומי
 18 הוציאה לסקילה אם החמיר הכתוב
 19 בארוסה בת כהן מבת ישראל שכן היא
 20 חמורה תחמיר בנשואה שהיא קלה: אפי'.
 21 אידי ואידי רשות והאי דקאמר את אביה
 22 ולא נקט לשון ארוסה לשון נשואה סירכא
 23 נקט אמילתיה דתנא קמא קמא סירך דאידי
 24 בלישנא דקרא: הלכתא למשיחא. הלכה זו
 25 כשיבאו ימות המשיח אצטרך לנו שישבו
 26 ד' מיתות בית דין למקומן: הכי קאמינא
 27 הלכה למה לי סוגיא דשמעתא הלכה
 28 קאמר. בתמיה מי שייך למימר הלכה בה
 29 האי מחלוקת שאין בין רבין לרבינא לא חיוב
 30 ולא פטור ולא חילוק מיתה דתרייהו
 31 מפרשי נשואה בשריפה ארוסה בסקילה
 32 ובתיקון לשון דברייתא פליגי מר מתוך לה
 33 ללישנא דלא אצטרך לאפוכה מור מפך
 34 לה משום דוחקא דלישנא ומאי הלכה איכא
 35 למימר בסוגיא דשמעתא אחרי שאין אנו
 36 למדין ממנה כלום כשיבא המשיח ויחיה
 37 המתים נשאל את רבי אליעזר באיזה לשון
 38 אמרה: מות יצתה הנואף והנואפת כל
 39 מיתה סתם וזקת הכל היו בכלל הנואף
 40 והנואפת. נשואות וארוסות כהנת
 41 וישראלית: הוציא הכתוב מכלל זה את
 42 ארוסה לסקילה דכתיב (דברים כב)
 43 והוציאו את הנערה והוציאו כתוב אחר בת
 44 כהן לשריפה וכתב סתם ולמד סתם מן
 45 המפורש מה כשהוציא בישראל מכלל חנק
 46 ארוסה הוציא ולא נשואה אף כשהוציא בו:
 47 וזמניה. בכלל מיתה בועלה שלא יצא מן
 48 הכלל דכתיב (ויקרא כא) היא ולא בועלה
 49 וזמניה בכלל מיתה בועליון דכתיב כאשר
 50 זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו במקום
 51 שיש חילוק מיתה בעדותן כגון כאן שחיבו
 52 לה שריפה ולו סקילה כדנינו דנוגן ולא
 53 כדנינו: אחת ארוסה ואחת נשואה. דקרא
 54 סתמא כתיב: אמר לו רבי ישמעאל. הואיל
 55 ודורש אתה גזירה שוה דרש גמ' הא
 56 דבארוסה משתעי בת וכת. וי"ו יתירה
 57 לרבות הנשואה: נוציא זו בשריפה. ונחמיר
 58 דפרך רבי ישמעאל. ורבי ישמעאל. דפרך
 59 ליה אם משמע וכו' לא ידע דעתיה דרבי עקיבא והוה סבירא ליה מדמהדר ליה בת וכת אני דורש שמע מינה דרבי עקיבא הדר ביה מגזירה שוה ורבי ישמעאל
 60 אחי אן אני דורש גזירה שוה זו דאתא בת וכת ואפקה ורבי קאמר ליה אם כן למעוטי פניה מנא לך: בזכרים. בהנימי: בין תמימי לבכלי מומין. לענין עבודה יכול
 61 אף גנות בעלי מומין יצאו מכלל קדושתן ויחיה דינם כבנות ישראל אם זנו: והיו קדש. לרבות אף בעלי מומין לקדושה: הני מילי. דנפקי שאף בעלי מומין בקדושתן מוחזיו
 62 קדש: אינהו. הבהנים עצמן נתרבו לקדושה שלא תאמר הואיל ופסולין לעבודה יהיו מותרין לטמא למתים: ור' ישמעאל. דנפקא ליה במה מצינו ולא איצטרך גי'ש:
 הא

1 נקט. פ"ה והא דקאמר את אביה ולא נקט לשון ארוסה ולשון נשואה סירכא
 2 נקט וקשה דבכל הספדים כתיב והא דקאמר את אביה בשריפה ויש לומר
 3 דנותן טעם במה טעה התנא ששנה את אביה בשריפה כיון שהיא בסקילה ומשני סירכא
 4 נקט סיכיה דקרא דכתיב את אביה היא מוללת באש תשרף ומיהו קשה דלא יזיב
 5 טעמא אלא אמאי נקט את אביה בשריפה אבל
 6 בכלתו לא יזיב טעמא וי"ל דהא דקתני את
 7 אביה בשריפה סירכא נקט משום דבעלמא בתו
 8 בשריפה וכלתו בסקילה.

9 הלכתא למשיחא. בפרק ב"ש בובזים (מה)
 10 פרך נמי הוא הכי דפסקין הלכה
 11 כר' יוסי (במשנת) ר' יוחסין (קדושין דף עב)
 12 דעתיד' ממזרים לטורח נ"מ בהו"ו את
 13 להתרחק ממשפחות שאינן ידועות דבממזר
 14 שאינו ידוע מיירי ובפ"ק דימא (ד' יג. ושם)
 15 דפסקו רבני יוסי ראשון חזרו לעבודתו נ"מ
 16 לנשיא או פרנס שנתמנה על הציבור ועבר
 17 מזמת האונס מידו כ"פ התבלת (מנחות נב.
 18 ושם) קשה דפסק ר' יוחנן כאבא (שאלו) בן
 19 דוסאי וגראה דרב יוסף פרך דוקא הכי הכא
 20 ובפ"ש (ובדמ"ד מה) ה"רר' חיים פירש דלא
 21 פרך אלא היכא דאיכא דרתי שוהא למשיחא
 22 ויג עשה אסורא כיון דליכא נפקותא אלא על
 23 ידי אסורא אין לפסוק הלכה למשיחא וי"ל דלא
 24 פרך אלא היכי דלא נ"מ אלא ליישב לישני
 25 דשמעתין כדמסקי אבל הך"י ש נפקותא אסור
 26 דהיתר אף על גב דהוי למשיחא:

27 לאחיו ולא לאחותו. תימה ת"ל מדכתיב היא
 28 ולא בועלה היא ולא זוממיה וי"ל דאי
 29 מדיא לחודא לא הוה ממעטין זוממים משום
 30 דבעינן כאשר זמם קמ"ל לאחיו ולא לאחותו
 31 ואי מהתם היא הימ' היכא דמעידין נמי על
 32 הבעול.

33 ורבי ישמעאל סבר מדקא"ל בת וכת כו'.
 34 וא"ת היכי ס"ד דהדר ביה דאם כן בת
 35 וכת למה ליה דהא לא אתא בת וכת אלא
 36 לאפוקי מג"ש וי"ל דלא תימנא דוקא ארוסה
 37 מדינא דלעיל דמה כשהוציא בת ישראל
 38 לסקילה ארוסה ולא נשואה.

28 פאָשר זָמם, אִיפּא. אֵלּא, זּוּמְמִיָּה בְּכֻלָּל מִיתַת בּוֹעֵלָה. מִשּׁוּם שְׁנֹאמֵר וְעִשְׂיָתֶם לֹא פֹאָשֵׁר
 29 זָמֶם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו, וְלֹא לְאָחוֹתוֹ, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, אַחַת אַרְוִסָּה
 30 וְאַחַת נְשׂוּאָה, יִצְאָת לְשִׁרְפָה. יְכוּל אֶפְלוּ פְּנוּיָה, נֶאֱמַר פֶּאֵן 'אַבְיָה', וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן 'אַבְיָה'.
 31 מַה לְהֵלֵן, זְנוּת עִם זִקְתָּהּ הַפֻּעֵל. אַף פֶּאֵן, זְנוּת עִם זִקְתָּהּ הַפֻּעֵל. אָמַר לֹא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, אִי
 32 מַה לְהֵלֵן עֲנֶרֶה וְהִיא אַרְוִסָּה, אַף פֶּאֵן עֲנֶרֶה וְהִיא אַרְוִסָּה. אָמַר לֹא רַבִּי עֲקִיבָא, יִשְׁמַעְאֵל
 33 אַחִי, 'בַּת' וְ'בַת' אֵינִי דּוֹרֵשׁ. אָמַר לֹא, וְכִי מִפְּנֵי שְׁאַתָּה דּוֹרֵשׁ 'בַּת וְכַת', נּוֹצִיא זֶה לְשִׁרְפָה.
 34 אִם מִשְׁמַע לְהַבִּיא אֶת הַנְּשׂוּאָה, הַבִּיא אֶת הַפְּנוּיָה. וְאִם מִשְׁמַע לְהוֹצִיא אֶת הַפְּנוּיָה, הוֹצִיא
 35 אֶת הַנְּשׂוּאָה. וְרַבִּי עֲקִיבָא, אַהֲנִי גְזִירָה שְׁוֹה לְמַעוֹטֵי פְּנוּיָה. וְאַהֲנִי 'בַּת וְכַת' לְרַבּוֹת אֶת
 36 הַנְּשׂוּאָה. וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל סָבַר, מִדְּקָאֵמַר לִיה 'בַּת וְכַת', שְׁמַע מִינָהּ, הָדָר בִּיה מְגִזְרָה שְׁוֹה.
 37 וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הָאִי 'בַּת וְכַת', מֵאִי דְרִישׁ בִּיה. מִיבְּעֵי לִיה לְכַדְתֵּינִי אַבּוּדֵי דְשְׁמוּאֵל פֶּר
 38 אֲבִין, לְפִי שְׁמִיצֵינוּ שְׁחֹלַק הַתְּכּוּב בּוֹכְרִים בֵּין תְּמִימִים לְבַעֲלֵי מוּמִין, יְכוּל נְחָלוֹק בְּבִנְתֵיהוֹן.
 39 תְּלַמּוּד לֹאֵמַר 'בַּת וְכַת', וְרַבִּי עֲקִיבָא, מֵהֵם מְקַרְבִּים וְהִיו קִדְשׁ נִפְקָא. וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, אִי
 40 מֵהֵרָא, הָוּה אֲמִינָא, הֲנִי מִיֵּלֵי אִינְהוּ. אֲבָל בְּנוֹתֵיהוֹן לֹא, קָא מְשַׁמְעֵ לָן. וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
 הא

עליה ממיתה המפורשת בה דהוי חנק דאם משמע גזירה שוה להביא את הנשואה הביא נמי את הפנויה ואם משמע להוציא פנויה הוציא וכו': ורבי ישמעאל. דפרך
 ליה אם משמע וכו' לא ידע דעתיה דרבי עקיבא והוה סבירא ליה מדמהדר ליה בת וכת אני דורש שמע מינה דרבי עקיבא הדר ביה מגזירה שוה ורבי ישמעאל
 אחי אן אני דורש גזירה שוה זו דאתא בת וכת ואפקה ורבי קאמר ליה אם כן למעוטי פניה מנא לך: בזכרים. בהנימי: בין תמימי לבכלי מומין. לענין עבודה יכול
 אף גנות בעלי מומין יצאו מכלל קדושתן ויחיה דינם כבנות ישראל אם זנו: והיו קדש. לרבות אף בעלי מומין לקדושה: הני מילי. דנפקי שאף בעלי מומין בקדושתן מוחזיו
 קדש: אינהו. הבהנים עצמן נתרבו לקדושה שלא תאמר הואיל ופסולין לעבודה יהיו מותרין לטמא למתים: ור' ישמעאל. דנפקא ליה במה מצינו ולא איצטרך גי'ש:
 הא

1 לְעוֹלָם סַבַּר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר כְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שֶׁאֲרוּסָה בַת כֹּהֵן דִּינָה
 2 בְּשֵׁרִיפָה וְהַנְּשׂוּאָה בַּחֲנֹךְ כַּדִּין בַּת יִשְׂרָאֵל, וְהָכִי קָאָמַר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר,
 3 'אֵת אֲבִיהָ, כְּשֶׁהָיָה בְּרִשׁוֹת אֲבִיהָ דִּהְיִינוּ אֲרוּסָה, הָרִי הִיא בְּשֵׁרִיפָה,
 4 וְאֵת חֲמִיּהּ, וְכִשְׁהָיָה נְשׂוּאָה אִם זִינְתָה מִחֲמִיּהּ הָרִי הִיא בְּסִקְלָה,
 5 וְאִילוּ אִם זִינְתָה עִם כָּל אֶדָם הָרִי הִיא בְּחֶנֶק כַּכֵּל בַּת יִשְׂרָאֵל
 6 שׂוֹינְתָה.
 7 דוּחָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבָּא, מָאִי שְׁנָא בְּדַבְרֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר 'אֵת אֲבִיה'
 8 מ'אֵת חֲמִיּה', אוּ שְׂאִידֵי וְאִידֵי [בְּזוּהָ וְזוּהָ] כּוּוֹנְתוּ אֲבִיה וְחֲמִיּה
 9 מְשִׁשׁ, שׂוֹינְתָה עִמָּם, אוּ אִידֵי וְאִידֵי כּוּוֹנְתוּ שׂוֹינְתָה תַּחַת רִשׁוֹת
 10 אֲבִיה וְחֲמִיּה.
 11 רַבָּא מְבַאֵר אֵת דְּבַרֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בְּאוּפֹן אַחֵר: אֵלָּא אָמַר רַבָּא,
 12 לְעוֹלָם רַבִּי אֲלִיעֶזֶר סַבַּר כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁרִיפָה חֲמוּרָה מְסַקְלָה,
 13 וְכּוּמֵהּ שֶׁסַּבְּרָנוּ לּוֹמַר כֵּן לְעִיל (ע"א), וְלִכֵּן אֲרוּסָה בַת כֹּהֵן שׂוֹינְתָה
 14 דִּינָה בְּשֵׁרִיפָה, וְמָה שֶׁהִשְׁקִישׁוּ שֶׁם שֶׁאִם כֵּן גַּם נְשׂוּאָה בְּשֵׁרִיפָה,
 15 קִבְּכֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שֶׁנְּשׂוּאָה בַת כֹּהֵן הָרִי הִיא בְּאִרוּסָה בַת כֹּהֵן, מָה
 16 אִרוּסָה בַת כֹּהֵן חַד דְּרָגָא מְסַקֵּינָן לָהּ - הַחֲמִירָה עֲלֶיהָ הַתּוֹרָה
 17 שֶׁנֶּעֱלָה אוֹתָהּ בְּדִרְגָה אַחַת מְסַקֵּלָה שֶׁבַּבַּת יִשְׂרָאֵל שׂוֹינְתָה
 18 לְשֵׁרִיפָה, אָף נְשׂוּאָה בַת כֹּהֵן חַד דְּרָגָא מְסַקֵּינָן לָהּ מְחִנְךְ שֶׁבַּבַּת
 19 יִשְׂרָאֵל לְסִקְלָה, אֲךָ לֹא מִזְנַק לְשֵׁרִיפָה, וְזוּהוּ בִּיאוּר דְּבַרֵי רַבִּי
 20 אֲלִיעֶזֶר, שִׂיאֵת אֲבִיהָ, בְּרִשׁוֹת אֲבִיהָ, בְּשֵׁרִיפָה, וְאֵת חֲמִיּה/
 21 בְּרִשׁוֹת חֲמִיּה, בְּסִקְלָה.
 22 הַגְּמָרָא מְקַשֶּׁה לִּבְיָאוּרוֹ שֶׁל רַבָּא: מְתַקֵּיף לָהּ רַבִּי חֲנִינָא, הָא אִידֵי
 23 וְאִידֵי - בִּין נְשׂוּאָה וּבִין אֲרוּסָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּשֵׁרִיפָה קָאָמַר, וְאִין
 24 לּוֹמַר שְׂרַבִּי אֲלִיעֶזֶר מִחֻלְק בִּינִיחֵן.
 25 רַבִּינָא מְבַאֵר אֵת דְּבַרֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בְּאוּפֹן אַחֵר: אֵלָּא אָמַר רַבִּינָא,
 26 לְעוֹלָם סַבַּר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁסִקְלָה חֲמוּרָה מְשֵׁרִיפָה, וְכּוּמֵהּ
 27 שֶׁסַּבְּרָנוּ לּוֹמַר כֵּן לְעִיל (ע"א), וְמָה שֶׁהִשְׁקִישׁוּ שֶׁאִם כֵּן אֲרוּסָה
 28 בְּסִקְלָה וְנְשׂוּאָה בְּשֵׁרִיפָה, אֲכַן אִיפֻּךְ אֵת דְּבַרֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שֶׁכֵּךְ
 29 אָמַר 'אֵת אֲבִיהָ בְּסִקְלָה, וְאֵת חֲמִיּה בְּשֵׁרִיפָה', וְהָא דְקָאָמַר בְּלִשׁוֹן
 30 'אֵת אֲבִיהָ וְאֵת חֲמִיּה' וְלֹא אָמַר בְּלִשׁוֹן 'אֲרוּסָה וְנְשׂוּאָה', סִיבָּא
 31 בְּעִלְמָא נְכַמֵּ - אִין זֶה אֵלָּא מְשׁוּם שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ בְּלִשׁוֹנוֹ אַחֵר לִשְׁוֵנוֹ
 32 שֶׁל תַּנָּא קָמָא שֶׁבַּתְחִילַת הַבְּרִייתָא לְעִיל (ב) שֶׁמְבַאֵר אֵת דְּבַרֵי
 33 הַמְקָרָא, לְפִיכָךְ אָף הוּא תַּפְס בְּדַבְרֵיוֹ אֵת לִשׁוֹן הַמְקָרָא, אֲךָ 'אֵת
 34 אֲבִיה' שֶׁאָמַר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אִין פִּירוּשׁוֹ כִּמוֹ 'אֵת אֲבִיה' הַנֶּאֱמָר
 35 בַּמְקָרָא, כִּי הַתּוֹרָה מְדַבֵּרַת עַל נְשׂוּאָה שְׂדִינָה בְּשֵׁרִיפָה, וְאִילוּ רַבִּי
 36 אֲלִיעֶזֶר כּוּוֹנְתוֹ לְאֲרוּסָה שֶׁהִיא בְּרִשׁוֹת אֲבִיה.
 37 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֵת הַמְסַקְנָא בְּדַבְרֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר: אָמַר רַב נַחֲמָן
 38 אָמַר רַבָּה פַּר אֲבוּהָ, אָמַר רַב, הֲלֵכָה בְּשִׁלְתָּ רַבִּין מְשִׁמִּיָּה דְרַבִּי יוֹסֵי
 39 כְּרַבִּי חֲנִינָא (לְעִיל ע"א), שְׂרַבִּי אֲלִיעֶזֶר סוֹבֵר כְּרַבְנָן שֶׁנְּשׂוּאָה בַת כֹּהֵן
 40 בְּשֵׁרִיפָה וְאֲרוּסָה בְּסִקְלָה.
 41 אָמַר רַב יוֹסֵף, וְכִי הֲלֵכְתָּא לְמִשְׁיחָא - הַלְכָה לִימּוֹת הַמְּשִׁיחָא בֵּא רַב
 42 לְהַשְׁמִיעֵנוּ, הֲלֵא דִין אַרְבַּע מֵיּוֹת בֵּית דִּין אִינוּ נוֹהָג בּוֹזֵמֵן הַזֶּה.
 43 אָמַר לִיָּה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, אֵלָּא מַעֲתָה שְׁחִימָתָא קְדָשִׁים - מְסַכַּת זְבַחִים
 44 הַעוֹסֶקֶת בְּדִינֵי הַקְּרַבְנוֹת שֶׁאִינֵם נוֹהֲגִים בּוֹזֵמֵן הַזֶּה לֹא לִיתְנֵי - אִין
 45 לֵנוּ לְשִׁנּוּתָה מְשׁוּם שֶׁהִיא הֲלֵכְתָּא לְמִשְׁיחָא. אֵלָּא כִּמוֹ שֶׁשֵׁשׁ
 46 לְשִׁנּוּתָה מְשׁוּם דְרוּשׁ וְקַבְּל שְׂכָרָה, הָכָא נִמְיֵי יֵשׁ לֵנוּ לְשִׁנּוֹת דִּינֵי
 47 שְׂרִיפַת בַּת כֹּהֵן מְשׁוּם דְרוּשׁ וְקַבְּל שְׂכָרָה.
 48 הַשִּׁיב רַב יוֹסֵף לְאֲבִי: הָכִי קָאָמְרֵי - כֵּךְ הִיְתָה כּוּוֹנְתָה לְהַקְּשׁוֹת,
 49 הֲלֵכְתָּא לְמָה לִי - מְדוּעַ הוֹצֵרְךָ רַב לּוֹמַר הַלְכָה כְּדַבְרֵי רַבִּין
 50 בְּבִיאוּר דְּבַרֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שֶׁבְּבִרְיָתָא, סוּגָא דְשְׁמַעְתָּא הֲלֵכָה
 51 קָאָמַר - וְכִי סוּגִיא זֶה עוֹסֶקֶת בְּדַבְרֵי הַלְכָה הָאֵם חַיִּיב אוּ פְטוּר
 52 שְׂצִירְךָ לְפָסוּק הַלְכָה כִּמִּי, הֲלֵא בִין לְרַבִּינָא וּבִין לְרַבִּין סוֹבֵר רַבִּי
 53 אֲלִיעֶזֶר כְּרַבְנָן שֶׁאֲרוּסָה בְּסִקְלָה וְנְשׂוּאָה בְּשֵׁרִיפָה, וְכֵל מְחֻלְקֵתָם
 54 הִיא רַק כִּיצַד לִישֵׁב אֵת לִשְׁוֵנוֹ, וְעַל כֵּן אִין שִׁיךְ לְפָסוּק הַלְכָה
 55 בְּדַבְרֵי, אֵלָּא כְּשִׁיבּוֹא מְשִׁיחַ וְיַחֲדָה אֵת הַמֵּתִים נִשְׁאֵל אֵת רַבִּי

אליעזר באיזה לשון אמר את דבריו.
 הגמרא לעיל (ע"א) הזכירה ששיטת רבי ישמעאל שרק ארוסה בת
 כהן דינה בשריפה ולא נשואה. הגמרא מבררת את מקור
 הדבריים: מאי רבי ישמעאל - היכן שנינו כן, דתנינא, נאמר (ויקרא
 כא ט) וכתב איש כי תחל לזנות וגו' את אביה היא מחללת
 באש תשרף, בנערה והיא ארוסה הכתוב מדבר. אהה אומר בנערה
 והיא ארוסה, או אינו אלא אפילו בנשואה שדינה בשריפה. תלמוד
 לומר (דברים כ) ואיש אשר ינאף את אשת איש אשר ינאף את
 אשת רעהו מות יומת הנואף והנואפת, הכל - כל הנשים, כהנת
 וישראלית ארוסה ונשואה, היו בתחילה בכלל 'הנואף והנואפת'
 שדינם בחנק, הוציא הכתוב את בת ישראל מכלל חנק שתידון
 בסקילה, כמו שנאמר (דברים כב ג) כי יהיה נערה בתולה מארשה
 לאיש וגו' וסקלתם אתם באבנים ומתו, וכתב ביה מכלל חנק
 שתידון בשריפה, כמו שנאמר 'את אביה היא מחללת באש
 תשרף וגו' ויש לנו לתמוך את הסתום מן המפורש, מה בנשואה
 הכתוב את בת ישראל מכלל חנק לסקילה, הוציא ארוסה ולא
 נשואה, כמו שנאמר בפירוש בפסוק, אף בנשואה הכתוב את בת
 כהן מכלל חנק לשריפה, הוציא ארוסה ולא נשואה.
 הלכה נוספת מביאה הברייתא: וזממיה - עדים שהעידו על
 ארוסה בת כהן שזינתה והזומו בבית דין, ובנעלה - וכן הובעל
 ארוסה בת כהן, שניהם בכלל מה שנאמר (דברים טו ט) ועשיתם לו
 כפאשר וגו' לעשות לאחיו. תמחה הגמרא: 'בנעלה' מאי כפאשר
 וזממיה - מה שירך דין כאשר זמם בבוועל. מבארת הגמרא: אלא
 כך היא כוונת הברייתא, וזממיה של ארוסה בת כהן שזינתה,
 מיתתם בכלל מיתת בנעלה, שכשם שמיתתו בסקילה ולא
 בשריפה, כמו שדרשו (לעיל ע"א) מהפסוק (ויקרא כא ט) את אביה היא
 מחללת, היא בשריפה ולא בוועלה בשריפה אלא בסקילה, כך
 זוממיה של ארוסה בת כהן שזינתה מיתתם בסקילה, משום שנאמר
 בעדים זוממין (דברים טו ט) ועשיתם לו כפאשר וגו' לעשות לאחיו, ולא
 ומשום שזמם את העדים דווקא כפי זוממו לעשות לאחיו, ולא
 כפי זוממו לעשות לאחיותו, שכאשר באו העדים לחייב בעדותן
 שתי מיתות שונות, כגון שהעידו על ארוסה בת כהן שזינתה,
 שרצו לחייב את האישה סקילה ככל בוועל ארוסה בת ישראל ואת
 האשה שריפה כדון בת כהן שזינתה, שונים את העדים כפי
 זוממו לעשות לאיש ולא כפי זוממו לעשות לאשה. עד כאן
 דברי רבי ישמעאל.
 מביאה הברייתא דעה נוספת: רבי עקיבא אומר, מסתימת הכתוב
 שאמר 'ובת איש כהן כי תחל לזנות, משמע שאותה ארוסה ואת
 נשואה ואת לשריפה. ואם תאמר, יבול אני לרבות אפילו בת כהן
 פנויה שזינתה לשריפה, אין לומר כן, מפני שנאמר כאן - גבי בת
 כהן שזינתה 'אביה' ואת אביה היא מחללת', ונאמר להלן - גבי
 בת ישראל ארוסה שזינתה 'אביה' וזנות בית אביה, מה להלן
 הפסוק מדבר בזנות שבאה עם זנות הפעל - באשה שיש עליה דין
 אישות לבעלה, אף כאן הפסוק מדבר בזנות עם זנות הפעל,
 יצאתה פנויה שאין לה זיקת הבעל שאין דינה בשריפה.
 מביאה הברייתא את המשא ומתן בענין זה: אמר לו רבי ישמעאל
 לרבי עקיבא, אי - אם אתה לומד גזירה שוה 'אביה' אביה, יש לך
 לומר מה להלן בבת ישראל הכתוב מדבר בנערה והיא ארוסה, אף
 כאן - בבת כהן הפסוק מדבר בנערה והיא ארוסה, וכיצד אמרת
 שגם נשואה בשריפה. אמר לו רבי עקיבא, ישמעאל אחי, 'בת' ו'בת'
 אני דורש - מכך שנאמר 'ובת איש כהן' בואי ויתירא, אני דורש
 לרבות את הנשואה לשריפה. אמר לו רבי ישמעאל, ובי מפני
 שאותה דורש 'בת וכת' נוציא את זו - הנשואה ממיתת חנק
 הכתובה בה לשריפה, הלא ממה נפשך, אם מ'זנות' משמע להביא
 את הנשואה, אם כן יש לך להביא גם את הפנויה לשריפה, ואם

50 נְשָׂמָה וְגוֹף קָיָים, אִם כָּאֵן בְּשֵׁרִיפַת בַּת כַּחַן וּכְּכַן בְּכָל חַיִּיבֵי שְׂרִיפָהוּ
 51 אֹפֶן הַשְּׂרִיפָה הוּא שְׂרִיפַת נְשָׂמָה וְגוֹף קָיָים.
 52 רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר, אֲתֵיָא בְּגוֹזֵרָה שׁוּדָה שְׂרִיפָה שְׂרִיפָה מְשֻׁרֶפֶת כְּפִי
 53 אֲתֵיָהּ, שְׂנֵאמַר בְּהַם (ויקרא י') וְאֲחִיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל וְכַבּוֹ אֶת
 54 הַשְּׂרִפָה אֲשֶׁר שָׂרְף ה' / מָה לְחַלְּוֹ בְּשֵׁרִיפַת בְּנֵי אַהֲרֹן הִיתָה שְׂרִיפַת
 55 נְשָׂמָה וְגוֹף קָיָים, אִם כָּאֵן שְׂרִיפַת נְשָׂמָה וְגוֹף קָיָים.
 56 הגמרא מבררת את הלימוד מעדת קרה: מֵאֵן דִּילֵיף מְעַדַת קְרָת,
 57 מֵאֵן לֵיהּ - מֵנִין לוֹ שְׁהִיתָה שַׁעַת רַק שְׂרִיפַת נִשְׂמָה בְּלַבַּד. מִבְּאֵרַת
 58 הגמרא: דְּקָתִיב (במדבר י"א) וְאֵת מִחְתוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשׁוֹתָם /
 59 מֵיִתּוֹר תִּיבַת 'בְּנִפְשׁוֹתָם' יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁנִּשְׂמָתָן [נִפְשׁוֹתָם] וְגוֹף
 60 קָיָים.
 61 מקשה הגמרא: וְאֵיֶדְךָ - רַבִּי אֱלֵעָזָר, מְדוּעַ לֹא לְמַד מְעַדַת קְרָת.
 62 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: רַבִּי אֱלֵעָזָר סִבֵּר שֶׁהָיָה - שְׂרִיפַת עֵדַת קְרָת,
 63 שְׂרִיפָה מְשֻׁשׁ הִיא - גּוֹף וְנִשְׂמָה, וְמֵאֵן כּוּוֹנַת הַתּוֹרָה 'בְּנִפְשׁוֹתָם',
 64 לְמַד שֶׁנִּשְׂמָתָיִיבֵי שְׂרִיפָה עָסְקִין בְּנִפְשׁוֹתָם, כְּלוּמָר, עַל הַחֲנוּפָה
 65 שֶׁהַחֲנִיפוּ לְקַרֵּחַ כְּדֵי הַלְוֹת אֶת נִפְשׁוֹתָם בְּמַאֲבָל וּמִשְׁתָּה שֶׁנִּתְּן
 66 לָהֶם, וּבְדִרְשׁוֹ לְקִישׁ, דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מֵאֵן דְּקָתִיב (תהלים לה טו)
 67 'בְּחִנְפֵי לְעֵנִי מְעוֹג חִרְק עָלַי שְׂנִימוּ', בְּשִׁבְלֵי חֲנוּפָה שֶׁהַחֲנִיפוּ עֵדַת
 68 קְרָת לְקַרֵּחַ וְהִתְחַבְּרוּ עִמּוֹ לְלַעֲוֹג עַל מִשְׁה רַבִּינוּ עַל -וּבְגַלְלוּ עֲסָקִין
 69 לְגִימָה שֶׁהַאֲבִילִם וְהַשְּׂקָם, הִרְקוּ עֲלֵיהֶן שֶׁר שָׁל גִּיהֶנָּם אֶת שְׁנֵי
 70 לְשׁוֹרְפָם בְּאֵשׁ הַגִּיהֶנָּם.
 71 הגמרא מבררת את דעת הלומד מבני אהרן. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: וְמֵאֵן
 72 דִּילֵיף - רַבִּי אֱלֵעָזָר סְלַמַּד שְׂרִיפַת נִשְׂמָה חֲשׁוּבַת לְשֵׁרִיפָה מְכַנֵּי
 73 אֲתֵיָהּ, מֵאֵן לֵיהּ שִׁמְתוֹ עַל יַדֵי שְׂרִיפַת נִשְׂמָה וְגוֹף קָיָים. מִשִּׁיבָה
 74 הגמרא: דְּקָתִיב (ויקרא י"ב) וְנִמּוֹתָ לִפְנֵי ה', וּמִשְׁמַע שִׁמְתוֹ כְּעֵין מִיָּתֶה
 75 רִגִּילָה, שֶׁהִנְשַׁמָּה יִיצֵאת מִן הָאָדָם וְגוֹפּוֹ קָיָים.
 76 מקשה הגמרא: וְאֵיֶדְךָ - תָּנָא קָמָא, סְלַמַּד מִבְּנֵי קְרָת מְדוּעַ לֹא
 77 לְמַד מִבְּנֵי אַהֲרֹן. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: מִפְּנֵי שֶׁסִּבֵּר שֶׁהָיָה - שְׂרִיפַת
 78 בְּנֵי אַהֲרֹן שְׂרִיפָה מְשֻׁשׁ הִיא וְגַם גּוֹפֵם נִשְׂרָף, וְמֵאֵן דְּקָתִיב 'וְנִמּוֹתָ'
 79 הַכּוּוֹנָה דְּאֲתֵיָהּ בְּהוּ מְנוּאֵי - שֶׁהִתְחִילָה לְשֻׁרֵף בְּהֵם מִתּוֹךְ גּוֹפֵם
 80 כְּעֵין מִיָּתֶה רִגִּילָה שֶׁנִּשְׂמַת הָאָדָם מִסְתַּלְקַת מִתּוֹכָהּ, וְלֹא אַחַר מִכֵּן
 81 שֶׁרָפָה הָאֵשׁ גַּם אֶת הָעֲצָמוֹת וְהַבָּשָׂר, דְּתֵינָא אָבָא יוֹסֵי בֶן דְּוִסְתָּא
 82 אֹמַר, שְׁנֵי חוּמֵין שָׁל אֵשׁ יִצְאוּ מִבֵּית קוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, וְנִחְלְקוּ
 83 הַחוּטִים וְנִהְיוּ לְאֵרִיבַע וְשִׁנְחֻלַק כָּל אֶחָד לְשֵׁנִים, וְנִכְנְסוּ שְׁנֵים
 84 בְּחֻטְמָם שָׁל זֶה וְשְׁנֵים בְּחֻטְמָם שָׁל זֶה, וְשִׁרְפוּם.
 85 מקשה הגמרא: וְהִקְתִּיב בְּמִיתַת בְּנֵי אַהֲרֹן 'וְאֵתְכֵל אוֹתָם', וְלֹא נִאֲמַר
 86 'וְתֹאכְלֵם', וְכֵן הַכְּתוּב לְמַעַט, וְלִמָּאן דָּאֲמַר שֶׁרַק שִׁמְתָם נִשְׂרָפָה,
 87 בָּא הַכְּתוּב לְמַעַט אֶת גּוֹפֵם, אֲבָל לִמָּאן דָּאֲמַר שֶׁנִּשְׂרָפוּ לְגַמְרֵי מִזֵּה
 88 בָּא לְמַעַט. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: 'אוֹתָם' וְלֹא אֶת בְּגִידֵיהֶם, שֶׁלֹּא נִשְׂרָפוּ
 89 הַבְּגָדִים.
 90 הגמרא מבררת מדוע לא למדו את אופן השריפה מפרים
 91 הנשרפים. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְלָמָּה לֹא גִילַף אֶת מִצּוֹת שְׂרִיפָה בְּגוֹזֵרָה
 92 שׁוּדָה מְשֻׁרֶפֶת הָאֵמּוּרָה (ויקרא י"ב) בְּפִרְשֵׁי הַנְּשָׂרְפִים - פֶּר הָעֵלֶם דְּבַר
 93 שֶׁל צִיבוֹר וּפֶר כַּחַן מִשִּׁיחַ שְׂאִינָם נֹאכְלִים אֲלֵא נִשְׂרָפִים, מָה לְחַלְּוֹ
 94 - בְּפִרְשֵׁי הַנְּשָׂרְפִים הִיא שְׂרִיפָה שֶׁל הַגּוֹף מְשֻׁשׁ, וְלֹא עַל יַדֵי פְתִילָה,
 95 אִם כָּאֵן תְּעִשָׂה שְׂרִיפָה מְשֻׁשׁ.
 96 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: מִסְתַּבְּרָא שֶׁמֵאֲדָם הָיָה לְמִילָף יֵישׁ לְלַמּוֹדוּ
 97 זֹאת וְלֹא מִבְּהֵמָה, שֶׁכֵּן אֲדָם הִנִּידוֹן בְּשֵׁרִיפַת בֵּית דִּין שׁוּדָה הוּא
 98 לְעֵדַת קְרָת וְלִבְנֵי אַהֲרֹן כְּכֵן שֶׁהֵם, א. אָדָם. ב. חוּטָא. ג. נְשָׂמָה. ד.
 99 פִּיגוּל. כְּלוּמָר, שֶׁהֵם 'אָדָם' וּמִיתָתָם מִחַמַּת 'חֻטָּא', וּבְשֵׁרִיפַתָם יֵישׁ
 100 נְטִילַת נִשְׂמָה, וְאִין שִׁיךְ בְּהֵם 'פִּיגוּל', וְלֹא לְלַמּוֹד מִפְּרִים נִשְׂרָפִים
 101 שְׂאִינָם דּוּמִין לְדַבְּרָה לְלַמּוֹד, שֶׁהִרֵּץ הֵם אִינָם 'אָדָם', וְאִינָם 'חוּטָא',
 102 וּבְשֵׁרִיפַתָם אִין נְטִילַת נִשְׂמָה' שֶׁהִרֵּץ נִשְׁחַטוּ קוֹדֶם שֶׁנִּשְׂרָפוּ, וְשִׁיךְ
 103 בְּהֵם 'פִּיגוּל' כְּדִין קְדֻשִׁים.
 104 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲדָרְבָּה, מְסָרִים הַנְּשָׂרְפִים הָיָה לֵיהּ לְמִילָף, שֶׁכֵּן אֲדָם

1 הַי 'אֵת אֲבִיהָ הִיא מְחַלְלֵת' מֵאֵן דְּרִישׁ בֵּית רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא. מִשִּׁיבָה
 2 הַגְּמָרָא: מְכַנֵּי לֵיהּ - צְרִיךְ הוּא אֶת הַפְּסוּק לְכַתְּנָיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר
 3 אֹמַר, מָה תְּלַמּוּד לְמִרְבֵּי אֵת אֲבִיהָ הִיא מְחַלְלֵת, שֶׁמַּחְלַלְתוּ בְּכֵךְ
 4 שְׂאֵם הָיוּ נוֹהֲגִין בּוֹ - בְּאֲבִיהָ קוֹדֶשׁ, כְּדִין כָּל כַּחַן שְׂנוּהֲגִים בּוֹ
 5 בְּקִדּוּשָׁה, לְאַחַר זְנוּתָהּ נוֹהֲגִין בּוֹ מִנְהַג חוּל, וְכֵן אִם עַד עֵתָה הֵינּוּ
 6 מִצּוּיִם לְנַהוּג בּוֹ בְּכַפּוּד, עֵתָה נוֹהֲגִין בּוֹ בְּפִיזוּן, וְאִמְרִין אֲרוּר שְׁנֵי
 7 יָלַד, אֲרוּר שְׁנֵי גִידֵל, אֲרוּר שְׁנֵי צִנְעָא וְזוֹ מְחַלְלֵי.
 8 אָמַר רַב אֲשִׁי, כְּמָאן - לְפִי אִיזָה תָּנָא קְרִינֵן - מוֹתֵר לְכַנּוֹת אֶת
 9 הַחוּטָא 'רִשְׁעָא פֶּר רִשְׁעָא' - רִשַׁע בֵּן רִשַׁע, וְאִפִּילוּ לְרִשְׁעָא פֶּר
 10 צִדִיקָא. כְּמָאן, כְּהָיָ תָּנָא שֶׁל בְּרִייתָא זוֹ, שְׁקוּרִין אֶת אֲבִיהָ אֲרוּר
 11 וְאִפִּילוּ הוּא צְדִיק.
 12 שְׁנִינוּ בְּסִיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, זֶה מִצְוֹת הַנְּסָקְלִין.
 13 שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: מֵאֵן תָּנָא בְּמִשְׁנָה לְפָנֵינוּ כֵּן לְעֵנִין סְקִילָה דְּקָתֵנִי כֵּאֵן
 14 'זֶה מִצְוֹת הַנְּסָקְלִין'. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: מְשׁוּם דְּתָנָא בְּפִרְק הַקּוּדֶם (מב)
 15 'נִמְנָר הָיָו מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְסָקְלִין, וְכֵן (מב) 'בֵּית הַסְּקִילָה הָיָה גְבוּהָ
 16 שְׁנֵי קוּמוֹת, וְאִיִּידֵי דְּקָא בְּעֵי לְמִיתָנָא - וּמִשׁוּם שֶׁרָצָה לְשִׁנּוֹת
 17 וְלִבְאֵר אֶת מִצְוֹת הַנְּשָׂרְפִין, לְפִיכֵךְ תָּנָא נְמִי בְּמִשְׁנֵינוּ 'זֶה שְׁנִינוּ
 18 בְּפִרְק הַקּוּדֶם הִיא מִצְוֹת הַנְּסָקְלִין, וּמִכָּאֵן וְאִילךְ תְּבוּאֵר מִצּוֹת
 19 הַנְּשָׂרְפִין.

משנה

20 המשנה מבררת כיצד היא מיתת שריפה: מִצְוֹת הַנְּשָׂרְפִין, הָיוּ
 21 מְשֻׁקְעִין אוֹתוֹ - אֶת הַנִּידוֹן לְשֵׁרִיפָה בְּגִבְלַת עַד אֲרַבְבוּתָיו - עַד
 22 בְּרַכּוּיָו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכַל לִזּוֹחַ לְצַדִּיקִים, וְנוֹתֵינִין סוּדֵר קֶשֶׁה לְתוֹךְ הַרְבֵּה
 23 - כּוּרְכִין סוּדֵר רַךְ עַל גְּבֵי סוּדֵר קֶשֶׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְצַע הַסוּדֵר
 24 הַקֶּשֶׁה אֶת צוּאָרוֹ וְיִתְנוּל, וְכוּרְךָ אֶחָד מִן הָעֵדִים אֶת הַסוּדֵרִים עַל
 25 צוּאָרוֹ, לֹא אַחַר מִכֵּן תּוֹפְסִים שְׁנֵי הָעֵדִים אֶת שְׁנֵי קְצוֹת הַסוּדֵר, זֶה
 26 מוֹשֵׁף אֶת קְצֵה הַסוּדֵר הָאֶחָד אֲצִלוּ וְזֶה מוֹשֵׁף אֶת קְצֵה הַסוּדֵר הַשֵּׁנִי
 27 אֲצִלוּ, עַד שֶׁמַּחַמַּת הַחֲנוּקָה פּוֹתַח הַנִּידוֹן אֶת פִּיו, וּמְדַלֵּק - וְאֶחָד
 28 מִן הָעֵדִים מִתִּיךְ בְּאֵשׁ אֶת הַפְּתִילָה הָעֲשׂוּיָה מִבְּדִיל אוֹ מְעוּפֶרֶת
 29 וְזוֹרְקָה לְתוֹךְ פִּיו, וְיִזְרְקֵת לְתוֹךְ מַעֲיֹ וְחוּמְרָתָ - מִחַמַּמַּת וּמְכוּוַצַת
 30 אֶת בְּנֵי מַעֲיֹ וְעַל יַדֵי כֵךְ מוֹת.
 31 רַבִּי יְהוּדָה אֹמַר, אִם הוּא - הַנִּידוֹן אִם מִתְּבָרָם מִחַמַּת הַחֲנוּקָה
 32 קוֹדֶם זְרִיקַת הַפְּתִילָה לְפִיו, לֹא הָיוּ מְקַיְּמִין בּוֹ מִצְוֹת שְׂרִיפָה, וְלִכֵּן
 33 אִין לְפִתּוּחַ פִּיו עַל יַדֵי חֲנוּקָה, אֵלֵא פּוֹתַח אֶת פִּיו בְּצִבְתָּ שֶׁלֹּא
 34 בְּמוֹתָהּ - שֶׁלֹּא בְּרַצּוֹנוֹ וּמִיד מְדַלֵּק אֶת הַפְּתִילָה וְזוֹרְקָה לְתוֹךְ פִּיו,
 35 וְיִזְרְקֵת לְתוֹךְ מַעֲיֹ וְחוּמְרָתָ אֶת בְּנֵי מַעֲיֹ.
 36 אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר (בן) [בְּרַבִּי] צְדִיק, מְעַשֶׂה גְבַת כְּהֵן אַחַת שְׂנִינְתָהּ
 37 שְׂדִינָה בְּשֵׁרִיפָה, וְהַקִּיפוּהָ חֲבִילֵי זְמוּרוֹת וְשִׂרְפוּהָ, וּמוֹכַח שֶׁדֶרֶךְ
 38 הַשְּׂרִיפָה הִיא שְׂרִיפַת הַגּוֹף. (אמר) [אמר] לוֹ חֲכָמִים, מִה שֶׁעָשׂוּ כֵּן
 39 מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה בֵּית דִּין שָׁל אוֹתָהּ שְׂעָה כְּפִי בְּרִינֵי הַתּוֹרָה, שֶׁצְדוּקִים
 40 הָיוּ שְׂאִינָם דּוֹרְשִׁים גּוֹיָרָה שׁוּדָה אֲלֵא לְמִדִּים מִפְּשֵׁט הַכְּתוּב, וְעַל כֵּן
 41 פִּירְשׁוּ שֶׁהִיא שְׂרִיפַת הַגּוֹף.

גמרא

42 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה 'וּמְדַלֵּק אֶת הַפְּתִילָה'. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: מֵאֵן [מדין]
 43 אוֹתָהּ פְּתִילָה. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב מִתְנָה, פְּתִילָה שָׁל אָבֵר -
 44 בְּדִיל אוֹ עוֹפֶרֶת, שֶׁהִיוּ מִתְכִּיבִים אוֹתָהּ וְזוּרְקִים לְתוֹךְ פִּיו.
 45 הַגְּמָרָא מְבַרֶרֶת אֶת הַמְקוּר לְאֹפֶן זֶה שֶׁל שְׂרִיפָה. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא:
 46 מֵאֵן לֵן שֶׁלֵּךְ כּוּוֹנַת הַתּוֹרָה וְלֹא לְשֵׁרִיפַת הַגּוֹף. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא:
 47 אֲתֵיָא בְּגוֹזֵרָה שׁוּדָה שְׂרִיפָה שְׂרִיפָה מְעַדַת קְרָת, נִאֲמַר בְּבַת כַּחַן
 48 שְׂוִיתָה (ויקרא כא ט) 'בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף', וְנִאֲמַר בְּעֵדַת קְרָת (במדבר י"ד)
 49 'אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשְּׂרָפִים', מָה לְחַלְּוֹ בְּעֵדַת בְּנֵי קְרָת, הִיתָה רַק שְׂרִיפַת

1 הרי"א שריפה ממש הוא. ב"ת איכא ב' ברייתות שנויות סתם דפליגי מעיקרא קתני
 2 כיצד היתה מיתתו שני חוטין וכ' ונשרף גופן ובגדיהו קיימין שנאמר ותצא אש
 3 מלפני ה' ותאכל אותם וימותו ובת' הכי גבי יבכו את השריפה קתני שריפת נשמה וגוף
 4 קיים וא"ת והא אמרי' בפ' הישן (סוכה דף כה; ושם) מישאל ואלצפן היו שנדרו לפסח
 5 שני ואי שריפה ממש הוא לא נטמאו ויש לומר
 6 דשלחן קיימת הוה כדאמר בהתפלת (נדה דף
 7 כז) מת שנסרף ושלחו קיימת טמא:

8 **אותם** ולא בגדיהם. ואם תאמר והא כתיב
 9 (ויקרא י') וישאום בכותנותם ויש
 10 לומר דלא ידעינא אם בכותנות הנשאים או
 11 בכותנות הנישאים:

12 **ונילף** מפנים הנשרפים. המ"ל ואהבת לרעך
 13 כמוך ברור לו מיתה יפה: **שכן**
 14 מכשירי. תימה דלא חשיב מכפר כדאמר בפרק
 15 נגמר הדין (לעיל דף מב.):

16 **הנך** נפישו. ומשום הכי לא קאמר הכא
 17 מכשיר ממכשיר עדיף כדאמרין בפרק
 18 נגמר הדין (שם) א"נ מכשיר דהתם עדיף שוה
 19 הכשירו בכך וזה אדרבה נפסל בכך:
 טענה

20 **הוא את אביו**. מאי דריש ביה: מאי ז' אהיבא קאי: **מתני'** משקעין אותו. שלא
 21 יתהפך אנה ואנה ותפול הפתילה על בשרו מבחוץ: קשה לתוך הרבה. כורכין
 22 סודר קשה לתוך הרבה מפני שהרבה אינה חונקת לפתוח פיו והקשה מחבל את
 23 גרונו ומגולתו לפיכך קשה מבפנים לחנוק ורבה מבחוץ להגין ומדליק את
 24 הפתילה. בגמרא מפרש פתילה של אבר:
 25 מדליק. מתוך: והומרת את בני מעויו. לשון
 26 המרמזו מעי (איכה ב) כווצת: רבי יהודה
 27 אומר. אין חונקין אותו בסודרין דאין הוא אם
 28 היה מת בידם ע"י חניקות קודם זריקת
 29 הפתילה לא היו מקיימין מצות שריפה אם
 30 הוא ליטנא בעלמא הוא כלומר אם
 31 יתניקודו חיי הוא ימות בידם ואין זו שריפה:
 32 בצבת. טנלייש בע"ז: לא היה כ"ד של
 33 אותו שעה בקי. צדוקין היו שאין להם ג"ש
 34 אלא קרא כמשמעו: **מנא** לו. דכי האי
 35 גוונא שריפה היא דקאמר רחמנא: **אתיא**
 36 שריפה שריפה. כתיב הכא (ויקרא כא) באש
 37 תשרף וכתוב התם (במדבר יז) אשר תשרבו
 38 השרופים מה להלן גוף קיים ולקמן פריך
 39 מנא לך: **פכני** אהרן. דכתיב בהו (ויקרא י')

40 יבכו את השריפה: **מנא** לך. עדרת קרח כתיב
 41 הוה: **בנפשותם**. ולא בגופם: שריפה קיים
 42 הלקי על כורחו לא מצי למילף גוף קיים
 43 מהתם ולקמן פריך ותהוי שריפה ממש
 44 וליף שריפת בית דין מיניה ותהוי ממש: על
 45 עסקי נפשותם. על חנופת אכילה ושתייה
 46 הנכנסת בנפשותם: **בחנפי** לעני מעונ.

47 בשביל חנופת של לגימות מעונ שהאכלים
 48 והשקם קרח לעורו ונתחברו עמו חרק עלי
 49 וגו' מעונ לשון דבר הנאכל כדכתיב (מ"א יז)
 50 באלמנה הצרפית שאמרה לאליהו חי' ה'
 51 אליהו אם יש לי מעונ: **מנא** לך. דגוף קיים
 52 בבני אהרן: שריפה ממש. אי הגוף אבל
 53 מבפנים התחילה שריפתו ושרפה היתה
 54 עצמותו ובשרו: והא כתיב ותאכל אותם.
 55 דמשמע מיעוט אותם ולא דבר אחר ואם
 56 הכל נשרף מאי קא ממעט ומשני אותם ולא
 57 בגדיהם: **שכן** אדם חוטא נשמה פיגול. אדם
 58 מאדם חוטא מחוטא טילת נשמה מנטילת
 59 נשמה אבל שריפת פרים אין בהם טילת
 60 נשמה שכבר הן שחטין: פיגול. דבר שאין בו
 61 פיגול מדבר שאין בו פיגול: **מכשיר**. שריפת
 62 ב"ד מכשיר הכשר מצות המקום וכן פרים
 63 הנשרפים אבל שריפה דהני לאו בידי אדם
 64 הוה שיקימו בהם מצות המקום: ולדורות.
 65 דבר הנוגד לדורות מדבר הנוגד לדורות:
 66 ופרכינן מאן דילף מעדת קרח מ"ש לא
 67 יליף מבני אהרן משום דקסבר שריפה ממש
 68 הואי ותהוי שריפה ממש ונילף שריפת ב"ד
 69 מיניה לשריפה ממש דהוה ליה אדם מאדם
 70 וחוטא מחוטא ונשמה ופיגול: לא שריפת
 71 היא. ובב"ד שריפה כתיב ואי אתה רשאי
 72 לברור לו זו שאינה קרויה שריפה: ואי בעי
 73 לקיימו ואהבת לרעך כמוך אפי' ליה חבילי
 74 זמורות: לעגל. מהר: קמ"ל. ג"ש דמיקריא
 75 נמי שריפה והשתא דאידי מיקריא שריפה ברור
 76 אותה לו מדרב נתנן: וכבר היו. אידי דאידי בבני אהרן תנא ליה הכא לאשמועינן דבשביל שדיו מבקשים שררה
 77 ורבת מנה: **נפיש** נמלי. **כבי** דשעיני משכי. דהונני. הרבה גמלים זקנים שטעונים עורות נגמלים יונקין שמתו בכרי מדין ועיפא (ישעיה ס) מתרגמינן הונני כברה קלה
 78 (ירמיה ב) היינו גמלא נערה ויונקת שהיא קלה ועסקיה רעים מחמת שלא הורגלה לטעון משאוי:

1 **הוא את אביו**. מאי דריש ביה: מאי ז' אהיבא קאי: **מתני'** משקעין אותו. שלא
 2 יתהפך אנה ואנה ותפול הפתילה על בשרו מבחוץ: קשה לתוך הרבה. כורכין
 3 סודר קשה לתוך הרבה מפני שהרבה אינה חונקת לפתוח פיו והקשה מחבל את
 4 גרונו ומגולתו לפיכך קשה מבפנים לחנוק ורבה מבחוץ להגין ומדליק את
 5 הפתילה. בגמרא מפרש פתילה של אבר:
 6 מדליק. מתוך: והומרת את בני מעויו. לשון
 7 המרמזו מעי (איכה ב) כווצת: רבי יהודה
 8 אומר. אין חונקין אותו בסודרין דאין הוא אם
 9 היה מת בידם ע"י חניקות קודם זריקת
 10 הפתילה לא היו מקיימין מצות שריפה אם
 11 הוא ליטנא בעלמא הוא כלומר אם
 12 יתניקודו חיי הוא ימות בידם ואין זו שריפה:
 13 בצבת. טנלייש בע"ז: לא היה כ"ד של
 14 אותו שעה בקי. צדוקין היו שאין להם ג"ש
 15 אלא קרא כמשמעו: **מנא** לו. דכי האי
 16 גוונא שריפה היא דקאמר רחמנא: **אתיא**
 17 שריפה שריפה. כתיב הכא (ויקרא כא) באש
 18 תשרף וכתוב התם (במדבר יז) אשר תשרבו
 19 השרופים מה להלן גוף קיים ולקמן פריך
 20 מנא לך: **פכני** אהרן. דכתיב בהו (ויקרא י')

21 יבכו את השריפה: **מנא** לך. עדרת קרח כתיב
 22 הוה: **בנפשותם**. ולא בגופם: שריפה קיים
 23 הלקי על כורחו לא מצי למילף גוף קיים
 24 מהתם ולקמן פריך ותהוי שריפה ממש
 25 וליף שריפת בית דין מיניה ותהוי ממש: על
 26 עסקי נפשותם. על חנופת אכילה ושתייה
 27 הנכנסת בנפשותם: **בחנפי** לעני מעונ.
 28 בשביל חנופת של לגימות מעונ שהאכלים
 29 והשקם קרח לעורו ונתחברו עמו חרק עלי
 30 וגו' מעונ לשון דבר הנאכל כדכתיב (מ"א יז)
 31 באלמנה הצרפית שאמרה לאליהו חי' ה'
 32 אליהו אם יש לי מעונ: **מנא** לך. דגוף קיים
 33 בבני אהרן: שריפה ממש. אי הגוף אבל
 34 מבפנים התחילה שריפתו ושרפה היתה
 35 עצמותו ובשרו: והא כתיב ותאכל אותם.
 36 דמשמע מיעוט אותם ולא דבר אחר ואם
 37 הכל נשרף מאי קא ממעט ומשני אותם ולא
 38 בגדיהם: **שכן** אדם חוטא נשמה פיגול. אדם
 39 מאדם חוטא מחוטא טילת נשמה מנטילת
 40 נשמה אבל שריפת פרים אין בהם טילת
 41 נשמה שכבר הן שחטין: פיגול. דבר שאין בו
 42 פיגול מדבר שאין בו פיגול: **מכשיר**. שריפת
 43 ב"ד מכשיר הכשר מצות המקום וכן פרים
 44 הנשרפים אבל שריפה דהני לאו בידי אדם
 45 הוה שיקימו בהם מצות המקום: ולדורות.
 46 דבר הנוגד לדורות מדבר הנוגד לדורות:
 47 ופרכינן מאן דילף מעדת קרח מ"ש לא
 48 יליף מבני אהרן משום דקסבר שריפה ממש
 49 הואי ותהוי שריפה ממש ונילף שריפת ב"ד
 50 מיניה לשריפה ממש דהוה ליה אדם מאדם
 51 וחוטא מחוטא ונשמה ופיגול: לא שריפת
 52 היא. ובב"ד שריפה כתיב ואי אתה רשאי
 53 לברור לו זו שאינה קרויה שריפה: ואי בעי
 54 לקיימו ואהבת לרעך כמוך אפי' ליה חבילי
 55 זמורות: לעגל. מהר: קמ"ל. ג"ש דמיקריא
 56 נמי שריפה והשתא דאידי מיקריא שריפה ברור
 57 אותה לו מדרב נתנן: וכבר היו. אידי דאידי בבני אהרן תנא ליה הכא לאשמועינן דבשביל שדיו מבקשים שררה
 58 ורבת מנה: **נפיש** נמלי. **כבי** דשעיני משכי. דהונני. הרבה גמלים זקנים שטעונים עורות נגמלים יונקין שמתו בכרי מדין ועיפא (ישעיה ס) מתרגמינן הונני כברה קלה
 (ירמיה ב) היינו גמלא נערה ויונקת שהיא קלה ועסקיה רעים מחמת שלא הורגלה לטעון משאוי:

תוספות

1 **מעשה** ברב מתנה. ואף רבי אלעזר ביר צדוק נמי חזר בו
2 **בזמן** שיש כהן יש שופט. המל' כדררשינן בפרק הנחנקין (לקמן דף פו.) מלמד
3 שהמקום גורם: **רבי'** יהודה אומר ניוול הוא זה. לא קרי ליה ניוול אלא משום
4 דכתיב ובחקותיהם לא תלכו כדמוכח בגמרא: **אלא'** כיון דכתיב שריפה. תימה דמשמע
5 הבא דכתיב דהוקה היא כיון דכתיב באורייא
6 שרי ובפי' דמסכת ע"ז (דף יא. ושם) פריך
7 ושריפה חוקה היא והכתיב ובחקותיהם לא
8 תלכו ומסקינן לאו חוקה היא ו"ל דהתם קאמר
9 לאו חוקה היא לשם עבודה וזה דאי הוי חוקה
10 לעבודה וזה אפילו הוה כתוב באורי' לא הוה
11 מנהי אבל הכא אורי' בחוק הגויים שלא לשם
12 עבודה וזה דומיא דסיף דכיון דכתיב באורייא
13 לא מנייהו גמרינן ושרי:
14 **איש'** פרט לקטן. אבל האשה מיחייבא בביאת
15 בן ט' שנים ויום אחד כדתנן בפרק יוצא
16 דופן (גדה דף מה.) ומייית לה לקמן:
17 **פרט'** לאשת קטן. הא דאיצטרך קרא היינו
18 במיעוד לבנו קטן או בן ט' שבא על
19 יבמתו וס"ד כיון דמדאורייתא רמיא קמיה
20 ליחייב עלה משום א"א קמ"ל והכי מוקמינן לה
21 **פרט'** לאשת אחרים. והיינו גוי וקמ"ל דאין
22 אישית לגויים אע"ג דאין מיתה ואוהרה
23 איסורא מיתה איבא מדאיצטרך למשירי ית
24 תואר דדרשינן בפ"ק דקידושין (דף בא: ושם)
25 אשת אפילו אשת איש
26 קמיפליגי
27 **ואשגוהו ביה. אלא, הא אמר להו ברישא. ואמרו ליה קטן היית. ואמר להו פשהו גדול,**
28 **ואמרו ליה, מפני שלא היה בית דין של אותה שעה, בקי: משנה מצות הנחרגין, היו**
29 **מתוין את ראשו בסיף, פדרך' שהמלכות עושה. רבי יהודה אומר, ניוול הוא לו, אלא מיניחין**
30 **את ראשו על הספדן וקוצצין בקופיין. אמרו לו, אין מיתה מנוולת מזה: גמרא תניא, אמר**
31 **להן רבי יהודה לחכמים, אף אני יודע שמיתה מנוולת היא, אבל מה אעשה שהרי אמרה**
32 **תורה 'ובחקותיהם לא תלכו'. ורגזין, פיון דכתיב 'סיף' באורייא, לא מינייהו קא גמרינן.**
33 **דאי לא תימא הכי, הא דתניא, שורפין על המלכים, ולא מדרגי האמורי. היכי שרפינן,**
34 **והכתיב 'ובחקותיהם לא תלכו'. אלא, פיון דכתיב שריפה באורייא, דכתיב 'ובמשורפות**
35 **אבותיך' וגו', לאו מינייהו קא גמרינן. והכא נמי, פיון דכתיב 'סיף' באורייא, לאו מינייהו**
36 **קא גמרינן. והא דתנן באיך פירקין, 'אלו הן הנחרגין, הרוצח ואנשי עיר הנדחת'. בשלמא**
37 **עיר הנדחת, פתיב בהו 'לפי הרב'. אלא, רוצח מנלן. דתניא, 'נקם ונקם', נקימה זו איני**
38 **יודע מה הוא, פשהו אומר 'והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם בריית', תוי אומר, נקימה**
39 **זו סיף. ואימא, דבריו ליה מיכרו. 'לפי הרב', פתיב. ואימא, דעכיד ליה גיסקמרא. אמר רב**
40 **נחמן, אמר רבה בר אבוח, אמר קרא 'ואהבת' לרעה קמוף', ברור לו מיתה יפה. אשכחן,**
41 **דקטל עבדא. בר חורין, מנא לן. ולאו קל וחומר הוא? קטל עבדא, בסיף. בר חורין, בתנן?**
42 **הניחא למנא דאמר, חנק קל. אלא למנא דאמר, חנק חמור, מאי איכא למימר. נפקא ליה**
43 **מדתניא, 'ואתה תבער הדם הנקן מקרבך', הוקשו כל שופכי דמים, לעגלה ערופה. מה**
44 **להלן, בסיף ומן הצואר. אף כאן, בסיף ומן הצואר. אי מה להלן, בקופיין ומגומל עורף.**
45 **אף כאן, בקופיין ומגומל עורף. אמר רב נחמן, אמר רבה בר אבוח, אמר קרא 'ואהבת**
46 **לרעה קמוף', ברור לו מיתה יפה: משנה מצות הנחנקין, היו משקעין אותו בזבל עד**
47 **ארבעותיו, ונותן סודר קשה לתוך הרקה, וכורף על צוארו. זה מושך אצלו, וזה מושך**
48 **אצלו, עד שנפשו יוצאת: גמרא תנו רבנן, 'איש' פרט לקטן. 'אשר ינאף את אשת איש',**
49 **פרט לאשת קטן. 'אשת רעהו', פרט לאשת אחרים. 'מות יומת', בתנן. אתה אומר בתנן,**
50 **או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה. אמרת, כל מקום שנאמר מיתה בתורה**
51 **סתם, אין אתה רשאי למושכה להחמיר עליה אלא להקל עליה, דברי רבי יאשיהו. רבי**
52 **ינאף אומר, לא מפני שהיא קלה. אלא כל מיתה האמורה בתורה סתם, אינה אלא חנק.**
53 **רבי אומר, נאמר מיתה בידי שמים, ונאמר מיתה בידי אדם. מה מיתה האמורה בידי שמים, אף מיתה**
54 **האמורה בידי אדם, מיתה שאין בה רשע. ואימא שריפה? מדאמר רחמנא בת כהן בשריפה, מכלל דהיא.**

1 למה תלמיד וכו'. משום דאירי בעדת קרח נקט לה שהיו תלמידי חכמים כדכתיב
2 (במדבר טו) נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם ועל שם שפיתם אותו רשע כשנתנו
3 ממנונו הקלו בענינו להשיאם ולחזיקו ידו במחלוקת ולמורדו בהקב"ה: בתולה.
4 בעודו מתנהג בכבודו שאין צריך לו הוא יקר בעיניו: רב חמא. בדורות האחרונים.
5 היה כשאר האמוראים: מעה ברב מתנה.
6 דאמר לעיל שריפה ב"ד פתילה של אמר
7 היא: וטעה בדתניא. שאין ב"ד ממתין אלא
8 בזמן לשנת הגזית בעוד סנהדרין נוהגת
9 בלשכת הגזית נוהגת אף בחור' כדאמרינן
10 במסכת מכות (דף ז. ע"ש): רבי אלעזר,
11 שדורשין מקרא ככתבו: ה"ק. רבי צדוקין,
12 לחכמים בתמיה כדאמרינן במתניתין
13 דמשמע שראה מעשה זה משגדל והכי
14 אהדרו ליה לא היה ב"ד בקי: והתניא. דאין
15 מביאין אריה מן הקטן אהדרו ליה: אמר להו
16 כשהוא גדול. מעשה שראה בגדלו ולא
17 אשגוהו ביה דאמרו ליה לא היה ב"ד של
18 אותה וכו' והדר אמר להו מעשה שראה
19 בקטנו: מתני' ניוול הוא זה. השתא משמע
20 מפני שהרגו מעומד ונופל: על סוף, עץ עבה
21 תקוע בארץ כמו של נפוחים: נמ' שורפים על
22 המלכים. שמתו מסתן וכלי תשמישן ואין
23 בהן משום דרכי האמורי: אלא משום דכתיב
24 חך שריפה באורייא. שנאמר בעדקידו
25 בשלום תמות ובמשפחות אבותיך המלכים
26 לפי חרב כתיב. שרפו לך וגו': נקם ינקם.
27 במכה עבדו כעניני ומת תחת ידו דהוי
28 במיתת ב"ד משום דעבד שייך במצות
29 שהאשה נוהגת בהן: דבריו ליה מיכרו.
30 תועקה בבטנו או ברגונו כמו בראו דחביתא:
31 לפי חרב כתיב. פיפיות של חרב שני צדדין
32 מכאן ומכאן דכתיב (תהלים קמט) חרב
33 פיפיות אלמא תרי נינהו: ניסמרא. חולק
34 לאורכו לעניים: קטל בר חורין. דלא כתיב
35 ביה אלא מיתה סתם וכל מיתה סתם חנק
36 הוא: מנלן. בסיף מן הצואר. גרוח. מכל
37 עורף. מאחרי הפנים דכתיב (דברים כא)
38 וערפו לשון עורף מול הרואה את העורף
39 דהיינו אחורי צואר שרואין את העורף
40 ועורף הוא קטרי"ל שבנגד הפנים דכתיב
41 (ירמיה לב) ויפנו אלי עורף ולא פנים אלמא
42 עורף להדי פנים: פרט לאשת קטן.
43 אשמעינן דקטן אין לו קדושין: לאשת
44 אחרים. גוי אשמעינן שאין קדושין לגוי
45 ומכאן תיפוק לן בכל דוכתא: אלא להקל
46 עליה. ולקמן מפרש דארבע מיתות כסדרן
47 גמרא גמיר להו ר' יאשיהו מסיני וכיון דחנק
48 קלה מכולם על כרחיך נתנה לחייבי מיתות
49 הסתומין שהרי אין לך כח להתמיר עליהם
50 שמנין לך לדונם בחמורה שמוא לא נתחייב
51 ביה: לא מפני שהיא קלה. דסבירא ליה
52 כרש דאמר (לעיל דף מה.) חנק והרג: אינה
53 אלא חנק. ור' מפרש לה להדי יונתן: נאמר
54 מיתה בידי שמים. ומת גם אותו (בראשית
55 לח) ונאמרה מיתה סתם בידי אדם: אין בה
56 רישע. אין בה חבורה וסימן: מדקאמר
57 רחמנא בת כהן שזינתה בשריפה מכלל דבת
58 ישראל לאו בשריפה הלכך מות יומת הנואף
59 ע"כ חנק הוא:
60 הכי

משנה

55 המשנה מבארת כיצד בית דין מקיימים את מיתת 'הרג' מִצְוַת
56 הַנִּהְרָגִין כיצד, הִיוּ מֵתִינִין - חותכין אֶת רֵאשֵׁי של הנהרג בְּסִיפֵהּ -
57 בחרב, בְּדֶרֶךְ שְׁתַּמְלֻכּוֹת של אומות העולם עוֹשֶׂה לְמִי שהתחייב
58 לה מיתה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הריגה כזאת נְיוּול הוּא לוֹ, שהורגו
59 בעמידה וראשו נופל לצד אחד וגופו לצד אחר, והתורה אמרה
60 (דברים יט ט) 'וְאַחֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךְ', ברור לו מיתה יפה, אֲלֵא מִנִּיחִין
61 אֶת רֵאשֵׁי עַל הַסֶּדֶן - עץ עבה שתקוע בארץ, וְקוֹצֵץ רֵאשֵׁי בְּקוֹסְפִין
62 - סכין גדול של קצבים. אָמְרוּ לוֹ חכמים, אִין לך מִיתָה מְנוּולָת
63 מוֹ.

גמרא

64 הגמרא מביאה ברייתא שבה נתבאר המשא ומתן שבין חכמים
65 לרבי יהודה: תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְחַכְמִים, אַף אֲנִי יוֹדֵעַ
66 שְׁמִיתָה עַל יְדֵי קוֹפִיץ מִיתָה מְנוּולָת הִיא, אֲבָל מַה אַעֲשֶׂה שְׂאֵי
67 אפשר להורגו על ידי התות ראשו בסיף כדבריכם, שְׁחַרְרֵי אֲמַרְהָ
68 תוֹרָה (ויקרא יח א) 'בְּחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תִלְבּוּ', וכיון שמדרכי אומות
69 העולם להרוג כך את החייבים מיתה למלכות, אי אפשר לנהוג
70 כמותם. וְרַבָּנָן שלא חששו לכך, טעמם, בִּינֵן דְּכֹתִיב מִיתָה סִיפָה
71 בְּאֲזִרְיָתָא לגבי אנשי עיר הנדחת, שנאמר (דברים יג טו) 'הַחֲרַם אֲתָהּ
72 וְאֵת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ וְאֵת בְּהֵמָתֶיהָ לְפִי חֶרֶב', אִם כֵּן לֹא מִיַּנְיְהוּ קָא
73 נְמַרְינָן - לא מהם אנו למדים להרוג בדרך זו אלא מן התורה, ולכן
74 מתור לבית דין להתניו ראשו בסיף אף שגם אומות העולם עושים
75 כן.

76 הוסיפו חכמים ראייה לדבריהם: דָּאֵי לֹא תִימָא חָבִי - שאם לא
77 תאמר כן, אלא שאסור להתנהג בחוקות הגויים גם בהנהגות
78 הכתובות בתורה, הָא דְתַנְיָא, שוֹרְפִין עַל הַמְּלָכִים שְׂמִתוּ, את
79 מיתתם וכלי תשמישם, וְלֹא נֹאסֵר דַּבֵּר זֶה מִשּׁוֹם דְּרַבִּי הַאֲמֹרִי
80 אַעֲיַפ שֶׁכֶּךָ הוּא מְנַהֵג. ותימא, חִיבֵי שְׂרָפִינָן - כיצד מותר לשרוף,
81 וְהַכְּתִיב 'בְּחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תִלְבּוּ', אֲלֵא עַל כַּרְחַךְ בִּינֵן דְּכֹתִיב שְׂרִפָה
82 זֶה בְּאֲזִרְיָתָא, דְּכֹתִיב (ויקרא יד ה) בַּפְּטִירָת צַדִּיקֵיהוּ שְׂאֵמֵר לוֹ
83 הַקְּבִ"ה 'בְּשִׁלּוֹם תָּמוּת וּבְשִׁשְׂפּוֹת אֲבוֹתֶיךָ וְגו' הַמְּלָכִים הַרְאִשִׁים
84 אֲשֶׁר הִיוּ לְפָנָי כֵּן יִשְׂרָפוּ לָךְ', שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁשֶׂרְפוּ אֶת מִיתָתָם וְכֵלֵי
85 תְּשֻׁמֵּשָׁם שֶׁל הַמְּלָכִים הַרְאִשׁוֹנִים, כֵּךְ יִשְׂרָפוּ אֶת שִׁלְךְ, מִמִּילָא
86 לֹא מִיַּנְיְהוּ קָא נְמַרְינָן - לא מהם אנו למדים הנהגה זו ואין בכך
87 משום דרכי האמורי, וְהָא נִמְי בְּמִצּוֹת הַנְּהַרְגִים, בִּינֵן דְּכֹתִיב 'סִיפָה'
88 בְּאֲזִרְיָתָא, לֹא מִיַּנְיְהוּ קָא נְמַרְינָן - כיון שכתוב מיתת סִיפָה בתורה
89 אין זה נקרא שלמדים זאת מדרכי האמורי ומותר לעשות כן.

90 הגמרא מבארת מנלן שאנשי עיר הנדחת ורוצח נפש הם מן
91 הנהרגין בחרב. שואלת הגמרא: וְהָא דְתַנְיָא בְּאִדְרֵי שִׁרְיָנָן - וזה
92 ששנינו להלן בפרק הבא (עו) 'אֵלוֹ הֵן הַנִּהְרָגִין, הַרוֹצֵחַ וְאֲנָשֵׁי עִיר
93 הַנְּדָחָת', בְּשִׁלְמָא באנשי עיר הנדחת כְּתִיב בְּהוּ (דברים יג טו) 'הַחֲרַם
94 אֲתָהּ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ וְאֵת בְּהֵמָתֶיהָ לְפִי חֶרֶב', והרג זו היא מיתת
95 חרב, אֲלֵא רֹצֵחַ מְנַלְן שהוא מן הנהרגין בחרב. משיבה הגמרא:
96 דְתַנְיָא לגבי מכה עבדו בנעני ומת, נאמר בתורה (שמות כג ט) 'וְכִי
97 יִכֶּה אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ אוֹ אֶת אִמּוֹתָו בְּשֹׁבֵט וּמַת חַתַּח יָדוֹ, נִקְם יָנִקְם',
98 כלומר, דינו של האדון במיתת בית דין, אלא שְׁנִקְמָה זֶה אֲנִי יוֹדֵעַ
99 מָה הוּא - איזו מיתה היא. אֲבָן בְּשִׁהוּא אָמַר בְּפִרְשַׁת קְלָלוֹת (ויקרא
100 כו כד) 'וְהִבְאִיתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֹקְמָת נִקְם בְּרִית', הִיא שֶׁסֶתֶם נִקְיָמָה
101 הִיא עַל יְדֵי חֶרֶב, הִיוּ אֲוִמְרֵי שְׁנִקְמָה זֶה שְׁנִאֲמַרְהָ בְּמַכָּה עַבְדּוֹ סִיפָה
102 הִיא.

103 במשנה שנינו שההריגה נעשית על ידי שחוטכים את הראש,
104 הגמרא מבררת מנלן שצורת ההריגה בכך. שואלת הגמרא: מִנָּן

1 לְמָה תִּלְמִיד חָכֵם דּוֹמֵה לְפָנָי עִם הָאָרֶץ, בְּתַחֲלָה - כאשר עדיין
2 מתנהג התלמיד חכם בכבודו ואינו זקוק לעם הארץ, הוּא דּוֹמֵה
3 בעיני העם הארץ לְקִיתוֹן שֶׁל זָהָב. סִיפֵר הִמְנִינוּ - החל לדבר עמו
4 דברי חולין, ירדה חשיבותו בעיניו אבל עדיין דּוֹמֵה הוּא בעיניו
5 לְקִיתוֹן שֶׁל כֶּסֶף. מְשַׁנְהֵנָה מְנִינוּ במאכל ובמשחה וכיוצא בזה, ירד
6 ערכו עוד יותר, והרי הוּא דּוֹמֵה בעיניו לְקִיתוֹן שֶׁל חֶרֶשׁ שאינו
7 שווה כלום, שִׁפְיָן שְׁנַשְׁבָּר שׁוֹב אִין לוֹ תַקְנָה.

8 הגמרא מביאה מעשה בבת כהן שזינתה שדונה בשריפה ממש.
9 מספרת הגמרא: אִימְרָתָא בַּת סָלִי - כך שמדה, בַּת בְּתוֹן שְׁוִינָתָה
10 הוּאִי 'וְהִיתָה', אֲקָפָה - הקיפה רַב חָמָא בַּר טוֹכִינָה בְּחִבְלֵי זְמוּרוֹת
11 וְשָׂרְפָהּ באש. אָמַר רַב יוֹסֵף, מַעֲהָ רַב חָמָא בְּתַרְתֵּי - בשני דברים,
12 א. מַעֲהָ בְּדַרְבַּב מְתַנָּה שאמרו לעיל ששריפת בית דין על ידי פתילה
13 של אבר היא ולא שריפה ממש. ב. וְשָׂעָה בְּתַנְיָא - במה שלמדנו
14 בברייתא על הפסוק (דברים יח ז) 'כִּי יִפְלֵא מִמֶּךָ דְּבַר לְמַשְׁפָּט בֵּין דָּם
15 לָדָם, בֵּין דִּין לְדִין, וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע, דְּבַרֵי רִיבַת בְּשַׁעֲרֵיךָ, וְקָמַת
16 וְעָלִית אֶל הַמִּקְוֹם וְגו', וְכַאֲתָּ אֵל הַכְּהֻנִּים הַלְלוּם וְאֵל הַשּׁוֹפֵט אֲשֶׁר
17 יְהִיָּה בְּיָמֵם הָהֵם', הקישה התורה 'משפט' ל'כהנים' ללמדך, בְּמִנָּן
18 שְׁיֵשׁ בְּתוֹן - היינו הסנהדרין שישבו בבית המקדש בלשכת הגזית,
19 יֵשׁ מְשַׁפֵּט - בית דין דנים דיני נפשות אפילו בחוץ לארץ, אבל
20 בְּמִנָּן שְׁאִין בְּתוֹן - סנהדרין בלשכת הגזית, אִין מְשַׁפֵּט - אין בית
21 דין דנים דיני נפשות אף בארץ ישראל.

22 שנינו במשנה: אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוּקָה, מַעֲשֶׂה בְּבֵת בְּתוֹן שְׁוִינָתָה
23 וְכו', אמרו לו מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי.
24 הגמרא מבארת את דברי חכמים לרבי אלעזר ברבי צדוק. אומרת
25 הגמרא: מהו בית דין שאינו בקי, אָמַר רַב יוֹסֵף, כוונתם היא
26 שאותו בית דין שהקיפה בחבלי זמורות ושרפיה, בֵּית דִּין שֶׁל
27 צְדוּקִים הָיָה, שאינם דורשים בתורה 'גזירה שווה' אלא פשוטו של
28 מקרא.

29 הגמרא מקשה על המשא ומתן המובא במשנה: האם חָבִי אָמַר
30 לְהוֹ רַבִּי אלעזר ברבי צדוק לחכמים, שראה בית דין שדנו בת כהן
31 בשריפה ממש, וְחָבִי אֶהְדְּרוּ לִיה - וכך השיבו לו חכמים שבית דין
32 של צדוקים היו, וְהַתְּנִיא, אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוּקָה לחכמים,
33 וְכוּרְנֵי בְּשִׁחִיתִי תִינּוֹק וּמוֹרָבָב עַל כְּתִיפּוֹ שֶׁל אָמָא כְּדֶרֶךְ הַקְּטָנִים,
34 וְהִבְיִאוּ לבית דין בַּת בְּתוֹן שְׁוִינָתָה, וְהַקְּפִינָהּ בְּחִבְלֵי זְמוּרוֹת וְשָׂרְפִינָהּ,
35 וְאָמְרוּ לוֹ חכמים, קָפֹן הָיִיתָ בְּשַׁעֲהָ שְׂרִיטָתָא אֶת הַמַּעֲשֶׂה וְאִין
36 מְבִיאִין רִאִיָּה מִן תַּקְנָן. הרי שהמעשה היה שראה מעשה זה
37 בקטנותו, ותשובת חכמים היתה שאין מביאין ראייה מן הקטן,
38 שלא כמבואר במשנתנו שהשיבוהו שבית דין של צדוקים היו.
39 מתרצת הגמרא: שְׁנֵי מַעֲשִׂים הוּוּ - שני מעשים שונים היו, האחד
40 היה בקטנותו והשני בגדלותו, ועל המעשה שראה בקטנותו
41 השיבוהו שאין מביאין ראייה מן הקטן, ועל המעשה שראה
42 בגדלותו השיבוהו שבית דין של צדוקים היו.

43 הגמרא מבררת איזה מעשה אמר להם ראשון. שואלת הגמרא:
44 הִי - איזה מעשה אָמַר לְהוֹ רַבִּי אלעזר ברבי צדוק לחכמים
45 בְּרִישָׁא, אֲבִילָמָא הָא קְמִייתָא אָמַר לְהוֹ בְּרִישָׁא - אם תאמר שאת
46 המעשה הראשון המובא במשנתנו אמר להם בתחילה, ורק
47 לאחר מכן אמר להם את המעשה המובא בברייתא, היתכן לומר
48 דְאָמַר לְהוֹ בהתחלה מעשה שראה בְּשִׁהוּא גְדוּל וְלֹא אֲשַׁנְחוּ בִּיה
49 - ולא השגיחו בדבריו לפי שהיה אותו בית דין של צדוקים, ואחר
50 כך אָמַר לְהוֹ מעשה שראה בְּשִׁהוּא קָפֹן וְאֲשַׁנְחוּ בִּיה. אֲלֵא צָרִיךְ
51 לומר שְׁהָא - את מעשה שהיה בקטנותו אָמַר לְהוֹ בְּרִישָׁא, וְאָמְרוּ
52 לִיה קָפֹן הָיִיתָ ואין מביאין ראייה מן הקטן, וחזר וְאָמַר לְהוֹ מעשה
53 שראה בְּשִׁהוּא גְדוּל, וְאָמְרוּ לִיה מְפַנֵּי שְׁלֵא תְּהִי בֵּית דִּין שֶׁל אֲתָהּ
54 שְׁעָה בְּקִי.

55 נוכל לְמִיתֵי וְלִמְיָמָר - לבוא וללמוד בגזירה שווה מות יומת
 56 הנאמר באשת איש ממות ימתו שנאמר באוב וידעוני, מה להלן
 57 - אוב וידעוני דינם בסקילה אף כאן - אשת איש היא דינה
 58 בסקילה.
 59 דוחה הגמרא: אין לומר שכך הוקשה לו, דמְדַאֲמַר רַחֲמֵנָא שדין
 60 אַרוּסָה שזינתה בסקילה, מכלל דְנִשְׁוָאָה שזינתה לאו בסקילה אלא
 61 בחנק. אומרת הגמרא: וְאֵלָא צִרִיךְ לומר שדין מַכָּה אָבִיו וְאָמוֹ
 62 קָא קִשְׂיָא לִיה לרבי זירא, שאף בו נאמר (שמות כא טו) מות יומת
 63 ודינו בחנק, והוקשה לו לְמִיתֵי וְלִמְיָמָר - שנביא את דינו ונלמדו
 64 בגזירה שווה מֵאֹב וְיַדְעוֹנֵי שיהא דינו בסקילה ולא בחנק. דוחה
 65 הגמרא: גם זו אינה קושיא, דַּעַד דְגָמְרֵי - כי עד שרצונך שילמדו
 66 מכה אביו בגזירה שווה מֵאֹב וְיַדְעוֹנֵי שיהא דינו בסקילה, לְיַמְרוּ
 67 - יש לנו ללמוד יותר מכה אביו בגזירה שווה מֵאֲשֶׁת אִישׁ שיהא
 68 דינו בחנק, דְמֵאֲחַר וניתן ללמוד גזירה שווה להחמיר וגזירה שווה
 69 להקל אי אִתָּה רַשָׁא לְמוֹשְׁכָה לְהַחמִיר עֲלֶיהָ אֵלָא לְהַקֵּל עֲלֶיהָ.
 70 אָמַר לִיה רבינא לרב אחא מדפתי, אכן לא הוקשה לרבי זירא לא
 71 דין אשת איש ולא דין מכה אביו, אלא דין שְׂאָר הַנְּסַקְלִין גּוֹפְיָהּוּ
 72 קָא קִשְׂיָא לִיה, דַּאי כל הנסקלין שלא נאמר בהן סקילה בתורה
 73 בפירוש, בְּמֹות יוֹמַת גָּמְרֵי מאוב וידעוני, מה ראו חכמים ללומדים
 74 דוקא מאוב וידעוני, הלא עַד דְגָמְרֵי מֵאֹב וְיַדְעוֹנֵי לחייבין סקילה,
 75 לְיַמְרוּ מֵאֲשֶׁת אִישׁ שיהא דינם בחנק, מאותו טעם האמור שסתם
 76 מיתה אין אתה רשאי למושכה להחמיר אלא להקל, ועל שאלה
 77 זו השיב אביי שאכן ללומדים את כל הנסקלין מדמיהם גם הנאמר
 78 באוב וידעוני ולא ממות יומתו.

משנה

79 המשנה מונה את חייבי סקילה: אלו הן הַנְּסַקְלִין - על אלו עבירות
 80 חייב אדם סקילה: א. הַבָּא עַל הָאֵם. ב. וְעַל אֲשֶׁת הָאָב - אע"פ
 81 שאינה אמו. ג. וְעַל הַבְּלֵה - אשת בנו. ד. וְעַל הַנְּבוֹר - משכב
 82 זכר. ה. וְעַל הַבְּהֵמָה. ו. וְהָאִשָּׁה הַמְכִיבָה אֶת הַבְּהֵמָה עִלְיָה. ז.
 83 וְהַקְנֵפָה - המברך את השם. ח. וְהַעֲוֵב עֲבֹדֵת בּוֹכְבִים. ט. וְהַנּוֹתֵן
 84 מַדְרֵעוֹ לְמוֹלֵךְ - שמוטר בנו למשרתי עבודה זרה והם עושים שתי
 85 מדורות גדולות ומעבירים אותו בין שתי המדורות. י. וְכַעַל אוֹב.
 86 יא. וְיַדְעוֹנֵי. יב. וְהַמְקַלֵּל אֶת הַשֶּׁבֶת. יג. וְהַמְקַלֵּל אָבִיו וְאָמוֹ. יד.
 87 וְהַבָּא עַל נַעֲרָה הַמְאֹרְסָה. טו. וְהַמְסִית אֶת הַיְחִיד לַעֲבוֹד עֲבוּדָה
 88 זָרָה. טז. וְהַמְדִיחַ אֶת הַרְבִּים לַעֲבוֹד עֲבוּדָה זָרָה. יז. וְהַמְכַשֶּׁף. יח.
 89 וְכֵן סוֹדֵר וּמְוָה. ובמשניות להלן יבוארו דינם של כל אחד ואחד
 90 מאלו שנשנו כאן.
 91 הַבָּא עַל הָאֵם בשוגג, חַיִּיב עֲלֶיהָ שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, אחת מְשׁוּם אִיסוּר
 92 אָם, כמו שנאמר (ויקרא יח ז) וְעָרֹת אִמְךָ לֹא תִגְלַח אִמְךָ הוּא,
 93 ושניה מְשׁוּם אִיסוּר אֲשֶׁת אָב, כמו שנאמר (שם יח ח) 'עָרֹת אֲשֶׁת
 94 אָבִיךָ לֹא תִגְלַח, רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אִינּוּ חַיִּיב אֵלָא חֲטָאת אחת
 95 מְשׁוּם הַבָּא עַל הָאֵם בְּלִבָּה.
 96 הַבָּא עַל אֲשֶׁת אָב שאינה אמו, בשוגג, חַיִּיב עִלְיָה שְׁתֵּי חֲטָאוֹת,
 97 אחת מְשׁוּם אִיסוּר אֲשֶׁת אָב, ושניה מְשׁוּם אִיסוּר אֲשֶׁת אִישׁ.
 98 ואיסור אשת איש הוא רק בחיי אביו, ואילו מְשׁוּם אשת אב הרי
 99 הוא עובר בִּין בְּתֵי אָבִיו בִּין לְאַחַר מִיתַת אָבִיו, ושני איסורים הללו
 100 שייכים בִּין באשת אב מִן הָאִירוּסִין, בִּין באשת אב מִן הַנִּישׁוּאִין.
 101 הַבָּא עַל בְּלָתוֹ בשוגג, חַיִּיב עֲלֶיהָ שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, אחת מְשׁוּם אִיסוּר
 102 בְּלָתוֹ, ושניה מְשׁוּם אִיסוּר אֲשֶׁת אִישׁ, ואיסור אשת איש הוא רק
 103 בחיי בנו, אבל מְשׁוּם אִיסוּר כְּלָתוֹ חַיִּיב בִּין בְּתֵי גְּנֹו בִּין לְאַחַר
 104 מִיתַת בְּנֹו, ושני האיסורים הללו שייכים בִּין בכלתו מִן הָאִירוּסִין,
 105 בִּין בכלתו מִן הַנִּישׁוּאִין.

1 הגמרא מבארת את דברי רבי יאשיה ורבי יונתן. מקשה הגמרא:
 2 בְּשֵׁלְמָא לְרַבִּי יוֹנָתָן מובן לנו שסתם מיתה הכתובה בתורה הרי
 3 היא חנק, כְּדָקָא מְפָרֵשׁ רַבִּי מַעְמָא - כמו שפירש רבי את טעמו,
 4 משום שלמדים בגזירה שווה סתם מיתה בידי אדם מסתם מיתה
 5 שבידי שמים, שבמיתה שאין בה רושם הכתוב מדבר, אֵלָא לְרַבִּי
 6 יֵאשְׁיָה שלא למד מיתה בידי אדם ממיתה בידי שמים, אלא טעמו
 7 הוא מפני שכשכתוב סתם מיתה אין אנו רשאים להחמיר עליה
 8 אלא להקל, אם כן קשה מֵמַאי דַּאיְבָּא חֲנֵק בְּעוֹלָם - מנין שיש
 9 בכלל מיתת חנק וממילא סתם מיתה האמורה בתורה היא חנק
 10 שהיא הקלה שבכולן, אֵימָא סִיף - אולי נאמר שרק שלש מיתות
 11 נמסרו לבית דין, שהם סקילה שריפה וסייף, ותהא סתם מיתה
 12 הכתובה בתורה מיתת סייף כיון שהיא הקלה שבשלושתן. מתרצת
 13 הגמרא: אָמַר רַבָּא, זה שיש אַרְבַּע מִיתוֹת בית דין ולא שלש, גָּמְרָא
 14 גְּמִירֵי לְהוּ - למדנו כן מהלכה למשה מסיני, ומאחר ולא נתפרש
 15 בתורה על איזה עוון מגיע מיתת חנק, מסתבר שיהא מיתה הקלה
 16 שבכולן, ולכן כשרצה הכתוב להעניש את החוטא בחנק נתן בו
 17 מיתה סתם ולא פירשה, ודבר מובן הוא שבמיתה הקלה דיבר.
 18 מוסיפה הגמרא לבאר את דברי רבי יונתן. שואלת הגמרא: מַאי -
 19 מה הפירוש בדברי רבי יונתן שאמר 'לא מפני שהיא קלה', הלא
 20 כן הוא האמת שמיתת חנק קלה מכולם. מתרצת הגמרא: כִּימְפִלְגֵי
 21 רבי יאשיה ורבי יונתן בְּפִלוֹתָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבְּנָן שבמשנה (לעיל
 22 טז), רבי יאשיה סבר כדעת רבנן שחנק היא הקלה, ורבי יונתן סבר
 23 כרבי שמעון שסייף היא הקלה.
 24 הגמרא דנה מנין יודעים דין סקילה במקום שלא נאמר כן
 25 בפירוש: אָמַר לִיה רַבִּי יוֹרְאָא לְאַבְי, שְׂאָר הַנְּסַקְלִין הַנּוֹכְרִים במשנה
 26 להלן דְּלֵא בְּתִיב כְּהוּ סְקִילָה במפורש, אלא דְגָמְרֵי - שלמדים
 27 אותם בגזירה שווה מֵאֹב וְיַדְעוֹנֵי שמייתתם בסקילה, בְּמַאי גָמְרֵי
 28 - איזו תיבות פנויות לדרוש מהן גזירה שווה, האם הלימוד
 29 בגזירה שווה מתיבות מות יומתו שנאמר בשניהם גָמְרֵי, או
 30 בגזירה שווה מתיבות דְמִיָּהָם כְּסוּ שְׁנֵיהֶם בשניהם גָמְרֵי. אָמַר לִיה
 31 אביו רבי זירא, על כרחך בגזירה שווה דְמִיָּהָם האמור בשאר
 32 נסקלים דְמִיָּהָם כְּסוּ האמור באוב וידעוני גָמְרֵי, דַּאי בגזירה שווה
 33 מתיבות מות יומתו גָמְרֵי, דְמִיָּהָם דְמִיָּהָם שנאמרו באוב וידעוני
 34 ובשאר הנסקלים לְמַה לִּי, הלא תיבות מיותרות הן לפי שכבר
 35 נאמר בהם מות יומתו.
 36 מקשה הגמרא: אֵלָא מַאי דְמִיָּהָם דְמִיָּהָם גָמְרֵי, אם כן מות יומתו
 37 לְמַה לִּי, הלא כבר נאמר דְמִיָּהָם כְּסוּ. מתרצת הגמרא: תיבות אלו
 38 נצרכות לדרשה אחרת, וּכְדִתְנִיָּא, נאמר (במדבר לה כא) לגבי רוצח
 39 נפש במזיד 'מות יומת המִּכָּה רֹצֵחַ הוּא', אם היה כתוב רק 'ומת
 40 המכה' אֵין לִי וְאֵינִי יודע שניתן להורגו! אֵלָא בְּמִיתָה הַתְּנוּכָה כּוּ
 41 שהיא סייף, מְנִיין שְׂאָם אִי אִתָּה יְכוּל לְהַמִּיתוֹ בְּמִיתָה הַתְּנוּכָה כּוּ,
 42 שְׂאִתָּה מְמִיתוֹ כְּכֵל מִיתָה שְׂאִתָּה יְכוּל לְהַמִּיתוֹ, ואפילו שהיא אינה
 43 מארבע מיתות בית דין. תלמוד לומר 'מות יומת המִּכָּה' מְכָל מְקוֹם
 44 - בכל מיתה שהיא, והוא הדין בכל המקומות שנאמר בהם 'מות
 45 יומת', כוונת התורה לומר שאם אין בית דין יכולים להמית
 46 במיתה הכתובה בהן, הרי הם יכולים להמית בכל מיתה שהיא.
 47 הגמרא מבררת את ספיקו של רבי זירא: אָמַר לִיה רַב אֶהָא מְדַפְתֵי
 48 לְרַבִּינָא, במה נסתפק רבי זירא כששאל את אביו מאיזה תיבות
 49 דורשים את הגזירה שווה, וְאִי בְּמֹות יוֹמַתוֹ גָמְרֵי - ואם אכן
 50 הלימוד מ'מות יומתו', מַאי קָא קִשְׂיָא לִיה - לרבי זירא שלא נוכל
 51 ללמוד כן. אֵילִימָא - אם נאמר שדין אֲשֶׁת אִישׁ קָא קִשְׂיָא לִיה,
 52 שבה נאמר 'מות יומת הנואף והנואפת', ולמדנו לעיל שסתם
 53 מיתה היא מיתת חנק, והוקשה לרבי זירא אם לומדים את שאר
 54 הנסקלים מאוב וידעוני בגזירה שווה של מות יומתו, מדוע לא

1 הכי נרסין בשלמא לר' יונתן כדמפרש רבי טעמא: **ממאי דאיבא חנק בעולם.**
2 במיתת ב"ד דילמא אין מיתות ב"ד אלא שלש קלה שבחן בסיף: **ארבע מיתות.**
3 בשמן הנקוב לחן וכיון שלא פירש למי נתן חנק על כרחוק קלה היא מכולן והניחה
4 לסתמי' שאינו רשאי למשכה להחמיר עליה אלא להקל עליה לפיכך לא הורחק
5 לפרש: **שאר הנסקלין.** ודאז עבדה זרה
6 ונעהר המאורסקל לחולו שבת ואזו וידעוני
7 ומגוף דהנך כתיבי בהו סקילה וכולהו שאר
8 הנסקלין לא כתיבא בהו סקילה בהדיא
9 וגמרינן להו לקמן בגזירה שוה דאזב
10 וידעוני: **ממאי נגמרי.** איוז תיבה מופנית
11 לגזירה שוה דמיהם במ או מות יומתה: **א"ל**
12 **רב אחא מרפתי לרבינא.** הא דאיר זירא
13 לאביי במאי גמרי מאי הוה קשיא ליה לרבי
14 זירא אי הוה גמרי במות יומתה: **אי ניפא**
15 **אשת איש קא קשיא ליה.** אמאי קרי ליה
16 מיתה סתם ובחנק תיגמר מינה ג"ש מאזב
17 וידעוני כי היכי דגמרינן כל הנסקלין דלא
18 כתיב בהו אלא מות יומתה סתמא וגמרינן
19 להו מהתם: **מכה אביו ואמו.** אמרינן לקמן
20 דמיתתו בחנק באלו הן הנחנקין (דף פד)
21 וקשיא ליה לגמריה לסקילה מאזב וידעוני
22 ומאי קשיא ליה אדגמר מאזב וידעוני
23 לגמריה מאשת איש דהכי שפיר דכיון
24 דאיבא למיגמר קלה ואיבא למגמר חמורה
25 אי אתה רשאי למשכה להחמיר: לנמוך
26 **מא"א.** כדאמרינן דאינה רשאי למושכה
27 להחמיר הלכך בדמיהם במ גמרי: **תנא"ל** אלו
28 הן הנסקלין. דכתיב בהו סקילה לא כתיב
29 ביה ודלא כתיב ביה סקילה כתיב בהו
30 דמיהם במ וגמרי מאזב וידעוני: והאשה
31 המביאה את הבתולה. עליה: והנותן מורע
32 למולך. קסבר האי תנא מולך לאו עבדה
33 זרה הוא מרתנן עבדה זרה ותנא מולך
34 אלא חק העבדה זרה בעלמא הוא ורחמנא
35 חיבי עליה סקילה ורבי אמרינן בגמ': **אזב**
36 וידעוני. במתניתין לקמן (דף סה). מפרש
37 להו: והסקל אביו ואמו. והמיר מבמכה
38 משום דאיבא רתי' קלון אביו ואמו ומרוא
39 שם שמים לבטלה: והמסית. את היחידים:
40 והמרי' ערי הנדהות לקמן באלו הן הנחנקין
41 (דף פט): מפרש לה מנא לן דבסקילה:
42 מכשף. בגמרא (דף סז). יליף לה מנא לן
43 דבסקילה: **הבא על האם.** בשוגג חיבי עליה
44 שתי חטאות דבכולהו עריות כתיב בהו כרת
45 וכתיב בהו חלוק חטאת ואפילו בגוף אחד
46 כדאמרינן בפרק תררא דמסכת מכות (דף
47 ד). לחיבי על אחותו שתים שהיא אחותו
48 מאזבו ואחותו מאמו והכא נמי כתיב בהו
49 חלוק לרבנן כדמפרש בגמרא: **משום אשת**
50 **אב.** אם נתקדשה לאביו ולא יודתו בנות
51 או נתקדשו לו אזרחי כן: **אלא משום אב.** וטעמא מפרש בגמרא: בין לאחר מיתת אביו. אחיוב דאשת אב קאי דמרבח ליה קרא אף לאחר מיתה כדמפרש בגמרא
52 אבל שם אשת איש לאחר מיתה לא קאמר: **בין מן האירוסין.** דכיון דקדשה אשתו היא דכתיב (דברים כד) כי יקח איש אשה משעת לקיחה נקראת אשתו והך קדשה
53 קדושין היא דגמרינן קדשה קדשה משרה עפרון: **גמ' תנא ר' יהודה אומר וכו'.** האי תנא פליג אתנא דידן דלא מפליג לדברי יהודה בין ראיה לשאינה ראיה והאי
54 תנא אית ליה דהיינו טעמא דרבי יהודה דלא היה לו לאביו אישות בה הלכך לא קרינא ביה אשת אב: **חיבי ברייתו.** שאסורין עליו באיסור כרת דקיימא לן בקדושין
55 בפרק שלישי (דף סז). דלא תפסי בהו קדושין: **מכלל דרבנן וכו'.** בתמיה: **אלא בחיבי לאוין.** כגון ממורת ונתניה או אלמנה לכד' דקיי"ל (שם דף סח). דכתיב בהו
56 קדוש מהאחת אחובה והאחת שנואה וטעמא דר"ע התם מפרש מלא יקח איש את אשת אביו וסבר דבאנוסת אביו הכתוב מדבר דלאו דלא יגלה כנף אביו כנף שראה
57 אביו הוא דאיבא וקאמר רחמנא דלא יקח אץ לו לקחין בה: **איסור מצוה ב'.** יבמה שנפלה לפני יבם והיא אסורה עליו משום מצוה או משום קדושה חלוצת ואינה
58 יוצאה בלא כלום אף על גב דגבי חיבי ברייתו קיימא לן בפרק קמא דיבמות (דף ג) מגורה שוה דעליה דיוצאה דימנו בלא כלום בלא חליצה התם הוא דאסורה ליה
59 איסור חמור דלא תפסי ביה קדושי אבל איסור מצוה או קדושה דבנות קדושין ניהו מרבין התם (דף כ). מיבמתו יבמתו יש לה אחרת שעולה השערה לחלוץ ואינה
60 עולה ליבום ואינו זו חיבי לאוין: **ולא מתיבמת.** דהא אסירא ליה וכי תימא תיתי עשה ותרחיה לא תעשה גזירה ביאה ראשונה שמקיים בה יבמה יבא עליה (דברים
61 כה) אטו ביאה שנייה שאין בה מצות עשה:

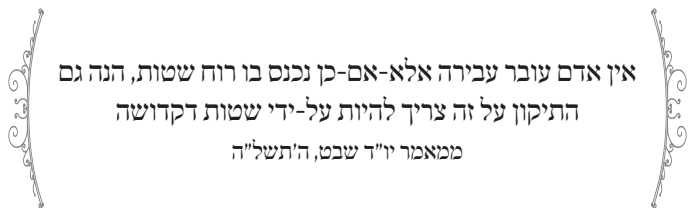
איסור

למעט שהבא על אמו אינו חייב משום אשת אביו. ואם כן חוזרת
השאלה מנין לרבי יהודה שהבא על אמו שהיא אשת אביו אינו
חייב משום אשת אביו.
הגמרא מביאה טעם אחר לדברי רבי יהודה: **אֵלָא אִמָּר רַב אֶהָא**
בְּרִיה דְּרַב אִיקָא, טעמו של רבי יהודה הוא, **דְּאִמָּר קְרָא** (ויקרא יח ז)
'**עֲרוֹת אֲבִיךָ וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֶיהָ**,
וּמִתּוֹבֵת 'עֲרוֹתֶיהָ' שְׂהִיא לְשׁוֹן יְחִיד אֲנוּ לְמִדּוּמִים שָׂרַק מִשׁוּם אִיסוּר
עֲרוֹת אֶתְתּ אֶתְתּ מְחִיבֵי, דהיינו משום ערות אמו, **וְאִי אֶתְתּ מְחִיבֵי**
מִשׁוּם אִיסוּר שְׂתֵי עֲרוֹת, דהיינו, איסור ערות אמו ואיסור ערות
אשת אביו.
מקשה הגמרא: **אֵלָא מַעֲתָה כְּשֹׁאֲמַר הַכְּתוּב (ויקרא יח טו) 'עֲרוֹת**
כָּלֶיךָ לֹא תִגְלֶה אִשְׁתְּ כָּנֶיךָ הִיא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֶיהָ, הֲכִי נִמְי נִדְרֹשׁ
מִשׁוּם אִיסוּר עֲרוֹת אֶתְתּ מְחִיבֵי - משום כלתו, **וְאִי אֶתְתּ**
מְחִיבֵי מִשׁוּם שְׂתֵי עֲרוֹת - משום כלתו ומשום אשת איש, **וְהַתְּנִי**
הַבָּא עַל כָּלְתוֹ חַיִּיב עֲלֶיהָ מִשׁוּם כָּלְתוֹ וּמִשׁוּם אִשְׁתְּ אִישׁ, בֵּין בְּחַיִּי
כְּנֹו בֵּין לְאַחֵר מִיתַת כְּנֹו, וְלֹא פְּלִגִי 'וְחֹולֵק' רַבִּי יְהוּדָה עַל דִּין זֶה,
ולדבריו אף כאן היה צריך רבי יהודה לדרוש מהפסוק שאינו חייב
אלא משום ערה אחת. **אֵלָא** על כרחך שתיבה זו לא באה למעט
כלל, ומה שנאמרה בלשון יחיד הוא מִכִּיּוֹן דְּחַר גּוֹפָא הוּא - כִּיּוֹן
שהתורה מדברת על אשה אחת, לכן אף על גב דְּחַרִּי אִיסוּרֵי נִיגְהוּ
- אפילו שהיא אסורה עליו מחמת שני איסורים, איסור כלתו
ואיסור אשת איש, כְּתִיב 'עֲרוֹתֶיהָ' בלשון יחיד, אם כן הָכָא נִמְי -
בבא על אמו שהיא אשת אביו, כִּיּוֹן דְּחַר גּוֹפָא הוּא, אָף עַל גַּב
דְּחַרִּי אִיסוּרֵי נִיגְהוּ, איסור אמו ואיסור אשת אביו, כְּתִיב 'עֲרוֹתֶיהָ'
בלשון יחיד, ולא ניתן למעט מ'ערוותה' שמשום ערה אחת אתה
מחייבו ולא משום שתי ערוות.
הגמרא חוזרת לטעמו של אביו ומבארת את הדברים באופן
שונה: **אֵלָא אִמָּר רַבָּא**, לעולם טעמו של רבי יהודה כמו שאמר
אביו לעיל, ש'אמך היא' הנאמר בפסוק בא למעט שאינו חייב
אלא משום אמו ולא משום אשת אב, ואין להקשות שאם כן אף
'ערוות אביו היא' הנאמר בפסוק שלאחריו בא למעט שאינו חייב
אלא משום אשת אב ולא משום אמו, מפני דקָפְּרַר רַבִּי יְהוּדָה
'**עֲרוֹת אֲבִיךָ**' הנאמר בפסוק (ויקרא יח ז) '**עֲרוֹת אֲבִיךָ וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא**
תִגְלֶה, זו **אִשְׁתְּ אֲבִיךָ**, ואין הכוונה ערות אביו ממש ולהזהיר את
הבן מלבוא על אביו במשכב זכור, וּמִיִּתֵי לָהּ - ואת זה שאין
הפסוק מדבר במשכב אביו למד רבי יהודה בְּגוֹזֵרָה שְׁנֹה כַּמְבוּאָר
בברייתא להלן (נד), נאמר באזהרה 'ערוות אביו' לא תגלה, ונאמר
בעונשין (שם כ"א) 'זֵאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁתְּ אֲבִיו עֲרוֹת אֲבִיו
גָּלָה', כשם שבעונש דיבר הכתוב באשת אביו ולא במשכב אביו,
כך באזהרה דיבר הכתוב באשת אביו ולא במשכב אביו, ומעתה
ש'ערוות אביו' זו אשת האב מִשְׁמַעַת שֶׁהַפְּסוּק מְדַבֵּר בֵּין בְּבֹא עַל
אִשְׁתְּ אֲבִיו שְׂהִיא אִמּוֹ, בֵּין בְּבֹא עַל אִשְׁתְּ אֲבִיו שְׂהִיא אִמּוֹ,
שלעולם הוא חייב משום אשת אביו, והבא על אמו שְׂהִיא אִשְׁתְּ
אֲבִיו מִיִּנְיָן לְנוּ שְׂהוּא מוּזָהָר עַל כֵּךְ, תְּלָמוּד לִזְמַר מִיד בְּהַמְשָׁךְ
הַפְּסוּק 'עֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה', ומעתה **אִמְךָ הִיא**, הנאמר בסוף
הַפְּסוּק, שְׂהוּא מִיּוֹתֵר וְשֹׁהֵר עַל 'אשת אביו' הוהיר בתחילת
הַפְּסוּק ועל 'אמו' הוהיר בהמשך הַפְּסוּק, בא לדרשה שבאמו
שהיא אשת אביו מִשׁוּם אִיסוּר אִמּוֹ אֶתְתּ מְחִיבֵי וְאִי אֶתְתּ מְחִיבֵי
מִשׁוּם אִיסוּר אִשְׁתְּ אֲבִיו וְלֹא כְּמוֹ שֶׁסְּבִרְנוּ מִתְּחִילָה שְׂעֲרוֹת
אֲבִיךָ' מדבר גם באם שהיא אשת האב, בכך ביאר רבא את
תירוצו של אביו מדוע מיעט רבי יהודה מ'אמך היא' שאינו חייב
עליה משום אשת אביו, אף שלא מיעט מ'ערוות אביו היא'
הנאמר בפסוק השני שאשת אביו חייב עליה משום אמו, כי מאחר
שנתבאר שהפסוק הראשון עוסק רק באיסור אשת אב, לשם מה
צריך הפסוק השני למעט מאיסור אמו שלא נאמר כלל, ועל
כרחך ש'ערוות אביו היא' לא בא למעט בענין זה אלא לדרשה
אחרת הוא בא, ואילו 'אמך היא' הנאמר בפסוק הראשון בא
למעט ולומר, שהבא על אשת אביו שהיא אמו אינו חייב אלא
משום אמו ולא משום אשת אביו.

וביארה המשנה, מהו איסור מִצְוָה, שְׁנִיּוֹת לעריות, שגזרו עליהם
מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים, וביארו האמוראים, **אִמָּא קְרוּ לָהּ הַתְּנַאִים**
לשניות לעריות 'איסור מִצְוָה', לפי שִׁמְצוּהָ לְשִׁמּוּעַ דְּבַרֵי חֲכָמִים
שגזרו עליהם ואסרום. וכן ביארה המשנה שם מהו איסור קְרוּשָׁה,
הוא איסור אִלְמַנָּה הַנִּישֵׂאת לְכַהֵן גְּדוֹל או גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה
הַנִּישֵׂאת לְכַהֵן תְּדוּמָה, וביארו האמוראים **אִמָּא קְרוּ לָהּ אִיסוּר**
קְרוּשָׁה, כִּיּוֹן דְּכָתִיב וּפְרַשְׁתָּ אֶתְתּ הַכְּהוֹנֵה (ויקרא כ א) 'קְרוּשִׁים יְהִי
לְאֵלֵיהֶם' קְרוּשָׁה הַתְּנַאִים אִיסוּר קְרוּשָׁה. וְתַנִּי עֲלָהּ וְעַל אוֹתָהּ
מִשְׁנָה, רַבִּי יְהוּדָה מְחִילָהּ, כְּלוּמַר, שְׂהִיאִיסוּרִים מִחַמַּת 'איסור
מִצְוָה' הֵן אִלְמַנָּה לְכַהֵן גְּדוֹל גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט,
וְהִיאִיסוּרִים מִחַמַּת 'איסור קְרוּשָׁה' הֵן שְׁנִיּוֹת לעריות שגזרו עליהם
חֲכָמִים. וְקִשָּׁה, שְׂהִיר מְדַבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה נִרְאָה דְּחִלּוּפֵי הוּא דְּמַחֲלִיף
- שְׂהוּא רַק מַחֲלִיף בֵּין אִיסוּרֵי מִצְוָה לְאִיסוּרֵי קְרוּשָׁה, הֵא מַחֲלִיצָה
בְּעָא - אבל בעצם דין המשנה אף הוא מודה שבין איסורי מִצְוָה
ובין איסורי קְרוּשָׁה צְרִיכָת חִלּוּצָה, וְאִי קָלָא דְּעִתָּה דְּרַבִּי יְהוּדָה
כְּרַבִּי עֲקִיבָא כְּסִבְרָא לִיה שאין קידושין תופסים בחייבו לאוין, מְכַד
- הִירִי חַיִּיבֵי לְאוּיִן לְרַבִּי עֲקִיבָא כְּתִיבֵי כְּרִיתוֹת לְדַבְרֵי הַכֵּל דְּמִי,
שְׂכֶשֶׁם שִׁלְדַבְרֵי הַכֵּל אֵין קִידוּשִׁין תּוֹפְסִים בְּחַיִּיבֵי כְּרִיתוֹת, כֵּךְ
לְרַבִּי עֲקִיבָא אֵין קִידוּשִׁין תּוֹפְסִים בְּחַיִּיבֵי לְאוּיִן, וְכֶשֶׁם שְׂחַיִּיבֵי
כְּרִיתוֹת לְאוּיִן כְּנִי חִלּוּצָה וְיָבוּם נִיגְהוּ, כֵּךְ חַיִּיבֵי לְאוּיִן לְרַבִּי עֲקִיבָא
אֵינֶם בְּנֵי חִלּוּצָה יָבוּם, וְאִם כֵּן רַבִּי יְהוּדָה שְׂסוּבֵר כְּרַבִּי עֲקִיבָא,
מְדוּעַ הִיאִיסוּרֵי מִחַמַּת אִיסוּר מִצְוָה שְׂהִם אִיסוּרֵי לְאוּיִן חוֹלְצוֹת.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: רַבִּי יְהוּדָה שְׂאֲמַר שִׁישׁ לְהַפְּךָ אֶת שְׂמֹת
הִיאִיסוּרִים, לְרַבִּינּוּ דְּתַנָּא קָמָא קָמָר - כְּלוּמַר, לְדַבְרִיךְ שְׂקִידוּשִׁין
תּוֹפְסִים בְּחַיִּיבֵי לְאוּיִן וְאֵתְתּ מְחִיבֵין בְּחִלּוּצָה, יֵשׁ לָךְ לְקִרוֹתֵי 'איסור
מִצְוָה' וְלֹא 'איסור קְרוּשָׁה' וְלִיה - אֵךְ הוּא עֲצֻמוֹ לֹא כְּסִבְרָא לִיה
כֵּל שְׂחוֹלְצוֹת.
הגמרא מביאה ברייתא הסוברת שבשטת רבי יהודה כמשנתנו
נבארת את טעמו: **כִּי אִמָּא רַבִּי יְצַחְקִי, תֵּנִי כְּתַנָּן** - כאשר בא רבי
יצחק הביא בידו ברייתא ששנינו בה כמו ששנינו במשנתנו, רַבִּי
יְהוּדָה אִמָּר, הבא על אמו אינו חייב עליה **אֵלָא מִשׁוּם הָאֵם בְּלָבָד**
ולא משום אשת אב, וממה שלא חילק בין ראויה לאביו לאינה
ראויה לו, משמע שאף בראויה לו אינו חייב עליה אלא משום
האם בלבד.
שואלת הגמרא: וְיַצְמָא מַאי שְׂאָף אִם אִמּוֹ הִיתָה רְאוּיָה לְהַנְשֵׂא
לאביו אינו חייב משום אשת אביו. משיבה הגמרא: **אִמָּר אֲבִי**,
דְּאִמָּר קְרָא (ויקרא יח ז) '**עֲרוֹת אֲבִיךָ וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה אִמְךָ הִיא**,
תְּיֹבֹת אֲבִיךָ הִיא' מִיּוֹתֵרוֹת, וְצָרְכָתוֹ כְּדִי לְמַדְנֹו שְׂאִם אִמּוֹ הִיא
אשת אביו מִשׁוּם אִמּוֹ אֶתְתּ מְחִיבֵי וְאִי אֶתְתּ מְחִיבֵי מִשׁוּם אִשְׁתְּ אֲבִי.
מקשה הגמרא על תירוצו של אביו: **אֵלָא מַעֲתָה בְּפִסּוּק שְׂלֹאֲחַרְיוֹ**
גְּבִי אִשְׁתְּ אֲבִיו (שם יח ה) 'עֲרוֹת אִשְׁתְּ אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אֲבִיךָ
הִיא, הוּא הַדִּין שִׁישׁ לְנוּ לִזְמַר שְׂתִיבּוֹת 'ערוות אביו היא' באת
למעט, שאם בא על אמו שהיא אשת אביו, מִשׁוּם אִשְׁתְּ אֲבִי אֶתְתּ
מְחִיבֵי וְאִי אֶתְתּ מְחִיבֵי מִשׁוּם אִמּוֹ, **אֵלָא** שאם כן הבא על אמו
שְׂהִיא אִשְׁתְּ אֲבִיו קָמָי הַכָּא - וּבִאיסור אמו וּמִמַּעַט לָהּ מֵאִיסוּר אִשְׁתְּ
אֲבִי, וְקָמָי הַכָּא - בִּאיסור אשת אב וּמִמַּעַט לָהּ מֵאִיסוּר אִמּוֹ, וְאֵינוּ
חַיִּיב עַלֶיהָ כֵּלְלָהּ, וְקִשָּׁה הַשְּׂתָא הַבָּא עַל אִמּוֹ שְׂהִיא אִשְׁתְּ אֲבִיו
מְחִיבֵי מִשׁוּם בָּא עַל אִמּוֹ, וְהָבֵא עַל אִשְׁתְּ אֲבִיו שְׂהִיא אִמּוֹ מְחִיבֵי
מִשׁוּם בָּא עַל אִשְׁתְּ אֲבִיו, וְאֵילוֹ הַבָּא עַל אִמּוֹ שְׂהִיא אִשְׁתְּ אֲבִיו
שְׂעֵשָׂה שְׁנֵי אִיסוּרִים לֹא מְחִיבֵי כָּלְלָהּ.
קוּשִׂיא נּוֹסַפְתּ מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל אֲבִי: יְתוּ (וְעוּד) לְרַבִּינָן נִמְי - אֵךְ
לְחַכְמֵי הַחּוֹלְקִים עַל רַבִּי יְהוּדָה וְסוֹבְרִים שְׂהָבֵא עַל אִמּוֹ חַיִּיב
מִשׁוּם אִמּוֹ וּמִשׁוּם אִשְׁתְּ אֲבִיו, הַכְּתִיב 'אִמְךָ הִיא', וְמָה יִמְעַט
מִתְּיֹבֹת אִלוֹ. **אֵלָא** עַל כְּרַחֲךָ כְּדִי שְׂלֹא יִקְשָׁה עַל רַבְּנָן צְרִיךְ לִזְמַר
שְׂהָהוּא - 'אמך היא' לא בא למעט, אלא מִיַּעַנִי לִיה לְכַדְרֵי שִׁישָׁא
בְּרִיה דְּרַב אִידִי, שְׂדַרְשׁ לְהֵלֵן (נד) מ'אמך היא' שדין סקילה בבא
על אמו שוה בין באופן שבא על אמו שהיא אשת אביו, בין באופן
שבא על אמו שהיא אנוסת אביו, ואם כן לְרַבִּי יְהוּדָה נִמְי יֵשׁ לִזְמַר
דְּהָהוּא - 'אמך היא' מִיַּעַנִי לִיה לְכַדְרֵי שִׁישָׁא בְּרִיה דְּרַב אִידִי, וְלֹא

47 שאמר 'את חמיה' כוונתו שאם זינתה מקמייה דינה בסקילה. לא
 48 יתכן לפרש כך, שאם כן יקשה מאי איריא - מדוע דווקא נאמר
 49 דין זה בבת כהן, הלא אפילו בבת ישראל נמי הדין כן, שבתו
 50 שזינתה עמו בשריפה וכלתו שזינתה עמו בסקילה.
 51 מבאר הגמרא את דברי רבי אליעזר באופן אחר: אלא מה שאמר
 52 'את אביה' כוונתו שזינתה בעודה ברישות. ואילו דיינו כשהיא
 53 ארוסה שאז דינה בשריפה, ומה שאמר 'את חמיה' כוונתו שזינתה
 54 ברישות חמיה כשהיא נשואה שאז דינה בסקילה.
 55 שואלת הגמרא: אם כן שיטת רבי אליעזר כמאן היא, אי כרבנן
 56 הסוברים במשנתנו (לעיל מט) שסקילה חמורה משריפה, אי אפשר
 57 לפרש כן, שהרי האמרי רבנן לעיל (ג) להיפך שבת כהן שזינתה
 58 רק נשואה יצאת לשריפה ולא ארוסה, ואילו רבי אליעזר מחייב
 59 בשריפה רק את הארוסה ולא את הנשואה. ואי רבי אליעזר סבר
 60 כרבי שמעון הסובר במשנתנו ששריפה חמורה מסקילה, האמר
 61 לעיל (ג) שבת כהן אחת ארוסה ואחת נשואה דינה בשריפה, ואילו
 62 רבי אליעזר סובר שרק ארוסה בשריפה והנשואה בסקילה. ואי
 63 נפרש סובר כרבי שמעון הסובר לקמן (כא) שפרשת בת כהן
 64 מדברת בארוסה ולא בנשואה, אף זה לא מתיישב, שהרי האמר
 65 רבי שמעאל שפרשת בת כהן מלמדת על ארוסה שצאת מכלל
 66 בת ישראל מסקילה לשריפה, ולא על נשואה, ואם נשואה בת
 67 כהן לא יצאה מכלל נשואה בת ישראל, נמצא שלשיתנו 'את
 68 חמיה' - עונש הנשואה הנקח הוא ולא סקילה, ואילו רבי אליעזר
 69 אמר 'את חמיה' בסקילה. נמצא ששיטת רבי אליעזר אינה לא
 70 כשיטת רבנן ולא כשיטת רבי שמעון ולא כרבי שמעאל.
 71 מביאה הגמרא ביאור אחר בדבריו: 'שלא רבין משמיה דרבי יוסי
 72 כרבי חנינא, כך היא הצעה של משנה - כך הוא ביאור משנתו של
 73 רבי אליעזר, לעולם סבר רבי אליעזר כרבנן שבת כהן נשואה
 74 בשריפה וארוסה בסקילה, ואין צריך להפוך את דבריו משום כך,
 75 אלא הכי קאמר, 'את אביה' היינו כל שהוא למטה ממינת אביה -
 76 כל אחת שעונשה קל מחיוב מיתה האמור באביה ואב הבא על
 77 בתו שהיא שריפה, ומאי ניהו - ומי הוא, זהו נשואה בת ישראל,
 78 דאילו נשואה בת ישראל שזינתה עונשה כהנך, והנך לדעת כולם קל
 79 משריפה. קא - גבי בת כהן שזינתה, החמירה תורה על אותה
 80 נשואה שהיא עונשה כעונש האמור ממינת אביה שהוא בשריפה.
 81 וכל אחת שעונש מיתה היא למעלה (חמורה) ממינת אביה, ומאי
 82 ניהו - ואיזהו, זו ארוסה בת ישראל, דאילו ארוסה בת ישראל בעלמא
 83 שזינתה מיתה בסקילה החמורה לרבנן מן השריפה, קא - בבת
 84 כהן שזינתה, אותה ארוסה תהא ממינת חמיה שהיא בסקילה.
 85 כלומר, דעת רבי אליעזר שרק בת כהן נשואה שזינתה מיתה
 86 בשריפה, אך בת כהן ארוסה מיתה בסקילה, והיינו כרבנן.
 87 מקשה הגמרא על ביאור זה: מתקנה לה רבי ירמיה, מידי 'למעלה'
 88 'למטה' קתני - וכי בדברי רבי אליעזר כתוב 'למעלה ממינת
 89 אביה' למטה ממינת אביה, והיכן רמוזים דבריו של רבי יוסי
 90 ברבי חנינא בדברי רבי אליעזר.
 91 מביאה הגמרא ביאור אחר בדברי רבי אליעזר: אלא אמר רבי
 92 ירמיה,

1 - שמתחלת עכשיו על ידי הזנות, וקודם לכן לא היתה מחוללת,
 2 אכל הא - זו שנישאה לחלל ממזר ונתין, בין דקא מתחילא וקיימא
 3 מעיקרא - שכבר מחוללת ועומדת מן הנישואין, דהרי אמר מר
 4 בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא כב יב) 'זבת כהן כי תהיה לאיש זר הוא
 5 בתרומה הקדשים לא תאכל', כלומר, בין שנבעלה לפסול לה -
 6 לממזר ונתין שאסורים לבוא בקהל, פסקה מן הכהונה ואסורה
 7 לעולם לאכול בתרומה ולהנשא לכהן. וכן אם נבעלה ללוי
 8 וישראל נמי נפסלה מאכילת תרומה, שנאמר (שם כב יג) 'זבת כהן כי
 9 תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ונשבה אל בית אביה נבערה
 10 מלחם אביה תאכל', כלומר, כאשר מת בעלה הישראל היא שבה
 11 אל בית אביה תוכל לאכול, מכלל דכי איתיה נביה לא אכלה -
 12 משמע שכל זמן שהיא תחת בעלה הישראל אינה אוכלת. אמא
 13 הואזר וכבר נתחללה בנישואיה לא תידון בשריפה שהרי לא
 14 נתחללה על ידי הזנות, קא משמע לן מיתור תיבת 'איש' שגם זו
 15 שנשאת לזר ונתחללה כבר מן הנישואין דינה בשריפה.
 16 מבאר הגמרא: דין זה שהשיעור הברייתא שבת כהן הנשואה
 17 לתין וממזר בקדושתה קיימת וניזונת בשריפה, זהו וילא כרבי
 18 מאיר, (דתינא) [דתינא] במסכת תרומות (פ"ז מ"ב) בת כהן שניסת
 19 לישראל ונאסרה באכילת תרומה כל זמן שהיא נשואה לו, ואכלה
 20 תרומה בשוגג, משלמת לכהנים את הקהן - שוי התרומה
 21 שאכלה, כדן הגזול את חברו, שהרי נאסרה באכילתה וגזל הוא
 22 בידה, ואינה משלמת את החומש, הואיל וחייב חומש לא נאמר
 23 אלא בזר שאכל תרומה, שנאמר (ויקרא כב יד) 'וכל זר לא יאכל קדש',
 24 ולאחר מכן נאמר (שם כב טז) 'ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסקף
 25 חמשתו עקלו, אבל זו שאינה נחשבת לזרה, שכן אם תשוב לבית
 26 אביה בלא זרע תוכל לאכול בתרומה, אינה משלמת חומש.
 27 ומיתתה בשריפה אם זינתה תחת בעלה, כדן בת כהן הנשואה
 28 לכהן, אך הדין לאחד מן הפסולים, כגון חלל נתין וממזר, אם
 29 אכלה תרומה משלמת לשבט הכהנים קהן וחומש, כדן זר שאכל
 30 תרומה, שהרי נתחללה מן הכהונה בביאתו ושוב אינה ראויה
 31 לאכול בתרומה לעולם. ואם זינתה מיתתה כהנך, שנאמר (ויקרא
 32 כא ט) 'זבת איש כהן כי תחל לזנות וגו' פאש תשרף, ודרשו חכמים
 33 שרק מי שנתחללה מחמת הזנות דינה בשריפה, אך זו שכבר
 34 נתחללה מן הנישואין דינה בחנק כדן נשואה בת ישראל, דברי רבי
 35 מאיר. וחקמים אומרים, זו וזו - בין הנישואת לישראל ובין הנישואת
 36 לאחד מן הפסולים, משלמת קהן ולא קהן, כיון שרק מי שהיה
 37 זר מתחילתו משלם את החומש, אבל זו הואיל ולא היתה זרה
 38 מתחילתה אינה משלמת חומש. ואם זינה מיתתה בשריפה, שהרי
 39 בפסוק נאמר 'זבת איש כהן' ומשמע על אף שהיא עתה אינה
 40 כהנת. ולהלן בגמרא יתבאר כוונתו. נמצא שהתנא של הברייתא
 41 סובר כחכמים שבמשנה בתרומות וחולק על רבי מאיר.
 42 הגמרא מביאה את דברי רבי אליעזר שנשנו בסוף הברייתא לעיל,
 43 ומבאר אותם. שנינו בברייתא: רבי אליעזר אומר, את אביה
 44 בשריפה ואת חמיה בסקילה. מבררת הגמרא: מאי כוונת רבי
 45 אליעזר באומר את אביה ואת חמיה. אילמא שמה שאמר 'את
 46 אביה' כוונתו באופן שזינתה מאביה שאז דינה בשריפה, ומה

אין אדם עובר עבירה אלא-אם-כן נכנס בו רוח שטות, הנה גם
 התיקון על זה צריך להיות על-ידי שטות דקדושה

מומאמר יו"ד שבת, ה'תשל"ה

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

י אָבֵל אִסוּר לַתֵּן עֹלָה שֶׁל הָדָם [ו] בְּנֶקֶב שְׂבָחָבִית בְּדֵי שְׂלֵא יִהְיֶה תֵינּוּן שׁוֹתֵת עַל דְּפָנֵי הַחֲבִית, אֶלָּא יִהְיֶה מְקַלָּח עַל הָעֹלָה הַמְקַפֵּל וְעִשׂוּי פְּעִין מְרֻזָּב, גְּזֵרָה שְׂמָא יִתְקַן מְרֻזָּב לִיְיִנוּ [ו] שִׁיפֵל תֵינּוּן לְתוֹכוֹ וְיִלָּד לְמַרְחֹק. וּמָה שְׂלֵא גְזָרוּ פֶן בְּנִתְיִנָּת קֵנָה חֲלוּל, הוּא לְפִי שְׂחֻקָּנָה אֵין הוּא עוֹשֶׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה בְּגוּפוֹ אֶלָּא שְׂתוֹחֲבוּ בְּחֲבִית, לְפִיכָד אֵין גְּזָרִין שְׂמָא יָבֵא לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה לְתַקֵּן מְרֻזָּב לִיְיִנוּ, מִהֲשֵׁאִין כֵּן בְּעֹלָה שְׂעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּפוֹ, שְׂלֹקְחוֹ וּמְקַפְלוֹ פְּעִין מְרֻזָּב, פִּינּוּן שְׂנֵרָאָה פְּעוֹשֶׂה מְרֻזָּב - גְּזָרוּ בּוֹ שְׂמָא יָבֵא לְתַקֵּן מְרֻזָּב גְּמוּר לִיְיִנוּ: חֲלַק בּוֹ, סִימָן שִׂיד, דְּבָרִים הָאִסוּרִים מִשׁוּם בְּנֵן וּסְתִירָה בְּשֶׁבֶת, סְעִיף י:

ביאורי הלכה

[נ] של הדם – עלי ההדס קשים מעט וניתן להשתמש בעלים גדולים ליצירת מרזב⁶⁰.
[ז] יתקן מרזב – יתקן צינור בדרך איסור כדי שיזוב בו היין מן החבית⁶¹.

צינונים והוספות

60 הכוונה לזני הדסים בעלי עלים רחבים שהיו נפוצים יותר בזמנם ושימשו לשימושים רבים (ראה: "עצי פרי למיניהם: צמחי התנ"ך וחז"ל" (י. פליקס), עמ' 591 ואילך).
61 כגון שיחקוק צורת צינור מעץ או ברזל, או שיקטום עלים וענפים לצורך זה, אבל קיפול עלי ההדס לצורך זה - מותר מצד עצמו.

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות השכמת הבוקר/הנהגת אדם בבוקר ~

בשאר ברכות חוץ מקריאת שמע ותפלה א"צ לחזור אחר מים אלא די נקיות ידיו בכל דבר שמנקה ולפיכך גם כשנוטל במים לא יברך אבל לתפלת מנחה או ערבית צריך לחזור אחר מים עד מיל כמו לתפלת השחר לסברא זו ולסברא זו צריך לברך ג"כ על נטילת ידים למנחה או לערבית אם אין ידיו נקיות וצריך ליטול אבל אין המנהג כן עכשיו בכל ישראל אלא אין מברכין על נטילת ידים רק בשחר לבד כי כך היתה תקנת חכמים ליטול ידיו במים בכל שחר לבד ולא בשביל נקיון כפים לתפלה אלא מהטעם המפורש בזהר (פ' וישב) ומוזכר ג"כ בגמ' כדי להעביר רוח הטומאה השורה על הידים מפני הסתלקות קדושת הנשמה בלילה מנוף האדם כשישן ולהתקדש בקדושתו של מקום ברוך הוא ע"י זריקת מים טהורים מן הכלי ככהן המקדש ידיו מן הכיור ולכך תקנו לברך אשר קדשנו בו ומכל מקום ראוי לחוש גם

~ יום ראשון ~

ד דיני נטילת ידים:

א תקנו חכמים ליטול ידיו במים בכל שחר ולברך על נטילת ידים והטעם יש מפרשים משום קריאת שמע ותפלה של שחרית לפי שהידיים עסקניות הן ומן הסתם משמשו בשינה במקומות המטונפים שבגופו כמו שיתבאר וסמך לנטילה זו שנאמר ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה' לשמיע בקול תודה וגו' ואף שכשאינו לו מים יכול לנקות ידיו בכל דבר שמנקה שהרי לא נאמר ארחץ במים אלא בנקיון וכמו שיתבאר בס' צ"ב מכל מקום מצוה לחזור אחר מים עד מיל ואפילו הולך בדרך יחזור לאחוריו עד מיל כמו שיתבאר שם ומברכים על מצוה זו כדרך שמברכין על כל מצות של דבריהם אבל לתלמוד תורה ולהזכרת השם

הארץ אני מלא נאם ה' ואלו היה שוכב לפני מלך בשר ודם שעומד עליו היה מתחייב בנפשו ק"ו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ולכן יקום מיד בזריזות לעבודת בוראו יתברך ויתעלה ואל יאמר הנני שוכב במטתי ואלמוד אלא יעמוד וילבוש מלבושיו משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל:

ב וכן יחשוב בכל עסקיו ועניניו כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לברו בביתו כשיבתו ותנועותיו והוא לפני מלך גדול ואין דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדבורו במושב המלך כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול מלך מלכי המלכים הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו כמ"ש אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' מיד יגיע אליו היראה וההכנעה מפרד הבורא יתברך ויבוש ממנו תמיד:

ג ולא יתבייש מפני בני אדם המלעגינים עליו בעבודת בוראו יתברך ומכל מקום לא יענה דברי עזות כנגד המלעגינים שלא יקנה קנין בנפשו להיות עו פנים אפילו שלא במקום עבודתו יתברך:

ד ואם אינו יכול להשכים קודם אור הבוקר מכל מקום לא יאחר זמן התפלה שהציבור מתפללין:

ה טוב לומר מיד כשיעור משנתו מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת כי נשמתי בחמלה רבה אמונתך ואין צריך לזה נטילת ידים אף אם ידיו מטונפות מפני שאין קדושה בתיבות נוסח זה כיון שאין בו שום שם (עיין סימן פ"ה) מהשמות שאינן נמחקין אבל אסור להוציא דברי תורה מפיו אם לא נמל ידיו עדיין מפני שבתבות עצמן יש בהן קדושה אבל מותר להרהר בדברי תורה בידים מטונפות:

~ יום רביעי ~

א הניעור משנתו ועמד תיכף ומיד על רגליו הוא קרוב למיתה יותר מן החיים אלא ישהה מעט קודם שיעמוד:

ב אע"פ שמדין התלמוד אין צריך ליטול ידיו תיכף ומיד כשניעור משנתו אלא רשאי להלך בינתים וכן מותר מדין התלמוד ליגע במלבושיו קודם נטילת ידים מכל מקום חכמי הזוהר הזהירו מאד שלא לילך אפילו ד' אמות קודם נטילת ידים שחריית וכן הזהיר ושלם ליגע במלבושיו קודם נטילת ידים וכל ירא שמים יחמיר לעצמו כדברי הזוהר וכל מדקדק במעשיו יזהר שמיד שניעור משנתו יטול ידיו אע"פ ששנאור מושכב ובוה ינצל מהוצאת שכבת זרע לבמלה:

ג טוב להשכים קודם אור הבוקר להתחנן לפני בוראו וטוב שיתחנן בשעות שמשנתות המשמרות שהן לסוף שליש הלילה ולסוף שני שלישי הלילה ולבסוף הלילה שבאלו הזמנים הקב"ה זוכר לחורבן בית המקדש וכו' לכן התפלה שיתפלל האדם באותה שעה על החורבן והגלות רצויה

לסברא הראשונה למעשה לחזר אחר מים גם לתפלת מנחה וערבית עד מיל אבל לא לברך שספק ברכות להקל אך אין צריך ליטול מן הכלי אלא יכול לשכשך בתוכו ואפילו אינו שלם ואפילו במים שבקרקע ואפילו אין בהם רביעית ואפילו מים הפסולים לנטילת ידים לסעודה כי מאחר שנטילת ידים לתפלה אינה אלא משום נקיון אין צריך כלי ולא כח נותן ולא מים כשרים ולא שאר דברים המעכבים בנטילת ידים לסעודה אך צריך ליטול עד הפרק כמו לסעודה דהיינו עד חיבור האצבעות לכף היד לסברא הראשונה שבסוף סימן קס"א וכדי לצאת גם לסברא האחרונה שם יקח עוד מעט מים בכפו וישפשף כפות הידים זו בזו לנקות לקיים ארחץ בנקיון כפי:

~ יום שני ~

א וגם בתלמוד הזהירו על רוח הטומאה זו ששורה על הידים ואמרו שאינה עוברת לגמרי עד שיטול ג' פעמים בסרוגין וגם הזהירו מאד שלא ליגע ביד קודם נטילה לא לעין ולא לאזן ולא לחוטם ולא לפה ולא לפי הטבעת ולא למקום הקות דם ולא לאמה כגון מעטרה ולמטה או לצורך זיווג ולא למים שבנגינת המוכנים לנטילת ידים לכל בני ביתו שלא יטמאם בידיו וכן יזהר מאד בשעת נטילת ידיו מהכלי שלא יגע במים תוך הכלי ויטמאם כי אין המים מטהרים הידים אלא בשפיכה וכל שכן שצריך לזהר מאד שלא ליגע קודם נטילה בשום מאכל או משקה שלא לטמאם וצריך להזהיר הנשים על זה ביותר כי רוב תיקון המאכלים הוא על ידן אבל לנגיעת הנכרים אין לחוש כי רוח טומאה זו אינה מתאוה לשרות אלא בכלי של קדש במקום קדושה שנסתלקה משם שהם גופות ישראל כשהם ישנים ונשמתם הקדושה מסתלקת מגופם ואזי רוח הטומאה שורה על גופם וכשהנשמה חוזרת לגוף מסתלקת רוח הטומאה מכל הגוף ונשארת על הידים בלבד ומטעם זה נהגו להקל בנגיעת הקמנים שלא הגיעו לחינוך לפי שגמר ועיקר כניסת נפש הקדושה באדם הוא ב"ג שנים ויום א' לזכר וי"ב לנקבה שלכן נתחייבו אז במצות מן התורה ונעשו בני עונשים ותחלת כניסת נפש זו הקדושה היא בחינוך לתורה ולמצות שחייבו חכמים לחנך (גם במצות מילה ולכן הנוהר מנגיעת הקמן מיום המילה ואילך קדוש יאמר לו):

~ יום שלישי ~

סימן א דין השכמת הבוקר:

א יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו יתברך שלכך נברא ולכך מחזיר לו נשמתו ואף אם יסיתנו יצרו לאמר עדיין לא שבעת משנתך יתגבר עליו לקום שיהא הוא מעורר השחר ויחשוב בלבו לפני מי הוא שוכב וירע שמלך מלכי המלכים הקב"ה חופף עליו שנאמר הלא את השמים ואת

בנדבה אף אם לא נתחייב בהם אבל לא יאמר כך אחר פרשת החטאת והאשם ודאי ותלוי וקרנן עולה ויורד שמא לא נתחייב בהן והרי זה כמקריב חולין בעזרה לפי שאין באים בנדבה ומכל מקום אחר פרשת אשם ודאי ותלוי יאמר אם נתחייבתי אשם ודאי ותלוי יהי רצון מלפניך שיהא זה חשוב כו' שעכשיו אם לא נתחייב בהן אין קריאתו חשובה כהקרבה כלל והרי הוא כקורא בתורה אבל אחר פרשת חטאת לא יאמר כן לפי שאם אין הוא יודע בכיורו שעבר עבירה שחייבין עליה חטאת אינו יכול להביא קרבן אע"פ שבאמת עבר עבירה שחייבין עליה חטאת ואם הביא אין מתכפר לו אא"כ היתה לו תחילה ידיעה ברורה שחטא שנאמר או הודע אליו חטאתו ויש נוהגין לומר גם אחר פרשת חטאת אם נתחייבתי כו' כי שמא נודע לו שחטא וחזר ושכח:

~ יום שישי ~

פז בשבת ויום טוב לא יאמר יהי רצון מלפניך שיהא זה כו' לפי שאין קרבנות היחיד קרבים בשבת ויום טוב אבל הפרשיות אין הפסד לאומרו כקורא בתורה ומכל מקום אם אינו עם הארץ מוטב שיעסק בפרשת היום:

יז בערב הפסח ובחול המועד של פסח ובערב יום הכיפורים לא יאמר פרשת תודה מפני שלא היתה תודה קריבה בימים ההם כמו שיתבאר בס' תכ"ט ותר"ד:

יח טוב לומר עם הקרבנות פסוק ושחט אותו על ירך המזבח צפונה וגו' מפני שיש במדרש אמר הקב"ה מעיד אני עלי שמים וארץ בשעה שקורין מקרא זה צפונה לפני ה' אני זוכר עקידת יצחק בן אברהם:

יט יש נוהגין לומר פרשת הכיור ואח"כ פרשת תרומת הדשן ואח"כ פרשת התמיד ואח"כ פרשת מזבח מקטרת קטרת ואח"כ פרשת סמני הקטורת ועשייתן כי כך היה סדר העבודות במקדש:

סימן ב דיין לבישת בגדים:

א ומפני שמחוייב האדם להיות תמיד אימת בוראו עליו יהיה צנוע בכל מעשיו שהצניעות והבושת מביאין לידי הכנעה לפני השי"ת לפיכך מי שישן ערום בלא חלוק כשיקום טוב ליהרר שלא ישב ואח"כ ילבש חלוקו שמיד כשישב הוא מגולה אלא יקח חלוקו ויכניס בו ראשו וזרועותיו בעודנו שוכב ונמצא כשיקום הוא כבר מכוסה ואל יאמר הנני בחדרי חדרים מי רואני כי הקב"ה מלא כל העולם כבודו אשר לפניו כחשיבה כאורה:

ב וטוב לכל אדם לדקדק בחלוקו ללבשו כדרכו שלא יהפך הפנימי לחוץ ויראו התפירות המגוננות ויתגנה בעיני הבריות ואם לא נוהר והפך הפנימי לחוץ אם הוא תלמיד חכם צריך לפשטו ולחזור ללבשו כדרכו שלא יהיה בכלל כל משניאי אהבו מות שיאמרו הבריות כמה מגונים לומדי תורה:

וקרובה להתקבל לכן ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג באותה שעה ולשפוך תחנונים על חורבן בית המקדש כמ"ש קומי רוני בלילה לראש אשמורות ומכל מקום התורה והתפלה צריך להיות בשמחה כמ"ש עבדו את ה' בשמחה ויש לעסוק בתורה שבעל פה וטוב לחבר יום ולילה בתורה או בתפלה הן בבוקר הן בערב:

ג טוב מעט תחנונים בכונה מהרבות שלא בכונה וכן בתלמוד תורה ומי שיש לו לב להבין לתלמוד טוב לו לתלמוד מלהרבות בתחנונים כי תלמוד תורה גדול מעיון תפלה:

ד טוב לומר בכל יום פרשת העקידה כדי לזכור זכות האבות לפני הקב"ה וגם כדי להכניע יצרו לעבודת[ת] השי"ת כמו שמסר יצחק נפשו ופרשת המן כדי שיאמין שכל מזונותיו באין לו בהשגחה שכן היה במן שהשגיח הקב"ה לתת לכל אחד עומר לגלגולת לכל נפשות ביתו כמ"ש וימורו בעומר ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר ועשרת הדברות שע"י כן יזכור מעמד הר סיני בכל יום ותחזוק אמונתו ובקשו חכמים לקבוע עשרת הדברות בקריאת שמע ובטלום מפני המינים שלא יאמרו לעמי הארץ שאין שאר תורה אמת ותדעו שאין קורין אלא מה שאמר הקב"ה ושמעו מפיו בסני לפיכך אסור לאומרו בצבור דרך קביעות בכל יום אפילו שלא בתוך ברכות קריאת שמע אלא קודם ברוך שאמר רק כל יחיד מותר לקרותם לעצמו ולכן אין נוהגים ג"כ לכתבם על קונטרס מיוחד לציבור מפני המינים:

~ יום חמישי ~

יא אמרו חכמים כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה וכל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת לפיכך טוב לומר בכל יום פרשת העולה ומנחה ושלמים ותורה וחטאת ואשם ודאי ואשם תלוי וקרנן עולה ויורד דהיינו פרשת ושמעה קול אלה וגו' ולפי שכל קרבן הבא בנדבה טעון נסכים לפיכך אחר עולה ושלמים ותורה יאמר פרשת נסכים אבל חטאת ואשם אין טעונים נסכים:

יב אם יודע שנתחייב חטאת יאמר תחלה פרשת חטאת ואח"כ פרשת עולה מפני שהחטאת מכפרת לגמרי על אותו עון שהיא באה עליו והעולה הוא דרוון ויש להקדים הכפרה קודם הדרון שקודם שיתרצה אל המלך לא יקבל הדרון:

יג פרשת הקרבנות לא יאמר אלא ביום לפי שאין מקריבין קרבן בלילה אבל פרשת הכיור ופרשת תרומת הדשן כיון שהיו נעשים בלילה יכול לאומרו קודם אור היום:

יד צריך לומר פרשת הקרבנות מעומד וכן מומור לתורה דוגמת הקרבנות שהיתה מעומד:

טו כשיסיים פרשת העולה יאמר יהי רצון מלפניך שיהא זה חשוב ומקובל לפניך כאלו הקרבתי עולה וכך יאמר אחר פרשת המנחה והשלמים והתורה מפני שהם באים

~ שבת קודש ~

ו כשהוא רוחץ או סך ירחוץ או יסוך של ימין תחלה וכשהוא רוחץ או סך כל גופו ירחוץ או יסוך ראשו תחלה מפני שהוא מלך על כל האברים:

ז ויקום וילך בכפיפת קומה מפני שאסור לילך בקומה זקופה אפי' פחות מד' אמות שנאמר מלא כל הארץ כבודו משמע שמשתרבב הכבוד ויורד למטה והזוקף קומתו נראה כדוחק ולא ילך ד' אמות בגילוי הראש ומדת חסידות שלא ילך אפי' פחות מד' אמות ושלא לישב כלל בגילוי הראש ואפי' קטנים נכון לכסות ראשם כי היכי דתיהוי עלייהו אימתא דשמיא:

ח ואח"כ יבדוק נקביו שמא יצטרך לנקביו באמצע התפלה אמרו חכמים כל הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה יפנה ויטול ידיו ואח"כ יקרא קריאת שמע ויתפלל ולעולם ירגיל אדם את עצמו לפנות בוקר וערב בשעה שאין בני אדם מצויין בשוק כדי שלא יצטרך להרחיק ואפילו במקום שא"צ להרחיק כגון שיש לו בית הכסא בביתו אעפ"כ ירגיל את עצמו לפנות בוקר וערב מפני שהוא זרירות ונקיות ומביא לידי קדושה:

ג טוב ליהדר מלבוש ב' מלבושים יחד בבת אחת מפני שקשה לשכחה וטוב שישים ב' צידי המלבוש ביד ימינו וילבש הימין ואח"כ השמאל ולכוין כי הכל נכלל בימין ומן הימין בא לשמאל:

ד לפי שמצינו שהימין היא חשובה בכל התורה כולה לענין בהן יד ובהן רגל של מלואים ושל מצורע וכן לענין חליצה לכן גם בנעילת מנעלים צריך ליתן חשיבות לימין ולנעול של ימין תחלה ולפי שמצינו שבקשירת תפילין חשובה יד שמאל שעליה קושרין את התפילין לכן גם כאן בקשירת מנעלים צריך ליתן חשיבות להשמאל ולכן לא יקשור את המנעל של ימין עד שינעול של שמאל ויקשרנו ואח"כ יקשור של ימין ובמנעלים שלנו שאין בהם קשירה ינעול של ימין תחלה מפני שאין נותנים חשיבות להשמאל אלא גבי קשירה בלבד דומיא דקשירת תפילין:

ה כשחולץ מנעליו חולץ של שמאל תחלה מפני שזה כבודה של ימין:

~ 'תורה אור' פרשת בשלח - הפרשה החסידית ~

אשירה לה¹

ועל זה נאמר (תקאל א, יד): "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק" (הגם שזה נאמר על המלאכים, הוא הדין לגשמות וכל צבא מעלה) - "רצוא" - באהבה להיות נכספה וגם פלטה נפשו⁴ כו'. "ושוב" - ביראה, פי מי הוא אשר ערב לבו לגשת⁵ כו'.

אך בירידתה לעולם הזה נתעלמו הדחילו ורחימו, ונתלבשה בגוף הגשמי, ולא יכלה עוד להיות תמיד בבחינת "רצוא ושוב כמראה הבזק" כמו שהיתה למעלה, פי אם לפרקים ועתים מזומנים שתתעורר⁶

"אשירה לה' פי גאה גאה וגו'" (פרשתנו טו, א):
והגם אונקלוס: "גיאא על גיותניא² וכי".
ויכן בהקדים להבין ענין ירדת הגשמה לעולם הזה, שירידה זו צורך עלייה היא פגודע.

והנה, הגשמה קודם בואה לעולם הזה היתה עומדת לפני ה' ביראה ואהבה, כמו שכתוב (מלכים ב' ה, טו): "חי ה' אשר עמדתי לפניו". ואי אפשר לה לעמוד למעלה לפני ה' בלא דחילו ורחימו, פי בלא דחילו ורחימו לא פרקא לעילא³.

1. (תורת חיים דבור המתחיל "אשירה לה") [שמות סדר, ב]. אור התורה דבור המתחיל "קצור והקנת כו' לה" [פרך ב עמוד תקטז]. הנהות לדבור המתחיל "אשירה" [שם עמוד תקטז]. - הערת כבוד קדושת אדמו"ר בהערות וציניים.
2. נאמר בשבת פרשת בשלח, שירה, יג שבט תקס"ו. והוא הנהת המהרי"ל. הנהות וקצור מאדמו"ר הצמח צדק - באור התורה הנ"ל. בגוף פתח יד קדש אדמו"ר הצמח צדק נחלק הפאמר ל' סעיפים ונסמנו כאן בפצאי רבוע. הנהת כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי נדפסה במאמרי אדמו"ר האמצעי שמות עמוד קח. וראה בתורת חיים הנ"ל.
3. ביאר על הפאמר ומתחיל "אדון הנפלאות" (הנהת המהרי"ל?) נדפס בספר

1. (תורת חיים דבור המתחיל "אשירה לה") [שמות סדר, ב]. אור התורה דבור המתחיל "קצור והקנת כו' לה" [פרך ב עמוד תקטז]. הנהות לדבור המתחיל "אשירה" [שם עמוד תקטז]. - הערת כבוד קדושת אדמו"ר בהערות וציניים.
2. נאמר בשבת פרשת בשלח, שירה, יג שבט תקס"ו. והוא הנהת המהרי"ל. הנהות וקצור מאדמו"ר הצמח צדק - באור התורה הנ"ל. בגוף פתח יד קדש אדמו"ר הצמח צדק נחלק הפאמר ל' סעיפים ונסמנו כאן בפצאי רבוע. הנהת כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי נדפסה במאמרי אדמו"ר האמצעי שמות עמוד קח. וראה בתורת חיים הנ"ל.
3. ביאר על הפאמר ומתחיל "אדון הנפלאות" (הנהת המהרי"ל?) נדפס בספר

וזהו "נוֹרָא תְהֵלוֹת, אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת"¹²; "נוֹרָא תְהֵלוֹת עוֹשֶׂה פְּלֵא" (פרשתנו שם): כִּי לְפִי שֶׁהוּא "אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת", "עוֹשֶׂה פְּלֵא", לִכְדָּהּ הוּא "נוֹרָא תְהֵלוֹת" – שְׂיִרְאִים לְהִלְלוֹ כּו'; אֲבָל עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת תְּהִיָּה דְבִיקוּת הַנֶּפֶשׁ בְּבַחֲנֵינָת 'מוֹכֵב כֹּל עֲלָמִין' – "אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת".

כִּי הִנֵּה הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת נִמְשָׁכִים מִבַּחֲנֵינָת "אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת" וְ"מוֹכֵב כֹּל עֲלָמִין". וְזֶה הִיָּה עֲנֵן קָרִיעַת יַם־סוּף קוֹדֵם מִתְּחִילתוֹרָה – "הִפְךָ יָם לְיַבְשָׁה" (תהלים סו, ו), שֶׁהֵיךְ הוּא בַּחֲנֵינָת עֲלָמֵי־דָאֲתַפְסִיָּא, כְּמֵאמֶר רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּגָם לְכַרְכָּה¹³: "כֹּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בַּיַּבְשָׁה יֵשׁ בַּיָּם". אֲלֵא שֶׁהַמִּים מְכַסִּים וְאֵינָם נִרְאִים; שְׂבַחֲנֵינָת עֲלָמֵי־דָאֲתַפְסִיָּא כָּא לִידֵי גִילּוֹ בְּבַחֲנֵינָת עֲלָמֵי־דָאֲתַגְלִיָּא כְּדִי לְהִיּוֹת גִּילּוֹי הַמְשַׁכֵּת הַתּוֹרָה כְּמִתְּחִילתוֹרָה.

וְהִנֵּה, צִירופֵי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה נִקְרְאוּ בְּשֵׁם "סוּסִים"¹⁴, עַל דְּרָךְ מוֹשֵׁל. וְעַל זֶה נֵאמַר (פרשתנו שם): "סוּס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בַּיָּם", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, מִפְּנֵי שֶׁהַסּוּס, הַגֵּם שֶׁהוּא מְפַל לְרוֹכְבוֹ, עַל כֵּן זֶה יֵשׁ בּוֹ מַעֲלָה יִתְרוֹה, שֶׁיִּכּוֹל לְרוֹץ וּלְהוֹלִיד אֶת הַרוֹכֵב לְמָקוֹם שֶׁלֹּא הָיָה הַרוֹכֵב יָכוֹל לְהַגִּיעַ שָׁם בְּלִי סוּס.

כִּדָּה כִּי צִירופֵי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה יֵשׁ בָּהֶם יִתְרוֹן וּמַעֲלָה זו, שְׂבַדְבִיקוּת נֶפֶשׁ הָאָדָם בְּצִירופֵי אוֹתִיּוֹת, אֵף שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ וּמִכֵּן הַעֲנֵן פְּעוֹן הַשִּׁכְלָל, רַק שֶׁהוֹגֵה וּמְדַבֵּר בָּהֶם (לְאִפּוֹקֵי הַרְהוּר דְּלֹא כְּדַבּוּר דְּמִי¹⁵), הִרִי הֵם מַעֲלִים אֶת הַנֶּפֶשׁ לְמָקוֹם שֶׁלֹּא הִיָּתָה הַנֶּפֶשׁ מִנְּעֵת שֵׁם מִצַּד שְׂרֻשָּׁה.

כִּי שֶׁרֵשׁ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הִיא הַגְּבֵהָ לְמַעֲלָה מִשְׂרֵשׁ הַנֶּפֶשׁ. ד"אָבָא יוֹסֵד בְּרֵתָא¹⁶. אֲלֵא שֶׁהָאָדָם צָרִיד לְהִיּוֹת בַּחֲנֵינָת 'רוֹכֵב' לְהַאוֹתִיּוֹת, שֶׁהִיא מוֹשֵׁף וּמְנַהִיג עַל יְדֵי דְחִילוֹ וְרַחֲמוֹ, שֶׁעוֹרֵר כִּפִּי אֲשֶׁר יוֹכֵל שְׂאֵת, "כֹּל חַד לְפִי שֶׁעוֹרָא דִּילִיָּה"¹⁷. וְאִפִּילוֹ הָאֲהַבָּה הַטְּבִיעִית הַמְּסוּתֶרֶת בּוֹ, כִּי בְּלֹא דְחִילוֹ וְרַחֲמוֹ כֹּלל – לֹא כִּרְחָא לְעֵילָא.

וְכִמוֹ שֶׁהוּא לְעֲנֵן תּוֹרָה, כִּדָּה הוּא לְעֲנֵן שְׂאֵר מִצְוֹת,

הָאֲהַבָּה. וְאֵף גַּם זֹאת, אֵין עֲרוּךְ אֲהַבָּה וִירָאָה זוֹ לְנַפְּי אֲהַבָּה וִירָאָה שֶׁהִיָּה לָהּ מִמִּי קִדְּם. וִירִידָה זוֹ הִיא צוֹרֵךְ עֲלֵיָּה, שֶׁתִּתְעַלָּה בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת.

וְצָרִיד לְהַכִּין הִיתְרוֹן וְהַמַּעֲלָה שְׂבַעֲסֶק הַתּוֹרָה וְקִיּוּם⁷ הַמִּצְוֹת – יִתֵּר עַל דְּחִילוֹ וְרַחֲמוֹ שֶׁהִיָּה לָהּ.

אֵךְ הִנֵּה נוֹדַע מֵאִמְרָה⁸: "אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת, הַמְּחַדְשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מִנְּעוּשָׁה בְּרֵאשִׁית", שְׂמֵרֵאשִׁית הַשְּׂתַלְשְׁלוֹת וְעַד סוּף כֹּל הַנִּבְרָאִים, הֵם מִתְּחַדְּשִׁים בְּכָל יוֹם מֵאִין לְיֵשׁ. וְהַתְּחַדְּשוֹת זוֹ הִיא בְּבַחֲנֵינָת 'מִמְלֵא כֹל עֲלָמִין, לְהִיּוֹת דְּרָךְ הַשְּׂתַלְשְׁלוֹת מַעֲלָה לְעֵילָה, תְּחִלָּה רוֹחֲנִיּוֹת, עוֹלְמוֹת עֲלִיוֹנִים וְשַׁכְלִים נִבְדְּלִים, וְאַחַר כֵּן יוֹרֵד וּמוֹשְׂתַלְשֵׁל לְמַטָּה מִטָּה, עַד שֶׁנִּתְנַשֵּׁם הַחַיּוֹת לְהִיּוֹת מַעֲשֵׂה שְׂמִים וְאֶרֶץ גְּשָׁמִים.

וְכַשֵּׁל הַנֶּשְׁמָה הַמְּתַפְשֶׁטָה בְּגוֹף, שְׂרֵאשִׁית הַגִּלּוֹי – כְּמוֹת – הַשִּׁכְלָל, וְאַחַר כֵּן בְּפָה – הַדְּבוּר; וְאַחַר כֵּן בְּיַדִּים – הַמַּעֲשֵׂה כּו'. וְהַתְּחַדְּשוֹת זוֹ, לְהִיּוֹת בַּחֲנֵינָת מַעֲלָה וּמַטָּה, רוֹחֲנִיּוֹת וְגְשָׁמִיּוֹת – הוּא "בְּטוּבוֹ", שֶׁהִיא מִדַּת טוּבוֹ וְרוֹחֲמָנוּתוֹ. וְכִמוֹ שֶׁפְּתוּב (תהלים קמ"ה, ט): "טוֹב ה' לְכָל וְרוֹחֲמוֹ עַל כֹּל מַעֲשֵׂיו". כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ אֵין־סוּף ה' שֶׁמוֹכֵב כֹּל עֲלָמִין, "הַשְׂוֹהָ וּמַשְׁוֶה קָמֵן וְגִדּוּלִים"¹⁰ – מַעֲלָה וּמַטָּה, גְּשָׁמִיּוֹת וְרוֹחֲנִיּוֹת שְׂוִין לְפָנָיו כּו'.

וְזֶהוּ "אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת" – פִּירוּשׁ: שְׂאִפִּילוֹ בַּחֲנֵינָת "נִפְלְאוֹת", שֶׁהֵן "עֲלָמִין סְתִימִין" כּו' – אֵין עֲרוּךְ אֲלֵיו יִתְבָּרַךְ, וְכִמוֹ שֶׁפְּתוּב (פרשתנו טו, יא): "עוֹשֶׂה פְּלֵא" – שְׂבַחֲנֵינָת פְּלֵא הוּא בַּחֲנֵינָת עֲשִׂיָּה כּו'.

וְהִנֵּה, דְּבִיקוּת הַנֶּפֶשׁ בְּשְׂרֻשָּׁה בְּאֲלָקִים חַיִּים הִיא מִחֲמַת הַשְּׂתַתָּה אֶת הַחַיּוֹת הַמְּתַפְשֶׁט מֵאוּר אֵין־סוּף כְּרוּךְ־הוּא לְהַחַיּוֹת הַעוֹלְמוֹת, "כִּי עֲמֵךְ מְקוֹר חַיִּים כּו'" (תהלים לו, ו), שֶׁעַל יְדֵי זֶה הִיא בְּבַחֲנֵינָת רְצוּא "לְאֲהַבָּה אֶת ה'" [..] כִּי הוּא תִּיבִיד" (נְצִיבִים לו, ט) – "תִּיבִיד" דְּוָקָא.

אֵךְ "אֵם רִץ לְכָד שׁוּב לְאַחַד"¹¹, לְפִי שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ בְּעֲצֻמוֹ הוּא "אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת" וְ"עוֹשֶׂה פְּלֵא", וְאֵינוּ בְּכָלל הַשְּׂתַתָּה הַנֶּפֶשׁ וְדְבִיקוּתָהּ, וְלִכְדָּהּ הִיא בְּבַחֲנֵינָת שׁוּב.

7. [שם: כל].

8. (ברכת "יוצר אור").

9. (פייט לזמרים נזכרים "כל מאמנים").

10. (קטן ונדול: – בכתב יד שם ליהא ונקבת במקומו: כו').

11. (ספר יצירה פרק א משנה ח).

12. (ברכת "יוצר אור").

13. (חולין קכו, א. רישלמי שבת פרק יד הלכה א).

14. (ראה תקוני זתר בתקנתה, ח, א. ראה גם לעיל סב, ג ואילך. לקמן דבור המתחיל "לסוקתי" סג, ד ואילך).

15. (ברכות כ, ב).

16. (אבא (הכמה) יסד הכת (מלכות). זתר חלק ג פנחס רמח, א. רנו, ב. רנח א. תקוני זתר תקון כא דף סא, ב).

17. (כל אהר לפי שיעורו. זתר חלק א וירא קג, ב).

אין ערוך אליו כלל, ואפילו עולמות עליונים - בחינת "נפלאות", ולכן גם עליהם נופל מדת הרחמים הגדולה הזאת, כי הוא אינו סוף ברוך-הוא ה'סוכב כל עלמין כו', והוא "השנה ומשנה כו"²⁴.

ועל זה נאמר "חגון ורחום הויה" (תהלים קיא, ד), שהקדים בחינת "חגון ורחום" להיות "הויה", שהן הן "י"ג מכילין דרחמי"²⁵ - מקור האצילות כו', כמו שנתבאר במקום אחר. והוה "דד" והמשכה להיות בחינת "הויה", והיא על ידי אתערותא דלתתא ב"צדקה ומשפט", שהן דרך כלל כל מצות התורה, כמו שיתבאר.

ובפרטות הוא מצות הצדקה, שהיא התעוררות מדת הרחמנות להשפיע במדת טובו וחסדו "להחיות רוח שפלים" (ישעיה נג, טו), ועל ידי זה אתערותא דלעילא להיות "דרך הויה לעשות צדקה כו'", שיהא התלבשות אור אינוסוף ברוך-הוא בבחינת תורה ומצות. ולהיות "אנת חכים כו'", שהוא מדת טובו ורחמנותו להיות התלבשות זה והמשכה זו, כמאמר²⁶: "אב הרחמן, המהולל כו'".

ועל זה נאמר (תהלים צט, ד): "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית", שעל ידי "משפט וצדקה" ש"ביעקב" נעשה בחינת "אתה", דהיינו גילוי אלהות.

אך הנה בצדקה זו - "משפט" כתיב בה, כמו שכתוב (נרא ית, ט): "לעשות צדקה ומשפט"; "משפט וצדקה ביעקב". פי לא די לעורר בחינת חסדו וטובו ותפוד בלבד. פי מאחר שהיא התעוררות בחינת אינוסוף "השנה ומשנה כו'", הנה בבחינה זו נאמר (משלי ל, כח): "שממית בידים תתפש והיא בהיכלי מלך", שגם השממית - היא בחינת הקליפה וסמרא-אחרא - יש לה וניקה ואחיה כו'. וכענין "לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל כו"²⁷.

וצריך לעורר בחינת "משפט" למעלה, שלא יומשך חיות וניקה אלא בסמרא-דקדושה - "אור ה' פניו אצרך

דכתיב (נרא ית, ט): "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט. למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו". שעל ידי המצות שנקראו דרך כלל בשם "צדקה ומשפט", כמו שיתבאר, נמשך על בחינת אברהם שהיא מדת האהבה¹⁸ ברצוא - "הלך ונסוע" (לך לך יב, ט) - "את אשר דבר עליו", "עליו" דייקא, הוא בחינת "אדון הנפלאות" שהוא למעלה מעלה מהשנת הנפש ודיקותו באלקים חיים, שלכן היא בחינת שוב פנ"ל :

(כ) [וביאור זה הוא:

פי הנה "דד הויה" - פירוש: דרך ומבוא להיות הויה. דהיינו, שיהיה בחינת "הויה", המורה על התהוות העולמות מאין ליש על ידי אותיות שם הויה - יו"ד - חכמה כו'¹⁹. פי הרי הוא תפוד למעלה מן החכמה, ו"אנת הוא חכים כו"²⁰. פירוש - על דרך "במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו"²¹. פי "כולם בחכמה עשית" (תהלים קד, טו) עשה גשמית. וכתיב (ישעיה מב, ח): "אני הויה הוא שמוי" - "שמי" בלבד, כמשל השם שאינו מערף ומחות העצמית כו'.

ו"עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד"²². פירוש "בלבד" - בבחינת העלם. וכדי להיות הויה בבחינת גילוי, נמשכה מדת טובו ורחמנותו - "טוב ה' לכל, ורחמי על כל מעשיו" (תהלים קמה, ט); "תמחדיש בטובו כו'"; "הטוב פי לא כלו רחמיך כו"²³, היא בחינת "רחמים רבים" שלפני האצילות, שהוא למעלה מעלה מסדר ההשתלשלות.

פי מדת הרחמים שבסדר ההשתלשלות יש כנגדה מדת הדין המצמצמת - "ימינא ושמאלא" כו', והיא בחינת מדה וגבול. אבל "רחמים רבים" שלמעלה מהשתלשלות, הוא רחמנות שאין לה שיעור ולא ערך; אפילו בערך אדם שמרחם על הזבוב - שרחוקה היא ממהות ומדרגת האדם - על כל זה יש לה איזה ערך שהיא בריה כמוהו. מה שאין פן לאינוסוף ברוך-הוא -

18. (ראה ישעיה מא ח: "אברהם אביך". ראה זתר חלק א לך לך פה, א. חלק ג ואתהנן רסג, ב. רסו, א. תניא, אגרת הקדש סימן ג).
19. (ה' - בינה, ו - י"א, ה' אחרונה - מלכות. - תקוני זתר בהקדמה ג, א. וראה תניא אגרת התשובה פרק ד. וראה זתר בראשית לא, א. רעיא מהימנא משפטים קכג ב. ארזא וזמא האוינו רצ, ב וראה פרדס שערי (כו) האותיות פרק ג).
20. ("ולא בחכמה ודיעא". - תקוני זתר בהקדמה "פתח אליהו" י, א. תרגום: אתה הוא חכם ולא בחכמה תידועה (לנבראים)).

21. (מגילה לא, א).
22. (פרקי דרבי אליעזר פרק ג).
23. (נוסח תפלת העמידה).
24. "קמן וגדול". פויט למים נוראים "יכל מאמינים").
25. (י"ג מדות הרחמים).
26. (ברכת "ברוך שאמר").
27. (פסחים נו, א).

לגוף המצות, והיא בחינת מדת הרחמים, להחיות ל"מאן דלית ליה מנרמיה"³¹ וכו'.

וזהו שפתוב: "לעשות את כל דברי התורה הזאת" (תבוא כה, נח, ועוד); "ושמרתם ועשיתם אותם" (עקב ג, יב) – "אתם פתיב"³², כמו שנתבאר במקום אחר³³.

ולכן נקרא המקנים התורה והמצות בשם צדיק, ומעלת צדיק היא מעלה רבה מאד, ששיבחו הכתוב (משלי י, כה): "וצדיק יסוד עולם". ואמרו רבותינו ז"ל³⁴: ראה [..] בצדיקים כו' עמד ושתלן כו'. ולכאורה לשון צדיק הוא שהוא 'צדיק בדינו', ואינו עושה עול לבדיות – ואין זו מעלה גדולה כל כך?

אלא עיקר שם צדיק – על שם שהוא בעל צדקה, שהוא המשפיע צדקה וחסד במדת טובו ורחמנותו, להחיות את המצות, על ידי קיומם במעשה בפועל ממש, ולהמשיך להם חיות ואור אין-סוף ברוך-הוא כנשמה לגוף, בנזכר לעיל:

וזהו תכלית ירידת הנשמה לעולם-הזה:

פי בירידה זו, אף שהיא ירידה גדולה בבחינת דחילו ורחימו, אף על פי כן גדלה מעלתה – שנעשית בחינת בעלת-תשובה אחרי ירידתה לעולם-הזה, שצריכה לשוב כו', כמו שנתבאר במקום אחר, ו'במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיק גמור כו'³⁵. פי בחינת רחמים רבים שלמעלה מעלה, הוא המתגלה בבחינת בעל התשובה. דהיינו אחר ירידת הנשמה לעולם-הזה, שאז הרחמנות גדולה מאד (מה שאין כן קודם בואה היא בבחינת צדיק גמור) דנקא.

ולכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה³⁶: "אין עומדים להתפלל אלא מתוך כוונת ראש", ופירש רש"י –

[..] ישא ה' פניו אליך" (נשא ו, כה"ב), היינו פנימית ועיקר החיות. אבל יניקת החיצונים וסמרא-אחרא היא ממותרות צפונים ושערות כו'. ובחינת משפט זה אשר לאלהים – הוא²⁸ על ידי אתערותא-דלתתא, בחינת משפט שעושה האדם בנפשו על מותרות חיי גופו נגד הצדקה.

פי הנה אמרו רז"ל: "חייך קודמין לחיי חבירך". ודוקא "חייך" ממש, כמשל הקיתון של מים שאם ישתו שניהם ימותו כו', כדאימא בגמרא²⁹. מה שאין כן המותרות שלך אינן קודמין לחיי חבירך, שאינו ברין שיפגק האדם את נפשו בתפנוקי עלמא וחבירו ימות ברעב חס ושלום.

ועל ידי משפט זה שעושה האדם, שלא לתת יניקה וחיית מותרות הגוף – גורם למעלה בחינת משפט, שלא יומשך חיות המותרות, שהן החיצונים וסמרא-אחרא. וזהו שמשפטים ומכרכים את ה' (תהלים לג, ה): "אוהב צדקה ומשפט".:

והנה, גם שאר מצות התורה נקראות בשם "צדקה" על דרך זה:

פי רמ"ח מצות עשה הם "רמ"ח אברין דמלכא"³⁰. היינו כמו על דרך משל האבר שמלוכבש בו חיות הנשמה, שמבלעדי החיות זה, נשאר הגוף פאבן דומם; כך הנה המצות הם בחינת "אברין דמלכא" – שמלוכבש בהם חיות ואור אין-סוף ברוך-הוא.

ולהיות נמשך חיות זה, הוא גם כן מחמת מדת טובו ורחמנותו, בנזכר לעיל, על ידי אתערותא-דלתתא בקיום מעשה המצות בפועל ממש. כמו תפלין, לכתוב על קלף של בהמה פרישיות ואפורות, שעל ידי זה ממשיך בהם קדושה עליונה מאור אין-סוף ברוך-הוא להיות כנשמה

28. (על פי דברים א, יז: "כי המשפט לאלקים הוא").

29. (בבא מציעא סב, א: שנים שהיו מהלכין בדרך וברו אחד מהן קתון של מים. אם שותין שניהם – מתים. ואם שותה אחד מהן – מניע לשוב. . . עד שאם רבי עקיבא ולמדו (בבא בתרא, לו): "חיי אחיך עמך" – חייך קודמים לחיי חבירך. וראה תניא, אגרת הקדש סימן טו).

30. (ראה תקוני זכר תקון לו).

31. (למי שאין לו מעצמו. ראה זכר חלק א וצא קסה, ב, ועוד).

32. (קדושים ב, ח: "ושמרתם את חקותי ועשיתם אותם אני ה' מקדשכם"; בחקותי כו, ג: "אם ביקתי מלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם". ובהרר ריש פרשת בחקותי ק"ג, ב: "מאן דעביד פקודי דאורייתא ואיל באורחיו כביבול, פאילו עביד ליה לעילא, אמר תקדוש ברוך הוא, פאילו עשאוני, ועל דא ועשיתם

אותם – אתם פתיב". ונקרא רבה על הפסוק ריש פרשת בחקותי (פרשה לה, ז): "אם שמרתם את התורה תריני מעלה עליכם פאילו אתם עשיתם אותם, ועשיתם אותם". וראה סנהדרין צ"ב, ב על הפסוק (תבוא כה, ח) "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם": [הקלמדר בן חבירו תורה] פאילו עשאו לעצמו, שנאמר ועשיתם אותם, אל תקרי אותם אלא אתם". ראש השנה כה, א על הפסוק "אשר תקראו אותם" – "אתם אפילו שונגין כו").

33. (ראה גם לעיל בראשית א, א. מקץ לו, ד).

34. (יבא לח, ב: "ראה תקדוש ברוך-הוא בצדיקים שהם מועטים עמד ושתלן ככל דור ודור וכו', וכמו שכתוב: 'וצדיק יסוד עולם'").

35. ("כולים לעמוד").

36. (ברכות ל, ב במשנה).

עֲלָמִין, "הַשְּׂוֹה וּמְשׁוּה כו", "אֲדוֹן הַנְּפִלְאוֹת", וְ"גָאָה גָאָה" עַד שִׁיְהִיֶה הַכֵּל בְּבַחֲנֵינָת בְּטוֹל כו'.

וְלָכֵן "רְמָה" יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי פִירוּשִׁים: לְשׁוֹן הַתְּרוֹמָמוֹת וְהַעֲלָאָה; וְלְשׁוֹן הַשְּׁלֵכָה, שֶׁהוּא מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה – כִּי הִיא בַּחֲנֵינָת גִּילּוֹי אֲדוֹן אֲיִן־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא ה'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, וּמַעֲלָה וּמַטָּה שְׁוִין.

וּמִשֵּׁם נִמְשָׁךְ "עֲנִי וְזִמְרַת יְה" (פְּרָשְׁתָנוּ טו, ב):

"ר"ה" הֵם בַּחֲנֵינָת "עֲלָמִין סְתִימִין"³⁷,

"וְזִמְרַת" – מְלִשׁוֹן "וְכִרְמֶךָ לֹא תִזְמַר" (בְּהַר כה, ד), שֶׁהוּא לְשׁוֹן כְּרִיתָה; וְכִמוֹ הַחֹצֵב אֶבֶן מִתְּהַר, וְכֵן נִחְצְבוֹ אוֹתִיתָ י"ה מ'אֲדוֹן הַנְּפִלְאוֹת" וְ"גָאָה גָאָה" לְהִיּוֹת בְּבַחֲנֵינָת גִּילּוֹי.

וְחִצְיָהּ זֶה הִיא בְּבַחֲנֵינָת "עֲנִי", בַּחֲנֵינָת גְּבוּרוֹת, לְהִיּוֹת בַּחֲנֵינָת "אֲנֵת חַכִּים כו". שֶׁזֶהוּ עֲנוּתְנוֹתוֹ, וְ"חֵן חֵן גְּבוּרוֹתוֹ"⁴⁰ וְצִמְצוּמִים כו'. גַּם צָרִיךְ לְהִיּוֹת בַּחֲנֵינָת צִמְצוּם שְׁלֵא יֵלֵךְ הַשֹּׁפֵעַ לְמוֹתְרוֹת כְּנ"ל.

וְאַחַר כֵּן נַעֲשֶׂה בַּחֲנֵינָת "זֶה אֲלֵי כו" (פְּרָשְׁתָנוּ שם) – בַּחֲנֵינָת גִּילּוֹי הַנְּרָמוֹ ב'ר"ה", וְזֶהוּ "וְאִנְחָהוּ" (שם). אֵךְ גִּילּוֹי זֶה יְהִיָה לְעִתִּיד־לְבֹא – "לְמַחֵר לְקַבֵּל שְׂכָרָם"⁴¹, אֲבָל "הַיּוֹם – לְעֵשׂוֹתָם" (וְאַתְחִנֵּן ג, יא).

וְזֶה שְׂכָתוֹב: "וְאָמַר בְּיָדָם הַזֶּה אֲלֵקִינֵנוּ זֶה קוֹיֵנוּ לְךָ" (ישַׁעְיָה כה, ט). פִּירוּשׁ: "קוֹיֵנוּ" – מְלִשׁוֹן קוִיִּן וְהַמְשָׁכוֹת, שֶׁאֲנַחְנוּ עֲשִׂינוּ אֶת הַקוִיִּין וְהַמְשָׁכוֹת שֶׁל שֵׁם הַיְי"ה לְהִיּוֹת בְּבַחֲנֵינָת גִּילּוֹי: יו"ד – קוֹצָא לְעִילָא וְקוֹצָא לְתַתָּא⁴²; ה' – ג' קוִיִּין, אֲוִרְךָ⁴³ וְרוֹחֵב כו'.

וְעַל זֶה נֹאמַר "אֲמַרְדוּ צְדִיק כִּי טוֹב" (ישַׁעְיָה ג, י) – שֶׁעַל יְדֵי הַצְדִּיק נִמְשָׁךְ "טוֹב ה' לְכֹל וְגו'" (תְּהִלִּים קמח, ט):

הַכְּנַעַת. דְּהֵיִינוּ לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל נְצוּץ אֱלֹהוֹת³⁷ כו', שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים לְמַעַלָּה מִמְקוֹר הַרַחֲמִים, וְלְהַמְשִׁיךְ בַּחֲנֵינָת "חֵנוּן וְרַחוּם", לְהִיּוֹת גִּילּוֹי תְהִיָה בְּעַסֵק הַתּוֹרָה וְהַמְצוּת, וְלְהִיּוֹת אֲדוֹן אֲיִן־סוֹף בְּתוֹכָהּ כו'. וְלָכֵן יְרִידָה זֶה דוֹקָא הִיא צָרִיךְ אֲעִלְיָה:

[ג] וְזֶהוּ "אֲשִׁירָה לְהִיָּה כִּי גָאָה גָאָה" (פְּרָשְׁתָנוּ טו, א):

כִּי עֲנִין שִׁירָה הוּא הַתְּעוֹרְרוֹת בַּחֲנֵינָת שְׂמֻחָה, דְּהֵיִינוּ בַּחֲנֵינָת גִּילּוֹי. כִּי עֲצָבוֹת וּמְרָה שְׂחוּרָה הִיא קְמוּיַת וְכוּיַת הַחֲיוּת, וְהַשְּׂמֻחָה הִיא גִילּוֹי וְהַתְּפַשְׁטוֹת הַחֲיוּת, כְּמוֹ "צִהְבוּ פְּנֵיו כו"³⁸. וְגִילּוֹי זֶה הוּא, לְהִיּוֹת גִּילּוֹי בַּחֲנֵינָת תְהִיָה מְאוֹד אֲיִן־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא ה'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, "אֲדוֹן הַנְּפִלְאוֹת כו'".

וְלְהִיּוֹת בַּחֲנֵינָת הַיְי"ה, יו"ד – חֲכָמָה כו', הוּא עַל יְדֵי הַמְשָׁכָת גִּילּוֹי "כִּי גָאָה גָאָה": גִּיאוֹת הִיא בַּחֲנֵינָת "נְפִלְאוֹת", וְ"גָאָה גָאָה" הוּא בַּחֲנֵינָת "אֲדוֹן הַנְּפִלְאוֹת", דְּהֵיִינוּ שִׁיְהִיָה גִילּוֹי הַמְשָׁכָת חֶסֶד וְטוֹבוֹ שֶׁל מַעַלָּה מַעַלָּה, בַּחֲנֵינָת רַחֲמִים רַבִּים שְׁלַפְנֵי אֲצִילוֹת.

שְׂבַבְחֵינָהּ זֶה "סוּם וְרוֹכְבוֹ רָמָה בֵּינָם" – שְׂגִילּוֹי בַּחֲנֵינָהּ זֶה הִיא לְמַעַלָּה מַעַלָּה מִבַּחֲנֵינָת "סוּם וְרוֹכְבוֹ", שֶׁהֵם בַּחֲנֵינָת צִירוּפֵי אוֹתִיתָ הַדְּבוּר שְׂבַדְחִילוֹ וְרַחֲמֵנוֹ כְּנוֹפֵר לְעִיל; כְּמוֹ שְׁגָם הַסוּם עַל דְּרָךְ מִשָּׁל אֵינוֹ יִכּוֹל לְרוּץ בֵּינָם.

וְלָכֵן נֹאמַר בְּקִרְיַעַת יַם סוּף (פְּרָשְׁתָנוּ יד, ידטו): "וְאַתֶּם תַּחֲרִישוּן [..] מִה תִּצְעַק אֵלַי וְגוֹמֵר": כִּי כְּדֵי שִׁיְהַפֵּךְ הַיָּם לְיַבֵּשָׁה, דְּהֵיִינוּ דְעֲלָמָא דְאַתְפְּסִיָא תְהִיָה בְּבַחֲנֵינָת עֲלָמָא דְאַתְגִּלְיָא, לְשִׁנוֹת סֶדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת – הוּא עַל יְדֵי יְרִידָה גְּדוּלָה וְעֲצוּמָה מְלַמְעֵלָה מַעַלָּה מִסֶּדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, מִבַּחֲנֵינָת אֲיִן־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא ה'סוֹבֵב כָּל

41. (עִירוּבִין כב, א) (בְּפִירוּשׁ רש"י): "מֵאִי דְכָתִיב אֲשֶׁר אֲנִכִי מְצוּךְ הַיּוֹם לְעֵשׂוֹתָם, הַיּוֹם לְעֵשׂוֹתָם – וְלֹא לְמַחֵר לְעֵשׂוֹתָם (לְעִתִּיד לְבֹא), הַיּוֹם לְעֵשׂוֹתָם – לְמַחֵר לְקַבֵּל שְׂכָרָם".
42. (זֶהר חֲלָק ג וְקָרָא י, ב). תְּקוּנָה זֶהר נִסַח אַחַר קַט, ב. זֶהר חֲדָשׁ – תְּקוּנָה בְּרַךְ ב סח, ב).
43. (אֲוִרְךָ: נִשְׁמַט בְּדוֹפְסִים הַחֲדָשִׁים).

37. (רֵאָה תְּנִיא פֶּרֶק מַה. אֲגַרְתָּ הַתְּשׁוּבָה פֶּרֶק י. אֲגַרְתָּ הַקֶּדֶשׁ סִימָן ו. לְעִיל וְצָא כה, א. וּבִבְנָהּ מְקוּמוֹת).
38. (לְשׁוֹן חו"ל בְּכַהּ מְקוּמוֹת. וּבְפִירוּשׁ רש"י (וּבְחִים יב, ב. וְעוֹד): מִפְּנֵי שְׂמֻחָה).
39. (עוֹלָמוֹת סְתוּמִים. תְּקוּנָה זֶהר תְּקוּן כב דָף סג, ב).
40. (עַל פִּי יוֹקָא סמ, ב. וְרֵאָה יִלְקוּט שְׁמַעוֹנֵי נְחִמָּה רָמָה תְּהַרְעָא).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גו' לך לך

שבכתר דע"י וא"א ולפ"ז יוכן ג"כ דרך פרט בכל מצוה כמו מצות תפילין בד' פרשיות שהן ד' מוחין דחו"ב וחו"ג כידוע הרי בחי' גלוי אור דח"ע בפ' קדש דלפי שפ' קדש כתובה על קלף גשמי הרי מאיר בה מבחי' עצמות החכמה הקדומה שבעצמות א"ס שלמעלה הרבה מגוף האור דח"ע דאצי' וגם למעלה מבחי' ח"ס דא"א הנ"ל לפי שבמצוה זו דתפילין מאיר מבחי' אור פנימית הכתר ששם שורה עצמות אא"ס ממש (כמו"ש בר"מ דאור א"ס מלגזו וכתרא עלאה מלבר) שהוא היורד ומתלבש למטה מטה דוקא כנ"ל (כמו העמוד המחובר מעלה ומטה יחד כידוע) (ועד"ז גם במצות העליונות דז"א דאצי' כמו שאמרו שהקב"ה מניח תפילין בו' (ברכות ו, א) מאיר בד' פרשיות מבחי' החכמה ומוחין שבעצמות שלמעלה הרבה מאור דח"ע דאור אבא שבמוחין דז"א בו' וכן מצות מלית למעלה שז"ש שנתעטף הקב"ה כש"ץ בו' (ר"ה ז' ע"ב) שנא' (תהלים קד, ב) עוטה אור כשלמה או (דניאל ז, ט) לבושה כתלג חור בו' הוא בחי' מקיף דציצית שהן ל"ב ג"ח בו' וכן מצות צדקה עליונה שהוא בחסד דרוע' ימינא בו' (ובמשי"ת). וזהו שגם התורה בשרשה הראשון שנק' תורה של מעלה נק' (ש"א כד, יג) משל הקדמוני או עוטה אור כשלמה בבחי' לבוש שהוא חצוני ועליון יותר מגופו של אור חכמה של מעלה שנקרא ים הקדמוני או אור החכמה מטעם הנ"ל):

(כ) ועם כ"ז יוכן ג"כ הטעם למה נעשו כל יח"ע באו"ב דאצי' הכל ע"י מצות מעשיות שנעשו בדברים גשמי' דנוגה בעה"ז דוקא וכמו"ש בע"ח דכל עיקר ענין המצוה בפ"מ אינו אלא להוסיף אורות באצי' ועד"ד דוגמ' במצו' צדקה שלמטה ששרשה ידוע בספרי הקבלה שע"י שנותן לדל דלית ליה מגרמי' כלום כסף גשמי להחיות רוח שפלים ע"י זה נעשה למעלה בחי' יחוד עליון דזו"ג דאצי' דהיינו מה שנמשך ע"ז למעלה באצי' המשכת חסד ושפע לבחי' המלכות שנק' דל דלית לה מגרמה כלום כמו"ש בזהר ע"פ אשרי משכיל אל דל (תהלים מז, ב) והוא השכינ' שנק' דל כמו"ש (שם קנז, ז) מקימו מעפר דל מעפר דעולם הבריאה וזהו ענין חסד ח"ס דלית וגמי"ל גומל דלים בו' וכאשר בחי' המלכות מקבלת שפע החסד מזו"א אזי נעשה מדלית"ת ה"א דז"ו שנתוסף בדלית"ת נעשה צורת ה"א והז"ו הזה נמשך מזו"א כידוע בענין ו"ה דשם הוי"ה וז"ש בזהר

(יח) וא"כ הרי מוכן במאמר הנ"ל הנובלות חש"מ תורה שזוהו למעלה ושבה דוקא משום דבחי' הנובלות באים מכח העליון יותר מגופה של ח"ע שנק' חש"מ שאין בכחה להתלבש למטה כ"כ והיינו מבחי' פנימית ועצמות דאור הכתר שנק' תר"ך עמודי אור שהן תר"י ג מצות זו' מצות דרבנן בו' שהמצות באו למטה בחצונית דוקא בבחי' דצח"מ גשמיים לפי ששרשם מבחי' הכתר עצמו וגם בחי' הנגלה שבתורה הניתנה לנו לשמו' ולעשות גבוה יותר בשרשה מבחי' הפנימית דח"ע שבה שנק' נסתרות שאינו בא בגלוי כלל מטעם כלל הנ"ל דמטעם זה בחי' הנובלות שרשן למעלה מגוף אור דח"ע (וכמו שבמ"ת אע"פ שבאור פנימית דח"ע שנק' חש"מ היה מאיר ב' הדברות מ"מ העיקר היה בחי' הנגלה שבכל דבור שהן באין בדברים גשמיים לברר לעה"ד בסוד מרע ועשה טוב בפ"מ שהן כללות דרמ"ח מ"ע ושפ"ה ל"ת שבאים בכללות באנכי ולא יהיה לך כידוע) וכמו"ש במ"א ע"פ כי טובים דודיך מיין (ע"ז לה, א) ערכים עלי ד"ס יותר מיינה של תור' בו'. (וכמו"ש למעלה בפ' נח) דגופי המצוה למעלה מן טעמי המצות שיתגלו לע"ל והוא העוה"ב שמן המצוה בפ"מ שע"ז אמר אשר אהי' אנא זמין לאתגלא' שהוא ערך העליון בחי' פנימית הכתר ככלל (והן בחי' י"ג חוורתי דגלגלת' בו' שלמעלה מחכ' בו'). והנה מזה הטעם יוכן מה שהתורה נתנה לנו בהשגת השכל וטעם גשמי ובדברים גשמיים כמו מצות מלית בצמר דכבשים ותפילין בקלף עור כהמה גשמית וכה"ג במצות סכה בסכך גשמי וכן תרומות ומעשרות וצדקה וקרבתות הכל בדברים גשמיים דוקא הגם שאמרו דאורייתא מח"ע סתימאה נפק' שבחי' ח"ע זו היא בבחי' התעלם לגמרי ולא יוכל האור לבא למטה כלל אך התורה שבאה לנו בענינים דדצח"מ גשמיים זהו הוראה על היות שרשה בעוצם הרוממות בבחי' כתר עליון עצמו דוקא שלמעלה מבחי' ח"ס הנ"ל שבכחו דוקא יורד ולהתלבש למטה בענינים גשמיים דדצ"ח דוקא והוא ענין שאמרו דנובלות חכמה ש"מ תורה שהנובלות באים מכחו של בחי' עצמות הכתר דוקא כנ"ל וד"ל:

(יט) ובכ"ז הרי יוכן דרך כלל עכ"פ דבתו"מ בגשמיות שם שורה וגנוז ומלוכש מבחי' עצמות אא"ס ממש שמאיר בבחי' פנימית הכתר בדרך כלל והוא בחי' מל' דא"ס

ז"א משפיע למל' שנק' צדק נעשה בתום' ה"א ונק' צדקה בה"א לפי שתחלה נקר' המל' צדק דאיהו דין בו' וכאשר נמשך בה ה"ח שהוא ע"י הוי"ו נעשה הדלי"ת ה"א כנ"ל בענין נער ונערה בו' ור"ל:

דעד דלא קבילת שפע דדכורא נק' המלכות נער חסר ה"א וכשקבלה השפע מז"א נק' נערה בה"א וכ"ה ג"כ בענין הצדקה שע"י הצדקה שלמטה נק' המל' צדקה בה"א כמ"ש (שם יא, ז) כי צדיק ה' צדקות אהב שבחי' צ"ע דהיינו יסוד

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ואולם חי אני

ממש וכמ"ש הוא אמר ויהי, ויאמר אלקים, שהוא אמירה בלב, וז"ס מארו"ל בראשית נמי מאמר הוא (והוא בחי' מאמר הכולל כל ה'ט' מאמרות שאח"כ שע"י מאמר זה נתהוו כל הנבראים ממש רק שנפרטו אח"כ בט' מאמרות. ומה שהוצרכו להפרט בט' מאמרות ולא די להם בהתהוותם ע"י המחשבה אחת דאנא אמלוך הוא מפני שבהתהוותם ע"י המחשבה היו מציאותם דק ורוחני למעלה מעלה מהמציאות שהם עכשיו וכמו ענין עלמין סתימין דלא אתגליין שהם נתהוו רק מבחי' המחשבה א' הנ"ל, ועד"ו ה' ג"כ מציאות כל העולמות בהתהוותם ע"י מחשבה זו שהיה אז מציאותם נעלה ורוחני ביותר, וכדי שירדו במציאותם זה שהם עכשיו בבחי' עלמין דאתגליין הוא ע"י דבורו ית' כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו וכו' ויהי אור בו') נמצא שע"י בחי' מחשבה נבראו עלמין סתימין דלא אתגליין וע"י דבורו ית' נבראו עלמין דאתגליין בו':

ב. והנה מחשבת אנא אמלוך הנ"ל נק' בשם כבוד (כי הכבוד מתייחס לבחי' מלוכה דוקא שלכך מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ועוד כי כבוד הוא לשון לבוש כמו קארי למאנא מכבודתא וכך בחי' מחשבה היא לבוש וכן בחי' מלכות נק' לבוש כמ"ש ה' מלך גיאות לבש) וכמ"ש כבוד מלכותך יאמרו בו' וכבוד מלכותו בו' וזהו לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו שהן ג' עולמות עולם הנשמות ועולם המלאכים ועולם העשיה הם לכבודי, דהיינו כדי שיהי' בחי' אנא אמלוך כי אין מלך בלא עם עם דייקא שהם בחי' נפרדים דוקא משא"כ על בנים לא שייך ענין מלוכה. והנה בחי' מלוכה זו וכבוד זה הוא בחי' ירידה גדולה לפניו ית' כי על מי הוא מולך אחרי שכל העולמות במחשבה א' נבראו וכולא קמיה כלא ממש (וכמו שאין שייך כלל לומר באדם שיתפאר לפני זוכו כן יותר מזה אין הנבראים תופסים מקום אצלו ית' ולכך כדי שיומשך רצון להיות בחי' אנא

ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ. וכן כתוב לשון כזה בתהלים (ע"ב י"ט) וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ, וצ"ל לשון זה דברוך שם כבודו שהוא ענין ברכה והמשכה שיהי' נמשך בחי' שם כבודו לעולם וכמ"כ אנו אומרים בק"ש בשכמל"ו שהוא בקשת ברכה והמשכה שיהי' כבודו נמשך לעולם, וכמ"כ לשון וימלא כבוד ה' בו' שהוא לשון עתיד, והלא כתיב (ישעי' ו) מלא כל הארץ כבודו, וכתיב את השמים ואת הארץ אני מלא, וא"כ איך כאן אומר וימלא לשון עתיד דמשמע שעדיין אינו מלא, וסתרי הכתובים אהרדי. גם להבין מהו משרתיו שואלים זל"ו איה מקום כבודו בו' והלא הם אומרים קק"ק מכה"כ, וכיון שאומרים בעצמם שמכה"כ א"כ מהו השאלה איה מקום כבודו (וכך י"ל ענין ברוך כבוד ה' ממקומו, דלשון ממקומו היינו מפני שאין יודעין איה מקום כבודו וכדפי' הרד"א בסידור קדושה, וק' כנ"ל דהא אומרים מכה"כ): הנה ארו"ל עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד, ולכאורה אינו מובן ענין מציאת שמו קודם שנברא העולם שהרי בפני עצמו אין שייך ענין שם, שהשם אינו רק שזולתו קוראו בו אבל בפ"ע אין צריכים לשם, וא"כ קודם שנברא העולם שלא הי' עדיין שום מציאות זולתו ית' שיהי' קוראו בשמו, א"כ מהו ענין שם זה. ויובן ע"פ מ"ש כי לא מחשבותי מחשבותיכם ופי' הרמ"ק דהכוונה כי הנה מחשבת ב"ו הכל המה ואין בה מועיל להתהוות ממחשבתו שום דבר גם כשיחשוב על דבר מה כמה שעות לא יוכל להוסיף אור וחיות בדבר ההוא מלבד שיש מציאות לדבר ההוא בלתי מחשבתו אבל מחשבתו לא תוסיף בו מאומה עד תצא לפועל ע"י כח המעשה דוקא, משא"כ במחשבתו ית' כי במחשבה א' נבראו כל העולמות, והיינו מחשבת אנא אמלוך וכמ"ש בע"ח כשעלה ברצונו הפשוט וכוהר כד סליק ברעותיה למיברי עלמא הנה ע"י רצון זה נתהוו העולמות

חושב שום ענין ואין המחשבה בגילוי מ"מ הוא תמיד בכחו לחשוב וכשבא לו איזה ענין לחשוב מתגלה כח המחשבה ובאה לידי גילוי, וכן הוא למעלה בו ית' ג"כ יש בחי' מחשבה הנגלה ובחי' כח המחשבה המיוחד עמו והוא המדע כו', ולהיות כן הנה המשכת מחשבה זו דאנא אמלך היא נמשכה מבחי' כח המחשבה המיוחד עמו ית' (שהיא במילה שם במקורה במציאות כביטול מחשבה א' לגבי כללות כח המחשבה שבנפש) וזהו ענין בכח"מ פ' שיומשך גלוי המחשבה דאנא אמלך הנק' כבודו ממקומו שהוא מקור מחצבו שהיא בחי' כח המחשבה המיוחד עמו כו', ובוה מובן ג"כ מארו"ל עד שלא נה"ע היה הוא ושמו בלבד, היינו קודם שנתגלה בחי' מחשבת אנא אמלך שבהגלות נגלות מחשבה זו מיד נתהוו העולמות כנ"ל אבל קודם גילוי והמשכת מחשבה זו אז עד שלא נברא העולם, ומ"מ היה הוא ושמו פ' שמו הוא כח המחשבה המיוחד עמו שבחי' זו הוא מקור וכה להמשכת המחשבה דאנא אמלך כו'.

אמלך הוא ע"י ירידה והשפלה גדולה וז"ש ולפני כבוד ענוה שכדי שיהיה התהוות בחי' הכבוד שהוא מחשבת אנא אמלך הוא ע"י ענוה והשפלה וכמארו"ל במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותותו כמ"ש במ"א). ולזאת צריך ברכה והמשכה להמשיך בחי' מלוכה זו ממקומה ושרשה, דהיינו שיהי' הוא ית' נמשך ומתצמצם בבחי' מחשבה א' זו דאנא אמלך הגם דכלא חשיבוי קמו' ית', וכמאמר ברכות והודאות למלך אל חי וקיים, שאנו ממשיכי' ברכה לבחי' מלך כו', וזהו פ' מ"ש ברוך כבוד ה' ממקומו פ' ממקומו הוא בחי' מקור חוצבו של בחי' הכבוד דהיינו שעצמותו ומקורו נק' מקומו, ע"ד מארו"ל השגור אצלם ממקומו הוא מוכרע שאינו מקום גשמי רק שרש של אותו דבר ומקורו שבתורה הוא נק' מקומו וכך הוא בחי' מקומו דכבוד ה' הוא בחי' מקור מחצב של בחי' מחשבה זו דאנא אמלך, ומקור מחשבה זו הוא בחי' כח המחשבה, ומבשרי אחזה דהנה אנו רואים שכח המחשבה שבאדם אינו נפסק לעולם והגם שאינו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כל שיראת חטאו קודמת לחכ'

ולכן כמו שמשך קיבל תורה ותורה צוה לנו משה כמ"כ ע"י רשב"י נתגלה פנימיות התורה, והכל בכדי לבוא לבחי' יר"ע להתבושש מפני אוא"ם ב"ה שלית אתר פנוי מיני' כו', אך הפתח שנכנס' הוא בחי' יר"ת דוד עבדי בזאת יתהלל יר"ת דא תרעא כו' וכנ"ל דשורש יר"ת מרדל"א כתר, ולכן עי"ז כשהולך כסדר המדריגות יר"ת וחכ' ויר"ע בא לבחי' השכל וידוע אותי א"ם עצמו"ה שיאיר לע"ל גם בבחי' חכ' וזהו השכל וידוע בחי' חכ' ודעת, וזהו חכמתו מתקיימת.

וענין חכ' קודמת ליראת חטאו זהו כאמרם בשבת הנ"ל כל אדם שאין בו יר"ש דומה לגובר כו' ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו בהי עייל ולכן גם חכ' אינה מתקיימת, כי מלבד שאינה מתקיימת ע"י ההוספה על המאורות שע"י מעשה דוקא עשה אלקי', ל' גמ מעושה אתכפויא ונק' עובר אלקי' ע"ד עורות עבודים (ל' שההוספה היא החשוק דלע"ל ששחוק בגימ' ב"פ אור כמש"נ בד"ה כל מעשיו הנ"ל, ז"ע מה שבתורתו של ר' מאיר ה' כתוב כתנות אור באלף שמאיר ע"י העיבוד היינו עשיית המצות באתכפי' ואתהפכא, עי"ז נעשה אור באלף) הנה כל עיקר תלמוד גדול

כל שיראת חטאו קודמת לחכ' חכ' מתקיימת, כי עיקר העבודה צ"ל ע"ד עבודת עבד, וכמ"ש בביאור ועתה יגדל נא, והכוונה היא כנשמה לגוף זהו ע"ד והחכ' תחי' בעליו, ושורש יר"ת היא מרדל"א שלמעלה ממ"ס דא"א שהוא בחי' מו"ס בחי' כוונה, ולכן אם אין יראה אין חכ' ואין יתחיל, אך תחלה צ"ל יר"ת ועי"ז יבוא ללמוד ע"מ לעשות, וכשילמוד ע"מ לעשות עיקר הכוונה בכדי לבוא ליראה את ה' אלקינו כמ"ש ויצוינו כו' כל החוקים ליראה שאפי' החוקים הם בכדי לבוא ליראה, כי באמת לגבי יראה זו התורה היא רק תרעא לדרתא כמאמ' ר' ינאי בשבת דל"א, כי ע"י התורה תחי' בעל"ה הם הרצון דמעשה המצות להיות ע"ד עבודת עבד, וי"ל כי יש ב' בחי' עבד דוד עבדי, משה עבדי, דוד עבדי יר"ת, משה עבדי הוא בחי' יר"ע שבאים ע"י התורה וללמוד ע"מ לעשות ע"ד עבודת עבד בכדי ליראה את ה' אלקינו, והכוונה טפל לגבי עבודה זו, והעיקר הוא העשייה ולכן כשכיוון ככוונת מצוה ולא עשה לאו כלום הוא, אך ע"י הכוונה עי"ז ממשיך חיות בהמצוה ואז בא עי"ז לבחי' יר"ע, וע"ד כשהי' משה נכנס לארץ, ולכן עי"ז חכ' מתקיימת, ורשב"י ה' ניצוץ מבחי' משה,

לכן למד ע"ד השכלה לבד ולא ללמוד ולשמור ולעשות ולכן גם החכ' אינה מתקיימת שקץ בה כמו שפ' הרע"ב, וזה שארז"ל ערכת בה קב חומטים שהעיקר היא היראה יר"ת תחילה וע"י התורה וקיום המצות יבוא ליר"ע כו'.

לפי מה שנענו כולם כו' הוא מה שמביא לידי מעשה ואם לא יצא לפועל שיהי' מעשיו מרובים ה"ז כאילו חכ' אינה מתקיימת שלא יצא מזה לידי מעשה כו', והסיבה לזה י"ל לפי שלא קדם יראת חמאו היא יראת עונש כפשוטו יר"ת,

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

וידבר אלקים, ליל א' דחה"ש, תרד"ע

הרי הדבר הוא אצלו בבחי' תפיסת מקום יותר דהיינו בחי' המציאות והערך יותר כו', משא"כ המרום נותן מקום לדבר שאין לו מקום וערך מצ"ע דהיינו שמצ"ע אין זה תופס מקום כלל, וע"כ עם הנתינות מקום אין מ"מ להדבר מקום מצ"ע להיות שוהו בבחי' הכוללת הערך ואינו נתפס בוה, לכן הדבר מצ"ע אין לו מקום וערך כלל כו' (ובזה מתורץ איך טבע המרום להיות נמשך אל השפל מאחר שהוא נותן מקום להדבר א"כ אינו שפל כו', דלפי הנ"ל מובן להיות שוהו רק מה שהוא נותן לו מקום וערך אבל הדבר מצ"ע אין לו מקום וערך כלל, א"כ הרי מצ"ע הוא שפל שלא בבחי' מציאות כלל וע"כ טבע המרום כו'). וי"ל הענין למע' ע"פ הידוע בענין דעת עליון דהדיעה העליונה היא שלמע' יש היינו בחי' יש האמיתי כו' ולמטה אין שהכל בבחי' אין ואפס ממש כו', ומבואר הענין במ"א להיות מעצמות האוא"ם א"א שיהי' איהו מציאות דבר והתהוות המציאות הוא רק ע"י הצמצום כו', וכאשר לגבי אוא"ם אין שום דבר מצמצם ומעלים כלל ומאיר האוא"ם בגלוי לאח"צ כמו קודם הצמצום, לכן באמת העולמות והנבראים בטלים במציאות לגמרי שאינם בבחי' מציאות כלל כו', ולכאורה אינו מובן והלא מ"מ נתהו העולמות וכתוב בראשית ברא אלקי' כו' ואיך אינם במציאות כלל כו'. ולפי הנ"ל י"ל דבאמת כל העולמות אינם במציאות כלל, ומה שהן במציאות זהו רק מה שהאוא"ם נותן להם מקום ומציאות אבל לא שהן בבחי' מציאות מצ"ע כו', ועם היות שנותן להם מקום מ"מ אין להם מקום מצ"ע כו', וכך הוא בידיעתו ית' שאינם בבחי' מציאות כלל וכלל רק שהוא ית' נותן להם מקום וערך כו' (דהעולמות בידיעתם הוא שיש להם מקום מצ"ע וה"ה בבחי' מציאות כו', וזהו בבחי' ד"ת שהוא בהארה השייכה אל העולמות שהיש תופס מקום כו' וכמ"ש במ"א, משא"כ בידיעתו ית' מה שנתהו הוא רק שהוא ית' נותן להם מקום דבאמת אינם במציאות

רלה) אך לכאו' סותר לזה מה שאנו רואין שהמרום דוקא בבחי' רוממות אמיתי אינו מבטל שום דבר ואדרבה נותן מקום וערך לכל דבר כו', ובאמת אין לך דבר שאין לו מקום ואיך נאמר שאינו במציאות כלל וכן הוא נראה בהרוממות בבחי' בלי מציאות, דלפי הנ"ל לכאו' הוא להיפך דכל דבר שנמצא ונתהווה יש לו מקום והרוממות דוקא נותן מקום לכל דבר כו'. אך הענין הוא דזה שיש לו מקום ונותן לו מקום אין זה שהדבר מצ"ע יש לו מקום וערך כ"א מה שנותנים לו ערך, דעם היות שאין לו שום ערך ותפיסא כלל וכלל לגבי הרוממות, ובאמת ה"ה בטל במציאות לגמרי לגבי הרוממות כנ"ל, מ"מ טבע הרוממות האמיתי כאשר בא בבחי' התפשטות והתגלות שנותן מקום לכל דבר, וגם להדבר הקטן ביותר נותן לו ערך ומקום כמו לדבר הגדול כו', וזהו מפני שהתפשטות הרוממות הוא מבחי' רוממות העצמות לא בבחי' מציאות וישות כו' כנ"ל, ע"כ הוא נותן מקום לכל דבר הגם שמצ"ע אין לו שום מקום וערך כלל כו', ודוקא בבחי' בהתפשטות הרוממות דכאשר הוא ברוממות עצמי בעצם אינו בנדר נתינת מקום לשום דבר כי מובדל בערך לגמרי כו', אבל כאשר הוא בהתפשטות הרוממות ה"ה נותן מקום לכל דבר כו', ועם היות שנותן להם מקום וערך אין להם שום מקום וערך מצד עצמן כלל כו', דזה שנותן לו מקום אין זה שהדבר תופס מקום אצלו, דבאמת אין הדבר מצ"ע תופס מקום כלל רק מה שהוא נותן לו מקום וערך, ולכן הגם שנותן לו מקום אין להדבר מקום מצ"ע כלל כו', דכן הוא בידיעת הרוממות דמצ"ע אין להם שום מקום כלל רק שהוא נותן להם מקום וערך כו'. וזהו ההפריש בין המרום לשאינו מרום, דמי שאינו מרום ה"ה נותן מקום וערך להדבר שיש לו מקום מצ"ע היינו להדבר שתופס מקום אצלו, ועם הנתינות מקום נעשה הדבר בבחי' מציאות יותר להיות שוהו בבחי' קירוב הערך, וא"כ בוה שנותן מקום להדבר

שלי והו"ע ואמת הוי' לעולם בחי' ד"ע שהיא הדיעה האמיתית בו' ועל מ"ת נא' לכן אמר לבני' אני הוי' גילוי בחי' ד"ע בו', והנה בר"ע הגם שזהו גילוי שם הוי' הרי יש בזה ג"כ שם אלקי' רק שזהו מה שאוא"ס נותן מקום בו', וזהו אמיתית היחוד דהוי' אחד שהעולמות נבראו ומ"מ ה"ה בבחי' אחד לפי שהם כלולים בעצמותו ובמלים ומיוחדים בו', וזהו שנא' במ"ת וידבר אלקי' ומ"מ הוי' גילוי אוא"ס ממש למטה ואמר אנכי הוי' בו' גילוי שם הוי' ממש בו' דשם אלקי' אינו מסתיר ומאיר הגילוי דאוא"ס בו', והשם אלקי' הוא כלול בעצמותו דהיינו שזהו רק מה שאוא"ס נותן להם מקום וערך ובאמת מצ"ע אין להם שום מקום כלל בו' והוא אמיתית היחוד דהוי' אחד בו'.

קיצור. ולכאוי' הרי המרום נותן מקום לכל דבר, ונמשך אל השפל, הנה זהו שהמרום בעצם נותן מקום וערך לדבר שאין לו מקום וערך מעצמו ונמשך אליו (ולכן לא נעשה בזה בבחי' מציאות, משא"כ האינו מרום בעצם נותן מקום לדבר שיש לו אצלו מקום, ובוה נראה אצלו במציאות יותר), ושייך זה רק בהתפשטות הרוממות, כי עצם הרוממות מובדל לגמרי, וז"ע ד"ע דכל"ח והלא נבראו העולמות, וזהו רק שהוא ית' נותן להם מקום ומצ"ע אין להם מקום, וזהו ש' אלקים הכלול בעצמותו בחי' התפשטות הרוממות. וזהו וידבר אלקים גילוי בחי' ד"ע שנתחדש במ"ת.

כלל בו'). ועפ"ז יש להמתיק מה שמבואר במ"א בענין ה' אחד מלמטלמ"ע דהנבראים לאחר שנתהוו ה"ה כלולים בעצמותו וממילא אינם במציאות בו', ומבו' שם דמ"מ נתהוו הנבראים דהרי שם אלקי' הוא אמת רק שהשם אלקי' כלול בעצמותו בו', ולפי הנ"ל י"ל ענין ההתכללות דשם אלקי' בעצמותו הוא שזהו רק מה שהאוא"ס ב"ה נותן מקום וערך אל הנבראים בו', והרי שם אלקי' אמת בידיעתו ית' שיש מציאות לנבראים וזהו ע"י שם אלקי' דוקא, וכנ"ל דבבחי' רוממות עצמי ממש הרי אינו בגדר נתינת מקום כלל רק בהתפשטות הרוממות בו', וז"ע שם אלקי' שהוא כענין בחי' התפשטות הרוממות בו' (ועמ"ש במ"א בענין המלך הקדוש והמלך המשפט בו') ה"ה נותן מקום וערך לנבראים בו', אך הוא כלול בעצמותו שזהו רק מה שהוא ית' נותן להם מקום לא שיש להם מציאות מצ"ע דמצ"ע אינם בבחי' מציאות כלל בו' (וביחוד דמלמעלמ"ט הוא שהוי' הוא אלקי' והיינו שמציאות הנבראים הוא שהן אלקות בו' וביחוד דמלמטלמ"ע הוא שאוא"ס נותן מקום שזהו באמת בלי מקום ובלי מציאות בו').

ועפ"ז יובן מ"ש וידבר אלקי' את כה"ד בו' דהנה גילוי בחי' ד"ע הוא שנתחדש במ"ת דהרי עד מ"ת הוי' העבודה בבחי' ד"ת וכמ"ש וארא בו' באל שדי ושמי הוי' לא נודעתי להם, ופירש"י לא ניכרתי להם במדת אמיתית

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

מה טובו אהליך יעקב - י"ב י"ג תמוז תרפ"ט

ודביקותה של הנפש באלקות, ולואת הנה כל העבודה הוא לעמוד בנסיון בפועל, וכמו כאשר מונעים מללמוד או להתפלל צריכים לעמוד בנסיון בפועל, ולא בדרך מלחמה היינו לא בדרך טענה ומענה כ"א ללמוד ולהתפלל ולהתנהג בדרכי התורה ומצוה, וכ"ז בתוקף גדול ובחיות פנימי שהוא תוקף העצמי בלי שום טענה ומענה כלל שבוה דוקא מתגברים על הנסיונות דהנה כל ישראל מאמינים בני מאמינים באמונה פשוטה דהוא ית' לבדו הוא ואין זולתו, והתורה ומצות נצחיים המה ולואת הנה בתוקף זה יעמוד חזק לקיים מצות ד' בלי להרהר אחר מדותיו ית' כי למה היתה כזאת מלפניו ית' דדוקא בעקבות משיחא בנשמות נמוכות יהיו נסיונות גדולות כאלו, אלא יודע ברור כי בו

ה) והנה זאת היא עבודת כל ישראל בגלות האחרון בעקבות משיחא לעורר את נקודת היהדות אשר נמצא עמוק עמוק בלב כל איש ישראל, ובכח עוזו גבורת נקודת לבבו זו, יכול הוא לעמוד חזק בכל תוקף עוז נגד כל מונע ומעכב מללמוד את התורה ולקיים את המצות, ולהתגבר על הנסיון וילמוד תורה ויקיים את המצות מבלי לשום לב כלל אל המונעים והמעכבים, ולא להתחשב עמהם כלל וכלל, שהרי אינו דומה להניצוץ שבדבר הגשמי שצריכים לבררו ע"י העבודה, אבל כאן הברור הוא ע"י דחי' דוקא, והיינו דההתגברות בענין הנסיונות לנצח אותם הרי אין זה ע"י העבודה דמוח ולב בתורה ותפילה בלבד, כ"א בכח העצמי שבנפש שהוא ענין התגלות עצם היחידה

וקנין ממושיכים מדות טובות וגמילות חסדים ונתינת צדקה ואהבת רעים, וכאשר הם קובעים עתים לתורה הנה מזה נעשה נחת רוח גדול למעלה מעלה עד אין סוף ב"ה, וכידוע ומפורסם מפי ספרים ומפי סופרים במעלת הלימוד ברבים וגדול הזכות של אמירת תהלים ולימוד הלכה ואגדה, ומ"מ נקרא זה דירת עראי, אבל יושבי אהל והם הת"ח שעוסקים תמיד בתורה בקביעות נק' תורתם דירת קבע, וזהו דכתיב ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל שהתורה עצמה שהיא חכמה עילאה הנק' היכלא עילאה דקוב"ה שאור א"ם ב"ה מתגלה שם בתמידות הוא מתגלה בבחי' ישראל, אבל עדות אינו אלא רק הארה מבחי' חכמה עילאה הוא נמשך ביעקב ולכן נק' דירת עראי וזהו מה טובו אהליך יעקב דאהלי יעקב הם טובים וכמאמר אין טוב אלא תורה, אבל מ"מ הוא רק דירת עראי בלבד, אבל ההתעסקות תמיד בתורה שהם משכנות ישראל הוא נעלה יותר שהוא דירת קבע, ולזאת מחלקם בב' מדריות וענינים חלוקים זמ"ז, אמנם כל זה הוא בהעבודה דסדר והדרגה דאו יש חילוקי מדר' עליון ותחתון, אבל כאשר העבודה בומה"ג הוא בהכרור ניצוצות דנסיונות ובמס"נ או הנה אהלי יעקב הם כמו משכנות ישראל, וזהו מה טובו אהליך יעקב, דע"י העבודה בבחי' מה וביטול היש שלו, ומעורר נקודת היהדות ועומד בנסיון הנה או טובו אהליך יעקב כמו משכנות ישראל, והנה בלעם הפץ לקלל את ישראל וכתוב ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה שיהיו בתי כנסיות ובתי מדרשים, והשראת השכינה בישראל, והיינו דההנהגה עם ישראל הוא למעלה מן הטבע וזהו הוי' נסי דע"י בירור ניצוצי הנסיונות, הנה הוי', הוא גם שלנו שיתגלה האמת והכל יכירו דהטבע עצמו הוא אלקות.

בחר הוי' להוריד נשמתו בזמן זה ובמקום זה לטובתו, והוא ית' נתן בו כח ועז לעמוד בנסיון, ואדרבא כחו אתן עמו לבררו ולזכרו ולהוסיף אור וכמאמר אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, וכשהוא מבקש אינו מבקש אלא כפי כוחו וכשהוא נותן הוא נותן כפי כחו ית', היינו דכאשר האדם עושה כפי כחו, או נותן לו הקב"ה כפי כחו כבי' באופן שלמעלה מן הטבע, ואי לזאת הרי ודאי הדבר אשר הקב"ה נתן לו כח להתגבר על כל המניעות ועיכובים ולהשלים הכוונה העליונה, וא"כ הרי אין הדבר תלוי אלא בעבודתו והתעסקותו עם עצמו לעורר כח תוקף נקודת נפשו לעמוד בנסיון להתקשר בלימוד התורה וקיום המצות וזהו מה טובו אהליך יעקב שהם הבתי כנסיות ובתי מדרשים דע"י השקידה באותיות התורה בשיעורי ערב ובקר ברבים דוקא, ומשכנותיך ישראל שהם האהבת רעים וקנין המדות טובות הבא מלימוד פנימיות התורה הנה עי"ז נתת ליראיך גם להתנוסס, לעמוד חזק להתגבר על כל הנסיונות.

ו) ובה' יובן מה שמחלק אהלי יעקב ומשכנות ישראל לשני ענינים מיוחדים, דהנה אהל הוא דירת עראי ומשכן הוא דירת קבע, וביעקב אמר אהל, ובישראל אמר משכן דהנה יש ב' אופני עבודה, עבודת הבעלי עסקים ועבודת יושבי אהל, כי הבעלי עסקים נקראים יעקב שהוא יו"ד עקב, וכשם שהעקב הוא סוף הנוף, כך הם לכא' מדריות התחתונות שבקומת ישראל לפי שטרודים תמיד בפרנסתם ועבודתם ביגיעה עצומה ביגיעת נפש ויגיעת בשר, אבל באמת הנה בהם ועל ידם דוקא הוא קיום כל קומת ישראל וזהו יו"ד עקב שממשיכים הוי"ד שהוא נקודת היהדות גם בהעקב והיינו דגם בהענינים הפשוטים דמסחר

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

סעודת יום א' של פסח, תש"ג

יוצאים ידי חובה באימרה חסידית ובסיפור. אימרה חסידית כשלעצמה היא בודאי טוב, סיפור חסידי - נחוץ בודאי, אך אין הם יכולים לתפוס את המקום של לימוד חסידות, להבין השגה אלקית. וכאשר לא לומדים חסידות אין במה להתפלל וחסר כל היסוד הפנימי של דרכי החסידות, דבר שניכר גם בחיצוניות. היסוד הפנימי של דרכי החסידות וקליטת אור החסידות – הוא עבודת התפילה. נגינה היא חיצונית

טו. בפסח לא מכבדים באכילה ושתייה, אבל לקחת לבד - מותר¹.

טז. במשך הזמן נראית עזובה בדרכי החסידות הדורשת תיקון. אחד מענינים אלה הוא ענין הנגינה. ענין הנגינה זקוק לתיקון וחיווק. פעם היה יהודי מתפלל ומנגן בתוך התפלה, וממילא היה מתנגן לו גם אחרי התפלה. ואילו כיום התפילה היא מצות אנשים מלומדה, אין במה להתפלל, שכן, לא לומדים חסידות,

(1) ראה "היום יום" ע' מז.

"איתן", יעורר את האיתן שבנשמה⁵ בכל מי שלומד את ספרו הקדוש ויפעל בו התחזקות בעבודת השי"ת. בשיחה קדושה זו טמון הרבה אור, ומשיחה קדושה זו יש הרבה מה ללמוד. למרות שהאור שבשיחה קדושה זו הוא האור כפי שעודנו כלול במאור - לומדי חסידות⁶ יודעים ההבדל בין אור מן המאור המאיר בחלל העולם לבין האור שעדיין כלול במאור - בכל זאת יכולים ללמוד הרבה משיחה קדושה זו, וביותר - ללמוד את מסירות הנפש על עבודה בפועל.

העבודה בפועל של הרבי היא לפעול על חסידים, גם בנפשם וגם בגופם. הפעולה בנפשם היא התעוררות הרחמים שהרבי מעורר רחמים שתהיה בחסידים פתיחת החושים בתורה ובתפלה. בגופם - התעוררות הרחמים על המוח והלב הגשמיים של החסידים, שיהיו כלים להשגה אלקית במוח ולהתעוררות אהבה ויראה בלב. זוהי העבודה בפועל של נשמה כללית. ועל עבודה זו יש לנשמה כללית מסירות נפש, ומסירות הנפש היא בפועל ולא רק בכוח.

יח. אימרה של הרבי וגם תנועה שלו בלבד עושה רושם בכל העולמות. על המקום שהרבי קנה בו שביתה בערב שבת קודש, כשהובילו אותו מליאזנא לפטרבורג, ואמר שם המלים "צווחין אף עקתי", קם לאחר מכן ישוב יהודי. הרבי שבת שם, הוא החל בבירור המקום, על-דרך יוסף במצרים כדי שיעקב והשבטים יוכלו לברר את הבירורים במצרים, כך עשה הרבי שם את הבירור הכללי, ולאחר מכן היה בכוחם של היהודים שחיו שם לברר את הבירורים.

ברשימותיי רשום שם העיר, אבל אינני זוכר אם זה היה לפני נעויל או אחריה⁷.

בכלל יקר אצלי כל ענין וענין הנוגע לחסידים וחסידות והנהגת כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זי"ע, שגם דבר הבא רק בדרך אגב, אי אפשר להזכירו בקיצור, הרי זה בכלל "שימושה" הנותן כוח ועוז ב"לימודה".

למרות שהרבי היה נתון בסכנה הגדולה ביותר בנפשו כמו בגופו, כפי שנרמז לעיל, שההתנגדות שלמטה היא בהתאם לקטרוג שלמעלה, שכשם שבראש-השנה הרי "ויתצבו בני האלקים" התובעים דין ומשפט, ובתביעה זו ישנם חילוקי דרגות: יש שהם תובעים דין על חטאים ופשעים, ובכך גופא כמה חילוקי דרגות, כן קיימת תביעה על צדיקים, שלפי מעלתם היתה צריכה להיות

דרכי החסידות. בתורת החסידות מוסבר בהרחבה, בהסברים נרחבים ביותר, שבכל פנימיות ישנה החיצונית של הפנימיות, ובכל חיצונית ישנה הפנימיות של החיצונית. תפלה חסידית - היא פנימיות. החיצונית של פנימיות זו היא ה"רצוא ושוב" של תחנונים והדרת הכבוד שנוצר בתפלה חסידית. נגינה היא חיצונית דרכי החסידות. הפנימיות של חיצונית זו היא הכניסה תוך קירוב בהיכל עדין זה.

בעלי בתים חסידיים ובעלי עסקים חסידיים היו תוססים בניגונים חסידיים. כל חסיד, באיזה סוג אנושי שהיה, היה מתענג בניגון. הניגון היה מוצא חן בעיניו, וכשהיה מנגן היה מתנתק מגסתו ומתעלה ממצבו החולני.

יז. ידוע המאמר, שמספר הימים ששהה אדמו"ר הזקן במאסר² הם כמספר פרקי ה"תניא" - יום לפרק יום לפרק. - המאסר - מיומו הראשון, היה ענין של נפשות, כפי הידוע שהובילו אותו מביתו בעגלה שחורה כפי שהיו מובילים מורדים במלכות ונידונים למיתה. הוד כ"ק אדמו"ר אדמו"ר ה"צמח צדק" אמר - "ט כסלו תקצ"ב:

- אברהם אבינו ידע שעליו להוליד בן שמזרעו יהיה העם הנבחר, כן ידע כוחו של נמרוד שהוא גיבור ציד להמריר נגד הוי', ויכול להיות שנמרוד בסיוע השטן וסייעתו ינצח אותו - את אברהם אבינו - וימיתו. בכל זאת מסר אברהם אבינו את נפשו בסכנה ממשית. ואין זה מפני שהיה ענין של בטחון בה', כִּי-אם מסירות נפש שהפקיר וסיכן את נפשו בפועל לפרסם אלקותו יתברך בעולם, מבלי לחשוב מחשבות כלל מה יהיה לאחר מכן. כן, הוד כ"ק זקני³ ידע כוחו של השטן המקטרג על

שיטתו ודרכו של מורנו הבעל שם טוב והרב המגיד נ"ע. שכן, מאז שהתחיל לדבר ברבים את המאמרים של ספר ה"תניא" - תקמ"ב - נתחזקה ההתנגדות באופן מבהיל. וכשאמרו בפעם השניה - תק"ן - התחזק הקטרוג יותר וארך שלש שנים בהתגברות גדולה, עד שאמי החליפה אותו ונסתלקה בשלישי בתשרי תקנ"ג⁴, והפקיר וסיכן את נפשו הקדושה לסדר את ספר ה"תניא", תורה שבכתב של תורת חסידות חב"ד. וכך עמד בסכנת נפשו עד שנת תקנ"ט, שנוספה אז גם סכנת גופו הקדוש, וסבל יסורי מות נ"ג ימים כנגד נ"ג הפרקים שבספר ה"תניא". ובעבודתו הקדושה זכה כי "תניא", שהוא אותיות

(2) ראה החוברת "ט כסלו".

(3) אדמו"ר הזקן.

(4) ראה לקוטי דיבורים כ' כסלו תרצ"ג.

(5) ענינו ראה לקו"ת ר"פ ראה. ד"ה לעולם יהא אדם רך כקנה תשי"ג

ועוד.

(6) ראה שער היתוה"א פ"ג ופ"י, ד"ה כי עמך מקו"ח רס"ו.

(7) לקוטי דיבורים כ' כסלו תרצ"ג.

והוריד את ראשו, ואמר לפדגוגו כי פג לבו בקרבו
מחרתת ההבטה שהאסיר הסתכל בו.

הוד כ"ק אאזמור"ר אדמו"ר "צמח צדק" אמר בשעת
הכתרת הקיסר ניקולאיי, שהוד כ"ק זקנו היה פועל
בראייתו כמו אחד מבני גילו הקדושים בדיבורו, והפעולה
היתה במדריגה גבוהה יותר, כמעלת הראיה על הדיבור.
הענין של "הקב"ה בורא רפואה קודם למכה"⁹
בהשגחה פרטית, רואים במוחש בכל ענין כללי ופרטי.
ההשגחה הפרטית שהיה על ניקולאיי לשחק בילדותו
בחצר בשעה שהובילו את הסבא מלשכת החוקרים אל
בית מאסרו, שניקולאיי בראותו את הסבא התריז כנגדו
בשוטו כדי להפחידו, שהסבא הסתכל עליו במבט חד,
ומגודל הפחד נפל השוט מידו, הבטה שפעלה שבירה
כללית ברע - זה הענין של קדימת הרפואה למכה בענין
הכללי. לולא אירוע זה, לא היו יכולים חלילה לסבול
את הגזירות הקשות שהיה גזור. הסבא בהבטתו פעל
שבירה בשוט המלכות של ניקולאיי, כפי שפעל יוסף
בדיבורו בהזכרת שם אלקים, שבירה כללית בקליפת
מלכות פרעה.

הנהגתם בקירוב יותר לעולם, וישנה תביעה וקטרוג לבני
האלקים על צדיקים העובדים במסירות נפשם ובכך הם
מסייעים לבני דורם וגם לדורותם בעבודת השי"ת. כך
היה הקטרוג למעלה על הוד כ"ק אדמו"ר הזקן, ומזה
באה ההתנגדות למטה. בכל זאת גם אז היה כוחו הקדוש
אתו עמו להתגבר על הקליפה ולהכניעה.

המלך אלכסנדר הראשון היה איש טוב ואוהב
מישרים. בתחילת מלכותו היה טוב ליהודים ולאחר מכן
נשתנה לרע, אבל בכל זאת היה טוב יותר בטבעו מאחיו
ניקולאיי שהיה איש רע ומושחת המדות בטבעו האכזרי
ואדוק באמונתו.

בימים האחרונים לשבת הוד כ"ק רבנו במאסר
"פטרופובלבסק"⁸ הובילו אותו מלשכת החוקרים לבית
מאסרו. הנער ניקולאיי, אחיו של אלכסנדר, שיחק אז
בחצר עם אחד מבני גילו הנערים מזרע המלוכה, ולהיותו
אכזר בטבעו היה נושא עמו תמיד שוט. כשראה את הוד
כ"ק רבנו התריז כנגדו עם השוט להפחידו. הוד כ"ק רבנו
הסתכל בו במבט חד, וההבטה פעלה על הנער האכזר
חלישות גדולה עד כי נפל השוט מידו, השפיל את עיניו

(9) ראה מגילה יג, ב. פס"ז שמות ג, א.

(8) שם בית האסורים.

~ רְשִׁימוֹת אֲדָמוֹר מוֹהֲרֵי צ' ~ מכתב הרבי הרי"צ לחתנו הרבי

טז.

בְּשָׁנָה הַהִיא – תַּק"ל – אֵירַע דְּבָר אֲשֶׁר הָיָה פְּעִין סִבָּה אוֹ 'גָּרַם' אֶל הַמַּחְלֻקַּת דְּשָׁנַת תַּקל"ב.
אחד הָאֲבָרְכִים הַמְצוּיִינִים בְּהַתְּלֵהבוֹת, בָּא לְשַׁקְלָאוּ פְּעוּבָר אֲרַח, וַיִּבְקֶשׂ מֵאֵת הָרַב פִּי יִתְּנוּ
לוֹ רְשׁוֹת לְדְרוֹשׁ, הָרַב וּפְרָנְסִי הִקְהֵלָה בְּחֵנוּ אֶת הָאוֹרַח, וַיִּמְצָאוּהוּ מְלֵא וְגִדּוֹשׁ בְּש"ס וּפּוֹסְקִים,
מְדַרְשׁ וְאֶגְדָּה. וַיִּמְצָאוּ נֶכּוֹן לִיתֵן לוֹ רְשׁוֹת הַדִּיבּוֹר בְּרַבִּים.

בְּמוֹעֵד הַקְּבוֹעַ הַתְּאֶסְפוּ הַמוֹן רַב, וְגַם פְּרָנְסִי הִקְהֵלָה בָּאוּ, וְהַדְּרוֹשׁ נָאֵם וְהִטִּיף לְקַח, וַיִּבְיֵאֵר
פְּמָה מֵאֲמָרֵי רְבוֹתֵינוּ ז"ל בְּאוֹרַח נִפְלָא פְּשַׁעָה אַרוּפָה, מַה שְּׁהִלְהִיב אֶת הַלְּבָבוֹת, וְכוּלָם נִהְנוּ.

אֲמַנָם בְּאִיזָה רְגָעִים קוֹדֵם גָּמְרוּ אֶת הַדְּרוֹשׁ, פְּנָה אֶל הַקְּהֵל הַגְּדוֹל הַעוֹמֵד בְּקִדְשׁ, וְאָמַר
אֲלֵיהֶם: הִנְנִי רוֹאֶה אֲשֶׁר בְּרוּף־הַשֵּׁם נִשְׁאֲתִי חֵן בְּעֵינֵיכֶם, וְאַתֶּם נִהְנִים מִהַדְּרוֹשׁ שְׁלִי, הִנְנִי חִפֵּץ
לְהַגִּיד לְכֶם, פִּי לֹא בְּאֲתִי אֲלֵיכֶם בְּתוֹר מַגִּיד אוֹ מִטִּיף וְלִקְבֵּל שְׂכָר, פִּי־אֵם לְפָקוּחַ עֵינֵיכֶם לְרֵאוֹת
אֶת הָאֲמָת, וְלִהְלֵהִיב אֶת לְבַבְכֶם לְעִבּוֹדַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ.

וְזֶה לְכֶם הָאוֹת, פִּי עוֹד מֵאֲמַר רְבוֹתֵינוּ ז"ל אֲבָאֵר לְפָנֵיכֶם, וְאֶרְדּ מִן הַבִּימָה בְּלִי בְּקִשְׁתַּת שׁוֹם
שְׂכָר בְּעַד הַדְּרוֹשׁ שְׁדַרְשְׁתִּי לְפָנֵיכֶם.

הוא בַּחַר בְּאִיזָה מְאֹמֵר רַז"ל, הַמְדַבֵּר אֲדוּת שׁוֹטָה רָשָׁע וְגַם הַרוּחַ, וְהַתְּחִיל לְדַבֵּר אֲדוּת הַנוֹדֵעַ לְשֵׁם תְּהִלָּה וְתַפְאֶרֶת נְשִׁמְתוֹ-עֲדוֹן וְשֵׁאֵר הַרְבֵּנִים הַמְפּוֹרְסָמִים, לְהַשְׁפִּילָם וּלְבַזוֹתָם, וְהַכֵּל בְּפִתְגָמִים מְחוּדָדִים שְׂנֵקְלוֹטוֹ בְּאֲזֵנֵי הַשׁוֹמְעִים לְזוֹכְרָם, וּמְרֹב הַהֶלְלָה וְהַתְּמַהוֹן שֶׁנִּפְלַע עַל עֲדַת הַשׁוֹמְעִים, הַסְפִּיק לְכָרוֹחַ מִבְּלֵי אֲשֶׁר יִשְׁפְּעוּהוּ לְגִזְרִים.

הַעִיר נַעֲשֶׂה כְּמִרְקַחַת, מַעֲבֵר מִזֶּה הַתְּפִלָּאוֹ עַל חֲרִיפּוֹתָו וּבְקִיאוֹתָו, כְּשֶׁרוֹן נְאוּמוֹ וְהַפְּלָאָת הַטְּפָתוֹ, וְהַהֲתַעֲוֹרוֹת תְּשׁוּבָה וְהַתְּלַהֲבוֹת שֶׁל יִרְאֵת-שָׁמַיִם שֶׁפָּעַל עַל הַשׁוֹמְעִים, וּמַעֲבֵר מִזֶּה עַל הַחֲצִיפּוֹת הַגְּדוּלָּה בְּבִיזוּי תַלְמִידֵי חֲכָמִים.

בַּעֲת הַהִיא, נֹסֵד הַיּוֹעֵד הָרֵאשׁוֹן בְּשִׁקְלָאוֹ לְרַפְזוֹ תַעֲמוּלָה נֶגֶד תּוֹרַת הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב וְתַלְמִידוֹ הַמַּגִּיד מְמַעֲזְרִיטָשׁ, וַיִּסְעוּ לְמִינְסֶק, וַיִּלְנָא – לְהַתִּיעֵץ בְּדַבָּר הַסֵּתְדָרוֹת הַדְּבָר.

זו.

בְּהִגִּיעַ הַדְּבָרִים לְמוֹרְנוֹ הַמַּגִּיד נְשִׁמְתוֹ-עֲדוֹן, קָרָא לְאַסִּיפָה מֵאֵת רוֹב תַלְמִידָיו הַצְּדִיקִים שֶׁהָיוּ כְּבָר בְּמִקּוֹמוֹת שׁוֹנִים בְּנֹא-הַלִּין, וְכוּלָם כְּאֶחָד הִחְלִיטוּ לְקַרְוֹא אֶת הַרְבֵּי-הַצְּדִיק רַבִּי אַבְרָהָם נְשִׁמְתוֹ-עֲדוֹן, אֲשֶׁר גַּם הָיָה בֵּין הַקְּרוֹאִים לְהֶאֱסִיפָה, וְלְהוֹכִיחוֹ עַל דְּרָכּוֹ זֶה.

הַחֲבָרִים הַנְּעִימִים הַרְבֵּי-הַצְּדִיק הַרְבֵּי-הַקְּדוֹשׁ רַבִּי לִוִּי-יִצְחָק, וְהַרְבֵּי-הַצְּדִיק הַרְבֵּי-הַקְּדוֹשׁ רַבִּי מְשׁוּלָם זֹסִיָא נְשִׁמְתוֹ-עֲדוֹן, הִשְׁתַּדְּלוּ אֶצְל שֵׁאֵר חֲבָרֵיהֶם לְהַמְתִּיק אֶת הַדִּין, וְהִרְבּוּ לְבַקֵּשׁ [אֶת] חֲבִירֵם הַרְבֵּי-הַצְּדִיק הַרְבֵּי-הַקְּדוֹשׁ רַבִּי מְנַחֵם-מַעֲנַדֵּל נְשִׁמְתוֹ-עֲדוֹן מִהָאֲרָאֵדָאק, אֲשֶׁר הוּא יִפְעוּל עַל שֵׁאֵר הַחֲבָרִים, לְזַכּוֹתוֹ שֶׁל הַרְבֵּי-הַצְּדִיק הַרְבֵּי-הַקְּדוֹשׁ רַבִּי אַבְרָהָם נְשִׁמְתוֹ-עֲדוֹן.

הַהִשְׁתַּדְּלוֹת עֲשֵׂתָה פְּרִי, וּבֵת דִּינָא רַבְרָבָא, רַק בְּכַנוּס חֲבִירִים, הַתְּדַבֵּר הַעֲנִין בְּאֲרוּכָה לְכָל פְּרָטִי, וְהַרְבֵּי-הַצְּדִיק הַרְבֵּי-הַקְּדוֹשׁ רַבִּי אַבְרָהָם נְשִׁמְתוֹ-עֲדוֹן קִיבַל עַל עֲצָמוֹ עַל לְהַבֵּא, לְתַקֵּן עֲנִינֵי הַהֲדַרְכָּה, וְכָל הַחֲבָרִים יַחֲדָיו שָׁמוּ עֵינֵיהֶם בְּחֲבִירֵם הַקְּדוֹשׁ כְּבוֹד-קְדוּשַׁת רַבִּינוֹ הַגְּדוֹל, אֲשֶׁר הוּא יִמְלִיץ טוֹב עִבּוֹר חֲבִירֵם הַרְבֵּי-הַצְּדִיק הַרְבֵּי-הַקְּדוֹשׁ רַבִּי אַבְרָהָם נְשִׁמְתוֹ-עֲדוֹן, וְעַל הֶאֱסִיפָה הַהִיא נִחְלַט לְעַקּוֹר וּלְשִׁרְשׁ אַחֲרֵי עֲבוּדָה שֶׁל הַתְּפַעְלוֹת אוֹן וּלְדַקְאֵיט[=וּפְרָאוֹת].

וְזֶהוּ פִתְרוֹן הַפִּתְגָּם "תַל"ק אִיזו קִיין טַאֲלֶק נִיט", כְּלוֹמֵר אוֹפְנֵי הַעֲבוּדָה דְשֵׁנַת תַק"ל – אִינּוֹ תַכְלִית.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הריי"צ ~

בענין הסתדרותו, הנה נוסף על העניינים האמורים בו, הנני מעמיס עליו להמשיך אותה ההתעסקות אשר עבד בה בהיותו בפאריז, והוא לחזק את דבר המעמד באה"ק ת"י כנהוג בתוככי אנוש ש"י בסדר קבוע ומסודר. ועל פרטי העניינים בזה יכתבו לו ועד המעמד יחיו.

בי"ה, כ"ה תמוז תשי"ט
ברוקלין

ידידי הנכבד והכי נעלה הרב ווי"ח אי"א
מוה"ר שלמה חיים ש"י קעסעלמאן

שלום וברכה!

בהוספה על מכתבי לידידי ש"י מיום כ"א לחודש זה

שֵׁבֶת שֶׁל מְסִירוֹת נֶפֶשׁ

ספור זה קשור עם עבודתו של הרבי הרי"צ בעסקנות צבורית, עוד בימי ממשלת רוסייה הצארית. בעת ההיא היה במשך כמה שנים ראש הממשלה צורר היהודים ושמו סטליפין, שהצטין בשנאתו ליהודים ובגזרותיו הקשות שהטיל עליהם. אמנם, מי שסטליפין למד ממנו אפן ההנהגה בענייני המלוכה, העריצו, התחשב בדעתו והשפיע ממנו - היה השר (גנרל) פובידונוסצב, אשר, אף על פי שגם הוא היה רחוק מלהיות אוהב היהודים... מפל מקום, להיותו אדוק באמונתם, החשיב את בעלי דת, ולהבדיל גם רבנים, והיה ידוע אצל העסקנים, שכאשר כלו כל הדרכים ולא יכולים לפעל אצל סטליפין לבטול הגזרה, יש לנסות ולהפעיל השפעה באמצעות פובידונוסצב שסטליפין התחשב בדעתו.

בעת ההיא תכנן סטליפין לגזר גזרה חדשה... אזי, כפי שארע כמה פעמים שלא היתה עצה אחרת, צוה הרבי הרש"ב לרבי הרי"צ שיתעסק בדבר... אחרי השתדלות, הסכים השר פובידונוסצב לקבל לראיון את הרבי הרי"צ... אבל, הזמן היחידי שהסכים השר פובידונוסצב לקבוע לראיון היה ביום ששי בלילה, ליל שבת, לאחר סעודת הערב...

בעת ההיא דר השר פובידונוסצב מחוץ לעיר - בפרור פטרבורג רחוק מהעיר כמה פרסאות, ובכל הסביבה כלה לא דרו יהודים כלל.

כניסת השבת בפטרבורג בימות החורף היא בשעה הרביעית, ואולי אפילו לפני כן, ולכן, הצרף הרבי הרי"צ למצא מקום שבו יוכל לשהות במשך השעות עד למועד הראיון (שהרי ברחובות העיר לא היה אפשר לטיל משך זמן מצד גדל הקר ומצד הסכנה), וכן לאחר הראיון, במשך כל יום השבת קדש, עד אחרי הבדלה.

כיון שלא היה בית יהודי בכל הסביבה, וגם בית מלון לא היה שם. הרי המקום היחידי שבו התאפשר למצא מחסה היה "בית מרוזח", אף על פי שצטרף לשהות בין שכורים רוסים... משך מעת לעת שלם, ובפרט ביום השבת קדש! נוסף על גדל הסכנה להמצא בין ערלים שכורים שהיו מבקשים בשנאתם ליהודי.

וכך ישב הרבי הרי"צ בבית המרוזח משך כמה שעות עד שהגיעה השעה הקבועה של זמן הראיון, ואחר שהצליח ופעל מה שפעל, חזר לבית המרוזח ובלה שם כל השבת קדש.

וזוהי ההוראה לכל ההולכים בעקבותיו ונשמעים בקולו - שכאשר מגיעה ידיעה על דבר צערו של יהודי, צער גשמי ועל אחת כמה וכמה צער רוחני, ששקוע הוא בהבלי העולם ורחוק מהנוי ותורתו, הנה מצד אמתית ענין אהבת ישראל, צריף צערו של הזולת לגעת עד לעצם הנפש, ואז הרי מוכן אשר יעשה כל התלוי בו, ללא חשבונות, ואפילו רק על הספק אולי יוכל לעזור לו.

(משיחת יו"ד שבט תש"כ. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור פרשת בשלח

~ נקודות משיחות קודש ~

פי החירות (יד, ב)

חירות הללו . . . מרבעות . . . מעשה שמים, ועינים להם פתוחות (מכילתא)

יש לשאל, איך יתכן שהחירות נכראו מרבעות, ונתרי "אין מרבע ממעשה בראשית" (ירושלמי סוף מעשרות). ויש לומר, שלכן מסים "ועינים להם פתוחות", כלומר: שטח הסלע לא היה חלק, אלא היו בו חורים בדמות עינים, כך שרבעו לא היה משלם.

(לקוטי שיחות, כרך טו, עמ' 513)

שני ^ט וירדפו מצרים אחריהם וישינו אותם חנים על-הים פל-סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו על-פי החירות לפני בעל צפן: ופרעה הקריב וישאו בני-ישראל את-עיניהם והנה מצרים | נסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני-ישראל אל-יהוה: ^א ויאמרו אל-משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים: ^ב הלא-יה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה את-מצרים כי טוב לנו עבד את-מצרים ממתנו במדבר: ^ג ויאמר משה אל-העם אל-תיראו התיצבו וראו את-ישועת יהוה אשר-יעשה לכם היום כי אשר ראיתם את-מצרים היום לא תספו לראתם עוד עד-עולם: ^ד יהוה ילחם לכם ואתם

תחרשון: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ביד רמה (יד, ח)

בריש גלי (אונקלוס)

איתא ב'דגל מנחה אפרים, ש'בריש" היא ראשי-תבות רבי ישראל בעל שם, רבי שמעון בן יוחאי, ורבי יצחק בן

יג ^ה ויהי בשלח פרעה את-העם ולא-נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי | אמר אלהים פן-ינחם העם בראתם מלחמה ושבנו מצרימה: ^ה ויפב אלהים | את-העם דרך המדבר ים-סוף וחמשים עלו בני-ישראל מארץ מצרים: ^ט ויקח משה את-עצמות יוסף עמו כי השבע השפיע את-בני ישראל לאמר פקד ופקד אלהים אתכם והעליתם את-עצמתי מזה אתכם: ^ב ויסעו מספת ויחנו באתם בקצה המדבר: ^א ויהוה הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה: ^ב לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם: פ ^(ל) יד ^א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^ב דבר אל-בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירות בין מגדל ובין הים לפני בעל צפן נכחו תחנו על-הים: ^ג ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר: ^ד וחזקתי את-לב-פרעה ודרך אחריהם ואפבדה בפרעה ובכל-חילו וידעו מצרים כי-אני יהוה ויעשו-כן: ^(ישראל) ה ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך ללב פרעה ועבדיו אל-העם ויאמרו מה-זאת עשינו פישלחנו את-ישראל מעבדנו: ויאמר את-רכבו ואת-עמו לקח עמו: ויקח שש-מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלשם על-פלז: ^ה ויחזק יהוה את-לב פרעה מלך מצרים וירדף אחרי בני ישראל ובני ישראל יצאים ביד רמה:

בטבעה לסוג עבודה כזה). מתי באה לידי בטיי התבטלות והתמסרות אמיתית להקב"ה, באפן שמתעלה מן ה'אני' - באשר העבודה היא בשני קוים הפכיים.

(לקוטי שיחות, כרך ג, עמ' 969)

רביעי ^{טו} ויאמר יהוה אל-משה נטה את-ידך על-הים וישבו המים על-מצרים על-רכבו ועל-פרשיו: ^{טז} ויט משה את-ידו על-הים וישב הים לפנות בקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער יהוה את-מצרים בתוך הים: ^{טז} וישבו המים ויכסו את-הרכב ואת-הפרשים לכל חיל פרעה הפאים אחריהם בים לא-נשאר בהם עד-אחד: ^{טז} ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חמה מימינם ומשמאלם: ^{טז} וישע יהוה ביום ההוא את-ישראל מיד מצרים וירא ישראל את-מצרים מת על-שפת הים: ^{טז} וירא ישראל את-היך הגדלה אשר עשה יהוה במצרים וייראו העם את-יהוה ויאמינו ביהוה ובמשה עבדו: ^{טז} **טז** אז ישיר-משה ובני ישראל את-השירה הזאת ליהוה ויאמרו לאמור אשירה ליהוה כייגאה גאה סוס ורכבו רמה בים: ^{טז} עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארמננהו: ^{טז} יהוה איש מלחמה יהוה שמו: ^{טז} מרפבת פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלשיו טבעו בים-סוף: ^{טז} תהמת וכסימו ירדו במצולת פמו-אבן: ^{טז} ומינד יהוה נאדרי בפח ומינד יהוה תרעץ אויב: ^{טז} וברכ גאונד תהרם קמיו תשלח חרנד יאכלמו פקש: ^{טז} וברוח אפיד גערמו מים נצכו כמו-נד גזלים קפאו תהמת בלב-ים: ^{טז} אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי: ^{טז} נשפת ברוחך בפסמו ים צללו בעופרת במים אדירים: ^{טז} מי-כמכה

שלמה (האריז"ל); רמז לכך שהציצה מן הגלות תהנה בזכות תורתם של הצדיקים הללו. ורמז זה מופיע בפרגום דוקא: הפרגום מביא את קדשת התורה אל לשונות החלין של אמות העולם, ואף הגאלה מביא את הקדשה אל העולם ותקדש גם את עניני החלין שבו.

(לקוטי שיחות, כרך ג, עמ' 872)

שלישי ^{טו} ויאמר יהוה אל-משה מה-תצעק אלי דבר אל-בני ישראל וסעו: ^{טז} ואתה הרם את-מטף ונטה את-ידך על-הים ובקעהו ויבאו בני-ישראל בתוך הים ביבשה: ^{טז} ואני הנני מחזק את-לב מצרים ויבאו אחריהם ואפכה בפרעה ובכל-חילו ברכבו ובפרשיו: ^{טז} וידעו מצרים כיראני יהוה בהפכדי בפרעה ברכבו ובפרשיו: ^{טז} ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמוד מאחריהם: ^{טז} ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל והי הענן והחשך ויאר את-הלילה ולא-קרב זה אל-זה כל-הלילה: ^{טז} ויט משה את-ידו על-הים וילך יהוה את-הים ברוח קדים עזה כל-הלילה וישם את-הים לחרבה ויפקעו המים: ^{טז} ויבאו בני-ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חמה מימינם ומשמאלם: ^{טז} וירדפו מצרים ויבאו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל-תוך הים: ^{טז} והי באשמרת הפקר וישקף יהוה אל-מחנה מצרים בעמוד אש וענן ויהם את מחנה מצרים: ^{טז} ויסר את אפן מרכבתיו וינהגהו בכבדת ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי יהוה נלחם להם במצרים: ^{טז}

~ נקודות משיחות קודש ~

מימינם ומשמאלם (יד, כב)

באשר אדם עובד את עבודתו בקו אחד בלבד, בקו הימין או בקו השמאל - אפלו עושה את העבודה בקו זה בכל כחותיו, עד למסירות נפש, יתכן שעושה זאת מצד השבע (טבע נפש הבהמית או אפלו טבע נפש האלקית, שנמשכת

צדיקים הוא". ומה שכתוב "כוננו ידך" - מתרץ ה'שיטה מקצצת: "מעשה צדיקים, קרי מעשיו של הקב"ה". ויש לבאר: צדיק אינו מחשיב את עצמו למציאות, ולכן מעשה ידיו הם מעשה ידיו של הקב"ה.

(לקוטי שיחות, כרך ל, עמ' 123)

חמישי כו ויבאו אילמה ושם שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחנושם עלהמים: מז א ויסעו מאילם ויבאו כלעדת בני ישראל אלמדברסין אשר ביןאילם ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני לצאתם מארץ מצרים: ב כתיב ולינו קרי וילונו כלעדת בני ישראל עלמשה ועלאהרן במדבר: ג ויאמרו אלהם בני ישראל מייתן מותנו בידיהוה בארץ מצרים בשבתנו עלסיר הבשר באכלנו לחם לשבע ביהוצאתם אתנו אלמדבר הנה להמית אתכלהקהל הנה ברעב: ד ויאמר יהוה אלמשה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבריום ביומו למען אנפנו הילך בתורתי אםלא: ה והנה ביום הששי והכינו את אשריבאו והיה משנה על אשרילקטו יום ו יום: ו ויאמר משה ואהרן אלכלבני ישראל ערב וידעתם פי יהוה הוציא אתכם מארץ מצרים: ז וכקר וראיתם אתכבוד יהוה בשמעו אתתלנתיכם עליהוה ונחנו מה פי כתיב תלונו קרי תלינו עלינו: ח ויאמר משה בתת יהוה לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע בשמע יהוה אתתלנתיכם אשראתם מלינם עליו ונחנו מה לאעלינו תלנתיכם פי עליהוה: ט ויאמר משה אלאהרן אמר אלכלעדת בני ישראל קרבו לפני יהוה פי שמע את תלנתיכם: ויהי כדבר אהרן אלכלעדת בני ישראל ויפנו אלמדבר והנה כבוד יהוה נראה בענן: פ

באלם יהוה מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא: ב נטית ימינך תבלעמו ארץ: ג נחית בחסדך עמו גאלת נהלת בעודך אלגוה קדשך: ד שמעו עמים ורגזון חיל אחו ושבי פלשת: ט אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמונו כל ישבי כנען: ט תפל עליהם אימתה ופחד בגדל ורועך ידמו פאבן עדיעבר עמד יהוה עדיעבר עמו קנית: י תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת יהוה מקדש אדני כוננו ידך: יי יהוה ימלך לעלם ועד: יי פי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב יהוה עליהם אתמי הים ובני ישראל הלכו בבישה בתוך הים: פ ותקח מרים הנביאה אחות אהרן אתהתף בידה ותצאן כלהנשים אחריה בתפים ובמחלת: טא ותען להם מרים שירו ליהוה פירגאה גאה סוס ורכבו רמה בים: טב ויסע משה את ישראל מיםסוף ויצאו אלמדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולאמצאו מים: טג ויבאו מרתה ולא יכלו לשתת מים ממרה פי מרים הם עלכן קראשמה מרה: טד וילנו העם עלמשה לאמר מהנשתה: טה ויצעק אליהוה ויורהו יהוה עץ וישלף אליהמים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נפשו: כ ויאמר אםשמוע תשמע לקול ו יהוה אלהיך ותישר בעיניו תעשה והאונת למצותיו ושמרת כלחקיו כלחמחלה אשרשמתי במצרים לאאשים עליך פי אני יהוה רפאך: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

כוננו ידך (טז, יז)

אמר רבי (כתובות ה, א) "גדולים מעשה צדיקים", פי במעשה ידיהם כתיב "מכון לשבתך פעלת ה', מקדש אד' כוננו ידך" (שתי ידים), ופרש רש"י: "מקדש, מעשה ידי

~ נקודות משיחות קודש ~

לחם מן השמים (טו, ד)

את הברכה הראשונה של ברכת המזון, תקן משה רבנו בשעה שירד המן. ותמוה: כיצד מברכים על לחם מן הארץ בנסח שנתקן על לחם מן השמים? ויש לומר, דהנה לחם מן הארץ אינו אלא לבוש לשרש והמקור של המזון - לחם מן השמים; לחם מן הארץ הוא בפנימיותו לחם מן השמים. וכמבאר בחסידות, ש'בעסקו במשא ומתן כגון שמאמין שהשפע... הוא פשארי הנסים הגלויים, כמו שהוריד המן'. וידועים דברי הרבי מהר"ש, שפונסה בזמן הזה, היא כמו השפעת המן.

(לקוטי שיחות, כרך טז, עמ' 179)

ששי י וידבר יהוה אל-משה לאמר: י שמעתי את-תלונת בני ישראל דבר אלהם לאמר בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבועו לחם וידעתם כי אני יהוה אלהיכם: י ויהי בערב ותעל השלל ותכס את-המחנה ובבקר היתה שכבת הטל סביב למחנה: י ותעל שכבת הטל והנה על-פני המדבר דק מחספס דק כבפר על-הארץ: י ויראו בני-ישראל ויאמרו איש אל-אחיו מן הוא כי לא ידעו מה-הוא ויאמר משה אלהם הוא הלחם אשר נתן יהוה לכם לאכלה: י זה הדבר אשר צוה יהוה לקטו מפניו איש לפי אכלו עמר לגלגלת מספר נפשתיכם איש לאשר באהלו תקחו: י ויעשו-כן בני ישראל וילקטו המרבה והממעט: י וימדו בעמר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר איש לפי-אכלו לקטו: י ויאמר משה אלהם איש אל-יותר מפניו ערב-בקר: י ולא שמעו אל-משה ויותרו אנשים מפניו ערב-בקר וירם תולעים ויבאש ויקצף עליהם משה: י וילקטו אתו בבקר בבקר איש כפי אכלו וחם השמש ונגם: י ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ויבאו כל-נשיאי העדה ויגידו למשה: י ויאמר אלהם הוא אשר דבר

יהוה שבתון שבת-קדש ליהוה מחר את אשר תאפו אפו ואת אשר-תבשלו בשלו ואת כל-העדר הניחו לכם למשמרת ערב-בקר: י ויניחו אתו ערב-בקר כאשר צוה משה ולא הבאיש ורמה לא-היתה בו: י ויאמר משה אכלהו היום פיי-שבת היום ליהוה היום לא תמצאהו בשדה: י ששית ימים תלקטתו וביום השביעי שבת לא יהיה-בו: י ויהי ביום השביעי יצאו מן-העם ללקט ולא מצאו: י ויאמר יהוה אל-משה עד-אנה מאנתם לשמר מצותי ותורת: י ראו פיי-יהוה נתן לכם השבת על-פן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו אל-יצא איש ממקומו ביום השביעי: י וישבתו העם ביום השביעי: י ויקראו בית-ישראל את-שמו מן והוא פורע גד לכן ומעמו בצפיחת בדבש: י ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יהוה מלא העמר מפניו למשמרת לדתיכם למען יראו את-הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציאי אתכם מארץ מצרים: י ויאמר משה אל-אהרן קח צנצנת אחת ותן-שמה מלא-העמר מן והנה אתו לפני יהוה למשמרת לדתיכם: י כאשר צוה יהוה אל-משה ויניחו אתו לפני העדת למשמרת: י ובני ישראל אכלו את-הפן ארבעים שנה עד-באם אל-ארץ נושבת את-הפן אכלו עד-באם אל-קצה ארץ כנען: י והעמר עשירית האיפה הוא: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ראו כי ה' נתן לכם השבת (טז, כט)

ה'שבת' שבתורה - הוא פנימיות התורה, שלכן קרי רבי יהודה לרשב"י, מארי דזהר, בשם 'שבת' (ח"ג קמד, ב). ולמוד פנימיות התורה הוא בדרך ראיה, וכמבאר בחסידות שמשיח למד סודות התורה לכל העם בדרך ראיה (ולשון הרגיל בזהר הוא תא-חזי, לא תא-שמע). והנה, המאמר

ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹחַ אֶמְחָה אֶת־זִכְרוֹ* זָכַר עֲמַלְק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: ^{טו} וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה א נָסִי: ^{טז} וַיֹּאמֶר כִּי־יֵד עַל־כַּסְּמֵי יְהוָה מִלְחָמָה לַיהוָה בְּעֲמַלְק מִדֶּר דֶּר: פפפ

חצי קדיש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בענגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מנכד לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונהמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~

ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים (יז, ח)
שרפו ישראל ידיהם מדברי תורה (מכילתא)

למוד התורה הוא על-מנת לעשות ולקיים. וכאשר יש רפיון בלמוד התורה - בא עמלק וילחם עם ישראל (ראשי-תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה) ומקור את קדשת התורה. העצה לכך היא - בחר לנו אנשים, אנשי משה, ואתפשטותא של משה, ראשי אלפי ישראל, שבכל דור ודור. וצא הלחם בעמלק - לשון יחיד, כי התורה היא נצחית בכל זמן ובכל מקום בשנה.

(דיום יום, ג אדר שני)

מפטיר ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹחַ אֶמְחָה אֶת־זִכְרוֹ* זָכַר עֲמַלְק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: ^{טו} וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה א נָסִי: ^{טז} וַיֹּאמֶר כִּי־יֵד עַל־כַּסְּמֵי יְהוָה מִלְחָמָה לַיהוָה בְּעֲמַלְק מִדֶּר דֶּר: פפפ

ק"ו פסוקים, י"ד אמונ"ה סימן. סנא"ה סימן.

הראשון ב'לקוטי תורה' הוא "ראו כי ה' נתן לכם השבת". רמז יש כאן, שבפנימיות התורה כפי שנתגלתה בתסידות, מדגש ביותר הלמוד בדרך ראיה, תכלית ההתאמתות.
(לקוטי שיחות, כרך לב, עמ' 270)

שביעי יז א וַיִּסְעוּ כָל־עַדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַר־סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרַפִּידִים וְאִין מַיִם לְשֵׁתֵת הָעַם: ג וַיִּרְבַּ הָעַם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תְנוּ־לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מִה־תְּרִיבוּן עִמָּדִי מִה־תִּנְסֹון אֶת־יְהוָה: ד וַיִּצְמָא שֵׁם הָעַם לַמַּיִם וַיִּלֶן הָעַם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמוּה זֶה הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת־בְּנֵי וְאֶת־מִקְנֵי בְּצַמָּא: ה וַיִּצַּעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָעַם הַזֶּה עוֹד מַעַט וְסִקְלֵנִי: ו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעַם וְקַח אֶתְךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְּטֹד אֲשֶׁר הִפִּיתָ בּוֹ אֶת־הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ: ז הֲנִי עֹמֵד לִפְנֵיךָ שֵׁם א עַל־הַצּוֹר בְּחֶרֶב וְהִפִּיתָ בַּצּוֹר וַיִּצְאוּ מִמִּנּוּ מַיִם וְשֵׁתָה הָעַם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לַעֲיֵנֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ח וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מִסָּה וּמְרִיבָה עַל־רִיב א בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נַפְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הַיֵּשׁ יְהוָה בְּקִרְבָנוּ אִם־אֵין: ט וַיִּבֶא עֲמַלְק וַיִּלְחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרַפִּידִים: י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר־לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלְחֶם בְּעֲמַלְק מֵחֶר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי: יא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לוֹ מֹשֶׁה לְהִלְחֶם בְּעֲמַלְק וּמֹשֶׁה אַהֲרֹן וְחֹר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה: יב וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגַבַּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יִנִּיחַ יָדוֹ וְגַבַּר עֲמַלְק: יג וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ־אֲבָן וַיִּשְׂמוּ תַחְתּוֹ וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹר תָּמְכוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אַחַד וּמִזֶּה אַחַד וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה עַד־בֹּא הַשָּׁמֶשׁ: יד וַיַּחֲלֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־עֲמַלְק וְאֶת־עַמּוֹ לְפִי־חֶרֶב: טו

* מנתנינו שאומרים פעמיים מילת זכר. הראשון זכר (בסגול) והשני זכר (בצירה).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיָחִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶיָה מְאֹד. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נַעַם, וְכָל־נִתְיַבְתֶּיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֶּנָּה, בְּשִׂמְאֹלָה עֹשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֶפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם מוֹכִיִּם וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אִיִּם הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

עטרת מרים

ד וְדַבְּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֵשֶׁת לְפִדּוֹת אֵשֶׁת מִל, וְרִיחַ בְּמַעֲשֵׂיהָ כְּלָפִיד אֵשׁ הִיא שְׂפָטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּעַת הַהִיא עֵבֹר שְׁהִתָּה נְבִיאָה וּרְיָה בְּמַעֲשֵׂיהָ: ה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת

ה וְנִקְרָא "לפידות" שהוא ענין קרוב ל"כרק". שְׂפָטָה, הִתָּה רְגִילָה לְשִׁפְטָה: ה תָּמַר, אֵילָן תָּמַר. וּבִשְׂבִיל שְׁלֹא תִתְחַדַּר עִם הָאֲנָשִׁים תְּבָאִים אֵלֶיהָ לְמִשְׁפָּט, קָבְעָה וְשִׁבְתָּה שָׁם.

ו) מְקַדֵּשׁ נִפְתְּלִי, מְקַדֵּשׁ אֲשֶׁר בְּנִחְלַת שְׂבֵט נִפְתְּלִי. וּמִשְׁכַּת בְּהַר תְּבֹרֵה, לְבוֹא עִמָּךְ בְּהַר תְּבֹרֵה לְהִלָּחֵם בְּסִיסְרָא, כִּי מָאֵר פָּתְרוּ מִחִילוֹ תְּרַב

הפטרה לפרשת בשלח לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בשופטים פרק ד ה

ד וְדַבְּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֵשֶׁת לְפִדּוֹת הִיא שְׂפָטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּעַת הַהִיא: ה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת־תָּמַר

דַּבְּרָה בֵּין הַרְמָה וּבֵין בֵּית־אֵל בְּהַר אֶפְרָיִם וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט: וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן־אֲבִינֵעָם מְקַדֵּשׁ נִפְתְּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא־צִוָּה | יְהוָה

בני ישראל לפתוחם לבא עמו להלחם בסיסרא בתר תבור כי מאד פחדו מחילו הרב של סיסרא ולקחת עמו עשרת אלפים איש מבני נפתלי ומבני זבולון: וימשכתי אליך אתו בלבו ללכת אלנחל קישון אתסיסרא שרצבא יבין ואתרכבו ואתהמונו ונתתיהו בידך: ח ויאמר אליה ברק אמיתלכי עמי אל המלחמה והלכתי ואםלא תלכי עמי לא אלך: ט ויאמר הלך אלך עמו אפס כי לא תהיה לה תפארתך הפאר הניתן לשר הצבא עלהירדך אשר אתה הולך בי בידאשה ומכר יהוה אתסיסרא קיביו העם והיה על ידי דבורה, סוף מפלתו על ידי גל ותקם

דבורה ותלך עםברק קדשה: י ויזעק ברק אתזבולן ואתנפתלי קדשה ויעל להו תבור ברגליו כי לא היה לו סוס ורכב עשרת אלפי איש ותעל עמו דבורה: יא וחבר הקינו נפרד פירש את עצמו מקיין משאר בני מן שישבו במדבר והיה מבני חבב חתן משה ויט אהלו ויט עדאלון בצעננים אשר אשר אתקדש: יב ויגדו לסיסרא כי עלה ברק בןאבינעם הרתבור ובהו הכו שושה להלחם: יג ה' נתן בלבו של סיסרא ללכת אל נחל קישון ויזעק סיסרא אתכלרכבו תשע מאות רכב ברזל ואתכלהעם אשר אתו הגם שהיה ראוי שיצא לקראת החלשים האלה במעט עם מחרשת הגוים אלנחל קישון: יד ויאמר דברה אלברק קום אל התעכב לעמוד פה להתגבר בהר כי תגורה ויורה זה היום אשר נתן יהוה אתסיסרא בידך ולא תוכל עוד להתעכב בהר, אל תירא לירדת לעמק, כי הלא יהוה יצא לפניך וירד ברק מהר תבור ועשרת אלפים איש אחריו: טו ויהם יהוה אתסיסרא ואתכלה אתכלה הרכב ואתכלהמחנה לפי חרב לפני ברק וירד סיסרא מעל המרכבה ויגם ברגליו לכל יפיר אותו מי מבני ישראל ותפוש אותו: טז וברק רדף אחרי הרכב ואחרי המחנה עד חרשת הגוים ויפל כלמחנה סיסרא לפיחרב לא נשאר עדאחד אפילו אחד: יז וסיסרא גם ברגליו אלאהל לפיחרב לא נשאר עדאחד: יח וסיסרא גם ברגליו אלאהל

אלהישראל לך ומשכתך בהר תבור ולקחת עמו עשרת אלפים איש מבני נפתלי ומבני זבולון: ז ומשכתי אליך אלנחל קישון אתסיסרא שרצבא יבין ואתרכבו ואתהמונו ונתתיהו בידך: ח ויאמר אליה ברק אמיתלכי עמי והלכתי ואםלא תלכי עמי לא אלך: ט ויאמר הלך אלך עמו אפס כי לא תהיה תפארתך עלהירדך אשר אתסיסרא ותקם דבורה ותלך עם

שי למורא
 ז) ומשכתי אליך אל נחל קישון, אתו בלבו ללכת אל נחל קישון, ח) אם תלכי עמי, אל המלחמה, ט) אפס, רק, י) ויזעק, עניו אספה על ידי ועשה, ויעל ברגליו, העלה להו תבור, עם החלבו, יא) הקינו, ממשפחת הקינו, הם צאצאי יהוה שנקרא "קינו". וגם נקרא "חבב". נפרד מקיין, נפרד ממדבר והיה ששם ישבו ממשפחת הקינו, כמו שכתוב בתחלת ספר שופטים. מבני חבב, יש מפרשים, שרצה לומר שקיין היה מבני חבב, יד) קום, אל התעכב כאן בהר תבור, טו) ויגם ברגליו, כדי שלא יפירוהו, טז) עד אחד, אפילו אחד.

ברק קדשה: י ויזעק ברק אתזבולן ואתנפתלי קדשה ויעל ברגליו עשרת אלפי איש ותעל עמו דבורה: יא וחבר הקינו נפרד מקיין מבני חבב חתן משה ויט אהלו ויט עדאלון בצעננים אשר אתקדש: יב ויגדו לסיסרא כי עלה ברק בןאבינעם הרתבור: יג ויזעק סיסרא אתכלרכבו תשע מאות רכב ברזל ואתכלהעם אשר אתו מחרשת הגוים אלנחל קישון: יד ויאמר דברה אלברק קום כי זה היום אשר נתן יהוה אתסיסרא בידך הלא יהוה יצא לפניך וירד ברק מהר תבור ועשרת אלפים איש אחריו: טו ויהם יהוה אתסיסרא ואתכלהרכב ואתכלהמחנה לפיחרב לפני ברק וירד סיסרא מעל המרכבה ויגם ברגליו לכל יפיר אותו: טז וברק רדף אחרי הרכב ואחרי המחנה עד חרשת הגוים ויפל כלמחנה סיסרא לפיחרב לא נשאר עדאחד: יז וסיסרא גם ברגליו אלאהל

וְלוֹה חֶשֶׁב לְהַמְלִיט שָׁמָּה: יח וַתֵּצֵא יַעֲלֹ לְקִרְיַת סִיסְרָא כִּי רָאִתָּהּ שָׁהִיָּה כַּמִּתְחַפֵּק אִם לִילֵךְ לְאַהֲלָהָ אִם לָנוֹס עוֹד לְהִלָּךְ, וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיִּסַּר אֵלֶיהָ הָאֱהָלָה וַתִּכְסְּהוּ בְשִׁמְיֹכָה: יט וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי־נָא מַעֲט־מִיָּם כִּי צָמְתִי וַתַּפְתָּח אֶת־נְאוֹד הַחֶלֶב וַתִּשְׁקֶהוּ כִּי חֶלֶב מְבִיא תִרְדְּמָה וַתִּכְסְּהוּ: כ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמֹד וְרוּי עֲצֻמָּד לַעֲמוֹד פָּתַח הָאֱהָלָה וְהִיָּה אִם־אִישׁ יָבֵא וְשָׁאַלְךָ וְאָמַר הִישִׁפָּה אִישׁ וְאָמַרְתָּ אֵין: כא וַתִּקַּח יַעֲלֹ אֶשְׁת־חֵבֶר אֶת־יְתֵד הָאֱהָלָה וַתִּשֶׁם אֶת־הַמִּקְבֵּת בְּיָדָהּ וַתִּבְּרָה

הַשְּׂנֵיָה וַתָּבֹוא אֵלָיו בְּלֹאט וַתִּתְקַע אֶת־הַיְתֵד בְּרִקְתּוֹ וַתִּצְנַח בְּאַרְצָה הַיַּמִּית עֲבָרָה וַתִּקַּח וַתִּתְקַעָה בְּאַרְצָה וְהוּא־נִרְדָּם מִשְׁמַתִּי הַחֶלֶב וַיֵּעָף כִּי גַם בְּרָלְיוֹ וַיָּמָת: כב וַהֲנִיָּה בְּרָק רָדַף אֶת־סִיסְרָא לְבָקָשׁוֹ כַּאֲשֶׁר הוּא שֵׁם וַתֵּצֵא יַעֲלֹ לְקִרְיַתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאֶרְאֶךָ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְּקָשׁ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַהֲנִיָּה סִיסְרָא נָפַל מִתּוֹ וַהֲיָתֵד בְּרִקְתּוֹ: כג וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ־בְּנֵעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: כד וַתִּלְכֵּךְ יָד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלְוִיָּהּ וַקְּשָׁה כָּל פֶּעַם יוֹתֵר עַל יָבִין מֶלֶךְ־בְּנֵעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ־בְּנֵעַן: א וַתֵּשֶׁר מִלְשֹׁן שִׁירָה דְבוּרָהּ וַבְּרָק בְּנֵי־אֲבִינֵעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֹאמֶר שְׂבִנִי יִשְׂרָאֵל יִאמְרוּהוּ: ב בְּפִרְעַ פְּרָעוֹת בְּנֹסִים ה' נִקְמֹת בְּיִשְׂרָאֵל עַל יַד יִשְׂרָאֵל בְּהַתְּנַדֵּב עִם לְצֹאת מִלְחָמָה עִם כִּי רָאוּ חוֹלְשָׁתָם וְגִבּוֹרַת סִיסְרָא, בְּעֵבֹר שְׁמִי אֵלֶּה בְּרָכוּ יְהוָה: ג שְׁמֵעוּ מְלָכִים שֶׁל הַאֲמוֹת הַאֲזִינוּ רֹזְנִים כְּדֵי שִׁירָאוּ מִלְחָמָה לְיִשְׂרָאֵל, עַל אֲשֶׁר אָנֹכִי לִיהוָה וְלִחְלָקוֹ לְהַאֲמִין בּוֹ, לֹה אָנֹכִי אֲשִׁירָה עַל הַתְּשׁוּעָה הַבָּאָה לִי מִמֶּנּוּ אֲזַמֵּר לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ד יְהוָה בְּצֹאתְךָ מִשְׁעִיר לְהִלָּחֵם בְּסִיחֹן וְעוֹג בְּצִעְדֵיךָ מִשְׁדָּה אֲדוֹם אֲרָץ רַעֲשָׁה הַחֲרִיד וְהִרְעִישׁ כָּל מַלְכֵי הָאֲרָמָה גַּם־שָׁמַיִם נִטְפוּ כַּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם וְהַעֲבִיבִים נִתְכּוּ וְהָיוּ לְמַיִם, וַהֲנִיָּה אָמַר זֶה לְמַשֵּׁל עַל מִלְחַמַת סִיחֹן וְעוֹג גַּם־עֲבִיבִים נִטְפוּ מִיָּם לְהַחֲרִיד

יַעֲלֹ אֶשְׁת חֵבֶר הַקִּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יָבִין מֶלֶךְ־חֲצוֹר וַיָּבִין בֵּית חֵבֶר הַקִּינִי: יח וַתֵּצֵא יַעֲלֹ לְקִרְיַת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיִּסַּר אֵלֶיהָ הָאֱהָלָה וַתִּכְסְּהוּ בְשִׁמְיֹכָה: יט וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי־נָא מַעֲט־מִיָּם כִּי צָמְתִי וַתַּפְתָּח אֶת־נְאוֹד הַחֶלֶב וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסְּהוּ: כ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמֹד פָּתַח הָאֱהָלָה וְהִיָּה אִם־אִישׁ יָבֵא וְשָׁאַלְךָ וְאָמַר הִישִׁפָּה אִישׁ וְאָמַרְתָּ אֵין: כא וַתִּקַּח יַעֲלֹ אֶשְׁת־חֵבֶר אֶת־יְתֵד הָאֱהָלָה וַתִּשֶׁם אֶת־הַמִּקְבֵּת בְּיָדָהּ וַתִּבְּרָה אֵלָיו בְּלֹאט וַתִּתְקַע אֶת־הַיְתֵד בְּרִקְתּוֹ וַתִּצְנַח בְּאַרְצָה וְהוּא־נִרְדָּם וַיֵּעָף וַיָּמָת: כב וַהֲנִיָּה בְּרָק רָדַף אֶת־סִיסְרָא לְבָקָשׁוֹ כַּאֲשֶׁר הוּא שֵׁם וַתֵּצֵא יַעֲלֹ לְקִרְיַתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאֶרְאֶךָ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְּקָשׁ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַהֲנִיָּה סִיסְרָא נָפַל מִתּוֹ וַהֲיָתֵד בְּרִקְתּוֹ: כג וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ־בְּנֵעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: כד וַתִּלְכֵּךְ יָד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלְוִיָּהּ וַקְּשָׁה עַל יָבִין מֶלֶךְ־בְּנֵעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ־בְּנֵעַן: ה א וַתֵּשֶׁר מִלְשֹׁן שִׁירָה דְבוּרָהּ וַבְּרָק בְּנֵי־אֲבִינֵעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֹאמֶר: ב בְּפִרְעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהַתְּנַדֵּב עִם לְצֹאת מִלְחָמָה עִם כִּי רָאוּ חוֹלְשָׁתָם וְגִבּוֹרַת סִיסְרָא, בְּעֵבֹר שְׁמִי אֵלֶּה בְּרָכוּ יְהוָה: ג שְׁמֵעוּ מְלָכִים שֶׁל הַאֲמוֹת הַאֲזִינוּ רֹזְנִים כְּדֵי שִׁירָאוּ מִלְחָמָה לְיִשְׂרָאֵל, עַל אֲשֶׁר אָנֹכִי לִיהוָה וְלִחְלָקוֹ לְהַאֲמִין בּוֹ, לֹה אָנֹכִי אֲשִׁירָה עַל הַתְּשׁוּעָה הַבָּאָה לִי מִמֶּנּוּ אֲזַמֵּר לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ד יְהוָה בְּצֹאתְךָ מִשְׁעִיר לְהִלָּחֵם בְּסִיחֹן וְעוֹג בְּצִעְדֵיךָ מִשְׁדָּה אֲדוֹם אֲרָץ רַעֲשָׁה הַחֲרִיד וְהִרְעִישׁ כָּל מַלְכֵי הָאֲרָמָה גַּם־שָׁמַיִם נִטְפוּ כַּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם וְהַעֲבִיבִים נִתְכּוּ וְהָיוּ לְמַיִם, וַהֲנִיָּה אָמַר זֶה לְמַשֵּׁל עַל מִלְחַמַת סִיחֹן וְעוֹג גַּם־עֲבִיבִים נִטְפוּ מִיָּם לְהַחֲרִיד

ג שְׂמֵעוּ מְלָכִים הַאֲזִינוּ רֹזְנִים אָנֹכִי לִיהוָה אָנֹכִי אֲשִׁירָה אֲזַמֵּר לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ד יְהוָה בְּצֹאתְךָ מִשְׁעִיר בְּצִעְדֵיךָ מִשְׁדָּה אֲדוֹם אֲרָץ רַעֲשָׁה גַּם־שָׁמַיִם נִטְפוּ גַם־עֲבִיבִים

שי למורא
 יט) את נאד החלב, השקתה אותו
 חלב כי זה מביא תרדמה
 כא) המקבת, מין פפוש שבו נועצים את יתרות האהל בפרקע. בלאט, בהסתר ובחשאי. בריקתו, הוצאתו, הוא צד המצא בברכת האזן. ויעף, והיה עוף מניסתו ברגליו. בד) וקשה, ותקוה. ב) בפרע פרעות בישראל, נקמם נקמות בגוים על ידי ישראל. בהתנדב עם, ובשבל מה שנתן ה' בלב העם להתנדב ללכת למלחמה. ג) שמעו מלכים, מלכי הגוים, שמעו את אשר אני דובר, ותפחדו מלהלחם עוד בישראל. פרוש אחר, "מלכים", הם ישראל, קנען שאמרו רז"ל "כל ישראל בני מלכים הם". האזינו, הפו און לשמע. רזנים, שרים, אחונים. אנכי לה' אנכי אשרה, על אשר אנכי לה' ולחלקו להאמין בו, לכן אנכי אשרה על התשועה שעשה לי ה'. ד) בצאתך משעיר, כשצאת לפני בני ישראל כשעברו את הר שעיר, שאז התחילו להלחם בסיוח ועוג. בצעדיך משדחה

אָדום, הוא כּפּל עֵנן של "בצאתך מִשֶּׁעִיר" בעלים אחרות. אֶרֶץ רַעֲשָׁה, כל מלכי האדמה נִרְעָשׁוּ ונִפְחָדוּ. גַּם שָׁמַיִם נִטְפָּפוּ, גם המלאכים שְׂרֵי האמות של הַנְּזִימִים הִרְדּוּ, וכאלו וְעַתָּה נִמְפָּה מִהֶם מִרַב פֶּחַד. גַּם עֵבִים וְגו', גם הַעֲנִינִים נִטְפָּפוּ מִיָּם בְּקוֹל הַמּוֹן הַנָּשֵׁם בְּשִׁבְלֵי לְהַתְּרִיד וּלְבַלְבֵּל אֶת הַנְּזִימִים. (ה) תָּרִים גּוֹלֵה,

גם הַתָּרִים כָּאֵלוּ נִטְפָּפוּ וְעַתָּה מִגְדֵּל הָרַעְדָה. זֶה הַר סִינִי, זֶה הַר סִינִי, שְׁנַאמַר בּו "וַתִּחַדֵּר כָּל הָהָר" (שמות יט, יח). (ו) בִּימֵי שְׁמֹנֶה, בִּימֵי הַשׁוֹפְטִים שְׁמֹנֶה. בִּימֵי יַעֲלֵ, גם יַעֲלֵ הַתְּהָה שׁוֹפְטָת. חֲדָלוּ אֲרָחוֹת, בִּימֵיהֶם לֹא הַתְּהָה הַשְּׂעִינָה שְׁלֵמָה, וְלֹא חֲרָדוּ הַנְּזִימִים מִפְּחַד ה' וְלָכֵן חֲדָלוּ הוֹלְכֵי אֲרָח, כִּי פִּחְדוּ מִהַנְּזִימִים. וְלָכֵן אֲרָחוֹת עֲקָלְקָלוֹת, הֵיוּ הוֹלְכִים בְּדַרְכֵים מְעַקְלָלוֹת, כִּדֵּי שֶׁלֹּא יִרְגִּישׁוּ בָּהֶם הָאוֹיְבִים. (ז) חֲדָלוּ פְּרוֹזוֹן, מִפְּחַד הָאוֹיְבִים, הַפְּסִיקוּ לִשְׁבֹּת בְּעֵרֵי הַפְּרוֹזוֹת שֶׁאֵין לָהֶן חֻמָּה. בְּיִשְׂרָאֵל חֲדָלוּ, רַק בְּיִשְׂרָאֵל חֲדָלוּ. אֲבָל הַנְּזִימִים לֹא פִּחְדוּ מִיִּשְׂרָאֵל לִשְׁבֹּת בְּעֵרֵי הַפְּרוֹזוֹת, כִּי יָדַם הַתְּהָה מִיִּשְׂרָאֵל עַד שְׁקִמְתִּי, כְּמוֹ עַד שְׁקִמְתִּי. כִּי עֲכָשִׁי הַתְּהָה הַשְּׂעִינָה שְׁלֵמָה, וְיִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל בְּעֵרֵי הַפְּרוֹזוֹת, וְיִלְכּוּ בְּנִתְיָבוֹת וּדְרָכִים יְשׁוּת, לֹא פִּחְדוּ מִהַנְּזִימִים. אִם בְּיִשְׂרָאֵל, כָּאִם הַמִּיִּסְרָת אֶת גִּיחַ לְיִשֵּׁר דְרָכָם, כֵּן אֲנִי לְיִשְׂרָאֵל. (ח) יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים, כִּשְׁבַח לֹא יִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים חֲדָשִׁים. אִזְ לַחֲסֵם שְׁעָרִים, אִזְ הִקְקִי מִלְּמַחְמָה בְּשַׁעֲרֵי עֲרִיבָה. כִּי אִם יִרְאֶה וְרִמַּח בְּאַרְבָּעִים אֵלֶּף בְּיִשְׂרָאֵל, רֹא עֵתָה בְּהַתְּנַדְּבִים, אִם יִרְאֶה בְּיִשְׂרָאֵל כִּי מִגְּדָל בְּשִׁבְלֵי לְהַלְחֵם בְּאַרְבָּעִים

אֵלֶּף רֹאשֵׁי גִדִּי צְבָאוֹת שֶׁבָּיָא סִיבְרָא עֲלֵיכֶם. וְכָלֶם הַמָּקָם הַקִּבֵּ"ה מְלַחֲמָת הַכּוֹכָבִים, וְנַחַל קִישׁוֹן דְּרָפָם. (ט) לְבִי, מַעֲמֵק לְבִי וְרִצּוֹנִי אִמְרַת אֲנִי. לְחֹקְקֵי יִשְׂרָאֵל, לְחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְרִיחֵם שְׂמוֹתֵיהֶם אֶת הַחֲקוּם. הַמִּתְנַדְּבִים בְּעַם, שֶׁהַתְּנַדְּבוּ בְּעַם לְצֵאת לְמַלְחָמָה. בְּרָכּוּ ה', בְּרָכּוּהוּ וְשִׁבְחוּ אֱלֹהֵי. (י) רִכְבֵּי אֲתוֹנוֹת צְחֹרוֹת, הַסּוֹחֲרִים וְהַשָּׂרִים שֶׁיִּרְכָּבוּ מַעֲבִישׁוּ עַל אֲתוֹנוֹת לְבָנוֹת הַחַיִּשׁוֹבוֹת, מִבְּלִי פִּחְדוּ וְדָאָתָה מֵאוֹיֵב. וְיִשְׁבִּי עַל מִדְּוִן, וְאוֹתָם הַדְּבִיעִים שִׁוְיָשִׁיבִים עַל חֲדָיו לְעֵשׂוֹת מִשְׁפָּט, מַעֲבִישׁוּ וְיִכְלוּ לְעֵשׂוֹת בְּפִרְהִסָּא מִבְּלִי פִּחְדוּ מוֹשְׁלִים

וְרִים. וְהוֹלְכֵי עַל דְּרָךְ, הַחוֹלְכִים בְּגִלִּי. שִׁיחוּ, דְּבִרוּ וּסְפְרוּ אֶת הַתְּשׁוּעָה הַזֹּאת. (יא) מִקּוֹל מַחְצְצִים בֵּין מוֹשָׁאִים, מִקּוֹל יוֹרֵי הַחַיִּים לֹא הֵיוּ יוֹלְכִים לְשֹׂאבֵי מִיָּם. יִתְנֶה, וְלִמְדוּ וְיִשְׁנֶה. צְדָקוֹת פְּרוֹזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁהַשְּׂקִיט אֶת יִשְׂרָאֵל לִשְׁבֹּת בְּפְרוֹזוֹת. אִזְ יִרְדּוּ לְשַׁעֲרִים, חֲזוּ לְעֵרֵי מוֹשְׁבֹתֵיהֶם שְׁבָרְחוּ מִהֶם. (יב) עוֹרֵי דְבוֹרָה, הַתְּנַבֵּר בְּשִׁרְתָּהּ. וְרִבּוּתֵנוּ אִמְרָה, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּהַלְלָה וְאִמְרָה "עַד שְׁקִמְתִּי דְבוֹרָה", הַסְּתַלְמָה מִמֶּנָּה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וְשִׁבְחָה שְׁבִיבָה, תַּחַח אֶת הָאוֹיְבִים בְּשִׁבְחָה. (יג) אִזְ יִרְדּוּ שְׂרִידֵי, אִזְ יִמְשְׁלוּ הַשְּׂרִידִים שֶׁנִּשְׁאָרוּ מִיִּשְׂרָאֵל. לְאִדִּירִים עִם, בְּחֻקִּים שְׂבָאמוֹת הַעוֹלָם. ה' יִרְדּוּ לִי בְּגִבּוֹרִים, ה' יִתֵּן לִי מִמְּשַׁלָּה בְּגִבּוֹרֵי

וּלְבַלְבֵּל הַנְּזִימִים בְּקוֹל הַמּוֹן הַנָּשֵׁם: הַ תָּרִים גּוֹלֵה מִגְדֵּל הָרַעְדָה, וְנִטְפָּפוּ וְעַתָּה מִפְּנֵי הַתְּהָה זֶה הַר סִינִי מִפְּנֵי פִּחְדוּ הַתְּהָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּלְחָם לְיִשְׂרָאֵל: ו בִּימֵי הַשׁוֹפְטִים שְׁמֹנֶה בְּרַעְיָתָה וְבִימֵי יַעֲלֵ שְׁשִׁפְטָה בְּאוֹתָהּ הַקּוֹפָה, לֹא הַתְּהָה הַשְּׂעִינָה שְׁלֵמָה לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא חֲרָדוּ הַנְּזִימִים מִפְּחַד ה'. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲדָלוּ

כִּנְעוּ אֲרָחוֹת דְרָכִים וְהוֹלְכֵי נִתְיָבוֹת וְשִׁבְלִים, כִּי הֵיוּ יִרְאִים לְצֵאת לְדַרְכָם מִפְּנֵי הָאוֹיְבִים יִלְכּוּ וְהֵיוּ הוֹלְכִים אֲרָחוֹת עֲקָלְקָלוֹת בְּהַחֲבֹא שֶׁלֹּא יִמָּצֵאם הָאוֹיֵב: ז חֲדָלוּ פְּרוֹזוֹן עֵרֵי הַפְּרוֹזוֹת כִּי פִּחְדוּ לִשְׁבֹּת שָׁם, וְרַק בְּיִשְׂרָאֵל חֲדָלוּ וְלֹא מִנְּזִימִים. כֵּן הָיָה עַד שְׁקִמְתִּי אֲנִי דְבוֹרָה שְׁקִמְתִּי אֲנִי לְהִוִּית אִם וּמִנְּזִימֵי בְּיִשְׂרָאֵל: ח כִּי בְּאִשֵּׁר יִבְחַר יִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אִזְ בָּא לַחֲסֵם שְׁעָרִים מִלְּמַחְמָה בְּעֵרֵי לְעוֹשֵׁה. אֲבָל כִּשְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רִצּוֹן ה', וְהָיָה הָיָה בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי אִם יִרְאֶה לֹא הָיָה צְרִיד לַחֲסֵם מִגְּדָל וְרִמַּח בְּאַרְבָּעִים אֵלֶּף בְּיִשְׂרָאֵל אֲבָל בְּנֵי גֵר וּבְנֵי רֹאבוֹן אִף שֶׁהֵיוּ אִזְ חֲלֹצֵי צְבָא: ט מַעֲמֵק לְבִי אֲדַבֵּר לְחֹקְקֵי הַחוֹלְכִים בְּיִשְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְּבִים בְּעַם לְהַשְׁלִיכֵם וּלְמַדְם תוֹרָה בְּרָכּוּ הַתְּהָה שֶׁהַכְּנִיעַ אוֹיְבֵיכֶם לְפָנֵיכֶם: י אִתֶּם הַשָּׂרִים רִכְבֵּי אֲתוֹנוֹת צְחֹרוֹת לְבָנוֹת, וְהַחֲכָמִים יִשְׁבִּי עַל־מִדְּוִן עַל הַמִּשְׁפָּט וְהוֹלְכֵי עַל־דְּרָךְ הַסּוֹחֲרִים שִׁיחוּ וְדַבְּרוּ תְהִלּוֹת ה': יא תַּמְנוּתָה מִה שֶׁהָיָה נִשְׁמַע מִקּוֹל מַחְצְצִים מוֹרֵי חַיִּים בֵּין מוֹשָׁאִים בֵּין הַחוֹלְכִים לְשֹׂאבֵי מִיָּם, שֶׁם יִתְנֶה וְיִגִּידוּ צְדָקוֹת יְהוָה שֶׁהַכְּרִית אֶת אוֹיְבֵיכֶם הַמְּצָרִים

צְדָקָת שְׂעִינָה לְעֵרֵי פְּרוֹזוֹן הַפְּרוֹזִים בְּיִשְׂרָאֵל הַיְהוּת הַתְּשׁוּעָה כִּי אִזְ יִרְדּוּ לְשַׁעֲרִים חֲזוּ לְעֵרִיחֵם הַפְּרוֹזִים עַם־יְהוָה: יב עוֹרֵי בְּגָלָל גּוֹדֵל הַגֵּם הָיָה עוֹרֵי הַתְּעוֹרָרֵי דְבוֹרָה הַתְּחַזְקוּ לְדַבֵּר בְּשִׁיר עוֹרֵי עוֹרֵי דְבַר־שִׁיר בְּהַתְּחַזֵּק הַשִּׁיר הַתְּנַבֵּר הַתְּשׁוּעָה קוֹם בְּרַק כִּי לֹא הִצְרִיד לְהַלְחֵם וְשִׁבְחָה שְׁבִיבָה עֲלֶיךָ רַק לְשֹׁלֵל שֶׁלֹּא הָאוֹיֵב, בְּנֵי־אֲבִינְעָם: יג אִזְ כָּאִשֵּׁר יִתְחַזֵּק הַשִּׁיר יִרְדּוּ רִדוּ שְׂרִידֵי הַנְּשָׂאָר מִיִּשְׂרָאֵל לְמִשׁוֹל לְאִדִּירִים עִם בְּאִדִּירֵי הַנְּזִימִים יְהוָה יִרְדּוּ: ימ

וְרִים. וְהוֹלְכֵי עַל דְּרָךְ, הַחוֹלְכִים בְּגִלִּי. שִׁיחוּ, דְּבִרוּ וּסְפְרוּ אֶת הַתְּשׁוּעָה הַזֹּאת. (יא) מִקּוֹל מַחְצְצִים בֵּין מוֹשָׁאִים, מִקּוֹל יוֹרֵי הַחַיִּים לֹא הֵיוּ יוֹלְכִים לְשֹׂאבֵי מִיָּם. יִתְנֶה, וְלִמְדוּ וְיִשְׁנֶה. צְדָקוֹת פְּרוֹזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁהַשְּׂקִיט אֶת יִשְׂרָאֵל לִשְׁבֹּת בְּפְרוֹזוֹת. אִזְ יִרְדּוּ לְשַׁעֲרִים, חֲזוּ לְעֵרֵי מוֹשְׁבֹתֵיהֶם שְׁבָרְחוּ מִהֶם. (יב) עוֹרֵי דְבוֹרָה, הַתְּנַבֵּר בְּשִׁרְתָּהּ. וְרִבּוּתֵנוּ אִמְרָה, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּהַלְלָה וְאִמְרָה "עַד שְׁקִמְתִּי דְבוֹרָה", הַסְּתַלְמָה מִמֶּנָּה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וְשִׁבְחָה שְׁבִיבָה, תַּחַח אֶת הָאוֹיְבִים בְּשִׁבְחָה. (יג) אִזְ יִרְדּוּ שְׂרִידֵי, אִזְ יִמְשְׁלוּ הַשְּׂרִידִים שֶׁנִּשְׁאָרוּ מִיִּשְׂרָאֵל. לְאִדִּירִים עִם, בְּחֻקִּים שְׂבָאמוֹת הַעוֹלָם. ה' יִרְדּוּ לִי בְּגִבּוֹרִים, ה' יִתֵּן לִי מִמְּשַׁלָּה בְּגִבּוֹרֵי

לִי מִשְׁלַח בְּגִבּוֹרִים שֶׁל הַגּוֹיִם: יד...מִי הוּא הַאֲדוּרִי? מִנֵּי מִן אֶפְרַיִם
וְצֵא שְׂרָשֶׁם הַשׁוֹרֵשׁ הַיָּהּ וְהוֹשֵׁעַ בֶּן נֹון, לְרֹדֹת בַּעַמְלֶק אַחֲרֵיךָ וְקוֹם מִשְׁבֵּט
בְּנֵימִן שְׂאוֹל בֶּן קִישׁ בַּעַמְמִיּוֹד שְׂהוּיָה הָיָה עִמּוֹ וְשָׁכַרְהוּ. לֵאמֹר כִּן בְּמִלְחָמָה

הַיָּהּ לֵאמֹר לֹא הָלַכְנוּ גְבוּרִים, אֲלֵא מִנֵּי כֹכִיר שִׁירָדוֹ עִמִּי הָיוּ מְחַקְקִים חֲכָמִים
בְּדַת דָּוִד, לֹא אֲנִשׁ חֵיל לְמִלְחָמָה
וּמִזְבוּלָן הָיוּ מִשְׁכִּים בְּשֵׁבֶט סַפְרָא
סוֹפְרִים לֹא אוֹתוֹ מִן וְתָרַב: מִי וְשָׂרִי
בִּישְׁשֻׁכָר שֶׁהִלְכוּ עִם־דְּבָרָה הָיוּ רַק
חֲכָמִים בַּחֲרָה וְיִשְׁשֻׁכָר בֶּן זַאֲנָה,
הֵלֵךְ עִם בְּרַק בַּעַמְק שֶׁלַח בְּרַגְלָיו
כִּי לֹא הָיָה לוֹ רֶכֶב וְסוּס וְלֹא אֲנִשׁ חֵיל
לְמִלְחָמָה, וְאֵילִם בַּפְּלָגוֹת רְאוּבֵן
שֶׁנֶחֱלַק לָבו מִלְּמַחָתָה עִם שְׂאֵר יִשְׂרָאֵל
לְמִלְחָמָה גְּדֹלִים נִתְרַבּוּ וְהַשְׂאוּרִי
חֲקַרְיָלָב שְׂרִטוֹת עֲמֻקוֹת וְשָׁכַרְהוּ
לָב: מִי רְאוּבֵן לָמָּה יִשְׁבֶּתָ בֵּין
בֵּין הַמְּשֻׁפְּתִים עַל הַגְּבֹל בְּמִקְוֵי
לְשִׁמְעַ שְׂרָקוֹת עֲרֵדִים וְלֹא בָּאת
לְעֹרַת יִשְׂרָאֵל לְמִלְחָמָה הַזֹּאת. אֲדָ
לְמֹתָר לְחִקוֹר לְפָלְגוֹת רְאוּבֵן
שֶׁנֶּפְרָד מִן הַמִּלְחָמָה כִּי גְדֹלִים יָשׁ
צוּרֵךְ בַּחֲרָבַת חֲקַרְיָלָב כִּד לְחַשְׁבִּיל
אֲמַתַּת הַדָּבָר: יוֹ גַם גִּלְעָד בַּעֲבָר
הִיָּדוֹן שָׁכֵן וְלֹא בָּא אֶל הַמִּלְחָמָה
וְדָן לָמָּה יָגוּר וְקָבַץ נֶפְשָׁיו עַל אֲנִיּוֹת
לְהִגִּים אוֹתָם לְעַבֵר הַיָּהּ, אֲשֶׁר יִשֵּׁב
לְחוּף יַמִּים וְעַל מַפְרָצָיו אֲשֶׁר
מַפְסִיקִים בֵּינו לְבֵין הַאֲוִיב יִשְׁבֹּן
בְּשִׁקֵט בַּל יִבְאוּ בָהֶם הַגּוֹיִם: יח אֲוִלִם
זְבֻלֹן עָשָׂה הַטּוֹב עִם חֲרָף בְּהָה
נֶפְשׁוֹ לְמֹתָה בְּמִלְחָמָה וְנִפְתָּלִי
כְּמֹתוֹ לֹא חָשׂ לְמֹתָה עַל מְרֹמֵי
שָׂדֶה בְּמִקּוֹם הַמִּלְחָמָה: יט בָּאוּ

מְלָכִים מְאַרְצוֹת אַחֲרוֹת לְעֹרַת סִיסְרָא נִלְחָמוּ אֲזַ בַּעַת הַלַּחֵם סִיסְרָא,
נִלְחָמוּ בַּעֲבוּרֵי מְלָכֵי כְּנָעַן כִּי בַּתְּעַנְדָּה נִלְחָמוּ וְקָבַץ הַמַּחְנֶה הַגֵּיעַ עַל־מִי
מִגְּדוֹ בְּלִי תְמוּרָה בָּאוּ לְעֹרַתוֹ כִּי בָצַע שָׁכֵר- בַּסֶּפֶר לֹא לְקַחוּ: כ לֹא
בַחֲרָבַם נִצְחוּ לְסִיסְרָא אֲדָ מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ מֵאֵת ה' וְהַבְּרָךְ בָּא לָהֶם וְהָ
הַנְּצוּת, כִּאלוֹ הַכּוֹכְבִים סָרוּ מִמְּסֻלוֹתֵם וְיָרְדוּ וְנִלְחָמוּ עִם סִיסְרָא: כא
הַמִּלְחָמָה הִיָּתָה בְּשִׁפְתַת הַנַּחַל, וּבְגַם נַחַל קִישׁוֹן גָּרְפָם שֶׁתָּפַס נַחַל קְדוּמִים

נִפְתָּלִי כְּמֹו זְבֻלֹן. עַל מְרֹמֵי שָׂדֶה, עַל חַר הַבּוֹר. יז) בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ, מְלָכֵי אֲרָצוֹת בָּאוּ לְעֹרַת סִיסְרָא וְנִלְחָמוּ בְּשִׁבְלוֹ. אֲזַ נִלְחָמוּ מְלָכֵי כְּנָעַן, אֲזַ
בַּעַת מִלְחַמַת סִיסְרָא. נִלְחָמוּ לְעֹרַתוֹ מְלָכֵי כְּנָעַן בְּעַם רַב אֲשֶׁר עִמָּהֶם. בַּתְּעַנְדָּה עַל מִי מְגִדוֹ, רֹאשׁ הַמַּחְנֶה שֶׁלָּהֶם הָיָה בַּתְּעַנְדָּה, וְהָיָה מְגִיעַ עַד מִי מְגִדוֹ. בָּצַע
בַּסֶּפֶר לֹא לְקַחוּ, חָנָם בָּאוּ לְעֹרַת סִיסְרָא וְלֹא בָּקְשׁוּ מִכְּנֵי שָׁכֵר. ב) מִן שָׁמַיִם נִלְחָמוּ וּגְו', וְאֵף הַכִּבְיָה שֶׁלַח בְּהֵם צְבָאוֹ שְׂאִיִם וְרִצִּים שׁוֹם שָׁכֵר. וְאָמְרוּ
וְרָל, שֶׁתְּכַבִּים חֲרִיתוֹת אֶת הַשְּׂרִיטוֹת שֶׁל צָבָא סִיסְרָא, וּבְכַסּוֹ בְּנַחַל קִישׁוֹן לְהַתְקַרֵר, וְשִׁמְשָׁם הַנַּחַל. כא) נַחַל קִישׁוֹן גָּרְפָם, נַחַל קִישׁוֹן גָּרָף אוֹתָם וְהַטְּבִיעֵם.

הַגּוֹיִם. יד) מִנֵּי אֶפְרַיִם, מִשְׁבֵּט אֶפְרַיִם. שְׂרָשֶׁם בַּעַמְלֶק, נְשִׂאִים שֶׁל שְׁבֵט
אֶפְרַיִם לָחֵם רֵאשׁוֹן בַּעַמְלֶק, וְהוּא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון. אַחֲרֵיךָ בְּנֵימִן בַּעַמְמִיּוֹד,
אַחֲרֵיךָ וְקוֹם מִשְׁבֵּט בְּנֵימִן שְׂאוֹל בֶּן קִישׁ וְלָחֵם בַּעַמְלֶק בְּרַב עִם. מִנֵּי כֹכִיר
יָרְדוּ מְחַקְקִים, מְנִי כֹכִיר בֶּן מְנַשֶׁה, יָרְדוּ מְחַקְקִים, הֵם הַגְּדֹלִים וְהַחֲכָמִים,

לְהַלָּחֵם נֶגֶד סִיסְרָא. וּמִזְבוּלָן
מִוִּשְׁכִים בְּשֵׁבֶט סוֹפְרָא, וְכֵן מִשְׁבֵּט
זְבֻלֹן יָרְדוּ לְמִלְחָמָה נֶגֶד סִיסְרָא אֶפְלוֹ
הַסּוֹפְרִים וְהַחֲכָמִים, וְכָל־שָׁכֵן שְׂאֵר
הָעָם. מִוִּשְׁכִים, מִוִּחְבִים בְּמִשְׁכֵּת
הָעַתָּה בְּשֵׁבֶט סוֹפְרָא, הָעַתָּה (הַקְּנָה)
שָׁכֵן מִוִּחְבַת הַסּוֹפְרָא. מִוִּשְׂרִי
בִּישְׁשֻׁכָר, וְהַשְּׂרִים שֶׁבְּשֵׁבֶט יִשְׁשֻׁכָר,
הֵם הַמְּנַהֲרִדִים שְׁעוֹפְקִים בַּחֲרָה וְהוּ
עִם דְּבָרָה לְלַמֵּד חוֹרָה לְכָל הָעָם.
וְיִשְׁשֻׁכָר בֶּן בְּרַק וּגְו', וְכָל הָעָם
שֶׁל שְׁבֵט יִשְׁשֻׁכָר. כִּי הוּ עִם בְּרַק לְרֹדֹת
לְמִלְחָמָה נֶגֶד סִיסְרָא. בַּעַמְק שֶׁלַח
בְּרַגְלָיו, בְּשִׂמְרָה דְּבָרָה לְבָרַק לְרֹדֹת
מִן הַיָּהּ אֶל הָעַמְק לְקִרְאָת הַמִּלְחָמָה,
יָרְדוּ שְׁבֵט יִשְׁשֻׁכָר כְּמֹו שְׁעוֹתָ בְּרַק וְהֵלֵךְ
אַחֲרָיו עִם הַלּוֹכֵי שֶׁל בְּרַק.
טו) בַּפְּלָגוֹת רְאוּבֵן, אֲבָל בַּחֲלוּצֵי
לָבו שֶׁל רְאוּבֵן. גְּדֹלִים חֲקַקוּ לָב,
כְּלֹמֶר, רְאוּי לְחַשֵּׁב בְּלֵב מְחֻשְׁבוֹת רַבּוֹת
לְחִבּוֹן הַדָּבָר, מִה זֶה הָיָה לוֹ שֶׁנֶחֱלַק מִן
הַמִּלְחָמָה. טז) לָמָּה יִשְׁבֶּתָ בֵּין
הַמְּשֻׁפְּתִים, אֲתָה שְׁבֵט רְאוּבֵן, לָמָּה
יִשְׁבֶּתָ בֵּין הַמְּשֻׁפְּתִים, בֵּין מַעֲרֻכּוֹת
וְגִדְרוֹת הַצֹּאֵן. לְשִׁמְעַ שְׂרִיקוֹת
עֲרֵדִים, כְּלֹמֶר אֲשֶׁר אֲצֵל עֲרֵדֵי צֹאֲנָה,
וְלֹא בָּאת לְעוֹר אֶת יִשְׂרָאֵל בְּמִלְחָמָה
הַזֹּאת. יז) גִּלְעָד בַּעֲבָר הַיָּהּ
שָׁכֵן, וְלֹא בָּא לְעוֹר בְּמִלְחָמָה. (ואֲדָ)

עַל־י שְׁנֵאמַר לְעַל שְׁמִי כֹכִיר בֶּן מְנַשֶׁה יָרְדוּ מְחַקְקִים, יֵשׁ לוֹמֵר שְׂכָאוּ מְדָרָךְ
בַּיָּאִיר בֶּן מְנַשֶׁה). וְדָן לָמָּה יָגוּר אֲנִיּוֹת, שְׁכַת דָן הַכְּנִים אֶת רְכוּשׁוֹ בַּסְּפִינוֹת
וְעַמְדוֹ וְלִבְרָתוֹ. וּבַחֲרָבַם כְּתַב שֶׁהַפְּנֵה לוֹמֵר שְׁעָבֵר אֶת הַיָּהּ, וְשֵׁם נֶכְסִיו
בַּסְּפִינוֹת. אֲשֶׁר יִשֵּׁב לְחוּף יַמִּים, שֶׁשֵׁם הָיָה חֶלְקוֹ. וְעַל מַפְרָצָיו יִשְׁבֹּן,
וְלֹא הִשְׁתַּחֲפֵה בְּמִלְחָמָה מִשׁוֹם שֶׁהָיָה לוֹ לְשׁוֹר עַל הַמְּקוֹמוֹת הַפְּרֻצִים בְּאַרְצוֹ
שֶׁלֹא יִבְאוּ שָׁם הַאֲוִיבִים. יח) זְבֻלֹן עִם חֲרָף נֶפְשׁוֹ לְמֹתָה, אֲבָל שְׁבֵט
זְבֻלֹן עָשָׂה הַטּוֹב, וּבְהָה אֶת נֶפְשׁוֹ וְלֹא חָשַׁשׁ בֶּן יְמוֹת בְּמִלְחָמָה. וְנִפְתָּלִי, וְגַם

נִפְתָּלִי כְּמֹו זְבֻלֹן. עַל מְרֹמֵי שָׂדֶה, עַל חַר הַבּוֹר. יז) בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ, מְלָכֵי אֲרָצוֹת בָּאוּ לְעֹרַת סִיסְרָא וְנִלְחָמוּ בְּשִׁבְלוֹ. אֲזַ נִלְחָמוּ מְלָכֵי כְּנָעַן, אֲזַ
בַּעַת מִלְחַמַת סִיסְרָא. נִלְחָמוּ לְעֹרַתוֹ מְלָכֵי כְּנָעַן בְּעַם רַב אֲשֶׁר עִמָּהֶם. בַּתְּעַנְדָּה עַל מִי מְגִדוֹ, רֹאשׁ הַמַּחְנֶה שֶׁלָּהֶם הָיָה בַּתְּעַנְדָּה, וְהָיָה מְגִיעַ עַד מִי מְגִדוֹ. בָּצַע
בַּסֶּפֶר לֹא לְקַחוּ, חָנָם בָּאוּ לְעֹרַת סִיסְרָא וְלֹא בָּקְשׁוּ מִכְּנֵי שָׁכֵר. ב) מִן שָׁמַיִם נִלְחָמוּ וּגְו', וְאֵף הַכִּבְיָה שֶׁלַח בְּהֵם צְבָאוֹ שְׂאִיִם וְרִצִּים שׁוֹם שָׁכֵר. וְאָמְרוּ
וְרָל, שֶׁתְּכַבִּים חֲרִיתוֹת אֶת הַשְּׂרִיטוֹת שֶׁל צָבָא סִיסְרָא, וּבְכַסּוֹ בְּנַחַל קִישׁוֹן לְהַתְקַרֵר, וְשִׁמְשָׁם הַנַּחַל. כא) נַחַל קִישׁוֹן גָּרְפָם, נַחַל קִישׁוֹן גָּרָף אוֹתָם וְהַטְּבִיעֵם.

נחל קדומים נחל קישון, הנחל שנקרא מקדם להנכם באיוב ה', הוא נחל קישון. תדרכי נפשי עז, תדרכי נפשי בגלים את עז גבורי כנען. **כב** אז הלמו עקבי סוס וגו', בראות צבא סיסרא שהנחל שומר, נסו לנפשם רוכבי הסוסים, ואז הכו עקבי הסוסים מן הדהרות והדלוגים שלהם. **כג** אורו מרוז, קללו את המקום "מרוז". **כי לא באו,**

כי היו סמוכים למקום הפלחמה ועם כל זה לא באו לעור לאחיהם במלחמה. בגבורים, להלחם בגבורים, הם אנשי סיסרא. **כד** תברך מנשים, תברך מפי הנשים. מנשים באהל תברך, מפי נשים צדקניות וצניעות הישבות באהל תברך ותקים הברכה. **כה** בספל אדירים הקריבה המאה, כדי שיחא סיסרא כמותו בה, הקריבה לפניו שפון החלב בספל חשוב הראוי להאכל בו אדירים וחשובים. **כו** ידה ליתר תשלחנה, את יד שמאלה הושיטה לקחת את החדר. וימינה לתלמות עמלים, ואת יד ימינה הושיטה לקחת את המסכת, שבו העמלים בעלי המלאכה, חולמים (מרים). והלמה סיסרא, והפקה את סיסרא. מחקה ראשו, הסירה את ראשו. ומחצה והלפה רקתו, ועם החדר פצעה את רקתו והלפה מצד אל צד. **כז** באשר פרע, במקום שפרע לפל. שם נפל שרוד, שם שרדה אותו והמיתה אותו ועל. **כח** ותניב, הריעה בקול קרמיון קול תרועה. פרוש אחר הביטה. האשנב, פעין חלון. בשש, ענין אחור. אחרו, התאחרו. פעמי מרפבותיו, צערי (סוכיון) מרפבותיו. **כט** חכמות שרותיה, חכמות שברשותיה. תענינה, כל אחת מהן תשיב לנחם אותה. תשיב אמריה לה, תענה אמריה לעצמה. **ל** הלא ימצאו, קבה הם דברי הנחמה. יחלקו שלל, וזה המעפב אותם שם. רחם רחמתיים לראש גבר, כל גבר מצבא סיסרא אולי חשג לקחת בשבי נערה אחת או שתים. שלל צבעים לסיסרא, שלל בגדים צבעוניים חשובים ביותר יהיו נהונים לסיסרא. רקמה, בגדים צבעונים מרקמים במעשה רוקם. צבע רחמתיים, צבע של רקמה העשויה מעשה רוקם כפול,

אשר היה מקדם נחל קישון שמימיו מעטים היו, עד אשר תדרכי נפשי אני בעצמי והעברתי אותו עז בעז מבלי נזק: **כב** אז הלמו נשברו עקבי סוסים סיסרא מדהרות מדלוגת רגלי הסוסים בכה, מן הדהרות אביריו סוסים האבירים: **כג** אורו קללו אתם המקום מרוז שתיה קרוב למקום

הפלחמה אמר מלאך יהוה ארו ארו קללו ישיבה כי לא באו לעזרת עם יהוה לעזרת יהוה בגבורים ככובל, שמי שהוא עוזר את ישראל, פעור את השכינה: **כד** אמנם תברך תתה ברוכה מנשים יעל אשת חבר הקיני כי עזרת להם בקרינת סיסרא, ויותר מנשים צדקניות וצניעות הישבות באהל תברך תתה ברוכה ועל: **כה** מים שאל סיסרא, והיא חלב נתנה בכדי להביא עליו תרמקה בספל חשוב הראוי להאכל בו אדירים הקריבה המאה שפון החלב: **כו** ידה השמאלית ליתר תשלחנה וימינה הושיטה לתלמות עמלים לקחת המסכת, והלמה והיא הפכה ושברה את סיסרא מחקה הסירה ראשו ומחצה ונפצה אותו והלפה מעבר אל עבר רקתו הוא המקום שאצל העז: **כז** בין רגליה פרע על פרעיו ומיד נפל לארץ ונשאר שכב בין רגליה פרע נפל באשר במקום שפרע שם נפל שרוד רח: **כח** כה בעד החלון נשקפה ותניב נאחה אם סיסרא בעד האשנב חלון קמון, והיא שאלת מדוע מה הפיפה כי בשש התמקמה רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרפבותיו: **כט** חכמות שרותיה, חכמות שברשותיה. תענינה כל אחת מהן תשיב אף היא אם סיסרא תשיב אמריה לה לעצמה: **ל** וזאת דברי הנחמה, הלא הן רב ימצאו בישראל, ושמה יחלקו שלל בנייהם, רחם רחמתיים נערה אחת או שתים לראש גבר לכל איש שלל מפרגים צבעים צבועים החשובים יהיו נהונים לסיסרא כי הם עשיון שלל צבעים עבודת רקמה צבע רחמתיים בשני הצדדים הרקמה שונה, לצואתי שלל יהיו נהונים בראש השלל, ובעבור כל זה הפה מתאחרים לבוא:

דַּהֲנִי שֶׁבֶּל צַד מִצְדֵי הַבַּד רְקוּמָה בּוֹ רְקוּמָה שֶׁל דְּגָמָא אַחֲרֵת. לְצִוְאֵרֵי שְׁלָל, לֹא דְבוֹרָה אֶמְרָה: תִּנְחַמִּין שֶׁל הַבֵּל הֵן לָהּ, כִּי כֹן יֵאבְדוּ כָּל-אֲוִיבֵיךָ יְהוָה כַּאֲשֶׁר אָבַד סִיסְרָא, אֲבָל וְאַהֲבִיּוֹ וְאוֹהֲבֵי ה' יִהְיוּ כְּצֵאת הַשְּׁמֶשׁ בַּבֹּקֶר שֶׁהוֹלֵךְ וּמֵאִיר עַד שֶׁהוּא בְּגִבְרָתוֹ וְתִשְׁקַט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אִין יְהִי מִדְּבַרֵי הַשִּׁירָה אֲלֵא מִדְּבַרֵי כּוֹתֵב הַסֵּפֶר:

שְׁלָל: לֹא כֹן יֵאבְדוּ כָּל-אֲוִיבֵיךָ יְהוָה וְאוֹהֲבֵי כְּצֵאת הַשְּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ וְתִשְׁקַט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה:

שְׁהוֹלֵךְ וּמֵאִיר כָּל פַּעַם יוֹתֵר עַד שֶׁהוּא בְּגִבְרָתוֹ שְׁהוּא חֲצֵי חַיִּים, כִּן יִהְיוּ אוֹהֲבֵי ה' הַיּוֹלְכִים וְחֹקִים עַד אֲשֶׁר יִהְיוּ בְּגִבְתֵי הַמַּעֲלָה. וְתִשְׁקַט הָאָרֶץ, אִין יְהִי מִדְּבַרֵי הַשִּׁירָה, אֲלֵא דְבַרֵי כּוֹתֵב הַסֵּפֶר. אַרְבָּעִים שָׁנָה, עַד כְּלוֹת אַרְבָּעִים שָׁנָה מִזְמַן הַתְּחִלַּת הַשְּׁעִבּוֹר.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבַרְיוֹ אִמַּת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבַרְיֶךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבַרְיֶךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלֶּךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבַרְיוֹ:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מִשְׁמַח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחַלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה נִרוֹ לְעוֹלָם וָעַד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִיט הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכַבּוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַבֵּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְפָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעַד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִיט:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

אִישׁ-לְרַעְהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֱהֻלָּה: ה וַיִּסְפָּר מֹשֶׁה לְחַתְּנוֹ אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצַאֲתֶם בְּדֶרֶךְ וַיִּצְלַם יְהוָה: (ישׂראל) ט וַיַּחֲדֵד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוּ מִיַּד מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרַעֲהַ וְאֲשֶׁר הִצִּיל אֶת-הָעָם מִתַּחַת יַד-מִצְרַיִם: י עַתָּה יִדְבְּרֵי כִּי-גָדוֹל יְהוָה מִכָּל-הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם: יא וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה עִלָּה וּזְבָחִים לָאֱלֹהִים וַיָּבֵא אֶהֱרֹן וְכָל אֲזָנֵי יִשְׂרָאֵל לְאָכַל-לֶחֶם עִם-חֲתָן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:

יח « וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כִּתְּן מִדִּין חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עִמּוֹ כִּי-הוֹצִיא יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: יג וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה אֶת-צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ מֹשֶׁה אַחַר שְׁלוּחֶיהָ: יד וְאֵת שְׁנֵי בָנָיהָ אֲשֶׁר שָׂם הָאֱחָד גִּרְשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נְכַרִּיחָ: יו וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי-אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיִּצְלַנִּי מִחַרֶב פְּרַעֲהַ: (לוי) ז וַיָּבֵא יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הוּא חֲנֹה שֵׁם הַר הָאֱלֹהִים: ח וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלַיךְ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנָיהָ עִמָּה: ט וַיִּצְא מֹשֶׁה לְקַרְאֵת חֲתָנוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקְלוּ וַיִּשְׂאָלוּ

אגרות קודש

בי"ה, י"ב שבט, תשי"ח
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

הר ישראל שי הכהן

שלום וברכה!

בעתו נתקבל המכתב בו כותב אודות התיסדות אגודת נשי ובנות חב"ד במחנס הטי', ולפלא אשר מאז אין כל ידיעות בזה ובטח ימלא בהזדמנות הבאה הכי קרובה, וכיון שזה עתה באנו מיום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר כ"כ השתדל בהנוגע לנשי ובנות חב"ד ובכמה אופנים בודאי שבאם תעשה כ"א כל התלוי בה בדרך הטבע תתברך עבודתו והצלחתו גם למעלה מדרך הטבע שהרי רבותנו נשיאנו הקי מעוררים ר"ר על הצלחת עבודה האמורה, וק"ל.

ויהי רצון אשר אך טוב יבשר גם מעבודתו בקדש התפתחות המוסד הקי אשר בהנהלתו וכן מפעולתו בהפצת המעינות בכל האופנים האפשרים במחנס ובסביבתם, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה המחכה לבשו"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת בשלה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינתה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ה"ז		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
17:59	17:01	17:49	17:44	17:22	17:17	12:25	12:25	10:06	10:07	9:10	9:12	8:35	8:37	6:28	6:32	באר בשע (ח)
17:57	16:48	17:46	17:41	17:22	17:17	12:24	12:24	10:06	10:07	9:10	9:12	8:35	8:37	6:30	6:34	חיפה (ח)
17:57	16:44	17:47	17:42	17:25	17:19	12:23	12:23	10:05	10:06	9:08	9:10	8:34	8:35	6:27	6:32	ירושלים (ח)
17:59	16:58	17:48	17:43	17:21	17:16	12:25	12:25	10:07	10:08	9:10	9:12	8:36	8:37	6:29	6:34	תל אביב (ח)
17:54	16:46	17:40	17:31	17:05	16:56	12:39	12:38	10:30	10:33	9:39	9:43	8:54	8:57	7:13	7:21	אוסטריה, וינה (ח)
21:08	20:09	20:56	21:03	20:27	20:33	14:09	14:09	11:17	11:14	10:06	10:02	9:25	9:20	6:42	6:35	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:59	16:52	17:46	17:37	17:12	17:03	12:41	12:41	10:31	10:34	9:39	9:43	8:56	8:59	7:11	7:19	אוקראינה, אודסה (ח)
17:39	16:30	17:25	17:16	16:50	16:40	12:24	12:24	10:16	10:18	9:24	9:29	8:39	8:43	6:59	7:07	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ח)
18:02	16:51	17:48	17:38	17:11	17:01	12:50	12:49	10:43	10:46	9:52	9:57	9:05	9:09	7:29	7:38	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:54	16:43	17:40	17:30	17:03	16:53	12:42	12:42	10:35	10:38	9:45	9:50	8:58	9:02	7:22	7:31	אוקראינה, קייב (ח)
18:48	17:52	18:38	18:34	18:13	18:09	13:07	13:06	10:45	10:46	9:47	9:48	9:15	9:16	7:01	7:04	איחוד אמירויות אבו דאבי (ח)
18:26	17:21	18:13	18:05	17:43	17:34	13:07	13:07	10:57	10:59	10:04	10:08	9:22	9:25	7:35	7:43	אטליה, מילאנו (ח)
19:04	18:14	18:55	18:54	18:32	18:32	12:58	12:58	10:27	10:27	9:24	9:24	8:55	8:54	6:25	6:24	אקוודור, קיטו (ח)
20:34	19:37	20:22	20:28	19:55	20:00	13:42	13:42	10:52	10:50	9:43	9:39	9:04	9:00	6:21	6:15	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:42	20:40	21:29	21:36	20:57	21:04	14:34	14:34	11:40	11:37	10:28	10:24	9:44	9:39	7:01	6:53	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
18:17	17:16	18:05	17:59	17:36	17:29	12:51	12:50	10:36	10:38	9:41	9:44	9:03	9:06	7:06	7:12	ארה"ב, בולטימור (ח)
18:05	17:03	17:53	17:46	17:23	17:15	12:40	12:39	10:26	10:28	9:32	9:35	8:53	8:55	6:58	7:04	ארה"ב, ברוקלין (ח)
18:05	17:04	17:53	17:46	17:23	17:16	12:40	12:40	10:27	10:28	9:33	9:36	8:53	8:56	6:58	7:05	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
18:39	17:37	18:27	18:20	17:56	17:48	13:16	13:16	11:04	11:06	10:10	10:13	9:30	9:33	7:37	7:44	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:42	17:46	18:31	18:27	18:06	18:01	13:06	13:05	10:46	10:47	9:49	9:51	9:15	9:17	7:06	7:11	ארה"ב, האוסטון (ח)
18:08	17:11	17:57	17:52	17:30	17:24	12:36	12:36	10:18	10:20	9:23	9:25	8:47	8:49	6:43	6:48	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:45	17:51	18:35	18:31	18:10	18:06	13:05	13:05	10:44	10:44	9:46	9:47	9:13	9:14	7:01	7:04	ארה"ב, מיאמי (ח)
18:00	16:58	17:48	17:41	17:17	17:10	12:36	12:35	10:22	10:24	9:29	9:32	8:49	8:52	6:55	7:02	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
18:06	17:04	17:54	17:47	17:24	17:16	12:43	12:43	10:30	10:32	9:36	9:40	8:56	8:59	7:03	7:10	ארה"ב, ניו יורק, נג' ישראל (ח)
18:29	17:28	18:17	18:10	17:47	17:40	13:04	13:04	10:50	10:52	9:56	9:59	9:17	9:20	7:22	7:28	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:58	16:56	17:46	17:39	17:15	17:07	12:35	12:34	10:22	10:24	9:28	9:31	8:48	8:51	6:55	7:02	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:42	18:50	19:32	19:34	19:08	19:10	13:19	13:18	10:39	10:38	9:34	9:32	9:03	9:00	6:25	6:22	בוליביה, לה-פס (ח)
18:37	17:26	18:23	18:13	17:46	17:35	13:26	13:26	11:21	11:24	10:30	10:35	9:42	9:46	8:08	8:18	בלגיה, אנטוורפן (ח)
18:38	17:27	18:24	18:14	17:47	17:36	13:27	13:26	11:20	11:23	10:30	10:35	9:42	9:46	8:07	8:17	בלגיה, בריסל (ח)
19:26	18:33	19:16	19:20	18:55	18:59	12:53	12:53	10:11	10:09	9:04	9:01	8:30	8:27	5:50	5:46	ברזיל, סאו פאולו (ח)
19:13	18:21	19:03	19:06	18:38	18:41	12:41	12:41	9:59	9:57	8:52	8:50	8:19	8:16	5:39	5:36	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
17:55	16:46	17:41	17:30	17:05	16:54	12:45	12:44	10:39	10:42	9:49	9:54	9:00	9:04	7:27	7:37	בריטניה, לונדון (ח)
18:00	16:49	17:45	17:34	17:06	16:54	12:53	12:53	10:49	10:53	10:00	10:05	9:09	9:14	7:41	7:52	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
18:00	16:46	17:45	17:34	17:08	16:56	12:51	12:50	10:46	10:49	9:56	10:01	9:07	9:11	7:36	7:46	גרמניה, ברלין (ח)
18:22	17:12	18:08	17:58	17:32	17:21	13:10	13:09	11:03	11:05	10:12	10:16	9:25	9:29	7:48	7:58	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:31	18:38	19:21	19:25	19:02	19:06	12:54	12:54	10:10	10:08	9:02	9:00	8:28	8:25	5:47	5:43	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:09	18:17	18:59	18:56	18:35	18:32	13:23	13:22	10:59	10:59	9:59	10:00	9:28	9:29	7:10	7:12	הודו, מומבאי (ח)
19:05	18:14	18:56	18:53	18:32	18:29	13:19	13:18	10:54	10:55	9:55	9:56	9:24	9:25	7:06	7:08	הודו, פונה (ח)
17:44	16:37	17:31	17:22	16:56	16:47	12:28	12:27	10:19	10:21	9:27	9:31	8:43	8:46	7:00	7:09	הונגריה, בודפשט (ח)

זמני יום ראשון ויום שבת	זמני יום שבת	צאת המוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	אדמו"ר		מג"א		א	ש	
										א	ש	א	ש			
18:08	17:07	17:57	17:50	17:26	17:19	12:45	12:44	10:31	10:33	9:37	9:40	8:58	9:00	7:03	7:10	טורקיה, איסטנבול (ח)
18:37	17:37	18:25	18:19	17:56	17:49	13:09	13:09	10:54	10:56	9:59	10:02	9:22	9:24	7:23	7:29	יוון, אתונה (ח)
18:05	16:59	17:52	17:44	17:18	17:09	12:49	12:48	10:39	10:42	9:48	9:51	9:04	9:07	7:20	7:28	מולדובה, קישינב (ח)
19:06	18:14	18:57	18:54	18:32	18:29	13:20	13:20	10:56	10:56	9:57	9:58	9:26	9:26	7:08	7:10	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
20:41	19:35	20:26	20:35	19:51	20:00	13:19	13:20	10:20	10:17	9:07	9:02	8:18	8:11	5:35	5:26	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)
18:26	17:31	18:16	18:11	17:50	17:45	12:48	12:47	10:27	10:28	9:30	9:32	8:57	8:58	6:46	6:50	נפאל, קטמנדו (ח)
18:23	17:20	18:12	18:05	17:42	17:34	12:58	12:58	10:44	10:46	9:50	9:53	9:11	9:14	7:16	7:22	סין, בייג'ינג (ח)
19:53	19:03	19:44	19:43	19:21	19:20	13:49	13:48	11:18	11:18	10:16	10:15	9:46	9:46	7:17	7:16	סנגפור, סנגפור (ח)
17:29	16:17	17:15	17:04	16:36	16:25	12:20	12:20	10:15	10:18	9:26	9:30	8:36	8:40	7:05	7:15	פולין, ורשא (ח)
19:11	18:21	19:02	19:04	18:39	18:40	12:54	12:53	10:17	10:16	9:12	9:11	8:42	8:40	6:06	6:04	פרו, לימה (ח)
18:43	17:38	18:30	18:22	17:57	17:48	13:25	13:24	11:14	11:17	10:22	10:26	9:39	9:42	7:53	8:01	צרפת, ליון (ח)
18:49	17:40	18:35	18:26	18:02	17:52	13:35	13:34	11:27	11:30	10:36	10:40	9:50	9:54	8:10	8:19	צרפת, פריז (ח)
18:41	17:51	18:32	18:31	18:09	18:08	12:41	12:40	10:11	10:11	9:09	9:09	8:40	8:40	6:12	6:12	קולומביה, בוגוטה (ח)
18:23	17:19	18:11	18:03	17:41	17:33	13:02	13:01	10:50	10:52	9:57	10:00	9:15	9:18	7:25	7:33	קנדה, טורונטו (ח)
17:57	16:52	17:45	17:36	17:13	17:04	12:38	12:38	10:28	10:30	9:35	9:39	8:53	8:56	7:06	7:14	קנדה, מונטריאול (ח)
18:00	17:02	17:49	17:44	17:21	17:15	12:30	12:29	10:13	10:14	9:17	9:19	8:41	8:43	6:38	6:43	קפריסין, לנקה (ח)
18:45	17:29	18:30	18:18	17:49	17:36	13:40	13:40	11:38	11:42	10:50	10:55	9:57	10:02	8:33	8:44	רוסיה, לובקאוויטש (ח)
18:17	16:59	18:01	17:49	17:22	17:10	13:14	13:13	11:12	11:16	10:25	10:30	9:30	9:35	8:09	8:21	רוסיה, מוסקבה (ח)
18:22	17:15	18:08	18:00	17:34	17:25	13:05	13:05	10:56	10:59	10:04	10:08	9:20	9:24	7:37	7:45	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
18:26	17:19	18:13	18:04	17:43	17:34	13:10	13:10	11:01	11:03	10:09	10:13	9:25	9:28	7:42	7:50	שווייץ, ציריך (ח)
18:54	18:03	18:44	18:42	18:21	18:19	13:02	13:02	10:36	10:36	9:36	9:37	9:06	9:06	6:44	6:45	טאילנד, בנגקוק (ח)

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם רעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארזה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב